

35/48 D. II.

CAESARIS MAGATI

SCANDIANENSIS
IN ALMO FERRARIENSI GYMNASIO

Publici Medicinæ Professoris,

DE RARA MEDICATIONE VULNERVM

Seu de Vulneribus raro tractandis,

LIBRIDVO.

IN QVIBVS NOVA TRADITVR METHODVS,
qua felicissimè, ac citius quàm alio quouis modo sanantur Vulnera.

Quæcunque præterea ad veram, & perfectam eorum curationem attinent, diligenter
excutiuntur: permultaq; explicantur Galeni, & Hippocratis loca eò spectantia.

HÆC AVTEM DVPLICI QVÆSTIONE.

- I. Vtrum melius sit vulnera quotidie solvere, ac procurare, an pluribus interiectis diebus.
- II. Vtrum turundarum, & penicillorum usus in Curatione vulnerum sit necessarius.

NOVVM ARGVMENTVM EST, A NVLLO HACTENVS
attentatum, sed pulcherrimum, & Vulnera tractantibus maximè fructuosum.

Accessit huic editioni

IOANNIS BAPTISTÆ MAGATI

Tractatus, quo rara Vulnerum curatio defenditur contra Sennertum.

Cum triplici Indice Capitum, Questionum, & Rerum omnium memorabilium.

8.731

8.731

VENETIIS, Apud Io. Iacobum Hertz, M. DC. LXXVL

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

C A S A R I S

M A G A T I

SEANDIANENSIS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

Primum Medicum Professoris

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

Sen de Valentiniano medicus

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

ALMO FLORENTINUS CYNAGIUS

Clarissimo, atque Excellentissimo D.D.

IACOBO GRANDIO

MEDICO PHYSICO, ET ANATOMICO
præstantissimo.

Ioannes Iacobus Hertzius F.

E tandem, GRANDI Vir Clarissime, quem Grandia decent, meus in Te Grandis amor adire cogit. Quid verò Grande mea pusillitas meritorum tuorum magnitudini sistat? Opus, exiguum quidem, vt à me est, atramentarium inquam, meo prelo expressum: Vt verò est ab Auctore, cui scio te plurimum tribuere, eiusque ingenio delectari, opus profectò Tuo Nomini consonum, Viroque Tui simili apprime dignum; Tu enim, præter variam, eamque multam, in omni litterarum genere eruditionem, qua ætatem simul, ac inuidiam euincis, adeo de re Chirurgica, Medica, atque Anatomica meritus es, vt cùm nulli secundus iure habearis, Chirurgicus hic labor inter alios percelebris Tibi præcipuè debeatur. Plura hìc de Te promerem, ni tuas laudes referre eas imminuere foret; neque enim vlla Soli

adæquantur encomia, præter illa tantummodo, quæ ipsemet sibi vindicare consuevit. Elogium tuum sunt mores, ac virtutes, quibus præfulges, quibusque Tibi cunctorum Te alloquentium corda deuincis. Tibi igitur ex Corde (vt & meum Patrio idioma- te agnomen sonat) hunc recusum MAGATI volumen offero, vt dum Tui Nominis auspicio meis typis renascitur seipso Grandius; & suæ immortalitatis securum prodeat, & meam in te obseruantiam (quod enixè peropto) vniuersis mortalibus testatam faciat. Vale,

DE NOVA CÆSARIS MAGATI PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ
Doctore eximij curandorum Vulnerum Methodo.

ILLVSTRISS. D. IOANNIS BONAROTI REGIENSIS.

EPIGRAMMA.

SÆpe videbatur plagis Medicina negari
Inflictis etiam Pæonis artis ope.
Sæpe querebatur susceptum corpore tristes
Ad Strygias homines ducere Vulnusaquas,
Hinc hominum Phœbus fortem miseratus iniquam,
Ne plus iam possit Vulneris arte malum,
Ecce nouam mandat METHODVVM procudier, ecce
Procudit CÆSAR, mittit, Apollo probat.
Dentibus hanc rabidis quamuis iam rodere tentes,
Nil poteris, Phœbo cuncta probante, Theon.
CÆSARIS & nomen toto memoratur in Orbe,
Et CÆSAR summus dicitur esse *Μάγος*.

Eiusdem ad Auctorem.

Mortales olim, CÆSAR, mortalia tantum,
Dum vitam degunt, mens mihi, posse, fuit,
Omnia sed postquam METHODVVM lethalia promis
Vulnere sanandi, docte MAGATE, NOVAM;
Numen inesse Viris fateor diuinitus aura
Tributum, ac tales cogor inire sonos.
Terricolæ possunt Cœlestia; namque MAGATVS
Diuina METHODVVM texuit Arte NOVAM.

AD CÆSAREM MAGATVVM PHILOSOPHVMM,
ac Medicum Excellentissimum.

D. Alexandri Urbani Ferrariensis.

CÆSAR es, & Medicus, monstras calamoque, manuque
Temeritò tantis nomine, & arte frui.
Scribe, medere: nites, CÆSAR, scribensque, medensque
Hippocrates praxi, Tullius ore nouus.

Eiusdem in Zoilum.

Zoile, crede mihi, procul es, quod cætera curat,
Non tua præclarum vulnera curat Opus.

AD

AD EUNDEM D. MAGATVM.
D. Reginaldi Cerlini Scandianensis.

Vulneribus tactos grauiiter dum morte leuasti
CÆSAR de Stygijs eripiendo locis,
Acrius inuidit Pluto, Furijsque subactos
Immisit, vomerent qui maledicta tibi:
Inuidia maior verum tu negligis omnes,
Mira, docens, quamam tu ratione geras.
Sicque doces, medicæ quisque vt doctissimus Artis
Dignatur libris inuigilare tuis.
Quin veteres Medici, quorum monumenta reuoluis,
Si possint grates reddere reddiderint.
Rectè quod sensus germanos elicis, indè,
Luci restituens, abdita quæ fuerant.
Et tibi quæsitæ laudis tollantur honores?
Non ita: sed Virtus præmia digna ferat.

Eiusdem ad Eundem.

Composito per te, CÆSAR doctissime, libro
Nil noceat Momus, nil Libitina furens.
Dente Theonino quamuis defæuiat ille,
Hæc autem tumulis cuncta tegendo nigris,
Attamen illæsus non sentiet vltima fata:
CÆSARIS æternum non morietur opus.

Eiusdem ad Scandianum Authoris patriam.

Patria, scandendi proprio quæ nomine gaudes,
Nunc scandes rutili celsa per astra poli:
Solis vtramque domum vises, velut altera Roma,
CÆSARE præstanti nobilitata tuo.

Eiusdem in Zoilum.

Zoilus accedat nemo, sin ipse recedet
Æterno victus turpiter opprobrio.

Eiusdem ad Lectorem.

Carmine cur tenui librum laudare laborem?
Vendibili vino nil opus est hedera.
Perlege mi Lector: quando perlegeris autem:
Hic nulla, dices, laude libellus eger.

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI.

*De Rara Medicatione Vulnerum, in quo de vulneribus
generatim pertractatur.*

P	Præfatio, scribendi occasionem, & quæstiones per- tractandas complectitur.	pag. 1.
Cap. 1.	Proponuntur rationes, ex quibus præstantia com- munis modi, qui quotidie Vulnus soluit, colligi- tur.	pag. 3.
Cap. 2.	Reprobatur noua Methodus.	5
Cap. 3.	Noua Methodus pluribus Argumentis compro- batur.	5
Cap. 4.	Declarantur fundamenta nouæ Methodi.	6
Cap. 5.	Num turundarum, & penicillorum vsus in Vulne- rum curatione sit methodicus, & necessarius.	7
Cap. 6.	Vndenam petenda sit harum difficultatum solu- tio.	8
Cap. 7.	Quid sit Vulnus.	9
Cap. 8.	De Vulnere differentijs.	11
Cap. 9.	De Vulneris effectibus in parte vulnerata.	11
Cap. 10.	In quo ratio temperamenti sit constituta, & quod à Vulnere lædatur temperamentum partis.	13
Cap. 11.	De fluxione, & fluentibus humoribus & quod à Vulnere reddantur partes fluxioni obnoxie.	16
Cap. 12.	De signis vulnere.	20
Cap. 13.	De Vulnere præfagijs in genere.	21
Cap. 14.	Quæ vno in solutis partibus sit speranda, & in quibus deperditæ substantiæ regeneratio sit expe- ctanda.	22
Cap. 15.	Quod partes feminales in adultis neque verè coeant, neque regenerentur.	24
Cap. 16.	Vnde elicienda sint præfagia in Vulneribus, & num ex paruo vulnere mors possit subsequi.	27
Cap. 17.	In quibus consistat vulneris magnitudo, & quo- tuplex ea sit.	29
Cap. 18.	Ex Varia magnitudine vulneris varij eliciuntur euentus.	30
Cap. 19.	Num integra sanitas sit expectanda, an vitata, quando ex vulnere non sit intereundum vulnerato.	33
Cap. 20.	De tempore salutis, & mortis.	34
Cap. 21.	Quomodo computandi sint dies Critici in Vul- neribus, & qua ratione in ijs natura moueat.	35
Cap. 22.	Quomodo præcognoscantur futuræ permuta- tiones in vulneribus.	38
Cap. 23.	De Curatione vulnere in genere.	38
Cap. 24.	De agglutinatione, & agglutinantibus medica- mentis.	40
Cap. 25.	De carnis regeneratione, & farcoticis.	43
Cap. 26.	De absterfione, & abstergentibus.	46
Cap. 27.	De suppuratione, & suppurantibus.	47
Cap. 28.	De peregrinorum corporum extractione.	50
Cap. 29.	De præcauenda, & inhibenda fluxione.	51
Cap. 30.	De cicatricis inductione, & epuloticis.	55
Cap. 31.	Prætermissam fuisse à Galeno indicationem ma- ximi momenti in Curatione Vulnere, ideoque ad inutiles, & superfluas confugere fuisse coactum, atque minus probè succorum fluxioni consuluisse.	57
Cap. 32.	Quod melius sit Vulnere quam rarissime solu- re, atque detergere, quam quotidie ad extrahenda peregrina corpora, quæ primis diebus extractionem re-	
	fugerunt, ad agglutinandum, ad carnem generandam, ad suppurationem promouendam, nec non & ad præ- cauendam fluxionem.	58
Cap. 33.	Excrementa, quæ in vulneribus generantur, non cogere, vt quotidie vulnera detegamus, immò melius expurgari vulnus sub artificioso tegumento.	60
Cap. 34.	Quod pro inducenda cicatrice non sit necessa- ria crebra solutio.	64
Cap. 35.	Concluditur officium Medici in Curatione vul- nerum, & de qualitate tegumenti.	64
Cap. 36.	Cur alijs medicamentis citius, alijs tardius fa- neantur Vulnere, & quod dentur medicamenta à totius substantiæ proprietate vulneribus conferentia.	66
Cap. 37.	Non esse absurdum asserere vnica medica- omnia simplicia vulnera posse agglutinari, & cau- carne repleri. Immo quolibet dato medicamento non corruptio, neque deleterio, si decentis fuerit confi- sistentiæ, vel ad eam reducatur, posse idem præstari ostenditur.	69
Cap. 38.	Quando detegere vulnus oporteat.	70
Cap. 39.	Quomodo cognoscamus vulneris statum, dum lintheis tegitur.	72
Cap. 40.	Colligitur præstantia noui modi, eumque com- muni proponendum esse ostenditur.	73
Cap. 41.	Vt reddatur manifestum, quid in hac re sense- rit Hippocrates, & Galenus, adducuntur loca, ex quib- us nonnulli colligunt hoc modo vtrumque vulnera curasse.	76
Cap. 42.	Ostenditur hac via non fuisse curata Vulnere ab Hippocrate, & à Galeno, & interpretantur loca, ex quibus oppositum deducebatur.	79
Cap. 43.	Quid in hac re senserint Cornelius Celsus, & Aueniennas. Et quomodo primi auctores hanc curan- di viam inuenierint.	83
Cap. 44.	Soluntur argumenta, quibus ab initio proba- batur ad curationem Vulnere necessariam esse cre- bram solutionem, & quæ nouam impugnabant.	84
Cap. 45.	De turundarum, & penicillorum vsu in Vul- neribus.	87
Cap. 46.	De erratis, quæ in hoc curandi modo commit- tisolent.	90
Cap. 47.	De venæ sectione in vulneribus.	90
Cap. 48.	Quantum sanguinis extrahendum.	93
Cap. 49.	Quo in loco secanda sit vena.	94
Cap. 50.	De tempore, quo debet secari vena.	99
Cap. 51.	De hirudinibus, cucurbitulis, & scarificationi- bus.	101
Cap. 52.	De cucurbitulis scarificatis, & nonnullis alijs reuellentibus auxilijs.	102
Cap. 53.	De purgatione in vulneratis instituenda.	102
Cap. 54.	De tempore exhibendi medicamentum pur- gans.	108
Cap. 55.	De electione purgantis pharmaci.	111
Cap. 56.	De clysteribus, & suppositorijs.	112
Cap. 57.	De alterantibus in vulneribus.	113
Cap. 58.	De ratione victus.	117

Cap. 59. Quid agendum in simplici vulnere.	120	Cap. 68. De supercrescente carne.	156
Cap. 60. Quid agendum in simplici vulnere post labio- rum adductionem.	121	Cap. 69. De varijs febrium generibus in vulneribus.	157
Cap. 61. De curatione vulneris caui.	127	Cap. 70. De piælagijs vulneratorum febricitantium.	155
Cap. 62. Quid agendum quando vulneratus offertur se- cundum commune modum curatus.	131	Cap. 71. De procuracione vulneratorum à febri- bus.	156
Cap. 63. De sanguinis immoderato profluio in Vulne- ribus.	132	Cap. 72. De syncope, & animi deliquio.	157
Cap. 64. De inhibenda fluxione.	141	Cap. 73. De delirio.	160
Cap. 65. De dolore.	143	Cap. 74. De curatione delirij.	164
Cap. 66. De inflammatione.	145	Cap. 75. De resolutione.	165
Cap. 67. De forditiæ, ac putredine in Vulneribus.	154	Cap. 76. De curatione resolutionis.	168
		Cap. 77. De conuulsione.	169
		Cap. 78. De turpi, & minus decora cicatrice.	177

INDEX QVÆSTIONVM

QVÆ IN HOC PRIMO LIBRO

De Rara Medicatione Vulnerum deciduntur.

In quo prior numerus paginam, secundus columnam demonstrat.

Dux præcipua Quæstiones.

Quæst. 1. V trum melius sit Vulnere quotidie soluere, an pluribus interiectis diebus.	pag. 3
Secunda. Vtrum turundarum, & penicillorum vsus in curatione Vulnerum sit methodicus, aut etiam- necessarius.	pag. 7

Quæstiones adnexæ.

Prima V trum propositæ Quæstiones spectent ad Quid agendum, an ad rectum vsus.	pag. 8
colum. 2.	
2 Vtrum actiones similiarium partium semper lædantur à Vulnere pag. 11.	col. 2
3 Vtrum à Vulnere lædatur temperamentum partis.	12. c. 2
4 Vtrum fluxio fieri possit citra actionem partium.	19. c. 1
5 Vtrum seminales partes possint verè coalescere, & deperditæ regenerari.	23. col. 1
6 Vtrum ex paruo Vulnere mors possit subsequi.	27. c. 2
7 Vtrum observandi sint dies decretorii in Vulneribus.	36. c. 1
8 Vtrum critici dies sint computandi simpliciter in Vulneribus.	36. c. 2
9 Vtrum peregrina corpora intra Vlnus contenta sint causæ procatharticæ, an antecedentes.	39. c. 2
10 Vtrum agglutinatio sit opus nutritiæ facultatis.	41. c. 1.
11 Vtrum carnis regeneratio sit opus nutritiæ facultatis.	43. c. 1
12 Vtrum reuulsio debeat tantummodo fluentibus, aut fluxuris humoribus, an etiam fluxis.	52. c. 1
13 Vtrum per se conueniat reuulsioni, vt fiat ad proxima.	54. c. 1
14 Vtrum cicatricis inductio sit opus Naturæ, an medicamentorum.	55. c. 2
15 Vtrum excrementa, quæ in Vulneribus generantur ad cerebrum solutionem cogant.	60. c. 1
16 Vtrum excrementum tenue, & crassum generentur in Vulnere ex coctione alimentis.	60. c. 1.
17 Vtrum sit aliquod Vlnus simplex.	65. c. 2
18 Vtrum dentur medicamenta à totius substantiæ proprietate Vulneribus conferentia.	67. c. 1
19 Vtrum absurdum sit illud Asertum, Vnica medicina possunt sanari omnia vulnera.	69. c. 1
20 Vtrum præstantior sit Noua Methodus, an communis.	73. 74.
21 Vtrum Hippocrates cognouerit nouum appellatum modum curandi Vulnere.	76. c. 1
22 Vtrum Galenus raram solutionem cognouerit.	68. c. 1
23 Vtrum secari possit vena pueris, senibus, & vtero gerentibus.	92. c. 2
24 Vtrum derivatio competat fluenti humori.	98. c. 2
25 Vtrum secanda sit prius vena, an exhibendum pharmacum, quando vtroque auxilio quis indigeat.	99. c. 2
26 Vtrum iteratio venæ sectionis spectet ad Quantum agendum.	100. c. 1
27 Vtrum purgatio vulneratis competat, & ea potissimum, quæ sit seligenti pharmaco.	103. c. 1
28 Vtrum purgantia opus suum perficiant attrahendo proprios & sibi familiares succos.	103. c. 2
29 Vtrum non existentibus vitiosis succis in corpore vulnerato conueniat purgatio.	105. c. 1
30 Vtrum medicamentum purgans exhibendum sit vulneratis à principio.	108. c. 1
31 Vtrum ex siccitate fiat conuulsio.	170. c. 2
32 Vtrum dentur aliæ conuulsioniis causæ præter repletionem, & inanitionem.	172. c. 1

CÆSARIS MAGATI

DE RARA MEDICATIONE

V V L N E R V M

LIBER PRIMVS.

J N Q V O D E V V L N E R I B V S

Generatim pertractatur.

P R Æ F A T I O.

NIL mihi fuit antiquius ac magis in operis, quam vt de re Medica benè merneret; quia verò propter tenuitatem ingenij ad omne commentum infelicitissimus, quod arri fructum afferret, suppeditare non poteram, id saltem assecuturum speravi, si viros præclaros, ac iam celebres ad ea scribenda excitarem, quæ posteris forent vtilia, & Medicam ipsam artem locupletarent, arg. ornarent. Hac de causa cum mihi se se, obtulerit materia pulcherrima, de qua nihil hæcenus, quod sciam, habemus scriptum, eam tradere monumentis, ac literis decreui primus: illud quidem mihi non sumens, vt natis emuncte viris satisficiam, aut auctoritatem quandam illi comparem; neque enim id contenderem, qui in propriis ædibus vix cognitis in me non esse, quod vel mediocriter eruditus placere valeat, optimè nouerim; eoque minus id nuderem, cum non ignarus sim quam anceps lubricum sit, vt dicebat Plinius, rerum omnium nouarum: sed hoc tantum consilio, vt qui plurimum ingenio possunt, eandem, & ipsi, artepa hinc an sa, suscipiant causam, ac maiora, quæque à communibus abhorreant, ex intima depromant parte, publicæque vtilitatis gratia in medium proferant. Satis enim præstitisse, quin etiam metam attingisse mihi videbor, quando omnes intelligent, potius defuisse patronum causæ, quam causam patrono.

Negotium est de vulneribus. Et quamuis ab antiquis, & recentioribus de his plura sint tradita, immoderant ea sit antiquior pars Medicinæ: homo tamen, qui nunquam non quiescit, sed assiduus inquirat, ac inuestigat, noua scire desiderans, & ad inuenta maiora adicere, non multis ab hinc annis nouum curandi modum excogitauit, qui vsque adhuc apud inuictos im moratus in lucem non prodijt. Inde profectum est, vt plurimum solo nomine audio perhoret-

A cant. quippe soluenda quotidie vulnera, detergenda, recentibusque medicamentis, vt aiunt, nutrienda, linamentis, vbi caua sunt, impositis, adeò communiter receptum est, vt apud plerisque aliter ea tractare sit nefas; eademque curationis ratio ab omnibus ferè, qui aliquid in hanc sententiã literis prodiderunt, passim proponitur. At vna, vel altera, vel saltem post plures dies repetita solutione citra turundatum, & penicillorum vsum, qua quidè via incedit nouus hic modus, idem & facilius obtineri posse, quod à crebra illa procuratione præstatum, & paucis cognitum est, à multis verò tanquam portentum, aut vix, vel neutiquam auditum. Et tamen rei Medicæ causa inquirendum esset, num hic modus, quod eius fautores prædicant, possit explere, num rationi, veterumque sapientum doctrinæ sit consentaneus, an potius fucatus, & fallax sit, vulneratque perniciosus, & à rationum, maiorumque doctrina simul abhorreat. Namque si à principiis veræ Medicinæ progenitus ratione, & experientia, quæ siccissimi sunt eius fundamenta, niteretur, cur permittitur, vt in eas perperuò delitescat? cur in lucem non prodire? cur imminuta pars hæc Medicinæ relinquenda.

Habemus, dicit fortasse quispiam: maioribus nostris alium modum, cuius vitutem, & excellentiam innumera experimenta comprobant, proinde parum sapientis esset, nouitatem affectare. Dum enim veterum viam deserentes, nouas, & inuitatas indagamus, læpius in asperas, & difficiles semitas incidentes, & ad angustissimos, præcipitesque locos ducti, gradum sistere, pedem referre, tandemque non satis prudenter nos fecisse cognoscentes, ab instituto destitisse cogimur. Vnde illud Pythagoræ apud Diogenem Laertem, *ἄνθρωπος πρὸς τὸ βῆσαι πρὸς τὸν ἄλμα*, id est, extra publicam viam ne deflectas. Verum si æquè sub rara, ac sub crebra solutione sanarentur vulnera, non uideo, quid nos urgat, ut multiplicem, & operosum hunc modum magis quam illum deligamus, qui cum sit simplicissimus, neq. molestiam ægroto, neq. Medico negotium uel minimum facessit. At si melius, ac

felicitas idem assequeretur, raro solutus, ac ueluti neglectis uulneribus, nonne stupidus, & amens, aut peritica, & duræ ceruicis rui habebitur, qui hac mendaci ratione contempta uetustiorum sequi ualuerit? Equidem & ego communem illum modum, quæ etiam apud auctores ferè omnes obseruabam, à præceptoribus meis edoctus, quodam tempore non aliter tractabam uulnera. Ut postea mutare consiliū, hinc accidit: Dum Romæ commoraretur, præcipuos Urbis Chirugos nouam hæc curationem uulneribus adhibentes intuebar; nouitate rei permotus, & quod antiquorum sapientum placitis aduersari mihi uidebatur, capī à nonnullis percussari, quibus eam fulcirit rationibus, Argumentis quoque ex Artis Medicæ principijs de promptis, & ipsius Galeni doctrina hunc morem infringere, atque conuellere studebam. Sed communes tantum rationes asserabant, proprias nullas, ex euentu potius illum comprobabant. In Hippocratem, ut primum auctorem referendum esse ex aliquot ipsius locis persuadere conabar: quos tamen parum ad rem facere tunc iudicauī. In Galeni doctrina defensionis spem non reponebant. A multis, quæ obijcebantur, nunquam se explicare poterunt. Immo nō desuere, qui eiusmodi curationem rationi repugnare aperte contendere: in eas redacti angustias, ut vnicuique experientia refugium relinqueretur. Mīros tamen euentus quotidie magis, magisque conspicies, capī egomet fundamenta, & rationes, quibus firmaretur, accurate persequari. Verūm fatear, tot, tanteque sese obulerunt, ut me, qui in nullis magistri uerba iurauī, cuiusq; magis amica est ueritas, quam Socrates, aut Plato, noniam hanc mendandi uiam mirum in modū extollere, & alij cuique methodo præponere, ac dignam, quæ omnibus nota redderetur, existimare coegerint. Cum ergo illos, à quibus religiosè colitur, parum de hoc, digno tamen opere, in quo omnes neruos ingenij, & industriae suæ contenderent, sollicitos animaduertirem, inique cum ea, & cum medica ipsa arte me acturum duxi, si ulterius in tenebris incere permitterem. Et propterea de illa publicas habui lectiones.

Quoniam uero angustia temporis negotiorum conficere non potui, quod etiam parum uisui erat futurū, cum uia uox neque ad posteros, neque ad longinquos permanet, onus scribendi subire decreui. Atque prouinciam hanc licet difficillimam, eō suscepī libentius, ut egregij quidam Medici, miræ eruditionis titulo, Galeni uerbis utar, passim se se nenditantes, sed Leberide inaniores, & cæciores, qui me in curandis uulneribus à trita uia recedere intelligentes, Empyricis remedijs, quæ secreta uulgius appellat, non ratione, ac methodo inuenitis, uti existimant (admirationem miseratione dignam) & præterea nullo suffulsi fundamento professi sunt, & ignatis persuadere uoluerunt, quam longè in scientiarum studijs processerint, & quam sciem, ac præstantiam ingenij naturæ munere, disciplinæque beneficio sint conlecti, exactius cogitantes, ad bonam frugem se recipiant, admonenturque in posterum, de ijs, quæ proprium caprum superant, non debere quenpiam, qui sapientis exoptet nomen, longiore m habere sermonem, ne dum iudicem agere, nihilque graculo cum fidibus. Et si quo semel odore testa recens imbuta fuerit, hunc non ita faciliè elueris. Ne quid autem hac in re defideretur, utrumque modum, & rationes, quibus uterque, aut infirmari, aut corroborari possit, examinare, ac momento suo pondere rei constituim est mihi, & perquirere, nūm illud repugnet, & hunc, & illum esse Methodicum, nec ne: si uero uterque sit talis, quānam ipsorum præstantior, ac magis eligendus, ut reiecto altero tandem concludatur, quid in unoquoque uulneris sit agendum. Nouum id uidebatur, fateor, & absurdum fortasse. In dubium enim reuocare cum curandi modum, qui à prioribus illis inuentus, à po-

A sterioribus autem approbatus, ac per tot annorum secula experientia cōfirmatus, quo tot uulnerati ab Orco sunt erepti, pristinaque saluti restituti, & alium inuehere, speciem habet paradoxī, quod ueterum sapientum doctrinam peruertat, & ipsius Medicinæ candorem turpi inficiat labe. Caterum qui experti sunt, & proprijs uiderunt oculis, quam faciliè, ac, ut ita dicam, feliciter nouo hoc modo sanentur uulnera, securus profecto tenent, exploratum habentes, quemadmodum reliquæ artes, ipsam quoque Medicinam ita feri per additamenta, nec esse abionum, si ei quidpiam nunc adderetur. Plura, dicebat Galenus, inueniuntur hodie, quæ apud nostros maiores non fuerunt inuenta. Id Galeni temporibus erat uerum; at non minùs his nostris, sumus enim pueri in gigantis collo. Quantum incrementi non multis ab hunc annis suscepit pleraque artes, nemo non uidet, quot medicamentis utimur hodie, quæ fuere antiquis prorsus incognita? Vera methodus, inquit Galenus, potest uel hunc etiam post tot, tantoque Medicos non solum meliora medicamenta, quam prius fuere, sed etiam uisum hanc curationis modum inuenire. Medicina iam ab antiquo existit, dicebat Hippocrates, & principium, & uia inuenta, per quam inueniatur & multa, & probè habentia compta sunt, per multum ad eō tempus & reliqua deinceps inueniuntur, si quis idoneus sit, & iam inuentorum gnarus ex his ad perquirendum procedat, *πῶς ἂν ἀναδύσθων ἐν χροῖσι ἀπὸς οὗτος ὁπῆς*. dicebat Menander, hoc est, omnia detegens tempus ad lucem fert. Non igitur quia hic modus nouus est, hac uia ratione est improbandus, nec quia ille est uetustior, ideo primas meretur partes illius, illiusque fundamenta diligenter consideranda, & discutienda, & uis utriusque, exactè perpendenda. Nam qui firmioribus nititur fundamentis, magisque proposito fini condocit, ille quidem præstantior, ac dignior est iudicandus. Totam autem hanc considerationem duabus questionibus perstringemus. Cum enim nouus hic modus in duobus potissimum consistat, uidelicet, ut ratio solatur uulnus; atque ut turundæ, ac penicilli, seu linamenta ablegentur, altera questio ad solutionem, altera ad uitium linamentorum attinebit. Primò itaque pericratabimur, utrum melius sit, & magis ex arte quotidie uulnera soluere, an pluribus interiectis diebus; secundo utrum in curatione uulnerum turundarum & penicillorum usus sit artificiosus, & recipiendus, aut etiam necessarius, an non. Quod uero ad primam questionem attinet, quoniam duæ sunt propositæ methodi, communis scilicet, atque nostra, quam nouam appellabimus, uis hanc vndique diffunditibus vigeamus, ex quarum solutione postea magis conspicua fiet eius integritas, in primis argumenta, quibus communis comprobatur, & necessitas crebra solutionis ostenditur, afferentur in medium. Licet autem ad casum tendant alterius methodi, & etiam secundo loco subiungentur alia, quæ magis è directo eam impugnant. Tertiò uero adducuntur nonnulla, quibus firmari posse uidetur noua methodus: Et quoniam, ut appareat, eiusdem fundamenta conacti, ut difficultatem augeamus, addemus rationes, quæ fundamenta illa non solum infirmant, uerum etiam, ut aliquorum est opinio, prorsus euerunt. Circa uisum pariter turundarum, & penicillorum in uitamque partem differetur: extant enim, & quæ ille non mediocriter fauent, & quæ acriter aduerferunt. Deinde ueritas ex ipsa rei natura, & proprijs principijs inuestigabitur, & qua uia in curatione uulnerum incedere oporteat, clarè patebit. Ad ueriores tamen doctrinam, utque Medicinæ candidatis satisficiamus, postremo constituim iam methodum uulneribus partium aptabimus, in eo elaborantes, ut nihil prætermittatur, quod ad rem uulnerum faciat.

CAPVT PRIMVM

Verum melius sit vulnere quotidie soluere, an pluribus interiectis diebus.

Proponuntur rationes, ex quibus praestantia Communis

Modi, qui quotidie vulnus soluit, colligitur.

RATIONES adducere, quae communem curandi vulnere modum comprobent, minus necessarium fortasse videbitur, cum eius praestantiam tot grauissimorum viro- rum, qui hac de materia commentarios ediderunt, auctoritas, & quotidianus insuper euentus satis, (utque) declarent. Quia tamen quaecumque illum constituit, ea omnia nouum methodum labefactare, immo funditus euertere creduntur, idcirco quae aliqua consideratione digna huic fauent modo, nihil eorum praetermittendum duximus; quorum vim perpendentes &, quid contra methodum alteram possint, haud ægè deprehendemus. Cum autem simplicia vulnere solam agglutinationem expoliant, nihil est, quod in iis quotidianæ procuracionis ostendatur necessitas, exiguo siquidem tempore agglutinati absoluitur, & eorum non pauci, qui crebra solutionem diligunt, vincto apparatus duntaxat huiusmodi vulnere sanitati restituere proficiunt, neque id *abusum*, existimant. Quod verò ad turundas, & penicillos attinet, in iisdem alegandis potius esse, nullus vnquam dubitauit. Quapropter de cauis tota erit controuersia. Curatiue igitur methodi legibus crebra hanc solutionem praescribi, & omnino modum, qui quotidie soluit, esse methodicum, optimum, atque sine vlla exceptione recipiendum, probant quamplurima.

Primo, In cauis vulneribus semper habetur quod exsiccare, & abstergi postulat: igitur quotidie soluendum est vulnus cauum, vt exsiccat, & abstergens medicamentum apponatur. Consequenter patet, quia nullum est tempus, in quo non virtutemque medicamentorum genus desideret, sicuti nullum est tempus, in quo non reperiat in vulnere, quod exsiccationem, & absterfionem indiget, quae autem adhibentur feruare proprias vires ditius nequeunt, à calore siquidem partis eorum virtus exsoluitur, atque ob excrementorum permixtionem corrumpitur, quare necesse erit quotidie vulnus soluere, vt, quae integris sunt vitibus, admoveantur, ita enim facultas medicamentosa vulnus nunquam destituit. Probat autem antecedens, nam in cauis vulneribus semper generantur, & colliguntur duo excrementa, tenue vnu, crassum alterum, quae, quoniam vulnere repletionem, & sanationem impediunt, tenue quidem, vt potè quod est serosa quædam humiditas, vulnus humidius reddendo, sordidum verò, quod crassius, cum sordi, quae in summo corpore colligitur, proportionem respondeat, remoueri desiderant, tenue per exsiccantia, crassum verò per abstergentia; Et hac praeterea ratione, quoniam noui cuiuspiam mali possunt esse causa, diutius enim intra vulnus retenta malam qualitate sibi asciscunt, & exitiali interdum concipiunt putredinem: ac in maiori quantitate collecta partem distendunt,

A dolores concitant, atque fluxiones commouent. Igitur semper est in vulnere quod exsicandum est, & abstergendum. Quod autem humiditas, & sordiditas vulneris sanationem impediunt, apud omnes est in confesso, & idè Galenus quarto Meth. quinto dicebat, si vulnus coire nequit, humecta caro est in causa. & Hippocrates lib. de Vlcibus, a quo Galenus in libris Meth. de vulneribus tractans, ne latum vnguem recedit, exsiccationem vlcenrum proponit, nam siccum sano dicebat propius est, & humidum non sano, est enim vlcus humidum, quod verò sanum est, siccum. Similiter puritas vlcis rationem obtinet eius, sine quo non potest generari caro, quae est sententia Galeni tertio Meth. non, atque hanc sordes interpellans curacionem moratur. Semper verò generari talia excrementa in vulneribus, patet ex Galeno tertio Meth. tertio, & ratione, quam ibidem affert Galenus. Etenim omnem qualitatis alimentum mutationem alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur, & in vulnere quoque ipsam alimentum mutationem non minus consequentur, & in maiori adhuc copia, & magis sensibilibus ob caloris naturalis imbecillitatem. Quapropter tenue quod insensibile erat perspiratio, dum pars crassa, visibile factum, hoc est serosa quædam humiditas, vulnus reddit humidum, crassum verò sordidum. Et cum nullo vnquam tempore natura cesset alimentum permutare, nec tempus vllum erit, in quo non ambo haec in cauo vulnere colligantur.

C Secundo, In cauis vulneribus, praeter medicamentorum appositionem, vt optime vulnus ab excrementis emundetur, necessaria quoque est manualis operatio, igitur quotidie soluendum est vulnus, vt manuali operatione vulnus perurgeamus. Probat autem antecedens, nam in vulneris cauitate colliguntur excrementa, quae medicamentorum actionem refugunt, cum hoc solum habeant medicamenta, vt carnem humidam exsiccent, & a vulneris parietibus sordes abstergant, nequaquam autem excrementa ducere extra vulnus possint, unde fit, vt ad hoc necessaria sit manualis operatio, quippe lanam, aut gossipium stylo obuoluentes, aut lineum, vel arida filamenta admoventes, quamcumque humiditatem intra vulnus existentem exugimus, & si quae haereant adhuc à medicamentis non deterfa, detrahimus. Consequenter patet, sicuti enim in dies colliguntur haec excrementa, ita in dies sunt remouenda, ne retenta sanationi obstant, aut alia mala accersant, & ex consequenti soluendum erit quotidie vulnus.

Tertio, Nisi quotidie vulnus soluere, abcessus, & corruptiones fierent, & vlcus seminum euaderet, igitur quotidie soluendum est vulnus. Probat autem consequentia, nam praeter duo illa excrementa, in propolis vulneribus pus quoque generatur, quod cum alijs excrementis reterum abcessus, & corruptiones faceret, & vlcus seminum rediret, fit enim vlcus ferinum, vt dicebat Hippocrates libro de Loc. in hom. ubi sanies in vulnere existens non habet exitum. re-

tinebuntur autem excrementa, nisi creberrimulus solueretur, & expurgaretur.

Quartò, In curatione vulnenum immutanda sunt medicamenta pro vario ipsorum statu, unde quandoque suppurationem procuramus, quandoque absterfione iunctumimus, & carnis generationi, quandoque superfluum carnem detrudere conamur, quandoque cicatricem inducere. Detegendum ergo vulnus quotidie, vt quodocunque illius status immutatur, innotescat, & immutari medicamenta iuxta exigentiã possint. Confirmatur antecedens ex Auic. quarta, & quinta, tract. tertio, cap. quinto, vbi inquit Auic. Et primum quidẽ quod oportet te regere de esse vulneris est sapiatio eius cum medicinis suis, deinde mundificatio cũ medicinis suis, deinde nãcentia carnis, & consolidatio, & ex Gal. 3. de fract. text. tertio, vbi habet, Perspicuum autem est suppurare prius vlcera, ac purgari, quam ad conglutinationem deueniant: quod tribus, aut quatuor diebus nequit fieri.

Quintò, Humidiora vulnera siccioribus sunt curanda, igitur quotidie soluendum est vulnus, vt humiditatis copia innotescat. Consequencia est manifestã, quoniam sola inspectio cognosci potest, quã humidum sit vulnus. Antecedens est Galeni tertio Methodi cap. tertio. Sed & ratione facili probatur, nam quò maior est recessus a naturali statu, eò fortiora medicamenta conueniunt; si affectibus medicamenta debet esse aequalia, iuxta Medicinã doctrinã.

Sextò, Effectus appositi medicamenti obseruari nõ potest, nisi quotidie, vel creberrò vulnus detegatur, igitur, &c. probatur consequentia, nam effectus appositi medicamenti in vulnere curatione obseruandus est, vt ex eo diiudicare possimus, num medicamentum, quãtum satis est, exsiccauerit, nec ne, cum enim ex medicamentis siccantibus alia magis, alia minus siccant, vt dicebat Galen. tertio Meth. tertio, partim ex vicerum diuersitate, partim ex acri natura, quod expedit, est desumendum, at cuiusque prauitatem natura ad vnguem explorari non potest, vt habet Galenus eodem loco, igitur adiungenda est obseruatio effectus medicamenti, vt ex eo, an in appposito perseverandum, an magis, vel minus siccans sit adhibendum, cognoscamus, qua de causa dicebat Galenus tertio Meth. tertio, si notum sit aliquod medicamentum ad cauum vlcus implendum facultatem, habere in ijs, quẽ humidiora sunt temperamento, deinde nunc tali ad motum nihil proficit, aut parcius siccant medicamentum, aut nimium; horumque notam habebimus sordem, & saniem; si enim pusculum sordis sit, totumque vlcus humidius, intrã modum siccauit, sin purum, & absque humore cernitur. ultra. Statimque mensuram quoque excessus, & defectus ex ipso notari modo intelligimus, tantoque pharmacum, quod deinceps applicabitur, vel siccius, vel non tale admodumibus.

Septimò, Multa mala solent vulnere superuenire, quã si futura sint, aut immincant, perutile est, vt prauideamus, si verò iam superuenierint, necessarium est, vt cognoscamus, quò futuris per abscissionem causarum possimus vulneratum præseruare, & a præsentibus liberare opportunis auxilijs, ergo detegendum quotidie vulnus, quò eius statu inspecto, & futura prauidere, & præsentia cognoscere valeamus, & quid agendum sit, inuenire. Antecedens patet, cum vulnere superuenire solent inflammatio, erysipelas, gangræna, phacelus, & alia multa, quã prohibere ne fiant, dum ea futura timeamus, si verò iam superuenierint, tollere oportet.

Octauò, Lineæ, sicut & fasciæ, puræ esse debent, quotidie igitur immutanda, cum ab emanante sanie quotidie conspiciuntur, soluendum igitur quotidie vulnus, & hac de causa, vt lineæ munda apponantur. Antecedens est Hippocratis libro de Off. Med. sec. secunda, cuius rationem reddens Galenus dice-

bat in com. illius loci, quoddã sordes, quibus lineæ, & fasciæ inficiuntur, morus excitant, quod quidem inflammationis occasio est non leuis; deinde cũ oportet quandoque ea liquore aliquo aspergere, quẽ sordida sunt, vt dicebat Galenus libro de Fascijs, id non admittunt, & id, quo perfunduntur, malè afficiunt.

Nonò, Inhibenda est prauorum halituum generatio, & eorum, qui generiti sunt, aut quorum generatio prohiberi non potest, procurandus est exitus, igitur quotidie soluendum, & curandum est vulnus. Consequencia est manifestã, dum enim vulnus quotidie soluimus, & detegimus, exitum conclusis vaporibus præstamus; apposita namque lineæ vapores supprimunt, vt ex Galeno habetur libro de Off. Med. com. 2. text. 26. & sexto Meth. cap. quinto, dum autem excrementa rluimus, materiam halituum tollimus. Antecedens probatur, nam prauis halitus conclusi vulneratam partem distendunt, ac morus excitando malè afficiunt, atque insuper eiusdem temperaturam vitiãnt, & ita vlcusis sanationem impediunt.

Decimò, Ille curandi modus, sub quo melius natura, & status vulneris innotescit, maximè omnium est probandus: At sub modo, quò quotidie soluit, melius natura, & status vulneris innotescit, igitur, &c. Maior est evidens, nam methodica curatio fit per indicationes, quã à natura cognita indicantis desumuntur, unde & Hippocrates libro de Ar. dicebat, si medicus sufficit ad cognoscendum, sufficit ad curandum; & Galenus quarto Meth. cap. quinto. Hæc tria deinceps se habent, signum, affectus, & curatio. Minor pariter probatione non eget, si enim vulnera quotidie soluantur, & detegantur, & oculis ipsius subiiciantur, plenius quoque licebit eorum statum contemplari, & appositi medicamenti effectum perpendere, maxima enim cognitio est, quã sensu habetur, unde & consensu omnium longe melius internis affectibus consulitur, si sensibus obuii forent; notior enim esset eorum natura, & longè melius auxiliorum effectum obseruare nobis liceret.

Vndecimò, Si præfagia in re vulnerum sunt necessaria, quotidie soluendum est vulnus, acqui fuit necessaria non minus ac in reliquis morbis, & ideo auctores omnes præcipi rationem præfagiendi in vulneribus tradunt, igitur, &c. Consequencia facili probatur, postquam multa sunt, quã sine vlcusis inspectio laterent, cum tamen eorum cognitio sit necessaria, si ex eis eliciendum sit præfagium; inquit enim Hippocrates primo Predic. text. 18. Vulnera sanguinem fundentia, exudantia maligna, si affecti loquentes latenter moriuntur, at quomodo ista vulnera cognoscemus, nisi oculis inspexerimus? inquit etiam quinta Aph. 65. Quibus tumores in vulneribus apparent, si non maxime conuelluntur, atque insaniunt, verum his euanescentibus de repente quibusdam à tergo conuulsiones, & distensiones fiunt, quibusdam ante insania, vel dolor lateris accutus, si tumores sint rubicundi; patet autem nisi vulnera soluamus, & detegamus, fieri non posse, vt cognoscamus, an vulnere tumor superuenierit, nec ne, & an, postquam superuenit, exanueit de repente, & cuius naturæ sit tumor ille, ex quorum cognitione pendet Hippocratis præfagium. Eadem est ratio de Aphorismo 66. eiusdem sectionis: Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. & de sexagesimo septimo eiusdem: Molles boni, crudi vero mali, & de quarto sexu: Vulnera circumglabra praua sunt, & de pluribus alijs præfagijs. Sed ab excrementis vulneris maximi momenti eliciuntur præfagia, varia enim excrementa varium vulnere statum consequuntur, quã ratione dicebat Galenus quinta Aph. vigesimo secundo. Nihil mali potest aduenire vulnere puri generanti, quã tamen nullus vltus esse constat, testis seruato vulnere, quoniam excrementa obseruari non possunt.

Duodecimò, Arcendus est pruitus, & erosio à vulnere, at hac arcetur per quotidianam solutionem, & detectionem, igitur, &c. Maior est manifestatio ex Hipp. & Gal. lib. de Frac. vbi ob pruritum, & erosionem iubent, ut solutur pars fracta, & aqua calente perfundatur, quo inquit Galenus com. 1. text. 39. euacuentur humores albi, & serosi in loco perfracto contenti, qui perspiratione egent, atque etiam deliniantur dolor, & prurigo tollatur, neque ab re, cum ab his exulceratio imminet, unde subiungebat Galenus. Quando nullam amplius pruritum, nullumque dolorem ægrotus sentit, & omnia denique recte se habent circa fractam partem, si vel quarta vnaquaque die solus, maxime vero in hieme, nihil obest, & longè adhuc magis, si sufficiat illi, qui plerumque lauari minime conueniunt: arcos qui in more habent, ut per singulos dies, atque etiam magis, si bis in die lauentur, non est in his solutio in longius protrahenda, & adhuc magis, si illi sint molles carnes. En quanti fuerit Hip. & Gal. ut tollatur pruritus, & erosio. Quod verò per quotidianam solutionem arcetur huiusmodi symptoma, manifestum est, nam eorum causa tollitur, siquidem prauis vaporibus datur exitus, qui ab apostolis linteis, & defectu exercitii supprimebantur, ut superius ex Galeno dictum est.

Decimotertiò, ille cutandi vulnera modus, ad quem tamquam ad sacram anchoram, vbi videntur mala, cogimur deuincere, maxime præstans, atque methodicus, est iudicandus, atque vbi videntur mala in vulneribus, ad quotidianam, & crebriam solutionem deuincere cogimur, ut pus, quod negotium facebat, exprimat, & idoneum medicamentum apponatur, igitur modus ille, qui vulnera crebro soluit, & abstergit, ac procurat, methodicus, & præstantissimus est iudicandus.

Decimoquartò, Modus, qui sanitatem facit, non est immutandus dicebat Hip. Ad eo modo, qui vulnera sæpe soluit, detergit, atque procurat, præclare vulnera ad sanitatem perducuntur, ut experientia testatur, ergo non est immutandus. Soluendum igitur quoti-

diarius soluit, congruis auxiliis destituitur, igitur talis modus non est methodicus. Maior est manifestatio, sed tamen & ex Gal. colligi potest 6. Apl. 18. vbi Gal. causam afferens, cur quadam internarum partium vulnera sint insanabilia, sic dicebat, Tenuia intestina tota dissilia vsque ad eorum cavitatem, rarissime agglutinantur. Hoc autem vno, ut mihi videtur propter eorum substantiam accidit, sed quoniam non possumus æque internicis, sicuti extrinsecis imponere vulneribus medicamentum idem ex 3. Meth. 4. licet colligere. Minor probatur, nam virus medicamenti primum impositi, breui euaneiscit, quare si differatur noui medicamenti applicatio, toto illo tempore congruis auxiliis destituitur vulnus.

Tertiò, Si modus ille curandi, qui raro soluit, esset methodicus, omnibus vulneribus aptari posset, sicuti modus, qui quotidianam solutionem procedit, atque omnibus vulneribus aptari potest, ergo non est methodicus. Sequela probatur, quoniam methodus est vniuersalis quædam via, quæ omnium particularium est communis, vsque inquit Gal. 4. Meth. 4. Assumptum patet, namque si vulnus fuerit cito infectum, in parte neruosa, idemque sit profundum, & stricti orificii, ut pus exeat, necesse erit quotidie manibus comprimendo pus exprimere, & præcipue, si orificium vulneris sursum spectet, aliter sit vlcus illud feritum Hippocratis, retento pure, ut experientia sæpe comprobatum est, præterea in lingue vulneribus iouis est ille modus, cum non reperitur materia medica, quæ possit tantùm adhaerere parti, neque fieri possit conueniens deligatio, neque tegumentum apponi; eadem est ratio de internarum partium vulneribus.

Quartò, Si modus ille curandi, qui raro soluit, esset methodicus, & rationalis, de eo pertractassent principes auctores, qui de re medica scriperunt, sicuti communis modi meminerunt, cui veram methodi methodum optimè callerent, at neque Hipp. neque Gal. neque Cornel. Celsum, neque alium ex illustrioribus hac de re pertractasse comperimus, vanus igitur, & à philosopho iudicandus est hic modus.

Quintò, Præsumptum est ille curandi vulnera modus, qui adnexum habet siccationis periculum, ut huiusmodi est curandi modus, qui raro soluit, ergo, &c. Maior est manifestatio, minor verò ex eo probatur, quod ait Gal. lib. de Frac. com. 2. text. 22. de calce, quem ex longo decubitu nigrescere inquit, nisi sapis attollatur, ut perspiret, idemque dicebat, quo orbem ex molli lana confectum imponendum consuluit, quo orbe ita firmatus est calx, & inferior eius pars adeò eleuanda, ut non collidatur, sed facillè perspiret, & minime excalescat, quod etiam prius dixerat Hippocrates eodem loco. Pari ergo ratione periculum erit siccationis, vel alterum fluxionis, & inflammationis, si diutius recta seruentur, cum tollatur perspiratio partis ob tegumentum. Etenim applicata linthea conspiciant pariem, atque ita calorem suffocant, vel adgaudent, & fluxionem aduocant, unde Gal. lib. de off. med. com. 2. text. 16. reddēs rationem, cur Hip. velit non esse linthea sicca assuenda in villa prorsus deligatione, sed quæ sunt aliquo liquore madefacta, hæc dicebat, sicca enim præter id, quod illius vilitatis, quam madefacta præstant, expertia sunt, etiam partium, quibus iniunguntur, poros conspiciant, in eis calorem adgaudent, & proinde ad affectum partem humores è locis vicinis attrahunt, quod quam molestum sit, vix potest quod occasione præbeat tumoribus excitandis, nulli sanè obscurum est.

CAPVT III.

Noua Methodus pluribus argumentis comprobatur

Admodum virgine videntur hæc argumenta, sæpiusque cū Romæ degere, iisdemmet tanquam

CAPVT II.

Reprobatur noua methodus.

His, & huiusmodi aliis intendentibus necessaria videbatur quotidiana solutio, atque detectio, si ex arte, atque methodicè tractanda sint vulnera. Sed & ex eo idem confirmari potest, quod si fiat aliter, perperam, & abique methodo instituitur curatio: quamuis enim & hoc prædicta argumenta sequatur, sunt tamen & alia magis propria.

Primò, Curatio methodica certa est, non fallax, at modus ille curandi vulnera, quo raro soluitur, fallax est, non certus, ergo non est methodicus. Maior est veritas, si verum est Medicinam esse artem, & firma habere principia. Minor euenit probatur, ut enim refert Ambrosius Paræus in suo de vulneribus sclopo inscripto libro, per certam quandam temporis constitutionem, si vel dies præterisset, in quo vulnera non fuissent soluta, & ab excrementis expurgata, vermes nascebantur, quid ergo actum fuisset de illis vulneratis, si tres, aut quatuor dies, vel quatuordecim, aut viginti præterissent, quibus detecta, & procurata non fuissent: fallax est ergo modus ille, cum omnibus vulneribus, & quolibet tempore aptari non possit. Præterea fallax est, & periculo plenum, acris, & fuliginosa excrementa supprimere, ac prauos halitus, periclitari enim calor natus, quando non sit idonea perspiratio, at supprimuntur: diuini raro vulnera soluitur, ergo fallax est, & periculosus hic modus.

Secundò, Illa curatio, sub quo congruis auxiliis destituitur vulnus, non est methodica; at sub modo,

tutissimis machinis nouum illum modum oppugnare tum aggressus. Et nonnullis exprimis, qui tunc temporis eam curandi rationem profitebantur, nescientes quò se verterent, meminit respondere solitos, eiusmodi viam non esse methodo curandi ab antiquis traditæ, consentaneam, ac non solum non posse à contra allatis rationibus vindicari, verum neque ratione quapiam efficaci posse firmari: ideoque soli experientie standum esse. Alij vt res lues tuerentur, hoc argumentum excogitarunt, Quando ratio contra sensum militat, & inuicem discordant, sequi sensum oportet, & iudicanda est ratio (sophistica) prima enim nostra cognitio ortum ducit à sensu, & experientijs, quæ à rebus (sensatis) accipiuntur, artes constituuntur, quomobrem experti, dicebat Aristoteles primo Metaph. magis id, quod incidunt, consequuntur, quam illi, qui rationem absque experientia tenent; at sensu deprehendimus, hoc nouo modo felicissimè vulnera sanari, & breuiori tempore, quam quouis alio, ergo sequi hunc nouum modum oportet, & rationes, quæ contra ipsum faciunt, sophisticæ sunt iudicandæ. Sed tamen nec arduum negotium fuit apud cordatos, & perspicaces viros media validissima in illius comprobationem adiuuere.

Primo quidem, Ille modus curandi vulnera methodicus, & præstantissimus est iudicandus, quo præcipua opera, quæ ad ea sananda requiruntur, optime, & maxima cum securitate celebrantur, at sub nouo hoc modo huiusmodi opera felicissimè celebrantur, ergo methodicus, & præstantissimus est iudicandus. Maior est manifesta; minor verò probatur. Illo siquidem modo, quo naturalis calor fortior, & vegetior redditur, eò melius, & maiori cum securitate perfici talia opera existimandum est, at nouo hoc modo naturalis calor fortior, & vegetior redditur, quam quouis alio, igitur & eò melius, & maiori cum securitate perficiuntur hæc opera. Maior probatur, namque præcipua opera, quibus vulnera ad sanitatem perducentur, sunt naturæ, seu naturali calori attribuenda, siue enim agglutinare oporteat, siue suppurare, siue carnem generare, omnia hæc naturæ sunt opera. Minor manifesta erit, si considerauerimus in vulneribus duabus potissimum de causis imbecillum reddi naturalem calorem, prima quidem quia diffasitur eius substantia ob defectum naturalis tegumenti, & sanguinis effusionem; altera quoniam ambientis frigore eius qualitas obdunditur: vtrique autem huic incommodo peroptime consulitur, dum tecta seruatur vulnera; Etenim ob tegumentum prohibetur caloris diffusio, ambientisque in ipsum actio; quare necesse est, nisi quid aliud accidat, & breui pristinum robur recuperet naturalis vulneratæ partis calor.

Secundo, Ille modus curandi vulnera optimus cæseri debet, quo maxime auertuntur ea, quæ vulnerum sanationem remorantur, ac prohibent; At nouo hoc modo id maxime assequimur, ergo, &c. Minor probatur, nam inter ea, quæ maxime remorantur, & prohibent vulnerum sanationem est humorum confluxus ad partem vulneratam, at eo curandi modo maxime præcauetur fluxus ille: Cum enim ad partem aliquam potissimam fluant, vel quia ab alijs partibus ad eam transmittantur, ea verò recipiente propter imbecillitatem, vel quia ab eadem attrahantur ob dolorem, aut calorem, teste Galeno secundo, de diff. Feb. Cap. vlt. & 13. Meth. secundo, si coopera feruentur vulnera, principia hæc fluxionis valde imbecilla redduntur in vulnerato; sic enim pars robustior seruatur, & firmiori reddito ipsius calore naturali ob tegumentum, vnde non aequè apta est ad recipiendum, neque dolor concitatur, qui in vulnerum contrectatione solet concitari, dum videlicet quotidie vulnera soluantur, & detergantur: quare ob nostrum curandi modum nullo omnino additur

A acceritendæ fluxionis causa.

Tertio, Ex Galeni doctrina quarto Meth. tertio, validissimum argumentum pro huiusmodi comprobatione desumi videtur, ibi enim inquit, siue vlcera simplicia sint, siue cum ciuitate, ex fugiendis, præpiciendisque ijs, quæ naturæ officunt, sanatio perficitur, hoc fundamento constituto sic arguitur: Ex iis, quæ naturæ maxime officunt, est expositio vulneris aeri ambientis; hac enim imbecillis redditur calor partis propriæ, & naturalis tegumento destituta, tum quia ab ambientis qualitate alteratur, tum etiam quia eius substantia diffasitur, quo nihil ferè peius contingere potest vulneri; igitur optima erit curatio, quæ paratur tegumentum parti, quod ab iniurijs externis proprio tegumento destitutum partem protegat, & eius naturalem calorem conseruet, hoc autem cum nouo illo modo pareatur, manifestum est cum tanquam optimum esse approbandum.

Quarto, Ex ipsius Hippocratis doctrina de promptum argumentum affertur, istius modi perfectionem comprobans. nam lib. de Frac. sect. tertia. text. septimo, reprobans curationem quorundam Medicorum sui temporis in fracturis cum vulnere, inter ea, quæ obicit tali curandi modo, illud est, quod ossa, quæ diffracta non erant, difcedunt, necesse est, inquit, vt vlcus decoloratum sit, & labijs euersum, ac protuberans, verum lachrymosum, & minime suppurans, ossa verò, quæ diffracta non erant, difcedant, hoc stante sic arguitur: Nouo hoc modo ossa, quæ sub comuni separari solent, non difcedunt, igitur perfectissimus est nouus hic modus. Consequenter patet, duobus enim propositis vulneribus penitus æqualibus, quæ diuerso modo curentur, si ab vno eorum ossa difcedant, ab altero verò nequaquam, vel in minori lōge quantitate, id, constat ex Hipp. attribui non posse, nisi perfectiori, & minus perfecte curationi, si cetera supponantur æqualia. Antecedens ipsa experientia comprobeat. Curauit ego nouo hoc modo capitis vulnera cum insigni ossis læsione, vt quilibet magnâ ossis portionem abscisuram iudicaret, & tamen mihi nunquam licuit minimam ossis portionem, quæ abscisisset, obseruare, vt res admiratione digna videretur. Sed quoniam vnusquisque idem poterit experiri, non est, quod de hoc plura dicamus.

Quinto, Modus ille curandi vulnera, sub quo pauciora in ipsis generantur excrementa, potior est iudicandus, at sub nouo hoc modo pauciora in vulneribus generantur excrementa, quam sub communi, igitur, &c. Maior est manifesta, quod enim in duobus vulneribus æqualibus inæqualiter generantur excrementa, in aliud referri non potest, quam in perfectionem, & minus perfectam curationem. Minoris veritatem experientia demonstrat, eamque cuius licet consilere.

Sexto, Ille curandi modus, sub quo vulnera felicius sanantur, & citius, quam sub alijs, præstantissimus est iudicandus, at sub nouo hoc modo vulnera felicius, ac citius sanantur, quam sub quouis alio, vt experientia testatur, ergo nouus hic modus præstantissimus est iudicandus.

Adducuntur insuper quædam Hipp. loca, ex quibus nonnulli colligunt Hippo. non alio modo vulnera curasse, in alium tamen locum ea rescire satius duximus, in eum videlicet, in quo Hippo. mens Galeni, & aliorum illustrium Medicorum indagabitur.

C A P V T I V.

Destruuntur fundamenta Nouæ Methodi.

Quamuis contra nouum modum plura alata sint, & ex iisdem etiam argumentis, quibus quotidiana solutio necessaria probatur, inferretur idem modus, sunt tamen & alia non minoris

ris momenti, quæ illius fundamenta penitus euertere censetur, videtur siquidem hic modus, quatenus argumenta in eius comprobationem adducta demonstrent, soli naturæ fidere, & parum admodum medicamentis tribuere; verum quænam vanum sit hoc fundamentum, ex his contici potest.

Primo, Si natura ex se posset vulnera sanare, hoc maxime verum esset in vulneribus, internarum partium, & viscerum; At hæc non potest absque continua medicamentorum ope ad sanitatem perducere, ergo nec vlla poterit. Consequentia est manifesta, nam in partibus internis maxime viget naturalis calor, & ad eas iniuriæ ambientis vix possunt peruenire, quare hæc minime omnium quotidiano medicamentorum usu videntur indigere. Assumptum probatur ex Galeno pluribus in locis, quæro enim Meth. sexto, inquit: Quæ vulnerata sunt in crassis intestinis, iis, quæ per sedem iniiciuntur, medicamentis magis indigent, quæ in superioribus, ambo requirunt, & quæ per sedem iniiciuntur, & quæ supernè sumuntur. hoc scilicet sic arguitur: Si vulnerata intestina talibus indigent medicamentis, fatetur oportet, non magis iis egere vno tempore, quæ alio, cum quouis tempore æqualiter se habeant ad medicamenta, ergo quotidie, & pluries etiam qualibet die oportebit medicamenta iniicere, cum non semper eorum actio perduret, immo vulneris locum vix momento attingant. Quod si hoc est necessarium, certum est, solam naturam ad sananda eiusmodi vulnera non sufficere, & tamen intestina sita sunt intra peritonæum ab externis iniuriis remota. In idem tendere videtur, quod eodem loco ait Galenus, videlicet: Communis internarum partium indicatio est, vt ea eligantur, quæ sunt naturæ animalis valde familiaria, fugiantur, respuanturque contraria, & illud si vlcus sit in interioribus, & ad cicatricem illud perducere, aut agglutinari fludum, eligenda alimenta sunt tum austera, tum glutinosa, tum quæ minime mordcant; sin emundate quæ modicè abstergant, quod munus mel non coctum inrer cætera præstat. Ecce quomodo Galenus hic alimenta medicinalia eligit, quæ non solum quotidie, sed qualibet etiam die bis, quandoque etiam sæpius exhibentur, ergo necessarius est quotidianus medicamentorum usus in vulneribus internis, igitur & in omnibus, non ergo sola natura id potest. Eodem etiam loco dicebat: Gargarizare quoque iubendum esse ei, qui ad fauces vlcus habet: manifestum autem est, si de vnicâ gargarizatione intellexisset Galenus, irridendum esse, cum citò transeat vis ipsius; intelligebat ergo de crebra gargarizatione, vnde & ibidem dicebat: Ad vlcus, quod in arteria sit aspera, vt supinus, quàm diutissime in ore teneat, ac omnes, qui illic sunt musculi relaxet, remittatque, præcipiendum. Et eodem: Expositum, & figura partis excogitatum est ei, cui exulceratus est ventriculus, medicamenta esse bibenda, cui gula non semel, nec tota simul assumenda, sed paulatim, & assidue. Sed quid pluribus opus est, nonne quilibet Medicus in partium internarum vulneribus, vt ventriculi, epatis, intestinorum, vesicæ, renum, quotidie exhibet medicamenta vlcus respicientia? Si ergo hoc est necessarium in vulneribus viscerum, quorum providentiam habet natura, dicebat Hippocrates, cur non erit necessarium quotidie medicamenta apponere externarum partium vulneribus? quomodo, aut qua ratione tantam rem egenti naturæ committere audebimus? Nec valet, quod forsitan dicet quispiam, tunc esse necessariam quotidianam medicamentorum applicationem, quando eorum actio, & virtus seruari diutius non potest, at quando vulnerum medicationes adeo protrahuntur, talia adhibentur medicamenta, quæ diutius proprias vires seruant, & propterea non est, cur quotidie vulnera solvantur, cum pluribus diebus perduret vis medicamenti primò apposti. Quævis. n. in leuioribus vulneribus.

A quæ cito sanantur, hoc forsitan possit admitti, non admittendum tamen in iis, quæ grauiora sunt, & longior tempore sanari solent, vt in penetrantibus vulneribus capitis, non enim apparet, quomodo genito in vulnere pure, atque ipsi medicamento admixto, non pereat vis medicamenti, aut quomodo propter calorem partis non euaneſcat, quin videtur necessarium ex prauorum halituum, & excrementorum puridorum permixtione malam, & aduersam qualitatem eidem aduenire.

B Secundo, Non possunt curari vulnera caua citra absterſionem, veluti demonstrat Gal. tertio Meth. quarto: Atqui absterſio est medicamentorum opus, non naturæ, quæ ratione dicebat Galenus tertio Meth. octauo: Purgari fordida posse etiam carne naturalem statum non seruante, quia hoc medicamentorum est opus, igitur citra vltum medicamentorum non potest curatio vulnèrum perfici. At medicamenta apposta non possunt integras vires diu retinere, vt etiam superius dictum est, igitur crebrò solvendum erit vulnus, vt semotis iis, quorum vires iam sunt perfractæ, quæ ex vltu sint, substituantur.

C A P. V.

*Nûm turundarum, & penicillorum vsus in vulnèrum curatione sit metho-
dicus, & necessarius.*

C Q Vantis virgeatur difficultatibus prima quaestio, argumenta vtriusque allata facile declarant, verum nec leues continet difficultates altera, quæ ad vltum turundarum, & penicillorum spectat. Communis siquidem vltus eos recipit, immo necessarius iudicatur pro certa cauerum vulnèrum curatione; altera verò eorum vltum non admittit; & pro vtriusque parte adsum non contemnendæ rationes; quæ enim turundis, & penicillis vtuntur, sic suas tutantur partes. Oportet in curatione vulnèrum, quæ caua sunt, parare exitum generandis excrementis, ne fiat vlcus illud seruium, de quo Hippocrates meminit libro de locis in hom. quod quidem fit, quia materia contenta non habet exitum, at paratur hic exitus ope turundarum, & penicillorum; seruant enim vulnèrum ora hiantia, vnde nullum subest periculum retentionis puris, ergo vltus talium non solum methodicus est, & admittendus, verum etiam necessarius.

D Secundo sic arguitur, Studendum est in curatione horum vulnèrum, vt medicamenta vndique tangant vulnus, quæ ratione dicebat Galenus tertio Metho. quarto: Studere oportet, vt eo modo componatur medicamentum, vt ad fundum vlcèris eius vi penetrare valeat, at hoc optimè fit per turundas, & linamenta, cum hæc congruis medicamentis illiniuntur, & per vulnus disponantur, ergo necessarius est vltus turundarum, & penicillorum. Probat maior, quia omnis actio fit per contactum; si ergo medicamenta agere debent, oportet vt tangant. Adducunt tertio quædam Galeni, & Corneli Celsi, ac ipsius Avicennæ loca, ex quibus manifestèprehenditur, eosdem vt consueuisse turundis, & penicillis in vulnèrum curatione. Sed ea posterius considerabimus.

E Contra qui penicillos, ac turundas ablegant, sic arguunt.

Primo, Si talium necessarius esset vsus, hoc esset maxime, vt vel seruaretur ora vulneris hiantia, vel medicamenta per ea vulnèrum patietibus adhererent, veluti argumenta prius allata videntur asserere; At neque hæc neque illa ratione conueniunt, igitur non est necessarius eorum vsus. Probat assumpsum; quod enim non conueniant, vt seruent hiantia ora vulnèris, ex his elici potest: Os vulnèris claud non

non potest, nisi vel labia eius agglutinentur, vel caro generetur, ita vt vulneris ora obstruat, at hac fieri non possunt, nisi pars naturalem suam dispositionem habuerit, quia hæc sunt naturæ opera, vt dicebat Galenus 3. Method. 4. 8. & 9. & 4. Meth. 1. frustra ergo ponuntur turundæ, & penicilli intra vulnera, antequam pars naturalem suam dispositionem habeat, vt scruent aperta ora vulneris, cum neque si vellemus, claudi possint. Vbi verò pars naturalem suam dispositionem habuerit, manifestum est non contemnere, quia tunc est tempus generationis carnis, & agglutinationis, quæ impedirentur ex talium impositione, nihil enim interponi debet inter ora agglutinanda, Gal. 4. Meth. primo, & lib. Art. Med. c. 90. non igitur conueniunt, vt scruent ora biantia. Sed neque vt medicamenta tangerent vulnera pariem, cum hoc optimè assequi possimus, etiam si talia à natura vulneratæ partis aliena intra vulneris labia non imitantur, puta si liquentur & intra vulnus insilluntur, frustra autem fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æque benè.

Secundò, Nihil vulncri apponendum, quod naturæ subiectæ partis sit infestum, alioqui etiam debilis ob solutam vnkatem, & effusionem sanguinis, qui innatum calorem patris fouet, & alterationem ab appropinquandam, cum partes acri exponantur, quæ nunquam antea illum fuerunt expertæ; Atqui turundæ, & penicilli naturæ partis afficiunt infestis; sunt enim ab ea prorsus aliena, cuius signum illud esse potest, quod in illis expellendis semper laborat, vnde necessariū est fateri ab iis naturam abhorrere, & ob pondus etiam, quo partem opprimunt, igitur in vulneribus eorum vtius esse reprobandum.

Tercò, In vulnerum curatione cauerè oportet omnia dolorifica, & irritantia, ne fiat attractio fluxionis ad partem, at humilum solent esse turundæ, & penicilli, igitur fugiendi. Probat minor, nam turundæ, & penicilli partem distendunt, comprimunt, & pondus inutile, quia potius pondus noxiū adiciunt, quare dolorifica, & irritantia erunt auxilia, si modo auxilium dici mereatur, quod est morbificæ causæ.

Quartò, Quod euadit causæ morbificæ, fugiendum est in curatione vulnere, at humilum sunt turundæ, & penicilli, igitur, & ecce probatur minor, propterea quod turundæ, & penicilli p ure imbibuntur, & prauis halitibus inficiuntur, vnde malam qualitatem sibi asciscunt, & cò magis quoniam impediens puris diffusionem sunt in causâ, vt & ipsum pus prauum reddatur, & prauæ qualitatis malignam putredinem concipiens.

Quintò, Adducit Hippocratem, & Galenum, qui nunquam eorum meminerunt, cum de vulneribus curandis sermonem haberent, immo Galenus vt medicamentum ad fundum vulneris penetrare valeat, non vitur turundis, sed medicamentum liquat, vt videre est 3. Meth. 4. quo loco dicebat: Studere oportet, vt eo modo componatur medicamentum, vt ad fundum vlcis penetrare eius vis valeat. Ecce quo modo à medicamenti compositione, non à turundis id requirit. Idem colligere licet ex Galeno lib. de fract. lect. 3. com. 21. ubi inquit: Ego plures grauissimè vulneratos curauī appositis super ipsum vulnus lineis multiplicibus eiusmodi vino madentibus, superadditaque exterius molli spongia. Ecce quomodo intra vulnus nihil immittebat Galenus etiam si grauissimum esset vulnus.

Primitū quoque argumentum aduersariorum in ipsos retorquent hoc modo, Parare oportet exitum puri, ne cò tentato, siat ulcus illud ferum Hippocratis, atqui turundæ, & penicilli, cum ora vulneris claudant, potius purulentam materiam supprimunt, ergo obsequè turundis, & penicillis curare vulnera oportet.

Afferunt insuper, qui turundas, & penicillos reprobant, nonnulla Galeni, & Hippocratis loca, ex quibus directè videtur impugnari illorum vñus. Verum considerationem ipsorum in eum locum reijciemus, in quo quæstionem dissoluentes, Hippocratis, & Galeni mentem perferuari oportebit.

C A P V T VI.

Vndenam petenda sit harum difficultatum solutio.

V T in hisce difficultatibus è tenebris abdita veritatem in lucem proferamus opus est in primis videre, quod possunt hæc quæstiones. Id quidem, quod queritur summariim propositum est; si diligenter inspicimus, aliud etiam exposcere videntur, querere enim, an sepe, aut raro solendum sit vulnus; & an turundarum, & penicillorum vñus sit recipiendus, nihil aliud esse videtur, quam inquirere, an quæpiam sit causa, propter quam oporteat aut sepe aut raro vulnus soluere, & turundis, ac penicillis vti, & quænam illa sit: hæc etenim inuenta procul dubio cessabit omnis quæstio, ex ea siquidem fiet manifestum, num hoc, vel illo modo procedendum sit in vulnere curatione. Quod quidem necessarium sit ponere aliquam causam, quæ nos ad hoc, vel illud impellat, negari non potest; nihil enim sit sine causa. Verum vnde petenda est hæc causa? non aliunde profectò quam ex ipsa curandi ratione, seu curatiua arte, vt quæ rationalium curationum omnium reddit causas. Sed, quoniam ipsa curandi ratione & quid agendum sit, & rectus vñus materiam medicarum innouit, videndum est, an hæc quæstiones ad quid agendum, an ad rectum vñum pertineant. Prima quidem facie ad rectum vñum materiam medicarum, quibus ad curationem vulnere vñum, spectare videntur: & quod ad primam attinet, partim ad quando agendum, partim autem ad agendi modum reduci nemo inficiabitur: querit enim, an melius sit quotidie soluere vulnus, & medicamenta applicare, an per longa temporis intervalla. En supponit iam inuenta fuisse remedia, & eorum materias, sed tamen dubitat, quando istæ materiæ sint applicandæ, nùm quouidè semel, aut bis, an quarta, quaq; aut decima die, vel etiam rariùs. Ad modum etiam vñus partim redigi debere, non est dubitandum, siquidem an pluribus, aut paucioribus vicibus medicamenta inuenta sint in vñum reducenda, ad vñus modum attinet. Altera similiter quæstio ad vñus modum reducenda videtur, siquidem cum iam inuenta sint præstidia pro curandis vulneribus, ambigitur modò quoniam fit germanus vñus modus, nùm videelicet applicanda sint cum linamentis, an potius citra hæc. Attamen, si rem, vt decet, perpendamus, totam potius methodum vulneribus mœdendi, quam rectum vñum tantum materiæ medicæ postulare videbuntur, id ex eo licet colligere, quod qui quotidie vulnera solunt, eisdemque medicamenta applicant, non ea tantum gratia id faciunt, vt rectè materiis præstidiorum iam inueniunt vñus, quo euadant materiæ indicati specifici, & determinati, verum etiam, vt siccent, abstergant, & huiusmodi alia faciant proponentes sibi aliquas intentiones, quibus quotidiana illa. solutione satisfacere profitentur: non aliter & qui raro solunt vulnera, cum non ea tantum gratia id faciunt, vt rectè vñus præstidiorum materiis inueniunt, sed scopos quosdam peculiare propositos habeant, quos aliter curantes non assequuntur; nam ad decimam, vel ad vigesimam, exempli gratia, non differunt solutionem vulneris, vt rectè vñus terebinthina,

An propositæ quæstiones spectent ad Quid agendum an ad rectum vñus.

Totum methodum ex se possunt.

E

vel alia materia, sed seruandum, exempli gratia, seruandum, ac roborandum naturalem calorem censent, quo propria munia prout perficiat, & hoc diuturno illo tegumento assequi sperant. En quomodo querere, an sapienter potius ratio soluendum sit vulnus, est querere, quamnam sint vera, & proprie indicationes curandorum vulnuerum, qui quoniam sint scopi, quos attendere debemus vulnera curantes. Similiter & qui turundis vtuntur, & qui citra turundas, & linamenta curanda esse vulnera contendunt, non. n. ea tantum ratione id faciunt, vt eo modo inuenito medicamento vtantur, sed vtriusque proprii sunt propositi scopi, quos hac curandi ratione hi, illa illi assequi volunt. Quocirca vt propositae difficultates soluantur, necessarium est inuenire, quamnam sit rationalis via, seu methodus vera curandi vulnera; ex ea prorsus manifestum reddetur, cur hac via magis, quam illa incedere oporteat: cum principia curationis in vulnere continet. Vera autem methodus illa est profecto, quia vulnuerum auxilia per indicationes inueniuntur, omnis enim medendi methodus, vt dicebat Galenus 2. Meth. 7. per indicationem fit. Cum autem indicationes curandi ex natura morbi, cui mederi paramus, deiciuntur, vt colligere licet ex Gal. 2. Meth. 7. & 3. Meth. 1. & 4. Meth. 4. & pluribus aliis in locis, necessarium quoque est, vt in vulneribus a eorum natura eliciantur. Quapropter inuestiganda nobis est in primis vulneris natura, vt quas indicationes vulnus suppediet, notum fiat.

CAPVT VII.

Quid sit Vlnus.

Definitio
vulneris
a Gal. desu-
pta.

Quod vulnus sit quidam solutus continuitatis species, accipiunt omnes: at quamuis in hoc conueniant, in afferendis tamen differentiis, per quas vulnus a ceteris solutae vnitatis speciebus distinguitur, non idem sentire videntur. Gal. enim 3. Meth. 1. inquit, Vlnus esse continui solutionem ex vulnerando in carnosa parte relicta, a qua forsitan definitio quidam ex posterioribus distinctionem inter vulnus, & vlcus caupit, vulnus esse dicentes, quod ab externa causa infigitur, vlcus vero, quod ab interna. Verum quidem est, vlcus nomen quandoque largè accipi, prout etiam vulnus comprehendit, sicut id ipsum accepit Galenus in libris Methodi, & aliis in locis; & ipse Hippocrates libro de Vlcibus. Immo quandoque etiam pro omni continui solutione accipitur; cum ipse Hippocrates omnes morbos vlcera dici posse nonnunquam asserat: At si propriè sumatur vlcus nomen, dicit peculiarem continui solutionem a vulnere distinctam, quam determinauerunt illi per internam causam. Alii videntes manifestè esse Galeni definitionem, propterea quod non conuenit cum definito, sed amplius esse videtur, cum multae sint solutae unitates a vulnere causa in carnosa parte, quae tamen non sunt vulnera, veluti contusiones, & huiusmodi; addiderunt solutionem illam continui esse eundem, & sensibus conspicuam, ut integra definitio sit talis: Vlnus est continui solutio relicta, & conspicua ex vulnere in carnosa parte relicta. Alii existimantes per huius definitionis partes non omnino seungi vulnus ab ulcere, cum enim vulnus putridum, & sordidum euadat, quemadmodum sepe contingit, vlcus fieri videtur, quoad definitionem & absque pure, & sordè. unde Auic. prima primi doctrina secunda. cap. quarto: Solutio continui carni accidens, quae quidè est propinqua temporis, in qua non dum est factum pus, vocatur plaga, sed cum pus sit ibi, vocatur vlcus. Hinc Guido Cauliacensis dicebat: Vlnus est solutio continuitatis recens, sanguinolenta, sine putredine in partibus mollioribus. Et hanc definitionem ex posterioribus plurimi receperunt, & idè vlcus propriè dicti

Definitio
vulneris
a Gal. desu-
pta.

Definitio
vulneris
ex Auic.

A definitientes, dixerunt: Vlcus esse continuitatis solutionem in carne, in qua consistit una, vel plures dispositiones, quae consolidationem impediunt, ex quibus sanies aut putredo causatur. Quod ad Galeni definitionem attinet, difficultatem parè videtur, & eam quidem non leuem; est enim communis lex in omnibus definitionibus, quod idem per idem, vel per æque ignotum non definitur, sed per notum, cum ignotum aliud ignotum manifestare nequeat, neque idem seipsum, aliter idem simul esse notum, & ignotum, quod est absurdum: in Galeni definitione, conspicuum est hoc vitium, siquidem vulnus definit per actum vulnuerandi, at quid aliud est vulnere, quam vlnus inferre? si ignorem quid sit vlnus, quomodo quid sit vulnere cognouero? idem igitur per idem definitur, & ignotum per æque ignotum. Et idè alii, qui forsitan difficultatem hanc effugere voluerunt, non per actum vulnuerandi, sed per externam causam vlnus determinant, dicentes vlnus esse continui solutionem in parte carnosa a causa externa. Sed neque definitio hæc caret difficultate, si enim ab ignea vi, puta ab aqua feruente exciteretur vlcus in parte carnosa, vel etiam exulceretur pars carnosa, profecto solutio continui est in carnosa parte a causa externa, nemo tamen huiusmodi solutam continuitatem vlnus diceret. Præterea confusio carnosae partis, e. g. a lapide, est soluta continuitas in parte carnosa a causa externa, & tamen non est vlnus. Quare non soli vlni definitio hæc competere videtur; sed neque omni vlni, etenim si crux frangatur, ita ut os egrediens carnem laceret, nemini dubium est, solutam illam continuitatem in carne vlnus dicendam esse, & tamen non ab externa, sed ab interna est causa.

Definitio igitur proposita neque omni vlni, neque soli vlni conuenit, cum tamen bona definitio neque excedat definitum, neque ab eodem excedatur. Neque si addatur, quod talis continui solutio sit evidens, omnes tolluntur difficultates, nam quæ exulcerationes ab aqua feruente, vel alia vi combustiva excitatae conspicuæ sunt, nec tamen sunt vulnera: & soluta unitas in carnosa parte erit ab osse fracto, & egrediente facta, est vlnus, neque tamen ab externa causa. Postremò allata definitio eadem patitur difficultates, sed & alias insuper, ut enim a b vlcere melius distinguitur vlnus, ponitur in ea, quod sit recens, & sanguinolenta continui solutio sine pure, & sordè, cum tamen per hoc non possit vlnus ab ulcere seungi: nam & ulcera dantur callosa, & sicca, absque sordè omnino, & putredine. Præterea absurdum videtur, quod in generatione puris vlnus, propriam immutans naturam, rationem accipiat vlcus, & eò magis, cum pus, siue putredo, aut sanies faciant in vlnis, & in vlcibus compositionem, non differentiam, ut quæ seorsum possunt consistere, qua ratione dicebat Gal. 3. Meth. c. 9. At phlegmonem, gangrænam, putredinem, & huiusmodi seorsum, & per se consistere possunt, & propterea faciunt quidem compositionem affectuum in ulcere, non tamen differentias. Assignaturq. vlni differentia a tempore, ut videtur est 3. Meth. c. ultimo, dicimus enim aliud esse recens, aliud uetustum, insuper aliud breui tempore curari, aliud vero longo tempore; quod si vlnus tantummodo esset, quod recens est, ineptè essent hæc differentiae. Sed & rei veritatem ipsa curandorum vlnorum methodus ostendit, quæ quidem non solum sanguinolentum, & recens illatum vulnus respicit, verum etiam illud, cui sordes, & putredo annexuntur, & alia excrementa, ab hisque excrementis proprias elicit indicationes. Amplius si vlnus esset tantum recens, & sanguinolentum, & omnino puris expertus, darentur morbi quorum nulla esset curatio methodo, multa enim sunt vulnera, quæ necessarius pus generant. Transiit quidem hunc ex vlnis in ul-

Reproba-
tur def.
a Galeno de
prompta.

Reproba-
tur alia de
finitio.

Reproba-
tur definitio
Guidonis.

in vlcera & ego libenter admitto, sed quod vulnus in prima ipsa generatione puris vlcus fiat, à ratione videtur alienum, cum nec sapè contingat huiusmodi transitus. Vt ergo, quænam sint ea, per quæ vulnus à reliquis solutæ vnitatis speciebus distinguatur, & omnino quid te vera sit vulnus, fiat manifestum, primum statumendum est, vulneris nomine, secundum eam appellationem, eam tantum in cõtinui solutione designari, quæ in carnosa parte contingit, ita tamè vt per carnosam molliores omnes partes intelligantur, non autè propriè dictam carnem tantummodo. Solet enim diuidi humanum corpus in partes molles, & ossas: & per partes molles omnes illæ intelliguntur, quæ ad ossis naturam non pertinent, & eadem partes carnosæ dici consueverunt. Hoc modo carnosam partem sumpsit Gal. 6. Meth. cap. 1. lib. de diff. mor. c. 2. & lib. de caus. mor. c. vi. & pluribus aliis in locis. Libro. n. de caus. mor. cap. vlc. dicebat contusionem fieri in omnibus partibus carnosiss, & in ossib. etiam, & maximè puerorum: & ibidem prius dixerat fractionem, & carnem vocari in ossi solutam continuatam, in carne verò vlcus, aut vulnus. Et lib. de diff. mor. c. 2. Porro cõtinui solutio in ossi quidè fractura nominatur, in carne verò communiter vlcus. Videtur itaque totum corpus distinguere Gal. in carnosam, & ossilem partem, quæ ossa, & cartilagine complexitur. Galenus ipse non aliter vulneris nomen sumpsit, ideoque 3. Meth. 1. dicebat, Vulnus esse cõtinui solutionem ex vulnere nō in carnosa parte relicta: & materiã hæc petraclans, de vulneribus carnis propriè sumptæ venarum, venarum, arteriarum, membranarum, tendinum, ligamentorum meminit. De vulneribus quidè abdominis s, mictulorum, &c. peritonæi 6. Meth. 4. nec non & de mictulorum, ventriculi, & gulæ vulneribus. De neruorum vulnere 6. Meth. 3. & 3. vnde postremò dicebat de neruis vulneratis latissimamque dicta iam fuit. De tendinum, & ligamentorum vulneribus 6. Meth. 4. idè dicebat, ligamentum verò vulneratū, &c. De vulnerib. venarū, & arteriarum 5. Meth. 2. vsque ad caput octauum. De vulneribus pulmonis 5. Meth. 8. De vlnere bus diaphragmatis 5. Meth. 9. De vlnere membranarum cerebri 2. de Corp. med. per loca. c. 1. & sic de reliquis, & innumera penè adduci possent loca, ex quibus luce clarius apparet, cõem hæc appellationem sequutum fuisse Galenū.

Quid significetur nomine vulneris.

Totū corpus diuiditur in carnosam, & ossilem partem.

Significatio nominis Vulneris ex Galeno.

Amplior significatio nominis vulneris ex Celso.

Vulnus est cõtinui solutio conspicienda.

dens cõtinui solutio, idcirco à causa vtriusq. distinctione accipiunt, vulnus ab externa, vlcus ab interna causa fieri dicentes. Verū si ab apposito causifico me, dicamento, aut ab aqua feruente, vel ferro candente soluitur euidenter cõtinuum, huiusmodi soluta vnitatis erit ab externa causa, & tamen nō vulnus, sed vlcus appellabitur. Præterea vulneratur caro ab offe intra ipsam contento; ergo non ab externa tantum causa est vulnus, sed & ab interna, sicuti vlcus non ab interna tantum, sed & ab externa. Qui per externam causam extrinsecus incidentem causam intelligunt, ab extrinsecus scilicet humano corpori adueniente, non aliter ab hac difficultate se explicabunt, quàm negando rationem vulneris vnitatis solutæ: quæ à tali sit causâ, conuenire. Cum tamen huic repugnare videatur communis loquendi vsus, aliter est statuedū.

B Nos igitur dicimus per externam causam haud intelligi debere, quæ communiter à medicis externa dicitur, quæ videlicet est extra humanum corpus, sed causam extra ipsam carnosam partem existentem: vnde licet intra humanum corpus contineatur, cuius tamen carnosæ partis vnitatem soluit, vt, quando fracto crure, os egrediens carnosam partem lacerat, externa causæ habet rationem, vt pote extra carnosam partem existentem. Eadem enim est ratio, ac si quid dentibus linguam laceret: quis negaret dentes externam esse causam illius vulneris? Maiorem difficultatem habere videtur ea soluta vnitatis, quæ ab aqua feruente, aut candente igne, vel elchærotico medicamento fieri consuevit. At si diligenter intueamur, ab his non parum differt vulnerans causa, hæc enim confertim agit, causificum medicamentum paulatim. Præterea causa vulnerans prima qualitate non agit, veluti aqua feruens, aut candens ferrum, sed acutè, duritiè, & pondere. Quod si externam causam qualitate secunda exculcerare dixeris: multa namque erodendo exulcerant. Illud nostræ determinationi non obstat, postquam sensum agit causa erodens, non confertim, & in virtute primæ qualitatè agit, caliditatis scilicet. Sed neque secunda qualitate videtur agere causa vulnerans, venim potius mole, & vt ita dicam, corporeitate: ens enim acutè secans, vel pungens non vulnerat qualitate secunda, sed sui ipsius corpore diuellens: Lapis lacerans aut contundens non agit qualitate, sed mole sua, dum impetu proicitur, soluit, quamuis non sine duritiè; mollia namque corpora, licet impetu proiecta, cõtinuum euidenter saltem non soluant. At corpus durum cum impetu proiectum molliores partes, quarum respectu diuidenda est durities, faciliè diuidit, duriores verò, atque renitentiores frangit. Pondus quoque non parum corporis actionem adiuuat, vt pote quod est in causa, vt maior sit impetus ferientis corporis, immo corpus ponderosum solo pondere potest cõtinuum solvere, licet vulnerare nequeat, nisi per accidens, puta os frangendo.

Causa vulnèris est extra carnosam partem non extra corpus necesse sard.

C Concludamus igitur, Vulnus esse solutam vnitatem in parte carnosâ euidentem à causa externa, mole, atque confertim agente, operationes lacerantem. Sed neque hæc definitio omni cõet diffcultate: videtur enim esse amplior, quàm par sit, cum, & aliquibus vlcibus competat, is nimirum, in quæ vulnera transierit, siue ob malam curationem, siue alia de causa. Ponamus, quod ex vulnere thoracis vlcus fistulosum remanserit, profectò eiusmodi vlcus erit euidentis cõtinui solutio in parte carnosâ, & à causa externa mole, atque confertim agente, cum eandem habuerit causam, quam vulnus. Quare neque vitio carebit hæc definitio. Huic tamen obiectioni respondere possimus, licet vlcus in quod vulnus transiit, sit euidentis solutio cõtinui, & prima eius causa fuerit externa, mole, atque confertim agens, tamen si confideretur, vt vlcus, non ab eadem ortum habere, sed ab affluenti bus succis, & ita à causa interna.

D Concludamus igitur, Vulnus esse solutam vnitatem in parte carnosâ euidentem à causa externa, mole, atque confertim agente, operationes lacerantem. Sed neque hæc definitio omni cõet diffcultate: videtur enim esse amplior, quàm par sit, cum, & aliquibus vlcibus competat, is nimirum, in quæ vulnera transierit, siue ob malam curationem, siue alia de causa. Ponamus, quod ex vulnere thoracis vlcus fistulosum remanserit, profectò eiusmodi vlcus erit euidentis cõtinui solutio in parte carnosâ, & à causa externa mole, atque confertim agente, cum eandem habuerit causam, quam vulnus. Quare neque vitio carebit hæc definitio. Huic tamen obiectioni respondere possimus, licet vlcus in quod vulnus transiit, sit euidentis solutio cõtinui, & prima eius causa fuerit externa, mole, atque confertim agens, tamen si confideretur, vt vlcus, non ab eadem ortum habere, sed ab affluenti bus succis, & ita à causa interna.

Definitio vulneris. Obiectio.

E Concludamus igitur, Vulnus esse solutam vnitatem in parte carnosâ euidentem à causa externa, mole, atque confertim agente, operationes lacerantem. Sed neque hæc definitio omni cõet diffcultate: videtur enim esse amplior, quàm par sit, cum, & aliquibus vlcibus competat, is nimirum, in quæ vulnera transierit, siue ob malam curationem, siue alia de causa. Ponamus, quod ex vulnere thoracis vlcus fistulosum remanserit, profectò eiusmodi vlcus erit euidentis cõtinui solutio in parte carnosâ, & à causa externa mole, atque confertim agente, cum eandem habuerit causam, quam vulnus. Quare neque vitio carebit hæc definitio. Huic tamen obiectioni respondere possimus, licet vlcus in quod vulnus transiit, sit euidentis solutio cõtinui, & prima eius causa fuerit externa, mole, atque confertim agens, tamen si confideretur, vt vlcus, non ab eadem ortum habere, sed ab affluenti bus succis, & ita à causa interna.

Solutio.

C A P V T VIII.

De Vulnere Differentijs.

Differentie vulnerum alie veræ & propriæ sunt, alie verò improprie; quæ propriæ sunt ab iis deumunur, quæ vulneribus in exitientia seorsum ritis, vul. consistere non possunt, & proinde neque vin heneri vnde bunt iudicandis, sed solum alias indicationes coarctât, sumantur. & ad cognitionem faciunt, vt quæ à figura, magnitudine, tempore, & huiusmodi sunt ductæ. Improprie ab iis oritur ducunt, quæ eorundem possunt consistere, & proinde etiam peculiarem indicationem præstant vt sunt intemperies, phlegmone, gangræna, & huiusmodi: Ab iis enim non procedunt veræ differentie, vt quæ complicationem potius faciant, seu compositionem affectuum, quam differentiam, quod n. seorsum, & per se consistere potest, dicebat Galenus 3. Meth. vltimo, id nullius vnquam alterius fuerit affectus differentia. Hinc eodem loco subiungebat, magnitudinem, paruitatem, æqualitatem, inæqualitatem, repus, figura ex eorundem numero sunt, quæ aliis accidunt, idcirco faciunt differentias in vlcere. at phlegmone, gangræna, putrefactio, & huiusmodi, singula seorsum, & per se consistere possunt, & propterea faciunt quidem compositionem affectuum in vlcere, non tamen differentias.

Improprie vnde.

Substantiales differentie vnde sumantur.

Proprie autem vulneris differentie alie substantiales sunt, alie accidentales: Substantiales, quæ etiâ maxime propriæ dicuntur, cum à vlcere substantia ortu habeant, à figura vlceris ducuntur, eiusque magnitudinem secundum unam, vel plures dimensiones, diuisionem, æqualitatem, vel inæqualitatem. Vnde Gal. loco citato, Vlcus quidem maxime propriæ vniuntur differentia à substantia rei, nempe quæ à figura ducuntur, & à diuisionis magnitudine, id. vel in longitudine, vel in altitudine, vel in ambabus dimensionibus, præterea æqualitate in his, & inæqualitate. Iuxta variâ igitur figuram vulnereum dicimus, alia esse recta, alia obliqua, alia pæpini modo retorata, alia hami ritu unca, alia triangularia, alia orbicularia, alia denique hanc, alia verò illam figuram referentia: Iuxta verò diuisionis magnitudinem alia dicimus esse magna, alia parua, alia profunda, alia superficialia, & in summo resistentia, alia ampla, alia arcta, & angusta; alia longa, alia breuia. Iuxta verò

Non sunt re vera essentialia differentia

Accidentales differentie vnde.

æqualitatem, vel inæqualitatem, alia dicimus esse æqualia, alia inæqualia. Attenditur autem hæc æqualitas, & inæqualitas penes profunditatem tantum, illud n. vultus appellatur æquale, quod æqualiter est profundum; inæquale verò quod in una parte magis in summo residet, in alia verò magis profundum est, unde Gal. 3. Meth. ult. Quod si hæc ita se habent omnino perfectò & æquale vlcus, & inæquale penes profunditatem erit, quippe diffusio, si sita foris tuler, per longitudinem femore; potest superior diuisionis pars alit descendere, inferior in summo corpore hære: aut contra in summo esse, quæ superior est, profunda quæ inferior. Appellatur autem hæc differentia essentialis, licet re vera essentialia vulnerum differentia non sint, cum eorum essentiam non constituunt, vt quæ à nonnullis vulnerum accidentibus deducuntur, sunt namque vulnerum accidentia magnitudo, figura, &c. aliud siquidem est esse vulneris, aliud magnitudinis ipsius, atque figuræ, quæ forsâ ratione Gal. 3. Meth. vltimo dicebat, magnitudinem, paruitatem, æqualitatem, inæqualitatem, tempus, & figuram ex eorum esse numero, quæ alijs accidunt: vnde fit, vt nec solis competat huiusmodi differentie, verum etiam vlcibus non inconuenit tamen Medico eas, vt essentialia accipere, posteaquam non in cognitionem, sed in operationem eas dirigit. Accidentales differentie, vt ait Galen. loco citato, extrinsecus accedunt, obinentque rationem eius, sine quo nō

A namque à tempore desumuntur, vnde dicimus aliud esse recens, aliud plurimum ærum. & à generationis ratione, cuius gratia dicimus aliud esse totaliter incisum, aliud totaliter disrupum, aliud partim incisum, partim disruptum, & à modo, quo se habent vulnera ad conspectum nostrum: aliud enim est omnino conspicuum, aliud omnino inconspicuum, aliud secundum partem conspectum fugit, secundum partem verò conspiciendum se præbet. Neque huic aduersatur, quod superius diximus, videri naturam explicantes, videlicet vultus esse eisdem continui solutionem, siquidem ex sui natura est euidens, at ex accidenti quandoque later.

His adiungere possumus differentias eas, quæ ab affectibus partibus deducuntur, secundum quas dicere consuevimus, aliud vultus esse in cute, aliud in carne, aliud in capite, aliud in ventre, &c. ad substantiales enim reduci non possunt, eò quod pars læsa & vulneris essentia esse nequeat: hinc Gal. loco citato: Quod si quæ à loco quoque in quo est vlcus, differentias censeas, veluti si finis musculi, vel principium musculi, vel medium musculi, vel cutis sit, quod vlcerauerit, vel leuiter, ventriter, in quo vlcus cõstitit, fuerint perfectò, & ipsæ vlcis differentie, non vti que à propria ipsorum natura, sed à locis, in quibus consistunt, lesuimur, pariter, & quæ ab externis causis desumuntur: cum enim alie causæ vlcereant secando, alie pungendo, alie confundendo, alie dirumpendo, & lacerando, tot erunt vulnerum differentie: aliud enim est vultus, quod in toto secante, seu cæsum indigitur, vnde & ipsam sectionem, vel incisionem dicimus, aliud quod punctum, vnde & puncturam, seu punctum appellamus, aliud, quod telo conjundente conringit, aliud, quod à vlcereante. Improprie differentie ab ijs sumuntur affectibus, qui cum vulneribus complicantur, sue morbi sint, vt phlegmone, gangræna, cauitas, supercreta caro, fractura, luxatio, &c. siue causæ morbificæ, vt vitiosus succus, & omnino fluxio, venenum, telum, & huiusmodi; siue symptomatica, vt fordes, dolor, superfluous sanguinis fluxus, &c.

Differentia impropria.

C A P V T IX.

De Vulneris effectibus in parte vulnerata.

Inter effectus, qui à vulnere procedunt, principè locum obtinet operationum læsio; cum enim sit continui solutio morboia, operationes vulneratæ partis sensibilibiter lædat necesse est; lædit autem non eas tantum quæ organarum sunt partium, sed & quæ simularum, licet non vtrique necessarii, & semper. Quod quidem lædatur interdum organicarum actiones, neminem latet. Quot mancos, & claudos ex vulneribus obseruamus quot cecos? Quod etiâ non nunquam, & quæ simularum sunt partium, negari non potest, cum ex vulnere partem quandoque contabescere videamus, quod citâ læsionem alicuius ex ijs actionibus quæ simularibus partibus attribuntur, fieri nequit. Quandoque etiam ex vulnere pars ipsa celo corripitur, in quo naturales actiones non solum læduntur, sed pereunt. Verum, quænam sint illæ actiones, quæ à vulnere semper, & primò læduntur, non est adeò difficile determinare. Illud est certum, organicas non semper lædi, vt neq; rationi consensum videtur, quod semper lædantur per se actiones simularum, & naturales. Ideò à multis, nec forsâ ab re; hoc in dubiò reuocatur, & ab alijs quod penitus reijcitur; A temperamento siquidem actiones naturales produnt, igitur temperamento partis minime vitiato, sed propria natura obiecto, inculpate esse omnino actiones ab eo provenientes, afferendum est, quinque causam naturaliter esse dispositâ, & effectum ab ea non secundum naturâ prodire, à ratione videretur alie.

A vulnere læduntur actiones simularum organicarum partium.

num:

num: At vulnus non statim, nec sepe temperie partis videtur, quin multa ad sanitatem feliciter perducere in dies observamus citra vllam temperantiam vltimam, neq. n. dolor, aut calor, aut tumor, aut quid aliud mali tupe uenit, quod sanitatem remouetur, sed probe caro generatur, siue ea pro vlnicris agglutinatione opus sit, siue pro cauitatis repletionem. Et quomodo sanatur vulnus, si imtemperata annexa haberet? nonne ipsa partis temperatura est sanationis principium? ideoq. communiter acceptum est, quod a Gal. 3. Meth. vlt. dicitur, videlicet temperatam esse subiectam carnem ad vltima conglutinanda, tum carne implenda prorsus oportere, & eodem libro cap. 3. fieri non posse, vt in vlcere vel carnis productio, vel finis impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio recte vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Sed 3. Meth. 4. expresse habetur, posse vlcus absq. imtemperie reperiri, dicebat enim, Hæc si feceris, fueritque vlcus solum citra vitium solum iucum, aut fluxionem, aut interperiem, aut phlegmonem, aut aliud quodlibet vitium, &c. Si tamen diligenter inperixerimus, quod naturales actiones lædantur, fateri oportebit: namque cum attractio fiat per partem post partem, & expulsio reduciunt ad proxiimam, & de partem in partem, soluta pars vitiatæ attractionem, expulsionemque ipsius lædi necessarium est, quod si hæ lædantur, nec reliquæ a læsione immunes esse poterunt. Quocirca etiam imtemperamentum naturaliter se habeat, idemque fit operationum naturalium causa, non est ob id inferendum, inculpatis esse naturales actiones, cum ad eas præter temperamentum vnitas requiratur, est enim, vultu dicebat Gal. lib. de difmor. c. 4. quia vnumquodque corpus si præditi fuerit, vnum esse, & vnam functionem, vel vnum vsu perficere dicitur. Amplius coctionis læsionem manifeste deprehendimus, cum pars vulnerata excrementa generet, quæ non confueuerat. Autem duo illa excrementa, tenue videlicet, & crassum in minori longè quantitate generabantur; tenueque per insensibilem halitum dissoluebatur, crassum verò obseruari vix poterat: At vulnerata parte non solum in maiori copia generantur hæ excrementa, verum inuisibilis perspiratio redditur subinde visibilis, & fitichor, à quo vlnus redditur humidum, vt Gal. dicebat 3. Meth. 3. quod non aliunde contingere potest, quam ex coctionis læsione. Hic est igitur primus effectus vlnicris, operationum sensibilis læsio, quod si actionibus officit, & vsu quoque partium vitare, ac tollere posse non est dubitandum, dissectum peritonæum, effatu digna existente diffissione, non amplius intestina, vt prius continebatur. Dissecta vesica contenta vrina effluet. Cum etiam a principio, & fonte, à corde scilicet ad vnamquamque partem infusatur calor, abique quo nulla pars ad proprias functiones potens esset, huius enim gratia dicebat Galenus 5. Loc. afc. 1. partes omnes peculiari cordis tempeie actiones suas perficere, propter vulnus necesse est influxum hunc intercepti, fit enim per partem post partem, atq. ita requiritur partium continuitas, soluta igitur continuitate ad proportionem intercepti influxus, neq. in vna parte magis, quam in altera, cum omnes hoc influxu indigeant. Huiusmodi læsionis genus animaduertit Theoph. Paracel. idemque in sua minori Chirurgia lib. 1. cap. 2. his verbis circumscriptis, Quod vulnus in morbum transiat, ex repletionem substantiæ, naturæ, cuiusque parti contingit, prout in externis elementis, vbi tale quid eis accidit. Vt in ignis firmamento, si fissura lata vulneris instat in celo per transuersum, fieret, quæ comparatione quadam ita pateret, qui possent astra cæli sui circuli cursum perficere? Ab vno labio vulneris ad aliud saltatio non admittitur. Nonne aliàs gradum suum sistere Sol, & Luna cogerentur, si circulus eorum sectus foret? Natura si quidem integro plurimum gaudet, rupaque prorsus

Abhorret. Comparatione prout astra cæli stare cogerentur, interna pariter astra corporis humani sunt, propter vulnus est necessum, vt integer naturæ cursus perfici nequeat; Et prout per stationem astrarum in celo, sphaera corruptio, finique fieret, itidem & cordis naturæ casus foret, & extinctio. Præter hæc quid aliud maximi momenti, & maxima consideratione digni à vulnere prouenit, hoc autem est vitium in temperamento vulnerate partis. Paradoxum videbitur: at tamen fieri aliter non posse suadent multa. Quod plerique veluti per se notum admittant, posse vulnus ab imtemperie separari, & à vulnere temperamentum partis vitari absurdum existimant, probe noui. Eiusdem sententiæ videtur esse Galenus vt qui vulnus ab imtemperie seicunctum concedat 3. Meth. cap. 4. & aliis in locis. Idem ratione haud leui offendi potest, etenim si à vulnere temperamentum læderetur, tolleretur principium, quod vulnera ad sanitatem perducit, & ex consequenti nullum vulnus sanaretur. Istud enim principium est inculpata vulnerata partis temperies, vt etiam ex Galeno superius dicebatur, nec vllus reperitur, qui aliter senserit, vnde si vulnere semper annexa sit imtemperatura, nihil erit amplius, quod vulneratis partibus sanitatem afferat. Præterea temperamentum partis non aliter vitari potest, quam vi agentis, quod qualitatem in parte introducat illius temperamento contrariam, calidam videlicet, aut frigidam, aut humidam, aut siccam, aut harum plures, nam morbi calidi causæ sunt calefacientes, frigidi refrigerantes, humidi humectantes, siccæ exsiccantes, soluta verò vnitas neque calefaciendi vim habet, nec refrigerandi, nec humectandi, nec siccandi, igitur neque imtemperiem inducere poterit. Nihilominus, si rem exactius consideremus, ad vulnus necessarii consequi temperamenti vitium conuenimus: idque non minus ex Galeno colligitur, inquit enim 3. Meth. 3. quod inuisibilis perspiratio subinde fit visibilis, quoties naturalis calor languet, vel nutrimento vitur quam iustum fit ampliori, vel motus quipiam vehementior animali coniungit. Subiungamus nos, quod in vulnere inuisibilis illa perspiratio fit visibilis, cum fiat excrementum illud tenue, quod accidit dicitur, & vlcus reddit humidum; igitur hoc accidit, aut ob naturalis caloris imbecillitatem, aut quia pars ampliori, quam iustum fit nutrimentum alimento, aut propter vehementiorem aliquem motum. At duo postrema in vulnerato locum non habent vt plurimum, nam eis tenuis in iungitur victus, & quies imperatur, quare ob naturalis caloris imbecillitatem, id contingat necesse est: ergo vitatur temperamentum vulnerate partis. Idem colligi potest ex 3. Meth. 4. vbi vires partium ex vulnere imbecillas reddi accipit, eius verba sunt hæc: Atque etiam si quod afflat per iusto naturæ modo se habeat, ut tamen vires ipsæ partium, quæ tum propter dolorē, tum etiā ex vulnere sunt imbecillæ, ne quod iustum est ferent, quod vi vires partium ex vulnere redduntur imbecillæ, temperamentum esse læsum necesse est, per vires enim dubio procul intelligit Galenus ipsas facultates, atque facultas est temperamenti proprietates, vt dicebat Gal. lib. de plenit. c. 3. & facultatum omnium essentia, vt ab eodem determinatur 5. Loc. af. 7. & 1. de Præfag. ex pul. c. 4. in peculiaribus partium temperantia consistit, siquidem non aliud est facultas, quam relatio ad actionem, vt videre est apud eundem primo de Nat. fac. 4. & id, in quo fundatur relatio hæc, est temperamentum tanquam actionis causa, quæ ratione Gal. lib. Quod an. mo. 2. dicebat singulorum, quæ sunt effectrix quadam causa est, quæ ad aliquod refertur, huic verò causæ tamquam alicui certæ rei priuatim ac per se appellatio. quadam indita est, in quadam autem à seipsa ad genium relatione geniti potestas consistit: quocirca tor potestibus substantiam, quot etiam actionibus esse prædicitur.

A vulnere lædatur partis temperantia.

Obiectio. nes.

Probat ex Gal. lib. de vulnere partis temperantia.

Semper naturales actiones lædantur a vulnere.

Vulnera a vulnere oblatitur.

A vulnere intercepti influxus vitantur.

dicimus. Facultatum igitur imbecillitas necessarii ar. guit temperamenti vitium. Sed clarius adhuc ex 3. de Symp. ca. 1. idem ostenditur, inquit enim ibi Gal. Duo prima sunt genera aberrationis, vnum cum potentia ipsa affecta est, alterum ab externo quopiam errore nascitur, & aque vtrumque rursus diuiditur, nam potentia bifariam laeditur aut per suam ipsius essentiam aut per aliquem instrumentorum morbum. & paulo postquam in propria essentia noxae intertemperies quardam agentium qualitatum sunt. & quamuis Gal. de causis laesae coctionis ventriculi sermonem habeat, patet tamen, id commune esse omni actioni quaecumque enim actio laeditur, vel laesa facultate, vel ob externum errorem laeditur, quibus de causis contingit, vt à proprio scopo aberret potentia, quod si facultas laeditur, aut in sui essentia laeditur, aut ob morbum instrumentorum. Cum ergo ex vulnerare vires partium reddantur imbecillae, ipsas in propria essentia laedit, fatetur oportet, non autem ob instrumentorum morbum, per quem potius impeditur, atque ita adesse intertemperiem quandam agentium qualitatum, ipsa namque facultatum essentia est temperamentum. Confestim etiam sanantur vulnera, si temperamentum vulneratae partis nihil obledere, numquam deest materia pro agglutinatione & carnis generatione, agens naturaliter est dispositum, temperamentum videlicet, supponamus, quod nihil aliud mali vulneri superueniret, & illud solummodo detrimentum haberet partes, quod à vulneris primo illatum est, quid igitur impedimento esse posset, quominus subleuaretur statim sanatio? quid est in causa, quod per aliquod temporis intervallum facultas veluti oculi videretur? nulla alia praeter assignari potest causa praeter facultatis imbecillitatem, ac temperamenti vitium. In laesam attractionem, vel expulsionem, quas ab vnitate soluta laedi diximus, id non est referendum, cum enim haec semper sit eadem, sicuti à principio sanationem impeditur, ita quoque in progressu. Sed huius effectus veritatem ex ipsa rei natura, & propriis principiis comprobemus. Tota difficultas in eo sita est, vt recte, quid sit temperamentum, intelligatur: hoc habito simul reddetur manifestum, num à sola qualitate possit vitari, an potius alter sit laesionis modus. Propterea paulo altius exordiri rem hanc oportet; cum praesertim non omnes in statuenda temperamenti natura conueniant, & ex male intellecta eius natura multa ignorari sit necesse, & eorum maxime, quae ad vulnera pertinent, & in multis, atque inextricabiles difficultates incideret.

CAPVT X.

In quo ratio temperamenti sit constituta, & quod à vulneribus laedatur temperamentum partis.

ET si, qui ex antiquis fuerunt illustriores, in assignando temperamento conueniunt, ex posterioribus tamen non pauci ab eorum placitis descendent, in varias distracti sunt sententias; alii enim mixturem esse voluerunt, alii concentum, & harmoniam primarium qualitatum, alii earum proportionem. In quibus tamen opinionibus recensendis non immorabimur, ne à proposito nostro longius abeamus: Sed breuitati studentes ex rei natura, quid temperamentum sit, inuestigabimus. Praemitendum est igitur, in quo iam conueniant omnes, corpus nostrum ex quatuor elementis non secus ac reliqua mixta esse constitutum: An verò potentia, & virtutibus insint, an actu, & propriis formis, non est hic determinandi locus, & parum ad rem nostram facit. Ex Hippocrate tamen lib. 1. de Diata manifestè colligitur, elementis non modò virtutibus, sed & propriis

formis manere in mixto, licet refracta, & castigata: quasi elementorum formae sint necessariae ad constituendum mixtum, vt quae materiam primam reddant idoneam materiam ipsius mixti, cui muneri citra has formas esse inepta. Et Hippocrati videtur subscribere Gal. 1. de Elementis. Et quod ex primis quatuor eorum qualitibus ob mutuam actione refractis post actiuarum actione in passiuas, veluti arctis in materiam, & earum elaborationem, sicut in mixtis omnibus, ita in corpore nostro alia diuersa qualitas exoritur, quae merito quinta appellari potest, & temperies dicitur. Duas tamen mixturem in constitutione mixti excogitare possumus, scilicet à duo licet considerare in ipsis elementis, eorum videlicet substantias, nec non & primas eorum qualitates. Et enim, si constituendum sit mixtum ex elementis, necessarium est, vt elementorum substantiae vique ad minima diuisantur, & misceantur, quod minimum vnus tangat, alterius minimum, sic enim demum sub vna forma, quae mixti est, coercentur, necessarii quoque est, vt mixtum fiat per mutuam actionem, & passionem contrariarum qualitatum elementis inexistens, vt tandem istae primae qualitates se mutuo refringant, & coarticeantur, & in vnam quintam qualitatem transeant. Ex commixtione igitur substantiarum oritur modus substantiae ipsius mixti, & quidem diuersus pro diuersa proportionem substantiarum ipsorum elementorum, & appellatur substantiale temperamentum. Ex commixtione verò primarium qualitatum oritur vna qualitas, quae temperamentum accidentale dicitur. De substantiali temperamento intelligebat Gal. quando primo de Vitis partium dicebat, nihil aliud esse esse carnis, quam temperamentum carnis, & nihil aliud esse esse ossis, quam temperamentum ossis. & 1. Meth. 6. quod in tantum vna pars differat ab alia, in quantum temperamentum vnus differat à temperamento alterius. Et vnamquamque rem talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humiditatis, & siccitatis temperamentum. & 3. de Temp. ca. 4. idem esse temperamentum, quod vniuersa rei substantia. Haec si quidem intelligi non possunt de temperamento accidentali resultantem ex quatuor primarium qualitatum commixtione: cum enim hoc temperamentum in dies permittetur, sequeretur, quod etiam esse partem permuaretur. Neque os est os propter suam frigiditatem, aut siccitatem, multa namque mixta sunt talia, quae ossa non sunt, sed propter modum illius substantiae, & substantiale temperamentum, quod est fundamentum omnium functionum, viens tamen accidentali temperamento, tanquam instrumento.

Sed istius temperamenti substantialis considerationem nunc omitemus, vt quae parum ad rem nostram facit, atque ad alterum temperamentum ex commixtione primarium qualitatum resultantis sermonem conuertemus, quod à dominantis qualitate in mixture, si quae dominetur, denominationem accipit: temperamentum verò dicitur, si nulla exuperet, & proinde in diuersis diuersum pro diuersitate proportionis eorum, quae in mixturem veniunt, de quo dicebat Auic. 1. 1. Tract. 3. c. 1. esse qualitatem, quae ex actione adinuicem, & passione contrariarum qualitatum in elementis existentium, quarum partes ad tantam paruitatem redactae sunt, vt cuiusque eorum plurimum contingat plurimum alterius, prouenit. Non enim est vna simplex qualitas, sed ex miscella contrariarum qualitatum, quae sub vna forma coercentur, quasi ad amicitiam, & concordiam redactae, consistunt: vnde subiungebat Auic. Cum enim adinuicem agunt suis virtutibus, atque patiuntur, accidunt earum summa qualitas in toto earum similis, quae est coplexio. Reicienda ergo coram sententia, qui volunt temperamentum esse calidi, frigidi, humiditatis, & siccitatis mixtum, cum potius ad huiusmodi mixturem consequatur, & eorum similiter, qui existimant, temperamentum esse

Temperies
Elementalis.
Duae mixturem
in mixtis
constituuntur,
scilicet
substantiarum,
& qualitatum.

Temperamentum
substantiale.
Temperamentum
accidentale.

De temperamento
accidentali.

Temperamentum
accidentale
non est
mixtum, neque
harmonia, aut
concentum.

Confirmatur ratio.

Prima sua
demonstratur.

Elementa
sunt in mixto
actu ex
Hipp. &
Gal.

B

esse mixtionis rationem, seu primatum qualitatum proportionem, & harmoniam, seu concentum; hæc enim priora sunt ipso temperamento, & ab eodem præsupponuntur, immo illius sunt causa. Licet enim calidum, frigidum, humidum, & siccum sint primæ temperamenti causa, ratio tamen efficiendi est ipsa primatum qualitatum proportio, si enim misceri debent, atque temperamentum efficere, aliqua proportione miscantur necesse est, & illa profecto, quam postulat introducenda forma. Amplius de temperamento dicimus, esse calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum, quod de proportionem illa, & harmonia, ac de mixtione dici non potest. Et facillimè temperamentum corrumpetur, si in harmonia, & proportionem consisteret, corruptumque enim proportio ex cuiusvis proportionati mutatione: itaque ex quolibet vel paruo excessu alicuius qualitatis corrumpi proportionem illam esset necessarium, sicuti convenientia, & proportio chordarum citrare ex quacunque depressione, vel elevatione alicuius chordæ corrumpitur. Et quoniam temperamentum est vltima dispositio ad mixti formam, eo corrupto, & mixti forma perierit, cum tamen & sub maximo excessu calidi, aut frigidi, aut humidum, aut sicci mixtum permanere conspiciamus. Sed hæc missa faciamus, iam enim satis, superque à cordatis viris reprobatur est hoc dogma.

Secundum
fundamentum
est.

Præmittendum est etiam illud esse proprium hominis temperamentum, quod est causa operationum vite in ipso homine, quæ de causa forsitan dicebat Galenus primo de nat. fac. cap. 3. & 2. eiusdem cap. 8. Singulæ partes agunt hoc, vel illo modo ob certam quandam temperiem, quæ ex primis quatuor qualitatibus sunt nata. Et rursus, De numero primorum morborum esse, inquit, immoderatus calor: nisi actio ex commoda nascatur temperie. Et rursus, In omni actione id, quod inelius est, commodum temperamentum referendum est acceptum. Et 2. Meth. 6. Affectus, qui actionis est causa, temperamentum est calidi, & frigidi, humidus, & sicci. Et 5. Locat. 7. Tota semper particula agit secundum temperamenti, quod ei frequentius inest, proprietatem. Vnde etiam primo de san. tu. 5. Totidem sunt temperamentorum diversitates, quot sunt functionum differentie, ita tamen, ne intelligamus temperamentum esse primam operationis causam, hæc enim anima est, quamuis non sine facultatibus agat, quæ ab ea emanant in partibus recipiuntur, tanquam in subiectis, sed idem temperamentum operationum dicitur causa, quod per ipsum partes eundem idoneum instrumentum animæ pro operationibus perficiendis, vel potentes redduntur ad proprias functiones. Ex hoc sequitur, quinam illam qualitatem ex primis elementorum qualitatibus resultantem non esse proprium hominis temperamentum, per eam enim non possunt fieri partes idoneum instrumentum operationum animæ, quoniam nec per eam viuunt, vnde & in caduere manet, vt commune. & elementale temperamentum omnium mixtorum, quod tandiu durat, quamdiu seruat ipsum mixtum. Hinc est, quod sequitur postea caduereis corruptio, atque putrefactio: necessarium est igitur, vt temperamentum sit quidpiam corporis nostri partibus inexistens, quatenus etiam sunt viuentes, sicuti & actiones illi competunt, quatenus viuentes sunt.

Temperamentum
quod
operationis
sit causa.

Considerandum est itaque quod nam sit illud, per quod partes viuunt, & quod vinculum est inter animam, & corpus, non quidem, quod anima, & omni forma subiectum informet per causam aliquam mediam, hoc enim absurdum est; sed illam qualitatem dicimus animam connectere cum corpore, & formam cum materia, quæ materiam preparat ad receptionem formæ, cum non sub quacunque dispositione forma subiectum informet. Hoc esse calorem

A accipiunt omnes, eoque nos viuere fatentur; Vnde illud vulgatum Philosophi, calido viuimus, & humidum nutrimur. Et quoniam ipse est, corpus redeat ad recipiendam animam dispositum, elaboranda enim, præparandaque materia pro receptione formæ à primordiis generationis existit existimandum est, & proinde non aliud esse, quam innatum illud calidum, quod in semine existens facit, vt fecunda sint semina, inest enim, dicebat Aristoteles 2. de Gen. animalium cap. 3. in semine quod facit, vt fecunda sint semina, videlicet quod calor appellatur, idque non ignis, non talis factus aliqua, sed spiritus, qui in semine, spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est proportionem respondens elemento stellarum; non quidem quod calor hic non sit elementalissimas, procul dubio enim cum sit in mixto ex elementis, elementalissimè sit necesse est, vnde & eum igneum appellat Gal. primo de San. tu. cap. primo. Sed quoniam non agit vt elementalissimè, sed celestis quadam virtute, & vt anime instrumentum, ea perficiens, ad quæ, vt calor est, non peruenit, ideoque celestis virtus vocatur. Verum hæc alterius sunt negotii.

Calore in
manu
corpus
est idem
subiectum
huius anime.

Hic igitur spiritus ubi efformauit partes, non eas deserit, sed in eisdem permanet vique ad mortem, sicuti enim primò disposuit corpus ad receptionem animæ, ita vt in corpore conseruetur anima, & proprias possit exercere operationes, ac ad debitam maturitatem perueniat corpus, permanere necesse est in omnibus partibus, quæ ratione Galenus prima Aph. 15. Nec aliud quæquam animal ab initio formauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem eueniuit, præterquam isse calor innatus. Neque illud obstat, quod spiritus pars feminis pauca sit, & ob id extendi nequeat per omnes corporis partes, ac perdurare vique ad extremum vitæ, eoque minus, cū facile in auras dissipetur, & corrumpatur: sicuti & absurdum videtur, quod pars spiritus in semine, cuiusdam magnæ arboris existens, quæ arborem produxit, extendatur per omnem partem arboris iam ad insignem magnitudinem euectæ. Si enim consideretur ex tenuiori alimenti parte augmentum recipere partem illam spiritalem, dum alimentalem portionem sua insigni actiuitate in propriam naturam transmutat, conspiciemus erit, nullam subesse difficultatem: Verum quidem est, cum pars illa alimentalis, quæ ipsi additur, non sit adeo elaborata, nec eam habeat puritatem, quam spiritus pars feminis sola & per se, quod plus huiusce alimentalis materie additur, eo etiam spiritum illum magis de extraneo habere, vnde quod longius distat homo à generationis principiis eo plus de extraneo habeat necessarium est calidum ipsius innatum. Hinc Hippoc. prima Aph. 14. Qui crescent plurimum habent caloris innati, feminibus verò modicus est calor. Semper tamen dicitur innatum calidum, siue natus spiritus; non quia totum à principiis generationis ortum habuerit, sed quia semper habet de illius natura, & proprietate. Hanc ex alimentali materia innati spiritus aggregationem videns Galenus dicebat 5. de sim. med. fac. cap. nono: In spatis inanibus non parua eius inest substantia, immo potius veluti materia quædam leuiculam etiamquam mutationem exspiciens, ac innati spiritus suis qualitatibus generationem, nihilominus tamen iam tunc etiam admodum ad naturalia opera conferentem.

De calido
innato.

D Hic igitur spiritus ubi efformauit partes, non eas deserit, sed in eisdem permanet vique ad mortem, sicuti enim primò disposuit corpus ad receptionem animæ, ita vt in corpore conseruetur anima, & proprias possit exercere operationes, ac ad debitam maturitatem perueniat corpus, permanere necesse est in omnibus partibus, quæ ratione Galenus prima Aph. 15. Nec aliud quæquam animal ab initio formauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem eueniuit, præterquam isse calor innatus. Neque illud obstat, quod spiritus pars feminis pauca sit, & ob id extendi nequeat per omnes corporis partes, ac perdurare vique ad extremum vitæ, eoque minus, cū facile in auras dissipetur, & corrumpatur: sicuti & absurdum videtur, quod pars spiritus in semine, cuiusdam magnæ arboris existens, quæ arborem produxit, extendatur per omnem partem arboris iam ad insignem magnitudinem euectæ. Si enim consideretur ex tenuiori alimenti parte augmentum recipere partem illam spiritalem, dum alimentalem portionem sua insigni actiuitate in propriam naturam transmutat, conspiciemus erit, nullam subesse difficultatem: Verum quidem est, cum pars illa alimentalis, quæ ipsi additur, non sit adeo elaborata, nec eam habeat puritatem, quam spiritus pars feminis sola & per se, quod plus huiusce alimentalis materie additur, eo etiam spiritum illum magis de extraneo habere, vnde quod longius distat homo à generationis principiis eo plus de extraneo habeat necessarium est calidum ipsius innatum. Hinc Hippoc. prima Aph. 14. Qui crescent plurimum habent caloris innati, feminibus verò modicus est calor. Semper tamen dicitur innatum calidum, siue natus spiritus; non quia totum à principiis generationis ortum habuerit, sed quia semper habet de illius natura, & proprietate. Hanc ex alimentali materia innati spiritus aggregationem videns Galenus dicebat 5. de sim. med. fac. cap. nono: In spatis inanibus non parua eius inest substantia, immo potius veluti materia quædam leuiculam etiamquam mutationem exspiciens, ac innati spiritus suis qualitatibus generationem, nihilominus tamen iam tunc etiam admodum ad naturalia opera conferentem.

Si igitur temperamentum inesse partibus debet, vt viuentes etiam sunt, atque operationem instrumentum, liceat nobis hoc pacto loqui, necessarium dicendum est innatum calorem esse de eius essentia cum eo & menti essentia. viuant partes, omnium Medicorum cōsensu, & proprias exerceant operationes, quæ ratione dicebat Galenus lib. de form. factus, partes omnes operari proprio, & innato calore, & 2. ad Glau. cap. 7. Natium calorem.

Innatus est
vt viuentes etiam
sunt, atque
operationem
instrumentum.

*Influit calor
est de
tempera-
menti ef-
fentia.*

calorem substantiam virtutum existere, & si nō hoc, saltem primum, & maximē necessarium ipsarum instrumentum. Sed præterea & influentem a corde calorem ope vitalis spiritus, atque arteriosi sanguinis, cum ipse non minus sit necessarius pro vitæ conseruatione, ac pro actionibus obeundis; Etenim innatus calor permanentem non habet essentiam, sed haud difficili negotio dissipari, & intertemperari potest. Amplius quodammodo sopitus est, idēd calore illo, cuius cor fons est, & origo, fuit opus, qui ad omnes partes influens infusum illud calidum foueret, roboraret, ac in omnibus suis operibus adiunaret. hinc Galenus 8. de Vfu par. cap. primo, dicebat, nullam partem posse viuere sine venis, & arteriis. & lib. Art. Med. cap. 2. partes habentes facultates innatas venis, & arteriis ad ipsarum conseruationem indiguisse. & primo loc. af. cap. vlt. naturalia instrumenta & venis & arteriis indigere, quia nutrimento egent, & seruari oportet intus caloris symmetriam, nam permanens non est eorum essentia. vnde & 5. loc. af. capit. 1. Partes omnes, dicebat, peculiari cordis temperie actiones suas petiunt, & proinde hac pectente, actiones quoque ipsarum petire necesse est. & 2. de symp. causis cap. 5. At quæcunque tandem fuerit (de animæ essentia loquebatur) id duobus alterum fieri oportet, aut quod ad omnes functiones, vt primis instrumentis vtatur spiritui & sanguine, & vel alterius, vel vtriusque calorem, aut quod in his ipsis consistat.

*Quæ sit na-
tura respo-
ndentis.*

Vt concludere liceat temperamentum partium, quatenus ad naturales functiones sunt potentes, & quod est proprium hominis temperamentum ex elementali illi temperamento, nec non & ex innato, & influente calore constituitur, illud enim solum est æquatum operationum instrumentum, & eo solo redditur partes aptæ ad proprias operationes. negandum enim haud est, quin & illud elementale temperamentum ad operationes non requiritur, tanta siquidem partium varietas, & tam diuersum earum temperamentum in aliam finem referri non potest, præterquam in varietatem operationum, quæ per partes exerceri debeant, & in varios vsus, quos in humano corpore erant allaturæ. Hoc nisi fateamur, oportebit addimere frustra factam naturam, ut fuisse aliam partem calidam, aliam frigidam, aliam humidam, aliam siccam, vel secundum harum qualitatū combinationem, aliam verō temperatam. Itaque dicendum est potius, quia finis partium hic erat, idcirco partes sic, vel sic fuisse constitutas, quin si idem prorsus caloris gradus, qui est in ventriculo, in altera foret parte, puta in pede, non ob id pars illa ex alimentis chyli generaret, quia elementale temperamentum illius partis nihil facit ad alimentis coctionem. Dixi autem temperamentum partium, vt sunt naturalium operationum instrumenta, nam de temperamento partium, vt ad animales actiones sunt potentes, aliter forsan statuendum est. Verum id non est presentis negotij.

*Quod à
vulnerela-
datur tem-
peramen-
tū partis.*

Ex his non est difficile videre, quomodo à vulnere lædatur temperamentum partis, & si diligenter in-
spexerimus, non potest non lædi, primò enim facta motu aliqua continui solutione, vt superius dictum est, non potest ita transmitti ad partem illam influens calor, vt prius, cum ad hanc transmissionem continuus partium requiratur, & mutua quædam earum communicatio. Ad immutatio influentis caloris in parte nihil aliud est, quam temperamenti oblatio. Præterea caloris naturalis substantia est vaporosa, & spirituoſa, quæ promptè dissolui potest: sublati itaque naturali partis tegumento, ac intimis, & reconditis partibus eo soluma vnitate ambientis expeditis, substantia naturalis caloris dissipetur, necesse est, quod nihil aliud est, quam temperamentum oblatio. Eadem etiam naturalis caloris substantia vna cum sanguine, qui à vulneribus effluit, euacuatur,

A quamuis enim innatus calor in sanguine sedem non habeat, sed in solidis partibus, attamen vitales spiritus semper sanguini adiuncti sunt, & ipse sanguis est insitus caloris fomentum; quare euacuato, qui in parte continebatur, sanguine, non solum influens calor dispendium patitur, verum & ipse insitus. Sed citra sanguinis effusionem propter naturalis tegumenti defectum, à quo fouebatur, dissipetur eius substantia necesse est. Per soluma quoque continuatam priuatur pars communicatione sibi proximæ, quare fieri non potest, quin eius temperamentum iacturam patiar, partes enim mutuum sibiomet operam præstant, & vna sibi coniunctæ calorem, ac temperamentum conseruat. Tandem per vulnera partes, quæ nunquam antea aerem ambientem fues-

B runt expertæ, eidem exponuntur. Ambiens autem semper ipsius naturalis caloris respectu est frigidior, quantumvis calidus sit, veluti sensus ipse iudicat; quare & affici, & hebetari naturalem calorem est necesse, atque ita temperamentum lædi, quod vitium constat esse intemperiem frigidam. Hic aer occurſus est momenti maximi, & plurimum animaduertendus, maioreſque sunt eius iniuriæ, quam excogitari facile possit: licet id quamplurimum lateatur, attamen vt ad maleficiū faciat, ex quibusdam externis non est arduum intelligere. Oua respiciamus, quæ citam putredinem, si fin eorum testa contracta sit rimula, nodum portio testa detracta, effugere nequeunt, immò adeo natura suæ obliuiscitur, vt neque amplius excludendis pullis sint apta. Corruptur celeriter pomum, si eius cortex, quantumvis leuiter dissecetur. Quis inanissimè tam aduersum aerem dixisset? Sed & arbores, detracta Cortice inarescunt. Longior nimis esse, si mirandos ambiens effectus, vbi iis obuiat, quæ ipsum nunquam antea perſenserunt, vel malefacta potius vellem recensere. Hæc non fuerunt Paracelsi incognita, & idēd in sua minori Chirurgia libro primo cap. 2. dicebat, Mox atque datus est ictus in vulnus transiens, adeo momento simul accendit, vt ouo contingit, cuius cortex aperitur, hoc ab externo statim aerem talem infectionem recipit, vt in priorem statum redire nunquam valeat, & si testa subtilissimam fistulam accepisset, quæ quo modo posset accidere momentaneæque possibile foret eam consolidare, nihilominus in perfectam.

C suam essentiam illud nunquam redit. Latius, quicquid ouo huic accidit, vt putrefactio, excisio, vel arefactio clari, vel albuminis, velleque resolutio, corticis vastatio, &c. hoc omne contingit humano corpori per apertione m vulnere factam. Ita contrarius est circulus externus interno, prout essentia quædam, quæ quantumvis bona sit, aut nobilis, vbi minimam fistulam firmitatem conciperet, quicquid eo circulo continetur intrinsecus, id est, celo, suam essentiam nunquam retineret. Pariformiter omne, quod inuolutum tela reperitur, cortice, vel pelle, mox atque minimum patuerit includens, ab externo sic inficitur inclusum aere, vt ibidem integra nunquam essentia reperiri valeat amplius. Considerate pomum, cui facta sit incisio, putrefact hoc non alio, quam aer solo, qui circulum intrauit, &c.

D Sed quid patitur natiuus calor à vulnere, facile intelligit, qui considerauerit, quidnam inter fracturas, & luxationes, quæ cum vlcere, & eas, quæ sine vlcere contingunt, interfit. Siquidem si fracta sint ossa, & vlcus abis, absque negotio coaptatis partibus restituetur sanitas; & tamen neque mente concipi potest in intimis partibus à fracto osse non excitatum vlus fuisse, cum proprium loco egrediatur, absque labore tamen sanescunt, quoniam paucum, vel nullum detrimentum expertus est naturalis calor, neque enim in ambientem eius substantia fuit dissipata, nec eius quantitas fuit hebetata. At si vlcus sit adiunctum, quantæ negotia facessant, nemini in aere exco-

*Aeris occurſus mul-
tis rebus ad-
uersus, &
maximè
iniurius.*

*Quæ ini-
mici sit
aer calori
naturalis.*

citato est ignotum. Sæpè præ manibus habuimus A multipliciter fracta, & in multas testulas diffracta, quæ tamen, quoniam cutis erat integra, scilicet fœre conglutinata. Quod si vlcus accessisset, multa frustra necessarîo discessissent, & malè moratum vlcus euasisset. Idem alijs euenisse crediderim. Si verò ad luxationem vlcus accedat, & illud comperitum est, non posse eo luxatum ad pristinum sedem reduci citra conuulsionis periculum, nisi articulus fuerit ex minimis. Sed & suppuraciones interdum per insensibilem halitum materiam digerentes absque negotio, & breuissimo tempore sanitati restitimus: quod si leicaretur abscessus, longè difficilior redderetur curatio, tardiusque sanitas subsequeretur. Quapropter sciteri cogimur, insignem admodum esse noxam, quam à vulnere contrahit natiuus calor.

Ijs etiam (suppositis rationes aduerse nullius sunt momenti: quod enim asserunt, reperiri vulnus non raro absque vlla intemperie, & vt Gal. admittit, verum est, si de intemperie positiua sit sermo, quæ videlicet contingit ob causam aduersa qualitate in solidas partes agentem, eaque alterantem; Etenim absque huiusmodi intemperie sæpius obseruamus, minus grauius vulnera scilicet ad sanitatem perducî; hæc non est intemperies, quæ vulnus comitari statuebatur, verum priuatiua: quæ videlicet naturalis caloris dispendium sequitur; hebetat enim eius vigorem, cum sit de temperamenti essentia, negati non potest, quin oblectatur temperamentum, & pars frigidior euadat; nec remouetur hæc priuatiua frigiditas, quamuis postea vulnere (superuenit calida intemperies, & inflammatio, postea quam stat cum cadiditate positiua. Et quando communiter dicitur, ad sanitatem perducî vulnera, etiam si intemperies non accedat, quæ sanitatem remoueret, de illa presertim intelligitur, quæ affluentes succos causam habet, non semper inflammatio, exempli gratia, aut erysipelas superuenit. Pater etiam nihil esse quod obiciatur, intemperiem videlicet non induci à vulnere, quia non habet vim calefaciendi, aut refrigerandi, &c. ad productionem positiuæ intemperiei agens requiritur, quod qualitate agendo refrigeret, aut calefaciat, aut humectet, aut exsiccat, at sine tali agente manifestum est, posse naturalem calorem malè disponi. Neque sanationis vulnere principium tollitur. Legitur quidem temperamentum pariat, nisi vulnus omnino sit lethale, non penitus pars facultate destituit edendi opera naturalia, sicuti neque in febri tante actiones itæ tolluntur, licet naturalis calor igneus euaserit. Naturalis calor malè dispositus obire naturalia munia potest, non tamen probe, vt antea. Tunc tantum ab agendo cessat, quando lethalis penitus est affectio. In vulneribus igitur modò maior, modò minor est læsio pro vulneris gravitate, quam natura arte presertim adiuta paulatim retrahit, vnde & paulatim vulnus sanatur, post cuius sanationem aliqua etiam remanet imbecillitas in parte, sicuti neque ad pristinum statum rediit naturalis calor. Hinc non pauci acris mutationes prædicant. Non est ergo mirum, si vulnera sanentur, quamuis imbecillitatem aliquam contraxerit calor.

Ex his etiam manifestum esse potest, cur non statim sanentur vulnera, & cur alia citius, alia verò tardius: Et cur excrementa generentur, omnium enim causa in vitium temperamenti est referenda. Vt vulnus, quatenus morbifica est causa, temperamento scilicet efficiens, maius negotium facessere videatur, quati vt mortus. Si quis tamen non accipiet, calorem innatum, & influentem esse de temperamenti essentia, id solum credens esse temperamentum partium, quod elementale est, modò concedat vtrumque calorem ad operationes naturales esse necessarium, cõsentaneumque propter vulnus dispendium pati quod viri præstantissimi nunc etiam proficiunt, non

A refragabor, non enim de re, sed de nomine erit controuersia, & veluti demonstratum accipimus lædi à vulnere naturalem partis calorem.

CAPVT XI.

De fluxione, & fluentibus humoribus, & quod ex vulnere partes reddantur fluxioni obnoxie.

D Yra fortasse videbitur prædicta consideranti vulnerate partis conditio, led neque hic malorum finis, est enim aliud, quod deteriore quoque reddit eius statum, posteaquam & hoc habent vulnera, quod fluxionis periculo partes exponunt. Hoc non erit perdifficile videre, si fluxionis occasiones, & causas percurramus.

Dux autem sunt vniuersales, & præcipuæ fluxionum causæ, quarum vna in partem recipientem refertur, altera verò in eam, aut eas, à quibus humor profluit: quicquies enim humor in aliqua parte aliò non mouebitur, in quo quidem motu, quando concitior est, & humoris, qui recipienti parti non est ex vsu, sita est fluxionis ratio, nisi aut à partibus, in quibus continetur, impellatur, aut à partibus, in quas de cumbit, attrahatur. vnde Gal. de dif. feb. c. 2. vlt. duplicem dicebat esse fluxionis causam, seu occasionem: altera, quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detrahitur; altera, quando ab eadem attrahitur. Et appellat Gal. materiam inutilem, quæ fluit, non quia semper ex sui natura sit inutilis, sed quia est inutilis recipienti parti, vnde & Hipp. 6. mor. vulg. com. 2. i. g. Dissimilia, dicebat, si solum repant deorsum detrahente oportet, in cuius loci expositione dicebat Galenus per dissimilia intelligendos esse humores, qui natura sunt ab eo loco alieni.

Porro pars aliqua materiam aliunde trahit vel ob dolorem, vel ob calorem, vel utraque de causa, idè Gal. loco citato sublingebat: Dux (sunt fluxionis causæ, quæ ex ipsis laborantibus partibus originem trahunt, quarum altera in eisdem est accensa, scilicet dolor, & caliditas, altera dolor excitatus. In dolore quidem ab ipsa recipiente parte fluxionis oritur causa, at postea superpositæ partes fluxionem persequuntur, tum quia dolor imbecilliam reddit partem, ex quo, quo robustiores sunt, propria excrementa ad eam promptè transmittunt: tum etiam, quia natura, quod sibi molestum est, ac triste, expellere aggressa, si illud quidem relictur, & propterea primo aggressi nihil proficiat, uehementiori conatu ipsum adoriuntur, in quo sanguinem, & spiritum ex alijs partibus in affectum simul exprimit. Ex his tamen magis dolens pars redditur; nam à sanguine expresso, & spiritibus magis repletur, ac distenditur: unde cum non cesset expressio occasione, neque namra ab hoc opere desistit, & hoc est fluxio. Neque mirum videri debet, si partes sanæ occasione doloris ad expellendum inturgant, posteaquam, ut dicebat Hip. lib. de alim. Confluxio una, conipatio una, consentientia omniumque corpus unius particulæ affectum sentit, & idè quo succi in alijs partibus continentur, non raro speciem irritantis lubeunt, & ita expelluntur. Hinc Gal. 12. Metho. 3. In doloribus incipit quidem causa ab eo, quod affligitur, sed quicquid est phlegmones id superpositæ partes efficiunt. Et paulò post modum explicans, dicebat: Excretis suo munere fungens Joloris causam tanquam contristentem eijcere dum propter phlegmonem interdum concitat, cum enim in primis conatibus nihil proficiat, uehementius aggrediens quod infestat expellere, angustis aliquid, & spiritus ex superpositis partibus in affectum simul exprimit. Atque hinc fit vt ex dolore particula proportionem consentiens in eâ humoris in tumorem attollatur. Duplici autem ratione videtur expressio

Dux præcipuæ fluxionis causæ, attrahit, & transmissio.

Dux attrahit, & transmissio causæ doloris, & caloris.

Soluentur in edentis adductis

Quomodo sanentur vulnera cum ab ipsis laedatur temperamenti, quod infest debere à Galeno sanentur.

E

expressio hæc à natura fieri, prima quidem, quia sit contristata ratione dolorificæ causæ, & ob id vasa contrahat, ad quorum contractionem contentorum sequitur expressio: altera verò, quia facultas vitalis spōtē spiritum, & arteriosum sanguinem pro ratione indigentia cui parti transmittit, & cum doloris tempore affectæ, atq; languenti parti sit in propulsione molestiis causæ laborandum, spiritum quoque copiosorem, & sanguinem, vt validius expellat, ad eam transmittit. Et quoniam non operatur intellectu, sed lege, & instinctu naturæ, neq. transmissionem hanc semper moderatur, sed plūquam par sit, & à parte regi possit, sanguinis transmittit, vnde fluxio, & ete magis, quoniam spiritus, & sanguis copiosus transmissi, neque moderati à natura partibus, eam distendunt, ac dolorem augent, & ita fit in maior fluxionis occasio. Et hoc forsitan voluit Auic. lib. de Viribus cordis trac. 2. cap. 1. quando dicebat: Et secunda causa, qua ad membrum dolens confluunt materiae, est, quia spiritus naturalis procedit ad ipsum ad impugnandam causam nocivam, quem sequitur sanguinis multitudo.

Neque dolor, neq. calor vera attrahit.

Quod verò caloris rōne pars attrahat, ex eo liquet, quod calidi est attrahere, si cōtem loquendi modum sequi velimus, quandoquidē si ex actus rem perpendamus, fortasse competerimus, re vera neq. dolorem, neq. calorem attrahere, sed calorem esse in causa fluxionis fundendo, & liquando circumstantiū partū succos, meatusq. patris aperiendo, & laxādo, ac præterea naturæ molestia inferendo, quod calor nō attrahat argumentum esse pōt ignis hic noster, à quo nihil attrahit videmus, est, calor habeat in sūmo. Nec mihi obijciat quispiā flammam ellychnii, quæ videtur oleū in lucerna existens tanquā propriū pabulum attrahere, re vera, n. non illud attrahit, sed tamen, quod in extremo est ellychnii absumit, cuius locum consecutione quadā alia olei portio subit, & sic deinceps, donec totum oleū fuerit consumptum. Id autem verum esse manifestē deprehendit, si extinguit lucerna oleū quod in extremo est ellychnii ex ipsa lucerna exprimatur, procius, n. obseruabitur oleum, quod est in lucerna, sponte ad ellychnii extremum fluere, & si hoc ellychnii extremū ita collocetur, vt pēdat deo sū spectans, breui tempore oleum vniuersum effluet. Ita cōt suumvis liquores per filtri porciones percolare, filtri quidem alteram partem in percolandum liquore immergimus, inde alterā partem in vase, quod percolatum liquorem debet excipere, ita aptamus, vt deorsum, & vasis fundum spectet, & eodē modo alias filtri porciones disponimus per quas subinde ab vno vase in alterū transfertur liquor. Comperimus pariter neq. ipsum dolorem attrahere, sed ea rōne fluxionem eo ipsi consequi, quod superpositæ partes; dū causā contristantem nituntur expellere, sanguinē, & spiritū in affectam partem simul exprimunt. Cum dolor sit qualitas intentionalis, non videtur posse vim habere attrahendū, quæ realis est actio. Quod forsitan respiciēs Gal. 13 Meth. 3. dicebat. In dolorib. incipit quidem causa ab eo, quod affligitur, sed quicquid est phlegmonis id superpositæ partes efficiunt. Faciliorem verò reddunt fluxionem, eademq. occasionem præstant situs declinūs attrahentis partis, communem loquendi formam scētabimur, & variū laxitas, venarū cōstrictio, & arteriarum, & aliorum meatuum, qui in partib. intermediis existunt, siue sensibiles sint, siue sensum effugiant; promptius namq. feruntur succi, & ab interbecilliū facultate propelluntur per ampliores vias, & ad inferas, & in imo loco sitas partes. in quas vt graues fuisse natura tendunt. Succī quoq; calidiores, ac reuiores prompti admodum sunt ad motum.

Aliæ fluxionis causæ.

Qualitas fluxionis humoris vnde.

In fluente tamen humore duo licet considerare, qualitate videlicet, & quantitate; qualitate habet humor à partibus, à quibus profluit, talis quippe ab ipsis profluit, qualis in eisdem continetur: quamvis postea ascititiam qualitatem in affecta parte ple-

rumque contrahat. At quantitas fluentis humoris, & à parte attrahente pendet, & ab ijs quoq. à quibus discedit, quod istæ partes pluribus erunt lucis refertæ, ab eisdem humoribus in maiori copia secedere poterunt. Similiter quod maior extierit dolor, & calor in attrahente parte, vnde plures attrahentur succi: quando enim non multum redundant succi in partibus, multi tamen attrahuntur, quoniam maiori vi, & à plurib. partibus. Quæ de causa Gal. lococitato, dicebat: Dolor, & membri, in quo phlegmona refidet, calor etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causa sunt. Hanc quoque fluentis humoris qualitatem quantitatemq. considerans Gal. 2. de dif. feb. vi. dicebat: Quod autem vel plus, vel minus, vel melius, vel deterius insuat, causa non tantum in parte fluxionibus obnoxia consistit: sed quod melius sit, aut deterius, ex partibus mittentibus pendet, quod plus, vel minus, tum ex ijs, quæ mittunt, tum ex ijs, quæ recipiunt.

Quantitas fluxionis humoris vnde.

Causa velocitatis & tarditæ fluxionis.

Sed & aliud in fluente humore oportet considerare, scilicet velocitatem motus ipsius, ac tarditatem, alias enim fluxiones veloces deprehendimus, alias se gnes, & tardas, & in his etiam alias differentias consideramus. Quod tamen velocius, aut tardius confluat humorum, ex attrahente pendet parte, quæ velociores concitat, fluxiones, vbi quæ in ipsa causâ fluxionē acceruit, dolor videlicet, & calor, fortes extirrent; tardiores verò vbi eadem leuiiores, tum ex qualitate, & quantitate confluentis succi, nam quando copiosioribus humoribus reliquæ partes erunt refertæ, & quod humores fuerint calidiores, ac tenuiores, & ad motum aptiores, tantò velocius mouebuntur: quāuis succorum quantitas eodē videatur ad velocitatem motus conferre, quod maiorem habet speciem proritantis. Non parum etiam ad velocitatem motus facit situs declinūs attrahentis partis, cum ad eam propria gravitate ferantur succi. Vitarum quoq. per quas sit fluxio, amplitudo, & laxitas velociores (succorum) motus est non leuis occasio, per ampliora enim spatia facilius mouentur. Quod si plures causæ conueniant, velocissima erit humorum fluxio.

Vacui an attrahat.

Existi nam aliqui partes attrahere non solum ob calorem, & dolorem, verum & propter vacuū. Si per hoc intelligant vacuū inter attrahentes causas esse connumerandum, cum in rerum natura non detur, profus ab egenda est illorum sententia. At si velint ob inanitionem, partes, vt indigentes, ab alijs magis attrahere, vtiq. non relictæ: Atqui non hac tantū de causa euacuationes ab aliqua parte, veluti sanguinis profluvia ad eam fluxiones concitant, verum etiā quia, dum pars aliqua inanitur, ne detur vacuum, nec cessat à superpositis partibus in locum succedentes corporis consecutione quadam aliquid confluat, quo quidem motu alia datur alijs partibus impellendi ad eundem locū succos, quib. ipse sunt refertæ. Vt cōmotio illa in succis sit causa, cur expultrix partū ad expellendum proritet: commoti enim succi specie subeunt irritantis. Quod si opus aliarum particularū tolleretur, ratione inanitionis nulla sequeretur fluxio; quantum enim est de ratione vacui, nihil aliud habet, nisi vt ē proximis partibus aliud subeat in locum eius, quod euacuatur, in hoc tamen non est illa fluxionis ratio, sed in eo, vt partib. affluat plūquam ab eis confici possit, quod profectō ab alijs partibus pendet, quarum fluxiones, quæ occasione vacui subiunguntur, potius ad eas essent reducendæ, quæ occasione transmittentium partium concitantur.

E

Expultrix porro materia ad aliquam partem, vel à parte vna, vel pluribus, quia hæc illa sint robustiores, siue quæ recipit sit imbecillior sui natura, siue ascititia aliqua causa. Et enim si vna pars altera haud effert imbecillior, sed omnes essent æque potentes, non esset maior ratio, quod hæc potius reciperet, aut transmitteret, quam illa: vnde Galenus secundo de

Transmissio causæ.

dis, feb. vitio. Alie vero & propter hanc imbecillitatem, & propter eorum robur, quæ superfluitates transmittunt, consistunt: non enim satis est, ut partes vim habeant superuacui expultricem, sed insuper requiritur, adesse aliam partem, quæ admittat expulsum humorem; non admittit autem, nisi imbecillior fuerit, vel natura, vel aëritia causa. Verum si alia quæpiam habuerit imbecillior, & ad eam adiutus habeat, quæ primo transmissum humorem recepit, utique receptum humorem ad eandem seipsa imbecillior transmittet, & sic deinceps. Cumque ad eam fuerit deuenit, quæ receptam materiam alio pellere nequeat, in ipsam fluxio consistit, & morbus ex fluxione oritur, hinc est, quod ad cutem, & emunctoria, ut partes omnium imbecillissimas plurimæ fluxiones terminantur. Idem Galenus lib. de Caus. mor. 6. & secundo de dis. feb. vit. Quoniam ex partibus aliis sunt robustiores, aliæ minus robuste, in impuris corporibus, in quibus plurimum materię inutilis abundat, ad ignobiliores partes aliquid confluit: superfluous enim humor à robustioribus partibus expulsi, ac nullibi consistere potens, tandem ad imbecillissimam omnium peruenit partem, siue naturalis sit, siue aëritia causa. & 13. Meth. 5. Superuacua, quæ valentioribus, partibus ob redemptam, uel qualitatem expelluntur, in imbecilliores partes decumbunt, & idem glandulæ facili fluxiones admittunt, & 6. de san. tu. 3. singule partes facultatem habent, quæ quod superfluum est, expellere in vicinam desiderant, & si quæ vicina particula est, corporis habitum firmum habeat, quod sibi obstruitur, utique non admittit, facitque, ut in ipsa sola, quæ primum affecta est, dolor subsistat. Sin imbecillior, quam illa, unde excrementum mittitur, admittit illa quidem, ceterum ipsa quoque ad imbecilliores quampiam à se rursus transmittit, atque hæc rursus ad aliam, donec in illam procumbat, quæ imbecillior nulla sit. Accidit tamen interdum in aliquam partem fluxionem decumbere, quæ suapte natura aliò potera fluxionem propellere, uerum à qualitate, uel quantitate materię adeò afficitur, ut ex hoc ipso ad eam pellendum fiat impotens. Non tamen æqualiter ab una parte ad qua cunq; fieri solet transmissio, sed præsertim fit ad eas, ad quas pars mittens uias habet idoneas hinc caput ad omnes ferè subiectas partes solet transmittere, quoniam, & ad omnes ferè uias habet: sic cor, & iecur ad propria emittit, & sic de reliquis.

Fluxiones
à toto etiam
in nobilioribus
partibus
decumbunt
Cur partes
transmittant.

Illud etiam animaduersione dignum est, quod non semper ab una aliqua parte provenit fluxio, sed interdum à toto, & tunc in quamlibet partem, quantumvis præcipuam, potest fluxio decumbere, quoniam totum potentia uincit singulas partes, & idem nec partes præcipue sunt à fluxione immunes. Cur uero partes fluxionem in alias transmittant, in causa est multitudo, & malitia succorum, uel utrumque utrius, à copia enim oppressa, & à mala qualitate irritata, ad expellendum, quod nocet, insurgunt, idem Gal. 13. Meth. 5. superuacanea, dicebat, quæ ualentioribus, partibus ob redemptam, uel qualitatem expelluntur, &c.

Dicitur fortasse quispiam, nonne natura cuique parti uiam expultricem tribuit, ut quæ infestant expelleret, quæ etiam ratione instrumenta quædam fabricaret, ut uias, per quæ fieret instantium superfluitatum expulsiō fecit enim uescam fellam, lienem, intestina, uescicam, uterum, & alia id genus, pro diuersorum excrementorum expulsiōne, ipsique cerebro plura emissoria parauit, quibus eius excrementa expurgarentur, ueluti Hippocrates dicebat libro de Loc. in hom. Præterea & corpus totum fecit minutissimis foraminibus permeum, ut & per insensibilem halitum, & sudoris specie superuacua expelleretur, quomodo ergo sunt istæ fluxiones? Negari profecto non potest, quin sagax natura pro redundantium expurgatione uaria instrumenta fecerit, pluresque

Obligatio.

uias parauerit, sicuti & unicuique parti expultricem tribuit, quæ instantia eiceret. Verum ad cuiuslibet superuacui educationem hæc tantum sufficiunt, quando naturæ legibus gubernatur corpus, si enim delicta contingant, & maior excrementorum copia generetur, quam naturaliter fiat, non amplius naturalia illa instrumenta sunt satis, tunc enim neque naturaliter gubernatur corpus, & ut accidit in Republica male disposita, potentiores partes ad minus potentes, quæ redundant, expellunt, & hæc ad alias adhuc seipsas imbecilliores, & sic deinceps, donec ad eam fuerit peruenit, quæ amplius admissos succos alio derudere nequeat. Quæ de re Galenus libro de cau. mor. 6. Multa, dicebat, ab initio instrumenta materię inutilis expurgandæ gratia natura molita est, & hæc quidem ad sanitatem tuendam sufficiunt, cum nullam corpori labem is, qui nobis circumfunditur, ac adiecerit, aut delinquentis uictus ratio humorum uitiosorum abundantiam immoedicam non effecerit, cum enim talis accidit error, non amplius naturalia instrumenta sufficiunt ad multitudinem excrementorum expurgandam, fluxiones proinde à potentioribus partibus depulsa in imbecilliores irruunt.

Habent uero partes mandantes superflua, quæ transmittunt, aut quia aliunde ea recipiunt, quemadmodum uenæ ab hepate secundum pluriū sanguinem habent, aut quia eadem generant, quod dupliciter potest contingere, naturaliter scilicet, ac præter naturam: naturaliter quidem, ut quando generatur humor excrementitius, sed per consuetos meatus, ut qui obstructi fore clausi sint, iuxta naturæ leges expurgari non potest, & propterea pars generans ab illo tandem oppressa, & irritata quoquo pacto ad alias partes expellit. Quam fluxionis sortem, testigit Galenus lib. de cau. mor. 6. his uerbis: Atqui euenit interdum, consueptis meatibus, per quos excreti consueuerant, ut ad partes alias detinuerunt. Præter naturam generantur superflua, uel ob intemperiem partis, quæ nonnunquam est morbofa, interdum uero nondum ed creuit, ut morbofa appellari mereatur, uel ob alio mentis uitium, uel quia parti suppeditetur copia materię excrementorum, ut ob id pars illa non possit non generare excrementa, sicuti contingit cerebro, quando uaporum copia à subiectis partibus ad ipsum fertur, quos in pituitam subinde conuertit, & ad subiectas partes, si robustum sit, transmittit.

Quandoque etiam in partibus excrementa paulatim congeruntur, eò quod pars propter imbecillitatem propriam alimentum, etiam si sit optimum, nequeat conficere, ex quo necessario excrementa resultant, quæ paulatim congesta, ubi ed deuenierint, ut potentiam uel opprimant, uel irritent, expelluntur. In confluyente humore occasione inmittentis partis eadē sunt consideranda, quæ antea diximus consideranda esse, quando ratione recipientis partis consideratur fluxio, qualitas uidelicet, & quantitas, nec non, & uelocitas, ac tarditas motus, qualitas quidem eius, quod influit, quod uidelicet melius fit, aut deterius, ex mittentibus provenit partibus, sicuti & quod maior, aut minor humoris copia influat, quamuis quod pars recipiens est imbecillior, & ob promptius reliquæ partes ad ipsam propria excrementa transmittant, & plures etiam partes proprium pondus in eam conuenire deponere.

Velocitas motus, ac tarditas in et qualitate materię est referenda, & in robur mittentium partium, quod enim calidior, ac tenuior est materia, eò uelocius moueri cōsuevit, quod frigidiore, & crassiore, eò tardius. Pariter quod mittens partes robustiores, & magis irritata, atque coacta, eò uehementiori impetu irruunt fluxiones. Sed & situs partis decliuior, & amplitudo meatuum, ac uirtus, per quas humor confluit, sicuti ad facilitatem fluxionis faciunt, ita quoque & ad motus uelocitatem, ueluti etiam superius dictum est.

Aliqui, licet nulla pars corporis mittat, uel attrahat nihilomi-

Unde habent partes, quod transmittunt.

Veloces, & tardas fluxiones.

An fieri
possit flu-
xio citra
actionem
partium.

nihilominus fieri posse fluxionē opinantur, eō quod alia sint, quæ ad motum possunt humores excitare, cuiusmodi sunt mora in sole, balneum, motus corporis, & animi, quod à Gal. sumperunt 2. de symp. cau. c. 4. ubi hæc habet: Sol, balneū, & exercitatio ad motum excitant excrementa aliqui quiescentia, & ex animi affectibus ira. Commoueri quoque succos, & fluxiones concitari dicunt, & ab ambiens frigiditate, & à ventis tum calidis, tum frigidis, testēque Hip. adducunt, qui 3. Aph. multos morbos ex fluxione ventorum occasione genitos, recenset, & experientia ipsam, namque à frigidis, & adfringentibus medicamentis repelluntur succi, igitur quæ refrigerant humores ad motum excitant. Idem adferunt de plurib. quæ ingeruntur, cuiusmodi sunt vinum, præsertim meracius, & aqua gelida copiose bibita, & maxime post labores, aromata, acria, & huiusmodi: hinc pleuritide, & alia interna inflammatione laborantibus dicunt, potu interdici succos, neque, alia ratione, nisi quia vinum ad partem affectam succos defert, & sic de reliquis. Quinimodò à seipsis ad motum excitati nonnūquam humores, asseuerant, cum feruent, & liquantur quod visus est voluisse Gal. loco citato, cum dicebat: A seipsis ad motum excitant excrementa, si vel calefiant, vel extenuentur, vel in spiritum degenerent. Medicamenta quoque acria ad mota partibus, succos ad partem allicite, abq; quod pars ad attractionem concutrat, proficiunt, & idque vesicantium exemplo declarant. At tamen si diligenter consideremus non sunt hæc primæ & immediate fluxionis causæ, sed ad fluxionem faciunt, vel calefaciēdo plus quam par sit recipientem partem, & meatus eiuſdem aperiendo, & laxando, & succos in ea existentes digerendo, ac nature molestiam inferendo, vt acria pharmaca partem admotam, vel aptiores reddendo humores ad motum, vt quæ humores calefaciunt, fundunt, liquant, & extenuant, sic enim fluxiles ad modum sunt; vel eisdem ad eam dispositionem reducendo, cum qua opprimant, vel irritent partes, vel vtrōque modo afficiant, quæ fundunt, atque attenuant succos, & quæ repellunt nam fusi, & attenuati succi, præterquam quod magis fluxiles sunt, maiore locum occupant, & cauitates, ac spatia magis replent, vnde & potentiam partium, in quibus continentur, magis opprimunt; præterea calidiores reddidi succi, & acriores, partes irritant, ideò mirum non est, si ad eorum expulsionem insurgant, & fluxionem promoueant. Sic quæ repellunt vim habent, cuiusmodi sunt ambiens frigidus, & venti frigidi; & medicamenta repellentia dicta, non alia ratione fluxionis causæ sunt nisi quia sunt in causâ, vt interiora vasa, ac spatia, & ea omnino, ad quæ repelluntur succi, magis replentur, ac distendantur, ita enim oppressa earum partium potentia ad expellendum insurgit, & fluxionis est causâ. Omitto, quod à frigiditate repelluntur malam qualitatem contrahunt, qua partibus sunt infestis, & idcirco irritatæ partes, quod infestat, aliò transmittunt. Quæ autem repellunt, aut extrinsecus occurrunt, & hæc facies à circumferentia ad centrum commouent; & hæc ingeruntur, vt quando copiose potatū gelida, & aut ab ijs intims partibus propelluntur, quas vis frigiditatis percutit. Mora in sole, balneum calentis aquæ, immodicus motus animi, & corporis, mora in aere calido, vt in æthiarsis, venti calidi, meri potio, aromata, acria, & mordacia ingesta, calefaciēdo, fundendo liquando, & attenuando succos, qua ratione fit, vt magis replent, ac distendant partes, & mala qualitate infestent, fluxiones excitant. Quocirca licet concludere non sine mitemte parte hæc fluxiones fieri; aliqua forsā humores mouebunt, at fluxionem citra partium actionem non concitabunt; aliud est enim fluxum mouere, aliud fluxionem. Minus credibile est; reuera à seipsis humores ad motum insurgere: quomodo enim à seipso moueri potest, quod prorsus ina-

nimatum est, nec diuidi potest in partem mouētē, & partem motam? Sed cum dicatur id contingere, quando feruent, extenuantur, & in spiritum vertuntur, manifestum est, motionis causam in partem, in qua continentur, referendam esse, tales enim redditam opprimunt, & irritant, sed præterea, & fluxiles facti ad motum sunt faciliores. Dicuntur tamen à seipsis ad motum insurgere, quoniam huiusmodi motus valde inordinati sunt, & incompōiti, vt nihil ad eos natura facere videatur. Exemplo sit materia, quæ à vulgo Medicorum urgens appellatur, quæ effrenata, & veluti furiosa huc, illic inordinatē mouetur, vt propter sui malitiam videtur à seipsa adeo varijs, & inordinatis motibus cieri, cum tamen huiusmodi motus ab ipsa natura partium fiant, dum omnes prauitatem materie abhorrentes eam nequam admittunt, sed vix accedentem expellunt.

Ex his liquidò constat, quæ possint esse fluxionis occasiones, & causæ, nam partis recipientis ratione, quæ aliquam inferunt parti imbecillitatem, & quæ temperamentum eius evertunt, & substantiam laxant, & quæ dolorem promouent, aut calorem accendunt, & quæ eandem exhauriant, ea omnia poterunt dici fluxionis causæ. Et propterea frictions alperæ, dolorosæ deligationes, calefactia, siue per se id faciant, siue per accidens, sanguinis profusio, & omnia, dolorifica, siue natura sua sint talia, siue in respectu ad partem, cuiusmodi sunt incongruus situs, & incompōitus motus, & alia contractio dolentis partis, & eiuſdem oppressio ab aliquo pondere, atque adstrictio medicamento comparata, & alia id genus possunt humorem fluxum commouere. At ratione viarum, per quas fit fluxio, quæ illas reddere ampliores, ac laxiores valent, vt ambiens caliditas, balneum calentis aquæ, inunctiones digerentes, & laxantes, frictions, & huiusmodi. Ratione verò mittentium partium, quæ sunt in causâ, vt corpus totum, vel pars aliqua vno, vel pluribus succis scatet, ita ob quantitatem, vel qualitatem eiuſmodi materie incitetur expultrix ad expellendum, vel vt quæ præerat vim recipiant irritandi. Et ideò improba victus ratio ad id maxime confert, tum materiam suppeditando pro generatione multi, & prani fluxum etiam, dum est in causâ, vt præexistens inficiatur, seu malam qualitatem contrahat. Flatus pariter frigidi, & frigidum extrinsecus obuians, præsertim postquam ex laboribus, aut mora in ambiente calido quis fuerit excalesfactus, repellendo, seu exprimendo succos, vt communi vtar loquendi formula, faciunt, vt partes ijs proximæ, ad quas vis refrigerationis pertingit, vel remotiores etiam nimis replentur, ac distendantur. Flatus similiter calidi, & mora in ambiente calido succos calefaciēdo, attenuando, ac fundendo, idem præstant, siquidem attenuati succi maiorem locum occupant, & vasa magis distendunt. Ex parte verò consuetis materie, quæ ipsam calefaciēdo, attenuandi, liquandi, & fluxile reddendi vim habent, vt corporis, animique motus immodicus occurrit calefacientis corporis, vini præsertim meracioris potus vberior, visus aromatum, & acrium, & huiusmodi. Eadem ratione situs decliuis recipientis corporis occasionem præbet fluxioni, eō quod à proprio pondere succi ferantur in decliuorem locum. Tot sunt fluxionis causæ, quarum vis tamen respectu subiecti est dijudicanda, leuius, n. causâ, si secundū seipsa consideretur, alicui adueniens, in quo alia sit fluxionis occasio, & causæ, fluxionē facit promouebit, aut adaugebit, sicuti vnica alia comestio, & vnica meri potio in grauiter vulnerato. Et vbi plures cōcurrunt causæ atq; fortiores, tantò magis de fluxione timendū est.

Hæc si diligenter expendamus, facillè patebit veritas cur pars eius, quod ab initio propofuimus, videlicet per vulne, vulnerata partes reddi fluxionibus obnoxias, neque enim sit obnoxia vnico nomine hoc præstant vulnera. Primo quidem fluxionibus

Mediæ
fluxionis
causæ.

An à seip-
sis moue-
tur succi.

pars vulnerata ob vnum ipsum vulnus à quo proprium temperamentum evertitur, imbecillior facta aliunde transmissis succis facile admittit, & ab eius imbecillitate possunt robustiores partes ansum arripere, sese in eandem exonerandi, & eò magis, quò vulnus maius extiterit, quia & imbecillitas est maior. Accidit secundo loco dolor, neque tantum ex vulnerante causa, sed quoniam partes proprio, & naturali tegumento destituta ex qualibet, vel leui causa irritantur, ac dolent. Tertiò sanguinis fluxus accidit sedetis, aut laceratis vasibus, & consecutione quadam moventur sanguis à suprapositis partibus ad vulneratam, vt subeant locum eius, quod effluxit, & à spiritibus etiam pulsus, & eò magis ad eam sanguinis motus conuertitur, quod ex hac fluctuorum commotione molestiam quandam sentiunt aliae partes, & proinde irritata ad id, quod infestat expellendum insurgunt. Tandem & ex continui solutione, & sanguinis, ac spirituum effusione, & aeris occurrit, quem antea solutae partes non fuerunt expertae, molestissima inferunt non solum vulneratae parti, sed & reliquis partibus; omnia enim in corpore sint subiectae consentientia, atque succi irritantibus subeunt speciem; Vt igitur natura rem constantem expellat, dum vehementius nititur, spiritus, & sanguinem ad afflicta simul exprimit. Has itaque fluxionis causas in vulnerato statim ab initio manifestè intuemur, quibus si altera, vel plures accesserint, longè magis augebitur fluxionis periculum, vt si ambientis iniurijs exponatur pars vulnerata, eius enim ratione calor naturalis languidior redditur, & pars fit imbecillior, & fluxionis magis exposita, aut nona doloris causa acciderit, vt intempesiuss, & incongruus motus, ineptus situs, contritior aspera, pharmacum aliquid mordax; aut si quis partem nimis excalefecerit, aut ipse vulneratus intra luerit percussus: quae quidem frequentè evenire conspiciunt. Urgebit adhuc magis fluxionis periculum, si praestita occasio fuerit generationi multorum, & praeiorum fluctuum, vel vti iam geniti attenuentur, fundantur, aut aliud vitium contrahant; haec autem à minus proba victus ratione potissimum expectare oportet; si corpus fuerit plethoricum, aut cacochymum, iam plures fluxionis causae praeter communes, & cae potissimè in eo concurrunt, & propterea in huiusmodi corporibus facile admodum contingunt fluxiones. Haec satis sint de fluxione, quae in inflammationem partis terminatur, nisi cohibeatur.

Est alius fluxionis modus, qui non in inflammationem, sed in excrementa definit, eò quod humores superuacui non consentiunt, & cum imperu, seu motu concitato, sed paulatim moueantur, quo fit, ne protinus opprimant potentiam partis, sed tantum reddatur vulnus pluribus excrementis scatens. Oritur autem id fluxionis genus, totò corpore, vel parte aliqua propria excrementa in vulneratam deponente, tumpra occasione ab illius imbecillitate. Haec est fluxio, quae vulnerum curationem protrahit, facitque vt in vlcera degenerent, neque fieri consuevit, nisi in curationis progressu. Talis est vulneratae partis status, cuius ratione innumeris periculis expositi sunt vulnerati, de quibus alijs.

C A P V T XII.

De Signis Vulnerum.

Non satis est ad vulnerum curationem nosse vulnus esse talem continui solutionem, qualis superius descripta est, & ex ea congruis indicationibus depromere, sed cum in particularibus opetur Medicus, necessarium est insuper, vt vniuersale particulari subiecto possit adaptare, determinatam vulneris

A essentiam in quolibet obuiò cognoscere. Et propterea cum propositum sit non solum vniuersalem viam tradere curandi vulnera, veram etiam explicare, quomodo in particularibus quibus eam exerceat, operae pretium est notas proponere, quibus omnino vulneris differentia in quolibet subiecto dignoscatur. Est quidem vulnus, vt talis continui solutio, ex sui natura conspicuum, ideòque nec signis indiget, quibus ostendat, nisi ex accidenti ipsum latere contingat; At qua in parte consistat, & quae partes obledantur, quod ad specifiçam essentiam ipsius intelligendam requiritur, non semper sensibus patet, non enim semper manifestum est, quando nervos, aut ligamenta, aut tendines, aut ossa obledant, minus etiam, quando aliquid viscus: & idè in hac generali vulnerum tractatione videndum est, quibus signis haberi possit, quando haec, vel illa pars sit vulnerata, vel aliter à vulnerante causa male affecta, idque sensibus haud licet percipere: quae etiam erunt eadem, quibus latius vulnus cognoscitur. Peculiaria verò signa, quibus partium vulnera manifesta sunt, afferentur, cum de partium vulneribus erit sermo.

Sicuti ergo pars affecta aliàs cognoscitur ab actione laesa, cuius vicem subit visus, quando pars actione peculiari caret; exercetque, dum eorum substantia, quantitas, qualitas, locusque per quem excernuntur, & excernendi modus consideratur, dolore, sitque aut doloris, aut tumoris, si haec adfuerint, aut cuiuspiam alterius, & proprijs accidentibus: ita haec eadem obseruando laborandum nobis est, vt in vulneratae partis latentis cognitionem deueniamus. Plurimum quidem ad affectam partem inuenienda actio laesa conducit, fieri enim haud potest, vt vulnerata sit pars aliqua, & eius actio non sit aliquo modo laesa. Sic vulnerato diaphragmate, laeditur respiratio, vulnèrato cerebro, laeduntur principes functiones, & sic de reliquis. Vius & ipse laesus non leuiter confert, namque si à vulnere pars quæpiam sensum, & motum amittat, vnde eius ratione visum illius partem laesum deprehendimus, cuius est sensitiuum, ac notitiam qualitate ad partem illam deferre, proximis affectibus nervos iudicamus, quorum est ille vius.

Verum, quoniam non semper statim à vulnere conspicua sit actionis laesio, & non ratò etià per consensum laeditur actio partis, in qua non est vulnus, quod & de visu dicendum est, ad alia signa confluere cogimur. Excreta itaque per vulnus oportet considerare, situm vulneris, & accidentia consequentia; & in excretis quinque illa superius commemorata perpendenda erunt. Substantia quidem excreti monstrat, quae pars sit vulnerata, eò quod excretum vel sit de illius substantia, vel in ea continetur, aut ei habeat. Sic si vrina per vulnus exeat, vesica est vulnerata; si sterces, intestina crassa; si chylus, intestina tenuia; si ingesta edulia, ventriculus. Si sanguinis copia vel vena magna, vel arteria: Sed an à vena, vel ab arteria exeat, modus, quo egreditur, patrefacit, nam si ab arteria, quoniam pulsata, saliendo egredietur, à vena autem nequaquam. Qualitas quoque egredientis sanguinis idem poterit commostrarè; nam color eius, qui ab arteria fertur, magis rubicundus est, atque ad flauum vergens, tenuior, ac feruentior, crassior verò qui à vena, & magis obscuro, ac minus feruens. Locus, per quem sit excretio, non mediocriter confert ad inueniendam partem vulneratam, nam si per anum sanguis exeat, vulnerato abdomine, indicatur intestinorum vulnus, sanguis enim per anum exiens non ab haemorrhoidibus, sed occasione vulneris, aliunde provenire non potest, quàm à solutis intestinorum venis à vulnèrante causa.

Sed excernendi modus semper est considerandus; idem enim per eandem partem excerni potest à pluribus partibus, quarum distinctionem excernendi modus patrefacit. Sic per os sanguis excernitur, & à

Ex quibus immoescat pars vulnerata, quòd non est conspicuum.

Actio laesa.

Vius oblaesus.

Excreta.

ventriculo, & à partibus spitalibus, & à capite etiam, sed à ventriculo vomitu rejicitur, à pulmone verò cum valida tussi, cum leuiori à trachea arteria; absque tussi, sed sola excretionē à capite, quandoque etiam cum aliqua tussi, sicuti & à cauitate thoracis cum valida tussi educitur, lassus pulmonibus; vnde, vt certior sit cognitio, qualitas sanguinis est consideranda; namque à thorace prodians ater, & grumolus est, à pulmonibus rubicundus, & spumofus, à capite pariter sapius nigricans est, atque grumolus, ul. si tamen semper est leuis. Aduertendum autem, non semper ab excretis indicari primariò affectam sedem, sed sæpè secundariò, adiunctoque discursum, non enim expulso sanguinis, cum tussi est proprium signum vulneris pulmonis, cum & huiusmodi fiat expulso ex erosione, vel apertione oculi, vel disruptione venæ in thorace, vel pulmone, sed ex tali exspuione arguitur consequentia quadam vulnerum esse pulmonem. Cum enim à vulnere thoraci inflicto contigerit, nec alia fuerit prægressa causa, quæ vas in pulmone disruptum, aut eius osculum aperuerit, & vulnus sit in promptu, cõijcimus id ex vulnere ortum habuisse, quia pulmo videlicet fuerit vulneratus; pariter, si per anum sanguis exernatur, non est proprium signum vulnere intestinorum, sed tamen ex eo adhibito discursu elicimus vulnerata fuisse intestina, cum enim vulnus sit in abdomine, & ab inflicto vulnere contigerit sanguinolenta excretio, neque alia præcefferit huiusque excretionis causa, in vulnus referendum esse non dubitamus, possequeam à vulnerato abdomine non potest excerni per anum sanguis, nisi tota intestinorum substantia sit dissoluta.

Scimus.

Situs vulneris maximam vim habet indicandi vulneratam partem, vna tamen cum aliis, per se enim plerumque parum ad cognitionem facit, quandoquidem si vulnus sit in abdomine, atque etiam in eius cauitatem penetret, non est id dicendum est intestina esse vulnerata, nisi ad sit signum quoddam proprium. Scimus in hypochondrio dextro ad nothas costas collocata esse hepatis, verum, licet vulnus ibi fuerit inflictum, atque cauitatem permeet, non est dicendum telum ad eam peruenisse, nisi quoddam signum ex propriis simul adfuerit. Est ergo situs vulneris signum quoddam commune, quod vnà cum proprio, quamuis proprium sit ex his, quæ non soli competunt, certò affectam sedem ostendit. In arte tamen secandi corpora oportet exercitatum esse illum, qui ex situ vulneratam partem vult deprehendere.

Accidit
consequen-
tia.

Accidentia consequentia diligenter obseruari debent, sunt enim potissima, præsertim si addatur consideratio situs, si enim vulnus sit in abdominis medio, neque chyli egressum potuerimus obseruare, pulsusque prostratus, & animi deliquium fuerint subsequuta, aut bilis vomitus, aut etiam æruginosus, facieque talis apparuerit, qualis ab Hippocrate primo Præagiorum describitur, intestina inuenta fuisse vulnerata non dubitabimus. Si in atrus vulnus incidit, ac læui dolores superueniant, nertos conuulseratos suspicabimur. Sed de propriis accidentibus vulnereum cuiusque latentis partis suo loco pertractabimus.

CAPVT XIII.

De Vulnerum Præagij in genere.

Vo sunt, quæ in medicina facienda Medico propostis esse debent: vnum est, vt ægrotantis saluti cõsultetur, alterum, vt propriæ famæ, ac existimationis ratione habeat. Saluti ægrotantis cõsulet congrua præsidia ex arte administrando: propriæ verò

A existimationi pluribus quidem modis, sed potissimè quæ futura sunt prædicendos, ita enim merito admirationi fuerit, vt dicebat Hipp. primo. Prælag. & ægrotantium res probè cognoscere existimabitur; & si quid mali, vel etiam mortis sublequatur, non eius error, quod non leuem notam inueret, sed morbi naturæ ascribitur. Quin & hoc in ægrotantis salutem cedit, præuidens enim futura Medicus, & ex multo tempore antea cõsiliū adhibens, vt ibidem dicebat Hippocrates, ad singula, poterit nonnunquam futura mala auertere, vel saltem longè minora reddere: sique quosuperfluis manere possibile est, eos adhuc magis rectè cõfutare poterit. Propterea non satis est ei, qui vulgarem curationem proficitur, congrua præsidia excogitare, sed insuper, quæ futura sunt, necessarium est prænoscere, atque prædicere, & adhuc magis, si vulnereum curationem nouo hoc modo insinere delegerit: vulgus enim res ex euentu dijudicans, posteaquam fieri non potest, vt omnes vulnerari ad sanitatem perducantur, in curationis modum reiperet, quod naturam vulneris necessario consequitur. Vnde non satis laudari poterit cõsiliū Celsi, quod lib. 5. suæ Medicinæ cap. 26. his verbis obtulit: In his autem (de vneribus loquebatur) ante omnia scire Medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem; est enim prudens hominis primum cum, qui feruari non potest, non attingere, nec subite speciem eius vt occisum, quem fors ipsius peremit: deinde ubi grauis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars inalo fuerit, vel ignorasse, vel sefellisse se videatur. Hic de causis atque in vulnereum curationem pertractaui, æquum vltimè est de prælagendi in ipsis ratione sermonem habere.

In primis igitur, quoniam non sanatur vulnus, vt & plebi ipsi notum est, nisi medietate vniõne solutur partium, prænotat oportet, num partes omnes similes ex sui natura unione admittant, sique idem in omnibus vniõnis modus; numque omnes eiusmodi sint, vt si porio substantiæ ipsarum fuerit depedita, regenerari possit: norunt enim omnes organica partem, si fuerit abscissa, & materic, & formatricis defectu regenerari non posse, sicuti neque coalescere, quæ penitus abscissa est, vt in qua principium vite non reperitur: quæ ratione dicebat Gal. lib. Art. med. cap. 9. vniõnem in partibus organicis esse impossibilem. Hæc enim si præciuerit, quodcumque sibi obtulerit vulnus, ipso diligenter inspecto, præuideat, ac prædicere poterit, quæ vniõ in dissillis partibus sit expectanda, atque ita assistentibus satisfacere, qui non ignorantes vulneris anatomen perfici per vniõnem solutarum partium, atque per regenerationem substantiæ, quæ deficit, vel eius loco alterius cuiuspiam, sæpè seiscitantur, videntes, e. g. venam, aut arteriam dissectam, vel neruum, uel os, aut portione cutis, vel carnis, aut nerui, vel ossis esse depeditam, futurum ne sit, vt coalescant dissilæ partes, & quæ sit coniunctionis modus, possitque, quod ex substantia depeditum est regenerari. Nec incautus decipietur, quod futurum non est expectans, aut id assequi contendens, quod fieri nequaquam potest.

Prænotat secundo oportet, atque prædicat, num Secidum oblatum vulnus sanabile sit, vel insanabile; & si sanabile, num facilis & prompta, an difficilis futura sit eius curatio, & an inculcata sanitas sit expectanda, an porius cum alicuius functionis dispendio; non pauci enim ex artuum vulneribus in reliquum vite manci sunt redditi; ex cerebri vulneribus alij muti, alij immemores facti, alij etiam fatui.

Insuper breui nec, an longum post tempus futura sit sanitas. Si verò insanabile, num ad mortem sit terminandum, an ad vlcus incurabile: & si ad mortem, quando, & quomodo sit sequutura. Hæc ratione deplo-

Medicus
futura præ
dicendo pro
pria existima
tionis cõsult.
Medicus
futura præ
uidens re
bus ægro
tantis cõ
sult.

Quæ sint
prænotan
da primū.

Secidum.

Tertium.

*Vitantes
provenien-
tes ex pra-
cognitione,*

deploratis auxiliares manus denegare poterit, nisi aliter iuaverit Christiana pietas, posteaquam, ut ad-monebat Celsus, non est attingendus, qui servari nō potest, ne occasione mortis illi dedisse videamur, quem fors ipsius peremit; eorum verò, qui in peri-culo non constituti sunt certa tamen desperatione, cum cautione, ut in infamiae periculum fugiat, curam suscipiat. Necessarijs quoque vulneris, quid de ipso futurum sit scire cupientibus, vel expositentibus, li-cebit, quis sit rei status, & quae sanitas sperari possit, indicare. Nec in tractandis vulneratis assidue solli-citabitur animus, quod is euenire solet, qui haud probè teneat, quid, & quando sit timeendum, vnde vel hāsitant, & timeant, atque anxii sunt plusquam par sit, vbi timeundum non esset; vel nimis sunt audaces, vbi etiam timeundum foret; utrumque enim, ut dicebat Hippocrit, in lege, est impetitia i-coboles; nam timiditas impotentiam arguit, ut ibidem asserbat, quae ab ignorantia purae negotiationis provenit: audacia verò cam artis ignorantiam, quae pravae existi-mationis dicitur.

postremū. Praevidet tandem oportet, atque praedicat futuras permutationes in vulneribus, siue ad bonum tendant, siue ad malum, futuraeque symptomata: sic enim futuris malis ire obviam poterit, contra ipso-rum causas acriter pugnando, & si quid aduersi prohibere in eius potestate non fuerit, susceptionem saltem omnem, atque calumniam effugiet, omneque intelliget sibi satis perfectum esse vulnerati statum cum nihil ipso inscio contigerit.

C A P V T XIV.

Quae unio in solutis partibus sit speranda, & in quibus deperditae substantiae regene-ratio sit expectanda.

*Partes om-
nes ex sui
natura pos-
sunt uniri.*

AB eo igitur, quod primo loco propositum est, exordium sumamus. Partes omnes ex sui natura uniri posse censendum est; experientia enim constat, & ossa, & carnes uniri, quod si quae durissimae sunt, ac siccissimae uniantur, & pariter quae molliissimae, intermedias & ipsas sui naturae uniri posse necessario inferendum est. Vnde neque hepatis substantia, neque cordis sui, natura in unionem refugit, & ad sanitatem perducetur cordis vulnus, nisi quid aliud obstat, idem Gal. 5, Loc. aff. 6. dicebat. Si verò in cordis substantia vulnus consistat, ex ita affectis aliqui non solum eadem dic, qua vulnerati sunt, sed sequenti quoque nocte vivere potuerit, qui inflammationis ratione extingui sunt. Sui autem natura dixi, quoniam ob aliam rationem accedit mul-titudes unionem impediri; potest enim eam inter-pellare actio partis, ususque, ac situs, & substantiae tenuitas; item quid intra unionis partes existens, & superueniens praeus affectus. Actionem, situm, & usum propositum Gal. 3. Meth. 1. Tenuitatem autem substantiae 6. Aph. 18. Quod labris coniungendis inter-cedit lib. Art. med. cap. 90. recensens enim, quae Medico agenda sunt, ut unio rectè succedat, tertio loco dicebat, cavere opus est, ne quid labris ulceris inter-cidat. Superuenientem prauum affectum 3. Meth. 4. his verbis: Haec si feceris, fueritque ulcus solum citra vitiosum succum, aut temperiem, aut phlegmonem, aut aliud quodlibet vitium, procul dubio coibit.

*Actio quo-
modo unio-
ni obstat.*

Quantum possit actio ad unionem impediendam dissecta arteria demonstrat, quae ob pulsationem uniri non potest, efficit enim motus, ut agglutinanda ora dissent, quae ad mutuum contactum adducta esse, atque ita permanere necesse est, si sint unienda. Quod si forte citra dispendium intercepti posset actio illa, ut nonnunquam viti euenit, nec aliud impedi-

A mento esset, diffatarum partium unio procul dubio lequeretur. Arteriam enim in brachio grauiter sauciata coalescere obseruatum est, intercepto ipsius arteriae motu, quae antea nullis praesidijs uniri potuerat. Propter usum vesicae vix ad cautamentum dissec-ta, si esset digna sit diuisio, non coalescit; nam urina quam continet, assidue difficilis partes alluens, ne uniantur prohibet. Et bilis, quam icterium in-testinum recipit, in causa est, ne, si vulnere, diffici-liae partes coeant. Situs partis unioni saepe reluctatur: agglutinanda siquidem labia proxima esse debent, unde cum difficilis partes distantes sint, ut ad mutuum contactum redigatur, necesse est; quod ob situm saepe non assequimur, eod quod pars manualem operationem refugiat. Hinc est, quod inter-fusorum vulnera, nisi excidant, raro agglutinantur, praesertim si per transuersum fuerint dissecta, intra cautamentum enim abominis contenta manualem ope-rationem refugiant. Et omnino distantes partes quandiu distant uniri non possunt; quare si ipsarū adductio qua de causa fieri nequeat, spes agglutinationis nulla remanet. Tenuitas substantiae non semper unionem impedit, sed tunc tantum, quando substantia illius partis est exangvis, cum enim exangvis sit, ac tenuis, non potest tantum sanguinis ad ora vul-neris ferri, quantum ad unionem requiritur. Hinc Gal. 6. Aph. 18. Quod verò partes ipsae diuise agglutina-ri non possint, in corde quidem, ac septo trans-uerso ex iugi eorum motu contingit, in vesica autem, quia nervosa, tenuis, & exangvis. Tollitur tamen hoc impedimentum, quando tenui membra-nae subest pars, ex qua pullulare possit caro, & pro-pter ea vesica ad ligamenta, quibus dorso adnectitur, vulnerata, nisi ampla nimis sit infectio, solet coalescere. Substantiae tenuitas hac etiam ratione adco-lescentiam impedit, quod dissidentia labia rectè adduci non possunt.

B Quod agglutinandis labijs interponitur, quando unionem prohibeat, satis superque notum est; & hoc quidem non solum est quid extrinsecus occurrat, ut pilus, oleum, telum, & huiusmodi, verum etiam aliquid intra unionis partes genitum, ut sanies. Tandè adnexus praeus affectus unionem, prohibet, quoniam aut est partis imtemperies, aut quid partis temperiem, cuius est unionem perficere, destruit; vel materiana, qua mediante fieri coalescentia debet, vitians. Vnde non immerito dicebat Gal. Fuitque ulcus citra vitiosum succum, aut fluxionem, aut im-temperiem, aut phlegmonem, aut aliud quodlibet vitium, procul dubio coibit. Si igitur partes non coalescant, quodpiam ex his erit in causa, cum sui natu-rae uniri omnes possint.

C Veruntamen non est idem in omnibus unionis modis, aliae siquidem verae unionis, quae est per medium eiusdem generis, non alterius substantiae inter-uentu coalescent, namque ex nutrimento in extre-mitatibus usarum diuisarum partium existente, & à poris resudante, generatur portio quaedam substan-tiae parti agglutinandae similis, quae est gluten solutae partes coniungens, & ad praesentem unionem redu-cens; aliae uerò medio extraneo, & heterogeneo con-nectuntur, eod quod substantia solutae parti similis generari nequeat, unde Gal. 3. Meth. 4, duplicem hoc diuisarum partium coalem huius verbis tradidit: Por-ò bifariam simul inaneant, quae commissa sunt, cum alia per se, alia ope aliorum maneant; per se quidem, quacunque secum concreuerint, ac coalescant, alio-rum ope, & quae colligantur, & quae glutino aliquo tenentur. Vnionem priorem communiter appellant Medici secundum primam intentionem, quoniam talis unio à Medico principaliter intenditur; uellet enim partes omnes per se, & medio homogeneo, ac simili coalescere: alteram uerò secundum intentionem secundam, quoniam cum non semper possibilibus

Vfus.

*Situs par-
tis.*

*Tenuitas
substantiae*

*Quid in-
terpositum
inter la-
bia.
Adnexus
praeus af-
fectus.*

*Quot mo-
dis unian-
tur partes.*

Vnio vera.

*Vnio per
medium ex-
traneum.*

fit prior vñio, hæc ab eò secundatò quaritur. Et hanc appellationem à Gal. desumpserunt lib. Art. med.c.91. vbi fracturam ossis, quantum ad primum intentionem(κατὰ πρῶτον σκοπὸν) Græcè in sanabilem esse asserit; quàm verò ad secundam(κατὰ δεύτερον σκοπὸν) quodammodo sanabilem. Quæ igitur partes vera vñione coalescant, & quæ non vera coeant, ipsarum natura docebit, licet enim, & per experientiam, vt asserit Gal.3. Meth. 1. haberi id possint, quia tamen huius loco vñio est opus melius est ex rei natura id inuestigare.

Natura igitur partium hoc ostendit; quoniam quæ verè sunt conglutinandæ, molles sunt oportet, humidum enim continuationis esse causa, sicca verò, & duræ ob humidum defectum verum coalitum non admittunt, sed extraneo medio indigent, quo connectantur (sciuntur ipsarum partes. Vnde Gal.3. Meth.4. Quæ concretis, mollia sunt naturaliter oportet, talis sanè est tum caro ipsa, tum quæ ex carne consistunt, quæcunque verè dura, siccaque sunt, eorum diuise partes coire simul nequeunt, sed glutinum aliquod vinculumque, quo commissæ maneat, requirunt. Et 6. Meth.5. Quod igitur coalescere nequeat tam durum os, quàm id, quod in iuuenibus & adolescentibus, & viris, multoque magis in senibus cernitur, id profectò, vel cuius patere potest; potest certè illud tantum vñitionem recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi apiculus in puerulis; quod autem alia quapiam interueniente substantia, seu glutino quodam agglutinetur, colligarique secum separate fracti ossis parti cula queant, hinc maxime speret quispiam, &c. Præterea, quæ iuxta primum scopum coalescere debent, ex tali materia constitutæ sint oportet, quæ solutionis tempore præsto esse possint, nec deficiat pro nobis substantia generatione. Non enim satis est subesse materiam pro nutritione, & incremento, si adhuc augeatur corpus, cum iniuper noua substantia pro glutine diuisarum partium requiratur, ac tandem, vt valida facultas, copiosaque calore sint prædiatæ, quoad nouam formationem sufficiat: si quidem facultas in partibus diuisis existens, vt dicebat Gal. 1. de sem. c.13. Opifex est eius substantiæ, quæ innascitur. Materia largæ, & copiosæ necessitatem proposuit Gal. 1. de sem. c.11. eandemque vna cum agentis robore eodem c.13. In quibus ergo partibus aliquid horum deficit, non est, cur veram agglutinationem speremus. In carnosissimum ex his desiderari manifestum est; molles enim sunt, calore abundant, & ex consequenti validam facultatem obtinent, & ex sanguine constant, qui copiosus in corpore reperitur, ex quo, quia admodum affinis est naturæ carnis, leui mutatione cito concretis; qua de causa dicebat Gal. 1. de sem. c.12. facilitum esse sanguini carnem fieri. Hinc fit, vt quolibet tempore vera vñio perfici in ipsis possit, nisi quid aliud impediat. Immo & si quid ex earum substantia deperdat, haud multo negotio propter dictas causas reuerteratur. Vnde Gal. 1. de sem. c.11. Quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur, quandoque faciliè rursum generantur, vt quæ materiam generationis largam habeant.

De spermaticis autem partibus est non levis controuersia; videtur enim nonnullis, & qui etiam magni sunt nominis, nò solum ex tui natura vera vñione posse coalescere feminales partes, verum etiam si portio earum deperdat, iterum posse generari, si quidem dicunt, & materia idonea adest, & agens, igitur & vñiri, & regenerari possunt. Quod verò ad istam materiam, ex eo colligitur, quòd vsque ad vitæ extremum proprio alimento nutriuntur partes, & ex istodem nutritur, ex quibus sumus, qua de causa in Hippoc. & Gal. doctrina, vt 14. de Viu partium, est videre, nec non & primo de sem. c.12. Partes omnes spermaticæ vim habent, feminis generantur, ex

A quo necesse est, vt nutriantur, sicut ex illo sunt constitutæ. Hinc Gal. 1. de sem. 12. Nequaquam igitur vnaquæque primarium partium animalis à principio quidem ex semine nata esse videtur, aliud autem esse ipsarum vltimum, & familiarissimum alimentum. Et rursum, Nutritio partes generat eorum, quæ nutriuntur, similes, sed non ex alia materia generatum est totum vas, ex alia nunc generatur ipsius partes.

Si ergo vnaquæque pars spermatica vim habeat semen generandi, materia deficiunt dicendum nò est, quòd neque agglutinentur, neque regenerentur. Non deesse autem efficiens, ex eo demonstrat, quòd idem calidum, quod à principio partes efformauit, in istdem, vt ex Galeno colligitur prima Aph. 15. post

B generationem permanet, vt eadem adaugeat, & vsque ad mortem enutrit, atque conseruet. Neque enim, dicebat Galenus 1. de sem. 11. reliquit natura animal, neque obliat esse vitium ipsi insititurum; quis enim à nullo acquiritur, sed ex semine habet, eas impossibile est eam abijcere, vnde inferius subiungebat: Itaque putas, quòd arteria tunica, aut nerui corpus gubernatorem ipsam facultatem non amplius habeat, talis substantiæ effectricem, qualem ipsum possidet? Atqui si quid aliud, & hoc naturæ inest, vt ipsi ipsis similia faciant. Quomodo namque alias nutriti corpus, si eiusmodi facultas non semper ipsi permanet? Ex his inferunt, posse partes omnes sui natura non solum verè coalescere; verum etiam si quid ex eis deficiat, regenerari: neque duritiem, & siccitatem obstat, quia quantumque sicca, & duræ sint, viuunt, & nutriuntur, & sic in sui naturæ sanguinem mutant. Et si hoc est, & ex his, quæ similia sunt, rationi consonum est, fieri posse non solum nutritionem, verum etiam regenerationem, vt in carne, & si quid siccitatis ratione interturbetur, non ad rem, sed ad tempus atinebit. Et quoniam experientia, constat in adultis non fieri huiusmodi coalitum, atque regenerationem, cauiam potissimum huius esse dicunt carnem, quæ interponitur, antequam vera generatio, aut agglutinatio fiat. Cum enim sanguinis nimis abest a natura seminalium partium, & in semine vertendus sit, antequam in eam substantiam abeat, multis profectò transmutationibus indigebit, vt assimiletur, & propterea ægrè admodum ex eo fiet nò, ut alicuius substantiæ generatio; quæ uero admodum enim dicebat Gal. 1. de sem. 11. Non ex omni in omne similiter transmutationes fieri dicere licet; in id enim, quod naturæ eius, quod transmutatur, propinquius est, facilius transmutatio est, & propterea sanguini facillimum est carnem fieri, difficillimè verò membranam, & neruum, & venam, & arteriam, & tunica.

C Multo igitur tempore ad id opus est, cum præsertim ex sanguine a partibus paulatim semine generetur, idèòque multum etiam temporis requiritur, vt sufficiens eius quantitas coaceruari possit. In hac ergo temporis mora earum, cuius prompta est ex sanguine generatio, exoritur, interponique dicunt, qua interposita, patet, fieri amplius non posse regenerationem deperdit. Galenumque adducunt, qui primo de sem. 13. hæc habet: Tantum enim nulli bis acervatum contentum semen reperire licet, quòd vnum.

D Quodque eorum, quæ deperdit sunt, indiget ad generationem, quin & cum per multum tempus coaceruari possit, à præoccupante carnis generatione impediatur. Quòd etiam regenerentur feminales partes, ex eo perspicere insuper conantur, quòd vlcera caua carne implentur, etiam si multa carnis quantitas deficiat, quæ quidem aggenerata caro non minis ficit, & nutritur, ac reliqua, vt fieri oporteat, & neruis, & venis, atque arterijs esse prædiatæ; & ex consequenti has partes vna cum carne regenerari, & Galenum adducunt primo de sem. 13. quo in loco testatur Galenus, se obseruasse in ulceribus uenas renatas, licet nunquam arteriam, & neruum. Dentes

Partes verè conglutinandæ sunt naturæ sint.
Mollities.

Materia copia.

Facultatis robur.

An feminales partes possint regenerari, & vñiri.

quoque, qui omnium consensu ex femine generationem habent, regenerari constat, igitur sui natura regenerari possunt spermatice partes, quamvis rarius hæc generatio impediatur. Quod si regenerari possunt, & per se suapte natura coalescere, tantò magis existimandum est, vnde & Galenus sæpe obseruauit agglutinas arterias, & in adultis, vt videre est 5. Meth. 7. & 14. Meth. 16.

CAPVT XV.

Quod seminales partes in adultis neque verè cocant, neque regenerentur.

Partes seminales, nec regenerantur nec verè coalescunt.

ET si apud nonnullos tantis sint momenti allatæ rationes, vt ijs penitus aqueantur, attamen si rem magis ad vitium reuecemus, non solum non regenerari, sed neque perfectè agglutinari posse faciliè apparebit. Quod quidem ex hoc licet coniecere: Cutis cæteris spermaticis partibus mollior est, atque calidior, vt quæ non ex semine solo, sed etiam ex sanguine consistit, & tamen in dies obseruamus eam in adultis non solum non regenerari, quia ratione dicebat Gal. 3. Meth. 5. Cutis talis omnino, qualis erat, quæ perijt, prorsus restitui non potest, sed simile, quidam cuti, & quoddam eius vicem suppleat, potest, verum neque perfectè, & per medium homogeneum conglutinat, sed per heterogeneum, & extraneum, solummodo, cicatricem scilicet, tantò minus igitur cætera spermatica partes regenerantur, & coalescunt. Quoddum enim cicatrix sit à natura cutis diuersa, eius densitas demonstrat, & illud etiam, quod in ea non oriuntur pili, vnde Gal. 14. Meth. 16. Cicatrix verò, quæ in hac tali modo indurata gignitur, ea cuti quidem est quod simillima, cutis tamen non est, quando, & densior ea visu, tactuque sentitur, & ratione, ex eo, quod pilos non edit, intelligitur. Neque mirum videri debet, possequam in omnibus materia deest, & efficiens: in plurimis etiam nimia siccitas obest, ob quas causas superius dicebamus partes neque regenerari, neque coalescere. Siccitas manifesta est in arterijs, neruis, ligamentis, membranis, & ossibus, qua ratione dicebat Gal. lib. Art. med. c. 91. Fractio est continuata in osse solutio, quæ quantum ad intentionem primam insanabilis existit, quò verò ad secundam, quodammodo sanabilis.

Defectus materia, & agentis non regenerantur, neque coalescunt seminales partes, & propter siccitatem.

Prima igitur intentio est coitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Et 6. Meth. 5. Quod igitur coalescere nequeat tam durum os quam id, quod in iuuenibus, & adolescentibus, & viris, multoque magis in senibus, id profectò, vel cuius patere potest. Et 5. Meth. 7. Siquidem arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunice vas conglutinandæ prorsus indicat, non tamen eiusmodi, quæ euinci omnino nequeat; neque enim ita siccæ est, & dura, vt os, vel cartilago. Deesse verò in omnibus materiam, & efficiens negari non potest, licet enim calor, qui à principio partes efformauit, in ijs vsque ad mortem permaneat, nec proprijs viribus sit destitutus (neque enim natura, dicebat Gal. 1. de sem. c. 11. reliquit animal, neque obrita est virium sibi insitum. Et quomodo aliàs nutretur corpus, si eiusmodi facultas non semper ipsi permaneret?) & sanguinis semper subit copia, commune omnium partium alimentum, ex quo etiam ipsum semen generatur, attamen non est tantus, quantus erat, cum primò partes constituit, nec ea vi præditus, cum semper redatur impurior, & propterea non est sufficiens ad nouam generationem, seu formationem; satis est, si possit partes nutritæ, & augere in ætate augmascita, & omnino eas conseruare. Sanguis verò non est immediatum alimentum seminalium partium, sed, vt ab aduersariis quoque asserabatur, necesse est, vt prius

Defectus materia, & agentis.

Ex femine nutritur seminales partes.

A semen fiat, vel semini simile, si ex eis nutrimur, ex quibus constamus; quare in substantiam seminalium partium non conuertitur, nisi difficillimè, multisque transmutationibus mediandibus, vt notauit Gal. 1. de sem. 11. satisque materiæ præparabitur, si tanta fuerit, quanta sufficit pro nutritione, & incremento, si augeatur corpus. Eoque magis cum præparatio hæc fiat à facultate nutriendæ partibus, quod solummodo ad nutritionem, & augmentum sufficit, nec vberiori materiam præparare potest, quam pro dictis operibus requiratur. Quoddum autem sufficiens materiæ quantitas possit coaceruari, si efficiens desit, absurdum est dicere. Dato etiam quoddam tanta seminalis materia possit congregari in loco deficientis partis, quanta sufficeret ad eius restaurationem, neque tamen ob id ex ipsa resciceretur quod deperditum est, eò quod vi formatrice destitueretur; prolici enim semen in membris generationi dicatis tantummodo gignitur, quod verò infermaticis sit partibus pro earum nutritione non est proficuum, neque enim potest alterius esse naturæ, ac illud sit, ex quo constituta sunt ipsæ partes, quæ ex sola crassa portione seminis, non ex tenui, & spiritiosa, in quauis formatione recideret, suam habent generationem. Non ergo spiritus ille formationis auctor per totam illam materiam esset diffusus, quemadmodum erat à principio generationis, nam in materia, ex qua generandus os erat, residet spiritus, qui ipsam elaborabat, & in ossis naturam transmutabat, & sic de reliquis seminalibus partibus: quæ de re tunc facili negotio formabantur, & adhuc magis, quoniam eo tempore alter aderat opifex, vt dicebat Gal. 1. de sem. 13. facultas videlicet existens in vteri vasis, quibus alapsam est semen, sed ad naturalem calorem, seu implantatum spiritum ipsarum partium, quibus ad mensuram datus est, & ita ad facultatem, quæ extra ipsam materiam existit, elaboratio materiæ, ac formatio pertinet. Constat autem eam vim nunquam id munus expleuram, quod formator spiritus materiam totâ penetrans. Omitto sine mulieris femine fieri conformationem non posse. Defectus hic ex parte agentis, cum non possit opifex efficacie agere, est maxima consideratione dignus, & cum teigit primò de sem. 11. cum diceret: In generatione verò animalis in vtero larga erat materia, & adest sibi opifex alius, non solum tangens materiam, sed & per totam ipsam pecambulans.

Neque tamen ob id reiiciendam censeo calli, carnisque interpositionem, namque & hæc per se prohibere regenerationem & agglutinationem possent. Cum enim languis multis egeat transmutationibus, vt fiat neruus, aut membrana, vel os, eò quod nimis ab istarum partium natura recedat, & prius in semen vteri debeat, ob idque non possit hoc, nisi longo tempore consequi, eòque magis, cum sensum generetur semen, quoddam suum id substantiam ipsarum partium, & tamen larga eius debeat subesse copia, ne carnis generatio locum præoccupet, aut aliud quoddam, vt vi longo temporis spatio coaceruari sufficiens quantitas possit; in hac mora excrementum, quoddam ab alimento resultat, inter diuisas partes sese interponit, & fit callus, vel generatur caro, quæ facili ex sanguine crescit, in id enim natura fludet, vt quamprimum repleatur vacuum, quod maximè abhorret, sicuti vnionem maximè desiderat; palam autem est, ob interpositionem hanc, & regenerationem, & agglutinationem impediri, quæ de causa dicebat Gal. 1. de sem. 13. vt & aduersarij animaduertunt; Tantum enim nullibi æternitatem contentum semen reperire licet, quantum vnumquodque eorum, quæ deperdita sunt, indiget ad generationem, quin & cum per multum tempus coaceruari possit, à præoccupante carnis generatione impeditur. Quod verò ea sit potissima causa, cur neque regenerentur, neque per-

Interpositio calli, & carnis.

perfectè vniantur feminales partes, vt quidam accipiunt, probare nunquam potui; Ossa enim fracta in adultis, & callo firmata, si diligenter conspiciantur in cadaueribus, cõperientur extrinsecus solum callo esse circumalligata, in interiori vero parte minimè agglutinata, quamuis nec ibi callos reperitur, vt in solis labijs fracturæ circumcirca sit alligatio, de quo nos admonuit Galenus quod de fract. com. 50. & sexta Aph. 19. dicens, Quod igitur neque cartilago, neque os generetur, est in confesso, an verò agglutinentur, nonnulli dubitant, iniquum enim perspicue videri ossa perfracta agglutinari. Hi verò aberrant, & doceri possunt in brutis, quorum pars aliqua fracta contraxit callum, hec enim seu viua, seu mortua si quis velit inspicere dissecando, videbit manifestè à callo quodam, veluti vinculo circumscripto, partes ossium diffusas esse constrictas, quas si abraferint, fracturæ profundum videbunt non glutinatum, & propterea etiam libro Art. med. c. 91. dicebat: Secunda intentio (qua videlicet ossa fracta est quodammodò sanabilis) est alligatio, quæ fit callo superinato partes fractas circūmalligante: At si calli interpositio est potissima causa, cur non agglutinentur verè ossa, in intima fracturæ parte, in qua non reperitur callus, longo talem tempore perfectæ vniõ fieri deberet, & tamen nunquam huiusmodi igitur potius causa est in materia inopiam, & agentis imbecillitatem, nec non & ficitatem. Tot igitur sunt, quæ in adultis (permatricarum partium regenerationi agglutinationique reluctantur, sed pro vera vniõne eam effici naturæ, quæ est per medium heterogeneum, & per secundam intentionem, prout vulgo dicitur. Verum quidem est, cum ex partibus permatricis aliæ sint molliores, aliæ verò fiores, & aliæ ex solo semine consent, aliæ verò etiã ex sanguine, prout molliores sunt, vel fiores, & magis, vel minus de sanguine participat, mediū illud, quod solutas partes coniungit, magis vel minus à natura illarum partium differre, hinc est, quòd in cute non multum à natura cutis recedit, at in osse callus, qui fractas partes connectit, tantum abest à natura ossis, vt nec etiam fit pars viuens, sed inextrinsecum excrementum, quamuis in duritie, & ficitate ossi non sit parum similis. Ferè autem in omnibus mediū hoc heterogeneum eundem præstat vsum, ac si homogeneum foret; cicatrice enim in cute inducta, ita subiectam carnem defendit, ac tegit cutis, ac si cicatrix illa vera cutis foret; & callos ossa fracta alligans æquè idonea ea reddit ad sustentandam, & faciendā partem, ac si verus os esset; cicatrix venæ, vel arteriæ adeò sanguinem continet, ac propria venæ, vel arteriæ substantia. In neruis tamen, & ligamentis secus res se habet; mediū enim, quod neruorum diffusas partes coniungit, non admittit irradiationem qualitatibus animalis à cerebro, & proinde resoluta semper manet pars illa, ad quam ferebatur neruus, quod etiam ligamenti partes connectit, non facit, vt ligamentum atque ad motum conferat, ac prius, causa autem est, illuc quidem crassities, & densitas mediū illius heterogenei, in ligamento verò mediū hoc ipsum alligat proximis partibus, vt ob id moueri pars ea, veluti prius, nequeat. Sed rarissima est in his partibus, & quæ ex illis constant, agglutinatio, etiam per heterogeneum mediū, & quòd diffusæ partes huius, illicque se recipiunt, & propter istum adduci ad mutuum contactum nequeunt, & eoque minus, cum non sint consensuæ, vt suo loco demonstrabitur; & ita, cum dissent, agglutinari non possunt, quam legem etiam subeunt venæ ipse, atque arteriæ, si penitus dissecantur; proinde enim diffusæ partes in carnem se recipiunt, veluti notauit Gal. 5. Meth. 3. tota enim per transuersum præcisa venâ dicebat, retrahitur ex utraque parte pars utraque. Hoc voluit Gal. 6. Aphor. 19. quando dicebat: Quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum, quòd neruosa sunt, &

A tenuis; sed quoniam etiam ex eo, quòd talem habent materiam, labia vulneris non sunt parum distantia. Et profectò si committi adamsus possent diffusi neiui partes, sperarem in adultis etiam, mollioribus tamen, & efficaci calore præditi, agglutinationem pertale medium, quod licet heterogeneum, aliquam tamen irradiationem admitteret, & hoc experientia confirmat. Idem dicendum est de eo, quòd loco desperidi in adultis regeneratur; in aliquibus enim partibus non admodum recedere videtur à natura deperditæ substantiæ, ut patet de cicatrice cutis: in aliis uerò recedit quidem usque à natura eius, quòd perit, ut patet in eo, quòd loco desperidi nerui, uel ligamenti, uel cartilaginis, uel ossis regeneratur. Sed tamen, & in accidentibus eidem non parum simile existit: callos enim, qui pro ossis generatur, ois in calore, ficitate, & duritie assimilatur. Præterea in aliquibus eundem usum præstat, ut cicatrix, quæ cutis loco genita est; si enim, quod ad decorem attinet excipias, eundem habet usum, quem uera cutis, & propterea dicebat Gal. 3. Meth. 5. Cutis talis omnino, qualis erat, quæ perit, protèus restitui non potest, sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest, & lib. Art. Med. ca. 87. Licet tamen aliquando loco eorum alia facere, quæ uisum haud dissimilem præsent, quandoque etiam loco deperditæ uenæ, si parua tamen fuerit, regeneratur corpus, non solum ualde simile, sed quod & eius uicem, & officium suppleat, cuius similitudinem respiciens Gal. 14. Meth. dum loqueretur de iis, quæ loco eorum, quæ perierunt, generatur, ac de similitudine, quam habet cum iis, dicebat: Quòd autem uenas quocumque sensibiles regeneratas aliquando uidimus, prius dictum est, uerum has non tam similes iis, quæ perierunt, quàm eandem renasci dixeris, ueluti in cauis ulceribus carnem. Quamuis & de uera regeneratione uene intellexisse Galenum nonnulli contendunt, id inuiper ex eo elicientes primo de sem. 13. ubi hæc habet: Fortassis igitur dixerit quispiam magis durum, & obscurum nobis fectum esse leuonem; si enim arteriæ, & uenæ semen generare possunt, cur amputatis partibus ipsorum non aliàs pro ipsis producant? Duplex autem fuerit, & ad hoc responso, altera quidè, quòd iam alique uiderint uenas in magnis ulceribus natas, quemadmodum & nos ipsi, cum iuxta alias quasdam partes, tum iuxta caput satis memorabiles, & multas, &c. uolunt; Galen. quando 3. Meth. 7. dicebat, se uidisse in mulieribus, & pueris conglutinas arterias, & in iuene etiam agrestis, de uerò coarctis intellexisse, quæ de causa subiungebat: Arteriæ natura difficultatem quidem durioris uicinis suæ conglutinatione profusus indicat, non tamen eiusmodi, quæ uinci omnino nequeant; neque enim ita fissa est, & dura, vt os, vel cartilago, immò longè his mollior, ac magis carnosæ, quo utiq; minus de uenienda sectione eius deperdendi, ubi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle, quòd si agglutinari potest arteria, tantò magis coalescent partes, quæ arteria molliores sunt, & magis carnosæ. Idem confirmant ex Auienna 4. quarti tractat. primo, capitulo primo, qui à Galeno desumens, concludit partes medias inter carnem, & cartilagineas, ac ossa, ueluti sunt uenæ, arteriæ, & nerui, media m quoque habere dispositionem, & ideo minus quidem agglutinari, quàm carnem, niagis uerò, quam cartilagineas, & ossa; ut si sectio fit minima, & parua, & corpus humidum, ac leue, agglutinari possint, nequaquam autem, si magna sit diuisio, & corpus siccum, ac durum; quare & prima, primi, doct. quinta, capitulo primo, dicebat: Membra autem, quæ ex spermate sunt creata, cum solutionem continuitatis patiuntur, certa continuitate non restantur, nisi pauca ex eis, & in paucis habitudinibus, & in ætate pueritiae uidelicet. Idque isti non esse præter rationem uolunt, posteaquàm neque ratio

Mediū heterogeneū ueniens est, ut præstat vsum ac si foret homogeneum præter naturam in neruis, & ligamentis.

ni repugnat, reperit talem corporis habitum, in quo
 A sequenti quorundam partium respectu, nec siccitas
 obstat, nec materia dicitur, nec opifex, eò quod efficiat
 adeò calore sit prædictus, ut priusquam agglutinandis
 partibus aliquid extranei interponatur, vel deperdit
 loco quid aliud exoritur, tam largâ materiam præ-
 parare, ac efformare possit, quantum exigit aggluti-
 natione, vel deperdit reparatio. Sic igitur robustissi-
 ma facultas, antequam caro in locum deficientis
 venæ subeat, copiosam materiam præparat, & ex ea
 substantiam venæ generat: hinc Gal. primo de sem. 13.
 Si itaque neque caro præoccupaverit, in osculo præ-
 cise venæ orbiculatum enicens, neque larga materia
 humoris destituitur, poterit venæ regenerari. Opor-
 tet igitur simul robustissimam reperiri in precisis ven-
 nis facultatem; hæc enim est opifex eius, quæ innas-
 citur: simul autem, & materiam seminariam tantam
 ut ne à præoccupatæ carue, quæ excrescere solet, oscu-
 lum claudatur. Sed quoniam huic determinationi ob-
 stare videbatur, quod rarissimè ab iis, qui videntur re-
 gnare venas, hoc observatum est, nunquam alias fe-
 minales partes ipsa venæ sicciores, subiungunt huius-
 modi caulium esse, quod corpora eo habitu prædita
 rarissima sunt, & ideo rarissimè parvi venarum
 rami regenerantur, reliquæ verò partes venæ siccio-
 res nunquam. Si enim in venis hoc ita raro contin-
 git, in reliquis subinde partibus, quæ minus ab omni
 natura distant, quàm venæ ipsæ, regenerationem om-
 ninò fieri non posse asserendum est. Quod & Gal.
 voluit loco citato reddens enim rationem, cur venæ
 raro vita sit regeneratæ, & reliquorum nullum, dicebat:
 Vasa namque quod præexistenti venæ innutritur,
 non in omni corporis natura largâ, & copiosam ma-
 teriam ad generationem habet: & inferius. Rarissimè
 autem contingit aucto hæc simul in vnum concur-
 rere (robustissimam videlicet facultatem, & copiosam
 materiam) si igitur in venâ, quæ simplicem, & tenuem
 habet tunicaem ratâ est generatio, nihil vitæque
 mirum est in arteria, quæ sextuplam respectu venæ
 crassitiem habet, non raram, sed impossibile esse ge-
 nerari: propterea quod & tantæ materiæ præparatio
 impossibilis esset. Hic autem, & singula alia, quæ ex
 femine generationem habent ob largæ materiæ pen-
 uriam rursus non nascuntur. Hæc est causa, dicunt
 ex Galloquens de agglutinatione, & regeneratione
 spermatarum partium, absolute impossibilem haud
 pronunciauerit, sed difficillimam solum, & ferè im-
 possibilem, dicebat enim primo de sem. 11. Quæ verò
 ex femine generata sunt, aut nec profusus, aut valde
 raro regenerantur: & libro Art. Med. cap. 87. Defi-
 cientes partes, quæ ex femine ortum habuerint cor-
 rigi propemodum impossibile existit.

*Seminales
 partes ne-
 que vero
 regeneran-
 tur, neque
 vero co-
 eunt.*

Hæc etsi speruenda minimè videantur, nihilominus
 aduæ rationes adeò videntur, ut in adultis neque ve-
 ram agglutinationem, neque veram seminalium par-
 tium regenerationem sperandum esse profusus existi-
 mem, & si cutis neque verè agglutinari potest, neque
 si deperdit sit reparari, veluti sensu ipso deprehendi-
 mus, sed cicatrice coit, & cicatrix cutis vice generatur
 cum tamen non ex solo semine, sed magna ex parte
 ex sanguine quoque sit constituta, quid sentendum
 de reliquis seminalibus partibus, quæ aut ex solo se-
 mine, aut ex minori feminis portione fuerunt consti-
 tæ? Equidem quæcumque agglutinatione à Galeno
 relictam non veram agglutinationem fuisse existimo,
 sed per medium heterogeneum. Et quod ad venas,
 quas rematas tradit satis memorabiles, & multas, non
 veras venas fuisse consilio, sed quid venis simile. Si
 autem enim censeo in adultis non regenerari deperditam
 venæ portionem, ita persuasum habeo, aliquid
 intercedum fieri, quod simile fit venæ, atque officium
 eius suppleat, Sanguis enim impetu quodâ latere
 venam, cuius portio deperditâ est, progressu saltem
 temporis parat sibi viam per novam cavitatem, & fit

veluti canalis quidam, qui interdam etiam cū alte-
 ra venæ portione coniungitur, & si fiat in superfi-
 cie, videtur regenerari vena. Quod verò tale quiddam
 generetur, ab ulceribus evidens argumentum deduci
 potest: quandoque enim ingens carnis moles deficit
 & viq; ad subiecta ossa, & regeneratur caro, imple-
 turque cautias: non apparet autem quomodo nutrir
 possit tanta novellæ carnis quantitas, nisi per cana-
 les quosdam in penitiores eius partes fluere sanguis.
 Sed & si vulneretur caro illa, id erit conspicuum; co-
 piola siquidem profuso sanguinis à vulneratione se-
 quitur, quæ nisi vas quodpiam fauciatum esset, pro-
 cul dubio non eueniret.

Obijcient nihil esse argumentum à cute desumptum
 propterea quod substantia cutis est crassa valde, &
 ideo materia copiosa opus est, ut regeneretur, aut
 verè agglutinetur, quæ tamen præparari nequit, cum
 prius generetur caro, cuius prompta est ex sanguine
 generatio: venæ tunica tenuis est, & propterea etiâ
 pauca materia satis est ad eius reparationem. Sed ob-
 iectio nulla est, quamvis in pauca materia requiratur
 pro venæ generatione, non leuioribus tamen difficul-
 tates habet huius paucae materiæ præparatio, quâ ha-
 beat præparatio copiosæ pro cute: pauce, in illa mate-
 ria præparanda est etiam à tenui vi formatrice, à for-
 matrice videlicet in tunica venæ existente, quæ vis
 aut formatrix in tenui adeo parte reperiri potest? at
 vberiori materia pro cutis restauratione à facultate
 quoque robustiori præparatur. Præterea tota materia,
 ex qua regeneranda est venæ, seminalis esse debet, at
 ea, ex qua regeneranda esset cutis, etiam sanguinea
 existit. Sed concedamus portionem venæ regenerari
 à formatrice in venâ existente, ex Galeni sententia.

prima Aph. decimoquingto, calor, qui à principio par-
 tes efformavit, eis non deserit, sed visque ad mortem
 eisdem nutrit, & conservat; necessarium igitur erit,
 ut calor, qui novellam venam formavit, in eadē per-
 maneat, & ita priorem delectat, quod ne excogitari
 quidem potest. Quod vis formatrix totam materiam
 non perambulet, sed extrinfectus posita sit, probè vo-
 uimus. Præterea generet vis formatrix aliquid ve-
 næ, puta quantâ est digiti latitudo, quiddam quod
 deinceps est generabitur: non enim dici potest eiisdem
 formatricis esse munus, cum non eò operentur, aut
 pertingat, mediâ siquidem regenerata venæ portio.

Neque ergo materiam præparare, neque ex genita
 materia partem fingere poterit, cum eam nec tangat.
 Quod verò dicitur reperiri posse talem corporis ha-
 bitum, in quo nec siccitas obstat, nec materia deficit, nec
 opifex, saltem quartundam partium respectu, ad pla-
 citum est. Si daretur tale corpus, neque negarem ego
 prorsus veram agglutinationem, & regenerationem
 seminalium partium. Sed signentum esse non debi-
 to. Depictus est profectò hic corporis habitus. Gale-
 nus ipse corpora huiusmodi habuit prædita rarissima
 esse confitetur, neque ipsi negant, At de raro contin-
 gentibus non sunt artes, ut prorsus statuendum sit in
 adultis neque regenerari, neque verè coalescere femi-
 nales partes. Hæc respiciens Hip. lib. de mor. tex. 7. &
 lib. de Coacis Prænot. dicebat: Si quod præcisè fuerit
 tenuium intestinorum, non coalescit. Nervus dis-
 sectus, aut quod in gena est, tunc, aut præputium,
 non coalescit. Si quando in corpore, velos exsectum
 fuerit, vel cartilago, nunquam augetur, & 6. Aph. 19.
 Cū discissum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut
 genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur,
 neque coalescit. Per angere enim, ut animadvertit
 Gal. in com. illius Aph. intelligit talem aliquam (sub-
 stantiam generari, qualis est abscissa, per coalescere
 autem verum coactum significat, quoniam nervi
 admittunt feminales partes, ut iam ostensum est.

Rationes verò, quibus probare conati sunt, posse ex
 sui natura spermaticas partes, & regenerari, & coale-
 scere, patet nullius esse momenti. Quod n. ad primâ

Obiectio.

Solutio.

*Solutio
 contrariæ
 rationis.*

attinet, desumptam à materia, & opifice, iam demonstratum est, & largà requirit materiam, & robustissimam facultatem, quæ rarissimè, vel nūquā simul reperitur in adultis, cum sola illa materia præparetur, quæ ad nutrimentum partium, earumque augmentum, si adhuc augeatur, necessariò requiritur, efficiens verò calor nutriendis, augendique partibus vix sufficiat: Immo substantiæ, quam deperditæ loco reponit, non est omninò illi similis. Quoad ad alteram, quæ à carne in magnis viceribus genita desumebatur, posteaquam talis caro non minùs vivit, sentit, & nutritur, ac reliqua, vt necessariò videatur ascendendū, vñ cum carne regenerari venas, quæ alimentum deferant, & arterias, per quas vitalis calor à corde influat, & nervi, per quos animalis qualitas à cerebro ad novam carnem ducatur, cum ei vix sentiendū sit deferenda, dicendum est, non in quacunq; vivente particula necessariam esse venam pro nutritione, & arteriam pro vitæ conservatione, nec in quacunq; sentiente nervū, & potior est, n. totum corpus esse venosum, & arteriosum, & quacunq; sentientē particulam esse nerveam, sed pars, in qua vena non reperitur attrahit alimentum à vena proxime partis: Similiter arteria proximis partibus vitalem calorem imperit, & irradiatio nervi ad proximas se diffundit. Ad Galenum, qui parvarum venarum regenerationem admittit, ex supradictis patet responso. Neque par ratio est de dentibus, & alijs feminalibus partibus plurima enim materia feminalis à generationis principio in cavitatibus viriug; mandibulæ asseruatur, & idèò, si deficiant, semel regenerantur, & pluries etiā, quoniam adest locus, in quo asseruari diutius potest alimentalis materia, cavitas videlicet mandibulæ. Non sic est de reliquis feminalibus partibus, & propterea non est mirum, si reliquæ non regenerentur. Quod ad reliqua, patet ex enarratis, quid dicendum.

Quis igitur coalescit, & quæ reparatio in divisione, atque defectu partium omnium in adultis sit speranda, manifestum est. In pueris verò fecus res se habet, eorum n. innatus calor, quia generationis principio sunt proximi, est plurimus, ac robustissimus, & feminales partes adhuc materiam feminalem in seipfis continēt ab vtero acceptam, vt facilius augeri possint, & partes omnes sunt mollissimæ, vñ ipsa ipse calido nuper coagulato sunt similia, & propterea coalescere possunt omnes medio homogeneo, & iuxta primum scopum, vnde Gal. lib. Art. Med. c. 91. Mollè verò, & puerile eo coalescere potest, & 6. Met. 5. Potest certè illud tantum vitæ recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi conspicitur in puerulis. At si os in pueris coalescit, tādò magis coalescent reliquæ feminales partes. Aulic. quoq; prima 1. Doct. 5. c. 1. & quarta 4. Trac. 1. c. 1. spermaticas partes, tradens, vera vnione non coalescere, excipit infantes, & pueros. Hoc tamē intelligendum est, nisi quid aliud obstat, vt laborium distantia, superueniens prauus affectus, & huiusmodi. Pati ratione si deficiat portio alicuius feminalis partis, præsertim quando defectus nō est multus, & pars non est ex durioribus, regenerari potest, si n. in ingens portio eam, quæ duriores sunt, defecerit, & recundū toti partis substantiam, nō est expectanda reparatio. Sepius obseruavi in valde pueris, immò in lactentibus, ob vlcus gangrenosū gingivarū os mandibulæ corruptū discessisse, dentē verò ex ea parte nūquā erupisse.

CAPVT XVI.

Vnde elicienda sint præagia in vulneribus, & nunc ex paruo vulnere mors possit subsequi.

Quid autem de vulnerato sperandū, magnitudō vulneris indicabit, propter magnitudinem n. periculosum est vulnus, & lethale, & quod maius est, cō magis augeatur periculum, cō quod natura maiores defectus cū difficultate corrigat, & non raro etiā corrigere nequeat, sicuti quod parui est periculo vacat, & quod leuius est, cō facilius sanatur, quia natura

A exiguos lapsus non ægrè corrigit. Quod in morbis omnibus apertè cōspicitur, nullus enim inferre m. ortem potest, nisi corporis vires excefferit, & eas, nisi fuerit magnus, dubio procul nunquam exuperabit.

Hæc tamen veritas à nonnullis fuit in dubium reuocata, qui & propria, & aliorum obstrukione ducti, posse ex paruo vulnere mortem euenire profectū: Nemo est, dicunt, qui diu curandis vulneribus operā dederit, à quo id non fuerit aliquando obseruatum, vnde Hip. 2. Proreth. Euenit autem non raro vulnera quædam locis vilibus, & non malis esse, ac nulla in re grauius videri, sic tamen dolorem affligere plagam, vt respirare ægrī nequeant. Quidam in vulnere, quod graue nulla in re erat, dolore, & febre affecti mortui sunt. Hinc 7. Epid. nonnullos recenset, qui ex paruis vulneribus mortui sunt. Namq; Theodorici filius ex denudatione iuxta os nullius momenti 23. obiit. & Philes filio ex denudatione in fronte facta contingit nona die febris, deinde iussit dū ei os, & mortuus est; Atq; ut asserit quoq; Hip. 1. de Vulc. Sæpè cutis capitis sola confusa ferro, aut aliqua alia re, si non diligenter, & cū quadam cautione curetur, ulcus inrudescens non parū moleste exhibet, & aliquando etiā febrem inducit, & Medico quidem negotia, ægroto uero non minis periculum asserit. Refert Aug. 1. tom. suar. Epist. 1. 9. Ep. 2. plures historias eorum, qui ex paruo vulnere perierunt, inquit enim fe audisse Ludub. Viuem ex vulnere exiguo, & planè despicabili accepto in uola finistres manus, quod uix subditi cuti carnem contigerat, conuulsione derepente oborta interisse. Et Marc. Sobriantium ex plaga in calcaneo admodum exigua inflata præter omnium spem decima quarta mortuum. Et Marcū Anton. de Luna Bonon. ex leuissimo vulnere cubiti periisse. Inquit etiā fe obseruasse ex vulnere in minimi digiti lo: Baptis. Argentin. decessisse. Et Petrum quandam sutorem ex acus punctura inter unguem, & carnem pollicis dextræ manus inflata obiisse. Vidit, & ego Bononiæ Scholarem quandam Brixienē, ex leui incisione in maiori articulo minimi digiti dextræ manus septima die conuulsū periisse. Et Scadiani quemdam ex leui acus punctura in domestica parte indicis inter primū, & alterū articulū uix euasisse. Et Ferrariz plures ex leui capitis vulnere in manibus primarij Vrbis Chirurgi delirantes, & conuulsos animam egisse. Petiit à me quidam Chirurgus D Ferrariens. cum leuissimè vulneratum in manus digito procurasset, qui delirans, atque conuulsus circa undecimā obiit, num ex illo vulnere mortuus fuerit. Videtur itaq; haud negandam esse casus veritatem.

Nonnulli igitur existimant re uera huiusmodi vulnera parua esse, sed nihilominus mortem contingere ob malam corporis dispositionem, malam uidelicet temperaturam, uel totius, uel saltem partis, & uiscerum succorum exuberantiam. Nec posse aliter statui Senis auctoritate confirmant, qui lib. de Coac. Prænot. vulnera, quæ carnem dumtaxat afficiunt, carere omni periculo affirmauerit: quare si ad carnis vulnera mors sequatur, non ob id dicendū est vulnus magnū, siquidē non sequitur mors, quia natura vulneris sit talis, sed ob solā corporis dispositionē. Hæc fuit sententia doctissimi Aug. 1. tom. suar. Ep. 1. 9. Ep. 2. Idem sentit Manard. 6. lib. suar. Epist. Ep. 1. Attamen distinguendum censeo de morte vulneribus iam, quæ parua iudicantur, superueniente, namq; autocassione ipsius vulneris per fe provenit, ut puta, quando vulneri succedit putredo, seu corruptio, gærgene, inflammatio, conuulsio, & huiusmodi, aut ex accidenti, ut si contingat vulneratum febre ardere, aut mali moris corripisci, seu quia, etiā si non fuisset vulneratus, in ipsam tamen incidisset, aut quia morbificus apparatus

Vulnus ob causas vulneris, & vulnus ipsum tāquā quidpiam affectus etiā animi mouens, & hac præterea ratione potest ex se succos exagitant, ac spiritus, putredinem malam concipit, ad quam erat procliuus. Si prima de causa mors inferre.

Possè ex paruo vulnere mortē contingere probatur.

Duplex mors in vulneribus.

accidat, vulnus illud paruum esse non potest, & quomodo parum esse potest, si corporis naturam superat? apparet quidem paruum, sed re vera est magnum; sicuti enim ceterorum morborum non vna est magnitudo, sed triplex, alia videlicet, quæ ex lætæ actionis præstantia, seu præstantia affectæ partis, alia quæ ex propria affectus essentia, & tertia quæ ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimatur, quemadmodum libet colligere ex Gal. 4. Meth. 6. 7. Meth. 12. & com. 1. in lib. de Hum. tex. 12. ita, & vulneris.

Triplex magnitudo vuln. vii.

Delitescit igitur quandoque magnitudo aliqua, & ita paruum iudicatur. Cum cute quandoque punctus est nervus, & vulnus videtur paruum, quia re vera paruum est ratione propriæ essentia, paruum etiam à principio non raro est ratione facultatis, sed ratione dignitatis magnum est, cum addit nervi punctura, & facili negotio sibi insuper ascribitur aliam magnitudinem maiorem, dignitatis scilicet, cum in consensum trahatur cerebrum, & tandem magnitudinem ratione facultatis, unde mirum non est, si mortem inferat. Quandoque non adest magnitudo ratione propriæ essentia, paruum est etiam vulnus ratione dignitatis, quia nulla præcipua pars afficitur, sed ratione facultatis magnum est, quamvis id lateat, & huius ratione mortis est causa, non enim existimandum est vulnus paruum ratione propriæ essentia, & ratione etiam dignitatis non posse esse magnum ratione facultatis, cum id non raro accidat, quod ostendit. Vulneratus quandoque est valde cacochymus, & vitiosis succis, ac sere malignis refertus, saltem putredini valde obnoxius, puta quia in prauo aere diutius moram traxerit, & omnino prauæ victus rationi per longum tempus se dederit, quod solet belli tempore, & in maximis penurijs euenire; repleam igitur corpus tam prauis succis, & malo nutrimento alitur, quo fit, ut naturalis calor in omnibus partibus langueat, & quamuis vulnus sit paruum, si essentiam specietis vulneris, & partis præstantiam, nihilominus calor naturalis languidus regere ipsum nequit, hinc prauorum succorum affluxus, inflammatio, corruptio, & mors; quod suis temporibus euenisse tradit Patreus in Rothomageni expeditione (sub Carolo nono); licet enim vulnus non admodum magna viderentur, nihilque quod ex arte esset vocati Chirurgi omitterent, attamen plerique, vel interibant, vel vix, & multo labore ex vulnibus resurgebant. Quis negabit hæc vulnera, est ratione essentia, & dignitatis sint parua, facta tamen collatione ad virtutem esse dicenda magna, cum naturæ illius subiecti vires exuperet pondus, quod alicui leue, alteri graue nimis ob virium imbecillitatem videbitur; febris, quæ robustus vir peremeret, senem tollit; ob id ne ergo exigua, leuique febre senem laborare dixerimus? à leui, & contemnendo morbo tollitur homo! Quædo igitur Hip. 2. Proreth. dicebat, ab omnibus cuiusvis generis vulneribus mortem homini contingere, quem loci adducit Augenus in propriæ sententia confirmationem, non significauit à paruis vulneribus posse mortem contingere, sed admonere nos voluit, fieri posse, ut omnibus vulneribus insit talis magnitudo, quauis lateat, quæ mortem inferre possit ut nunquam eo sumus contenti, quod sensui apparet. Hinc subiungebat Hip. loc. cit. multæ enim venæ sunt, & tenues, & crassæ, quæ sanguinem fundentes occidunt, si gliscere, ac cò ferri ipsas contigerit, quas alia temporis occasione si quis petundet, corporibus prodesse sentiat.

Vulnera quæ videtur parua, & interficiunt, sunt magna ratione sua-j-2- uolentia.

En detecta magnitudo ratione partis affectæ, cui tandem associatur magnitudo ratione facultatis. Nò est ergo dicendum, vulnus, quod videtur exiguum, & aliàs exiguum foret, paruum esse, & praua sequi symptomata ob corporis dispositionem; cum enim symptomata ex eis sint, quæ vulneris naturam consequuntur, cur in corporis dispositionem sunt referenda nisi ea ratione referantur, quòd propter corporis dispositionem vulnus illud, quòd paruum foret in

alio subiecto, in proposito magnū est, ut non possint nisi magna symptomata subsequi. Quod etiam subiungit Augenus, corpora male dissequi, & quæ vires habent imbecillas, ex quauis leuissima causa concidere, ac ob id ab exiguis vulneribus ob malam corporis dispositionem, & vires imbecillas mori quotidie quā plures, nihil aliud probat; nisi quod causa illa secundum suam essentiam est leuissima, sed facta ad illud subiectum collatione, euadit maxima, & ita vulnus illud saltem eam habebit magnitudinem, quæ ratione facultatis æstimatur. Namque, ut dictum est, magnitudo ratione affectæ partis, non raro delitescit sicuti rarissimè, quæ penes essentiam spectatur, occulta manet. Filij ergo Theodori, & Philes ab Hippocrate enarrata vulnera magna erant ratione facultatis, & fortassis etiam ratione dignitatis, idè quod mors sequuta est, quibus cōsulio superuenient, eorum vulnera magna erant ratione dignitatis partis affectæ, nervus enim, aut nervosa pars erat affecta; sæpè etiam ratione facultatis, cum naturæ vires deicerent, quæ etiam recentit Manardus 6. Epist. Epist. prima, nequaquam parua exitissis periculum est, sed magna fuere si non propriæ essentia ratione, aut dignitatis, saltem ratione facultatis, quæ de causa mortem subsequentam esse dicendum est; quamvis mortis causam referat non in magnitudinem vulneris, sed in malitiam humorum, & capitis imbecillitatem.

Sed & magnitudinem, quæ ex præstantia partis affectæ iudicatur, illis vulneribus arbitror fuisse adnexam, delituisseque, accidentia enim, quæ superueniunt, videlicet erysipelas in facie, febris, paralyis dextræ manus, & lingue, id euidenter demonstrant. Nec obstat, quòd ab ictu non superuenire praua illa symptomata, quæ læsionem membranarum, & cerebri sequi consueverunt, videlicet casus, obæccatio, vomitus, delirium, & huiusmodi, quòd enim semper non superueniente experientia me docuit, licet aliqui id fieri non posse existiment. sed de hoc alias.

Valdè differt ictus ab ictu, & corporis natura vna ab alia. Foran aderat in osse confusio aliqua rima, aut aliqua cæca rimula in ipsa sutura: nam duo erant vulnera duobus catenæ ferreæ annulis insincla in caput, alterum supra supercilium i sinistram, al' ad in eodem latere parum infra angulum, ubi sutura oculatilis dicta coronali iungitur, quæ duo, vel oculatilis mis medicis solent imponere. Foran etiam distrepia, aut adaptata praua aliqua vena sub ossis, ex qua paulatim refudans sanguis colligitur, & putrefactus febrem accendit, & alia demum symptomata inducit.

Quòd sanguis, aut pus in modica quantitate possit sub cranio contineri aliquo tempore, licet praua illa symptomata non còcitet, euentus comprobauit polysymptome in huius rei còfirmationem multas adducere historias, sed hoc sit satis, quòd quis capite vulneratus citra febrem omnino decumbens, viq; ad quartam, vel septimam, vel vndecimam repète febre corripitur, eique si statim terebratio adhibeatur, sæpè sub cranio pus graueolens reperitur; num ergo à febris principio collecta fuit materia illa, an potius dicendum, paulatim exuda se ab aliqua vena sanguinem, qui ubi ad sufficientem quantitatem collectus est, putrefactus praua illa symptomata intulit? At si loquamur de morte, quæ ex accidenti vulneratis superuenit, potest dubio procul, vel leuissimè vulneratis accidere; sicuti sapus corripit potest febre, eaque mali moris, & lethali; ita & vulneratus, & sic de aliis lethibus morbis, & cò magis, quoniam iram, timor, & alii immodici animi affectus vulneratos torquent, spiritusq; ac humores exagitant, & maxime in imbecillis, & quibus debilis snare natura animula est; unde si succi fuerint prauis, & putredini obnoxii, putredinem contrahunt, ex qua febris mala, & mors, vel ex diuturniore, & persequente affectu prauis fiunt, aut etiam deliciuntur adeò vires, ut neque probes succos

Po testis #guis, Capus aliquo tempore sub cranio contineri abfque prauis symptomata tibus.

successos possint tegere, hinc putredines, quia humor, quem proprius calor non obtinet, nihil habet reliquum, dicebat Gal. 2. de diffic. capitulo vitimo, nisi vt ad putredinem conuertatur.

Sed & ipsi animi affectus per se inducere mortem possunt, quibus enim vitale robur infirmum est, vt dicebat Gal. primo loc. af. capitulo primo: Animi vero affectiones ob imperitiam fortis, his animæ essentia facili dissolui potest: & in dies obseruamus, aliquos proprii, vel etiam alterius sanguinis guttam conspicientes, statim in animi deliquium, & syncope incidere. Hisce de causis Hip. secundo Protrech. dicebat: Sed neque mirari oportet (loquebatur de vulneribus ad sensum paruis, a quibus mors sequitur) neque formidare, illud expendendo, quod & animæ, & corpora hominum plurimum differunt, & vim maximam habent.

Concludamus igitur, ex solo vulnere magno mortem contingere, & proinde totam artem præsciendi futurum euentum in vulneribus, in cognitione eorum magnitudinis consistere.

C A P V T XVII.

In quibus consistat Vulneris magnitudo, & quomplex ea sit.

Cum igitur ex magnitudine vulneris futurum euentum coniectari oporteat, videndum est, quomplex sit hæc magnitudo, & penes quæ sit attendenda. Vt autem superius dictum est, sicuti in reliquis morbis, ita quoque in vulneribus triplex est, vna quæ ex præstantia lætæ actionis, sed partis dignitate spectatur, alia quæ ex propria vulneris essentia, tertia quæ ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimatur. Licet enim nobis facilioris doctrinæ gratia triplici hæc magnitudine vii, quod etiam facit Gal. locis supra citatis, & alibi pluries, quamuis vnica sit magnitudo affectuum omnium, quæ attenditur penes quantitatem declinationis à statu naturali, cum tantus sit affectus, quantus est recessus à naturali statu, quia ratione Gal. septima Aph. 63. dicebat: Vnumquodque eorum, quod est præter naturam, quantum recessit ab eo, quod esse secundum naturam, tantum habet prauitatis. Et Hip. lib. Prænot. in principio: Itaque nosse oportet talium affectionum naturas, quantum corporis vires excedunt, quantitas enim huiusmodi recessus aliquando magis innotescit, si consideretur propria affectus essentia, aliquando vero magis, si dignitas partis pendatur, nonnunquam etiam magis considerando ipsius facultatis robur, aut imbecillitatem.

Vt autem notum fiat, penes quid attendenda sit vulneris magnitudo, animaduertere oportet, vulnera non inferre mortem, veluti solent plerique morborum, per se videlicet corporis vires demolendo; sed quia ad ipsa alius affectus sequatur, qui vel mediat, vel immediatè facultatem prosternit, ita enim mortem inferunt, quia partem ad vitam necessariam tollunt, vel actionem eius, aut vltim, sine mediatè, siue immediatè; alia propter sanguinis effusionem, & spirituum euacuationem, alia propter superuenientem inflammationem, quod plerumq. contingit, modo vulnus statim non interimit, alia quoniam occasio sit intemperantiæ præcipuarum partium; alia propter superuenientem conuulsionem: alia propter superuenientem febrem, vel putridam, vel hecticâ, vel aliquem alium immedicabilem affectum, qui ad rem vulneris non pertinet, sicuti ureterum vulnus: si enim difficeretur, aut laceraretur ureteres, hydrops in sanabilis succedat, ita deniq. propter putredinem, & corruptionem, quamuis neque sine febre hæc interimit, aliqua enim pluribus rationibus interficit. Et

propterea vulneris magnitudo, quæ ratione facultatis æstimatur, penes ea, quæ superueniunt, attendi debet, vt vulnus magnum ratione facultatis dicatur, quando adiunctum est aliquid ex eis, quæ facultatem prosternunt, siue mediatè, siue immediatè, vt capitis vulnus, cui superuenit inflammatio, & conuulsio, capitis vulnus cum ossis introfectione membranas, & cerebri comprimentis, vel impedit non potest, quin aliquid superueniat ex eis, quæ facultatem deiciunt, vt vulnus in substantia cordis, quod ab inflammatione funesta, & spirituum dissipatione præseruari non potest, aut saltem cum difficultate, & labore, ne superueniat malum, obtineri potest, vt vulnus etiam leue in parte carnosa, sed in corpore valde cacochoymo à facultate regi nequit, & propterea nec præseruari facili potest à lethifera calamitate.

Et quoniam ex eis, quæ vulnere accidunt, alia aufertur nullo modo possunt, vt quando cordi superuenit inflammatio; alia vero aliquando auferuntur, ratio tamen, & summa cum difficultate, vt quando capitis vulnere superuenit membranatum, & cerebri inflammatio; alia vero, licet modo adhibito studio, non raro tolluntur, patet non vnicum esse gradum magnitudinis vulneris, quæ ratione facultatis diuiditur, sed plures, desumptos à vatio excessu eorum, quæ sunt præter naturam supra naturæ vires; in omnibus enim minatur vultus vires demoliri, illas tamen non destruit, nisi ad supremum magnitudinis gradum perueniat, quem vii acquisierit, artem, & naturam deludit. Nil mirum igitur si ex vulneribus, quæ facultatis ratione magna existunt, alia penitus sint lethalia, alia vero plerumque, alia vero ad utrumlibet se habeant: unde & vulnus, cui magis imminet ultimus ille magnitudinis gradus, eo periculosius iudicari debet: & ad hunc gradum peruenit vulnere, aut quia sunt magna ratione propriæ essentia, aut ratione partis affectus, aut quia facultas sit imbecilla, vel propter horum plura.

Magnitudo ratione propriæ essentia penes profunditatem potissimum ætèditur, vultus enim superficialis, siue lõgum sit, siue latum, non mereatur dici magni vultus ratione propriæ essentia, at si profunditatis addatur lõguitudo, & latitudo, eo maius exitur.

Profunditas autem iudicari debet habito respectu ad vulneratam partem; quod enim in carne superficiale foret, in hepate, aut cerebro profundum erit: idem de lõgitudine, & latitudine dicendum est, non adnectitur huic vulnere, vel raro magnitudo ratione facultatis, nisi propter facultatis imbecillitatem, aut dignitatem affectus partis; quamuis si vultus magni ratione dignitatis, aut facultatis fuerit etiam magni ratione propriæ essentia, longe maioris momenti sit æstimandum.

Dignitas partis, quæ constituit magnitudinem vulneris ratione partis affectus, iudicanda est, aut penes principalem inmembrorum, & nobilitatem, quo confuetudinem eorum, aut usum, aut situm, aut substantiam modum, qui sanationi repugnat, ut ob id necessarium sit tandem adnecti magnitudinem ratione facultatis, vel penes comitantia symptomata, vel propinquitatem, aut consensum à liciens partis præcipue; atque hisce de causis facili adnectitur vulnere magnitudo ratione facultatis. Propter principalem membrorum vulnere cordis, cerebri, & hepatis sunt magna, quamuis in essentia sint parua: propter necessitatem partis ad vitam, vulnere etiam cordis sunt maxima, quia maximè omnium ad vitam est necessarium. Propter tertium propositum vulnere pulmonis sunt magna, continuus enim ipsius motus sanationi repugnat, & promptè sequuntur putredines, ac tabes. Ob irrequitum etiam cordis motum, & si nihil aliud obstat, eiusdem vulnera sanari non possunt.

D 3 Ratione

Tota ars præsciendi in vulneribus consistit in cognitione magnitudinis eorum.

Triplex magnitudo in vulneribus.

Vnica est magnitudo omnium affectuum, sed facilitatis doctrinæ triplicem excipiam, rursus medici.

Vt inferat mortem vulnere.

Magnitudo vulneris ratione facultatis penes quæ attendatur.

Plures sũt gradus magnitudinis vulneris ratione facultatis.

Magnitudo propriæ essentia penes quid attendatur.

Dignitas partis in membris, quo confuetudinem eorum, aut usum, aut situm, aut substantiam modum, qui sanationi repugnat, ut ob id necessarium sit tandem adnecti magnitudinem ratione facultatis, vel penes comitantia symptomata, vel propinquitatem, aut consensum à liciens partis præcipue; atque hisce de causis facili adnectitur vulnere magnitudo ratione facultatis.

Ratione comitantium symptomatum vulnera cum latione venarum iugali sunt magna valde, superuenit enim incompensabilis sanguinis fluxus: paniter & nervorum, ac nervorum partium, quia superuenire solet convulsio, & articulo, quia facile admodum recipiunt superfluitates omnes, ac fluxiones, ob quas pravi affectus (subsequuntur, magna sunt iudicanda. Sæpius autem plura ex his coniuncta vulnera reddunt magnum ratione dignitatis. Videtur igitur Hip. non satis esse ad futurum euentum prænotandum, si quantitas ratione propriæ essentie vulnerum consideretur, verum, & maximè necessarium esse perspectam habere etiam magnitudinem, quæ dignitatis ratione spectatur, nec non etiam, quæ penes facultatem æstimator, secundò Præd. num. 17. hæc protulit: Qui porro de viceribus cognoscere vollet, quomodo singula finient, cum primò hominū species, id est, diuersas hominum naturas, percurati oportet, tum eas quæ meliores sunt ad vicia, tum quæ deteriores: deinde ætates nosse, in quibus singula vlcera curati difficilia existunt, (quæ omnia qualis sit facultas docent) locos item in corporibus perspectos habere, quantum alijs ab alijs differant (quibus magnitudo ratione dignitatis partis tangitur) sed & alia, qualia in singulis accidunt tum bona, tum mala nosse oportet (hæc peculiarem cuiusque naturam ostendunt, quæ Gal. 3. Meth. septimo, cuiusque naturæ proprietas ineffabilis appellatur, & propterea etiam significant quantum sit vulnus ratione facultatis) si quis enim, subiungit, omnia hæc nouerit, is sanè sciet etiam, quomodo singulorum euentus contingent.

CAPVT XVIII.

Ex varia magnitudine vulneris eliciuntur varij euentus.

Quam necessaria sit ad præfagiendum cognitio magnitudinis vulneris, manifestum est; reliquum est, vt videamus, quomodo vti oporteat hac magnitudine ad ferenda prognostica, & quomodo ea, vt decet, intellectu, faciles sint captui omnes antiquorum sententia de futuro vulnerum euentu prolata. Ad magnitudinem enim ratione affectæ partis respiciens Hip. 6. Aph. 18. dicebat, Vescia difficilis, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est. Quamuis, & magnitudo huiusmodi vulnerum ratione propriæ essentie faciat, vt aliqua, aut pleraque sint lethalia; solum enim cor vulneratum, vt dicebat Gal. in com. eius Aph. mortem affert necessarium, reliqua verò non item, sed tunc solum, quando etiam ratione propriæ essentie sunt magna, quam quidem magnitudinem significauit Hip. verbo illo, difficilis, vt enim Gal. notat, consuevit Hippoc. magna vulnera diffinitiones, *diagnostas* Græce nominare, vnde, & in com. Aph. 19. sexta sectionis, difficilis, dicebat, habere diuisionem vique ad finem penetrantem, immò, & propter facultatis robur aliqui ex magnis vulneribus istarum partium euadunt, præsertim cerebri, & hepatis istarum; vnde & Gal. 6. Aph. 19. Cerebrum autem vulneratum sæpius sanatum vidimus, & semel in Smyrne Ionia, viuente adhuc præceptore Pelope, & erat vulnus satis effectum dignum, & de Vtū partium, Nam admirabile illud spectaculum, atque incredibile, quod Smyrne in Ionia accidit, aliquando sumus conspiciat, adolescentem, vulnerem in alterum anteriorum Ventriculorum accepto, superstitem fuisse, Dei, vt plerisque videbatur, voluntatem non temporis quidem momento viuere potuisse, si utrumque simul vulnus violasset. Atque & ipse leuiora vulnera harum partium sanari posse profite-

tur, ideoque quarta quarti tract. 1. cap. 2. Menbra, in quibus, cum cadit vulnus, magnificatur eius nocuummentum, & interficit secundum plurimum, & non interficit raro, sunt sicut vesicae, renes, cerebrum, intestina minuta, & hepar, quamuis sit possibile, vt saluetur super ea, quando est leue, in corde autem non superatur salus. Hinc clarior tem proponens Hipp. lib. de Coac. Prænot. tex. 3. Moriuntur maximè ex vulneribus, dicebat, si quis in cerebrum faucibus fuerit, aut spinalem medullam, aut hepar, aut septum transversum, aut cor, aut vesicam, aut venam crassam, Moriuntur autem etiam, si in arteriam, & pulmonem valde magnæ plage sunt, ita vt pulmone percussio paucior spiritus per os procedat, quam is est qui ex vulnere illabitur, Moriuntur autem qui in intestina vulnerati sunt, siue ex tenuibus aliquod, siue ex crassis fuerit vulneratum, si per transversum fiat plaga, & magna, si verò parua, & recta quidam euadunt. Minimè vero moriuntur, subiungebat, vulnerati in partibus corporis, vbi hæc non sunt, aut ab his quam longissimè absunt. Idem proposuit 2. Proreth. 19. dicens: Vulnera magis lethalia sunt, quæ in venas crassas in collo, ac inguinibus infliguntur, deinde quæ in cerebrum, & hepar, postea quæ in intestinum & vesicam. Sunt autem hæc omnia perniciosa valde, non tamen ita, vt nemo ex his euadat, velut putatur, nam & loci, qui hæc nomina habent, multum inter se differunt, & iisdem modi. Multum etiam differt corporis ipsius hominis structura, aliquid enim neque febricitat, neque inflammatur faucibus, aliquando etiam circa causam febricitat, & aliqua corporis pars omnino in flammatur.

Dignitatis quoque magnitudo, quæ sibi facile magnitudinem ratione facultatis associat, facit, vt periculosa sint vulnera neruorum, & neruorum partium, quando non sunt penitus præcisi nerui, promptè siquidem superueniunt praua symptomata vires prostermentia, dolores videlicet, vigiliae, convulsiones, neque vulneratae partes tantum, sed & totius vni cum delirio, eò quod affecto cerebro, cui continuatur, tandem communicetur. Vnde Gal. 4. Meth. 6. Vbi tendines, nerui, carne vacua, & ossa loca sunt, hic doloris, vigiliarum, convulsiones, & delirij periculum instat. Idem est de articulo vulneribus, quæ ratione ibidem dicebat, Cæothete statim sunt vulnera in articulis accepta.

Periculosa etiam sunt vulnera cavitatem abdominis, aut thoracis penetrantia, quia habent dignitatis magnitudinem, non quidem quoddam aliqua pars præstans sit vulnerata, sed quoniam contentæ partes, & malè affici ambienst ingressu, & in consensum trahi possunt: idè Gal. 4. Meth. 6. Vulnus, quod intra thoracem, aut peritonæum penetrat, non paruum periculum affert, quamuis magis si quid interiorum vna sit vulneratum. Celsus 1. 5. iaz. Medic. 26. magnitudinem hanc ad gradus quoddam redegit, idè quæ dicebat, feruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portæ, cui spinæ medulla percussa est, cuique aut pulmo, mediū, aut iecunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cuius circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcise sunt. Vix autem ad sanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iecinoris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrū, aut lien, aut vena, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes, intusque conditas venas in alis, vel poplitibus macro, descendit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ maiores sunt, quoniam exhaurit hominem profusione sanguinis possunt, idque euenit non in aliis tantum, atque poplitibus, sed etiam in his uenis, quæ ad anum, testiculosque perueniunt. Præter hæc malum vultus est, quodcūque in alijs, vel femoribus, vel ma-

Vulnera
lethalia
ratione di-
gnitatis
partis.

Vulnera
neruorum
partium
cur pericu-
losa.

Vulnera
penetrantia
cavitatem thoracis,
et abdomen
cur periculosa.

nibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Item quodcumque musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimum verò omnium, quod in carne est, & hæc quidem loco vel peiora, vel meliora sunt, modo verò periculum facit, quodcumque magnum est.

Vulnera magna ratione scilicet periculosa

Propter magnitudinem ratione facultatis, quæ nominat magnitudinem ratione dignitatem inducit, quæ tunc rursus, & ipsæ vires male afficiuntur, Hippocrates quinta Aph. 66. & 2. Epid. sec. 3. Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum, vulnera enim praua sunt, vt notat Gal. in com. eius Aph. quæ sunt in capitibus, & finibus musculorum, præcipue neruorum, & in alijs etiam neruosis, & dolorosis partibus, & propter ipsum dolorem rationi consonum est, attrahi materiam ad locum vulneris, ex quo deberet pars eleuari in tumorem, quod si tumor non appareat, signum est naturam deficere, & ob defectum irregulariter operari, non enim ad extremam partem eam expellit, quia tumor esset apparens, sed vel ad penitiores, & nobiliores partes loci vulnerati, neruosis scilicet, vnde conuulsiones, tunc enim tumor non apparet, sed delitescit in intima parte, vel non ad vulneratam partem, sed ad aliam, quamquam ex præcipuis, in qua inflammationem efficit, & ea symptomata excitat, quæ naturæ partis proportionem respondent. Quam materiem transmissiorem notauit Gal. 5. Aph. 66. his verbis, Sicut igitur prius damnauit omnes tumores de repente euanescentes, ita nunc illos, qui neque omnino adueniunt vulneribus prauis, nam & in his suspicandum est, ne humores ad vulnera fluentes ad partes principales transmittantur, & ab eo defumens Auic. 4. quarti tract. r. cap. 2. dicebat, Et quando vlnus est in loco, in quo oportet, vt vehemens fiat dolor, & apostema, sicut sunt capita lacteorum, & posteriora eorum, & propriè illorum, qui sunt neruosi, & non accidit apostema, significat illud nocuumtum intrinsecum, ad quod conuertuntur materię, & non perueniunt ad vlnus.

Explicatio Aph. 66. quinta partis.

Retrocedit etiam materia, quæ ad vulneratam partem potius, quam ad aliam fluere deberet, quoniam extincta est facultas vulneratæ partis, quo fit, vt nec admittat alimentum, quod ad ipsam transmittitur. Preterea cum non amplius sit in potestate natura, sed vt desitua, nec ad ipsum subsidium quidpiam mittitur. Quia ergo in vulneribus prauis tumor non apparet, est signum magnitudinis ratione facultatis, si tumor in eisdem apparuerit, procul dubio signum erit roboris ipsius facultatis, & quod regulatiter operetur, & proinde bonus euentus est sperandus: nec rarum est, à superueniente morbo vitæ periculum tolli. Hæc ergo de causa Hip. 5. Aph. 65. & 2. Epid. e. certia: Quibus tumores in vlcenibus apparent, non conuelluntur maxime, neque infanunt, quod quidẽ cum ratione accidit, materia enim, ex qua per decubitum ad nobiliores partes inflammatio cerebri, vel neruorum partium subsequitur, extra propellitur ad summas partes: de tumore enim, qui summas tantum partes, & vulneri circumstantes occupat, dictum Hip. est intelligendũ, non de eo, qui simul etiam penitiores occupat; hic enim maxime periculosis existit, quia nõ solum extrinsecus partes tument, sed & intus, & in neruis imbibitur materia, quæ eosdem diffendens, vel mala qualitate afficiens conuulsionem excitat. Celsus lib. 5. cap. 26. breuissimum quidem, sed aureis planè verbis rem hanc explicauit, dicens: Nimis intumescere vlnus periculosum, nihil intumescere periculosissimũ. Illud est maxime inflammationis indicium, quod emortui corporis, & Galin. com. eiusdem Aph. Nonnulli quidem ex ipsis conuelluntur, & infanunt, ex ijs videlicet, quibus tumores in vlcenibus apparent, sed raro hoc patiuntur, quando videlicet magnitudinem effatu dignam, vel malignitatem assumpserint; magnitudo

Explicatio Aph. 65. quinta partis.

A enim effatu digna est, quæ intus quoque corripit partes. Et quoniam materia quandoque sola quantitate diffendens neruolas partes, conuulsionem efficit, quandoque verò in pauca quantitate existens, vt tumorem effatu dignum nequeat excitare, mala tamen qualitate neruolas partes infestat adeo, vt conuulsio nem pariat, idcirco Gal. & tumorem effatu dignum, & materia malignitatem adduxit.

De huiusmodi igitur tumore intelligendũ est, quod dicitur, inflammationem plerique vulnera interfecit, re, & ob id laborandum præferunt medico, vt inflammationem prohibeat, cum ea præsentem nunquam sanetur vlnus, eademque praua (symptomata concitatis mortis sit causa. Cuius etiam ratione dicebat Gal. lib. Ant. Med. cap. 90. Opus medici esse, ipsam partis substantiam salubrem conseruare. & 3. Meth. 4. Si phlegmone, cauitas, & vlcus, & fordes in eadem sint particula, primum phlegmone, secundo loco fordes, tertio cauitas, quarto vlcus esse curandum, & Auic. quarti tract. primo capitulo tertio: De melioribus, cum quibus intendimus in vulneribus est, vt prohibeamus eorum apostemationem; quoniam, quando non accidit apostema, possibile est, vt vlnus sit curatio; verum cum illic est apostema, aut attritio, aut confusio, aggregatur in vacuitate eius cum vulnere sanguis qui vult fieri apostema, aut pus, & nõ est possibile curatio vlnus, dum non regitur res illa, & curetur apostema. Et Celsus loco citato: Vbi aliquis ictus est, qui seruati potest, protinus prospicienda

C duo esse, ne sanguinis profusio, ne ve inflammatio interimit. Idem periculum, quod à vlcenibus prauis imminet, quando tumor non apparet, propter eandem magnitudinem ratione facultatis subest, si tumor appareat incipiat, & postea de repente delitescat; signum est enim naturam deficere à recta operatione, quam inceperat, & propterea materia, quam cæperat ad summas, & circumiacentes vulneris partes propellere, in penitiores partibus vulnerati membri absorbetur, vnde in neruis, & neruosis partibus imbibitur eos replens diffundit, aut mala qualitate afficit, & sic conuulsionem facit; vel in præstantiores partes de cumbens in maxima discrimina vulneratũ adducit. Obseruamus enim, quando de repente delitescunt tumores in prauis vlnis, alijs superuenire delitium alijs conuulsionem, alijs lateris dolorem, alijs hepatitis inflammationem, alijs dysenteriam sanguinolentam, prout in hac, vel in illam partem ferri materiam cõtigerit, ac diuersa fuerit materia: fors, atque conditio. Idcirco Hippocrates cum in principio 65. Aph. sextæ sectionis, sperari posse bonum euentum in prauis vulneribus proposuisset, quando tumor apparet, subiungebat: Verum in his euanescentibus de repente, quibusdam à tergo conuulsiones, & distensiones sunt, quibusdam autte infanias, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sint rubicundi & Gal. in com. eius Aph. Quando igitur ab vlcenatis partibus humor, qui fecit tumorem ad aliquam principem partem se contulit, in partibus quidem retrò neruosis conuulsiones fiunt, ac distensiones, in anterioribus autem infania, si feratur ad caput, lateris autem dolor, si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius verò, & hi suppurantur, si humor non dissoluatur. Difficultatem verò intestinorum fieri inquit, si tumores rubentibus conuersio repente fiat, illam quidẽ intestinorum difficultatem, quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestina absque exulceratione. Nonnunquam tamẽ, quemadmodum experientia docuit, etiam propriè dicta intestinorum difficultas sequitur, corpore acerbis, & mordacibus succis repleto. Non est autem vniuersaliter verum, quod dicitur in Aph. si à tergo vlnus confluerit, sequi conuulsiones, & distensiones; si verò in anterioribus, reliquos affectus, contrarium enim.

D

enim interdum accidit, vt Gal. animaduertit in com. eius Aph. Posset tamen aliter interpretari Aphorismus, vt illæ duæ dictiones ante, & tertio, non ad locum, in quo vulnus constitit, sed ad eum, in quem materia decumbit, referatur, & ita erit vniuersaliter verum, quod dicitur.

Vnum tamen animaduertendum est, non semper malum esse, quando in vulneribus prauis non superuenit conspicuus tumor, nec quando apparens de repente delitescit, quando enim iusta de causa tumor non superuenit, vel apparens euanescit, profectò non est malum, vt quando per euacuationes, & alia auxilia tumoris causa tollitur. Curati quoque sæpius vulnera grauius, quibus nullus omnino superuenit tumor, aliquando etiam, quibus conspicui tumores de repente euanuerunt, neque tamen prauum aliquod symptoma sequutum esse delitescit, & breui tempore ad sanitatem peruenire, eò quia conguis auxiliis omnis tumoris causa sublata fuerat. Ideò diuinus Senex volens hoc nobis significare, mita breuitate id fecit, cum dixit: Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, dicens enim tumor non appareat, supponit adesse tumoris causam, licet tumor non sit conspicuus, quo loquendi modo vsus est etiam 2. Aph. 6. dicens: Quicumque dolentes aliquam corporis parte dolorem non sentiunt, his mens agrotat, per dolentes enim, dolorem autem non sentientes, eos intelligit, qui habentes dolorificam aliquam causam, dolorem tamen non sentiunt, quod agrotantis est signum. Quando igitur non superuenit tumor, non est simpliciter malum signum, sed tunc tantum, quando non apparet, hoc est quando præfatus est tumoris causa, & nullus apparet tumor. Sicuti nec quando qui superuenit, simpliciter euanescit, sed quando delitescit, hoc est, quando manet causa.

Nō semper retrocessus tumoris malū portendit.

Sed neque semper, cum repente euanescit tumor vulneratæ partis, sequuntur praua symptomata, quauis opae medica non fuerit sublata tumoris causa; fieri enim potest, vt materia retrocedens feratur non in digniores partes, sed in aliquam aliam externam, & ignobiliorem, quod erit omnino sine periculo, quantum est ex parte ipsius transmissiōis, neque praua illa symptomata subsequuntur. Quare concludendum erit, ingens malum esse, quando tumores apparere cœperint, & postea de repente delituerint, nisi iusta de causa id contingat, hoc est, quia omnis tumoris causa medicis auxiliis tollatur, aut quia materia in aliam partem externam, & ignobiliorem feratur.

Quomodo & cur per vulnera transmittatur materia in partes nobiliores.

Sed non immerito dubitabit aliquis, quomodo, si quis sanus existens vulneretur, fieri in eo possit materię transmissio ad partem aliquam principem, potius quàm ad vulneratam, cum semper ad imbecilliores partes conueniat natura superflua, & noxia propellere, & tunc temporis ratione consonum sit, partem prauè vulneratam reliquis esse debiliorem: & cur magis tunc materia moueatur, quàm prius, & quid ipsam ad motum conuocet, quòd enim à seipsa moueatur absurdum est dicere, sicuti nec dici potest, calore exagitatam, & veluti ebullientem bucs, & illuc ferri, cum febris hoc potens nondum superuenerit; à natura ergo moueatur necesse est, sed cur ad nobiliores partes eam transmittit, & non ad vulneratam infirmiorē? In hac difficultate dicendum est, euenire procul dubio, quod ait Hippocrates, & motorem esse ipsam naturam, quæ tamen perperam, & contra proprium institutum operatur propter imbecillitatem; imbecillis est enim facta collatione ad materiam, quæ vel quantitate, vel praua aliqua qualitate naturæ vires exuperat: verum sanitatis tempore, cum quiesceret, animis erat naturæ insensibilis; vulneris postea occasione fit humorum vnà cum spiritibus exagitiō, & quoniam causa mota quiescente est deterior, materia illa naturæ molesta esse incipit,

A quapropter natura irritata ad expulsiōem insurgit, sed impar existens perperam ob imbecillitatem operatur, & materiam, vt contingit, expellit. Non raro etiam ad quancumque partem potius fertur materia, quàm ad vulneratam, quoniam facultas, quæ regit vulneratam, ferè sit demortua; & idèò neque attrahit conueniens alimentum, neque quod ad eam transmittitur, admittit, non admittit autem aliò propellitur, & quando ad nobiliorem sit transmissio, totum est quod expellit, totum enim vincit potentia singulas partes. Sed de his hactenus.

Propter magnitudinem huius ratione facultatis 6. Aph. 4. dicebat Hippocrates: Vulnera circumglabra praua esse; natura enim nequit humorum malitiam corrigere, & 5. Aph. 68. Crudos tumores, hoc est, rebelles, & contumaces, superuenientes prauos esse, signum est enim naturam imbecillam esse, nec posse ob imbecillitatem materiam concoquere, quæ modum contrariis de causis ait eodem loco, molles tumores esse bonos, & libro de loc. in hom. 44. Vomitus atræ bilis in vulnere lethalis, & 4. Aph. 23. Quibuscumque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, aut quouis alio modo extenuatis nigra bilis, siue vt sauguis niger de subter exierit, postmodum moriuntur, si enim hic vomitus sit illius atræ bilis, quam succum melancholicum, sed faciem sanguinis dicunt, exolutum robur hepatis, & lienis causam habet, vnde accidit, vt non fiat separatio, & expurgatio ipsius sanguinis, quæ antea conseruebat, sed hepar perperam operans coaceruatum succum ad ventriculum, nonnunquam etiam ad intestina demittit. Si verò atræ bilis propriè dicta, quæ ex sanguine, vel succo melancholico, vel bile flaua afflata signitur, exultiones vilcerum, & prostratae ob id facultatis est comes. Patet igitur fundamentum artis præfigendi in re vulnerum esse cognitionem eorum magnitudinis, & quoniam, quæ ratione propriæ essentia spectatur, facilius est cognoscere, at modum difficultis, quæ penes dignitatem partis atque diuturnitatem, nam licet oculis intueri, & specillo explorare, quousque peruenit telum, & illud idem ex his, quæ superuenerunt colligere, siueque oculis, neque immisso specillo rem assequamur, difficillima autem, quæ ratione facultatis æstimatur, & tamen omnino ad præfigendum necessaria, propterea nullius consideratio est præmittenda, quod ad eius cognitionem possit nos ducere. Itaque & magnitudo vulneris ratione propriæ essentia, & quæ etiam penes dignitatem partis æstimatur, exactè perpendenda, quod enim maius est vulnus ratione propriæ essentia, cæteris partibus existentibus, eò etiam magis afficitur facultas, & quò nobilior est pars, quæ vulneratur, eò etiam maiorem aliam ipsa subit facultas.

Sed & quæ superuenerunt symptomata considerare oportet, eorum enim alia facultatis imbecillitatem consequuntur, vt est nigrorum defectio, prauus vulneris color, & huiusmodi; alia verò etiam facultatem proferunt, vt est consilium, & insuper omnia diligenter perpendere, quæ in cognitionem status naturæ nos ducant, cuiusmodi sunt ætas, temperatura, sexus, consuetudo, regio, tempus anni, aerisque consuetudo, præcedens victus ratio, & similia. Si quis enim, dicebat Gal. primo ad Glauc. primo, primò se distinxerit eam, quæ secundum ætates differentiam, postea eam, quæ secundum temperaturas, atque potentias, & cætera, quæ hominibus insunt, colores dico, atque calores, habitudinesque, & animi mores, his quoque adiunxit eam, quæ maris à femina differtur, & quæcunque ad regiones, & temporum pertinent status, aliaque eius, qui nobis circumfunditur, aeris temperies recto modo considerauit, hic ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedit.

Explicatio 4. Aph. 6. partie.

Explicatio 68. Aph. 5. partie.

Magnitudo secundum quid vulnus ostendit quid de vulnerata parte sit futurum.

Sicuti autem magnitudo simpliciter vulneris, A magnitudo hęc recesserit, attamen vlcus omne genus auxilii continens remanebit, eò quod natura nequeat vlcus vesicę conglutinare, non solum quia exanguis est, & paucò calore prædita, & quod propter situm, & substantię tenuitatem adduci labia ad murum contactum nequeunt, verum etiam, quia vrina per vlcus assidue percolans, coactum impedit. Sic si catiem eo contraxerit, nunquam vlcus carne replebitur, nisi, quod cariosum est, cesserit, & propterea periculum est, ne remaneat vlcus diuturnum, fistulosum scilicet: raro siquidem natura sua sponte cariosum eo expellit, nisi a prudente medico succurratur. Quocirca si manualet operam subterfugiat, actum est.

C A P. XIX.

Num integra sanitas sit expectanda, an vitata, quando ex vulnere non sit intereundum.

Sicuti ex magnitudine ratione facultatis totum corpus gubernantis, quando tanta fuerit, vt necessarium sit virtutem succumbere, vlcus mortem alaturum iudicamus, ita ex particulari magnitudine, quę videlicet æstimatur facta collatione ad facultatem affectus partis, conciliamus, num integra sanitas sit expectanda. Interdum enim accidit, vt euadat quidem vulneratus, sed cum alicuius partis, vel portionis eiusdem amissione, vel læsione cuiuspiam actionis semper duratura, vel etiam cum ulcere incurabili, aut difficilis, & longę curationis, vel cum atrophía alicuius partis, vel alio quodam vitio; neque alia de causa, nisi quia facultas est imbecillior, quam vt corrigere vlcus possit.

In quo sita sit partis imbecillitas ob quę non possit secura integritas sanitas.

In eo autem sita est hæc imbecillitas, quod non potest partes diuisas per eiusdem naturę medium copulare, quod tamen ad actionis integritatem, & partis conseruationem est necessarium, vel loco deperditę substantię alteram generare, quę tantumdem valeat, vel in proprium locum reducere partem, quę ab eo recessit, prout requirit iudicium actio, & naturalis eius status, aut pati, vel ab ipso medio reducat, vel etiam nullo modo possit diuisas partes agglutinare, aut substantiam generare, quę vacuum repleat, eò quod impedimenta remouere nequeat. Etenim ratione primi fi ob dissectum neruum perat voluntarius motus alicuius partis, non potest sperari nisi vitata sanitas cum iactura videlicet illius actionis, cum non possit natura, vt superius explicatum est, neruum dissectum agglutinare, nisi per heterogeneum medium, quod irradiationem qualitatís animalis, quę pars redditur idoneum subiectum sensus, & motus, non admittit, vnde sicuti in posterum pars, ad quam fertur dissectus neruus, qualitate hac priuabitur, ita & actio, & ad quam necessaria est illa qualitas. Ratione verò secundi, si vulneretur oculus, ita vt effluat, exempli gratia, humor albugineus, quia hunc in adultis natura regenerare non potest, nec aliud substituere, quod officium eius supplet, non sequitur integra sanitas, sed visio in posterum carebit oculus. Propter tertium autem, si fuerit luxatio cum vulnere, mancus erit ex illa parte vulneratus, licet sanetur vlcus, quoniam nec per se potest natura eo, quod a proprio loco recessit, in eundem reducere, nec pati, vt a medico reducat, quemadmodum suo loco explicabitur. Et propter quartum, si vlcus in substantia vesicę contingat, ita vt ad cautitatem penetrat, etiam si tale non sit, vt ratione facultatis totum corpus gubernantis magnum dici possit, aut etiam

Ex his tamen manifestum est, impotentiam hanc facultatis partis non semper pendere ab essentiali eius imbecillitate, verum & non raro ab accidentali: neruum enim dissectum propter essentialē imbecillitatem per medium homogeneum agglutinare non potest, at vesicam dissectam propter accidentalem, propter situm scilicet, substantię tenuitatem, ac vsum ipsius. Similiter, & incisionem arteriam, motus enim ipsius efficit, vt naturę frustretur actio, vnde remanere solet aneuysina agglutinata cute, non autem arteria.

Magnitudinem hanc particularem vulneris ostendunt substantia partis, substantię modus, actio, scilicet, & vlcus, ac situs, necnon & superueniens affectus: eam quidem, quę pendet ab essentiali imbecillitate, substantia partis, & superueniens affectus, eam verò, quę ab accidentali, substantię modus, tenuitas scilicet, actio partis, situs, & vlcus: Quia enim substantia partis est exanguis, & paucò calore prædita, imbecillium quoque est virium, unde vel nequit necessarium coactum efficere, aut deperditam substantiam, ut decet, reparare, vel finit, ut quid superfluum colligatur, quod actioni partis impedimentum est alaturum, ut in articulo vlcus accidit, in quibus quandoque generatur topus. Pariter superueniens gangrena essentialē imbecillitatem facultatis significat, cum temperamentum partis destruitur.

Quomodo actio, vlcus, & situs partis accidentalem imbecillitatem facultatis ostendat, ex his, que in superiori capite dicta sunt, satis patere potest. Futurum partis, vel portionis eiusdem interitum superueniens affectus demonstrabit, vt corruptio, & gangrena, quę compesci nequit, destruit enim naturalis partis calor, cuius destructio est partis interitus.

Actionis læsionem, & ex vulnere contingentem, & ob superuenientem affectum remansuram, difficultas vulnus ostendit, & natura superuenientis affectus, namque si ob vlcus, vel quid ei adnexum deficiat, quod ad actionem sit necessarium, & eius restitutio sit impossibilis ob iam allatas causas, actionis vitium vulnere sanato remanebit. Si ob nerui dissectionem amittat pars a liqua sensum, vel motum, vel utrumque, quoniam per medium homogeneum agglutinari nequit, quod tamen necessarium est, ut pars recuperet deperditam actionem, non est sperandus pristinus partis status. Similiter, si affectus superueniens, quia actionem vitiat, fuerit incorrigibilis, vltimum est, sperare partis reditum ad naturalem statum.

Vlcus remansurum, vel incurabile, vel difficile, & longę curationis, & substantia vulnere partis ostendit, & eius actio, ac situs, necnon & quę superueniunt, quando enim hæc functioni reluctantur, & sola adest magnitudo particularis, ratione scilicet facultatis partem gubernantis, vlcus remanebit: quod alius affectus consequi potest pro natura partis affectus; ad incisionem enim arterię in adultis effatu dignam, quę unionem non admittit, sequitur aneurisma. Hęc a magnitudine vulneris ratione facultatis partem gubernantis expectare oportet. Quod si huiusmodi magnitudinem non habeat vlcus, integra sanitas expectetur.

Quę significant particularem imbecillitatem partis.

Signa futuris partis.

Signa læsionis actionis incorrigibilis.

Signa vlcus remansuri.

CAPVT XX.

De tempore salutis, & mortis.

Quando autem futura sit sanitas, si seruandus sit vulneratus, differentia vulneris ostendit, & quæ cum vulnere complicantur. Quibus addere debemus ex Celsi præscripto libro 5. capit. 26. considerationem corporis, ætatis, temporis, regionis, consuetudinis, & huiusmodi: scilicet enim ad faciliorem, & difficiliorem sanationem faciunt; ita ad citius, vel tardius consequendam sanationem conferunt.

Quoad ad vulneris differentiam, vulnus in cartilaginea parte existens, cæteris paribus citius sanatur, quam in spermaticis, facillimum enim est, vt superius dicebatur, ex sanguine carnem fieri, & omnino sanatur tardius vulnus, quod est in parte, cuius substantia, vel actio, vel vius, vel situs sanationi repugnat, si tamen cætera sint paria, quod semper intelligi debet. Quod maius etiam extiterit vulnus (secundu[m] propriam estimationem), pro sanatione pluribus operibus indigeat, eò tardius sanari solet; citius verò, quod fuerit minus, & paucioribus indiguerit: vulnus enim carnosæ partis, quod solum agglutinationem requirit, breui sanatur, & eò citius, quod minus fuerit; vt aliqua virginum, quæ horum spatio, & citius etiam fuerint agglutinata; plurima autem intra quartam, & paucorum sanatio ad septimam extenditur si vt decet, tractentur. At vulnus, pro quo sanando necessaria est carnis non exigua generatio, tardius sanatur, vnde Celsus loco citato: Peius etiam vulnus, ex quo aliquid excisum est, nisi tamen quid aliud obstitit, intra decimam quartam, vt plurimum sanatur; pauca ad vigesimam perueniunt. Vulnus verò contusum tardius sanatur, quàm incisum tantum, quoniam contusam carnem suppurare necesse est, antequam noua regeneretur. Vnde peius est, quod etiam collisum est, dicebat Celsus, quam quod sanum discisum est, adeo vt acuto quoque quam reuulso telo vulnerari sit commodius. Tardius quoque sanatur vulnus, ex quo portio aliqua partis abscissa, aut lacerata fuerit, vel ita excisa, vt etiam ex parte pendeat, quam si sola defset sectio cum substantiæ defectu; hinc Celsus loco citato: Peius etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quoque caro alia parte abscissa, alia dependet. Vulnera item orbicularia, vt ibidem Celsus dicebat, tardius sanantur, cum enim angulis careat circulus, vndique labia circularis plage à se inuicem distant; quare quò propinquius fuerit vulnus orbiculari figura, eò tardius sanabitur. Vulnus item, quod facilius expurgatur, tardius sanari solet, quoniam sanationis impedimentum non aequè promptè tollitur, & ob id, quod inaequale est, tardius sanari solet, quam æquale. Vulnus etiam in parte existens, quæ facilius superfluitates recipit, tardius sanatur: quæ de causa articulorum, & vulu vulnere, tardè sanantur. Vulnera pariter omnia, quæ præstantem aliquam partem lædunt, & sunt cum periculo vitæ, tardè sanata restituantur, nec solum, quia peius afficiunt, verum etiam quia cogitur, vt futura mala arcuamus, tenui vidu, & euacuationibus vt, vnde penuria alimentum inducitur, & virtus imbecillis euadit, & ex consequenti partim materia, partim agentis defectu deperdit substantiam, vel quid aliud eius loco regenerari citò non potest.

Quomodo autem, quæ cum vulnere complicantur, sanationem protrahant, facillè est videre; Natura enim facilius, & citius vnicum affectum corrigit, quam plures, & à pluribus peius habet, quam ab vnicò, & Medicus ab ijs, quæ accidunt, cogitur non raro posthabito vulnere aliorum habere rationem. Hinc videmus, vbi inflammatio superuenit, vel cor-

A ruptio, vel gangræna, non parum remorari sanationem. Et quantò magis, quod superuenit, partis temperamentum malè afficit, & magis fuerit rebelle, eò etiam tardius subsequituram sanationem non est dubitandum, quæ de causa Hippocrates 5. Aph. 68. dicebat, tumores laxos esse bonos, crudos verò malos; sub his enim malè disponitur natura partis, vnde Galien. com. eius Aph. Neque enim fieri potest, vt sit tumor renitens benè concoquente membri natura humores ad ipsum fluentes. Omnis fractura vulneri adnexa sanationem valdè protrahit, si vt recedat, os oporteat, longius etiam protrahitur, vt ad quadragesimum, & sexagesimum, immo & ad menses, & annos quandoque producat integra vulneris sanatio. Sed de hoc aliàs.

B Extranea intra vulnus contenta, quæcunque ea fuerint, si educi à principio nequeant, aut incuria non fuerint extracta, sanationem & ipsa impediunt, potissimum, quæ non citò putrescunt; tarde enim expelluntur à natura, & symptomata inuehiunt: quòd si quid in super offi infixum fuerit, longè admodum protrahetur sanatio, imbecillima enim est expulsiuix offis. Plumbum tamen quandam habet affinitatem cum ipsa natura, & propterea coalescent vulnus non impedit. Etas, & ipsa non parum facit ad citam, vel tardam curationem; nam pueri, vt dicebat Celsus, & adulescentes citius, & facilius curantur ob virtutis robur, tardius, & difficilius senes ob innati caloris penuriam. Similiter & corporis status, nam, vt dicebat Celsus, citius, & facilius sanatur valens, quàm infirmus, & neque nimis tenus, neque nimis plenus, quàm si alterum ex his est, integri habitus, quàm corrupti. Aliquid etiam facere videtur consuetudo, nam facilius sanatur exercitatus, quam iners; sobrius, & temperans, quam vino. Venerique deditus, quæuis id contingat potius, quoniam consuetudo integrum, & vitium reddere habitum corporis potest, sicuti & præcedens victus ratio, ideoque consuetudo consideranda nobis est, vt quæ ad statum corporis cognoscendum non parum conducatur, quod etiam de ætate dicendum est. Aeris temperatura & ipsa non parum habet momenti ad citam, & tardam curationem, tardius enim sanatur hiemo tempore, & in frigido aere, quam in calido, & temperato. Inæqualis constitutio aeris malè vulnera afficit; repentinas enim mutationes non fert natura. Calida, & humida constitutio pessima est, in ea siquidem sunt putredines, quæ primo pericula afferunt, deinde etiam curationem protrahunt. Idem est de regione.

Quò tamen determinatum magis tempus futuræ salutis præiudici, & prædici possit, vellem, qui curam habet vulnere, cum in operibus naturæ non medioctriter versatum esse. Hinc etenim, quanto indigeat tempora natura sic se habens, vt agglutinationem talem faciat, vel tantam carnem generet, vel talem appositionem moliat, intelligens; deinde eorum vim, quæ ad citam, vel tardam sanationem faciunt, secum perpendens, quando expectanda sit sanitas ad amissum cognoscet. Ex ipsam ferè cognoscitur, nam citius, an tardius futura sit mors, quando inereundum sit vulnerato; namq; cum vulnera interficiant, quia ad victimum illum magnitudinis gradum facultatis ratione perueniunt, ea vulnera celerius interiment, quæ celerius magnitudinem hanc fibi ascient, tardius verò, quæ longiori tempore, at quibus citius, aut tardus accidat hæc magnitudo, differentia vulneris ostendit, quæ connectuntur, status corporis, ætas, consuetudo, aeris temperies, regio, & huiusmodi; vulnus enim, quod principem afficit partem, aut ea, quæ principem trahit in consensum, citius sibi hanc magnitudinem associat, & eò etiam citius, quò in sui essentia fuerit maius. Similiter & vulneris, cui associatur conuulsio, gangræna, splacelus, &

Plumbum
affinitatē
quam ad
habebat
humano
corpore.

Ad præco-
gnoscendū
determina-
tionem.
Pus futura
salutis

Quæ signi-
ficent, quæ
de vulnere
adsummū
magnitu-
dinem gra-
dum sit
perueni-
tum.

immoderata sanguinis profusio, Syncope, nigrorum deiectio, celeriter sibi hunc magnitudinis gradum adnectit. Sed de superuenientibus affectibus deinceps pertractabitur. Citius etiam moritur infirmus, quam valens, & cacochymus, quam bonis succis præditus, & omnino mali habitus, quam boni, & tempore calido, quam frigido, & prava aeris constitutione, quam salubri, in regione calida, quam frigida. Citius etiam moritur senex, quam iuuenis, nisi ex fluxione, aut putredine mors accedat, horum enim occasiones in iuuenibus sunt fortiores; calidiores enim sunt, & calidis succis abundant, quibus de causis dicebat Hip. lib. de Vultu. cap. Et si alius ex vulnere moriturus est, iunior seniore citius perit. Attamen si diligenter intueamur, quoniam vulnera per se non interficiant, sed solum ob superuenientem, aut connexam affectionem, ut superius dictum est, sufficeret ad præcognoscendum tempus mortis adnexi affectus magnitudinem considerare, quantum videlicet corporis vires exuperet; sed quoniam magnitudo hæc non potest & ipsa nisi ex alijs fieri manifesta, cogimur & reliqua considerare, quæ non solum essentialia affectus magnitudinem offendunt, verum etiam ipsius virtutis statum: unde non ignoranda erunt, quæ ab Hip. lib. Prælagiorum, & alibi de futurorum præsignatione traduntur. Ad pulsus quoque, & ad excreta attentos esse oportebit. Hæc tamen ab alijs Medicinis partibus sunt petenda.

Ex quibus luce clarius apparet, simplicem Chirurgum non posse esse perfectum vulnorum curatorem. Plurimum etiam confert ad futurum eventum præcognoscendum tempus, & euentus dierum criticorum consideratio, de quibus, quoniam in re vulneri multas continent difficultates, & plerique difficultatem videntur subterfugerunt, aliquid omnino dicendum est.

CAPVT XXI.

Quomodo computandi sint dies critici in vulneribus, & quæ ratione natura in vulneribus moveat.

Nihil magis vulgatum est in vulneribus, quam computatio dierum, aded vt etiam barbitoniores frequentissime quatuor, septima, decima, quatuordecima, & aliorum criticorum dierum sermonem habeant. Verum cui fundamento inniatur hæc dierum computatio in vulneribus, paucos reperias, qui id determinent, vel quia, qui de ipsis tractatus instituerunt, id non antiquaducterint, vel quia rei difficultas eos deteruerit. A ratione siquidem aliena videtur hæc dierum obseruatio in vulneribus, quoniam morbi non sunt, qui crisi terminentur, si crisis, vt communiter statuitur, est subita alteratio ad salutem, aut mortem, vel dispositionem, cum qua accidit salus, vel mors, per materię expulsiõnem, aut permutationem: & ideo in solis materialibus morbis contingit, atqui vulnera immateriales sunt morbi.

A ratione videtur aliena computatio dierum in vulneribus, vt quæ non sunt materiales morbi.

Experientia coprobatur obseruationem dierum in vulneribus.

Altera ex parte docet experientia, quantum tribuendum sit criticis diebus in re vulnerum, cum insignes permutationes in ipsis contingant, & certa signa appareant tum ad bonum, tum ad malum, & ideo etiam Hip. eos obseruasse videtur, nam lib. de Coacis Prænot. dicebat. Incipere febrem in capitis vulnere quarta die, aut septima, aut vndecima, valde lethale: iudicatur autem plerumque si quarta vulneris die inciperet, ad vndecimam; si septima, ad decimam; quartam, aut decimam septima; si vndecima ad vigesimam. Et lib. de cap. Vultu. Vbi commissum fuerit ictus in curatione, vt plurimum in hieme febre superuenire ante decimam quartam asserit, & late verò post se, primam; item aliquos perire ante astate ante septimam, hieme verò ante decimam quartam. 4. Popul. refert, filio Metrophanis capite vulnerato duodecima febre superuenisse, & circa vigesimam quartam mortuum

esse. Et 5. Popul. refert, Autonomum ex capitis vulnere mortuum decima sexta die, & simulam in Omila de cima quarta, cui febribus octaua die superuenerat; & filiam Nerei ad amica ludente percussam lata manu in sinuiput, quæ tunc vertigine capta est, & sine spiritui erat, & cum domum venisset, statim vehementi febre correpta est, & capitis dolore, ac rubore circa faciem, nona perisse, cum septima die circa aurem dextram pus processisset grauelens subitum amplius cyathos ex qua euacuatione videbatur sibi melius habere, & alleuatum esse, sed paulo post aucta est febris, & alia symptomata superueniunt, & filio Phil. ex vulnere capitis nona die febrem superuenientem, & dein mortuum esse: & Aristippum in superum ventrem violentem, & graniter legitime ictu percussum septem diebus mortuum. Multos alios casus recenset in lib. Epid. quibus aperit colligitur, ab ipso huiusmodi dies fuisse obseruatos. Idem 4. de Morb. elici potest, text enim 22, dicebat. Libenter autem vlcera ab inflammatione quinta die, & iuxta hoc dierum rationem, prout etiam vulnera fuerint magna, & tertia, & quinta, & septima, & nona, & vndecima, deinde absolutio primo critici rursus secundi principii tertia sequens hinc est, quæ a prima decima quarta est. Maxima verò vlcera decima quarta die ab inflammatione liberantur. Libro etiam de fracturis eiusdem sententia deprehenditur; inquit enim text. 33. com. 3. Qui verò prima, aut altera die lana deligenda censent, tertia verò, & quarta linteis deligantur adstringunt, at tunc maxime exardent, loquebatur de vlcibus cum ossis fractura, hi in arte medica, atque in re magis momenti in gressu peccatum committunt, niquam enim vulnera tertia, vel quarta die sunt vexanda, ita vt in vultusum cauendum sit etiam ab admotione scalpelli his ipsis diebus, & ab omnibus præterea alijs, quibus vulnera iritantur; plerumque enim in tertia, & quarta die vulnera solent recrudescere, in quibus tunc inflammationes, tum sordes excitantur, quæque febres accendunt. Libro etiam de carnibus horum dierum meministi, dicebat enim: Vlcera magna in capite, aut reliquo corpore quarta die incipere inflammari, & septima die sedari, sin aliter, homines eo tempore mori.

Neque tollere difficultatem videtur, quod aliqui dicunt, obseruandos criticos dies in vulneribus propter confluentes humores, si enim ita res se habet, cur sit dierum computatio etiam in vulneribus, quibus nulla superuenit fluxio? aut cur incipienda potius computatio à die fluxus, quod Hippocrate voluisse, ex supra allatis patet, quam à fluxionis principio? Pro huius difficultatis solutione supponendum in primis est, Criticis esse subitam alterationem ad salutem, vel mortem, vel ad dispositionem, cum qua accidit sanitas, aut mors: quæ ratione dicebat Gal. 2. quid. Aph. 13. Indicatio est subita in morbo vel ad sanitatem, vel ad mortem permutatio. Et Hip. 1. Epid. secunda, cum dies decretores enumerasset, subiungebat. Oportet autem adterre, ac nosse in his temporibus indicationes futuras esse ad salutem, vel perniciem, aut inclinationem ad melius, aut deterius: quamuis Gal. 3. Crit. 1. strictius sumens criticis nomen, & per excellentiam, veram crism tantum appellat subitam alterationem mutationem. Quodque huiusmodi alterationis præsupponit naturæ actionem in materiam morbosam, & materię euacuationem, aut saltem per mutationem, vnde Gal. 2. Aph. 13. Fit autem, de alteratione loquebatur, natura leparante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Per hoc autem, quod ait natura leparante à bonis mala, non est intelligenda actualis separatio, fed conatus ad separandum; non enim semper separationem assequitur, vt patet in crisi mala. Quoniam ergo separationem boni à malo, & mali expulsiõnem quandoque integrè assequitur, quandoque verò imperfectè, & ex parte tantum, aliquando etiam vna cum malo bonum euacuat,

Primum suppositum. Crisis per excellentiam. Crisis præsupponit naturæ actionem morbosam. Crisis præsupponit naturæ actionem morbosam.

Crisis differens. - enat, vel pro malo id, quod bonum est, nil mirum, si sint crisis perfectæ, imperfectæ, & bonæ; & ualæ semper tamen perturbatio præcedit propter pugnam, & expulsiò inuoluequitur, inde alteratio, quæ omnia quandoque crisis nomine appellantur. In solis itaque materialibus morbis crisis est expectanda, ideòq; ad coctionis signa respiciemus, quæ ratione dicebat Gal. Cris. 4. Si effatu dignæ transmutationes in coctionibus fiant in diebus indicatorijs, indicia sunt, quod sequentes indicatorij diæ ægrotum à morbo liberabunt.

*Secundum
fundamen-
tum.* Sit secundum fundamentum, quòd quavis de-
*Dies con-
templabi-
les.* cretorij dies diuini foleant in principes, & radicales,
culuifmodi funt leptimus, decimusquartus, vige-
simus, vigeſimus leptimus, trigefimus quartus, & qua-
dragefimus, & indicantes, qñi & contemplabiles di-
*Radicales
indicâtes* cuntur, culuifmodi funt quartus, qui leptimi est in-
dex, & vñdecimus, qui est index decimi quarti, & de-
cimus leptimus, qui vigeſimi, & vigeſimus quartus,
qui vigeſimi leptimi, & trigefimus primus, qui tri-
geſimi quarti, & trigefimus leptimus, qui quadrageſi-
mi, nec non & in intercedentes, ſeu intercalares, culuif-
*Interce-
dentes.* modi funt, recte, omnes libri & chartæ, præter de

Dies vere decretorii.

cinus tertius, decimus bonus, vigesimus primus; et trigesimus, verè tamen decretorii illi tantum sunt habendi, veluti dicebat Galib. de Hum. com. 2. text. 20. in quibus frequenter tamen contingere veras, secures, & perfectas vires, cuiusmodi sunt, qui radicales appellantur, inter quos etiam perfectissimi sunt, qui vigesimam non excedunt, & radicalibus proximi sunt indices, & licet enim sui natura futuræ crisis in proxima radicali sunt præputii, quandoque tamen, & perfectæ indicant, Intercentes applicati, quandovis in eis non nunquã hiant crises, quia tamen rarissime sunt veras, secures, & perfectas, sed ut plurimum imperfectas, infidas, & male, verè decretorii non sunt dicendi; non potest enim mors, & eius signa dies verè decretorios statueri, ut quæ ex actione materie morbificæ in naturam proveniant, ad quam quidem statum tempus haud requiritur, eum inordinatè agat materia morbifica. At natura in suis operibus ordinatè procedit, & ideo non quocumque tempore ad expellendum insurgit, sed diebus statutis, qui ob id criticè appellan-
Natura ordinatè agit.

A verum etiam alias motiones, & operationes tenet; vt
le a re mouellente liberet; nam modo coquere, & sup-
purare conficitur, modo diffutur, aut alio aliquo
pacto infallentem materiam expellere; etiam vt
necrisum non faciat. Sic apoplexia terminari solet
sic angina, & conuulsio, sic tumores ad suppuratio-
nem, & ruptionem terminos habent, & his Hippo-
crates decretorios dies assignauit, vt in Prælagis, &
Aph. videre licet. 6. enim Apl. 5. t. dicebat: Quicunq;
sanis dolor capitis recipere capitur, & flatus muti
fiunt, & sterunt, in septem diebus pereunt, nisi feb-
ris apprehenderit. Et 5. Apl. 6. Tetano correpti in qua-
tuor diebus pereunt, si verò hos effugerint, salui sunt.
Et lib. Prælag. de angina loquens; Si verò neque in
diebus indicatorijs diffipetur erysipelas, neque tuber-
culum ad externam partem conueratur, neque pus
tuffum deiciat, facile; ac sine dolore degere videat-
ur, mortem significat, aut ruboris recidium. Et
eod. At verò alie suppurations rumpuntur plurimæ
quidem vigesimo die, alie verò trigesimo, alie qua-
dragesimo, & alique verò ad sexaginta dies perueniunt.
Considerate verò futura suppurations principium
oportet supputatione facta ab ea die, qua primum
homo febicitauit, aut si forte ipsum primum rigor
apprehenderit, & si pro dolore grauitatem sibi esse fe-
cisse dixit, in eo debet, in quo debet, hunc prin-

can dicitur in hoc loco in quo dicitur, nec enim in principis suppurationum sunt. Vi concludere liceat considerandos esse criticos dies in morbis, non solum gratia vix ætatis, verum etiam, vi omnes naturæ actiones perpendi possint; & à malis bonæ coniungi, nam si quid boni apparuerit in die critica, maiorem fidem à die accipit; propter diem enim virtutem, perandum est, id est e naturæ opus non coactæ, & à materia tumultuante irritatæ, led vincens. At si in æpreffissis malum non minuat, aut etiam quid mali superueniat, diē maiorem malitiæ suspicionem recipit, posteaquam natura non potuit in diē, quæ ab astris solet beneficium, & gratiam suscipere, viliorem actionem prestare. Et si quo tempore maxime solet eniti, vi eā te molestiam inferente liberet, tunc facit, aut si perat operatur, vi malum adueniens prohibere nequeat, magnum profecto est mali argumentum, namque de defectu veri operis.

D Sit tertium fundamentum, quod ex vulneribus quædam ad fanitatem facilius perueniunt, nullo tamen superueniente symptomate, quædam vetò ad fanitatem tendunt facis apic, sed cum interuentu alicuius symptomatici à principio, quædam etiam tandem ad fanitatem perueniunt, sed per multos causas: alla verò in mortem terminantur, atq; vel cito, puta inter primos tres dies, vel pluribus interpositis diebus. Quæ verò superueniunt vulneribus, alla vi vulnerum superueniunt, et in parte vulnerata, vel in alia, fed eius causa, alla verò alibi ab apparatu moribificum. Si enim vulnere superueniat inflammatio, putredo, gangræna, &c. Similiter si confidente nectur nunc principio, cum nullo vulnere nacti, aut pedis superueniat, vi vulneris hæc superueniens non est dubitandum. At si corpore existente ac cœcolymio, conitetur in venis putredo, febris hæc ad rē vulneris non

*Cum consi-
derentur
dies critici
in morbis*

*Tertium
fundamen-
tum.*

Superne-
nitia cul-
teribus.

Quartum
fundamen-
tum.
De termi-
natione
vulnerrum

plu-

plurimum nulla alia apparet in diebus decretoriis immutatio, nisi cessatio, & alleviatio illius mali absque conspicua euacuatione, modò quod superuenit, vi vulneris superuenierit, & omnino fuerit accidens vulneris. Sic dolor, sic inflammatio cessare, aut leuari videtur, & febris eorum occasione suborta, & etiam generationis puris. Similiter in vulneribus, quæ per varios casus ad sanitatem tendunt, in diebus decretoriis apparere solet immutatio aliqua ad malum, puta superuenit febris in quarta, septima, vndecima, decimaquarta, vigesima, &c. Et sic de inflammatione, & reliquis, sed semper absque sensibili euacuatione, quando tamen quod superuenit, vi vulneris accidat. Idem euenit in iis, quæ ad mortem terminantur, apparet enim in diebus decretoriis immutatio manifestata ad malum, ut plurimum absque euacuatione, si vi vulneris, nõ apparatus morbifici mors sit sequutura. At, quando morbifici apparatus causa succedunt mala, in diebus decretoriis apparent sensibiles immutationes cum euacuatione, & motu materiæ peccantis, & terminatio modò fit ad bonum, modò ad malum, sicuti fit communiter per putidas febres. Neminem esse credo, qui curans vulnera non obseruauerit, quandoque putridam febrem superuenisse, quæ conspicua aliqua euacuatione fuerit iudicata, modò perfectè, modò imperfectè.

Quintum fundamentum. Sit quintum fundamentum, quòd occasione vultus accidit in corpore vulnerari turbamentum, quoddam, humorum quæ agitatio, quæ natura fedat, si valens fuerit, & turbamentum, ac exagitatio non nimis excedens; aliquando etiam ab ipsè irritatur ad cuiuscunque noxiæ expulsiõnem; atque si corpus prauis scatet succis, qui tamen rebelles non sint ne, quæ qualitate, neque quantitate, sed sequaces & natura fuerit robusta, euacuationes in vulnerato congerere solent, quas obseruamus non raro in sanis, ut quando natura per sudorem, aut vomitum, aut alui fluxum, aut fluxum sanguinis nariũ viscosos succos propellit; & ob id huiusmodi motiones in vulnerato non sunt dicendæ symptomata, sed opera naturæ potiùs, cum id, quod molestum est, ob naturæ robur expurgetur, tantum abest, ut aliqua adsit in actionibus noxa. Aliquando etiam irritatur, & quodammodo opprimitur ab illo turbamento, siue ob sui imbecillitatem, siue ob turbamenti vehementiam, & propterea perpetam expellens operatur, transmittitque quodlibet obuium in vulneratam partem, vel alias, siue vtrabò turbamento liberetur, eò transmittat, tanquam ad imbecilliorẽ partem, siue vi opem ferat afflicte parti, quasi ab ea turbamenti causâ agnoscat, posteaquam consecuit natura ad partẽ laborantem transmittere spiritus copiosiores vnâ cù sanguine, ut fortius fiat expulsiõ infestantis causæ, quãdo in primis conatibus nihil profecit, ut dicebat Gal. 13. Me. 13. Hinc varia superueniunt vulneribus, cum natura vulneratæ partis nequeat, quod sibi transmittit, moderari, vel ob sui imbecillitatẽ, vel ob nimiam copiam materiæ transmissæ, aut eiuidem prauam qualitatẽ; ideoq; modò inflammatio, modò erysipelas, putredo, gangæna, sphaelus, conuulsiõ, &c. vulneri superueniunt pro qualitate, & quantitate materiæ, ac partis robore. Quãdoque etiam natura non expellit, sed in turbatis humoribus ob dispositionẽ putredo acceditur. Quod non minus euenire cõsuevit, quãdo expellit, sed tamen adhuc apparatus morbificus in venis remanet. Huius turbamenti ineminat Hipp. lib. de Mor. tex. 22. cum dicitur: Quin & vlcera si curentur, maximè in his diebus inflammantur, venit humor ad omnes venas, cum turbatur, easque replet?

Ex his elicio primò, in vulneribus, vi vulnera sunt, non fieri crìsim, siquidem vultus est immaterialis morbus. Si verò contingat ipsi adnecti materialem morbum, eatenus vera crìsis fieri potest, quatenus talis morbus aptus est per crìsim terminari: si enim ob

A apparatus morbificum putrida febris succendatur, crisi terminari poterit, non fecus ac reliquæ febres.

Elicio secundò, quãuis in vulneribus non fiat vera crìsis, nihilominus obseruandus semper esse dies decretorios, primò quidem ob turbamentum à vulneratione contingens; ipsi enim non vitumq; semper sedat natura, sed sicuti per putridas febres statutis diebus ad expulsiõnem materiæ peccantis insurgit, ita in vulneribus non statim semper ipsi sedat, aut mouetur eius ratione ad expellendũ, sed statutis diebus, & modò citius, modò tardius pro ipsius naturæ robore, ac imbecillitate, & pro turbamenti vehementia. Et certis diebus hæc contingunt, vel ob lunæ, celsitiumque corporum dispositionem, uel quia in hoc vulnerare, turbamentum contingens hoc tempus requirit, ut sedetur, aut, ut naturam cogat, vel vincat. Vbi ergo in istis diebus nulla apparet immutatio ad malum, sed potius, quæ prius aderant symptomata sedantur, signum est à natura turbamentum sedatũ, ideoq; negotium ad salutem facilius tendere iudicandum. Hoc est, quod dicebat Hipp. 4. de Mor. tex. 22. Liberatur autem vlcera ab inflammatione quinta die, & iuxta horum dictum rationem, prout etiam vlcera fuerunt magna, & tertia, & quinta, & septima, & nona: deinde absoluto primo circuitu rursum secundi principium tertia sequens habet: maxima verò vlcera decimaquarta die ab inflammatione liberantur. E conuerso vbi hiis diebus aliquod malum superuenit, puta dolor, inflammatio, febris, &c. vel præexistens non sedatur, aut minuitur, signum est à natura non potuisse turbamentum sedari, ideoque vel difficiliorẽ, & diuturniorẽ fore curationẽ, vel sequatur etiam mortem pro ratione partis ad quam facta fuit transmissio, & ipsius vulneratæ partis, & illius, quod superuenit, mali. Certum est, raro contingere motum naturæ ad bonum, posteaquam omnis eius motus procedit ex hoc, quod non potuit turbamentum sedare, vel irritari ad expellendũ, itaque ut plurimum etrans expellat, aut ad principẽ partem, aut ad vulneratam, vel ei proximam. Idcò, vbi motũ aliquẽ naturæ conspicimus, potissimum si febris vnâ accesserit, malũ præfagire possumus. Idem est iudiciũ de quocunque malo superueniente absque motu, & euacuatione, quòd quando putredinis signa illiẽd fierẽ apparent. Secundò obseruandũ sunt dies, ut si fore putrida febris occasione vulneris superuenierit, propter apparatus morbificum, veram diuerũ computationem habere valeamus, ac præterea certũ iudiciũ de aliis superuenientibus malis elicerẽ, namque dies decretorios terminari, aut minui cõsuevere, quod si non, aut mors, aut diuturnitas, & difficultas curationis pro qualitate vultus, & eorum, quæ superuenere prædicti potest. Amplius, si tumor superuenierit, obseruandũ sunt dies, ut habeatur suppuratiõis, & eruptiõis tempus, aut refudatiõis, si ea forte sit terminandus, aut corruptiõis; ob has enim causas tumores habent proprios dies decretorios, ut ex Hipp. colligitur lib. Præfag. natura enim materiam tumorem efficiẽtem elaborare nititur, atque euincere, non fecus, ac eam, quæ febres putidas efficit. At si resolutione terminandus sit tumor, quoniam lentè, & paulatim fit, raro opus est decretoriis diebus, licet immutatio tumoris hiis diebus apparere soleat, quia ratione dicebat Hipp. lib. Præfag. tex. 37. com. 1. Si trigessimum transcendit diem, de tumore illorum duro, & dolente loquebatur, febresque detinet, & tumor non desistit, fore suppuratiõnem hoc loco, & reliquò ventre, significat: quamvis enim de illorum tumore loquatur, eadem tamen ratio in omnibus militat, modò ab humoralis materiæ ortum habeant. Tandem gratia curationis sunt obseruandi critici dies in vulneribus, per illos enim maximè cognoscimus veras, & viles naturæ actiões, vnde nõ erit difficile videre, qui motus sint cohibendi, qui sinendi, quos adiuvan-

Cur obseruandi dies critici in vulneribus.

B

C

D

E

iouandi. Præterea hæc diebus ab omnibus his, quæ irritant, & prouocant, abstinendum censebimus, ne ex hoc, quod nos ipsi concitamus, & ex eo, quod à vulnere contingit, fiat tantum irritamentum, vt ad ipsum sedandum natura sit impotens.

*similis est
obseruatio
dierum in
vulneribus,
& in
puerperio.*

Ex quibus colligo eadem fere ratione computari criticos dies in vulneribus, ac in partu computatur; nulla enim alia ratio videtur obseruandi critici dies in puerperio, nisi propter turbationem illam, ac motum, qui in partu accidit, posteaquam nec puerperium materialis est morbus, qui crisi terminetur, ac proinde, vt perspicuum fiat, num commotionem illam naturâ sedauerit, & omnino actiones naturæ aduertere possint, obseruamus hæc dies, quibus aduersus noxia consuevit insurgere. Hinc Hipp. à die partus computationem exorditur; quamvis & interdum à febre, quando videlicet occasione partus non superuenierit; quod & in vulneribus perpetuè est obseruandum. Apparet igitur, quid in hac difficultate sit sentiendum, & quid rationibus, quæ criticos dies à vulneribus ablegant, sit respondendum. Apparet etiam, quàm ad præsciendum conferat horum dierum obseruatio, vt in vulneribus artis prognosticæ fundamentum non immerito constituitur.

*Num dies
dupliciter
interdum
sint com-
putandi.*

Animaduertendum autem aliquos voluisse, non semper computandos esse simpliciter dies criticos in vulneribus, sed quandoque dupliciter; Vbi etenim, necessaria est aliqua operatio, ex qua inferatur turbamentum naturæ, atque irritamenti occasio, vt sectio insignis, atque terebratio in capitis vulneribus, necessaria est, dicunt, aliam computationem facere à die illius operationis: cum non sit maior ratio de primo vulnere, quàm de secundo: nam sicuti si quis hodie vulneretur, cras iterum vulneretur, necessarium est duplicem facere computationem; ita si quis hodie vulneretur, & cras aliqua in eodem vulnere fiat operatio, necessarium quoque erit duplicem facere computationem posteaquam est nouum vulnus manu medici factum, neque aliud est discrimen, nisi quod primam solam perniciem, aut læsionem respicit, hoc autem saltem per accidens: Sed hoc non facit, quin per se hoc non sit malum, cum sit continui solutio, instantiæ detractio, & huiusmodi, cuius ratione turbamentum inferatur naturæ. At mihi videtur hæc duplex computandi ratio dies decretorios confundere, quæ enim erit septima respectu primi vulneris, exempli gratia, quinta erit, vel sexta respectu secundi, quare nihil ceteri ex die colligere poterimus. Nec video, quomodo duo distincta turba menta simul, & semel reperiantur in corpore. Existimo igitur à secundo vulnere non turbamentum nouum, & à priori distinctum inferri, sed solum præexistens augeri, & idem fatiscere computatio, à primo vulnere incipiens. Si tamen primum vulnus esset exiguum, & nullo modo lethale, & sequenti die, vel deinceps aliud vulnus infligeretur, quod lethale esset, supputandum principium à die, quo insititum fuit secundum vulnus, esset accipiendum, cum maius turbamentum à secundo vulnere proueniens, quod minus est obscurer.

C A P V T XXII.

Quomodo præcognoscantur futura permutationes in vulneribus.

Non solum quid de vulnerato futurum sit, præcognoscendum dicebamus, verum & futuras permutationes tam ad bonum, quàm ad malum, posteaquam vulnere per multos casus vt plurimum tùm ad salutem, tùm ad mortem tendunt. Quoniam ergo de futuro euentu satis pertractauimus, videamus modò, quomodo futura permutationes sint præcognoscendæ.

Ex obseruatione autem dierum criticorum, & consideratione qualitatibus primò apparentis immutationis, eiusque causæ, nec non & affectæ partis, non erit arduum venari futuras permutationes ad bonum, atque ad malum, & futura symptomata. Illud enim pro competo habere debemus, non posse quidpiam mali superuenire, cuius non sint quedam præludia, siquidem causa innotescit, auequam malum effecerit. Si futuram ex inanitione conuulsionem ex immoderato admodum sanguinis profluvio coniciamus. Pariter si febris in capitis vulneribus citra manifestam causam post septimam superueniat, & bilis vomitus, pro certo habemus principium inflammationis esse in cerebro aut membranis, & ventriculo in consensum trahi. Et quoniam eiusmodi inflammationes dolores capitis insignes afferunt, deliria, atque conuulsiones, hæc propterea ex vomitu illò, & febre prædicere possumus. Non aliter si vulnus in parte nervosa fuerit insititum, & tumor, qui apparuerat, delitescat subito citra manifestam causam, propter retrocessum materiæ id factum iudicamus, & proinde aliò conuerti materiam illam; hinc aut futuram conuulsionem prædicimus, & hoc plerumque si præteritum vulnus acuto telo fuerit insititum, & stricti orificii extiterit, aut inflammationem, & abscessum in opposita parte, vel in aliquo vicere, aut alia parte, quoniam autem transferatur materia, & prodent semper futuri à affectu præludia in ea parte, puta dolor, grauitas, tensio, & huiusmodi. Ita etiam si febris à principio ex generatione puris acciderit, intra septimam diem terminanda præuidemus.

*Secunda
via.*

Sed & alia ratione ad eandem cognitionem peruenire poterimus. Iam tradita est methodus futurum euentum præcognoscendi, si consideretur, & vt deest perpendatur via, quæ ad præcognitionem terminum sit deueniendum, nulla latebit intermedia permutatio. Supponamus futuram mortem, cum habeamus, vnde nam mors sit expectanda, facili erit præiudicare, quæcunque intermedias mutationes, & tempus etiam, quo mutationes contingant, habita consideratione status vulneratæ partis, & dierum criticorum, & qualitatibus affectus, qui mortem esse allaturus, nam via ad mortem effugere non poterit. Video capitis vulnus mali coloris, aridum, & carnis salicæ instar, nulla prægressa manifesta causa, immò & os liuidum, nulla adeit febris, nihilominus ex vulneris statu futura mortem conicio, quæ quidem proculdubio inflammationem membranarum cerebri consequitur, & hæc citra febrem, exempli gratia, capitis dolorem, delirium, & conuulsionem non interfit, ista igitur futura præagia, neque futura tantum, sed & quæ prius, & quæ posterius inuadent, cum alia sint symptomata principij morborum, alia augmenti, & vigoris, & tempus etiam apparitionis, namque inflammationem breui futuram video, & forsitan in sequenti decretoria eius signa elucebunt: cum verò sit morbus acutissimus, quando hæc, aut illa superuenient, non ægè coniectabor. Sic si seruandus sit vulneratus, quamuis mala nunc vergeant, malorum cessatio, cessantisque tempus non minus erunt manifesta, via enim ad salutem certa est. Habenda autem semper est consideratio ætatis, temperamentis, regionis, temporis, & consuetudinis.

C A P. XXIII.

De Curatione Vulnerum in genere.

Quoniam nihil aliud est, quod curandi rationem præscribit, vt dicebat Gal. 3. Meth. 1. quàm illud idem, quod curatur, quandoquidem quicquid magis potest de se indicare, quàm de alio, quod autem curatur est morbus, necesse profecto fuerit,

fucrit, si methodica, & rationalis instituenda sit vuln-
nerum curatio, inueniendorum remedi-
orum initium ex ipsorum natura desumi, si quidem auspicari
perpetuo oportet, dicebat Gal. 4. Meth. 4. ab indicatione,
quæ ab effectu, cui mederi paramus, accipitur.

Cum itaque vulnus sit continui solutio, vitæ vno-
nem vulnus indicabit. Sed nimis communis est hæc
indicatio, ut ob id etiam parum sit artificiosa, immò
& plebeijs cognita, nec vllam, aut parum afferat
utilitatem; quilibet de plebe nouit, vulnus mediante
vniõne sanari, at quibus rationibus vno hæc habeat-
ur, non est cui libet notum, sed soli artifice, non enim
scire quid fieri oporteat, dicebat Gal. 3. Meth. 2. id ma-
gna res est, ut quod omnibus hominibus natura insit,
sed quibus rationibus illud efficias, id scire artificum
est, unde subiungebat eodem loco: Nolle quid fieri
oporteat, esse operum, quæ ex artibus expectantur,
veluti principium quoddam, nondum aliquam eor-
um propriam partem, fed quæ etiam sit cuiusvis de ple-
be communis, cum primæ in omni arte faciendorum
indicationes omnibus hominibus natura sint pressæ.
Ob id igitur, ut ibidem concluderebat Gal. nec qui vul-
neratæ parti naturalem vniõnem esse molienti-
dam nouit, is medicus est, sed qui, quibus id rebus per-
ficiat, intelligit, & quo præto etiã his sit vendum, non
ignorat; & denique viam omnem curationis eò vs-
que percellit, ut ipsum consequi destinatum finem
queat, is demum est, qui mederi nouit. Ut ergo illa ad-
inueniantur, quibus persiciatur id, quod à prima indi-
catione suggeritur, per minus cõmunes differẽtias ad
propriam, & specificam trañendũ, sic demum facili erit
materiam inuenire, qua consequi propositũ finẽ valea-
mus. Quare propria vulneris natura, & eius differẽtiæ
cõsiderandæ sunt, quib. vtilis eliciuntur indicationes,
quãvis nõ ab omni vulneris differẽtia desumatur indi-
cacio, siquidẽ tẽpus, ut dicebat Gal. 3. Meth. vlt. nul-
lam suppediat indicationem, sed in considerationem
venit solutimodo tanquã signũ alicuius indicantis.

In primis autem videndum est, an vulnus sit af-
fectus simplex, an compositus, simplex enim affectus
quatenus talis, vnum tantum indicat, eò quod vnam
tantum habet naturam, at compositus tot requirit,
quot ea, quæ in compositionem veniant, quæ quide-
m in vulneribus multa esse possunt, nam & telum,
& eius portio, aut aliquod aliud extraneum corpus-
culum à telo ductum potest intra vulnus contineri:
quandoque deficit substantia cutis, & carnis, quan-
doque ossis fractura adnecitur, & punctio ab ossis
spiculo, quandoque contusio molliorum partium;
& etiam duriorum, & huiusmodi nonnumquam su-
peruenit sanguinis profluvium, sordes interdum ne-
gotium faciens, pariter inflammatiõ, erysipelas, dol-
or, conuulsio, putredo, gangræna, & similia.

Vbi ergo vulnus est simplex nihil aliud indicat,
quã agglutinationem; cum nec caro, nec cutis, nec
os deficiat, nec quidpiam aliud, nec etiam sit, quod re-
moueri postulet, fed simplex diuisio, nihil aliud re-
linquitur, postquam diuisum est, quod prius erat
vniũ, nisi ut idem ad pristinam vniõnem restitua-
tur, atque ita disunctorum fiat agglutinatio. Vnde
Gal. lib. Art. Med. c. 90. Continuitatis solutionis cu-
ratio intentionem quidem habet vniõnem. Et 3.
Meth. vlt. Quod vlcus tantum est, nec quicquam
aliud, ipsam tantum vlcis sanationem desiderat,
cuius vitæ propositus finis vel vniũ, vel aggluti-
natio, vel coitio, vel continuatio est. Et 3. Meth. 4. Vlcus
simplex agglutinari tantum postulat.

At si substantia carnis deficiat, cum duplex sit af-
fectus, continuitatis videlicet solutio, & carnis defectus,
duplex etiam oritur indicatio, veniendi scilicet,
& regenerandi carnem. Verum repleto iam vulnere,
adhuc labia dissident, & fieri nequit ob interpositam
carnem, vt ad mutuum contactum adducantur, &
agglutinentur: & propterea, ut pristina vniõni resti-

tuatur particula, opus est, interpositam illam carnem
cure, vel alia re simili obducere, nam cooperimentũ
desideratur, per quod fiat dissidentium laborum vniũ.
Vnde Gal. lib. Art. Med. c. 90. In compositis verò cõ-
plicatur vlcibus prima quidem cautus, quã non alterũ
affectum, sed vlcis differẽtiã esse arbitrantur;
est autẽ non differẽtia huiusmodi res, sed alteri ali-
quod ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iac-
tura facta est. Et quidem curatio in duplici morbo
duplicẽ exigit intentionẽ, nam continuitatis solutio
vniõne, substantiæ autem iactura generatione indiget.
Et paulò post, quia itaq; repletum furit cautus, vlcus ve-
rò ad æqualitatem perductum, alteram intentionem
aboleri contingit, nam media existente inter labia vl-
ceris carne, quæ nuper genita est, partes quidem di-
stantes vniũ impossibile est, unde fit, ut alia sit intentio
perquirenda. Intentionem autem consequimur ex
eo, quod est secundum naturam, ipsi parti coparando;
erat autem eadem cõto obduci naturale: quare hoc ip-
sum à nobis procurandum, aut si hæc intentio effi-
cietur sortiti non potest, simile aliquid cuti, caro scilicet,
quæ cutis naturæ vicina sit, instaurandũ. Hoc autem
nihil aliud est, quã cicatrice vulnus obducere.

Si peregrinum aliquod corpusculum intra vulnus
continetur sanationem remorans, aut etiam impe-
diens, sui amotionem indicat; non enim tantum habet
rationem externæ causæ, à qua nulla sumitur indica-
tio, sed internæ, & propterea indicat, quamuis non-
nulli sint, qui telum, & corpus quodvis à telo ductũ
intra vulnus existens inter externas causas connum-
erandum censant, nequaquam inter antecedentes
appellatas, scilicet internas, eò quod externæ causæ pro-
prium esse dicant extrinsecus aduenire, at cui pro-
prium cõuenit, & id, cuius est propriũ, ex quo sequi-
tur ipsum non indicare sui extractionẽ, sicuti neque
ambiens calidus in febre indicat sui alterationem ad
contrarium, sed id habetur ex altera curatricis medi-
cinæ parte, qua ea, quæ aduersa sunt, præcauentur.

In curando dupliciter medicum se habere com-
pertũ est, nã vel remedia adhibet, & hæc per indica-
tiones inuenit, quando methodicam instituit cura-
tionem, vel ab aduersis præcauet, & hoc directẽ non
elicit per indicationes, tẽtamen, & illud ad indica-
tiones consequitur; in morbo enim calido frigida
adhibet, quia talia indicat morbus calidus, ac calida
remouet, quia hoc consequitur ad frigidã indica-
tionem; si refrigerans indicatur manifestum est, calefa-
cienda arctari, remoueri debere. Sic, si excrucior
dolor capitis ex mora in sole ob caliditatem à sole in-
ductam, profectò indicantur refrigerantia caput ob
intemperiem calidam ipsius, & ex consequenti etiã
fit notum, patientem esse morandum in sole, non
quia sol ablationem sui indicet. Idem esse de telo in-
tra vulnus existente profertur; non enim telum indi-
cat sui extractionem, fed quod extrahẽdũ sit cõse-
quitur vulneris indicationem: vulnus vniõnẽ indi-
cat, quã cum impeditur telum, manifestũ est, necessa-
riam esse eius extractionẽ. Huius signum est, quod si
nihil remoueretur, aut impediret sanationẽ, & omni-
nò nihil efficeret, neque nos illius curã haberemus,
unde pila plumbea non rarò à nobis spernitur, ut quæ
vulneris vniõnem, & curationem raro impedit.

Extrahendum insuper esse telum, ex eo quoque
deduci dicunt, quod facillimè sit morbifica causa,
dum partibus incumbit, easque comprimunt, aut disse-
dit, vel etiam rursus exulcerat, namque si pignus sit,
& secans, dum mouetur ægrotaans, & vulneratã par-
tem ad alium locum transfert, facili negotio conti-
nuum soluit, & idẽ ex vniuersali prouidentia telum
extrahimus, non quia telum hoc indicet, sed quia id
colligitur ex vniuersali prouidentia; sicut enim quilibet
cauere debet à morbificis causis, & sicut quilibet
spontẽ etiam à dentibus ferat, & aliis externis iniu-
riis cauet, ne sibi sint morbificæ causæ, ita etiam, ne

Simplex
vulnus
quid indi-
cet.

Vulnus
caus, quid
indict.

Peregrina
corpora
qua causæ
sint.

telum illud fiat inoribifica causa, extrahendum est. A
Hinc vltimus inferunt, teli extractionem non esse remedium, nisi sicuti si remedium diceremus, vbi quis contra se ipsum vibratum telum alio telo reitorqueat, & ictum irritum faciat; est enim remedium futuri vulneris, vt ita dicam. Sic ergo extractio teli, dicunt, est præcæuiatio à futuro vulnere, & ab vltiori continui solutione, quando que etiam extrahendum esse dicunt, quoniam actu soluit continuum, doloremque concitat, vt noxia remoueamus, interdu m etiam, quia prohibet remedium applicationem; nunquam tamen, siunt, vim habet per se indicandi, cum sit extrinsecus adueniens causa, & à causa externa nulla sumatur indicatio, teste ipso Galeno, neque curationis, neque prouidentia. Hæc questio logica est, & ad curationem parum facit, satis est medico nosse, extrahendum esse telum, si sanationem impedit, siue postea telum sit, quod hoc indicet, sine ad aliam indicationem consequatur, parum refert.

Videtur tamen ad internas causas magis attinere; quis venenum ingessum inter externas causas ponere, & tamen extrinsecus aduenit. Quis tabiem canini morbus occasione subortam, causam externam diceret? Sed his omisiss, statuamus, peregrinum corpus sanationem impediens, aut etiam noui mali causa existens extrahendum esse.

Non minus auferri possunt alia mala, quæ cum vulnere complicata morbi, aut moribificæ causæ habent rationem. Si cutis, & caro fuerit contusa, quod contusum est, ab eadem debet in pus conuersum. Vnde Hip. lib. de Vlc. Si qua caro telo contusa, aut dissecta est, eam curare oportet, quàm celerrimè (supputetur, nam & minis inflammatur, & necesse est carnes contusas, ac dissectas putrescere, ac pus fieri, & eliquari, ac consumi, & Gal. 4. Meth. 5. Si caro aliqua telo tum contusa, tum caesa sit, huic ita medendum est, vt quàm celerrimè supputet, Hippocratis locum referreba, qui lib. etiam de Vulu. cap. hæc habet: Necesse est carnes contusas, & concisas pus fieri, & consumi.

Offis fractura.

Si fractura ossis fuerit adnexa, ossis quoque agglutinandi indicatio suboritur. Si fordes, abscedenda. Si sanguinis immoderatum profusum, cohibendum. Si dolor accesserit, sedandus, & sic de alijs vitis, quæ cum vlcere complicantur; vnumquodque enim propriam indicat curationem, veluti suo loco explicabitur.

Methodus trahendi complicatos affectus.

Non est autem obliuioni tradendum, quod circa complicatos affectus præcepit Gal. 7. Meth. 12. & 3. Meth. 9. & 5. de san. tuen. 5. & alijs in locis. Aliquando enim ex iis, quæ complicantur, affectibus vnus, vel plures vrgent, aliquando vnus est aliorum causa, aliquando etiam vnus, vel plures aliorum respectu obtinent rationem cause sine qua non, vt nisi ipsi sanentur, sanari alio non possint, & proinde, vt dicebat Gal. triplex in huiusmodi complexionibus propositus est finis: vnus veluti à causis sumptus eius, quod post futurum est; alter, vt quod rationem obtinet eius, sine quo non: tertius vnus, quod veluti accelerantium, vel vrgentium nominatur. Vrgens affectus is appellatur, vnde primum, maximumque homini imminet periculum. Vbi ergo adfuerit vrgens, ad id distigendum curantis consilium debet, cæteris, si fieri potest, non neglectis, interim tamen non primus modo curari debet, verum etiam solus, quippe tanta est quandoque vrgentia, vt reliqui affectus, etiam insanabiles sint futuri, sint posthabendi, & quandoque etiam necessarium sit nouum, & ipsum insanabilem inducere; Sic puncto musculi capite, si coëulsio, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, superueniat, præcidimus per transuersum totum musculum, vt conuulsione sanemus, sed aliquid ex particulæ motibus vitamus. Iam neruū punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties

vel conuulsiones, vel deliria, vel ambo magna, ægreque sanabilia superuenire vulnerationi cernimus. Pari modo vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorum articulorum incidit, vlcus sanamus, luxationem autem insanatam relinquimus, quando, si hanc quoque sanare conemur, conuulsiones omnino sequerentur. In consilio, quod ex causæ ratione initur, animaduertendum est, quidam eorum, quæ inter se coniuncta sunt augere, aut gignere reliqua possint, quæ rursus ab eo vel gignantur, vel incrementum accipiant: Vbi enim aliud est efficiens, aliud quod efficitur, ipsa causæ spectanda est; pro compertio enim habemus non posse vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa; idcirco si adfectus vrgens, & affectus, qui alios gignere, vel augere, primum id agendum esset, vt ei, qui maximus est, propria medicamentorum materia accommodaretur, deinde pro causarum ordine reliqui essent curandi.

Vbi aliquis affectus alterius respectu habet rationem causæ, sine qua non, quia videlicet hunc sanari ante illum non liceat, ad id, quod ordo dicat, respiciendum est; in quo quidem consilio quid ante quod, vel quid cum quo, vel quid post quod sanari possit, animaduertendum est. Si enim vlcus simul cauum sit, & admodum sordidum, affectus præter naturam in hoc triplex est, scilicet vlcus, cauitas, & sordes; at ordo sanationis à sorde expurganda ordietur, quod videlicet nec glutinari quicquam, nec catne impleri potest, priusquam purum fuerit. Secundum locum, exigit cauitatis sanatio, quando nisi cauitas impleta sit, induci cicatrice vlcus non potest.

Cum autem dignus sit, & longè magis expectandum futura mala auertere, quam vbi inuaserunt, in eorum propulsatione vehementer insudare, & vulnera omnia, vt suo loco diffusè explicatū est, fluxionis sint obnoxia, quia inflammatio, & plurima alia mala orum habent, statim ac vulneratus offertur, & prohibenda fluxione cogitandum est, vnde si adhuc humores quiescant, ne iter arripiant ad vulneratam partem, curandum: At si iam moueri cæperint, cohibendus, & aliud auertendus est ipsorum motus.

Fluxionis semper habenda ratio.

Sed cum omnes istæ indicationes sint communissimæ, & ad minus communes, & específicas, ac determinatas sit descendendum, vt has inueniamus, operæ pretium est de vnoquoque propositum figillatim verba facere. Primum ergo de necessariis requisitis ad vulneris sanationem, quando nullus superuenit affectus, sed sola adest noxa telo illata, pertractabimus. At de agendis ratione eorum, quæ complicantur, superuenientia, uel ob vulneris magnitudinē, uel ob malā curationē, uel ob erratā vulneratū, aut simili alia de causa, posterius determinabimus. Quæ necessaria sunt pro vulneris sanatione, quādo nihil aliud mali superuenit, ad pauca capita ea reducamus, hæc sunt, agglutinatō in simplici vulnere, carnis generatio in cauo, cutis reparatio, vnde cicatricis inductio in cutis defectu; quæ vbi a sequeuti fuerimus, nihil amplius desiderabitur pro perfecta vulneris sanatione.

C A P V T XXIV.

De Agglutinatione, & agglutinantibus medicamentis:

Agglutinatio igitur est opus, quo diuise partes ad pristinum continentem, seu unitatem reuocantur. Est autem opus non præditi, cuiuspiam medici, sed ipsius naturæ, sicut & carnis generatio, quæ ratione dicebat Gal. lib. Art. Med. cap. 90. Coalescere autem facit ea, quæ iniuncte distant, ac pristinum restituit unitatem ipsa natura. Et 3. Meth. 4. Sicut natura in causa est, ut caro in vulnere cito generetur, ita in simplici vulnere, ut oræ ipsæ secum coalescant, ad eū si quæ discedant, ad amussim com-

componas, citra omnem reliquam extrinsecus molationem coalescant. Idem pluribus aliis in locis repetit. Immo adeo sollicita est natura de vnioue soluturum partium, vt eius gratia non raro de proprio partis alimento subtrahat: Quod si sita est, ipsa continui solutio, vt talis, specificas indicationes non subministrabit: si agglutinationem solam indicat, quæ natura est opus, quid agendum specificum, & determinatum ab ea deduci non potest.

Agglutinationis quomodo fiat.

Vt ergo appareat, vnde nam hoc sit efficiendum, videre oportet, quæ ratione fiat agglutinatio. Quod quidem aliquis glutinis interuentum fiat, non est dubitandum. Quomodo enim dum in vnum coirent, nisi quod esset, per quod vnum fieret? Huius glutinis materia nulla alia esse potest, quam eadem, ex qua nutriuntur ipse partes, sanguis videlicet probus. Hic ergo ad partem nutritionis gratia attractus à finibus valorum in partibus vulneris existentibus, nec non & porositatibus hinc inde foris instans resudans, à naturali calore partis elaboratur, & excoquitur, viscidiorque redditur, & densatur, vt necessarii per eum coeant, quæ dissidebant partes. Et si diligeret inspiciamus, huiusmodi gluten non est nisi exigua quedam carnis portio, posteaquam sanguis concretus, & densatus à carnosa parte non potest esse nisi caro, & nisi esset caro, labia ad veram continuitatem non redirent; medietatem enim quoddam extraneum, vnde non esset vnum, nisi sicuti duæ leues tabulæ artificiali glutine coniunctæ. Huius etiam signum esse potest cicatrix, quæ post agglutinationem remanet, est enim cicatrix caro exsiccata, & solidior facta, vt inferius determinabitur; igitur interuentu carnis facta fuit agglutinatio. Quia tamen exigua admodum est carnis portio, per quam fit ipse coalius, vt potius videatur vicem glutinis fortiter, idcirco Gal. cum glutinis nomine appellare maluit. Hinc etiam est, quod 3. Meth. 4. dicebat: Agglutinatio aut omnino carnis generatione non eget, aut planè exigua.

Agglutinatio quomodo sit opus naturæ.

Dubitabit fortasse inior, quomodo agglutinatio possit esse naturæ opus, cum naturæ opera præcipua sint nutritio, augmentum, & generatio, quibus famulantur attractio, reiectio, conuulsio, & expulsio, ad quam nullam videtur posse reduci agglutinatio. Sed hæc dubitatio facile soluitur; quamuis enim ad nullam dictarum operationum propriè reduci possit, aliquas tamen earum necessariò consequitur, videlicet coctionem, & assimilationem ipsi alimentum, quod ad partes diuisas pro earum nutritione transmittitur, aut attrahitur, concoqui debet, & in carum substantiam conuerteri, seu iunctæ partes coalescant, necesse est; nam, quod hinc inde resudat, commiscetur, & fit vnum corpus, itaque concoctum, & assimilatum, partes ad vnitatem necessariò reducit.

Cum ergo natura partis sit ea, quæ dissidas partes agglutinat, parans gluten ex sanguine, dum videlicet ipsum elaborat, concoquit, & assimilatur, patebit quid agendum specificum, & determinatum ex consideratione eorum, quæ naturæ opus impediunt, aut irritum faciunt, aut sine quibus eiusmodi opus nullo modo, vel egrè admodum perficeretur. Et propterea, quæ à Medico sunt agenda, vt prosperè succedat agglutinatio, ad quatuor capita reduci Gal. libro Art. Med. cap. 90. his verbis: Coalescere autem facit ea, quæ iunctim distant, & pristinam vnitatem restituit ipsa natura, nostrum verò opus est applicare extrema distantium partium, atque in vnum coacta conseruare, & tertio loco cauere, ne quid labilis vlcis intercedat, & quarto ipsam partem substantiam salubrem conseruare.

Medici parvus, vt prospere cedat agglutinatio: ex Gal.

Necessitas eius, quod primo loco à Galeno proponitur, & ex Celso quoque libro 5. siue Medicinæ c. 26. est manifestissima; quomodo enim coire possint, quæ distant addicere ergo ad mutuum contactum dissidentia labia vulneris, necesse est, si debet fieri agglutinatio.

A Sed neque hoc sufficit, eadem enim ratione adducta maneat oportet, conuenienti tempore, posteaquam non in instanti agit natura, ex quo patet etiam necessitas secundi propositi, vnde & tertio Meth. 4. Quoniam in vlcere simplici sola diuisio proponitur, diuisorū oras vni coniunctas esse oportet, & coniunctas manere. Et Celsus patitur loco citato varia proponit, per quæ istud assequamur. Quid extranei intra vulnus existens, palam est, agglutinationem prohibere. Quomodo illa fient vnum, inter quæ mediatur aliquid, diuersi generis: Et propterea etiam 4. Meth. primo: Omne vlcus, dicebat, postulare, ne quid inter oras agglutinandas interfit. Antequam ergo adducantur labia, quodlibet extraneum diligenter auferendum est, quemadmodum etiam iubet Celsus loco citato, quicum duo propositi esset per quæ labia vulneris adducuntur adductaque conseruantur, hæc subiungit, ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatam sit, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur, id enim & in pus conuertitur, & inflammationem mouet, & glutinarii vulnus prohibet, ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, ibi relinquendum est, nam id quoque inflammat. Postquam etiam adducta fuerint labia, videndum erit, ne quid interponatur alieni; solent enim in vulnere ob naturalis caloris imbecillitatem excrementa generari, quæ si intra conglutinanda labia colligerentur, profectò agglutinationem impedirent, & propterea curandum est, ne si qua generentur excrementa, retineantur, sed exitum habeant; itaque parandus effluxus. Hinc Gal. lib. Art. Med. cap. 90.

C Tertium verò in cogendo in vnum partes distantes exequemur, si nihil intrinsecus incidere permitamus; quoniam sapientius vñ euenit, vt pilus, aut olei, aut alia aliqua humiditas interueniens earum, quæ copulandæ sunt, partium, vnitatem impediatur. In eo autem, quod sequitur tempore per suffusiones tertia intentio retinetur, ipsa verò suffusio ex euident, & contrarij loci diuisione, & figura opportuna comparanda.

Non minus necessarium est partis substantiam salubrem conseruare, posteaquam natura partis ea est, quæ vulnera conglutinat: vt ergo naturaliter se habeat pars, oportet, quæ ratione dicebat Gal. quarto, Meth. 1. temperatam esse lubicetiam carnem ad vicera tum conglutinanda, tum carne implenda potius oportere. Et, quoniam humiditas, quæ in vulnere generatur, ob naturalis caloris imbecillitatem, posset esse causa inflammationis, & putredinis, quibus pars propriam amitteret temperiem, eademque velut extraneum quoddam interpositum agglutinationem impediret, propterea Gal. loco citato, partis substantiam salubrem cum mediocriter exsiccantibus conseruari aasserit. Inquit autem mediocriter exsiccantibus, quoniam exsiccata ad glutinandum necessaria medium locum tenent inter ea, quæ carnem generant, & cicatricem inducunt, quæ enim carnem generant, excrementitiam tantum humiditatem debent absumere, at quæ cicatricem inducunt, vt suo loco patebit, non solum debent humiditatem superfluum absumere, verum etiam ipsam carnis substantiam exsiccare, & indurare, propriam ipsius humiditatem absumendo, vt caro vicem, & naturam cutis subeat: Medium verò locum obtinent glutinaria, vt & aasserit Galenus 3. Meth. 4. & 2. de comp. med. per gen. cap. 31. vt quæ non solum superfluum humiditatem absumant, verum etiam fluentem in maiori quantitate sanguinem, & propriam carnis humiditatem intactam relinquunt. Merito itaque; videtur dixisse Gal. mediocriter exsiccantibus conseruari partis substantiam salubrem.

Sarcotica.

Epsilotica.

Glutinantia.

Glutinantia igitur appellata medicamenta impropiè glutinantia dici manifestum est, cum re vera

Glutinantia reuera non agglutinant.

non glutinent, sed solum impedimenta remoueat, abumentia omnem humiditatem, quæ inter agglutinanda ora posset colligi, & esse impedimento agglutinationi, vnde Gal. 2. de Comp. med. cap. 21. Non enim tanquam ipsum farcorum, aut vniens, neque tanquam hæc nature solius opera non sint, sed, quod talibus impostis medicamentis vlcera carne replentur, ac coeunt, appellationem hæc sortita sunt, & huc respexit Gal. loco citato, quando dicebat: Opus agglutinantium est coniungere, & siiles partes conglutinare, vt in pristina vniatur. 1. particula reducatur. vnde loco citato subiungat: Finis glutinantium medicamentorum est nullam inter partes iungendas nasci humiditatem permittere. Et Auic. lib. 2. tract. 2. cap. 4. Consolidatiua medicina est, quæ exsiccat, & inspicit humiditatem stantem inter duas vulneris superficies propinquas, ita vt conuertantur ad glutinationem, & viscositatem, & adhæreat vna earum alteri. Quod si medicamentum hoc simul fuerit adstringens, tantò efficacius glutinationem adiuuabit, siue adstringens fuerit per se, siue ex accidenti, nam sua adstrictione prohibebit, ne plus sanguinis, quam oporteat, aut superflua alia humiditas ad vulnus confluat: præterea partes coget, atque constringet, ac in vnum continebit, vnde Gal. 3. Meth. 4. Glutinatorium plus siccet, oportet, quam quod carnem producit, ac præterea substantiam omnem in idem cogat. Hanc adstrictionem tetigit etiam Auic. loco citato, quando dicebat: Et adhæreat vna earum alteri. Dicitur est autem, siue adstringens fuerit per se, siue ex accidenti, quoniam aliqua sunt, quæ per se adstringendi vim non habent, sed per accidens eam acquirunt, veluti farina volatilis, quæ si aqua in formam pulvis reducatur, & parti apponatur, dum postea siccatur, partes in vnum cogit.

Id est necessaria adstrictio in glutinatis.

Neque tamen existimanda est necessaria adstrictio in glutinantibus medicamentis, multa enim sunt, quæ glutinant, & tamen adstrictione carent, & sola siccitas ad glutinandum satis est, modò partes diuise ad amissum sint compositæ, & ad earum exactam commisionem, quam non adeo facile assequi licet, adstrictio facit, quamuis & illa altera ratione admodum conducatur, quod prohibet confusum superfus humiditatis ad, quom: etiam nomine frigidum tanquam repellens adhibebit: vt patet de albuminibus ouorum, quæ tamen & per accidens adstringunt. Verum non ob id necessarium est glutinatorium esse frigidum, & repellens, neque etiam existimandum esse adstringentia omnia glutinare, sicuti neque omnia frigida; non enim glutinant, quæ detergent vehementer, & expurgant, vnde Gal. 3. Met. 4. Glutinatorium uero neque detergat, neque expurget, sed contra potius substantiam omnem in idem cogat. Hinc Gal. 1. de simp. med. fac. cap. 32. Neutra igitur oratio vera est, si simpliciter, & indistinctè proferatur, tum ea, cum dicitur adstringentia omnia vlcus glutinatoria, tum ea, cum aiunt, quæcunque glutinantur, adstringentium beneficio glutinari.

Simplicia glutinantia.

Non immerito igitur ab iis, qui simplicium medicamentorum vires diligenter sunt indagati, inter ea, quæ vulnera glutinant, recensentur abietina lachrima, resina pinea, terebinthina, resina laricis, vlmii foliolorum conclusus liquor, pixarida, sarcocolla, mastix, thus, & cortex thuris, myrrha, gummi iuniperinum, Arabicum, hedera, tragacantha, balsamum naturale Tacamahacha, Caranna, bitumen, aloë, gypsilapis Gagares, & Morochus, lachrima sanguinis draconis, bol. Arm. orientalis, terra Lemnia, terra Samia, terra Etruria, lapis Thracius, lapis hæmatites, amyllum, farina volatilis, vtrumque centurium, hypericum, ophioglossum, equisum, trinitas, consolida omnis, barba pastoris, alchimilla potentilla, pyrola, virga aurea, fanicula, auricula vrsi, pilosella, bistorta, tormentilla, balsamina, & eius fructus, gratiola,

A fragaria, plantago, quinque folium, millefolium, verbascum, verbenæ, flos Solis, veronica mas, isatis, brassica rubra, clymenum (cordium, vtrumque polygonum, polium, vlmii folia, querna folia, melsili folia, cupressi folia, & nuxes, balustia, malicorium, hypocistis, tilia cortex, coccum insectiorum, vinum adstringens, mel coctum, tela aranea, & alia multa, cum vna, vel plures qualitates ex dictis in vnoquoque eorum reperiantur. Elicunt etiam ex resinis, & gummi propolis per artem chymicam olea, quæ mirifice ad glutinationem vulnerum facere proficiunt, potissimum autem ex terebinthina, & abietina lachrima, nec non & thure, myrrha, Peruniana balsamo, liquore in folliculis vlmii contento, resina pinea, gummi iuniperino, imò & ex cera, ac melle. Ex dictis etiam simplicibus, innumera in eundem vsum componunt. In officinis autem preparata habentur ceratum Barbarum, ceratum palmeum, vnguentum ex resinis, ceratum de betonica, emplastrum de centauræa, oleum de hyperico, oleum Hispanæ appellatum, balsama arte facta, emplastrum ex radicibus consolidæ, & melle cocto. Accipiunt etiam thus, myrrha, sarcocolla, gummi iuniperini, gummi Arabici, mastiches, gummi hedera, gummi elemi, lachrima sanguinis draconis, balsami Peruniani, Tacamahacha, Cerannæ an. vn. j. s. abietina lachrima, liquoris in folliculis vlmii conclusi an. lib. j. resina pinea lib. f. radicem tormentillæ, bistortæ, iris, arifolochiæ rot. consolidæ, dictamni albi an. vn. s. baccharum iuniperi, lauri an. d. 6. aquæ ardentis optimæ lib. 3. & curiose mixta destillationi subiiciunt, tresque eliciunt liquores, quorum primus aquæ speciem refert, omnes tamen ad glutinanda vulnera, pliusquam credi possit, facere prædicat. Sed nihil est, quod multa composita referamus, qui enim callet, artem componendi medicamenta, ex propolis simplicibus innumera conficit. Quæ ex Galeni mente requiruntur, vt prosperè succedat agglutinatio, explicata sunt. Addit tamen 3. Meth. 7. non omnia corpora eadem glutinantia requirere, sed quæ sicciora sunt, & valentiora, sicciora quoque, & valentiora requirere, quæ vero humidiora sunt, & infirmiora, mioriora. Quod & de partibus vult esse intelligendum.

Copiosa.

Verum cum ad vulnera glutinanda, vt superius dicebatur ex Galeno 4. Meth. 1. temperatam esse substantiam carnem oporteat, & præterea sanguinem esse probum, & quantitate mediocrem, vt ibidem dicebat Gal. nemini dubium est, autentia ea esse, quæ possunt partis temperiem corrumpere, & sanguinem augere, aut mala qualitate inficere, & ad putredinem etiam trahere. Et quoniam succorum fluxio, quæ in omnibus vulneribus est timenda, temperaturam partis vitiat, & ipsum sanguinem, qui futurus est gluten, indecens autem victus sanguinem aut auget, aut alter male disponit, idcirco inhienda erit fluxio, & probus victus institutus, vt optimus sanguis generetur, & qui secundum quantitatem modum non excedat. Quod si nimia subit sanguinis copia, constat eam esse minuendam, aut si vitium aliud contraxerit, illud esse corrigendum. Potius quidem tamen hoc ad quamor à Galeno allata redigimus, nisi Gal. vbi illa proposuit, ita se explicasset, vt facile sit intelligere, non posse inter quatuor dicta comprehendere. Re vera tamen dum succorum affluxum prohibemus, & sanguinis inutilem copiam detrahimus, atque congruè victus rationem præscribimus, negari non potest, quin & substantia partis salubris conseruetur, & præcaueatur ex parte, ne putredo inter glutinanda labia interponatur. Sed forsitan Gal. simplicem simplicis morbi curationem proponere voluit, quæ enim fluxionem respicit, ad complicitum affectum pertinere videtur: & propterea dicebat ad eam partem spectare, quæ de meditatione succorum præcipit. Quia tamen in omni glutinando vulnere habenda est horum ratio,

Nō omnia corpora ex dem glutinantia requirunt. Alia requisita ad agglutinationem.

ratio, eadem nobis liceat illis quatuor addere, quæ Galenus adduxit, vel inter illa complecti.

CAPVT XXV.

De carnis regeneratione, & sarcocitis.

Carnis generatio est opus.

Quæ requiruntur, ut caro generetur.

Quod, & carnis regeneratio sit naturæ opus, non est dubitandum; fit enim caro ex sanguine, at medicamentum sanguinem coquere, & in carnis naturam vertere non possunt, sed hoc est naturæ munus, idcirco Gal. 3. Meth. 3. & 4. & 5. Meth. 3. & pluribus aliis in locis productionem carnis naturæ opus vocat. Ex sanguine igitur, quidam partem pro nutritione transmittitur, natura partis vulneratæ carnem generat, sicque cavitatem replet, unde probus sanguis sit oportet, aliter non esset idonea carnis materia, quin potius malum aliquem affectum concitaret, & in conuenienti quantitate, ita vt nec deficiat, quo sufficiens caro pro replenda cavitae possit generari, nec exuperet, sic enim potentiam opprimeret, vnde putredines, & inflammationes pro carnis generatione, sanguis etenim, quem proprius calor non obinet, dicebat Gal. 2. de diff. feb. capitulo ultimo, nihil habet reliquum, nisi ad putredinem conuertatur, vel saltem vltimus excrementis scatens redderet, quod sanationem remouat. Cum igitur natura partis vulneratæ sit, quæ carnem generat, temperata quoque, debet esse pars vulnerata, vnde Galen. quatuor Meth. primo. Itaque temperata esse subiectam carnem ad vlcera tunc conglutinanda, tum carne implenda, prorsus oportet. Numquid igitur hoc tantum satis est? An etiam sanguinem, qui affluit, bonum esse, & mediocrem quantitatem oportet? mihi id quoque multo maxime verum esse videtur, nam & qui corruptus est sanguis, tantum abest, ut ad glutinandum, & carne implendum sit utilis, vt etiam ipse nonnunquam erodit, atque exulceret. Multus humor, cum in vlcibus excrementa creet, sanationem moratur. Temperiem carnis proposuit Gal. 3. Meth. 9. dicebat enim: iusta substantiæ partis temperies causæ rationem habet, vt quæ concrescere secum, quod vlcera tum est, faciat, & cavitatem impleat. Idem 4. Meth. primo, & aliis in locis.

Ad quam facultatē spectet carnis generatio.

Quoniam autem non vnicæ est naturalis facultas, sed multiplex, ad quam opus hoc spectet, dubitari non iniuria posset; prima quidem facie videtur esse augmentariæ opus, cum augeatur quantitas carnis secundum omnem dimensionem, quod est augmenti proprium; ab augmentatiua ergo facultate prodeat, necesse est. Altera verò ex parte illud obstat videtur, quod in augmento præexistens caro illa est, quæ augeatur secundum omnem dimensionem extensione mediante, at in carnis productione non est præexistens caro, quæ in maiorem molem crescat, verum noua caro eidem adnascitur, & nouæ dimensiones, quare non videtur hoc augmentum, sed noua generatio; nec propriè dici potest carnem in vulnere augeri, quamuis vulgo dicatur, in vulnere, dum caro generatur carnem crescere; transmittitur enim sanguis, & attrahitur ad partem pro fuit nutritione, vnde portio ipsius à finibus vasorum in superficie vulneris existens, & à poris exardat, & à natura partis elaboratur, condensatur, atque assimilatur, & sic fit viuens caro, extensa ad eandem animam. Nisi quis ex eo verum augmentum esse contenderet, propterea quod si noua esset caro, quæ generaretur, & adderet quod præexistit, non apparet, quomodo possit viuere; posteaquam vniqueque pars viuere proprio, & innato calore à principiis generationis contracto, quem prædicat illi additæ ineffe non posse certum est. Hæc questio nimis excedit Medicinæ limites, & parū etiā ad rem facit, breuiter tamen dicimus, sicuti exēditur

anima ad aggregatam substantiam per augmenta, ita & innatum calidū, & eodem modo res se habet in generatione nouæ carnis; viuere ergo noua illa caro innato calore, quem tamen non à principiis generationis contrahit, sed à proximis partibus mutuatur. Hoc declarant naturæ, & tumores illi carnosii, quos non auctam carnem licet dicere, sed nouam additam fieri oportet, & tamen viuere huiusmodi caro, & omnia naturalia opera exercet. Sed quomodoque res se habeat, pro comperto habere possumus ad operationem nutritiæ facultatis consequi vulneris cavi repletionem; nutritiua siquidem facultas in parte vulneratæ existens sanguinem in substantiā partis loco deperditæ conuertens, etiam quod ex substantiā carnis in ipsa deficit, reparat sanguinem conficiendo, & assimilando, cum maxime vniuersam diligat, solutionem verò continui abhorreat.

Quoniam ergo medica auxilia ad carnis productionem primario non conferunt, vt quæ solius naturæ sit opus, medici officium circa impedimentorum remotionem solummodò versabitur, & ab iis quid agendum specificum, & determinatum desumet. Vt ergo inuenire possumus, quæ nobis pro generanda carne sint agenda, Galenus tertio Meth. tertio huic innixus fundamento, quod materia generandæ carnis est sanguis bonus, opifex verò, & auctor naturæ subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, quæ quidem natura ex calidi, frigidi, humidī, & siccī temperaturā consistit, & proinde quod iustum horum temperamentum in subiectis particulis, quibus restituitur deficientem carnem fumus, opificia ratione habet, duo nobis in omni vulnere cauo proponit consideranda; vnum est, num quod subiectum est, iusta sit temperie, hoc est secundum naturam habeat; alterum, sit ne sanguis, qui influit, bonus, ac mediocris, horum enim alterutro vitioso existente multi affectus præter naturam existunt, qui remoueri postulant, & de ijs alijs pertractat. Vna ergo cavitae in parte carnosa proposita, si sana esset pars, & si sanguinis confluxus citra vllum, vel in qualitate, vel in quantitate vitium, nihil præterea obstat, posse concludi, quo minus prima carnis generatio prosperè succedat, idque nullis externi medicamenti ope.

Atqui in ipsa prima carnis generatione, duplex prouenit excrementum, necesse esse profertur, sicuti in qualibet coctione, & alimentis mutatione, vnum videlicet tenuius, alterum crassius; & quia minus tenuius, quod in tertia coctione generatur, cum sana est caro, per insensibilem halitum dissoluatur, unde dicebat, his excrementis etiam per vniuersum corpus semper proueniuntibus, quod tenuius est, ipsa invisibilis est perpiratione, in ulceribus tamen ob naturalis caloris imbecillitatem, quæ etiam de causa, sicuti, & nonnunquam quoniam corpus utitur nutrimento, quàm iustum sit, ampliore, uel motus quoslibet uehementior animali cōtingit, aliās fieri foetī, sibi dē fieri visibile, aserit, cum fiat te quibus quædam sanies, ichor Græce dicta, ex qua ulcus redditur humidum; crassum uerò excrementum, quod quidem sania existente carne, est sordes, quæ in summo corpore nostro colligitur, & subuculas insidet, & pilorum est materia, in ulceribus esse ait sordem, ex qua ulcus redditur sordidum, & hæc excrementa cum generationi carnis sint impedimento, ulceris insert; duplicibus propterea medicamentis ulcus egere, utique ut humidum est, siccantibus; ut sordidum, quæ ipsum expurgent, & quoniam nullo unquam tempore natura cessat, & proinde nec tempus ullum est, in quo non ambo hæc in cauo ulcere colligantur, concludit etiam, nec tempus ullum esse, in quo non utrumque medicamentorum genus desideret ad ulcere, utique, & quod siccet, & quod expurget.

Quoniam autem ipsorum siccantium quædam magis exsiccant, quædam minus, immo quatuor ordi-

Medici partes.

Impedimēta.

Medicamēta, quę carnē generant, sic esse debent, & detergentia.

ordines siccantium statuantur, & in vnoquoque etiam siccantē tres mansiones notantur, vt quān siccas medicamentum esse debeat, noscimus, finem, quo tendunt, respiciendum iubet, quippe superfluum humiditatem tantum abluere debent, nequaquam affluentem sanguinem; si enim non modō humoris, qui inluit, redundantiā consumeret, verū etiam affluentem sanguinem depopularentur, & rescici carnem, ceu materiam eius abluentia, prohiberent. His ergo de causis vult, vt modicū tum siccet, tum detergant, ita vt primi sint ordinis.

Verū quoniam non vnica est omnium corporum natura, sed varia admodum, & propterea, quod medicamentum in vno siccabit vt duo, in alio vt tria id præstabit, in alio vero vt vnam tantum, & productam carnem ei, quę ante erat, similem edicoportet, vlceraque ipsa in humiditate non sunt æqualia, nam alia magis, alia minus humida sunt, vt distinctius habeamus, quam siccas esse medicamentum conueniat, ægri naturam, & vlcero diuersitatem, inquit, quę consideranda; id enim nobis proponentes, quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicare, & propterea, quę similia (si sunt) postulare; quod vero præter naturam est, sublationem sui, eoque contraria requirere, proculdubio comperimus, inquit, vlcus, quod est humidius, eō sanē medicamentum, quod magis siccet, indigere, corporis vero naturam, quanto est humidior, tanto quod minus siccet, medicamentum postulare: idemque esse de parte, asserit tertio Meth. septimo: Siccior quidem sicciora postulare, humidiora vero humidiora; vnde si qua sint vulnera, quibus par est humiditas, quod in sicciorē corporis temperamento consistit, vtique magis siccari postulabit, quod in humidiorē, hoc sanē minus, quo natura naturę interest, & sic nouella. Caro erit præextensis similis. Itaque colligit inueniri non posse vnum pharmacum, quod omne vlcus cauum sanet, immo pro modo humoris, sordisque, atque ipso laborantis temperamento immutandum medicamentum, quandoquidem quod in vno carnē generat, in alio foris sordem, & sanem producat, & in alio etiam vltra modum siccabit, & deterget: ideoque nos admonet, si quando aliquo apposito iarcotico nihil proficiamus, vt sordem, & sanē consideremus, quo possumus cognoscere, num medicamentum parcius siccauerit, an vberius; nam si plinculū sordis sit, totumque vlcus humidius, intra modum siccabit, sin purum, & absque humore cernitur, vltra statim quoque mensuram excessus, defectusque subiungit, ex ipso notatum modo intelligimus, tandemque pharmacum, quod deinceps applicabitur, vel siccius, vel non tale ad mouebimus. In quo tamen de alio nos admonet tertio Meth. 6. ne videlicet copia medicis nobis imponat, quę interdum prouenit, quia medicamentum sit valentius, quā pro corporis natura, & propterea de subiecta carne nonnihil vna detrahatur, & colligatur: quod quidem euenisse, ait, curam Medico, qui curat vlcus sordidum citra rationem viridi medicamento, mel ei admiscens, multis inop diebus æquē sordidum repertiens, deinde inops consilij, nec habens, quod se verteret (accidebat enim, vt non modō non purgarentur sordes, sed etiā vt de subiecta quoque carne nonnihil vna detraheretur, & colligaretur, propterea quod medicamentum valentius, quā pro laborantis natura erat) plus deinde (vt erat egregius Medicus) mellis assidue medicamento adiecit, quod videlicet adhuc valentius purgaret, ceu non satis id medicamentum prius adhibuit fecisset: eueniebat autem contra, quippe quantum ille intendebat medicamentum, tantum subiecta caro colligabatur. Quod vero in vlcere ex liquata carne sordis apparuit, id Medico, ceu medicamentum nihil efficeret, impoſuit. Ideoque ibidem

Ex quibus habetur quam siccas esse debeat sarcoticum.

A notas tradit, ex quibus cognoscamus, quando sordis copia ex valentiori medicamento prouenit, & quando ex imbecilliori, dicens: Etenim si quā maxime similiter sordidum ex vtroque medicamento vlcus deprehenditur, at certē cautius maior ex valet, & quod colligat, medicamentum efficitur. Quin etiam labijs prælit, rubrumque, & phlegmone quodammodo affectum vlcus cernitur: aliquando verō resolutionem quoque manifestam ex huiusmodi medicamento æger sentit. Quod verō minus, quā par est, siccet, non quidem mordet, neque quicquam efficit eorum, quę retuli. Vt concludere liceat in Galeni doctrina, quemadmodum etiam videre est 3. Meth. 4. & 2. de Comp. med. per gen. c. 1. & 20. & pluribus alijs in locis, ad vulnera carne implenda requiri medicamentum exsiccans, & detergens, mediocriter siue mortuū, æstimata facultate in respectu ad excrementorum copiam, & qualitatem, corporisque, & partis affectū naturam; huiusmodi enim quemadmodum refert 2. de Comp. med. per gen. cap. 20. sanguinem ad refectionem idoneum tū pro qualitate, tū pro quantitate reuertat, ea tantum, talemque quanto natura, & quali carnis generationem indiget. At quę mordent, etſi detergant, non tamen caluitatem replent, nisi iſi permisceantur, quę mortuum obundant, immō subiectam carnem potius colligant, vnde & Gal. 2. de Comp. med. per gen. c. 20. Cæterum quod nullius sit mordicationis particeps medicamen purum vlcus seruat, siquidem tale accipit. Sordidum verō necesse est illud tantum pro sua ipsius potestate detergere, quantum crassitudinis sordes habuerit; quin etiam carnem recens iunctam mordere, & excedere debuit. Vnde palam colligitur, id, cum tale existat, vlceri carnem non esse induratum, nec cauitatem carnem repleturum, sed quod potius ipsam colligabit, imminuetque, atque huius rei causa medicamentum, quod sordibus copiosis repurgandum est, non semper carnem potest egerere, nisi vel vberiore oleo, vel rosaceo liquatum deterſionis vehementiam remittat, vel ex cerati mixtura resolutionem deponat.

Ex his licet colligatur non parum inter se differre glutinantia, & sarcotica, vt etiam notat Gal. 3. Meth. 4. Namque glutinatorius plus siccet oportet, quā quod carnem producit; præterea quod carnem producit, statim etiam detergendi vim obtinet, oportet, quo non modō redundantiā humoris siccet, sed etiam sordem auferat, glutinatorius vero neque detergeat, neque expirget, sed contra potius substantiam omnem in idem cogat. Quam facultatem habere, ait, medicamenta ea, quę auſtera, & adſtrigētia vocantur, à quibus, dum carnem producēda ſtudeamus, maxime cauendum monet, vt quę sordem vlcibus artius affigant, quam vt facillē possit absolui, vt proprium opus glutinantium, & sarcoticorum, scilicet carnem generantium sit, quod ipſe fateſcit 2. de Comp. med. per gen. cap. 20. affectum partem recentis vacuare, ne videlicet sanies carnis generationem, glutinationemque impediāt, qua ratione hæc glutinantia, illa vero sarcotica vocantur, non autem, quia primō faciāt ad glutinationem, & carnis generationem, & ideo neque omnis natura, vt docet 3. Meth. 7. eadem glutinantia, & sarcotica requirit, sed siccior, & valentior valſiora, humidior, & infirmior mitiora. Hanc Galeni doctrinam posteriores ſerē omnes ſequuti ſunt, vnde Paulus lib. 4. c. 40. Cauum vlcus carnem, quę pēit, reſtitui poſſulabatur, cuius generanda matricis sanguis moderatus eſt, & probus, opifex verō natura. At excremento tenui humidum vlcus redditur, ex crasso sordes coalescunt, eoque medicamenti eget, quę modicē siccant, purgantque. Quod si nihil medicamentum ad creandam carnem inductum proficiat, ad aliud ſic dēgredīdum eſt; ſi plulculum ſordis ſit, humidiusque

Signa, ex quibus cognoscitur, nū medicamentum parcius, vel plusquam par est, siccauerit. Sarcotica qualia.

Differētia inter glutinantia, & sarcotica.

viciis, sciendum venit medicamentum intra modum siccatissimum intendendum esse ipsum mellis mixtura: fin purum, & abque humore cernitur, vltia, ac remittere conuenit. Accidit etiam nonnunquam carnem à valentiori medicamento consumi, vt sordidum, humidumque vlcus appareat, quemadmodum ex ijs, quæ iniunx, ac par est, siccant, verum hoc vlcus, dum consumitur, cauum magis euadit, labris pratumidum, rubens præterea, & inflammationis particeps: sæpe vero æger manifestam erosionem percipit. Alterum illud, quod à parum siccantibus remedijs humefcet, nihil horum succedaneum habet, & Auic. quarta quarti, tract. 1. capitulo quarto: Medicamen faciens nasci carnem est illud, quod coagulat sanguinem sanum in carnem. Quod si fuerit ei exsiccatio vehemens, prohibet venientem sanguinem, quare non habebit materiam caro; & si est abstersio ei vehemens, remouet eam, & facit eum currere, quare consumit materiam inuentam carni, ergo oportet, vt non sit ei plurima exsiccatio, immo vsque ad terminum, neque abstersio fortis valde, immo abstersio pauca in tanta quantitate, vt abstergat sordidum abque mortificatione, & non indiget stipicritate, de qua est curandum. Et capitulo vndecimo. Et scias, quod quandoque est medicina faciens nasci carnem in corpore, aut membro, & non est faciens nasci in alio, & illud ideo, quoniam fortasse exsiccat in corpore, & non exsiccat in corpore secundum complexionem duorum corporum, & secundum quod sciuit fortasse superfluum abstersio in corpore, & non superfluit in corpore, neque est abstersio omnino, cum hæc medicina indiget exsiccatioe quadam, & abstersio quadam mensuratis secundum corpus, & non absolutis, & res mensurata est diuersa cum impressione sua in rebus, quia non sunt conuenientes quantitates in passione. Et omne exsiccatum quidem, cuius siccitas est minor siccitate corporis, quod cum eo curatur, est iterum abbecuatum ab hoc, vt faciat nasci carnem eius, immo oportet, vt sit siccus eo, & propter illud sit, quod oliuam non facit nasci carnem in corporibus siccis, quæ pertransunt æqualitatem in siccitate, & experimentum quidem est illud, quod scitur illud, quod est ex siccatione, & statione, scilicet, quod non ultra operatur, & quod facit nasci carnem secundum processionem, vel continuationem successus, & quod sordidat, seu quod sordidum generat. Quod si videris exsiccatioem, cum qua fortasse non nascitur caro, tunc humecta parumper medicamina siccata, & si sit sordes, tunc adde in siccitate, & dimitte illud, quod vadit secundum virtutem suam. Et inferius, quod si corpus fuerit siccum, & vlcus humidum valde, tunc necessaria sunt medicinae vehementes exsiccatiois cum comparatione ad medicinas facientes nasci carnem, & in residuo sunt necessariae medicinae, quæ sunt media, & quarta primi, doct. quinta, cap. 28. Si autem illud, quod perditum fuerit, fuerit caro, sicut est in ulceribus profundis, non erit festinandum in cicatrizando ea, immo primo erit studendum, vt caro in eis nascatur. Et caro quidem non generatur nisi ex eo, cuius siccitas non multum primum gradum transcendit.

Verumtamen hic considerationes attenduntur, de quibus cura est habenda. Et ex eis est consideratio dispositionis complexionis membri principalis, & complexionis vlcis, quoniam si membrum in sui complexionem fuerit multæ humiditatis, sufficit siccitas pauca in primo gradu, quoniam ægritudo non multum fuit elongata à natura membrifera si membrum fuerit siccum, & vlcus humiditatis multæ, erit necessarium illud, quod exsiccat in secundo gradu, & tertio, vt reducat ipsum ad suam naturalem complexionem, & in temperatis quidem dispositio erit æquanda. Et ex eis est complexionis totius corporis

A consideratio, nam cum corpus fuerit multæ siccitatis & membrum augmentatum in humiditate, fuerit in humiditate temperatum, secundum corpus æquale cum temperamento erit exsiccatum. Et similiter si corpus fuerit in humiditate augmentatum, & membrum in siccitate. Et si ambo ad augmentum decuerint, tunc si egressus fuerit ad humiditatem, minori exsiccabitur siccitate, & si fuerit ad siccitatem, maiori siccitate exsiccabitur. Et ex eis est consideratio virtutis siccantium; quoniam licet exsiccantibus carnem nasci facientibus exsiccatio fortis non queratur, qualis est illa, quæ prohibet materiam, quæ descendit ad membrum, quod sit aptum ad hoc, vt carnis generatio sit ex ea, sicut queritur in exsiccantibus, quæ non administrantur propter generationem carnis, sed propter cicatrizationem; tamen ex eis queritur, vt sint ipsa abstergentia, & lauantia saniem, magis quam exsiccatia cicatrizantia, ex quibus non queritur, nisi cicatrizatio, & consolidatio, & continuatio. Et omnes quidem medicinae, quæ sine mortificatione deficiant, sunt ingredientes in genus earum, quæ carnem nasci faciunt. Quamuis autem Auic. quarta quarti, tract. primo, capitulo quarto, videatur referre carnis generationem in ipsa medicamenta, dum inquit: Medicamen faciens nasci carnem esse illud, quod coagulat sanguinem bonum in carnem, vel saltem statueret actionem, medicamenti sarcotici in ipsum sanguinem, cum in Doctrina Galeni excrementa vltimum respiciat, quia tamen in aliis ne latum quidem vagum à Galeno recedit, existimo illis verbis nihil aliud voluisse Auicennam, nisi medicamen faciens nasci carnem esse illud, quod naturam adiuuat, vt coagulet sanguinem sanum in carnem, absumendo videlicet excrementa, aut mendum esse in codice Auicennæ.

Eodem modo à reliquis ferè omnibus, qui post Galeni tempora fuerunt, de sarcoticis, quibus cauitas vulneris tepida est, determinatum comperies, ideoque passim inter sarcotica recensentur thus, hordeacea, fabacea, & erui fatina, iris, aristolochia, Cadmia, panax, pompholix, aloe, myrrha, scordium, hypericum, pix arida, pix liquida, lignorum caries, ex quibus alia valentiora sunt, & ob id siccioribus, & valentioribus naturis conuenientia, vt aristolochia, & panax; alia vero minimum siccant, & proinde mollioribus, & infirmioribus naturis conuenientia, vt farina hordei, fabarumque, & thus; alia vero inter hæc media sunt, vt erui fatina, & iris, quæ ideo inter medicinas naturis conuenire dicunt. Habentur etiam multa composita in eandem rem, cuiusmodi est pulvis sarcoticus appellatus, pulvis ex æquis portionibus myrrhæ, thuris, & aloes confectus, qui est in frequenti vtu apud Bononienses, vnguentum basilicon maius, vnguentum fuscum, vnguentum de betonica, & gummi Ellenii, oleum de hyperico, oleum Hispanæ appellatum, Balsamum arte confectum, & eius aqua, & alia multa.

Aliam tamen considerationem addit doctissimus Mercatus lib. 2. de præsid. Art. Med. usu cap. 13. parum à Galeno, & reliquis deflecent, duplici enim ratione siccandum in vulneribus cauis animaduertit.

E vt caro generari possit, prima quidem ob tenuem illam saniem, à qua vlcus redditur madidum, sed tamen non medicamentis, quæ potestatis siccant, quia sunt ea omnia, quæ à Galeno proponuntur, & eius sectatoribus; verum ipsi tantum, quæ ebibendo, & sugendo huiusmodi saniem, vlcus ab illo madore liberent, qualia sunt linea filamenta, aut canabina, spongia, & extensio crebra lineis, & mollibus lineis, vel gossipio, aut lana. Quod enim huic saniei nihil profuit medicamenta potestatis siccata, ex eo colligit, quod sanies in carnis generatione prodians tanquam excrementum à carne ipsa ad ulceris cauitatem pellitur, quemadmodum quotidiana experientia demonstrat.

Sarcotica simplicia.

Composita.

Alia requirunt ad carnis generationem.

strat, palam est autem, sanie intra vulneris cavitatem contenta nulla lege proficua esse medicamenta, quæ potestate sunt sicca, sed ea tantum, quæ acta siccant, ut dictum est. Altera ratio, propter quam siccandum esse existimat, est ut caro generetur similis præexistenti, ob idque medicamenta potestate sicca à Galeno relata conveniunt profuturæ. Cum enim calor naturalis ob cutis defectum facile evanescat, non valet, veluti cum lana pars erat, sua munia prosperè perficere, unde licet carnem generet, non tamen præexistenti similem generat, hoc est æque solidam, & densam, sed molliorem, cum non possit pusillus calor ad vnguem discutere, quod alimenti superest. Ut ergo genita caro robur, firmitatem, soliditatem, & consistentiam habeat, necessaria semper esse medicamenta, quæ potestate siccant, concludit. Quis etiam evidentiſſimum argumentum illud esse asserit, quod diuersi gradus exsiccantiū statuuntur, indicatione supra à partis vulneratæ natura, propter aliam enim id fieri non potest, nisi ut caro, quæ resici debet, parti similis euadat, & eiusdem sit compagis, & naturæ cum ea, quæ in parte præest; quod si solis saniosis humoribus huiusmodi medicamenta deberentur, non esset opus diuersos illos siccantium gradus constituisse, indicatione sumpta à partis naturæ, sed ratione petita à maiori, aut minori copia humiditatum, quæ non intensiora, aut remissiora exsiccantia exoptant, sed maiorem diligentiam in artifice, hoc est, detergendi, & repurgandi frequenter, & ut conuenit, vicius ipsum linteis, & penicillis. Idem ex eo posse colligi, quod si leuiora exsiccantia, quam par est, adhibeamus, caro non supercreſcit, unde Hippocratem adducit libro de Viceribus dicentem: Vbiunque in viceribus, quæ neque rectè, neque ut res postulat, assidue purgata prius fuerint, producti caro cæperit, solet plurimum supercreſcere; in his vero, quæ rectè, atque ut res postulat, assidue purgantur, & nisi collisum aliquod accesserit, fucis præsidis nutrantur, plerumque caro non supercreſcit. Ex quibus inferit in v. ceribus, quæ prius probè à terebrentis coctionis purgantur, sicca medicamenta superfluum alimentum depopulari, ac consumere, ne caro mollior fiat. Addit vterius calidiora paulò ipsa carne oportere esse sarcotica, quo sanguinem attrahant, neque vilo modo adstringere, ne, quod influit, repellant, sordemque viceribus arctius affigant. Concludamus igitur in Galeni doctrina, & iuxta etiam posteriorum placita, quò si operè succedat carnis generatio in vulnere cauo, necessarium esse vsum moderatè siccantium, & abstergentium fine moriū citra adstrictionem, quæ etiam videtur fuisse Hippocratis sententia; dum enim libro de Viceribus inquit: Quæcumque vlcera non probè, & ut conuenit, expurgata, semper prius pullulare incipiunt, ijs maxime caro supercreſcit, quæ verò probè, & ut decet, expurgata semper ad siccus promouentur, ijs, nisi linti confusa, caro ut plurimum non supercreſcit; necessitatem purgantium, seu abstergentium, & exsiccantium videtur proponere.

Non minus necessaria est peregrinorum corporū intra vulnus exsistentium detractio, nec non & præcautio, ne quid huiusmodi intra vulnus decidat, ac delitescat, si carne replenda sit cavitatis: repleri enim cavitatis carne non potest, quando à aliquo datur insensum intra vulnus continetur; unde si substantia contenti corporis nullum faciat negotium naturæ, vel si contentum corpus in tali reperitur loco, ut nullam molestiam naturæ inferret, forsitan eo non obstante reliquam cavitatem impletur natura, & vulnus ad sanitatem perducitur. Primum contingere experientia quotidiana ostendit, videmus enim vulnera bellico fulmine illata nihil refragante contenta pluma plumbæ, non raro carne repleri, & ad sanitatem perducī. Aletum euentus posse testatur Hippo-

crates, quinto enim Morb. pop. hæc refert. Qui iuxta inguen sagitta percussus est, quem nos vidimus, maxime præter omnium spem seruatus est, neque enim culpis exempta est; erat enim valde in profundo, neque sanguinis eruptio vlla memorabilis fcebat, neque inflammatio, neque claudicauit; cæterum cupidem iuuenimus nos, ipsamque eximimus, cum sex iam essent anni, ex quo claudicatus erat, suspicio autem erat hæc inter medios nos cupidem occultatam fuisse, nullamque venam, aut arteriam dissecam esse.

Amplius, si vulnus fuerit contusum, quoniam non nisi ex sana carne noua caro nasci potest, & omnino ad carnis generationem vlcus purum requiritur, necessarium erit, ut cavitatis repleri carne possit, contusam carnem abscdere, & propterea eius suppuratorem procurare medicus debet; unde Hippocrates libro de Viceribus: Quodcumque vlcus carum, percussimue acuto telo est diuisum, medicamentum enarmon, & siccans, & quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum cæcia sit, huic ita medendum est, ut quam celerissime suppuret; nam & minus phlegmonem vrgebitur, & necesse est, carnes, quæ contusa cæcæque sunt, putrefactas, & in pus verſas liquari, postea notiam carnem nasci.

Tandem quoniam temperatam esse subiectam, carnem oportet, ad vulnera carne implenda, & sanguinem esse probum, & quantitate mediocrem, ut dicebat Gal. 4. Meth. primo, videndum erit ne quid accidat quod partis temperamentum possit euertere, & si sanguis redundet, minuendus; si vitium aliquid contraxerit, corrigendum erit hoc vitium. Et quoniam ab influentibus fucis temperamentum partis euertitur, & vitatur sanguis, qui deberet esse carnis materia, fluxionem inhibere oportebit.

Rectè quoque vicius ratio erit instituida, ne sanguis in maiori copia generetur, quam par sit, aut prauis genitis lucis inficiatur, vel ob prauam ingestorum qualitatem aliter vitietur.

C A P V T XXVI.

De absterſione, & abstergentibus.

Ubi absterſio ex Galeni mente sit actio necessaria requisita ad carnis generationem, antequam vterius progrediamur, consideranda est eius natura, ut postea quanta sit eius necessitas, elicere valeamus. Abstergendum esse in cauis vulneribus inferebat Gal. quia in ipsis ob innati coloris imbecillitatem necesse est, dum alimentum coquitur, pro partis nutritione duo excrementorum genera suboriri, vnu tenue, & alterum crassum; illud quidem ichor, hoc fordes appellatum, unde sicuti tenuioris ratione exficcare conueniunt, ita ratione crassioris abstergere; ea enim est sordium natura, ut propter viciditatem vulneris affixæ parietibus contumaciter hereant, & ob id per absterſionem auferri possunt. Addiderunt recentiores alia quoque ratione abstergendum esse in vulneribus, gratia videlicet puris, quod iuxta vulnere cauo necesse generatur, modò ex carne confusa, modò ex supercreſcente carne eliquata, semper autem ex superfluo sanguine ad vulneratam partem pro eius nutritione transmissio; cum enim par sanguinis quantitas ad partem pro eius nutritione transmittatur, ac sanitas tempore, & fortassis etiam maior, tanteque sanguinis quantitas ab imbecilla parte non possit confici, & in substantiam partis verti, quod superfluit suppurat, & sit pus, a parietibus vulneris abstergendum.

Propterea absterſio erit opus, quo quæ vulnere parietibus hærent defixa, aut impacta abraduntur quodammodo, & amouentur. Quod duplici ratione fieri posse certum est, aut videlicet manuum opera

Absterſio
quid.
Duplex ab
stergendi
ratio.

Alia requisita ad carnis generationem.

opera, dum gossipio, vel molli lana, aut alia re simili specillo obuoluta, vel linteo, aut spongia vulnus emundamus, aut medicamentis, quæ abstergeri vim habent, abstergere enim non esse naturæ opus accipiunt omnes. Vnde Gal. 3. Meth. 8. Purgari sordida possunt, etiam carne naturalem statum non seruante, propterea quod medicamentorum tantum est opus.

Absterger. dia duplicia.
Quæ ergo abstergunt medicamenta, duorum generum statuuntur, alia siquidem per se abstergunt, alia verò ex accidenti, & hæc appellantur abluentia; fluxibilia enim sunt, & hæc fluxibilitate pertranseundo sordes leniunt, liquant, & abluunt, non aliter ac aqua proiecta, aut aliter fluens sordes à tetra, aut alio corpore secum trahendo abluere, ex quo abluentia fuere appellata, vnde Aui. lib. 2. tract. 1. c. 4. Lauatua verò est omnis medicina, cuius proprietas est, vt abstergat, non virtute agente in ipsa, sed virtute patiente, quam inuadit motus, & significo per virtutem patientem, humiditatem, & per motum significo cursum; currens enim subtile cum vadit (super orificia venarum, lenit humiditate sua superfluitates, & remouet eas suo cursu, sicut aqua hordei, & aqua cucurbitæ.

Absterger. tia per se quæ.
Quæ per se abstergunt, ea sunt, quæ vi sua deterfomenta abradunt à parietibus vulneris, seu viceris excrementa crassa, à Græcique rhyptica appellantur, & genere non differunt ab his, quæ poros, & meatus expurgant, & factu liberant, dicta ob id à Græcis pororum ephrastica, & eccecharistica, sed solum secundum magis, & minus, vnde Gal. cum de Simp. med. fac. capitulo 12. Nam in ratione maioris, & minoris differunt substantiæ genere minimè diuersa tum emplastica ab ijs, quæ fordem nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ in superficie foris auferunt, siue in cute siue in viceribus, ea extergentia, sive rhyptica nominantur, quæ verò poros etiam expurgant, ea subtiliorum his partium sunt, & emplastice contrariæ, proinde pororum ephrastica, & eccecharistica, quasi expurgantia, & factu liberantia dicant, appellantur. Nitrofa quidem, & amara sunt, quæ poros expurgant, vt ibidem dicit Galenus, quod si intra corpus assumenda sunt, etiam si quedam adstrictio illis sit adiuncta, non minus expurgant, immo & fortasse magis, impellente veluti manu adstrictoria facultate expurgatorias partes, vt alibi de cuit Gal. Salmem non obest adstringens facultas expurgatio propter meatuum amplitudinem, & præterea viscera corroborant: at si extrinsecus cuti sint apponenda, vt monet Gal. 5. simp. cap. 12. solam nitrolam qualitatem possident exactam est opus ad ea peragenda, quæ dicta sunt. Nam foris meatuum exiguitas peius ab adstrictione occulsa, quam probè queat expurgari, non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, nec expurgatur. Non solam autem nitrofa, & amara sordes vicerum possunt abstergere, verum & vitibus minora, vt sunt dulcia, & tenuium partium; immo nitrofa, & amara in contumacioribus tantum sordibus vtuntur, vel si ad minus contumaces fordes ipsi vt volumus, quæ ex eis sunt imbecilliora delinimus, & cum alijsetiam permiscemus.

Inter simplicia igitur, quæ abstergunt, connumerantur saccharum, mel, farina fabarum, hordei, erui, lupinorum, lentium, cicurum, item serum, aquæ thermales falsæ, & nitrofa, veluti est aqua Teruciana, semen lini torrefactum, & hæc sunt leuiora. Fortiora his sunt iris radix, panacis, aristolochie virtusque, semen ormini, apium, marrubium, absinthium, herba regina appellata, terebinthina, pix vtraque, sel, & huiusmodi, fortissima verò sunt vtrumque veratrum, hermodactyli, cinis tartari, & huiusmodi, ex quibus varia componi possunt. Habentur autem in officinis præparata mel rosaceum, oxymel, & mun-

A dicatorium appellatum ex apio, quibus fortius est vnguentum ceratinum appellatum. Egregium mundificationum euadit digestum lotum, si ei præcipit. ti tantillum admisceatur. Cum eodem permisceri solet mel rosaceum, & oxymel, & pulvis myrrhæ, & aloes. Sed alias vberior silua huiusmodi medicamentorum proponitur.

CAPVT XXVII.

De Suppuratione, & Suppurantibus.

B Voniã quod suppurationem postulat in vulnere cauo existens generatio carnis obstitit idcirco videre oportet, quæ ratione promouenda sit eius suppuratio, & quæ sint Medici partes seu vnde nam hauriende sunt vitiles indicationes. Id autem non aliunde melius, quam ex ipsis suppurationis natura fiet conspicuum.

Suppurare quidem illud dicitur, quod in pus vertitur, vnde Gal. 5. de simp. med. fac. cap. 2. Suppuratio, dicebat, est in pus mutatio. Hæc alio modo appellari solet maturatio, quamuis metaphoricè perficitur enim coctione quadam à naturali calore, vt primò animaduertit Aristoteles 4. Meteorologicorum, deinde Gal. & eam proinde inter operum naturalia connumerat: Vnum, dicebat 5. de simp. med. fac. cap. 1. go. ex naturalibus operibus est ea, quæ in pus fit conuersio; nam & illic perficitur quædam coctio. Eandem appellat Gal. 1. de diff. feb. cap. 6. putredinem aliquid coctionis in se continenter, sed talis putredo, dicebat loquens de pure, aliquid in se continet coctionis, nam adhuc vi concoquente in vasis remanente. qui interim putrefcit humor ad talem peruenit alterationem: vnde vt magis pateat (suppurationis natura, animaduertende sunt tres illæ alterationes, quæ in corpore animalium sunt, à Galeno proposite quinto de simp. med. fac. cap. 6. quarum vna omnino est secundum naturam, altera omnino præter naturam, tertia media, & ex vtraque mixta. Prima in alimento attenditur, cum videlicet à calore naturali coquitur, vt ex eo nutritur corpus, & triplex est; vna siquid fit in ventriculo, in qua ex assumptis generatur chylus; altera fit in hepate, & venis, cum videlicet ex chylis, vel pituita fit sanguis: tertia in omnibus partibus, cum in eorum substantiam sanguis conuertitur. Quæ est omnino præter naturam, ea in omnibus putrescentibus attenditur, cum enim lusus alterationis finis sit putredo, planè constat esse omnino præter naturam. Media, & mixta ex vtraque ea est, de qua in præsentem est sermo; videlicet suppuratio.

C Quod verò media sit inter alterationem omnino secundum naturam, & eam, quæ omnino est præter naturam, hinc colligi potest, quæ secundum naturam existit fit ex familiaris animantis natura, vt inquit Gal. loco citato, & ab ingenito calore eam planè superante, eiusque finis est corporis nutritio: at quæ præter naturam ab aliena caliditate perficitur, & ad nihil est vitilis; illa enim est, quam Galenus primo de diff. feb. capitulo 6. appellat putredinem, quæ fit natura superata, quando scilicet vis concoquendi imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum transmutationem, vel quia humor putrescens est maxime vitiat, etiam si vis ipsa non sit omnino imbecillis; uel quia vis ad ultimum imbecillitatis peruenit, etiam si humor non sit maxime vitiat, quo fit vt (solo præternaturali calore alteretur humor, & proinde in eius putredinem alteratio terminetur.

D At suppuratio fit quidem à naturali calore, uerum non planè uincente, neque enim ex materia fit, quæ prius sit benigna, ut dicebat Galenus 7. de simp. med.

Suppuratio quid.

Tres alterationes in humano corpore.

Suppuratio est alteratio media inter secundam naturam, & præter naturam.

Augens in suppuratione.

med. fac. capitulo sexto, neq. tamen ex omnino aliena, & propterea quod alteratur neque putrescit, neque etiam nutriendum corpori est idoneum, sed pus euadit, conspectui album, vt notat Gal. primo de dif. feb. cap. 6. & crassum, & quaque verum sibi simile, leue autem tangenti, & minime festidum.

*Quomodo
suppuratio
fit media
transmuta-
tio.*

Quomodo etiam suppuratio fit media illa transmutatio, pulcherrime docet Galenus 2. Aph. 47. his verbis: Pus ex sanguine ortum habet, qui semi malum, vt quispiam dixerit, habet transmutationem, nam mala simpliciter cum putrefactione fit solida, sicuti quæ simpliciter optima; est ipsa nutritio partium animalis: at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extrinsecum, neque à solo secundum naturam facta, mixtus enim quodammodo ex vtriusque; est calor inflammationis. Neque huic repugnat, quod Galenus proficitur primo de dif. feb. capitulo sexto, pus scilicet fieri superante natura, qua ratione dicebat, Superante vero integrè ipsa natura, optimum fit pus, conspectui album, & crassum, & per integrum partium victoriam nature hic intelligit Gal. naturæ victoriam supra calidum extraneum; quamuis enim ab vtroque calore fiat alteratio, superatur tamen calor præternaturalis. At quando 5. de simp. med. fac. capitulo sexto, asserit alterationem hanc fieri à calore non prorsus vincente, victoriam caloris naturalis supra materiam, quæ alteratur, intelligit, quam profectò non habet calor, cum vno possit materiam assimilare. Vnde dicebat loco citato: Siquidem alterationis secundum naturam duo hæc insunt, vt ex familiari animantis natura fiat alteratio, & ab ingenito calore planè superetur. Quod etiam primo de dif. feb. intelligit de victoria caloris naturalis supra extraneum, ex eo non minus colligi potest, quod eodem loco multas constituit alterationes medias inter putrefactionem & suppuratorem ex eo ortas, quod neuter calor integrè habet victoriam super alterum, in quo quidè multi sunt differentiarij modi, & ideo ibidem: Ex duorum autem generum miscella (eorum vnum fieri dicebat superante natura, alterum vero superata) alia tertia secundum speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo, quod magis, & minus superare, vel superari alterum generum reperiuntur. Hinc postea de hac tertia loquens subiungebat: Sæpius enim cum calore album factum fit pus, videlicet vel festidum odorem, vel tenuem substantiam obtinet, sæpius vero non album apparet, sed limidum, atque in his omnibus magis, ac minus infinitis modis euariat.

Sed nec videtur penitus subdita difficultas, cum Gal. dicat secunda Aph. 47. Suppuratorem fieri neque à solo calore præternaturali, neque à solo secundum naturam, postquam mixtus est quodammodo ex vtriusque calor inflammationis: Si enim ab vtroque fit calore, quomodo dici potest, à naturali calore integrè superari præternaturalem? propterea sciendum est præternaturalem calorem locum habere in suppuracione, trahit enim materiam ad putredinem; contra naturalis calor materiam ad benignum conatur reducere, & partibus assimilare, atque cum vel ob propriam imbecillitatem, vel ob materię vitium hoc assequi nequeat, facit, quod potest, prohibet enim putrefactionem, deuictò præternaturali calore, & materiam in pus conuertit, quod in colore saltem spermaticis partibus est simile, quamuis habeat aliquid putrescentię, vt notauit Gal. 4. Meth. 5. ob actionem præternaturalis caloris, qua ratione ex appellauit 1. de dif. feb. 6. putrefactionem habentem aliquid coctionis. Patitur ergo materia ab vtroque calore, sed tandem à naturali vincitur præternaturalis calor, pulsus, conficitur habens supra enarratas conditiones; quando autem integrè non vincitur, vna, vel plures ex conditio-

*Quomodo
calor præ-
ternaturalis
locum
habeat in
suppuracione,
ne.*

Abnibus optimi puris deficiunt, vt ibidem dicebat Galenus.

Cum igitur suppuratio fiat ab ingenito calore, qui talis, & tantus esse debet, vt præternaturalem, qui materiam suppurandam trahit ad putredinem, possit superare, idcirco procurandum erit, vt calor ingens prorsus secundum naturam leue habeat, quod ad eius temperiem attinet, in qua robur eius esse constitutum; hinc fonere atque conseruare institum calidum oportebit, vt vagoem fit symmetrum. Et quoniam in maiori quanto maior est virtus, idem quam plurimum esse conuenit. Cum vero materia interdum ob prauam adnexam qualitate naturali calori rebellis sit, & contumax, & ob id egrè suppurabilis, praua illa qualitas suo contrario color expugnanda. Pari ratione, si naturalis calor igneus euasisset, contrariis remittendus esset caloris excessus, vt ad suam symmetriam reduceretur; sicuti excitandus esset calor, si hebetata esset eius qualitas.

Ex quibus patet, varia esse, quæ ad promouendam suppuratorem faciunt, alia enim id præstant fouendo naturalem calorem, & eius symmetriam ad vnguem conseruando, nec non & quantitatem eius adaugendo, alia vero impedimentum aliquod remouendo, vt hoc per accidens, illa vero per se ad suppuratorem facere sint dicenda; hinc alia propriè suppurantia dicuntur, alia vero per accidens, & impropiè: licet neque pus mouentia propriè dicta ob id talia appellentur, quia reuera pus generent, sed quia suppuratorem adiuvant opem ferendo naturali calori; sicuti enim alterationes naturales auxilium ab iis recipiunt, quæ calorem naturalem adiuvant, vt patet de ventriculi coctione, cui maxime confert, quod extrinsecus admoventur, vim habens calorem naturalem ventriculi fouendi, & roborandi, ita & de hac media alteratione exillimandum est, cum & ipsa à naturali calore perficitur. Hinc qualia esse oporteat hæc medicamenta, ex eorum natura; quæ alterationes naturales adiuvant, deprompsit Galenus 5. de simp. med. fac. c. 6. Hæc enim similia sunt naturali calori, & propterea alia quoque esse debere, quæ pus mouent, concludit, vnde dicebat: Quemadmodum naturales alterationes, quæ ab innato calore proueniunt à simili extrinsecus iuvantur, pari modo & quæ in mouendo pure conspiciunt: nam quid æque coctioni naturali conferre nouimus, atque corpus humanum illi impositum? & paulò post: Tale esse debet, quod ad mouendum pus adhibetur, & qualis est in naturis temperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit in eo corpore, quod pus mouebit, medicamen calidius fit oportet, quanto & natura eius temperata in caliditate exuperat, ex quo vterius inferi cuiusque, sigillatim hominis suum, ac proprium esse prorsus mouendi medicamentum. Idem colligit 5. de simp. med. fac. cap. 9. ex eo quod ab illis postulat naturalis calor, vt melius suppuratorem perficiat: postulat autem, quemadmodum etiam superius dicebamus, vt eius substantia augatur absque qualitatibus intensione, aut immixtione, etenim oportet ipsum esse quamplurimum, & ad vnguem caliditate symmetrum; quippe cum hic in pus copiosissimus omnes actiones naturales adaugeat: debent itaque ipsi naturali calori esse similia, sic enim ipsius caliditatis symmetriam conseruabunt. Quod si ipso iusto calido ferre calidiora, non solum intenderetur natui caloris qualitas, vnde in temperatus redditus minus prosperè quoque propria munia obiret, verum etiam substantia diminueretur, nam ab admodum excalefactibus illius substantiæ vacuatur non parum. Quare cum natiuus calor sit calidus, calida quoque necesse est esse medicamenta, verum in eo caliditatis gradu, in quo est ipse infusus calor, cumque humidus etiam existat, & ipsa humida esse conueniunt; namque ab exiccantibus non solum

*Suppurantia
qualitas
esse debent*

*Quor
modis
medica
menta
suppuratorem
adiuvant.
Suppurantia
duplicitate.*

*Suppurantia
similia
colori
naturali.*

non conseruaretur eius symmetria, verum, & de eius substantia absumeretur. Quod si vna calidiora forent, & resicandū vim haberent, multo magis insiti caloris substantiam digerent.

*Qualitas
suppuran-
tium.*

Statuendum est igitur, talia medicamenta calida esse, atque humida, verum modicē; huiusmodi enim caliditas, & humiditas non dicitur excessum supra naturam nostram, sed similitudinem, & ideo sicuti natura nostra modō calida, & humida appellatur, modō temperata, quia etiam ratione dicebat Gal. 1. Aph. 14. Benē temperata est innati caloris substantia, quoniam tamen eadem qualitas semper significatur, ita huiusmodi medicamenta modō temperata, modō calida, & humida dicuntur, & semper eadem qualitas designatur, & ideo Gal. 5. de Simp. med. fac. 9. Dicitur verō est, quod modicē pus mouentium naturam humectantem, & excalescentem esse oportet, quod alijs verbis est, vt neq; excellat, neq; inferius sit temperata corporis ipsum immutans, sed quoad fieri potest, simillimum, & c. 6. eiusdem: Rursum ergo proposito tanquam scopo quodam in hoc sermone optime temperato homine, eius respectu aliud dicimus esse medicamentum pus mouens, quā quod indurata emollit, esseq; eorum temperaturas, quas superius esse posuimus, eius quidem, quod naturē in mouendo pure auxilio est, commodatam, & similem ei corpori, cui admoventur, ac proinde, quod natura nostra humida sit, & calida, humida, calidaque medicamenta huiusmodi frequenter appellari; eius verō, quod indurata emollit, temperata natura multo calidior, non tamen iam valde calidā, & prius c. 4. dixerat, Id genus medicamenta humida, calidaq; dicimus non ceu calidiora, & humidiora, quā nostra sit substantia, sed similem habentia nobis temperiē, quē calida, & humida est iuxta veterum sermonem.

Marcatius.

Ex quibus infero, vanam, & inutilem esse distinctionem, quam excogitauit quidam vir doctissimus, vt loca Galeni, quae sibi adducti videntur, conciliaret, cum aliquando suppuratoria medicamenta calida, & humida appeller, aliquando verō temperata esse asserat; inquit enim duo in pure con sciendo spectari, primum, vt optimum sit; secundum, vt quam celerim fiat illudque ad medicamentis fieri temperatis, hoc verō à calidis, & humidis. At qui attendit Galen. legerit, manifestē deprehendit, idem prorsus voluisse, quando asseruit, suppurantia calida esse, & humida, & quando temperata. Et quomodo potest diuersas qualitates intelligere, ac diuersa suppurantia genera, si hoc dato, statim necessariū consequitur, vt aliqua suppurantia minime sit similia insito calori, sed aut excedat, aut excedatur, quod est naturam suppuratorij exuerit. Sicuti autem suppuratoria, etiam si calida sint, non ob id tamen possunt calorem intendere, ita si sint humida, non ob id tamen augere possunt similitudinem partium humiditatem, eō quod sicuti ipsorum calor similis est naturali calori, ita etiā humiditas naturae humiditati assimilatur: quamuis vt calida, & humida superfluum quamdam humiditatem in spatij vacuis contineant attenuare possint, atq; digerere, vnde Gal. 5. simp. c. 6. Pus mouentia superfluum in spatij vacuis continentium humorem per halitum digerunt, ipsi sunt similes paribus secundum naturam affectis humiditatis nihil neque addiunt, neq; adiungunt, quod manifestum sit, & sentiri queat, quippe cum temperaturam possident aequalem, & similem, earum substantiam tueri potius, quā alterare possunt. Ex eo etiam, quod huiusmodi medicamenta debent augere naturae caloris substantiam infer Gal. 5. simp. 9. emplastica quoque esse debere, vt poros corporis obstruant, & spirituum distillationem prohibeant, hoc enim faciunt emplastica, idcirco dicebat. Quin etiam quod emplastica esse debeat eius generis medicamentum, vt ex acētē puris generationem sit, & ipsum liquidū mihi apparere videtur:

Suppurantia neque intendunt calorem, neque augent humiditatem partium.

Suppurantia debent esse emplastica.

A nam si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipsam conueniat, poros corporis obstruere esse necesse est, quod videlicet halituosos transpiratus includant.

Emplastica enim quid.

Est autem emplasticum medicamentum, vt 5. simp. 10. asserit Galen. quod tenaciter corporis poris, seu meatibus illium inhaeret, quā ratione mordacitate vacare omnino debere cōcludit, veluti etiam docuerat 4. simp. 4. & 5. nam si qua illi inesset mordacitas, haerere in poris non posset, sed omnino faciliē excerneretur, aut partium aliquam liquando, aut certe humorem ex alto trahendo; necnon & terrena esse consistencia, ac viscosum, quamuis, vt docuerat loco mox citato, ex eis nonnulla non terrena solum, sed aquae natura sint, quin etiam quādam non patum acris in se continent, omnia quidem glutinosa, & proinde emplastica. Sicuti ex accidenti emplastica sunt emollientia, & laxantia omnia, quando crassioris sunt substantiae; illinendo enim poros obstruunt & ita sunt emplastica. Quod verō poros obstruendo naturae caloris substantiam augeant, non est difficile ostendere; cum enim semper diffleat naturalis calor, si pori obstruantur, profecto eius distillatio, quae per poros fit, prohibebitur, quare cum nunquam deficiat eius generatio, necessariū augebitur eius substantia. Non enim existimo, veluti quidam ex recentioribus censuit, idcirco suppurantia substantiam naturae caloris augere, quia substantiam habent vaporosam similem substantiae innati calidi, quae admixta ipsi innato calido eius substantiam augeat, si quidem substantiam caloris innati augeri non posse certum est, nisi quid ei addatur, quod in eandem substantiam conuertatur, at in substantiam illius solam tenuiorem alimentum partem verti adeo notum est, vt demonstratione non egeat. Et quando Galen. tradit suppurantia insiti calidi substantiam augere, id ratione vult contingere, quā poros obstruendo eiusmodi medicamenta transpiratus halituosos includunt, ideoque c. 9. dicebat, verum halituosum, & calidum spiritum contineri quamplurimum expedit. Et superius dixerat: Nam si substantiam calidi innati augere, non intendere qualitatem ipsam conueniat poros corporis obstruere esse necesse est, quo videlicet halituosos transpiratus includant.

Emplastica ex accidenti.

Suppurantia quomodo augeant substantiam naturae caloris.

C Itaque in Galeni doctrina suppurantia calida esse debent, & humida, sed modicē, seu calori naturae quā simillima, nec non & emplastica. Quam doctrinam acceperunt posteriores omnes. Hinc Auicenna lib. 2. tract. 1. cap. 4. Maturantia est medicina, cuius proprietas est, vt acquirat humiditatem digestionem, quoniam calefacit cum aequalitate, & ita ipsa est virtus siptica, retinens humorem vique quod digeratur, & non resoluatur laboriosē, & separatur humidum eius a siccō, & est adustum, quia facit adustio, vt separatur. Et Serapio lib. 6. simp. med. ferm. quarto: Oportet, quod medicina maturantia sit proportionalis calori naturali corporis, itaque si calor naturalis corporis est amplior, medicina, quae debetur illi, oportet, quod sit calidior in illo, quā in alio corpore, & oportet, quod quantitas additionis caliditatis suae super aequalitatem sit secundum quantitatem additionis caliditatis illius corporis super corpus aequale, & secundum hanc formam est necessaria medicina cuiuslibet corpori conueniens, quae operetur in eo. Et complexio medicinarum, quae iuuant ad generandam saniem, & pus est complexio aequalis similis in natura sua corporis hominis, & natura quidem corporis hominis est calida, & humida, & ideo natura medicinae, quae generat saniem, est calida, & humida, & ipsa non habet facere istam operationem cum qualitate sui corporis, sed potius cum quantitate eius. Itaque si possibile esset, quod manus non separaretur ab applicatione continua membrum, in quo necessaria est generatio saniei, vel

D E

aliquod aliud membrum applicaretur, eò citius generarentur in eo sanies, quam alio modo: igitur talis medicina erit in vltimo assimilationis complexioni corporis hominis illius, in quo necessaria est generatio saniei citò: & paulò post. Et oportet, quod medicina huiusmodi sit glutinosa, donec fit in fine conuenientie faciendo saniem, videlicet faciendo appositionem, & additionem subtilissimum caloris innati, claudendo poros corporis, & includendo vapores interiorius, quia còuersio, quæ fit ad saniem, est vna ex operationibus naturalibus, quia est còuersio, & alteratio, cum quæ est etiam parum digestionis, & necesse est, quando volumus, quòd aliquid digeratur, quòd custodiatur interius multitudinem spirituum. Quibus verbis videtur maximè Galeni mentem affectum. Paucissimis verbis idem explicauit Auic. 3.4.1.1. c.24. dicens: Medicinarum maturatiuarum caliditas oportet, vt sit proxima caliditati corporis, & sit eis inulatio quadam.

Suppurantia simplicia.

Iuxta placitum igitur omnium propemodum medicorum suppurantia sunt butyrum, adeps recens fuillus, & humanus, & aliorum animalium, quæ nõ multum remota sunt ab hominis temperamento, oleum oliuarum, oleum amygd. dulcium, semen lini, & eius oleum, vitelli ouorum, & eorum oleum, malua, althea, & præsertim radix eius, & semen, violaria, farina tritici, ficus sicca, passula, thus pingue, terebinthina lota, cera, pix, resina lenticina, resina pinæ, caepe liliorum alborum, caepe, & alia sub cineribus cocta, radix, & folia lapati cocta, caulium, folia, brachia vrsina, aqua tepida, & huiusmodi. Inter composita verò, quæ suppuracionem adiuuant, recensentur Tetrapharinacum, digestium lotum appellatum, digestiui aliud confectum ex terebinthina lota, & oui viello, addito etiam rosaceo, & farina tritici, & modico croco, digestiui aliud ex terebinthina lota, oleo amygd. dulcium, & cera, digestiui aliud ex æquis portionibus butyri recentis, terebinthina lota, & olei communis, vel rosacei, vel amygd. dulcium, vel seminum lini, item aliud ex terebinthina lota, oleo vitellorum ouorum, rosaceo, & cera, oleum commune, aut rosaceum, vel violaceum, in quo catelli nuper nati bullierint ad carnium còsumptionem, necnon & lumbrici terrestris, hydræleum, vnguentum ex mucilaginis, diachylon cum axungia suilla, vel butyro recenti. His addi possunt innuera emplastra, & cataplasmata, quæ parantur ex maluis, violaria, caulium foliis, radicibus altheæ, caepis liliorum alborum, cæricis, seminibus lini, aqua, aut lacte decoctis, addito oleo communis, rosaceo, violaceo, amygd. dulcium, seminum lini, lumbricorum terrestrium, adipe fuillo, butyro recenti, necnon & farina tritici, aut pane trito, vt decentem consistentiam recipiant.

Suppurantia per accidendi quæ.

Hæc per se dicuntur suppuracionem promouere. Quæ verò per accidens eidem conferunt, non sunt, vt superius dictum est, naturalis caloris similia, sed vel eius qualitatem excedunt calidiora existentia, uel nimis calida sunt infuso calore, immo, & aliquando frigida, quibus quidem qualitatibus aliquod impedimentum suppuracionis remouent, in materia enim nimis calida, quæ refrigerant, suppuracioni conferunt, propterea quòd ad symmetriam reducant naturam calorem, ac nimium materiam feruorem, quo suppuracioni reluctabatur, conueniunt. In materia verò nimis frigida, quæ calidiora sunt, suppuracionem adiuuant, reddendo materiam naturæ magis obsequentem, quæ ob nimiam frigiditatem maturari non erat rebellis. Eadem, si fortè talis caloris sit hebetata, ad symmetriam reducant. Possunt & aliis qualitatibus esse prædita, nam varia admodum esse possunt, quæ suppuracionem impediunt, & ita etiam varia admodum sunt, quæ per accidens suppuracionem adiuuant.

CAPVT XXVIII.

De Peregrinorum Corporum extrahione.

Postquam peregrina corpora intra vulnus existentia eius repletionem & agglutinationem impediunt, & propterea remoueri possunt, videamus, quænam sit remouendi ratio. Sanguis quidem concretus, pili, & alia corpuscula casu quadam in vulnus illapia facili negotio auferuntur, nam & digitis licet ea detrahere, & vossellis, interdum etiam ab huiusmodi extraneis gossipio, aut molli lana specillo obuoluta vulnus emundamus, interdum parata ex vino calente lotionem. At si tela fuerint, seu telorum portiones, siue alia corpora ab ipsis telis intrusa, aut ossis frustula, operosa est eorù ablatio, & præsertim si in perniciosioribus partibus, & angustis locis extiterint. Multipliciter tamen ab iis vindicari vulnus contingit, quædam enim medici manu operatio perficitur, attrahentis ab ea parte, quæ venerunt, vel impellentis in partem, in quam tenderunt, parata illis scalpello congrua, via, prout magis expedire vili fuerit, & minus detrimenti ex hoc quàm ex illo extrahendi modo impendat, aut experimentis ad hanc, vel illam partem; quandoque medicamentorum attrahentium opere, nonnunquam etiam ab ipsa ex pultrice facultate.

Quot modis auferantur tela & vulneribus.

Manualem operationem proposuit Cels. 1.7.c.5. dicens: Omne autem telum extrahitur, vel ab ipsa parte, qua venit, aut ab ea, in quam tendit. Illic vniu, qua redeat, ipsum tibi fecit, hic à scalpello accipit. Eadem, & medicamentis quoque attrahentia proposuit Auic. 4.4.1.1. c.2.10. his verbis: Et hæc extractio quædamque fit cum instrumentis continentibus rem, quæ trahit, quandoque fit cum expressione, & quæ ei assimilatur, & quandoque fit cum proprietatibus medicinarum trahentium, quæ extrahunt illud, à quo deficientur forscipes, vel, ut alia lectio habet, tenacæ habentes caput asperum, sicut est asperitas linæ, & reliqua instrumenta.

Attrahentia quæ, & qualia.

Porro attrahentium medicamentorum essentia calida est tenuium partium, & hanc habent alia sponte, & natura sua, alia verò eam ex putrefactione acquisierunt, vnde Gal. 2. de simp. med. fac. cap. 16. Attrahentes sunt, quæ ex alto vehementius attrahunt, ac essentia illis quidem calida est, & tenuium partium: attrahit enim perpetuò calidum, uerum, quod cum caliditate coniunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius. Et inferius: Attrahentium autem essentia alia sponte natura est, alia uerò ex putrefcente, arelescenteque generationem sortita. Inter illa ergo, quæ natura facultate attrahunt, connumerari solent anagallis utraque, aristoloch. rotunda, anemone, dictamnus Creticum, tragii folia, semen, & liquor uerbasci semen, & folia, calamintina montana, radix narcissi, gladioli, xiridis, acutæ spinæ, arundinis, peccinis Veneris, cucumeris agreffis: item propolis, thapsia, euphorbium, sagapenum, galbanum, ammoniacum, gummi Elelemi, pix, resina pini. Inter ea uerò, quæ asciticia facultate id faciunt, fermentum, simus columbinus, & anferius, & quilibet alius, qui in calore, & tenuitate partium his sit similis. Sed & dantur attrahentia medicamentata, vt animaduertit Gal. loc. cit. quæ à totius substantiæ proprietate attrahunt, cuiusmodi sunt cochleæ terrestris cum suo tegumento tuse, lacertæ caput, immo tota lacerta, cancri liuiales, & eorum cinis, rana excoxiata summis partibus resectis, lingua vulpis, magnes quando ferri est quod còtinetur, & huiusmodi, in quorù numero collocari nõ ab re solet dictamnũ Creticum ob excellentè attrahendi proprietatem, quauis & in eo manifestè qualitas adiuuans còspiciatur, calor uidelicet cum tenuitate partium, quod est in cau-

Attrahentia duplicia.

Simplicia attrahentia.

Attrahentia asciticia facultate.

Attrahentia à proprietate totius substantiæ.

causa, vt fortius attrahat, vt enim dicebat Gal. loco citato, fortius se mper fit attractio, quando duabus causis attrahit medicamentum.

Composita
attrahentia.

Inter composita verò attrahentia habentur emplastrum apostolicum, vnguentum fuscum Nicolai; radix arundinis, vel narcissi cum melle confusa, additaque loli fatina, ceratum, quod conficitur ex resina pineae vnc. 2. picis aridae vnc. 1. ammoniaci, sagapeni, gummi Ellemi ana vnc.s. Rad. aristoloch. rot. dictamni albi ana drach.s.s. dictamni Cretici. drach. 3. olei veteris, vel facis olei liliorum q.s. simul secundum artem mixtis. Item emplastrum, quod conficitur ex capsa narcissi numero 1. rad. arundinum vnc. 2. nodorum arundinum, fermenti acris ana vnc. 1.s. propoleos vnc. 1. sulphuris drach. 2. stercoris columbini putrefacti drach. 6. euphorbi drach.s. & c. q. mellis sumi, s.a. commixtis. Et quod R. terrestres cochleas cum suo tegumento num. 3. capita lacertarum num. 6. capam narcissi numero 1. cineris cancrorum fluuiialium, dictamni Cretici, seminum verbasci ana vnc. s. farinae loli vnc. 3. mellis modicum s.a. commixta. Et quod R. capas narcissi numero 2. rad. arundinis vnc. 1. rad. gladioli vnc.s. fol. verbasci, tragijana M. 1. stercoris columbini putrefacti vnc. j. rad. cucumeris agrestis, aristoloch. rot. dictamni albi ana drach. 3. dictamni Cretici vnc. s. farinae erui modicum, & s.q. mellis. Pariter ceratum, quod conficitur ex olei veteris preparati vnc. 8. propoleos vnc. 1. resinae pini, picis aridae, colophonie ana vnc. samoniaci, galbani, sagapeni, gummi Ellemi ana drach. 3. visci quercini drach. 4. euphorbi, sulphuris ignem non experti, stercoris columbini ana dra. 2. cinetis tartari ex aceto cremati, croci ana drach. 1. cancrorum fluuiialium viscorum, capitum lacertarum viscorum, ranarum sumis partibus relectis combustis, dictamni Cretici ana drach.s.s. simul s.a. mixtis. Oleum verus sic preparant, R. olei veteris lib. 3. succi verbasci, tragij, anagallidis, calaminthae montanae, herbae reginae, rad. narcissi ana vnc. 5. rad. aristoloch. rotundae, dictamni albi ana vnc. 1. rad. gentianae, pectinis Veneris, cucumeris agrestis, gladioli, valerianae ana drach. 3. M. confusis contundendis, & bull. ad succorum consumptionem, deinde facta expressione, & colatura addatur oleo fol. verbasci, tragij, anagallidis, calaminthae montanae, herbae reginae, dictamni Cretici ana p. 1. rad. dictamni albi, arundinum, cucumeris agrestis, gladioli, xiridis ana vnc. s. M. & sint duplici vase s.a. per 24. horas, postea facta expressione, & colatura, sumatur par quantitas rerum dictarum, & fiat altera infusio, & sic tertio, facta postrema expressione, & colatura addatur oleo, rad. dictamni albi, aristoloch. rotundae, centaurei maioris, arundinum, gladioli, cucumeris agrestis ana vnc. s. fcm. verbasci, tragij, myrrhae, castorei ana drach. 2. dictamni Cretici, nodorum arundinum ana drach. 6. M. & f. infusio s. a. in balneo calentis aquae per tres dies, postea, facta modica ebullitione s. expressio, & colatura, dein coque in oleo capita lacertarum num. 10. ranas excoriatas sumis partibus relectis num. 4. linguam vulpis num. 1. terrestres cochleas cum suo tegumento tulas num. 6. cancrorum fluuiiales totidem ad carnium dissolutionem, postea fiat diligens colatura.

A natura expellenti contenta extranea nisi cum pure modo citius, modo tardius non raro obseruamus, sed & quandoque post vulneris sanationem longo temporis tractu modo per eandem, factio videlicet plerumque abscessu, modo per aliam, quemaadmodum, & ab Hip. proditum est, quod alias notauimus: quod contingere existimandum est, quando paruum ex contento corpore molestem percipit, vel propter illius situm, vel propter eius substantiam, quae aliquam videtur habere cum corpore sympathiam, vt est de plumbo; ideoque, etiam si globulus plumbus non extrahatur, modò praesentia aliquam partem non copri-

mat, aut distendat, vulnera feliciter sanari videmus.

Verum, quamuis peregrina corpora, & a natura expelli conseruerint, & medicamentis non raro attrahantur, nihilominus principium locum ipsi usuali operationi deberi sancitum est: Quamprimum enim educi postulat contentum corpus, praeterit si partes distendat, comprimat, pungat, aut veneno fuerit infectum, at sola manualis operatio id quamprimum potest praestare; nam manu, vel instrumentis attrahendo, aut impellendo, prout magis opportunum visum fuerit, & sectionibus congruis, si opus sit, faciliorem egressum reddendo, poterit peritus Chirurgus extranea quamprimum renouere quaecunque ea fuerint, nisi loci profunditas, & partis conditio nimis periculosa manuali operatione extractionem faciant. Medicamentis verò sola ea videntur cedere, quae minus resistent, vt quae minus sunt infixa, minus densa, minora, & leuiora, vt spinae, lapilli, osium frustula. Praeterquam quod neque citò opus situm absoluant medicamenta, & cum calida sint, si a principio admoventur fluxionem aduocare facile possunt: & ipsa natura, vt dictum est, non nisi longo temporis tractu solet expellere: Quocirca si contenta corpora magna sint, solida, ac densa, & omnino talia, vt curationem impendant, vel molestiam aliquam inferant uoti contemnendam, aut paulò potius sint alatura, quamprimum, apparatu videlicet primo, ipsa manuali operatione procurare extractionem iubeatur, neque enim medicamentis fidendum, aut natura committendum negotium existimatur sapienter, nisi maius sit dampnum, quod ex operatione imminet, quam id, quod a relicto corpore potest provenire. Et primum considerandum proponunt, ac pendendum vtilitatem ab extractione futuram, & cum iactura, ac damno, quod in opere ipso inferatur, consideranda, atque, si maior sit utilitas, extractionem procuranda censent, si verò dampnum sit maius, ab omni conatu abstinendum. Et quoniam non multò post vulnerationem ob affluxum succorum partes vulneratae distenduntur, & quodam modo tument, & dolori sunt magis expositae nisi a principio peractum opus fuerit, differendum monent, donec pus prodiens faciliorem extractionem fecerit, nisi vigeat magis periculum, quod a relicto corpore imminet. Monent etiam, si quando contingat, contenta corpora friabilia esse, vt pus opus naturae permittamus, aut medicamentis agamus, nisi valde sint ad manus, & sese obsequia offerant, solent enim in manuali conatu conuulsi, & longè maius negotium postmodum facessere.

Qua consideranda, ut eligatur melior modus.

CAPVT XXIX.

De praecauenda, & inhibenda fluxione.

In vulneribus vrgere fluxionis periculum, superius ostensum est, eamque agglutinationi, & carnis generationi obstat sapidum dictum est, quod proinde a vulnerata parte omni studio arcendam, & propul-

Cum verò ex fluxionis causis aliae praesentes iam sint, aliae verò nequaquam, sed tamen possint superuenire, duplici ratione consequitur, ne moueantur succi ad vulneratam partem, prima quidem praecauendo, ne superueniant nouae fluxionis occasiones, & causa, vel iam existentes fortiores fiant: altera verò, quae praesentes sunt, auferendo, aut saltem earum vires inminuendo, & si fieri possit, frustrando. Propter primam uitanda est omnis dolorifica causa, & quaecunque possunt partem, plusquam par sit, excalcere, quae eandem valent relaxare, ac infirmare, nec non & coëctum exhaurire. Praeterea, quae humores calefacere, fundere, attenuare, & ad motum pro-

Cauesenda.

A natura
expellenti
inter
dum con
tenta cor
pora.

cliuces reddere, atque aciores possunt, & aliqua alla inala qualitate coldem inficere; pariter & quæ extrinsecis accidentia ad affectam partem succos attrahendi vim habent. Et quæ sunt in causa, vt multi, ac prauis succi generentur. Cauenda non minus erunt, quæ vias, per quas fluxurus est humor, aperiendi, ac laxandi vim habent: & incongruus partis situs, decliuis videlicet.

Facienda. Vt verò præsentibus occasionibus consulamus, imbecillitati partis occurrendum erit; corroboranda enim est pars, & ad temperiei mediocritatem reducenda, ne promptè recipiat, vt docet Gal. 7. Meth. 1. 1. Et si dolor erit molestus, hic erit sedandus, si calor, extinguendus. Amplius quia partes quandoque sanguinem ad vulneratam transmittunt, quoniam non multum cōd indigent, tantum sanguinis erit euacuandum, quantum iam est, vt partes auares reddantur, & alimentis indigentes; sic enim, quod in seipsis habent sanguinis, anxie retinebunt; Tandiuque conseruant, da erit hæc indigentia, quando fluxionis vrgebit periculum. Cūm etiam transmittant partes, vel copia oppressa, vel qualitate irritata, totum euacuandum, si in toto fuerit redundancia; si verò in aliquibus tantum partibus, illæ erunt euacuandæ, quæ abundauerint succis. Similiter si prauis succi in toto, vel parte aliqua fuerint, expurgandi hi erunt. Vnde Gal. 4. Meth. 2. Sin propter sanguinis copiam, vitiolus fuccum, vel corporis totius, vel alicuius supraposita partium, illa scilicet prius sunt corrigenda; Amplius, quoniam apiores ad motum sunt humores ob caliditate, ac tenuitate, propterque qui relinquantur post euacuationem, refrigerandi; partes, & incrasfandi; prauaque omnis qualitas, quæ partes ad expellendum irritant, corrigenda. Intercipiendæ pariter erunt viæ, per quas ad vulneratam partem confluit, si fieri id possit, aut saltem angustiores reddenda.

Tandem, quoniam fluxus propensionem quandā habent ad vulneratam partem, aut etiam ad eandem caperunt moueri vna, vel pluribus ex superius allatis causis, non solum roborare partem oportebit, ne promptè recipiat, verum etiam fluxum repellendi erunt, a parte, qua ratione dicebat Gal. 7. Meth. 1. 1. De parte recipiente tantopere sollicitos esse oportet, ne, quæ confluit, promptè recipiat, promptè autem non recipiet, si fluxiones repeticiantur, & ipsa ad temperiei mediocritatem reducat, & alio conuertendus est humorum motus. Cumque futurum sit, vt pars à fluxione sit tutior, si humorum motus ad loca contraria, & longinqua conuertatur, id faciendum. Appellatur autem huiusmodi actio reuulsio, seu diuersio, Græcè ἀντιστροφή, ab ἀντί, quod est contra, & στροφή, quod est traho, seu euello, quasi ad contrarium tractio, seu auulsio, vnde & apud Latinos reuulsiois nomen nihil aliud significare videtur, quam alicuius rei retractionem ab aliquo loco, & quasi retrorsum auulsionem, vt supponere videatur motum, seu propensionem rei nociuæ in aliquam partem, à qua reuulsio eandem auertit ad alias, & contrarias, hinc habita est semper præstantissimum in fluxionibus auxilium, & ea potissimum à metu fluxionis liberari partes iudicantur est, vnde Hip. 4. morb. vulg. sec. 2. tex. 29. & lib. de hum. com. 1. tex. 13. Reuellere, si, quod non oportet, ferantur, Et Gal. com. 1. in lib. de hum. tex. 13.

Reuulsione prohibemus, ne vehementissimi humorum fluxus confertim in partem decumbant. Et 2. ad Glau. 2. sicut humorem acriorem, seu reuulsio medela est. Et com. 7. in lib. de hum. tex. 16. Si inclinatio humorum in loca minus opportuna fiat, tantum abest, vt educere, & naturam adiuuare debeamus, vt etiā prohibere, ac reuellere debeamus.

Diximus autem reuulsionem esse tractionem quandam, respicientes potius ad id, quod prima facie apparet, quam ad proprietatem sermonis. Sicut enim non omne remedium reuellens est attrahens, vt patet de

A dolore promouentibus, ita neque omnis reuulsio fit per attractionem, ac proinde neque per attractionem definienda. Quia tamen ab viâ reuellenti videntur attrahi humores ad locum, qui reuellentibus tractatur, idcirco, & reuulsio communiter attractio dicitur. Quod si vellemus exactè reuulsionem definire, oporteret, quoniam nullus humor spontè confluit, sed ea tantum de causa, quia vel attrahitur, vt sit à purgantibus; vel à natura irritata, atque oppressa, transmittitur, aut confectioe quadam, & vi uacui; & ita reuellentia, aut idcirco reuellunt, quia attrahunt, aut quia naturam irritant, & succus, vt prioris motionis oblita, aliud transmittat, inducunt, aut laxando etiā, aut imbecillam reddendo partem, eam inuitant, vt eò expellat, vt calefactia, & dolore m promouentia, aut quia euacuant, vt venæ sectio, dicendum esset reuulsionem esse auersionem confluentis, aut confluentis humoris ad contraria, & remota.

Diximus autem confluentis, aut confluentis humoris, quia his solis debetur reuulsio, conflusis vero, & iam in partem receptis euacuatio. Et si doctissimus Sancthorius etiam conflusos reuelli asserat, idque, 1. 4. quæ Meth. cap. 1. pluribus rationibus nititur comprobare & ipsius Gal. auctoritate, quem tamen, si omnia loca perpendamus, quibus de hac materia petraçat, facile apparebit, voluisse reuulsionem esse confluentium succorum, aut eorum, qui confluxuri sunt, remedium, non confluentium; his verò euacuationem deberi semper statuisse. quod videre est lib. Art. med. cap. 95. 13. Meth. 8. 9. & ii. 2. ad Glau. 2. com. 1. in lib. de hum. tex. 13. & pluribus aliis in locis. Hinc, quando iam cessauit fluxus, nullam facit reuulsionem mentionem. Nec aliter sentit Hip. & idè dicebat 6. morb. vulg. sec. 2. tex. 29. & lib. de hum. tex. 13. com. 1. Renellere, si, quod non oportet, ferantur. Sed, & significatio nominis idem ostendit, auersionis enim nomen præcautionem videtur præferre. Et vulgè etiam malum auerti dicitur, quando prohibemus, ne imminens malum accidat: quod si malum acciderit, non amplius auertimus malum, sed à malo eripimus. Nec valet, quod ipse primo loco affert in suæ sententiæ comprobationem, posse scilicet in contrarium moueri, qui confluerunt, humores; in hoc siquidem non est sita reuulsiois ratio.

C Non omnis humor, qui in contrarium mouetur oper præsidij medici reuelli dicitur, sed is tantum, qui mouetur versus partem aliquam, vel in eam confluentis est, aliter omne remedium euacuatorum per partem effert reuulsorium, immo & ipsa repulsio esset reuulsio.

Quòd apud pleuritidem verò, concedimus quidem per lectam in cubito venam euacuari posse, confluentur sanguinem, & vnâ reuulsionem fieri, sed negamus, eatenus reuellere illam venæ sectionem, quatenus euacuat sanguinem confluentem, solum enim reuellit, quatenus respicit confluentem, aut confluentem humorem. Non est remedium merè reuulsorium, sed mixtum ex reuulsorio, & euacuatorio partis. Et respectu conflui sanguinis est locale auxilium, non reuulsorium, sed merè euacuatorium. Huius veritatè ipsemet confessus est eod. lib. cap. vlt. cum admittit, talem venæ sectionem esse remedium mixtum, reuulsorium scilicet, & deriuatorium; reuulsorium quidem respectu fluentis, & fluxi humoris; respectu verò conflui, qui non resistit, sed sequitur eundem motum, deriuatorium: Et si postea aliam materiā, quæ non cedit, in inflammatione contentus sit, quæ cum resistit, vult eam reuelli. Sed quomodo hanc materiā talis venæ sectio euacuet, cum non possit esse nisi impacta, ipse videtur. Libenter etiam ab ipso peterem, cur non sit potius dicendus reuelli, quam deriuari confluentis ille humor, cum attrahatur ad contrarium, quod iuxta ipsum est de reuulsiois natura, & etiam videtur admittere cap. 3. Nec

Nā reuulsio conuenit fluxibus humoribus.

Reuulsio quid.

3. Nec valet eius commentum, quod scilicet non resistat, sed sit pronus ad eundem locum, in quo sit reuulsio, quam enim propensionem possit habere in inflammatione lateris existens humor ad cubitum, non video, sed cum cap. 3. manifestè admittat eam venæ sectionem esse quoque reuulsoriam respectu istius confluxus succi, manifestum est, ipsum parum sibi met constare. Si Gal. 4. de ra. vic. in act. tex. 30. inquit: In Angina oportere ad exteriorem superficiem reuellere circumpositis collo, quæ attractoria possent facultate, medicamentis non, propriè vsus est nomine, sed attractionem intellexit. Quod affert 2. loco de sectione iccoraria in iecinoris inflammatione, nihil est: concedimus per eam venæ sectionem posse euacuari sanguinem in inflammatione contentum, sed respectu huius sanguinis non erit remedium reuulsorium, sed euacuatorium. Quando verò Gal. in catarrho falso, quod 3. loco affert, applicat ceratum de thapsia, non confluxum humorem respicit, sed confluentem, & confluentem ad thoracem.

Quo ad materiam confluxam ad orificium ventriculi, negamus, eam posse reuelli, sed euacuatur à medicamento, aut à natura irritata expellitur. Argumentum ex Naturali Philosophia de promptum non aliud probat, quam posse reuulsionem competere quiescentibus humoribus, quod nos non negamus, atqui ad eos, qui iam recepti sunt in parte, vis rationis non peruenit. Quod affert ex Gal. 4. Meth. 6. nihil vrgit, inquit enim Gal. Si iam fluxio restitit, atque in membro in hæsit, deriuare per vicinam magis expedit, non quod etiam velit, posse reuelli eundem humorem, sed quoniam & à magis longinqua parte, & ab ea, in qua reuulsioem molimur, potest interdum euacuari confluxus humor, vt patet, quando venam cubiti eiusdem lateris secamus in pleuritide. Verum longè facilius euacuatur pars per proxima, ideo dicit magis. Quandoque tamen non habemus proximam partem, per quam receptum in parte humorem euacuemus, & tunc facimus, quod possumus, & naturam imitatur, quæ sanguinem in iecinoris inflammatione contentum per nares euacuat. Sic nos in vteri inflammatione venas in talo, aut in malleolo incidimus. Puere liberatus fuit à comitiali morbo ex aura frigida, per eam ascendente medicamine ex thapsia, aut sinapi tibiæ admoto, quoniam dissipata fuit aura illa venenata, & si fuit reuulsio, non erat materia fluxa, sed fluxuta, licet quiesceret.

Reuulsio
fit ad con-
trariam, &
remota.

Quoniam verò ruta maximè redditur pars à fluxione, vt mox dicebamus, quando ad contrariam, & remota humorum impetus conuertitur, propterea ad contrariam, & remota fieri reuulsio; dicitur & propriè reuelli dicuntur, quæ ad remota, & contraria trahuntur, sicut deriuari, quæ ad vicina. Vt illæ duæ conditiones necessariæ ad reuulsionem requirantur, & ex solæ eandem constituant. Vnde Hip. libro de hum. tex. 13. com. primi: Deriuatio in caput, in latera, quæ maximè vergit: at reuulsio in superioribus deorsum, in inferis sursum. Et 6. Epid. sec. secunda tex. 9. Dissimilia si sursum repant, deorsum detracta solvere, & contraria ipsa, vt capitis purgatio, venæ sectio, vbi non sponte detrahatur. Et Gal. libro de hum. com. primo tex. 13. Reuulsio, & deriuatio sunt ab Hip. reperta, cuiusque inmodicæ euacuationis remedia, sit autem deriuatio ad vicina, reuulsio ad contraria. Et eodem: Reuelluntur, quæ supra sunt, deorsum, sicuti in ipsi omnibus, quæ infra sunt, sursum fit reuulsio, præterea à dextris ad sinistram, & à sinistris ad dextram, & ab internis ad externam, & vicissim ab his ad illa, & rursum: Cum humores intro vergit, sunt extra reuellendi; cum in posterioribus partes se recipiunt, tu eos in anteriores attrahes: cum huc tu contra in contrariam partem adduces. & secundo

A ad Glauco. secundo: Semper fluxionis motum ad contrariam trahere expedit. & 13. Meth. xi. Longissimè à tentata fluxione patet, quod redundat, reuelli, nequaquam ad eam trahere conuenit. & eodem: Ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, semper reuulsionem facies, æstimata phlegmonis magnitudine, tum corporis totius statum. Et libro Art. med. capit. 99. At *antipræparans* communis indicatio est, ad quam maximè distantia; deriuatio verò ad vicina. Et 6. Epid. sec. secunda, tex. 9. Humores etenim, qui sursum feruntur, hoc est, in sublime, deorsum reuellendi sunt, si perperam sit eorum motus, contra verò agendum est in his, qui in contrariam feruntur. Ad remotas igitur, & contrarias partes ei, ad quam fluunt, vel fluxuri sunt, attrahunt reuulsionem humores: quæ quidem contrariæ partes aliquando sunt fluxionis origines, vt, quando Gal. 5. Meth. 14. capiti applicat ceratum de thapsia, quod prohiberet, & auerteret distillationem à capite in pulmones, aliquando verò nequaquam, sed simpliciter contrariæ recipienti parti, vt, quando in angina ex fluxu sanguinis à capite venam in pede, vel cubito secamus, & propterea non abre actionem hanc appellatur Græci antispasmi, & eam perfectè compleri auersione ad contrariam, & remotam iudicatum est, nec aliud præterea requiri: vnde si reuellendæ materiæ gratia à capite vti volumus frictionibus, aut vinculis, hæc inferioribus partibus adhibemus, siue ad dextram capitis partem fluat materia, siue ad sinistram: si ad cor prauum eleuentur vapores, deorsum conamur attrahere, & ad dextram, & ad sinistram partem cucurbitulis, frictionibus, vinculis, & aliis attrahentibus præsidia, atque vt ad remotiores partes fiat attractio, curamus, illud pro comperto habentes, quod longius materia distrahatur, eò securiorem à fluxione partem reddi: & hoc solum nobis proponimus. Negari quidem non potest, quin prius, & facilius irruat fluxio ad aliquam partem ex his, quæ illi sunt directio, præsertim si per venas fiat fluxio, & ita etiam facilius retrahi; & averti fluentem materiam si per directum fiat reuulsio, sed tamen & à partibus dextris ad sinistras, & ab his ad illas fit fluxio, ideoque, & ad sinistras retrahendum, vbi ad dextras ingruit fluxio, & ad dextras, vbi ad sinistras. Nonne obseruamus pleuritidem à dextra in sinistram partem permolari, & è conuerso, potissimum, si quis ad pauca respiciens, in opposito brachio venam fecerit? In capitis quoque vulneribus sæpè fit materiæ transitus à dextra in sinistram partem, & è conuerso, ex quo & partis oppositæ paralytis, aut conuulsio accidit, quemadmodum in lib. de vuln. cap. scriptum reliquit Hip. In acutis pariter, in quibus materia turget, videmus hanc moueri maximo impetu à dextris ad sinistras partes, & vicissim ab his ad illas.

Si ergo tota inflammationis materia quandoque sponte, quandoque reuulsà à dextra ad sinistram, & è conuerso à sinistram ferat ad dextram, & omnino si confluunt succi à dextris ad sinistras, & ab his ad illas, profectò non erit absurdum, si ad dextras quoque vel sinistras partes fiat reuulsio. Sunt tamen reuellentia quedam præsidia, quæ ob peculiarem reuellendi modum reuulsionem exposcent, cuiusmodi est venæ sectio, quæ cum sanguinem euacuet, vitæ thesaurum, & propterea viribus dispendium afferat, ita fieri debet, vt, quæ maior potest utilitas ex illa habeatur, minus verò percipiatur detrimenti. Ideoque si affectus sit inflammatorius, vt aliquid eius iam factum sit, aliquid autem etiam num fiat; non raro, quod factum est, vrget nos ad sui euacuationem, quod cum præstare ab eadem parte non valeamus, eò quod maior concitaretur fluxio, secamus venam in longiniori parte, sed rectitudine seruata, eam videlicet venam eligentes, cum qua etià aperiuntur ve-

nae laborantis partis, quemadmodum interpretatus est Gal. 13. Meth. 11. vt in pleuritide dextri lateris fecādo venam internam dextri cubiti, per quam, licet exquisitam reuulsionem non prestemus, aliquam tamen, & insignem facimus, & præterea à parte euacuamus. Hoc igitur facimus, quando, quod est in parte, magis urget, quàm id, quod à contrario latere potest fluere, & vires non ferunt, vt prius à contrario, deinde ab affecto statim secetur vena; nam si vtrumque fieri posset, nihil esset magis eligendum. Sed quoniam interim, dum moram interponimus, vt sectio venæ ad contrarium latus attrahat, nolentes id impedire per venæ sectionem eiusdem lateris, vel vt vires recreentur, & alteram euacuationem possint petere, ex sanguine in eodem latere existente, & circa affectam partem augeri nimis posset inflammatiō, stante præsertim dolore, & calore partis, sæpè coagimur, omiſsa sectione venæ oppositi lateris, secare, quæ in latere affecto simul potest reuellere, & à parte euacuare. Et hoc est, quod dicebat Gal. lib. de cur. ra. per sang. misc. 15. & 16. venæ sectionem in opposito latere in pleuritide vel nullam, vel paucam, & obſcuram, & non nisi tardè utilitatem præstare. Amplius, quoniam venæ sectio non reuellit, nisi quatenus sanguinem euacuat, à qua euacuatione motum suscipit sanguis ad aliam partem, manifestum est, eam partem ex vfu futuram ad reuellendum, nisi vena, quæ secatur, cōmuniōne proximam cū mittentibus partibus habuerit, quia de causa non quancunque venam reuellendi gratia secamus, sed delectum habemus, & hæc est ea reſtitutio, quæ in mera, & exquisita reuulsione seruanda proponitur. Verum de sectione venæ aliàs. Patet igitur, modum, quo fit reuulsio, esse in causa, nec semper ad maximè longinquam, & contraria reuellamus.

De fluxione
lari reuul-
sione.

Est etiam particularis reuulsio, quæ particularem fluxionem respicit. Hanc vix in alia parte obseruaueris, quàm in capite: sitque quando ab vna capitis parte, ad aliam, vt à cerebro ad oculos humor confluit. Sicuti ergo reuulsio hæc est particularis, ita in ea nou seruatur simplex distantia, sed secundum quid, hoc est, respectu ad ralem fluxionem, quæ non est à valde longinquis partibus, retrahitur enim humor ad contrariam, & remotam partem in capite, sic in fluxionibus oculorum à cerebro, eucurbius accipiti ad mouemus, setonemque affigimus, acribus palatum illinimus, masticatoria præscribimus, & alia id genus. Hac ratione dicebat Hip. 6. Epid. sec. 2. rex. 30. In oculorum fluxu ad fauces reuellere oportet. Eandem reuulsionem significauit 5 Aph. 68. & 6. morb. pop. sec. 2. dicens: Dolenti partem capitis posteriorem recta vena in fronte secta iuuat, in his enim doloribus, inquit Gal. in com. illius Aph. cum auersione euacuatio ex fronte fiet. & 6. morb. pop. sec. 2. rex. 27. hanc appellat localem reuulsionem.

Vnde nec penitus approbanda videtur Sanctorij sententia, qui existimauit, conuenire per se reuulsionem, vt fiat ad proximam, vt citò fit, namque per se si fieret ad proximam, remoto prohibente semper, & in omni casu ita esset reuellendum. Viemur eodem argumento, quo ipse vſus est, ad comprobandum, non conuenire per se reuulsionem, vt fiat ad remotissimam, quod enim per se competit alicui, competit omni, & semper, ar saltem in sanis, remoto etiam prohibente, non fit reuulsio ad proximam, igitur talis conditio non competit per se reuulsionem: probatur, quod assumptum est, ex Hip. lib. de nat. hum. tex. 9. com. 2. vbi ait: Procurandum autem est, vt sectiones quàm maximè procul ab illis locis faciamus, vbi dolores excitati, sanguinemque colligi nouerimus, quem locum interpretatur Gal. de reuulsione faciendi sanitatis tempore, tunc siquidem etiam si nulla adſit repletio in corpore, nihilominus stat Hip. euulsio, nec fieri debet venæ sectio ad proximam: aliter non interciperet

ur consuetudo, ne amplius in eundem locum confluant, seu non affluerent humores redundantes in alias fecti partes. Rectè quidem fecit dum asseruit, non omnem reuulsionem fieri ad distantissimam, verum non ob id erar inferendum, per se fieri ad proximam. Non omnis reuulsio fit ad quam maximè longinqua, sed alia fit ad remotissimam, alia verò ad minùs remota. Finis quidem reuulsionis est, vt tuta reddatur pars à succorum affluxu, & cū maximè tuta reddatur, dum ad remotissimam auertuntur succi, idcirco respectu huius finis omnis reuulsio debet fieri longissimè à parte affecta, hoc est, procurandum esset, vt ad quàm maximè longinqua moueretur Succus, sed cū opportuna media interdum imbecilliora sint, quàm conueniret, vel citra maximum virium detrimentum id præstare nequeant, idcirco non ad maximè longinqua semper reuellimus, semper ramen ad aliquam remota. Longinquitatem igitur metitur locus, vnde fuit materia, & modus, quo debet fieri reuulsio. Quò à remotioribus partibus fuit materia, eò longius contendendus est humorum imperus, quò verò à vicinioribus, eò etiam à minùs remotis: satis est, vt citrà periculum repletionis affectu mittentem exhaustum partem. Si à cerebro ad oculos mater ia fluere, maximè tuti redderetur ab hoc influxu oculis, materia fluens e.g. ad brachia, & pedes conuerteretur; Verum quoniam remedium absque maiori detrimento idem præstat: hac ergo de causa ad occiput, & ad fauces eam reuellimus, eligentes longinquirem partem à parte affecta. Quòd verò reuulsio per se fiat ad remotam, non ad proximam, cogenter etiam fateri contrariam mentes sententiam, si ab iis quæteres, eorum viemur telis, cur non fiat reuulsio per proximam, siquidem vna voce respondere, nec humores ad locum affectum trahantur, & sic reuulsio hæc de causa non fit ad proximam; igitur conditio illa porius destruit, quàm constituat reuulsionis naturam.

Argumenta ab eo adducta nihil me mouent. De ratione reuulsionis esse, vt citò, & non tardè fiat, admetimus, igitur per proximam cit reuellendum, sequelem negamus: non solum enim non fit citius reuulsio per proximam, verum nec fit reuulsio, sed potius attractio ad partem. Reliqua argumenta nullam vim habere conueniunt, si considerauerimus longè à tentata fluxione parte auertendos esse succos, non autem longè à mittentibus partibus, seu à partibus, vnde humor profluit, nec debet reuulsionem fluxus humoribus, sed solummodo fluentibus, aut fluxuris. Ad remotas igitur, & contrarias partes ead quam fluunt, uel fluxuri sunt, attrahuntur reuulsione humores: quæ quidem contrarias partes aliquando sunt fluxionis origines, ut quando Gal. 5. Meth. 14. capiti applicabat ceratam de thapsia, quo prohiberet, & auerteret desillationem à capite in pulmones, aliquando uerò nequaquam, sed simpliciter contrarie recipienti parti, ut quando in angina ex fluxu sanguinis à capite unam in pede, uel cubito secamus, & propterea non ab re actionem, hanc appellatur Græci antispasin, & eam perfectè compleri conuersione ad contraria, & remota, nec aliud præterea requirit. Hanc reuellendi rationem docuit Medicos ipsa natura. Videntes enim Medici, quomodo natura morbos sedat, materiam ad loca contraria, & remota transmittens, nam uomitus sanguinis superuentibus mensibus sedatur, collegerunt, optimum esse consilium in morbis à fluxione fluentem materiam ad contraria loca attrahere, & ideo Gal. lib. de hum. com. 1. rex. 13. dicebat: Medicus debet naturam imitari, id ipsum uero ipsa facit sæpè, ut est, in Aphorismis conscriptum: Si, inquit, mulier fluxionem uomat, menstruæque purgationes superueniant, morbus soluitur, quocirca nos cū menstruæ purgationes nehemētius, & confertim

euacuantur, & cum sanguis ex viro fluit, sursum reuelleretur consuevit. Cum autem ad loca contraria patienti particulae semper fiat reuulsio, nemini dubium est, ab ipsius patientis particulae positu contrarietatem hanc praescribi, haberi quibus partibus reuellentia praesidia sint adhibenda, vnde Gal. 14. Meth. 8. Quod autem in priapismo vomitorii medicamentis potius, quam subducentibus vendum, in lingua vitio contra, id ex partium situ indicari manifestum est, nam aëronis in contrariam, quae ab Hip. antipasis dicitur, non a substantia, sed a membri curandi positi inuentio praestatur.

A quo praescribitur contrarietas seruanda in reuulsione.

Praesidia reuellentia.

Non est per se in infestum reuulsoris praesidia, etiam humor influat.

Ex his colligi potest, non immerito inter reuellentia praesidia a praeis fuisse collocata & venae sectionem, & cucurbitulas tum scarificatas, tum citra scarificationem, & hirudines, & scarificationes, & vomitoria, & subducentia alium, & frictions, praesertim asperas, & vincula, & sinapias, & vesicantia, & insuisiones, & balnea calidioris aquae, & omnia praesidia, quae dolorem cienti, si temotus, & contrariis partibus adhibeantur. In quorum tamen usu, quando aliquid in particula receptum est, quod negotium faciat, non est perpetuo insillendum, etiam si humor influat, sed quandoque eorum vltimum intermittere oportet, vt interim externi permittamus humorem, qui ad partem iam influxit, sic enim dolore minus consistabitur particula extrusis, qui illam distendebant sua multitudine, succis, quique eidem sua qualitate molestiam inferebant, & ex consequenti magis proficere reuulsoria praesidia, reddunt enim fluentes succi magis obsequentes. Hac de causa Gal. 6. Epid. sec. 2. text. 8. Nescant oportet, qui sunt humores perperam in aliquod membrum procumbentes reuulsuri, reuulsoris praesidia perpetuo non esse incumbendum, sed tempus aliquod intermitterendum esse ab huiusmodi reuellentibus vacuum, vt interim humorem, qui iam laboranti particulae infuderit, externi permittamus, enim si in membro persistit, duplici ratione illud offendit, multitudine videlicet illud distendens, atque sua illi qualitate molestiam affersens. Quod si humores in particulam iam delatos extrudi civeris, illam a dolore vindicabis, faciliusque reuellentibus medicamentis aliquid promouebis, cum non amplius affecta pars dolore in seipsam humores secundum illud momentum, quod inter initia acceptant, concitet. Tanti hoc fecit Hip. vt reuulentibus succis ab his, quae reuellant, abstinendum esse voluerit, idem 6. Epid. sec. 2. text. 8. dicebat. Ceden- tem reuelleret statim, reuellentem dimittere.

Non sunt cogenda reuellentibus cucurbitulas fluxiones.

Quocirca quando in ipsa parte affecta reperitur valida quaequam fluxionis causa, hanc praestat submouere, aut saltem maiorem reddere, antequam insigni aliquo praesidio reuellamus, nisi reuellentia praesidia cessamus coniectemus, ne remedio, quod aliis profuit, frustra, & cum vltimo dispendio manus admoveamus. Sed illud quoque emendandum est, ne vim inferendo fluxionem magis adaugemus: propter conatum enim calens non raro, atque attenuatur materia, & magis fluxilis redditur, vt maiori impetu in affectum irruat: & hac praeterea ratione quod maiorem noxam persentientes partes magis etiam enituntur, vt quod molestum est, expellant, atque ita sanguinem, & spiritum vehementius exprimant; neque vero ad partem, quam conatur reuelleret, sed ad affectum, vt in qua fluxionis occasiones sunt potentiores. Idem accidit, quando propter transmittentium partium robur, & recipientium imbecillitatem, materia fluens sistitibus remediis est rebellis, vt in hoc casu caute admodum reuelleret oporteat. Quod etiam respexit diuini senis oraculum, quando dicebat, reuellentem dimittere, non est dubitandum. Hinc & Aui. 4. l. cap. 3. Cumque materiam ad longinquum trahere volueris, loci dolorem prius sedabis, vt ipsius minatur coarctatio per attractionem,

A quoniam loco est trahens: Cumque ad locum non obedit, ad quem ipsam trahis, non violenter agas, quoniam quandoque violentia illa ipsam mouebit, & subtilabit, & non trahetur, sed fiet velocius declinans ad dolentem locum.

Illud quoque a inaduersione dignum est, quod non sunt vsurpanda reuellentia sine discrimine in fluxionibus, verum cum ex his alia sint fortiora, alia imbecilliora, in fortioribus fluxionis causis, & in fluxionibus, quae maiora minantur pericula, fortiora quoque reuellentia sunt ex usu, in contrariis leuiora sufficiunt. Quod si in leuioribus fluxionibus his, quae fortiora sunt, quae vteretur, nulla cogente necessitate laborantem affligeret.

B

C A P V T XXX.

De cicatricis inductione, & cicatrizantibus, seu epuloticis.

Cicatricis Inductio est opus, quo paratur aliquid loco deperdito cutis, ipsi cuti simile, & quod eius officium suppleat: vulnus enim carne repletum regementum postulat, proprium verò, & naturale carnis regementum est cutis, quae deperdit, quoniam est pars seminalis, reparari non potest, veluti caro deperdit, ideoque generatur aliquid cuti simile, quod cicatrix appellatur, quae nihil aliud est, quam caro exsiccata, condensata, & indurata, ob idque naturam cutis, quae carne ficiat, ac densior est, referens. Quare sicuti carnis materia est sanguis, ita cicatricis materia est ipsa caro. Hinc Gal. 3. Meth. 5. Quod cauum est impletur ex gignenda carne, quae ex sanguine ortum habet, at ad cicatricem perducitur, quod iam repletum est ex gignenda cute, quae ex subiecta creatur carne, ceterum cutis eadem specie cum ea, quae perit, prorsus restitui non potest, sed simile quiddam cutis, & quod eius officium suppleat, potest, non tamen plane ceteris. Et inferius. Quoniam regere carnem naturali aliquo regimento propositum est, quippe id est, ad cicatricem ducere vlcus, aut cutis nobis generanda est, aut summa caro cuti similis est efficienda: verum, vt cutis regeneretur, fieri omnino nequit. Quod fupersit igitur, efficere est tentandum.

Cicatrix quid.

D

Et inferius. Quoniam cutis carne ipsa tum ficiat, tum etiam de nris, si carnae sicabimus, & adstringemus, cuti eam persimilem reddemus. Sed, quamuis satis constet, materiam cicatricis esse summam carnem, atamen num cicatrix sit opus naturae, an medicamentorum, non vsquequaque facile est determinare, Gal. enim opus hoc naturae tribuere videtur vna cum agglutinatione, & carnis generatione, vnde 3. Meth. 8. dicebat. Fieri non potest, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutatio, vel cicatricis inductio recte vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat; sunt enim omnia haec naturae opera, & com. In librum de artic. scribit, in vlcere materno abfcessus contingere posse, qui sua sponte aperta vomica pus effundunt, & cicatricem solo naturae beneficio contrahunt. Et quidem, si medicamentorum esset opus, nihil obflare videtur, quod minus induci possit, etiam carne intertempata, at hoc fieri non potest, docet enim experientia, vt & Gal. animaduertit, induci non posse cicatricem, nisi caro pro naturali modo se habeat, euidentissimum argumentum, quod fit naturae opus. Praeterea si esset medicamentorum opus, induci posset cicatrix ad libitum in vulnere cauo tunc carnis generationem, quia caro etiam in fundo vulneris ficiat, & adstringi posset, hoc est absurdum, vt omnibus notum est; generabitur quidem callus, vt in fistulis, non autem cicatrix. Amplius si esset medicamentorum opus, abique medicamentis appetitis induci cicatri x

Cicatricis obductio cutis naturae dicametur sit opus.

carrit non posset, at hoc est falsum; sæpe enim ob-
servatum est, iidem prorsus medicamentis, quibus
regenerata fuit caro, induratum fuisse cicatricem, im-
mo non raro absque vilius medicamenti ope. Ne-
mine enim esse arbitror, qui aliquando non viderit, in-
sponte genitis viceribus illic etiam satis magnis; ar-
que mauantibus super ortam crustam decidisse, vi-
cusque cicatricis obductum reliquisse, cum tamen
paciens nullo fuerit medicamento usus.

Altera verò ex parte videtur id esse medicamen-
torum opus, cum enim cicatrix sit caro exsiccata, ad-
stricta, & indurata, hæc autem medicamentorum sunt
opera, non naturæ, aliterendum videtur, cicatricis
inductionem à medicamento fieri, nequaquam a
natura, vnde & Gal. 3. Meth. 5. eam medicamentis
tribuere visus est; dicebat enim: Si carnem siccabi-
mus, & adstringemus, cuti eam persimilem redde-
mus, & s. de simp. med. fac. cap. 15. Id est in planis vi-
ceribus ad cicatricem ducendis consilium, vt caro
alteretur, fiatque cutis, idque perficitur per ea, quæ
illum contrahere, constringere, consipare, densare,
præterea siccare, & calli instar indurare valeant,
quippe cum cutis velut in callum durata caro sit. Ea
igitur medicamenta, quæ sic agere possunt (ecce
quomodo opus illud medicamentis tribuit) prima-
rio, proprièque dicuntur epulotica, siue ad cicatricem
perducuntia.

Admodum vrgent vtrique allatæ rationes, vt vni
parti magis, quam alteri hætere, haud tutum consi-
lium existimem: Sed satèr cogimur & naturam, &
medicamenta proprias habere partes in hoc opere.
Duo namque licet in cicatrice considerare, formam
videlicet cicatricis, & qualitatem, seu temperamen-
tum carnis, quæ sit cicatrix, formam naturæ præstat,
medicamenta temperamentum, quamvis & natura
aliquid conferat ad temperamentum; exsiccat enim
naturalis calor, & hinc est, quod iuxta sanas rationes
primò oritur cicatrix. Id tamen & hæc altera ratio
potest contingere, quod caro iuxta veram cutem exi-
stens, quæ siccæ suæ naturæ est, siccior etiam cutis
cicatricem, promptiusque siccatur. Quod verò natu-
ræ sit ea, quæ dat formam cicatrici, ex eo licet collige-
re, quod quantumvis siccetur, & adstringatur caro,
nunquam tamen fit cicatrix, nisi pars pro naturali
modo se habeat, sicut quidem callus, sed non cicatrix.
Quia tamen humiditas, & laxitas, ac mollities carnis
impedit, ne inducatur cicatricis forma, idcirco siccari,
& adstringi, atque indurari caro debet, sic enim præ-
paratur caro ad receptionem formæ cicatricis: atque
si humiditas, & laxitas, ac mollities sunt exigua, &
calor naturalis robustus, non affluat humiditas ad
partem, & modica cutis portio deficiat, non raro na-
turalis calor absque medicamentorum ope cicatri-
cem inducit. Hinc obseruauit sub medicamento
non solum sarcotico, verum etiam suppurante indu-
ctam fuisse cicatricem. Acri ambiens & ipse, tempo-
ris præsertim calidis, nisi multa fit humiditas car-
nis, & laxitas, solet scissare, quantum satis est, atque
indurare carnem; hinc obseruamus in quibusdam
viceribus superoriori crustam, qua decedente vlcus ci-
catrice obductum conspiciunt, idque nullo appo-
sito medicamento.

At, ubi humiditas carnis, & laxitas est multa, neces-
sarius est medicamentorum usus, quæ siccant, &
adstringunt, & indurant carnem, quæ Gal. appellat
epulotica, seu ad cicatricem perducuntia §. de simp.
med. fac. cap. 15. non quia formam cicatricis indu-
cant, sed quia carnem dispoant ad recipiendam ci-
catricis formam. Non solum igitur superfusam hu-
miditatem consumant oportet, verum etiam & prop-
riam carnis, ac præterea adstringant, & indurent, id
Gal. de comp. med. per gen. cap. xx. Finis glutina-
tionum, dicebat, est, nullam inter coitura subnalcis hu-
miditatem permittere, cicatricem verò inducentia non

A hanc tantum impedire, sed etiam nunc consistentem
in ijs, quæ vox cicatricem ducunt, consumere; adhuc
callo obducere, & adstringendo indurare. Vnde & ibi-
dem cicatricem ducentia pharmaca multò glutina-
tibus sicciora statuit. idem asserit 3. Meth. 5. vbi tra-
dens discrimen inter glutinantia, & cicatricèducentia,
hæc habet: Ergo quo hæc ab illis dissent, id si ipsam
rerum substantiam inspicias, inuenies: nam quoniam
in glutinatione vicerum siccandum, quod affluit, est,
quo videlicet pars affecta in superfluis vacet, in cicatri-
cèducenda non modò quod affluit, verum etiam hu-
mor qui in ipsa carne continetur, est consumendus,
multò profectò siccior, quod cicatricem inducat,
quam quod agglutinet, esse conueniet: quando glu-
tinatio solum id propositum est, vt eius, quod se-
cundum naturam est, redundantiam consumat; quod
cicatricem inducit, non hoc modo, verum etiam, vt
ei, quod secundum naturam se habet, aliquid de-
dat. Animaduertit tamen Gal. 5. simp. cap. 15. Ex
medicamentis, quæ id præstant; alia id facere per se,
& primariò, alia verò per accidens, & secundariò, &
hæc quidem alia ea medicamenta, quæ cathartica
appellatur, hoc est, quæ carnem detrahare, & colli-
quare sunt nata: cuiusmodi medicamentis nonnun-
quam eadunt epulotica, quando videlicet in te-
nuissimum puluerem redacta in modica admodum
quantitate inspergantur. vnde Gal. loco citato: Cæ-
terum confusa est apud plerique medicorum non
solum appellatio, verum etiam omnium id genus
medicaminum facultatis cognitio: siquidem, quæ
carnem detrahare, & colligare sunt nata, ea non-
nunquam vocant epulotica, hoc est; cicatricem in-
ducentia, scilicet quod horum sepe vix vlcera ad ci-
catricem perueniant; sed id neque primariò, atque
peculiari ipsorum facultate, neque in omni vix se-
quitur, siquidem ad exactum pulueris læuorem re-
ducta id genus medicamenta per specilli cuspidem
carnem leuiter contingentia vlcera ad cicatricem
perducunt, at si paulò largius vtare, mordicant, colli-
quantque carnem, & vlcus cauum efficiunt, contra
quam in ijs, quæ re vera sunt epulotica, siquidem ni-
si satis magnam eorum quantitatē imponas, nihil
proficies, idem statuit Aulic. 4. primi cap. 28. vnde
dicebat: Si ergo illud, quod perditum est, tantum
fuerit cutis, necessarium erit quod cicatricem indu-
cit; hoc quidem per essentiam cum siccis, & per
accidens cum acutis, cum ex eis administratur no-
tum, vel limitatum, sicut in ijs, & chalcistrum, quo-
niam magis iuuant in exsiccano, & magis produ-
cunt crustam: nam, si multum fuerit, corrodet, & in
viceribus augmentum faciet, & ideò libro 2. trac. 1.
cap. 4. cicatricem inducens medicamentum appellat,
quod in actiuis est temperatum, exsiccat verò sine
mordicatione. Quæ igitur per accidens cicatricem
inducunt, sunt veluti aris squama, ærugo, æs vltum,
alumen vltum, sex vni vltum, misy, chalcitis, præcipi-
tatum, & huiusmodi.

At quæ propriè sunt epulotica expertia sunt mor-
dicationis, & facultatem habent, vt superius diceba-
mus, exsiccandi, adstringendi, & indurandi carnem,
quibus qualitatibus prædita vicem cutis gerit, nam
si carnem siccabimus, & adstringemus, veluti di-
cebat 3. Meth. 5. cuti eam persimilem reddemus. vnde
& lib. Art. med. cap. 92. Ad cicatricem igitur ob-
ducendam necessaria erunt exsiccatia, & sine mor-
dicatione adstringentia medicamenta. Cuius quidem
facultatis censetur galla immatura, malicorium, bala-
ustia, Aegyptia spinæ fructus, calx corrosiua, lota,
cerussa, corallia, mitobalanorum cortex, myrti bac-
ca, ostreorum putamina, pempholyx, Cadmia, plum-
bum elotum, scotia plumbi, podium, stibium, sangui-
sue draconis, rubrica, minium, sex sandis, bolus Ar-
menæ, terra Lemnia, terra Samia, & alia id genus in-
ter composita verò habentur Vnguentum, & cera-
tum

Epuloti-
ca alia per
se sunt ta-
lia, alia
per acci-
dens.

Verè epi-
lotica.

Epulotica
simplicia.

composita.

Cicatricis
obductio
est opus tñ
medica-
mentorum
tñ naturæ.

Natura
dat formam
cicatricis.

Epulotica
qualia.

tum de tutia, vnguentum, & ceratum de cerussa, vnguentum & ceratum de minio, vnguentum de plumbo loto, ceratum Barbarum, ceratum, seu emplastrum diachalcitidis, seu Phenicum, vulgo diapalma appellatum, emplastrum de lithargyro, vnguentum de calce, vnguentum album. Pauli, vinum rubrum adstringens, in quo bullierint cortices, & flores granatorum, alumen, bacce myrti, rose rubre sicce, & folia plantaginis. Aqua plantaginis, vel myrti, in qua alumen, & sal bullierint. Pulvis ex aluminis combustis, & loti, corallorum rubeorum ana vnc. i. Boli Arm. or. terre sigillate ana drach. ii. corticium granatorum, corticum mirobalarum citrinorum ana drach. iii. Tutie preparate drach. iii. item pulvis ex equis portionibus aluminis combusti, & loti, calcis decies lotae, cornucervi vti, & loti, tutie preparate, & terre sigillate: quamvis, non in omni natura possint idē omnia prestare, alia. n. ex ipsis aliis sunt sciora, & valentiora, & ob id aliqua in vna natura cicatricem inducent, quae in altera in sciori videlicet, & valentiori tantummodo glutinabunt, sicut enim de fatocicis dictum est, quod infirmiores, mollioreque naturae, quae ex iis mitiora sunt, postulant, validiores verò, & sciores valentiora, ita etiam de epuloticis, ac de glutinantibus est intelligendum: quod quidem Gal. docuit 3. Meth. 6. dicens: Ergo illud non ratione modo, verum etiam experientia considerandis apparuit, (non omnem naturam eadem medicamentum requirere, (de fatocicis loquebatur), sed infirmiores, mollioreque mitiora, validiores, scioraque valentiora. Ita verò tum in iis quibus cicatrix inducebatur, se habebat, tum etiam quae glutinatione egebant. Et 2. de comp. med. per Gen. cap. xx. At primum in eo meminisse oportet, quemadmodum mulierum, eunuchorum, & qui muliebriter degunt, imbecillioribus medicamentis indigent, virorum corpora, potissimum qui ex virilibus munis, & sole durum corporis habitum conciliant, ab imbecillioribus nihil praesidii sentiunt. Quod de naturis dictum est, intelligendum de partibus, ut iisdem locis monebat Gal. nam sciores scioribus indigent, molliores vero mitioribus.

Alia etiam medicamenta recenset Gal. 5. de simp. med. fac. cap. 15, quae per accidens cicatricem inducunt, à cathartecis diversis, sunt autem ea, quae absque adstrictione exsiccandi vim habent mordacitatis expertia, cuiusmodi est myrrha, lithargyros, ostrea & diphryges combusta; talia enim saepe quidem cicatricem inducunt illita, sed nec primario, nec sua facultate id efficiunt, vnde aliquando promissa frustantur, ut quae adstrictione careant. Monet autem Gal. 5. de comp. med. per gen. cap. 7, ut in viti medicamentorum, quae cicatricem inducunt, ea praecaveantur, quae ad tactum aspera sunt, ut quae callum potius, quam cicatricem efficiant, sed eligantur ea, quae multam ad tactum laetitem inducant.

CAP. XXXI.

Pratermissam fuisse à Galeno indicationem maximi momenti in curatione vulnerum, ideoque ad inutiles, & superfluas confugere fuisse coactum: atque minus probe succorum fluxioni consuluisse.

Quisquis condere medendi methodum ad vnguentum parat, dicebat Gal. 2. Meth. 7. huic à primis indicationibus aspiciendum, atque hinc ad eas, quae deinceps sunt, transeundum, rursumque ab his ad proximas, itaque pergenti non prius est desistendum, quam ipsius sit compos finis. Quapropter cum germanam medendi vulneribus methodum condere proposuerimus, non alia nobis est incedendum via.

A Cum ergo à primis indicationibus fuerimus aspiciati, atque hinc ad eas, quae deinceps sunt, transeimus, & ab his ad proximiores, veltigis clarissimorum virorum inhaerentes, si nullum in eliciendis indicationibus commissum fuisse erratum, ita ut nulla inutilis fuisse accepta, aut vtilis, & necessaria praetermissa, & omnino si praeterita doctrina ab antiquorum placitis deoptima certa esset, nullusque remaneret scrupulus, nihil aliud relinqueretur, nisi vt, si quae adhuc allatis posteriores sunt indicationes, eas prosequeremur; & si quae materiae medicae fuerint praetermissae, eas expendere mus, tandemque ad rectum vltim cuiuslibet inuentae materiae progrediemur. Sed, quoniam ab iis, qui interius rem persequuntur, defectus non leues continere, quamvis Galeni fuerit, & passim à posterioribus accepta sit, exstimatur, antequam vltiores procedamus, ut certa incipimus fundamenta, operae pretium est videre, an te vera deficiat, & in quibus defectus hic consistat, vti in aliquibus manca deprehendatur, quod deest, addi possit, si verò in aliquibus superflua, quod superest, possit dari.

Videntur quidem Galenus indicationem maximi momenti praetermississe, ex quo postea coactus fuerit ad inutiles, & minime necessarias confugere: idque, si eius etiam principis insitulum, videre non est difficile. Profectò vulnerate partis calorem naturalem imbecillum redditum ex vulnere fuisse, in eius doctrina negari non potest: hoc superius ostensum est, sed & nunc, ne cogaris, Le ctor, aliud caput adire ex hoc vno colligas. Inquit Gal. 3. Meth. 3. Tenue excrementum consequens ad alimentum mutationem, quod est ipsa inuisibilis perspiratio, subinde fieri visibile, quoties vel naturalis calor laeget, vel nutrimentum vitur, quam iustum sit, ampliore, vel motus quispian vehementior animi contigerit, idemque fateatur, in vulneribus fieri visibile, cum fiat ichor, seu fames, ex qua vici reddunt humidam, ob idque exsiccantibus, concludat, semper indigens, eo quod nunquam intermitterit huiusmodi excrementi generatio, igitur langueat, necesse est, naturalis partis calor: semper enim generari huiusmodi excrementi, scribit Gal. etiam si vulneratus nutrimento non vitatur, quam iustum sit, ampliore, nec motus quispian vehementior eidem contingat, quibus etiam de causis inuisibilis perspiratio fieri solet visibile. Nam, procul dubio supponit Gal. feruari à vulnerato idoneam viuendi rationem, quam semper eidem praescribere consueimus, aliter semper generari excrementum illud, & eius ratione semper conuenire exsiccantia, non assereret.

C hoc vno colligas. Inquit Gal. 3. Meth. 3. Tenue excrementum consequens ad alimentum mutationem, quod est ipsa inuisibilis perspiratio, subinde fieri visibile, quoties vel naturalis calor laeget, vel nutrimentum vitur, quam iustum sit, ampliore, vel motus quispian vehementior animi contigerit, idemque fateatur, in vulneribus fieri visibile, cum fiat ichor, seu fames, ex qua vici reddunt humidam, ob idque exsiccantibus, concludat, semper indigens, eo quod nunquam intermitterit huiusmodi excrementi generatio, igitur langueat, necesse est, naturalis partis calor: semper enim generari huiusmodi excrementi, scribit Gal. etiam si vulneratus nutrimento non vitatur, quam iustum sit, ampliore, nec motus quispian vehementior eidem contingat, quibus etiam de causis inuisibilis perspiratio fieri solet visibile. Nam, procul dubio supponit Gal. feruari à vulnerato idoneam viuendi rationem, quam semper eidem praescribere consueimus, aliter semper generari excrementum illud, & eius ratione semper conuenire exsiccantia, non assereret.

Si ergo hoc verum est, & eius est vulnera ad sanitatem perducere, nam & diuisa labia agglutinat, & caua vulnera carne replet, & si quid suppurandum est, in pus conuertit, cur non in eis indicatio sumenda ab ipso naturali calore? nonne conservandus est naturalis calor partis? & si imbecillis factus est, siue quia eius substantia fuerit dissipata, seu quibus occurrit ambientis, quem antea non fuerat expertus, habetara, nonne est roborandus, & ad pristinam naturam reducendus; nonne sunt fugienda, quae illius symmetriam corrumpent? Admiratio dignum est, quomodo Gal. de iis, quae ab imbecillitate caloris proueniunt, adeo fuerit sollicitus, remedia excogitans, quae genita excrementa abumerent, causam verò depexerit. Absumptionem excrementorum desiderat, sed eorum generationem inhibere contemnit, nec quae sit potior via consulendū excrementis, quae necessarii generantur, vires partis paraficiens inuenire potuit. Hinc factum est, quoniam vno inconuenienti dora multa contingant, vt absque vti siccantium, & abstergeutium non posse negotium transigi profectus fuerit, immò nullum esse tempus, in quo haec non requirantur: & eo etiam deuenerit,

Alia.
epulotica.

Notandū

Indicatio
in haec
nus tradi-
tis suis pra-
termissa.Probat
lento nat-
uralis ca-
loris in
vulneri-
bus.Calor na-
turalis co-
servandus
& roboran-
dus.

vt 3. Meth. 4. afferuerit, debere huiusmodi medicamentum vindicare vulneris partes tangere. Si enim imbecillitas sit calor, & excrementa, quæ propter eius imbecillitatem generantur, vulnerum sanationi officiant, & proinde absumi possunt, spretis naturalis caloris viribus, nulla remaneat via expurgandi ab iis vulnus præter eam, quæ opsecantium & abstergentium perficitur, dum qualibet die omnibus vulneris partibus admouetur. Quod si temperamento, & robori partis fuerit consultum, proculdubio conperimus non ea posse colligi excrementa in vulnere, quæ curiosam hanc diligentiam, immò potius noctam curiositatem exposcant; noctuam dico, quoniam dum volumus quotidie vulnus procurare, naturalis tegumento exutas partes ambientem exponimus: ex quo natui caloris substantia dispendium patitur, & qualitas efficacia decitur. Sed quid referat partes proprio, & naturali tegumento destitutas ambientem exponere, aliis offensum fuit. Quis negaret, si restitui naturalis calor in pristinum statum posset, & in eodem conservari, nihil esse præterea, quod pro vulnerum sanatione desideretur. Nonne & ipse Gal. 3. Meth. 3. scriptum reliquit: Si sana foret pars, & sanguinis confluxus citra vllum vel in qualitate, vel in quantitate vitium, nihil esse præterea, quod obstat, quò minus prima carnis generatio prosperè contingat, idque nullius externi medicamenti opus. Non est autem existimandum, quando Gal. salubrem partis substantiam conservandam proposuit, ad conseruationem naturalis caloris reipexisse. Mediocritatem enim secantibus id nos assequuntur contendit, quæ cum excrementa respiciant, palam est non ea ratione salubrem substantiam partis conservare, quia naturali calori prospiciant.

*Alter de
fectu.*

Sed & minus probè videtur consuluisse Gal. fluxionum succorum, cuius tamen in omni vulnere maxima habenda est ratio, vt superius patuit, cum omne vulnus periculo fluxionis sit expositum. Videtur enim in hoc defecisse cerebrum solutionem diligens, nam cum in vulneribus propter partis imbecillitatem, quæ robustiores sunt, ad eandem propria excrementa, vt ea, à quibus irritantur, promptè transmittant, & ex dolore quoque ad eandem fiat succorum attractio, dum crebrè deteguntur vulnera, imbecillitas partis sit maior (nouimus, quid sit partes proprio tegmine carentes denudare) & in contradactione partis non potest ferè non concitari aliquis dolor: hæc autem, vt ad fluxionem arcendam faciant, nemo non videt. Inter prima siquidem arcendæ fluxionis capita ea sunt, vt omnis causa, quæ dolorem inferendi vim habet, deuitetur, & pars recipiens ad temperiei mediocritatem reducat. Quod ex ipso Meth. Gal. superius fuit traditum. Ne igitur idem nobis eueniat, expendamus, quid pro conseruatione, & robore naturalis caloris sit agendum, & quomodo tractandum vulnus, vtque minima præstetur fluxionis occasio.

*Quid agendum pro
conseruatione & robore
naturalis caloris.*

Quæ indicationes præbet naturalis vulneratae partis calor, facile erit inuenire, si considerauerimus, quidnam ratione vulneris fuerit perpeffus. Duo autem ei conuigunt mala, vt suo loco explicatum est, quia & eius substantiæ non minima portio in autas abiit, & eiusdem viuificæ qualitas perfracta est, quapropter & reparare illius substantiam oportebit, & qualitatem ad pristinam commoderationem reducere, ac proinde cauenda omnia erunt, quæ substantiam dissipare valent, & qualitatem labefactare.

Reparationem substantiæ caloris procurabimus, diffipationem eius prohibentes; cum enim nunquam deficiat naturalis caloris generatio, si diffusio prohibeatur, eius substantiam angere necesse est. Quomodo verò prohiberi diffusio debeat, ex illius consideratione fiet manifestum, quod in causa fuit, vt

A euanesceret: id autem fuit naturalis tegimenti defectus, quare, quoniam in nostra manu non est, naturale illud tegumentum nudatis partibus superponere, aliud arte parandum erit, quod eius vicem suppleat. Qualitatem caloris conseruabimus, & in pristinum vindicabimus statum, illum fontes, quos enim calor vegetior euadet, ac eadem amica qualitate subuenientes. Calorem fouebimus congruo tegumento: qualitas naturalis caloris amica erit caliditas naturæ similis. Tegumentum igitur, quod caliditatem habeat naturæ propinquam, laudatur. Si verò daretur medicamentum, quod à totius substantiæ proprietate naturalem partis calorem roboraret, nihil melius desiderari posset.

Hæc si vera sunt, quæ tamen esse verissima rei natura demonstrat, si sumenda sit indicatio à temperamento, seu naturali calore, tantum abest, vt necessarium sit quotidie vulnus detegere, ac procurare, vt potius, quò longius fieri possit, protrahenda sit solutio. Si enim detectio est in causa, vt naturalis calor euanescat, & eius qualitas minus efficax fiat, sub tegumento autem substantia caloris augetur, & roboratur qualitas, cur solucendum est vulnus, nisi necessitas vigeat? Eodem modo tractato vulnere longè melius fluxioni consulatur, vt enim dicebat Gal. Pars promptè non recipit, si ad temperiei mediocritatem reducat, ac ea curandi ratione constat partem ad temperiei mediocritatem redigi, cum natius calor roboretur. Præterea dum vulnus tegitur, præcauetur is dolor, qui crebræ illius contradactionis est comes. Quocirca si hæc curandi via naturalis calidi iactura tam probè refarcitur, & fluxio, quæ omnibus naturalibus operibus ita officit, præcauetur, concludendum est, non solum nullam necessitatem nos cogere, vt crebrè vulnus soluiamus, verum potius quàm rarissime detegendum. Et hæc ratione melius, ac facilius sanari vulnera non est dubitandum. Hoc tamen, vt clarius appareat, in præcipuis operibus, quæ ad vulnera sananda requiruntur, ostendamus.

Sub tegumento vulnus non est ita fluxioni obnoxium.

C A P V T XXXII.

Quod melius est vulnera quàm rarissime soluere; atque detegere, quàm quotidie id facere, ad extrahenda peregrina corpora, quæ primis diebus extractionem refugerunt, ad agglutinandum, ad carnem generandam, ad suppurationem promouendam, nec non & ad præcauendam fluxionem.

Quomodo ad sananda vulnera necessarium sit peregrina corpora, si quæ intra vulnus contineantur remouere, labia diuisa agglutinare, cum vulnus est simplex, cavitatem verò carne replere, contumam carnem, aut si quis aliud sit quod suppurationem possit, in pus convertere, semperque fluxionem auertere, ac inhibere, superius constitutum est. Hæc omnia plerique censent facilia, ac rutilis consequuturos, si quotidie, nec semel tantum, fed bis multoties, & ter etiam quandoque vulnera soluant, detegant, abstergant, eademque medicamentis recentibus, vt aiunt, nutrant. Nos contra asserimus longè felicius hocce scopos attingi, si quàm rarissime vulnera soluantur, ac detegantur, nisi superueniens aliquid malum ad solutionem nos cogat. Et quantum illi à vero aberrent, nostra verò sententia rationi, ac veritati sit consona, in vnoquoque prædictorum expendamus.

Quod igitur peregrina corpora, quæ à Chirurgo in principio educi non poterunt, & naturæ opus desiderant, natura facilius propellantur, si vulnera

Facilius expelluntur.

contineantur peregrina corpora.

testa

si raro vel
nisi soluta
sunt.

testa afferentur, hinc licet colligere. Natura profecto melius opera sua perficit, ubi robustior est, atque est robustior, quando vulnera coeperta seruantur, & rarissimi soluntur, ac deteguntur, ergo sub artificiali tegumento melius opera sua perficit, & ex consequenti, quæ nocua sunt, facilius propellet. Quod verò natura sub artificiali tegumento robustior reddatur, & ex superius dictis nullo negotio probatur. Cum enim vulneratæ partis natura imbecillior reddatur, tum quia naturalis calor occurrit ambientis obundat, tum etiam quia eiusdem substantia defectu naturalis tegumenti dissoluitur, dum vulnera testæ seruamus, utriusque hic incommodum consulimus; non solum enim ambientis ad penitiores partes ingressus prohibetur, ex quo qualitas nativæ caloris non hebetatur, verum etiam tegumento fovetur calor, ut ob id fortior fiat, ac propterea præcauetur, ne illius substantia viterius dissipetur, unde incrementum substantiæ caloris sequatur necesse est. E conuerso autem quod sæpius soluiamus, eodæ magis partem prædictis incommodis exponimus, unde quamuis postea quoque expellat, id tamen tardius peragit, & maiori negotio. Neque medicamentum recens impositum iacturam hanc refarcit penitus, cum sit in substantiâ, & qualitate caloris, ut maius sit damnum, quod ex detectione proficiscitur, quam utilitas quæ medicamentum impositionem consequitur. Id etiam experientia demonstrat, obseruamus enim in dies expellenda citius expelli, si vulnera diutius testæ seruentur, quam si quotidie noua medicamenta admoventur. Quod non solum veritatem proposite conclusionis arguit, verum etiam robustiorem ex tegumento reddi partem naturam.

Quod si Chirurgi manu, non ope naturæ remouenda sint extranea corpora post primos dies censeant, dum est pariter, melius esse, si tegumento curentur, cum enim ex eo robustior fiat natura, citius pus generabitur, ac tensio, si qua in parte fuerit, & inflammatio citius sedabitur: quæ de re patebit magis via, & ita facilius, ac citius contenta corpora extrahi manuali operatione poterunt.

Agglutina
tio melius
perficitur
raro soluta
tis vulneribus

De agglutinatione nulla est dubitatio, cum enim sit naturæ opus, & hæc tegumento roboretur, constat longè melius perficiendâ, si artificiale hoc tegumentum præparetur, quàm si quotidie immutentur medicamenta, cum fieri nequeat, quin calor naturalis in detectione aliquod detrimentum experiatur. Sed præterea & ad medicamentis primo apparatu adhibitis præclarè adiuuari potest opus naturæ: citò siquidem sit agglutinatior, & vis medicamenti vsque ad perfectam agglutinationem optimè perdurat, quando præsertim eius essentia fuerit medicamentum quæ non promptè dissipetur. Neque enim extremorum miscella vim medicamenti frangere, aut corumpere poterit, cum esset digna excrementa in vulneribus, quæ agglutinari solimodo postulant, non generent. Hinc & multum ex iis, qui reliqua vulnera quotidie detegunt, ubi agglutinandum est, prima medicamentum impositione sunt contenti.

Suppuratio, & carnis generatio melius absoluitur si raro soluta vel nera.

Sed & suppurationem, & carnis generationem longè melius absolui aseruatis sub artificiali tegumento vulneribus non est difficile ostendere, quod enim ad suppurationem attinet, hæc naturæ est opus, ut superius vidimus, & suppurantia calidum ratione suppurationem promouent, quia naturalem calorem fouent: igitur quod melius naturali calori fuerit consultum, eodè facilius procul dubio continget suppuratio. At quod non videt, quod melius est consulatur, si testæ seruentur vulnera? non enim aeris occursum actionem naturalis caloris interpellat, neque in auras dissipatur caloris substantia, quæ in solutione eueniant, necesse est. Huc attestatur experientia, quàm faciliè enim & quam brevi tempore sub hac curandi ratione promouentur suppurationes, vix credi po-

test. Quod etiam non leue argumentum est, longè maiorem esse iacturam, quam ex crebra solutione calor exegitur, quàm sit utilitas ex recentis medicamentum applicatione proueniens, ac præterea sub artificiali tegumento ad propriam commodationem redire naturalem calorem. Idem prorsus de carnis generatione dicendum est, quoniam & ipsa naturæ est opus, quare cum sub tegumento robustior reddatur, & minus interturbetur, quod & facilius succedat carnis generatio, fateri oportet, & rem non aliter se habere ipsa experientia est testis.

Fluxio facilius prohibetur raro solutis vulneribus.

Ad Affluxum iuocorum transeamus, & quomodo longè minus commouentur succi ad vulneratam partem, si vulnus testum diutius maneat, videamus; licet de hoc etiam superius actum sit. Profecto inter fluxionis occasiones est partis imbecillitas, nec non & dolor; hoc enim pars attrahit, & propterea ob condolentiam aliæ partes, quod in ipsis redundat, aut irritat, aut faciem habet irritantis ad eam faciliè transmittit, propter imbecillitatem verò promptè fluxionem admittit, diffusus hæc fuit superius exposita: atqui si raro detegantur vulnera, & pars minus dolore conficiabitur, & fiet robustior & ita minus timenda erit fluxio. Robur quidem parti additur, quoniam proprium illi temperamentum restituitur, siquidem naturalis calor ad pristinam naturam redit, læsio autem temperamentum in vulnere erat ob damnum calori nativo illatum. Quod si vulnera quotidie detegamus, quotidie quoque calorem naturalem offendimus, unde fit, ut pars fluxionem promptius admittat.

Dolore autem minus conficiabitur, quoniam roboratus sub tegumento calor, si quis status, aut humor eam dissendat, ac dolore afficiat, celeriter discutit, & partem æquabilem reddit. Insuper quia dolor ex contractione partis, dum illi medicamentum admoouere volumus, excitari consuevit, omnis euittatur. Fieri enim minimè potest, quin dum partem tractamus, aliquis non excitetur dolor, & eodè maior, quod maius fuerit vulnus, & in exquisitiori sensu prædita parte, & quæ non nisi cum difficultate tractatur. Plerumque enim ad euenienti situ, & figuratione partem, quod illi medicamenta apponere, & prius imposita iam pure conspurcata ab eadem auferre valeamus, dimouere cogimur: solumus postea partem, medicamenta detrahimus, vulnus spongia, aut lana, vel gossipio, vel aridis filamentis, aut linteo exsiccamus, & ad pure ac sordibus abstergimus, circumiacentes quoque partes ab excrementis; quæ extra vulnus fuisse propulsa linteis emundamus; tandem noua medicamenta imponimus, & rursus deligamus, quas quidem operationes citra dolorem absolui non possetum est, & proinde neque citra periculum aduocanda fluxionis ad partem coque magis, cum frictio, etiam si dolorem non inferat, aliquid tamen ad attrahendum faciat, ut hic curandi modus rectè tramite opponi videatur scopis, quos habere in præcauendis fluxionibus ob oculos debemus. Hæc omnia incommoda partem testam seruantes, perbellè effugimus, partem enim ad euenienti situ nisi rarissime remouemus, sed in quiete continemus, non solumus nisi raro, neque deligamus, & circumiacentes partes haud tangimus. Quapropter ex hoc modo nullus in fertur dolor, neque alia fluxionis occasio præstat, verum potius multæ accercent. Quo fit ut reliqua opera ad vulnerum sanationem necessaria facilius perficiantur: Vbi enim ad partem fucci non confluit, ipsa magis proprium temperamentum seruat, minusque propriis operibus distrahitur, nec vitatur materia carnis, aut glutinis.

C A P. XXXIII.

Excrementa, quæ in Vulneribus generantur, non cogere, vt quotidie vulnera detegamus; immò ab ipsis melius expurgari vulnus, si sub artificiali tegumento foueatur.

Qui hæcenus necessariam existimauerunt quotidianam vulnorum solutionem, forsân allatis rationibus acquiescerent, in aliamque irent sententiam, nisi eos detereret excrementorum prouentus, quod enim potissimum eos adducit, vt id necessarium iudicent, sunt excrementa, quæ in vulneribus cauis generati solent, tum tenuia, tum crassa, siquidem tenuiorum ratione à Gal. accipientes, siccantia medicamenta semper esse necessaria contendunt, crassiorum verò absterisionem conuenire, tum quæ manuali sit operatione, tum quæ applicatione medicamentorum perficitur, de qua præcipue sunt solliciti, quoniam non nature, sed medicamentorum est opus: ideoque cum citra ipsam sanati vulnus nequeat, obstat enim puritas vlcis rationem eius, sine qua non, vnde hæc sordes interpellat curationem moueat, quemadmodum dicebat Gal. 3. Meth. 9. quis non videt necessariò nos deuenire debere ad crebram vulneris solutionem, & detectionem, vt & manuali operatione, quam & ipse Gal. proposuit 6. Meth. 3. docens lana specillo obuoluta vulnera abstergere, & appositis medicamentis congrua fiat absterfio. Non minorem tamen solutionis necessitatem ipsæ afferre videntur tenuia excrementa, dicente Hip. lib. de frac. iec. 3. tex. 1. Sæpiùs ergo ob redundantem humorem religare oportet, aliqui enim & febres concitantur, per humores enim non solum ibi intelligit Hip. crassos, verum etiam tenues, vt in commentum loci animaduertit Gal. & in lib. de Vlceribus, vlcera omnia sicanda esse præter consuetudinem doctrinam passim profertur Gal. Si enim sicari vlcus postulat, profectò sæpè applicanda erunt siccantia, vanumque est existimare posse aliquod medicamentum vulnere admotum pluribus diebus vim propriam retinere, propterea quod partim colore afficitur, partim exsiccatur, & eius virtus exoluitur, partim verò ob affluentiam excrementa inficitur, & corrumpitur: necessaria igitur erit crebra medicamenti admotio.

His tamen non obstantibus excrementa ad crebram solutionem nequaquam cogere non multò negotio probabimus. Prius autem, quænam excrementa in vulneribus generantur, videre oportet, cognita namque excrementorum natura, non erit difficile assequi, quid pro eorum ablatione sit necessarium. Gal. vt superius vidimus, duplicis excrementi meminit ex coctione resultantis, tenuis videlicet, à quo vlcus redditur humidum, & crassum, à quo fordium, vnde & sordes dicuntur. Nihilominus alterius etiam sortis excrementa præter ea, quæ in transmutatione alimenti pro nutritione vulnerate partis prouident, in vulneribus cognoscimus. Celsus lib. 5. cap. 26. tria excrementorum genera recenset, sanguinem videlicet, sanies, & pus, & horum plures species enumerat. Ex his autem, dicebat, exit sanguis, sanies, & pus: Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, albidissimumque glutinosum, & sanguine, & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescente: sanies est inter vtrumque tempus: pus ex vulnere iam ad sanitatem spectante. Rursum & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent: est enim quedam sanies, quæ vel *ἰχθυή*, vel *μαρμαίνας* nominatur, est pus, quod *πύον* appellatur ichor tenuis, subalbidus ex malo

A vlcere exit, maximeque vbi nervo læso inflammatio sequuta est. Meliceris crassior, & glutinosior, subalbida, mellique albo subfinitis fertur, hæc quoque, ex malis vlcibus, vbi nervi circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maxime ex genibus. Elçodes tunc subalbidum, quasi vinctum colore, atque pinguedine, oleo albo non dissimile, apparet in magnis vlcibus sanescentibus.

Verum Celsus vlcerum quoque excrementa comprehendere voluit, & ideo dicebat: His cognitis, etiam nunc quedam alia noscenda sunt ad omnia vulnera, vlceraque de quibus disturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, &c. præterea sanguinem inter excrementa recensuit, cum tamen non sit proprium vulneris excrementum, at nobis, quæ vulnerum sint propria, inquirendum est, propria autem vulnerum excrementa appello, quæ vulnere occasione generantur, quandoque enim talia ab ipsis emanant, qualia in venis, aut carnosissimis partibus consistunt, nullam, aut leuem, neque effectum dignam alterationem passa, quod tamen rarissimum est, priusquam vulnera in vlcera abierint. Itaque propria vulnerum excrementa erunt, quæ in ipso vulnere generantur, vel ex sanguine in ipsis partibus contento, cuius pars, aut etiam maior pars non raro aliunde profluxit, vel ex ipsamet partium substantia putrescente. Quæ ex sanguine in partibus contento ortum habent, duplicis sortis existunt, alia siquidem generantur ex ea sanguinis portione, quam natura assumit ad nutritionem partis, alia verò ex eo, quod superfluit, cum enim non minor sanguinis quantitas ad vulneratam partem feratur, quam sanietatis tempore pro eius nutritione confluere, immò fortasse maior aliàs allatis de causis, & tamen calor eius naturalis propter imbecillitatem nequeat tantam sanguinis copiam conficere, atque assimilare, quantum antea, ideoque portionem tantum pro nutritione partis assumat, quod superest, excrementum euadat, est necesse. Prius sortis sunt illa duo excrementa à Gal. proposita, quibus nihil est apud Chirurgos magistriū, tenue videlicet, quod icor dicitur, & vulnus reddit humidum; & crassum, quod sordes appellatur, & vulnus efficit ærdidum, suntque excrementa tertie coctionis, nutritionis videlicet vulnerate partis; quoniam non desunt, qui horum excrementorum generationem in vulneribus negent, & signum existimant. Si enim forent excrementa coctionis, dicunt, quò plus coquitur vulnus, èd maiori in quantitate conspicerentur, quoniam tunc maiorem alimenti copiam conficit, & ex consequenti copiosiora excrementa debent generari, & tamen quò plus coquitur vulnus, èd minus apparent huiusmodi excrementa, immò pus tantum conspicitur, non sunt ergo excrementa nutritionis vulnerate partis. Quare concludunt, quamdiu vulnus crudum est, adesse solummodo ichores, & saniem absque sordibus, postea verò pus solum.

Addunt alii, non esse maiorem rationem, quòd huiusmodi excrementa generentur potius in vno vulnere, quam in alio, in omnibus enim eadem militantes causas, in omnibus partes nutriuntur. Si ergo in vulneribus cauis generarentur, etiam in simplicibus; at non generantur in simplicibus, ergo neque etiam in cauis. Non generari quidem in simplicibus ex eo, quod de ipsis ratione curatione tradit Gal. colligitur; siccantia enim, & adstringentia illis conuenire professus est, nequaquam abstergentia, quæ in cauis locum habet, qua de causa dicebat Gal. 3. Meth. 4. Omne vlcus tum sicari, tum adstringi debet, non tamen detergeri; contra cauitas in carne sicari quidem postulat, & abstergeri, minimè autem adstringi. Si ergo abstergentia simplicibus vulneribus non conueniunt, sed potius quæ contrarium præstant, scilicet adstringentia, neque in ipsis generantur, sordes, quarum,

Medicamenta applicata vulneribus, non possunt diutius proprias vires retinere.

Excrementa in vulneribus quot & quæ.

Propria excrementa vulneris quæ.

Obiectio.

quarum ratione abstergendum est, & ex consequenti neq; in aliis.

Verū si in omnibus animalis partibus ex tertia coctione gignuntur semper talia excrementa, veluti est omnium Medicorum sententia, cum pars vulnerata nutritur, quomodo eorum generatio in vulnere negari possit, non video. Quin in vulnere præsertim cauo propter caloris naturalis imbecillitatem, rationi consonum est, vt magis sensibilia euadant, & quod tenue sanitatis tempore in auras dissolutum expirabat, sub ichoris, & saniei specie prorumpat ab imbecillo enim calore ad attenuari non potest, vt balculus fiat, quod vero crassum, & in summo corpore colligebatur, fiat sordes, neq; omnino extrinsecus propellatur, sed & parietibus vulneris hæreat, vulnusq; sordidum efficiat. Quapropter tantum abest, vt sententia Gal. reprehensionem mereatur, vt potius sit laudanda, & penitus accipienda. A principio quidem sensu ipso deprehenduntur huiusmodi excrementa, sed postea quò plus coquitur vulnus, eò minus apparent, quoniam ex superfluo alimentu generatur, & cū eo mixta, atque confusa delitescunt. Neque etiā credendum est, quò plus coquitur vulnus, eò copiosius generari, quia plus alimentu conficiatur, & consequenter plura debeant oriri excrementa; verum quidem est, plus alimentu pro nutritione assumi, & pro carnis generatione, sed & exactius conficiatur, & idcirco neque adeò copiosa succrescunt excrementa. In vulneribus autem simplicibus generantur profecto, sed in ipsis naturalis calor robustior est, tum quia minus dispendium passus est, tum etiam quia reddidit labiis ad motum conactum, vna pars fouet alteram, vt prius, & aeris ingressus prohibetur, & restituitur ferè naturale tegumentum, quo fit, vt tenue excrementum maiori ex parte insensibiliter perspiret, crassum verò, vt antea, in summo corpore colligatur, & propterea in ipsis non est necessarius, neque etiam opportunus abstergentium.

Ex residuo succorum, quod natura pro nutrienda parte non assumptum, in primis fit in vulnere crudum excrementum tum tenue, tum crassum, tenue quidem ex tenuiori, atq; ferrosiori humorum parte, crassum verò ex crassiori. Quare hæc est alia sors excrementi tenuis, & crassi, quæ necessario admitenda est, quoniam veri speciem non habet, tantam copiam excrementi crassi, tenuisque humiditatis, quātam in vulnere, dum adhuc crudum est, conspiciamus, ex nutritione exigui adeò momenti provenire aliunde autem provenire non potest, quam à residuo alimentu, quod coqui, & assimilari non potuit. Etenim cum nullus humor in corpore talis, qualis erat ab initio, permanere possit, sed, vt dicebat Gal. 2. de diff. feb. cap. 5. necesse sit, vt aut coquatur, apponatur, atque assimiletur solidis animalis partibus aut corrumpatur, & putrescat, quia humor, quem proprius calor non obinet, nihil habet reliquum, nisi, vt ad putredinem convertatur, illud sanguinis, quod à nutritione remanet, licet à calore naturali alteretur, quia tamen non obtinetur, ad putredinem convertitur, & ita præternaturalem calorem concipit: vnde simul, & semel alteratur sanguis ille & à calore præternaturali, & ab ipso naturali calore, & cum à principio neuter præualeat, fit crudum illud excrementum, quod dictum est, paulatim tamen in pus bonum mutatur, dum paulatim naturalis calor robur acquirit, & ad pristinum naturam propius accedit, tunc enim magis conuincitur, quæ in parte continebatur. Sic ergo excrementum crudum prius meliorem consistentiam consequitur, deinde adhuc meliorem dispositionem acquirendo tandem eò pervenit, vt fiat pus illud laudabile, album videlicet, æque, æquale, ac minime sordidum, superante quidem ipso naturali calore, at non penitus materiâ obrepente; si enim hoc esset, non

A in pus eam converteret, sed periculis coqueret & assilaret. Sane consistentia puris media esse consuevit inter sordem, & saniem, vt dicebat Celsus, sed quandoque evenit, vt crassum admodum sit, & viscidum, atque ita sordis naturam adipiscitur, eo quia longiori tempore in aliquo loco contentum, ac conclusum ficeretur, aut quod à medicamento, vel ab aere ambienie idem patiatur, aut quia pars, in qua generatur ex (ui natura fit) arida sitca. At si superetur naturalis calor, vel sua ipsius ratione, cum scilicet ad tantam imbecillitatem pervenit, vt nullam possit facere optimam transmutationem in humore ad putredinem vergente, vel humoris vitio, etiam si ipse non sit valde debilitatus; tunc excrementum crudum in putridum omnino humore degenerat, fitq; sordes nigra, pallida, lutea, & aliorum colorum, viscida, fetens, & alijs pravis qualitatibus infecta pro varietate excessus præternaturalis caloris, & varia dispositione materie, quæ alteratur: sicuti quando partim superat, partim verò superatur naturalis calor, hoc est, secundum quædam vincit, secundum quædam autem vincitur, medium quoddam excrementum inter illa duo succrebit, non enim fit pus illud laudabile, sed modò deficit calor, modò odore, modò consistentia, & æqualitas. Ex partibus, quæ ad putredinem convertuntur, veluti ex carne confusa pus generatur, si naturalis calor superet, at si vincatur, oritur potius putrescentia quædam. Quamvis autem tot excrementorum sortes in vulneribus oriri consueverint, non tamen censenda sunt omnia vulnerum propria, sed ea tantum, quæ naturaliter in ipsis generantur: nam quæ à nativo calore superato, & præternaturali vincente ortum habent, vt quæ præternaturalia sunt vulneribus nec propria vulnerum dici merentur. Quare his interim omisiss, de proprijs sermone habebimus.

B Illa non solum ad quotidianam solutionem non cogunt, verum etiam longè excellentius expurgantur, & abluuntur, si vulnera decenti tegumento foucantur, neque nisi per rara intervalla fiat solutio, & eo tempore solum, quo eam convenire posterius trademus. Neque hoc paradoxum censendum est, licet paradoxū speciem habeat. Cumque excrementa alia tenuia sint, alia crassa, primò de crassis, quæ maiorem faciunt difficultatem, id ostendamus, postea etiam de tenuibus. Dicebatur ratione excrementorum crassarum abstergendum esse, quod cum medicamentorum sit opus, non naturæ, sequebatur, quotidie solvendum esse vulnus, vt quotidie possent, quæ abstergunt, admoveri. Sed huius argumenti efficacia conice; nonne observamus suppuratas inflammationes, & non parvam materie purulentæ copiam continentes, ope discutientium pharmacorum euaporata materia, perducit ad sanitatem? Si quis fortasse id nunquam observaverit, est Galenum adeat. 13. Meth. capitulo 5. ubi hæc habet: Quin si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit, quod nonnulli faciunt, protinus incidere, immò exhalationem moliri medicamentis ad id valentibus, quorum visus ex affectu sit coniectatus. Quid ergo abstergit crassa excrementa in huiusmodi suppurantibus? quis non videt, si necessaria forent abstergentia pro absorbendis sordibus suppuratæ inflammationis sanationem ope discutientium haud posse perfici? Accedamus ad abscessus disruptos; nonne sapissimè observamus, si sinus notabiles, & copiosum pus emittentes carne repleti, etiam nullo abstergente in cavitate immisso, sed soli osculo admoto, medicina mento, ex quo nihil eius ad fundum potest pervenire; Interna pariter vulnera sanari videmus non raro, cum tamen non liceat gossipio, aut lana specillo obvoluta sordes detergere, nec abstergens medicamentum apponere. Quin & pro-

C fundam

D

E

Pus praviū
Pus mediæ
naturæ.

Excrementa
vuln. etiam
ad crassā
solutionem
non cogit.

crassa excrementa necesse est generantur in vulneribus.

Cur in simplicibus minor excrementorum copia generetur.

Ratio proventus excrementorum in vulneribus.

Crudum excrementum.

Pus laudabile.

funda admodum vulnera in externis partibus sanari conspiciamus ab iis etiam, qui vulgarem curandi modum sequuntur, etiam si nullum medicamentum ad remotiorem cautivatem perueniat, sed soli osculo apposito pharmaco. Internos quoque abscessus disruptos copiosissimam, atque crassissimam materiam fundentes abique vilium medicamenti usu, de iis loquor quae ad excrementa diriguntur, sanatos vidi, Innumerat sanantur putredines, quibus nullum medicamenti genus adiuuare potest.

Non est
solate
nec
essarius
exsecan-
tium
usus
ad
remo-
uenda
cras-
sa
excre-
menta.

Hæc si, vt decet, perpendamus, facile apparebit, haud necessariam esse abstergentium usum ad hoc, vt remoueatur crassa vitiumque excrementa: si enim hoc esset, quomodo sanarentur dicti affectus? quid est, quod eos ad sanitatem ducit? Tunc tantum necessaria sunt abstergentia, quando sordites ob visciditatem valde affixa est parti. Et hanc veritatem credo tandem vidisse Galenum in eam lib. Art. med. c. 92. prosequens indicationes curatias in vulneribus caulis, vbi ad sorditem deuenit, non ait absolute indicari absterfionem, verum sub conditione loquitur. Hæc eius sunt verba: Ita & si sordites aliqua fuit adnata, intentio quidem est absterfendi, & erit medicamen salubre absterfium; quasi velit tunc tantum indicari medicamen absterfium, quando sordites adeo parti fuerit affixa, vt ferè adnata videatur. in alijs enim sordibus alij sunt remouendi modi.

Non est
nec
essarius
exsecan-
tium
usus
ad
remo-
uenda
cras-
sa
excre-
menta.

Hæc eadem non minùs demonstrant ad remouenda tenuia, & aquæ excrementa non esse omninò necessarium siccantium usum, quandoquidem absque cuiuslibet medicamenti appositione in allatis casibus carnem generari, & cautivæ repleri cernimus, quod non contingere, nisi à tenuibus etià excrementis expurgaretur vulnus, vt quæ sanationi obstat, si enim vilis coire nequit, dicebat Gal. humecta caro est in causa. Quare nulla alia huius expurgationis causa potest asseri, præter naturam ipsam partem, seu naturalem eorum calorem. Hunc dicendū est habere excrementorum rationem, partemque ipsorum per halitū insensibilem digerere, partem vero sensibilibiter per vulneris orificium expellere. Quam quidem sensibilem expulsiōnem experimur & ii, qui bis, & ter etiam qualibet die vulnera soluant, atque detergant, & nihil, aut parum, & per accidens robori naturalis caloris intendunt: non parum enim materię copiam à natura extra vulnus propulsam ferè semper obseruant. Neque existimandum est excrementa hæc spontè ob grauitatem à vulnere decidere, posteaquā idem obseruatur, etiam si vulneris orificium sursum spectet. Quid si naturalis caloris habeatur ratio, cureturque, vt pristinum robur recuperet, quam efficaciorum, credendum est, futuram esse expulsiōnem? Sed & ea ratione melius procedet vulneris expurgatio, atque excrementorum remotio, quod roborato naturali calore longè minor, si tamen cætera sint paria, est excrementorum proventus; & quæ generantur minùs crassa sunt, & viscida. Hoc nisi receperimus, nulla amplius remanebit via, qua sanari possit internus abscessus disruptus, & interna vulnera, & ea denique ad quorum fundum medicamenta pertinere nequeunt. Si robur expultricis nihil possit in eorum excrementa, & calor naturalis nihil eorum per halitum insensibilem resoluere, dubio procul non sequeretur sanitas; ut enim aliàs dictum est ex Gal. mente, puritas ulceris rationem obtinet eius, sine quo non potest cautitas repleri.

Obiectio.

Sed non est existimandum hæc in re expultricem deficere, à qua quotidie cuiuslibet coctionis excrementa propelli cernimus. Obstat, dicit fortassis quispiam, excrementorum quantitate; cum enim in maiori quantitate generentur quàm sanitatis tempore, minùs profectò expultricis cedent, quæ etiam, quod difficultatem auget, ex vulnere facta est im-

A becillior. At neq; ob id sequitur, quod ab expultrice non possint expelli, quia expultrix non finit tantam excrementorum copiam colligi, vt ipsa potest propellere nequeat, immò sicuti generantur, ita tantumquā superflua excreuntur. Neq; oclatur natura. Præterea dato, quod expultrix sit imbecillior, non ob id multò imbecillior censenda est ad propriam functionem, posteaquam habet patentiores vias, per quas faciliiori negotio, quod superfluum est potest derudere, orificium videlicet vulueris: atq; etiam licet viam expeditam præparare, si vulneris orificium minùs sit idoneum, ac figura, seu postus expulsiōni minime faueat. Addamus, quod imbecillitas expultricis prouenit ex defectu naturalis caloris, si ergo iactura hæc refarciatur, quod fieri præclare ope artificialis tegumenti superius ostensum est, citò pristinum robur, aut ei proximum recuperabit facultas expellens.

Sed adhuc duo obstat videntur, ne remotionem excrementorum ipsi naturæ committamus, qualitas scilicet quæ à tenui excremento contra, hæc sordis visciditas: tenuis enim humiditas, nisi medicamentis excisecetur, subiectam carnem humectat, & in ea imbibitur, ob idq. humidior caro, quam par fit generatur, & priori nequaquam similis, quod est in causa, vt & hanc supercrecentiæ carnis causam agnoscamus. Et eius forsitan ratione dicebat Hip. lib. de vlc. Quæcunque vlcera non probè, & vt conuenit, purgata, semper priùs pullulare incipiunt, iis maxime caro supercrefcit: quæ vero probè, & vt decet, expurgata semper ad siccum promouetur, iis, nisi cutipula sint, caro vt plurimum non supercrefcit: ob visciditatem verò sordes partibus hærent vulneris, tollere autem vinculum, quod alligatur quodammodo, non est naturæ, sed medicamentorum opus, vt dicebat Gal. aut alterius prædidi: quæ tamen nullum negotium facere compentent, supposito artificiali tegumento, quod naturalem calorem foueat, tueatur, & roboret, namque tenuis humiditas, quemadmodum dictum est, partem extra vulnus propellit, partem à naturali calore, qui robullior factus est, in auras dissoluit: quæ propter etiam si, quod medicamentum extrinsecus apponimus, nulla m excisicid vlm habere, nihilominus nullum incommodum ab hoc excremento timendum esset. Sed concedamus, humidior carnem generari, nonne tantum naturalis calor, quidquid superflui humidum in ipsa reperitur, tandem absorbet? Inspiciamus callum quo fracta ossa conglutinantur, ita loqui liceat, qui à principio valde mollis est, sed processu temporis naturali calore superfluum humiditatem consutente redditur siccissimus, atque durissimus. Pariter à sordium visciditate nihil est, quod timeamus, primò quidem, quia robulliori reddito calore neq; tantæ neq; tam viscida generantur, deinde quia à tenui excremento, tandeque à pure ipso cum quo miscetur, & confunduntur, eas ablini, atque detergi contingit, vnque cum his extra vulnus pellit; nec si quæ sordes ex nutritione partis primis diebus suboriantur, intra vulnus permanent, vique ad puris confectionem, aliquod asserent incommodum, dictum est enim exiguum admodum esse illarum quantitate; neque statim supercrefcit caro, sed priùs coquitur vulnus. Sordes verò, quæ crassior est pars crudæ excrementi, mediante suppuratione potius auferri postulat, quam manuali operatione, ac detergetur auxilijs, quibus magis irritaretur, & inuadesceret vulnus, detecto enim vulnere naturalis caloris substantia exoluitur, & qualitas obtunditur ob frigiditatis aeris contactum, ipsa verò abstergentia medicamenta semper aliquid habent mordacitatis, quæ vulneratam partem irritant: quod Gal. animaduertit com. 3. in lib. de frac. tex. 43. nec pus ipsum absterfione indiget, posteaquam dum-

Solutio.

Obiectio
alia.

Solutio.

robo-

robore caloris consilimus, & quæ ad partis salubritate faciunt, non prætermittimus, non generatur adeo crassum, & viscidum, vt hæreat partibus, sed ad cavitatem vulneris pulsus foras extrahitur: eoque facilius, quod tenuiori humiditate admixta attenuatur, & ipsum, vt ob id facilius profuit, & si quid infert visciditatis relucant, omnino tollitur.

Non requiruntur siccantia, & abstergentia pro absumendis excrementis nisi propter imbecillitatem caloris naturalis.

Hæc ita experientia confirmatur, vt nullus sit dubitandi locus, propterea adducor in eam sententiam, nulla alia ratione requiri siccantia, & abstergentia pro excrementorum absumptione nisi propter naturalis caloris imbecillitatem, quando enim insignis est eius imbecillitas, longè copiosiora generatur, ob copiam verò expultricis non cedunt, & viscidiora, quare nec possunt à natura separari, nec tenuis humiditas permixta potest visciditatem tollere. Præterea expultrix ipsa longè est imbecillior. Quando autem robustus est calor, contrarium profus accidit, nam nec tanta generatur, quoniam maior pars alimentum conficitur, & assimilatur, & minus sanguinis ad partem confluit, & eius insuper non exigua portio, antequam excrementum fiat, insensibiliter dissoluitur, itaque minor materie portio relinquitur pro generatione excrementorum, nec adeo crassa, & viscida, quoniam magis elaboratur materia: hinc est, quod pars excrementorum tenuior sufficit ad eorum ablationem, præterea fortior est expultrix, idcirco absque quotidiana illa manuali deterfione, ac medicamentorum iteratione facile vulnus expurgatur, & ab ipso remouetur excrementa, partem enim eorum robustus calor per insensibilem lalutem digerendo absumit, partem verò per vulneris officium sensibiliter expellit. Quod si ita res se habet, si robustus calor satis est ad vulnus expurgationem, artificiali verò tegumento roboratur naturalis calor, cur detegenda, ac refrigeranda sunt quotidiana vulnera, unde tot mala consequuntur: profectò tanto melior, ac præstantior erit expurgatio illa, quæ ope tegimenti perficitur, altera, quæ per quotidianam detractionem vulnerum, manualeque absterfitionem, & medicamentorum abstergenti facultate præditum impossionem habetur, quanto melius est, ac præstantius illud prædicium, quo citra vlam noxam propositum scopum assequemur; altero, quod prodest quidem, verum nec leuiter officit? Et si experientiam consulerimus, non aliter rem se habere liquidò constabit, quando enim vulnus deregimus, quod longiori tempore tecum permansit, exactissime purum comperimus, neque facile esset vsu abstergentis pharmaci tantam puritatem illi comparare. At quando propter naturalis caloris impotentiam accidit in vulnerata parte putrefactio potius, & corruptio quam coctio, aut bona suppuratio (hoc potissimum solet contingere in corporibus cacochymis, & plethoricis, namque ob nimiam leucorum copiam, licet prohi fiat, opprimitur, & suffocatur naturalis calor, sicuti & in magnis inflammationibus prohibita propter obstructionem euacuatione, in quibus etiam propter maximum feruorem à naturali statu nimis recedens, proprii muneris ferè obliuiscitur; in cacochymis verò insuper languet alimentum prohi defectu) vique opus hoc naturæ non committeret, naturæ enim impotenti nullum opus alicuius momenti committi debet, sed arte succurrerem. Verum talis curatio non est propria vulneris, fed corruptionis, & excellentis putredinis. Et in his casibus curatio, quæ vulneri conuenit, intermititur, & illi, quod magis virget, attèdiunt. Præterea generis arbitror existisse vulnera à Pareo relata; sed nec miri videri debet, si in ipsis oriebantur vermes, quoniam turundis curabant vulnera, & prauos halitus, excrementaque mali moris superprimebant.

Defectus methodi antiquioris.

Ex his igitur manifestè apparet, superfluum esse Galeni studium circa medicamentorum admotio-

A nem, vt ijs remoueat excrementa dum videlicet curandum præcipit, vt medicamentum siccant, & abstergens vndique tangat vulnus: superfluum item, quod de metiendo conuenienti sic citatis gradu adeo anxie protulit: superfluum item. Mercati sollicitudinem, vt aliquid imponatur, quod expulsum humiditatem ad cautam vulneris quodammodo imbibat, & absorbeat, cum hæc impedienda à natura roborata longè maiori cum fructu remoueat, pectusquam non detegitur vulnūs, vnde tot sequuntur incommoda; nam, si citra detectionem apponi possent, vique frequentiore coram admotione laudaretur: si cuti neq; sæpè admoventi vellem, cū in ijs expellendis semper laboraret natura. Voluerunt omnes methodum curatiuam condere, quæ communis foret tum vulneribus, tum propriè dictis viceribus, cum tamen alia sit imbecillitas partis in viceribus, alia verò in viceribus, & proinde aliter remouenda sint excrementa in viceribus, aliter verò in viceribus.

Quomodo Medicus nature opes ferat in re excrementorum.

Quoniam autem Medicus est nature minister, & adiutor, ideoque eidem egenti præsto esse debet, in hac quoque actione, quæ tanti est momenti, in quibus poterit, egenti nature opitulabitur. Interdum enim ad sunt impedimenta, quæ difficilem, interdumque impossibilem reddunt excrementorum expulsionem, & propterea, vt natura facilius ea propellere valeat, in his remouendis laborabit diligens Medicus. Impedimenta hæc ad vias spectant, per quas fieri debet expulsio; Etenim si nulla adsit via, per quam iam existens, aut, quæ mox colligetur, materia possit expelli, quia videlicet aut nulla fuerit à telo parata, aut quæ facta est, ab aliquo corpore, puta à telo sit obturata, vel adsit quiddè, verum minus proba, vt poro, quæ angusta est, aut talis futura, inæqualis, & tortuosa, sursumque spectans, nemini dubium est, impediri expulsionem. Itaque in id elaborandum est, vt materia conuenientem habeat effluxum, hoc est, vt adsit recta via, & patens, per quam fiat expulsio, & si fieri possit, vt deorsum vergat, quamvis enim, & sursum expellat natura, rationi tamè consonum est, ut à superioribus ad inferiora facilius expelli materiam, vt quæ deorsum ob innatam grauitatem spontè feratur. Si igitur corpus aliquod viam oculcluerit, illud auferendum est, si nullam viam præparauerit telum, aliquam arte machinari oportebit, congruis nimirum sectionibus, & ossium quoque excisionibus, si opus sit: si minus probam, arte reddatur idonea, vel noua pareatur.

Iudicium exactum in Medico desideratur.

Hic autem exactum iudicium in Medico desidero, vt oblato, atque inspecto vulnere, statim prospiciat, num per viam, quam sibi fecit vulnerans causa, satis expurgari possit vulnus, nec ne; an aliquid addendum sit, vel etiam nouam machinari conueniat, & qua ratione hoc, uel illud sit agendum, ne in necessariis deficiens, mortis, uel alicuius magni mali sit in causa; quæ verò minimè necessaria sunt, aut nequaquam conueniunt, adiciens, absque ratione egrè torqueat, sanationem differat, & fortassis in discrimine vulnerati salutè adducat. In quo quidem non pauci delinquant tractantes vulnera capitis, dū passim aliqua apparente in osse lésione ad cerebrationem deueniunt. Quæ ergo præsentia sunt accurate perpendat, quæ futura sunt, cautus prospiciat, & habebit, an sibi addendum sit aliquid, uel non. Sed nec patum cōfereat, uim expultricis vulneratæ partis expendere, cum non omnes partes equali expultrice sit donatæ, quæ enim minus pollent expultrice, patientiore expolcunt viam, & quæ deorsum magis uergat. Necessitatem parandi effluxum excrementicæ materie optime cognouit Gal. unde lib. At. med. cap. 90. tradens, quomodo præcaueamus, ne quid alicuius vulneris intercidat, quod erat tertium ex quatuor, quæ à Medico curari agenda, ut agglutinatio perficeretur, dicebat: In eo autè, quod sequitur, tempore, per suffusiones tertiam iteratio retinetur. Ipsam uero suffusionem ex

F 2 eisdem,

eiusdem, & cœteri loci diuisione, & figura opportuna comparare poterit. Quamvis autem suffluxionis necessitatem viderit, & modum, quo comparatur, tradiderit, non omnem tamen titilitatem ex illa prouenientem satis esse affectus.

C A P. XXXIV.

Quòd pro inducenda cicatrice non sit necessaria crebra solutio.

Quando vulnus carne, vt conuenit, repletum est, nihil est amplius, quod ab eo timeamus, & propterea siue crebro soluitur, siue raro, parum referre putauerim; neque enim crebra solutio malum quodpiam effectum dignum asserre potest, nec diuturnius tectio. Sed quoniam posset aliquis dubitare, quisnam modus magis sit rationi, & veræ methodo consentaneus, idcirco aliquid etiam de inducenda cicatrice subiungere volui.

Aliàs dictum est cicatricis inductionem partim naturæ, partim medicamentorum esse opus, cum medicamenta ficerent, & adstringant carnem, quæ vicem cutis debet gerere, natura verò formam cicatricis inducat: licet interdum abique medicamentorum ope cicatrix obducatur: neminem quoque existimo esse, qui ignoret, ubi carne, vt decet, repletum est vulnus, pauca admodum generari excrementa, quamuis plura, si multum cutis deficiat, & corpus sit sui naturæ cacochymum, neque decetesse hæc fuerint purgationes, pauciora verò, ubi dicta contratio modo se habuerint, vnde si pauca emanent excrementa, & medicamentum pateat, quod diutius vim suam retineat, procul dubie melius inducitur cicatrix, si tecta serueniunt. Imò etiam si medicamentum citò propriam amittat, nihilominus sub tegumento melius propositum consequemur, eo quòd pauca illa excrementa à naturali calore, qui ex tegumento sit robustior, absorbuntur, sicaturque medicamentum appositum quia actuali siccitate sit non importunum epuloticum. Quòd si medicamentum ex eis sit, quæ cum humida sint, siccata confici, & euanescente consueuerint, lintea remanent, quæ & ipsa siccando cicatricis inductionem adiuuant.

Verùm si excrementa profluant in effatu digna quantitate, & quæ possint medicamentum, qualecunque illud sit, insicere, atque corrumpere, & apposita lintea large madefacere, melius erit, si tunc soluitur, cum eo deuenisse medicamentum iudicamus, vt ob excrementa non solum proprias amiserit vires, verum etiam contrarias acquisierit, superpositaque lintea tanta humiditate fuerint persusa, vt subiectam carnem possint madefacere: nam, si in hisce casibus differatur solutio, caro vt plurimum supercrefcit. Hinc obseruamus in aliquibus vnica medicamenti appositione non solum reperi caua vulnera, verum & cicatrice obduci, in aliis verò, si diutius protrahatur solutio, carnem, quæ detrahi postulat, supercrefcere. Raro autè in vultibus hoc accidit, si vulnera, tunc methodicè fuerit tractatus, imò & in propriè dictis viceribus sæpius obseruati, cuius induci cicatricem, si per aliquot dies tegumento fouerunt.

Cum hæc scriberem, breui obductam vidi cicatricem in vlcere cruris cuiusdam adolescentulæ, quæ semestri spatio, dum quotidie soluebatur, induci non potuit, quauis nihil, quod ex arte esset, prætermitteretur, solius artificialis tegumenti ope. Ab hoc quidè vlcere, dum quotidie modo his, modò semel pro excrementorum copia illi medicamenta admouerem, semper satis copiosa materia excrenebatur: quare longè curationis fastidio capri alternis tantum diebus vulnus delegeri. In prima quidem, & secunda detectione pauciora excrementa deprehendi, quàm antea

A duodecim tantum horarum spatio obseruabantur, & vlcus melius coloratum. Ratus itaque me veram viam adinuenisse, ad quartam diem solutionem distuli, res feliciter succedebat, & ita deinceps quarto quoque die vlcus procurans breui ad sanitatem perduxit. Idem postea in aliis felicissimo cum successu sæpius sum expertus: & ita comperi, crebram illam, quæ nunc vi communiter confueuerunt, solutionem quantum facit ad ostentandam diligentiam, tantum, & amplius, rebus ægrotantis officere.

Nonnunquam accidit, subiectam carnem ineptam esse ad recipiendam cicatricis formam, temperata enim sit, oportet, vt aliàs dictum est; quæ ineptitudo tegumento tollitur, dum roboratur naturalis calor.

Aliquando etiam ineptitudo hanc contrahit ob aeris contactum, vnde & tegumento huic incommodo consulitur. Opus est igitur diligenter perpendere, quæ de causa copiosius fiat excrementorum proventus, nam quandoque ob iniurias ambientis, & vulneris crebriorem contrectationem accidit, & tunc quo sæpius detegitur vulnus, sen vlcus, & abstergitur, eo copiosius prodeunt. Plerumque autem in crebra solutione medicamentum aufertur, priusquam operationem perfecit, imò sæpe & vi vix ad actum à natura deductum fuerit; vnde est, vt naturæ fere semper laborandum sit in reducendo ad actum recens

C appositum medicamentum, & propterea mirum non est, si parum videantur medicamenta proficere, sanatioque tardiùs sequatur. Hoc Galenimaduertit 4. de comp. med. per gen. cap. 4. in explicatione medicamentis ab Aclepeadi propositi ad Chironia, & curatæ difficultia vlcera, ideo dicebat: Rectè, me hercules, ad finem superioris solutio scripti hæc verba adiecit: Et hæc triduo soluito, fomentique mitigatio, ipsumque emplastrum ablutum emollit, rursumque apponito, nisi enim diutius cuti pharmacum adhaerit, nihil efficit, quod plestos. Medicos lauit, arbitantes, si ter die saniem ab vlcere detergerent, melius se facturos iis, qui bis idem faciunt, qui verò semel solunt, ab ipsis quoque ægris tamquam negligentes male audiunt. Et 1. de comp. med. per gen. c. 6. iam dixerat: At verò viceribus, quæ ad cicatricem veniunt, multis diebus subsequens pharmacum immanere expedit, quo melius, & citius ita cicatrix inducatur, quod & pluribus aliis in locis repetit. Et Aulc. 4. 4. tr. 3. cap. 2. Et de illis, quæ sunt necessaria, est, vt dimittatur medicamentum super vlcus tribus diebus, deinde dissoluatur, nam, si priùs curaueris, vel si ante tres dies solueris, non facies suam operationem. Vndem ægri venerit praua illa medendi consuetudo, iure dubitari potest, posteaquam medicæ artis Proceres aliter stantisse, vix clarius apparet. Sed, vt nullum fraudis genus, prætermittatur, docet insatiabilis auri cupiditas.

C A P V T XXXV.

Concluditur officium Medici in curatione vultuum, & de qualitate tegumenti.

EX his summam colligere possumus, quæ sint partes Medici, qui vulnera sit curaturus, in duos namque scopos dirigi omnem eius conatum manifestum est, in conseruationem videlicet, ac robur naturalis caloris, cuius est agglutinare, supputare, capnem gignere, excrementa partim digerere, partim dissolubilia expellere, & nõ raro etiam peregrina corpora eiecere, atque in remotionem eorum, quæ impediunt, ac irriti facere opus eius possunt, quamuis in quoque naturali calori consulatur, cum plerique in impedimenta eidem sit infensa, & illius proferant robur, quare si diligenter intueamur, cõperiemus, Medicum longè minorem partem habere in curatione vulne-

Quando raro soluendum est vulnus, ut facilius inducatur cicatrix.

Quando crebrius soluendum est vulnus.

Historia.

Quæ consideranda, ut habemus an hoc celilo modo incedere oportet.

Rara solutio probatur ex Galeno.

Duo Medici propositi.

vulnerum, quàm cuiusvis fere alius morbi: Nam si A quis febricitet, medicamenta, & alia auxilia administrat, quæ febrem tollunt, & abque natura non dixerim, sed tamen tollunt, refrigerantia enim calorem febrilem obtundunt, euacuantia febris causam demoluntur, quamvis non sine natura: verum solutâ vitæ nullum tollit medicamentum, siue ea simplex sit, siue cum cauitate, sed, quicquid necessarium est, natura perficit, nisi impediatur, & propterea Gal. 4. Meth. 3. dicebat: Siue vlcera simpliciter sint, siue cū cauitate, si quis diligenter aestimet, ex fugiendis, propiciendisque iis, quæ naturæ efficiunt, sanatio perficitur. Nihilominus & aliter scopus spectandus est, quippe conferuandus, fouendus, atque roborandus est naturalis calor, tanquam primus opifex.

Huius rei necessitatem vidit Iosephus Quercetanus, & proinde radicale Balsamum (hoc modo appellauit infusum calidum) vteri nos debere curantes vulnera professus est in suo Scopetario; dicebat enim: Secunda remedia, quæ ad generaliorē indicationem vsui sunt, pertinent ad disunctas partes inuicem consolidandas, quod potissimum opera Balsami radicalis, & naturalis, quod in quaque parte continetur, tanquam principalis agentis, & virtute sua operantis cum alimento consentaneo, & congruenti, cuius magna vis est in efficienda agglutinatione, & eandem partium consolidatione: quod Balsamum tuendum est a Medico accommodandi se illi tanquam efficienti, & principali causæ, & providente, ne vis eius, & efficientia impedimento aliquo retardetur: tollentque externas causas illi noxias, & aduersarias, & quæ irritant vulnus, & impedienda consolidationis vim habent.

Sed Quercetanus prior Theophrastus Paracelsus eandem veritatem cognouit, & propterea omnino conatum in suæ Mumie conseruationem, & propugnationem dirigit, vt videre est in eius minori Chirurgia lib. 1. Mumie enim nomine nihil aliud intellexit, nisi infusum calidum, vt, & si ab aliis dissentire vellet, non posset tamen nisi verbis. Quod verò Mumia illa apud eum nihil aliud sit, quàm infusum calidum, aperte declarat, quæ ipse de hac Mumia his verbis prodidit: Primum igitur Mumiam fore scito, quæ cuncta vulnera curat. Et inferius: Ad ea, quæ de Mumia dicta sunt, curare vulnera scilicet, animaduerte hanc fore liquorem per totum corpus diffusum in omnia membra potentissime, prout decet, atque in modum hunc diuiditur, in carne iuxta carnis conditionem, in ossibus, arteriis, & ligamentis, in medullis, in pelle, &c. secundum cuiusque horum, & suæ naturæ conditionem, ac requisitam in eis necessitatem. Inde sequitur: Mumiam carnis, huius, etiam, nempe carnis curare vulnera, Mumiam ligamentorum sui curare, sic membri cuiusque vulnus propriam exigit Mumiam, vt sibi conuenientem. Et inferius: Dico naturam corporis offensam, aut lesam propriam in se continere sanationem, prout in arbore tenella videmus fieri, quæ laucia per se, Mumiaque propria curatur, & concluditur, vt alius, &c. Hoc ipsum etiam accidit in hominibus. Et postea: Quicquid igitur latius de vultibus hoc loco habebitur, volo curam eorum per naturæ Mumiam fieri, tum quod superponetur medicamentum incarnationum nullo modo vocari, sed bene conseruatiuum, &c. Quis non videt quæcumque ipse Iuxte Mumiam tribuit, ea omnia calido innato conuenire secundum Gal. & Hipp. doctrinam? Totum id clariùs expressit in altera sua Chirurgia cap. 2. calidum infusum Balsami naturalis nomine designas, his verbis: Ignorari minime debet, omnibus corporis membris inesse Balsami naturæ, carnis, venarum, nervorum, ossium, &c. quod ipsis innati ab initio per naturæ vulnera quævis illata sanat, hoc est naturalis Balsami in carne sitū

naturaliter carnis, & quod in ossibus, fracturas eorum, & sic de reliquis membris intelligendum erit: vt pote, quoduis propriū in se continere medicamentum, quod ipsum quouomodo lœsum perferat.

Est igitur natura sibi met proprius medicus, qui, quod in ipsa deficit, optime reparat. Et pancer interiecit: Medice manus in læsionibus curandis hoc solum est officium, vt naturam eo loci defendat ab accidentibus, & inimicis externis intrinseci Balsami, ne per eos inficiatur, aut impediatur, quo minus vires suas valeat exercere naturales, at potius in illis auxilio Chirurgi corroboretur. & paulo post: Quapropter is, qui hoc loco defendere, tuerique nouerit, Chirurgus erit optimus, quæ ratione protector naturæ nominandus, quod ab externis elementis contrariis, atque reluctantiis illum vindicare nouit, &c. quomodo igitur artificiali tegumento primum scopum assequamur, superius explicauit est. Et si ratione, atque experientia compertum sit, medicamentum reperiri, quæ ingesta naturalem calorem in operibus ad vulnera sananda requisitis mirifice adiuuant.

Quæ naturæ opus impediunt, etiam si aliqui valens foret, hæc esse conclusum est, peregrina corpora intra vulnus contenta, quæ manuali operatione, quando fieri possunt, auferenda, aliàs opus hoc naturæ committendum, aut medicamentis perficiendum, vt superius dictum est; distantiam laborum quando agglutinare oportet, ad mutuum enim contactum reducenda sunt Medico, quæ dissident labia, & vt ad ducta permanent, curandum: Quæ propulsi-

one excrementorum, impossibilem aut saltem difficilem efficiunt, & propterea parandus est effusus expellendus materies. Tandemque humorum decubitus in partem vulneratam, quorum ratione repellentia, deriuantiaque presidia conuenire demonstratum est, nec non & reperiencia, atque intercipientia, & quæ succos inceptos ad motum reddunt, prauamque illorum qualitatem corrigunt, & quæ fluxionis materiam demunt: quæ verò occasio fluxioni esse possunt, procul arcenda, atque fugienda. Sed & materiæ, ex qua parari gluten, & ge nerari carum debet, prauitas impedimento esse consecutū opifici. imò & ipsum potest prauè disponere, proinde danda est opera, vt proba materia generetur. Quare concludere possumus nullius vulnecis tanquam simplicis cuiuspiam affectus institutâ esse curationem, neque lateat affectuum complicatio, postea quam in primis ad est continui solutio, dein temperamenti vitium, tercio fluxionis non contemnenda principia, quorum omnium habenda est ratio.

Sed & virtus partis, cuius est vulnus sanitati restituere, conseruanda sese offert. Nec vulnus illud, quod simplex communiter appellatur, re vera simplex est affectus, quamuis Gal. simplicis vulnecis passim meminerit, & ab omnibus accepta sit illa vulnecis distinctio in simplex, & compositum; idque & ex ipsius Gal. & omnium posteriorum doctrina facile est demonstrare. Habemus ex Galenica curandi methodo, vnum non nisi vnum indicare, eo quod vnum quatenus vnum nam tantum habeat essentiam; quod verò indicat, per sui essentiam indicat. Quocirca si in morbis plura sint indicata, necessarium dicendum est, plura quoque esse indicantia, & affectus plures. Modò in vulnere, quod simplex dicitur, non est vnum, quod indicatur, sed plura; nam primò indicatur uiuens propter continui solutionem. Sed cum labia dissent, neque vniri possint distantia, oritur altera indicatio, remediū uidelicet labia ad mutuum contactum adducendis, & adducta conseruantis, donec natura agglutinationem perfectit.

Hactenus habemus duplicem affectum, scilicet continui solutionem, & laborum distantiam, quam morbum vel in figura, vel in positi licet

Dantur medicamenta, quæ ingesta naturalem calorem in suis operibus adiuuant.

Nullum vulnus est simplex affectus.

Compositio affectuum in simplicibus vulnere.

appellare, vulneratæ liquidem partes proprium locum non obtinent, vt quæ deberent se tangere ac inter se distant, ex quo & figura partis perueritur, & ob id adduci postulant: hinc adductis labijs, adhuc remanet continui solutio. Amplius omne vulnus excicari postulat ex Hippocrate lib. de Viceribus, & Galpissim in sex prioribus Methodi libris, & alijs in locis: igitur & alia reperitur compositio in simplici appellato vulnere, videlicet superflua humiditatis, quæ excicari desiderat, vnde Gal. lib. Art. med. cap. 90, opus nostrum in simplici vulnere esse dicebat applicare extrema distantia partium, & ita vt in vnum coacta sunt, conseruare, & substantiam partis salubrem mediocriter exciccantibus conseruare. Et alias docuit, agglutinantia siccandi, atque adstringendi vim habere, adstrictione distantiam labiorum respiciens, siccatæ verò superfluum humiditatem. Secundum igitur Gal. doctrinam saltem sunt tres affectus in simplici vulnere, videlicet continui solutio, labiorum distantia, & superflua humiditas. Quibus temperamenti vitium addere possumus, atque fluxionis principium, quod vulnus omne comitatur. Sed & virtus partis in simplicibus est conseruanda, vt pote quæ vniomem molitur. Verum quid sibi voluit Gal. quando vulneris diuisionem proposuit in simplex, & compositum? profecto Gal. nihil aliud voluit nobis significare, quam distinctionem inter vulnus in quo nihil deest neque cutis, neque carnis, & illud, in quo aliquid deficit, & regenerandum est, & cauum ab illo dicitur, quænuis omnia vulnera sint caua; Etenim si telum ad penitiores partes habuit aditum, & omnino si etiam penitiores partes sint seiscitæ, fieri non potest, quin vulnus non sit cauum. Verum alia est ratio huius, alia illius cauitatis, vulneris enim appellati simplicis cauitas per applicationem labiorum repletur, & nihil aliud remanet, nisi vt fiat agglutinatio; At cauitas vulneris, quod verè cauum est, non potest nisi per carnis regenerationem repleri; vt statuendum videatur, omnia vulnera esse caua, sed aliorum cauitas carnis indiget regeneratione, vt repleatur, & hoc est vulnus propriè cauum, aliorum verò per iuxta positionem labiorum repletur, & hoc est vulnus simplex. Cum ergo tot affectus sint vulneribus adnexi, mirum non est, si pluribus quoque remedijs sint tractanda.

Cæterum reliquis interim omisiss de tegumento, quod naturalem calorem conseruat, & roborat, & in quo præcipue consistit noster curandi modus, agamus. Non enim quodlibet tegumentum, & vtcumque paratum aptum censendum est ad tuendum, & roborandum naturalem calorem, sed quod partes proprio, & naturali tegmine destitutas, ab iniurijs ambientis defendat, caloricæ euaporationem, ac dissolutionem prohibeat, ipsamque foueat, neque noxæ effatu dignam inferre possit. Quare vt habeamus, quale tegumentum parandum nobis sit, aeris status erit considerandus, corporisque & vulneratæ partis natura, & ipsius vulneris magnitudo: quod enim est in vno corpore, aut in vna parte decens tegumentum, in altero, aut altera parte forsan non contemnendum mali erit in causa, non satis, aut plusquam par sit calefaciens: & quod in aere calido præclaram operam præstat, in frigido non satis ab eius iniurijs partem turbabitur: quod verò in frigido egregie proprium munus explet, in calido nimis calefaciat, ponderosumque comperitur. Et quod in carnosa parte exsuperit præstantissimum, si viscus aliocum, puta cerebrum fuerit conuulseraturum, aut detectum, sæpius incommodum, & noxium, quod interdum letale apprehendetur. Itaq; si citra discrimen construat, turpes, & exitiales errores contingant necesse est. Ad hæc ergo respiciens elegans Medicus tegumentum aptum faciliè parabit ex duplicato, triplica-

to, aut quadruplicato, vel pluries etiam multiplicato linteo, vel pluribus linteis, modò etiam ex tenui suppa, vel molli lana, aut gossipio contectis splenis, vel puluillis, si firmiori tegumento fuerit opus; tantæ verò latitudinis, ac longitudinis, vt de parte sana non parum comprehendat. Et ne ab eo noxa contingat, curabit, ne ponderosum nimis euadat, lineæque deliget non aspera, & inæqualia, ac dura, sed læuia, æqualia, & mollia. Præterea cauebit, ne obarctam deligationem nimis hæreat parti, & eam comprimat, præterquam quod enim pars vulnerata maiori fluxionis periculo esset exposita, cum adstrictione, atque compressione dolor inferatur, & sanguis attrahatur, egressus insuper excrementitiae materie prohibetur, cuius ratione dicebat Hip. lib. de frac. tex. 20. com. 3. nisi quod fascia laxior iniciatur, ne pus retineatur, sed facile exitum habeat; claudit enim à comprimantibus linteis vulneris osculum; & prauorum halitusum, si qui generentur, impeditur dissolutioni. Hæc igitur pericula, laxiori facta deligatione, vitabimus. Sed neque adeò sit laxa, vt à vulnere possit amoueri tegumentum, si fortè moueri partem contingat, vtraque ergo extrema sunt fugienda.

Medica-
mentis vul-
nerum qua

Ad perfectionem quoque tegumenti requiritur, vt osculo vulneris apponatur linteum medicamentum aliquo illitum, quod possit dissolutionem caloris prohibere, & impedire, ne ita madescat & effluentibus excrementis apposita pro tegumento linteæ seu splenis, cuiusque substantia diutius perduret, nam quæ cito excicatur, & euacuetur, parum vitilitatis afferunt, nec fit talis, quæ possit infussiones tollere. Huiusmodi erit, quod medium est inter molle, & durum, quodque emplasticum est, ac viscidum, nec non & oleosum, vinctuositas enim citam excificationem & euaporationem prohibet. Palam autem est, nullam eidem inesse debere qualitatē, quæ ad ciendā fluxionem faciat, ut naturali calori sit aduersa. Et si quæ illi inesse debeat euident qualitas, sit exciccans, nisi vulnus sit contusum, vt ad absorptionem excrementorum aliquod conferat, aut suppurans, si vulnus fuerit contusum, & omnino ipsupuratione indigeat, siccas verò, & adstringens sit, & vt vno verbo dicam, agglutinans, si vulnus agglutinari postulet. Maxime autem probauerim, vt semper apponeretur medicamentum, quod qualitatem haberebatur naturali calori amicam, & qua naturalis calor robustius redderetur ad opera pro vulnere sanatione necessaria, amicam videlicet caliditatem, quod si eidem proprietate totius substantiæ prodesset, omnes profecto haberet numeros. Et idcò quando fuppet medicamentorum copia, & eorum delectus haberi potest, non est standum manifestæ qualitatis medicamenti, sed quod experientia efficacius comprobauit, illud eligendum. Hæc apud aliquos forsan erunt difficilia, & propterea in ijs paulisper innotemur.

C A P V T XXXVI.

Cur alijs medicamentis citius, alijs tardius sanentur vulnera, & quod dentur medicamenta à totius substantiæ proprietate vulneribus conferentia.

Q Vi vulneribus curandis dant operam, quotidie obseruant ex viū vniū, magis quam alterius medicamenti, quamuis in manifestis qualitatibus sint similia, facilius ac citius vulnera ad sanitatem perducunt; est enim reperire quædam medicamenta, quorum viū vniū diuè spatio magna etiam vulnera agglutinantur. Hinc extolluntur balsama quædam arto facta, oleum magni Ducis Hetruræ pro vulneribus, oleum Hispanæ appellatum, Aquæ balsami, & matres appellatæ balsami, & innumeri

Medica-
menta effi-
cacia ad
vulnera.

pro-

Cur qua-
dam vulne-
ra dicantur
simplicia.

Tegumen-
tum vtra-
que natura.

propemodum stillatitii liquores, balsama naturalia, & potissimum, quod nuper ex Indiis aduectum est, Peruvia-
num dictum, Tacalamacha Indae, & alia id ge-
nus : quibus non pauca in manifestis qualitatibus si-
mililia reperies, sub quibus tamen non aequè feliciter
sanantur vulnera.

Quomodo medicamentum vulneribus conferant.

Quanam ergo est huius diversitatis causa? Im-
o ostensum est re vera non esse medicamenta, quae vul-
nera ad sanitatem ducant, sed calorem naturalem, quo,
quare non aliter medicamenta vulneribus con-
ferunt, quam opitulando naturali calori, quod dupliciter
contingit, vno quidem modo, quando impedi-
mentum aliquod auferunt, aut ne quid accidat, quod
naturæ opus impediatur, aut remoretur, prohibent; al-
terio vero modo, quando agenti directè opem ferunt,
hoc est, fouent, ac roborant naturalem calorem. Im-
mo verò licet medicamenta quædam sint primis qualita-
tibus similia, alterum tamen altero potest efficacius
aliquod ex dictis iuuamentis præstare pluribus ratio-
nibus, aut videlicet, quia propter certum substantiæ
modum diutius vim propriam conseruat, vnde longi-
ori actione potentius ager, & magis conferet; aut
quia ipsius visus nullo, aut paruo sit labori ipsi natu-
ræ, puta quia in eius expulsiōe nihil, aut parum natu-
ræ sit laborandum: cum enim omne medicamen-
tum sit à natura alienum, necesse est, vt tandem ex-
pellatur, si in ita vulnus fuerit, non secus, ac propria
excrementa, at in quorundam medicamentorum ex-
pulsiōe parum defatigatur natura, vt quæ calore at-
tenuata in auras dissoluantur, aut quia ob peculiarem
substantiæ modum, qui oritur ex certa quadam ele-
mentorum proportionē, magis se se in omnes vulne-
ris partes infundat, altiusque penetret, aut quia sit ma-
gis naturæ amicum: nihil enim prohibet ex duobus
medicamentis in manifestis qualitatibus similibus
alterum altero esse magis naturæ amicum, sicuti non
pauca medicamenta reperies in caliditate, ac siccitate,
adfrictioneque absinthio similia, quæ tamen non
sunt æquè amica iecinori, ac absinthium ipsum: aut
quia non manifestis tantum qualitatibus conferat,
verum etiam à totius substantiæ proprietate.

Dari medicamenta, quæ à totius substantiæ pro-
prietate partibus quibuscumque conferant, & peculiari-
us quosdam morbos, aut inorificas causas demolian-
tur, adeo in re medica est frequenter experientia con-
firmatum, vt nullus videatur relictus dubitandi lo-
cus, ideoque Gal. 1. de comp. med. per gen. 1. in illos
inehitur, qui talem medicamentorum operatio-
nem negabant, imò eos irridebant, qui arbitrabantur,
ex medicamentis alia iecur, alia lienem, alia renes;
alia vesicam, alia cerebrum, vel pulmones, vel oculos
iuvare, dicentes: vtum præses quidam illis imperat
quemadmodum in Tragedia, Tu viselatas prope re-
ripas Inachi, tu perge Thebas, modò quas Cadmus
condidit, sic in his, tu ad hepatis portas, tu ad vesicam,
vel renes duos proficiscere? An quod ingestum est in
veniculu, iecur quidem excipit, inde vero per
vniuersas corporis partes defertur? quos omnes im-
peritia arguit ibidem Gal. vtpote minùs versatos in
cognitione facultatum medicamentorum, & ad hu-
iusmodi errorem confutandum experientiam adhi-
bet, posteaquam talis proprietas sola experientia, ne-
tigan ratione innotescit, vnde dicebat, At hoc com-
ma eos, qui huiusmodi cauiantur, tam esse medica-
mentorum facultatis impetios arguit, vt à marino
lepre pulmonem exulcerat, ex omnibus corporis
partibus penitus ignoret, vesicam solum à cantha-
ridibus, ab aliis, renem lapides conteri, ab aliis rursus
pulmonis, atque thoracis promptas fieri excretiones,
quemadmodum ab aliis alia in vna quadam particu-
la peculiariter perfici. Eandem medicamentorum
operationem agnoscit lib. de Theriaca ad Pisonem.
Sicuti ergo in aliis morbis inuenta sunt medica-
menta à tota substantia conferentia, ita quoque in vulne-

ribus rem se habere existimandum est; non quidem
quod medicamenta sanent vulnera, iam enim di-
ctum est, id esse naturæ opus, sed quod proprietate
totius substantiæ innatum calorem ita roborent, vt
omnia necessaria munia felicissimè obeant. Dati au-
tem medicamenta alia aliis præstantiora, potentio-
raque ad vulnerum sanationem, experientia ipsa tes-
tatur. Sed ex his potentioribus aliqua reperiri, quæ
totius substantiæ proprietate præstant, hinc licet
colligere, quod operationis ipsorum nulla potest
reddi ratio, hoc enim eorum est proprium, quæ à to-
ta substantia operantur.

Quoniam verò nullum ferè ex talibus medica-
mentis reperitur, quod simul aliqua manifesta qualita-
te præditum non deprehendatur, propterea, obice-
re quispiam posset, effectum à manifesta illa qualita-
te prodire, non à totius substantiæ proprietate, nam
frustrà ad abditas causas conuigimus, quando mani-
festè prædò sunt, Cursi medicamenta, quibus ad
curatione vulneri vtuntur, omnia sunt sicca, & exsiccato-
ria est maximè vulneribus cōueniens, à tota substantia
vulneribus conferre sunt æstimanda: euidenti tamen
ratione adducitur, vt statimamus, effectum præci-
piuum à totius substantiæ proprietate provenire: si
enim effectus à manifesta qualitate prodiret, omnia
medicamenta eandem qualitatem in eodem gradu
participantia, & similem substantiæ modum, eundem
eederent effectum, modò aliud quodpiam non
obstaret, aut relictaretur eorum operatio, vel ipsa
medicamenta alienam simul non haberent qualita-
tem, quæ conferentis qualitatis effectum posset impe-
dire, sicuti si præterea medicamentum esset nimis ca-
lidum, & mordax, aut frigidum, & multa medi-
camenta comperiuntur eandem qualitatem in eodem
gradu participantia cum simili substantiæ modo, quæ
tamen non eundem effectum operantur, etiam si
contrariam qualitatem non obtineant, vel aliud
quodpiam eorum actioni sit impedimento; igitur
non à manifesta illa qualitate, sed à totius substantiæ
proprietate ratiū medicamentorum effectus or-
tum ducit. Huius etiam signum est, quod huiusmodi
medicamenta & agglutinant, & carne replent, quæ
diuersis facultatibus peraguntur; imò adfrictio, quæ
prædita sunt agglutinantia, carnis generationi obest,
teste ipso Gal. 3. Meth. 4. vtpote quæ sordem viceri-
bus artēdis affigit, quā vt facillè possit absolui: non
ergo manifestis qualitatibus vtrumque præstant.
Non ob id tamen assertum volo, qualitatem mani-
festam in eodem medicamento, quod à tota substantia
operatur, esse prorsus inutilem, sed suo modo agere
conscio, puta exsiccando humiditatem superfluum, &
at quod effectus adeo celeriter subsequatur, itaque
facillè, ac tuto in robur, quod à medicamento amico
naturalis calor contraxit, referendum dico, quem ta-
men effectum faciliorem reddere manifesta qualitas
potest.

Nec est, quod quis obiecit, eorum medicamen-
torum, quæ à tota substantia operantur, nullam esse ra-
tionem, nos autem rationem attulisse, cur vulnera
sanent; diximus enim hoc præstare roborando na-
turalem calorem; nam si inficiamus, effectum tan-
tum medicamentorum, quod posuimus, cognoscimus,
actionis autem causam ignoramus. Scimus ea robo-
rando naturalem calorem vulneribus conferre, ve-
rùm, quæ ratione roborent, ignoramus & hæc est
operatio, quæ à proprietate totius substantiæ pro-
uenire dicitur. Iecur lupi præparatum à tota substantia
hepaticis subuenire existimatur, quod non alia præ-
stat ratione, quā naturalem calorem iecinoris ro-
borando; sed quæ ratione tantum roboris naturali
hepatis calori præstat, ignoramus, & hæc est operatio
ipsius à tota substantia procedens. Semper autem ma-
nifesta qualitas eundem scopum respiciens, siue per
se, siue ex accidenti, adhuc magis ad propositum sine
confe-

Obiectio.

Solutio.

*Cur alia
magis
conferant.*

*Dantur
medicamen-
ta à pro-
prietate to-
tius sub-
stantiæ vulne-
ribus con-
ferentia.*

*Proprietas
totius sub-
stantiæ so-
la experi-
entia inno-
tescit.*

consequendum conducit. Sicuti non raro in Gallia lue caliditas, & siccitas Guaiaci adiuuat eiusdem operationem, quæ est tota substantia in expellenda lue.

Huiusmodi sanè fuerint medicamenta, quæ à tota substantia vulneribus prodesse existimantur, veluti balsamum Peruianum, Tachahamacha Indæ, caribæa, ballamina, lymphitum, dictamnum Creticum, ophioglossum, balsamum aræ confectum pro vulneribus, aqua, & mater balsami, necnon & olea multa, quæ ex multiplici maceratione, & fermentatione medicamentorum, quæ ad vulnera faciunt, præparantur: cuiusmodi est oleum nostrum ex multiplici infusione hyperici, & aliorum multorum. Sicuti enim in Theriaca ex tanta mixtorum diversitate mediante fermentatione oritur tertia quædam forma venenis aduersa, vnde ipsa non agit quatenus calida, & sicca, neque in virtute alicuius simplicis medicamenti eius compositionem ingredientis, sed à tota substantia, ita de compositis illis medicamentis ad vulnera censendum est. Neque solum est reperire pharmaca à tota substantia vulneribus communiter conferentia, verum sicuti in aliis effectibus alia huic, alia illi parti conferunt, ita & in vulneribus partium euenire conspicimus, alia siquidem obseruamus vulneribus capitis magis conuenire, alia nervorum, & sic deinceps. Capitis enim vulneribus magis prodest gummi Ellemi, betonica, matris silua, pimpinella, & quæ ex illis componuntur, nervorum autem hypericum, momordica, vermes terrestres, balsama facticia, & naturalia, & sic de reliquis, & si quæ reliquarum partium vulneribus peculiariter prosunt, non adeo sunt manifesta.

Illud præterea in id genus medicamentis obseruamus, quod sunt nonnulla, quæ in vno quodam opere peculiariter naturalem calorem adiuuant, patet de dictamno Cretico, quod præcipue calori suffragatur ad extranea corpora propellenda: nec inibi obijciat quispiam, id à vi attractoria dictamni proficisci, posteaquam & intus ingestum idem præstat. His igitur ita se habentibus, nullum erit absurdum, immo non leuiter profuturum existimandum est, si medicamentorum, quando fieri possit, delectus habeatur, & quæ efficacia sunt, à nupcleantur: neque tantum extrinsecus apponantur, verum etiam intra vulnus, si cauum fuerit, insilluntur: quauis quod extrinsecus apponitur, nisi decentem sui naturam constituentiam habuerit, vt tegumentum sit vtilius, & ipsum quoque medicamentum diutius vires proprias retineat, ad conuenientem formam aliterius miscelæ reduci possit. Neque pauci momenti habenda est medicamenti insillatio, quod vna tantum, vel altera vice, aut saltem raro insillitur, & ipse proprias vires intra vulnus conseruat propter excrementorum permixtionem diutius nequeat, tantoque minus, si ex illis fuerit, quæ promptè dissoluntur, immo quando etiam tale non fuerit, quod à natura non multo post tanquam extraneum expellatur, posteaquam semel admotum non mediocriter potest naturalem calorem roborare, & alias insuper vtilitates afferre, & robur, quod ab vna illa impositione recipit calor, deficiente medicamenti virtute non amittit, sed constanter retinet sub fido tegmento tutus: quæ de re, vt sæpe adhibetur, non est auferendum tegumentum, & maius damnum procurandum, quam commodum.

In aptis quoque medicamentis deligendis, non erit spernenda consideratio naturæ ipsius vulnerati, & propriæ illius curationis, & eiusdem naturæ proprietates ineffabiles, siquidem nõ est existimandum, omnem naturam, vt dicebat Gal. 3. Meth. 7. eadem medicamenta requirere, sed infirmioribus, mollioribusque conuenire, validioribus, siccioribusque valentiora conuenire. Et sunt quædam naturæ, quæ

A ab aliquibus bene habent, ab alijs verò licet qualitate similibus, insensum noxam percipiunt. Noui ego quosdam, qui vñum terebinthinæ peculiari quadam dote perficere non poterant, & hæc proprietas ad filios etiam transit, & eandem fuisse aurorum, & parum naturam referrebat. Et perperam non immerito dicebat Gal. loco citato, peripicuum esse, tum ægri naturam esse considerandam, tum cuiusque hominis esse propriam curationem, tum supra hæc illud tertium, nempe quoniam cuiusque naturæ proprietates ineffabiles est, nec exactissima scientia comprehensibilis, hunc esse optimum cuiusque particularis ægritudinis Medicum, qui iam methodum quandam comparauit, ex qua & dignoscere naturas possit, & coniectura consequi, quæ sint propriae cuiusque remedia. Itaque & propter qualitates excrementa respicientes, si cui talibus vti placuerit, non erit ab re, si obseruentur, quæ superius ex Gal. mente proposita sunt pro metiendo siccitatis gradu, quin transferenda hæc eadem erunt ad caliditatem, frigiditatemque medicamenti, sicuti enim, vt dicebat Gal. 3. Meth. 8. humidior natura humidiora, siccior sicciora medicamenta exigit, ita calidior calidiora, frigidior frigidiora requirit, contrariam scilicet semper ijs, quæ præter naturam sunt, & ijs, quæ secundum naturam indicationem præstantibus. Quippe quæ secundum naturam simulum sibi sunt indicatiua, quæ præter naturam contrariorum, si modo illa seruari, hæc sum moueri necesse est. Immo & illud addi ex Gal. poterit, quod si temperamentum totius, & partis non conuenierit, id autem nonnunquam euenit, particula ipsa, exempli gratia, siccior existente, quando ægri temperamentum est humidius, vel è conuerso, & ideo contrariæ indicationes nobis sese offeant, diuersa existente indicatione; quæ à patiente particula sumitur ab ea, quæ ex totius elicitur natura, si quantum ægri temperamentum ad vñum extremorum lapsum est tantum ad alterum extremum lapsa sit particula, medicamentum tale esse oportebit, quale conueniret, si vulnus foret in temperata particula temperati corporis. Si verò lapsus particule versus vñum extremum maior sit, quam temperamentum corporis ad alterum, in tantum oportebit medicamenti vires, quas affecta particula præscribit, intendere, quantum excessus particule est supra excessum corporis; nam si particula tanto siccior sit temperato, quanto ægri temperamentum est humidius iusto, tale profecto medicamentum conuenit, quale in vulnere temperatæ particule temperati corporis. At si particula sit siccior temperato, quam ægri temperamentum sit iusto humidius, tanto siccior medicamentum conueniet, quanto magis particula siccitas corporis humiditatem exuperat. Quod & de caliditate, ac frigiditate intelligendum venit. Hinc Gal. 3. Meth. 9. Pone igitur totum laborantis corporis temperamentum humidius esse, eoque medicamenta desiderare, quæ minus siccant, ipsam verò ægram particulam ex eorum numero esse, quæ sicciores sunt, quales esse diximus, quæ minus sunt carnosæ, diuersa in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea, quæ ex ægri sumitur natura: quare si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior, nec adijciendum, nec detrahendum pharmaco quidquam est, sed tale adhibendum, quale si viciis in medijs temperamentis particula corporis mediocriter temperati consisteret, adhiberemus. Sin siccior debito particula tantò fuerit, quanto corporis temperamentum iusto est humidius, vti que in tantum intendi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particula temperamentum totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor nonnisi pars exulcerata pars medio temperamentum siccior, ægri natura gradibus tribus hu-

Datur medicamenta quæ in quodam opere à proprietate re totius substantia naturalem calorem adiuuant.

Aliæ consideratio in delictis medicamentis.

inidior, manifestum est particulam, quæ nunc exulcerata est, siccijs vno gradu desideraturam medicamentum, quam quæ pars sit temperata.

Notandum.

Vnum tamen noto propter eos, qui quotidie medicamenta imponunt, animaduersione dignum, videlicet, nullum esse inconueniens, quando medicamentum, quod imponitur, ex ijs est, quorum substantia, ac vis promptè euanescit, si illud siccitatem, caliditatemque particulæ excesserit, propter breuitatem enim actionis nihil efficit, immo efficacia agendi breuitatem actionis compensabit: error autem cum non leui agrotantis damno committeretur, si diutius vim illam retineret medicamentum. Hinc videmus aliquos ex ijs, qui veterem modum sequuntur, vt aqua ardenti felici cum successu; quod si substantia eius, ac virtus perduraret, propter insignem caliditatem, ac siccitatem non posset sæpè non obesse.

Alia conseruatio.

Ad eligendam quoque manifestam medicamenti qualitatem necessaria est temperamenti aeris ambientis consideratio; cum enim & totum corpus, & particula ipsa afficiat, & propteræcedente qualitate possit non leuiter molestum esse, eius excessus medicamentis est occurrentum, ita vt calidioribus temporibus frigida, frigidioribus calidiora admoventur, vnde Gal. 3. Meth. 7. Si igitur hæc ita se habent, sicuti profecto habent, insipiam etiam conuenit, & circumspectis nos aeris temperies, siquidem est veluti medicamentum quoddam: is quoque corporis nostris forissecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem moratur. Danda igitur opera est vt medicamenta eius excessus occurrant, ideoque Hip. in calidioribus anni temporibus ijs, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigida.

CAPVT XXXVII.

Non esse absurdum asserere vnica medicina omnia simplicia vulnera posse agglutinari, & caua carne repleri, immò quolibet dato medicamento non corruptio, neque mordaci, si decens fuerit consistentia, vel ad eam reducatur, posse idem præstari ostenditur.

Quamuis alijs medicamentis citius, alijs tardius, & minus feliciter sanentur vulnera, & ob id laudandum sit, si medicamentum, quod adhibetur, ex ijs sit, quæ magis sunt efficacia; nihilominus, quoniam naturalis calor est, qui sanat vulnera, etiam si medicamentum tales vires non habuerit, posse omne vulnus simplex agglutinari, & cauum, quod sanari tamen possit, carne repleri non est dubitandum, postquam tegumentum in supraddictum modo paratum adeo sonet, ac roborat naturalem calorem, vt circa opem medicamenti tali facultate præditi quæcunque necessaria sunt, præstare valeat. Immo tantam in eo vim, & energiam agnosco, vt afferere non dubitem, vnica medicina posse omnia simplicia vulnera agglutinari, & caua, quæ sanationem hand respiciunt, carne repleri.

Iam non paradoxa docere, sed desipere videbor, dicente Gal. 3. Meth. 3. Nemo tamen eorum adeo fuit præceptus, vt omni viceri cauo vnam se habere Medicinam, quæ carnem restituerit, profiteretur; non enim apud vllum inuenies eiusmodi pharmacum, quod omne vlcus cauum sanet, immo pro modo humoris, sordis, atque ipso laborantis temperamento immutandum medicamentum in esse. Et eodem cap. 5. Porro existimare communem quandam esse omnium hominum curationem, sicuti stupidissimi Methodici putant, extremæ est demeritæ.

A Cæterum neque desipio, neque paradoxa assero. Galenum iactis principijs protulit Gal. sed & assertum meum verum esse, nisi iudicem agas, priusquam partes audieris, comperies. Quod Gal. docuit in sua doctrina, & iuxta illa principia, suamque curandi methodum, verum est: quod ego asserui, si fundamenti adhuc iactis standum est, non minus est verum; in Galeni tamen doctrina falsum esset, reuera enim si excrementorum ablatio medicamentis sit committenda, quemadmodum sentit Gal. varianda vique erunt medicamenta pro varietate naturarum, & pro excrementorum modo. At nos non medicamentis, sed naturæ curam excrementorum committimus, & propteræc fati nobis est, vt medicamentum vicem gerat tegumenti, & naturalem calorem foueat, ac tueatur, palam autem est, vnam, & eandem medicinam posse in omnibus vulneribus talis tegumenti rationem subire. Sufficit, si naturalis calor, cuius est vulnera sanare, sit robustus, cuius ratione contingit, vt & ab ijs, qui quotidie vulneribus medicamenta adhibent, sæpè sanentur vulnera, etiam si perperam curentur. Quis non obseruat in dies curari vulnera ab impetiis, & a gregalibus Medicis absque vlla dysfunctione, immò absque vlla cognitione ipsorum medicamentorum, & corporum, quibus adhibentur, & omnino contra Gal. methodum, & rationem, vnde abstergant, & siccant, vbi est suppurandum, vbi verò abstergendum est, aut agglutinandum, suppurant, & in cuius vulneribus passim adstringunt, vulnera in partibus nervosis oleo feruenti comburant, & tamen nõ raro sanari hoc modo curata vulnera? Est ne leuis error inutilis linamentis partem vulneratam diffundere, ac purulentam materiam suppressere, putredine, atque corruptioni, quæ imminet, non ire obuiam, præterea verò communibus sarcoticis, atque adstringentibus admixtis corrigere, subfluxiones pernerne, vulnus ab iniuriis ambientis non defendere? Et tamen quemdam noui, qui se etiam magni nominis virum existimabat, & vbiq; mirabilia de se prædicabat, atque se solum sapere profitebatur, alique omnibus sine circuitionibus detrahebat, in his, & alijs delinquere solitum, à quo tamen non pauca vulnera sanabantur. Fateor non paucos ab eodem me vidisse interfectos, vel, vt melius dicam, eius culpa interiisse, sed & multi tali curatione sani euadebant. Quis adeo cæcus est, qui non videat sanatis causam referendam esse in robur naturalis caloris, qui nocentia spernit, & nocumenta corrigit à praua curatione illata: quod si imbecillis esset calor; aut vulnus in parte foret, in qua illata noxa citò sunt inemendabiles, profecto actum esset de vita agrotantis, in quo tam frequentes errores committuntur. Hinc vulnerati capite quamuis leuiter, plerique in manibus exitum illius viri peribant, vt in grauib; casibus error eiusdem non possit delitescere: nam euenit propemodum Medicis, quod malis gubernatoribus, veluti Senex lib. de vet. Med. his verbis scriptum reliquit. Pერი-

B Medici enim, quæ mali gubernatores in se admittere videntur, etenim illi, cum in tranquillitate nauigantes delinquant, non sunt manifesti, cum autem eos deprehenderit ventus magnus, & tempestas, palam iam conspiciuntur: sunt omnibus hominibus, ignorantia, & culpa erroris sui; nauem perdidisse. Sic namque etiam mali, & plurimi Medici cum curant homines nihil graue patientes, in quos si quis etiam maximè delinquit, nihil graue faciat. Snt autem multi tales morbi, & multi sæpius quam graues hominibus accidunt. In talibus sanè delinquentes non sunt manifesti idiotis hominibus; Vbi verò contigerit magnus, & foris, & periculosus morbus, tunc ipsorum delicta, & ars omnibus in conspectu sunt: neque enim longè absunt singulo-

Vna, eadem medicina potest in omnibus vulneribus rationem habere tegumenti.

C Medici si-
miles gubernatori-
bus.

E Medici si-
miles gubernatori-
bus.

*Vis natura
in curatio-
ne vulnerū*

rum pœne, & ctuces, sed breuē adfunt. Sane vim naturæ in sanatione vulnerum quandoque veluti ludens, & per otium obseruare voluit, communia vulnera medicamentis aduersis curans in robustioribus, & vfu medicamenti suppurantis agglutinata vidi vulnera, carne repleta, & cicatrice obducta. Medicamentum, quo vtebar, erat id, quod digestiuium lotum appellant. Quis diceret tale medicamentum posse vulnus simplex agglutinare, cauium autem carne replete, ac cicatricem inducere, cum hæc omnia in Galen. doctrina siccitatis perficiantur? Aliis obseruauimus eiusdem digestiui vfu vulnera selopio infecta suppurata, expurgata, & carne repleta, & erant grauissima, sed postea ob nimiam humiditatem supercreuit caro, quæ erodentibus indiguit. Verè, vt reliqua omnia, ita ab Hippocrate dictum est, naturas esse morborum medicatrices. Quod in vulneribus potissimum obseruamus. Et quicumque crediderit aliàs, vt rectè dicebat Paracelsus, aut sibi temerè sanationem vulnerum adscriperit, sese, nec non alios miserrimè seducet, cum artis proprias, vel eius, quod proficitur, nullam cognitionem habeat. Subfluxiones para, si desint, & calorem protege, ac foue, teque vel inuito sanabuntur vulnera.

Si ergo tanta est vis naturæ, vt nouimenta corrigat praua curatione illata, & illud asserere possumus, cum tegumento nostro naturam roboremus, vnica medicina, quæ in omnibus vulneribus complere tegumentum potest, omnia simplicia vulnera posse agglutinari, & causa carne repleti. Quod verò vnica medicina valeat tegumentum perficere in omnibus vulneribus, non est vt probemus, quoniam ad hoc sufficit, vt exhalationem caloris prohibeat, & ab iniurijs externis vnā cum suprapositis linteis eum defendat, & cum iisdem foueat. Quæ omnia sola corpulentia præstabit medicina. Nemini autem dubium est, eandem corpulentiam omnibus vulneribus posse inferuire.

Obijcies, talis medicina qualitatem aliquam habeat, necesse est, vel enim erit temperata, vel calida, aut frigida, aut humida, aut sicca, vel secundum horum combinationem, sed quamcumque habuerit qualitatem, cum naturæ hominum adeo sint diuersæ, talis qualitas, licet forsitan aliquibus naturis futura sit ex vfu, aliis tamen fuerit necessariè minus opportuna, siquidem quæ medicina vnus naturæ respectu est modicè calida, alterius respectu erit calidior, quam par sit, alterius minus calida, vel etiam frigida: igitur propter qualitatem corpulentie adnexam fieri nequit, vt vnica medicina omnibus vulneribus possit adaptari. Verum hæc obiectio in nostro curandi modo nullius est momenti, etenim qualitatē medicamenti non omnia tribuimus, tegumentum curamus, etiam si qualitas adjuncta corpulentie fuerit minus conueniens naturæ, cui applicatur, numquam tamen adeo illi potest esse inconueniens, vt aliquid mali inferat: potissimum enim medicinam deligimus, quæ moderatum habeat calorem, at in omnibus naturalis calor moderatè calidus est, & calidis fouetur, nec esse potest alicuius momenti discrimen in diuersitate naturarum. Deinde qualitas hæc medicinæ non multo post aliàs dictis de causis perit, vnde in eo, quod sequitur, tempore apposita medicina solius tegumenti vicem habet, quo roboratur calor: & si a medicinæ qualitate, dum videlicet apponitur aliqua minus conuenienti qualitate prædita, quid noui fuerit profectum, totum à roborato calore emendatur, & vt vno verbo dicam, maior est vtilitas, quæ ex tegumento, quam iactura, quæ ex minus conuenienti qualitate prouenit: neque enim vellem qualitatem hanc esse corruptiuiam, & deleteriā, aut mortificandam, vt ob id fluxionem proripiat. Quare nec abduci quodlibet existimare non habeo asserum: Dato quolibet medicamento conuenientis corpulentie, quod cor-

*Vnica medi-
cina pos-
sunt sana-
ri omnia
vulnera.*

Obiectio.

Solutio.

*Dato quo-
libet medi-
camento
possit em-*

A ruptiuum, & deleteriū non existat, aut adeo acce-
mordax, vt fluxionem concitet, possunt omnia vul-
nera cura, quæ sanabilia sunt, carne repleti. Ratio est
in promptu, qualitas talis medicamenti, quæcumque
ea fuerit, tandem propter calorem partis, & affluentia
excrementa perit, semper autem vim habet regu-
menti eius corpulentia. Immo si applicaretur medi-
cina, quæ in auras dissiparetur, idem tamen effe-
ctus sequeretur, quia saltem remanet tegumentum
linteis paratum: vnde & absque vilius medicamenti
ope ægrius forsitan idem consequeretur. Hinc &
Celsus lib. 5. cap. 26. dicebat. Licetque sine peregrina-
nis, & conquisitis, & compositis medicamentis vul-
nus curare.

B Ex his patet, mirum non esse, si medicamentis sup-
purantibus agglutinentur vulneca, expurgentur, car-
ne replantur, & quandoque etiam cicatrice obducantur:
appositionemque medicamentorum non
esse absolute necessariam, sed ad bonè esse tantum;
sicuti coctioni, quæ fit in ventriculo, predest fomen-
tum, verum non est necessarium, namque & sine ipso
celebratur coctio, ope tamen fomenti melius, &
facilior negotio perficitur.

CAPVT XXXVIII.

Quando detegere vulnus oporteat.

C IN omnibus vulneribus idem esse solutionis tem-
pus, nemo sanæ mentis iudicabit: idque ex eo
solum licet colligere, quod ex vulneribus alia citius,
alia tardius sanantur, clarum autem est, citius solu-
endum esse, quod citius sanatur. Accedit, quod & si
temperamentum vulnerate partis, & fluxionis pe-
riculum tegumentum possent, non est tamen exi-
stimandum in omnibus vulneribus protrahi solutio-
nem debere vsque ad perfectam sanationem, inter-
dum enim connectuntur affectus, qui maiorem vim
habent ad indicandam solutionem, quam tempera-
mentum, & fluxionis metus ad indicandum regu-
mentum. Non erit autem difficile solutionis tem-
pus inuenire, si consideretur, cuius gratia testæ fer-
uentur vulnera: hoc facimus, quemadmodum superius
dictum est, tum vt facilius fluxionis periculum
euitemus, tum, vt calorem naturalem teneamus, &
focueamus, ac roboremus, quo possit facilius propria
munia obire. Igitur quando nihil adit, quod magis
possit ad indicandam solutionem, & detectionem,
quàm fluxionis periculum, & naturalis calor ad in-
dicandum tegumentum, semper testæ seruanda sunt
vulnera: At, quando aliquid tale adit, tum solu-
endum est vulnus, ac detegendum.

E Quæ magis possunt ad indicandam solutionem
ca sunt, quibus sine manuali operatione succuri non
potest, aut quia, sic illis poscentibus, aliquid manu ad-
dendum sit, aut detrahendum, aut quia medicamen-
tum aliquod apponendum, & tamen, nisi eis quam-
primùm succurratur, magnum quodpiam malum
minatur. Ea pariter, quibus sine manuali opera-
tione succurrere non possumus, quamvis nihil gra-
ue sint allatura, sed tantummodo nisi ipsis consula-
tur, impedimento sint, ne optatum finem consequamur,
magis possunt ad indicandam solutionem,
quando iam naturalis calor, quæ maioris sunt mo-
menti, præstiterit, vt ob id cesset tegumenti neces-
sitas. Huiusmodi est caro supererescens, soluendum
enim eius causa vulnus est, vt medicamentum appo-
ni possit, quod eam detralat, aliàs numquam indu-
ceretur cicatrix. Similiter quando iam vulnus car-
ne repletum est, cessat illa tegumenti necessitas, &
propterea si ratione superflua humiditas, quò indu-
catur cicatrix, necessaria fuerit, exsiccatio vulneris, &
appo-

*nia vulne-
ra sanabi-
lia sanari.*

*Vnde ha-
bentur re-
quis solutio-
nis.*

*Quæ solu-
tionem in-
dicant.*

appositio medicamenti, quod cicatricis inductionem adiuvet, siccando videlicet, & adstringendo carnem, profecto tunc magis potest humida, & laxa caro ad indicandam solutionem, quam naturalis calor tegumentum: hic enim quia, quae maioris sunt momenti, perfecti, non multum indiget tegumento; at si perfectè sanandum sit vulnus, & cicatrice obducendum, propter humectam, & laxam carnem, solvere vulnus oportet. Prioris fortis sunt ea, quae corruptionem, & interuentionem naturalis caloris minantur, inflammationem, prostrationem virium, & huiusmodi. Sanguinis igitur fluxus maximam habet vim ad indicandam solutionem, nisi enim supprimatur, virtutem prostermit; vt verò supprimatur, applicanda sunt medicamenta, quae sanguinem sistunt, osculo ipsius vas, aut ligandum vas ipsum, aut ignito ferro, aut in medicamentum escchara inducenda, quae osculum vas occludat, aut vulnus fundum, aut denique aliquid agendum, quod manuum operam requirit, & ideo soluendum, & degenendum est vulnus, vt vulnere admoventi manus possint. Gangraena quoque & sphacelus ad solutionem cogunt, nam minantur interitum non partem tantum, sed totius, & eorum ratione fascificare oportet, & quandoque etiam iurare, & portiones carnis osiumque faciliorem, immò integram partem, aut magnam eius portionem non raro praefecere, & congrua medicamenta apponere. Ingens putredo, & sordities, quae saepius accidunt propter magnam cacochymiam, & prauam aeris constitutionem, ac eius inquinamentis solutionem postulant, suffocationem quippe, & corruptionem naturalis caloris, & partis minantur; itaque manualis deterfio est necessaria, & quae per foriter abstergentia perficitur, & congruis etiam medicamentis inhibenda est putredo, propterea soluendum est vulnus, vt ei manus admoventur, congruaque medicamenta applicentur, ac etiam vt prauis vaporibus, quos à putrida alia materia eleuari est necesse, deus liber exitus. Ob id forsan vulnera à Parco relata quotidianam solutionem expofulabant, & si qua die praetermissa fuisset solutio, & medicamentorum applicatio, oriebantur in ipsis vermes. Purulentae materiae suppressio, nisi supprimatur à soprapositis hincis, quia nimis comprimant, quo in casu satis est deligationem laxationem reddere, compressionemque tollere, ac lintea forcipe vsque ad vulnus incidere, vna vel altera parte, dein exteriora siteri, vt per incisionem fluere possit materia, seu potius erratum in paranda subfluxione commissum, cuius causa materia non habet exitum: ad idem nos cogit, vt idoneum effluxum paremus, & purulentam materiam suppressam euacuemus: & ideo, quando suspicamus materiam retinere propter subfluxionis vitium, quia videlicet prorsus non est nobis exploratum; conuenientem effluxum nos praeparare cogimur ad solutionem, vt si quid delictum sit commissum, totum corrigatur. Immo quando à principio vulneris curam suscipimus, quandoque cogimur bis, & ter vulnus soluere, ac detergere, vt subfluxionem, quam primo, vel secundo apparat non licet, moliamur. Rarum autem est, vt quarta solutio sit necessaria, & has solutiones bis in die facimus, vt quamprimum fieri possit, exitus materiae praeparatur, ne importune postea nos ad solutionem cogat. Et quod paucioribus detectionibus id praestiterimus, eò minorem futuram perfrigerationem, & ita minus damni sequitur non est dubitandum. Inflammatio partium, cui non licet nisi per vulneris osculum subuenire, quando pars ex praestantioribus fuerit, solutionem postulat. Retenrum corpusculum, quod primis diebus extrahi non potuit, & sine manuali operatione, aut medicamentorum ope extrahi non potest, quoniam expectandum non est, ut una cum pure à natura propellatur, ut, quae necessaria sunt, agamus, solutionem requi-

rit. Idem dicendum est de osse à natura separato, non tamen extra pulso, ob idque pungente carnosas partes, vel osculum vulneris occultente. Abfcessus superueniens, quando natura per se nequeat purulentam materiam expellere, eo quod non adsit patens ad exitum via, manuum admotionem possit, & solutionem. Dolor vehemens ad idem cogit, vt anodyna apponatur. Euenit tamen, interdum magnum adesse dolorem, eo quia vulnus fuerit diutius iniurijs ambientis expofitum, qui tamen ope tegumenti breui restingitur. Tanta quoque caloris imbecillitas, vt ad expulsiorem excrementum sit impotens, detectionem suadet, vt aliter auferatur excrementum.

Sed fortasse quispiam absurdum iudicabit, & minime principijs nostris iam constitutis consentiens, in dicari à caloris imbecillitate solutionem, cum inuentum sit tegumentum, veluti superius dicebamus, vt eo robur accipiat naturalis calor, quandoquidem fouet, & augeat ipsum; aut ergo falsum est quod ope tegumenti roboretur calor naturalis; aut si hoc est verum, quod imbecillior fuerit calor, eo magis tegumentum erit vrendum; atque ita ob caloris imbecillitatem non erit ad solutionem deveniendum.

At si rectè perpendantur, quae superius dicta sunt, nulla subest difficultas, nec illa inueniunt pugnare comperitur; Diximus enim imbecillitatem illam quae proportionem respondet vulnere, seu quae secundum rationem vulneris accedit, tegumento tolli, at si alia accidentalis imbecillitas effectus digna accedat, haec solutionem expofcit, non quidem quia imbecillitas est, haec enim ratione melius tegumento curatur, sed quia excrementum ferax, eorum enim magnam copiam generat, & ad eorum propulsionem est impotens; quare tegumentum talis imbecillitatis non est sufficiens remedium. Hoc aperte conspiciamus in vade imbecillibus, & cacochymis, atque ijs, qui diu prauo viuendi modo sunt vsi, in quibus languens calor, si vulnus accidat, requirit vt excrementa, quibus opprimeretur, detergantur, & aliquid apponatur, quod qualiterque eius vegetam reddat.

Erosio, & ingens pruritus, qui à molli vulnerati natura perferri nequeat, ad detectionem cogit, vel saltem ad solutionem, & detractum linteorum pure madentium, & circumstarum partium abstersionem. Namque illi saepe licet conuulere, etiam si ipsum vulneris osculum non detegatur. Si tamen magna effe tegumentum necessitas, & vulneratus posset molestiam ex pruritu contingentem perpetui spernendus esset pruritus, quia teuera ex pruritu nihil grauis consequit accidere. Cumque pruritui aliquod concedimus, id potius in aegrotantis gratiam facimus. Pruritus conditionem subit factor ex multitudine purulenta materiae extra vulnus pulsae, ac retentae, & conclusae prouenit, non solum enim molestus est vulnerato factor, verum etiam interdum vermes generantur, qui subiectam carnem depascunt: In manibus tamen oculati Medici raro colliguntur sub linteis ea purulenta materiae copia, sed extra paulatim profluit. Ossa fracta, quae probe non sunt coaptata, solutionem volunt, vt rectè componantur. Quocirca si qua oboritur suspicio, ne sint prauè composita, soluendum est vulneratus, alter actio membri periculatur. Hac pariter de causa, & Hip. lib. de fract. sec. 1. tex. 43. in fracturis osium soluendum esse statuit. Haec, & huiusmodi vulneribus accidentia, solutionem requirunt.

Ex quibus patet, quando vulnus soluimus, ac detegimus, hoc esse propter alicuius affectus complicationem: totiesque soluere vulnus oportebit, quoties aliquid ex praedictis urgebit. Patet insuper tempus primae solutionis in vulneribus casus, quibus nihil ex praedictis accidit, esse, quando vulnus carne repletum est, & cicatrice obduci postulat, si coniectetur humectam esse carnem, cui obducenda est

Abfcessus.

Dolor vehemens.

Imbecillitas caloris Pruritus.

Factor.

Ossa à sede sua mota.

Tempus solutionis in casibus.

Sanguinis profusio

Corruptio partis.

Ingens putredo, & sordities.

Excrementorum suppressio.

Erratum in paranda subfluxione.

Subfluxio praetermissa, seu imperfecta.

Inflammatio partis. Retentum corpusculum.

cicatrix, vt ob id epulotico medicamento indigeat. Hoc dico, quoniam obseruatur non raro, caua vulnera prima medicamentum impositione carne repleri, atque etiam cicatrice obduci, cum scilicet sunt huiusmodi, vel ob vulneris qualitatem, vel egrotantis naturam, vt pauca excrementa in ipsis generentur. Quia tamen transacto inflammationis periculo, non est tanta tegumenti necessitas, si quis vellet eo tempore in egrotantis, vel assistentium gratiam, vel quoniam non esset in hoc curandi modo admodum vertatus, semel, aut bis vulnus soluere, ac abstergere, nouumque tegumentum apponere (ad hoc potissimum inducimur propter pruritum, & fœtorem in vulneribus, quæ tardius carne replentur, veluti sunt ea, quæ complicata sunt cum ossis fractura, & os est ablessum) nihil inde mali timerem, præsertim si dum vulnus tractat, diligenter ab iniuriis ambientis ipsum protegeret. Hoc solutionis tempus timidus magis placebit, illud cordati magis deligent. At si vulnus fuerit simplex, modò nihil mali accesserit, non est auferendum tegumentum ante perfectam agglutinationem.

CAPVT XXXIX.

Quomodo cognoscamus vulneris statum, dum linteis tegitur.

Non deerunt fortasse, qui repugnantia, & quæ obtinere nequeant, præcipere nos suspicentur: Siquidem solutionis necessitatem ex his, quæ vulneribus accidunt, & ex certo quodam vulneris statu, oriri lituimus, sed altera ex parte volumus, vt vulnus linteis cooperatum asseruerit. Hæc profectò videntur implicare. Quomodo vulneris statum cognouero, si sub conspectu meum non cadit? Et si vulneris statum non agnoscam, quomodo solutionis necessitatem perfectam habuero? Diuinare igitur oportebit, quando vulnere aliquid adnectitur, quod solutionem postulet. In causis pariter vulneribus primæ solutionis tempus vt plurimum esse diximus, quando vulnus carne repletum est, at si vulnus inspicere non datur, quomodo exploratum nobis erit, quando iam carne repletum est?

Hæc tanti sunt momenti apud aliquos, vt vanum omnino, & absurdum censeant, alium intechere curandi modum ab eo, quo vulnera qualibet die non semel tantum, sed & bis soluntur, ac tractantur, vt potè quo solo exactè vulneris status innoteat, dum qualitas, quantitasque excrementorum, vulneris color, & huiusmodi oculis conspicuntur. Quibus tamen persuasum est, in latentibus sedibus contingentes affectus à perito Medico intellectus oculis deprehendi, & cum ratione curari, non ita difficile indicabunt vulneris recti statum cognoscere: nam quæ mala superueniunt, aut symptomata sunt, quæ per se manifesta esse nemo ignorat, aut sine symptomatibus non accidunt, à quibus produntur. Dolor, pruritus, erosio, & fœtor latere non possunt, neque sanguinis fluxus.

Abcessus ex præcedenti inflammatione, quam tumor, dolor, calor, & febris patefacit, cognoscitur, quando non fuerit resoluta inflammatio, sed suppurata: suppurare vero inflammationem significat persequerans tumor cum dolore, ac pulsu: deinde pure confecto solent copiosa excrementa vel necne profuere, febri, quæ remittit, quæ sæpè horrida est, dum pus conficitur, sed & inflammationem quæ suppurauit tactu dignoscimus linteis forcipe incidentes ea in parte, in qua magis viguit inflammatio, non solum enim partem inspicere dabitur, verum etiam tangere, & inunda autem materiam tactu percipere.

A Semper autem tumore in parte persequente, & maiore puris copia procedente, quàm natura vulneris requirit, ac febre præter naturam vulneris persistente, suppuratam inflammationem suspicari oportet.

Puris suppressionem ex grauitate, dolore, sensione, ac febre colligimus, & sæpè ob id pars inflammatur, nec iusta puris quantitas extra vulnus propellitur. Ad huius quoque, sicuti & ad inflammationis cognitionem faciunt symptomata propria partis, in qua pus retinetur, vel ei consentientis, veluti in detectione membranae cerebrum ambientis, ac in eiusdem, & cerebri vultibus delirium, & in neruorum partium vultibus dolor, & conuulsio. Neque parum conducet recolere, qualem nam effluxum parauerimus, conditionemque partis excutere.

Innotescit putredo, atque corruptio ex natura corporis, & partis affectu, eam statu, præcedenti viuentis ratione, vulneris qualitate, substantia, quantitate, calore, ac fœtore eorum excrementorum, quæ extra vulnus effluunt, non enim pus bonum conspicitur, sed vitulentia, & mala fors oris, & omnino fœtet pars vulnata, & febris male habet vulnueratum, Gangræna, & iphacelus ex deficiente partis sensu fit conspicuus. Et si, cum prius ingens adesset dolor, postea de repente sine manifesta causa obsecetur, de huiusmodi malis affectibus suspicari oportet, potissimum si accesserint alia, quæ sequi eisdem consuecunt, ut si à vulnere qua vitulentia prauis coloris, atque fœtens loco boni puris emanet, & pars vulnerata fœteat, & febris male morata, cuius nulla est manifesta causa, sollicitet. Sæpè etiam cordis morbus, & animi deliqua, singultus, deliriaque accidunt ob prauos halitus ab affecta parte eleuatos. Vt plurimum tamen vehementes inflammationes sequuntur huiusmodi affectus propter naturalis caloris suffocationem: vnde si inflammatio vehemens acciderit, & aliud ex prædictis signis apparuerit, vereri oportet, ne partis interiectionem inflammationem attulerit. Aliquando & absque inflammatione contingunt propter naturalis caloris penuriam, & imbecillitatem, vt fieri solet in corporibus valde cacochymis, & qui diutius praua victus ratione vti fuerint, in his enim facillè indigent, & à prauis succis suffocatur calor, & ideo tunc ad alia signa cõfugere oportebit. Ferè autè in his à principio sunt, in alijs potius in progressu. Ceterò, quado aliquid tale suspicamus, sæpè considerandis nobis est adiacentium partium color, & incidenda in aliqua parte linteæ ferè viq; ad vulnus, vt melius animaduertatur color.

Carnem, qua vulnus repletum est, humidam, ac laxam esse ex magnitudine vulneris, natura, & statu corporis, & ex copia excrementorum arguere licebit. Retentum peregrinum corpus extrinsecus adueniens intra vulnus contineri à principio est cognitum. Os verò, quod abcesserit ex punctione, suborta, ex tempore abcessus ossis, de quo suo loco, & quod primò etiam considerandum est, ex qualitate fracturæ ipsius ossis, fit manifestum, & quando valde laborat natiui calor, aut malum pus apparet, aut pauca, & tenuis quedam sanies, & vitulentia. Natura quoque vulnerati, & vulnerate partis, nec non & vulneris qualitas, cit insinuat. Denique nihil mali vnquam vulnere superueniet, quod periculum, & oculatum Medicum lateat. Et si anceps fuerit, quia nondum artem hanc probe sis assequutus, vulnus detege, vnica enim detectione cautus existens, parum oberis.

Quando autem à vulnere bonum pus emanat, & pro portione vulneris, nullusque, aut parus adest dolor, grauitas, ac sensio nulla aut pauca, & proxima partes molles sunt, & boni coloris, neque vulnuerata febescit, saltem febre, qua animaduersionem requirit, quis non intelliget, rectè se habere, quæ ad vulnus

Signa puris, & linteis, & suppurati.

Signa putredinis, & corruptionis.

Signa mollioris, & laxioris carnis.
Signa ossis, quod abcesserit.

Signa boni status vulneris.

Vt cognoscatur vulnus statum.

Signa abcessus.

Quando cō-
suetum est
vulnus ef-
se carne
repletum .

vulnus attinent ? Non est igitur tam arduum vul-
neris recti statum assequi . Qui etiam opera naturæ ob-
servare consuevit , haud multo negotio quando vul-
nus carne repletum est , percipiet . Ego quidem lon-
ga experientia didici , quando nihil mali vulneribus
superueniat , mediocria vulnera septem circiter die-
rum spatio carne repleti , leuiora vniū diei spatio ,
aut bidui indigere ; maiora , quæ tamen carnosam
tantum partem attingunt , & confusa non sint , intra
decimam quartam repleti ; quæ confusione habent
adnexam intra vigesimam , ad quod tempus etiam
peruenient maxima vulnera carnosarum partium
circa confusione . Quibus accessit ipsis læsio , nisi of-
fis abscessus sit expectandus , circa vigesimam quar-
tam repleti consueverunt . Quando tamen tota ossis
substantia perforata est , pro magnitudine , qualitate
ossis , modò ad trigessimam , modò ad trigessimam
quintam , & quadagesimam protrahatur repletio . At
si ossis abscessus sit futurus , repletionis tempus ex of-
fis recessus tempore coniectate oportebit , non igno-
rantes , vulnus nunquam perfecte carne repleti , nisi
os , quod perit , recedat . De tempore verò recessus
alibi pertractabitur .

Alia con-
sideranda .

Illud insuper animaduertendum est , multum dif-
ferre tempus a tempore , ætatem ab ætate , naturam
a natura , & læsionem a læsione . In pueris , & tempe-
ratissimis longè citius vulnera replentur carne : vidi con-
tūsum vulnus in capite pueri cum ossis introessione ,
vt comprimeret , & pungeret duram meningem , de-
cem , & octo dierum spatio perfecte sanatum . Os ,
quod a telo initium separationis accepit , citius reced-
it , & quod magis a sano ossis est separatum eo etiam
citius . Vulnus pariter , quod meliorem habet substi-
tutionem , citius repletur . Hæc fusius in præfagis fue-
re pertractata . Sed neque multum refert , si quando-
que vulnus detexeris nondum profus repletum car-
ne , satis erit , si ferè sit repletum , ne existimes , me so-
lutionis terminum in indiuisibili , & puncto statuere .
Immodò & si non statim , ac repletum est , soluas , ve-
rùm vltimus dissoluitionem differas , non erit error
consideratione dignus . Neminem latet , vltimum
instantis , quo vulnus carne repletum est , comprehendi
non posse .

CAPVT XXXX.

Colligitur præstantia noui modi , eumque
communi præponendum esse , osten-
ditur .

EX his , quæ hæcenus tractata sunt , liquidò con-
stat , quid noua hæc methodus , quæ tegumen-
tum probat , a communi , quæ crebra vim solutio-
nem , differat , & huic multis numeris illam esse præ-
ferendam . Hoc tamen summam colligamus . Con-
stitutum est , quod vulnera crebra , naturam esse , non
Medicum , aut medicamentā ; namque si pus moue-
re oporteat , hoc à natura perficitur , si caro sit gene-
randa , & callo ossa fracta firmanda , hæc eius sunt
opera , si agglutinandum , id ea præstat , si excrementa
expellenda , hoc est eius munus , & propterea metho-
dus curandorum vulnerum , quemadmodum supe-
rius dicebamus , huc spectare debet , vt natura probè
munia sua exerceat , & ita cum Medicus sit tantum-
modò minister illius , erunt partes , vt natura languē-
tis robur adaugeat , & quæ ipsam offendere , aut impe-
dire possunt , aueruat , ac remoueat . Quare in hoc lita
est artis perfectio , vt optimè , seu quam melius fieri
possit , egenti naturæ succurratur , & qui curandi mo-
dus facillimè hoc præstat , proculdubio potior est iudi-
candus . Videamus itaque , an modo nostro , an
communi illo perfectius hoc assequamur , & vtrius-
que præstantiam habebimus .

In quo con-
sistat perfe-
ctio artis
curatus
vulnerum .

A Illum medendi modum meliūs adiūuare naturam
censendum est , qui ipsam robustiorem reddit , & à
pluribus , quæ illi officere , & impedimento esse pos-
sunt , securiorem , at modus curandi , qui tegumento
innititur , naturam robustiorem efficit , & à pluribus ,
quæ illi officere , & impedimento esse possunt , securio-
rem , quam is faciat , qui crebram solutionem requirit ,
igitur & naturam meliūs adiūuat , & perfectius illi
insuccurrit , & ex consequenti perfectior est , & alteri
præponendus . Minor ex antea traditis est manife-
sta , nam in communi modo quotidie soluntur vul-
nera , deterguntur , eisdemque medicamenta linamē-
tis , seu penicillis crebra imponuntur : vnde neces-
se est , dum vulnus crebrò denudatur , & ambiens ex-
ponitur , calorem naturalem vulneratæ partis non le-
uiter offendi , tum quia ob naturalis tegumenti defe-
ctum eius substantia dissipatur , tum etiam , quia
propter ambiens qualitem illius symmetria per-
uerit , cum semper ambiens sit latentibus nostri
corporis partibus , & naturali nostro calore frigi-
dior . Quod igitur ad hanc partem , communi modo
natura potius offenditur , quam roboretur : & hinc
fiet , vt minùs prosperè , quod suum est , peragat , &
copiosiora excrementa impedimento ipsi naturæ fu-
tura , generentur . Præterea ex naturalis caloris of-
fensione pars imbecillior facta , periculo etiam fluxi-
onis est magis obnoxia . Ex solutione postea vul-
neris , tractatione , ac motu partis , nec non ex
deterfione , penicillorumque , aut linamentorum im-
positione , quæ insuper non rarò materiam suppi-
munt , & pressu quandoque , dum ad pus eliciendum
partes circumpositas premunt , & noua deligatione ,
semper aliquis dolor , & interdum etiam vehemens
infertur , non leuis profectò est fluxionis occasio . Am-
plius quoties vulnus soluitur , ac detergitur , toties
interturbatur , & à proprio munere distrahitur natura .
Id genus incommoda à tali curandi ratione proue-
niant ; vtilitates verò maioris momenti duntaxat ,
vna est recens medicamenti , quod naturam modò
ad pus mouendum , modò ad generandam carnem
adiūuat , & quotidiana applicatio ; altera est crebra vul-
neris ab omnibus excrementis absterfio . At modus
noster , dum tegumento vulnus fouet , caloris quoque
naturalis dissoluitionem prohibet , & ab actione am-
bientis partes , quæ nunquam antea ipsum fuerunt
expertæ , defendit , vnde est , vt ab hac curandi ratione
non solum non offendatur naturalis calor , verum
potius vegetior , ac robustior fiat , & ex consequenti
ad propria munia magis potens , vt ad robustiorem re-
dendam ipsam naturam videatur inuentus hic mo-
dus . Præterea ob robur naturæ caloris pauciora ex-
crementa generantur , & pars robustior effecta non
ita promptè fluxiones admittit , & quia pars non tra-
ctatur , multæ præcautioni doloris , & fluxionis cau-
sæ ; Neque enim crebra solutio , & religatio , motio-
que partis , deterfio , ac linamentorum turandarum
que impositio dolorem promouet , quapropter , & hac
curandi via sit natura securior à pluribus , quæ ipsam
læderent , & in suis operibus interpellarent . Neque à
crebra solutione interturbatur natura , aut à proprio
munere distrahitur : Vt necessarium sit concludere
nouo hoc modo longè meliūs naturæ succurri . Nec
illud obstat , quod vulnera quotidiana deterfione ca-
reant ; iam enim ostensum est , non esse necessariam
quotidianam illā absterfionem , que fit manuali ope-
ratione , seu per medicamentam detergentem veram ex
accidenti tantum requiritur , ob defectum videlicet caloris
naturalis , & interperiem vulneratæ partis . Quod etiā
medicamenta quotidie non imponantur , negligē-
tia est , alia enim vidimus naturam perficere , quod
à medicamentis expectari solet , maiusque damnum
ex quotidiana medicamentorum impositione profici-
fici , quam vtilitatem . Sed præterea neque omnino
medicamentorum ope destituuntur vulnera nostro

Defectus
communi
modi .

Perfectio
nostri mo-
di .

Præponenda est nova methodus.

modo curata, satis tamen est rara ipsorum appositio. A potiore esse, ac præstantiori, non est dubiandum, & proinde primas mereri partes nemo ambigit, posteaquam longè melius egentis naturæ consulit, & impedimentorum habet rationem. Vt inferre liceat, verissimum esse, quod a Gal. Meth. 2. dicebatur, videlicet methodum non solum meliora medicamenta, quam prius, verum etiam vniuersum curationis modum inuenire posse. Ad certiores iam nō fidem testimonium addimus ab euentu desumptum, ut enim dicebat Hip. lib. de decenti ornatu: Quicquid artificiosè dictum est, non auctum factum, methodi iatricalis demonstrationum exiit, nam putare, & non facere, ignorantia, & iatricalitatis signum est. Et Gal. 5. de san. tu. cap. xi. & alibi pluries fidem eius, quod ratione inueniunt, experientia comprobant; quæ de causa 6. Meth. 2. asserbat, præcedere debere, quæ à vera methodo proficiunt, remedium inuentionem, huic verò experientiam ad certiores etiam fides subscrivere.

Ab effectu colligitur præstantia nostri modi.

Si ergo ab effectu velimus virtusque modi præstantiam diiudicare, facile apparebit nostri modi super alterum excellentia: experientia siquidem ostendit, nostro hoc modo facilius, citiusque, ac tutius, & minori cum laborantis incommodum vulnera curari, quam communi illo; Quando enim contusa capitis vulnera cum ossis introfessione viginti dierum spatio modo illo communi sanabuntur, veluti nostro modo sanata sunt? Quando eodem temporis spatio, & minori, vulnus capitis cum membranarum sectione modo illo communi carne replebitur? id tamen præstat sæpè noster modus. Vulnus pila plumbea fulmine bellico explosa capiti inflictum, sic vt ad penitiores anteriores cerebri partes globulus peruenit, nec inueniri, & educi poterit, triginta diebus duabus, aut tribus solutionibus integrè sanatum est: num communis modus hoc possit, eius fautores aperiant. Capitis vulnera sint vulnere in aliis corporis partibus existentium norma, ut quæ magis negotij, quam reliqua curantibus afferant. Et quidem quanta facilitate, ac celeritate externarum partium vulnera hoc modo sanentur, dici nunquam posset.

Ad facilitatem verò, & celeritatem curationis non parum facit, quod sub hoc curationis modo communis respectu pauca admodum generantur excrementa, ut nec vigesima pars puris excernatur, quæ sub communi curatione obseruatur, unde natura leuiores habet impedienda, & quod non abscedit os, quod alias solet abscedere (experientia hoc assequeris) cum enim nonnisi longo temporis spatio os recedat, curatio euadat longa, necesse est, vbi sine ossis recessu sanitas aduenire non potest. Et hæc res est maximi momenti si inspicias. Quod si omnino sanari non possit vulnus absque ossis abscisso, longè citius comperies os abscedere nostro hoc modo, quam communi, & sæpius in minori longè quantitate. Si facilius, ac citius curantur vulnera hoc modo, quod etiam tutius absque dubio inferendum est; cum enim natura sit, quæ vulnera sanat, vbi citius aduenit sanitas, inditio est, aduersus impedimenta prævalere magis naturam: at quod magis natura præualeat, eò tutius fieri curationem, nemo, arbitror, inficiabitur.

Sed illius securitatem nihil magis ostendit, quam obseruatio modi, quod sub hac curatione inducitur sanitas. Obseruabis vulnera, quæ aliàs negotia non parua Medico, ægro verò non leues molestias inferant, nostro modo curata felicissimè ad sanitatem peruenire, rarissimè verò symptoma effatu dignum, modum non erres, consequi videbis nec pauca vulnera sanabis, quæ sub alia curatione hominem tollerent. Quid pulchrius excogitari potest, quam hominē certare perfectè sanum, quo tempore, aliter instituta cu-

ratione, adhuc in discrimine versaretur eius salus? Vulnere capitis vigesima quarta die sanata conspicies, quæ communi modo curata vique ad quadragessimam diem Medici animum sollicitant, & dubiam ipem exhibent salutis. Tantum abest postea, vt aliquid incommodum vulnerato afferat hæc curatio, vt potius eidem sit maxime grata, vt potius qui horret semper, dum accedit Medicus ad solutionem vulneris, importunamque illam deiectionem, & medicamentorum impositionem, & ab opere ipso non leuiter discruciat. Liberatur ergo per hunc nostrum modum vulneratus, & ab animi angore, atque corporis molestia. Omitto, quod expensæ sunt multo leniores. Quare si optime curandi rationes, quem admodum dicebat Gal. 14. Meth. 12, tripliciter iudicantur, videlicet ex temporis curandi breuitate, tum ex maxime iute curando, tum ex curando citrà dolorem, quæ ratione communiter dici solet, citò, tutò, & iucundè, cum hæc tria magis reperiantur in hoc nostro curandi modo, quam in communi, & ei præferendum esse, nemo ambigit. Et ratio igitur, & experientia nostro modo primas dant partes.

Colligitur præstantia nostri modi.

Verum illud mihi videtur maximum præstantiæ argumentum, quod sub eo multo pauciora excrementa generantur, quam sub communi. Absurda namque est quorundam opinio de vulnere expurgatione, nisi enim multam puris copiam oblerent, dicunt, vulnus non esse expurgatum, & propterea in hoc improbant nostrum modum, quod non satis expurgentur vulnera, videntes, minorem longè puris copiam à vulneribus effluere, quam dum quotidie soluantur: Absurda, inquam, & irrisione digna est hæc opinio, & qui sic sentiunt, declarant, se non intelligere, quid sit vulnus expurgatio. Tunc vulnus censendum est expurgatum, quando excernuntur excrementa, quæ necessarîo laborantur tum in alimentum transmutatione ob naturalis caloris imbecillitatem, tum ex residuo alimenti, siue sit bonus sanguis, siue prauis (lucis permixtus, quod assumi pro nutritione ob nimiam eius quantitatem, vel malam qualitatem, aut ob caloris imbecillitatem non potuit. Et omnino quod ratione vulnus est xjs, quæ præter naturam in parte continentur apta ad talium excrementorum generationem, proueniunt. Neque vt isti censent, totius excrementa debent per vulnus expurgari; quam ob causam opportunam vulnus repletionem iurandis, ac linamentis violenter prohibentes, in longius tempus curationem protrahunt: dicunt enim prius expurgandum esse vulnus, quod non nisi longiori tempore fieri potest: quod iamem expurgatio, si consideretur, est locali, vt dicebat vir præstantissimus, non vulneris. Si nullum non mouemus lapidem, vt à parte vulnerata anettatur fluxio, & salubris conseruetur pars substantia, curandum erit, vt corpus totum per vulnus expurgetur: Erit ergo perfectionis signum paucorum excrementorum generatio, quoniam significat minus inuiliis materiæ ad partem vulneratam confluere, & quæ in ipsa reperitur, magis elaborari à naturali calore, & omnino longè maius esse robur naturalis caloris in parte, ob idque ad propria munia obeunda magis posse. Non minorem arguit excellentiam, os non abscedere, quod in aliter curatis vulneribus abscederet, vel in minori quantitate, ac citius, euidentissimum signum toboris naturalis caloris, & absolutæ curationis, ut quæ magnificè prodest, nullum detrimentum inferens.

De vulnere expurg.

Asseremus ne igitur, modum hunc nouum esse omnibus numeris absolutum, nequaquam, meo quidem iudicio, nihil reperitur in hoc nostro orbe, cui nihil desit. Eo minus autem id concederem, quod cum sæpius mecum, quid in ipse effecti boni, quæ due mali cogitationem, duos maximi momenti defectus animaduerti, quos vt veritatis amator non possum,

Quæ obijci possunt nostro modo.

posteaquam sese occasio obtulit, silentio inuolueret: & adhuc libentius ipsos detegam, quod eisdem obleruantur aduersarij, led modestie gratia, quæ ipsorum est humanitas, quid tale modo nostro noluerunt opponere. Et quia ambo hi defectus in maximum damnum curatibus Medici veniuntur, propterea etiam magis sunt consideratione digni. Primus defectus est, quod nimis cito sanantur vulnera, quæ hoc modo curantur; alter est, quod nimis facile, & paruo, vt apparet, Medici laborem, vulneratque molestia. Quam hæc obliuit Medici, non est, quod explicem. Longa curatio, & cum multo labore instituta multam pecuniam reportat. Si vulnus breui sanatur, dies recipiendæ mercedis sunt pauci. Dum ita facile sanitas inducitur, & absque Medici labore, vulneratque molestia, nihil magni videtur Medicus præstitisse, etiam si sit ex grauissimis, & qui à principio grauissimum iudicauerant, videntes curationis facilitatem, perperam se iudicasse existimant; quare & hac ratione, & quod parum pro vulnerati salute laborare videtur, pauca mercede dignus habitus, paucam pecuniam recipit. Sic in nostro modo quæstus est longe minor, quam in communi, in quo curatio longius producit, & quotidiana solutio, ac detestatio, & noui medicamenti applicatione nulli labori pro vulnerati salute parcere videtur. Medici, & semper quid magnam præstare, etiam si ex leuioribus sit vulnus; coque magis, cum sæpe difficilia, & angusta loca, pertransire vulnematum oporteat, quibus de causis maiori mercede dignus iudicatur. Huius rei oculatus sum testis, qui ex curatione grauissimorum vulnerum sæpe longe minus pecuniae recepi, quam alij, qui communem modum sequebantur, ex iis, quæ parui erant momenti, nec alia ratione, nisi quia breui sanabantur, & cum paruo, ut videbatur, labore meo, ac studio, paruaque ipsius vulnerati molestia. Idem ab aliis audiui. Quid in hac redicam, ferè non habeo, hominum stupiditate miror, qui ex multo labore, quem artifex ad opus perficiendum adhibet, eiusdem peritiam in rebus artis, meritaque metiuntur. Quia ergo Petrus multo labore, atque sudore aliquod opus confecit, habendus est Paulo peritior, ac dignior, qui sine vilo incommodo, nulla vi adhibita, sed mira facilitate idem opus compleat? Mihi quidem videtur potius contrarium esse statuendum, dato enim eodem opere, si quisquam illud faciat, & absque labore perficiat, alter vero in eo absoluitur uehementer inuideri priorem tanquam peritorem alteri esse anteponendum, non video, quomodo quis possit in dubium reuocare. Imperitiam labor compensat. Scientia est, quæ opus facile reddit, ignorantia uero difficile: hinc videmus Imperitos artifices sæpe in paruis magis laborare, quam peritos in maximis. Si ergo idem vulnus nos facile, & quasi negligendo curamus, quod alij difficillimè, multoque adhibito labore, studium nostrum profecto, atque ingenium magis, quam aliorum probandum erit, posteaquam id ea sola ratione potest contingere, quod rem vulnematam magis cognoscimus, quam alij. Hoc quidem plebem latebit, ac indoctos, uerum sapientes, & qui maius bonum ab eo, quod est minus bonum distinguere nouerunt, nequaquam. Et idem sapientiores semper audiui modum nostrum miris laudibus extollescentes. Et hoc Medico satis esse deberet, qui magis gloriæ, quam pecuniae est cupidus. Illa est excelsa laus, quæ à viro laudato provenit.

Cæterum non ea nunc sunt tempora, in quibus habeat Medicina, quæ recenset Hip. lib. de decenti ornatu, nam omnia, dicebat, quæ ad sapientiam, in sunt in Medicina, argenti contemptus, reuerentia, verecundia, habitus submissus, auctoritas, indicium, quies, obuiam itio, munditia, doctrina, cognitio ad vitam vtilium, ac necessarium purificationem, alienitas à mercimonijs, alienitas à superstitione, præmi-

mentia diuina. Habent enim quæcunque habent ad coercendam intemperantiam, inicitiam, auaritiam, concupiscentiam, rapinamque, ac impudentiam: non, inquam, modò ea sunt tempora: ad omnia cogit auri sacra fames. Non ad honorem, & existimationem comparandam, sed ad quæstum est Medicina: & à præceptis Medicinæ discedere quæstus gratia in medicina faciendi non erubescunt. Et quid mirum, si & non pauci lenocinijs, atque assentionibus, vt potentium gratia vt ad quæstum possint, iacram Medicinam fœdere, & sibi ipsi æternas infamias notas inurere nibili faciunt. Si ergo plerique propter auaritiam ad eod congruendæ pecuniae student, vt propriæ existimationis obliuiscantur, quam de nostro curandi modo opinionem concipere poterunt, qui minus lucrosus ab ipsis creditur, quam is cui iam pridem sunt additi? vtique paucis ipsum extollescent laudibus. Quamuis si interius rem consideraret, non minus lucrosam deprehenderet hunc modum, quam alium quemuis. Demum enim, quod ex vna curatione pauciores coronati reportentur, quando tamen elegans Medicus excellentiam modi operibus egregijs notam fecerit, multa necessariò ad eius existimationem fiet accessio, eiusque nomen fama circumferet: hinc accidet, vt ad plures ægros aduocetur, neque ad vulneratos tantum, verum & alijs morbis afflictos, posteaquam mos est ferè omnium, vt, quos in aliqua re peculiari excellere cognoscunt, in reliquis etiam, quæ ad rem illam quoquo pacto pertinent, tales iudicent. Deinde non semper nobis est res cum gregarijs militibus, & infamæ sortis hominibus, atque ignatis, sed non raro cum iis, qui res intelligunt, aurumque ab auriacalcho discernere nouerunt, ac debitam mercedem liberaliter persoluant.

Itaque hortor vos, ô tyrones, (illis enim, qui in alijs hæretibus consenuerunt, & nolunt quidpiam esse, alijs notum, quod ipsi non cognouerunt, ideoque diligunt potius male sentire, & in erroribus, & vique ad vltimum diem persistere, quam à veteri instituto nelatum vnguem recedere, ne tempus conteram, non loquor) vt omne studium adhibeatis, quo vobis perfecta reddatur hæc curandi via, à lenioribus, & facilioribus inchoando, atque ab his sensim ad grauiora, & difficili ora progrediendo, donec opera naturæ probe teneatis. Ad hoc enim si peruenieritis, dubio procul conperietis, vos vique ad id temporis in tenebris fuisse versatos, tuncque primum vobis patefactas esse curationis vulnerum ianuas. Nec minore fructum experiemini, verum multò maiorem, quam ex quouis alio curandi modo. In quo vnus deficit, plures abundant. Seplassarii forsitan erunt vobis insensij, vt qui sub tali modo non multum lucrentur. Probi non ægrè ferent, mali sunt speremini. Prudentia denique omnia moderatur.

Nolim tamen obliuioni à vobis tradi, & contemni communem modum, ne forsitan existimetis dum illum extollo, hunc me damnare penitus; eius enim cognitio perquam necessaria est & in nostro modo propter ea quæ vulneribus accidunt solutionem, postulantia medicamentorum operam; Cum enim in cura appellata sumus, ad communem modum confugimus, donec cedat qui accessit affectus solutionem postulant; In quo tamen modus quidam tenendus est, non enim semper bis in die vulnus solvere vile est, sed sæpius semel soluisse satis est; & multoties etiam si tertio quaque die soluerimus, abundè sufficit. Si quis hac ratione communi modo palmam dare vellet, quod ipse culibet vulnere aptari potest, nec altero indigeat; cum noster semper communi consistere nequeat, hoc est, cum necessarium sit interdum ad crebram solutionem denegare, non refragaret; scio enim ab Arist. in Rhetor. illud melius dici, quod aliud indiget, cum ipsum

Ex Labore
artificis vò
est indicia-
da ipsius
peritia.

eo non egeat; dummodo consideret longè facilius A
sanari vulnera, quibus modus noster adhiberi po-
test. Cum autem non raro accidat vulneri quod ad
crebriorem solutionem nos cogit, perfectum curato-
rem vulnerum cum appellabimus qui vtrumque te-
nens modum curandi, vtroque cum oportuerit vi-
nouerit. Nisi velimus dicere vnam tantum esse cu-
raticum vulnerum methodum, quæ interdum raro
soluit vulnus, quando videlicet non est complica-
tus affectus qui solutionem desiderat; interdum cre-
brius ob complicatum affectum; sicut vna est me-
thodus vniuersalis curatrix morborum, quæ inter-
dum iubet vt primò tollamus causam, deinde mor-
bum; & symptoma contemnamus; Interdum verò
præcipit vt primò occurramus morbo, vel sympto-
mati, quia hæc vrgant, vel rationem habeant causæ B
sine qua non.

CAPVT XLI.

*Vt reddatur manifestum, quid in hac re senserint
Hip. & Gal. adducuntur loca, ex quibus
nonnulli colligunt; hoc modo vtrumque
vulnera curasse.*

QVoliū Romæ hanc curandi viam inuenere, vt
eīdem quoque in eo principio auctoritatem
quandam comparent, non seiplos aucto-
res fecerunt, sed primum artis Medicæ parentem
Hippocratem, qui nunquam aliter vulnera curauerit,
& ab eo se talem modum didicisse palam profitebatur.
Vnde & Hip. modum appellabat. Vt verò huic
inuenio maior fides adhiberetur, multa collegerunt
loca, ex quibus videtur elici posse, non aliam fuisse
Hip. sententiam. Galenum quoque modum hunc
nouisse, atque comprobasse, nonnulli ex multis eius
locis ostendere conati sunt. Propter hæc expendere
cōstitui, num res vera talis modus alicui ex antiquio-
ribus fuerit cognitus, præcipue verò Hip. & Gal. cu-
ius ratione aliquot eorum loca examinare oportebit,
quæ asserti ab ijs audui, qui primos inuenio res se-
ctari sunt; & huic modo fauere videntur, & alia in-
super non pauca, ex quibus, & quænam fuerit ipso-
rum sententia, aut quomodo ipsi vulnera curauerint,
non erit difficile percipere.

Quod igitur voluerit Hip. vt recta seruentur vul-
nera in primis colligit ex tex. 2. com. 3. lib. 3. de frac-
t. vbi inquit Hip. ossium fracturam cum vlcere, modò
ossa fracta non extent, neque talis sit fracturæ mo-
dus, vt timendum videatur, ne ab offe aliquid frag-
mentum separaretur, simplici modo esse curandum,
hæc eius sunt verba: Quibus etiam vlcus quidem ac-
cesserit, (de fractis ossibus loquētur) fracta tamen
ossa extra non extant, neque talis est fracturæ mo-
dus, vt timendum videatur, ne ab offe aliquid frag-
mentum separaretur, simplex his adhibendus est cura-
di modus. Ex hoc enim faciliè propositum deducit,
siquidem simplex modus is est, quem in principio
lib. de frac. tradidit Hipp. conueniens videlicet frac-
turis sine vlcere existentibus, vt notat Gal. in com.
3. eiusdem lib. ad tex. 2. & ipse Hip. explicat tex. 8.
com. 3. At hoc modò pars fracta rarissime soluitur,
nisi quodpiam superueniens malum ad ei cogat, iu-
bet enim Hip. vt quarta tantum die ab ea, qua ossa
fracta fuere composita, necnon & septima fiat solu-
tio, vt videre est tex. 39. & 40. com. 1. & inde vsque
ad vigesimam non solum partem, nisi quid superue-
nerit, quod solutionem possit, vel patet eodem tex.
40. quocirca & vbi vlcus ad fracturam talem acce-
sserit, quarta tantum die, ac septima, 3. qua fracta ossa
fuere composita, viginti dierum spatio soluenda pars
erit, nisi quid aliud molestiam afferat, & ita longo
tempore vlcus coactum permanebit.

*Quod Hip.
fuerit co-
gnitus hic
modus.*

Et quoniam solutio illa partis sit solummodo pro-
pter deligationem, hoc est, vt aptius pars deligetur,
veluti manifestè colligitur ex ipso Hip. eodem libro
tex. 39. com. primi, nam verba faciens de solutione
facienda quarta die ab ea, qua membrum dissi-
dētum fuit, dicebat: Et si primis illis diebus mode-
ratè deuinxisti, hæc tibi deligatio paulò priore magis
erit adstringenda. & tex. 40. eiusdem com. in quo
de ea solutione loquens, quæ fieri debet die 7. dice-
bat: Atque si hæc omnia rectè cesserint, mox diri-
gere, & appositè ad ferulas deligare opus erit. cui-
denissimum argumentum desumitur, quòd ipse
voluerit, vlcus tectum manere debere, non enim
propter vlcus, sed propter fracturam soluit. Hoc
idem confirmat ex tex. 5. com. 3. vbi eos repre-
hendit, qui in talibus fracturis cum vlcere vlcus si-
ne vinculo relinquunt, ac refrigerari sinunt, dice-
bat enim: Item & alii sunt, qui statim ab initio eius-
modi fracturas linteis curare aggrediuntur, quibus
linteis hinc, & inde deligant, ipsum autem vlcus si-
ne vinculo relinquunt, ac refrigerari sinunt, deinde
medicamentum aliquod, quod purgandum sit vlceri,
imponunt, atque id pannis vino madefactis, & suc-
cida lana curant; Praus sanè est is modus ratio-
nisque consentaneum est, eos, qui his, vel aliis etiam
fracturis in hunc modum medentur, quam maxime
à recta via aberrare, & ex tex. 8. in quo maxime
damnat hanc perfrigerationem, cum enim mala
enumerasset ex tali praua curatione prouenientia,
quæ tamen ipsi in aliud infortunium referunt, &
quomodo eīdem succurrant, explicasset, subiungit:
Cum minime adduci possint, vt credant, deligatio-
nem, quæ hinc, atque illinc iniicitur, atque vlcus ip-
sum nudum relictum (nudum non relinquebant
semper, nam purgatorium medicamentum adhibe-
bant, & idè nudum relictum dicere Hippocratem
asserunt, quia ipsum tectum non asseruabant, sed
quotidie ipsum delegebant, vt medicamentum ap-
ponerent, & sic refrigerabant, vnde & altera lectio
habet, non vlcus nudum relictum, sed vlceris perfrige-
rationem) istorum esse in causa, sed potius quod-
piam aliud infortunium. & in sui excusationem, qui
diffusè nimis hunc modum reprobarunt, cum in
aliis breuitati studere confueuerit, addit: Non equi-
dem ita in iis fratribus multos fuissim, nisi plane
sciuissim, inutilem omnino esse hunc deligandi mo-
dum (quia vlcus non regat, dicunt, cum ipsa ipsum
non ducat deligatio, ob idque perfrigerari, & re-
crudescere vlcus sinat) & multos præterea reperiri,
qui illum in medendo sequantur, atque admodum
opportunitatem esse, vt se dedicatur vt tandem conclu-
dat oportere, in quibuscumque nulla ossium absec-
sio futura expectaretur, eandem curationem institui,
quæ illis adhiberetur, si sine vllo vlcere essent fracta
ossa. Cuius quidem curationis commoditas recenset
Hip. tex. 10. his verbis: Et si prout ratio requirit om-
nia agantur, pars, quæ ad vlcus pertinet, semper gra-
cilior reperietur: cæteræque omnes, quæ sub deliga-
tione fuerint, graciliores erunt, atque ad suppuratio-
nem hæc aliis citius deuenient, quæ alia via curan-
tur: nec non & caruncula quæcumque in vlcere de-
nigrata, aut emortue sunt, sub hoc curationis modo
abrumpunt citius, & decidunt, quam in aliis. Cica-
tricem quoque velocius hoc modo tractatum vlcus
contrahit, quam alio.

Et ne quisquam existimaret, aut obiceret curatio-
nem hanc iis tantum vlceribus conuenire, quæ cum
ossis fractura contingunt, adducit tex. 13. eiusdem
com. 3. in quo Hip. ait: Eodem etiam modo curanda
sunt vlcera, quæ ab initio, quando fractum fuit os,
nulla erant, contracta verò fieri vel ex nimia linte-
orum adstrictione, vel ex inherencia ferularum, vel ex
quapiam alia occasione, vnde subiungat tex. 14. Sed
si horum nihil addit, vlcus verò irritatum, & nigrum
valde,

valdè, vel impurum, carnesque supputari repetantur, ac nerui excidui videantur, hos nudos nullo pacto relinquere oportet, neque huiusmodi suppurationes sunt pertimescendæ, sed curandæ in reliquis iuxta, ac vbi vlcus à principio fracturæ contingit. & tex. 16. hanc curationem multò vtiliorem asserit ea, qua purgatoria medicamenta vlceri admoventur, dicebat enim: Oportet autem, & id agnoscere, caro ne an neruus sit calurus, ita enim fiet, vt & minùs serpat, ac vt citius decidat: & erunt partes, quæ circumcirca sunt, longè graciliores, quàm si quis detactis linteis aliquod expurgans medicamentum supra vlcus imponat. At verò vbi citius suppurans decidat, citius quoque caro gignetur, citiùque cicatrix inducitur, quàm si illo, vel alio modo curetur.

Secundò idem colligunt ex 4. morbi. pop. tex. 4. sic enim loquitur Hipp. de quodam capitis vulnere: Circa Pleiadum occassus Metrophonti filius caput percussus ab alio puero per testam, cum peruenisset ad duodecimam diem febricitauit. Occasio autem erat, quòd cum detergeret partes circa vlcus, perficitur, & perfrigeratus est, & labia statim sunt eleuata. Attenuata est autem cutis multis in locis vterius ab vlcere. Quibus verbis videtur Hipp. causam subsecutorum malorum referre in perfrigerationem, dum in detergendis partibus circa vlcus, datus est ingressus ambientis acri. Quare apparet, ipsum voluisse, vt testæ seruentur, & eo magis, cum ex ipsius verbis eam solutionem, qua perfrigeratum fuisse tradidit, fuisse primam colligatur, & tamen erat circa duodecimam diem, inquit enim: Cum detergeret partes circa vlcus, perficitur, & perfrigeratus est, & statim labia sunt eleuata; illud verbum, statim, indicat eam fuisse primam solutionem, symptomata namque secuta sunt in duodecima, & statim post deteriorationem, & perfrigerationem; signum ergo est, non fuisse prius deteriorationem vlcus.

Tertiò in eiusdem comprobationem adducunt locum desumptum ex 4. de morb. inquit enim Hipp. tex. 22. Quin & vlcera, si curètur, maxime in his diebus, scilicet, imparibus, inflammantur, venit enim humor ad omnes vases, cum turbatur, easque replet, & vbi ad vlcus peruenit, siquidem non curetur, & pus exitum habeat, expellitur ab humore, qui in turbatione accedit, & vlcus foras expurgatur. Si verò curetur, pus exitum non habens, & isthic vnà cum eo, qui accessit, permanens, dolorem inducit, & carnem circa vlcus attollit; his profectò verbis, si vlcera curentur, nihil aliud significare videtur Hipp. quam vlcus deteriorationem, quæ manuali sit opere, medicamentorumque applicationem, quam puris retento, & inflammatione sequitur, eò quòd propter deteriorationem vlcera perfrigerantur, & ex perfrigeratione imbecillis factus calor nequit propria munia, vt antea; obire illis verò, siquidem non curetur, regumamentum describere palam est, dum enim non curantur vulnera, testæ manere notum est: quasi vellet dicere, si vlcera non curentur, sed testæ feruentur, modò pus liberum exitum habeat, foras expellitur vnà cum humore, qui accessit, hoc est, vnà cum excremento, quòd generatur ex superfluo succo, qui ad vulneratam partem defluxit, eò quòd ob tegumentum roboratum naturalis calor; constatque, non de propriè dictis vlceribus intelligendum esse Hipp. sermonem, sed de vulneribus, quippe hæc sunt quæ maxime inflammantur, & ex quibus turbamentum humorum accedit, quòd repentina fiat immutatio.

Adducunt quartò casum Billi ab Hipp. narratum quinto pop. textu trigesimo quarto, & septimo pop. textu decimo octauo. his verbis: Billo percussio in dorsum spiritus multus per vulnus cum strepitu profecit, & sanguis erumpebat: Vbi verò medicamentum cruentis vulneribus destinatum, adhibuit, ac deligatum esset, sanatus est. Videtur hic, me hercu-

A le fuisse vnica medicamentum impositione sanitati restitutus.

Quintò afferunt locum ex secundo de morb. sumptum, vbi textu decimo octauo frontem sectam curandi gratia morbum quemdam capitis, impositò splenio cera, ac pice illito vsque ad septimam non soluit, sic scribens: Cum igitur sic habuerit, desalo capite, si non calefactorijs celsiter, frontem ea parte, qua capillus desinet, à capite finitro, vbi verò secures disparata, ac diducta cures, cum sanguis defluerit, salem tenuissimum inspergito, & postquam effluerit sanguis, fixuram componito, & duplici lino totam ipsam includito, deinde splenium cera, ac pice illitum vlceri imponito, & lana fordida super imposita deligato, & ad dies septem resolutio, si non dolor vexet: si verò dolor adfit, exsoluito. Quomodo etiam quotidianam illam solutionem non amauerit Hipp. ostendunt ex textu trigesimo tertio, commentarij tertij, libri de frac. quo in loco præcipit Hipp. ne tertia, aut quarta die vlceribus manus admoventur. Itaut etiam specilli admodum his diebus ex eius decreto sit cauenda, eo quod iis diebus vulnera soleant recrudescere. Vnde maxime damnat, qui illis diebus vulneribus manus adhibent, dicens: Qui verò prima, aut altera die lana deligandum censent, de fracturis cum ulcere loquebatur, tertia verò, & quarta linteis deligantes adstringunt, at tunc maxime extendunt, hi in arte medica, atque in re magni momenti ingens peccatum committunt, nunquam enim vulnera tertia, uel quarta die sunt ue-xanda, ita ut in uniuersum cauendum sit etiam ab admotione scalpelli, (alia lectio habet, specilli) his ipsis diebus, & ab omnibus præterea aliis, quibus vulnera irritantur; plerumque enim in tertia, & quarta die vulnera solent recrudescere. Eia nimirum, in quibus tum inflammationes, tum fordes excitantur, quæque febres affectur. Hoc præcepit, si quodiam aliud, plurimi faciendum est, nihil enim est adeo in Medicina opportunum, cui id non communicet, nec in ulceribus tantum, uerum & in alijs morbis.

Tandem adducunt Hipp. libro de attic. textu uigesimo sexto, & uigesimo septimo commentarij quarti, quibus in locis Hippoc. ulceribus luxationi adiunctis adhibenda præcipit medicamenta plurimum diurna, hoc est, quæ pluribus diebus perdurant, & quæ paucorum sunt dierum, hoc est, quæ paucis diebus resoluntur, reprobant, neque alia ratione, nisi quia uult, ut pluribus diebus relinquantur, inquit enim textu uigesimo sexto: His etiam conferunt aliqua ex illis medicamentis, quibus in cruentis vulneribus uti solemus, quæcumque nidelicet ipsis idonea magis sunt: Inaneque uiuo persuffa imponenda, ac multo tempore relinquenda. Quæ autem ex medicamentis, quibus incruentis vulneribus uti consueuimus, sint magis idonea, textu uigesimo septimo, explicat, dicens: Quæcumque uerò ex medicamentis, quæ cruentis vulneribus adhibentur, paucorum dierum sunt, quæque refinam recipiunt, non ut illa sunt idonea, cum ulcerum purgatio his longiori tempore fiat, multo enim tempore madent. Vnde Galenus in commentario textus uigesimo sexti dicebat: Tam in his libris, quam in libro de ulceribus *γραινα* medicamenta ea uocat, quæ statim recentibus vulneribus apponuntur. Ex his ergo ea maxime deligenda esse censet, quæ post longam tempus resoluntur. Ac inrerim dum soluuntur, hoc est eo tempore, quod inter unam, & alteram impositionem, seu solutionem intercedit, perfundi possunt. Insistunt enim, ut quemadmodum omnia in uniuersa curatione eò spectare debent, ut uim leniendi habeant, ita & hoc, ut non sæpe deligatur, & sæpe soluantur ipse argotans. Ex his autem medicamentis ea ad 16.

gius tempus dissolui possunt, quæ vim maiorem exsiccandi habent. Id tamen cauendum est, ne ob vehementem eorum vim contrahant. & textu vigesimo septimo: Non est admodum difficile inuenire, quamnam ipse ex medicamentis, quæ cruentis vulneribus imponuntur, paucorum dierum appellet, si eorum memor es, quæ in explicatione præcedentis orationis dicta sunt, palam enim est, quod sic ipse vocauerit ea, quæ post paucos dies soluantur. Quæ autem ex ipsis imbecilliora sunt, ea interiecto paucorum dierum intervallo soluenda sunt, cum enim non exsiccent, quantum satis sit, saniem copiosorem in viceribus contrahi permittunt. Ex his igitur apparet, non solum modum hunc fuisse Hip. cognatum, verum etiam ipsum Hippocratem hac curandi via vsum fuisse, posteriisque eandem tradidisse.

*Quod Gal.
cognouerit
hunc modis*

Quod verò Galenum modum hunc cognouerit, & probauerit, ac etiam traſtauerit primò ex his colligunt, quæ Galenus ait quinto Meth. septimo, de illo agresti iuvene, cui Medicus iuuenis arteriam pro vena, sanguinem ei misit, diuisit, cum enim medicamentum appofuiffet, ad quartum solutionem distulit, & tunc denuo appofito medicamento iuffit, ne solueretur, nisi multis post diebus, eius hæc sunt verba: Cum enim Medicus, qui venam erat incifurus, brachium hominis deligasset, contigit attolli veluti in globum arteriam, itaque hanc pro vena Medicus diuisit. Exigua sanè incifio erat, sanguis autem flauus, ac tenuis, & feruidus statim ciculabatur, idque cum quodam veluti saltu. At Medicus quidem vt erat admodum iuuenis, & operum artis parè peritus, venam se incidisse putabat. Ego verò cum quodam alio ex his, qui aderant Medicis, vtique faniore, vbi quod accidit, animaduerti, præparato ex emplastro genere, quod sanguinem supprimebat, medicamentum, tum incisionem curiosè coniunxi, tum super medicamentum illud imposui, ac spongiam mollissimâ extrinsecus super hoc deligavi: mirante vetò, qui arteriam inciderat, in solitam nostram in hoc casu prouidentiam, indicauimus homini rem factam. Sed postquam incisi hominis diueteriorum exiffensius, iussimusque ne vel solueret nobis abscentibus, vel ante quartam diem id aggrederetur, sed ita, vt deligatum erat, haberet, spongiam dumtaxat desuper madefaciens. Postea verò quam in quarto soluentes planè conglutinationem incifuram inuenimus, rursus idem medicamen imponere iussimus, tum simili modo deligare, nec multis postea diebus soluere. Atque ita procurata est huius hominis incisa arteria, soluta omnino, quas in cubito incifas vidi. Secundo idem offendunt ex commentario textus vigesimifexti, & vigesimifextimi, commentarij quarti, ad librum de artic. Cùm enim eo in loco approbet Galenus curationem Hippoc. in luxatione tibie cum vlcere, in qua curatione raro pars soluitur, non solum videtur hunc curandi modum cognouisse, verum etiam approbasse, inquit enim textu vigesimifexto: Tam in his libris, quam in libro de viceribus *trauata* medicamenta ea vocat, quæ statim recentibus vulneribus apponuntur. Ex his ergo ea maximè eligenda esse censet, quæ post longum tempus resoluuntur (ecce tarda solutio) ac interim dum soluantur perfundi possunt. Inſtituit enim, vt quemadmodum omnia in vniuersa curatione cōſpectare debent, vt vim leniendam habeant, ita & hoc, vt non sæpè deligatur, ac sæpè soluiat ipse ægrotans. In eandem sententiam multa scribit text. 27. Sed eius verba superius retulimus.

Quod etiam Gal. raram solutionem adamauerit, inſerunt ex eo, quod quarto, de compositione medicamentorum per genera, capit. quarto examinans medicamentum ab Asclepiade compositum ad Chironia, & curatu difficile vlcera, laudat Asclepiadem, qui iussit, vt tertio quoque die tantum ſe-

ret solutio, & eos reprehendit, qui sæpius qualibet die vlcus detergunt, inquit enim: Rectè, me hercules, ad finem superioris medicamenti scripti hæc verba adiecit: Et hæc triiduo soluito, fontemque mitigato, ipsumque emplastrum alburum emollito, rursusque apponito, nisi enim diutius cuti pharmacum adhæserit, nihil efficit: quod ptoleusque Medicos lauruit arbitantes, si ter die saniem ab vlcere detererint, melius se facturos ipsi, qui hi idem faciunt, qui verò semel solunt, ab ipsis quoque ægris tanquam negligentes malè audiunt. Et idem docet pluribus alijs in locis. Si ergo Galen. in viceribus dyspuloticis raram solutionem laudat, in quibus virulentia, & malæ fortis sordes, eademque copioſæ generantur, & ob id maxinè conueniret crebra deterſio, quanto magis raram solutionem credendum est, ab iplo probari in cruentis vulneribus, in quibus nec virulentia, nec sordes, quæ alicuius sint momenti, generantur: Argumentum inſuper delumunt ex com. 3. in lib. de frac. *cap. 43.* vbi vilitates narrat, quas ex naturali tegumento vlcerae partes experiuntur, qua de causa rubet, quando accidit vlcus cum fractura, vt cutis adducatur, quod subiectæ, denudatæque partes contegantur, veluti in textu monuerat Hip. dicens: Respicienda autem est, & vlcis figura, ne nimium hians, & varicatum, dum deligatur, fiat. Hæc sunt Gal. verba: Cauendum ergo esse ait, ne dum deligatur vlcus, labia expansa euadant, vult enim, vt illa adducantur mutuo, partibus videlicet cutis se in suam sedem recipientibus: inde enim fiet, si ita agatur, vt & minùs premanantur, atq; vt vlcus subiectum maximè in musculis contegatur. Idque sciendum est, omnes subiectæ partes pelle sua maximè delectari; neque vnquam partem aliquam subiectam citra noxam nudari posse: & quid mirum ſit, si hæc partes, vt potè quæ naturæ, & sibi familiare tegumentum ex cute habent, ea gaudeant, ab alijs verò omnibus malè, ac moleſtè habeantur? Vnde sæpè hoc obſeruauit, quod cū non præcidiffem cutis partes, sed potius ab alijs partibus, quod denudatum fuerat, adduſſem, immo, & quod mirabile viſum est, aliquando statim ab ictu iam locus niger factus erat, tamen ea agglutinata statim est, sed his etiam non paucis; qui in senili ætate erant constituti, cutim detractam, & iam nigrescentem redecentes, eam adherere, & agglutinari videremus.

Quod si caro excoriata ita abſque cute, nudaque relinquatur, præter id quod ægrè cicatrix induitur, morſionibus quoque, & fordidis obnoxia est. Nam medicamenta, quæ faciūt ad repellendam inflammationem, & sedandos dolores, quemadmodum illud est, quod *cap. 1. p. 1. nec non* & id, quod *cap. 1. p. 1. nec non* appellatur, ne membrum quidem affectum ab intimatione teneat, verum vlcus fordidum præstant, rursus uerò quæ ulcera purgant, ob detergendi facultatem, qua prædita sunt, morſionis sensum incurrunt. Ab his autem incommodis libera est pars excoriata, si adducta cute contegatur. Huic etiam non dissimile est id, quod in pustulis facere conſueui, quæ ex uarijs occasionibus orti habent, ac in tumorem attoluntur, interdumque insignem dolorem incurrunt. Noſtis autem me in hunc modum eas curare conſueuiſſe, primùm acuta acu illas aperio, ut humor exitum habeat, quem etiam leuiter exprimo, ac cutem in hærentem relinquo. Quod si eueniat, ut conſuſo foramine, rursus eadem repleatur, iterum parustula plena eodem modo aperitur, expreſſioque humore cutis reducit, & ſeruat, quoad ſuppoſita illi caro ulcerata ad cicatricem deducatur.

Hæc à nobis relata ſūt, quæ poſſunt eſſe euidentia argumenta indicantia expedire, vt omne vlcus cognata cute tegatur. Sicuti ergo arguit, laudat Galenus ut omne vlcus cognata cute tegatur, tanquam naturali, & sibi familiari tegumento, proſectò, necesse est, ut etiam laudet artificialia tegu-

mentum, quando cute tegi non possunt denudate partes, ut contingit, quando vulnus est cauum, quoniam eadem ferè vititates præstat factitium quas naturale tegumentum; etenim sicut naturale tegumentum suo naturali calore subiectarum partium calorem fouet, & conseruat, & eas ab iniuriis ambientis defendit, ita etiam artificiosum tegumentum suo calore fouet subiectarum partium calorem, & eadem ab iniuriis ambientis tutatur. Quare concludunt non fuisse Galenum incognitum modum hunc curandi.

CAPVT XLII.

Ossenditur hac via non fuisse curata vulnera ab Hipp. & Gal. & interpretantur loca, ex quibus contrarium colligebatur.

Quamuis hæc aliquam probabilitatis speciem habere videantur, horum tamen opinionem probare nunquam potui, considerans enim accuratè quæ ab Hipp. & Gal. dicuntur, dum res vulnerum tractant, cognoui certissima argumenta posse colligi ad comprobandum, quòd vtrique placuerit crebra solutio, & quod hoc modo, nequaquam autem nouo iam descripto vti fuerint.

Et quod ad Hipp. attinet, in primis percurramus librum de viceribus, & comperimus ipsum vti medicamentis ad ea omnia peragenda, quæ pro sanandis viceribus requiruntur, modò videlicet suppurantibus, modò detergentibus, modò farcioris, modò cicatricem inducentibus, & pro vario vulneris statu huiusmodi medicamenta applicat, quocirca saltem postquam suppuratum est vulnus soluet ipsum, vt de foris imponat, & post abstersionem soluet, vt medicamentum farcitium adhibeat, & tandem vt cicatricem inducat, iterum soluet vulnus. Sed neque vnica medicamenti impositione cuiusvis sortis potest esse contentus, posteaquam plura scribit medicamenta, quorum vis citò exoluitur, vnde cum virtuti medicamentorum totum tribuat, necesse est, vt sæpè vulnus resoluat, quo etiam sæpe immutat medicamentum, sic enim habet ad verbum tex. septimo: Cataplasma tumorum, & inflammationis in circuitu sitis vlcis partibus sunt verba cum coctum, & trifolii folia cruda, & ligustri folia cruda, & polium. Si verò etiam purgari opus habuerit vlcus, omnia quidem etiam hæc purgant, sed & fici, & oleæ folia, & marmibium: coquere autem oportet hæc omnia, & maximè viticem, & fici, & oleæ folia, & mali punici folia similiter coquere oportet. Crudis verò his vendum est, maluæ folia terito cum vino, & rutæ folia, & origani viridis omnibus his lini semen torrefactum, & tufum quam leuissimè admiscere oportet. Quis non videt, quàm breui medicamenta hæc applicata excidentur, & proprias vires amittant, vt neque in eorum numero haberi possint, quæ paucorum dierum ab Hipp. libro de artic. appellantur? Idem est de aliis, quæ ad conglutinandum adhibet, inquit enim tex. octauo: Et vbi committere, atque coalescere vlcus vides, rubi canini folia velut lentem præparato. Nasturtium item sauridum appellatur, & laceri similitudine, vinum, & lini semen tenuiter tritum commiscetur. Nec diuturniora competes tria suppurantia textu nono, his verbis descripta, Aliud, lanas succidas paucissima aqua tingito, deinde vini tertiam partem aliquam misceto, ac coquito, donec bona prouenerit crassitudo. Ex his recentia vulnera quam citissime suppurari possunt. Aliud, aroni sicum inspergito, ac adaptato. Aliud, fici corticem viridem cum succo ex vino tritum immittito, plurima alia huiusmodi in eo libello reperies. Eo magis autem asserendum est, Hipp. crebrò vulne-

ra detexisse, quod etiam arida inspergi posse tradit. Ex si sicco, inquit tex. vnde cum, carpo vti voles, liquida remouere oportet, & pharmacum inspergere, & in eo libro plura sicca inspergenda proponuntur, quid autem prodesse sicca hæc medicamenta semel, aut bis inspergia? Sed & ipsum voluisse crebram solutionem apertissimè cognoscere ex iis, quæ ait tex. vigesimo secundo, inquit enim: Sicca ad vulnera hæc faciunt, veratrum nigrum tenuissimè tritum inspergetur, quamdiu aliquid humoris inest, ac depascens; deligatio verò eadem est, quæ in emplastris. Aliud, salis grana siccissima in aneam ollam, aut fidelem nouam immittito, magnitudine maximè æqualia, non magna, & mel optimum dupla salis mētura pro coniectura facta ad saltem affundito, deinde ollam prunis imposito, & dum totum combustum fuerit, finito. Postea extero, & expurgato per spongiam vlcere inspergito, & velut prius deligato, & paulò magis comprimito. Postredie verò qua parte non adhæserit, pharmacum inspergito, comprimito, & deligato. Vbi verò pharmacum diceretur voles, acetum calidum affundito, donec dilerat, & rursum eadem facito, si opus fuerit extersione per spongiam facta. Hic expressim vides quotidianam solutionem non in viceribus propriè dictis, sed in creuentis vulneribus. Idem colliges eodem libro textu quarto, vbi inquit: At vbi deligare voles, pharmacum non prius imponere oportet, quam vbi sicum valde feceris vlcus. Tunc verò apponere oportet, vlcus autem sæpe spongia detergere, & rursum lineum sicum, ac purum sæpè adhibere, atque sic imposito medicamento, quod conferre videtur, deligare, aut non deligare. dum enim ait, vlcus sæpè spongia detergere, & rursum lineum sicum adhibere, necessitatem crebra solutionis explicare videtur. Libro etiam de viceribus capitis eandem insinuat curandi rationem, hæc enim habet tex. decimono: Si verò os quidem carne fuerit denudatum, tubercula verò fuerint vlcera in obliquum, cauitatem quam plurimam resiccare oportet, vbi non facile est medicamento quocumque peruenire. Quibus patet, ipsum non tegumento, sed medicamentis curam facere, quæ præterea intra vulnus immittit, vnde & propter excrementorum permixtionem, & quia vna cum ipsis ad natura extra propelluntur, tanquam extranea, breui tempore vulnus eorum virtute desituitur, & ex consequenti necesse erit crebrò vulnus detergere, ac adhibere medicamenta: textu quoque vigesimo septimo, colorem vulneris, & ois obferuat, inquit enim: Et postquam hoc factum fuerit, vlcus colorem amittit, & ex ipso sanies pauca effluit, & quod inflammatum est ex ipso, emoritur, & viscosum fit, & apparet veluti fallamentum, colore solum, subituum: & os tunc corrumpi incipit, & fit valde nigrum, postremo pallidum, aut valde album euadens. Non posset profectò Hipp. hanc oblerare, nisi crebrò vulnera solueret. Item textu vigesimo tertio, ex mollitie, ac humiditate carnis insinuat prasagium, dicens: Malum est etiam humidam esse carnem in vlcere, & putrescentem, & ad multum tempus purgari, quæ non cognoscuntur nisi in detectione vulneris. Igitur crebrò solueri, ac detergere dicendum est. Insupet libro de fract. & libro de offic. Med. ait, vt linthea sint munda, at, quæ vulneribus apponuntur, citò fluentibus excrementis conspurcantur. Crebrò igitur ab ipso immutatur. Inbet pariter libro de fract. textu vigesimo commentarii tertii, ut crebrò pars solvatur, si fractura fuerit cum ulcere, & tenuium oisium abscissio expectetur: Cum ergo tenuiorum oisium, dicebat, abscissio expectetur, nulla insigni mutatione opus est, nisi quod facia laxior inciscenda, ne pus retineatur, sed facilem exitum habeat, & passim, quoad os recedat, solvendum, ac deligandum est. Et superius textu videlicet 19. dixerat: Sæpius ergo

Hippocrati non fuisse notus hic modus.

ergo propter redundantem humorem religare oportet; alioquin enim & febres concitantur. Quod si crebrius vult solutionem, quando adest vlcus cum fractura, cum tamen fractura desideret, vt pars deligata seruetur, tanto magis solutionem crebriam expetere, quando adest vlcus sine fractura. Sed nolo orationem longius protrahere, ex aliis enim satis euidenter apparet, mentem Hipp. fuisse, vt vulnera crebro soluerentur.

Neque Gal. cognitus fuit hic modus.

Ad Galenum deueniam, quem eiusdem fuisse sententiae non dubito: quem enim 3. Meth. 3. asserat, nullum esse tempus, in quo illa duo excrementa, tenue videlicet, & crassum in vulneribus non generentur, & propterea etiam nullum esse tempus; in quo medicamenta siccantia, & absorbentia non sint necessaria, non possumus non admittere, eam fuisse Gal. mentem, postquam, vt alias dictum est, non possunt medicamenta vulneribus applicata diutius vires suas retinere, vnde, qui medicamentis curam faciunt, necesse est, vt ea saepe immutent. Præterea 3. Meth. 3. iubet, vt oblietur effectus siccantis medicamenti, quod vulnere applicauimus, vt cognoscamus, num satis siccauerit, an minus, & sic medicamenta conuenientem siccitatis gradum habentia deligere valeamus. Hinc dicebat: Estio namque notum sit hoc, vel illud pharmacum ad cauum vlcus implendum facultatem habere in his, qui, vt nos loquimur, humidiores sunt temperamento, vt autem obsecrator, & Empyricus, his, qui molli sunt carne, ac mulieribus, & pueris, deinde nunc tali ad motum nihil proficit: nos igitur cuius causa nihil proficit, inuestigabimus, atque hanc in duo æstimanda reducemus; nam aut parcius siccavit medicamentum, an nimium, horumque notas habebimus sordem, & fatiorem, nam si placulum forebit, totumque vlcus humore intra modum siccabit: si purum, & absque humore cernitur, ultra. Statim igitur mensuram quoque excessus, & defectus ex ipso notatum modo intelligemus; &c. necdum dubium est, observationem hanc crebram vulneris detectionem requirere: sicuti & obtemperare effectum detegentis medicamenti, vt cognoscamus, num validius sit, an imbecillius, quod applicauimus, medicamentum, quod proposuit 3. Meth. 6. his verbis: Etenim si quam maximè sordidum ex vitroque medicamento, valido scilicet, & imbecillo vlcus deprehenditur, ac ceterè cautitas maior ex valenti, & quod colloquitur medicamento efficitur, Qui etiam labiis præciliis, rubrumque, ac phlegmone quodammodo affectum vlcus cernitur. Aliquando verò rationem quoque manifestam ex huiusmodi medicamento ager sentit. Quod verò minus, quam par est, siccet, non quidem inordet, nec quicquam efficit eorum, quæ reuili. Idem confirmari potest ex eo, quod velit, vt omnem vulneris partem tangat medicamentum, tractans enim tertio Meth. quarto de præparatione farcoticæ dicebat. Si quidem cauo vlcere, quicquid volumus, statim applicamus, sive siccum id, sive humidum medicamentum sit, licet enim omni parti vlcis ea tum inspergere, tum illinere: At in vulneribus quorum maior est profunditas, id non licet: quippe vbi semel labia coniuncta, contingere, quæ in imo sunt diuisa, non possis. Considerandum igitur non modò an siccans, absorbensque modicè medicamentum sit, verum etiam an peruenire ad imum valeat. nam & cerasa, & lithargyrus siccant, adstringitque modicè, sed si ea cernis ritu circa vulnus inspergas, nihil proficies, neque enim ad fundum peruenit medicamenti vis, quod ita sit siccum; humiditatem igitur quandam desiderat, quo simile emplastici sit, vel etiam humidioris cuiuspiam medicaminis. Si ab intromissis medicamentis aliquid trahi exoptat, necesse est, vt ea saepe immutet, nam breui quæ immittuntur, partim expelluntur, partim ob excrementorum miscellam

A corrumpuntur. Sexto, etiam Meth. secundo, crebra solutionis non obscurè meminit agens de nervi punctura ab alio Medico perperam curata, sic enim habet: Ipse verò oleum fabinum utique substantumum modicè calcificans solum vulneratam partem, reflectoque leniter puncturam, quod coniuebat, & foramine, imposuit medicamentum, iniunxitque homini inediam. Medico uerò præcepit, ut vespere rursus eum solueret, ac simili modo, quo me uiderat, oleo uretetur. Similiter & lib. de fract. com. tertio. tex. uiginti, mox, dicebat enim agens de fractura cum vulnere: Quando abscisso alicuius fragmenti grandioris expectatur, præcipuum in hac curatione ultimis primis diebus habet persusio, quando uidelicet expedit ab ulceris partibus quicquid humoris superuacui in eis iam receptum est, elidere, quodque ex superioribus partibus eò defuit, reprimere. A tertio autem die certum picatum administratur, utpote quod ea concoquere ualeat, quæ in ulcere sunt. Eandem curandi rationem insinuat libro de fract. tex. decimo quarto, com. tertij, his uerbis: Verum, dum ait, quod nullo modo relinquere oportet, insinuat mediam quandam medendi diligentiam, quæ sanè erit, si appareat quopiam ex prædictis signis iubeat deligationem ad fracturas appositam statim solui, uno autem, atque altero die ulceris curam haberi. Quam enim aliam curam habere poterit Medicus ipsius ulceris uno, atque altero die, quam solvendi, detergendi, atque medicamentum ulteri conueniens apponendi? Si regumentum pro ulceris curatione probasset, non erat, cur solueretur pars fracta, & ulceris habebatur ratio. Sed superfluum est alia Gal. loca adducere, cum ex allatis perspicue appareat, Gal. saepe solvendo potius, quam diutius tegendo vulnera curasse.

Supræst, ut ad uerum sensum adducta Hipp. & Gal. loca trahantur. Quando Hip. libro de fract. com. tertio præcipit, ut fracturæ cum ulcere, quando ossa fracta extra non extant, neque est talis fracturæ modus, ut timendum uideatur, ne ab alio quod fragmentum saltem effatu dignum separaretur, simplici modo curentur, hoc est ac si fracta essent ossa sine ulcere, unde necessariò sequebatur, raro solvendam esse partem; profectò tunc Hip. non habet curam solui ulceris, uerum & fracturæ, immò istius magis, ut quæ plus urget, quam ulcus. Id in medendi methodo proposuit enim, ut quando plures complicantur affectus, ei, quod magis uret, incumbamus, altero, si fieri possit, non neglecto: quando ergo fractura simplex complicata est cum ulcere, ulcus ferè non potest esse magni alicuius momenti, & propterea, quod fractura indicat, præstatum: indicat autem diuturnam, sic loqui liceat, & eam quidem conuenientem deligationem, quæ ossa firmetur; & composita maneat, donec fuerint conglutinata, & idè nec simplici modo utimur, nec solumus partem, nisi deligationis ipsius gratia, hoc est, ut melius deligamus, & superuenientium symptomatum. Quo etiam curandi modo aliqua habetur ratio ipsius ulceris, postquam decenti deligatione humorum fluxus arcetur, & qui præter copiosior sanguis in parte, aliò exprimitur, ut ad reliqua perscificanda satis fit natura. Hinc Hip. eodem libro tex. decimo sexto, com. tertij, dicebat: Atque hæc omnia eò spectant, ut rectè deligare sciamus: & tex. quinto: In hoc etenim id maximum est, vt cognoscamus, quomodo initia linteorum sint inicienda, & quæ maximè parte adstringere expedit, itemque, quantum agrotanti conferat, si rectè quis initium linteorum coniciat, & quæ parte id maximè conuenit, adstringat: quàm etiam obstit, quando vel non rectè deligare incipit, vel, ubi opus non est, comprimat, sed hinc, & inde. Sed & quod ibi fracturæ potius, quam ulceris rationem habet Hip. illud aptè declaratur, quòd, quando vlcus est alicuius momenti; & curationem ad se trahit, crebro soluit, qua

Interpretatur l. p. loca, quæ quibus deducitur ut et co gnitis fuisse huc modum.

qua de re tex. 19. dicebat; Sæpius ergo ob redundan-
tem humorem religare oportet, aliquo enim &
febris concitantur. & tex. xx. Sæpius quo ad os re-
cedat, solvendum, ac deligandum est. Idem ex Gal.
colligi potest, nam tex. 14. hæc habet: Verum, dum
ait nudos nullo modo relinquere oportet, insinuat
mediâ quandam medendi diligentiam, quæ sanè erit,
si apparente quopiam ex prædictis signis, iubeat
deligationem ad fracturas appositum statim solvi,
vno autem, & atque altero die vlcis curam habeat.
Si pars soluitur, & vno, & atque altero die habeatur
vlcis ratio, profecto dum deligata pars manebat,
non habebatur vlcis ratio, quæ haberi poterat, sed
potius fractura. Et propterea tex. 3. eos, qui purga-
torium aliquod vlceri adhibentes, deligationemque
a principio negligentes, quod ad vlcus attinet, non
male curare dicebat, fracturæ tamen inter initia
nullam habere rationem, postius enim adhibentes
deligationem, quæ a principio erat adhibenda.

Incommoda verò, quæ recenset Hip. provenientia
ex prava eorum curatione, quæ purgatorium vlceri-
bus adhibent, non ideo sequuntur, quia vlcus te-
gumento priuatur, namque etiam si vinculo, quod
adhibetur in fracturâ gratiam, non tegatur, potest
tamen aliter contingi, & Medicos ea medendi ratione
ventes conveniuntibus lineis regere vlcus consue-
visse existimandum est, sed quia mala sit deligatio
nô solum pro fracturâ, verum & pro vlcere, & longe
maius dampnum afferit vlcis talis deligatio, quam sit
vitilias, quæ ex adhibito purgatorio medicamento
proficitur. Hoc ex Hip. manifeste colligitur, nam
tex. 3. Qui purgans aliquod medicamentum vlceri
adhibent, neque vllam deligationem a principio mo-
liuntur, eos, dicebat, neque magnum aliquod bo-
num, neque magnum aliquod malum committere,
vt enim notat Gal. in com. eiusd. tex. Quod ad vlcus
attinet, non male curant, fracturæ tamen inter ini-
tia nullam habent rationem, postius enim adhiben-
tes deligationem, quam a principio esse adhibendam
diximus. Hinc & Hip. eodem tex. Non tamen hoc
modo ossa in sua sede constituuntur, corpora enim
ea parte aliquanto turgidiora redduntur quam op-
portunum sit. Et tex. 4. Sed & breviora evadunt,
quàm quibus ossa ant cubiti aut tibie infra facta fue-
runt, & Gal. in eius com. Vnde qui hæc negligentes,
debitam videlicet extensionem, & accuratam deli-
gationem, soli attendunt vlcis, non modo ad maio-
rem, quàm naturaliter ei conveniat, tumorem mem-
brum perducunt, verum & id brevius reddunt. At
qui purgans medicamentum adhibent, & hinc inde
deligant, vlcus verò sine vinculo relinquunt, hos
magnum erratum, malumque committere asserit, ex
taliqua curatione vlcus, quod ferè non erat considera-
tionis dignum, inflamatur, & sit prauum, & os abice-
dit, quod abscedere non deberet, ex deligatione enim,
quam adhibebant, hinc inde vlcus sine vinculo re-
linquentes exprimuntur succi, tumoresque materia
ad ipsum vlcus, nam, & si pars sana hinc inde deli-
gatur, a deligatis partibus ad intermedium sine vinculo
relictâ exprimitur sanguis, & eaque tumorem attol-
letur. Quod si vlcera sit pars illa, fieri nō poterit, quin
vlcus inflammetur, & prauum fiat. Audiamus
Hip. 3. de fract. peripicuâ oratione hoc tradentem, di-
cebat enim tex. 5. Item & alii sunt, qui statim ab ini-
tio eiusmodi fracturâs lineis curare aggrediuntur,
quibus lineis hinc, & inde deligant, ipsum autem
vlcus sine vinculo relinquunt, ac refrigerari sinunt;
deinde medicamentum aliquod, quod purgando sit
vlcis imponunt, neque id pannis vino madefactis,
vel succida lana curant. Præaus nam est in curandi
modus, rationique consensum non est, eos, qui vel his,
vel aliis etiam fracturis in hunc modum medentur,
quàm maximè à recta via aberrare: In hoc etenim
negotio id maximum est, vt cognoscamus, quomo-

do initia linteorum sint inicienda, & quâ maxime
parte adstringere expediat, &c. inferius. Testatur au-
tem hoc medicatio, necesse enim est, vt cum sic deli-
gatur, vlcus intumescat vnde tex. 16. subiungebat: Si
enim hinc, & inde pars sana deligatur, media verò
nullo vinculo comprehendatur, pars illa, quæ inter-
missa est, plurimum intumescet, ac decolor reddetur,
qui ergo fieri poterit, vt hæc vlcus non contrahat?
& tex. 7. Quare necesse est, vt vlcus decoloratum red-
datur, ad quod exprimitur materia, lacrymosumque,
& quod minime suppuret, & tex. 8. Pulvis etiam, ac
igneus calor cum hoc vlcere coniungitur. Quis non
videt omnia mala ex prava deligatione provenire,
non autem ex eo, quod vlcus non tegatur? vnde
& Gal. in com. tex. 7. in hac parte, quæ sympto-
mata ex prava illorum deligatione consequuntur, enarra-
uit, & in com. tex. 8. In his, qui sic deligantur, tu-
mor, vt paulo antea dixi, ad ipsa vlcera eliditur.
Quamvis nec parum illud obicit in prava illa deli-
gatione quod dum hinc, & inde deligant, vlcus detrac-
tum servant, & ambientis iniuriis exponunt, itaque
refrigerari sinunt. Et detractionem, quam sæpe no-
stro modo curantes tegumento corrigimus, non in-
telligit Hip. quando inquit, nudare, & perfrigerare,
sed per perfrigerare nudare intelligit, vt notat Gal.
in com. tex. 14. quod est, vt ibidem dicebat, detractâ
deligatione, quæ fracturis convenit, tanquam vlcus
curare, nam dicebat Hip. eo contextu, hos nudos,
nullo pacto relinquere oportere; quasi veller dice-
re, quamvis vlcus sit irritatum, & nigrum valde,
vel impurum, & carnes suppurare reperiantur, &
nerui excisuri videantur, non ob id detrachenda est
deligatio, seu discendum est à convenienti deliga-
tione, vt vlcis medeatur, neque huiusmodi suppu-
rationes sunt pertimescendæ, sed curandæ in reliquis
iuxta ac ubi vlcus a principio fracturæ contingit. Si-
militer utilitates ex deligatione, quæ una vlcus com-
prehendit, provenientes, non ideo consequi censet
Hip. quia vultus tectum feruetur, sed quia ex decen-
ti deligatione, cuius formam ibi tradit, ab ipso vlcere
ad partes extra deligationem existentes materia tu-
motis exprimitur, & affluxus succorum prohibetur,
quæ de causa tex. 10. subiungebat: Et si, prout ratio
requirit, omnia agantur, pars, quæ ad vlcus pertinet,
semper gracilior reperietur; cæteræque omnes, quæ
sub deligatio ne fuerint, graciliores erunt, & atque ad
suppurationem vlcera hæc aliis citius deuenient,
quæ alia via curantur: nec non & catunculæ quæ-
cunque in vlcere denigratæ, ac mortuæ sunt, sub
hoc curationis modo abrumpuntur citius, & decidunt,
quam in aliis. Cicatricem quoque velocius
hoc modo tractatum vlcus contrahit, quàm alio:
quorum omnium causa est (hæc omisere, quicquid
hunc adduxerunt) quod tum vlcus ipsum, tum aliæ
partes, quæ illi in orbem adjacent, graciliores eva-
dunt.

Patet igitur ex hoc quod Hip. velit fracturas cum
ulcere curari, ac si sine ulcere forent, nullo modo elici
posse quod voluerit vt vulnera tegumento curentur.
Neque etiam ex causa filii Metrophoni 4. Popul.
relatâ, dato quod liber ille sit Hip. de quo rationabili-
ter dubitatur; symptomata enim ad duodecimam
superuenerunt propter deterfionem, & frictionem,
non quia tunc solum à Medico fuerit deterfium ul-
cus, sed quia tunc solum deterfio fuerit talis, vt
perfrigerationem induceret. Neque deterfio illa, &
perfricatio manu Medici fuit facta, verum ipsius vul-
nerati; cum enim propria manu partes vlcis adia-
centes detergeret, ac perfricaret, vt nonnunquam
accidere videmus, lintea detraxit, uniusque nu-
davit, atque ita perfricatio contingit, & allata ma-
la subsequuta sunt.

Ad locum desumptum ex 4. de morb. dicere pos-
sumus, eos libros non esse Hip. veros legimus, quod
& Gal.

& Gal. faretur, posteaquam in illis multa repetitur, quæ doctrinam Hip. non sapient. Cæterum neque ex eo loco potest colligi, quod ipsi intendunt; nihil aliud ibi vult auctor, nisi hoc, ne imparibus diebus curentur vulnera, eò quod in imparibus diebus magis ruretur humor, cuius signum esse dicebat text. 12. quod quicumque iam à febre continua correpti, pharmaco vsi sunt in diebus paribus, hi nimium purgati nunquam sunt. Qui verò in diebus imparibus medicamento forti vsi sunt, nimium purgati sunt; quare illis diebus non est addenda alia turbationis causa, cuiusmodi est vulneris medicatio in vulnerato, & medicamenti purgantis exhibitio in febrecitante. vnde text. 21. subiungebat: Et si quis iam turbatur, adhuc magis perturbet medicamento immisso, nihil incum est, ex talibus hominem perire.

Ad casum Billi desumptum ex 5. & 7. morbo, poparter dicere possumus, liberos illos non esse Hip. germanos, sed dato, quod sint Hip. nihil concludit casus ille, aliud enim est dicere, Billum in dorso percussum adhibito medicamento currens vulneribus destinato, atque deligato, sanatum esse, aliud vnica medicamentum impositione sanitati fuisse restitutum. Consequens enim dicere, Petrum ob exhibitionem talis medicamenti fuisse sanatum, cum tamen pluries fuerit exhibitum.

Locus ex 2. de morbo. allatus nihil facit ad eius rei comprobationem. Hipp. non differt solutionem sectionis in fronte factæ ad septimum, vt vulnus curret, sed vt curet affectionem capitis, cuius causa sectionem illam molius fuerat, cuius signum est, quod facta sectione salem tenuissimum inpergit. Quod afferretur ex Hip. lib. de fract. tex. 33. com. 3. nihil est, ibi enim Hipp. vt notat Gal. in com. eiusdem text. de prænata quorundam medicorum consuetudinem reprehendit, & corrigi, qui prætere parabant, vt contractum membrum non itam à principio extenderetur, sed potius prima, & altera die dolor leniretur, mox vero tertia, aut quarta ab ipso initio extensio fieret, cum vice versa sit faciendum, postquam tertia, & quarta die maximum est inflammationis, & recrudescentie periculum; vnde tunc maximè cauendum est ab omnibus irritantibus, & que inflammationem possunt concitare, id eò dicebat: Qui verò prima, aut altera die lana deligendum censent, tertia verò, & quarta lineis deligentes adstringunt, ac tunc maximè extendunt, bi in arte medica, atque in re magni momenti ingens peccatum committunt; nunquam enim vulnera tertia, vel quarta die sunt vexanda; ita vt in vniuer. um cauendum sit etiam ab admotione scalpelli his ipsis diebus, & ab omnibus præterea aliis, quibus vulnera irritantur, plerumque enim in tertia, & quarta die vulnera solent recrudescere. Itaque adductus locus ad rem non facit.

Tandem nec ex lib. de artic. quidquam licet colligere, posteaquam ibi Hip. non curat vlcus solum, sed vlcus lurationi iunctum, quod facile ad modum conuulsionem inuehit propter tensionem nervosarum partium ab osse extra proprium locum existente inductam, atque eorundem nudationem, ac etiam vulnerationem, & conuulsionem, nam semper, vt dicebat Gal. 4. Meth. 6. vbi tendines, nervi, & carue vacua, atque osses loca sunt, hic doloris, vigiliæ, conuulsionis, & delicti periculum insat. Quæ de causa Hip. compositam, & mixtam quandam curationem instituit, qualis conuenit compositis, & mixtis affectibus, vt animaduertit Gal. in com. 4. tex. 24. Quæ tamen eò maximè spectat, vt omnia leniendi vim habeant, vt inquit Gal. tex. 26. inuengens vlcus tepido cerato lanaque sordidas ex vino, & oleo tepido madefactas imponens, de superque vino irrigans, vt apparet text. 23. & 24. Neque enim, vt ait Gal. in com. tex. 24. tepida adhiberet medicamenta, neque oleum

A vilo pacto admisceret, si loco, quatenus vlcus erat, mederetur. Sed quoniam, vt antea dixi, conuulsionem timet, oleum immiscet, & omnia tepida apponit. Quocirca neque quasi solam conuulsionem spectet, omnino curationem vlcis desecit, neque etiam ad hoc solummodò respicit. In affectibus compositis, & mixtis oportet, vt composita, & mixta sit curationis ratio. Et si præcipit, vt medicamentis vtatur, quæ sint plurium dierum, id facit propter metum conuulsionis; nam, si medicamenta essent parum dierum, sæpe cogreretur partem solvere, ac deligare, & omnino contractare, ex quo non posset non concitari dolor, & pars irritari, & maiori inflammationis, atque conuulsionis periculo exponi. Sed & propter crebram solutionem denudata nervosæ partes perfrigerantur, itaque ad conuulsionem redduntur paratæ. Quare manifestum est, adductæ Hip. loci ad rem non facere.

Nec magis, quæ ex Gal. adducta sunt, talem fuisse Gal. mentem ostendunt. Causa incisæ arteriæ rara solutione curata in agrestibus iuuenæ, à Gal. 5. Meth. cap. 7. relatus, parum cogit iam dictum esse, vulnera si mpla, quæ tantum agglutinati possulant, nullam facere difficultatem; cum enim in his excrementorum copia non generetur, potest medicamentum n adhibendum diutius proprias vires retinere, atque ita non erit necessaria crebra solutio, & eoque minus, cum breui tempore agglutinatio perficiatur, quæ accidit, vt plerique eorum, qui quotidie vulnera curare consueverunt, quando eis offertur vulnus simplex, vna vel altera medicamentum impositione ipsum agglutinent, communiterque medicamentum primò impositum usque ad quartam relinquant. Tanto magis autem arteria incisa rara solutione opus habet, quoniam est in continuo motu, & propterea, quantum fieri potest, curandum, vt in quiete desineatur. Sed & sanguis ad exitum paratus, vt rara, & tarda fieret solutio, postulabat. Ad locum adductum ex com. 4. in lib. de artic. patet responsio ex iis, quæ superius diximus explicantes Hip. mentem in ea parte lib. de artic. in qua tractat de ratione curandi lurationes cum vlcere, non est ergo, quod de hoc plura verba faciamus.

Curatio vlcusum curatu difficilium ab eo relata 4. de com. med. pergen. valde differt à nostra curandi via; ibi enim triuam solutionem probat, non verò in grauioribus vulneribus sæpe ad decimam quartam, & vigesimam, & vltimus solutionem differimus. Præterea in iis vlcibus medicamentum totum vlcus tangit, quare si ex iis fuerit, quæ plurium dierum appellantur, quale est ibidem descriptum, medicamentum, rectè iuxta Gal. decreta triuò tantum soluetur; ad hoc non est de causis vulneribus, in quæ quoduis medicamentum infillitur, breui proprias vires amittit, & extrinsecus propellitur. Et cum Gal. medicamentis curationem vulnèrum faciat, non potest in iis tam raram solutionem desiderare. Quod assertur ex tex. 43. com. 3. lib. de fract. potius spectat ad labiorem adiunctionem, quam ad nostrum artificiosum tegumentum; ibi enim solius cutis meminit, quæ est naturale, & familiare tegumentum partium ab ipsa contenturum, & id eò curandum est, ut denudatæ partes, quantum fieri potest, propria cute tegantur. Et cum alias Gal. artificiosi tegumenti non meminerit, periculum est, non posse argui à simili, cum de similibus idem sit iudicium; & quomodo quis cognosceret duo esse similia, si alterum ipsorum penitus ignoret? Patet igitur oportet, neque Galeo non cognitam fuisse hanc curandi viam, tantum abest, ut ipsa fuerit usus.

Exponitur Galeo.

CAPVT XLIII.

Quid in hac re senserint Cornelius Celsus, & Auicennas, & quomodo primi auctores hanc curandi viam inuenierint.

Cornelius Celsus Latinorum Medicorum Princeps, vt Latinus Hippocrates dici mereatur, modum hunc nostrum olfecisse vixit est; nam tertio quoque die tantum vulnus soluit, ac curat, vt videre est lib. 5. cap. 26. Primo enim apparatu instituit, dicebat, biduo sic vulnere habito tertio die id aperiendum, detergendaque sanies ex aqua frigida est, eademque rursus incipienda sunt. Quinto iam die, quanta inflammatio futura sit, se ostendit. Quo die rursus detergo vulnere, considerandum est color, &c. rariorem tamen detectionem ea, quæ tertio quoque die fit, non probasse certum est, vnde & linamentis per vlcus dispositis vitur. Post id fomentum, dicebat, si lata plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, & si latius biat, illud emplastrum liquari ex irino vnguento oportet, & coque illa linamenta disponi per plagam, &c. & inferius: Inflammatione finita vulnus purgandum est. Id optimè faciunt tincta in melle linamenta, &c. cum tamen modus hic noster linamenta arceat. Denique medicamentis curationem facit, nam vbi glunandi non est spes, primò iis, quæ pus mouent, vitur, deinde vulnus purgat, & coque purgato carne implet, congruis appositionis medicamentis, & postremo ad admouet, quæ cicatricem inducunt. Quare multis numeris differt curatio Celsi ab hoc modo.

Celsus non peruenit ad hunc modum.

De Auic.

Auicennas 4. 5. tract. 3. cap. 2. tractans de cura vlcis, laudabat, immò necessarium iudicabat, vt vulnus solutio, & noui medicamenti appositio vique ad quartam diem protraheretur, quare videtur & ipse vaticinatus fuisse nostrum tunc modum; Et de illis, quæ iuxta necessaria, dicebat. Est, vt dimittatur medicamentum super vlcus tribus diebus, deinde dissoluatur, nam si ipsum prius curaueris, vel si antea tres dies solueris, non faciet suam operationem.

Niculus.

Niculus Niculus sermone 7. trac. 4. summa 1. cap. 19. quomodo admitat ex Gal. posse interdum differri solutionem ad quartam, nihilominus negat, mentem Auic. fuisse, vt vlcus eodem medicamento tribus diebus nutritur, cum sepius multorum malorum id possit esse in causa; sed cum ex medicamento effectu metiri conuenientem eius qualitatem oportet, quemadmodum etiam docuit Gal. ad hoc dignoscendum terminum statuit tres dies, cui, vt sibi videtur, fauet antiqua lectio, quæ sic habet: Et de illis, quæ sunt necessaria, est, vt dimittatur medicamentum super vlcus tribus diebus, deinde dissoluatur, nam, si ipsum tunc operationem suam non fecerit, non operabitur postea. Dicebat ergo Niculus: Super quo canone notant, quod, licet superius dictum sit de cognitione medicaminis conuenientis, & inconuenientis per viam ratiocinationis, tamen quia cognitio eius certa per ratiocinationem haberi non potest, idè possumus est ab Auicenna hic canon, vt per experientiam habeatur: & non intellexit Auicennas, vt medicamentum per triidui vlcis applicetur absque dissolutione eius, & innoatione, quoniam quomodo istud in quibusdā casibus cōcedatur, posset tamen esse vehementer nocuum, aut in multiplicando sordes, aut in corrodendo, vel aliam læsionem faciendo; sed intellexit, & voluit, vt Medicus cum medicamine experiat curandum cum eo tribus diebus, vt possit experiri, & cognoscere operationem eius, an sit excedens, aut diminuta, in minori enim tempore, id est, maximè de multis fortassis non posset cognosci de sufficienti, aut insufficienti, siue de iuuatiua, aut nociua operatione eius,

A nisi medicamen fuerit vitimæ qualitis: Ex positionem tamen hanc Nicolii non posse Auicennæ verbis adaptari, qui attentè Auicennam legerit, aperitè conuict, etiam si antiquam læsionem magis probet, cui tamen præponendum esse nouam nemo dubitat, inquit, enim: Necessarium est, vt medicamen dimittatur super vlcus tribus diebus, deinde dissoluatur, his verbis manifestè patet, ipsum voluisse, vt vlcus eodem medicamento tribus diebus tegetur, & postea solueretur. Et cum in omnibus Gal. lectetur, & festatè profiteatur, procul dubio nihil aliud significare voluit, quàm illud idem, quod Gal. nos docuit 4. de comp. med. per gen. & alibi pluribus in locis. Quibus in locis Gal. tam apertè loquitur, vt nullam relinquit dubitationem.

B Sed tamen neque ob id concludendum est, Auicennæ cognitum fuisse hunc modum, postquam medicamentis curam facit, & dum peculiariter de vlcibus tractat, vt videre est 4. 4. tract. 1. à doctrina Gal. & ca curandi ratione, quam Gal. in lib. præcipue Medica. tradidit, nunquam discessit, id eoque varia adhibet medicamenta, prout modò suppurare contendit, modò purgare, modò carnem generare, modò cicatricem inducere: vltique, vt medicamentum omnibus vlnis partibus admouetur, vnde cap. 9. agens de medicinis (arcoticis, dicebat: Et non dubitamus, quò in sit necessarium, vt pulsus earum sit minoris virtutis, quàm illud, quod eis sit cum oleis, & ceratis. Et necessitas quidem perdens ad olea, & cerata est, propterea quod medicina sicca, & propriè quæ sunt sicut lithargyris, & reliquæ minérales, ex Gal. hæc de iupmpt 3. Meth. 4. non lub merguntur vsque ad profundum, & non penetrant in poros. Cum ergo ex eis sit ceratum, ad vitium facit peruenire eas curis olei ad locum, quem volumus. Sed 5. 4. tract. 2. cap. 9. quotidianam solutionem probasse liquidd constat, tractans enim curationem fracturæ cum vulnere ab Hipp. doctrina recedit, præcipiens, vt vlcus sine vinculo relinquantur, quo possit ei propria adhiberi curatio; immò hastellâ directè vlcis collocans, vult eas è regione vlnis esse perforatas ut sanies possit effluere, & congrua medicamenta applicari mane, & vespere: Et hoc ingenium est, dicebat, ut ponatur extremitas ligamenti super labium vlnis, deinde trahatur, vel inuoluatur transuersa-

Non fuit cognitum Auicennæ hic modus.

C liter ad posteriora, ita ut remaneat vultus ipsum apertum, & quod est præter ipsum, sit firmum ex eo, ita quod iam ascendit ligamentum, & descendit ligamentum, ut cadat supra fracturam structura uehemens, & remaneat vultus apertum, ut discooperias ipsum, quando vuleris. & tibi inest, ut facias super hastellâ foramen oppositum illi vulnere, ut perueniat, uel applicetur medicina vlnis super ipsum, & sit possibilis egressio virus ab eo. Et paulò post: Et cum voluntas fuerit solvere illud. quod tegit vultus, mane, & vespere, est magis possibile propter curationem eius propriam. Cita igitur est mens Auicennæ.

A posterioribus non habemus, nisi quod ab istis traditum est. Rhafis 2. parte Continentis lib. 28. tract. 1. c. 2. pluries Gal. sententiam de rata vlcis solutione repetit, sed nihil ulterius addit.

Rhafis quid sentit.

E Ex recentioribus Theophrastus Paracelsus unicuique medicamentis impositione posse vultus sanari conuenit, etiam si ex is fuerit, quæ tardè sanantur, sed sit ad hunc modum. Quod quidem experientia Mumia conditionum acquiritur, ut in emplastris, nonnulla manent ab exordio primæ deligationis ad finem usque sanationis, ut unico sub emplastro curetur vultus, ita sunt ex Mu-

Paracelsus unicuique medicamentis impositione posse vultus sanari conuenit, sed sit ad hunc modum.

ex Mumis fixis emplaftra. Quæ tamen reuerberatæ Mumie funt, nigriti quatuor horis dumtaxat relinquantur, & quæ funt attractiuis commixtæ, duodecim, & hoc omne cum permutatione. Sunt & aliæ Mumie quædam ex balſamali Mumia, quæ ſemel adligatæ vulneribus per tres, vel quatuor ſeptimanas ſuas retinent vires. Pânis etiam mundiſſimis ligationes cum ſunt, quodque vulnus curari, ſanarique, potefſt. Aliqui pulueres habentur, qui ſingulis octonis renouari volunt horis, quod ad ſuppoſitionem attinet. Similiter aliæ Mumie ſunt, quarum ſuperius multatum eſt facta mentio, quæ multo citius curant, quàm futura fieri queat. Idem nonnullæ vulnerariæ potiones exiſtunt, quarum hauſus unus in tertiam, ſui quartam ſeptimanam operatur, donec ſanetur vulnus, uti Mercurialis fert conditio. Mumiales huiusmodi conditiones ex Mercurio poſſunt intelligi, qui poſtquam ſemel cepit mundificare, per mentem integram abſque motu ſupplet. Ab experientia proprietas iſtas depromere debes, quod ſcriptis perfectè nequeant exponi. Sicuti autem verum eſt, poſſe quorundam vulnerum ſolutionem ad trigeſimum diſſerri, ita uanum proſus exiſtimandum eſt, hoc euenerit, quia viis medicamentis toto illo tempore integra ſeruetur. Eſſectû uidit, & cõſeſſus eſt, ſed cauſam ignorauit, diſtinguere nefeiciens, integumentum ſiſſe conſiſtit, non in medicamento. Vatinianus eſt igitur quodammodo Paracelſus hunc modum nõ aſſequutus. Parum tamen abſuit, ne ad eũ perueniret.

Quare nouus omnino ſtatu debet hic curandi modus. Cuius tamen inuentioni occaſionem exiſtino dediffe Hip. ipſum, atque Gal. ſed Hip. præcipue in ſupra allatis locis. Cum enim Hippocratem cerderent fracturas cum ulcere curantem, ac ſi ſine ulcere eſſent, & nihilominus non ſolum nihil mali accidere ipſi vulneri, uerum potius ea feliciter curari, naturæ vires cõperunt conſiderare, & admirari, atque tegumentum illud, quod vulnera fouentur, non leue adiumentum præſtare ſuſpicati ſunt: & adhuc magis tegumento tribuerunt, uidentes, quàm improbet Gal. 3. de frac. tex. 43. partes eſſe deſtitutas naturali, familiarique earum tegumento, ſcilicet cute, qua maximè delectantur, amet uero, ut eadem conregantur: cur enim naturale tegumentum adeo proſit, conſiderantes, uiderunt, non diſſimiles utilitates ab artiſcioſo poſſe prouenire. Sed maximè eos confirmauit Hipp. lib. de artic. com. 4. raram ſolutionem præcipiẽs in ulceribus cum luatione, etiam ſi multum puris emittant, quamuis non ulceris gratia id fecerit, ſed conuulſionis metu: id enim euidentiffimum eſt ſignum, ſubſectas partes à tegumento iſoſolatum percipere, ac roborari. Eoſdem naturæ vires, ac tegumenti in plantarum inſtitionibus fuiſſe contemplatos conſicio, obſeruaſtes. quomodo prudens agricola, ubi fructiferam aliquam plantam inſeruerit, uulnus & inſito, & aggreſſi plantæ illatum non aliter, quàm tegumento curet, & in eo tantummodo labore, ne deſit abiuenti ad plagam ingreſſus, cera, & reſina tegumentum parans, & de cætero naturæ curam relinquens, & quomodo ſi forte fortuna, præ incuria exiguum aliquod foramen fuerit relictum, peruadente aere tabeſcat inſitum. Si enim arbor ſauciata, quæ incompatibilis eſt, ac denſiffimæ ſubſtantie adeo aeris occupari offenditur, tegumentoque parato illatum vulnus corrigit, uidetur quàm optimè poſſe transferri caſus ad ipſum humanum corpus. Itaque omnibus his diligenter perpenſis arbitror eos, ſicuti Hip. curabat fracturas cum vlcere, ac ſi ſine vlcere forent, ita vlcera ſine fractura exiſtentia, ac ſi cum fractura eſſent, quantum ſcilicet ſpectat ad ſolutionem, curare cõpiſſe: ſolutionẽ quoque adhuc magis diſtinctes, quod deligationis gratia ſolutione non erat opus, cum ſatis ſit in vulneribus, ſi deligatio medicamentũ, & apoſita lintea con-

atineat. In leuioribus tamen caſibus hanc curandi rationem primũ experiri fuiſſe veriſimile eſt; experientia verò confirmatæ, quod ratio inueniat, ad maiora, & grauiora vulnera paulatim fuiſſe progreſſos, donec voti facti fuerint compotes. Forſan etiam impulſi ſunt, vt id experirentur, quod Romanum xenodochio præerat, & propter languentium multitudinem optimè illis ceſſiſſet, ſi à quotidiana illa, & operoſa vulneratorum medicatione potuiſſent diſcedere.

Qui hos ſequuti ſunt, plerique in medendi methodo parum verſati; vt qui Empyricam potiùs, quàm Rationalem Medicinam excolerunt, conſpicientes Gal. loca, quæ ſuperius adduximus, nefeientes ſeſe explicare, ad id venerunt, vt exiſtimarent, viam hanc curandi non poſſe in doctrina Gal. defendi, & proinde ſoli experientiæ ſtandum eſſe. Sæpiùs dicebatui ego Romæ de hac re cum ijs, qui maximè modum hunc obſeruabant, & nefas exiſtimabant aliter curare vulnera; & cum eos virgere rationibus ex Gal. doctrina depromptis, apertè faſtabantur, non conuenire hunc modum cum doctrina Gal. adſcribere contra eam rationes inſolubiles, quæ tamen erant paruſciende, vt quæ contra ſenſum militarent. Iam autem oſtendi, cum non ſolum eſſe rationi conſentaneum, & veræ methodo, verum etiam principijs Hip. & Gal. uerè inconueniens, quod Hip. & Gal. doctrinæ conſentiat, & quod ipſi cum non viderint, non enim neceſſarium eſt, vt omnia, quæ in principijs noſtris continentur, videamus.

C A P V T XLIV.

Soluuntur argumenta, quibus ab initio probabatur, ad curationem vulnerum neceſſariam eſſe crebram ſolutionem.

Quamuis ex iam dictis pateat, quid ad argumenta crebram ſolutionem probantia, & raram toliencia, ſit reſpondendum, nihilominus propter iuniores non grauabor ea repetere, ex quibus vniuulſualesque ſigillarim ſolutio deduci poſſit.

Quod igitur ad primum attinet, admittimus generari in vulnere cauo duo illa excrementa, tenue videlicet, & craſſum, ſed ob id crebram ſolutionem, & detectionem requiri proſus negamus, neque neceſſaria eſt crebra illa medicamentorum apoſitio: quod enim ad tenue excrementum attinet, partim per inſenſibilem halitum digeritur, partim à calore robuſto extra vulnus propellitur: craſſum verò à principio eſt adeo exiguum vt medicamentis, quæ ipſum detergant, non indigeat; immò à detergentibus medicamentis à principio adhibitis vulnus potius incrudefceret, & irritaretur, cum aliquam mordiendi vim habeat, & ex conſequenti fieret fordidus. Licet autem à principio craſſum hoc excrementum non auferatur, ob modicam tamen, quantitatẽ nullum negotium poteſt facere: procedente vero tempore cum pure confunditur, & viã cum eo à roborata natura, modò adſit idoneus fluxus, extra pellitur. Inde eſt, quod quando poſt aliquod tempus vulnus ſoluimus, ipſum adeo purum comperimus, vt æquẽ purum quouis medicamenti genere ipſum reddere non eſſet facile, quare in hoc curandi modo excrementa intra vulnus nequaquam detinentur, vt ab ijs quidpiam mali ſit timendum. Quod ſi ita eſt, cur voluerimus periclitari crebro vulnus ſoluentes, iniurięque externi aeris exponentes, vt medicamenta quotidie applicemus, & vulnus emundemus? Non quidem adeo abhorrem à quotidiano medicamentorum viũ, quod ianaque vulneris abſterſione, ſi citra detectionem tranſigi negotium

Cõtra Paracelſum.

Vnde deſumſerint & quomodo inueniunt primi auctores hunc modum.

Ad primum argumentum Reſponſio.

tum posset. Modò cum id non liceat, non est, cur aliquam vitiatem procuremus, & maius damnum negligamus: nam, vt alias dictum est, damnum, quod ex crebra deteetione vulneris oritur, est maius, quam vitilitas ex quotidiano medicamentorum vsu, & vulneris contrectatione proueniens.

Ad secundum dicimus, excrementa in vulnere genita partim per haliutn insensibilem digeri, partim sensibilibus à natura extra vulnus expelli, quando idoneus adeffluxus, non autem in ca vitate vulneris detineri, & propterea, vt emundetur vulnus, non est necessaria quotidiana procuratio.

Ad tertium dicimus, essi pus generetur in vulnere, non ob id tamen soluendum esse quotidie vulnus, posteaquam non intus detinetur, quo in casu in argumento enarrata mala sequerentur, sed extra vulnus à robusta natura propellitur, modò subfluxiones adint, eoque facilius id contingit, quod sub nostro curandi modo non generatur pus illud viscidum, quod abstersionem manuum, & perennem medicamentorum presentiam requirit. Quid ad Galenum, & Hippocratem dicendum sit, patet ex ijs, quæ superius, vtriusque mentem inuestigantes, attulimus.

Ad quartum respondetur, pro vario ipsorum vulnorum statu immutanda esse medicamenta, quando medicamentis fit curatio, & excrementorum cura ipsis medicamentis committitur. Et ideo qui communimodo curationem instituit, id religiose obseruant: at in nostro curandi modo excrementorum cura pro maiori parte ipsi nature committitur, vnde & id propositum habemus, vt naturam adiuvemus, ac roboremus. Et iam ostensum est, longè maiorem esse vitilitatem, quæ à tegumento prouenit, quam illa sit, quæ à medicamentis præstatur propter robur, quod inde recipit naturalis calor.

Ad quintum similiter dicitur, quanto magis vulnera sunt humida, tanto sicciora adhibenda esse medicamenta, quando medicamentis fit curatio, & excrementorum cura medicamentis committitur: & ex consequenti, vt innoteat vulneris status, & quam humidum sit, crebro solui debet. At iam declarauimus in nostro curandi modo excrementorum curam non medicamentis, sed nature demandari: & propterea in eo potissimum laboramus, vt naturam in suis operibus adiuvemus. Si humida excrementa medicamentis essent absumenda, profectò necessaria esset crebra vulneris deteetio, vt posset inspicì, quam humidum esset vulnus, & pro humiditatis ratione possent exsiccantia medicamenta poni. Verùm medicamentis solummodo humida hæc excrementa non tollimus, sed præcipue caloris naturalis ope, & ideo in nostro curandi modo non est necessaria crebra illa solutio.

Ad sextum ex dictis patet responsio, cum medicamentis curationem non faciamus, neque est, vt appositum medicamentum effectum obstruamus, quo nobis reddatur manifestum, an satis siccauerit, an potius vitra, vel citra, quam par sit. Gal. hoc necessarium iudicauit, quia medicamenti curationem absoluit.

Quoad septimum, admittimus, imò fateamur, curanti Medico necessariam esse cognitionem status vulneris, tum, vt quid futurum sit, prævideat, tum, vt si quæ mala superuenierint, ea tollere, si verò futura sint, prohibere opportunis præsidijs possit: verùm negamus necessariam esse crebram solutionem, aique deteetionem ad cognoscendum vulneris statum: & iam demonstrata est via, qua in cognitionem status vulneris, dum tegitur, peruenimus. Oculi mentis acutiùs intuentur, quam corporis oculi, & sine instrumento corpore uidentia vident: At corporis oculi sine mentis oculis nihil intuentur, &

in errores ducunt. Præterea & quando opus est, vulnus detegitur.

Ad octauum dicimus, & nos à principio lineæ munda eligere, tum ut melius percipiamus, qualenam excrementum ex vulnere profuat, tum etiam ad ornatum, quamuis neque hoc fit absolute necessarium. In posterum uerò non curamus, si pure conspurcentur: neque enim ea liquore aliquo perfundere uolumus, ut erat mos Hip. in fracturis, ad quam perfusionem necessarium est, ut munda sint, & ut liquorem admittant, & ne liquor à sordibus inficiatur, alienanique, & aduerfiam qualitem inde contrahat. Et si quis etiam uellet perfundere, posset conspurcata linea detrahere, mundaque apponere citra vulneris deteetionem.

Ad nonum respondetur, quod neque tot, ac talibus lineis deligamus, neque adeò deligantes pattem constringimus, ut supprimi prauit, ac terti vapores possint. Si pus exitum habeat, tantò magis uaporosa excrementa diffiliari poterunt, & si quæ forsitan retineantur, nunquam tantum inferunt damni, quantum ex vulneris deteetione proueniret, posteaquam non intra vulnus, sed ad circumfistas partes detinentur. In fracturis contingere facilius potest vaporum suppressio, propterea quod pluribus lineis partem deligamus, & magis adstringimus. Si tamen in vulnere ex praua putredine eleuentur vapores, vitilis esset, imò necessaria deteetio, sed hæc erit non vulneris, verùm coniuñcti affectus curatio.

Ad decimum dicitur, nos plerumque multum deficere in cognitione interiorum affectuum, & propterea amaremus, vt sensibus essent conspicui, quò melius, & facilius, assequi eorum naturam nobis liceret, sic enim & melius influeretur curatio, cum prima via, vt dicebat Gal. sit cognitio morbi. Quandoque etiam vellemus eosdem sensibus subijci, vt in ijs curandis eo modo vt medicamentis possemus, quo magis effecitaret agunt, nam quæ ingeruntur, sæpè nimis refracta, & exoluta ad affecta partem perueniunt. Quod si affecta pars externa foret, opportunis medicamentis tota die tegi posset. Ad de vulneribus alia est ratio. Optime, & omnino quantum ad curationem satis est, innotece vulnorum status, etiam si oculis quotidie non conspiciantur, vt superius ostensum est, & in eorum curatione parum actione medicamentorum indigemus. Vt ea igitur inspiciamus, iidem que congrua medicamenta applicemus, non est, quod malum concitemus vitilitatem longe excedens, quam ex inspectione, & applicatione medicamentorum expectamus. Itaque neganda est similitudo.

Ad vndecimum patet responsio ex dictis: Præfagia in re vulnerum sunt necessaria, & ideo statum vulneris nouum esse oportet. At quod ad cognitionem status vulneris, & superuenientium malorum necessaria sit crebra deteetio, negamus. Iam ostensum est, quomodo absque illa deteetione, ac inspectione satis hæc omnia cognoscamus.

Ad duodecimum facili est responsio. Rarò tantus pruritus, tantaque erosio vulneratam partem afficit, vt ad solutionem intemperatam cogat. Quod si perfecti non posset, neque displiceret solutio, si consuli aliter non posset. Patet autem talem solutionem vulneris curationem non respicere, sed adnexum symptoma, & de hoc etiam plura diximus superius, enarrantes casus, in quibus soluere oportet.

Ad decimum tertium respondemus, negando maiorem, quandoque enim oburgentem affectum à regulari curatione discedere cogimur, vt illi consiliamus, & quandoque morbum quempiam nec leuis momenti spernere, imò & nouum, eumque insanabilem etiam introducere. Quoniam ergo, cum virget mala, ad talem curationem tanquam ad sacram anchoram

ram confugimus, semper ne eodem prorsus modo A
erit agendum? Interdum seuitia symptomatis co-
acti posthabito morbo, & primaria causa symptoma-
ti occurrimus, dicendum ne est ergo hanc curatio-
nem meliorem esse absolute, ac praestantiorē ea,
quae praecipuae causae primò occurrit, & sympto-
ma per ablationem morbi conatur tollere? nemo
sanæ mentis profectò id affereret. Non igitur quia
vrgente quandoque coniuncto aliquo affectu co-
gimur crebrè vulnus soluere, dicenda est melior, ac
praestantior curatio, quæ quotidie vulnus procurat,
sed tanquam irregularis, & coacta proponitur, illa
verò, quæ raro soluit tanquam regularis, & præci-
pua.

Ad postremum respondetur, Hipp. dictum intelli-
gendum esse de aliqua particulari curatione, qua
sensibiliter imminui affectum videmus, & naturam
affectus, ac praestantiam auxilij, quod primo postha-
bito deligere decernimus, omnino exploratam non
habemus. Hoc enim in casu quando sub aliqua cu-
ratione sanatur morbus, non est tutum ad alia auxi-
lia confugere, seu ad alium curationis modum. Ne-
mo tamen sanæ mentis inficias ibit, ex arte esse, cu-
randi modum immutare, quando melior haberi po-
test. Quamvis igitur sub communi modo sanentur
vulnera, quia tamen tutius, & facilius sub hoc nostro
modo, quam sub illo sanantur, ille pro hoc dimitti
potest, & debet. Sicut multa medicamenta ab anti-
quis, & ab Hipp. ipso, atque Gal. excogitata, & ap-
probata hodie reprobantur, cum nostris temporibus me-
liora fnerint adiumenta. Medicina, dicebat Hipp. lib.
de vet. Med. iam ab antiquo existit, & principium, &
via inuenta, per quam inuenta & multa, & probe
habentia competita sunt, per multum aded tempus,
& reliqua deinceps inueniuntur, si quis idoneus sit, &
iam inuentorum gnarus ex his ad perquirendum
accedat.

Ad ea pariter, quibus probabatur, esse contra-
methodum raro soluere vulnera, non est difficile
exiam constitutis respondere. Ad primum quidem
pariter responsio ex iis, quæ dicta sunt in eo capite,
in quo explicatum est, quando detereque vulnus
oporteat. Dictum est enim, adiuncti affectus rati-
one cogi non ad solutionem, & detectionem
vulneris. Sed cum ea sit curatio adiuncti affe-
ctus, non vulneris, non est iudicandum ob id
fallax nostrum curandi modus. Iuxta artis præce-
pta facimus, quando ci, quod magis vrget, oc-
currimus, reliquis, si fieri possit, non neglectis,
quamuis talis curatio sit coacta. Quid magis in
arte medica tritum, quam in accessibus absti-
nendum esse ab alimonia, & tamen non raro in
accessione ipsa nutrire cogimur? Non est ergo viti-
o vertendum nostrum curandi modum, si quid in-
terdum accidat, & adnectatur vulneri, quod ma-
iorem vim habens ad indicandum solutionem,
quam vulnus ad indicandum tegumentum, ad
crebriorem solutionem nos cogat. Nonne & qui
crebram solutionem amant, si fluxus sanguinis
vrget, rarius vulnus soluere conueniunt? Ni-
hil est aded firmum, quod varietas casuum non
immutet. Iubet Hipp. lib. de fract. post appositionem
ferularam, ne solatur vulnus vique ad vigesimam
diem, at tamen Gal. eodem loco com. 1. tex. 43. in-
quit: Semper Medicus attendere debet, si quod magis
vrget, nec huiusmodi præcepta perinde atque
lex habenda sunt, quam violare nefas sit, ubi omnia
secundum rationem non succedant, & idem etiam
Hipp. ipse dicebat: Si autem ferulis alligatis aliqua,
ne ossa probe se habeant, laboratur suspicio, aut quid
aliud sit, quod laborantem hominem infestet, circa
dimidius illius temporis, aut etiam parum antea
soluendus est, ac deligandus. Ad confirmationem di-
citur, ob tegumentum, modo vt deest paretur, non

supprimi fuliginosa excrementa, & prauos halitus,
vt possint effatu dignam noxam inferre, vt superius
dictum est. Quare non debet ex hoc incertus iudi-
cari noster modus.

Ad secundum negatur, sub nostro curandi modo
congruis auxiliis destitui vulnera, etsi vis medica-
mentij appositi breui dissoluatur, permanet enim
vis tegumenti, quæ magis potest, quam virtus illo-
rum medicamentorum. Quod ex Gal. de vulneri-
bus intestinorum obiciatur, quæ hæc etiam de
causa, imò ea potissimum diffculter sanantur, quia
non possunt illis apponi pharmaca, sicut externa-
rum partium vulneribus, quemadmodum in Gal.
modo, qui medicamentis curari facit, id verum est
respectu medicamentorum, ita & in nostro respectu
tegimenti; licet intra peritonæum contineantur in-
testina, & in loco calidum maneant, adhuc tamen ne-
cessarium esset tegumentum, quod parvis vulneribus
naturalem calorem foueret, cuiusque distillationem
prohiberet, cum propter vulnus promptè dissipetur
eius substantia, & obtundatur qualitas, postquam
is calor is gradus, qui intra peritonæum reperi-
tur, non sufficit ad conseruationem qualitatis caloris,
partibus intimis ob vulnus proprio, & naturali te-
gumento destituit. Destituuntur ergo intestinorum
vulnera non solum medicamentis, verum etiam
congruis auxiliis. Et si reliquis vulneribus adhiberi
possent congrua auxilia, idque non fieret, id esset
profectò contra methodum. In nostro autem cura-
ndi modo, quando ad manus sunt vulnera, possunt
quidem medicamentis priuati, non tamen congruis
auxiliis, vt iam satis explicatum est: nisi omnia auxi-
lia medicamenta dicamus.

Ad tertium negatur consequentia, non valet: ta-
lis curandi modus non potest aptari omnibus ciui-
um morbis, ergo non est methodicus, quamuis
enim morbus requirat ex sui natura talem curandi
modum, quandoque tamen conformatio vel situs
partis cum non admittit. Qui quotidie curant vul-
nera, apponentes elyphnia, seu tentas vnguentis il-
litas, & extrinsecus lintea, quæ vnguenta, vel aliud
medicamenti genus receperint, quomodo idem præ-
stabant in lingue, hepatis, aut pulmonis, & aliarum
internarum partium vulneribus? In principijs in-
flammationum repellendum esse methodus curati-
ua præcipit, quoniam ergo in pulmonum, & pleuræ
inflammatione adhibere repellentia non possumus,
quæ omnibus inflammationibus aptari nequit talis
curandi ratio, dicenda est impraua, & reiicienda? Sed
argumenti leuitas adeo patet, vt opus non sit longio-
ri explicatione.

Ad quartum facili est responsio; locus ab aucto-
ritate negatiue nihil probat: non sequitur, de hæc cura-
ndi ratione non petraçarunt Hipp. & Gal. ergo
non est bona. Artes enim per additionem sunt, nec
primi inuatores omnia videre poterunt, quamuis
principia posuerint, ex quibus potissimè colligi, &
colligantur in dies plura, quæ ipsi non cognoue-
runt. Imò adhuc multa latere in artium principijs
credendum est, quæ temporis progressu forsàn de-
cescent, sicuti nunc inueniuntur multa, quæ prius
nostris fuisse incognita. Principium est viribus ma-
ximum, & quæ in principio latent, sunt propemodum
infinita. Hippocrates autem medicam tradidit,
verum de pulsibus non meminit. Galenus multo
post tempore partem hæc excoluit, ac literis tradidit,
reprobando ne ergo pulsuum doctrina, quia eam ab
Hipp. traditam non habemus? Quando Hipp. aut
Gal. vti fuisse Rhabarbaro, Guaiaco, Sassa, China,
Sassaparilla, & aliis permittis, quibus nunc passim viti-
umur, nemo tamen sanæ mentis ob id errare nos exi-
stimabit.

Ad quintum ex dictis patet responsio. Nostrum
tegumentum non aded perspirationem tollit, vt
inde

indepossit effectum digna noxa contingere. Neque par ratio est de calce, & de vulnerata parte, ibi enim calx supponitur male affectus ex casu in ipsum, ex quo ossa fuerit disuncta, & attrita uena, ideoque si nulla adhibita diligentia colloctur, ut si supra rem aliquam duriores iaceat, ueluti ibidem dicebat Gal. nec sepius attollatur, uerum subinde à substratis stragulis calefit, & prematur, periculum est si derationis. Vnde ad rem non erit hic casus, nisi statuatur eodem modo tolli perspirationem ex tegumento, & eandem compressionem suboriri, quod tamen est falsum.

Primum quoque argumentum, quo euertebatur fundamentum nostri modi, facile soluitur. Modus noster solum naturam sanationis uulnerum auctorem agnoscit, sed & eam auxilio nostro indigere accipit, siue in externis, siue in internis partibus fuerit uolnus, neque eam deserit, sed congruis auxiliis eidem operi ferre nititur. Quod si crebram medicamentorum appositionem non probat, hoc est, quoniam, ut apponatur medicamenta, fieri debet solutio, atque detectio uulneratarum partium, & ita exponuntur ambienti aeri partes, quæ ipsam nunquam antea fuerunt experte, quod maius detrimentum afferre potest, quam medicamenta utilitatem. Neque adeo improbaremus crebriorem medicamentorum impositionem in uulneribus externarum partium, si citra solutionem, & detectionem imponi possent. Nec minus medicamenta reprobaremus in uulneribus internarum partium, si uulnerate partes, dum adhibentur, semper essent detegende, ac perfrigerandæ: sed citra hoc incommodum usurpatur, nam aut per os assumuntur, aut per sedem iniiciuntur, & propterea is utitur, & eo etiam sepius, quoniam uis medicamenti per os assumpti, uel per sedem injecti breuiter dissoluitur, adhuc magis in id genus uulneribus necessarius est creber medicamentorum usus, quoniam idoneum tegumentum renouunt. Ad Galeni loca patet, quid sit dicendum, omnia enim admittimus, neque nobis quidquam officium, posteaquam non est par ratio de externis, ac de internis uulneribus.

Ad secundum iam diximus, non eas congregari sordes in uulneribus, quæ non aliter, quam medicamentis tolli possint. Ostendimus tunc, ac serosum excrementum unâ cum pure satis esse ad abluentionem, ac deterfionem sordium, quæ in uulneribus generantur, modò nihil mali superuenierit.

CAPVT XLV.

De turundarum, & penicillorum usu in uulneribus.

Alteram difficultatem accedamus, quæ ad usum turundarum, & penicillorum attinet, uidemusque num in uulnere curatione his uti oporteat, nec ne. Huius quidem nodi dissolutio maxime necessaria est ad confirmationem tradite methodi, nam si horum usus sit necessarius, si turundas, & penicillos ablegare sit contra methodum, protinus corrumpit noster curandi modus. Nemo esset adeo insipiens, qui ad decimam quartam, aut uigesimam, & ulterius etiam differret solutionem uulneris, intra quod turundæ, & linamenta conuenirent. Pendet autem questionis solutio ex cognitione finis, propter quem hæc uere inuenta, necnon & effectuum ab eorum usu proueniuntur.

Finis autem, cuius gratia fuerit inuenta, non est unus, nam & ut aluius uiceris orificium hians conferret, quo pus liberum habeat exitum, ne fiat ulcus illud ferinum ab Hip. relatum lib. de loc. in.

A hom. & ut os magis amplum reddatur, vel in amplitudine, quam habet, seruetur, ut, si qua manualis operatio in osse sit necessaria, quod non raro contingit in uulneribus cum ossis latione, vel aliquod in uulnere contentum corpus extrahi debeat, id fieri commodè possit, utque illorum opem idoneum medicamentum parietibus uulneris melius hæreat. Guido Cauliacensis in octo casibus conuenireturundam affirmabat. Primò in uulneribus, quæ uolumus ampla reddere, abstergere, aut aliquid à fundo extrahere, ut sunt vulnera profunda, quæ habent necessitatem, eius sunt uerba, contra aperiendi, propter ichorem, qui congregatur in fundo, & in spatiositate sua. Secundò in uulneribus concauis, in quibus debemus carnem generare. Tertio in uulneribus ab acre alteratis, quæ oportet mundificare. Quarto in uulneribus contusis. Quintò in apostemoidis. Sextò in morfu. Septimò in uulneribus, in quibus circa ossa est operandum. Octauò in uulneribus uiceratis. Sed esto plures sint casus, illud certum est, propter supradicta tria tantum linamenta in usum reuocari. Quæ quidem pro varietate figuræ varias recipiunt nomenclaturas.

Turundæ oblongæ sunt, ac teretes, & aliquando clauo similes, & hæc propriè turundæ dicuntur. Quæ uerò æquales sunt elychinia seu licina, & penicilli, seu penicilli, atque hastellæ dici solent à barbaris, omnes communî nomine tentæ appellantur. Quæ non alia ratione imponuntur, quam ut aptum, & seruent uulneris orificium, ex filamentis euulsis plerumque, non raro ex tenui, & ueteri lineo; quandoque ex stupa optimè pexa, vel cotone consiciuntur. Eadem quandoque cannulate sunt, ut pus statim per foramen expurgetur: talesque parantur vel ex cera, uel argento, uel plumbo, aut alia simili materia. Quæ imponuntur, ut uolnus dilatare, ex spongia compressa diligen- & contorta sepe machinantur, non raro ex medulla canne surgit, & sambuci, interdum ex gentianæ radice. Huiusmodi enim turundæ, dum excrementis uicerum imbibuntur, tumescunt, & ampliore locum requirunt, unde necesse est, ut uolnus fiat magis amplum. Quæ immituntur, ut medicamentum uiceris parietibus hæreat, ex molli materia consiciuntur, filamentis uidelicet euulsis, gossipio, stupa tenui benè pexa, linteo tenui, ac ueteri, & huiusmodi; quauis quacunque ex causa illis utamur, raro absque congruis medicamentis immitamus.

Sunt alia linamenta lata, quorum usus est in amplioribus uiceribus, quæ ob id parua splenia dici solent ad magnorum differentiam, quorum usus principuus est in fracturis ad æquandam partem, ut conueniens possit fieri deligatio. Consiciuntur plerumque ex filamentis euulsis, interdum ex tenui stupa, rarius ex gossipio, aut lana, & idoneis medicamentis illita per vicus, quod amplum fit, disponuntur. Si periculum igitur immaturi coactis labiorum uulneris citra linamentorum opem curari nequeat, ut crebra medicamentorum impositio sit necessaria, ita ut aliquo etiam tempore intra uolnus permaneant, & aliqua manualis operatio conueniat, quæ amplitudinem, quam modo habet uolnus, aut etiam maiorem, requirit, utique necessarius erit turundarum, & spleniorum usus, & sine ipsis uanum est sperare, posse curationem transigi. Sed abque turundis, & splenijs curari potest immaturus labiorum uulneris coactis, neque necessaria, imò minus utilis est crebra illa medicamentorum immisio, igitur tunc tantum erunt hæc necessaria, quando conuenit Chirurgica operatio, quæ uulneris amplitudinem requirit. De medicamentorum necessitate, & congruentia satis, superque actum est superius.

Tres usus linamenta- rum.

Turundæ.

Elychnia, & penicilli.

Parua

Splenia uulgo faldelle.

Turundarum conueniens linamenta quælo necessaria est aliquam uulnus operatio.

Cuius gratia inuenta sunt hæc linamenta.

inditis, cum humor sifleretur, rigor corripiebat, & feb-
bris, & magis putrefcebat.

Dicit quippiam, librum hunc non esse Hipp. sed li-
brum de Viceribus adeamus Hipp. omnium con-
sensu legitimum, vbi text. 2. sic loquitur : At verò re-
centia vulnera omnia tum ipsa, tum circumstita par-
tes minimè inflammationem incurrunt, si quis
quàm citissimè supparet, & pus ab osculo viceris
non interceptum supprimatur. quibus verbis pro-
cul dubio suppressionem puris denotat à turunda fa-
cta : in hoc forsitan capiens Medicos sui temporis
turundis videntes. Vnde apud ipsum legimus, quod in
vulnere infillit, illinaturque vulneribus, & inspergat,
non autem quod turundas, aut penicillos imponat.
Ita esse comperies, si libellum de Viceribus percur-
ras. Nec est, quod alius dicat, hoc ab Hip. supponi,
nam vbi de fistulis pertractat, expressam facit turun-
darum, & penicillorum mentionem lib. quoque de
vuln. cap. aperte linamenta reprobat, nisi ad am-
plum reddendum vulnus, quando in osse operati
oporteat, necessarius sit eorum usus, text. enim 18.
dicebat : Vlcus in capite nullo humore hume-
ditate conuenit, ac ne vino quidem, neque cataplas-
mate contegere, neque linamento curationem fa-
cere. Et inferius : At in reliquo capite vlcus neque
linamentis, neque cataplasmatibus, neque deligatione
curare oportet, si non & sectione opus habet. Quod
& ex text. 20. colligi potest. lib. de fract. quando agit
de fract. cum vlcere nullam facit linamentorum
mentionem, neque lib. de artic. agens de luxatione
cum vlcere.

Galenus in hac re varius videtur, nam lib. de fract.
com. 3. text. 21. vulnera abique linamentis curat,
inquit, enim : Ego plures grauissimè vulneratos cu-
raui appositis super ipsum vulnus, ecce neque turun-
das, neque alia linamenta adhibui. In iunctis multiplici-
bus eius modi vino madentibus, superadditaque su-
perius molli spongia, quae diem, ac noctem totam
subinde perfundebar : supposito tamen ipsi mem-
bro vulnerato, ad pedes videlicet, corio leuiter con-
cato, vt per id assuflum vinum, quasi per canalem,
deflueret, quod deinde pelui vacua exceptum denuo
posset affundi. At. 5. de com. med. per gen. cap. 20. in
descriptione vnguenti Idisis ex Critone vsum lina-
mentorum probare videtur, quatenus admittit, quae
de Idisis vsu à Critone dicuntur, sic enim ait Crito-
lus, quam nonnulli Epigoni vocant, per se ad squa-
marum abscessus facit, item crassiorum ossium fra-
cturas innatas iuuat, linamento, vel splenii modo
imposita. & inferius : Ipsa temperata ad omne vul-
nus linamento, & splenii instar adhibita valet. Idem
habetur pluribus aliis in locis eiusdem libri. Ili-
dem vsum fuisse Galenum colligitur. 6. Meth. 3.
inquit enim, de curatione vulnorum neruorum cum
eorum denudatione loquens : Si verò robustus sit,
qui vulnus accepit, & cui corpus fit à superuacuis
humoribus mundum, in his fas est valentioribus
remediis nonnullis vti, veluti ipse aliquando,
cum id genus vulneris in carpo accepisset iuue-
nis quidam Philosophiae studiosius, alioqui corpo-
rebene habito, & tunc aestiuo tempore perusto, ex
Polyida pastillis sapa solutis, postea super calida
aqua tepefactis linamenta imbuta imposui. Et si
percurramus Galeni libros de com. med. per gen.
comperiemus vsum linamentorum esse valde anti-
quam.

Argumentis, quae necessitatem vsus turundarum,
& penicillorum, seu linamentorum probabant, non
est difficile ex dictis satisfacere. Ad primum enim
dicimus, ex vsu potius, quam ex abiegatione turun-
darum, & linamentorum generari posse vlcus illud
serinum Hipp. posteaquam osculo vulneris oclu-
dunt, & pus supprimunt, & praeter fluxionem ad-
ducant : & quidem non mediocriter inala ex eorum

A vsu subsequente frequenter obseruauit, nam pus sup-
pressum malam qualitatem acquirit, in angusto, &
calido loco detentum, partem distendit, & propria
mole, & vaporibus, quos mittit, & hi halitus, cum
prauis sint, maximeque ob tenuitatem penetrant, par-
tem male admodum afficiunt : non mirum igitur, si
inflammationes, abscessus, putredines, & corrup-
tiones partis adueniant : quorum tamen causam,
adeo excacati sunt, non in prauam curationem, sed
in aliud quoddam infortunium referunt, veluti fa-
ciebant illi Chirurgi Hip. tempore, qui male fractu-
ras cum vlcere deligabant, cum enim inde multa
mala sequerentur, non tamen, vt refert Hip. lib. de
fract. deligationem hinc inde facta, sed aliud quod-
dam infortunium causam dicebant. Quidam amicus
meus, in hoc maxime delinquere solitus, ad astra
confugebat. Profecto si astra valent hominibus ma-
lum asserere, inimicum aliquod astrum illis esse cen-
sendum est, quibus talis curandi modus adhibetur :
vnde non uale omnino astrorum aspectus damna-
bat. Omitto, quod turundae, ac linamenta cura-
tionem protrahunt, quoniam hoc aliquibus placet.
Mira turundarum virtus, vulnus replent, cui adhi-
bentur, & crumenam axhauriunt, quam nec tan-
gunt. Sed haec missa faciamus. Imponere igitur tu-
rundas, & linamenta id est, quod pus supprimi,
& vlcus serinum facit, non autem citra vltimū ipso-
rum curationem facere. Nam quando non immit-
tuntur, os vulneris manet patens, & continuò pu-
rulenta materia potest externi abique villo impedi-
mento, nullaque fluxioni praestituri occasio. Ne-
que est, quod vereamur de immatura laborum ag-
glutinatione, siquidem, vt coalescant, necessarium
est, ea ad mutuum contactum adduci, at nos potius
curamus, vt distent, cum abique generatione carnis
viri nequeant, quae tamen ante vulneris ex purga-
tionem generari non potest : atque ne prius gene-
reretur in labijs, quàm in profundis, in causa, est quod
magis viget in fundo, quàm in labijs, & quod ma-
teria indefinenter affluens eadem humectat, & ita
generationem carnis remoratur, sicut & ipsorum
agglutinationem prohibet : quam etià à principio
impedit medicamentum, quod labijs vulneris admo-
uemus, quandoquidem, vt coaliuit fiat, nihil inter
oras agglutinandas contineri debet. Sed inhiat
aliquis, si turundarum vsus malus est, quomodo ex
ipsarum vsu tot vulnera sanitati restituuntur ? Hu-
ius argumenti solutio peti potest ab eo capite, in quo
explicauimus, cur vulnera sanentur, etià si male
eurentur. Natura robusta sapè errata contemnit, vt
dicebat Hip. lib. de vet. Med. non semper vti turundis
est maximum, & incorrigibile damnum.

Ad secundum facili est responso, quando medi-
camentis indigeremus ad curationem vulnorum, ta-
li forma parari possent medicamenta, per quam ab-
sque turundarum, & linamentorum ope vis ipso-
rum ad vnamquamque vulneris partem perueni-
ret, immo longe melius, & nam quando vulnus est
valde profundum, & angustum, non possunt ad-
moueri linamenta omnibus vulneris partibus.
E Quod si liquabile medicamentum cilequimus, facile
erit vsque ad ima vulneris illud iniicere. Et Galenus
ipse liquabat medicamenta. Sed instabat aliquis, non
satis est, si medicamentum perueniat ad vnamquam-
que vulneris partem, sed in super requiritur, vt vis ip-
sus perduret : laudanda igitur sunt linamenta, quae
longior tempore medicamenta seruant vulneris par-
tibus herentia : quae enim instillantur, citò excurrunt,
vel ad vnam tantum vulneris partem se recipiunt,
& nunquam omnes tangunt, citò etiam cum excre-
mentis confunduntur. At iam diximus, nos medi-
camentis curationem non facere, paucosque tempo-
re ipsorum virtute nos indigere.

CAPVT XLVI.

De erratis, quæ in hoc curandi modo committi solent.

Primum
erratum
est nimis
arcta deli-
gatio.

DVo potissimum errata committi solent in hoc curandi modo, vnum est nimis arcta deligatio, cuius ratione contingit, vt pars notabiliter vulnerata, dum in tumorem attollitur, quod fit crebro in magnis vulneribus, iuxta illud Hip. Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum, non leuiter comprimitur a deligatione, etiam si à principio non videretur nimis arcta, vnde dolores, ac fluxiones.

2. error.

Secundus error plerumque parum, vel nihil curationi officit, sed turpem semper reddit cicatricem, interdum etiam sanitatem remouetur. Consistit hic error in mala laborum compositione, male autem potissimum committitur labia, quando multipliciter secta, & lacerata est pars carnea, & præsertim si in penitioribus partibus substantia carnis, vel ossis deficit, ex hoc enim facile accidit, vt labia vulneris inæqualiter committantur, & vnum altius fit depressius, & non è directo sibi inueniens respondeant, ob idque sanato vulnere turpis cicatrix remanet. In capite præsertim talis laborum inæqualitas sanitatem remouetur, eò quod pili depressionis labii inter oras agglutinandas inieponantur, & quamuis eos scindas, & auferas, nihilominus renascuntur.

Quomodo
enitetur,
& corri-
gatur pri-
mus error.

Primum errorem deuitabimus, cauendo maxime à principio ab arcta deligatione, nihil aliud à deligatione quærentes præter retentionem appositionum, nisi vulnus sit simplex, cui agglutinationum deligationem diximus continere. Ad huiusmodi vulneribus non superueniunt effatu digni tumores. Quod si à principio laxa facta fuerit deligatio, sed superueniens tumor fecerit, vt pars vulnerata comprimitur à deligatione, quod ex maiore partis mole, dolore, tactuque ipso cognoscitur, tunc neque opus erit vulnus soluere, led erit satis fasciam aliquibus in locis scindere, donec totum compressio. Et si postea subsidente tumore laxior, quam oportet, conspiciatur, vt ob id periculum sit, ne superposita vulneri contineretur ab ipsa possint, incisæ partes consui poterunt. Quin superinsecta alia tenui fascia, licet à rectius deligare. Non aliter consilium, quando à principio nimis arcte deligatum est. Omne studium adhibendum, ne in huiusmodi errorem incedamus, quoniam vna hac ratione contingit sæua symptomata in vulneribus, & præsertim capitis cum detectione membranae, vt in decimanona in quodam orta fuerit vniuersalis consulsio, quam Chirurgus, qui curam vulnerati habebat, propter contentum in vulnere saniem prouenisse existimans, vt sanici daret exitu, fasciam aliquibus in locis sciebat, sed tamen post non apparuit tunc temporis, neque etiam altera die. Cum autem symptoma illud exinde fuerit sedatum, comperitum est, arctam deligationem totius mali fuisse causam, & eò magis id creditum est, quod cum postea detegeretur vulnus, quod maximum erat, factum videlicet à telo secante cum deperditione tantæ substantiæ totius ossis, & cutis, quanta est latitudo panis facisiorum, nec non & subiectæ membranae offensæ, tumefactam fuisse membranam deprehensum est, & substantiam quandam ferè ad oui gallinacæ magnitudinem separaam.

Quomodo
secundo er-
rori occur-
ratur.

Secundo errori occurrimus, si aut futura, laxa tamen, aut glutine nostro supraposito labium illud, quod non probè suum locum obtinere cernimus, cum sibi opposito diligenter connectamus, ita tamen, ne fiat talis adductio, vt impediatur effluxus.

A Modum tamen hunc praxis clariùs ostendet, quam scriptura, & ob id satis est esse admonitum.

Soler etiam error non contentendus in applicatione medicamenti committi: existimant enim nonnulli si linteam terebinthina illatum extrinsecus vulneri apponatur, satis esse ad fouendum calorem, non animaduertentes magnum discrimen esse inter vulneratas partes, cum alia sint carnea, multoque calore prædita, alia verò ex carnes, & exanguis, paucique calor; quo fit, vt illa robustas habeant naturales facultates, illæ verò debiles neque eandem esse noxam, quam inferunt hæc, & illa vulnera, alia siquidem sunt à telo secante, alia à telo contundente, & lacerante, & in aliis multa deficit cutis portio, ac etiam carnis; vel saltem confusa est, & ex confusione demortua, in aliis verò exigua: & ideo non æqua est naturalis caloris iactura, & ex consequenti, neque medicamentum quoquo modo applicatum poterit naturalem calorem tueri, ac fouere.

Tertius
error.

Quando igitur pars vulnerata est exanguis, & paucò calore prædita, aut non leuem iacturam patius est naturalis calor, non satis est linteam medicamento illatum extrinsecus apponere, sed prius vulneri admoenda sunt parua splenia ex filis euulsis eodem medicamento illita, dein superponendum linteam; sic enim perbellè fouebitur naturalis calor. Quin si valde langueat naturalis calor, cum maximo fructu admouetur emplastrum, quod vim habeat naturalem calorem fouendi, & ac roborandi, nec non & succos reprimendi, diutiusque vires suas possit retinere.

Quomodo
enitetur
tertius er-
ror.

CAPVT XLVII.

De venæ sectione in vulneribus.

VT vulneratis particulis deperdita restitatur vinitas, nec sit quodpiam, quod naturam propria excrecentem munia interturbet, aut remouetur, non solum de procuratione vulneris, atque de localibus auxiliis sollicitos nos esse debere dicebamus, verum & de succis, ac toto corpore, & his enim, vt superius vidimus, non mediocria mala vulneribus superuenire consueverunt. Immo propter succos ex ipsa vulnerata parte aliquid non raro accidit toti, quod non leue facessit negotium, siquidem in plethoricis, & cacochymis, vulnere etiam paruorum occasione febres prauæ accendi solent. Cum igitur iam explicauerimus, quæ ad procurationem ipsius vulneratæ partis attinent, reliquum est, vt quæ cura succorum, ac totius sit habenda, consideremus.

Tribus igitur illis artis Medicæ instrumentis, Quia præ-
dieta scilicet, seu ratione victus, Pharmacia, & ster victus
Chirurgia, succis, ac toti consulemus. Victus enim ratio.

ratio non solum fluxionem inhibere potest, & materiam fluxionis subtrahendo, & occasionebus eiusdem occurrente, verum etiam congruam materiam pro carnis generatione, & glutine subministrare, ac vires roborare. Pharmacia verò & subtrahere materiam fluxionis, & excrementorum potest, Quia phar-
& reuellere, & ineptos reddere loculos ad motu, eosdemque corrigere, vias angustas reddere, influentes succos repellere, & tandem preparare sanguinem, vt sit congrua materia glutinis, & carnis, & naturallem calorem roborare. Sicuti & ipsa Chirurgia Quia Chi-
& euacuare, & reuellere potest. Quare de vnoquoque istorum instrumentorum seorsum agendum est. Principium verò ab ipsis prædictis Chirurgicis sumemus, vt quæ ad inhibendam fluxionem omnium maxime valent.

Inter omnia verò præsidia, quæ ad id conducunt, & ad

*Vena se-
ctio prin-
cipium ob-
stinet inter
remedia
fluxionis.*

& ad prohibendam inflammationem, principem lo-
cum omnium consensu obtinet venæ sectio, cuius
quidem rei ratio, vt innoteat, supponere oportet,
quod aliis ostensum est, vulneratam scilicet partem
inflammationis periculo esse expositam pluribus de
causis, primò quidem, quoniam & ob dolorem, &
vulnus euadit imbecillior, vt etiam dicebat Gal. 3.
Meth. 4. namque, vt aliàs dictum est, ob euacuationem
(anguinis, & spirituum dissipationem, & detrac-
tionem partium, quæ nunquam antea fuerunt am-
bientem extertæ, & disunctionem partium, quæ se
mutuò fovebant, fieri non potest, quin calor natura-
lis illius partis imbecillitatem contrahat, & ex con-
sequenti tota pars, quæ ratione redditur facilis ad re-
cipiendum, quod ad eam aliunde transmittitur.

Secundò quoniam propter euacuationem sangui-
nis est vulnere mouetur sanguis ad vulneratam partem
successione quadam, quasi vi vacui, & attra-
ctus etiam, veluti coningit per venarum sectiones
in humorum fluxionibus; videmus enim, quomodo
venæ sectio sanguinem aliò fluentem retrahat. Terti-
ò quoniam natura quod molestem esse expellere
desiderans, cum primis conatibus nihil proficit, v-
hementius aggressa, quod infestat, expellere, sangui-
nem, & Spiritum ad effectum exprimit, vt etiam for-
tissimè fiat expulsiò, vnde cum pars vulnerata iam sit
imbecillior, & nequeat tantam sanguinis copiam
conferre, & regere, necesse est, vt ibi manens ad put-
redinem conuertatur, hinc inflammation. Immo
etiam ipsa natura copiosorem sanguinem ad partem
vulneratam non transmittit, sed solum quod illius
tempore antea cōsecuerat, attamen & hic quan-
doque ad concitandam inflammationem sufficit,
postquam ob imbecillitatem nequit eam alimenti
copiam conferre, quam antea, & idèd quod relin-
quitur, ad putredinem conuertatur necesse est, & sic
inflammatio faciliè euenit, quæ de causa Gal. 3. Meth.
4. Atque etiam si quod affuit pro naturæ modo se
habet, attamè vires ipsæ partium, quæ tum propter
dolorem, tum etiam ex vulnere sunt imbecillæ, ne
quod iustum esse ferent, sed veluti ab iniusto grau-
buntur: atque hinc omninò de superuacua sanies pro-
uenit, mirum etiam nisi & phlegmone.

Tandem quoniam ob vulnus tota sanguinea mas-
sa commouetur, & rationem irritantis subit. Vt igitur
periculum inflammationis euitetur, necesse est,
vt superius dicebamus, & indigentiam alimenti in-
ducere, quæ natura sanguinem sibi necessarium pro
alimento retineat, non aliò transmittat, nec non
studere, vt longè à parte vulnerata reuclatur. Indi-
gentia alimenti pluribus quidem modis induci solet,
nam & inedia, & tenui victu, & frictionibus, & bal-
neis, exercitatione, & huiusmodi aliis præsidij indu-
citur, quibus etiam præsidij leuiorem plethoram
aufert Gal. pluries docuit: sed quoniam vtget peri-
culum fluxionis in vulnerato, & periculum est in
mora, huiusmodi autem præsidia non nisi longiori
tempore operam suam præstant, idcirco talibus non
debemus esse contenti, immò aliqua ex ijs omninò
sunt prætermittenda, tanquam maxime noxia, vide-
licet frictiones vniuersales, & balnea, quia humores
attenuant, & fluxiles reddunt, & ipsum balneum in-
super, si qua pars est in corpore imbecillior, ad ipsam
humores commouet. Exercitatio quoque ipsa nemi-
nì dubium est, futurum, vt obit potius commouen-
do ad partem vulneratam succos, quam euacuando
proficit. Cogitur ergo adinuicem præsidium, quod
celeriter, & efficaciter scopum hunc adimpleat, &
conuocato careat; huiusmodi est ipsa venæ sectio,
hæc enim sanguinem confertim euacuans, confer-
tit etiam inducit hanc indigentiam. Hic igitur
primo scopo apprimè satisfacimus venæ sectione.
Præterea sanguis minis influit, dum minis abun-
dat, subtrahitur enim materia fluxionis; & at minor

A redditur celeriter ipsa venæ sectione, igitur & hæc
vulnerato competit, tanquam ea, quæ materiam
subtrahit, quæ aliàs influere posset.

Denique cum sanguis inflammationem conceit,
motus ad partem vulneratam, aliquo opus erit præ-
sidio, quod ipsum celeriter retrahat, si moueatur, vel
si adhuc non mouetur, contrarium motum concitet,
& aliò conuertat, quod quidem multa præstare
solent, nam & frictiones, & vincula, & sinapismi, &
alia multa ad id faciunt, at omnium maxime, & ce-
lerrimè præstat venæ sectio, vt quæ immediatè san-
guinis impetum conuertat ad partem, in qua fecatur
vena. Contrarius siquidem motus excitatus in san-
guine in causa est, vt si nondum influit sanguis ad
partem vulneratam, prohibeatur talis fluxus, quia

B aliò retrahitur sanguis, & si influit, vt fistularis
motus, contrario motu excitato. Quocirca pluribus
nominibus manifestum est competere venæ sectionem
in vulneratis, vt inflammationem prohibeat, & vt
euacuatorium, & vt aliò conuertens præsidium.
Hinc Galenus 4. Meth. 6. conuenire detractionem
sanguinis in vulneribus Hippocratis etiani testimo-
nio comprobat, idque perbellè deducit ex textu 3.
libri de vlcibus, inquit enim ibidem Hippocrat.
Omni recenti vulnere præterquam in ventre expedit
ex ipso statim sanguinem plus minus effluere; (sic
Galen. legitur loco citato. Vnde errore noto in codi-
ce, qui vulgari habetur, in quo sic legitur, Omni
recenti vulnere præterquam in ventre conducit fre-
quenter sanguinem defluere, prout opportunum esse
visum fuerit, nisi sic intelligatur, frequenter condu-
cit, vt sanguis defluat, quippe phlegmone minus ten-
tabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita sunt
loca.

Si igitur hoc ita se habet, quæro ab Hipp. cur con-
ducit ex vulnere sanguinem fluere? hoc non alia de
causa profectò potest contingere, nisi quia aufferit
inflammationem, & putredinem materiam, vnde subiun-
git: Quippe phlegmone minus tentabitur tum vlcus
ipsum, tum quæ circumposita sunt loca. Si ergo à
vulnere non fluit quantum sanguinis expedit, quid
agendum? profectò arte supplere oportebit ei, quod
deficit. Num igitur irritabilis vulnus, vt ex eo
fluat sanguis? nemo sanæ mentis id faceret. Necesse
ergo erit aliunde mittere sanguinem, quo non solum
sufficiens sanguinis quantitas euacuetur, (sed & aliò
transmittatur sanguinis motus, & idèd Gal. loco ci-
tato postquam sententiam Hip. lib. de vlcibus pro-
posuit, subiungit: Post hæc autem si verba, quæ in li-
bro de vlcibus ab eo sunt scripta, tum quæ in aliis
omnibus sæpè proposuit, recorderis, debere scilicet
imitatore esse Medicum non tantum naturæ, sed
etiam eorum, quæ cum sua sponte veniunt, conse-
rent, clarè iam Senis mentem intelliges, de sanguine,
cum magna sunt venæ sectione, detrahendo. Si namque
expedit in talibus fluere sanguinem, non autem ef-
fluxit, quod deest, ipse adiciendus oportet. Hinc com-
r. in lib. de hum. tex. 12. & libro de cur. per sang. mis-
dicebat: iam verò non solum indicienda vena est, cum
(subest plenitudo, sed etiam sine plenitudine in princi-
pio inflammationis, quæ sit vel ex ictho, vel ex dolo-
re, vel ex partium exorta imbecillitate, vnde 6. Meth.
2. in punctura neru i sanguinem detrahi iubet. Sed
quod vniuersaliter protulit, non est, quod ex particu-
laribus colligamus.

Si verò tantum sanguinis effluxisset è vulnere, vt
sublata esset ab eo fluxionis, & inflammationis ma-
teria, non oporteret sanguinem mittere, sublata enim
fluxionis materia, leuioribus præsidij aliis facile v-
ti poterit sanguinis impetus. Necque tunc adeo, quod
sanguinis missionem per venæ sectionem indicet, nias
etenim venæ sectio est materia remediij, exempli gra. sectio in
tia reuclentis quidem, sed per euacuationem, seu eu-
acuationis reuulsivum, vel deriuatiuæ, & at in proposito
casu.

*Venæ sectio
optimum
remedium
ad inhiben-
dum san-
guinis mo-
tum.*

*Venæ se-
ctio opti-
mum om-
nium reme-
dium ad
collendam
copiam, &
indigentiam
inducen-
dam.*

*Quando
non conue-
nit venæ
sectio in
tia reuclentis
quidem.*

casu adest quidem indicans auxilium aliud auertens, A cum eo etiam euacuare spiritus, vires validas requirit, quæ eam possint perficere: Atqui plerumque in vulnerato vires sunt imbecilliores, vel ob ætatem, vel ob boni sanguinis penuriam, namque vi plurimum sanis hominibus infliguntur vulnera, eisdemque ictus alij, & cælus ab alio contingunt, ratio ægrotantibus imbecillibus, vnde fit, vt in vulnerato, aut propter ætatem, vel boni sanguinis penuriam abstinentium sit a venæ sectione.

A quo indicatur vena scilicet in vulneribus.

Verum quoniam non licet ad alicuius præsidij vsum deuenire, nisi adfit, quod indicat, iure merito dubitabit aliquis, quid sit, quod in vulneribus indicet sanguinis missionem, non est enim dicendum, quâuis aliqui id fateantur, eam indicari a magno vulnere tanquam a magno morbo, si enim à vulnere indicaretur, esset vulneris remedium, quippe absurdum est dicere, aliud esse, quod curandi rationem præscribat, aliud, quod curetur, ac sanguinis missio non est vulneris remedium, siquidem solutam vitæ rem in pristinum non restituit, sed agglutinas, exempli gratia, vel carnem generans, &c. Sed neque dicendum est, à futuro magno morbo, exempli gratia, inflammatione, eam indicari, id enim, quod nondum est, vim habere indicandi non potest, sed quicquid indicat, præfens est, nam indicat quicquid indicat, vel sui conseruationem, vel sui ablationem, ac quod nondum est, nihil est, quod conseruetur, vel auferatur, vnde dicebat Gal. 4. Meth. 3. Absurdum est id, quod non est, indicare. Quid ergo indicat venæ sectionem? profecto quando in vulnerato sanguis ad vulneratam partem mouetur, dici posset, motum sanguinis eam indicare, siquidem tunc sanguis peccat motu. At si nondum mouetur, sed quiescat si consideremus, non tantum causam, quæ morbum actu facit, vim habere indicandam, sed & quæ morbum scilicet est, cuius ratione dicebat Hip. 1. Aph. 3. Habitus exercitatorum, qui ad subinum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo consistunt, neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere, cum verò non quiescant, neque possunt proficere in melius. Reliquum est igitur, vt incident in deterius. His de causis bonum habitum statim soluere expedit, &c. protinus soluitur omnis quæstio, quandoquidem sanguis in vulnerato, quâuis actu non faciat morbum, habet tamen rationem causæ morbificæ, quia facturus est morbum, eumque magnum, & propterea providere oportet, ne ipsum facias, non faciet autem, si ad partem non feratur, hoc non contingit, si partem euacuatur, partem verò aliò convertatur: quare oritur indicatio venæ sectionis, & vt euacuatur, & vt reuolutorum auxilium. Quoniam enim morbus, qui timetur, magnus est, idcirco etiam magno auxilio auferenda eius causa, quare & hic pro scopo habemus modi magnitudinem, vt Galenus nullibi sit mendax. Alia quoque ratione mittitur sanguis in vulneratis, ne videlicet ob apparatus morbificum accendatur putredo in venis, vel si iam fuerit accensa, & facta febris putrida, eadem remouetur, sicuti in curatione febrium vulneribus superuenientium explicabitur, de hac enim venæ sectione hic non loquemur, vt quæ non conueniat vulnerato, vt vulneratus est. Mittitur tertio sanguis in vulnerato ad cohibendum sanguinis profluvium, si sit enim impetus sanguinis ad vulneratam partem contrario impetu, mediante venæ sectione, concitato, sed & de hac venæ sectione suo loco. Conuenit igitur in vulneribus magnis, quando non satis sanguinis ab ipsis effluxit, venæ sectionem, pluribus nominibus manifestum est.

Verum quoniam non satis est, vt ad vsum alicuius præsidij deueniamus, adesse id, quod præsidium illud indicat, sed insuper requiritur, vt nihil prohibeat antequam vena secetur, videre oportebit, atque pendere, num quodpiam adfit, quod eam prohibeat. Hoc quidem potest esse virtus imbecillia, cum enim venæ sectio sanguinem euacuet, vitæ thesaurum, &

Prohibentia, & permittentia vena scilicet nem.

Et quod ad ætatem attinet, iam apud omnes receptum est, neque pueris, neque decrepitis mittendum esse sanguinem per venam sectam, quamvis pueris, vbi septimum annum attingerint, & boni sint habitus, tuto secari possit vena. Neque Gal. in pueris eam semper prohibuit, sed valde paruos lib. de sec. except. pit., vel integram tantummodo euacuationem interdicat, dicebat enim primo ad Glau. 14. His etiam & ætas annueranda est, veluti accidens quoddam, quod prohibendi integram euacuationem vim habet omnibus, neque enim pueri, neque seniores hanc sine noxa tolerant; quare manifestum est, ipsam non de omni euacuatione loqui, sed de integra, vnde ex hoc loco multa alia Gal. loca interpretari possunt. Neque verendum est pueris secare venam, cum sanguinis profusiones non leues faciat, & sine noxa perferre quotidie obseruamus, si vti & lenem roborem sanguine refertum talem euacuationem posse perferre non est negandum. Et ideo Galenus septuagena-riam venam secuit. Propter penuriam boni sanguinis vires in veteri gerente solent esse imbecilliores, indigent enim sanguine, & vt eo alantur ipse, & ad sustentandum factum, ideoque Hip. 5. Aph. 3r. Mulier vterum gerens secta vena abortit, & magis, si maior fuerit factus. Sed neque id perpetuum est, nam sciunt cur purgat Hip. à quarto vsque ad septimum, ita eo tempore posse sanguinis missionem perferre non est negandum, quando boni habitus fuerint, & naturæ robustæ, immo & reliquis mensibus, licet minis. Vnde Celsus lib. 2. cap. 9. dicebat: Sanguinem incisâ uena mittere nouum non est, sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, nouum est: Item mitti iunioribus, & feminis uterum non gerentibus, uetus est. In pueris uerò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus uetus non est, siquidem antiqui primam, vltimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant, persuaserantque sibi, mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam; postea uerò uis offendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigicurrant si consequi debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore iterum geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, parum ualeat, male sanguis emittitur, emoriur enim uis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier ualentitudo curantur.

Solacium imbecillia vena scilicet non prohibet.

Insignis quoque cacochymia huic auxilio reluctatur, nisi & unâ sanguis abundauerit, quoniam in talibus adest penuria boni succi, qui tamen euacuaretur per venæ sectionem, sed neque in his adest indicans, ideoque Gal. 6. Meth. 2. in punctura neruorum, corpore existente cacochymio, non uenæ sectione, sed purgatione utebatur.

Sed ne in iis, quæ præsentis loci non sunt, tempus conteramus, oblato uulnerato, si uenæ sectione is indigere uisus fuerit, illius vires diligenter perpendende, an scilicet hanc euacuationem perferre possint, non solum quales in præsentia sint, considerando, sed & quales sint future: atque ut exactius perpendi possint, autem uulnerari considerate oportet, naturam, & habitum eisdem, consuetudinem, præcedentem uicis rationem, insuper, & regionem, & anni

Vires cõsideranda sequamur, ut vena scilicet, & quales sint, & quales futura.

anni tempus, ac cœli statum, quibus semper aliquid est condonandum, vt quæ significant, vel vires esse adeo robustas, vt possint citra offensam perferre euacuationem, vel imbecillas ita, vt nullam vtilem missionem sanguinis tolerare possint, vel medio modo (se habere, vt neque omnino prohibeant hauc euacuationem, neque etiam iustam admittant, sed tamen aliqualem, & vtilem; nam, exempli gratia, feruor æstatis, vt qui vires dissoluit, signum est imbecillioris virtutis, idcirco hoc tempore cautius agendum; frigus hiemis est signum, naturam indigere sanguine, & spiritibus, vt se ab anturam erigant, ideoque etiam tunc temporis cautius agendum; sicuti, & aurumno, quo tempore vires esse imbecilliores solent, & ob præcedentem æstus, & ob prauam victus rationem, idem est de regione calida: vere è conuersio vires sunt robustiores, idcirco tunc temporis audacius licebit sanguinem mittere. Et sic in reliquis est procedendum.

CAPVT XLVIII.

Quantum sanguinis sit extrahendum.

Quantitatem sanguinis extrahendi, id, cuius gratia venam secamus, facillè demonstrabit; secamus autem venam in vulneratis, antequam genita sit inflammatio, vt materiam fluxionis subtrahamus, & vt indigentiam in corpore inducamus, quo natura alimenti egens, sanguinem continet pro nutritione, non autem aliud transmittit, inflammationem facturum, & vt sanguinis motum aliò conuertamus: at si inflammatio iam cepit, vt etiam aliquid ab affectu euacuemus.

Quando plus, & quando minus sanguinis sit extrahendum.

Igitur quando maior, & maioris momenti adest fluxio, aut imminet, & quando vrgentius est periculum fluxionis, & quanto magis ob id subtrahendum est fluxionis materia, & maior indigentia in corpore est inducenda, tantò maior copia sanguinis est extrahenda. At in minori fluxionis periculo, & in minori momenti fluxione, parcius quoque mittendus est sanguis, non enim exilimandum est, eandem sanguinis quantitatem miti debere, vbi cerebrum, vel eius inuolucra sunt vulnerata, & vbi ad cranium tantum lasso pertingit, & vbi pars nervosa, atque carnosior vulneratur, & in corpore repleto, & paucò sanguine prædito, quandoquidem, vt in corpore plethorico subtrahatur fluxionis materia, & inducatur indigentia, ac sanguis aliò conuertatur, longè maior copia sanguinis detrahenda, quam in paucò sanguine prædito, vel eufarco, & paruum motum parua sanguinis quantitas detracta cohibet. Aliqua sanguinis quantitas in leuioribus vulneribus superflue dici non poterit, quæ in grauioribus erit abundans fluxionis materia, & à natura nequaquam detinebitur. Consideranda itaque erit quantitas vulneris, & vulnerati natura, ac status, & ex consequenti, quæ ad naturam, & statum eius cognoscendum faciunt, cuiusmodi est ætas, tempus anni, regio, consuetudo, habitus corporis, præcedens victus ratio, quantitas sanguinis ex vulnere fluxi, & huiusmodi, ex quibus quantum superflua sanguis, coniectura quadà à se qui licebit, & quantum sit fluxionis periculum, & ita quantum sanguinis miti debeat. Dixi coniectura quadam, quoniam certò hæc sciri non possunt, sicuti nullius indicantem specifi, & determinati natura sciri ad vnguem potest: vnde nec certò metiri possumus quantitatem sanguinis euacuandi, sed coniectura conamur saltem accedere ad hanc quantitatem determinandam.

Coniectura quadà cognoscimus quantitatē sanguinis euacuandi.

Cum autem euacuanda omnia præsidia viribus officiant, sed præcipuè, quæ sanguinem euacuant, ipsius naturæ thesaurum, idcirco vires considerande,

A ac videndum, an iustæ quantitatis detractioem possint perferre, quod contra indicare appellant, tantum enim sanguinis extrahendum, quantum vires possunt perferre, vnde & ipsæ vires sanguinis detrahendi mensuram quodammodo determinant. Quando autem vires dicimus, non tantum præsentem intelligimus, sed futuras, considerate enim diligenter oportebit, quales futuræ sint vires post euacuationem, ideoque, si quodpiam symptoma adfuerit, quod vires prostrat, neque sanguinis missione tolli possit, cuiusmodi est conuulsio, dolor immanis, &c. non tantum sanguinis extrahendum, quantum exaltaretur, si hæc non adesset, nam postea perferre symptoma, vires concidunt, propterea Gal. primo ad Glau. 14. Si quis simul diffensione nervorum laborauerit, & sanguinis egerit missione, neque huic tantum semel mittere oportet quantum exigit morbus, sed aliquid etiam accidit; est relinquendum. Similiter si valentibus viibus ad aliquod opus egerimus, exempli gratia, dum vulneratus est thorax, & necesse est, materiam contentam per sputum vacuari, ad quod opus valida expultrix requiritur, parcius mittendus erit sanguis, ne vires, quibus ad illud opus expulsiōis egemus, ante operis perfectionem deficiant.

Quod si insignis inflammatio in aliqua parte cepit, venamque secuerimus è directo, cum qua aperiantur venæ partis, latius sanguinis extrahendum fuisse, indicabit coloris, & substantiæ immutatio, significat id enim sanguinem in partem iam fluxum deturbari ab illa parte: namque sanguis in phlegmone aff. cta particula, vt potè calidior, ob feruorem alium colorem, & aliam consistentiam necessariò acquirit, ac sit color, & consistentia sanguinis in toto existens, vnde Gal. lib. de cur. ra. per sang. mis. cap. 14. In quibus iuxta venam sectam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis, & in colore, & in consistentia mutationem expectare. Et secundo de ra. vie. in acu. text. 10. Quicquid ergo sanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia colore permutat, reliquum autem in partibus omnibus simile manet. Eam ob causam sanguine, qui in totum spargitur corpus, pituitosior existente, rubicundior sanè erit, qui in eo, quod phlegmone obsidet, latere continetur. Quod si sanguis in corpus totum diffus, rubidus fuerit, proculdubio, qui ad phlegmonem est, adustus, assatusque, in nigrum permuat. Liuidus autem in easque sit à rubido ad nigrum, transmutatione, medium obtinet. Coloris igitur mutatio sanguinis ex particula inflammata translationem sufficienter commouet. Hoc etiam est Hip. præceptum libro de ra. vie. in acu. loco citato, vbi rationem docet secandæ venæ in pleuride. Neque tamen statim, ac appareat immutatio sanguinis, & pro rubicundiori, & tenuiori, exempli gratia, nigrior, & crassior exit, vel pro albidiori rubicundior, flauiorque, supprimenda est euacuatio, sed ulterius permittendum, si vires ferant, ut aliquid corporis illius sanguinis educatur, ne, quod in venis est sanguinis, coninquet. Vanum autem esset, coloris mutationem expectare, quando secatur uena remotior, cum qua non aperitur uenæ partem, licet in eodem latere secetur, ut interdum contingit; non enim exilimandum est, uenæ sectionem, quæ ab eodem sit latere, reuelli gratia, ab eo latere fieri semper, ut fiat etiam euacuatio à parte, namque in genum inflammatione Gal. secandum ait in cubito eiusdem lateris uenam, cuius tamen sectio nihil potest ab ipso genu educere. Præterea in fluxu sanguinis è naribus applicat cucurbitula regioni hepatis, si à dextra nate fluxat sanguis, lenis uerò, si à sinistra, cum illis cucurbitulis nihil euacuetur. Dicendum est ergo fieri in eodem latere uenæ sectionem, non ea tantum de causa, ut à parte inflammata fiat euacuatio, uerum etiam,

In inflammatione immutatio coloris sanguinis præstabit quantitatem.

etiam, quoniam sanguis in latere, in quo est pars inflammata, maximè, & promptè admodum fuit in partem affectam ob maximam communicantiam, siue sensibilem, siue insensibilem, maximè enim sibi mutuo communicant partes eiusdem lateris: Quod si vena fecerit in eodem latere, maximè reuelletur ille sanguis, & insuper inanità venæ ab ipsa inflammata parte atrahent.

Quando nō sit expectanda coloris immutatio.

Neque etiam expectanda est coloris immutatio, si vires sint imbecillæ, aut non tantam sanguinis detractionem tolerant. Vnde Galen. libro de cur. ra. per sang. misl. quando dicebat: In quibus iuxta venam sectam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis, & in colore, & in consistentia mutationem expectare. subiungebat: Non tamen omni ex parte hæc expectanda est, sed est etiam quando antequam mutatio fiat, cessare conueniat: idque duplici nomine, ob infirmas videlicet vires, aut phlegmonis prauitatem: interdum enim nihil ab ea emittitur, sed inibi fortiter coarctatus est. Sitamen vires excoli euacuatione nondum videantur (quod ex pulsus scies) & si cui sanguis mittitur, ætate sit florenti, expectanda est mutatio, potissimum si ambiens sit temperatus. Non ignorandum tamen, vt animaduertit Gal. 2. de ra. vic. in acu. tex. 10. quando non possimus ob virum imbecillitatem, sanguinis mutationem expectare, minus vile futurum auxilium inflammata parti. Præstat tamen minorem hanc vitæ eligere cum virum constantia, quam cum insigni earum iactura redundantem sanguinem euacuare.

CAPVT XLIX.

Quo in loco secanda sit vena.

Quando ergo in vulnerato secanda sit vena, & quando a venæ sectione sit abstinendum, & quantum sanguinis extrahendum sit manifestum remanet, vt videamus, quæ ad rectum vsum huius præsidij pertineant. In primis considerandus occurrit locus, in quo secare venam oporteat. Cum autem illam præcédamus, non vt euacuet tantum, sed vt simul reuellet, quoniam reuulsio sit ad remota, & contraria, idcirco remotus locus, atque vulnerate parti contrarius erit eligendus. Sicuti proximus, si deriuandi gratia conueniret, cum deriuatio fiat ad proximam.

In remota, & contraria parte secanda est vena.

Verum quoniam multi materiam hanc reuulsionis, & derinationis perfectam venam aded confusè tradiderunt, immo toto difficultatibus inuoluerunt, & quæ ab antiquis sapientibus de hac re dicta sunt adeo obscurè, & perperam etiam sunt interpretati, vt haud facillè sit vnicuique intelligere, quomodo, & vbi pro sistenda humorum fluxione venam secare expediat, & multi, nec parui momenti errores in dies committuntur, vt ipsi quoque tirones rem hanc cognoscant, & ne oblato vulnere cum laborantis periculo hæsitent, decedunt non per conditiones rem proponere, sed ex propria rei natura demonstrare.

Supponendum igitur nobis est in vulneratis, aut nondum humores fluere, sed quiescere, quamuis propensionem habeant ad fluxum versus vulneratam partem, vt scire possimus dicere, eos esse fluxuros, aut iam cæpiisse confluere, atque vel nondum quodpiam effectum dignum in parte affecta receptum esse, vel iam aliquid collectum esse, quod negotium facessat.

Præterea materiam, quæ ad partem confluit, aut nondum esse parti impactam, sed adhuc intra vasa existere, aut parti esse infixam, & impactam. Amplius supponendum nobis est, materiam fluentem,

A aut paulatim fluere, ac modicè, aut confertim, & cum impetu.

Tertio supponendum, nos secare venam, quando reuellendi gratia id facimus, vt impetum sanguinis coercemus, ne uidelicet partem vulneratam petat, mediante altero motu, quem ipsi sanguini tribuimus. Quapropter venæ sectio erit materia remedij conuertentis. Ille uerò sanguinis motus proximam erit fluxionis remedium: nobis enim propositum est motum excitare in sanguine, quo uel prohibeatur ad affectam partem confluere, si nondum cæpi moueri, uel si iam moueri cæperit, ab ipsa retrahatur.

B Cum autem hunc motum inducat venæ sectio, propterea quod, dum uenâ secta inanitur, consecutione quadam mouetur sanguis in proximis uenis existens ad ipsum sectionis locum, & dein etiam ad remotioribus, & ita impetum quandam suscipit sanguis ad partem, in qua secatur vena, & aliis præterea de causis, quæ alias explicatæ sunt, si innuerimus, uersus quam partem conuertendus sit sanguinis motus, ut a vulnerata parte arceatur, iam erit manifestum, quo in loco secanda sit vena.

Primo quidem illud est periculum, quando adhuc non influat humor, uel si iam ad partem uehementiori impetu confluere cæperit, & motum hunc procuremus uersus partem vulneratæ proximam, non tantum attrahentibus ad partem illam sanguinem, quam ad vulneratam ipsam, non enim sanguinis motum ita moderare possumus, ne terminum, ac metas propositas excedat, sed attrahemus ad partem, ad quam primo intendimus, & simul ad proximam. Quod si in proxima aliqua insuper extiterit fluxionis causa, uel eadem fluxionis occasione in se habuerit, certum est, fore, ut multo magis ad ipsam motum arripiat. Non ergo uersus proximam partem concitandus est sanguinis motus, sed potius uersus contrariam, & remotam. Nam si longius a parte affecta impetum suscipiat sanguis, & in contraria, longè facilius liberatus iri fluxione partem, non est dubitandum. Quare ad contrariam partem, & remotam mouendus erit sanguis.

Non debet secari vena in parte proxima reuulsionis gratia.

Verum non satis est motum sanguinis ad partem remotam, & contrariam concitare, sed insuper necessariū est, ut hic motus sit talis, ut uis eius opportune ad eam partem perueniat, à qua timebamus motum sanguinis ad affectum locum, ac talis sit, ut sufficiat ad prohibendum ad eam motum, unde nisi in conuenienti tempore ad eam perueniret, facillè contineret, ut id postea esset frustra, uel neque etiam illic pertingeret, eò quod interea ob motum sanguis ad affectam partem iter capiat: quapropter cum uehementiori impetu ad eam ferri cæperit, auxilium spernet tardè ad eam perueniens. Hinc colligitur ad eam partem remotam, & contrariam attrahendum sanguinem, ad quam si noneatur sanguis celeriter, & citra insignem iacturam uirum ad mittentem partem (sic appelle mus locum, unde sanguinem fluxurum timeamus) possit motus consecutio peruenire. Et sic oportet, ut sit inter eas proxima uenarum cōmunio, seu consensus, quem alio nomine rectitudinem dicant. Sed hanc doctrinam in tironum gratiam exemplo illustremus. Sit vulneratum brachium dextrum, remotissimæ pars à dextro brachio erit cruris sinistrum, seu pes sinister, parum refert, & hæc eadem pars ipsi brachio est opposita, & secundum dextrum, & sinistrum, & secundum sursum, & deorsum; si tamen secemus uenam in sinistro crure, quoniam illa non habet communicationem proximam cum maioribus uenis, quæ sunt supra regionem reum, & cum uenis præcipue dextæ patris, à quibus maximè timeatur fluxus, idcirco licet fluxus moueatur ad illam partem, antequam tamen uis huius motus

Ad quam partem remotam, & contrariam mouendus sit sanguis.

tus ad eas venas perueniat, necesse est, vt venæ omnes intermedia inaniantur, quæ cum sint multæ, nisi valde copiosa fiat sanguinis missio, non perueniet vis motus ad venas illas iniores: vel si fiat copiosa illa sanguinis missio, aut periclitabuntur vires, si tanta fuerit, quanta requiritur, vt sanguis in dextra parte existens versus crurum sinistram moueatur, vel parcio-re existente, tardè perueniet vis motus ad eam partem, & hebetatur, atque obscuratur, aut nullo modo, & ita parum proficiet: nam primò inaniatur venæ tot intermediae sanguinem suppeditant, vt antequam ad partem dextram sit peruentum, ferè sedata sit illa confectio, & continuatio motus. Non ergo vim habebit reuellendi talis venæ sectio, aut obscuratur, & cum insigni dispendio virium.

Verum si quæ fecatur vena non solum fuerit in parte remota, & contraria, sed præterea cum mittente ipsa communione habuerit, si nondum cepisset sanguis fluere, arripit motum partem illam versus, vt etiam qui in proximis affectæ parti continetur venis, retrahatur sæpè versus partem, in qua secta fuit vena, subiens locum eius, qui prius ad eandem lae- us est. Si verò cepit fluere, retrocedit, si sufficiens fuerit motus in opposita parte concitatus. Quocirca vulnerato dextro brachio, si in sinistro cubito, vel in crure dextro fecetur vena, quoniam & in hac, & in illa parte reperitur vena, quæ communione proximam habet cum partibus, quæ transiunt maxime possunt ad partem affectam, celeriter exinaniuntur partes illæ, & ex consequenti sanguis in proximis affectæ partibus existens consecutione quadam mouebitur ad contrariam partem in qua secta fuit vena, & ita peroptime fiet reuulsio. Hinc Hip. secundo de nat. hum. tex. 9. Procurandum autem est vt sectio- nem quam maxime procul ab illis locis faciamus, vbi dolores excitari, sanguinemque colligi nouerimus, fies enim nulla magna permutatio repente fiet, consuetudineque interceptur, ne amplius ad eundem locum confluit.

At si materia partem iam fluxit ad partem vulneratam, partem verò adhuc influit, vique hoc duobus modis potest contingere: vno quidem, vt simus adhuc in ipso fluxionis principio, & materia, quæ influxit, parum faciat negotium: alio verò, vt simus in vltiori fluxionis progressu, ita vt effatu digna materia portio sese in partem receperit, quæ ob id magnam negotium faciescit, in parte eadem dolorem, atque calorem insignem, & iam euidenter phlegmone concitando. In hisce ergo casibus complicatæ sunt indicationes, siquidem habenda est ratio non solum in fluxure materiae, & eius, quæ actu mouetur ad vulneratam partem, sed & eius, quæ in parte continetur: quare, sicuti in complicatis indicationibus fieri consuevit, ad id, quod magis vrget, erit attendendum, cæteris tamen, si fieri possit, non neglectis. Si ergo, quæ influxit materia, parum, aut nihil vrgeat, & omnino ad se curam non trahat, non aliter rem tractare oportebit à principio, ac si nihil ad affectam partem confluxisset, curandum enim est, vt ad contrariam, & remotam partem concitetur motus sanguinis, ideoque secunda erit vena in parte contraria, & remota, quæ communione proximam habeat cum mittente parte: deinde vt habeatur ratio fluxæ materiae, eius euacuationem quoque moliri conueniet, antequam in parte impingatur, aut per eandem partem, aut per proximam, & eas, cum quarum venis simul aperiantur venæ partis affectæ. Duplici hac ratione vacuari potest, si pars sit externa, si interna vnica tantum, videlicet per eas, quibus cum simul aperitur affecta pars. At si externa, & hoc modo, & etiam per ipsam partem, puta classificationibus, hi- rudinibus venis illius partis applicatis. quæ locum non habent in partium internarum affectibus.

Ad aliam verò partem constat, nequaquam trahi

A posse materiam contentam, & euacuari, nisi vena secetur, quæ proximam communione habeat cum affecta parte, per quam promptè sanguis in affectam exiens feratur. Accidit enim, vt aperta hac vena, simul & affectæ partis venæ apertiantur, & ita inaniantur. Verum si nondum quieuerit fluxio, nec dempta sit fluxionis materia, nec per affectam partem, neque per proximam licebit materiam in parte existentem euacuare, plus enim erit, quod ad ipsam attrahetur, quam quod ex ipsa euacuabitur, nisi hoc fiat, vt melius reuulsio petragatur, vt ipse Galenus monet sexto morb. pop. sec. secunda, textu nono, quamuis neque in hoc casu totius materiae euacuationem tentare permitatur, sed alicuius portionis tantum. In hoc igitur casu ad hæc duo respiciendum erit, vt ad contrariam, & remotam partem veretur fluxus sanguinis, & una quoque id euacuetur, quod in affecta parte continetur.

Itaque si omnino contraria, & remota pars non deat, in qua sit vena urique parti communicans, aliquoties tamen sit remota, & contraria, quo utriusque munus expleat. Sic dextra thoracis parte inflammata, aut hepate ipso, interna vena dextri cubiti secta, utrumque munus probè perficit, nam & communicat mittenti parti, & ei, quæ recipit, & inter eam insuper, & eam recipientem partem est contraria, si non exquisita, & exacta, saltem aliquis, neque parum à se inuicem distans, & ideo quatenus mittentem partem exhaurit & recipienti est contraria, & in longinquo satis loco, reuellit, quatenus verò recipienti communicat, euacuat, vt hanc propriè appellare liceat reuulsionem euacuatoriam, quæ euacuationem reuulsoriam. Et hoc est, quod dicebat Galenus com. primo in libro de hum. textu decimotertio. Atque Hip. quidem iubet reuulsionem esse ad contraria faciendam, euacuationis verò gratia, & directo, vnde de sublingebat. Et quæcumque sanguinis profluvia & directo sunt, ea maximam afferunt aggrauationis vtilitatem affectam, quæ verò contrario modo sunt, tantum abesse, vt profluit, vt etiam interdum lædant, quod vires dissoluant, nec vlla morbi afferatur leuatio, siquidem neque liene turgente sanguis ex dextra nare profluens, neque in iecinore, si à sinistra erumpat vltum vltum partem. Ecce quomodo Galenus per & directo, *κατ' ἴκιν* Græcè, hic intelligit venam, quæ cum parte affecta communicat, in gratiam euacuationis ab ipsa parte. Si verò in partem iam fluxa materia negotium faciat, distendendo, dolorem concitando, & calorem accendendo, vt periculum sit in mora, hoc est, ne dum ad omnino contraria volumus fluxionem conuertere, phlegmone in particula mirum in modum augeatur, maximeque, si alicuius momenti fuerit pars, cogimur statim euacuationem illam reuulsoriam, seu reuulsionem euacuatoriam moliri, venam eligentes, quæ sit in parte, si non omnino remota, & contraria, quæ saltem habeat aliquam contrarietatem: & maiorem, quæ dari possit, modò communicet non solum cum mittente, sed etiam cum recipiente parte, vt euacuata parte, imminuatur quamprimum phlegmone, & dolor, atque calor maioris fluxionis causa, eoque magis id agere oportebit, si phlegmone mineat periculum. Nec est, cur vereamur, ne ad partem affectam fiat attractio, propterea quod longè à parte illa sit euacuatio. Hinc Galenus ubi iam phlegmone partem occupauit, ab eodem latere reuellendi gratia, venam secit in contraria parte, sic enim dicebat commentario primo in libro de hum. textu decimotertio: Itaque si dextra vteri pars malè affecta sit, & dextro brachio, dextroque crure mittendus est sanguis (hinc deriationis, illinc reuulsionis gratia) si sinistra, cum & membris illis detrahas, quæ illi recto tramite correspondant. Si verò in supernis partibus quid inflammatio tentetur, vt in angina, inflammatione oculorum, & ijs

Explicatio
locus ex 2.
de natura
hum.

Altera re-
ctio.

omnibus, quæ in capite sunt, vñ venit, venas exteriores, & quæ ad rectitudinem stræ sunt, incidet, liene autem inflammationem patiente, venam sinistræ manus internam secabis: si secur, internam dextræ: artubus verò patientibus, euacuationem, siue reuellere, siue deriuare volueris, à coniugibus faciendam scito, nisi morbus sit diuturnus, &c. Hac etiam ratione libro de cur. ra. per sang. misl. dicebat: Reuulsio quibus in directum adhibetur, euidentem vitium celeriter ostendit, quibus contra, haud etiam. & secundo ad Glauc, secundo, eadem propemodum profert, & pluribus alius in locis. Nec mirum, si materiæ in parte contentæ habenda sit ratio, cum & ipsa nonnunquam nos cogat, vt discussionem eius interdum moliamur, etiam si adhuc materia fluat, vt causæ fluxionis, quæ ab ipsa prodent particula recipiente, remoueantur, vel saltem minores reddantur, quæ in causâ sunt, vt reuellentia præsidia parum profint, vt aliàs dictum est ex Galeno 6. morb. pop. sec. secunda, textu octauo.

Verum quidem est, plenitudinem in toto existentem quandoque prohibere, quo minus venam in latere affecto primus secemus, & hoc, ne motum sanguinis, quo nimis repleta vñ vasa, versus latus affectum aduocemus, vnde periculum esset, ne simul ad partem affectam moueretur, nedum ad eam, in qua secatur vena, cum pars illa exactam contrarietatem non habeat cum affecta. In tali igitur casu in parte exacte contraria, & quæ solimmodo communionem cum mittente habeat, prius vena secanda, & minuenda plenitudo, dein pauca interposita mora, ad secandam venam, quæ parti quoque recipienti communicet, accedendum. Dixi verò quandoque, quoniam aliquando in eodem latere reperitur exacta contrarietas, & cum hoc communio venarum, & inter mittentem, & recipientem partem, atque eam, in qua secatur vena, ideoque talis vena secata licet enacuet, ab affecta attamen etiam exquisitè reuellit. Hoc accidit, quando fluxio in hepar probuit, quamuis enim in latere dextro sit fium, interna tamen vena dextræ cubiti, vel dextræ manus est eidem exquisitè contraria, cum ab eadem sit valde remota, & hepar sit in intus, vena verò in externis, & præterea eidem maximè communicat, cum sit proximè emergens à vena caua, & parti mittenti insuper, namque transmissio ad hepar profectò fiet à maioribus venis ab illo exortum habentibus, & ideo eademmet vena partem mittentem, & recipientem euacuabit, & ad remota, & contraria attrahet. Hinc Gal. 13. Meth. ij. in inflammatione hepatis cum totius plenitudine secat internam dextræ brachii, ibidem namque dicebat: Supponamus, quoddam alicui nunc incipiat iecur inflammari, ante omnia considerare oportet, verum sit in toto corpore plenitudo, & si hec adfuerit, & æger nec fuerit puer, nec senex, & virtus valida, debemus secare venam internam dextræ brachii, quæ per amplam viam societatem habet cum vena caua, & sic simul fiet euacuatio, & reuulsio sanguinis fluentis ad ipsum iecur.

Itaque duplicem communionem venarum considerare debemus, vna quidem est partium mittentium, & venarum, quæ secatur, altera verò venarum, quæ secatur, & affectæ partis, & mittentium partium. Prima tantum seruanda, quando reuulsioni solæ incumbimus, altera verò, ubi non tantum reuellere, sed & à parte euacuare volumus, quam venæ sectionem Gal. propriè appellat per directum factam, seu *κατ' ἴκιν*, quemadmodum iam vocat Hip. Nec obstat, quòd toties clamet Gal. secandam esse venam *κατ' ἴκιν*, seu per directum, hoc est venam, ut ipsemet interpretatur 13. Meth. g. cum qua venæ affectæ partis apertur, certum est enim, Gal. semper supponere theorematum inuersalia. Loquitur ergo in his locis Gal. de materia, quæ partem influxit, partem etiam nunc

A influit, & quæ influxit, negotium facessit, vt ob id in gratiam affectæ partis necessarium sit è directo venam secare, vt fieri simul possit euacuatio à parte, & reuulsio, quamuis non exquisita fiat reuulsio, vnde tunc venæ sectio est materia duplicis indicati. At si quid adesset prohibens venæ sectionem in eodè latere, cuiusmodi est plenitudo totius, vel magis posset plenitudo in toto ad indicandam sui euacuationem, nemini dubium est, si Gal. proprijs decretis stare velit, à contrario, priusquam ab affecto latere sanguinem missum, posteaquam com. i. in lib. de hum. tex. 13. asserit, per directum secandam esse venam in gratiam partis, hoc est, euacuationis gratia. Vbi ergo hæc non vrget, cur non exquisitè reuulsioni operam dabimus? vel non aliquid sit in corpore, B quod suadeat, magis huic indicationi attendendum, quam ei, quæ à parte desumitur, seu à materia in parte contenta? Habemus siquidem ab ipso, vbi plures adfint indicationes, semper eam esse præponendam, quæ cæteras vincit. Quod verò de materia in parte contenta, & negotium facessente dictum est, intelligendum quoque de materia prope affectam partem existente, & omnino in latere affecto, quæ mox præcipitatura est lethali incommodo in affectum locum. Hic enim, quando vites non perferrent, vt prius in opposito latere, deinde in affecto secaretur vena, statim in eodem latere secanda esset.

Et quod attinet ad rectitudinem, quæ est inter partem affectam, & secandam venam, seu communionem, quæ est inter utramque partem, animaduertendum est, interdum hanc communionem esse ita proximam, vt vena, quæ secatur, possit partem affectam exhaurire, eo quòd vñ ipsius venæ aperiantur, Aliquando verò non aperiuntur simul, & semel affectæ partis venæ, sed exhauriuntur venæ, quæ proximè mittunt, ad affectam, & hæc inanité ab ipsa affecta attrahunt, & eam inanitur. Hoc nisi admitterimus, defendi non poterit à Gal. senatam fuisse rectitudinem, quod tamen ipse profiteretur, quando inflammata dextra vteri parte, reuulsioni gratia secat venam in cubito dextro, & inflammato vno crure, secat venam in altero, nam venæ sectio in cubito non potest exhaurire uterum, neque sectio venæ in crure potest quidpiam ab altero crure educere, sed vtraque venæ sectio proximè mittentes partes euacuat, & ipsæ euacuatae ab ipsa affecta sede attrahunt. Sed distincti hæc indicationes contemplemur.

Si nondum humores cæperunt confluere, sed tantum periculum est, ne in partem aliquam confluant, quia in ipsa parte adfint principia fluxionis, quæ aliàs determinauimus, puta imbecillitas, dolor, inanitis, &c. vt in vulneratis à principio, profectò cum hic imminet fluxio morbum factura, aliò auertendi sunt humores, vt pars reddatur ab ipsa tuta. Tuta autem maximè reddetur, si ad longinquas partes, & contrarias attrahantur. Hic ergo sanguis est quietus, timeamus tamen, ne iter arripat ad partem vulneratam; vt hoc præpediamus, curamus, vt moueatur sanguis ad alias partes, ad quod præstandum, eligimus venæ sectionem, vnde hic vna tantum est indicatio, vt videlicet sanguis quiescens motum arripat ad longinquam, & contrariam partem vulneratæ, ex quo ipsa vulnerata reddetur tuta à fluxione. Indicat, ergo est sanguis, quantum habet propensionem, vt moueatur ad partem vulneratam, id, quod indicatur, est motus sanguinis ad partem contrariam, seu remedium mouens sanguinem ad partem vulneratæ contrariam, materia liuius remedij est venæ sectio in contraria, & longinqua parte facta.

Nec obliuiscendum, quòd citius, & promptius influat sanguis proximus parti vulneratæ, quoniam in

*Duplex est
munio in-
ter affectæ
partem &
secandam
venam.*

*Duplex est
munio in-
ter affectæ
partem &
secandam
venam.*

fluat sanguis proximus parti vulneratæ, quoniam influit etiam propulsus à superueniente sanguine, quod si quis in alijs partibus continetur, à quibus poterit provenire sanguis propellens eum, qui proximus est vulneratæ parti, aliò conuertatur, non solum auferetur id, quod eum propulsare poterat, verum etiam à consecutione quadam, & qui in proximis partibus continetur, iter arripit ad eundem locum, & sic pars reddetur tuta ab influxu. Hoc est, quod dicebat Hip. 2. de nat. hum. tex. 9. Procurandum autem est, vt sectiones quam maximè procul ab illis locis faciamus, vbi dolores excitari, & sanguinem colligi nouerimus, scilicet enim nulla magna permutatio repente fiet, consuetudoque intercipientur, ne amplius in eundem locum confluat; quem locum Gal. explicat de sanis, in quibus timetur motus humorum in aliquam partem, dicebat enim: Quippe quod voluerit auctor assuescere humores redundantes in alias ferri partes. Atqui vulneratus, in quo nondum succi mouentur, est veluti sanus, & eadem omnino ratio vbiq; militat; neque est, cur quispiam dicat, hunc casum non dari in vulneratis, vt videlicet succi sint quieti, namque cum non paucos videamus vulneratos absque vlla omnino fluxione ad pristinum sanitatem reduci, etiam si nulla reuulsoria præsidia administrarentur, certum esse poterit, in quibusdam vulneratis dari casum, in quo succi quiescant.

Neque turberis, quod dixerimus, indicans reuulsorium præsidium esse sanguinem ipsum, cum aliter videatur statuere Gal. qui 2. ad Glauc. 2. à positi affectæ partis hoc indicari tradit, ibi enim non propriè sumpsit indicationis nomen, sed largo modo, pro eo, quod confert aliquo modo ad remedium inuentionem, quemadmodum eam vsurpassim in lib. Methodi; posuit tamen partis, si propriè loqui volumus, indicat, quoniam est signum indicantis, si gnam videlicet propensionis ipsius sanguinis; ab ipsa enim parte cognoscimus, in quam periculum influit, ne sanguis procumbat, & ita ipse sanguis est, qui indicat.

At si sanguis iam incipiat moueri ad partem, plures oriuntur indicationes, namque nemini dubium est, & primam illam indicationem locum habere, cum non totus influat sanguis, sed portio tantum, propterea, ne sanguis, qui etiam nunc quiescit, excite- tur ad motum versus partem vulneratam, oritur indicatio, vt ad maximè remota, & contraria attrahatur; qui verò iam ad partem influxit, si impactus sit, indicat, vt euacuetur per ipsam partem, si nondum sit impactus, vt euacuetur simpliciter à parte, qui verò influit, indicat & ipse, vt retrahatur ad longinqua, & remota. Si omnibus hisce scopis, remota venæ sectione, possemus satisfacere, hoc esset maximè eligendū, verum, quia multis qui nondum mouetur sanguis, possit per venæ sectionem in longinqua parte prohiberi, non confluat ad partem, attamen qui iam in parte continetur, ægrè admodum, & non nisi longo temporis spatio aliqui ipsius euacuari poterit. Hoc est, quod dicebat Gal. lib. de cur. rat. per san. mil. Reuulsio, quibus in directum adhibetur, euidentem celeriter vilitatem ostendit, quibus contra, haud etiam, & rursus: Reuulsio- nis causa si venam feces, in directo quidem appo- sitis sanguinis eruptionibus citissime cōspicuum videbis vilitatem, et contra, nihil profuerit. Non ergo illa vena, quæ primo illi scopo satisfaciat, hunc al- terum potest adimplere. Similiter, qui iam influit sa- guis, & remotus est à parte, retrahi quidem poterit faciliè per primam illam venæ sectionem, at qui pro- ximus est vulneratæ parti, ægrè admodum aliquid eius retrahetur, & non nisi longo temporis spatio, vt superius explicatum est, vnde antequam vis missionis sanguinis in valde longinqua parte ad partem affectam, & ei proximam perueniat, nisi frequens, & copio- sa fuerit sanguinis missio, vires prosteruens, iam qui

A proximus erat vulneratæ parti, in ipsam erit delatus, opus est ergo, vt eligatur vena, quæ celeriter euacuetur, & reuallat id sanguinis, quod propè affectam conti- netur, hæc autem erit vena in eodem latere exi- stens, quæ tamen communionem habeat cum parti- bus, à quibus provenit fluxio. In materia igitur par- tim fluente, partim quiescente, & partim fluxa, tria adfunt indicantia, quibus venæ sectione volumus satisfacere: primum est materia quiescens, vel etiam quæ fluere cepit, sed longinqua est à parte affecta: secundum materia fluens proxima parti vulneratæ, & in eodem latere existens: tertium quæ in parte af- fecta continetur, nondum impacta.

Sed quoniam in priori casu oportet venam secare in parte maximè longinqua, & opposita; in secundo casu in eodem latere, vt tamen secetur vena, quæ communionem habeat cum partibus mittentibus, & longinqua etiam ab ipsa affecta, vt ab eadem reuel- lat, non autem ad illam attrahat, in tertio verò in parte proxima affectæ sedi, vt deriuetur, seu euacuetur materia in parte contenta, quid agendum? num semper tribus in locis necessarium erit venam secare, vt omnes hosce scopos impleamus? Profectò si san- guinis missio nullum dispendium virtuti inferret, & quælibet sectio venæ statim suam gratiam præsta- ret, neque opus esset temporis mora, quo posset statim una post alteram fieri, neque vna esset alteri impedimento, nemo est, qui primò à longinqua, & opposita parte non mitteret sanguinem, deinde ab eodem latere, & postremo à parte proxima; prima enim venæ sectio fieret attractio in maxi- mè longinqua, & contraria, secunda quod in eodem latere est non obediens huic primæ sectioni re- uelleretur, atque educeretur, tertia quod in af- fecta sede continetur, nondum impactum euacua- retur.

Verum quoniam sanguinis missio dispendium af- fert viribus, & vna venæ sectio, quod ab altera de- sideratur, potest impedire, nam sectio venæ propè par- tem affectam ad ipsam attrahit, neque etiam conser- tim præstant, quod promittunt, sed aliquo indigente tempore, vnde neque statim una venæ sectio debet aliam consequi, & hæc, quæ interponitur, mori peri- culum, quod ab vna ex dictis materiis imminet, lo- cum habere potest, idcirco ita res moderanda, vt quæ minimum detrimētum, & plurimum vilitatis ex nostra actione proueniat. Vehementia ergo trium il- lorum indicantium perpendenda, & inuicem con- ferenda, & pro legibus methodi ei, quod magis vrget, attendendum, cæteris, si fieri possit, non neglectis.

Si quod igitur in parte affecta continetur, maxi- mum facessit negotiū, eo quod grauissimū concitet affectum, & fluxionem etiam continuè augeat propter dolorem, & calorem, parte existente ex præci- pui, necessariò maximè vrget quod in proximis continetur partibus, hoc enim in eandem præcipita- bit celeriter, nisi fuerit consumulum, & vt ipsum reuel- latur, & quod in parte affecta continetur, tentionem, doloremque concitans, atque calorem accendens, euacuetur, sed euacuationem huius per partem pro- ximam prohibet materia influens, quæ magis per eā attrahetur ad partem, idcirco querendum, an aliqua ad- sit vena, quæ vtrumque possit celeriter præstare, per quam videlicet & euacuetur, quod in parte continetur, & reuallatur quod in eodem latere influit. Si ergo fuerit aliqua vena, quæ in eodem latere existens plurimum distet à parte affecta, & communionem habeat non solum cum mittentibus partibus, verum etiam cum recipiente, ita vt eum ipsa appetatur pars affecta, hæc erit, quæ vtrique scopo satisfaciat. Sed per talem venæ sectionem non fit mera, & exquisita re- uulsio, cum maxima tamen vilitate reuallat talis venæ sectio, cū similiter & parti affectæ consulat, & oc- casione fluxionis, quæ ex ipsa est, si non penitus tollat, saltem

Quidindi-
cet reuul-
soriū præ-
sidium.

D

E

saltem immineat. Hoc est, quod Galen, ubique clamat, reuulsionem fieri debere *κατ' ἄνω*, hoc est per directum, quia hæc celeriter suam gratiam præstat, vt libro de cur. ra. per lang. mil. 17. Reuulsio quibus in directum adhibetur, euidenter celeriter vitilitatem offendit, quibus contra, haud etiam. Et 2. ad Glauc. 2. nec non & lib. de hum. com. primo tex. 13. Fluentium ergo humorum antipassis enim Hipp. nomina, tetractio medela est, eorum verò, quæ iam membrum obsederunt, deriuatio; vtrumque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit, veluti eas, quæ in matricibus in contrarium trahes, si eam, quæ in cubito est, securis venam, & paulò inferius. Deriuabis, si eas, quæ in poplitibus sunt, & talis, & postea. Et si quidem in dextra matricis parte passio fuerit à dextra manu, aut crure, detraxeris sanguinem, si verò in sinistra, à membris, quæ illi è directo sunt, quod enim ab ipso *κατ' ἄνω* dicitur, hoc ipsum est secundum rectitudinem. Profectò existimandum est hæc venæ sectionem in eodem latere factam aliquod attrahere eius sanguinis, qui in opposita parte continetur, ad latus affectum. Sed tamen, quoniam non adest plenitudo in toto, non potest esse effluui dignum quod attrahitur; & quoniam sit euacuatio sanguinis in eodem latere existentis, censendum est, sanguinem attractum ab opposita parte dispartiri per illas venas, vt neque perueniat ad partem affectam, præsertim cum euacuatio fiat à longinqua parte.

Verùm si plenitudo totius adnectatur, periculo plenum videtur, per idem latus totum euacuare, copiosior enim erit sanguis attractus ad latus affectum à latere opposito, vt periculum sit, ne ex eo magis repleatur pars affecta, ideoque cum maxime urgeat indicatio euacuationis, periculofissimum sit ab eodem latere euacuare, oportebit primò motum ad contrariam partem procurare, simulque plenitudinem demere, venam in opposita parte secando; dein & ab eodem latere, vt virique indicationi satisfiat, nisi in eodem latere addit venæ, quæ secta exquisitè reuellat, & simul à parte euacuet, vt de hepatica, in hepatis affectibus dictum est; immò si vires ferrent, neque periculum esset in mora, semper esset magis tutum ab opposita parte venam incidere, exquilitate reuulsione gratia, dein, & ab eodem latere per directum, videlicet gratia euacuandi; & reuellendi simul, namque non tantum quod ab opposita parte in affectum confluit, aut confluere potest, auertitur, verum etiam quod in affecto latere. Sicuti quando id, quod in affecta parte continetur, parum, vel nihil urgeat, eo quod sit parum, vt quando fluxio incipit, videtur magis posse indicationem, quæ suadet in opposita parte fecandam esse venam. Frictionibus, vinctulis, eucurbitulis, & alijs huiusmodi per bellè reuellimus, namque non solum partibus per directum positis adhibentur, verum etiam contrariis secundum dextrum, & sinistram, vnde virique indicationi satisfacerent: at sanguinis missio cum semper fieri non possit vtrique ex parte, quoniam euacuat sanguinem, fieri debet in parte, in qua maior vitilitatem, & minus dampni sequuturum cognoscimus. Res itaque ita moderanda est, ne reuulsioni exquilitate adeò inrendentes, permittamus partem ex ingruente fluxione nimis repleri, vt postea magis ipsa possit præ imbecillitate, calore, & dolore ad concitandam fluxionem, quam remedia ad eandem arcendam; aut nimis de parte affecta solliciti, ob idque nimis eius euacuationi studentes, ipsam magis repleamus. Et hæc sint dicta de vniuersali reuulsione.

Datur enim, & particularis reuulsio, vt quando ab vna parte alicuius membri in alteram sanguis inluit tunc talis materia reuellitur ad opposita in eandem secta vena, ut quando Hip. 5. Aph. 68. & 6. morb.

A pop. sec. 2. tex. 27. dicebat: Dolentem capitis posteriorem partem recta vena in fronte secta iuuat, reuellitur enim, dicebat ibidem Gal. materia, nedum euacuatur, ut etiam lib. de hum. loco toties citato ostendit, quamuis aliquibus dicenda uideatur potius deriuatio, quam reuulsio, deriuationem appellantes non solum quando euacuatur sanguis in inflammatione existeret, sed & quando id, quod in parte affecta continetur euacuatur, mox in ipsum inflammationis locum, seu vultus fluxurum, adduciturque Galen. 6. morb. pop. sec. 2. 9. dicentem: Surtum elati & geniti affectus statim inter initia deorsum reuellere, mox verò & contraria horum præflare, quod est localiter euacuare, quemadmodum in his, quæ ad caput attinent, si posterior capitis doleant, recta vena in fronte secta iuuat, quod locale tamen remedium est. Quæ ergo in parte secanda sit vena reuellendæ gratia humorum influxum, manifestum est, quando uidelicet sanguinis uehemens est motus, aut timeatur. At quando deriuationis gratia, & euacuationis illius partis, quæ in affecta sede continetur, uel propè ipsam, secanda est vena, per quam possit euacuari sanguis in parte contentus, nondum impactus, uel leniter ad eam confluens, ideo talis vena eligenda erit, cum qua aperiantur venæ partis. & hæc est communis uenarum, quam seruandam proficitur Gal. cum com. 1. in lib. de hum. tex. 13. dicebat, utrumque euacuationis genus, uidelicet reuulsionem, & deriuationem fieri debere per communes venas. & 2. ad Glauc. quando dicebat, à coniunctis faciendam euacuationem siue reuellere, siue deriuare volueris.

C Dixi autem fecandam esse venam, per quam sanguis in parte contentus, vel leniter confluens euacuari possit, quoniam non tantum deriuandus est humor in parte affecta contentus, sed etiam qui leniter, & parè ad ipsam ferat, si enim vehementiori impetu, & copiosè confluit, reuulsio conueniet: quam semper ad vehementiores impetus Gal. adhibet, vsu enim reuulsione, dicebat com. 1. in lib. de hum. tex. 13. prohibemus, ne vehementissimi humorum confluxus in partem contentam decumbant. Si ergo humores leniter confluant, hic etiam deriuatio locum habebit. Vnde Gal. com. 1. in lib. de hum. tex. 7. & 6. morb. pop. sec. 2. tex. 7. Deriuationem appellat. Re Hip. conuenit, quando humor quispian, quem euacuari expedit, non per commodam ferri regionem ceperit, non tamen ab ea procul admodum, neque in aduersissimum locum fertur: quemadmodum si in vesicæ, renumque affectibus per lotium ille euacuari incipiat, tunc enim præstat, vt inde ad alium deriuetur. Ita etiam & intestinis malè habentibus per alium feratur, contra siquidem in his humorem euacuandum ad vrinæ vias conuertimus: In mulieribus verò interdum, vt per vterum feratur, promouemus, vel etiam, & contrario vteri profluuium ad vtriusque loca, vel ventrem deriuabimus. Esti non reuulsio tantum, verum etiam deriuatio est immodicæ euacuationis remedium, qua ratione dicebat Galen. lib. de hum. loco pluries citato, & 5. Meth. Hæcque sunt ab Hip. reperta communia cuiusque immodicæ euacuationis remedia, videlicet reuulsio, & deriuatio, quomodo conueniet deriuatio est tantum, quod in affecta sede continetur, non fluenti? Sed clarissime hoc docet Gal. 9. Meth. 1. dicens: At in ijs venæ sectio utilis est, cum vacuum præsidiorum vnum, in aliis, seu quorum vehementior impetum ad diuersam partem reuocet, vel ad propinqua deriuat. En quomodo fluentibus humoribus deriuationem adhibet. Appellat autem vehementiorem impetum, morbosum humorum motum, non maximam, quia huic reuulsio tantum conuenit.

Duplicem ergo deriuationem admittere cogimur, vnâ, qua quod in parte affecta continetur mobile tamen

tamen, hoc est, non impactum, euacuat, quia ratione dicebat Gal. 2. ad Glau. 2. & 13. Meth. 1. r. Fluentium adhuc humorum reuulsio, eorum verò, qui iam particulam obfederunt, deriuatio medela est. Et Hip. 6. morb. pop. In doloribus proximam ventrè esse tñdendum, vnde & in angina venas, quæ sub lingua sunt, secamus. Alteram verò, quæ id quod ad affectu partem confluunt, leniter tamen, ac paulatim attrahitur, ac deriuatur. Huc igitur spectare volunt, quod ab Hip. dicitur in Aph. & 6. morb. pop. sec. 2. tex. 27. Posteriora capitis dolenti secta uena recta in fronte inuatur. Quæ quidem euacuatio localis reuulsio interdicitur à Gal. 6. morb. pop. sec. 2. tex. 27. & localis hæc reuulsio à Gal. 6. morb. pop. sec. 2. tex. 9. localis euacuatio appellatur. Certum est autem eam deriuationem, quæ fit per euacuationem materiæ in parte ipsa phlegmone affecta contentæ, non posse dici locale reuulsionem, quia nihil materiæ fluētis retrahit, quatenus talis, sed respicit tantummodo, quod in inflammata parte reperitur, non tamen impactum, ob idque fit per proximam, quod de locali reuulsione absolute affirmare non possumus; etenim cum in hac retrahatur non solum quod in inflammata particula continetur, uerum & id, quod mox in ipsammet conflueret, siue propè ipsam existat, siue à remotis magis infuset, oportebit quoque seruire localem distantiam, & contrarietatem, ita ut incidentur uenæ, per quas exinaniantur etiam uenæ, à quibus in partem fit fluxio, non ex tantum, quæ sunt in parte, quia ratione dicebat Hipp. Posteriora capitis dolenti recta uena in fronte secta inuatur, non solum enim per eam uenam euacuatur, quod in posterioribus capitis partibus continetur, uerum etiam reuocatur, quod ab aliis partibus capitis in posteriora influit: manifestum est autem seruari in hac sectione uenæ singularem quandam oppositionem, & etiam longinquitatem, namque, à remotiori parte in capite fit euacuatio, & à contraria secundum antræ, & post, seruaturque rectitudo uenarum, atque consensus.

Non semper tamen in eadē parte huius gratia uenam secamus, sed quandoque in aliqua proxima, ut quando ano applicamus hirudines in affectu uteri. At quādo meta deriuatione eius, quod in inflammatione continetur, uenam secamus, hoc tantum respiciamus, ut uena secetur proxima, quæ possit partem affectam, hoc est materiam nodum impactam euacuare, sicuti in angina, dum uenas, quæ sub lingua sunt, incidimus, & in affectibus uteri, cum uenam in poplite. Neque existimandum est, in omnibus partibus promptas esse uenas proximas, quæ secari possint deriuationis gratia, postquam nō omnes partes eas possint habere, vnde nec semper natura per proximas uenas ad aptas euacuatur, quod in particula phlegmone affecta continetur, sed quandoque his deficientibus, per quas possit eam euacuare, eligit longinquiores consentientes cum ipsa parte, ut quando in inflammato iecino, re, sanguinis à nare dextra profluuium conicit, & liene inflammato à nare sinistra. Sic ergo & nos imitari debemus naturam rectè operantem, quando nō datur proximas uenas eligere, vbi enim hoc liceat id faciendum semper, cum sanguis in inflammato loco contentus promptus, & facilius per eas euacuatur.

Verum quoniam & magnæ, & paruæ uenæ incidi consueverunt, dubitaret quispiam, nam magnæ, & paruæ uenæ pro reuulsione secandæ sint. Animaduertendum ergo, quando periculum est vrgens fluxionis, & aliusuius momenti, viresque permittunt, uenas maiores esse secandas, nam sectio harum venarum celeriter, & efficaciter periculum succurrit. Quod si fluxio fuerit minoris momenti, & vires fuerint imbecilliores, ut contingit, quando à principio factis euacuationibus, & ægro inedia macetato, superuenit deinde fluxio ad partem, cuius gratia egemus sanguinis missione, uenæ minores erunt incidende, quæ

A minori cum dispendio vicium sanguinem euacuant, minor enim fit per ipsas spirituum dissipatio.

CAPVT L.

De tempore, quo debet secari vena, et de modo vtendi hoc auxilio.

Quoniam uenam secamus in vulneribus, non ut vacuemus tantum, sed etiam ut inflammationem prohibeamus, vel eius saltem augmentum, & omnino fluxionem tollamus, vel fluxionis periculum, manifestum est, cum statim inflicto vulnere adsint fluxionis, & inflammationis præludia si vultus fit infigne, ut superius expositum est, quamprimum mittendum sanguinem, nisi quod impediatur, ut mox ingessus cibus retentio fecerit, quamuis hæc minus impediatur, cum à misso sanguine liceat clystere feces educere, fit vrgens periculum fluxionis, ob idque nō fit proroganda uenæ sectio. Quinimo in maxima vrgentia sperandum est mox ingessus cibus, ut monebat Celsus. Si nullum esset in mora periculum, peracta cibi coctione detrahendus esset sanguis: sicuti, & in retentione fecu latius esset, præmittere clysterem, quo educerentur faeces.

Quod si tum uenæ sectio, tum pharmacum fuerit necessarium, nihilominus uenæ sectionem ut plurimum præmittendā esse, tanquam vniuersalis prædium, censendum est, eoque magis, quod periculum à motu ipsius sanguinis plerumque, est vrgentius, cum statim à vulnere sanguis incipiat exagitari, & ob effusionem sanguinis à parte quodammodo ad ipsam feratur consecutione quadam, & etiam attrahatur. Quod si euenerit, vrgentius esse periculum, quod à prauis succis imminet, ut quando ob prauam victus rationem præcedentem, ventriculus, & primæ uenæ prauis sentent succis, ex quibus retractis ad uenas facile fit febris praua, profectò præmittendum esset ipsum pharmacum purgans, modò id non fuerit ex validis, quibus præponenda semper est uenæ sectio, sed quod primas tantum vias euacuet, vnde & Galen. 6. morb. pop. sec. 1. tex. 5. Vbi helleboro, & uenæ sectione opus est, uenæ sectionem præmittendum dicit. Quod si à principio non fuimus vocati, nihilominus sine fluxio, & inflammatio caperit, vix nō, modò periculum sit fluxionis, secanda erit vena. Vbi fluxio prohibetur, nihil est, quod deriuationis gratia uenam secemus, cum nihil in parte continetur. Verum si genia fuerit inflammatio, sedata fluxione, vel pauco existente eo, quod influit, deriuationis gratia secanda erit, modò adsint uenæ proximæ, quæ secari possint, & inflammatio genia fuerit effectui digna, uel quod adhuc influit inflammationem angens.

Itaque primo reuellendum, deinde deriuandum, quidquid dicat Matthæus Curtius, qui deriuationem Reuulsio præponendam reuulsioni contendit, quo nihil per- præmittenda deriuationi. riculosius, tantum enim abest, ut adhuc urgente fluxione, aliquid utilitatis deriuatione ipsa sincera præstemus, ut potius maiorem efficiamus fluxionem, & magis ad partem aduocemus, unde & Galen. loquens de sectione uenæ frontis in dolore posterioris partis capitis, dicebat: Præuacuatum totum corpus sit, oportet. Sed & Galen. inueteratis ob id affectibus dicebat competere deriuationem 2. ad Glau. 7. & 6. morb. vulg. sec. 2. tex. 9. dicebat: Sursum elati, & genii affectus statim inter interiorum reuellere oportet, mox uerò & contraria horum præstare, quod est localiter euacuare, quemadmodum in his, quæ ad caput attinent, si posteriora capitis dolent, recta vena in fronte secta inuatur, quod locale tamen remedium est. Sed non est in rebus clari immorandum.

Quoniam autem quod frequentius commouetur sanguis contrariam partem, verissime est, eius motu

Num uenæ sectio semper sit præmittenda pharmaco.

Reuulsio præmittenda deriuationi.

Num uenæ magnæ an paruæ sint secandæ.

Quando
revulsio
gratia
mittitur
sanguis
par-
tienda
est
sanguinis
missio.

ad partem vulneratam facilius inhiberi, cum ipsum vel inquit aliò conuertamus, & naturā etiā affluat ad eam sanguinem transmittere, si pluries mittatur sanguis, efficaciorē futuram revulsionem existimandum est, sic enim pluries sanguinem ad contrariā, & remotā movemus. Quæ ergo sanguinis quantitas pro evacuatione, & revulsione erit mittenda, eam in plures vices partiti satis erit. Hinc Gal. lib. de cur. & per. sang. mil. cap. 12. Revulsionem, quæ sæpe adhibetur venæ secta, quāto maiorem in numero particulares auersat detractiones, tanto efficaciorē efficit. Sicuti & partiti sanguinis detractionem necesse est, quando vires imbecillæ tantam evacuationem non perferunt.

Dubitatio.

Aliqui iterationem hanc venæ sectionis ad quantum agendum reducunt, duplicemque in venæ sectione quantitatem considerant, alteram continuam, alteram discretam. Ad discretam pertinere dicunt, quod sanguis ter, aut quater mittatur, continuam verò quantitatem appellant, e.g. libram vnam, aut duas sanguinis. Sed in hac doctrina, mea quidem sententia, duo sunt manifesti errores: Vnus quidem, quod libram vnam, aut duas, & omnino sanguinis quantitatem ad quantitatem remedii sanguinem evacuationis referunt, cum potius sit ipsum indicans specificum, & determinatum, valde autem interest inter indicans, & materiam remedii. Non magis profecto sanguinis libra evacuanda est quantitas materię medicę, quālibet libra evacuanda ope medicamenti bitem expurgantis. Constat autem libram illam bilis non esse remedii materiam, sed indicans medicamentum, & illud quidem specificum, & determinatum. Quare sicut in evacuatione bilis quantitas materię medicę est quantitas medicamenti, quod bitem evacuat, ita in evacuatione sanguinis quantitas materię medicę est quantitas remedii, quo evacuator libra sanguinis. Hinc magnam sanguinis missionem dicere solemus, quia multa sanguinis quantitas evacuat, parvam, in qua modica, mediocrem, quā mediocrit. Cōparative tamē hæc omnia intelligendo, ut ad quantitatem venæ sectionis non solum attinere videatur quantitas foraminis, quod sit in vena, verum & temporis, quo foramen hians servatur, non enim videtur foramen illud venæ tantum sanguinis evacuat, nisi quia tamdiu apertum servatum est. Sic in rebus, quæ ponderi, aut mensuræ non subiciuntur, quantitatem accipere consuevimus. Vnde & in frictionibus quantitatem hoc modo mensuramus, ex temporis videlicet diuturnitate, frictionis enim vehementia non magis ad quantitatem ipsius atinet, quā vehementia pharmaci bitem exolvuntis, puta scammōij ad quantitatem eiusdem.

Alter error est, quod iterationem venę sectionis ad quantum agendum reducunt, cum tamen ad agendum perineat, quod quidem exemplo ab aliis remedijs desumpto facile est intelligere. Indicatur e.g. in febre remedium refrigerans ut tria, verum quoniam sæpē fallax est multum, & repente evacuat, vel calefacere, vel refrigerare, & omnino corpus mouere, ut monebat Hip. in Aph. propterea non semper ad remedium refrigerans, ut tria, confugimus, puta ad frigida potione, sed syrupos quotidie exhibemus, quorum decem, aut viginti refrigerant ut tria. Quis non videt nunquamque syrupum per se esse portione remedii refrigerantis ut tria. Quod si ita est, manifestum quoque est, exhibitionem illam plurimum syruporum non spectare ad quantum agendum, sed ad modum agendi, eo enim modo cogimur vi materia illa, quoniam aliter vix potest non cedere affectus, cum à natura regulari nequeat. Idem procul dubio est de iteratis venę sectionibus; quinquies fecerit vena pro revellenda humorum fluxione, quælibet earum sectionum erit

A portio materię vnius remedii revellentis, non integra materia, sed integra materia erunt omnes illæ sectiones simul. Etenim materia medicę debent habere vim remedii specifici, & determinati, affectui scilicet proportionati, ut si refrigerandum sit ut tria, materia huius remedii non erit quælibet materia, quæ aliquo pacto possit refrigerare, sed quæ possit refrigerare ut tria; quare si pro revellendis succis mittendum sit sanguis, materia huius remedii non erit quælibet venę sectio, sed illa tantum, quæ potest contrarium motum in sanguine concitare consistat autem, vnam ex illis quinque venę sectionibus per se non posse motum hunc in sanguine inducere, sed omnes simul hoc solummodo poterunt, igitur vna sectio erit portio tantum materię, & ex consequenti iteratio hæc venę sectionis non ad quantum agendum, sed ad modum agendi spectabit. Quare & talis iteratio non ab acuitate indicantis præcabitur, sicuti medicę materię quantitas, sed à passione sanguinis, veluti vrendi modus ipsius materię; quia enim sanguis non satis patitur ab vna venę sectione, cogimur vices multiplicare; & quamvis non maior quantitas extrahatur iteratis venę sectionibus, quā vna sectione, magis tamen patitur sanguis ab iteratis venę sectionibus quā ab vnicâ, quia magis commouetur, & magis affluat ad sectionis locum. Sed hæc obiter sit dicta.

In quorū vices partiri oportet detractionem sanguinis, cetèrò deseri non potest, sed iudicio prudentis Medici est relinquendum. Attamen non ignotare oportet, quanto maius fuerit fluxionis periculum, & quanto maior, & maioris momenti extiterit fluxio, quæ timetur, tanto plures detractiones esse debere, modo tamen quælibet ipsarum aliquid possit facere. Hinc Gals. Meth. 13. in adolescentē, cui rupta fuit vena in thorace, quater misit sanguinem. Sed experientia docuit & lexica, & scriptis in grauissimis casibus vltimæ admodum miti sanguinem revulsiois gratia. In vulneribus, in quibus non adeo timetur fluxio, satis erit bis sanguinem mittere. Non nihil tamen & ipsæ vires interdum faciunt ad augendum numerum detractionum, quando enim vires imbecilliores sunt, in plures vices partiri missionem sanguinis oportet, ut minore cum virum dispendio fiat evacuatio. Vnde Galienus libram tribus, aut quatuor detractionibus educimus in imbecillioribus viribus, quā in ipsarum constantia duabus tantum vicibus evacuaremus. Quando vero facienda sit iteratio, periculum pariter commonebit, quod enim maius est periculum fluxionis, & quod maior imminet fluxio, eo citius iteranda est venę sectio iuxta illud Hip. In acutis meditari eodem die, si expediat, tardare enim in talibus malum. Hoc enim non tantum de pharmaco existimandum est ab Hip. dictum fuisse, sed & de alijs præsidijs, quæ vehementiam affectus obnuere statim possunt. Hinc Gal. 1. Meth. 13. in illo iuvene, qui ex refrigeratione instrumentorum respirationi deservientium in ipsum sanguinis incidit, duobus subsequenibus diebus quater misit sanguinem. Et lib. de cur. & per. sang. mil. cap. 17. in vehementi fluxione ad oculos hora quinta secui venam, & iterum hora nona. Sed & iter, & quater, si periculum fuerit admodum præceps, eadem die poterit secari vena, & sequenti etiam die iterari sectio venę, ut bis, & ter etiam mittatur, si oportuerit, & vires permiserint. In minori fluxione, vel minori eius periculo diffusi iteratio poterit ad secundam, vel etiam ad tertiam diem. Hoc est, quod dicebat Galib. de cur. & per. sang. mil. cap. 16. Conari autem in omnibus affectibus præstat post modicam sanguinis missionem iterato mittere, interdum eadem die, si expedire videbitur, interm posttridie: Intra quartam autem diem iterationes omnes fieri debent, quemadmodum

A quo in-
dicator ite-
ratio venę
sectionis.

In quorū vi-
ces partiri
debet missio
sanguinis.

competimus obferuasse antiquos sapientes, sic enim A
perfectè complebunt materiam vnius reuellentis au-
xilij.

Prima vi-
ce plus san-
guinis est
extrahen-
dum, & sic
subsequen-
ter.

Quod verò attinet ad quantitatem sanguinis qua-
libet vice extrahendi, scite oportet, prima vice plus
sanguinis extrahendum esse, quam secunda, aut ter-
tia, & secunda, quam tertia, & sic deinceps. vnde
Galen. lib. de cur. ra. per sang. m. scap. 17. primo mi-
si sanguinem ad libras tres, hora videlicet quinta,
dein hora nona vnicam extraxit. Neque solum, quia
vires in principio sunt robustiores, verum etiam quia
tum reuellere, tum euacuare volumus, imminuitur
enim plenitudine à prima sectione, qua copiosior
sanguis educitur, periculum redditur minns, & im-
petu sanguinis ad alias partes conuocato, subsequen-
tibus parciorebus detractionibus licebit facilius motum
sanguinis ad contraria penitus auertere. Quando
tamen laborantis vires non essent penitus nobis
explostrate, satius esset, prima vice parè mittere san-
guinem, vt nobis innotesceret, quò se extendere
cuius vires.

CAPVT LI.

De hirudinibus, cucurbitulis, & scarificationibus.

Q Vando imbecillitas virium sectionem venæ,
magnum quippe remedium, haud permittit,
& tamen euacuationis, vel reuulsiois gra-
tia mittendus est sanguis, siue antea missus sit, siue
non. ad hirudines, & cucurbitulas scarificatas consu-
gimus, quæ sanguinem citra virium dispendium
euacuunt, vnaque ad partem, cui applicantur, reuel-
lunt. Hirudines quidem venis applicantur, & pro-
pterea quæ de venæ sectione dicta sunt, ad ipsas sunt
transferenda, cum earum applicatio nihil aliud sit,
quam venæ sectio quædam, seu modus quidam venæ
aperiendi. Applicantur tamen hirudines venis
hæmorrhoidalibus, quas scilicet fecare non licet.
Non solum autem sanguinis euacuatione applicatio
hirudinum reuellit, sed & peculiari quadam attra-
ctione, namque sugendo attrahunt, & ita impetam
quendam induunt sanguini ad partem venam; cum
hoc tamen, quoniam euacuatio fit paulatim, minus
reuellunt, quam venæ sectio.

Quomodo
reuellant
hirudines.

Cucurbitu-
la scarifi-
ca an for-
tius reuel-
lant.

Cucurbitula scarificatæ à venis maioribus imme-
diatè non euacuunt, nisi longæ, ac profundæ siant
scarificationes, sed à capillaribus uenis, nihilominus
fortius reuellunt ipsi hirudinibus ob violentam cu-
cubitalæ attractionem vi uacui, unde Gal. 4. Meth.
vlt. dicebat: Cucurbita est instrumentum ad vio-
lentum auctum à Medicis exagitatam, quapro-
pter quamvis immediatè à uenis maioribus non
euacuunt, à profundo tamen attrahunt. Hinc Ga-
len. 3. loc. af. cap. 4. Cucurbitulæ attrahunt humores
ad sese ex imo, ideoque illis in ualidissimis fluxioni-
bus sepiussum utitur, namque in sanguinis narium
fluxu regioni hepatis eisdem applicat lib. de hum.
com. 1. text. 13. si à dextra nare fluat sanguis; in fluxu
sanguinis ex utero eisdem sub mammis. Tribus
ergo rationibus potissimum reuellunt cucurbitulæ,
euacuando scilicet, (nam loquimur de scarificatis) atra-
hendendo ob uacuum, & dolorem inferendo; neque
tamen existimandæ sunt tantum ualere, quantum
uenæ sectio, quæ immediatè sanguinem à uenis ma-
ioribus euacuat, & retrahit. Quæ autem de contra-
rietate, & relicitudine dicta sunt in uenæ sectione,
huc quoque sunt transferenda; nam & maximum
momentum habet in admoendis cucurbitulis re-
licitudo, unde Galen. Si à dextra nare fluctat sanguis,
regioni hepatis magnam cucurbitulam applicabit; si à
sinistra, lienis regionem, ut uidere est lib. de hum. cap. 1.
text. 13.

Tribus ra-
tionib. re-
uelltur cu-
cubitala.

Quamuis hoc peculiare habeant cucurbitulæ, vt
vtriusque partibus possint applicari, vnde non so-
lum consilium sanguini, qui in latere affecto con-
tensus ad partem affectam fluere potest, vel fluit,
sed etiam ei, qui in altero latere contentus ad affec-
tum locum potest confluere: Aliud habent pecu-
liare cucurbitulæ, quod non vnâ applicamus, sed
duas, tres, quatuor, & plures, prout necessitas posu-
lat, non enim est quidam peculiaris locus, cui appli-
centur, sicuti in quibusdam particularibus locis venæ
secari solent; namque occipiti, & humeris, & dor-
so, & brachijs tam à parte domestica, quam à parte
fluestri, & natibus, & coxis, & à posteriori parte, & in
domestica earum parte, ac fluestri; pariter quoque,
& cruribus applicantur, iuxta indigentiam. Quoci-
ca maximi momenti existimanda est reuulsio, quæ
earum fit auxilio.

Cucurbitu-
la quando
fortius re-
uelltur.

Cum autem cucurbitulæ reuellant attrahendo vi
vacui, & ratione doloris, & ratione euacuationis
sanguinis, manifestum est quò maior erit vis va-
cui, & dolor maior, atque copiosior euacuatio,
vehementiorem quoque futuram reuulsionem,
vnde quò copiosiori igne admoebuntur, eò magis
reuellent, posteaquam vis vacui redditur maior, &
maior concitatur dolor. Similiter quo plures, &
profundiores sient (scarificationes, quoniam & dolor
fit maior, & copiosior euacuatio sanguinis, & a ma-
ioribus venis, eò etià fortior erit attractio, & ex
consequenti maior reuulsio. Quando etiam maiores
erunt cucurbitulæ magis attrahent, nam vis vacui
maior redditur. Quocirca indigentia reuulsiois erit
perpendenda, vt, quando hoc, vel illud agendum sit,
innotescat; vanum est enim, quando leuis est indi-
gentia, cucurbitulas admoere, quæ vehementissime
attrahunt. Derisionis gratia raro cucurbitulis vi-
tur in vulneribus, frequentius hirudinibus, eas pro-
xima parti assignendo, vnde videlicet, quæ cum parte
affecta communicet, vt sanguis per apertam venam
possit euacuari.

C

D

Scarificationibus simplicibus absque cucurbitu-
lis vtebantur antiqui, sed nostris temporibus ferè
earum vsus exoleuit. Illud tamen non ignorandum
eas lentius reuellere, quam vbi facta scarificatione
affigitur cucurbita. Si cui placuerit scarificationes
reuellendi gratia in vltim reuocare, posteaquam ead-
em Hippocrati placuerunt, & ipsas summopere
comprobauit Galen. animaduertat leues quidem, &
superficiales nullam præstare reuulsionem, sed tan-
tùm à summa cute impactum humorem elicere;
longas vera, & profundas, quæ cutin videlicet
pertranscunt sicuti copiosè sanguinem euacuunt, ita
quoque vehementer reuellere, cum præsertim non
leuis adnectatur dolor. Galen. hisce scarificatio-
nibus ad crura adhibitis, vt videre est lib. præfagium
experientia confirmatum penultimo capite. Et lib.
de cucurbitularum scarificatione cap. 20. sibi det-
traxit duas libras sanguinis, quo remedio liber à
pestilentia euasit. Mediocres uerò quæ eutem uide-
licet non pertranscunt inter utraq; medias esse, &
propterea pro maioris, uel minoris reuulsiois in-
digentia longioribus, & profundioribus, uel
minis longis, ac profundis (scarificatio-
nibus ut oportebit. Loca uerò, quibus
potissimum adhibentur scarifi-
cationes (sunt cetera, femo-
ra, nates, scapulae,
ac brachia. Re-
motas ue-
rò,
& contrarias partes semper sca-
rificandas esse, ut possint
reuellere, cuiuslibet
notum est.

De scarifi-
cationibus

CAPVT LII.

De cucurbitulis non scarificatis, & nonnullis alijs reuellentibus auxilijs.

Inter reuellentia præsidia sunt etiam cucurbitulæ citra scarificationem, frictions, alperæ præsertim, vincula, sinapismi, vesicantia, inunctiones, & huiusmodi. Cucurbitularum sæpe meminit Galen. vt lib. de hum. com. 1. text. 13. 2. ad Glau. cap. 7. & pluribus alijs in locis, ibi enim dicebat: Quocirca nos cum menstruæ purgationes vehementius, & conseritum euacuantur, & cum sanguis ex vtero fluit, sursum reuellere consueuimus, quod cucurbitula maxima sub mammis affiximus. Sanguinis verò ex natibus profluuium inita ratione contraria, hoc est, cucurbitulas præcordiis adhibentes, cohibemus. Sic & cucurbitula defensiva occipiti est, vt materiam quæ in posteriori est parte, & ad oculos comportatur, reuellamus. Reuellendi autem vim habent ratione attractionis violentæ, quæ ab ipsis fit, vt vacuum prohibeatur, & etiam doloris ratione, dum violentè caro ad interiorē earum partem attrahitur. Et vt dictum est de scarificatis, quod cucurbitula est maior, & quo pluri igne adhibetur, eo maior ab ipsa fit attractio, & maior concitatur dolor, & ex consequenti maior etiam fit reuulsio. Cum autem vacuum, vel nullum afferat virtutis dispensium, idcirco non solum pluribus in locis, & plures numero vno, & eodem tempore possunt affigi, verum & pluries in die, prout necessitas reuellendi postulat. Quare ipsarum vilis est maximi faciendæ. Videntur tamen plus conferre reuellendo deorsum, quæ sursum conflunt, quàm sursum ea, quæ deorsum, præcipuè si ad artus fiat fluxus; quando enim ad artus non peruenit fluxio, oculis optimè sursum reuellunt, ideoque Galen. in fluxu sanguinis ab vtero eas applicabat sub mammis.

De frictionibus.

Frictiones, & ipsæ reuellendi vim habent, earumque pro reuulsione faciendâ meminit Gal. lib. de hum. cap. 1. text. 13. & 2. ad Glau. 7. vbi dicebat: Veluti in vtero reuulsio erit, si venam cubiti secueris, aut cucurbitam propè mammam affixeris, aut manus calefeceris, & fricueris. Idem pluribus alijs in locis. Reuellunt autem frictions, & ob calorem, inductum, & rarefactionem, & resolutionem eius, quod in parte continetur, sic consecutione quadam sequitur sanguis, tum verò, & maxime, quoniam sanguis attrahitur versus partem, in quam ducitur frictio, inde consequitur alius, & fit contrarius inditus sanguinis motus. Quod si dolor frictionibus inducatur, hæc etiam ratione reuellent. Et ideo quod asperiores erunt, eo fortius reuellent; namque & vehementius attrahent, & maior concitabitur tum calor, tum dolor, quod verò erunt leuiore, eo minorem reuellendi vim habebunt. Multa quoque frictio fortius reuellit pauca.

De vinculis.

Vincula, & ipsa doloris ratione reuellunt, & eorum meminit Gal. citatis locis, & calidi lauacri, dicebat enim: Aut manus calefeceris, & fricueris, & deligaueris. Et com. 1. in lib. de hum. text. 13. Cumque morbus thoracis, & stomachum petit, tunc manus, ac pedes adhibita visunt vinculis excipiedi, vt quod molestum est, illuc reuellatur. Cum ergo dolorem inferendo reuellant, manifestum, quo arctiora erunt vincula, eo fortius reuulsora: sed cauere oportet, ne adeo constriuantur, vt parti necem afferant, ideoque ne pars ob vinculum vitalibus spiritibus priuetur, curandum erit, ne æqualiter partem comprimant, & adstringant, quod assequemur supposito ipsi vinculo duobus, aut pluribus locis aliquo corpore, quo vinculum aliquibus in locis à parte arceatur,

A cuiusmodi esset lignum ad digitum crassitatem circiter, quando videlicet vinculis fortissime volumus adstringere.

Sinapismi, & vesicantia reuellunt, & attrahunt calefaciendo, doloremque inferendo, eorum meminit Gal. lib. de hum. loco citato, dicebat enim, si redundantia ad caput, aut ventrem feratur, medicamentum mordacia manibus, pedibusque admoda reuellere contrariam in partem solent; verum ex vesicantibus duplici ratione fit reuulsio, & vi scilicet ipsius medicamenti vesicantis, & post remotionem medicamenti ab inducto ulcere. Quod si aeribus irritetur medicamentis, & quodammodo inflammetur, ratione doloris, & inflammationis fiet maior reuulsio, inflammatio enim veluti cucurbitula attrahit, ut dicebat Galen. pulvis autem euphorbii est maxime ex usu, item pyrethri, sinapis, pipæris, & huiusmodi. Sinapismi parantur ex sinapi, pipere, nitro, nasturtio, pyrethro, staphisagria, & huiusmodi ad unguenti, vel emplastrum, vel cerati formam cum idonea materia redactis. Materiam pro unguento præstabit cera, & olei aliquod calefaciens, vel unguentum eiusdem qualitatis; pro emplastro carica, emplastrum apostolorum, & huiusmodi. Pro cerato oleum calefaciens, cum ceta, & resina, vel cerato quopiam. Solent parari frictions asperis linteis acerbis liquoribus madefactis, cuiusmodi est acetum, quod fal. pipæris, pyrethrum, sinapi, euphorbium, & huiusmodi acra receperit, & fit fortissima reuulsio. Vesicantia parantur ex flammula Iouis, radice ranunculi tufis; item ex cantharidibus additis etiam rubificantibus, & fermento, ac caricis, nec non & aceto, vel melle scyllitico, vel atacadino melle, quæ, præter id, quod adiuuant, formam emplastrum præstant. Verum quoniam talibus reuellentibus potissimum vitium in grauius vulneribus capitis, idcirco eo in loco diffusius de iis pertractabimus.

Quamuis autem dixerimus calorem, & dolorem attrahere, & ex consequenti reuellere, non est existimandum fieri hanc attractionem per se, sed per accidens; cum enim ignis hic noster suo calore, quem in summo obtinet, non attrahat, neque de aliis calidioribus existimandum est, quod trahant: sed hæc fuere explicata, cum de causis fluxionis pertractaremus. Pariter neque vacuum attrahit, neque enim datur. Sed ne deur vacuum, necessarium egrediente vno corpore ab aliquo loco, aliud succedit, & propterea abusu dicitur vacuum attrahere.

In his autem reuellentibus præsidijs quæ de reuulsione in vniuersali dicta sunt, considerate oportet, vt videlicet quando iam inflammationis cepit, non solum ad contraria applicentur reuellentia, & ad oppositum latus; verum etiam seruetur altera restrictio. Modò autem vno horum reuellentium præsidiorum, modò altero vi oportebit, prout ægrotus permittit, & necessitas postulat. Et tandiu in vñ reuellentium persistere oportebit, quamdiu perdurabit fluxio, vel fluxionis periculum, & vires perferent. Licet enim ea reuellentia, quæ citra euacuationem sensibilem operam suam præstant, minus viribus officiant, non est tamen negandum, quin & aliquid detrimenti inferant, cum & insensibiliter euacuent, & plura dolorem inferant, dolor autem vires fatigat. Reliqua in vñ reuellentium obseruanda peti debent à capite. De sistenda fluxione.

CAPVT LIII.

De purgatione in vulneratis instituenda.

Quamuis communiter connumeretur purgatio inter ea præsidia, quæ assuam humorum ad vulneratam partem prohibent, tam eorum, qui inflammationem efficiunt, quam eorum, qui excre-

Sinapismi, & vesicantia, vt reuellant.

excrementis scatentia faciunt vlcera, atque putredinosa, vt pote quæ quod influere deberet, à corpore educat, & auertat, nihilominus non desunt, qui canepius, & angue eam in vulneribus fugiunt, hac potissimum mixta ratione, quod humores commouet, & ad fluendum paratos reddit.

Verum, si huiusce quæstionis voluerimus arbitros Hippocratem, & Galenum, tollitur protinus omnis ambiguitas namque Hipp. lib. de aff. tex. 37. hæc habet: Vulneratos fame affligito, & ex aluo, quæ iniunt, subducito, aut per clysterem, aut pharmaco infra purgante exhibito: quibus quidem verbis duo præcepta proponit, vnum est, vt prohibeamus, ne generetur materia fluxionis, qua ratione iubet, vt vulneratos tenuiter victemus, ne succorum copia generetur, qui siue boni sint, siue mali, valent negotium facessere: de malis quidem manifestum est, à bonos quoque noxam interdum inferre, si quæ antea diximus, in memoriam reuocetur, erit periculum, generato enim ampliori sanguine, is fertur in eadem quantitate, qua antea sanatis temporibus, ad vulneratam partem, & forsitan etiam maiori, posteaquam natura, vt quod non oxium est, fortius expellat, asolet sanguinem copiosorem, & spiritum in afflicta partem exprimere, natura vero partis imbecillis nequit tantam sanguinis copiam conficere, quam antea, vnde inflammatōes, & putredines. Alterum præceptum est, vt quæ materia adeit iam in corpore fluxionis, ea tollatur, & etiam reuellatur, & propterea purgationem per alium præcipit, quod tuncque clyster non sufficiat: sufficit enim vel ob parum quantitatem existentis succi, vt quando corpus est eucratum, vel ob minus vrgens periculum, vt quando vulnus non est ex magnis, non enim ibi intelligit Hip. quod semper sufficiat alterum duorum, vt liberetur præstare, vel scilicet clysterem initiare, vel purgans pharmacum exhibere, sed in leuiori periculo vult clysterem adhiberi, in fortiori vero, & vrgentiori ad purgationem se transferre. Sicuti & ipse quandoque non solum purgationis vice, verum etiam loco m. sionis sanguinis vitur clystere aceto. lib. quoque de vlcibus Hipp. purgationem in cura vulnerum proponit, dicebat enim tex. 4. Depurgatio ventris deorsum plurimis vlcibus confert, & in vulneribus, quæ sunt in capite, & in ventre, & in articulis, & in quibus cotropio, nisi periculum est, & in his, quæ contusa sunt.

Gal. non minus in vlcibus purgatione nos vti oportere censet, dicebat enim 4. Meth. 6. Vlcibus omnibus, & vulneribus, quoties præualida sunt, purgatio est vtilis, vnde ibidem subiungebat: Vbi tendines, nervi, & carne vacua, atque ossa loca sunt, hic doloris, vigiliarium, conuulsionis, & delirij periculum instat. Hæc ergo omnia, & quæ futuris, vel deligatura indigent, alui purgationem desiderant, & quæ vitiosi succi sunt ioboles.

Alii non quæcumque purgantia reprobant, sed valdè tantum leuioribus enim, quæ lenientia appellantur, vtendum censent. Fortiori siquidem alium humores exagitare, & ad fluxionem commouere. Quapropter & in articulis fluxionibus, vrgente ipsa fluxione, quamuis humor influens sit bilis, vna cum pituita, atramen à purgatione abstinemus, dicunt, quia magis præcipit humores ad articulos. Quod si Hipp. & Gal. decreto stare voluerimus, isti quoque redarguendi videntur, posteaquam dum Hipp. & Gal. loquuntur de purgatione, intelligunt semper de ea, quæ per purgatio est, qua scilicet selectiue educuntur succi, vt omnibus patere arbitror qui in Hip. & Gal. doctrina sunt versati. Et quod ad hanc rem attinet, certum est eos intelligere de ea purgatione, quæ ad propositum finem asequendum facit, at hæc est purgatio selectiua, non lenis illa, purgant enim Hipp. & Gal. in magnis vlcibus, vt inflammationem, & assluxum succorum prohibeant,

A quod fiet, si calidi, & tenues succi, ex quibus totus sanguis ad motum proclius redditur, euacuantur, & etiam reuulsio fiat ope attracticis facultatis medicamenti purgantis, palam autem, hoc præstari posse ab iis tantummodo, quæ verè euacuant. Hæc manifeste videtur sententia Hip. nam lib. de frac. text. 48. com. 3. in fracturis ossium cum vlcere maximi momenti, veratrum exhibebit non ergo intelligendum venit Hip. de leniente purgatione. Idem sentire videtur Gal. 4. Meth. 6. vbi expresse meminit de purgatione huius, vel illius succi pro ratione redundantiæ, i dicit enim, Quin etiam si iis, quæ iam dixi, illud quoque adicias, nempe quod ipsum, qui redundat, succum vacuandum esse Hipp. suadet, aliàs sanguinis detractionem adhibebis, cum videlicet is vincit, aliàs pharmacum, quod ad bilem flauam, vel atram, vel pituitam educendam vim habet, dabis. Neque aliter intelligi potest Gal. nam quæ eo capite propter magnitudinem morbi vult adhibendam esse purgationem, hanc statuendam esse pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ profectur: ergo purgationem consilii Gal. propter magnitudinem morbi, vtique remedium aliquod magnum sit id oportet, siquidem remedia debent esse morbis proportionata, at non erit magnum remedium, si leniens fuerit, sed tantum, si fuerit eligens. Sed quoniam isti doctrinæ Hip. & Gal. parum videntur addicti, rationibus rem agamus. Videndum igitur, an in vulnerato reperitur quod indicet huius præsidij genus, numque adeit quidpiam, quod prohibeat, etenim si quodpiam præsidium in vsum sit reuocandum, adesse oportet, quod illud indicet, abesse vero, quod prohibeat, & hac nulla est potior via inuestigandi, an conueniat aliquod remedium propositum, nec ne.

Supponendum igitur nobis est ex Gal. 1. Aph. 2. & com. 1. in lib. de hum. tex. 12. Purgationem esse euacuationem humorum à sanguine diuerforum qualitate peccantium, seu nocentium, quæ quidem ope pharmacorum attractum sibi proprios, & peculiare succos perficitur. Si more Medicorum loquamur, qui communiter statuunt, & hoc Hipp. & Gal. sæpè docuerunt, purgantia pharmaca euacuare attractendo à proprietate totius substantiæ proprios, & peculiare succos. Quod tamen in dubium fortan posset reuocari, cum videamus vim purgatiuam ipsas venas petere, vt appareat in iis, quæ infantes abluant, nam si pharmacum fumpserint, lac earum vim purgandi infantem acquirit, quod aliunde prouenire non potest, quam ex vi purgatiuæ pharmaci, quæ venas adierit, & cum sanguine permixta, atque ad mammillas lata lac ipsum ita affecerit. Constat autem, si vis expurgatiua esset facultas quadam attractans, lata illa ui ad venas, & ad vacuandos succos, impedimentum iri potius expurgationem, vt proinde non ab re suspiceretur nonnulli medicamenta purgantia potius expellendo purgare, quam attractando.

Sed hæc obiter, nec multum refert, quantum ad rem præsentem attinet, siue expellendo, siue attractendo purgent pharmaca. Communem tamen loquendi vim seruabimus. Manifestum est ergo, dum ope medicamenti fit purgatio, fieri motum succorum ad intestina ipsa, neque solum eorum, qui euacuantur, sed & aliorum succedentium, vel vi vacui, vel ab iis, quæ peculiariter attractantur, raptorum; quamuis enim facilius communio euacuet bilem, nihilominus in hoc motu & ipse sanguis, & alii siccis impetum quandam assumunt ad intestina, & idcirco fit etiam partem qua de causa vergant succi, vi purgationis retrahuntur. Hæc est ratio, quod antiqui sapientes non solum euacuationis gratia purgationem instituendam dixerunt, sed & reuelli. Vnde Gal. 4. Meth. 6. Desiderant ægri purgationem non modo vt quod noxiū superuacuum, quo vrgentur, educat, sed etiam

Hippocrates purgationem præcipit in vlcibus, & explicatur locus ex lib. de affect. tex. 27.

Galenus laudat purgationem in vlcibus.

De qua purgatione intelligendus sit Hipp. Gal.

Nare vera purgationis attractant proprios, & si bifamiliares succos.

Quomodo reuellant purgantia.

etiam ut quod tum ad diuersum trahatur vacuet. Et A
1. com. in lib. de hum. tex. 12. Purgatione opus habent
agroti non modo quia humorum redundantia, quæ
noxia est, expurgatur, sed etiam ut auertatur, & euacuetur.
Et lib. de cur. 12. per sang. mil. 8. In iis quibus
pars quæpiam grauiter icta est, aut vteunque aliter
incipientem habet phlegmonem, curationem ab in-
anitione aulpicatur, si eam fore magnam suspica-
mur, aut purgant exhibito, aut vena incisa, prout
alterum altero magis conuenire videbitur. Et 6. de
comp. med. secundum loc. At verò venam secare eis,
qui suffocantur, & eluere forti, atque acri clystere,
& purgatoria exhibere gratia euacuandi totum cor-
pus, & transferendi in ista humorum momentum,
qui ad affectas partes feruntur, rationabile est, &
multa experientia indicatum, ac cognitum. Et 3.
Meth. cap. 2. loquens de reuulsionis peragenda in
phlegmone, dicebat: At vomitu uti pudibundis la-
borantibus in diuersa reuellens auxilium est. Eadem
ratione in omnibus, quæ circa caput accidunt, pur-
gatio ad contrarium avertit. Vnde & paulo superius
vna die sanatos testatur sola purgatione per aluum
nonnullos ex iis, quibus oculi tentari phlegmone
ceperunt. Et lib. de hum. fec. 1. com. 13. In omni, in-
quit, vlcere, cui igitur facer superuenit, purgandum
corpus est, quia vlceri maxime prodest, siue id per
superna, siue per inferna fiat. At nobis eandem obser-
uandam esse distinctionem tradit, ut scimus ad ea
loca materiam esse reuellendam, ad quæ maxime
vergit, quare si fluxio vehementer feratur, eam ad
contraria reuellemus, ut si in superioribus vicus sit,
per inferna purgemus, si in inferioribus consistat,
superiorem ventrem vacuemus. Eadem fere habet
4. Meth. 6. & com. 2. in lib. de frac. tex. 27. dicebat:
Non solum ea ratione, ut excrementa expurgentur,
veratrum bibendum tradi iubet, sed etiam ut reuel-
lantur. Multa alia Gal. loca possent adduci, quibus
reuellendi gratia purgationem adhibet, sed cum vni-
usque ea facile possit per se inuenire, non ero in
hac re longior.

Hip. pur-
gationes
autem re-
uellendi
gratia.

Non minus Hip. reuellendi gratia purgationem
adhibuit, ut passim apud ipsum licet obseruare. Cur
enim 6. Apli. 31. dolores oculorum medicamenti
potione solui affirmat, nisi quia reuelluntur succi
ad oculos influentes? cur lib. de frac. com. 3. tex. 48.
in oculorum fracturæ femoris cum vlcere veratrum,
& illud album ex mente Gal. exhibet, nisi ut reuel-
latur lib. de art. tex. 76. in luxatione cum vlcere di-
gitum pedis proponit pharmacum sursum pur-
gans, nisi ut reuellatur cur lib. de vuln. cap. 1. crysipe-
las vulneri capitis superuenit, præcipit ut deur
medicamentum bilem euacuans? Quare firmum fit hoc
fundamentum, purgationem euacuare aut per su-
perioiorem, aut per inferiorem ventrem vitiosos suc-
cos à sanguine diuersos, & ad naturales partes re-
uellere.

Secundum
suppositum

Supponendum secundò, quod in vulnérato, quæ-
vis prius succi à sanguine diuersi nullam sensibilem
inferrent molestiam, atque re vera non essent vitio-
si, nihilominus possunt fieri noxii, & facile in ma-
gnis vulnèribus impetum accipiunt ad vulnèratam
partem, cuius potentiam opprimunt sua quantita-
te, eoque magis cum iam pars facta sit ob vulnus
imbecillior, unde cum nō possint ad ipsa regi, inflama-
tionem, & putredines concitant. Feruntur autem
ad vulnèratam partem iis de causis, quas capite de
vulnèris effectibus in vulnèrata parte sumus diligen-
ter perscrutati, in quibus recensendis nunc non est cō-
terendum tempus. Si uerò in vulnèrato præexistant
vitiosi succi, ut, quando corpus est cacochymum,
longè facilius etiam ad vulnèratam partem con-
fluunt, tum quia ipsa est imbecillior in cacochymo,
tum quia natura, quod superuacuum est, solet sem-
per ad imbecilliorē partem propellere, quæ cum

fit tunc temporis, quæ vulnèrata est, vitiosos succos
ad ipsam facili negotio transmittit, hinc putredines
& inflammationes, & alia mala. Ex quibus elici po-
test non in omnibus vulnèratis æquale esse inflama-
tionis, aut putredinis, aut alterius mali pericu-
lum, quamvis vulnèra & ratione propriæ essentia,
& ratione dignitatis sint æqualia, sed in iis, qui plu-
ribus, ac prauioribus succis sciant, longe maius est
periculum, ratio est in promptu; nam quò maior
adeest materia fluxionis, eò pars (sui natura est ad
accensendam fluxionem paratior, & quò natura prom-
ptius transmittit humores ad partem vulnèratam, eò
facilius existimandum est dicta mala posse euenire:
quæ omnes conditiones magis reperiuntur in iis,
qui pluribus, & magis prauis succis sciant, namque
plethorico existente corpore, præterquam quod co-
piola adeest fluxionis materia, natura etiam non
ogensalimenti minime retinebit, sed promptè ad
partem vulnèratam sanguinem copiosiorē trans-
mittet. Quod si prauis succis fit referunt corpus,
sumpta à vulnere occasione, conabitur sarcinam,
qua premebatur, & infestans succos in ipsam vul-
nèratam partem, ut imbecilliorē, depouere, & eò
magis id accidet, si vulnèratus acris fuerit sensus, aut
ipsa vulnèrata pars ex iis fuerit, quæ exquisito sensu
sunt præditæ. Hinc Gal. 6. Meth. 2. Fingamus quæ-
piam ad nos venire, cui tantum cutis ac sit puncta.
Hunc hominem, si is sit, qui faciliè vlcerat,
sanescunt, etiam si citra medicamentum, nudoque
membro ad opera coniecta dimittas, nihil sentiet
mali: sin cui difficulter sanantur, primum quidem
dolebit, post etiam tū pulsus particula infestabitur, tum
phlegmone. Et paulo post: Non ignari quod qui
vel plethoricus est, vel vitiosis succis premitur, vel
acris est sensus, vel horum quibuscumque, omnibusque
premitur, phlegmone tentabitur, qui contra est af-
fectus, nihil mali sentiet, &c.

Tertiò supponendum, quod præsidia debent esse
morbis æqualia, & ideo magnus morbus magno in-
digeat præsidio. Hoc nulla videtur egræ probatione,
cum fit axioma in arte medica, qua ratione dicebat
Hip. 1. Aph. 5. Extremis morbis extrema remedia
optima sunt.

Conclusio 1. In magnis vulnèribus, prauis succis
in corpore existentibus, ne ii ad vulnèratam partem
confluant, necesse est ipsos & euacuare, & reuellere;
quatenus enim vitiosi sunt, euacuare posulant, qua-
tenus verò ad vulnèratam partem confluunt, reuel-
li, quod cum purgatio sola præstet, ut supra ostensum
est, nam purgantia pharmaca & euacuant, & vim ip-
sis inferunt, necesse quoque est fieri in talibus vul-
nèratis adeest indicans purgationem, & quatenus
est remedium euacuatiuum, & quatenus est reuel-
lium præsidium.

Conclusio 2. Vbi maius est inflammationis, seu
fluxionis periculum, cum remedia debeant esse affe-
ctibus proportionata, iuxta tertium suppositum,
validiori remedio ipsi occurrendum, sicuti quando
leuius est periculum, leuiora sunt tum præsidia. Ob
id si maximum fuerit vulnus, & præceps fuerit flux-
ionis periculum, eiusque lethalis, ut quando corpus
est validum, cacochymum, vulnus dolorosum, &c.
sicuti indicabitur valdè præsidium tum euacuans,
tum reuellens, ita conuenient medicamentum fortiter
purgans. Hinc Hip. lib. de frac. tex. 48. com. 3. Vbi
verò reponis, veratrum molle bibendum dare oportet
eandem diē, si eadem die potest fieri. Et inferius
tex. videlicet, 50. Et quibus ossa reposita non fuerint,
his eadem exhibenda purgatio. Agebat in eis Hip.
de fracturis cum vlcere femoris, & brachii in quo os
extra eminet, ideoque maximum, & præceps immi-
net inflammationis, & corruptionis periculum, cuius
gratia dicebat: Hi nō valde superflues euadunt; nā &
ossa magna sūt, & multū medullæ habet, & que simul
vul-

3. Suppo-
situm.

In vulnè-
ratis adeest
indicans
purgatio-
nem.

Vulnèratis
possunt
conuenire
fortia
purgan-
tia.

vulneratur, multa sunt, & magni momenti, & nervi, & musculi, & venæ. Et si quidem repositus conuulsiones accidere solent, si verò non reposita sint, febres acutæ, & biliosæ, & singulosæ oboriuntur, & denigrantur: non minus autem superflites euadunt hi, quibus reposita non sunt, neque tentatum est, vt reponerentur: En quàm præcepis imminet fluxio? quam ut prohibeat Hîp. non blandum medicamentum exhibet, nec tamen omnia blanda decrant tunc temporis, namque lib. de nat. mulieb. nec non 7. epid. in historia filii Cidis, & Andrez. Et 1. acut. text. 45. de Mercuriali meminit. Non deorat ipsi lac asinum, quo sæpè vitur ad subducendam alium, sed veratrum ipsum medicamentum validissimum exhibet; extremis enim morbis extrema remedia sunt optima. Similiter lib. de frac. text. 27. com. 2. in calcis luxatione veratrum ad reuellendum, ut testatur Gal. in corn. illius loci, illudque album exhibet. E conuerso in leniori periculo, ut, quando vulnus non est aded fluxioni expositum, neque corpus vtiotius succis aded scateat, leuiora conueniunt. Vnde Hîp. agens de luxatione digitorum pedis cum ulcere text. 76. dicebat. Postea quiescere quàm maximè conuenit, & decumbere, ac paucò cibo vti. Melius etiam pharmaco sursum purgante leui aliquo vti. Ecce quomodo ubi leuius est periculum, leuius etiam proponit medicamentum?

Corporis
bus poris
non conueniunt
purgantia.

Conclusio 3. Si daretur corpus, in quo non adesset vtiotius succi, huic non conueniret purgatio, etiam si vulnera essent magna, hinc Gal. 6. Meth. 2. Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantum cutis acut sit puncta: hunc hominem, si is sit, cui facile vulnera sanescant, etiam si citra medicamentum, nudoque membro dimittas ad opera consueta, nihil mali sentiet, sin cui difficulter sanetur, primum quidem dolebit, postea etiam tum pulsu particula infestabit, tum phlegmone. per eum enim, cui facile vulnera sanescant, cum intelligit, qui neque plethoricus est, neque succis vtiotius refertus; namque inferius modum tradens cognoscendi eum, cui facile vulnera sanescunt, & cui difficulter, subiungit: At Empyricus examinando, pere vntandoque hominis naturam discit, nos verò tum ex huiusmodi examinatione omnibus his usi, quæ per experientiam inueniuntur, tum nihilominus ex ijs notis, quas de boni succi, malique natura habemus, præterea de ijs, qui acris, hebetique sunt sensus, tum plenitudine grauius, modiceque se in succis habentibus, non ignari, quod qui vel plethoricus est, vel vtiotius succis premittitur, vel acris est sensus, vel horum quibuscumque, vel omnibus premittitur, phlegmone tentabitur, qui contra est affectus nihil mali sentiet. En quomodo ei qui probe est affectus, nec ullo vtiotio succo premittitur, non est opus purgatione? Idem clarius ex eodem Gal. colligi potest eodem loco, nam de nervi punctura pertractans, dicebat: Aduertit namque ubi punctus nervus esset, ei ex sentienti, quod obtinet, acumine necesse esse tum dolorem incidere quam reliquis partibus maiorem, tum ex necessitate phlegmone consequi, nisi quis & medelam dolori inueniret, & phlegmonis generationem proliberet. Rationabile igitur mihi visum est, cuius quidem vulnus apertum, inglutinatumque custodire, quo per id ex nervo vulnerato sanies efflueret, totum verò corpus superuacuis humoribus liberare: ac ne quis dolor vulneratam partem urgeret, in primis solitudinem habere. Qua verò ratione à superuacuis humoribus liberandum sit corpus, inferius subiungit, dicens: Tutius verò fuerit etiam si quis cutem latius incidat, ac totum corpus sanguinis missione inanari, vti que si fortis sit vitus. Si verò vtiotius succis repletum corpus sit, protinus purget. Ecce quomodo non purgat in punctura nervi, nisi corpus vtiotius succis careat? alias enim sibi satis est missio sanguinis. Vnde & Gal.

lib. de frac. com. 2. text. 27. Porro quod excrementitios humores tum euacuare his, qui ita affecti sunt, tum etiam ad contraria loca auerti suum opere conducant, satis euident est. Neque immerito, cum enim non adsit in corpore quiddam superuacui à sanguine diuersum, quod à natura possit transmitti ad vulneratam partem, tantquam imbecilliorum, vntum est pharmacis corpus exoluere iuxta illud Hipp. 2. Aph. 36. Qui salubritate habent corporis per medicamenta euacuat citò exoluntur. Et 37. eundem. Qui bene se habent corpore, difficile ut ferunt medicationes. Vnde Gal. in com. Aph. illius 37. dicebat. Hos, qui bene se habent corpore, inquit, difficile ut ferre medicationes, nam & vertigines, & tormina patiuntur, & difficile his purgatio procedi, & præterea celeriter exoluntur. Fiant autem hæc omnia purgantem medicamentum proprium quidem attrahere humorem appetentes, suam bilem videlicet, aut atram, aut pituitam, aut aquosam superfluitatem. Quia verò isti non adsunt, sanguinem colligatque carnes, vt ex ipsis proprium attrahat humorem. Et com. 1. in lib. de hum. text. 12. Sanos, & in quibus nihil redundat, purgare non oportet, quomodo enim decet accommodatam naturæ, & culpa vacantem materiam auferre? immò verò præterquam quod id cum molestia, & labore facies, non mediocri noxæ consequetur; quidquid enim per vim quidpiam facit, id dolores, labores, interdum etiam animi deficietiones, & partium exolutiones, aliasque molestias inuere cōducunt, euacuatis tu quidem, sed quidpiam naturæ accommodati, & quod rei essentiam attingat, detraheret. Verum, si in homine aut pituita, aut flaua bilis, aut alius quispian humor redundaret, tunc erit optima euacuatio. Denique non adsit in corpore, quod purgationem indicet, ergo non est purgandum.

Sunt tamen quidam, qui contendunt omnibus vulneratis, vulnerem tamen existentem magno, competere purgationem, etiam si omnino corpus sit mundum; dicunt enim bilem ob sit calorem, & tenuitatem facillimè ad vulneratam partem confluere, vt ergo motus hic præpediatur, purgandum esse aiunt, tum vt materia fluxionis auferatur, tum etiam vt reuulsio fiat, immò ob solū motum dicunt competere purgationem reuellendi gratia, cum purgatio contrarium motum molliat, & ad contraria retrahat. Quæstio hæc logica omnino est, namque dari corpus à superuacuis penitus liberum, potius fingi potest, quàm quod censendum sit in rerum natura reperiri, sicuti neque datur summa sanitas ex Galeni decreto: attamen supposito eiusmodi corpore, istud feligenti pharmaco purgandum non esse audacter assererem; id verò, vt omittam incommoda, quæ purgationem perfectè sanis adhibitam comitantur, quoniam in tali corpore satis reuulsit à vulnerata parte detractio sanguinis. Cum enim tunc temporis non adsit vili ea bilis copia, quæ requiritur, vt continuatur proportionata, & omnibus numeris absoluta sanguinis massa, neque etiam periculum est, vt sola infloar, vt quæ nec calidior est, quàm par sit, nec tenuior. Retinebitur ergo à natura non aliter, ac sanguis, quia est de integritate massæ sanguinæ, quocirca si per sanguinis missionem fiat reuulsio, neque verendum erit de bilioso sanguine, quod fluxurus sit. Aliter dicendum est, vbi in quopiam maior bilis copia, & tenacior sanguis generatur, profectò necesse erit in hoc exuperantem bilem educere; nisi enim educatur, poterit facillè à natura expelli ad vulneratam partem, vt onus, quo premebatur, deponat, vel id, à quo molestia afflictabatur, expellat. Sed paulò interius rem consideremus.

Fluxionis causæ, & occasiones partim referuntur in partem recipientem, partim in transmittentem, & vias, per quas sit fluxus, vt superius explicauimus, si de iis videlicet loquamur, quæ ab ipso affecto corpore

porē procedunt, modō in corpore temperato pars A non est neque nimis calida, neque nimis dolens, quæ duo sunt principia attractionis, vt more medicorum loquar (ostensum enim est re vera neque dolorem, neque calorem attrahere, sed solummodo reddere partem dispositam ad recipiendum) non est enim nimis calida, quia talis redditur ab affluxu succorum calidorum in vulnerato: neque nimis dolens, quia neque est nimis exquisiti (sensus, sed medicis, neque dolent vulnerata partes, nisi aut permanente causa, quædam externa continuū adhuc soluens, aut alteratio contingat ab aere, ita vt partes interne nondum acrem expertæ, eidem diutius exponantur, aut ab aliquo alio ambiente, vel ob affluxum succorum, quare parua est occasio principii fluxionis, quantum spectat ad partem recipientem ratione attractionis ex dolore, vel calore, maior fortasse ex attractione, quæ fit vt vacuationis, cum enim sanguis è vulnerata parte effluit, consecutione quadam, ne vacuum detur, & alibi allatis de causis, sanguis ad vulneratam partem mouetur, quia ratione fieri potest, vt maior quantitas influit, quam à parte regi possit, natura perperam operante ob affectionem. Sed quibus harum causarum fiat fluxio, non maior est ratio, quod influit bilis, quam totus sanguis, sed totus sanguis mouebitur, vnde pro sui reuulsione non opus erit expurgante pharmaco, sed vene sectione. Quatenus verò ad eam fluxionem, quæ fit ob transmissionem à toto, vel parte aliqua ad imbecilliores partem, vtiq; hac ratione fluxio contingit, quando natura ut quantitate humorum premitur, aut qualitate irritatur, cum autem in temperatissimo corpore neque humores quantitate exuperent, neque qualitate sint infensi, neque in eodem erit hæc occasio fluxionis, bilis enim quantum sit calidior, & tenuior, & ad fluxionem sui natura paratior, attamen cum non exuperet, sed in conuenienti proportionē se habeat ad sanguinem, & ei sit commista, & naturaliter se habeat, non est, quod natura eam à sanguine separet, vt solum expellat. Nisi quis velit à seipsis humores moueri, quod tamen falsum esse cuiuslibet in rebus philosophicis vel medicis eruditio, patere potest, quidquid enim mouetur à seipsis, diuiditur in partem mouentem, & in partem innotam, vt testatur Aristoteles in 8. Physic. Hoc quomodo in competat humoribus ipsi videant, & quamuis vbi humores ebulliant, fluere consueverint, attamen neque tunc à seipsis mouentur, sed non aliter ac aqua ebulliens vi ignis mouetur: Verū in vulnerato, vt tale est, non adest hic in humoribus feruor, relinquatur ergo humores in ipso fluere, aut quia attrahantur à parte vulnerata, vel quia transmittantur ab alijs partibus ad ipsam, tanquam ad imbecilliorē.

Quamobrem concludamus, quod cum in vulnerato temperatissimo bilis ab alijs humoribus separata nequeat confluere, neque etiam pharmaco purganda est, eo siquidem exhibitio, cum non addit nisi bilis necesse sit, non poterit fieri, nisi praua purgatio, vt superius dictum est. Idem prolescti sentendum est de ea plethoræ specie, in qua vel solum sanguis redundat, vel omnes humores ex æquo sunt adacti; eadem enim est ratio. Quod si Gal. quandoque plethoricæ dispositioni purgatione succurrat, vt videre est 4. Meth. 6. interpellandum est Gal. decretum, non de vera, sed de spuria plethora. Quamuis ergo Hipp. lib. de frac. veratrum purgandi gratia in vulneribus cum fractura proponat, non est existimandum in quouis corpore voluisse Hip. exhiberi veratrum, sed in eo tantum, quod prauis sicis leatæ, à absurdo enim est credere, cum præcepisse nos vt helleboro in puris corporibus, qui 4. Aph. 16. dicat, carnes sanas habentibus helleborum esse periculosum, eo quia consulsionem faciat, vnde & Gal. in com. eius Aph. dicebat: Habet namque helleborus istud præcipuum consulsionē facere propter operationis vehementiā.

Supponit ergo Hip. peticulum ingens lethalis fluxionis ad partem ob prauorum succorum abundantiam, quos vt euacuet, & reuclat forti remedio, veratrum vult exhibere.

Nec obicit quispiam purgationem non solum conuenire propter vitiosos succos fed etiam propter vim morbi ex Gal. decreto, quia ratione dicebat com. 1. in lib. de hum. et. 12. & 4. Meth. 6. Quemadmodum sanguis et propter magnam ipsius copiam, & morbi magnitudinem mituitur, sic & purgatio propter alterius cuiusdam humoris redundantiam, & morbi robur adhibebitur, & paulo post, purgationes sunt peritiles, & cum morbi magni sunt, & cum quibus permagna iuncta est humorum redundantia, vnde superius dixerat etiam ex Hip. sententia: B Scopus. qui in omnibus morbis ad purgationem indicanda præstat cæteris, is est, qui ab affectus magnitudine sumendus est, non enim interlegendum est, Gal. velle in morbo magno, vt magnus est, purgandum esse, ita vt morbi magnitudo sit indicans purgationem, quippe hoc non esset propriis decretis congruens; cur 1. Aph. cap. 23. asserit in magnis doloribus nullum maius inueniri remedium, cum vique ad animi defectionem euacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare conueniat? Cur in syncho sanguinem mittendum ait, non purgandum? Denique cur in magnis morbis modō mittit sanguinem, modō purgat, & tamen, si morbus magnus, vt magnus est, indicaret purgationem, nulla esset habenda distinctio, fed omnibus æqualiter conueniret? An melius est dicere Gal. in magnis morbis modō mittere sanguinem, modō purgare pro ratione peccantis succi? hoc enim sibi videtur velle illud, adhibita distinctione, an mittere sanguinem, aut purgare oporteat, & illud etiam, quod lib. de cur. rat. per sang. mis. dicebat, incipiente videlicet phlegmone curationem ab inanitione aspiciamur, si eam fore magnam suspicamus, aut vena incisa, aut purgante exhibito, prout alterum altero magis conuenire videbitur.

Itaque sic censere intelligendum Gal. sententiam, videlicet purgationem conuenire & propter vitiosos succos, vt euacuetur, etiam si morbum actō non faciant; vel, si adest morbus quispiam, non semper purgandum esse, sed tunc, quando ipse magnus est, quoniam vt magnum remedium non competit in quouis leui morbo, sed in magno, magnum enim remedium magnis competit morbis, ideoque volentes in morbis purgare pro scopo habeant magnitudinem morbi, vt quæ magnitudinem remedij indicet, quod remedium est purgatio, quando vitiosi succi à sanguine diuersi morbum faciunt, vel etiam facturi sint, vel sanguinis missio, quando usum se habeat ex parte sanguinis, & hæc est distinctio, quæ adhiberi debet, ut sciamus, quando purgare, & quando mittere sanguinem oporteat.

Et si interius rem perferentem, magnitudo morbi non erit vter indicans magnum remedium euacuans, fed potius signum morbosæ materię vehementis peccantis, ob idque indicantis magnam euacuationem, atque aut per sanguinis missionem, aut per pharmaco purgans pro diuersitate ipsius. Vnde Gal. 4. Meth. 6. Quin & si iis, que iam dixi, illud quoque adicias, quod ipsum, qui redundat succum, euacuandum esse suadet, alijs sanguinis detractionem adhibebis, cum videlicet is vinct, alijs pharmaco, quod ad bilem atram, vel flauam, vel pituitam educendam vim habeat, dabis petere enim à Gal. cur secas venam in magno vulneretum quia est morbus magnus? Equidem sanguinis missio non est remedium in vlnis, & magni, nemo enim cōpos mentis hoc diceret, necessarium est ergo, ut alia de causa seces venam: & quæ alia causa est, nisi vitiosus succus? immo ipse Gal. hoc expresse 4. Meth. 6.

Morbi magnitudo non indicat purgationem.

Interpretatur Gale sententia.

Morbi magnitudo non indicat purgationem, sed est signum indicans.

In temperatissimo corpore non competit purgans bilem.

tradidit, vbi enim egisset de purgatione, & venæ sectione gratia derivationis, & reuulsionis in viceribus, subiungit, hanc verò rationem ad aliam quoque artis partem spectare, nempe quæ de succorum medicatione præcipit, neminem latere arbitror. est ergo purgatio remedium succorum, non autem vulneris. Et paulò inferius vbi de eadem materia egisset, subiungit: Illius interim in omnibus his non immemor, non esse viceris, quia vlcus est, vllam id genus curationem, sed vel vitiosum, qui coniunctus est, fucel, vel redundantia, vel phlegmonis, vel herpetis, vel eius generis alterius. Si ergo purgatio non est curatio viceris magni, sed coniuncti affectus, ergo non indicatur ab vlcere magno, nisi vt dictum est.

Abfurdum enim est dicere, aliud esse, quod curandi rationem præferat, aliud, quod curetur, vt dicebat Gal. 3. Meth. 1. & indicare de se quodque magis potest, quam de alio. Quis enim vitiosus habens succos leuiter vulneretur, vt nullum sit fluxionis alicuius momenti periculum, huic profectò nec sanguinem mitemus, nec purgans exhibebimus: Sed si vulnus sit magnum, modò hoc, modò illud adhibebimus, modò etiam vtrumque propter fluxionis, & inflammationis periculum. En quomodo magnitudo morbi impellit nos ad exhibendum pharmacum, quod aliàs non exhiberemus, cum tamen sit remedium succorum, & hoc quia magnitudo morbi existens nos docet, imminere aliquod aliud magnum malum ab ipsis succis, vnde vt præferemus corpus à magno illo morbo, purgans, indicationem tamen sumentes ab ipsis vitiosis succis, aliud enim est ipsum vitium in magno vulnere, aliud autem in paruo. Quod igitur non purgandum sit is, qui omnino sanus, & nullo vitioso succo afficitur, quamuis sit grauius vulneratus, manifestum est. Quia tamen summa sanitas non datur, neque est inuenire corpus exquisitissime sanum & ex consequenti, cuius omnes operationes sint perfectissimæ, & præterea nostris tempestatibus maxime delinquitur in victus ratione, vt vtraque ratione fieri nò possit, quin in omnibus ferè corporibus adsint excrementitij humores, si vulnus ex maximis foret, & cum vrgenti periculo lethalis inflammationis, non ab eis existimarem, si exhiberetur aliquod leuius pharmacum, ex quo non agitentur boni succi, sed tantum superuacua excrementa clementer educerentur, ex quo istud insuper beneficium haberemus, quod aliqua fieret reuulsio, sicuti enim clysters faciunt ad reuellendum, ita & clementia hæc pharmaca, non quidem sua ratione, sed consecutione quadam.

Conclusio quarta. In omnibus vulneribus purgatio non potest esse remedium reuellens, posteaquam reuulsio fit ad contraria, quare cum purgans medicamentum attrahat ad partes naturales, videlicet ad ventriculum, hepatis, & intestina, in vulneribus harum partium non potest esse remedium reuellens, immò esset potius fluxionis causa, attrahendo ad partes; medicamentum enim, quod per alium purgat, humores deorsum mouet, quod verò per vomitum sursum; ideoque in partium infernarum vulneribus purgatio per alium non est remedium verè reuellens, nec vomitus in vulneribus superiorum partium, sed magis videtur competere vomitus in partium infernarum vulneribus, & alui deiectione in partium superiorum. Hinc Hipp. libro de frac. tex. 76. in luxatione digitorum pedis proponit medicamentum sursum purgans & tex. 39. in fractura femoris exhibet veratrum, alium videlicet, si Galeno credimus, vt sursum fiat reuulsio. At è conuerso in lib. de vuln. cap. tex. 78. In capitis vulnere, quando superuenit erysipelas in facie, infernam alium deorsum purgandum esse asseruit medicamentum, quod bilem ducat. Et Gal. 3. Meth. 2. in pudendorum phlegmone vomitum proponit, tanquam reuellens remedium, purgationem ve-

Atò in iis affectibus, qui circa caput sunt. Et libro de hum. sec. tertiam com. 13. in viceribus superiorum per inferna purgandum asserit ex Hipp. reuellendi gratia, per superiora verò in inferiorum viceribus. Hac ratione 13. Meth. 2. In phlegmone iecinoris purgantia medicamenta prohibet, atque in ventriculi, & intestinorum phlegmone, & vomitum in partibus stomachi, & quarto Meth. 6. dicebat: Quare nunc quoque si etiamnum fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria hudebimus, vtque si in superioribus vlcus consistat per inferna purgantes, sin autem in inferioribus superiorem ventrem euacuant. Attamen in vulneribus artuum non adeò necessarium est exquisitam habere rationem superioritatis, & inferioritatis, posteaquam si brachia sint vulnerata, purgans medicamentum per superiora vim habet reuellendi, quatenus à remotis partibus externis ad centrum fit attractio, & in vultu brachiorum, & femorum pari ratione purgans per inferiorem alium. Hoc colligitur ex ipso Hipp. nam libro de frac. text. 39. In fracturis cum vlcere tum femorum, tum brachiorum veratrum album exhibet, quod si tum vomitum ciet validissime, tum etiam per in ernam alium purgat. Nihilominus, si vulneratus esset ad vomitum facilis, nihilque reluctaretur, præponendum esset in inferiorum partium vulneribus alui vomitus, sicuti in brachiorum vulneribus alui deiectione. At, quando in trunco vulnus adest, omnino seruanda est superioritatis ratio, ita vt in pudendorum viceribus vomitus vitur, in Thoracis verò, & capitis, & certicis, alui deiectione. Neque solum quia pharmacum sursum trahat, sed & propter violentiam motus, quia superiores agitantur partes. Pari ratione in vteri vulneribus, & renum cauenda est omnino alui deiectione. In ventriculi verò, intestinorum, hepatis, lienis, mesenterii neque purgamus per inferiora; neque per superiora. Quando igitur vulnerata sunt partes, in quarum vulneribus non licet congruam curationem instituire, aliis reuellentibus satisfacere oportebit huic scopo. Cum autem de vulneribus partium petra tractabimus, & quid de purgatione in illis partibus instituenda censendum sit, explicabimus. Quod igitur in vulneris ipsius vulneris gratia purgatio selectua competat, tum pro reuulsione, tum pro euacuatione succorum, qui confestim influentes inflammationem, corruptionemue aut aliud quodpiam graue malum minantur, & eorum etiam, qui paulatim transmitti possunt ad ipsam vulneratam partem tanquam imbecilliores, vnde vulnus excrementitium, & pars intemperata reddi solet, ac vitari sanguis, ex quo generari caro debet, satis, superque ostensum est.

Sed & alia ratione in vulneratis purgationem competere certum est, ob apparatus videlicet morbi ficum, posteaquam non raro euenit ob præuitatem succorum, quibus totum corpus featur, putridam aliquam febrem accendi, & mali moris interdum. Quod euenire sæpius nò obseruamus in calidis, & humidis aeris constitutionibus, & regionibus, & in iis, qui praua victus ratione vituntur, vt contingit tempore belli, & famis.

Quare remanet, vt obiectionem illam diluamus, quæ purgantia à vulneratis arcebat, quia videlicet purgans medicamentum humores exagitat, & ad motum concitat: & Galeno satisfaciamus, qui com. 2. in libro m. de frac. text. 29. cum in contextu Hipp. per superiora purgandum dixisset, hoc est per alium veratrum in luxatione, & contusione calcis ex casu ab alto, si febris absit, vel si parua febris, seu non acuta, in com. iungit Galenus: Nos tamen illud, neque etiam si nulla adesset febris, tradere auderemus. Et vt ab hac posteriori initium sumamus, ipsemet Gal. ex text. 27. eiusdem com. dat modum solvendi difficultatem, dixerat enim Hipp. similiter viderum exhibi-

In omnibus vulneribus non competit purgatio.

Competit purgatio in vulneratis ob apparatus morbi ficum.

Solvitur ratio, quæ purgationem prohibebat.

exhibendum esse, vnde Galen in com. inquit. Quamuis evidens sit, excrementis humores tum euacuari his, qui ita affecti sunt, tum etiam ad contraria loca auerti, summopere esse conducibile, non tamen omniquaque tum id albo veratro præstari, etiam si febris absit, eo quod si multos crassos, atque glutinosos humores in corpore reperiat, solet interdum homines strangulare, & idcirco antequam ipse exhibeat veratrum, prius corporis præparationi incumbit attenuantibus, alioqui fallax esse, dicens circa corporis præparationem ex victu attenuante ipsum exhibere, cum in plerisque minimè noverimus, quibus humoribus abundet. Ibidem tamen Hip. excusatur, quod veratrum dandum dixerit, quoniam Hip. tempore forsitan, ait, tuto poterat exhiberi, quia tunc temporis non erant homines deliriosi, atque otioso victui dediti, sed frugali, & laborioso, si nulla inde humorum crassities contraheretur, & consequenter etiam homines tunc temporis erant robustiores, vt facili possent labores ex vomitu perferre. Non damnat ergo Gal. vtrum veratri, quoniam non conuenit aut purgare excrementitios succos, sed genus medicamentis reprobatur, quod suis temporibus erat fallax propter rationes ab ipso adductas eo in loco. Itaque cum nos huius temporibus præfatio sint medicamenta longè clementiora, poterunt tuto ea exhiberi.

Ad id verò, quod dicebatur in articularibus fluxionibus nos abstinere à purgatione, eo quod humores ad articulos magis præcipitent, vnde & idem in vulneribus à purgatione timeri debet; quamuis prima facie multam facere difficultatem videatur, attamen Hip. ipse solutionem præstat. 6. de morb. vulg. sec. 2. tex. 8. vbi habet Hip. Cedentem reuellere statim, reluctantem dimittere. Hip. enim vult docere, quibus humoribus competat reuulsio, & quibus non, dicitque eam competere iis humoribus, qui sunt obsequentes, qui enim reluctantur, & non sunt reuellentibus præfidiis obsequentes, sunt dimittendi; etenim si in iis quoque fortioribus reuellentibus vt voluimus, magis eos attenuabimus, & fluxiles reddemus, atque ad motum concitabimus, & cum non obsequantur reuellentibus præfidiis, necessarii magis ad affectos locos præcipitabunt. Vnde Aulic. 4. cap. 3. iuxta hoc Hip. decretum dicebat: Cuius materiam ad longinqua trahere volueris, loci dolorem prius sedabis, vt ipsius minuatur compressio, seu coarctatio per attractionem, quoniam efficit dolor trahens, & cum ad locum non obedit, ad quem ipsam trahis, non violenter agas, quoniam quandoque violentia illa ipsam mouebit, & subleuabit, & non trahetur, & fiet velocitè declinans ad dolentem locum.

Ad rem veniamus. In fluxionibus articularibus solemus abstinere à purgatione, quoniam humor influens non cedit purgationi, & reuellentibus præfidiis, ne igitur ob violentiam illi abtrahente pharmaco inditam magis reddatur fluxilis, à purgatione abstinemus: quamuis vbi fluxio non est ita rebellis, non enim semper ita contingit, maxime ex visu sint pharmaca congrua statim à principio exhibita, vt omnino quandoque fluxionem fiant, vt elenti multoties experientia confirmatum est: modò in vulneribus humores sui natura sint obsequentes, vt à purgationibus haud timendum vobis sit, eos reddendos magis fluxiles.

CAPVT LIV.

De tempore exhibendi pharmacum purgans.

Manifestum est ergo in vulnerato, in quo prauis sint succi, si vulnus sit magnum, & non

A in parte, per quam, vel ad quam sit attractio medicamento, adesse indicans purgationem, & eam etiam seligentem, tanquam remedium tum euacuans, tum reuellens, & nihil prohibens, qua vulneratus est. Dico autem qua vulneratus est, ne tiro existimet, me partes suas nolle dare ætati, temporis, regionis, consuetudinis, nature laborantis, & omnino virtuti, hec si quidè vniuersalia supponimus. Quando verò efficit in parte, per quam, vel ad quam fieri debet attractio, corpore existente prauis succis repleto, adesse quidem indicans purgationem, tanquam remedium euacuans, sed prohiberi à vulneratis partibus, & propensione, quam habent succi ad vulneratas partes, quatenus efficit remedium ad easdem attrahens.

B Reliquum est, vt videamus, quando purgans pharmacum exhibendum sit illi, in quo nullum est prohibens; etenim neque ii, qui in vulneribus purgandum existimant, in hoc conueniunt, alii siquidem statim purgandum censent, alii uerò magis diligunt, vt serapa quadam alterantia præmittantur, præparandi gratia corpus, & materiam euacuandam, deinde fiat expurgatio. Hinc multos vides, qui non nisi transacta septima purgans medicamentum exhibent; de leniente enim nulla est controuersia. Sed in re clara nescio, quo modo cæcutiant. Rei veritas erit manifesta, si scopi confiderentur, quos propósitos habemus in purgantis pharmaci exhibitione.

C Iam dictum est purgationem conuenire in vulnerato euacuandi gratia, atque reuellendi vitiosos succos, qui confertum ad partem vulneratam influentes inflammationem, atque corruptionem efficiunt, nec non & euacuandi eos, qui à natura sumpta occasione à debilitate vulnerate partis, posteaquam consuevit semper ad imbecilliores partem superuacua transmittere, ad eam paulatim expelluntur, ex qua paulatim facta transmissio vulnera humidiora, & pluribus excrementis sententia redduntur, temperieque partis paulatim eueritur, & vitatur etiam sanguis, ex quo generari deberet caro, & tandem in vlcera transeunt, & denique ob apparatum morbosum, cum non raro contingat ob prauos succos in corpore existentes in aliam putredinem concipi, febremque, & eam mali moris exoriri, vnde & D vt futuram putredinem prohibeamus, & febrem etiam curemus, vitiosos succos purgamus.

His ergo suppositis, non erit difficile tempus adinuenire, in quo purgans sit exhibendum; quando enim purgamus, vt euacuemus, atque reuellamus succos, qui inflammationem faciunt, & ita inflammationem prohibeamus, vtique purgandum esse manifestum est, quando fluxionis imminet periculum; at statim imminet periculum fluxionis, vt alias explicauit, igitur quam primum erit purgandum. Neque valet, quòd vt rectè succedat purgatio, prius debeamus euacuandos succos preparare, præter quam quod enim humores, quos euacuare proponimus, maiori ex parte calidi sunt, ac tenues, & ideo pauca indigent preparatione, & tantò magis cum non actu faciant morbum, malus etiam efficit damnum, quod imminet ex motu humorum prætermittit purgatione, quam illud sit, quod euenire potest exhibitio purgantem medicamento ante humorum preparationem, quod sanè in corpore non febricitante non potest esse, nisi exiguum. Et quid prodesset purgatio, si interrim ac humores preparamus, intrueret fluxio?

Hæc est mens ipsius Galeni, namque 6. Meth. 2. volens Galeni auctoritate præcauere, ne puncto nerno succedat inflammatio, dicitur protinus purgandum præcipi, dicebat enim: Aduerti namque vbi punctus neruus esset, ei ex sententiis, quod obtinet, acumine, necesse esse dolorem incidere, quam reliquis partibus maiorem, tum ex necessitate phlegmonem consequi, nisi quis & medellam dolori inueniret, & phlegmonis generationem prohiberet.

Purgatio reuulsiois gratia conuenit in principio.

hberet. Rationabile igitur mihi est vifum, cutis quidem vulnus aperit, inglutinatumque cufidire, quo per id ex neruo vulnerato fanies effluet, totum verò corpus fupervacuus humoribus liberare; Ac ne quis dolor vulneratam partem vrgeret, in primis follicitudinem habere. Et paulò poft: Tutius vero fuerit, etiam fi quis cutem latius incidat, ac totum corpus fanguinis miffione inaniat, vtique fi fortis fit virtus, fi verò vitiofis fuccis repletum corpus fit, protinus purget. Ecce quomodo Gal. nullam expectandam coctionem, aut præparationem cenfet. 3. quoq; Meth. c. 9. dicebat: Quoties vidiſſi me vna die curaffe oculi inflammationem fola purgatione, facta ſcilicet reuulſione ad partem oppoſitam, & ab affecta parte longinquam, & per eam euacuata bile, quæ fluendo cum fanguine inflammationem oculo concitabat? libro quoque de curandi ratione per fanguinis miffionem caplt. 8. dicebat: Eadem ratione in his, quibus pars quæpiam grauius icta eſt, aut vulnerata, aut vicumque incipientem habet plegmonem, curationem ab inanitione auſpicamur, ſi eam fore magnam ſuſpicamur, aut vena incifa, aut purgante exhibitò, &c. Ecce quomodo reuulſionis gratia non ſecus à principio purgans exhibet, ac fanguinem mittit & 14. Meth. 8. cuidam linguam valde tumefactam habenti exhibuit ſtatim pilulas ex aloë, ſcammonio, & colocynthide, hæc ſunt verba. Sanè linguam ita tumefactam cuidam vidimus, vt ore hominis contineri non poſſet, ſi nec uenam incidat unquam, & ſexagenarius iam erat, horaque diei ſere decima erat, cum ad eum primum accceſſi, & uidi, ad uſum mihi eſt uſitatis mihi pilulis, quæ aloë, ſcammonio, & colocynthide conſtant, uel ſere datis purgandus. Et paulo poſt: Pilulas quidem ſumpſit, de locali tamen remedio (propoluera enim Gal. localiter refrigerans) deliberatio in poſterum diem eſt delata. 5. etiam Meth. 14. purgationem ſtatim à principio inſtituit, ut auertat acrem fluxionem à capite ad pulmones, eroſionem uenæ in pulmonibus minantem, dicebat enim: Oportet autem in principio nullius rei eſſe æquè ſollicitum, quam ut neque tuſſiant, neque ex capite aliquid in pulmonem deſluat. Cæterum autem id triplici præſidio, purgatione primum, ſecundo medicamine, quod Diſpermaton dicitur, tertio ipſi capiti prouidendo. Quod purget, diuerſas facultates habeat oportet, cuius generis ſunt noſtræ pilulæ, quæ ex aloë, ſcammonio, colocynthide, Agarico, bdello, & gummi Arabico conſciuntur, ad plures uidelicet excrementorum purgandas ſpecies, & paulo poſt: Capiti prouidebitur cerati uſu, quod fit ex thapia; Atque hæc quidem in principio peragenda ſunt.

Idem ſenſit Hip.

Inmo & ipſe Hip. idem ſenſit, nam lib. de frac. com. tertio textu 48. in fractura femoris, aut brachii cum uulnere, quando oſſa extra exierit, ſtatim à principio exhibet ueratrū. At illis reſtitutus, dicebat: Eadem die molle ueratrū potandum exhibito, ſi eadem die tuertit reſtituta. Et com. 1. text. 27. Melius autem etiam erit ut ueratrū bibendum, aut eadem die, aut poſt die exhibeat, tertio uerò die ſoluitur, ac rurſus ligetur, unde Gal. com. 2. text. 29. cenſet ueratrū dandum aut eodem, aut poſtero die, uidelicet antequam partes affectæ inflammatione laborent, homoque febricitare incipiat. Quid clariuſ? Quin & 2. de ra. uicis in acutis: In pleuritide ſtatim à principio ſi non reuulſionis gratia, ſaltem ſubrahendæ materiæ fluxionis cauſa, ſi dolor infeſtet partes, quæ ſub ſepto tranſierunt ſunt, ueratrū nigrum exhibet, uel peplium, dicebat enim: Si uerò eas, quæ ſub ſepto tranſierunt ſunt partes, dolor infeſtat, nullumque ad clauicula ſignum fuerit, uentrem uel nigro ueratrū, uel peplio molliore oportet. Neque hoc reprobat Gal. in com. illius loci.

A Sed in re maniſeſtiſſima, cuique maximè ratio fauet, plura loca illuſtriorum medicorum congerere ſuperuacaneum exiſtimo. Nemo eſt, qui non uideat, magis poſſe humorum motum ad uulneratam partem ad indicandam purgationem; quam eorum, modica præparatio, uel etiam cruditas poſſit ad eam prohibendam. Inflammatio enim uulneribus ſuperueniens ob affluxum ſuccorum non ſolum negotium facieſcit, uerum multoties lethalis eſt: atqui damnum ex euacuatione crudæ materiæ, & non præparatæ emergens (concedamus à principio, & aliquam portionem non præparatæ uim pati à medicamento, poſteaquam neque ualla purgatio abſque alicuius utilitatis partiſ euacuatione ſuccedat) paucum eſt, & ſolummodo ex hoc reddi poſſet euacuatio aliquantulum laborioſior, non enim ſumus in caſu, in quo natura retinet, ut concoquat. Ex duobus malis methodus ſuadet minus eſſe eligendum.

B Sed quoniam, ut dictum eſt à principio, non procuramus, niſi purgationem tenuiſſimam (ſuccorum, atque calidorum), pauca admodum opus eſt præparatione, ut damnum ex tali euacuatione procedens pro nihilo habendum ſit, cum tamen omiſſa hæc purgatione, malum maximi momenti imminet. Eo autem minus malum ex purgatione in principio facta noſtris temporibus euenire cenſendum eſt, cum pharmacæ habeamus ualde clementia, quæ licet ſelectiue humores ducant, nullam uim tamen naturæ inferunt, quibus quidem deſtituta erant antiquitas. Neque ſemper unica medicamenti exhibitio ſatis eſt ad ſubrahendam fluxionis materiæ, atque ad reuulſionem, ſed bis, & ter exhibendum eſt pharmacum pro exuperantia ſucci, interpoſitis tamen aliquibus diebus inter unum, & alterum pharmacum, quo natura interim poſſit reſiſti: unde conueni ego ſtatim à principio exhibere pharmacum, deinde tribus circiter diebus refrigerantibus, & increſcantibus uti, quo humores inepti ad motum reddantur, & iterum, ſi adhuc periculum ſit fluxionis, ante ſeptimam aliud expurgans exhibeo: dein rurſus ad alterantia me conſero. Et ſi adhuc periculum fluxionis ad eſſe uideam, iterum decima, uel duodecima expurgo. Quandoque tamen urgentia periculi iterationem pharmaci accelerare cogit.

Repetenda eſt purgatio.

D Sed poſt uſum refrigerantium, & increſcantium, Dubitatio. & omnino humores ineptos ad motum reddendum uidetur incongruus eſſe uſus purgantium pharmacorum, poſteaquam talia reddunt humores rebelles, & minimè obſequentes pharmaciſ purgantibus, eoque magis, cum etiam uia, per quas deberet fieri attractio (ſuccorum), ope talium reddantur adſtrictæ, quod eſt à doctrina Hipp. alienum 2. Aph. 9. dicentis: Corpora quæcumque ſiſ uoluerit purgare, fluida facere oportet. In cuius Aph. explicatione dicebat Gal. Si quis enim extenuet, atque incidat craſſos, atque tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, per quos iſti tranſmittuntur, atque trahuntur à medicamentis, quæ vim purgatiuum habent, tunc purgatio in omnibus rectè procedit, qui uerò iſtud neglexerint, & vomitus, atque alii ſubductionem procurant, hiſ difficiles veniunt purgationes non ſine torminibus, & quadam vertigine, ſaſtidioque multo, & malo pulſu, ac diſſolutione, & diſſiculate. Et ibidem. Siue per vomitus, ſiue per alii ſubductionem purgare uelis, fluidum totum corpus efficiet, ſi purgabis optime. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reſeratis, humoribus uerò incifis, abſterſis, atque extenuatis, ſi quis fuerit humor in corpore craſſus, & glutinoſus. Omnino igitur uidetur inconueniens exhibere ea, quæ humores increſcant, & ineptos ad motum reddunt, atque præterea uias adſtringunt, dein uelle purgationem moliri.

Solutio,

Hujc dubitationi dicimus, nos procurare inef-
fationem, & refrigerationem tenuium, & acrium
succorum, qui supertituli primæ purgationi. Verum
quoniam non est verisimile omnes reddi posse in-
tam parvo tempore crassos, & ad motum inceptos,
purgamus, vt, qui tenuiores actionem alterantium
refugerunt, euacuentur. Requiritur autem attenua-
tio illa, & deterfio, quando humores sunt crassi, &
tenaces, non autem, quando tenues sunt euacuandi.
Qua ratione dicebat Gal. com. 3. & in lib. de hum-
crassis humores attenuare, ac tenaces incidere pla-
ne deest, alii vero euacuandi, per alios tenues intelli-
gens. Vbi verò crassos, ac tenaces vellemus euacuare,
vtique prius attenuandi essent, & incidendi. Veni-
nim transacta inflammationis periculo horum eua-
cuatio tentanda, ne dum hos volumus attenuare,
tenuiores ad motum concitemus. Et quod de immi-
nenti fluxione dictum est, intelligendum est etiam,
si superuenierit iam fluxio, quam nunc non exhibeas
pharmacum ratione materię iam fluxe, sed fluen-
tis, & fluxuræ.

*Purgatio
quæ conie-
nis ratione
succorum,
qui paulu-
tim infla-
tes vulnus
reddunt
excremen-
titium, quan-
do infusæ
sunt.*

Si verò loquamur de purgatione eorum succo-
rum, qui paulatim à natura transmitti solent ad lo-
cum vulneris, atque vulnus humidum, & excre-
mentitium reddunt, utique si crassi si fuerint, præ-
mittenda est aliqua præparatio, utoque fieri hoc
poterit, postquam periculum non est in mora: at si
lucci tenues fuerint, purgatio, quæ materiam fluxio-
nis subtrahit, fluensque humores retahit, eadem &
hocse humores euacuabit. De purgatione autem, quæ
fit ob apparatus morbificum, non est præsentis loci
determinare. Sed tamen ad vberiore doctrinā ali-
quid de hac summari afferemus, ne tito in huius-
modi calibus hæsitet, & occasione labi permittat.

*Quando
purgatio
si ob appa-
ratu mor-
bificu
fieri
debet.*

Quoniam propositum habere debemus, omni studio putre-
dine prohibere, quæ ob exuberantes prauos succos
imminet, antequam putredo accendatur, necessarium
est quamprimum minorem reddere materiā mor-
bificam purgante exhibito, & eo quidē validiori, si
mali motus, vel etiam pestilentiis febribus imminet.
Quod enim præsentē febre, conceditur, tantō magis
ipsa absente, sed imminente exsequendum: atqui, præ-
sentē febre, si prauorum succorum tanta sit copia, vt
vereamur, ne succumbat, aut deficiat natura ante eorū
concoctionem, vel ea sit succorum malitia, vt natu-
ræ gratiam recipere non possint, veluti quādo mate-
ria est venenosa, purgante exhibito necessarium est
minorem reddere materiā quod natura facilius pos-
sit, quod reliquum est, euincere, atque à putredine
præseruare, & præterea materiā illam adeo prauam
expellere, ne dum concoctionem expectamus, augeatur
potius corruptio, aliter expectaretur quod nunquam
venturum esset, vnde & Hip. 2. Aph. 29. In principiis
morbortum si quid tibi videri mouendum, mone, &
eoque magis cum natura euacuationi non reluctetur,
nam propter multitudinem, vel malitiā naturā
eam non retinet, & amplectitur, vt concoquat, igitur
& antequam putredo accendatur, vt illa prohibetur,
necessarium erit purgante exhibito multitudine
tolle, ac malos, & incorrigibiles succos educe-
re. Quæcumque enim morbus præsentibus recte per-
aguntur, dicebat Gal. lib. de cur. ra. per lang. mil. ex
Hip. cap. 9. aut incipientibus, aut imminetibus præ-
uertenda. Quando vnica medicamentū exhibitione
non satis vacuum corpus videtur, paucis interpo-
sitis diebus, vtiq; præparationi, & alterationi incu-
bendum est, iterum exhibendum in pharmacum, & sic
deinceps, donec periculum transierit. At tempus exhi-
bendi pharmaci, si putrida febris ob apparatus morbifi-
cum iam superuenierit, à doctrina febrium petendum
est. Aliquid tamen de hoc etiam dicemus, quando de
procuratore vulnerati in febribus pertractabimus.

An verò præmittenda sit venæ sectio, an expur-
gatio, quando vtroque auxilio vti est opus, & ex na-

tura pharmaci, quo vti sumus, & ex imminente pe-
riculo licebit intelligere, quando enim vehementi
pharmacum vti propositum est, proculdubio præmit-
tenda est venæ sectio vnde Gal. 6. Epid. sec. prima.
tex. 5. Cum pro curatione nephritici doloris propo-
suisset tum venæ sectionem in poplite, tum expur-
gationem per veratrum, hæc habet: Veratrum quidem
purgare, cum affectus inueterauerit, & quasi vecete
quodam, vt ita dixerim, quo exutitur, eget; vera tro
enim ad eiusmodi affectus vitium. Venam autem
secare his expedit, in quibus sanguis multus, aut cras-
sus per venas redundauerit. Quod si vtriusque auxi-
lii idem homo eger, satis constat, à venæ sectione
esse auspicandum. Hinc Auic. 4. primi doct. 5. cap. 4.
Cum autem minutio necessaria fuerit, & ventris to-
lurio ex aliquo, quod sit sicuti helleborus, & violentæ
medicinæ, à minutione incipere debes, quoniam
hoc est ex præceptis Hip. in lib. Epid. & hæc est veritas.
Huius autem rei ratio nulla alia est, nisi quod
venæ sectio est vniuersalius præsidium, cum ex æquo
euacuet omnes humores, vnde post venæ sectionem
humores in venis remanent in eadem proportionē,
qua prius. At imminens periculum id clarius demō-
strabit, nam si maius, & urgentius periculum ex mo-
tu sanguinis imminet ad vulneratam partem, quam
ex succo à sanguine diuerso, quod plerumque con-
tingit in vulneratis, si periculum ex vulnere dime-
tiamur, prius secanda est vena, si vero à succo à lan-
guine diuerso, à purgatione exordium ducimus. Vnde
præclare admodum Celsus, lib. 2. c. 12. dicitur: Cum
sit autem crudo minime sanguis mittendus, tamē ne
id quidem perpetuum est, neque enim semper co-
actionē res expectat. Ergo si ex superiori parte aliquis
decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu san-
guinem vomit, quamvis paulo ante sumpsit cibum,
tamen protinus ei demenda materia est, ne, si sub-
federit, corpus affligat. Ideoque etiam in alijs repen-
tibus casibus, qui strangulatum, dictum est. Quod
verò in vulneratis plerumque maius fit, & urgentius
periculum, quod ex motu totius sanguinis imminet,
ex eo perspicuum est, quod ex dissectione, seu laceratione
vasorum effluit, atque ita suscipit imperum, quod
quendam ad vulneratam partem, qui protinus cohi-
beri desiderat, cohibetur autem dum per venæ sec-
tionem aliud auctur. Plerumque igitur præmit-
tenda est venæ sectio ipsi purganti pharmaco, neque
solum selectio ducenti, vetum etiam ipsi lenienti,
quo propositum est primas tantum vias ex purgare,
quoniam maius est plerumque, atque urgentius ma-
lum, quod ex motu sanguinis ad vulneratam partem
imminet, quam quod ex attractione eorum, quæ in
primis viis sunt, ad venas, expectari possit, non
enim timemus à substantia sanguinis, sed à motu.
Neque poterit esse alius momenti, quod ad ve-
nas attrahitur, postquam non multo post licebit
tum clysteres immittere, qui etiam læpe præmitti
possunt ipsi venæ sectioni, quando videlicet non
eam temotatur, tum purgans exhibere: Itaque
prudētissimè Celsus, vt in omnibus, dicebat. Quam-
vis paulo ante sumpsit cibum, tamen protinus ei
demenda materia est, ne si subfederit, corpus affligat.

*Imminens
periculum
idem de-
monstrat.*

In virgenti periculo non solum non vult præmitti
medicamentum, verum neque clysterem, neque
vomitus prouocari, quæ pauciori tempore fieri
possunt, ne differatur auxilium. Non est ergo au-
diendus senex, qui paucis ab hinc annis libellum
quendam edidit. De vulneribus bellico fulmine il-
latis, dum præcipit, vt ante sanguinis missio-
nem vel immitatur clyster, vel exhibeat minoratū
medicamentum, soluens dictum, hæc eius
sunt verba: cum sæpius non sit præmittendum
medicamentum, & non tardè, neque etiam clyster,
conluui ego in virgenti periculo statim venam
secare, deinde clysterem immittere, aut vomitu-
tum

tum prouocare, si cibis sit in ventriculo, postmodum autem medicamentum exhibere, nisi tunc etiam vrgere necessitas secandi venam.

Quando pramittere dum purgans.

Maius verò, & virgulentum peticulum esse potest à vitiosis succis, & à sanguine diuersis, quando eorum exuperantiam, vel malitiam imminet putredo, & ex tali putredine febris quædam mala aut raptus eorum ad aliquid membrum princeps. In quo quidem casu saltem præmittendum est leniens medicamentum, si superuacua adsint in primis viis, ne ad venas attracta totum sanguinem magis conspurcent, semper enim ab eo exordiri oportet, vt dicebat Gal. 2. ad Glau. ult. sine quo alterum turò exequi non possumus. Sæpius etiam ex purgans præmittendum, vt putredo prohibeatur, & raptus materie ad membrum princeps. Denique quando maior est necessitas purgationis, ea præmittenda, nisi quid obstat. Sed hoc nimis propositio limites excedit. Quod vero dictum est, de venæ sectione est intelligendum, quæ vniuersaliter totum euacuet; nam quæ in gratiam tantum euacuationis alicuius partis ad ministratur, sæpe totius expurgationem præsupponit. Vnde Gal. loquens de sectione venæ frontis in dolore posterioris partis capitis, dicebat, Præeuacuat totum corpus sit oportet.

CAP V T LV.

De electione purgantis pharmaci.

Quando validis, quando imbecillioribus pharmacis sit extendendum.

Quamuis dictum sit valida etiam pharmacia locum habere posse in vulneratis, non ob id circa discrimen validis pharmacis vtendum, sed in fortiori causa validioribus, modo virescerant, in leuiori imbecillioribus. Qui fecis faciunt, aut indigentis non satisfaciunt, aut plus, quam par sit, euacuando vires prosternunt, subtrahunt alimentum vulneratæ parti, & calorem natium ipsius dissipant, vnde vulnus euadit decolor, ichorosum, & male naturæ. In valde salubribus igitur facis erunt lenientia, si superuacua fuerint in primis venis. Si verò in venis adsit cacochymia, secundæ generis purgantia conuenient, quæ videlicet à venis euacuent. At si cacochymia fuerit insignis, & cause fluxionis valde fortes, validissima soluentia sunt vturpanda, si ferant vires, vnde Hip. veraturo vtatur. Gal. verò pilulas exhibebat ex aloë, colocynthide, & scammonio. Dandum tamen semper aliquid ætati, tempori, regioni, consuetudini, & reliquis. Quod vero pharmacum expurgando succo debeat esse proportionatum, notissimum est.

Purgantia debent esse adstringentia.

Illud etiam in medicamentis alium purgantibus desiderari debet, vt adstringentem habeant facultatem, quo peracto opere vestigium relinquunt in venis adstrictionis, quod solet impetu succorum obtundere. Lenientia igitur in tenuibus, & biliosis materiis (quoniam coguntur interdum, qui minus verati sunt, Physici partes gerere, eis aliquo pacto subueniendum duxerunt syr. ros. sol. cum pulpa tamarindorum, dasebesen, manna cum tamarindis, flos cassiæ cum tamarindis, diaprunis lenitium, & huiusmodi. In pituitosis, & crudis, excrementis mel ros. sol. manna, electuarium lenitium, diacatholicon, confectio Hamech leniens. In melancholicis mel ros. sol. syr. de polypodio leniens, Diasene lenitium, seu electuarium lenitium. Confectio Hamech sine scammonio, & colocynthide, diacatholicon. Si uomitorum opus fuerit, aqua tepida est lenissimum uomitorium, item posca aquosa tepida, ius pingue copiosè exhibitum cum portuicula etiam aceti, uel oxy-melitis; aqua tepida, uel ius cum copioso oleo communi, uel amygd. dul. est accommodatum nomi-

A totum lenire. Ad euacuandas materias biliosas in venis existentes leuiores, & clementiores sunt mirobalani citrini, & rhabarbarum, & pilulæ de tribus cum rhabarbaro. Fortiores sunt diaphenicon, electuarium ros. Mesue, electuarium de succo rosarum, diaprunis solutium, pilulæ aureæ, sine quibus. Ad pituitosas verò inter clementiores iunt agaricus, præsertim trochiscatus, polypodium, folliculi, & folia senæ. Fortiora sunt syr. de polypodio sold. diaphenicon, diacatholicon, hyeta, diacolocynthidos, confectio Hamech, pilulæ Cochiaz, Arabicæ, de nitro. Ad humorem melancholicum, & exulso succos inter leuiores sunt polypodium, & folia, & folliculi senæ. Fortiora verò sunt syr. de polypodio fol. diasene sol. confectio Hamech, electuarium Indum, pilulæ Cochiaz cum helioboro, pilulæ Indæ, pilulæ de lapide lazuli, & de lapide Armeno, quibus imbecilliores sunt aggregatiue, quæ in differenter expurgant omnes succos. Si varios humores propositum sit educere, committere poterunt medicamenta diuersa, vel ea vsurpada, quæ sui natura valent ad diuersas materias, sicuti confectio Hamech, & pilulæ aggregatiue, quæ valent ad omnes succos, & pilulæ Cochiaz, atque diaphenicon, quæ valent ad bilem, & pituita. Inter lenientia quoque ad omnes materias valent diacatholicon, electuarium lenitium, confectio Hamech sine scammonio, & colocynthide, mel ros. sol. syr. de polypodio lenitius. Ad biliosa verò superuacua, atque pituitosa, manna, immò pauca reperies medicamenta, quæ non ad plures succos valeant. Ex varia postea commixtione soluentium, tum fortiorum, tum mitiorum, necnon & lenientium possunt constitui diuersi medicamentorum gradus, prout necessarium fuerit.

Quoniam autem, vt dixi, maxime probandum est, vt pharmacia vim habeant adstringentem, si fortè aliquid pharmacum deligeremus, vel deligere coacti fuerimus, quod adstrictione careat, addendum erit aliud adstringens, quamuis non sit solutium, quando parantur portiones, quod fiet, si in decoctione, qua pharmacum dissoluendum est, aliquid adstringens bullierit, aut ex aliqua adstringenti aqua paratur decoctio, puta ex aqua plantaginis, vel equiseti, aut substantia alicuius adstringentis addenda, vt si addantur semina plantaginis. Mirobalani modicè euacuant, sed cum valida adstrictione, idcirco decoctioni addentur cum maximo fructu. Quando tamen transactum est inflammationis periculum, & exhibetur pharmacum, vt tollatur paulatim illa transmissio ad vulnus, non adeo necessaria est hæc vis adstrictoria in pharmaco. Sicuti neque procuranda, immò effatua digna fugienda, quando ob apparatus morbosum euacuamus, ne fiant obstructions, vnde tunc à mirobalanis cauere oportet; vtor ergo libenter rhabarbarum tum propter sui clementiam, tum propter suam moderatam adstrictionem, & idcirco sæpe ipsum basim mei pharmaci facio, & si fortiori opus sit eidem permisceo.

E Vomitoria seligentia clementiora sunt flores, & Vomitoria semina geniste, vnde & saccharum ex floribus geniste paratum, & ipsum aqua optima erit. Paratur etiam oxy-mel præstantissimum ex floribus, & seminibus ipsius geniste. Fortissimum, & cum hoc, neque violentissimum est stibium decenter præparatum, quo in fortissimis causis vti possumus, sicuti Hip. vtatur veraturo, quod nostris temporibus ob maximam eius violentiam exoleuit, posteaquam & corpora sunt imbecilliora, quam essent Hip. tempore. Vt autem dictum est, in eligendo pharmaco dandum aliquid ætati, tempori, regioni, consuetudini & omnino ægrotanti naturæ, ac viribus. Hinc in tempore valde calido, & regione tali, nec non & in tempore valde frigido, & tali etiam regione, à calidioribus, & validioribus pharmacis abstinentur,

pariter & pueris, & valde senes aut non purgamus. A pariter, sicuti & caute procedimus in ijs, qui phar-macis minimè sunt affecti, & in imbecillioribus viribus. Eos verò, qui vomitui minimè sunt affecti, & ad vomitum difficiles sunt, non cogimus, vt enim dicebat Gal. primo loc. af. 4. Cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est. Sed quæ ad vniuersalia attinent, non est, cur hic diffusius tractemus.

CAPVT LVI.

De clysteribus, & suppositorijs.

Tres clysterij vtilitates.

Clysteres tribus potissimum rationibus locum habent in vulneribus, prima quidem, vt eorum ope faeces diutius retentæ euacuentur, quod enim hoc possint clysteres norit & ipsa muliereculæ, secunda reul fons gratia, tertia euacuationis, & subtractionis materię fluxionis. Has clysterium vtilitates sæpius proponit Gal. vnde dicebat 2 de comp. med. per loca cap. 1. Laudauit etiam euacuationem per clysterem, non solum propter euacuationem eorum, quæ intestinis continentur, sed etiam ad reuulsionem eorum, quæ ad caput feruntur, atq; ob id probè in his, quæ scripsit Archigenes, non simpliciter dixit euacuationem alui per clysterem, sed addidit validam, multum enim in huiusmodi situm est, quantum ad reuulsionem atinet, vltra hoc, quod non solum ea, quæ circa ventrem, & mēstruam sunt euacuat, sed etiam quæ circa hepatis sima ferunt. Quibus in verbis manifestè tres dictas clysterium vtilitates proponit. Sed & alibi eodem in capite loquens de capitis vulneribus quodd non solum vt intestina euacuent, verum etiam, vt reuellant, sint immittenda, aperte proficitur, dicens: Quod si quippiam horū, siue ætas, siue virum imbecillitas, aut etiam ambo simul, sanguinis detractionem fieri præcipiant, alium per clysterem euacuabimus, tum vt superflua in ipso excrementa extrahamus, tum vt humores, qui ad affectas partes inde ferri consueuerunt, reuellamus. & 2. pariter de Comp. med. per loca, cap. 2. dicens: Si verò velut debile caput existens ad ea sublatos humores, ac vapores susceperit, materiam reuellerè oportet in totum corpus, atque ita particula mēderi per clysteres, itaque fit reuulsio. Et 5. etiam Meth. 13. acri clystere vltus est reuellendi gratia in muliere, quæ ob catarrhum in spūtu sanguinis incididerat. Vnde libro de hum. co. 1. r. i. dicebat: Actibus clysteribus vtimur ad lateris dolores, giugularum defluxiones, capitis dolorem, propensionem in somnum nimium, peripneumoniā, anginam, rigorem, morbum comitalem, insaniam, coxendicis morbum, inflammationem oculorum, & cum homo non nisi recta ceruicè educere spiritum potest, denique ad veternum. Si vulneratus febricitaret, etiam refrigerandi gratia vsurpari possent.

Clysteres molientes & irritantes.

Porrò adde varia præstant propter diuersitatem materię, ex qua conficiuntur. Qui ad faeces excernendas faciunt, ex molliibus parantur, & ex ijs etiam, quæ aliquo modo irritare possunt, atque detergere: mollia enim faeces duras molliendo, vias lubricando, atque laxando, faciem expulsionem adiunt. Leuiter irritantia facultatem languidam, & pigram excitant, & ad excretionem prouocant. Molles igitur clysteres parabat Gal. vt videre est lib. de hum. com. 1. tex. xi. ex aqua calida, & ex aqua, & oleo commixtis, & ex aqua, in qua alica, tragum, lini semen, maluaque effruberant. Addit aliquando adipem asnerum, suillum, caprinum, hircinum, gallinaceum, item butyrum, cetebinthiam, & huiusmodi. Nostri tēporibus conficiuntur molles clysteres ex decoctione bliti, maluæ, violarū, oleo colī, buty-

roue recenti commixtis, additur etiam oui vitellus. Loco olei communis quandoque accipitur oleum amygd. dul. sem. lini, sesaminum; quandoque etiam additur flos cassiæ. Conficiuntur etiam ex iure, pingui præfctum, oleo, vel butyro commixtis. Quandoque in iure emollientia decoquuntur, vt malua, viola, Carica, & huiusmodi.

Irritantes conficiuntur ex acribus, modò magis, modò minus, prout opportuno visum fuerit. Parantur itaque huiusmodi clysteres ex decoctione mercurialis, atriplicis, patietariæ, brassicæ marinæ, & huiusmodi, additurque modicum salis, saccharum rubrum, mel rosatum colatum, & etiam solutium, hyera simplex, diacatholicon, electuarium lenitiuum, & huiusmodi. Omnia etiam purgantia facultatem irritant, sed si clysteribus permisceantur, alios quoque scopos respiciunt. Quandoque clysterem amamus emollientem, atque irritantem simul, & tunc emollientia, atque irritantia commiscemus, accipientes, exempli gratia, decoctum bliti, maluæ, violariæ, & etiam mercurialis, addentisque oleum commune, vel butyrum, mel rosacum simplex, vel solutium, oui vitellum, atque flos modicum, quamuis oleosa, ac pinguis valde abundant acrimoniā irritant. Irritantes clysteres non solum ad faciem excretionem faciunt, verum etiam ad reuellendum, aduocantes enim naturam, & quodammodo ad infernam excretionem cogentes, quos ad inferiores partes transmittit, iucos, efficiunt, vt ad infernam partem, saltè secundum aliquam portionem conuertantur.

Clysteres irritantes ex quibus conficiuntur.

At fortius reuellunt, quæ ex ijs conficiuntur, quæ proprios humores attrahunt, dum enim vi sua attrahentes proprios succos ab aliis seiunctos attrahunt, eos deorūm vel inuitos moueri cogunt.

Clysteres acres.

Scio aliquos negare, purgantia clysteribus iniecta posse proprios succos attrahere, existimantes ad id esse necessarium, vt medicamentum a calore ventriculi ad actum reducat, ad quæ clysteres non perueniunt. Verum quod hoc non sit necessarium, demonstrant medicamina, quæ vmbilico adnota, efficaciter purgant, immò nonnulla plantis pedum illita. Satis est ad hoc, vt medicamentum proprias vires exerceat, vt à nostro calore alteretur, fūda tur, & attenuetur. Verum quidem est, cum in melibus fiat in ventriculo, efficacius purgare ingesta. Cum hoc tamen, & clysteribus indita satis efficaciter euacuant, vt testis est experientia, & ideo dicebat Gal. eos posse euacuare non solum mēstruam, verum etiam sima hepatis. Sed hæc obiter.

Parantur itaque huiusmodi clysteres commixtis soluentibus cum ijs, quæ simpliciter irritant. Varia autem erunt soluentia pro diuersitate succorum, qui euacuari, & reuelli possunt. Itaque in materiis biliosis optimum est diaphenicon, electuarium de succo rosarum, electuarium rosatum Melis, diaprunis solutium, diagridium. In pituitosis agaricus, turbit, colocyntidis, polypodium, diaphanicon, diatribith, diacarthamum, benedicta laxatiua, hyera, diacollynthidos, & huiusmodi. In melancholicis fenna, polypodium, epithimum, confectio Hamech, dialene solutium, &c. decoctis igitur addi possunt turbit, fenna, polypodium, colocyntidis, diagridium, rad. cucumeris agrestis & huiusmodi. Verum nec est spernendum, si addantur aliqua aherantia, quæ respiciant purgandos succos, puta in biliosis materiis lactuca, hordeum, in pituitosis betonica, salina, amara, origanum, thimum, saureiam. In melancholicis borraginem, bu gloziam, melissam, & huiusmodi. Non sunt autem permiscenda oleosa, & pinguis, ne vim purgantium obtundant.

Vtimur clysteribus simpliciter alium subduntibus, quando faeces diutius retinentur, cum enim

Quando huius vel illius clysteris vtiendum.

CAPVT LVII.

De alterantibus in vulneribus.

natura non excreantur, arte excerni debent: reuel- A
lenticibus verò & euacuantibus vitium præsentē, aut
imminente fluxione, in leuiori quidem fluxionis
causa, & imbecillioribus viribus suis, quæ irritant qui-
dem, verum selectiue non euacuant. In fortiori verò,
& valentioribus viribus ad acuta, & acria clysteria
confugimus, quando non licet fortiora præstidia ad-
hibere, qualia sunt venæ sectio, & purgatio per
pharmacum deuoratum; & tamen adhuc virget fluxio,
& aut eius periculum, vt effectus digna reuulsione
opus sit, & subtractione aliqua materię ipsius fluxio-
nis; non enim tantam vim naturæ ipsius clysteria,
quantam ipsa purgantia assumpta; neque enim
ita ad actum deducuntur, vt in ventriculo, cum nec
etiam tamdiu morentur in corpore, natura namque
irritata citius ad exulsionem insurgit, & crebrius
immitti possunt clysteres, quam exhiberi possit phar-
macum. Illud etiam in visu horum clysterium ani-
maduertendum, sicuti & de purgantibus dictum
est, non in omnibus vulneribus rationem reuellendi
habere posse, cum ad partes naturales attrahant, vnde
in vulneribus harum partium cauenda sunt. In
ipsorum verò intestinorum vulneribus, & emollien-
tia, & irritantia, quod tum fieri potest, sunt fugienda.
Cauenda etiam sunt euacuanda in vulnerato nota-
biliter febrientē, in imbecillioribus, vt in pueris,
atque decrepitis, vel morbo confectis. Item non
sunt immittenda calidissimis temporibus. Denique
eadem ferè obseruanda, quæ in exhibitione pharma-
ci obseruari solent. In vulneribus intestinorum,
alio clysterium genere vitium, siccantibus videli-
cet, & omnino ad vlnus valentibus, sed hic solum
de clysteribus agimus, quæ adhibentur, vt toti con-
sulantur.

Glandibus in vulneratis vitium propter easdem
causas, propter quas & clysteribus, valent enim tum
ad euacuandas feces, tum ad reuellendum à remorif-
simis etiam partibus, atque euacuandum. Verum
non faciunt ad sæcum excretionem molliendo, &
laxando, sicuti clysteres molles, propterea quod con-
ficiuntur in forma solida, & vix pertranscunt recti in-
testini extremitatem, vnde non possunt feces molli-
re, neque intestina laxare, nisi forte extremitatem in-
testini recti. Faciunt ergo ad sæcum excretionem so-
lummodo irritando naturam, & ad excretionem la-
cessendo, non secus ac clysteres irritantes. Hinc ex
acribus conficiuntur, nequaquam tamen selectiue
ducentibus, quamuis & hæc natura m irritent. Ve-
rum, si ex purgantibus glandes conficiantur, & for-
tius reuellunt, & peculiare succos attrahunt, pro
qualitate videlicet purgantis. Simpliciter irritantes
glandes, quamuis ex multis confici possint, nostris
tamen temporibus magis conficiuntur ex sapone,
felle alicuius animalis exsiccatō, suillo latido salito,
caulis stipite; potissimum verò ex melle cocto cum
fale communi, vel gemmeo; & hæc sunt simpliciores
glandes. Adduntur aliquando hyeræ simplicis
species, pyrethrum, sinapis, & huiusmodi. At quan-
do aciores glandes volumus, vt fortius reuellant,
& etiam euacuent, addenda sunt purgantia idonea. E
Adduntur autem præsertim species Elefoph, diagri-
dium, trochisci Allibandi, rad. cucumeris agrestis,
turbith, elaterium, & similia. Omnes ergo glandes
cum acres sunt, reuellunt, verum aciores, &
selectiue ducentes fortius reuellunt, idcirco in fortio-
ri causa fluxionis, & in robustioribus conueniunt.
Temporibus etiam calidissimis cautè vti iis debe-
mus, & si vulneratus intensè febriat: quamuis
paulò liberalior possit esse eorum visus, quam acuto-
rum clysterium, cum eorum copulencia non adeo
penitiosas partes penetret, ac ipsorum clysterium.

Glandes
irritantes.Glandes
acres.

V T melius impediatur fluxio, & quæ cepit, sistatur,
vidimus ineptos reddendos esse humores
ad motum, arctandisque fluxionis vias. Illud qui-
dem per ea, quæ refrigerant, & incrassant, hoc verò
per ea, quæ adstringunt. Quocirca hæc alterantia
in primis vulneratis conueniunt, videlicet refrige-
rantia, incrassantiaque, necnon & adstringentia, non
tamen ita valida, vt obstrukciones possint gin-
gnere. Et quando pro inhibenda fluxione usurpan-
tur, factis euacuationibus, statim sunt in usum reuo-
canda, ut qui relinquuntur succi minus habiles ad
motum fiant, minuique liberas habeant vias. Serapia
igitur, vel decocta, vel etiam electuaria, quæ dictos
scopos respiciant, exhibenda erunt. Serapia erunt
ex acetosa, cichorio, endiuia, rosis siccis, ex myr-
to, & nenufare. Rosaceus recens, violaceus cum
decoctis, vel stillatiuis aquis acetosæ, plantaginis,
cicerbitæ, endiuiz, equiseti, lactuæ, cichorii. Quid
si humoribus acribus præditum sit corpus, iis potis-
simum infrigidantibus, & incrassantibus uti oportebit,
quæ etiam vim habeant leniendi, & demulcendi
acrimoniam humoris, quæ sæpè solet esse in cau-
sa, ut humores fluant, lusuimodi sunt portulacæ,
nymphæa, violæ, amylin, papauer, tragacantha,
buglossa, & similia. Ex dictis herbis quoque para-
ri poterunt iura dicta alterata, quando à dulcibus
abstinere oportuerit, vel quia corpus subiectum ex
iis sit, in quibus dulcia faciliè bilescunt, vel quia
tempus sit calidius, ut ob id neruamus eorum tran-
situm in bilem, vel quia ægrotus ea abhorreat.
Conseruæ refrigerantes non minus valent, ut
quæ ex cichorii floribus parantur, & robis rosis,
& floribus nenufaris, & violarum. Quoniam autem
quæ refrigerant, & adstringunt, subiectis
uiam præcludunt, idcirco permixtione alicuius cali-
di indigent, quod ea penetrare faciat, ut est aliquod
ex aromaticis, nisi ipsum adstringens suapte natura
dixit fuerit, quemadmodum consili. Galenus libro
D Art. med. cap. 95. & 7. de comp. med. secundum
locos. Et quoniam aliqua ex dictis adstrictione
carent, iis permisceri poterunt ea, quæ adstringunt.

Alterantia
prima for-
tis in vul-
nerib. ne-
cessaria.Altera
forti altera-
ntium.

Aliquando non tantum inflammationem time-
mus, sed & corruptionem partis, & malam putre-
dinem in uenis ob apparatus morbosum, & prauitatem
suecorum. Quo in casu putredini resistere
oportebit, tam iis, quæ qualitatibus manifestis
eam cohibent, quam iis, quæ à tota substantia ei-
dem occurrunt. Vnde hæc erunt attentissima secundæ
fortis in vulneratis, in priori censu sunt refrigeran-
tia, & exsiccantia, ut acetosa, & eius syr. cicerbitæ,
succus limonum, & eius syr. Syr. de citri acido, de
succo granatorum, oxyfacherarum, acidum citri facher-
arum conditum, melissa, borrago. A tota uerò sub-
stantia putredini aduersantur, & ipsam inhi-
bent citri succus, margaritæ, lapilli preciosi, terra sigillata,
bolus Arm. or. cornu monoceros, cornu cetui
ustum, coralli, scordium, carduus benedictus, scor-
zonera, aqua eiusdem stillatitia, & eius radices facher-
arum conditæ. Sed terræ, & lapilli, & cornua
etiam manifesta qualitate id faciunt, videlicet sic-
cando, & plurima etiam refrigerando spiritus cha-
canti utraq; ratione confert. Inter composita sunt
Diascordium, præclara illa confectio de hyacintho,
& magnæ antidoti, potissimum Mithridatium,
quod confectio de hyacintho permixtum mirabi-
lia præstat. Fiant etiam confectioes de bolo, pul-
ucre, aquæ theriacales, & alia præclara compo-
sita.

Aqua 1a. Præstantissima est aqua theriacalis secundum in-
frascriptam descriptionem,

Recipe aqua florum citri

Florum borraginis

Scorzonera

Melisse

Acetose

Rosarum rubearum

Rutæ caprarie

Vincetoxici

Cicerbita

Aceti rosati ana lib. s.

Scordij

Vincetoxici

Pimpinella

Rutæ caprarie

Cardui benedicti

Scabiose, ana m. s.

Florum borraginis

Buglosse

Citri

Cariophyllorum

Liliorum conallium

Nemfaris

Rosarum rubearum ana p. i.

Santalorum citrinorum

Boli armeni orient.

Terra sigillate

Terra Meliensis

Zedoaria.

Ligni aloes

Sem. citri ana drach. s.

Acetose

Papaveris albi ana drach. s.

Radic. Carlina

Tormentilla

Bistorte ana drach. ii.

Scorzonera

Vincetoxici ana drach. iii.

Accipiantur herbe, & flores videntes, verum-
omnis humiditatis extranea expertes, & minutim
incidantur. Herbe tamen etiam contundi poterunt,
& in aquas simul mixtas, aceto etiam addito vna
cum reliquis pariter confusis consueantur, prius ta-
men omnia vino albo itrorentur, atque ita, inf. s. a.
balneo calentis aque 12. horarum spatio. Fideliter
tamen obturatum sit os vasis, quod quidem vitreum
esse debet, postea fiat col. & expressio diligens, & par
pondus earundem rerum accipiat, fiatque altera
infusio eodem profus modo, & sic tertio; facta po-
strema expressione, & col. addatur duplicatum pon-
dus earundem rerum, & sequentia, videlicet.

Succi acidi citri lib. s.

Avantium

Vincetoxici

Rutæ caprarie

Acetose

Scabiose

Scordij

Quinque folij

Cardui benedicti

Granatorum acidorum ana vnc. iiii.

Radic. Angelicæ drach. iiii.

Theriaco

Murdatii ana vnc. i.

Consect. de hyacintho vnc. s.

Spec. diamargarit. frigid.

Cordialium temperatum

Trochisc. de camphora ana drach. iiii.

Cortic. citri recent. minutim incisorum lib. s.

Corni cerui vsti vnc. s.

Electuarijs addantur pulveres, & cum liquoribus
pausatim dissoluantur, deinde addantur reliqua om-
nia confusa, cunctaque diligenter permisceantur

& balneo calentis aquæ fiat inf. per 24. horas modo
supradicto, quo tempore pluries manibus curiosè
malaxentur, inde duplici vase destillentur s. a. datur
à infusio ad vnciam vnam.

Infuscriptus etiam pulvis valde est efficax, recipit
autem.

Smaragdus orient. preparati drach. i.

Fragmentorum hyacinthi scr. ii.

Granatorum drach. i.

Margaritarum preparatarum

Corallorum rubearum preparatarum

Corni cerui vsti. & aqua rosea loti ana scr. i.

Boli Armeni orient.

Terra sigillate

Bezoar ana scr. ii.

Radic. Scorzonera

Vincetoxici

Zedoaria ana drach. s.

Cortic. citri

Cocci infectorii

Rosarum rubearum ana gr. xv.

Croci

Cinnamomi ana scr. i.

Florum squinantii

Melissa ana scr. iv.

Spica

Ligni aloes ana drach. i.

Puluerizentur subtiliter, & misceantur, datur ad
semidrachmam. Ab iis, quæ calefaciunt, maxime ca-
uere oportebit in temporibus, & naturis calidis, & in
quibus vehemens est fluxionis suspicio, namque si
inflammatio coepit, maximeque in aliquo interiori
membro, nequaquam vsum magnorum antidoto-
rum concederem, sed in refrigerantium usu persi-
stetem, vel eorum saltem, quæ non calefaciant.

Extrinfecus etiam multa applicata regioni cordis,
& arteriis manifestioribus, cor à putredine mala-
vindiciant, vt est oleum mathioli, Magni Ducis He-
turæ, oleum illud, quod pro peste Ferrariæ paratur.
Oleum quoque citri florum, & eiusdem corticum,
& seminum, linimentaque parata ex Theriaca, vel
Mithridatio, vnguentum rosaceo, oleo nenufarino, oleo
florum, aut coricum, uel semini citri, speciebus cor-
dialibus temperatis, camphora, croco, & huiusmodi.

Item epithemata regioni cordis adhibita ex aqua
rosacea, borraginis, melisse, florum citri, florum myr-
ti, scorzonera, aqua theriacali, aceto rosato, uel ex
citri, & cariophyllorum floribus, speciebus diamarga-
rit. frigidi, speciebus cordialibus temperatis, confe-
ctione de hyacintho, theriaca, mithridatio, camphora,
croco paucis, vino aromatico, & huiusmodi, exempli
gratia.

Recipe Aquæ rosarum

Borraginis.

Melisse ana vnc. iv.

Aceti rosati vnc. s.

Spec. cordialium temperatarum drach. ii. s.

Camphoræ scr. i.

Croci gr. iiii.

Vini aromatici modicum. Pro epithemate.

Aliud.

Recipit Aquæ rosarum vnc. iiii.

Melisse vnc. iv.

Florum citri

Marti ana vnc. ii.

Aceti rosati

Vini maluatici ana vnc. i.

Spec. diamargarit. frigidi

Cordialium temperatum ana drach. s.

Croci modicum. Ad pro epithemate.

Aliud.

Recipe Aquæ rosatæ santalina vnc. iv.

Florum myrti vnc. iiii.

Citri

Scor-

Scorzonera ana vnc. j.
Aqua theriacalis vncia 1. s.
Confect. de hyacinto drach. ij.
Mithridat. drach. j.
Aceti rosati & vini maluati modicum.
Misce pro episteme.

Quæ quidem Bezoartica, atque facultatem vitalem roborantia erunt etiam ex viâ quando ob partis corruptionem, & gangrenam prauis halitus ad cor eleuantur.

Aqua rosata fantalina sic paratur,
Recipe Rosarum rubearum recent. lib. vj.
Santalorum preparat. cirin. albana vnc. s. s.

Rosæ incidantur minutim, & manibus cum fantalis malaxentur, vel etiam simul conquantur, addendo aliquantulum aquæ rosacæ inde in alembicum projiciantur, & destillentur duplici vase secundum artem, deinde

Recipe Aqua, quæ distillauerit lib. ii.
Rosarum rub. recent. lib. iiii.

Santalorum vnc. s.

Misce & fac, vt supra dictum est, ferueatque aqua, quæ postremò destillauit ad usum.

Non ignoret autem oportet, quando adest malæ putredinis suspicio, vel cepta est, cautè vtendum adstringentibus, ne obstructions fiant, & sit maior putredinis occasio, ad methodum recurrendum est, & eisquod magis urget, incumbendum, cæteris si fieri possint, non neglectis, quæ de causâ quandoque omnino ad adstringentibus caueamus, quandoque parçè illis vtamus, & solummodò nonnunquam ad prohibendam innati calidi dissolutionem, quandoque etiam vberior etiam eorumdem viâs. Alterantibus etiam quandoque egemus ob superuenientem febrem, vt intermperiem febrilem obtundamus. Sed cum hæc indicatio coincidat cum illâ, quæ humorum caliditatem, & tenuitatem corrigere docentur, non est, quod de ea parçè dicamus. Id solum adiungemus, quod si febris fuerit ob apparatus morbosum incrassantibus, & adstringentibus cum præmeditatione, vt opus erit, in his enim potius moderatè aperiiti attendendum. Sed & quod de mala putredine dictum est, hæc erit transferendum, ei namque quod magis urgebit, consulendum, cæteris non neglectis, quando fieri id possit. Alia quoque alterantia conuenire possunt ratione superuenientis febris, sed hæc à tractatu de febris sunt petenda.

Cogimur quandoque aliam alterantium sortem vulneratis exhibere, exsiccantia videlicet; cogimur enim ad horum usum deuenire, quando ob nimiam humiditatem vlcus ad sanitatem perducere non potest, defluente assidue humiditate quadam superflua ad vlcus, quod quidem potest contingere, ut totius humiditate, eo quia videlicet totum sit repletum crudis, & serosis succis; siue ob prauum vicium præcedentem, siue ob malam temperaturam eorum partium, quæ coctionibus dicantur, unde fit, ut assidue generetur sanguis nimia præditus humiditate, uel allicuius partis tantum, puta capitis superfluum humorem ad partem vulneratam tanquam ad imbecilliores transmittentis, uel totum etiam sanguinem, coinquantans. Totum igitur exsiccare oportebit, quando totus sanguis est humidus, & partes etiam nimia humiditate flaccescunt, carnis enim generatio fit ex temperatura partis vulneratæ tanquam efficiente, & sanguine probò tanquam materia, & partem determinatam, si ab ea fuerit excrementorum proventus, ad naturalem statum reducere. Sed quæ ratione consilatur affectibus determinatarum partium, non est præsentis loci. Pro absumenda tamen excrementaria totius materia, atque ad præparandam idoneam materiam pro carnis generatione, ualida exsiccantia conuenient, quæ & corroborent partes,

A & affluxum excrementorum ad partem moderatè sua adstrictione compescant, nisi quidpiam adsit, quod adstringentium usum prohibeat, quo in casu sola exsiccantia conuenient. Itaque ex usu erunt positiones ex pilosella, tormentilla, alchitilla, ophi, limonio, stellaria, serpentaria, trinitate, equisetio, cario-phillata, ophioglossa, fanicula, auricula ursi, artemisia, agrimonia, diadamo Cretico, tuncaperuina, perficaria, quinquesfolio, ueronica, potentilla, betonica, uetberna, brasiica, rubra, nephea, lilio conuallium, summitatibus rubi, & cannabis renatæ radicis còsoli-dæ maioris, aristolochiæ utriusque dictamni albi, ualerianæ, tormentillæ, bistortæ, gentianæ, rhubarbari, rhapontici, & huiusmodi, item spermate ceti, ligno lentiscino, mumia, cancris fluuiabibus, astascis. B Etiam quandoque adduntur diuretica, vt portio excrementitiæ materiæ ad vires vias perducatur, veluti radices rubiæ, petroselin, feniculi, asparagi, & huiusmodi, & interdum ad maiorem attenuacionem, cinnamomum, galanga, naxis, Zedoaria, sabina, &c. sed maximum momentum, ad exsiccandum habent decoctio Guaiaci, farfæ, & chinæ, atque non tantum per se exsiccant, sed etiam per accidenis, resoluendo videlicet materiam per insensibilem holum, aut per sudorem euacuando. Quare hæc erit alia fors euacuantium in vulneribus commoda. Quod si corpus lue illa Venerea fuerit infectum, tantò magis necessarius erit ligni & farfæ usus.

Sed circa horum usum duo sunt animaduertenda, vnum est, vt, quæ calida sunt, non exhibeantur, nisi transacta inflammationis periculo, & cautè in temporibus, regionibus, atque naturis calidis alterum, vt præcedant vniuersales euacuaciones. Immo ad hæc exsiccantia non deuenimus, nisi quando purgantibus non possumus excrementitiosos succos penitus absumere. Potissimum autem præuacuum corpus sit oportet, quando iis uti placuerit, quæ calefaciunt & humores attenuant, ac fundunt: colligando enim succos, atque calefaciendo insignes concitantes fluxiones. Paratur decoctio non ex vino potenter, vt multi consueuerunt, ne calidior, quam pars sit euadat potio, sed ex aqua communis chalybeata, aut equiseti, vel veronica, & huiusmodi: quod etiam magis à Gal. probatur, qui eas conscribat ex aqua, aut vino imbecilli, vt videre est 5. Meth. 9. Additur ergo potius in sine decoctionis vnum album optimum, vt distributionem adiuuet. Ne verò quidpiam deficerent titones, ex exempla quædam harum potio-num subicere volui.

Prima quidem recipit,

Equiseti
Plantaginis
Cario-phillatæ
Pilosellæ
Saniculæ
Pyrolæ
Quinquesfolii ana m. j.
Radic. Consolide vnc. i. s.
Distamni albi
Tormentillæ
Bistortæ
Valerianæ
Petroselin.
Feniculi dulcis ana vnc. s.
Rubiæ

Cinnamomi ana drach. ii.

Aqua chalybeata q. s.

Misce, & f. decoctio. f. s. a.

Deinde R. huius decoctionis lib. iiii.

Mellis optimi lib. i. s.

Vini albi electissimi, neque nimis potentis lib. j.

Misce, & bulliant simul, donec fiat veluti mulla. Dosis est ab vnc. 6. vsque ad decem.

Secunda recepti.

Ligni lentiscini.

Visci quercini ana vñ ij.

Radic. consolide.

Aristolochia.

Centaurea.

Rubica.

Valeriana.

Tormentilla.

Bistorta ana vñ s.

Aque communis chalybeata lib. xii.

Misce, & f. inf. s. a. per viginti quatuor horas, postea bulliant duplici vase ad consumptionem medietatis, & cum ad consumptionem tertiæ partis fuerit peruentum adde.

Radic. Petroselini vñ s.

Summitatum rubi.

Cannabis.

Pilosella.

Trinitatis.

Vinceperuinca.

Equiseti.

Fragaria.

Florum lilii convallium ana m. s.

Rha Pontici drach. ii.

Cinnamomi vñ s.

Et in fine decoctionis adde vini aromatici lib. iiii. deinde facta expressione, & colatura cum saccharo fiat veluti mulla.

Tertia recipit.

Ligni Guaiaci preparati vñ c. v.

Corticis Guaiaci.

Sarsæ parilla ana vñ c. ii.

Samalorum citrinorum.

Radic. Tormentilla.

Bistorta.

Valeriana.

Distammi albi.

Consolida ana vñ s.

Aque communis lib. xvi.

Misce, & f. inf. s. a. per 24. horas, postea bulliant duplici vase s. a. ad consumptionem tertiæ partis, tunc adde.

Equiseti.

Betonice.

Pilosella.

Distammi Cretici

Pyrola.

Tormentilla.

Summitatum rubi.

Trinitatis.

Fragaria ana m. s.

Cinnamomi vñ s.

Bulliant simul, donec remaneant lib. 6. & in fine ebullitionis adde vini albi optimi lib. 3. facta deinde expressione, & colatura cum melle, vel saccharo fiat veluti mulla. Si tamen febricitaret vulneratus detra. hendum esse vinum.

Maximi etiam momenti est potio illa de pyrola à Matthiolo descripta commento de limonio. Sed & pulueres, & electuaria conscribuntur, & confectioes solidæ, quæ eundem præstant usum, & si non aque ad remotas partes distribuuntur, nisi accommodato liquore dissoluantur, in vulneribus tamen ventriculi, intestinorum, atque thoracis sunt maxime accommodata. Quamvis ubi vulnus thoracis gratia suscipiuntur, non nisi mul sint deuoranda, sed sensim in ore liquefacta deglutienda, vt eius portio per asperam arteriam ad pulmones setatur. Eius generis est diatragacanthæ cum bolo: Electuatiū confectum ex radicibus consolide maioris decoctis, ac secato traiectis, ac melle, seu saccharo, & ex saccharo rosaceo veteri, bolo Atm. orientali, terra sigillata, terra Samia, sem. plantaginis, acetosæ, syr. de rosæ sic-

A cis, aut myrtilino. Præstantissimum est, quod sequitur, Accipit autem.

Succi opioislosæ.

Equiseti.

Verbena.

Pilosella.

Sanicula.

Trinitatis ana lib. s.

Sacchari albi lib. iij.

Misce, & bul. simul ad elect. consistentiam, tunc addatur.

Radic. Bistorte.

Tormentilla.

Aristoloch. rot. ana vñ c. i.

Distammi albi.

B

Rha Pontici ana vñ c. s.

Cariophyllata.

Vinceperuinca.

Betonice.

Distammi Cretici ana drach. iij.

Cinnamomi.

Galange.

Macis.

Zedoarie.

Semin. Plantaginis.

Acetosæ.

Portulacæ ana drach. ii.

Gummi tragacanthæ.

Amilæ ana vñ c. s.

C

Radic. Consolide maioribus sub cineris coctarum, acetosæ traiectarum vñ c. iij.

Misce, & f. electuarius s. a.

Hac ratione innumera compositiones parari poterunt, quæ iudicio prudentis Medici relinquemus. Non est autem prætermittendum, quando vulnus in remotis est partibus, quin ea permisceantur, quæ vehiculi præsent vicem, vt in vulneribus capitis betonica, in vulneribus renum, & vesicæ radices apij, & faniculi, syr. de duabus, & quinque radicibus, & alia diuretica, in vulneribus vteri artemisia, & eius syr. in vulneribus articulorum iua, & sic de reliquis.

Nec sunt præterenda id genus præsidia, quasi sint recentiorum inuenta, constant enim, & antiquos istud interdum fuisse viros, vnde & eorum meminit Gal. 5. Meth. 9. tractans de curatione vulnerum thoracis, dicebat enim: Cæterum danda est opera, vt ea quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia, quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea, quæ ex aqua, vinoue tenui bibuntur. Porro maxime idonea sunt, & quæ, propterea quod ex feminibus sunt, dialpermaton Græcè dicuntur, & quod solemne nobis est, quod in pectore perforato semper vitumur, quod ex cassia componitur. Antiquissimus igitur est harum potionum usus. Quas non tantum exsiccando, adstringendo, ac detergendo prodesse certum est, verum etiam & calorem innatum partis roborando, vt eorum auxilio propria munia longè facilius exerceat. Idque quotidianus euentus abundè patet. Hinc Germani facili, vt aiunt, cum successu etiam à principio hiæ potionibus vuntur. Quamvis ab iis abstinendum censemus, quæ calidiores sunt, quamdiu verget inflammationis periculum. Necesse est tamen omnino erit huiusmodi præsidiorum, vt si statim à principio, quando interiorum aliquod vnà fuerit vulneratum: posteaquam externis auxiliis parum in hiæ vulneribus proficimus. Debent autem non exsiccandi solum, verum etiam adstringendi facultate esse prædita.

Vitumur denique in vulneribus repellentibus, atque interceptibus, sed quoniam immediate fluxionem respiciunt, de illis in capite de suppressione fluxione diffusæ tractabimus. Sunt postremo, quæ ingesta vulnere partis calori tantum adiciunt roboris, ut una hac ratione certa quadam munia facili-

cissimè exerceat. Hoc est videre in didamno Cretici, cuius succus, vel pulvis epotus in expellendis peregrinis corporibus mysticè natium calorem adiuvat, & in lapide illo, qui Germana lingua Beinbruch appellatur, cuius drachma in vino rubro ex infusione vinceperuinæ exhibita quatuor, aut quinque (subsequentibus diebus fracturus cum vulnere breuissimè magna cum omnium admiratione medetur; & in potuibus etiam illis vulnerariis, non solum enim excrementa respiciunt, atque materiam generandæ carnis, verum & ipsum natium calorem.

CAPUT LVIII.

De ratione viſus.

Explicatis chirurgicis, & pharmaceuticis prædictis quæ in vulneribus sunt opportuna, tempus est, vt ad viſus rationem tranſeamus, qua neglecta parum, vel nihil alia proficerent. Quoniam igitur huc debemus spectare, vt arcantur omnia, quæ vulnere curationem interturbant, impedimentis quæ occurrunt, atque opportunitati adfit congrua materia pro glutinis, vel carnis generatione, ac naturalis calor roboretur, quæ necessariò nostrum corpus afficiunt, ita sunt moderanda.

De aere. In primis aer in actibus eligendus est temperatus, & in passivus siccus. Scio ab aliquibus magis probari frigidum aerem, quia magis humores inceptos ad motum reddit, & vias etiã, per quas fieri deberet fluxio, quodammodo adstringit, sed quoniam talis aer vulneri est inimicus, & reliquis etiam afficiens partes, ipsi vulneratæ parti potest esse infestus, & corporis poros obstruit, unde assidua diligentia requiritur, vt corpus totum, nedum pars vulnerata protegatur, ac solum inspiretur, & ex erratis non contemnenda mala proveniant, propterea temperatum magis laudat. Calidus licet vulneri proſit, suspectus tamen est, quoniam vias laxat, humores liquat, & attenuat, & aptos ad motum reddit, & ita fluxionem commouet, idèd Celius lib. 5. cap. 26. Locus, in quo cubabit, tepidus esse debet. Et lib. 5. Opportunissimum curationi tempus verum est, aut certe neque feruens, neque frigidum, siquidem vulnera, & nimis calor, & nimium frigus infestat. Nisi igitur talis fuerit, qualis dictus est, arte parandus, quando hoc fieri possit. Sin minus, si eligatur, qui magis ad idem accedat, & inæqualis tanquam maximè aduersus omnino fugiendus: ideoque Cel. loco citato autumnum perniciosissimum dicebat. Calidus, & humidus pessi mus, crassus partium inferiorum, tenuis, præsertim si iuncta sit insignis frigiditas capitis, & penetrantibus omnibus vulneribus inimicus: turbulentus, & nebulosus, fetidus, inquinatus, & putridus maximè fugiendus: Amandus vero purus, liber, nulloque halitu vitiatu. Verum si aer, in quo moratur vulneratus, minus sit ad rem nostram accommodatus, saltem curetur, vt sit liber: cæteræ vero præuæ qualitates arte corrigantur, quod alibi traditur, ut aliò transferatur patients.

De motu & quiete. Quies est imperanda, & præcipuè vulneratæ partis, motus enim humores commouet, & ad fluiendum promptus facit, & si vehemens sit, ad vulnus præcipitat, & magis si pars vulnerata aut quæ illi proxime sunt, moueantur, naturam quoque interturbat. Ambulare enim non æquè nocet iis, qui vulnerati sunt capite, aut brachiis, ac iis, qui cruribus, & femoribus, unde Celius loco citato: Optimum etiã medicamentum quies est. Moueri, & ambulare, nisi sanis alienum est: minus tamen his est periculosum, qui in capite, vel brachiis, quam qui inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio conuenit fe-

mine, aut crure, aut pede laborante. Ambulationis vice præcipi poterunt leues frictions, non tamen iis partibus, quæ vulneri sunt propinquæ, ne ad partem vulneratam attrahant, sed iis, quæ longinquæ sunt, vt potius auertant, unde Celius loco citato: Leuis frictio rectè adhibetur, sed iis partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Cauendæ quoque sunt immodicæ vigilie, succos enim exacuunt, & commouent. Aluis lubrica sit oportet, idèd si talis natura non fuerit, mollibus clysteribus, aut suppositoriis non acerbis supplere opus erit. Motus animi immodici funt euitandi, præcipuè autem ira. Lætus sit ægrotans, & benè speret. Sed quoniam id esse non possit, nisi pro comperto haberet, se viro in arte peritissimo salutem suam commisisse, propterea illud possimum apud ægrotum debet Medicus contendere, vt æger de ipso bene sentiat, existimetque eum optimè res ad vulnera attinentes intelligere, sic enim ipsi, vt dicebat Hip. 1. Præſag. maiori cum fiducia committet, & in confidente infirmo, & præcæta expectante præſidia longatè adhibentur. Vt ad hoc inducat ægrotantem, opus est, tales eius actiones, vt ex ipsi nullam in arte pati exceptionem possit diiudicare: quare cum variae sint hominum fortes, non erga omnes se debet eodem modo præſtare, sed prout fuerit cuiusque natura, alios fabulis capiet, alios in rebus agendis se prudentem præſtando, & de hisce dicendum, alios de iis, quæ ad artem spectant, tractandum, hoc enim est hominum proprium, quia ad sapientiam fines adhuc non peruenire, ex vno particulari vnuerſale colligere, diiudicantes Medicum in eo, de quo sermone habet, peritum, in eo etiam, quod ad totam artem pertinet, peritum colligit. At quoniam qui sciunt, id, quod est, iudicant, idèd cum quis habet præ manibus viros sapientes, non laudarem, vt ludicris coram ipsis ageret, & inanem quandam lætitiã offenderet, quæ apud ipsum leuiores ingenii essent notæ, sed consideret quod ab Aristotele 1. Prob. 30. dicitur, sapientes videlicet esse melancholicos, eo quod humor melancholicus faciat ad quietem, & grauitatis, atque iudicii sit auctor, qua ratione dici solet, animam quiescentem fieri sapientem. Non quidem quod velim Medicum melancholicum, & quasi tristem, ac mentem sese ostendere, neque enim abundantia melancholici succi est sapientie causa, sed cum ad sapientiam requiratur, vt dicebat Gal. lib. Art. med. in signorum tractatu tenitas, & claritas spirituum cum modica bilis, & melancholice permixtionis, bile quidem ad discursum velocitatem, & ad solertiam conferente, melancholia verò ad stabilitatem iudicii, se talem præbeat, vt promptitudinem quandam in discurrendo ostendat in iudicando autem, & eligendo, non se ostendat præcipitem, sed acris, & exquisiti iudicii. Hoc volebat Celius, quando dicebat: Si interrogatus semper velociter respondeas, dubitandus es. Alia via incedunt nonnulli nostris temporibus, & aliter suos ægrotantes capiunt, coram ægrotante enim, & assistentibus præclaras, & memorandas curationes à seipso antea gestas prædicant, atque vt sibi maior fides adhibeat, secum habent gnationes, viles totos, qui omnia amplificent, & adhuc maiora de curante enarrant, vt comœdiam agi diceret, & colloquia inter gnationem, & Thralonem audire; res quidem viro, & arte indigna, & magis etiam eis Medicis, qui, vt ipsi protestentur, & prædicant, ex dignitate artem exercent. Nec magis laudandi sunt, qui scurrilibus, tanquam nuntiagunt, nihil aliud curantes, nisi vt ea dicant, & faciant, quæ ægrotantibus, & assistentibus rîsum moueant, quò ob id Reprehensio potius, quàm Medici essent dicendi. E. duntaxat legans verò Medicus ea amplectatur, quæ artis dignitas.

De somno, & vigilis. De repletione, & inanitione. Motus animi.

Quomodo capiendus sit vulneratus.

Reprehensio duntaxat Thralonem.

Reprehensio duntaxat legans.

dignitatem sapiunt, non quæ artis dignitati detrahunt.

De cœtu.

Cœtus est vitandus, nam vires dissolvit, & succos exagitat. Sic tractandum esse vulneratum, in hisce rebus, ex vulnerali curandi ratione, quam superius proposuimus, facili quisquis conjicere poterit.

Vnde desumatur ratio rationis di vuln-ratos.

Sed & ex eadem generali methodo non erit difficile colligere, quoniam victus sit instituendus, quomodo scilicet in iis, quæ comeduntur, & bibuntur, tractandi sunt vulnerati: Manifestum enim est rationem instituendi victus in vulneratis non desumi ab iis, quatenus tales morbi sunt, postquam morbi immaterialibus sunt, & vt tales morbi sunt, eadem ipsis competere viuendi ratio, quæ reliquis immaterialibus morbis, sed vt morbi sunt, quibus superuenire possunt alii affectus eorum sanationem impediētes, immo & ad mortem ducentes; cuiusmodi sunt inflammatio, abscessus, corruptio, copiosior excrementorum prouentus, febres, & huiusmodi, quæ ne fiant, & maiori vi, eo magis timendum est, quo maius fuerit vulnus propter alias allatas causas. Vt autem hæc in vulneribus facilius accideant, aut vbi superuenierit, vt maiora fiant, in causa esse possunt cibi, & potus exhibiti, sicuti & in omnibus morbis possunt esse morificæ causæ, & idco Gal. 8. Meth. g. dicebat: Si morbolam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos nutreamus, sed quoniam sæpius noxam affert, ob id morbolam affectionem non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibetricem contemplantur. Si ergo in vulneribus, quoniam alimenta exhibita detrimentum inferunt, vel nouorum affectuum generationi occasionem præbendo, vel iam genitos augendo, idcirco cogimur aliter nutrire vulneratos, quam sanos. Itaque si habuerimus quando, & quomodo alimenta exhibita sint morificæ causæ, procul dubio, & quomodo alendus sit vulneratus, quando mala adiunt, aut imminēt, habebimus.

Quomodo cibi, & potus enadit morificæ causa.

Fiunt autem alimenta morificæ causæ substantia potissimum, & qualitate, & quantitate, non enim modos omnes recensere propositum est, quibus quæ ingeruntur, detrimentum esse possunt humano corpori, sed qui in vulneribus sunt peculiariter animaduertendi. Substantia ergo noxia sunt alimenta vulneratis, quatenus generatur copiosior sanguis, quam in vulnerato oporteat, ex quo contingit, vberiorē materiam adesse fluxionis, & inflammationis, & maiorem propensionem sanguinis ad fluxionem, posteaquam superfluens nutrimentum non retinetur a natura, sed facili quolibet occasione transmittitur ad alias partes, potissimum autem ad imbecilliores, & generari copiosiora excrementa in parte vulnerata, quandoquidem natura transmittit eandem alimentī copiam ad partem vulneratam, quam prius sanitatis tempore transmittere solebat, & forsā maiorem: at vulneratæ partis natura nequit tantam alimentī copiam conficere propter imbecillitatem ex vulnere, quam prius, vnde inflammationes, putredines, &c. ob causas alias allatas. Sic igitur maior sanguinis copia existens, ac manens in vulnerata parte, quam ab eadem confici possit, putrefacti necesse est, hinc inflammationes, putredines, & alia mala. A substantia quoque alimentī prouenire potest detrimentum vulnerato, si alimentum, quod exhibetur, non in bonum succum aptum fit conuerti, sed in malum potius, vt enim dicebat Galen. 3. de cau. sympt. cap. 2. & idem quotidie experientiaprehendimus: Ex alimentis alia sapientē natura ad atram bilem declinat magis, alia ad aquositates, alia ad bilem amarā. Si ergo quæ prauī funt succi, exhibentur alimenta, cacochymum redditur corpus, prauus sanguis fertur ad vulneratam partem, hinc præter quam quod deficit materia pro carnis generatione, quæ est sanguis bo-

Alimenta quomodo substantia sunt noxia.

nus, temperatura vulneratæ partis maius dispendium patitur, atque labefactatur ob affluxum prauorum humorum, qui etiam præter iustitiam affluunt, cum semper conueniunt naturæ totius excrementa ad imbecilliorē partem demandare, siue talis natura sit, siue asclitica causa. Hinc fit, vt natura vulneratæ partis ea opera, quæ necessaria sunt pro vulneris sanatione, præstare nequeat, non concoquere, non aliena expellere, non carnem generare, vnde non mirū, si postea succedant inflammationes, putredines, & alia mala.

Ad hæc igitur capita respiciat oportet, quæ conueniētiē in vulneribus victum malorum tempore instituire voluerit, ne suppedietur materia pro generatione inflammationis, nec tanta alimentī copia ad partem vulneratam transmittatur, quæ sanitatis tempore transmitti consuevit, posteaquam vt imbecillior ob vulnus non eandem quantitatem, quam prius, potest conficere, & ita eodem suppediēto alimento, aut inflammationi generatur, aut excrementorum abundantia, quæ vulnus nimis humectarent, & forsā id esset alicuius corruptionis causa, vt generetur probus sanguis: si namque generarentur prauī succi, cum pars vulnerata hoc tempore fit imbecillior, ad eam vitiosi succi geniti a natura transmittentur, ne quæ exhibentur qualitate aliqua prædita sint vel natura, vel arte, quæ possint humores ad fluxionem aptos reddere, & ad inferendum irritamentum naturæ habiles, vel aliter vulneratæ partē obesse, imò potius qualitate habent, quæ humorum impetum coercet, humores inceptos ad motum reddat, ne copiosiora alimenta exhibeantur, quam par sit: natura enim coctioni alimentī nimis intenta, turbamentum, quod ex vulnere contingit, defereret, aut saltem totis viribus ad illius sedationem nō veretur. Vt primum scopum attingamus, considerandum erit ex vulneris qualitate, & vulneratī statu, quantum sit inflammationis periculum, & quanta foret inflammatio, seu quanti momenti, si vulneri superueniret, & quando periret inflammationis periculum. Ex consideratione quantitatis periculi habebitur, quis victus in quolibet vulnere possit materiam præstare pro inflammationis generatione, non enim censendum est, vnum, & eundem victum in omnibus vulneribus æqualiter præstare materiam inflammationis in vulnere, siquidem exempli gratia duræ meningis victus aliquis id faciet, quod non in vulnere carnosæ partis faceret.

Quomodo alimenta qualitate sunt noxia.

Sed consideratio quantitatis inflammationis nobis distinctius ostendet, quæ victus forma peculiariter sit eligenda in quolibet vulnere, idem enim victus in inminente inflammatione conuenit, qui ea præsentē conuenit. Semper quidem in vulneribus, dum subest inflammationis periculum, tenuis victus est iniungendus, ut euitetur inflammatio, cum enim ex tali victu minor sanguinis quantitas generetur, minus abundabit inflammationis materia, & partes alimentī indigentes fortius continebunt quod in seipsis continetur sanguinis, & minor portio sanguinis in alimentum vulneratæ partis deferetur, sique facilius inflammationem euitare licebit, unde Hipp. meritis dicebat lib. de affect. 37. Vulneratos sapie affligito. Et lib. de ulc. n. 1. Modicus cibus, & aqua quam maxime

Quæ respicienda sunt in institutendo victu.

Quæ forma victus in vulneribus conuenit.

maximè omnibus vulneribus conducunt, & magis recentioribus, quàm vetustioribus, & si quod aliud vlcus inflammatum est, aut inflammationem minatur. Sed tamen pro maiori, vel minori inflammationis periculo, & pro quantitate imminens inflammationis, tenuius, vel vberius alere videretur oportet: in maioribus enim vulneribus longè minor sanguinis quantitas inflammationem efficere poterit, vnde quo vulnus fuerit maius, & magis lethalis imminet inflammatio, eo tenuior victus est iniungendus. Hinc in lehalibus vulneribus tenuissimus conuenit, quamdiu perleuerat periculum, & sicuti progressu temporis imminuit periculum, ita etiam paulatim ad crassiores victum transeundum est. Minus verò tenuis conuenit, quando vulnus non est lethale, & omnino quanto magis distabit vulnus ab illa magnitudine, cò vberius reficiendus erit vulneris. Sic Hip. lib. de frac. text. 4. com. 1. Simpliciter existente fractura, victum licet parcioiem vsque ad decimam instituit, non tamen admodum exquisitum præcipit, vnde dicebat: Quibus inter initia nullum adeit vlcus, neque os erupit extra cutem, illi satis erit victus non admodum exquisitus, tamen vsq; ad diem decimum illi parciat sit, vtpotè quia iam quiescunt, & subungebat, mollibus oboliis vntur, quæ ad deiectionem moderate faciunt: A vino autem, & carniū vsu cauant. At in fracturis cum vulnere tenuiore victum iniungit, vnde text. 12. com. 3. dicebat: Exquisitiorem præterea victus rationem illis instituire oportet, ad longiori tempore, quibus ad fracturam vlcus inter initia accessit, quibusque ossa extra cutem extant, atque vt in vniuersū dicam, grauiora vulnera victum tenuiorem, & cum diuturniorem requirunt. Et Gal. hoc declarans lib. de frac. com. 1. text. 44. dicebat: Exquisitum igitur victum illis instituit, qui vna cum fractura vlcus etiam inter initia contraxere, in primis verò si os confectum se extra euen exeruit. Simplicem verò, id est, nulla adhibita diligentia, illis, qui nulli periculo sunt obnoxii: At simplicem, qui & inter hos medius est, illis imperat, qui fracturam habent, in primis nimirum diebus, quorum terminum voluit esse decimam. Et paulo post. Ob id autem istis medium hunc victum adhibet, quia neque adeò magnū ipsi periculum imminet, vt illis, quibus nudata sunt ossa, neque eo ita vacant, vt quibus simplex adactum vulnus est in carne citra victum aliquid ipsius ossis. Quibus ergo res media est inter statum, qui omnino periculo caret, & eum, qui plurimo periculo complicatus est, medium quoque victum merito indicit. Ex quibus colligere possumus, quando Hip. lib. de aff. & dicebat: Vulneratos fame affligito, omnes vulneratos equaliter fame affligendos noluisse, sed pro ratione vulneris. Famem autem appellabat, quoniam inducit semper alimentum indigentia. Quo modo etiam intelligendus est locus ille in lib. de vlc. Modicus cibus, & aqua quam maximè omnibus vlcibus conducit. Hæc eadem consideratio nos cautos reddit, quando omnino exquisitam debeamus seruare victus rationem, & ab ea, quæ indicatur, nihil omnino recedere, & quando aliquod possimus condonare, licet dandum sit semper aliquid, vt dicebat Hip. 1. Aph. ætati, temporis, regionis, consuetudini, temperaturæ, & humi modi, & quando nihil omnino spernendum sit in instituendo victu, quod ad inhibendam fluxionem possit conferre. Quando enim imminens inflammatio est lethalis, nihil negligendum, non est vulnerato indulgendum. Hæc victus forma non solum materiam inflammationis subtrahit dum sub ea modicus sanguis generatur, verum etiam eadem ratione efficit, vt partes melius propriè alimentum retineant, nec aliud transmittant, vt quæ indigentes alimenti redduntur, & ita simul, & sensel secundum scopum consequuntur.

A Non generabuntur prauis succis, si alimenta exhibeantur, quæ sui natura bonum sanguinem procreent, & sint coctus facilius, contraria verò fugiantur. Quartum scopum assequemur, si à calidis, acerbis, & mordacibus abstinuerimus, & ab iis, quæ aliquo alio modo vulneratæ parti possunt obesse, vt in vulneribus capitis à vaporosis, & ea potius exhibeantur, quæ aliqua qualitate humores ad motum ineptos reddant siue natura eam qualitatem habeant, siue arte, & partis vulneratæ robur adaugeant, si qualia talia qualitate prædita haberi possint. Itaque frigida potius, & sicca sunt eligenda, nisi humores adsint acres, & mordaces: quo in casu refrigerantia, & humectantia conuenient, vt quæ acrimoniæ, & mordacitatem humorum obtundunt. Et si aliter peccauerint humores, studendum erit, vt talia sint alimenta, quæ vitium illud corrigere valeant, fugiantur verò quæ vitium illud fouent, vel augent, & ideo in putrescentibus succis frigida, & sicca conueniunt, ut quæ putredinem cohibeant, & quæ obstructions parere, aut augere possunt, cauenda immodè si sint de obstruentia, attenuantia videlicet, atque si putredo fuerit intensa, atque maligna, vel pestilens, ea quoque conuenient, quæ à tota substantia putredinis resistent, & vires contra ipsam muniant. Tandem non distrahemus naturam à suo opere, si ea victus forma instituitur, quam periculi, & inflammationis magnitudo præscribit, non enim possunt copiosiora ingeri sub tali victu. Transacto inflammationis periculo, ut pristinum robur corpus recipiat, paulatim increfandus erit victus, semper tamen habita ratione debilitatis ipsius vulneratæ partis, quippe cauendum est semper ab eo victu, sub quo periculum imminet, ne maior portio sanguinis in alimentum partis vulneratæ deferatur, quam eius natura perferat. In grauioribus, & lehalibus vulneribus, non solum ut pristinum robur restitatur corpori, sicuti imminuit periculum, ita paulatim increfascit victum oportet, verum etiam ut virtus partis ex alimento facta robusta melius generationi carnis incubat, atque insuper eadem suppediet materiam pro carnis generatione, quæ est sanguis probus, cuius adeo indigentia, & propter victus tenuitatem, & propter institutas euacuationes in grauioribus vulneribus, non autem in leuioribus, in quibus nullæ, aut paræ euacuationes sunt ex usu, & plenior instituitur victus. Hoc est, quod intendebat Hip. lib. de loc. in hom. numero 47. quando dicebat: Et siquidem adstringere oportet vlcus, ac implere, tumefacere prodest, etiam si in capite carniū melis, tenuioria enim à cibis caro propulsa est, quæ à medicamento putrefacta est, simulque debellat; per illud enim, tumefacere, corporis nutritionem intelligit; cum enim antea dixisset, ulcera simul cum medicamentis etiam fame curanda, ne quis existimasset, id conuenire omni tempore, voluit terminum apponere tenuis, & exquisiti victus, qui est, ubi tempus est, ut caro generetur, atque cauitas impleatur. Ne verò alia vitandis ratio quidquam obstat, cauenda sunt edulia, quæ aduerfam aliquam qualitatem participant, sicuti superius dicebamus obseruandum maiorum tempore, & ab iis, quæ difficilis sunt coctionis, & prauis succis, ex quorum usu vultus redderetur excrementosum, & exhibenda, quæ facilius sunt coctionis, & boni succi, ex quibus insuper idonea materia preparabitur pro carnis generatione, probus videlicet sanguis, non enim quilibet sanguis est idonea materia, sed bonus. Immodè quoniam sanguis per exsiccationem quamdam, & condensationem in carne ueritur, & propterea siccior sanguis facilius formam carnis recipit, cum natum non laboret in absorbenda superflua humiditate, si alimenta exhibeantur, ex quibus sanguis siccior generetur, siue medicamentis, siue sapientie natura, siue arte parata, in grauioribus.

Alimenta conueniunt probis succis

Explicatur locus Hip. in lib. de loc. ho.

Explicatur locus in lib. de loc. ho.

uoribus præsertim vulneribus, existimandum est, faciliorem futuram carnis generationem.

Quæ alimonia cōueniāt vulneratis.

In lethalibus igitur vulneribus fercula ex pane conuenient cum lacte seminum melonum ex iure parui pulli, aut vituli lactentis parata, item fercula ex lactuca, borragine, cicorbata, cicorio, cucurbita, & huiusmodi, pariter ex dicto iure parata, quibus addi poterit omphacium, vel limoniorum, aut aurantium succus. Fercula item ex hordeo, vel ipse hordei cremor cum lacte seminum melonum. Oriza quoque cum eodem lacte exhiberi poterit. Pyra, aut poma cineribus cocta conceduntur. Item persica, quæ & saccharo condita non displicent, sicuti neque ipsa cidonia. Si qualitatē adstringentē in alimentis voluerimus, addentur ferculis terra sigillata, vel bolus Arm. orient. Iuscula quoque quibus fercula parantur, alterari poterunt lactuca, borragine, acetosa, cicorbata, portulaca, & huiusmodi, nisi tamen ex istis sint fercula. Quoddā si timor affuerit alicuius malæ putredinis, vt contingit in prauis aeris constitutionibus, & vbi vulnerati prauæ vietus rationi fuerint assueri, & omnino prauis succis scatent, & aer putredinem minatur, non prætermittendum, quin cum cibarijs ea permiscerantur, quæ non solum manifesta qualitate huic malignæ putredini occurrant, vt sunt frigida, & sicca, atque acetosa præsertim; verum etiam à tota substantia eam cohibent, viresque contra eandem muniant, idcirco succi citri, limonum, aurantium, & granatorum acidiorum, aut medijs saporis erunt maximè ex vfu. Oxalis, & cicorbata cibarijs inieciæ non parum conferent. Aqua scorzonæ, vincetoxici, scabiosæ, acetosæ, rosarum, cum vitilitate permiscetur, immò ab re non erit, si ex iisdem aquis parentur iuscula. Permisceri quoque poterit aqua florum citri, nimis enim calida est, quam vt ex ipsa conficiantur iuscula. Margaritæ præparata succo præsertim limonum, vel citri dissolutæ non erunt prætermittendæ. Probantur, & coralli præparati, terra sigillata, bolus Armonia orientalis, cornu cerui præparatum, cornu Rhinocerotis. Inter composita verò laudatur Diamargariton frigidum in rotulis, manus Christi appellata, confectio cum margaritis, pulvis cordialis pro cibo absque molcho, & ambra paratus.

Quæ cōueniant transactis inflammationis periculo.

Transacta inflammationis periculo, primò ossa fortilia conceduntur; & fercula vitellis ouorum præparata, deinde etiam carnes pullorum, & lactentis vituli, quæ in leuioribus vulneribus, & quæ omnino periculo carent, statim à principio dari possunt, modò non in tanta quantitate exhibeantur, quæ vulnus excrementosum reddere valeat. Dari etiam poterunt carnes paruarum aucularum nonnatanatum, & postremò caro caponis, phasianorum, perdicis, grandioris vituli, castrati, quæ & in leuioribus vulneribus, non tamen ad saturitatem conceduntur. In mediocribus vulneribus media quadam via incedendum est, & quoniam in his inflammationis periculum citius transit, citius etiam ad uberiorem victum fiet transitus.

De potionibus.

Potiones, & ipsæ nō aliter ac cibi multipliciter obfunt, substantia videlicet, & qualitate, & quantitate, nam & sunt potiones nutritiæ, vt ceruicia, & quæ prauos gignunt succos, vt quæ ex fructibus parantur, & quæ mala qualitate participant, idcirco eadem obseruanda sunt in prescribendo potu, quæ in instituenda alimonia diximus. Semper ergo cauendæ sunt potiones, quæ prauum succum generant, & quæ qualitatem habent contrariam ei, quod intendimus. In lethalibus etiam vulneribus cauenda est ceruicia, præcipuè quæ ex tritico paratur, vt nimis nutritiæ, & vinum, non solum tanquam nutritiæ, verum etiam tanquam humorum vehiculum ob sui caliditatem, & partium tenuitatem, quandiu durat inflammationis periculum, idcirco aqua simpliciter vendum,

A vnde Hippocrates lib. de vlc. n. 7. Medicus cibus, & aqua quam maximè omnibus vulneribus conducit, & magis recentioribus, quàm vetustioribus, & si quod aliquid vlcus inflammatum est. aut inflammationem minatur, & si periculum est corruptionis in vlceribus, ac inflammationis in articulis, & vbi conuulsionem fieri periculum est, & vulneribus in ventre, maximè verò omnium fructus in capite, ac femore, & si cui alii parti fractura contigerit. Vtilis etiam erit potus quilibet ac qualitate prædictus, quæ ad inhibendam fluxionem valeat, vnde aqua bordeacea erit ex vfu, & in qua coriandri semen bullierit, aqua ex cerasis adis parata: Vinum granatorum, & limonum succus cum aqua simplici, & saccharo probatur. De bent autem huiusmodi ea proportione commisceri, ex qua sapor refuleat gustui gratus.

B Etti malignæ alicuius putredinis fuerit suspicio, idè potus ex aqua, & vino granatorum, vel limonum succo, & saccharo paratus est maximè probandus. Aqua ex toto citro per distillationem extracta est optima. Similiter aqua simplex, in qua & cortex, & citri succus, vel etiam semina, ex quibus tamen seminibus amara redditur potio, bullierit. Paratur optima potio ex aqua simplici, vel acetosæ duplici vase extracta, succo citri, & saccharo, vel ex eadem aqua, & acido citri condito, vel syrupo de succo acido citri. Si addatur istis potionibus aqua scorzonæ, & etiam citri florum, in pauca tamen quantitate, longè præstantior euadet potio. Aqua scabiosæ, & cicorbata non est spernenda. Quoddā si in dictis

C aquis aurum ignitum pluries extingueretur, id erit maximè opportunum, immò maximè probandum est ipsa aqua simplex extinctionis auri. Transacta inflammationis periculo vinum oligophorum concedi poterit, primò dilutum, deinde simplex, seu impermixtum. Vinum autem potens nunquam concederem, nisi repleto iam vulnere, aut quando parum abest à repletionē; & semper in modica quantitate, ne vulnus euadat excrementosum. In medijs vulneribus etiam à principio interdiciendum est vinum, & quandiu durat periculum inflammationis. In grauioribus vulneribus, & medijs, quæ in corporibus sunt excrementosius, transacta inflammationis periculo, non erit ab re, si aliquo excuscatore alteretur potus, ut sanguis scior generetur, & superflua humiditas absorbatur, puta equisetio, consolida, pilosella, pyrola, bistorta, tormentilla, iarsa, ligno lentiscino, ligno uisci quercini, & huiusmodi alijs, quæ proponuntur capite de alterantibus.

CAPVT LIX.

Quid agendum in simplici vulnere.

N On esset profecto difficile, quicquid attinet ad curationem tam simplicis appellati, quam caui vulneris, ex hæcenus traditis colligere: sed quia E ritionibus fortasse uidetur ipsa nimis, ac minus distincta hæc tractatio, & in aliquibus præterea deficere, cum nonnulla fuerint solummodo vniuersalia iter tradita, & significata, quæ magis particulariter erant tractanda, idcirco ne quid habeant, quod desiderent, tam de simplicibus, quàm de concavis vulneribus peculiarem sermonem, qui omnia distinctè complectatur, instituere operæ pretium duximus. A simplicibus igitur exordiamur. Hæc agglutinationem postulare diximus, quæ naturæ est opus; Medici uerò partes esse, adducere labia, si dissectant, ad mutuum contactum, adductaque conseruare, & præcauere, ne quid labijs vulneris interciat, ac deinsum salubrem partis substantiam.

conferuare, ac roboti naturalis caloris confu-
re.

*Non illico
siftendus
est sangui-
nis fluxus.*

Obiato igitur simplici vulnere, si ab eo adhuc
fluat sanguis, nec tamen adhuc tantum eius fluxe-
rit, quantum satis est ex se ad tollendum inflamma-
tionis, & putredinis periculum, non illico siftendus
est, sed permittendum, ut quantum satis est, effluat,
hoc enim facit ad salubrem partis substantiam con-
feruandam, vnde Hippocrates libro de viceribus
text. 3. Omni recenti vulnere, præterquam in ven-
tre, conducit frequenter sanguinem defluere facere
(hoc est, sæpe conducit, ut sanguinem defluere
faciamus, seu permittamus, non enim probaret
Hippocrates ut quotidie fluxus sanguinis a recen-
ti vulnere procuraretur, quandoquidem hoc fluxio-
nem aduocaret) prout opportunum esse vi-
sum fuerit, & ab ipsis paribus vlcus complecten-
tibus, & inferius: Sanguine enim fluente gracile-
scit sciccora sunt, ac minora, prohibet enim
hoc maximè talia vlcera humectari; deinde
verò in omnibus putredo sanguinis ex sanguinis
transmutatione fit; suppresso deinde sanguine, siue
sponte, siue congruis auxiliis, quæ suo loco traden-
tur, ad auferenda peregrina corpora, quæ intra
vulnus continentur, accedendum est: non igno-
rantes, quicquid extranei intra vulneris labia conti-
netur, agglutinationem impedire, & propterea ne-
cessarium erit vulnus abstergere vel linco, vel molli
lana, aut xilo specillo obuoluto ab omnibus in-
ipso contentis, ita ut nec pilus, nec grumus sangui-
nis relinquatur: in quo quidem quorundam ne-
gligentiam, vel insectiam potius noto, qui vulnus
confluent, fluent etiamnum sanguine, ex quo fieri
non potest, quin inter agglutinandas oras interponatur
sanguis a proprio vale effluxus, qui paulò
post concreuit, & tandem putrescit, aut suppurat,
& non solum agglutinationem impedit verum
etiam inflammationis est causa. Exurgato diligen-
ter vulnere, ad quod, si opus fuerit, vino subdul-
ci, eoque calente vti licebit, operæpretium erit,
adducere labia ad mutuum contactum, &, ut adduc-
ta cæteant, curare, distantia enim labia certum
est, agglutinari non posse. Manibus quidem addu-
centur.

*Quomodo
adducan-
tur, & ad-
ducta con-
seruentur
labia vul-
neris.*

*Deligatio
agglutina-
tione quib.
in vulne-
ribus loci
habeat.*

Vt verò adducta conseruentur, excogitarunt Me-
dici plura auxilia, videlicet deligationem conueni-
entem, futuram, fibulam, & gluten. Decens de-
ligatio ea est, quam Medici agglutinaticam appel-
lant, non quæ retentiva tantum est, cuius est solum-
modo apposita medicamenta continere, nec quæ
expulsiva dicitur, cuius ope contentum pus expri-
mitur, de quibus tribus deligationis sortibus memi-
nit Auicenna. 4. tract. 1. cap. 3. & Galen. lib. de fasciis.
Eorum autem tantummodo vulnorum labia adduc-
ta conseruare potest deligatio, quæ per longitudi-
nem musculorum sunt inflicta, aut leuiter per obli-
quum, quando enim transversa sunt, deligatio non
sufficit, sed vt dicebat Galen. 3. Method. ultimo
tum futuris, tum fibulis in his vtendum est.
Præterea & in folis artubus vti deligatione possumus.

*Fascia
idonea.*

Si igitur vulnus per longitudinem musculorum
fuerit inflictum, vel parum per obliquum in ipsis
artubus, & deligatione ad agglutinanda labia vti
quis velit, in prima idonea fascia sibi erit deligen-
da. Idonea est illa fascia, quæ propositum finem
consequi tuò licet, & ex ea nihil incommodi pro-
uenit, & parari etiam potest ex ea deligatio, quæ
aspectu sit iucunda. Eleganter enim deligationem
laudat Hippoc. lib. de Chirurgi off. & Galen. lib. de fasciis,
quam quidem elegantiam in omnibus
etiam artis operibus attendendam præcipiebat Hip-
pocrates, vt ibidem refert Galen. ex Hippoc. No-
bis, dicebat. Hippocrat. gratum est admodum, vt

A in vniuersa arte omnis diligentia adhibeatur. Vbi-
cunque enim pulchre possumus, pulchre agendum
est; quæ etiam politè, & expedite fieri possunt, po-
litè, & expedite præstentur. Item vbi caueri do-
lor potest, admodum iucundè; atque omnia vici-
genis generis præstantius facere debemus, quam alii,
qui eandem artem exercent. Periti enim artifices vt
interdum in his, quæ efficiuntur, videmus, im-
peritis, ac artis expertibus in his præstant, quod
expedite, & eleganter operantur, quapropter
subiungebat Galen. Medicus quò nobiliorem ha-
bet subiectam materiam, eo par est, vt præ omni-
bus aliis artificibus suum præstet artificium, vnde
siue fecit, siue vrat, siue deligit, & tandem quic-
quid alius manu efficiat, non solum vtilitatem spe-
tare debet, verum etiam vt mundè, & eleganter
operetur.

B Amanda est igitur in deligatione elegantia, & pul-
chritudo, quam & expolcit, qui curatur, & laudant
qui ad agrotum accedunt licet ad morbi curationem
nihil conducant, vnde Gal. loco citato: Morbi nani-
que qui aliquas corporis partes occupant, accom-
modatum deligationis modum requirunt, fæpissi-
me verò, vt illa politè fiat, homo expolcit. Tenen-
dum ergo, tum ægotatis gratia, cum vero om-
nium, quos ipse ad se videndum admittit, quæ sim-
plices, quæque variæ deligationes singulis partibus
congruant. Vt ergo fascia adducta labia conserua-
re valeat, firma, & valida sit, oportet, non fragilis,
& lacera, vnde Galen. 3. Meth. 4. Expedit autem,
quod circummicitur, neque molle nimium sit, & algè-
ritu fragile, quo tuto contineat, sufficientemque
habeat latitudinem, quam communiter statuunt
quinque digitorum transversalium in femore, qua-
tuor verò in crure, trium in brachio, & vnus in di-
gitis sed pro vulnere varietate varianda quoque est
fasciæ latitudo, namque non vulnus tantum com-
prehendere debet, verum etiam aliquid sanæ partis,
tam in superiori, quam in inferiori parte, ne vul-
nus tanquam zona vinciat, quod importunum esset,
veluti docuit Hippocrates lib. de frac. text. 8. com. m.
3. & sufficientem longitudinem, & toties membrum
circumdēt, quoties opus est ad adductionem labio-
rum conseruandam. Licet etiam plures circum-
uolutiones facere, si tempus sit hibetum, vt ab
iniuriis frigidi ambientis pars protegatur: quamuis
hoc non sit necessarium, cum alia via huius possit
occurrere, suprapositis videlicet lineis post deliga-
tionem. Tandem equalis esse debet, & eminentiis
carere, quæ inæqualem reddunt deligationem, nec
aliqua extent, vt filamenta, seu fibræ, quæ faciunt,
ne expedite circumducatur. Vnde Galen. lib. de fasciis.
Careant quoque eminentiis, ita vt nullas oras
habeant à lateribus, aut contextas, aut inersas,
confusæque, nihil etiam, vt fila, seu fibræ extent,
ut enim, quæ eminent, inæqualem reddunt deliga-
tionem, ita quæ extant, impediunt, ne expedite cir-
cundantur: ne autem detrimentum aliquod asse-
rat fascia, mollis esse debet, ne duritie premat, & le-
uis, ne sit nimis onerosa, futurisque inaequalibus
carere, & aliis eminentiis, quibus possit comprime-
re, & dolore afferre, sordibusque diligerenter expur-
gata, vt si forte aliquo liquore aspersi debeat, id
admittat, nec illi aliqua malam qualitatem imperi-
tatur, nec alienum habeat colorem, ut, quod ex vul-
nere profluit, possit obseruari, id enim fieri com-
mode non potest, si foret colorata. Denique vt ex fas-
cia fieri possit deligatio, quæ aspectu sit iucunda,
munda eligi debet, sordida enim turpitudinem affert,
& tenuis ne conuoluta nimium tumorem efficiat.
Hinc Hippocrates lib. de his, quæ in med. off. com.
2. tex. 9. fasciæ mundæ, leues, molles, tenues. Et
tex. 26. linea vero paranda sunt, per lineam fascias
intelligit, ut notat Galen. in com. eius loci, leuia,

tentia, mollia, munda, lata, futuris carentia, & eminentijs, integra, hoc est firma, vt possit excisiones ferre. Et Galen, libro de fasciis: Fasciæ parentur tennes, leues, mundæ, molles, latæ, sine futuris, sine eminentijs, valide ita, ne abrumpanur, dum extenduntur, aut paulo amplius. Mundæ quidem esse debent, propterea quod præter id, quod sordide turpitudinem habent, si aliquo aspergantur liquorum; id non admittunt, & id quo perfunduntur, malè afficiunt; neque alienum colorem habeant, aliquando enim si purpura, aut alia quapiam simili re infectæ sint, eodem modo offensa, aut coloris similitudine fluentis sanguinis opinionem afferent. Tennes sint, ne conuoluitur tumorem nimium efficiant, molles verò, ne duritie premant, leues, ne suo pondere molestiam inferant. Careant etiam futuris inæqualibus, quibus comprimere possint, careant quoque eminentijs, ita vt nullas oras habeant à lateribus, aut contextas, aut inuerfas, consutasque, nihil etiam, vt fila, seu fibræ, extent, vt enim, quæ eminent, inæqualem reddunt deligationem, ita quæ extant, impediunt, ne expedite circumducantur.

*Qua ratio
ne sit deli-
gandum.*

Parata idonea fasciâ, adhibenda est deligatio, quæ otas adductas fideliter conseruet, & propterea ex duobus initiis circumducendum est vinculum, vt monebat Galen. 3. Meth. 4. & Celsus lib. 5. cap. 26. plicari enim debet fasciæ ex utroque capite ad medium vsque ab opposita vulneris parte initium sumendo, primaque, & secunda reuolutio supra vulneris labia reduci debet. In quo opere illud animaduertatur, vt fasciâ aliquid de sana parte vtriusque comprehendat, sursum videlicet, & deorsum, vt enim dictum est cauere oportet, ne veluti zona vulnus cingat, præterquam quod enim non perfectè adduceret labia, dolorem etiam inferret, ac præterea, ne deligatio euadat, aut nimis laxa, quia nihil efficeret, non enim adducta adamuissim labia contineret, aut nimis arcta, quia comprimeret, & esset dolorosa, atque fluxionem aduocaret, hinc Gal. 3. Meth. 4. Tum verò ipsa circumductio nec ita laxa fit, vt nihil efficiat, nec ita vehemens, vt premendo dolorem excitet. Et Celsus lib. 5. cap. 26. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea magis attrahetur, si æque ab vtraque transierit comprehendere otas debet, aut si id vulneris ratio non patitur, media primum iniicienda, est, vt tamen in vtraque partem ducatur. Talis deligatio non solum adducta labia conseruat, verum etiam partem à fluxione defendit. Auicenn. 4. 4. tract. p. cap. 8. eadem deligandi ratione vtitur, ex duobus enim initiis circumducit vinculum: verum in maioribus vulneribus, vt melius fiat, atque conseruetur labiorum adductionem, duos pulillos triangulares excogitauit, & vtriusque vnam apponebat, ita vt amborum latera secundum vulneris longitudinem disposita, quæ proinde vulneris longiudinem excedere oportet, se respicerent, inde ex duobus initijs deligabat. Et quidem hoc non mediocriter est auxiliū ad id, quod intendimus. Et magis faciunt ad labiorum adductionem isti triangulati plumaceoli, quam si quadrati essent, aut linea multipliciter plicata apponerentur, nam fasciâ super triangulati plumaceoli angulum ducta impellit plumaceolum vnâ cum subiecto labio ad contrariam partem, & vt dicebat ibidem Auicenna. coarctat super fistulam tantum, quod non sic feret, si quadrati essent plumaceoli. Ratio autem ex Geometricis principijs petenda est. Vicem præterea tegumenti gerunt illi plumaceoli, parantur enim ex lana molli, vel cotone, aut tenui supra tenui linteo excepta. Aliqui non parum se fecisse existimant, si hoc puluillis aliquo liquore madescentint, pnta vino, vel oxycrato, vel albo oui, aut albo repellente, aut etiam agglutinante, vel aliquo similis facultatis medicamento, quæ postea describentur, illiniunt.

A Completa deligatione, capita fasciæ consuntur, non autem mutuo necantur, quod dolorosum esse solet. Attamen, vt verum fatear, deligationem agglutinandi gratia, neque penitus probō, neque etiam vituperō, quod enim tot viris sapientibus placuit, atque etiamnum placet, ego ne minime reprehendam? Sed quod me cogit, ne penitus illam probem, est, quod in peragendo opere non possumus cernere, quando labia rectè sint composita, posteaquam fasciâ vulnus tegit; quo fit, vt ferè fortunæ decentem compositionem videamur committere; ac præterea quod medicamentum linteum exceptum apponere non possumus, præterquam quod enim magis tegetur vulnus, periculum, etiam esset, ne dum fasciâ circumuoluitur, & magis constringuntur vulneris labia, aliquid linteum, quod corrugari est necesse, intra vulneris labia comprehendatur. Hinc est, quod mera deligatio nunquam vti, si vulnus sit alicuius momenti, sed aliquid tenaci medicamento curo, vt labia adducta conseruentur, donec fasciâ efficeret, vt vulneris labia ab eo statu, & ab ea adductione discedere nequeant: neque linteum accipio, quod totum vulnus comprehendat, fed linteum portiones non magis latas, quam sit adstrictoria ligula, quibus tenax illud medicamentum illino, & ex illis tot vulneri adhibeo, quot satis sunt ad conseruanda adducta labia. Satis autem esse solet, si vnus digitus spatium distent. Semper autem primum in medio ipsius vulneris colloco, curans, vt primò vni labio adhaereat, quod versus alterum linteolo illo traho, simulque alterum labium versus illud, cui pharmacum adhaeret, altera manu impello, & adamuissim adductum linteum pharmaco illito excipio, atque continco. Si ita administraretur agglutinatio deligatio, nunquam error contingeret. Congruum etiam medicamentum linteum, quod totum vlcus comprehendat, exceptum adhiberi poterit, facta videlicet adductione illa. Si hoc tenaci medicamento illiniantur Auicennæ plumaceoli, perbellè succedet adductio, soli enim abique ipsius labijs adduci deligatione non poterunt.

*Deligatio
agglutina-
tione non
omnino
probanda.*

*Alia ratio
adducendi
& adducta
labia con-
seruandi.*

C Et quoniam, vt dictum est, deligatio hæc neque in omnibus vulneribus, neque in omnibus partibus locum habet, indicit ad alia auxilia non raro configere oportebit, videlicet ad suturam, & alia superius proposita. Sutura autem vsus frequentissimus est, qua in omnibus vulneribus vti licet, modò ad manus sint. Verum enim non vno modo facere conserueuerunt, aliqui enim acum dextra traiciunt per vtriusque vulneris labium, eo meliori modo, quo fieri possit, opposito vulneris labio indicem, & medium sinistræ manus apponentes, ne occurrenti acui, & dum vnâ cum filo post traiectionem ex aduerso trahitur, labium cedat, & filum subsequens inuертatur. Itaque faciunt, vt acui inter vtriusque digitum perneat: aliquando vtrumque labium pollice, & indice sinistræ manus apprehendunt, & dextra acum per vtriusque traiciunt, & denique sicuti occasio dat, labia acui traicta perforant, posteaquam non potest dari generalis regula propter varietatem partium, & vulnerandi modum, vt quandoque hoc, quandoque illo modo traicienda sint vulneris labia: quod enim quidam neotericis dicunt, alteri labio appendam esse cannuam quandam in cuius fine adfit fenestella, qua illud comprimitur, vt facilius vnico iectu vtriusque vulneris labium possit traici, nec inuертatur, & inuертatur labium, dum acui, & filum ex opposita parte trahitur, non esse adeo certum, & com modum commertum est, vt sunt proprii digiti, quando situs partium, & vulneris qualitas eos admittunt. Ac traicta filum ex vtriusque parte pendens necunt duo-

Sutura.

bus nodis, in primo quidem duabus circumuolutionibus factis, in secundo uerò vnica tantum, & postea filum scindit nonnihil remotum à nodo quamuis in modo curandi parum referat, siue remotum à nodo scindant, siue quam proximum. Fortasse tamen procul à nodo sciunt, quia si quam proximum nodo id fiat, periculum lubeffe uidetur, ne elapso fili capite dissoluatur nodus, & ita punctum euadat inutile. Si uolunt unico puncto non sit sufficienter adductum propter sui longitudinem, aliud punctum eodem prorsus modo iniiciunt, & tot denique puncta faciunt, quot sufficiunt ad labiorum adductionem, siquidem huc spectant puncta, ut labia uulneris ubique se tangant.

In punctis autem iniiciendis hæc obseruant, primum punctum in medio uulneris ponunt, deinde subsequenter alia puncta, donec totum vulnus sit confutum, tantum spatii inter vnum, & alterum punctum relinquunt, quanta est vnus digiti latitudo, plus tamen, vel minus iuxta occasionis varietatem. Alii accipiunt tot acus, quot puncta iniici debent, iisque in conuenientibus locis vtrumque labium traiciunt, atque ita acus reliquentes filum obuoluunt ex vna in alteram acus partem; ea prorsus ratione, qua faciunt quidam, dum volunt acus suas cum filo traiecto alicubi infixas conseruare, eatenus obuolutiones adstringentes, quatenus sufficiant ad mutuum labiorum contactum. Alii acum traiciunt per vtrumque labium, filum vero vsque ad sui extremum per oppositam partem non attrahunt, & rursus per idem foramen in parte, ex qua exit acus eandem traiciunt ad partem primò perforatam, atque sic duplicato filo in vtraque parte confurgit ansula quedam, in qua ponunt frustula calami scriptorii, vel canne, vel fili crassi contorti, aut alterius rei, quæ tantundem valeat, & hisce frustulis, ac ansulis labia hinc inde constringunt, quantum fuerit opus. Fit autem hæc contritio, quoniam imposito frustulo illo in prima ansula, quæ orta fuit ex duplicato filo in labio secundo loco perforato, aliud similiter frustulum inter utrumque filum ponitur in labio primo traiecto, trahiturque simul vtrumque filum, quantum satis est ad adductionem labiorum, & super frustulum illud duplici nodo connectunt, vt adducta labia firmiter contineant. Verum hi duo potissimi suendi modi prauis sunt, & fugiendi etiam, tanquam crudeles, nimis enim vulneratum torquent, & ob nimium dolorem, quem inferunt, fluxionem aduocant. Primus verò modus mitior est, & deinde etiam maxime est ex usu.

Attamen, ut prospere cedat, oportet acus idoneas deligere, & filum aptum, & in ea uulneris parte opus aggredi, in qua maxime conuenit, & eo progredi, quo magis sit necessarium, atque acum in perforando labia tam profundè demergere, quantum sit satis, & conueniens interuallum inter vnum, & alterum punctum derelinquere; omnia ea dexterrate peragentes, ut operatio non tuta solùm, uerùm etiam cita, & iucunda dici mereatur, id enim propositum esse debet, ut futura labia adducta, prout conuenit, conseruet, & quam minimùm detrimenti ex ea proueniat.

Acus igitur longa sit, læuis, perpolitæque cuspede triangulari, cauda apertè excavata, ut pertranseundo filum in ea cauitate recondi possit, aliter transitum acus immoraturum. Sit autem uel recta, uel oborta, prout natura loci consueudi requirit, sunt enim quedam partes, in quibus futura fieri nequit, commodè saltem, acubus rectis, sed obortæ, uel angulares requiruntur, ut sunt quodam palpebrarum partes, nasi, & huiusmodi. Hoc tamen sufficienter praxis docet.

Filum debet esse firmum, æquale, & læue, ex lino

A potius, quam setico, hoc enim carnem magis scindit, quam lino, non nimis obortum, ne carnem lace- ret. Arque non nimis crassum, sed nec valde tenue, ne carnem distumpat, vel scindantur puncta. Sit tamen uulneribus proportionatum, quia in aliquibus crassius, in aliquibus tenuius requiritur; absurdum enim esset uti in futura palpebrarum filo, quo vimur in uulneribus cruris, & eo quo vimur in uulneribus magnis, & profundis, uti in paruis, & cutaneis uulneribus. Vt etiam leuius euadat, & facilius pertranseat, & minus carnem possit scindere, illiñi debet tragacantha aqua rosarum, vel vino dissoluta, aut, quod etiam magis ex usu est, & magis in promptu, ex cera alba, quo pariter fiet, vt minus putrescat.

B Portò in punctis efficiendis acus quam citissime traiciantur, & si fieri possit, vnico ictu vtrumque labium, quod tamen si qua de causa fieri nequeat, vt ob cutis duritiem quandoque contingit, & propter futura profunditatem, vel partis conformationem, vnum post aliud traiciantur, ita tamen, vt puncta è directo respondeant, aliter figura partis vitaretur, vnde non erit inutile si atra mento scriptorio signentur loca, quibus iniicienda sunt puncta. Vt plurimum autem oportet initium fumere à medio uulneris, secundum autem, & tertium punctum inter primum illud, & uulneris finem, in puncto videlicet iniiciantur & si pluribus opus fuerit, sic deinceps procedendum est, factis semper in medio spatio punctis, donec totum vulnus sit confutum. Aliquando tamen, & in multiformi uulnere potissimum, aliter facere cogimur. Est vero generalis quedam regula, vtab ea parte opus aggrediamur, ex qua spectamus, magis æqualem euasuram futuram, & viationem. Spatium, quod intercedere debet, communiter statuitur inter vnum, & alterum punctum, est vnus digiti latitudo. Aliquando tamen crebriora iniiciamus, sic requirent uulneris qualitate, omnino enim quantum vnum ab altero puncto distare debeat, manifestè declarabit scopus, cuius assequendi gratia punctis vimur, qui est exquisita labiorum adductio; neque enim probauerim, quod ora uulneris ex toto non coniungantur, quamuis Celsus id præcipiat, vt si quid intus humoris concreuerit possit emanare, nam quando si simplex fuerit vulnus, vt supponitur, non est, quod nos ad hoc cogat. Et si ex toto non coniungantur, quomodo dicentur adducta ad mutuum contactum, aut quomodo agglutinati rectè poterunt? Et quo paucioribus punctis absolui res poterit, eo melius vulnerato fuerit consultum, nam quò sæpius acum iniiciamus eò maiores dolores concitamus, & maiorem occasionem inflammationis præbemus. Vnde Celsus lib. 5. cap. 26. Vtraque de futura, & subtilis loquebatur, neque nimis rara, neque nimis crebra, iniicienda est. Si nimis rara est, non continet, si nimis, crebra est, vehementer afficit, quia quò læpius acus corpus transiit, quoque plura loca iniectum uinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur, magisque æstare. Quod uero ad profunditatem attinet, non æqua profunditas in omnibus uulneribus est seruanda, siquidem in aliquibus fasti eum comprehendere, ut in iis, quæ paucam habent cauitatem. At in iis, quæ magis sunt caua & hæc sunt cum musculorum sectione, præsertim si per transuersum secti sint musculi, ut dicebat Gal. 3. de comp. med. per gen. c. 2. necessarium est quoque subiectam carnem, & musculum comprehendere, si usque ad penitiores partes fieri debeat adductio, unde Gal. 3. Methalt. At quæ profunda multum, longaque sunt, ut duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoque indicationem præstant, namque, & quo valenter ficient, postulant, & ut à duobus initiis deliges, & ut altis iurulis confusas. & 3. de comp. med. per gen. c. 2.

Vt puncta iniicienda.

C

D

E

Secundi ratio.

Acus qualis.

Filum quale.

musculos confuit. Semper tamen cauere oportet, ne venæ, aut arteriæ, vel nerui, ac tendines ac trahantur.

Tendines non sunt confuendi.

Sed quid, si carnofa pars musculi tendine dilatato contegatur? In hoc casu denudandus est musculus à tendine, & sola carnofa pars sine tendine vna cum cute est confuenda. Si enim cutem solam fuereimus, diffectæ musculi partes inglutinatæ permanerent, ipse verò tendo abique periculo conuulsionis ac trahit non posset. Hoc faciebat Galen, vt videre est 3. de comp. med. per gen. cap. 2. vbi hec refert: Contemplatus enim gladiatorem quendam ex his, quos equites nominant, transversam diuisionem in priore, ac inferiore femoris parte habentem, eamque satis altam, tum vulneris labium intuitus sursum alterum reuulsum, infra alteram, quasi ad patellam detractum, non dubitauit, distantes inuicem musculorum partes futuris contrahere, curatione illa, quæ Græce à latitudine *κατὰ πλάτος* dicitur, quod quidem est, quando vulnera citra futuram, & omnem laborum adductionem curantur, neglecta. Itaque veritus tendines ipsos confutere, denudatis prius illis, sic altioribus futuris vltus sum, habet ignarus, carnosam ipsam musculorum partem periculo vacare, tendines verò non item. Quamquam hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim. Quidam siquidem ipsum in huiusmodi vulneribus solas cutis otas confuebant. Nonnulli in carnosissimis partibus musculos ipsos fuere ausi, id in superficie ipsum facere solebant. Proinde si quando vnus infingerit alium, non secundum membri longitudinem contingeret, & summam quidem musculi partem glutinant, reliquam verò totam inglutinatam relinquant. Cauere tamen oportet, ne à subiectis musculis membranas, quæ tuò confusi possunt, tendinum vice atellamus, quod aliquos facere consueuiffe ob Anatomies imperitiam ibidem refert Gal. ignorabant enim tendines crassiores, & duriores esse membranas ipsis, præterquam in muscolis abdominis, si rectos excipias, in quibus membranas modo dilatantur. Hic est communis, & iam vniuersaliter receptus suendi modus; quamvis neque in omnibus partibus admittitur, nam alia suendi via vtitur in intestinis, alia in abdomine, de quibus suo loco.

Illud non omitam, quòd illo suendi modo, quo pelles confusi solent, & quem in vulneribus intestinorum seruamus, perbellè adducuntur labia carnosarum partium, & adducta confutuantur. Sed duplicatum esse debet filum, & quando primum punctum iniicitur, inter vtriusque filii extrema ponendum est frustulum calami scriptorij, vel alterius rei similis, quod prohibeat, ne filii extrema, quamuis nodo iuncta, foramen ab ictu in carne relictum ingrediantur, quod puncta omnia relaxaret; neque tutus est simplex ille nodus, possit enim erodendo distum acus foramen amplius reddere, sicque sibi viam parare. Idem facendum est in vltimo puncto, ne retrocedat filum.

Suendi est vnus, quando est recens.

Illud etiam obscure oportet in omni futura, vt fiat, quando adhuc vnus est regens, & sanguinolentum, & labia non euasere rigida, nisi enim trahenti facile obsecuantur, futura ipsis vni inferret, & dolores acciderent, & forsan caro à filo abrumperetur, hinc Celsus loco toties citato: Neutra etiam, de futura, & fibulis loquebatur, vim vllam desiderant: Sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentem, quasi sua sponte subsequitur.

Fibula.

Tertium instrumentum, quo vulneris labia ad mutuam contactum adducuntur, & adducta confutuantur, sunt fibulae apud antiquos vtitæ, verum nostris temporibus adeo exoleuerunt, vt nec ex qua materia ab antiquis conficerentur, neque qua figura essent prædita, aut quomodo iniicerentur, apud om-

nes conueniat, & si nonnulli contendant, non aliud esse fibulas, quam futuram primo loco positam. Quod si esset, iam de illis actum esset. Sed ens missus facillimus, & ad gluten recentiorum deueniamus, quod forsan locum fibularum subiit.

Gluten.

Constat autem ex portionibus quibusdam lineæ variis figuris præditis pro partium vlnarum differentia, quibus adaptantur filamenta quadam, veluti anse, ita vt ex ea lineæ parte, quæ vulneris labium debet respicere, supereminant ipsius lineæ extremitatem, quanta est circiter vnus digiti longitudo, & quantum satis sit, vt cum opponendis possintnecti. Tot autem sint filamenta, quot puncta essent iniicienda, vel etiam plura inter se distantia, sicut puncta, vel paulò minus: lineæ hoc modo parato, super inducitur gluten aliquod, ac postea vni ex vulneris labiis adaptatur, & idem sit in labio opposito, ita vt filamenta supereminentia, labiaque vulneris spectantia sibi è directo respondeant. Vbi gluten postea fuerit exsiccatum, quod in his, quibus communiter vntur Chirurghi, solet accidere sex circiter horarum spatij, filamenta, seu anse è directo respondentes simul necuntur. Itaque vt opus est, vnus confringitur: quamvis non desint: qui lineæ partes abique filamentis apponunt, sed postea oppositas portiones ac confutunt. Parant autem gluten illud ex sang. draconis, thure, sarcocolla, myrrha, & mastiche, sumptis ex his æquis portionibus, atque in tenuissimum pollinem redactis, deinde tanta quantitas albuminis oui subagitati additur, quanta satis est, vt glutinosis formam acquirat, consistentiam videlicet mellis; omniaque perfectè commiscetur, & agitantur, vt exacta fiat vnio. Aliud etiã parat ex mastiche, sarcocolla, & oleo Arm. atque oui albumine. Aliud ex tragacantha, mastiche, thure, & farina volatili, atque oui albumine. Aliqui aliud conficiunt ex tenuissima calce vniæ, & albumine oui diligenter subacta ad mellis consistentiam redactis. Quod quidem fere statim exsiccat, aliis sum expertus, hoc verò nunquam, timens erosionem à calce. Cautius incedunt, qui patinam stanneam albumine oui subacta inficiunt, & pariter linteum, postea aliquantulum calcis viæ: inspergunt super patinam, ita vt vix appareat, tandemque ipsum linteum super patinam opponunt, & non nihil comprimunt, vt calx linteæ hæreat, & sic paratum parti applicant.

Ego quidem tanti facio gluten propterea quod abique dolore operam suam præstat, quod non contingit de futuris, vt fere semper eo vtar, nisi vnus sit valde profundum, in iis partibus, in quibus potest in vltimæ necuari, & ob id futuram adhuc tantummodo in palpebrarum vulneribus, nasi, lingua, laborum, iuncturarum, aurium, & huiusmodi, quia his non potest adaptari gluten. Non eo tamen modo illud conficio, quo plerique consueuerunt, cum enim nō statim exsiccat, sed requirit temporis spatium gluten illud, & ante exsiccationem nullus sit vnus, interim, nisi vnus adduceretur, labia contraherentur, ac rigida euaderent, & minime obsequia, ex quo deinde recta vnio perfici non posset, cuius rei gratia & qui glutino dicto vntur, prius futuram adhibent, postea gluten. Ego autem volens dolorem ex acuta tractione denotare, nec non & vestigia, quæ iniecta puncta solent relinquire, aliud gluten paro, quod statim potest vnus vulneris labium alteri copulare, non secus ac futura, & continere vique ad perfectam functionem, hac ratione, Accipio

Lachrymæ abietinæ ꝑnc. iiii.

Liquoris vltimi ꝑnc. iiii.

Resinæ pini

Picis Græcæ.

Naualis

*Cere ana vnc. i.**Ammoniaci**Mastiche**Tacamahacha ana drach. x.**Sarcocolla**Lachryme sang. draconis**Gummi iuniperini**Hedera ana drach. vi.**Radic. Consolide maioris**Aristolochie rotunda**Bistorta**Tormentilla ana drach. ii.*

Atque gummi, quæ liquari patiuntur, cum portione lachrymæ abietinæ ad ignem liquefacto, deinde reliqua, quæ ad ignem liquari solent, s. a. liquefacta addo, & optime, ac diligenter commisceo, vt in vnum corpus, quasi homocometum redigantur, omnia deinde in alembicum conficio, atque balneo calenti aquæ subsidio, ac liquorem omnem extraho, cumque existimo fæces omni humore aqueo esse exutas, ipsis adhuc præ calore liquefactis pulueres reliquos addo, ac diligenter commisceo, rursusque defillationi subsidio, donec omnis humor proflus exierit, dein balneum, detracto igne, refrigerari permitto, accidit enim, vt materia, quæ in vase continetur, in solidum veluti ceratum coeat, quod est valde tenax, neque calore humani corporis funditur, vt muneris sui obliuiscatur.

Vbi ergo occasio postulat, extendo partem huius cerati super corium tenue, vel, quod etiam melius est, quia non cedit, super linteum ex tela noua, tenui tamen, deinde forcipibus ex linteo hoc tot partes longitudine digiti æquantes, vel longiores etiam, si partis natura ferat, atque latitudine, ligulam adstricturam, quot puncta requirit in vulnere videntur, vel non multo pauciora, primumque in vulnere medio colloco, ita tamen, vt nisi tantum vulneris parti, seu lateri secundum dimidiam sui partem adhæreat, ex opposito vero eodem profus modo aliam ex his partibus appono, non tamen omnino directo, sed à latere, ita vt post vulneris adductionem secundum latera possint se tangere, si id uellemus, deinde, portiones linteæ, quæ nulli parti adhærent, apprehendo, vnam quidem dextra, alteram verò sinistra, & vtraque versus oppositum labium contraho, donec labia ad mutuum contactum adducantur, postea vtrancque portionem, quam manibus continebam, opposito labio, cui non hærebat, applico, primò tamen vnam, dein altera, & vt rectè adhæreant omni ex parte curiosè fludeo. Vna quidem ex ipsis satis esset, verò quia in altera retrahenda, quæ valde adhæret, inuerti posset labii, satius est, vt relinquatur, nisi quis oleo portione illam linteæ perungens, quæ parti adhæret, facili redderet detractiorem; sed tunc cità nimis potrahiatur operatio, & propter ætæ vtrâq; relinquere cōsueui, illā tamen, cui præcipuū munus incumbit, longiorē, & in extremis latiorē paro, vt fortius contineat, vnde hæc figuram

æmulatur, alteram
re, vt vix ad lata ex-
cui præsertim labio.

rum adductio committitur, perueniat. Alias dein ex his portionibus subsequenter pono, vt inter vnam, & alteram sit illud fere interuallum, quod inter puncta solet intercedere. Hoc modum prosequor, donec totum vulnus confutum fuerit circa futuram.

Hic modus, vbi natura partis administrationem eius permittit, & vulnus non sit nimis profundum, reliquos valde antecellit, tum quia citra dolorem, perficitur, & pulchram cicatricem relinquit, tum etiam quia ad detectionē non cogit. Qui futura vultur perierit, quæ inspergunt facta futura super vulneris labia quosdam pulueres, quos agglutinantes appellant, patros ex mastiche, bolo Arm. sang. draconis, sarcocolla, & huiusmodi, posteaque albumen oui

A subagatatum, ac stupis exceptum applicant, modò per se, modò cum rosacco, aut aliquod aliud medicamentum, quod vim habeat refrigerandi, & repellendi, atque, & interdum agglutinandi, alii liquidum, posca vuntur, alii vino nigro austero, alii succo semperuiui, lactuca, plantaginis, linteolis duplicatis exceptis, ac demum superpositis petis, deligant fasciæ, vt medicamenta retineantur, quod etiam medicamenti genus alii quotidie permutant, alii saltem in quarta, alii postero die, vt quando vulnere sunt in facie, nam in hoc casu, vt quàm primum possint puncta auferre, ne turpem reddant cicatricem, postero die gluten apponunt, ablato priori medicamento, & aliud medicamentum admovent, si demum viribus præditum, alii nimirum ceratum ex cerussa accipientes, alii diapalma vocatum, alii barbarum, alii ex initio, quod etiam nonnulli quotidie immutant vique ad perfectam sanationem. Quocunque autem modo adducatur vulnus, non solum ante opus diligenter omne peregrinum corpusculum est auellendum, verum etiam in opere ipso accuratè obseruandum, ne quid tale, vt pili portio, olei gutta, inter labia vulneris cadat, opus enim nostrum irritum faceret.

CAP V T L X.

Quid agendum in simplici Vulnerum post laborum adductionem.

I Actis fundamentis insisterendo, postquam adducta fuerint labia ad mutuum contactum futuræ, vel glutinis ope, conueniens tegumentum apponendum est. Verum, quoniam medicamenta, licet non sint necessaria, conferunt tamen, si ea ad manus fuerint, aliquod ex eis deligere oportebit, quæ agglutinantia appellantur, plurimum tamen diuturnum. Satis quidem esset, si quod apponitur medicamentum vim tantum haberet naturalem calorem fouendi, & roborandi, aut corpulentia, aut quantitate, attamen eligibilis erit, si præterquam quod nihil agglutinationi obstat, vt faciunt humida, & oleo-
Medica-
mentum
conueniens.

sa, aliquam etiam qualitatē habuerit, quæ cam adiuuet, quod facit facultas exsiccans, & adstringens, nam eius ope defluens sanguis pro vulneratæ partis nutritione, ab omni superflua humiditate expoliatur, & ad quandam visciditatem reducitur, vt facili negotio fiat gluten, & ipsa quoque labia magis connectantur. Tale quidem medicamentum fuerit resina terebinthina, & abietina, potissimum densior, & si fluidiores fuerint, vt diutius perdurent, addita aliqua cere portione ad maiorem compagem ignis beneficio sunt redigenda. Tacamahacha Inda optima est, debet autem oleo aliquo simili facultate prædito dissolui, vt extendi super linteum possit, tale quidem oleum est de momordica, hypericinum commune officinarum, sed longè præstantius est, quod nos paramus, & eius compendi rationem posterius afferemus. Pro qualibet autem vicia Tacamahachæ sufficienti drachmæ duæ olei. Liquor in folliculis vlimi conclusus non vltimas partes obtinet, & maxime si densior factus fuerit. Balsamum Peruvianum est præstantissimum. Debet autem & ipsum dissolui, quando nimis fuerit exsiccatum. Ex iis quoque & aliis insuper, quæ similem habuerint facultatem, verum consistentia ipsis non est talis, qualem conuenire diximus, parari poterunt innumera medicamenta decentis consistentiæ, huiusmodi sunt symphytum, ophioglossum, lachryma sanguinis draconis, sarcocolla, equiseti folia, sanicula, pilosella, trinitas, aloes, brassica siluestris, equiseti, hypericum, plantago, polygonum vtrunque ver-

basam, verberna, vtunque centaurium, bistoræ, & tormentillæ radices, & alia, quæ superius etiam fucce propofita, non folùm folida, verùm etiam liquida. Centaurum, quod ad adducendum labia vtimur, optimum est. Ceratum palmeum, & de cerussa, & quod Barbarum appellatur, ac de minio, & tutia non reprobare. Vtor facillimò cum successe tali vnguento,

℞. Lachryma abietina vnc. i.

Tacamahache vnc. i.

Balsami artificialis drach. ii.

Sarcocolla.

Lachryma sang. draconis.

Radix. Confolide maioris ana drach. i.

Olei nestri hyperici, vel communis de aro. iii.

Cera q. f.

Dissoluitur cera cum abietina lachryma, & oleo hyperici, & cum aliquoties densati ceperint, addantur paulatim balsamum virgula ferrea, aut argentea semper comminendo, & tandem pulueres. Seruetur postea vnguentum in vase vitreo, aut simili stricti orificij, quod diligenter claudatur, & ita seruetur semper vnguenta, in quorum compositionem ingreditur oleum aliquod stillatitium: immo si talia medicamenta, quando ignis requiritur, parentur in vase vitreo stricti orificij, quod insuper orificium diligenter claudatur, & calentis aquæ balneo, longe erit melius, promptè enim talium medicamentorum pars tenuior, si, vt in cæteris compositio fiat, in auras dissoluitur.

Aliud.

℞. Terebinthina clara

Lachryma abietina ana drach. vi.

Balsami Peruaniani

Artificialis

Tacamahache ana drach. iii.

Cera q. f. M. & f. vnguent. f. a.

Aliud.

℞. Radix. Confolide maioris recent. lib. s.

Diligenter expurgentur ab omni superfluo, & in frustula incila: bul. in aqua comuni ad perfectam coctionem, inde contundantur, & fetaceo traiciantur, & rursus bul. cum melle deipumato ad iustam cocturam, tunc adde

Radix. Tormentilla

Bistoræ ana drach. ii.

Centauræ minoris

Sarcocolla

Aloes ana drach. i.

Misce, puluer. subtil. pulueriz.

Aliud.

℞. Terebinthina

Lachryma abietina ana vnc. s.

Olei hyperici drach. ii.

Sarcocolla drach. i.

Lachryma sang. draconis.

Centauræ minoris ana drach. s.

Cera q. f.

Misce puluer. pulueriz. & f. vnguentum.

Nec tamen citra delectum vsurpari debent omnia medicamenta, cum mollioribus cotpotibus, & partibus, & exiguis vulneribus, vt superius etiam dictum est, inbecilliora conueniant, conraris vero fortiora. Lineum igitur, super quod extensum fuerit aliquod ex supradictis medicamentis conuenientis longitudinis, & latitudinis, post adductionem laborum appendendum est, sic vt & vulnus tegat, & aliquid etiam de circumstantibus partibus apprehendat. Deinde superponendi sunt plumaceoli, seu tot lineæ duplicata; aut triplicata, quot satis sint ad fouendum naturalem partis calorem, & ad arcendas iniurias ambientis, inde deligatio retentiu adhibenda est. Si tamen vulnus esset valde profundum, antequam lineæ pro tegumento apponantur,

valde erit ex vsu, si deligatio agglutinatiua dicta, quando pars eam admittit, adhibeatur: aut si vulnus fuerit per transuersum, ea, quam Hippocrates libro de fract. & de iis, quæ in Med. Off. Alciam appellat, suturam enim non leuiter adiunabit. Et Galenus pluribus auxiliis ad labia adducenda quodouque vtatur, vnde 3. Meth. 4. dicebat, Quippe aut vinculo ex duobus initiis circumdato, aut sutura, aut fibulis impositis, aut horum quibudam, aut omnibus. quæ ducta sunt in idem adduces. Dicitur autem alcia deligatio; vt Galenus tradit libro de his, quæ in med. off. com. 2. tex. 2. quæ à rotunda parum declinat. Est autem rotunda, quæ in orbem affectam partem vndequeque sine vlla declinatione completur. Dicta est autem alcia per translationem ab instrumento quodam fabrilis alcia appellato, quod parte sui extrema, quæ caduntur ligna incutatum habet quasi fupercilium quoddam crepidini simile, vnde dicebat, Nam vbi iubet, pannos esse ad initationem alciæ membro circumcinctiendos, à rotunda resolutione discernit eam, quæ declinando fabrillem alciam imitatur, neque enim ita vult iniectionem pannorum plurimum obliquam esse administrandam, vt à rotunda, quam appellant, sit nimium distans, sed vt parum ad eam declinet, nempe quatenus sit satis ad ossa fracta firmissime continenda.

Facta deligatione, nisi fascia, quantum satis est, vulnus tegat, puluilli, aut lineæ supra fasciam deligentur, inde in conuenienti situ pars est collocanda, otiumque ac quies imperanda; & si musculi sint læsi, videndum est præcipue, ne vllus ex ipsis laboret. Conueniens sius est, qui doloris est expertus, & in quo vulneris orificium saltem secundum aliquam sui partem deorsum vergit. Quamuis in simplicibus vulneribus sæpius id parum referat, vt in quibus pauca excrementa generantur, præsertim si nostro modo curentur. Si tamen timeretur copiosior proventus, conueniens effluxus esset parandus.

Ad inhiendam fluxionem proximis partibus, & iis præsertim, quæ vasorum radicem respiciunt, apponenda sunt repellentia, & intercipientia quoq. si vergeat fluxionis periculum, in itinere sunt applicanda, quæ videlicet angustiores reddant vias, per quas fluctus humorum transeundum est. In cuius gratiam vtuntur aliqui vnguento quodam defensiuo appellato, quod quidem constat ex bolo Arm. sanguine draconis, oleo rosato, & huiusmodi. Verùm hoc medicamentum paulo post exsiccat, & hæret parti vt, nõ nisi vi possit detrahi, qua ratione & quia poros cuius obstruens calorem non naturalem in parte, cui heret, accendit, potiusque occasione fluxioni præbet, quam eam prohibeat, idcirco solis repellentibus vt consueui, & ex iis, quæ fluxibilia sunt, eligere, cuiusmodi est posca, succus semperniui, lactuæ, plâtaginis, solani, ompachium, vinum granatorum, vinum austerrum, & huiusmodi, quibus lineæ tenuia duplicata, aut triplicata madefacio, & dictis partibus appono, æstate quidem frigida, hieme vero tepida, & vt crebro immutentur, iubeo, donec periculum fluxionis transierit. In leuiori periculo fluxionis oleo rosaceo sum contentus, quo modicè calente proximas partes inungo, eas enim consolati, & roborare potest, sed & modicè digerit, atq. repellit, magis autem repellit, quod ex oliuis immaturis conficitur, ompachium dictum. Vulnus ipsum vq; ad perfectam agglutinationem seruandum est rectum, nisi pro laborum adductione adhibita fuerit sutura, & ob id ante perfectam agglutinationem soluere vulnus oporteat, vt scindantur puncta, siquæ remoueantur, potissimum autè id obseruamus in facie, quoniam puncta diutius retenta cicatricem turpem reddere consueverunt. Sed de faciei vulneribus suo loco. In aliis partibus, in quibus nõ ita

Situs conueniens.

Repellentium, & in tercipientium vsus.

Rectius vsus medicamenti.

habetur decoris ratio, non prius scindenda sunt puncta, quam adeo agglutinatione processerit, vt labia citra opem futuræ adducta permaneant; nisi futuræ loco glomeri sit apponendum, hoc enim in casu citius remoueri potest futura.

Hac curandi via patet, nullum eorum prætermitti, quæ necessaria esse ad suppletum vulnorum agglutinationem superius dicebamus, quantum tamen ad partis procuracionem attinet, nam peregrina omnia corpicula auferantur, adducuntur labia ad mutuum contactum, & adducta conferuantur, præcauetur etiam, ne quid labii vulneris incidat, & ne in posterum etiam aliquid extranei inter vulneris labia colligatur, vt ichor, & purulenta materia, prohibeantur, tum medicamentis excrementitiam humiditatem abluentes, tum vt à naturali calore roborato digeratur, procurantes. Et parantes etiam idoneum effluxum, si is fuerit necessarius. Conferuntur quoque salubris substantia partis, cum excrementa omnia absumantur. Sed & hac altera ratione, quia fluxio inhibetur, quantum est ex parte vulnerata, quæ maxime insalubris redditur. Robori tandem naturalis caloris consilium, vulnus tectum seruantes, & medicamenta naturali calori amica deligentes. De totius procuracione iam actum est in superioribus.

CAPVT LXI.

De curatione vulneris caui.

SI vulnus fuerit cauum, ita vt necessarium sit, carnem generari pro eius sanacione, siue quia à telo, & vulnerante causa fuerit dempta, aut lacerata, & contusa, & omnino taliter affecta, vt necessarium sit, eam in pus verti, siue quia labia adeo diffident, vt rigida sint, & contracta, aut vulnus adeo sit profundum, vt nulla arte secundum omnem eius partem adduci possit, & ideo requiratur carnis generatio, qua cautus repletur, & ita restitatur pristina vnitas, quando res transigi non potest citra puris, & excrementorum generationem, quicunque curationem vulnorum proficiunt, in hac præsertim oculos dirigunt, non omnes tamen eodem modo illis consulunt, alii siquidem siccis medicamentis curant, vt quam paucissimum pus generetur, Galenum forsitan imitanti, qui passim exsiccanda esse vulnera contendit. Alii verò prius suppurantibus vtuntur, vt puris generationem adiuuent, deinde abstergentibus, postea farcoticis, vt eorum ope cautus repletur, & tandem epuloticis, vt cicatrix inducatur, qua via constat, processisse ipsum Celsum, vt videre est lib. 6. cap. 26. & Auicennam, & reliquos principales Arabes. Vtraque tamen secta Hippocratem ducem sequi videntur, qui vtrunque modum insinuat lib. de vlc. vbi dicebat: At verò recentia vulnera omnia tum ipsa, tum circumfusa partes, minime inflammationem incurrent, si quis quam citissime suppuret, & pus ab osculo vlcis non interceptum supprimatur: aut si quis avertat, vt omnino non suppurent, præterquam necessario, eoque paucissimo pure, & sicca fit quam maxime ex medicamento non molesto. Qui igitur exsiccacionem sibi proponunt, aqua ardenti, & aqua Balsami, & arte factu Balsamo, & aliis oleis ex multiplici infusione rerum exsiccantium paratis, cuiusmodi est, quod oleum Hipiane vulgo appellatur, & oleum quoddam magistrale, hyperici potissimum vti consuevere quibus linamenta insilunt, aut imbuunt, & per vulnus disponunt, aut si vulnus est profundius, portionem horum medicamentorum calentem in cautitatem insillant, & orificio eiusdem existente angusto, turundam simili medicamento imbutam imponunt. Extrinsecus etiam lineum apponunt eo-

dem medicamento repletum. Tandem puluillos, seu lineæ superponunt, ac deligant, & hoc modo quotidie non semel iantem, sed & bis vulnus tractant. Alterius autem sectæ, vt supputationem promoueant, primis diebus vtuntur digestiui appellato medicamento, quod aliqui conficiunt ex terebinthina lota, & oui vitello, additur etiam quandoque farina tritici, & pulvis ex thure, quandoque etiam parum croci, aliqui verò ex oleo rosaceo, vel communi cera, & terebinthina, ad ignem missis in aquali portione, quamvis hiemali tempore minus ceræ imponatur, vt in cæteris vnguentis, deinde aqua communi, vel rosacea, vel maluarum ipsam lauant, donec albefcat. Sunt tamen, & aliqui, qui ad pus mouendum solo rosaceo oleo vtuntur, quo imbuta linamenta vulneci admovent.

Si verò contusio insignis carni sit adiuncta, vt contingit in vulneribus bellico fulmine illatis, aliqui digestiui parant ex oleo communi, vel rosaceo, vel terrestrium vermium, terebinthinæque lota aqua communi, vel maluarum, necnon & recenti butyro, vel axungia porcina, vt maiorem vim habeat suppurandi.

In vsu igitur suppurantium persistunt, quotidie semel, & bis ea permittunt, donec vulnus dolore vacet, & omnis rubor circum vulnus existens euacuetur, ipsaque labia mollia æqualiter euaserint, inde ne vulnus sordidum fiat ad abstergentia transeunt, variam seligentes materiam, prout varia est cuiusque praxis, vnde alii vnguento quodam mundificatio appellato vtuntur, alii terebinthina, & melle rosaceo, alii melle crudo, alii ex farina hordei, melle crudo, vel rosaceo, succo apii, & croco detergens parant. Alii videntes modicam absterctionem satis esse in vulneribus digestiui appellato permiscere farinam hordei, & mel rosaceum, aut modicum vnguenti Idis, aut Apostolorum, aut Damasceni, & eodem prorsus modo his vtuntur, quo digestiui appellatis. Mundificatio vulnere, quod cognoscunt esse rubedine vulneris sine dolore, & ex eo, quod vulnus medio modo se habet inter humidum, & siccum, ut cautus carne repletur, ad farcotica deueniunt, & alii vnguentum resinum appellatum usurpant, alii vnguentum de betonica. Alii pulueribus vtuntur, quos conficiunt ex aloë, & thure, iride, aristolochia rotunda, myrrha, thucia, panace, farcocolla, & huiusmodi aliis, quibus indolentes ex eo, quæ adstringunt, permiscunt, cuiusmodi est mastix, sanguis draconis, bolus Armen. terra Lemnia, terra sigillata, & huiusmodi, ignorantes, vulnus cauum adstringi non debere, vt superius ex Galeno etiam ostensum est. Scio viros barbam canam habentes hac via etiamnum incedere, quam optimum esset, si dedicerent. Sed turpius malum modum dedecere existimant, quam in errore persistere, ac mori. Ipsi videntur. Apud Bononienfes maxime ex usu est pulvis ex eggis portionibus myrrhæ, thuris, & aloës paratus. Quamvis sint non pauci, qui non omnes uno calcamento calcant, sed siccioribus corporibus, & partibus humidiora, & humidioribus, ac maioribus vulneribus sicciora adhibent medicamenta, contrariis contraria iuxta illud Gal. 3. Meth. 4. In ulceribus quanto natura corporis est humidior, tanto medicamentis minus siccantibus eget, quanto siccior, quæ vehementius siccant. & 3. Meth. 7. Pars, quæ siccis temperamentum obtinet, quæ magis siccant, postulat, quæ humidius, minus siccantia. Et 3. Meth. ult. Magna ulcera iis, quæ valentius siccant, curabis, parua uerò, vel quæ moderate siccant, sanabis, & 4. Method. 1. Si humidior, quam pro naturali habitu, caro fuerit, medicamentorum facultas ad siccus est transferenda. Sicui etiam obstat, dum iorum est humidiori temperamento præditum, & pars siccior, utrisque enim à mediocri æqualiter labentibus,

tale adhibent medicamentum, quale si vulnus esset in mediis temperamenti parte corporis mediocriter temperati, tantum verò ad alterum extremum vergens, quantum particula totius temperamenti, excedit, in modo excedat, iuxta illud Galen. 3. Meth. 8. Si laborantis temperamenti humidus est, ipsa verò ægra particula ex eorum sit numero, quæ scicioris sunt, siquidem quanto ægri temperamenti, iusto est humidius, tanto particula iusto est scicior, tale pharmacum adhibendum, quale si vlcus in mediis temperamenti particula corporis mediocriter temperati consisteret. Sin scicior debito particula magis fuerit, quam corporis temperamenti iusto est humidius, vique in tantum intendi scicitatem medicamenti conueniet, quantum particula temperamenti totius temperamenti excedit. Vbi autem pulueribus vntur, eos vulnere inpergunt, superponuntque fila euulsa sæpius sicca ad imbibendam profluentem humiditatem, quandoq; etiam aliquod ex dictis vnguentis, vel ceratum quodpiam exsiccat, vt est diapalma appellatum, ceratum barbarum, de betonica, & huiusmodi. Quotidie autem, & semel, & bis medicamenta imponunt. Repleta vulneris cavitate, ad reparandum cutem vel potius ad aliquid parandum, quod vicem cutis gerat, postquam vera cutis, vt membrum spermatum, regenerari non potest illis, quæ carnem vehementius siccant, & adstringunt, vntur, quo caro exsiccata, & indurata reddatur, in modum cutis iuxta Galen. dogma 3. Meth. 5. & fiat cicatrix. Ad hoc igitur vsurpant varia cerata, potissimum autem diapalma, barbarum, de cerussa, de minio, & de thucia, hæc super lineum extendentes; Plerumque tamen ipsi supponunt filamenta euulsa, arida, vt imbibant, si quid emanauerit humiditatis, pariterque quotidie vulnus curant.

At iuxta methodum nostram curationem instituentes, cum natura ea sit, quæ carnem generat, pus mouet, & præterea eadem pellat excrementa, quæ naturæ opus impediunt, illud tantum necessarium est, propositum habeatur, tueri, adiuuare, & roburare naturalem calorem, cuius in omni curandi modo parum admodum habetur ratio, & excrementis idoneum effluxum parare, quantum scilicet ad curationem vulneris attinet. Nam & hic procul dubio si superfluum sanguinis fluxus, suppressendus est, si peregrina corpora intra vulnus contineantur, sunt extrahenda, & ne fiat fluxio ad vulneratam partem, prohibendum.

Oblato igitur vulnere cauo, illud in primis considerandum est, an adsit conueniens effluxus pro expurgatione excrementorum, quæ necessariò generantur; nisi adsit, parare cum oportebit, aut eisdem, aut contrarij loci diuisione, aut turunda impositione, quemadmodum superius traditum est. Vulnere tali existente, vt in commode effluere possit materia, videndum est, an cautus ipsius reddi possit minor, absque quod tollatur idoneus effluxus, hoc enim non contemnendum caloris naturalis auxilium foret, quia minus actus vulnus admitteret, & iuxta se posita labia proprium calorem sibi inuicem communicant, & minori carnis portione vulnus repletur, vt omittam, quod ad cicatricis decorem. Reddi autem minor cautus potest, quando causa vulnerans non omninò substantiam carnis detraxit, aut consumpsit, sed fecans, aut lacrans solummodo effecit, vt labia nimis à se inuicem distarent. In huiusmodi casu adducenda sunt labia, non tamen ad mirum contactum, & exactè, sed aliquod interstitium inter ipsa relinquendum, vt excrementa commode possint expurgari. Fiet aut talis adductio, vel sutura, vel glutine; plerique vulnus exactè consuunt, præter quàm in decliuori parte, in qua turundam imponit, vt foramen ad puris expurgatione hians detineant. Sed

A turundarum vsus probatus est, & in nostra methodo nullum habet locum, propterea satis est interstitium relinquere. De cætero tractandum est vulnus, vt reliqua caua,

Sic autem tractari omnia debent, vt voti nostri compotes simus, Accipiendum est spatula medicamentum quodpiam, si ad manus sit, quod vim habeat calorem naturalem consolandi, mordacitatis verò consideranda sit exerts, mediocritis consistentiæ, & cuius vires non statim euanescent, sed aliquanto tempore perdurent, aut simplex, aut compositum, & ad ignem candela moderate calefaciendum, sic vt liquari incipiat, & labijs vulneris illinendum, ita vt portio medicamenti per oras vulneris ad cauitatem possit descendere. Si fuerit liquidius, calefactum infillari poterit, dein, si vulnus ex grauioribus fuerit, fila euulsa eodem medicamento imbuta extrinsecus ori vulneris superponenda, & inde lineo, super quod extensum fuerit medicamentum aliquod eiusdem facultatis, sed plurium dierum, tegendum est vulnus. Poterit & sine filamentis illis negotium transigi, præcipue si vulnus ex grauioribus non fuerit. Proximas partes liui olei rosacei æstate quidem tepidi, hieme vero calidi consolari oportebit, immo super lineum, quod vnguentum exceptit, ponendum aliud tenue lineum dicto rosaceo madidum, quod adiacentes partes comprehendat. Tandem addendi puluilli, vel tot lineæ, quot ad complementum tegumenti sufficiant, cauendo, vt aliàs dictum est, ne euadat nimis græue, & onerosum, & falsicia idonea ad retentionem deligandum. C. Conuenienti quoque situ, & figuratione partis curandum, vt pars citra dolorem jaceat, & orificium vulneris saltem secundum partem, per quam speremus posse materiam effluere, deorium spectet. In eo verò, quod sequitur, tempore ad inhibendam fluxionem proximis partibus adhibenda sunt repellentia, sæpeque immutanda, vt superiori capite dictum est. Communis serè vsus est, vt primo apparatu suppis vntur albume oui subactò maderactis, quibus cauitatem replent, & alias postea extrinsecus apponunt, tum, vt sanguinem suppriment, tum vt etiam repellant, & fluxionem arceant, immo dicto albumini addunt aliquid, si fluxus sanguinis præteritam virgat, pulueres contringentes, bolum Armæteriam sigillatam, sang. draconis, thus, aloem, omnia tenuissimè puluerizata accipientes, & tenuiores etiam leporis pilos minutim incisos, vel combustos, & huiusmodi. At de ratione suppressendi sanguinem (uo loco pertractabitur. Certum est eius fluxum, quando superfluit, ad se curam trahere.

Si tamen primo apparatu compesci sanguis possit absque medicamenti impositione, quod sæpe consueui ego facere sola digitorum impositione, quando maiora vasa, & præcipue arteriæ non sunt dissecæ, aut lacere, id longe melius erit, quàm supatas illas adhibere, nam exsiccatæ contrahunt vulneratas partes, & infectæ, ac dolosissime enadunt, Et si pars, cui apponuntur, pilos habuerit, non possunt postea, nisi vi & multo tempore detrahi, & quod ad fluxionem attinet, ei melius consultius, si dolorifico hoc medicamento prætermisso congruo tegumento, vt naturali calori amico, vulnus fouetur, & proximis partibus repellentia adhibentur, vt dictum est in vulnere simplici, quamdiu inflammationis periculum perdurat. Hinc ego rarissimè ad supatas confugio, & tunc tantum, quando alio meliori modo suppressere sanguinem non licet, aut amplum reddendum est vulnus in postero diem propter aliquam chirurgicam operationem, quamvis & hoc fieri possit ope spongiæ in frusta incisæ, & compressæ, & linamentorum aliis medicamentis illitum.

Medicamentum, quod spatula accipiendum dixerimus,

Quomodo tractandum vulnus.

Quid agendum in vulnere cauo.

Subfluxione consideranda.

Suppata improbanda.

Medica-
menta ido-
nea .

mus, & vulneris labiis illiniendum, ac infillandum, & filamentis etiam excipiendum, erit veluti terebinthina, & abietina lachryma, valde enim probandum est, ut medicamentum sit ex iis, quæ aliquam vim adstringendi habeant, quæ naturalis caloris dissipationem magis prohibeant .

Adstringe-
ntia an loca
habeant in
causis vul-
neribus .

Nec me carpat quispiam in verbis, quod modò adstringens medicamentum in causis vulneribus com-
proben, cum tamen non multò ante eos reprehenderim, qui vulnera causa adstringentibus curant, hi etenim medicamentis curationem faciunt, iisdemque extrementorum curam committunt, unde & volunt, ut perpetuo vulnera medicamentorum qualitate afficiantur; at nos nihil aliud, quam naturæ robur intendimus, & à principio, quod adhuc non generatur effatu digna extrementorum copia, omni ratione caloris naturalis robori consulimus, idcirco & semel medicamentum imponimus, quod adstrictione sua naturalis caloris dissolutionem potest prohibere, & nihil officere, affigendo magis sordes ipsi vulncri, nam paulò post vis adstrictoris vulnus deserit. Poterit etiam dictis resinis permisceri oleum hyperici commune, & aqua ardens, præsertim si vulnus fuerit profundius, sic enim facilius ad vulnus fundum substantia medicamenti perveniet, & hæc ipsa robur adauget naturalis caloris. Quando vulnus fuerit ex maioribus, non erit improbandum, si terebinthina, & abietina lachryma, & hyperici oleum, nec non & aqua ardens æquis portionibus miscantur. & quando profundum est, ac stricti orificii, maxime probandum, si liqueat aqua ardenti, nam tenuius factum ad penitiores partes facilius permeat. Si cui etiam placuerit aliquod ex dictis medicamentis addere, quæ à totius substantiæ proprietate calorem naturalem adiuvant ad propriam moriã obeunda, non reluctabor, non enim probò, ut sola visperantur; nam aut nimis fluida sunt, & substantiam habent, quæ citò evaporat, aut nimis densa, ut illiniti non possint, igitur aliorum miscella ad convenientem consistentiam sunt reducenda: si tamen quidpiam esset, quod iustam haberet consistentiam, & abique aliorum miscella in usum posset reuocari. Addetur ergo, neque cum exigua utilitate terebinthina, & abietina lachryma oleum nostrum hyperico, balsamo Peroniano, oleum Hispanæ vulgo appellatum, quod aliqui connumerant inter ea, quæ mira quadam facultate vulneribus conferunt (eius autem descriptionem, sicuti & artificialis balsami, & olei nostri de hyperico in fine huius capituli, subiungam) exempli gratia .

R. Terebinthina clara.

Lachryma abietina ana vnc. i.

Balsami artificialis vnc. s. Misc.

Alid.

R. Terebinthina clara vnc. s.

Balsami Peroniani.

Olei nostri de hyperico, vel Hispana ana dracii. m.

Alid.

R. Terebinthine.

Lachryma abietina.

Olei nostri de hyperico.

Aqua balsami ana p. q.

Si Terebinthina, & abietina lachryma non satis sint ad prohibendam evaporationem artificialis balsami, aliquid ceræ addendum erit, quæ magis liget substantiam illius. Si vulnus fuerit cum insigni carnis contusione, & attritione, ita ut necessarium sit, contusam carnem suppurare, non erit improbandus vius alicuius medicamenti, quod carnem contusam facilem ad suppuracionem reddat, moderatè videlicet calefacientis, & humectantis, cuiusmodi est id, quod digestivum lotum appellatur, tetrapharmacum, vnguentum basilicon, & id quod ex oleo ro-

A facco, terebinthina aqua maluarum lota, butyro recenti, & cera paratur, ipsum quoque butyrum recens accipi poterit. Poterit etiam parari vnguentum ex oleo amygd. dul. terebinthina lota, & cera, & aliud ex oleo sem. lin. & violaceo in quibus decocti fuerint catuli recens nati, & terrestres lumbrici, terebinthina lota, & cera; Attamen in hoc non multum laboro, sed in eo maxime ut calorem naturalem foueam, & eius dissolutionem prohibeam, ideoque in caloris naturalis penuria, vel imbecillitate appono emplastrum circumscitis partibus, quod vires naturalis caloris adaugeat, & vna excrementa generanda respiciat, vim habens illa absorbendi. Parare autem consuevit hoc emplastrum ex farina hordeacea, & fabacea, pulvere florum camæmeli, rosarum rubearum, dictamni Creticæ, anethi, tofacæ, & hypericino oleo, terebinthina, & polca, vel vino rubro adstringente. Interdum accipio summities hyperici cum floribus, & folliculis, si haberi possint, plantaginis, & verbasci, ac verbenæ folia, & ex polca, vel vino rubro adstringente decocta contundo, iisdemque myrrham, thus, masticam, terebinthinam, camæmeli flores, rosaceum lumbricatum, & hypericinum oleum addo, & cum farina fabarum, & hoi dei emplastrum conficio. Ex tachamacha pariter, gummi Eleuti, thure, myrrha, rosis siccis, terebinthina, tofacæ, omphacino, & hypericino oleo conficitur emplastrum non parum efficax, modò ab sit inflammatio .

C Solutio, ut alias dixi, vsque ad id tempus est differenda, in quo rationi consonum est, vulnus esse carne repletum, vel parum ab hoc statu abesse, nisi cui placuerit in intermedio tempore quando vulnus ex iis fuerit, quæ tardius replentur carne, vulnus inspicere aliquò de illis causis, quas ibidem attuli si ad vulneris repletionem differta solutio, & quidem compariatur vulnus carne repletum, vel parum abesse, quin cautus sit repleta, facta diligenter absterfione adiacentium partium, & vulneris exsiccatione ex mundo linteo, aliquid imponendum erit epuloticum, cuiusmodi sunt cerata superius dicta, videlicet diapalma, de cerussa, barbarum, de thuria, & huiusmodi. Et quamvis non omnino replem carne sit vulnus nihil refert, nihil potest obesse epuloticum, quia paulò post repletur vulnus. Et superponatur tot lintea, quot ad caloris tutelam sufficient, ac deligatio retentiva adhibeatur deinceps. Quod ad solutionem attinet, obseruandum, quod capite, de inducenda cicatrice dictum est. Plenumque tamen vna, aut ad summum secunda medicatione cicatrix contrahitur. Communiter fit solutio de tertio, vel de quarto in quartum diem. Si intermedio tempore fiat solutio, eodem profus modo curandum erit vulnus, ac primo apparatu factum est, nisi quod medicamentum quod primo fuit appositum, suppurans fuerit, tale enim secunda vice apponi non debet.

E Absterfis igitur circumscitis vulneris partibus, & ipso vulnere exsicco, parum enim inuenies, quod abstergi posset, & si quid esset, eodem linteo, quo vulnus exsiccas, non minus absterges, labiis vulneris acceptum spatula medicamentum, terebinthina videlicet, aut abietina lachryma, vel unguentum nostrum, aut simile aliud igni candelæ calefactum, labiis vulneris adhibeatur, ut prima vice peractum fuit, filamentaque, si placuerit, eodem medicamento illita, modicè prius calefacta, extrinsecus ori vulneris apponantur, & desuper linteam, super quo extensum fuerit aliquid exsiccam ex superius positum videlicet aut terebinthina, aut lachryma abietina, densior facta, vel à tempore, vel ceræ permutatione, vel unguentum nostrum, linteaque apponantur, aut plumbacoli, veluti etiam primo apparatu fuit factum, ad fovendum, & roborandum, ac defendendum. Et eadem profus deligatio adhibeatur, & in

Tempus solutionis

& in eodem situ, ac figuratone pars contineatur. In A
de ad repletionis tempus differatur solutio.

Oleum nostrum de Hyperico sic paratur.

R. Summitatum hyperici m.iiij.

Ophoglosse.

Consolida maioris.

Equiseti ana m.i.

Vini albi odori & potentis lib.v.

Contundantur herbe, & dicto vino macerentur
per 24. horas, ore vasis diligenter obturato, deinde
facta expressione, & colatura, par quantitas dictarum
herbarum assumatur, & fiat altera infusio, & sic ter-
tio. Facta postrema expressione, & col. adde vino
dicto.

Olei antiqui lib.vj.

Summitatum hyperici m.j.

Ophoglosse.

Herba Regine vulgo appellata.

Consolida maioris.

Cardui benedicti ana m.i.

Radic. Dictamni albi.

Consolida maioris.

Aristolochia rotunda.

Tormentilla.

Bisforte ana vnc.s.

Grani tinctorij drach.sj.

Sem. hyperici drach.vi. Misce.

Contusis contundendis & macerentur balneo ca-
lentis aquae, ore vasis obturato per 24. horas, postea
bul. duplici vase ad vini consumptionem, deinde fac-
ta expressione, & colatura, facculo prius vino albo
optimo madefacto, adde oleo.

Summitatum hyperici m.j.

Ophoglosse.

Herba Regine.

Consolida.

Maurissina ana m.i. Misce.

Contusis herbis, & f. inf. in balneo calentis aquae
per 24. horas, postea facta expressione, & col. vt
prius, par quantitas dictarum herbarum accipiat, &
& fiat altera infusio, vt supra, & sic tertio, factaque
postrema expressione, & col. adde oleo.

Florum hyperici m.j.

Betonica.

Pimpinelle.

Pilosella.

Trinitatis ana m.i.

Ex his fiant tres infusiones, vt supra dictum est, fa-
cta postrema expressione, & col. adde oleo.

Florum hyperici m.ii.

Valeriana.

Equiseti.

Cardui benedicti.

Stellaris ana m.i.

Ex his fites inf. vt supra facta ultima expressione,
& col. adde oleo.

Folliculorum hyperici m.ii.

Consolida.

Centaurae minoris.

Viticelle.

Vinceperuince ana m.i.

Et f. pariter tres inf. hac ratione, tribus diebus vas,
quod uitreum esse debet, Soli exponatur, quarto ve-
ro die balneo calentis aquae detineatur, ut ibidem 24.
horas moretur, postea f. expressio, & col. & oleo rur-
sus addantur.

*Folliculorum hyperici, qui iam ad maturitatem
peruenerint m.iiij.*

Centaurae minoris m.i.

Fruetus balsamine n.vi. f. vt supra.

Facta postrema expressione, & col. oleo adde.

Dictamni Cretici vnc.i.

Radic. dictamni albi.

Consolida maioris.

Aristolochia rotunda.

Iridis Ilirice.

Arundinum.

Bisforte.

Tormentilla ana drach.vi.

Grani tinctorij drach.ii.

Et f. tres inf. hac ratione, exponatur tuis Soli sex
dies, postea per duos dies in balneo calentis aquae
detineatur, inde fiat expressio, & col. & sic fiat ter.
Tandem facta postrema expressione, & col. adde
oleo.

Oleifillaici de cerebithina.

De lachryma abietina ana lib.s.

Sem. hyperici vnc.i.

Radic. Consolida.

Aristolochia.

Dictamni albi.

Tormentilla.

Bisforte.

Iridis ana vnc.ij.

Grani tinctorij vnc.i.

Myrrhe.

Thuris ana vnc.i.s.

Sarcocolla.

Gummi uiperini.

Aloes ana vnc. s.

Poma balsamine n.xii.

Balsami Peruaniani vnc.ii.

Poma inciduntur, cetera contundantur, & cum
oleo misceantur, & uas toto tempore hiberno deti-
neatur sub fimo equino, inde extrahatur, & facta
expressione, atque col. usui seruetur in vase uitreo,
cuius osculum diligenter obturetur.

Balsamum praestantissimum arte sic paratur.

R. Gummi Elemi vnc.ij.

Balsami Peruaniani vnc.iiij.

Tacabamache.

Carama.

Liquoris in vesiculis vltimi contenti ana vnc.ii.

Olei laurini.

Syracis liquida.

Myrrhe ana vnc.i.s.

Thuris albi vnc.i.

Gummi hedere vnc.i.

Lasris odorati.

Ladani.

Syracis calamita pinguis.

Ammoniact.

Bdellii.

Opopanacis.

Galbani.

Sarcocolle ana drach. vi.

Radic. Aristoloch. rotund.

Imperatoriae.

Angelica.

Dictamni albi.

Consolida.

Acori.

Iridis.

Tormentilla.

Bisforte.

Sem. hyperici.

Citri.

Cortic. citri ana vnc.s.

Cinnamomi.

Cariophyllorum.

Nucum myrticidarum.

Macis ana vnc.i.

Majus his.

Aloes.

Lachryme sang. draconis.

Grani tinctorij ana vnc.i.

Dictamni Cretici vnc.i.

Oleiglandis vnguentariae vnc.ij.

Balsami
arsifici
descripti.

Bac.

Baccarum iuniperi vnc. s.

Ex cera vnc. ii.

Ex resina pinæ vnc. s.

Terebinthina clara.

Abietina lachryma ana lib. s.

Aque ardentis electissimæ lib. vi.

Misce diligenter liquatis gummis, quæ liquari possunt, seorsum, cum portione terebinthina, ceteris vero aridioribus grosso modo puluerizatis, conticianturque omnia in retortam, quæ balneo calentes aquæ per tres dies detineatur, inde luto obducatur, & in æstuario maneat, donec exsiccatum sit lutum, postea igne cineritio s. a. extrahatur oleum, exhibet autem primò aqua, quæ seorsum debet asseruari, & est ea, quam balsami aquam dicunt, deinde exhibit oleum, quod balsamum dicitur. Verum quidem est, quod cum aqua illa exit etiam olei portio, quod oleum balsami dici solet, sicuti & cum balsamo ipso portio aquæ nigricantis, quæ mater balsami dicitur, & vnumquodque horum seorsum debet seruari.

Oleum, quod Hispanæ appellant, sic patatur.

R. Olei olivarium antiqui lib. iij.

De terebinthina lib. iij.

Thuris lib. i.

Valeriana.

Hyperici.

Cardui benedicti ana lib. s.

Myrrhe electæ vnc. i.

Cocci insectorii vnc. iv.

Resina pinæ recent. vnc. iij.

Vini Maluatici lib. iij.

Valeriana colligatur mense Maii, & abijciantur radices. Hypericon colligatur mense Iulij cum floribus, & seminibus. Herbæ igitur manibus confractæ, & in mortario aliquantulum confusæ infundantur in vino maluatico posito in olla terrea vitro obducta, cuius tertia pars omnibus in ea positis vacua permaneat, per quatuor horas, deinde superpone coccum insectoriorum in aliqua ntulum fractum in mortario vna cum oleo, & abique cooperimento bullentur igne, donec vinum ferè euanuerit, idque animaduertatur, ne herbæ comburantur. Aufertur postea ab igne, & cum adhuc valde calet, sacculo vino maluatico madafacto exprimitur herbæ. Et vas, in quo facta fuit ebullitio, diligenter abstergatur, neque enim penitus exsiccat, nam debet relinqui vinum, quod adhæreret, & in eodem rursus ponatur oleum, & ad ignem ponatur cum oleo de terebinthina, vel abietina lachryma. Et quando propè erit, vt bulliat, addetur myrrha tenuissimè puluerizata, & in mortario cū aliquantulo ex oleo in vase existente ad ignem liquefacta. Addatur pariter resina eodem oleo liquefacta, prius tamen percolari linteo debet, & thus tenuissimè puluerizatum, omniaque curiosè miscantur, & vbi parumper bull. auferatur vas ab igne, & vbi refrigerasset, inferatur in vase vitro, nulla facta colatura, & Soli per 15. aut 20. dies exponatur. Valere dicunt ad vulnera apostemata, bubones, strumas, hæmorrhoides, combusta, contusiones, & casus ab alto. Venenis etiam conficere dicunt, si per os assumatur, & peste correptis, pariter doloribus tam calidis, quam frigidis, & ipsi erysipellati, facta ex eo inunctione.

Vnguentum nostrum sic paratur.

R. Olei nostri ex hyperico lib. i.

Cere aqua balsami lotæ vnc. iij.

Liquantur simul in vase vitro stricti orificii, li- quefactæ s. addæ.

Balsami nostri lib. i.

Gummi Elemi vnc. iij.

Balsami Peruviani.

Tacabamacho Indi.

Caranna ana vnc. ii.

quæ quidam gummi dissolui seorsum debent oleo nostro de hyperico.

A

Ammoniæ.

Galbani, eodem prorsus modo dissolutorum ana vnc. s.

Myrrhe.

Thuris.

Aloes.

Gummi bedera ana drachm. iij.

Radix. Consolida.

Aristolochia.

Bistorta.

Tormenti ana drachm. s.

Dittami Creæ drachm. iij.

Scordii drachm. iij.

Humani pinguedinis preparata vnc. iij.

Pinguedinis cygni vnc. i.

Misce & vnguentum.

Asserueturque in vase vitro, vel argenteo stricti orificii, quod etiam diligenter obturari debet, ne expiret. Ex istdem confici ceratum possit, addendo refinam pini, & cere quantitate augendo. Qui artem callet componendi medicamenta, alia conficiet non minus vtilia. Vicius ratio in hijs vulneribus conueniens ex vniuersali tractatione petenda est. Alia pariter fluxionis præsidia ab eadem requirantur. In grauioribus vero locum habent, & vulnerarie portiones, quæque ingesta robur adiciunt nativo calori, de quibus in superioribus actum est.

CAPVT LXII.

C

Quid agendum, quando vulneratus offertur secundum communem modum curatus.

Differt valde, si quis à principio vulnerati curationem suscepit, vel postquam pluribus diebus ab alio secundum communem illum modum fuerit curatus. A principio siquidem licet calor naturalis imbecillior sit factus ob alias adductas causas, nihilominus imbecillitas est longè minor, quàm si iam pluribus diebus communi via quis curando incessest: hoc crebram enim solutionem, atque detectionem magis diffultat caloris substantia, & magis eiusdem qualitas hebetatur, ac frangitur. Præterea imbecillitas, quæ à principio occasione vulneris oritur, non adeo obest, vt quæ in progressu ob frequentem detectionem accidit, nondum enim in effatu digna quantitate pus, & alia excrementa generantur, & ex consequenti neque adeo valida expultrice est opus ad eorum propulsionem. Interea autem ob tegumentum, & vini medicamenti calor naturalis partis sit robustior, atque ad propriam naturam redit, regenerata eius substantia, & prohibita eius dissilatio à tegumento, atque qualitate vegetiori reddita. Quapropter cum tempus est, vt pus copiosius generari incipiat, iam tantum roboris acquisiuit calor naturalis, vt munia sibi debita, & quæ ad vulnecum sanationem requiruntur, probè possit exequi. At quando pluribus diebus vulnus fuerit ambientis expositum, ex tegumento non potest tam citò ad propriam naturam redire. Et quoniam longè imbecillior est, quàm à principio, idcirco excrementa in maiori quantitate generantur, (non enim de eo vulnere intelligo, quod ad sanitatem propter) quæ tamen per se non potest promptè expellere, eoque minus, cum iam præfuit assuetus sub manuali illa abstersione; ex hac enim quotidiana abstersione naturali calori accidit, quod & intestinis, dum clysteribus in dies excretio sæcum prouocatur, quippe natura ipsorum seignior redditur ad expulsionem sæcum, sed quod adiunct expectat. Quæ de vbi vulneratus offertur ab alijs curatus communi modo, diligenter natura vulneris, & vulnerati consideranda erit, & quamdiu fuerit curatus illo modo, namque si vna tantum, vel altera,

vel

Oleum Hispanæ.

Vnguenti nostri descriptio.

vel etiam tertia, aut quarta die eo fuerit curatus modo non aliter infligenda erit curatio, ac si primo die nobis oblatum fuisset vulnus, nondum enim pars ad eam imbecillitatem valuit devenire, quam superius diximus.

Quid agendum sit, si inuenerimus stupas impositas.

Quod si statim à principio fuerimus aduocati, & ab aliquo inuenerimus impositas fuisse stupas, seu turundas ex stupis, vt fieri consuevit, albumine ouorum imbutas, nisi vulnus huiusmodi fuerit, quod aliquam operationem manuales requirit, aut male impositæ fuerint turundæ, quæ ob id partem dilendunt, doloresque concitant, & omnino totum vulnus orificium elaudunt, vt contingit in vulneribus punctum inflicto, non erit, quod eas remoueamus, & refrigeremus vulnus, sed vique ad puris generationem sunt relinquendæ, puta vique ad quartam; cum enim toto hoc tempore non generetur copiosa excrementa, neque eorum suppressio, nem à turundis veteri debemus, paucum enim est, quod supprimi potest, sed ex refrigeratione vulneris non parus conlequi potest noxa.

Si verò diutius fuerit curatum vulnus communi illo modo, ob idque hebes, & piger euaserit calor naturalis partis, siquidem vulnus fuerit patiens, neque tumor profundum, vt sunt ea, quæ calum infliguntur, neque pars sit detecta, aut etiam læsa, quæ ab aliqua puris copia diutius in eo contenta possit noxam contrahere, ut contingeret, si vulnus esset in capite cum deiectione, aut læsione membrana, uel etiam cerebri, & orificium possit deorsum respicere, statim quoque nostro hoc modo curari poterit, nam paulatim ob tegumentum validior redditur calor, & quod à principio non poterat ob imbecillitatem, mox perficit, nec interea supprimi excrementa possunt in effatu digna quantitate.

Si uero angustum fuerit vulnus orificium, neque deorsum possit uergere, aut dilatarsi, & corpus fuerit impurum, aut os aliquid læsum, uel nobilis aliqua pars detecta, non est sperandum ex tegumento ad pristinum statum posse naturalem calorem reueri, antequam enim ad eam dispositionem perueniat, ex retento pure aliquid sublequeretur malum; quocirca melius erit profici quæ curationem per turundas, quædam hæc fistulas laudarem, & ut omni tertia die tantum semel curentur, quod si deorsum uergere possit vulnus orificium, imposita ex cerata tela cannula turunda, diutius possemus vulnere detectionem differre, & cum multa vulnerati utilitate. Et omnino si neque omnia faueant, neque omnia aduerferint, media quædam uia tencenda est, à principio temporis sæpius soluendo, puta tertia, uel quarta quoque die, deinceps autem rariùs, si enim optime, & excrementis, & naturali calori fuerit consutum.

CAPVT LXIII.

De sanguinis immoderato profusio in vulneribus.

Quid agendum sit, vt vulnera scilicet ad sanitatem perducantur, generatim expofitum est, ordo expofuit, vt orationem nostram ad ea conuer-tamus, quæ vulneribus adiuncta curationem inter-turbant, atque impediunt, cuiusmodi sunt sanguinis immoderatus fluxus, peregrina corpuscula intra vulnus contenta, dolor, fluxus, inflammatio, putredo infignis, corruptio, & gangrena, atque mortificatio partis, supercrefcens caro, animi deliquium, & syncope, cō- uulsiō, delirium, febris, & huiusmodi. Quorum quidem alia orium ducunt ab ipsa vulnerante causa, vt sanguinis profusio, peregrinum corpusculū, alia verò superueniunt, uel ob vulnere prauiatē, uel

A ob malam corporis dispositionem. De his igitur sigillatim agendum, cum non minor habenda sit ipsorum ratio, quam vulneris, imò nonnunquam etiam necessarium sit vulnere curationem protrahere, ac posthabere, vt illis occurramus. Principium autem fluxus ab ipso sanguinis fluxu, vt potest frequentiori, cum propè fieri non possit, quin à causa vulnerante fecerit, vel perferentur, vel læcerentur vasa sanguinem continentia, quæ si aliquis momenti fuerint, facili sanguinis immoderatus fluxus sequitur.

Primum quidem euacuatur sanguis in vulnerata parte contentus, deinde qui in proximis, & tandem etiam qui in remotis continetur partibus, posteaquam consecutione quadam egredientem sanguinem proximis sequitur, vt sic non leuem impetum (incipiat sanguis ad vulneratam partem, præter quam quod etiam expellitur à spiritibus, & à partibus molestiam perferentibus ad ipsam vulneratam. Sed & vasa ob molestiam, quam perferunt sese contrahunt, propter quam contractionem necessario effluit sanguis.

Sed quoniam ex vasis alia sunt maiora, alia minora, aliaque pulsant, arteriæ videlicet, alia verò nequaquam, vt venæ ipsæ, modoque plura, modo pauciora vulnerantur, vel vnum tantum, propterea contingit modo maiori, modo minori impetu fluere sanguinem, modoque copiosius, modo minus copiose, aliumque fluxum esse contumaciorem, alium verò minus contumacem. Maior aut minor diuisio non facit necessariam differentiam fluxus penes ipsius vehementiam, aut impetum, nam si media fecerit arteria, quæ sit aliquis momenti, insignis fluxus, quique difficulter compescatur, sublequitur; at si tota præcitur arteria, cum discitæ partes sese contrahant, atque in carnosum genus se recipiant, plerumque minor accidit sanguinis fluxus, faciliusque is compescitur. Cum etiam ex vasis alia sint in summis, alia verò in penitioribus partibus, tot etiam succerit fluxus sanguinis differentia. Alia quoque differentia constituitur, si ad diuisionem venæ consequatur, alia verò si ad arteriæ. Præterea aliquando sanguis est vafe profluus, cuius etiam substantiæ portio deficit vi ictus, aliquando verò nullus adest substantiæ vasis defectus. Tandem aliquando sanguinis fluxus statim consequitur, aliquando verò temporis progressu. Non est, quod signa cuiusque harum differentiarum subiciamus, cum satis se se innotescant. Sola ea afferemus, quibus distinguere licet, an à venâ, an ab arteria fluat sanguis, cum hæc distinctio maximi sit momenti in curatione, vt videbimus, & tamen non adeo omnibus manifesta. Præterea cum sanguis à penitioribus eruptens aliquando sensui sit conspicuus, aliquando verò non, vt contingit, quando sanguis ab aliquo viscere effluens intra cavitatem thoracis, vel abdominis manet: afferenda sunt etiam signa, ex quibus conicere possumus, quando sanguis effluit à penitiori aliqua parte, & fluxus est inconspicuus, cum id cognoscere, & ad curationem, & ad prognosticum non parum conducit.

E Num ergo à venâ, aut ab arteria profluat sanguis, Num substantia, & qualitas excurrentis sanguinis demonstrabit; ex eundem modis, & symptomata consequentia; nam arteriæ pulsant, & sanguinem continent tenuem, imò potius flauum, clarum, spumofumque fluunt. ob spirituum permixtionem, & feruentem, & propterea si eiusmodi fluat sanguis, & cum impetu, ac quasi saliendo, euidentissimum signum est ab arteria fluere. Et quoniam maxima vitalium spirituum portio vna cum tali sanguine euacuatur, propterea facili in huiusmodi fluxionibus prosteruntur vires, animiq; deliquia, & syncope contingunt. Venæ autem minime pulsant, & sanguinem continent crassum, minus calidum, & magis ad attritum vergentē, nec valde spirituosum, & ideo quan-

Differentia profusum sanguinis.

Num sanguis substantia, & qualitas excurrentis sanguinis demonstrabit.

quando sanguis exiens huiusmodi facit, & sine pul-
sua, ac vniiformiter exierit, certum est signum ex uena
prodire. Cæteris quoque paribus minus proster-
nuntur vires ex tali fluxione. Sed digito immisso id
licet inuestigare, & cognoscere, & præterea eius vas
positum, ac magnitudinem, vnde Gal. 5. Meth. 3.
Quin imò si vas, vnde profluit, altè sit demissum, cer-
tius ipsius tum positum intelligat, tum magnitudi-
nem, præterea uena ne sit an arteria.

*Nū ex po-
nitioribus
partibus
sanguis ef-
fluit.*

Ex penitioribus porro partibus fluere, cæterum in-
tra aliquam cauitatem colligi, ideoque conspicuū
esse ea indicant, quæ prostrationem virium signifi-
cant, cum tamen huius non adsit manifesta causa.
Vnde si uiderimus uulnus esse in loco, ad quem in-
signia uasa pertingunt, & permuteur pulsus ad pa-
ritatem, imbecillitatem, frequentiam, inæqualitatem,
intermittentiam, sique facies illa, quæ, quoniam ab
Hip. in Prælagis describitur, Hippocratica dici so-
let, extrema uera fiant frigida, & sudores frigidi ap-
pareant, animique deliqua, & syncope contingant,
singulus deliria, & huiusmodi, arguere possumus ef-
fluere sanguinem ad internam cauitatem, ibidemque
retineri.

*Signa sunt
profluuij.*

Futurum sanguinis profluuium timendum est,
etiam si non addit, quando uulnus est in locis, ad quæ
insignia uasa pertingunt, ut necessarum, aliqua
fuisse diuisa, namque non semper statim insilisco uul-
nere sequitur profluuium, quod in uulneribus con-
tusis passim obseruamus; quamuis enim lacerata
sint uasa ob contusionem, tamen subsident, & ac-
cne etiam lacera per aliquod tempus obstruuntur, unde
non sequitur profluuium sanguinis, nisi quando
impetus fluentis sanguinis, quod eius egressum prohi-
bebat, superauerit, aut caro contusa, quæ diuisionem
occludebat, suppurauerit: timendum est quoque pro-
fluuium sanguinis post fortem pulsam in uulnerib.
signum est enim naturam copiosum sanguinem
transiungere ad partem, ex quo uasa nimis repleta
distendant, & ipsæ arteriæ nimis distētae fortius
pullant, quamuis sentiatur magis carum pulsatio, ut
dicebat Gal. 6. Aph. 2. 1. quoniam pars est inflama-
ta, & ex consequenti est magis sentiens, ac minus
spatium relinquit arteriis, in quo dilatatur, minusque
cedit percutienti arteriæ. Cum ergo adeo copiosus
sanguis ad partem vulneratam transmittatur, pericu-
lum est, ne diuisa uasa, sed occlusa, recludat, aut etiam
oscula eorum, quæ soluta non sunt, aperiat, vnde san-
guinis profluuium. Merito igitur dicebat Hip. septima
Aph. 2. 1. A forti in uulneribus pulsus profluuium
sanguinis.

Profluj.

Horrendum uero est symptoma, posteaquam
euacuatur sanguis, vitæ thesaurus, & cum eo uitales
spiritus, quorum est symmetria innati calidi, &
omnino uitam conseruare. Hinc ad immoderatam
sanguinis profluuiam non raro mors sequitur, uel to-
tius corporis, & præcipue hepatis refrigeratio, tan-
demque malus corporis habitus, ac hydrops ob natu-
ralis caloris iacturam, unde ad hoc symptoma alia
praua symptomata subsequi consueuerunt, uidelicet
animi deliquium, & syncope ob immodicam spiri-
tum dissipationem: singulus, conuulsio, & deli-
rium ob immodicam euacuationem; fit enim, ut di-
cebat Gal. 4. Aph. 9. desipientia ex defectu. At quan-
do singulus, conuulsio, & delirium superueniunt,
malum est. Desipientia enim ob maximam uirium
iacturam contingit, conuulsio uero, & singulus, qui
est & ipse conuulsio quedam propter extremam in-
anitionem, ex qua causa lethales esse huiusmodi affec-
tus prodidit Hip. ut uidebimus cap. de conuulsio-
ne. Vnde Hip. 5. Aph. 3. Vbi sanguis plurimus flu-
xerit, singulus, aut conuulsio superueniens malum. Et
septima Aph. 9. A profluuium sanguinis desipientia, ac
conuulsio, malum. Vnum tamen noto, si sola desip-
ientia subsequatur, non est omnino lethale signū,

*Explicatur
Aphor. 3.
quinta, &
9. septima
sectionis.*

A sed si desipientia accidat conuulsio, actū est de ægro-
tante, hic enim est incorrigibilis inanitus, ibi uero
spes non leuis remanet, cum non adeo processerit.
& propterea Gal. 7. Aph. 9. Si ergo conuulsio aliquan-
do tali desipientia conuigatur, omnino salus est de spe-
rata. Et inferius, quoniam aliqua exemplaria ita legunt
Aph. 9. septima: sectionis. A profluuium sanguinis desip-
ientia, uel conuulsio, malum, dicebat, secundū hanc
sectionem, etiam desipientia nō bonus est causus post
sanguinis fluxum, etiam si sola contingerit, multo au-
tem magis conuulsio, uel si absque desipientia facta
fuerit, maximū uero malū est ambarū conuētus, quā-
do & ex immoderata euacuatione conuulsio est causus
admodum exitialis; nam desipientia minus mala est.

Quod uero periculosius sit profluuium sangui-
nis ex arteria, quam ex uena constat. Nam & spiri-
tuosior est sanguis in arteriis contentus, & difficilior
sistitur ob arteriæ duritiem, & continuum eius mo-
tum; durities enim, & motus agglutinationi repug-
nant. Vnde Gal. 6. Epid. sec. septima text. 3. Melius
autem est, ut ex uenis, quam ex arteriis effluat, cum
propter particulæ nobilitatem, tum uero, quia pars
ipsa pulsa agitata, tantum quietis naturæ, ut cicatri-
cem inducat, non concedit, & 2. Meth. 7. Arteriæ na-
tura difficultatem quidem durioris tunice sue con-
glutinandæ prorsus indicat. Difficilius etiam sistitur
sanguis, si per longum diuidatur arteria, quam si per
transuersum, quoniam & difficilior agglutinantur
arteria per longum diuisa, cō quōd diuise partes in
qualibet dilatazione magis distrahuntur, quam si per
transuersum secetur arteria.

*Proflu-
uium san-
guinis ab
arteria pe-
riculosius
quā a uen-
na.*

C Quamuis autem sanguinis profluuium sit sympto-
ma excretorum immodicæ, & ut tale nihil indicet,
nullum enim symptoma, quia symptoma est, curan-
dationem indicat, nec primum immutat, ut dice-
bat Galeus 12. Meth. 1. attamen quoniam ratio-
nem causæ subinduit, vires proferens, & affectio-
ni officiens, quandoquidem non potest curari vul-
nus, nisi prius sanguinis profusio sistatur; propterea
ex accidenti uiro indicandi acquirit. Scopis autem
spectandi pro sanguinis profusione sistenda, innotesc-
cent, si quæ ad ipsam concurrant, consideraui-
mus; hæc autem sunt quæcunque in quolibet motu
reperiuntur; uidelicet mobile, quod est sanguis, spa-
tium, per quod fit motus, uidelicet uenæ, uel arteriæ;
terminus à quo, scilicet partes, à quibus sanguis pro-
fluit, sed potissimum uenæ maiores, & arteriæ, &
terminus, ad quem scilicet uenæ, uel arteriæ hians ob
sectionem, uel disruptionem, seu lacerationem, &
pars ob calorem, uel dolorem attrahens. Tem-
pus omittimus, quia ad rem nostram non facit.

*Indicatio-
nes.*

In sanguine considerata ceniunt aptitudo ad
motum, quam habet a caliditate, & tenuitate, &
pondere, & impetu, quo ad partem uulneratam fer-
tur. In spatio considerata uenit amplitudo, quod
enim laxiores sunt uix, cō promptius, & in maiori
quantitate confluit sanguis. In termino ad quem
consideranda est solutio continui uenæ, uel arteriæ,
nec non impetus sanguinis ad ipsam, atque attrahen-
tes causæ, puta dolor, uel calor. In termino a quo
considerandus est sanguis ab ea discessus, & disces-
sus causa: quare si uoluerimus profluentem san-
guinem sistere, necessarii erit sanguinem ineptū red-
dere ad motum, atque retrahere, motum uidelicet ip-
sius aliō conuertere, & ad contraria potissimum, at-
que ad terminum à quo, indigentiam alimentum indu-
cere, ut partes transmittentes nutrimentū egētes, quan-
do in ipsis continetur sanguinis auidē retineant, uias,
per quas fit fluxus, adstringere, posteaquæ eas inter-
cipere non datur, quo minori cum impetu, & in mi-
nori quantitate fluat sanguis ad uulneratam partem,
& os hians uenæ, uel arteriæ claudere, ab eademque
sanguinem repellere, & tandem ne pars doleat, aut
nimis incalcescat, curare. Si os statim liceret clau-
dere, M re,

*Capita pro-
sternendi pro-
fluui san-
guinis.*

re, aliorum forsitan non esset opus, aut quoniam non semper id licet, idcirco & alia sunt peragenda. Vbi enim sanguis retrahatur, & repercutiatur, ineptusque ad motum reddatur, & via non sint libera, certum est fore, vt ad partem vulneratam non confluat. Vnde Gal. 5. Meth. 3. Siftitur sanguis in apto vase, obturatur quidem, quod praeputium est, auerso autem, atque alio trans lato, quod per ipsum ferebatur. Et eodem cap. 5. tum hæc proponit, tum viarum angustationem, necnon & quæ sanguinem ineptum ad motum reddunt. Vnde Auic. 4. 4. tract. 2. c. 17. Galenum emulauerat, dicebat: Res, quibus virtus inest absciendendi, vel retinendi sanguinem fluentem, aut sunt diuercentes, vel attrahentes ad partem aliam a parte illa, in qua est exitus, aut sunt retinentes infra partem exitus, aut aduentum ad locum exitus, aut sunt prohibentes in loco exitus illud, quod egreditur ab egressione, aut sunt aggregantes duas res de illis, aut plures. In quibus quidem verbis primò tangit Auic, translationem sanguinis ad alias partes; secundo ea, quæ reddunt sanguinem ineptum ad motum; tertio adstrictiōnem, & obturationem diuisionis. Retrahetur igitur sanguinis motus ad alias partes, si reuellatur, vel deriuetur; reuulsio quidem fit ad contraria, deriuatio verò ad proxima, vnde Gal. 5. Meth. 3. Auertitur sanguis, atque ad alia membra conuertitur, cum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus; ineptus redditur ad motum, si refrigeretur, & incrassetur hinc Gal. 1. Meth. 5. Confluere prohibetur sanguis, & propter animi deliquium, & refrigerationem corporis totius, hæc enim ratione etiam frigida pota sæpè hæmorrhagias suppressit. Et Auic. loco citato: Retinens autem sanguinem sine exitu est illud quod prohibet motum sanguinis, & eius penetrationem, & est, aut propter causam ingrossantem, vel inspissantem, aut propter causam rursus facientem. Et suspensio quidem aut est medicinalis, aut est dispositio corporis, sicuti syncopis, ipsa enim multoties retinet sanguinem. Viæ adstringentur refrigerantibus, ac adstringentibus tam assumptis, quam extrinsecus ad motus. Vnde Gal. 5. Meth. 5. medicamenta proponit refrigerantia, & adstringentia in itinere supra vasa posita. Et 7. de comp. med. per loca cap. 4. multas proponit potiones vulnerarias ad supprimendum sanguinem, refrigerantes, atque adstringentes, non solum vt iis os vasus adstringatur, verum etiam vt viæ coarctentur, vnde eisdem potionibus vitur 3. de comp. med. per loca cap. 4. ad eruptiones sanguinis è naribus. Auic. quoque loco citato corpus frigida ambienti exponit, illudque nudatum, non solum, vt sanguis refrigeratus ineptus reddatur ad motum, verum etiam, vt angustentur viæ.

Os secti, vel disrupti vasus claudetur, si adstringatur, vel obturetur, quæ quidem adstrictio fieri potest, vel medicamentis, vel ligatura, vel contorlione. Obturatio autem fieri potest tum a medicamentis emplasticeis, vel alio imposito, vt sunt filamenta, gossypium, tum à grumo sanguinis, tum à carne, vel cute superinducta, tum ab eschara excitata vi ignis, vel medicamentorum cauterizantium. Vnde Gal. 1. Meth. 3. Vleus clauditur, vel labris eius, quæ dissident, adductis in idem nostrum manum opere, si vultus ad manum se exhibet, tum per deligationem, tum per ea remedia, quæ refrigerant, & adstringunt, vel osculo vasus obstructo, quod obstruitur, & sanguine ipsa concreto, & iis, quæ foris illi imponuntur, siue sint carnosæ ipsæ partes, quæ circa vlcus sūt, siue ipsa cutis, siue quæ ipsi comminiscimur, vt sunt filamenta, & emplastica medicamenta, quæ ex lena, crassa, substantia consistunt, siue & ea, quæ crusta inducunt, siue sit ignis, siue medicamentum æcharoticum. Et 5. Meth. 5. Clauditur ipsa diuisio, vel si conglahatur, conuiueatque id, quod diuisum est, vel ob-

struatur. Sane contrahitur tum adstrictiōne, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obstruitur vel extrinsecus, vel intrinsecus. Et intrinsecus quidem à sanguine concreto. Extrinsecus tum hoc ipso, tum verò linamentis, & spongias, & crustis, & medicamentis iis, quæ lenticia, crassitieque sua meatus obstruunt, Græcè emplastica vocata. Ad hæc corporibus iis, quæ circumiacent, propius ad motus. Et Auic. loco citato: Causa autem retinens sanguinem in locis est oppilans exitum, aut cum ligatura, aut cum strictura facta cum re obturante foramen, aut eschara cum cauterio, aut medicina cauterizante, aut cum congelatione rei retentæ, aut cum inuiscatione, aut cum incarnatione, aut cum coarctatione carnis circumdantis venas, quare oppilat ipsum, & claudit ipsum clausione vehementi. Repeletur influens sanguis ad partem sectam refrigerantibus, & adstringentibus parti vulneratæ appositis. Vnde Gal. 5. Meth. 5. Confluere prohibetur sanguis per refrigerationem partis affectæ. Et iubungebat; Idem facit frigida foris in fovea defusa, aliaque, quæcumque vel adstringendi, vel simpliciter retigerandi vim habent. Sed & deligatio versus sanam partem, seu radicem vasus ducta sanguinem à loco exitus repellit. Vnde Gal. 5. Epid. sec. 7. tex. 3. Deligatio quoque sanguinem profluentem sedat, præsertim si deligatio non à sanis partibus ad ægras perducatur, quoniam ita sanguinem attraheret, sed si ab ægro tis ad valentes pertineat. Ne verò propter grauitatem etiam promptius fluat sanguis ad locum exitus, quod contingit, quando pars est decliuis, tunc enim propria grauitate fertur ad partem, sic pars est situanda, vt sursum spectet; nam hoc modo collocata parte grauitas non solum non adiuuat sanguinis motum, verum potius eidem erit impedimento. Amplius, quoniam dolor sanguinem ad locum exitus aduocat, qua ratione dicebat Galen. 5. Meth. 5. Nihil est, quod inagis profluuium prouocet, quam dolor, danda est opera, vt pars sine dolore iaceat. Vnde Galen. 5. Meth. 3. Inter hæmorrhagias remedia censetur situs partis vulneratæ appositus, potior appositus fuerit, sed ad gremium hunc finem sit directus, nempe vt & dolore pars careat, & sursum spectet. Si verò vel prona spectet, vel doleat, non solum profluuium non sistitur, sed etiam si non adsit, prouocabitur. Et 6. Epid. sect. 7. Artis multa sunt opera, nam cohibet etiam figura, quæ sursum spectat, vt si ex partibus inferioribus, vt à pede sanguis exeat, pede in sublime collocato, ille supprimitur. Et Auic. loco citato, & omnis præparatio dolorosa est mala, & oportet, vt præparatio sit aggregans duas res, quarum vna est defectus doloris, & altera est eleuatio partis, ex qua fluit sanguis, quare non adiuuatur appensione, & suspensione, vt fiat facilis descensus sanguinis, & eius exitus. Capita supprimendi sanguinis breuiter complexus est Hip. 6. Epid. sec. 7. tex. 3. dicens: Sanguinis venarum suppressiones faciunt animi deliquium, figura alterata, alia interceptio, linamentum insertum, appositio, deligatio lib. etiam de locis in homine meminit de vitione, & totali venæ præciōne. Hæc tamen omisit Hipp, quæ ad auersionem sanguinis spectant tanquam alibi explicata.

Vbi igitur in oblato vulnere vrget sanguinis fluxus, omni ratione sistendus est. Dico autem vbi vrget, quoniam non statim, vt alias diximus ex Hip. lib. de vicerib. supprimendus est sanguinis fluxus à vulnere, sed fluere in aliqua quantitate permittendus, quantum videlicet expedire videbitur, vt partes redantur quoquo pacto auiiores, & aimenti indigentes, ex hoc enim fiet, vt quod in ipsis remanet sanguinis quantum alimento egentes fortius retineant, & ab ipsis etiam fluentem propter hæc indigentiam attrahat, ex quo partes vulneratæ melius ab-

in-

Quomodo
obstruatur
os vasus.

Nō statim
supprimi-
endus est fluxus
sanguinis.

Inflammatione præteruantur, & facilius exinde si forte fluxus fiat sanguinis, supprimatur sanguis fluens.

Cum igitur præter modum sanguis fluxerit tunc est sistendus. Et cum multi sint sistendi sanguinis modi, vt superius vifum est, non in omni casu omnibus propofitis auxiliis procedendum est, fed debilioribus fluxibus debiliora, fortioribus, atque magis contumacibus fortiora sunt conuenientia. Id ergo in primis considerandum, iuum ex vena, vel arteria sanguis profluat; valde enim refert, cum ab arteria contumacior fluxus proueniat, ideoque oporteat, vt dicebat Auic. nos esse magis sollicitos, fluentem ab ipsa sanguine, quam a vena. Si a vena, & exiguus fit fluxus, tunc adstricto vasis ore, aut grumo obturato, vel emplastico aliquo medicamento, adstrictur (capissimè fluens sanguis). Dico autem adstricto, non vinculo, sed ipso digito compresso vase per aliquod temporis spatium, vel etiam contorto, quo insuper grumus ori hianti vasis opponitur, tum intrinsecus, tum extrinsecus, dum videlicet ipso digito vas obturamus tandiu, donec sanguis in osculo concrecat, vel vas vossellis apprehendimus, atque contorquemus. Sed chirurgi communiter videntur emplastico medicamento, eo vulnus replentes, & supra vulneratam partem apponentes, cuius materia plerumque est oui albumen subactam ablata spuma, stupis exceptum. Hoc emplastico, & os vasis obturant, & etiam faciunt, vt grumus concrecat in ipso osculo. Sed quoniam necessarium est postea hoc medicamentum auferre, quod est contra nostrum medendi modum, idcirco consueui ego confluentem sanguinem a principio sistere, digito leniter, & citra dolorem per aliquod temporis spatium comprimens osculum vasis, quo ora subsideant, & adstringantur, & operculum etiam paretur, quod quidem paratur, dum in grumum sanguis concreuit, & postea etiam carnem circumpositam ad ipsum os adducens, aut vincto, si suspicio fuerit maior, vas attollens, atque paululum intorquens. Hanc supprimendi rationem proposuit Galen. §. Meth. 3. his verbis: Ratio qui hæc norit, si quando astitit ei, cui ex vulnere sanguis profuit, illico digitum super os vulneris vasis imponat, blandè innitens, ac sine dolore comprimens, quippe simul tum sanguinem sistet, tum eum concretere in vulnere faciet. Post hæc iniecto vincto attollat, ac modicè intorqueat. Hanc etiam vasis subleuationem, & intorcionem tergit Auic. loco citato, dicens: Et de regimine in illo est, vt peruenias ad extrahendam venam cum vincto, & etiam cum incisione paucae carnis, quæ velat eam, & occultat ipsam, deinde inuoluere eam. Hoc ergo modo omnes eos fluxus, quos ipsi albumine ouorum sistunt, compeco. Si verò digitus immittitur non possit aliqua de causa, vel scilicet ob naturam partis, vt quando sanguis a cerebro, vel membranis profuit, vel vulneris, vt quando a profundis admodum partibus erumpit, & vulnus est angustum; vel patens quidem est vulnus, verum ob vasis magnitudinem eo modo sisti non possit sanguis fluens, tunc necessarium est deuenire ad easque vasis diuisionem obstruunt, emplastica dicta, ex lenta, & crassa substantia consistencia, & etiam adstringentia. Vnde Galen. eodem loco subiungebat: Quod si nec tunc quidem sistatur sanguis, si vena fuerit, tenet citra vinculum sanguinem supprimere aliquo ex istis medicamentis, quæ sanguinem supprimendi facultatem habent, vt sunt emplastica, de quibus, & Auic. plura loco citato. Libenter quidem albumine oui vtor, quoniam præter vim emplasticam, quæ prædicitur, est etiam refrigerandi, & repellendi vim habet. Huic quandoque alia emplastica, & adstringentia fortiora adiungo, si videlicet fluxus maior videatur, cuiusmodi est bolus Armena, sanguis draconis, tela ataneæ, præsertim sumpta ex locis, vbi triticum molunt, vel

A farinam purgant a fursure, & puluis ille Galeni exture, & aloë, præsertim si loco stuparum accipiantur pili leporini tenuissimi, & mollissimi, folia melpili sicca, & in puluerem redacta, bistorta, & tormentilla puluis, gypsum, terra sigillata, mastice, pili leporini combusti, cotum combustum, ossa vsta, spongia vsta, cinis gallæ combustæ, & vino adstringente, extinguitur, & similiter aliorum lignorum adstringentium cinis, acacia, hypocistis, succus rubi, hederæ succus, porri succus, polygoni succus, lapis hæmatites, & alia prope modum infinita, quæ emplastica sunt, & vix habent refrigerandi, adstringendi, & etiam siccandi. Miros autem effectus præstat aqua nostra ouorum albuminibus subactis permixta, cuius hæc est descriptio,

Recipe Succi plantaginis

Vna acerba

Cridoniorum

Granatarum acidiorum

Aceti ex vino nigro ana lib. i.

Succi expressi ex asinino stercore recenti lib. ii.

Albumina ouorum subacta n. xxx.

Equiseti

Fragaria

Pilosella

Lingue serpentina

Trinitatis

Pyrolæ

Vinceperuinæ

Potentilla

Auricule vrsæ recent. ana m. i.

Radic. recent. Consolide maioris lib. i.

magni centaurii lib. s.

Corticum granatorum

Balaustiorum

Gallarum quercus immaturarum

Gummi Arabici

Tragacanthæ

Sarcocollæ

Thuris albi gummosi ana vnc. s.

Rad. Tormentilla

Bistortæ

Boli Armen. or.

Terræ sigillatæ

Lachrymæ sang. draconis

Terræ Samiæ ana drach. iii.

Misce contusis contingendis, & pul. & post tri-duanâ macerationem duplici vase eliciatur aqua la-

Sed in vsu emplasticorum, aliorumque medicamen-torū, quibus os vasisobturare decernimus, citre oportet, non esse vulneri temerè applicanda, vt multi faciunt, qui existimant, se satisfacisse, si huiusmodi medicamentis vulnus repleuerint, & extrinsecus etiā apposuerint, quo fit, vt non rectè os vasisobturetur, neque etiam supprimatur sanguis. Oportet ergo diligenter animaduertere locum, vnde sanguis erumpit, & vas, ex quo profuit, deinde alterius manus lumbis digitis diuisum vas ad inferiorem partem comprimere, aut complexum tenere, si id fieri possit, alterius verò manus digitis medicamentum consentiā mellis habens pilis leporinis exceptum, aut tenui stupa, vel cotone diuisioni apponere, atque ad ipsam comprimere, & tandiu de tenere, quoad non amplius fluat sanguis, deinde aliam partem medicamenti superponere, atque eandem digitis per aliquod temporis spatium comprimere, & sic deinceps, donec vulnus fuerit repletum. Aliquando ante humidum medicamentum impositionem confert puluerem cui facultas inest sanguinem supprimendi, ori vasis apponere, & super ipsum linamenta humido medicamento imbuta, vt decet, disponere. Extrinsecus deinde appendendum linteam ipsum medicamentis madidum, vel stupæ eodem imbutæ, & desuper lintea munda, ac postremo fascia idonea deligandum.

Aqua præstantissima ad cohibendum sanguinis prouentionem.

Non indicantur sicut vsurpanda remedia ad cohibendum sanguinis prouentionem.

Supprimenda sunt sanguinis.

Animaduertenda in vsu emplasticorum.

*Deligatio
qualis.*

Ducenda autem deligatio est versus vasis radicem, factis quatuor, aut quinque circumvolutionibus supra ipsum vas dissectum, seu diuisionis locum, ita vt fascia adstringat, quantum satis est ad repressio- nem eius, quod inluit, modo id circa dolorem fieri possit, quamvis interdum magis vigeat profluvium, quâ dolor. Hinc Gal. 5. Meth. 4. Non est autem in his committendum, vt in opere propere, veluti quidam stolidi Chirurgi faciunt, sed altera manu inferiorem vasis partem comprimēs, aut complexum tenebis, altera medicamentum vulneri imponēs, ac blande ei apprimēs, donec concretum adhaerit, Mox deligabis supernè deorsum, non, vt in artubus infernè sursum, siquidem radicem versus vasis ducere deligationem oportet, ac quod confluit, reprimere, Et superius etiam cum docuisset modum conficiendi medicamentum illud famofum ad sanguinis suppressionem ex parte vna thuris mixta partis vnus semissi aloes, & oui candido, cum quo tantum illius pulueris subigendum dicebat, quantum mellis reddat crassitudinem, subiungebat: Hoc dehinc mollissimis leporis pilis, excipitur, deinde tum vasi (non temerè replendum dicti vulnus) tum viceri toti liberaliter imponendum. Alligandum autem id foris foras fascia est ex tenui linteo, cuius fasciæ primi quatuor, quinque ve amplexus ipsi profluenti vasi inueniuntur. Ad hinc vasis radicem versus ducatur, it. quibus videlicet partibus versus ducere, licet, Et Auic. Constrictio verò sine re obturante foramen est, vt imponatur, verbj gratia, illa res in orificium eius, & ligetur, de super præter penetrationem eius in venas, & vt retineatur cum eis, quæ sunt sicut puluilli, & propriè spongia, & cum vittis fortiter stringentibus, & strictura cum eis fit de conuerso, vel è contrario strictura, quæ si ad attrahendum, quoniam strictura prima oportet, vt fit propè orificium, deinde fiat inuolutio procedens retrò, & iunietur strictura gradatim, & in hac fit è contrario. Et vt scias, strictura puluillorum, & vittarum, quando est debilis, venit ex ea nocuumentum stricturae, & est attractio, & non prouenit ex ea inuauementum stricturae, & est retentio, & impletio. Oportet ergo, vt subtiliter in hoc capitulo. Cum ergo stringitur strictura bona, & stringitur iterum ex latere diuerso, declinat maienam, & resistit attractioni hæc strictura. Et non oportet, vt perueniatur cum strictura, & prohibitione, nisi quæ sit infusa dolorum: nisi illud fuerit necessarium in primis, deinde mollifica paulatim. Inferius etiam modum tradens applicandi medicamenta, iubet, vt digitis alterius manus vas comprimat, & alterius manus digitis leporis, aut telaranea, aut subtili coto, aut panno lini veteri, deinde pulueriza super ipsi medicinas prohibentes sanguinem, & mitte in ipsam arteriam, sicut buccellam, deinde stringe super ipsam ligaturam. Et forte hæc administrationis licinium ex pilis leporis solis, & ex eua ar sollicitudinem. Et oportet, vt stringas strictura adhaerente, quæ non separetur, donec incarnetur. Si haud licuerit medicamentum ad eas vasis disseci comprimere, vt contingit, quando à membranis, vel cerebro effluit sanguis, vnde neque licet ibi arctè deligare ad reprimendum, imponatur medicamentum eo meliori modo, quo fieri possit, & adhibeatur retentiu solum deligatio. Si vulnus fuerit angustum, vt digitis nequeamus medicamentum ad eas vasis diuisi apponere, neque dilatari possit, replendum est vulnus, vt melius visum fuerit, & adhibeatur deligatio,

A quæ adstringat, & repellat, si pars eam admiserit.

Tertia postica deligatio est vulnus, & siquidem sicum medicamentum reperitur, quoniam non est detrahendum medicamentum, si adhuc fluxurum sanguinem timeamus, sed relinquendum, ac nouo superposito medicamento, vt quod adhaeret adhuc madescat, rursus vt prius deligandum. Si verò medicamentum madidum fuerit, & a parte leparum, ita vt spontè decidat, detrahendum est, & si adhuc suspicemur, ne sanguis erumpat, aliud medicamentum imponendum. Vesitum neque hic temerè procedendum, oportet enim altera manu inferiorem vasis partem comprimere, vt sanguinis exitus prohibeatur; altera verò manu medicamentum detrahere, nouumque imponere, emundato prius vulnere à pure, si quid in eo existerit, à medicamento priori suppressum, non aliter ac primum imponerimus. Et sic deinceps procedendum, donec nullus amplius subsistat timor. Hoc docuit nos Gal. Meth. 4. his verbis: In his factis vbi tertio die solueris, si tunc adhuc medicamen viceri adhaeret, aliud rursus superpones, ac veluti linamentum illi, quod ex pilis factum inhaerit, madesfaciens deligabis, ita vt initio deligasti. Sin prius sua spontè linamentum decidat, radicem vasis digito blande comprimēs, quantum videlicet nihil confluat, hoc quidem suspensa manu adimes, atque alterum imponēs. Ad hinc modum, quoad carne muniat, curare vas debetis. Et Auic. loco citato Galenum sequutus sic dicens: Cum ergo feceris illud, deinde annexeris ei medicinas, tunc dimitte ligaturam vsque ad diem tertium, quod si tunc videris medicinam glutinationem facientem adhaerentem loco eius tunc non eradicēs eam omnino, sed pone in circuitu eius de genere ipsius aliquid, quod madescat ipsam parumper. Quod si accidat ei separatim medicaminis ex se ipso, quando tu auersus illud, quod est super ipsum, tunc deprime cum manu tua, quod est infra locum exitis in via, & situ, per quem venit vena ad locum exitus, & preme pressione, cum qua fiat securitas de saltu sanguinis, & eradica illud medicamen, quod iam per se eleuatum est, & separatum ex eo, & commouetur in loco suo, & permuta illud cum alio.

Quia verò dictum est versus radicem vasis ducendam esse deligationem, ne tunc hæreat, sciendum, radicem vasis, vt notauit Gal. 5. Meth. 3. esse priorem eius partem, quæ vel iecini prius est, vel iecini cordi, & hæc in collo ab inferiori est parte, in brachijs verò, & cruribus à superiore, in singulis reliqua rum partium, prout ex dissectione intelligere licet.

Si vulnus esset absque deperditione substantiæ, sicut abique linamentorum ope adductis vulneris labijs ad matum contactum ope iuturæ, prius tamen expurgato diligenter vulnere, ut etiam vno adstringente loto, ut utilissimum opusculum diuino usui comparatur, atque per bellè suppressum sanguis, potissimum si facta iutura super aspergantur pulueres suppressimētes sanguinem, vel etiam superponatur liquidiore medicamenta, stupis, aut coto, vel mollissimis pilis leporinis excepta. Sutura autem erit vel ea, qua communiter ad simplicita vulnera uti solemus, vel, si maiori impetu erumpat sanguis, qua pelliciones utuntur, & in hoc etiam casualius desigi audebet. Vt tamen aliquando etiam sutura, licet non omnino vulnus sit absque deperditione substantiæ, modo labia aliquantulum adduci possint ad mutuum contactum, præsertim à parte extrema, aliter nihil proficeret; facit enim sutura, ut in ipso osculo tam ab interna, quam ab externa parte consecraret sanguis, & ita supprimatur. Aliquando etiam portio carnis ipsi vasis osculo ob suturam obicitur, itaque cõpmittitur sanguis.

*Secundo
apparatus
quid agat
dum.*

*Quia sit va
dix vasis.*

sanguis. Verum transacto fluxus periculo, puncta aufero, vt sanguis concretus intra vulnus existens aliqua ex parte saltem in pus verum expurgari possit vnā cum aliis excrementis; permittendum enim, vt concretus ille sanguis suppuret, quia, si vi extraheretur, periculum esset, ne iterum sanguis erumperet.

Si a diuisa arteria sanguis profusius, vt ex parte tantum sit diuisa, raro aliquid boni habet medendi ratione praestamus propter continuum eius pullum, sed opusculum, quod magis possit parandum est. Duplex igitur ratione os obturamus, prima quidem si penitus arteriam secemus; inde enim accidet, vt vtraque partes arteriae ex vtraque parte sese retrahant, atque in carnosam partem se se recondant, atque ita ex circumpositis partibus, veluti subsidentibus pateat opusculum vtrique parti selectae, quo sanguis effluere prohibetur. Immo, vbi à principio animaduertimus arteriam ex parte tantum esse diuisam, statim eam penitus recidere debemus, ne contingat aneurisina; vt enim aliis dictum est, partes arteriae vulneratae, & ob siccitatem, & ob motum difficillime coalescunt, vnde enata in circumstantibus partibus carne, & minimè agglutinata arteria, exit ab arteria sanguis, & spiritus, & carnem superpositam in tumorem attollit, qui aneurisina dicitur. Vnde Galen. 5. Meth. 4. Nisi enim producta caro prius locum, qui circa praeciam arteriam esse impleuerit, sed locus aliquis vacuus superfuerit, vique quod Graeci aneurisina dicunt, sequitur, quare tutius est statim totam arteriam praecidere, nisi talis sit, vt aliter ei parari possit opusculum, in summis videlicet partibus, ita vt laqueo comprehendi possit, & ligari, & hic est alter modus obturandi arteriae diuisionem, seu venae cuiuspiam. Ligandum autem est vas versus suam radicem. Ex hac deligatione id insuper habemus, quod sub deligatione arteria non amplius pullabit, vnde studere oportebit carnis generationi, & ita sectae arteriae coalescit, vt quando ob putredinem ligamentum deciderit, iam ora arteriae cohaeruerint, Vt autem tutius res peragatur, aliqui duplici vinculo arteriam vincunt, hoc est supra, & infra vulnus arteriae, inter duas deligationes, deinde arteriam penitus rescindunt, atque exinde carnis generationi student. Aliqui versus radicem tantum arteriam vincunt, deinde eam secant sub deligatura.

Idem penitus obseruandum est in magnis venis, in quibus saepe emplastica apposta parum proficiunt. Hinc Gal. 5. Meth. 3. Si in arteria sit, duorum alterum, aut vinculo amplexens, aut totum vas praecidens profusum siles. Sanè vinculum magnis quoque venis iniicere interdum cogimur, atque etiam totas praecidere vtrique transuerfas. Incidit autem huius necessitas in iis, quae ex profundissimo loco rectè assurgunt, praeterquam per angustas, vel principes particulas, quippe ita retrahitur ex vtraque parte pars vtraque, celaturque, ac integritur à superioribus corporibus vulnus, Tutius tamen fuerit vtrumque facere, & vinculum vasis radici in licere, & quod deinceps habetur, praecidere. In deligando autem vase animaduertere oportet, vt moderata sit restrictio, nimis enim arcta vas secat, praeterea deligenda materia, qua deligatur, talis, vt difficile putrescat, & propterea solum sericinum duplicatum optimum est. His igitur peractis, implendum quantum à vase deciderit, nisi enim producta caro prius locum, qui circa praeciam arteriam esse impleuerit, sed locus aliquis vacuus superfuerit, vique aneurisina sequetur. Et Auic. 4. 4. tract. 2. cap. 17. Coarctatio autem loci facta à carne est scuti, si incidatur vena in latitudine, & contrahatur ad duo latera in prima vice, quare claudit super eam caro ex latere, ex quo currit, & hoc non fit nisi in loco carnosio. Et multoties

A quidem accidit, vt necessarium sit incidere ramum extremitatis venae, ut fit introitus eius in profundum vehementior, deinde ponuntur desuper medicinae, & multoties quidem accidit incarnationi meatus absque matre sanguinis. Et superius dixerat, quod si fuerit pulsatilis, tunc melius est, ut liges eam cum filis lini, & similiter si non fuerit pulsatilis.

Quod verò attinet ad vasis opusculum, quod mediante igne, vel caustico medicamento paratur, ad escharam scilicet, scire oportet, huiusmodi remedium esse admodum fallax, nisi enim caro generetur ad vasis osculum, antequam eschara pus facta decidat, error contingit peior priore, quia ob exustionem patebit magis os vasis, & vulnus erit magis cauum. Et propterea, quantum fieri potest, cauere oportet in recentibus vulneribus hoc remedium, vnde Gal. 5. Meth. 4. Quam obrem eo potius genere sanguinem sistendum vtendum suadeo, quae sua lentitia meatus obstruant, emplastica vocant, quam eorum, quae crustam efficiant, propterea quod & citius, & minore cum periculo post ipsa impletur vulnus. Quippe periculum in altero audentium genere imminet, ne si defluat crusta, rursum sanguinis profusio ex vase excutitur. Et inferius: At quae crustas generant, vbi crusta deciderat magis nudam partem, quam pro ipsius naturali habitu, derelinquunt. Est namque ipsius crustae generatio ex subiectis, circumpositisque corporibus, vt ita dicam, semilistis, sic, vt cuiusmodi in hiemem extinctos hos carbones rem parant, eiusmodi ipsae crustae carnis exustae sint reliquae. Quare quantum particulae adfuit ad crustam est, tantum profecto ipsi de naturali carne deperditur; id itaque omne particulae deciderit, cum crusta cadit, atque ob eam rem nuda, sineque carne vixerit. Multique posteaquam crusta deciderit, profusio sanguinis, quae aegre supprimi potuit, superuenit. Et Auicem loco citato: Verum timor in illo est, quod eschara est vel locis eradicationis ex se, & ex quolibet residente ex eruptione sanguinis, & quaelibet alium causarum, & quando cadit eschara, redit timor vehementior.

Dixi autem in recentibus vulneribus sciendum esse, quantum fieri potest, hoc remedium genus, quia in viceribus erodentibus ac putridis non raro est admodum salutare, praeterquam quod enim sanguine supprimit, putredinem cohibet, absumentque superfluum humiditatem, & excrementitia carnem, & robur parti addit, si actuali praesertim igne utamur, vnde Gal. loco citato: Maxima est necessitas utendi crustificis medicamentis, vel ignitis ferramentis, ubi ex erosione putrescentis aliumque profusum sanguinis excitatur. Quin etiam ubi in tali affectu totum, quod constituit, est sublatum, tutius est vel ipsius veluti radicem adurere, vel certe crustificis medicamentis uti. Attamen in recentibus vulneribus quandoque adeo urget sanguinis profusum, ut nihil intentatum relinquere cogamur. Itaque ubi offertur casus, omnes modi, quibus supprimi solet sanguis, accurate perpendantur, isque deligatur, qui tutior videbitur, neque ullus respuatur, quando urget necessitas, unde Galen. 5. Meth. 4. Quis quis methodo omnia administrare uolet, is tam modos omnes, quibus sanguis supprimitur, longe ante considerabit, tum eum eliget, qui minus sit cum periculo, utens non minus reliquis omnibus cum necessitas urgebit. Quando igitur necessitas urgebit, & ad crustificam deueniendum est, magis autem laudare in recentibus vulneribus ipsi ignitum ferrum; illius enim operatio uehemens est, citò absoluitur, unde longe minus fluxionem aduocat, quam medicamentum septicum, aut escharoticum; oportet autem, ne eschara citò deciderat ferrum esse uehementer ignitum, & profunde imprimere, ita ut eschara fiat profunda, & crassa, sic enim tardius deciderit, unde Auic. loco citato, & propter illud praeciperunt, vt fiat cautum cum ferro uehementer

Totalis arteria praecidenda.

Aneurisina.

Deligatur vasis.

gnito profunde, ita vt faciat escharas profundas, grossas, quarum casus non sit facilis, & cadant in tempore longo, in quarum simili caro iam est nata. Ex caetero natura debili proveniunt escharae debiles, quae cadunt ex qualibet causa, & attrahitur materia plurima, & calefacta vehementer. Cauterium autem forte implet cum escharis fortibus, & retrouet vpturam, & oppilat, seu stringit, & contahit eam.

*Animad-
uertendū in
vfu igni
ferri.*

Aliud etiam est animaduertendum in vfu igniti ferri, videlicet ipsum dum imprimitur, & postea remouetur ut carne, secum solere attrahere carnis exulsa portionem, & ipsius etiam vasis, vnde sit, vt aegre supprimatur sanguis. Ne ergo id contingat, antequam ferum ignitum admoveatur, eo tangi debet axungia porcina, vel alia pinguedo, nec enim prohibebit, ne exulsa caro ipsi ferro adhaereat.

*De crusi-
fici medi-
camentis.*

Si cui fortitan placuerit crustificorum medicamentorum vsum, is ea deligere debet, quae adstringentiam etiam adiunctam habent, quod fiat eschara diutius permanens; interea enim suboriatur caro, quae vasis diuisionem obruit, vnde Galen. 5. Meth. 4. Id verò, quo pro incurstantium pharmacorum defectu consilium diriges, erit, non vique solus calor, sed cum quo adstringendi facultas sit coniuncta, qualis in chalcide, & misy, & atramento iutorio, siue vtilis his, siue iniustus vtiis, vultur. Et paulò inferius; Haerent autem corporibus diutius crustae, quae ab adstringentibus sunt, quod vique longè est vtilius, quando ita prius nascitur in imo earum caro, efficiturque profuerit vasi operculum. Hinc est, quod tanopere extollitur ab omnibus arsenicum sublimatum, facit enim praeter omnes escharas maximè profundam, & diutius haerentem, vt interim facile locus subsistat ipsius carnis generationi; Calx viua autem non ita, cum enim adstringendi vi careat, debiles efficit crustas, & quae citius excidunt. Quidam tamen vt huius defectui consulant, ipsi permiscunt, quae adstringendi vim habent, vt sunt bolus Arm. sang. draconis, cortices granatorum, balauustia, hypocistis, gypsium lotum terra Samia, gallae, & huiusmodi; immo vt facilius suboriatur caro, non adstringentia tantum, sed & sarcotica crustificis omnibus permiscunt, cuiusmodi sunt, thus, aloes, myrrha, aristoloch. radix, & iridis, & huiusmodi. Quod quidem primi fecerunt Arabes antiquiores, vt Rhafis, & Albucasis, & ipse Auic. & eos posteriores ferè omnes sunt sequuti, vnde communiter maximè probatur puluis ab Auic. descriptus loco toties citato c. 18. qui recipit.

Calcanthi

Gypsi subtil. pul. ana p. xx.

T'uris minut. p. xvi.

Aloes

Glutinis sicci ana p. viii.

Arsenic. p. iv.

Misce omnia subtilissimè puluerizata, & puluis hic super licinia inspergatur, & super locum ipsum. Alio conficiunt ex partibus aequalibus calcis viuae, sanguinis draconis, gypsi, aloes, turis, calcanthi, omnibus subtilissimè puluerizatis, & mixtis, addendo etiam leporis pilos, vel araneae telam, & albumen ouis; interdu reducunt medicamentum ad mellis consistentiam. Sed longe meliora sunt medicamenta, quae arsenicum recipiunt.

*Notandum
circa pro-
curationē
casus es-
chara.*

Quia verò Chirurgi post vltimū igniti ferri, uel Crustificorum medicamentorum communiter, ut escharae lapsus procuratur, pinguibus, & pus mouentibus vniuntur, cuiusmodi est butyrum, monendum est tunc, in sanguinis fluxu alia via incedendum esse, nam ut dictum est, amamus, ut eschara tardè decidat, & propterea tantum abest, ut eius lapsus suppurantibus sit accelerandus, ut potius quae ipsius casum differunt, sint apponenda, cuiusmodi sunt siccatia, & adstringentia, ideo Gal. 5. Meth. 4. Vnde nec nosmet praecipites esse ueluti nonnulli sunt ad crustas, ubi haemor-

A rhagiae periculum imminet, detrahendas oportet, nisi in illis tantum affectibus, in quibus propter putredinem candens ferrum corpori hominis admoveat coacti fuimus.

Vt uerò simul, & semel coerceatur sanguinis impetus ad oculum iam clausum, quod causam secutio-
tem reddit, repellentia sunt vlturpanda, quibus tum pars roboretur, tum qui insulit sanguis reprimatur, coque magis, cum iidem, vt potè refrigerantibus, & adstringentibus, haec enim potissimum tum eligenda, etiam angustia reddantur viae, & sanguis legior ad motum. Haec proposuit Gal. 5. Meth. 5. Hec eadem Hippocrates 5. Aphor. 23. dicebat enim. In his frigido vtendum, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est non ad ipsa, sed circa ipsa, vnde fluit. Neque tamen semper à principio statim vlturpanda sunt repellentia; vbi quidem profliuit sanguis, à vasis in superficie positus, à principio repellentibus vbi positum, neque vllum imminet discrimine, aut si à profundioribus partibus sanguis erumpat, periculum est, re, si repellentibus vitamur ante reuulsiones, sanguis in superficie positus repellatur ad partes profundas, & copiosior protiret fluxus. Vnde Galen. 5. Meth. 6. Nec omnino, nec sine discrimine, neque omni tempore loca, quae circa partem, vnde sanguis profliuit, sunt posita, refrigeranda sunt, immo postquam in aliam partem auerteris.

Repellentia

*Non sepe
statim à
principio
bonum est
vbi repellē-
tibus.*

Repellentia ergo, quibus vti necessarium est ad partem vulneratam, & propinquas partes, refrigerandi, & adstringendi vim habeant, quamuis, & sola refrigerantia sint ex vfu. Igitur haec admove-
ri poterunt, frigida, posca aquola, vinum oligophorum adstringens, vinum granatorum, succus plantaginis, lactuca, semperui, portulacae, cucurbitae, lentulae palustris, folia, polygoni, cidoniorum, vuae acerbae, posca ex aqua plantaginis totacea, atque aceto rosaceo, oui albumen ubactum, ablata spuma, vna cum aceto, & aqua rosata, vel plantaginis, gypsium lotum, & oxycrato maceratum, aqua nostra triperis descripta, & huiusmodi alia, quibus addi possunt pulueres refrigerantes, & adstringentes, vt parati ex bol. Arm. terra Lemnia, sang. drac. malicorio, bacis, & foliis myrti, nucibus cupressi, gallis praefertim immaturis, balauustis, terra Samia, & huiusmodi. Et propterea consuevit ego parare medicamentū ex oui albo subacto, dempta ipsa, atq; aceto rosaceo, vel aqua ex rosis imperfectis extrahata, aut aqua nostra superius proposita, nec non & bol. Arm. sang. drac. & quandoque etiam gypso loto tenuissimè puluerizatis, ita vt conficiatur medicamentum ad consistentiam mellis liquidi, quod super lintola extendo, & circumiacentibus partibus appono, atque per aliquot dies non amoueo, sed quantum excisat, iubeo, vt per interualla madescat posca, aut vino granatorum, aut plantaginis succo. Vulgares vntur vnguento quodam vulgari, quod defensum appellatur. Eadē applicat poterunt intermedii viis intercipiendi gratia fluxum sanguinis, licet improprie id faciant, ope siquidem horum medicamentorum adstrictis viis minus promptè fluet sanguis, & eo etiam minus, quia iis refrigeratur, & incallescunt, ac ulterius propellitur.

*Repellentia
opportuna.*

In grauioribus casibus non debemus iis esse contenti, quae partem, vnde sanguis fluit, respiciunt, sepe enim non sufficienter fiet praetera opus est sanguinis impetu alio cohertere, sanguinemque ipsum inceptū ad motū reddere, refrigerare videlicet, & incallescere, nec non & adstringere, in quibus solis sperandū est, quando ex alto corporis profusio erumpit, hęc, ut dicebat Gal. 5. Meth. 5. nec vinculo, nec deligatura fa-
nes, veluti nec ignitis feramentis, nec, vt semel dicā, iis, quae diuisū ipsū corpus contingere machinamur, immo per reuulsionem, & deriuationem ad vicina. Praeterea cibū, potionesque quod & emplasticam vim habeat, & refrigeret, & medicamentā, quae adstringat.

*De reuelli-
tibus, &
reducentib.
sanguinem ad
inceptum ad
motum.*

Reuulsio autem fieri potest tum per euacuationem, tum per attractionem citra scibilem euacuationem, vnde Auic. loco citato: Et diuisio prima, quæ est diuersio, & attractio ad partem aliam, fit aut cum attractione ad contrarium, præterquam quod fiat exitus alius, sicut ponuntur ventosæ super hepar, & remouetur fluxus sanguinis ex nate dextra, aut ita quod accidit exitus alius, sicut phlebotomatur patiens fluxum sanguinis narium ex manu pertinente nari phlebotomia stricta. Reuulsio per sensibilem euacuationem multis modis fieri potest, videlicet per venæ sectionem, vt aliàs dictum est, cucurbitulas scarificatas, hirudines, per pharmacum purgans, vel vomitorium, nec non per clysteres, & suppositoria, præsertim acuta.

De venæ
sectione.

Sed inter hæc in sanguinis profluuium primum locum tenet venæ sectio, hæc enim non solum cohibet impetum sanguinis ad locum vulneratum, verum etiam contrarium motum in ipso excitat, ad locum videlicet sectæ venæ, quia ratione reuulsiois fieri debet in parte remota, & contraria, vt superius satis diffusè explicatum est. Vt vero maiorem vim habeat reuellendi venæ sectio, non est simul, & semel educendus sanguis, sed per plures vices, vnde Gal. lib. de cura. per sang. miss. Reuulsionem, quæ sæpe adhibetur venæ sectæ, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficacior em efficitur. & 5. Meth. 3. Vbi paulum detaxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes. post iterum, atque iterum pro laborantis viribus. Non solum autem oppositio seruanda est, verum etiam relictio, vnde Gal. loco citato Reuulsionis gratia si venam fecueris, in directè quidem oppositis sanguinis eruptionibus citissime conspicuum videbis vitium, at si contra feces, nihil profuerit. Id tamen animaduertit peculiariter in sanguinis profusione cum sanguis ad locum vulneratum à maioribus vasis maiori ex parte confluit, necessarium etiam esse ad maiores venas, tanquam ad primam originem, sanguinem retrahere: quæ de re nisi brachia sint vulnerata, venæ cubiti plerumque sunt secunda, quæ immediatius pertinent ad venas magnas, vnde, & per eam sectionem promptius venæ maiores inaniuntur, atque ita ad ipsas retrahitur sanguis, & ad ipsa brachia simul. Hoc etiam à brachiis habemus, quod in medio corporis sunt, & sunt extrema, superioribus partibus contraria secundum sursum, & deorsum, & similiter inferioribus. Vnum etiam membrum alteri est oppositum secundum dextrum, & sinistrum, & non minus partibus ventris mediæ, & inferioris, & dorso. In imbecillioribus tamen viribus vt minori cum ipsarum dispendio facta euacuatio, venas minores secamus, vt quæ sunt in manibus.

Cucurbitula.

Cucurbitula scarificatæ & ipsæ non leuem obtinent vim reuellendi, nam & reuellunt ratione euacuationis, & ratione excitati doloris, atque caloris, & vi vacui. Et ipsæ quoque remotis, & contrariis partibus sunt ad mouendæ.

Hirudines.

Hirudines leuem obtinent vim reuellendi propter sensum factam attractionem, & ideo earum rarus est vñs in sanguinis profusionibus.

Purgatio,
& vomitus
impro-
batur.

Similiter purgatio, & vomitus parum valent in sanguinis profusionibus vt quæ immediate sanguini motum contrarium non præbent, immo suspitione non carent, eo quod corpus, & fæccos exagitant. Potius conuenient purgationes, si gratia biliosi, & tenuis succi sanguis magis fluere, nam per euacuationem biliosorum, atque tenuium succorum, non ita promptus erit deinceps sanguis ad motum. Rarissimus tamen est vñs purgationis, & vomitus in sanguinis profusionibus reuellendi gratia, maxime verò cum per huiusmodi remedia præpediatur vitulorum vñs, immo vomitus ipso nūquā vterer, cum nimis exagitet. Clysteres, ac suppositoria & ipsa parum faciunt ad

A reuellendas sanguinis profusiones, quia tamen aliis non præcipiunt occasione, si vt quandoque possemus, si deorsum efflet reuellendum, ab acerbis tamen est abstinendum.

Primum igitur locum inter euacuantes obtinet venæ sectio, deinde cucurbitula, & postea hirudines, dein purgationes, & vomitus, ac suppositoria, & clysteres. Quæ verò citra euacuationem sensibilem reuellunt, sunt frictions aperæ, vinctula, cucurbitulae abique scarificatione, balnea calida, medicamenta acria, & dolorifica ad partes remotas, & contrarias. Frictiones quidem aperæ reuellunt, quantum & ad contrarium mouent sanguinem ratione motus frictionis, & quantum attrahunt ratione caloris excitati, & doloris. Cucurbitulae quoque sicca reuellunt attrahendo ad locum, cui apponuntur, & vi doloris excitati, & caloris, & vacui. Vinctula reuellunt ratione doloris concitandi, debent enim esse dolorifica, balnea calida, & medicamenta acria, tum ratione caloris, tum doloris.

Inter hæc autem crebrius vitmur cucurbitulis, frictionibus, & vinctulis, aliis non ita, timentes, ne calefaciendo sanguinem fundant, & promptiorem ad motum faciant. Si ergo facta reuulsione per venæ sectionem, adhuc perleuerit fluxus, cucurbitulis primò scarificatis vt poterimus, deinde citra scarificationem; quibus etiam, quantum non euacuant, & ita neque vires prosterunt, sapius vitmur; non aliter & frictionibus, & vinctulis, vt, quamdiu fluxus persistit, semper vt oporteat reliquo reuellente præsidio. Derivatione non ita vitmur in hisce profusionibus, quia fit per proximas partes, ne forte dum ad proxima attrahimus, concitetur magis fluxus ad partem vulneratam, quamuis non vitmur derivationibus nisi prius factis vinctulis, reuulsionibus, & cum euacuatione sensibili, & citra euacuationem. Si vero opus sit tenue, & calidos humores educere, quod sanguis ex accidenti reddatur crassior, & frigidior, iis agendum, quæ non exagitant humores, & præterea vi adstringente sunt prædita, vt sunt Rhubarbarum, & mirobalani, tamarindi, & syrupus rosas solutiuus, hæc inque non sunt transcendenda.

Quæ verò per os sumpta sanguinem refrigerate, & incrassare possunt, atque vias adstringere, sunt syrapi refrigerantes, & adstringentes, vel citius emplastica vi habentes. Parati autem possunt esse syrapi myrthino, violaceo, rosaceo recentide omphacido, de rosis siccis, de succo cidoniorum, de cichorio, addita aqua plantaginis, equiseti, cichorii, endiuia, lactuca, acetosa, portulacæ, florum myrti, vel decocto ex rosis siccis, myrthi foliis, & baccis plantaginis, equiseti, acetosa, cichorio, lactuca, endiuia, pyrolæ, pilosella, fanicula, potentilla, fantalis. Item electaria eiusdem facultatis: vnde parari poterunt mixtura ex fæccaro rosaceo veteri, additis bolo Arm. or. terra Lemnia, terra Samia, semi. plantaginis acetosa, equiseti, puluere corallorum rubeorum, lachryma angustæonis in electuarii formam redactis cum syrupo de rosis siccis vel alio huiusmodi. Aquam frigidam probat Gal. 5. Meth. 5. & Auic. loco citato. Parantur etiam in eandem gratiam pulueres ex equiseti, bolo Arm. or. terra Lemnia, trochisci de charabæ, terra Samia, lapide hæmatites, lachryma sanguinis draconis, & huiusmodi. Refrigerari præterea solet sanguis manibus, ac pedibus in frigida aqua detentis, vel refrigerantibus ad testes appositis, quamuis huiusmodi remedia suspecta habeam, time enim ne sanguis repellatur ab extremis ad locum vulneratum. Quod si hæc non sufficiant, duo remanent extrema remedia ad compescendum sanguinis motum, vnum est animi deliquium, vitpote quod refrigerat totum corpus, & in causa est, vt sanguis ad cor fluat, vnde Gal. 5. Meth. 5. Confluere prohibetur sanguis propter animi deliquium. Alterum narcoticorum vñs; hæc enim abun-

Cautiudm
ab ijs, quæ
calefaciunt
ad reuel-
lunt.

Refrige-
rantia ex-
tremis par-
tib. adhibi-
ta sunt su-
perius.

Animi de-
liquium.

Narcotici.

abunde refrigerant stupefaciunt, atque ita sanguinem fluentem sistunt. Hæc duo reducit Auic. ad ea, quæ sanguinem retinent sine exitu, Retinens autem sine exitu, dicebat, est illud, quod prohibet motum sanguinis, & eius penetrationem. Et est aut per causam ingrossantem, vel inspissantem, aut per causam stupefacientem. Et stupefaciens quidem aut est medicina, aut dispositio corporis, sicut syncopis, ipsa enim multociens retinet sanguinem.

Ut inducatur arte animi deliquium.

Ut incutiatur timor.

Animi deliquium inducitur quandoque sine artis auxilio, ob copiosiores videlicet profusionem, quandoque etiam artis ope, si timor ingens incutiat, quamvis omnis timor possit ad supprimendum sanguinem, in causa existens, ut sanguis concentretur, & ad cor iter suscipiat, ac etiam congeletur. Dupliciter autem incutitur ingens timor, primo verbis, si videlicet ægrotanti dicatur, ut rebus suis consulat, eo quod de eius vita actum sit; verum non quilibet medicus ad id est idoneus, sed is tantum, cui ægrotans credat, ut qui iam famam, & estimationem fuerit adeptus, oportetque insuper, ut medicus offendant, loqui serio, & etiam ex improviso, ac subito id faciat: tali enim improvviso, atque incipinato mortis nuntio cor perterritus, facile sanguine ob metum ad cor recurrente in animi deliquium incideret laborans, atque sanguis partim retrocedet, partim veluti congelabitur. Incutitur non minus timor re aliqua circa ægrotantem facta, quæ ipsi timorem inferat, ut si multa aqua gelida, eo nequam animaduertente, & supra eius caput, & humeros, ac faciem multo impetu proficiatur, vel si quis cum nequamquam cogitantem armis adoratur. Verum huiusmodi multa cum providentia oportet exequi.

Quod verò ad propriè dicta narcotica attinet, ut quæ naturali calori sunt inimica, non nisi in maxima necessitate sunt usurpanda, neque simplicia, sed contrariis refracta, & quandoque etiam additis adstringentibus, & primò à leuissimis est inchoandum, nisi urgeat necessitas, cuiusmodi est syrupus de papauere: deinde his non contentibus ad validiora confugiendum, ut est theriaca recens, Philonium Ro. manum, vel Periscum, Reques Nicolai. Sed in quo maximam expertus sum vitilitatem, præterquam quod pauca vi narcotica est præditum est saccharum rosaceum cum trochiscis de charabe cum opio.

Ratio videtur.

In insinuando victu huc debemus spectare, ut sanguis tegeretur, & in crassetur, ac ineptus ad motum reddatur, viæque adstringantur. Propterea frigidus aer probatur, unde Auic. corpus frigori exponebat, si aer talis natura non fuerit, arte parandus. Cibaria, atque potiones uim refrigerantem, atque adstringentem, & emplastica habere debent. Quare probantur lentes, far, oriza, præterim decocta ex iure exiremitatum utili, aut castrati, ferula ex pane, & eodem iure, iuscula addito succo uix acerbæ, uel granatorum, pedes utili, uel castrati. Incoquantur etiam cibaria multa cum utilitate in aqua chalybeata, alterabuntque iura iis, quæ refrigerantia, & adstringendi uim habeant, cuiusmodi sunt acetosa, lactuca, plantago, portulaca, endiuia, equisetum, cidonia. Quocirca huiusmodi cum alimentis incoquantur, aut etiam admeritur ferulis pulueres refrigerantes, & adstringentes, emplasticaque vim habentes, unde parari poterit pulvis ex bolo Arm. ot. lachryma sang. draconis, terra sigillata, terra Samia, amilo, pyrola, pilosella, potentilla, & id genus. Potiones eiusdem erunt facultatis, aqua chalybeata erit ex vfu, & in eadem vitliter incoquantur coriandrum, pilosella, potentilla, equisetum, pulpa cidoniorum. Item vinum granatorum, aut cidoniorum csa aqua chalybeata.

Videtur tenuis conueniens.

Victus autem tenuis instituitur, ut partes alimentis indigentes cognatur sanguinem retinere, nisi vires labentes aliter fudeant, aliter enim necessarium esset exhibere ouo tum lutea, carnem pullorum.

A caponis, perdicum, phasianorum, & huiusmodi, immo aliquando vinum, verum illud sit nigrum, & adstringens, & aqua chalybeata permixtum. Ira est euitanda, timor verus incutiendus, si ab extremis partibus fluat sanguis, nam in timore sanguis ad intimas partes mouetur. At si à parte interiore profusum sanguis, suspectus ea ratione est timor. In summa quare detinendus est vulneratus, in obscuro loco jacere debet, ut non solum corpus, verum etiam anima quiescat, & ne proprium sanguinem, & rem aliquam rubram uideat, curandum. Somnus conuenit, nam fluxiones omnes sedare solet, quare nisi propensus fuerit in somnū, lac amygdalarum dulcium conciliandi somni gratia conferet, & cum ferulis ex farre, uel oriza permisceri poterit. Saccharum violaceum à cibo conduceret, aut lactuca decocta, & si fortiora requirantur, cremor seminum papaueris albi ferulis additum præclarum operam præstabit. Idem faciet syrupus de papauere cum aqua lactuca à cibo propinatus. Inungentur etiam non sine fructu nares, ac tempora ex unguento populeo. Verum dum vulneratus dormit, sepe afflatur aliquis, qui obseruet, quomodo se habeat vulnerata pars, & caueat, ne super ipsam decumbat vulneratus. Alius fit lubrica natura, vel arte.

Aliquando adeo urget sanguinis fluxus, ut etiam experiri cogamur quæ à totius substantiæ proprietate sanguinem supprimere feruntur, quamvis apud cordatos viros paucam habeant fidem, huiusmodi sunt asininum, & equinum stercus, aceto feruacatum, & emplastrum modo appositum, aut exsiccatum, & in puluerem redactum, aliisque medicamentis permixtum. Item succus ab iisdem recentibus expressus, & succus uel aqua ozymi maioris linteis excepta, & applicata, apis uina lineo linteo inuoluta, ac parti, unde sanguis fluit, alligata, lassis lapis collo suspensus, aut manu nuda apprehensus, ita tamen, ut cap manu detineatur, quia è directo fit vulneris. Lapis in capite buffonis reperitur, & pariter manu nuda apprehensus, uel collo suspensus. Aliqui non sunt his contenti, sed insuper uerba quædam susurrant, characteres pingunt, & alia parum decentia faciunt, quæ cum Christiana Religio abhorreat, & ab eleganti medico penitus sunt fugienda.

D Suppresso sanguine de partis statu sollicitos nos esse oportet, interdum enim profundum ualde est vulnus, & à penitioribus partibus sanguis effluit, ad quas medicamentorum uirtus nequit pertingende unde accidit ut sanguinis uideatur compressus fluere, quia clauso vulneris orificio extra terri prohibetur; uerum quia adhuc hiat uasis foramen, adhuc etiam ab eo sanguis profuit; qui necessarium cum non habeat egressum collectus in ipsa parte eadem in magnam molem attollit; Tandemque cum non possit maiorem pati distensionem pars uulnerata, totus crescit; atque nisi consilium fuerit, ob magnam eius copiam oppressus natiuus calor ualde periclitatur, & procedente tempore adhuc augeatur periculum, quod necessarium sanguis ille putrefeat, prauamque sibi afficiat qualitatem, quæ non minus extinguere natiuum calorem potest, quam copia. Huic dupliciter opem ferre conuenimus; Aut uidelicet sanguinem concretum antequam putrefeat, euacuando; aut supputationem promouendo; Primum modum locum habet quando loco periculosa sectionem non faciunt, congruis enim (testimoniis) detrahendi sunt sanguinis grummi, & pars que nigricare cepit; quam quidem denigrationem præcedere durties quædam solet, & rententia; Hic neque nimis properandum, neque etiam flegititer agendum; nimis enim properantes, ut sanguis ante osculum uasis concreseat, & foramen obturetur, non permitimus, & propterea sublatis grummis sanguis,

confestim effluit: Quamuis & propter nonnunquam res succedat, quod ob dissectiones quas sumus machinati, ipsi vasis osculo manum admoveere possimus, quod quidem denegabatur prius: At agentes segniter, gangrenam aduocamus: Itaque cum potuerimus conicicari a concreto sanguine obstru-ctum esse vas foramen, ad sectionem deueniemus: Vt verò iutius agamus, non simul & semel totum concretum sanguinem educimus, sed paulatim eum detrahimus; potissimum autem caute incedendum cum ad ipsum vas vnde sanguis fluebat, fuerit peruen-tum; imò nondum à circumscissis partibus vi separandum, sed expectanda potius suppuratio, ne dū vi detrahimus, rursus fluxū promoueamus. At si loca periculosa sectionem faciant, neque moles aut durities partis eo deuenerint, vt subitum interitum vereri oporteat, expectanda, & procuranda suppuratio; & cū primū alicuius suppuratiōis indicia apparuerint, secare conueniet; locum verò puris inclina-tio; & ipsa inspectio Anatomica nos docebit. Suppuratiōe verò procurabimus cataplasmatibus ido-neis, quæ tamen non tantū suppuratiōem pro-moueat, verū etiam aliquā rarefaciendi vim habeant oportet, vt & aliqua fiat materia digestio; quod tu-tiorem à gangræna reddet partem. Itaque parare cataplasma consueui ex malua & violaria, floribus meliloti, & camemeli, farina hordeacea & fenu-græci, oleo rosaceo, amygdalarum dulcium, ac buty-ro recenti & pinguedine gallinæ; ex rad. quoque alteæ, & liliorum alborum capis, maluis, sem: lini, oleo violaceo, amygdalarum dul: & butyro re-centi; axungia porcina recenti, atque hordeacea, acabacea farina; Aut ex vino dulci, in quo bullie-rint flores camemeli, oleo com. aut violaceo, buty-ro, & farina hordeacea, &c. Sed & alia multa poterit quis fingere ex iam propositis materiis, & ijs similibus.

CAPVT LXIV.

De inhihenda fluxione.

Si quod aliud in curatione vulneris medenti face-sit negotium, id sane præstat decubitus, seu fluxus humorum ad partem vulneratam, atque inflam-matio. His vulnus non inuadentibus pauca sunt, quæ nos tetreant; neque enim delirium, neque conuul-sio, neque febris, nisi illa præcedant, solent superue-nire vulneribus ideoque hæc mala omni studio, antequam partem adorianur, arcenda dicebamus: In recedenda fluxionis natura, & causis non labo-rabimus, cum de ipsis abunde superius fuerit pertra-ctatum, vbi etiam scopos spectandos ad fluxiones inhihendas proposuimus. Reliquum est igitur, vt quibus prædictos scopos adimpleamus, magis par-ticulatim explicemus.

Prò reuulsione igitur confluentium succorum ad partem vulneratam, quod est primum, & potissi-mum caput arcenda fluxionis, quando videlicet pe-ciculum est, ne humores influant, vt in magnis vul-neribus & cobibendæ, si iam cæperit: nisi satis san-guinis sponte fluxerit, quam primum secunda est ve-na, alijs fraudentibus & viribus permittentibus. In sectione autem venæ ea feruentur, quæ proprio capi-te sunt. Iterum tamen tirones. moneo partitis vicibus extrahendum sanguinem, vt reuulsio maiorem vim habeat, & ex maioribus vires faciendam esse missionem sanguinis, vt ex iccoraria, vel com-muni cubiti, nisi virum imbecillitas fudeat ex mi-noribus venis extrahendum sanguinem, quemad-modum diximus in capite de venæ sectione. Ne-que vulnus video, à quo non possit reuulsio fieri per sectionem venæ in altero brachio, vel manu, nisi

A vtrique brachia, vel manus essent vulnerata, quo in casu secunda esset in poplite, aut malleolo vena. Verum de particularum venarum sectione agemus, cum de vulneribus partium erit sermo. Si forte in concoctis eibus adhuc fuerit in ventriculo, & fluxionis periculum non vrgeat, permittendum est, vt coquatur, deinde secanda vena, præmissa clystere ad educendas faeces, vel si timeamus ex ipso posse san-guinis exitum impediri, secunda vena statim poterit immitti, immo erit incipiendum, nisi sponte alius egressit. Si tamen non adeo periculosum foret vulnus, posset differri venæ sectio ad horam maui-nam subsequentiis diei. Verum quod vulnus pericu-losius est, eò etiam magis acceleranda est venæ sectio, vt in maximo fluxionis lethali periculo neque sæcum, neque cibi adhuc in ventriculo commota-ntis habenda sit ratio, vt monebat Celsus, sed conse-stim tundere venam oportet. In maiori quoque periculo maior sanguinis quantitas extrahenda cæ-teris partibus. Copiosius enim est mittendus sanguis in maioribus vulneribus & vbi per vulnus pauca exiit sanguinis quantitas, & corpus magis abundat sanguine: parcius in reliquis est detrahendus; dan-dum etiam aliquid ætati, temporis, regioni, consue-tudini, &c. At si propter ætatem, aut vires non possit per venæ sectionem mitti sanguis, incurbitu-læ affigendæ sunt cum scarificatione, aut hirudines apponendæ.

Misso sanguine, quoniam tenues, & calidi succi facillime confluent, hi quam primum educendi, & alii quoque superuacui succi, si totum corpus cacochymum videbitur, per ea medicamenta, quæ neque exagitant, neque humores commoueat, si fieri pos-sit, sed clementer euacuent, & quæ post euacuati-onem vestigium corroborationis relinquant, à quibus etiam beneficium reuulsionis habebimus, quæ autem medicamenta ad purgandum sunt eligenda, superius traditum est. Iterum etiam moneo, non semper conuenientem esse vsum purgantium, alicu-anim sunt, & fugienda, vbi in ventriculo, hepate, intestinis, vesica, & sede fuerit vulnus, exhibi-ta siquidem potius essent in causa attractionis hu-morum ad vulneratam partem, quam reuulsionis. Vnde dicebat Galen. 13. Meth. 6. Neque cum circa sedem, vel aliquam huc vicinam partem initium phlegmonis incidit, aluum diicies, neq; cū in vesica, vel collo, vel renibus cæpta, &c. & eodem cap. 10. Si quis in iecinore cum phlegmone laborare incipit purgationem per aluum tenet, maximum concita-bit phlegmonem. Et inferius: Si ventrem, aut in-testinum phlegmone occupare iam cæperit, medica-mine, quod aluum deiciet, vt non conuenit: Si tam-en circa sedem, aut vicinam partem fuerit vulnus, per vomitum fieri poterit purgatio vnde Gal. 4. Meth. 6. Si fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, vtique si in superioribus vlcus consisterit, per inferna purgantes, si in inferioribus, i superiorem ventrem euacuantes. Sed vbi purgatio adhiberi non potest, in reliquorum reuulsiuorum auxiliorum viū non oportet esse parcos.

E Atque sicuti sanguinis missio non in omnibus vulneribus admittenda, sed solum in magnis, ita locum ha-etiam & purgatio. Vnde Gal. 4. Meth. 6. Omnibus detrahant vlcibus, quoties præualida sunt, purgatio est vti in vlcibus. Facta hac prima purgatione, vt caliditas quæ ribus man-tinetur calidorum (succorum) corrigatur, & motus gnis humorum coarceatur, ea, quæ ipsos inepsos ad motum reddunt, ac vias angustant, exhibenda erunt; vt serapia refrigerandi, & incrassandi vim habentia, & aliquam etiam adstringendi, si pinuit tamen, vel ara bilis redundarent, ea essent permiscenda, quæ hocce humores repicerent, quo & ipsi prepararentur pro vltiori euacuatione, licet in minori quantitate, quam reliquorum propter eorum caliditatem.

Ratione igitur calidorum succorum conueniunt syrupus de cichorio, de iudicia, de omphacio, violaceus, rosaceus de succo citri, de succo limonum, de succo granatorum cum aquis cichorii, endiuice, lactuce, portulacæ, plantaginis, acetosæ, &c. vel horum decoctione. Ratione verò pituitæ iam dictæ permisceri poterunt oxymel, syrupus de betonica, de stachade, de menta, & aquæ betonice, mentæ, vel betonicæ, & mentam decoctionibus addere oportet. Ratione vero atræ bilis syrupus de succo boraginis de pomis simplex, de lupulis, de fumotæ, mel rosaceum erunt ex viâ, & aque mellissæ, boraginis, lupulorum, vel hæc herbas decoctionibus adieciæ conueniunt, quibus per aliquot dies exhibitis, ante septimam iterum exhibendum est purgans: cum enim id potissimum exhibeamus terapia reuulsio, tunc erit exhibendum, quando aderit periculum inflammationis, non post septimam, vel vndecimam, vel decimam quartam, vt quidam faciunt, quando iam præterit inflammationis tempus. Verum tamen est ab hac secunda purgatione, si vulnus fuerit valde periculolum, vel maxime aptum ad concitandam fluxionem, vt sunt vulnera capitis cum detractione, vel offensione duræ matris, & iubicæ partium, & articulorum, & quando corpus est valde cacochymum, iterum terapia exhibenda esse, tertiamque præscribendam purgationem, quo totum corpus reddatur ab excrementis purum, & ita etiam vulnus magis tutum à itecorum influxu. Dum autem terapia exhibemus, alia reuulsio generis erunt usurpanda, videlicet cucurbitulæ siccæ, frictions asperæ, ligaturæ dolorosæ, vesicatoria, lotiones calidæ, quamdiu periculum inflammationis perdurat, maiora tamen, vel minora, & plura, vel pauciora auxilia in utrum reuocanda pro vulnere magnitudine, & fluxionis periculo.

Tempus
exhibendi
pharmacium.

Datæ recipi-
tia.

Vt autem angustentur fortius viæ, per quas fieri debet fluxio, intermedij viis apponenda refrigerantia, & adstringentia, de quibus actum est in superiori capite, quæ tamen frustra adhibeantur, ubi vis eorum ad deferentia uasa peruenire non possit, quod fit potissimum, cum ab internis uasis imminet fluxus, ut quando uulnus est in trunco, non in artubus at quædo est in artubus uidelicet manibus ac pedibus cruciæ & brachiis, possimus vias adstringere: applicanda autem erunt medicamenta hæc non cuiusque parti, sed partibus exarbitris ut sunt, quæ prope articulos reperiuntur; in his enim viis medicamenti ad uasa pertingit, quia nimis profunda non sunt. Chirurgi communiter muntur unguento defensivo appellatæ, sed in capite de sanguinis profusio multa fere proposita.

Repellen-
tia.

Repellendæ uero influentis materiæ gratia, necessarius erit assiduus ad uulneratam partem refrigerantium, & adstringentium etiam usus, nam utraq; facultas à parte succos propulset, quod ex Gal. habetur 5. de simp. med. fac. 16. 13. Meth. c. 16. 11. Meth. 15. lib. Art. med. cap. 95. & 6. de comp. med. per loc. c. 1. Vt & quæ refrigerant, quæ tantum, & quæ sollicitum adstringunt, utim habeant repellendæ, & utramque habeant qualitatem maiori ui repellant, unde Gal. 5. de simp. med. fac. c. 16. Repellit perpetuo frigidum, sed inunctum cum crassitudine partium, ueluti adstringens, id violentius propellit: duplici autem ratione non refrigerantia, tum adstringentia repellere certum est, exprimendo uidelicet contentos, & influentes succos, & roborando partem, dum enim pars qualitate frigida, & adstringente cogitur, densatur, & constringitur, necessario sequitur contenti succi expressio, modò neque nimis crassus sit, neque impæctus, sicuti aqua in spongia existens exprimitur, dum manu spongia densatur, & constringitur. Pariet dum pars roboratur efficitur, facilis

Quæ ra-
tione repel-
lant.

A propellit, quod ad eam transmittitur. Quod quidem uoluisse uisus est Gal. 13. Meth. 16. idcirco enim statuit retrocedere humores propter uisum repellentium, quoniam cogitur, densatur, & adstringitur pars, & ita exprimitur contenta materia, & robur facultati impartitur, quo fit, ut quæ transmittitur, aliò impellat: Reprimentibus dicebat, eedit materia in principio, quoniam tum parum est, quod affluit, tum magna ex parte non ita crassum, tum partibus ipsius, quæ recipit, virtus nonnunquam ualentior, ut ipse nondum lassata, tum quod in afflicta continetur parte nondum uolenter impactum. At cum phlegmone in vigore suo iam consistit, tum multus in ea sanguis continetur, ilque crassior lubindè, ac uehementer impactus, tum uirtus partis iam est debiliior, quam aliquo uiuentem requirimus, quo scilicet a le superuacuamoliatur, quandoquidem haud satis potens est adstringentium uis, quæ sola totum efficit. Quippe potest hæc cogendis, ac constringendis, & ueluti delandis, ac exprimentis corporibus quæ tenuiora consentientia sunt, ad circumpositas partes expellere. Cæterum nisi etiam laborantis particulæ virtus aliquid auxiliæ, nihil adeo magnum efficiat. Idem habet 11. Meth. 15. dicebat enim. Reprimentia in principijs fluxionum sunt idonea, eo quod adstrictior ne robur partibus inferant, & quod in iis iam contenta sunt, tenuissimum exprimant. Quæ non per se, sed per accidens, hoc est dum in partem agunt, à medicamentis succos repellit, faciliè persuadet, quod quidem de adstringentibus libenter admittit; at quæ refrigerant, dum calidæ materiæ repellendæ gratia, adhibentur, etiam per se agere non est negandum, nam frigidum per se agit in calidum, & calidum à frigido tanquam contrario refugit; & uice uersa, quod euidenter in hisce exterioribus conspicitur. Cauendum autem, ne circa adstringendum usum decipiamur, existimantes quoniam medicamentum adstringens repellit, quo magis fuerit adstringens, eo fortius repulsum, forsitan enim contrarium accidet, nam uehementer adstringens faciliè dolorem concitabit, uel augebit, partem, plusquam par sit, cogendo, delando, & constringendo, atque exasperando, & ita potius fluxionem aduocabit. Idem quoque si quid iam in parte receptum fuerit, ipsum magis coget, ac impinget in partem, quod erit in causa, ut reprimentibus difficius cedat. Cum etiam ex adstringentibus nonnulla insuper sint calidæ, ab his, quæ essent dignam habent caliditatem in uulneribus abstinendum, sed frigidis potius utendum.

D

Amplius cum ex repellentibus alia imbecilliora, sint, alia ualidiora, in maioris momenti fluxione, & in maiori fluxionis periculo fortiora sunt usurpanda, leuiora in minori: leuiter quidem repellunt rosaceum oleum, & uiolaceum, fortius uerò succus plātiginis, portulacæ, solani, cidoniorum, uix acerbæ, granatorum præsertim acidorum, semperui, lactucæ, lenticulæ palustis, rubi immaturo existente fructu, & floribus minimè perfectis, polygoni, cichoracorum omnium, foliorum mephistorum, cornorum, & quercus, unum pauciorum adstringens, frigida, acetum, bolus Armena orientalis, terra sigillata, Samia, cortices, & flores granatorum, rosæ siccæ, & recentes, sumach, succus expressus ex corticibus nucum uirentium, ouorum albuina, oleum rosaceum, omphacinum, myrrhinum, nenturinum, & id genus cæcænta. Poica est satis efficax repellens, & ad manas. Consideranda est ergo uulneris qualitas, ægotantis, & partis uulneratæ natura, ætas, consuetudo, tempus anni, regio, & præcedens uictus ratio, ut habeamus quando magis, aut minus urgens sit fluxionis periculum.

Repellen-
tia.

E

Sed antequam ad horum usum deueniamus, diligenter animaduertendum, an ad sit, quidpiam, quod ea prohibeat, quod quidem potest esse dolor effatus

Animad-
uertenda
circa uisū
repellentium

*Prohiberi-
na.* dignus, nam augetur dolor vsu repellentium, & potissimum, si vehementer adstringant, vnde tunc parum proficiunt repellentia, & sunt incommoda. Interdicit quoque eorum vsu actio partis, quæ à tali qualitate offenditur, hinc thoracicaute sunt admo- uenda, quoniam respiratio ab illis læditur. Imbecillitas partis eorum vsu prohiberet, cum ad repellendum valida opus sit facultate, vt superius ex Gal. dicebamus, & à frigidis exiguis calor extinguitur, at in vulneribus raro ad eam imbecillitatem pars deuenit. Impedit autem repellentium vsu materia existens inter vulnerata partem, & eam, cui applicanda essent repellentia, quæ à medicamentis in ipsam affectam trudi possit, idem in pulmonis vulncribus à repellentibus & hac ratione abstinemus, & vulneratis intestinis caute eisdem vitumur. Est etiam quædam conformatio partium, quæ licet omnino reprimenda non renuat, admonet tamen parcè, & imbecillioribus vitendum, ne in penitiores ipsius partes possit, quam ad circumstantes fiat repulsio. Huiusmodi sunt articuli, periculum enim est, ne à validis repellentibus in eorum cavitatem materia impellatur. Et propterea Gal. 13. Meth. 11. dicebat: In particulis, quæ circa arctus sunt, fat esse, spongiam vel ex frigida aqua, cui paulum acceti sit immixtum, vel aqua sola madentem imponere, sicut etiam ex vino aliquo austero.

*Alia con-
sideranda.* Si nihil sit, quod repellentia prohibeat, vt rectè iis vitamur, opus est petpendere, num medicamentum facilem habeat aditum ad partem, à qua repellendi sunt fucci, vt quando pars extrema est, & rara, an difficilem, vt quando pars est profunda, ac densa quippe repellentia omnia, vt superius dicebamus, meatus, partis desinant, & cogunt, maxime verò adstringentia atque sibi in eis viam præcludunt, quocirca parte existente profunda, & densa, cum repellentibus permiscenda sunt ea, quæ tenuius sunt partium, vt victem gerant vehiculi, sic à cerebro, & eius membris volentes repellere, acutum addimus, vt sui tenuitate ad penitiores partes repellentem facultatem manuducat. Quæ doctrina vult Gal. de comp. med. per gen. 5. Eodem vehiculo vitumur in hepatis, & lienis, & aliorum internarum partium vulneribus: Natura quoque partis ob oculos habenda est, non enim omnia refrigerantia, & adstringentia cullibet parti sunt conuenientia, sed pro natura, & dignitate partis sunt varianda, nam in oculis fusienda sunt valde adstringentia, & actia, ac mordacia, vt dolorifica; idcirco in ijs vitumur lacte, aqua rosacea, & plantaginis, ac violacea, albumine ouorum subactò, Sief albo siue opio & huiusmodi. In ore verò, quæ sunt ingrati saporis, idcirco in eo vitumur aqua hordeacea, posca, lacte, diamoron, rob nucum, vino granatorum, vino, adhi ingente, syrupo rosaceo, syrupo myrthino, syrupo de rosis siccis, syrupo violaceo, & aliis similibus. In partibus internis, quæ vim habent corruptiuam, & deleteriam, vel aliam aduersam, propterea cerusam aplegamus, gypsum, alumen, calcanthum, & similia, de quo Gal. non admodum 13. Meth. 20. sed & propter partis dignitatem vulnerato hepate, aut ventriculo ab actu frigidis abstinemus. Quod Gal. consulu 13. Meth. 12. quamuis si iecur iam inflammatione flagrat, & robur eius constaret, & tempus esset æstiuum, non inutiliter admoventur actu frigida. Neruis quoque vulneratis actu frigida sunt vitanda. Tempore verò frigido non solum vulnerato ventriculo, aut iecino, aut neruis, sed & aliis partibus caueda sunt actu frigida. Applicari autem debent hæc medicamenta circumiacentibus partibus, ita tamen ne vulnus extra tempus detegatur: neque contenti esse debemus vna, vel altera applicatione quolibet die, sed in vigente fluxionis periculo nunquam sint lineæ huiusmodi medicamentis exuta.

*Varianda
sunt repe-
llentia pro
varietate
partium.*

A Emimi dubium est, non satis esse ad arcendam fluxionem à parte vulnerata, materiam fluentem retrahere, atque à parte repellere, sed insuper id maxime spectandum, ne ad partem ipsam aliquo modo fiat fluxionis attractio. Existente enim causa aliqua attrahente in parte vulnerata, constat, reliqua administrata auxilia non ita opem suam præstare, posse. Inter ea verò, quæ fluxionem ad partem attrahere consueverunt, principem locum sibi vendicat dolor partis vulneratæ. Vnde Galen. 5. Meth. 4. Nihil est, quod magis phlegmones auget, quam dolor & 3. Meth. 2. ac 6. Ob dolorem fluxionibus partes laborant, & 12. Meth. 5. Dolor, & membri, in quo phlegmone residet, calor, etiam si primum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causa sunt: vt enim dicebat 13. Meth. 3. Excretrix suo munere fungitur, cum triste aliquid insensit, vnum verò quoddam est ex iis, quæ eam contrahant, ipsa, quæ dolorem excitat, causa, quæcunque ea sit. Hanc igitur elidere dum preoprat, phlegmonem interdum in particula concitat, cum enim in primis suis conatibus, nihil profecit vehementius aggressa quod insensit expellere, sanguinis aliquid, & spiritus ex suppositis partibus. in affectam simul expimit, atque hinc fit, quod ex dolore particula proportionem consequens in eam humoris in tumorem attollitur. Ex quibus etiam Galverius colligi posse videtur, dolorem nequaquam attrahere fluxionem, sed esse occasionem tantum fluxionis, quatenus partes alia ad ipsam ægram transmittunt, quamuis communis loquendi modus illi attrahendi vim tribuat. Sed de his superius actum est.

C Doloris igitur maxima habenda est ratio, primò quidem, ne ingruat, deinde etiam, vt si addit, mitescat, quamuis enim dolor sit symptoma, & vt tale, nihil indicet, accipit tamen vim indicandi, dum cause rationem induit, vt contingit in vulneribus, in quibus fluxionis, & inflammationis est causa, ac etiam vires proferunt. Præcauebitur dolor, si fluxiones coarcentur, & pars vulnerata, vt decet, tractetur, si uidelicet congruis tegumentis tegatur, neque à suprapositis grauetur, neque à falsis nimis arctis prematur, & congruis sim colloctur, de quo quidem tunc verba faciemus, de partium vulneribus erit. Sed hoc in generali sufficiat, quod congruus situs partis vulneratæ est, in quo melius quiescit, atque se habet pars vulnerata; præterea si in quiete seruetur, si manus vulncri sæpe non admoventur, de tergendis, ut apponendi medicamenti gratia, & medicamen minime acre à principio admoventur. Præcauemus etiam, ne intra vulnris labia pus colligatur, parato effluxu, vel sectione, vel situ vulneratæ partis, unde animaduertendum, ne penicillis occludatur os vulnris, pus enim interceptetur, qua ratione Hip. lib. de ulceribus, text. 2. At verò recentia vulnera omnia, tum ipsa, tum circumstita partes, minime inflammationem incurrunt, si quis quam ciuissimè suppuet, & pus ab osculo ulceris non interceptum supprimatur.

E Verum, si dolor à principio statim superueniat, diligenter considerandum, num ob fluxum: materie accidat, an ob aeris adionem, an potius, quia fit aliquid intra vulnus, quod pungat, aut extendat, ut est nonnunquam frustulum ossis, vel teli &c. quo in casu facta diligenti inquisitione, auferendum quod pungit, aut tendit, prius æstimando, an maior furor sit dolor ex inquisitione, & extractione, quam sit is, qui ex purtura provenit, si enim tantus immi- neret dolor ab inquisitione, & extractione, vt longè supe-

*Dolor in-
ges induit
vim cau-
sa.*

*Qua ratio
ne præca-
ueatur do-
lor.*

*Qua ratio-
ne tollatur
dolor.*

superaret dolorem extensione, ac punctura, & maius etiam periculum immineret, quam à diuturniori dolore, verum leuiori, quod raro tamen euenire potest, dimittendum penitus esset, quod intra vulnus continetur. Perpendendum igitur erit damnum hinc, indeque emeritum, & minus eligendum; quandoque enim adeo potest dolor ex punctura proteniens, vt cogatur omnem etiam effusum dolorem ab extractione pungentis prouenturum spernere; & quod pungit, vel aliter molestiam inferat, auferre fectiōibus, scapellationibus, dilatationibus, & quibuscumque alijs auxilijs. Hoc potissimum contingit, quando os aliquam præcipuam partem pungit, & comprimit.

Dolor ex ambiente us sedetur. Si dolor vulneri superuenerit, quia diutius fuerit ambienti aeri expositum, vel frigida madefactum, vt etiam quandoque contingit, parato parti congruo regimento (siccatō tamen prius vulneris, si aqua erat madidum) totū ex oleo rosaceo calenti citica vulnus factū, sedari solet dolor.

Ex materia assina. Si verò ob affluxum materiæ, hic omni studio inhibendus supraposita iam methodo, præcipue autem reuulsioni opera danda: neque detegendum vulnus confectum quolibet ingruente dolore, ne recrudescat. Sed si in tumore prius eleuetur, ac fascia nimis arcta appareat, in quibuscumque locis incidatur, ne possit partem comprimere, ut superius dictum est. Verum, si dolor adeo incretcat, vt ab ægro perferri non possit, necessitas exposulat, vt soluat vulnus, atque relicto eo lintecolo vnguento illito supra vulneris orificium existente, ne suppuratio impediatur (nisi ex suppressione partis excitaretur dolor, qua peracta dolores sedari solent, dicebat enim Hip. lib. de vlc. tex. 2. Vulnera quàm minimū dolorem, & inflammationem incurtere, si quam citissime suppurentur) circumcirca apponatur anodynum aliquod medicamentum. Quod si cataplasma ponamus, cauendum, ne supra ipsum vulnus apponatur, sed circumstantibus partibus, ne suo pondere nimis comprimat, iuxta decretum Hip. lib. de vlc. tex. 2. dicebat enim: Cum verò cataplasmate opus esse visum fuerit, non ipsum vlcus cataplasmate inungere oportet, sed circumfusas partes, quo spū decidat, & quæ indurata sunt mollescant. Et idem repetit tex. 6. Hip. vtbeat pro cataplasmate in circumfasis partibus uerbascō coctō, & trifolij folijs crudis, & ligustri folijs coctis, & polygono.

Anodyna in duplici discrimine. Sed antequam materia deligatur, ad methodum recurrendum, anodyna enim, hoc est, dolorem sedantia, sunt in duplici discrimine, alia est quidem anodyna sunt anodyna tantum, alia verò sanantia etiam, quæ videlicet causam remouendo dolorem sedant, si non penitus, saltem ex parte. Vnde Gal. 5. simp. med. c. 19. Anodyna alia sunt anodyna tantum, alia verò etiam sanantia. In causa enim frigida calefacientia sunt anodyna, in calida refrigerantia. At anodyna tantum id habent, partem quidem dolentem relaxant, & humidam reddendo in causa sunt, ne ita à causa dolorifica diuellatur, & quod in spatijs inani bus reperitur, partem distendens, concoquant, attenuant, ac digerunt, & æquabile reddunt, siue id sit humor tenuis, siue crassus, & frigidus, siue etiam vaporosus spiritus conclusus, quare anodyna partem leniunt, & minus dolorificam efficiunt, causam verò doloris reddunt mitiorem, non tamen summouent. Vnde Gal. loco citato: Anodyna necesse est, vt eua-

Anodyna proprie dicta qualia.

cuent, tum digerant, tum rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid in partibus dolore vexatis, aut humorum acrimia, aut lentorum, aut crassorum, aut multorum tenuibus spiritibus infarctorum, aut etiam vaporosus, aut crassus, aut admodum frigidus spiritus exitum conmodum non inueniens inhaesit, arque conclusum est, Ca-

Anodyna per similitudinem. lida ergo erunt Anodyna in primo gradu, vel in eodem gradu cum calore partis, non secus ac suppurantia, & tenuium partium, adstrictionis experientia, aliter non præstarent dictos effectus, vnde Gal. loco citato: Anodyna quædam sunt primi ordinis calefacientium, quæ proprie sunt anodyna, vt potè præstent propriè supradictos effectus, alia verò similitur, vt corpus nostrum, vt suppurantia: vnde sicut suppurantia varia sunt iuxta partium varietatem, cum simillima esse debeant calori partis, ita & talia anodyna, quæ magis propriè dicenda sunt anodyna per quam similitudinem: & hæc eatenus dictos effectus præstant, quatenus occultando poros, & fouendo naturalem calorem sunt in causa, vt naturalis calor fortior redditus, quod molestum est, concoquat, extenuet, ac digerat.

Anodyna impropria. Non ignoro tertium esse anodynorum genus, quod improprie anodynum dicitur, vt potè quod re vera dolorem non sedat, sed sensum partis tollit, ne, quod molestum est, sentiat, cum enim ad dolorem efficiendum non solum requiratur obiectum triste agens in sensum partem, verum etiam vt eius actio deprehendatur, ac iudicetur, tale anodynorum genus sensum partis tollens, iudicium quoque tollit, vnde manet eadem doloris causa, sed sensus defectu non percipitur. Tollit autem partem sensum stupefaciendo vehementissima refrigeratione, ideo Gal. loco citato: Anodynorum facultas alia re vera est, & est eorum, quæ primo ordine exsiccant, si in essentia tenui continentur, alia tantum dicitur, vt est eorum, quæ frigore obstupefaciunt. Et eodem inferius: Anodyna improprie, quæ scilicet dolorem sedant, soporem inducentia, temperiem sortiuntur summe diuersam iis, quæ re vera sunt anodyna, refrigerant enim corpus, & sensum eius obstupefaciunt, & si paulo liberius ebibantur, mortem afficiunt. Inquit autem Gal. si ebibantur, quoniam talia anodyna vel sensum partis dolentis tantum auferunt, vt quæ parti applicantur, vel primum sensorium, videlicet cerebrum stupefaciunt, vt quæ ebibuntur, soporem enim inducentis sunt in causa, vt cerebrum amplius non iudicet obiecti molestiam. Horum quidem anodynorum ratus est viciū, vel nullus in vulneribus, & potissimum ad partem vulneratam, vt quæ è directo opponuntur principijs vulneris sanantibus: Ebibuntur quandoque, virgente maxima necessitate, vt laborans aliquantisper recreetur, viresque reassumit, castigata tamen calefacientibus, vnde quamuis multa adint huiusmodi vi prædita, potius tamen vitium compositis, & iam fermentatis, ut ex fermentatione castigata quodammodo à contrarijs uia deleteria, minus etiam detrimenti inferant; certi enim sumus, quod doloris causam non solum relinquant, sed etiam contumaciam reddunt, dum ea minus crassiores, & immobiliores efficiunt, & ita medicamenti magis rebellem, præterquam quod etiam naturalem calorem offendunt, & ita pro certo habemus denuo redditum dolorem, & forsitan grauiorem, nisi interim dum abest dolor, causam contra doloris causam pugnetur.

Quæ respicienda, antequam ad stupefacientium usum deueniamus. Quibus de causis antequam quispian in dolore talibus stupefacientibus utatur, pro scopo sibi propo-

nens ægotantis utilitatem, diligenter perpendat, num adeo dolor urgeat, ut Medico contra causam pugnante uel anodynis insistente agatur interim de ægotantis capite, quo in casu necessarium erit quacunque uia dolorem auferre. Dico de ægotantis capite agi non solum quando ui doloris, ac perniciæ periculum est, ne uicibus labefactis æger succumbat, uerum etiam quando ui doloris periculum est, ne coniecit alius affectus, ex quo discrimen ægotantis imminet, ut ingens inflammatiō, gangræna, ac demum sphacelus. Quod si à dolore hæc pericula

non immineant, frustra est, & amethodon causam. A doloris ipretam contumaciorem reddere, & affectum in longius protrahere, neque enim crudeles nos esse oportet, neque nimis blandientes, & adulatores, vnde recte dicebat Gal. 12. Meth. 1. Vbi virium roboris fiducia est, addo nunquam contra symptomata pugnauit, vt contra potius per ea prorsus non. nunquam præsidia, quæ dolorem afferant, morbos curemus, & inferius: Duplex est Medicorum contra dolorem instantium ratio, altera, quæ delitiis cubantium subscibant, altera ex artis ratione, vnde subiungens dicebat: Efto terminus in agrotantibus quem non transibitis, qui ex arte generosè contra mortuum pugnat, vt tuto medicetur, ei verò, qui dolorem mitigat, & vires custodiat, aliter facere, vel est crudelis officium vel adulatoris. Hinc enim quoque consilium illud sapientis amplecti oportet: Ne quid nimis, habentes pro fine, quo tendamus, cubantis vtilitatem. Vbi enim qui contra doloris causam pugnat, pro scopo habet, vt tuto medicetur, hoc est per tutam viam laborantè ducat, non permittit ipsum seuitia doloris conterri, sicuti si quis dolorem mitigas, sibi proponat custodiā virium, vt, si licet, ad vsū mitigantium non trahatur, nisi à periculo viri labentium, vt eas custodiat, non ita simpliciter dolorē mitigabitur hoc est narcoticis viatur, sed solum pro viri custodia.

Narcotica
opportuna.

Vbi ergo narcotica postulat, id tamen raro contingere solet, primò quæ mitiora sunt exhibeantur, & quæ simul etiam vim habeant vitium dolorificæ causæ corrigendi, quatenus enim narcotica iudicium tollent, quatenus verò corrigentia causæ vitium, habebunt etiam aliquid fanantis, huiusmodi sunt Theriaca, & Mithridatium, absumere enim solent prauos illos habitus partem in atrocem dolorem attollentes, & prauitatem humoris corrigere, & vi narcotica somnium, vel soporem potius conciliando, iudicium, ac sensum tollere. Vt autem vi narcotica polleant, nūm eligenda sunt nimis versuta, sed mediæ ætatis, si modicum tantum stupefacientia sit auius, recentiora verò vbi magis: quo enim recentiora sunt, eo etiam sunt magis stupefacientia, quia nondum per fermentationem satis potuit castigari à calidis vis illa narcotica. Ante sextum tamen mensem à principio suæ confectionis non sunt in vsū reuocanda. Consequens ergo factum cum successu exhibere eorum alterum ad semidrachmam cum totidem sacchari rosacei, vel violacei, quòd, licet sint somnifera, habent tamen non leuem vim lætificandi. Fortiora his sunt requies Nicolai, & Philonium Romanum, ac Persicum, verum hæc nunquam indigui. Parti nequaquam apponenda narcotica censeo, cum enim iam debilis sit ob vulnus, huiusmodi medicamenta calori naturali in iniuria facile imbecillum iam redditum calorem extinguunt, atque gangrenam, & sphacelum excitant, & ideo semper ab his abhorruimus. Quamuis non desint qui oleum de papauere præbent, & cataplasmata ex mandragora, & hyosciammo, solstro, additis aliquibus insuper, quæ propriè sint anodyna, quæ vrgente maxima necessitate non essent fugienda.

Vfus anodynum.

His ergo ad partem vtendum, quæ propriè anodyna sunt, vel saltem secundum similitudinem, quibus tamen si addentur, quæ insuper non nihil fanantis habent, maxime esset ex vsu. Aliquid fanantis dico, vt vim haberent non solum partem dolentem laxandi, & rarefaciendi, nec non & extenuandi, concoquendi, ac digerendi, verum etiam remitteudi, accendendi, atque caliditatem influxi succi, si calidus, & acris fuerit, cuiusmodi est vnguentum rosaceum, oleum rosaceum completum, lumbicatum præsertim, oleum violaceum & ipsum lumbicatum, lac vel solum, vel permixtum cum dictis oleis, vel etiam albulmine, & vitello oui, huiusmodi est violaria lacte decocta, verbasicum similiter coctum, ac solia ligustri,

additis præsertim oleis prædictis. Si verò vehemens fuerit incēdium, etiam oleum de nenuphere erit optimum, & solum coctum. Verè autem anodyna sunt in primo ordine calida, vel similia calori nostro, atque tenuium partium, vt flores camemeli, & olei ex ipsiis, lini semen, oleumq. ex ipso, anetum, & oleum ex eodem; Quod si etiam vim humectandi habuerint, fortiora erunt, vt oleum oliuarum recens, & dulce, oleum amygd. dulcium, oleum lumbicorum, oleum camemeli lumbicatum, oleum vitellorum ouoru, & ipsi vitelli, flos Cassiæ, pulpa pomorum dulcium sub prunis coctum, oleum ex floribus sambuci, oleum, in quo caro vulpeculæ, vel herinacea fuerit decocta. Adeps recens anferis, gallinæ, cuniculi, humanus, uillus, butyrum recens, omentum veruicis. Præstantissimū anodynum est mica panis lacte seruata, addito oleo rosaceo lubricato, vel violaceo, & etiam oui vitello crudo. Similiter farina tritici eodē modo decocta. Item maluarum, & violariæ folia simul decocta, addita tritici farina, vel panis mica, atque oleo rosaceo, vel camemeli, aut butyro etiam. Sed ex dictis varia cataplasmata, & inunctiones preparari poterunt. Vbi causa non est adeo calida optimum est sursut tenuissimum oleo rosaceo, & sapia seruatum, atque appositum. Si tamen ex fluxione appareret non phlegmonis, sed erysipelatis initium, à cataplasmatibus, & oleosis, ac pinguius esset abstinendum, vt quæ ex igneo bilis calore inflammantur: & ex ipsiis inflammationibus magis accenditur calor in parte. Hæc quidem de ratione sedandi dolorem in vulneribus. Semper autem animaduertendum est, quod res transigi potest iis tantum, quæ contra causam pugnant, quæ ipsa anodyna dici solent, longè melius esse. Verum, ut dictum est, ob oculos habenda cubantis vtilitas, & vtilitas, ac detrimentum, quæ hinc, & inde euenire possunt perpendenda, atque inuicem comparanda. Sed ad inflammationis curationem accedamus, ex quibus etiam innotescent, quæ contra doloris causam pugnant.

CAPVT LXVI.

De inflammatione.

PER inflammationem haud intelligi volumus siccam illam inflammationem, quæ nihil aliud est, quam exustio quædam partis abque ulla materia, de qua dicebat Gal. 2. ad Glau. 9. quòd fit, quando absque vilo influente humore calor naturalis effervescent, veluti febriis membri exiens, sed humidam, quæ ex calida fluxione ortum habet, nec qualcumque, nã & omnis tumor calidus quandoque nomine inflammationis appellatur, sed de propriè dicta, quæ ex affluxu sanguinis procreatur, & eius sinceri, si fuerit legitima inflammatio, quod raro admodum contingit, posteaquam sinceri hómores rarissimi cōstintur, vt dicebat Gal. lib. di. morb. 12. vel aliis succis admixti, ex qua mixtione nothæ inflammationes oriuntur. Quod verò ex sanguinis fluxione ortum habeat inflammationem, pluribus in locis testatus est Gal. & ideo dicebat 2. ad Glau. 1. tradens ipsius generationis: Sanguine optimo, ac medioetate crassitudinem obtinente, ad particulam aliquam vniuersum fluentem, atque ob multitudinem conculcato, vehemens dolor arripit hominem, nisi membrum sensum omnino habuerit difficilem: pul usque in profundo molestus accedit, tendique omnino, ac frangi membrum apparet, & vehementem dolorem perierit. adeo vt cōburi videatur, vnde, & refrigerari desiderant, & robur per sūma viger, hac passio inflammatio nominatur. vnde & lib. de dil. morb. 12. dicebat, inflammatio est rubescens, renitens, dolorificusque tumor, vt pote quæ inflammas, quemadmodum ipse aliàs quocumque aserit: Cum sanguis copiosius in aliqua animalis parte procumbit, tunc enim maiora eius vasa protinus disten-

Anodyna
varia.

Differentia
inflammationis.

Inflammas
si quid, &
sanguis gene-
ratio.

duntur, ab his deinceps minor, mox exudat foras in ea ampla forati, quæ inter vasa sunt sic, vt etiam omnia, quæ in circumpuncta carne habentur, loca occupet, atque hæc est phlegmones affectio. Et ideo 12. Meth. 3. Omnis phlegmone ex sanguinis fluxu confistit copiosioris, quam sit partem ex vfu. Quod etiam diffusè satis offendit lib. de tumorib. præternat. cap. 2.

*Quomodo
& quare
vuln-
eribus su-
perueniat
inflama-
tio.*

Superuenit ergo vulneribus inflammatio, quando congrua pressio per inibenda fluxione non administratur, aut fluxionis causæ ad eodè validæ sunt, vt administrata est methodo licet prædicta pernent, vt prius quam sufficiencia administrantur, faciant, vt fluxione pars laboret. Non est, quod in recensendis inflammationibus, quæ vulneribus superueniunt, causis laborem, cum nullæ aliæ sint, quam eæ, quas fluxionis esse causas superius traditum est, si de antecedentibus inflammatiōis causis loquamur. Coniuncta verò ipsius causa est sanguis, vel sincerus, vel aliis succis permixtus, vt dictum est.

*Differ-
entia infla-
mationis.*

Inflammationis differentia, & ex magnitudine ipsius desumuntur, namque alia magna est, alia parua, & ex affecta parte, alia namque est in parte externa, vt in oculo, femore, brachio &c. alia in interna: & quæ in externa est parte, aut summa tantum partis occupat, aut vna etiam penitiores ipsius partes, aut etiam ipsas solas, vt ob id latens inflammatio dici possit. Præterea & ex coniuncta causa, quæ si fuerit sincerus sanguis constituit veram, & exquisitam inflammationem, à Grecis phlegmonis nomine appellatam. Si verò aliis succis permixtus notiam, quæ vario modo denominatur pro varietate succi sanguini permixti, si enim is fuerit bilis, dicitur inflammatio erysipelatosa, vt phlegmon erysipelatodes, si pituita, phlegmon oedematodes, si atra bilis, phlegmon scirrhotodes. At si omnes hi succi commisceantur, modò dominetur sanguis, affectus quidem est inflammatio notha, verum peculiarem nomenclationem non habet. Tandem ex qualitate, vt more inflammationis oriuntur quædam inflammationis differentia, alia si quidem est benigna, alia mali moris.

*Signa in-
flammati-
onis.*

Superuenit vulnere inflammationem significant tumor cum dolore, tensione, quæ & ab ipso egrotante animaduertiuntur, rubore, calore, & pulsu, si in partibus externis suborta fuerit inflammatio, neque in penitioribus delitescat. At si in partibus internis acciderit, quandoque quidem tumor, ac tensio sensu ipso percipi potest, tactu videlicet, vt quando partibus accidit, quæ ossibus non teguntur, vt ventriculo, hepatis, licni, vtero, intestinis, & huiusmodi, immo & quandoque pars è regione posita in tumorem elata conspicitur, & aliquando etiam sensum latet tumor, vt quando inflammatio partibus accidit, quæ ossibus teguntur, vt pulmōni, pericardio, cerebro, & eius inuolueris minimè detectis. Dolor etiam accedit non levis, si pars fuerit exquisito sensu prædicta, vnde maximus adest dolor in ventriculi, intestinorum, vterique, septi transversii, atque membranarum cerebri inflammatione. At quando inflammatio aut lecur, aut lienem, aut pulmonem corripit, dolor effatu dignus haud percipitur, posteaquam viscera hæc paucò sensu sunt prædita, grauiorem tamen in ea regione sentiunt egrotantes. Quamuis autem multis signis destituantur inflammationes interiorum partium, quibus externas partes esse inflammas cognoscimus, præter dicta tamen sunt & alia, quæ euident inflammationem partibus internis superuenisse demonstrent. Sunt autem hæc febris, & propria partium affectarum symptomata. Omni quidem effatu dignæ inflammationi etiam in partibus externis existit accedit febris, & ea continua, atamen quæ succedit inflammationi internarum partium longe prauior est, & æpius acuta. Et, si pars inflammatione affecta fuerit membranosa, durities, aut etiam ferri-

nitas in pulsu percipitur maior, aut minor pro maiori, aut minori membranarum læsione. Propria etiam partium symptomata id ostendunt, nam inflammationem cerebri, atque membranarum delirium, & illud continuum comitatur, pulmōnis verò respirationis difficultas, tussis, & rubor ille maxillarum, diaphragmatis ingens respirationis difficultas, atque delirium, & sic dereliquis, non enim animus est signa inflammationis omnium inter narum partium hic recensere, satis est inuicem, reliqua à propriis capitibus sunt petenda. Si inflammatio fuerit oedematosa, aut erysipelatosa, aut scirrhi particeps, declarant horum tumorum notæ, quæ cum notis inflammationis confunduntur. Benignam inflammationem ostendunt mollities ipsius. Vnde Hip. 5. Aph. 67. Molles boni, leuitas symptomatum, & omnino facilis tolerantia, nec non & boni puris generatio, contraria verò mali moris inflammationem significant, & in corpore plethorico, & valde cacochymo malignam inflammationem vereri oportet, habent enim validas corruptionis causas, & in illis facile suffocatur innatus calor, in his verò ob penuriam bonorum succorum exiguis existens non minus promptè suffocatur, aut corrumpitur.

Quid verò de vulnerato, si parti superuenierit inflammatio, sit prælegendum, inflammationis magnitudo, & quæ litas, nec non & natura affectæ partis palam facient, si enim affecta fuerit pars carnosissima, nisi maxima fuerit inflammatio, aut maligna, quæ idem possit perspirationem partem tollere, & ita calorem naturalem suffocare, aut corrumpere, & gangrænam, aut phacelum inuehere, interitum non minatur, quamuis curationem remoretur: at in parte nervosa, nisi summa tantum atigerit, consilium facili negotio inuehit. Quare in externis partibus non est periculosa inflammatio, nisi quia aut corruptionem partis affert, aut consulsionem concitat. Vnde quando inflammatio non est ad eodè tensa, sed mollis potius, quoniam non ad eodè inculcatur succi, vt possint perspirationem partem notabiliter lædere, & magis obsequantur nature, atque in eius sunt potestate, haud mala est huiusmodi inflammatio, sicuti quando nimis dura est, ac tensa, atque renitens, in qua magis inculcatur succi, & magis rebelles sunt nature. Quæ ratione dicebat Hippocrat. 5. Aph. 67. Molles boni, crudi verò, mali. Et Galen. in com. eiusdem Aph. Neque enim fieri potest, vt sit tumor renitens, bene concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes. Semper autem mala est inflammatio, quæ penitiores partes occupat, quando enim humor influens ad externas partes fertur, relicti quæ magis sunt intima signum est illum à natura regulari. Vnde ad ignobiliores partes pulsus non multum potest negotii facessere: at quando in penitioribus partibus detinetur, est naturæ rebellis, & in partibus nemosis deicent consulsiones accersit. Et idem dicebat Hippocrates 5. Aph. 62. Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Non enim ibi vult Hippocrates absolutè bonum esse vulneribus prauis superuenire inflammationem; nunquam laudaret Hippocrates complicationem grauis affectus cum alio prauo affectu. Semper inflammatio vulneribus superueniens curationi; vulnere officiet, vt quæ partem temperamentum oblat; sed supponit Hippocrates fluxionem materię ad vulneratam partem, quæ tamen in penitioribus partibus detenta partem in tumorem conspiciunt non eleuat; sed potius nervosas partes distendens consulsionem facit, & propterea dicebat Hippocrates: Si tumor non appareat, quasi dicit, si tumor quidem adsit, seu tumoris causa, verum non appareat, malum: non absolutè inquit, si tumor non superueniat, idcirco 5. Aph. 63. eadem ratione dicebat:

*Explicatio
62.
Aph. 5. se-
ctionis.*

Quibus tumores in viceribus apparent; Ecce quomodo supponit tumores causam, sed latentem, non conuelluntur maxime, neque infanti. Internis partibus superueniens inflammatio semper est mala, & lethalis, potissimum autem in ventriculo; hepate, vtero, & renibus. Pulmoni adueniens, vel interficiat, vel in vltus terminatur, quod curationem postea non suscipit. Septo transuerso adueniens interficitur sicuti & quae cerebrum contripit, & ut plurimum etiam, quae membranas cerebri ambiens.

Supponendo igitur ex influxu sanguinis fieri inflammationem, siceri quidem, si exquisita sit inflammatio, mixti vero cum aliis succis, si notha fuerit, siquidem adhuc in generatione fuerit, id, quod factum est, auferendum, quod vero nondum factum est, prohibendum ne fiat. Vnde Galen. 2. ad Glauc. 2. Phlegmone, quae est in generatione duplex est, nam, quod genitum est curari oportet, quod futurum prohiberi. Futurum ergo ne fiat prohibebitur caprosus ratione, qua superius ostensum est fluxiones averti, ijs videlicet consulendo, quae attractionis sunt in causa, si aduerint, vt dolor, & calor, & motum sanguinis aliud conuertendo, & coercendo. Ei vero, quod factum est, consulitur, si fluxus sanguinis a parte euacuetur. Vnde Gale. 2. ad Glauc. 2. Curationis indicatio in phlegmone est euacuatio redundantis in parte phlegmone obiecta sanguinis. Quod ergo sanguis in parte continetur, vel infarctum in parte est, vel non, vel partim sic, partim non; si infarctum non sit, neque admodum sit crassum, repellere ab ipsa oportebit, nisi multum fuerit, quod retrocedat, si enim pars euacuabitur. Vnde Gal. 13. Meth. 8. Quod, quicquid in laborante membro continetur, in proximas partes repellit, hoc phlegmonis iam genitae medela est. Et eodem: Vacuatur quod impletum est, non modo medicamentis ijs, quae digerunt, sed etiam quae adstringunt, & refrigerant; magisque ad incipientes phlegmonas frigidis, adstringentibusque, quam ijs, quae digerunt, vtendum: atque etiam magis ubi crassum, quod influit, non est. Animaduertendum tamen, quae adstringunt, cauenda esse, si dolor ob tensionem vtigeat, vt pote contrahentia partem, immo anodyna sint oportet, quae refrigerant. Vnde Gal. 2. ad Glauc. 4. Si cum magno dolore fluxus incidat, anodynis vtendum est ad frigidum vergentibus, immo semper doloris habenda est ratio. Anodynis refrigerantibus admixtis saepe incrementum inflammationis prohibetur, immo curatio inflammationis absoluitur. Haec quidem repellentia si quatenus refrigerantia conficiantur, alicui indicationi satisfaciunt in phlegmone iam genita, cum duplici ratione a statu naturali exeat particula phlegmone obiecta, & quatenus repleta, & quatenus calidior, vnde & vt repellentia, & vt refrigerantia etiam, non solum quod factum est, curant, verum etiam, quod futurum est, inhibent, repellendo videlicet, quod influit, & caliditatem, quae fluxionem attrahit, tum per se, tum dolorem excitans, temperando. Vnde Gal. 13. Meth. 8. Quantum refrigerantis phlegmone, seu calido morbo conuenit, tantum & incrementum eius inhibere aptum est, idem pariem gratiam praestat, & cum repercutit id, quod influit. Quod etiam ad adstringentia attinet, sciendum est in progressu ab ijs, quae fortiora sunt, cauendum esse, tum quia dolorem inferunt, partem tendentia, tum etiam quia possunt affectum seirrhosum efficere.

Vbi vero sanguis est multus, & valde impactus in parte, vt in augmento phlegmonis contingit, sed in statu magis, tunc huius gratia frustra adhiberentur repercutientia, hisce enim non credit materia impacta, sed ad digerentia deueniendum. Cedit enim materia repercutientibus in principio, quia pauca est, non crassa valde, neque impacta, & virtus etiam membri fortior est, vnde ope repercutientium, quae

A robur parti induunt, atque quod in ipsa est, exprimunt, tum a parte expellunt quod fluxum est, tum exprimunt. Vnde Gal. 13. Meth. 16. Repercutientibus cedit materia in principio, quia paucum est, quod affluit, tum magna ex parte non ita crassum, tum partis ipsius, quae recipit, virtus nonnunquam valentior, vt pote nondum lassata, tum, quod in afflicta continetur parte, nondum violenter impactum; at non in vigore, quia iam phlegmone consistit, tum multus in ea continetur sanguis, sique crassior subinde, ac vehementer impactus, tum virtus membri iam debiliore est, quam alioqui valentem requirimus, scilicet superuacua a se propellat, quandoquidem haud satis potens est adstringentium vis, quae sola totum efficiat, quippe potest haec cogendis, ac confringendis, ac veltur defendendis, ac exprimensis corporibus, quae tenuiora sunt ad circumpositas partes expellere: ceterum, nisi etiam laborantis particula virtus aliquid auxilietur, nihil adeo magnum efficit. In augmento igitur digerere oportet, sed magis etiam in vigore, quoniam & maior est sanguinis quantitas, quae partem obidet, & magis etiam impactus est. Verum quidem est quod vique ad vigorem nunquam repercutientibus parietis ratione eius, quod assidue influit, semper enim vique ad vigorem fumens est, indicatio & ab eo, quod iam influit, & ab eo, quod influit, quamuis in augmento etiam magis repellamus, quam in vigore, in declinatione vero sola digestionis incumbendum, in vigore quidem vim repellentibus mixtis cum digerentibus, non quidem, quia adhuc materia influit, in vigore enim cessauit fluxus, loquimur de vigore tumoris, non fluxionis, sed propter digerentia, quae cum calida sint rursus possunt fluxionem concitare, vnde Gal. 5. simp. 10. In principio in inflammationem, quae refrigerant, & adstringunt, per incrementum vero tepida, & medicriter confringenda. At in vigorem quaeque tum moderate calefacere, laxareque, per declinationes vero, quae tum calefacere, tum valenter discutere valeant. Et 1. de comp. med. per gen. 4. Cum in vigorem phlegmonis tumor peruenit, pares inuicem ait concunire posse potestates repellendi, ac digerendi, cum prius dixisset in principiis vim repulsiorem validiorem esse oportere, in augmento vero hanc nonnihil imminuendam, & augenda m digerentem.

Et Atic. quarta quart. tract. 1. cap. 3. Et incipe cum repercutiuis, deinde appone augmento cum intromissione mollificatiuorum, & humectantium cum repercutiuis, & quantum procedit in augmento, procedas in actione mollificatiuorum paulatim, & apud finem, & statum, & vltimatum tensionis fac vincere mollificantiā, & fac ea pura.

Non solum autem repellentibus, atque digerentibus vacuatur redundans sanguis in phlegmone affecta particula contentus, sed & alijs auxilijs, quorum alia sensibilibus per ipsam partem affectam euacuant, cuiusmodi est scarificatio alia vero etiam sensibilibus euacuant, vt per proximas partes, vt est veng scdio deriuatoria alia vero insensibilibus euacuant partem affectam, praeterquam quod materiam digerant, & sunt ea, quae faciunt, vt integra, & sana partes attrahant ad se materiam in parte affecta contentam, cuiusmodi sunt reuulsoria praesidia abique euacuatione sensibili. Verum non eademmet materiae omnia haec praesidia conueniunt, sed impacta in parte digerentia magis sunt opportuna, nec non & scarificationes, repellentibus enim non credit impacta materia, neque ad venas potest retrocedere, reliqua autem auxilia materiae, quae nondum impacta est, concuniant, quamuis & scarificationibus, & digerentibus etiam possit euacuari; cum enim adhuc in venis continetur, ut ad proximas retrocedere potest, & ab his etiam ad remotiores, & ita repellit, & ad infignes partes attrahi haud difficili negotio potest. Haec

De curatione inflammationis. Indicationes.

Quando repellentia, & quando digerentia conueniunt.

Alia praesidia euacuantia partem.

Repellentibus non credit materia contineri.

omnia vacuanda praesidia recensuit Gal. 13. Meth. 9. his verbis: Quoniam igitur momentum omne curationis laborantis phlegmone partis in redundantis in ipsa sanguinis vacuatione consistit, vacuatio autem hoc genus affectuum excogitata est duplex, aut traslato ad alias partes, qui in agra continebatur, sanguine, aut foris a corpore expulso, satius profecto est vtraque vti, observantibus diligenter, ne qua ex accidenti lesio sequatur. Ergo cum gemina sit dictarum evacuationum vtraque, quadruplex in vniuersum oritur vacuandum, aut xiliorum genus. Translationis enim sanguinis ad alias partes alterum sanguinem abigit. Alterum, cum ea, quae integræ sunt, ad se trahunt. Eius autem, quæ extra educit, alterum sensibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili perficitur. Atque id, quod sensibili effluxu petagitur, alias per ipsam fit partem, in qua phlegmone residet, alias per ea, quæ vnâ cum hac aperiuntur. Neque existimandus est Gal. voluisse omnia hæc praesidia cuiuslibet materiei posse adaptari, cū aliâ docuerit, neque repellentibus cedere materiam impactâ, neque omnino aliud posse transferri, sed cū allata limitatione intelligenda est eius sententia.

Si verò inflammatio signum suppurationis præbuerit, tunc adiuvanda erit suppurationi aliquo cataplasmate suppurante circumfinitis partibus apposito. Vnde Gal. 2. ad Glau. 2. Quod si pus in particula se offendet cataplasmata offerre oportet semel, aut bis; sed hoc iam nimis excedit limites nostri instituti, hoc vnus admoneo, si materia suppurata per vlnus exurgitur, alioqui enim digerentibus non cedens, eôgrua sectione esse educenda, quod quidem ex copiosiori per vlnus puris exitu cognoscitur, deligatur expressiva opus esse, & splenis, vel spongii, quibus melius fiat expressio, appositis ad radicem abiculis, & suppuratis partes, & incipienda deligatio à parte sana, ducendoque ad vlnus; non tamen hoc fit, priusquam mollita, & sedata fuerit inflammatio. Vnde Hip. lib. de vicer. Quæcunque verò ex casu, aut alio quopiam modo dissecantur, & contunduntur, & intumescunt pus, vt vicinæ circumcirca partes suppurate ita de tumoribus per vlnus egerant, in talibus quicquid cataplasmate opus habere visum fuerit, non super ipsum vlnus cataplasmaponere oportet, sed super circumfinitas partes, quo pus deiciat, & indurata molliantur. Postquam autem mollita fuerint, & inflammatio sedata, spongii super ea, quæ abiecerint deligatis, compescito, initio à parte sana facta atque ita procedendo.

Sed tempus est, vt ea proponamus, quibus tū repellere, tū digerere, seu digerere liceat, de repellentibus tamen superius egimus, de inhibenda fluxione petraçantes. Quibus addere licet emplastrum. Aut ex granatis vino adstringente decoctis, quod optimum est, si præ teritum rosaceum permisceatur. Item emplastrum ex foliis portulacæ, & plantaginis vino adstringente, vel poica, vel etiam lacte dolens ratione decoctis, additis pulueribus rosarum, solanorum, corticum granatorum, sumach, rosaceo, atque hordeacea farina, item emplastrum ex lactuca, lenticula palustri, solano, bilito, semperuiuo maiori, lacte decoctis, addito puluere rosarum rubearum, & soliorum, & baccaurum myrtili, & sensumach, nec non & oleo rosaceo, vel violaceo, ac fusc, quantitate saripæ hordeaceæ. Item emplastrum ex semperuiuo, & corticibus malorum puniceorum in vino decoctis, & sumach, & farina hordei compositum, quod à Gal. proponitur 2. ad Glau. c. 2. Emplastrum quoque diachalciticos, diapalma vulgo appellatur, quod tamen vlnum austerius, etate medium, substantia non crassum, sed quam maxime fieri potest, liciudum, vt sit tenuiorum partium, receperit, vt monet Gal. 1. de comp. med. per gen. 4. Vt autem vinum ab emplastro recipiatur, liquefacto medicamine, vinum infun-

dit, dicebat Gal. ibidem, manibus conterens, dum excipitur, tempereturque nec humidum fluctuet, quod non contulo, & emollitum pharmaco mixtum sit. Valer etiam idem pharmacum, vt ibidem testatur Gal. si rosaceo liquetur, præteritum opmachino, vel myrthino oleo, aut si receperit (succum hyoscyami, aut mandragoræ, aut solani, aut lactuca, vel lenticulæ palustris, Sæpiissime autem vlnus sum felicissimo cum successu vnguento, & cerato albo. Iterum tamen moneo, quando viget dolor, si vlnum esse, quæ repellendū, quod insit, sine dolore vim habeant, & propterea si ob tensionem dolor vigeat, quæ nimis adstringunt, sunt fugienda, vt quæ partem tendendo, aique cogendo maiorem dolorem concitent. Vnde Hal. 1. de comp. med. per gen. 4. Nam tales affectus, de reumaticis morbis loquebatur, ne quidem ferunt nimis adstringentium impositionem, vt à quibus dolore, ac tensione molestentur, & 2. ad Glau. 2. Quæ enim vehementer intendent, atque idcirco dolorem afferunt, plus obstant, quam exsiccant profunt: quare quæ repellendū gratia adhibentur, vrgente dolore non solum refrigerantia sunt oportet, vt superius ex Gal. dicebamus, sed etiam anodyna.

Quæ verò digerere impactum iam sanguinem valent, omnia calida sunt, & tenuiorum partium, talia enim sanguinem attenuant, & in vaporem vertunt, atque eum rarefaciunt, vt dissiliat is vapor facile possit. Non eadem autem caliditas cuiuslibet digerendæ materiei est conueniens, & in qualibet parte, & in quolibet corpore, nam materia calida, ac tenuis, & in superficie corporis existens, & in parte rara, & rari, ac mollis habitus corpore, moderate calidis discutitur, at frigida, & in profundo corporis, existens, & cute densiori obiecta, & in densi, ac duri habitus corpore calidiora requirit, ac etiam, quæ exsiccant vim habeant, vt penitus possint materiam contentam absorbere, tum siccitate, vt dicebat Gal. 5. de simp. med. fac. c. 4. materiam ebibendo, tum caliditate totam alterantia partem. Et propterea Gal. 9. de simp. med. fac. cap. de paronychia, huiusmodi fluctuante esse ex tercio ordine calefacientium, & exsiccantium cum partium tenuitate, quæ tamen in crassa materia ableganda sunt, vt quæ, quod subtile est digerant, crassum verò ad lapidum duriorem conuertant. Et propterea Gal. 5. de simp. med. fac. cap. 8. in in induratis affectibus à crasso, & lento humore congelato satis esse dicebat, si sint secundi, aut tertii ordinis excalefacientium, primi exsiccantium. Hinc Gal. digerentium medicamentorum duo genera constituit, quorum primum leuiora continet, quæ areotica vocat, & sunt moderate calida, partium, aut nihil sicca, vel etiam non nihil humida, ac præterea tenui partium, quæ materiei tenui discutienda sunt apta, non in profundo posita, neque dura, ac densa cute obiecta, cuiusmodi sunt flores camamelæ, ac meliloti, anethum, sænægrecum, semen lini, crotos, althea, farina hordei, orobi, lupinorum, fursur, vinum dulce, aut subdulce, fapa, oleum camamelinum anethinum, semen lini, liliorum alborum, cheirinum, & huiusmodi; talia enim præter quam quod materiam attenuant, cutim etiam laxant, ac rarefaciunt, vt promptissime perficiatur digestio. Alterum verò genus fortiora continet, quæ diaphoretica appellat, & efficaciter calefaciunt, atque exsiccant cum tenuitate partium, vt est oleum rutaceum, laurinum, de terrebintina, hypericinum, balsamum arctaceum, ammoniacum, bdellium, galbanum, opopanaxum, sulphur, oleum vetus, medullæ veteres, & adipēs, præteritum calidorum animantium, & huiusmodi: igitur summis partibus inflammatione affectis, leuiora sufficient, materia enim non est in profundo corporis, ac præterea calida est, nec crassa valde, vt leuioribus discutui valeat. Sed & ea ratione his vti

Fugienda
nimis ad-
stringentia.

Digerentia
qualia.

Digerentia
leuiora.

Digerentia
fortiora.

Si inflama-
tio sup-
puret, quid
agendum.

Repellen-
tia.

debemus, quod, quæ calidiora sunt, acrimonia non vacat, & propterea dolorem inferunt, & rursus phlegmonem concitant, digerere enim ita per hilitum debemus, dicebat Gal. 5. de simpl. med. fac. c. 12. ut morus abfit, vnde Gal. lib. Art. med. c. 95. Maxime verò euacuabis, si in spatiis intermediis aliquid contineri coniectura affeceris, & scarificationum auxilio, & medicaminum, quæ vim habeant dispergendi.

Sed quoniam omnia discutientia vites calidas habent, eius verò temperaturæ effectus est mordere, quando caliditatis modum excesscrit, cauenda ex eis sunt vehementissime calida, ac tum præsertim, cum patiens locus in superficie fuerit, neque enim paucus excipietur dolor, si præter proprium affectum insuper mordeatur, omnique præterea dolor fluxiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in his sensum doloris non inuehit, atque eo amplius omni dolore vacat, si humidum exiterit. Et quidem quicquid per summam hæret, potens est id medicamen dispergere, quod etiam validas non habuerit ad dispergendum vires. In leuioribus igitur affectibus sæpe sufficit inunctio ex oleo camæmelino, liliorum alborum, atque anethino permixta idonea repellentium quantitate. Quod si hæc non sufficiant, parati fomenta poterunt, puta ex vino dulci in quo bullierint flores camæmeli, melilori, rosarum rubearum, anethum, fœnugracum, & huiusmodi, vel cataplasma, aut emplastrum ex fapa, vel vino dulci, & fursure, addito oleo camæmelino, vel anethino, & repellentibus. Aliud etiam parati poterit ex granatis dulcibus vino dulci decoctis, addito aliquo ex dictis oleis, & hordeacea farina. Item aliud ex farina hordei, orobi, lupinorum, & oxymelte, addito aliquo ex dictis oleis. Frequentissime autem vtor, & scilicet cum successu emplastro confecto ex floribus camæmeli, melilori, nec non & anetho, & fœnugraci, & eius seminibus, & lini seminibus ex vino, vel aqua decoctis, prout magis, aut minus digerere vultero, & lacte etiam, si dolor vrgeat, & quando cupio, vt & aliud repellentis habeat, addo flores rosarum rubearum, plantaginis folia, & huiusmodi, vinumque adstringens accipio. his adiungo oleum camæmelinum, anethinum, liliorum alborum, & repulsionis gratia rosaceum, & myrrhinum. Denum cum hordeacea farina emplastrum conficio, cui vis inest digerendi, atque repellendi, & insuper dolorem sedandi, scilicet etiam cum successu sæpe vltus sum cataplasmate ex hordeacea farina, floribus camæmeli, & posca aquola, addito rosaceo, & violaceo oleo. At inflammatis, quæ in profundo sunt, partibus, fortiora discutientia conuenient, à quibus dolorem haud timemus, eo quod summæ partes sint sanæ, sicuti & quando nimis densa cuncta materia tegitur, & omnino pars densa, ac dura est affecta, non enim fatiscere considerare, quanta fit medicamenti vis, atque efficacia, & eam ad digerendam materiam conferre, sed insuper necessarium est pendere, quantà futura sit vis medicamenti, ubi ad partem affectam peruenierit, in itinere enim vis eius exoluitur. Vnde Gal. 13. Meth. 19. Ex laborante etiam loco didicimus, quod quæ in summo corporis phlegmone laborant, ea propriis phlegmone remediis curantur, quæ in alto sunt corpore, si cum his aliquod acrium medicamentorum sit in mixtura, & resoluatur enim eorum vires, dum altè descendunt. Quod etiam diffusius tradidit 2. ad Glau. 2. Et 13. Meth. 5. Et alii in locis. Calor quoque difficilior in partem duram, ac densam sese insinuat, quam in raram, & mollem, & propterea fortiora conuenient affecta parte dura, ac densa, quam rata, & molli, & eo magis, si in profundo exiterint. Vnde Galenus lib. Art. med. capitulo nono: Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò, quod euacuari oporteat,

A in penitioribus partibus fuerit, intendendus, atque augendus dispergentis medicaminis calor, cum dubitandum sit, ne priusquam profundas atigerit partes, interim vires amittat. Neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidiorum pariter, & acrium medicaminum vltum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundæ, quæ egent. Et paulo inferius: Affectæ pattes, in quibus fluxionis superfluitas retinetur, nonnullæ quidem igitur raræ, & laxæ, & molles natura existunt, nonnullæ autem densæ, ac pressæ, ac duræ. Priores igitur facile euacuantur, reliquæ autem acrioribus enacuabuntur, ac præterea tenuiores partes habentibus indigent, atque etiam magis, quâto profundiorum situm habuerint. Illud autem animaduertendum est, cum summis partibus laborantibus applicari debeant medicamenta, quæ dolorem non inferant, quidam cataplasmatas, aut emplastris vti proponimus, non solum non esse applicanda dura, verum nec talia, quæ ex calore partis exsiccata possint dura euadere; talia enim partem expectant, comprimunt, atque contrahunt, & sic dolorifica existentiâ, vt dicebat Gal. 13. Meth. 5. rursus phlegmonem in agra parte excitant.

Si verò pars inflammatione obiecta fuerit aliqua ex præcipuis, quarum opere, vel etiam virtute alia: partes indigent, cuiusmodi sunt hepar, lien, ventriculus, ne à resoluendis vires eorum exoluantur, quæ consistit etiam in compage, & firmitate solis, quæ substantiæ, atque spiritibus, adstringentiæ erunt adfiscenda, quæ substantiam solidam firmant, ac teneant, & spirituum dissipationem prohibeant. Sed, quoniam talia sibi ipsis viam præcludunt, vt penetrare valeant, aliqua tenuium partium, cuiusmodi sunt aromata, erunt permiscenda, nisi ipsa aromata fuerint, cum enim talia subtilium sint partium, vim adstringentem ad partem ducunt; sicuti & à valde refrigerantibus cauendum est, dum in repetitione incumbimus, vt quæ natium calorem extinguunt, immo & ab actu refrigerantibus, quod quidem prius docuerat Gal. 2. ad Glau. 2. clariusque lib. Art. med. 95. sumus exemplum à ictericis phlegmone his verbis: Sed præter suprascriptas alia est indicatio ab hepate ipso, veluti à venarum principio, nam cum non tantum seipsum regere natura aptum sit, vt pleræque animalis partes, sed venis præter virtutem largitur, periculum imminet, ne si eius vigor madefacientibus, ac relaxantibus cataplasmatibus fuerit resolutus, & ipsum primum ad sui opus, atque omnes subinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adstringentibus medicaminibus miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua alia subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum adstringens medicamen vnum potius ex aromatum genere fuerit: nam si duas habuerit naturas infitas qualitates, ac potestates, valentius operabitur. Valde refrigerantia timuit Gale. 2. ad Glau. 2. actu refrigerantia 13. Meth. 12. Partibus ignobilibus, vt quæ circa articulos sunt, actu refrigerantia possunt applicari. At si iecur phlegmone laborare cepit, actu frigida non sunt applicanda, quæcumque ea sint. Aliud etiam nobis obseruandum est in electione medicamentorum, quibus vitamur, tum ad repellendum, tum ad discutendum in inflammatione, & illud natura partis suadet, quæ enim ex partibus quedâ sint, quæ acutissimi sunt sensus, in his curare oportet, quæ acria sunt, non simpliciter tantum, sed in respectu ad eas partes, & omnino mordere possunt. Vnde vt in inflammatione oculorum, non quæcumque; admittimus repellentia, sed mordacitate carentia, vt lac, aqua rosacea,

Ita inflammacione partis præcipue adstringentia permiscenda sunt cû digerentibus.

albumen oui, sicut album sine opio. Similiter neque re-
solutum, sed citra mordacitatem, ut est sennu-
cum, alba, flores camamelij, anethum, nec etiam
quacumque forma; pulueres enim, nisi fuerint te-
nuissimi, asperitate dolores concitant, sed parato ex
eis, exempli gratia, decocto sub forma fomenti. Pater
ergo & a partis substantia, vt animaduertit Gal. lib.
Art. med. cap. 99. & 2. ad Glau. 2. Et 13. Meth. 11. &
12. & a positu, ac dignitate partis sumendam esse in-
dicationem in topi corum auxiliorum electione. Ve-
rum & partis conformatio, vt ibidem suadet Galen.
quomodo deriuandus sit humor in inflammata parte
contentus, nos docet, ex ea enim cognoscimus, par-
tes hepatis conuexas per vrinam magis euacuari,
concauas vero per alium. Et renes per vrinam, vte-
rum per venae sectionem in maleolo, aut talo, &
menstruas cerebrum per venam in fronte sectam, aut
hirudines post aures affixas, item per palatum, au-
res, & nates, & sic de reliquis. Scarificationes, quas
etiam superius proposuimus tanquam remedium ad
euacuandum sanguinem in particula phlegmone ob-
fessa contentum, palam est, in partibus exterioribus
solummodo locum habere posse. Nostris tamen tem-
poribus ferè exoleuerunt, neque enim, nisi quando
inflammatio gangrenam minatur, his vt conuenci-
mus. Si cui tamen placuerit iis vt Gal. auctoritate
sectus; eas enim citatis iam locis proponit, & ratione
ipso ductus, animaduertat eas non conuenire, adhuc
perseuerante fluxione, nisi subfusta sit fluxionis ma-
teria; plus enim efficit id quod attraheretur ad partem,
quam quod euacuaretur. Vnde Gal. 2. ad Glau. 2. Sic
& aliud quodlibet membrum patiens scarificamus, si
non amplius humores insulant (tunc enim magis hu-
mores irritaueris, ac malum duplicaueris) sed quan-
do iam totum corpus expurgatum fuerit, neque iam
aliquid insulit, aliquid vero, quod pridem fluxerat, in
membro continetur. Et 13. Meth. 5. Vbi distenta ve-
hementer glandulae sunt, vel alia denique particula
inflammata, cogimur toto corpore prius euacuato,
ipsum scarificare. Scarificationes vero neque valde
profundae esse debent, neque nimis superficiales, sed
mediocres. Si inflammatio fuerit erysipelatis parti-
ceps, magis refrigerandum, quam si simplex esset in-
flammatio; in erysipellate enim, vt dicebat Gal. 13.
Meth. 8. refrigerationis indicatio vacationis indica-
tionem superat, cum in phlegmone res è conuerso se
habeat. Vnde & 14. Meth. 7. Erysipelas amplius rem-
frigerationem expostulat quam inflammationem. In oede-
matosa vero inflammatione è conuerso minus refrige-
randum, quam in phlegmone propter materiae frigi-
ditatem. At in scitibola non solum minus refrige-
randum, verum etiam emollitioni fudere oportebit.
Quæ victus ratio fit seruanda, parte vulnerata in-
flammatione obfessa, ex iis est manifestum, quæ su-
perius dicta sunt generatim de victus institutione in
vulneratis. Quæ spectant ad partium inflammatio-
nem, in particulariori tractatione prosequemur, vbi
materias medicas cuiuslibet parti congruentes recen-
sbimus.

CAPVT LXVII.

De sorditie, ac putredine, & corruptione in
vulneribus.

Nonnunquam euenit, vt in vulneribus puris il-
lius laudabilis vice generetur copiosa sordes;
crassæ adeo, & viciæ, vt difficulter à parietibus vul-
neris amoueri possint, in quas etiam sordes interdum
ab eunt catnose ipsæ partes. Aliquando putre-
lenta materia variè consistente, & prauis coloris in
multa copia ab ipsis vulneribus profluit, vt & caro
ipsa, & molliores omnes partes colliquari videantur,

& in graueolentam putredinem secedere. Sæpe etiam
caro ipsa flaccida, & mollis, immò crustulosa, cadaue-
rosa, & putrescens visitur, à qua prauis, & foetidis va-
poribus eleuantur, via profecto ad phacelam; his enim si
viterius malum progrediatur, sublequitur.

Quod vulnera sunt talia, in causa est, aut corporis
plenitudo, aut cacochymia insignis, aut aeris prauitas,
aut vulnerata partis intemperies, vel plura ex his.
In sanguinis enim plenitudine dum maior trans-
mittitur sanguinis copia ad vulneratam partem,
quam ab ea confici alio modo possit, calor natius
partis opprimitur, vt ab ipso regi nequaquam possit
tanta sanguinis quantitas, quare non potest non pu-
trescere, cum præsertim ab eo via obstruantur, &
modo in saniem virulentam abire, modo etiam cal-
orem ex parte suffocando impedita transpiratione
esse in causa, vt ipsa partis substantia corrumpatur,
& cadauerosa fiat. In cacochymia vero insigni par-
tim languet calor naturalis ob penuriam boni succi
quo fit, ut quantitate sit paucus, partem etiam à pra-
uorum succorum copia opprimitur, unde cum non
desit excrementorum materia, multa necessarii ge-
nerantur, & ea putrida, ac virulenta ob agentis, ac
materie uitium, & pereunte ipso partis calore, ipsa
quoque partis substantia corrumpitur. In aeris prauitate
que, quor mala sanis etiam corporis partibus adue-
niant nemo ignorat. Quid ergo existimandum est
posse accidere parti vulnerate ab aere prauo, iniqui-
tate & putrido? Profecto tangens partes proprio
& naturali tegumento destituta, natium partis ca-
lorem corrumpit, & eas putrefecere coegit, sed & hu-
mores corrumpit, & spiritus inficit. Hinc videmus
in malis aeris constitutionibus, & in pestilentis pu-
rissimum aere ex minimis vulneribus corruptio-
nes maximas contingere, & ægros celerrimè in-
terire.

Ob intemperiem vero partis languet eiusdem
natius calor, accedente itaque vulneri maior redditur
imbecillitas partis, ut ob id ad ipsam omnia vi-
superuacua promptè transmittantur, quæ ipsius pot-
entiam magis deiciunt. Aeris quidem uitium morbi
populariter grassantes, iidemque lethales offendunt.
Plenitudinem vero, & cacochymiam propria signa
ostendunt quæ modo recensere esset ab re. Intem-
peries partis, si considerabitur, quomodo constitutum
esset corpus antequam vultus infligeretur, haud fa-
cili negotio innotebit.

Quando hæc vulneribus superueniunt, rimendum
est egrotanti, putredo enim facillè serpit, & pars emo-
ritur. Sæpe etiam communicatur uenis mala putre-
do, quæ ægrum tollit.

Sordities deteriora postulat, & ea quidem vali-
diora, quo & ipsa fuerit maioris, & causæ habenda
est ratio, unde roborandus est partis calor, plenitudo
tollenda, si aduersè sit, ut cacochymia fuerit in cau-
sa, purgandum est corpus. Pariter putredo mala, at-
que corruptio valde excruciantibus est corrigenda, cal-
or partis est roborandus, dissoluitur ipsius prohiben-
da. Atque si aeris prauitas fuerit in causa, corrigenda,
& contra eandem muniendum corpus, si cacochy-
mia, purgandum, si vero plethora, mittendus est secta
vena sanguis, leuioribus enim prædidiis, & quæ lon-
gioris tempore id faciant, non est procuranda plenitu-
dinis sublatio imminente tam graui affectu. Et quoniam,
quæ præsentibus morbis facimus, iidem im-
minentibus sunt adhibenda, si ex apparatu corpo-
ris hæc mala futura timerimus, protinus roti con-
sulendum, est, parique excruciana, & calor ro-
borandus. Si uero ex aeris uitio, illud corrigend-
um, & ne ab eo afficiatur corpus, prouidendum.
Intemperies partis contrariis erit tollenda. Et quoniam
de sanguinis missione, atque expurgatione,
& omnino de totius prouidentia alius tractatum
est, hic tantum ea præponemus, quibus aeris uitium
corrigi

Causa.

Signa eor-
sum.

Præsentia.

Curatio.

corrigi possit, & contra idem corpus defendi, vel ab eodem etiam liberari, nec non & quibus sordes abstergere, & putredini, ac corruptioni partis resistere, & quæ præfens est, emendare valeamus.

Corrigenda auri præparata

Ad aeris igitur vitium corrigendum valebit paumentum itoratio ex aceto, & aqua rosæ & florum citri, ac myrthi, aceto etiam, vel aqua, aut vino infundis, vel incoqui poterunt rosarum folia, laudulæ flores, lauri, & iuniperi baccæ, cortices citri, aurantium, & eorundem semina; pariter scordium, pimpinella, melissa, cinnamomum, gariophylli, nux mirifica, camphora, tantali, radices angelice, cyperi, calamii aromatici, & huiusmodi, & ex infuso hoc, vel decocto paumentum itorari. Suffumigia maximam vim habebunt ad aerem expurgandum. Confici autem poterunt ex ladano, styrace, benzoïno, thure, gummi iuniperino, baccis lauri, atque iuniperi, corticibus, & seminibus citri, atque aurantium, gariophyllis, nucem moschatæ, cinnamomo, ligno aloes, camphora, tantali, radicibus angelice, styraci, liquidi, moscho, & ambra, terebinthina, vel abietina laubryma, aut tragacantha, aqua rosarum dissoluta exceptis, quantum videlicet sit satis, vt trochisci, vel pasta, pro suffitu possit confici. Ex iisdem, & aceto, vel rosæ aqua, aut utroque parari decoctum poterit, super ignitum ferrum, aut candentes lapides infundendum. Aclatetamen frigidiore potius conuenient, hieme vero etiam calidiora locum habebunt. Nec verò aeris præuitate ita afficiatur vulneratus, ex iam dictis, addita insuper theriaca, vel Mithridatio parabitur pomum odorandum. Non minus ex visu erit epithemata, & alia, quæ proposuius ad inhibendam malam putredinem Capite de Alterantibus.

Abstergentia.

Sordes abstergentur lotionibus ex aqua falsa, vel lixiuio addito melle rosaceo, & pauco Aegyptiaco, vel ex lixiuio, in quo bulliet sint absinthium, marrubium, apium, centaureum vtrumque, myrrha, aloë, & huiusmodi, addito melle rosaceo, & etiam Aegyptiaco, item vnguento lisdas, Apostolorum, pariter mundificatorio illo parato ex terebinthina, melle rosæ, fatina hordei, & lupinorum, succo api, & absinthii, quod erit fortius, si eisdem pro qualibet vicia addatur scrupulus, vel semidrachma præcipitati. Egregie inter simplicia abstergunt vtrumque veratrum, hermodactylus, nitrum, cornuceri vitium, leuiores sunt aquæ thermales falsæ, & nitrosæ, aloë, myrrha, terebinthina, aristolochiæ vtriusque radix, marum, marrubium, apium, absinthium, vtrumque centaureum. Herba regina appellata præclare absterget. Ex his varia componuntur medicamenta, quibus in contumacioribus sordibus adduntur & cathartica appellata, vt cinis tartari, æs viride, præcipitatum, calcanthum rubrificatum, & huiusmodi. Subsequens pharmacum præclare absterget.

Abstergentia composita.

R. Succus herbe regine v. m. vi.

Infus. rosar. simpl.

Succi api ana. v. m. iii.

Mellis optimi libi.

Misce, & bulliant simul ad electuarii consistentiam, tunc adde

Cornu cerni vsti

Myrrhe

Aloes

Farina lupinorum

Herbe regine ana drach. ii.

Veratri nigri drach. i.

Misce. Non leuiter absterget syr. ex melle, & succo herbe regine confectus, sique, sic addit terebinthina, & fatina hordei, ac lupinorum, & alia ex suprapositis erit præstantissimum. Pulvis confectus ex æquis portionibus myrrhæ, aloes, farinæ lupinorum, centauri minoris, rad. aristolochiæ, & veratri nigri

A nec non & cornuceri vsti, præclaram operam præstat, cui in contumacioribus sordibus addetur præcipitatum.

Verum in visu horum abstergentium animaduertendum, vt, quam primum vulnus à sordibus purum est redditum, ab eorum visu desistamus, quæ vehementer abstergunt, carnem enim, quam antea sordes protegebant, morderent, & colligarent, cavitatemque maiorem redderent, vt dicebat Gal. 2. de comp. med. per gen. cap. 22. sed & dolorem concitando fluxionem aduocant, caro enim pura mordacitatem medicamentorum statim experitur, at quando sordibus tegitur, ad eam non pertingit medicamentorum mordacitas. Vnde & Gal. 4. de comp. med. per gen. cap. 2. Præterea notandum venit puta vlcera ab his medicamentis, vnde prius, cum essent sordida, nihil rosionis percipiebant, (sordes, & humiditatis copia id genus vlcibus incumbens, vt idemmet Galenus dicebat eodem lib. cap. 1. veluti propugnacula quædam vlcera partis facta rosionem valentibus pharmacis adiungunt, (oluitur) nunc erodit, morderique. Quæ causa est, vt à valentioribus abstergentiis pharmacis ad mitiora leuioraque digrediamur, vbi vlcus adamassim purum inuenierimus. Quemadmodum rursus in sordidus ad magis abstergentia transimus, nisi ex rosione sordida apparuerint. Hoc siquidem Medicis etiam bonis existimatis nonnunquam imposuit, vt ad absterforium valentius, acriusque se conferrent: vnde iterum vlcus erosum, ex æquo sordidum, vel etiam magis adhuc, altera solutione visum fuerit, carne, quæ id sedat, à medicamento colligata: nam ita in prauam saniem degenerat colligata caro: ceterum quicquid in his ipsis tenuioris substantiæ est, à pharmaco dissilatur, reliquum ibidem vlcibus infixum Sordida ipsa reddit.

Putredinem verò, & corruptionem prohibent lotiones ex aqua falsa, oxycrato, aqua ardenti, si præsertim Aegyptiacum vnguentum addatur, quod quidem ad hanc rem est præstantissimum, & quando vulnus est patens, ipsum solum adhibuit, sic vt tangat omnes vulneris partes, modo natura vulneris partis illud admittat, optime corruptionem non solum prohibet, verum etiam sistit. Acetum sale permixtum egregie corruptionem emendat. Vnguentum lisdas & ipsum, seu Apostolorum, & Damascenum, addito præsertim præcipitato, aut calcantho rubrificato valde probatur. Extrinsecus tamen apponendum est aliquod medicamentum, quod vim habeat calorem roborandi, eiusque dissolutionem prohibendi, nec non & exsiccandi, atque putredini resistendi; quare in vino optimo, vel aceto, vel oxycrato incoqui poterunt rosarum folia, tantali, folia, rosæ marini, flores camemeli, & laudulæ, & citri, scordium, & huiusmodi, & co decocto æstate quidem tepido, hieme verò actu calido imbuta lintea extrinsecus parti apponi poterit. Maxime etiam ex visu est emplastrum ex fatina hordei, orobi, lupinorum, atque oxymelite additis camemeli floribus, & rosæ rubris siccis, anetho, fenugræco, myrrhæ, & radicibus aristolochiæ longæ, nec non & oleo rosaceo, masticino, & camemelino. Iisdem licet præsentem putredinem, atque corruptionem corrigere. Verum si his sisti haud possit, ad validiora erit cõsuegendu, & ad ea interdum, quæ ipsius ignis vires habeant, immo & ad ipsum ignem, quando hæc non sufficiunt, immo & ad ipsius partis sectionem. Vnde Galenus, secundo ad Glau. 2. Omne vlcus, dicebat, siue spõte, siue ex percussione factum fuerit, exsiccare desiderat, vt inquit Hippocrates non asper, hoc addit nõ mordente, neque vehementer irritante preterquam vbi malignum, & cum putrilagine fuerit, talia enim acriora expetunt medicamenta, & quæ ignis vires habeat, qualis est misy & calchitis, & arsenicu, & calx,

Inhibentia putredini & corruptionem.

E

& sandaracha; etenim non aliter quam ignis adurit medicamenta huiusmodi; sæpius verò ubi ista cesserint, ipsum ignem adhibemus. Et Auicenna quarta quarti, tract. tertio capitulo nono: Et iterum cum huiusmodi vlcera supersuunt ea corruptione, sit necessarium, ut euellantur cum cautio, cum igne, aut cum medicamine acuto, aut cum incisione, ut non remaneat, nisi caro sana. Si igitur prædictis haud inhibeat corruptio, adhibendum erit Ægyptiacum, cui præ qualibet libra addita fuerint tres drachmæ arsenici sublimati, & semijuncia calcanthi rubificati, quod in genere medicamentorum est vltimum. Trochisci Andronis, Polydæ, atque de minio mediocriā excedunt.

Si medicamentis igitur inhiberi corruptio nequeat, ad ipsum ignem ferrum est deueniendum. At si adhuc vltieris malum procedat, ut totum seruumus, necesse est, ut partem præcidamus. In vsu horum medicamentorum, quæ ignis vires habent, cauendum est, ne quod ab illis prouenit, corruptioni perseueranti tribuamus; cum enim partis calor sit valde debilis, huiusmodi medicamenta non paruum carnis portionem cadauerosam reddunt. Quod si in vsu medicamenti persistas, corruptionem vltieris ferpere existimans, integram partem facile corrumpes. Vbi ergo semel, aut bis ista medicamenta admoeris, suppuranti adhibe, permixtis escicantibus, quæ te admonebunt, quod in statu sit res; nam si effectus medicamenti id fuerit, in eodem statu dempto suppurante partem compertes; in quo erat, quando suppurans adhibuisti, vnde & in eodem perseueres, donec emortua caro decedat, at si corruptio serpat, corruptionem inuenies maiorem.

C A P V T LXVIII.

De supercrecente carne.

SI vulnere caro supercreuerit, quod contingere solet, quando diutius, quam par sit, vulnus detectio differtur, medicamentumque humidum nimis applicatur, non vnus tunc est morbus, sed duo, vulnus scilicet, & caro supercrecens. De vulnere iam dictum est. Nunc de aucta carne petractandum, quam morbum esse in aucta magnitudine constat. Vnde Galenus 3. Meth. 6. Est porro is quoque morbus, de hyperatrosi loquens, ex eo genere, quod in quantitate, magnitudineque partium spectatur.

Obiter tamen animaduertendum non semper superfluum carnem esse in aucta magnitudine; stat enim quandoque superflua caro eum immixta carnis quantitate. Hoc videtur paradoxum, & tamen est verissimum; id enim contingit, quando mala generatur caro ob malam carnis subiectæ remperaturam, vel ob prædum fucum affluentem, ut in vlcibus malis, & cancris licet obseruare: nemo non asserit superfluere tunc carnem. Sed quomodo dici potest aucta quantitas naturalis carnis, cum deficiat naturalis caro ad explendam causitatem? Est ergo caro illa morbus in numero, non in aucta magnitudine; pars enim carnosâ minimè necessaria, immo noxia superabundat, nisi volimus dicere nomen carnis etiam ad non naturalem se extendere, vixit quæ viuens est, idcirco quamlibet carnis additionem huius rei respectu dici morbum in aucta magnitudine. Sed hæc obiter. Superflua igitur

A caro palam est sui ablationem indicare, vnde Galen. loco citato: Indicat autem quæ præter naturam est, primam indicationem, quam etiam veluti metam inuenientium remediorem diximus, ipsius scilicet exuperantis ablationem. Hanc naturâ, quamvis plerique ad vulnere curationem attentionem perficiat, efficere non potest, sed id solius medicamenti est opus. Vnde Gal. loco citato, at hæc sola medicamentorum ope perficitur.

Quæ carnem absumunt medicamenta, vehementer siccat oportet, ideo Gal. loco citato: Supercrecentis carnis detractio non naturæ opera, fed medicamentis perficitur, quæ vehementer siccat. Porro proxima sunt medicamenta hæc tum iis, quæ valenter detergant, tum iis, quæ cicatricem inducunt. Sed quoniam non vna est omnium natura, neque etiam eadem omnino siccantia in omnibus conueniunt, sed in mollioribus natura corporibus, & partibus mitiora, in ficioribus sicciora; namque & de his intelligi debet, quod dicebat Galenus loco citato, videlicet infirmiores, mollioreque natura mitiora, validiores, siccioraque valentiora, postulare. Præterea inspicienda ad auctæ carnis causâ, nam eius quâdoque in causâ est copia humiditas assidue fluens, seu quia totus sanguis sit tenuior, seu quia ad vulneratam partem, tanquam ad imbe cilliolem, excrementa confluant, ideoque etiam siccantia sint oportet iuxta mensuram superabundantis humiditatis, quæ quandoque ita contumax est, ut licet caro sit modica, nequeat tamen à communibus extirpati, victa eorum vi ab ipsa superflua humiditate si hæc in speciem in aliis naturis, & in aliis casibus, conperimus à parvis escicantibus (ut tamen hæc parua siccantia in genere absumunt carnem comprehendit intelligantur) interdum absumi superfluum carnem, aliquando validiora requiri, aliquando etiam ad ea, quæ veluti ignis, carnem destruant, atque deuastant, vel ad ipsum ignem, quod tamen rarissime contingit, vel ad manulem operationem, quæ nouacula, aut forcipe perficitur configiendum esse.

Leuiora igitur sunt alumen combustum, pulvis hermodactylorum, radicum veratri nigri. Filamenta arida, & spongia incisa inter hæc collocantur: verum si diligentius inspicatur, ab his non tollitur vera superflua caro, tolli tantum videtur; contingit enim aliquando tumidulum esse carnem, eò quod aliqua sit humiditate imbibita, qua à filamentis, vel spongia exuta, vel absumpta, subsidet caro, & videntur filamenta eam absumpsisse, cum tamen non nisi humiditatem, quæ superflua carnis speciem efficit, absumant. Fortius autem escicant si in aluminosa aqua madesant, dein excidentur; at alumen, & reliqua mox enarrata verè carnem absumunt, leuiter tamen, vnde in multa superflua carne, vel in contumaci humiditate parum, vel nihil proficiunt, fed cogimur ad validiora ascendere, videlicet ad ea, quæ carnem longius deuastant, quæque septica dicuntur, quorum cum duo sint genera, ut monet Galen. 5. symp. 12. leuiora videlicet, quæ extimam superficiem non transcendunt, eò quod ignea quidem sint, & quandam vim causticam habeant, verum paucam, quæ tenuiores essentia existunt, & ob id cathartica, seu detractoria nuncupantur: & vehementiora, quæ propter fortorem vim causticam, & minorem partium tenuitatem altius subeunt; & carnem vltieris colligunt, relinquunt enim carnem veluti cadauerosam, decoctorem videlicet, laxam, humidissimam, partiumque dolorem excitant, in vlcibus raro ad hæc fortiora cogimur, fed priusbus rem totam peragimus, ad ea autem pertinent vnguentum Apostolorum, Istdis, Damasceni, Ægyptiacum, præcipitatum, alumen combustum, argo aris. His fortiora sunt oleum cal-

Absumentia.

Causa supercrecentis carnis.

Detrahentia superfluum carnem.

Septica.

calcanthi, aqua fortis Chymistarum, oleum sulphuris, vt quasi ad vera septica accedant, aut pigmentum cum butyro præclarum operam præstat, sublimatum, realgar, & arsenicum sunt extrema. Atqui in vulnere plerumque priora sufficiunt, & nullam vidi in vulnere carnem, quæ Aegyptiaco, atque præcipitato non fuerit eleganter detracta, si non vna, iteratis saltem vicibus. Sed principem locum ipsi præcipitato deferimus, satis enim fortiter carnem absumit, altius non subit, vt ob diuturnam moram vereri possumus aliquid mali ab eo, & citra dolorem effatu dignam operam suam præstat. Rarissimè cogimur ad vsum olei ex calcantho deuenire: quod si fortiora septica non conueniunt, seu potius necessaria non sunt, tantum minus quæ eucharotica dicuntur, vehementissimè vi caustica prædita, qua carnem vrunt, non secus ac ignis, ob idque, vt ignis, eucharotam inducunt, à qua eucharotica dicuntur, quod à maxima sua caliditate, quæ in substantia crassa, & terrea essentiam habet, obtineretur, & proinde pertinaciter agentia dolorem concitant maximum, veluti si stipa carni infingeretur, quale est causticum ex aqua saponis paratum.

CAPVT LXIX.

De varijs febrium generibus in vulnerebus.

Non vnus generis superuenire consueverunt vulneratis febres, aliæ liquidum ortum habent à spirituum agitatione, & esse uiscientia propter animi motus, puta iram, timorem, aut corporis: aliæ generationem puris consequuntur, iuxta illud Hippocratis. Dum pus conficitur dolores, & febres magis accidunt, quam confecto pure, aliæ inflammationem, aliæ corruptionem, & putredinem, aliæ denique apparatus morbosum, priores duæ sunt diaræ, postremæ, puridæ, quæ inflammationem sequuntur, modò diaræ sunt, modò puridæ. Ab his nonnunquam in hæcicam fit transitus. Primum ephemeratum genus vt plurimum statim à principio accidit, alterum in puris confectioe, videlicet circa quartam, nec tamen semper contingunt, sed quandoque, sicuti neque putridæ, quarum quidem quæ apparatus morbosum consequitur, sæpius quidem circa primos fit dies, aliquando etiam posterius. Quæ verò putredinem, & inflammationem partis, solummodo quando putredo, & inflammatio est in parte. Verum quidem est quandoque ephemeram primo incipere, subsequique deinde puridam, vt à principio statim etiam purida ratione putredinis partis superuenisse videatur.

Superuacanea omnino, & præter rem videbitur hæc febrium tractatio, cum alterius id sit negotii: sed qui vulnera quotidie tractant, & qui præsertim curata sequuntur, quanti sit momenti febrium in vulnerato cognitio, & ad præsagium, & ad ægrotantis salutem, optime norunt. Quæzlo ignorans, an febris, quæ superuenit vulnerato, sit ex animi motu, an ex inflammatione, an ex apparatu morbosico, quomodo rectum poterit proferre iudicium de ægrotantis salute, aut morte? Nonne scimus ab exigujs vulneribus secundum propriam essentiam, & ratione partis affectæ mortem contingere? subsecuta febre mali moris ob apparatus morbosum, quis malum euentum præsignet, nisi cui natura superuenientis febris, esset cognita? Si vulnerato in capite superueniat febris, quis rectum poterit iudicium ignorans, num ex animi affectu, an ex generatione puris sit genita, an potius ex inflammatione, vel cohibita sanie sub cranio? aut quomodo laboranti succurret, si vnam ab altera non distinxerit? si quæ ob inflammationem, aut pus cohibitum, iudicauerit à generatione puris,

vt in pluribus magnis vulneribus fieri solet, ortum habere, quid erit de ægrotante? aut si quæ à generatione puris, vel exagitatione spirituum ob animi motus è conueto iudicauerit à retenta sanie subsequutam, nonne sectiones faciet & terebationes inutiliter, & quæ ægrotantis periculo? Deceat igitur Medicum elegantem, qui methodo vulnera curat, seu potius vulnerati saluti consulit (non enim tantum vulnus sanat, sed vulneratum etiam) non autem Empyricorum more negotium ægrotantis tractat, statim ac febris inuadit, eam in suam causam referre, tum vt certius futura possit præfigere, tum etiam, ne aut, quæ fieri deberent, omittat, aut quæ minimè conueniunt, ea in ægrotantis detrimentum in vsum reuocet. Verum quidem est alterius esse negotii febrium doctrinam tradere, verum non cuiuscunque est, quod de febribus alibi pertractatur, ad vulnera applicare, & multa etiam omittuntur in ea vulnera febrium tractatione, quæ hic particularius sunt exprimenda.

Vulnerato igitur à febre correpto, in id elaborandum, vt quam primum nota fit nobis febris illius natura, & vt ex ea vulneris status nobis innotescat, & percunctantibus assistentibus de futura salute ægrotantis, non temerè, sed maturè, & firmo nixi fundamento ex arte possumus euentum præfigere, aut quid de superueniente illa febre sit sentiendum. Et quoniam hæcicæ rarissimè ad vulnera consequitur, sed tantum vbi in vlcera permittantur, & longo temporis spatio, nisi forsitan ob vulnus pulmonum, totum negotium ad id reduci, vt dignoscatur, tum febris sit ephemeræ, an putridæ, & si putridæ, an ob inflammationem partis vulneratæ, aut sibi proximæ, & consensientis superuenierit, an ob putredinem in parte vulnerata, vel aliam ob apparatus morbosum contracta in humoribus putredine citra partis inflammationem. Multa a Gal. proponuntur primo de diff. feb. ex quibus possumus, cerèd. cognoscere, num febris sit ephemeræ, nec ne, in primis enim considerandum proponit omnem ephemeram fieri à causa procatactica; sed vt reliqua omittamus, consideremus nos, quæ maximè locum habent in vulnerato, duplici enim de causa solent accendi in vulnerato, videlicet ex motu corporis, & animi, ita, scilicet,

timore, mœstia, &c. potest etiam fieri ex dolore. Itaque prægressi motus tam animi, quam corporis vel etiamnum existentes sunt considerandi, atque cum ægrotantis natura conferendi, dein, si febris eodem statim fuerit consecuta, vel modico temporis intervallo, probabile est febrem illam esse de ephemerarum genere. Similiter si vehementi dolore, ac vigilis fuerit agitato, & subsequatur febris, possumus ambigere, eam esse ephemeram. Sed quoniam & putridæ interdum a causis procatacticis oriuntur, & interdum etiam mox inflicto vulnere subsequi potest inflammatio, à qua febris, hoc signum cum alijs quidem censendum est vim aliquam habere, per se verò parum admodum esse efficax. Vnde si præcesserit aliqua ex dictis causis, aut etiam modo

perseueret, considerandum, num febris genita sit proportionalis illi causæ, & quæ in vulnerato conspiciuntur, arguant illam causam. Non enim existimandum est ab omnibus dictis causis eundem affectum provenire. Quibus ita fuit in causa febris, iis ob sanguinis feruorem circa cor pulsus est magnus, creber, & vehemens, copiosiorque est calor, non tamen mordacior: oculi non cavantur, nec color concidit, quamuis si vulnus fuerit insignè, aut copiosa facta fuerit sanguinis profusio, hæc vna causa tum decoloris reddi possunt, tum etiam ijs possunt excauari oculi. Quibus verò mœstia, pulsus parui sunt, tardi, languidi, & rari, calorque non adeo copiosus, mordax, & acris. Si timor, iisdem fere pulsus erunt, qui tristibus, nisi timor fuerit recens, aut etiam-

Quæti momenti sit hæc tractatio.

Signa ephemeræ.

etiamnum duret, tunc enim pulsus sunt inæquales, inordinati, vibrantesque quodammodo. Si cogitatione, corporis tumentibus, oculorum cæuitas, & in solia decoloratio sunt maiores, & manifestæ magis, quam in tristibus, vtrique tamen oculi sunt fidei. In omnibus etiam animi affectibus vrinę decolorationes. Ad vigilias vero oculorum sequitur cæuitas, qui & calidiores sunt; isti quoque tumentes habent palpebras, eademque tardè commouent, immo & sub-tumidam faciem, non resolutis vaporibus. Inflammatio si fuerit in causa febris ephemeræ statim à principio pulsus est magnus, celer, cum copioso, & miti calore, rubent maxillæ, albicat vrina, ad locum inflammationis confluentibus succis. Si corporis motus, aderunt laetitudinis signa, vel vicerolæ, vel tensiue, vel phlegmonosæ, & sic de singulis. Sed vt certius innotescat, an ephemeræ sit, consideranda sunt alia generalia signa; cum enim ephemeræ sit citra humorum corruptionem, rationi quoque consonum est, neque in vrinis, neque in pulsibus vlium apparere putredinis indicium, vnde vrina statim mingitur cocta (natura tamen peculiaris ægrotantis consideranda; quibusdam enim ob iram vrina euadit subingalis, vt in expertes adducere possit, vt credant in signum subesse humorum corruptionem) & in pulsu non adest alia inæqualitas præterquam in scissilis, nam dilatio est maior, & celerior constrictione, quod maior sit necessitas atrahendi externum ærem ad attemperamentum, quam expellendi fulgines, cum è contra in putridis febribus celerior sit constrictione, eò quod maior adfit necessitas expellendi fulgines à putridis humoribus ad cor eleuatas, & non immutata illa pulsus æqualitas per omne febris tempus: nã à principio vique ad statum sicuti æqualiter creuit calor, ita etiam cum æqualitate augetur pulsus, in putrida vero valde differt pulsus principij ab eo, qui in augmento, statim, & declinatione dependitur, & vice versa. Et vbi febris recessit, protinus pulsus ad propriam redit naturam, cum tamen in putrida adhuc re maneat inæqualitas quædam in pulsu. Sed & caloris modus maximam vim habet offendendi: quauis enim augetur calor in ephemeris, attamen hic calor aliarum febrium respectu suauior est, & mitior, & vaporosior, nec solum primo manus occurrit, sed posterioris etiam. Amplius febres ephemeræ id habent, vt parum sint molestiæ, immò facili per omne tempus tolerantur, & vbi recesserint, nihil relinquunt, de quo conquiri possit ægrotans, sed corpus omnino ad propriam naturam redit, quod non reperies in putridis. Præterea solent ephemeræ cum sudore declinare attenuatis succis ob totius auctum calorem, & ad cutim euocatis. Ex his elici potest, si febris inciperit cum rigore, aut horrore valido (nam & quodæque ephemeræ non leui horrore incipiunt, quando & corpus est cacochymum, & multam exhalationem calidam, & ærem transmittit, quæ tamen neque promptè diffleuit, vel ob cutis densitatem, vel ob meatuum stipationem, vt retenta partes nervosas feriat, & horrorem faciat) vel frigore, & pulsus contractione, est male per febrem mingatur vrina, cruda videlicet, & tenues, aut perturbata, & confusa, cum adusionis, & corruptionis signis, calorque acut sit, & mordax, & inæqualis, eam febrem non esse ephemeram, sed alterius generis coniectari oportet. Adiamus, quod tales febres à principio statim subsequi solent, quod non est de aliis.

Accedamus ad alia febrem, quæ vulneratis accidere solet non raro, cum videlicet, quæ ex generatione partis contingit; dum enim pus conficitur, dicebat Hipp. 2. Aphor. 47. dolores, & febres magis accidunt, quam confectio pure, namque vt dicebat Galen. ibidem & Hipp. lib. de viceribus in generatione puris sit veluti ebullitio quædam sanguinis, vnde pars cona-

A per continuam successione, fit febris. Non erit autem difficile inuenire, quomodo fiat hic præternaturalis calor, & qui naturaliter inest vulneratæ parti, quomodo augeatur, etiam si dixerimus ex vulnere hebetari, si recordari fuerimus, quod alias diximus agentes de suppuratione, ea videlicet de causa contingere suppurationem in vulneribus, quod natura partis, seu calor ipsius naturalis nequit tantam alimentum copiam conficere, quantum sanitatis tempore. Eadem ergo sanguinis quantitas ad partem late in ciuit alimentum, quæ prius, & forsitan maiori, cum natura in subsidium etiam partis affectæ transmittat sanguinem, & spiritum, neque calor partis eam possit conficere, relinquatur, vt quemadmodum dicebat Galenus primo de diff. feb. cap. vltimo ad putredinem conuertatur, quæ pars redundat, neque in substantiam partis vertitur, & ita quandam præternaturalem caliditatem concipiat. Calor ergo naturalis cum non possit eam materiam in substantiam partis vertere, facit, quod potest, eamque elaborat, & concoquere, ac vincere conatur, & sic fit illa ebullitio materia, & neque potius corruptum, neque etiam prius vincitur, sed quoddam medium contingit, quod est puris generatio. Ex hac ergo ebullitione sunt febres, non aliter, ac in puerperis in generatione lactis contingat. Patet igitur febrem hanc esse de eo ephemerarum genere, quod ad bubones, & inflammationes subiequitur. Quocirca non erit difficile hanc febrem cognoscere, & per eam rationem signorum putredinis, & inflammationis, & per iam tradita signa, in generali diarum, calor enim erit multus, verum suavis, pulsus erunt magni, celeres, & frequentes ob necessitatem adauctam, vrina erit vel naturalis, vel à naturali parum distans, facilis ad erit tolerantia, nullumque prauum symptoma conspicitur, & contingit in generatione puris, & petinde eo tempore, quo consuevit pus generari in vulneribus, scilicet circa quartam, quamvis pro natura ægrotantium, ac temporis in alijs prius, in alijs posterius generetur.

At si partis inflammatio febrem efficiat, siue ea ephemeræ fuerit, siue putrida, virtutem enim accidet, postquam interdum sola caliditas per partem, post partem communicatur cordi, accendunturque spiritus, aliquando vero putres vapores ad cor feruntur ab inflammata parte, videndum ne nos lateat, ac decipiat plurimum enim refert vnde, an inflammatio parti superuenerit, nec ne, tum ad præstigiam, tum ad curationem. Diligenter ergo consideranda, quæ ad naturam vulneratæ partis, & adiacentium attinent, & quæ accidentia in parte superueniant, & adhuc quæ superueniant, si pars illa inflammaretur, alia siquidem contingunt, si cerebrum, aut eius inuolucra inflammantur, alia si hepar, & alia si ventriculus, & sic de reliquis, & ex his coniectari oportebit statim in ipso partis. Si quæ ergo superueniant parti, quæ sint affectus inflammationem consequentes, veluti est calor, tensio, & dolor, vbi partes sensibiles sunt, grauitas quædam, & huiusmodi, atque febris adueniens, non existentibus in vrinis putredinis notis (nisi hepar fuerit affectum) in vrinis putredinis est ex inflammatione superueniente febris. Quod si pars fuerit insensibilis, aut parum sensiens, veluti est cerebrum, ex eius actionibus lætis signa crunt elicienda, veluti in cerebro ex læsione principum functionum. Sed & in omnibus partibus internis propria symptomata consideranda sunt, veluti in ventriculo appetentia, retentio, coctioque alimentorum læsæ, in esophago deglutio, quamuis & in aliquibus nonnullam locat factam tensionem, & tumorem sensu ipsoprehendere, veluti in ventriculo, & hepate, & liene, & intestinis, & utero, &c. vt superius dicebamus. Quod si febris illa fuerit ephemeræ, dignoscitur per propria diarum signa. Si putrida, ex eo, quod

Signa febris ab inflammatione.

Febris ex generatione puris fit. g. 2. 1.

quod systole sit maior diastole, quia maior sit necessitas expellendi putres fuligines, quam attrahendi aerem externum, calor acrior, & mordacior, difficilisque addit tolerantia, & prava symptomata comitentur, & nisi putredo communicata fuerit venolo generi, in vrinis non aderunt signa putredinis. Illud etiam non ignorandum, inflammationem partium nervosarum pulsum efficere sensum, & ferrinum, itaque ferrinitate in pulsu apparente, procul omni dubio censendum erit ex inflammatione ortam fuisse febrem.

Signa febris ex putredine, & corruptione.

Si verò ex putredine, & corruptione in vulnerata parte oriatur febris, quæ quidem erit de earum genere, quæ ex minera putredinis ortum habent, namque vulnus mineram putredinis continet, præterquamquod aderunt signa ostendentia febrem esse de putridarum genere, vt in pulsu systole diastole maior, calor mordacior &c. Quæ aut partem ipsam attinent, erunt consideranda, vt puris quantitas, qualitas, substantia, odor, pus enim effluens non erit bonum in substantia, sed potius erit materia virulenta, aut putrefcens, quam pus, color non erit albus, sed varius, & interdum permixtæ erunt, quædam fuligines; amplius fœtor non levis aderit, coloreque adjacentium interdum immutatus est à naturali ad nigricans, quando videlicet non continetur putredo tantum in excretis, verum etiam in ipsis carnibus. Quantitas verò puris non erit proportionata vulnere, sed vel erit longè copiosior, vel parcius, quam conueniit. Quòd si parcius fuerit, & potius virus quoddam extiterit, verendum est de partis corruptione. Verùm si talis non fuerit, attamen sit materia mala, existimandum est materiam non expurgari à vulnere, sed supprimi in penitioribus partibus, quod & dolor manifestabit, & granitas in parte. Ab vrinis, nisi putredo communicata fuerit toti, seu venolo generi, sumi non possunt certa indicia, postquam vrina offendit solummodo affectiones hepatis, & venosi generis. Excerptem tamen vulnera partium, quæ vrinæ excernendæ sunt dicatæ, quoniam & harum partium affectus vrina ostendit.

Signa febris ob apparatus morbosum.

Febris ob apparatus morbosum duplici ratione contingit, aut enim solummodo ob eam commotionem, & vim illatam naturæ putredo accenditur in materia aliquo ad putredinē parata, non aliter, ac ex laboribus partus aliquando videmus euenire, aliquando vero ex putredine, & corruptione partis communicatur putredo etiā venoso generi, & toti corpori, non aliter, ac in puerperis ex retenta secunda, vel puerperio, ea siquidem putrefacta accenditur putredo in venoso genere, eò quòd materia ad putredinem disposita in vasis continetur, quæ idcirco putredinem contrahit, quoniam vapores prauī à loco putredinis eleuantur ad venas, qui materiam in eis contentam ad putredinem paratam prauis disponunt, & putrefaciunt, quod enim à putrido tangitur ad putredinem dispositum, fit putridum. Siue igitur hoc, siue illo modo contingant febres, non vnius sunt generis, sed variz naturæ, prout varius est apparatus morbosus. Hac enim ratione fit, vt aliquando febres consequantur intermittentes, quando videlicet materia morbosa est extra venas, vel intra venas, verum virtus est robusta, vt possit penitus eandem a venis propellere, vel saltem ad venas capillares, aliquando verò continuæ, quoniam videlicet materia morbifica est intra venas, & virtus non est adeo robusta, vt eandem possit propellere, aut extra venas, aut ad extrema venarum, quod plerumque contingit.

Varia putredinis februm sortibus vulneribus superuenientes.

Amplius prout varia est natura materiæ, quæ ad putredinem trahitur, varia quoque sunt februm genera: aliquando enim tertianæ naturam referunt, modò simplicis, modò duplicis, aliquando quotidianæ, aut exquiritæ, quod raro contingit, aut nothæ, si fuerint intermittentes; rarissime enim quartana con-

A sequitur, cum sit humor maxime putredini relucens. At si continuæ, quandoque sunt continentes, quandoque verò proportionatæ tertianæ, aut simplici, aut duplici, aut quotidianæ, & quandoque etiam compositæ sunt febres. Adhuc aliquando sunt benigni moris, aliquando verò mali, & aliæ etiam pestilenter, pessima enim nonnumquam est, quæ accenditur putredo.

Signa.

In genere noluntur febres ex apparatus morbosico, quod & modus calor, & vrinæ, & pulsus manifesta proferunt putredinis indicia. Num verò ex vulnere accensus sit apparatus morbosus, an potius ex commotione, & agitatione sanguinis, & spirituum, ex statu vulneris notum fiet, vbi enim vulnus bene se habeat, & omnino non fuerit accensus febre proportionatum, existimandum ex commotione apparatus morbosum putredinem contraxisse. At verò vbi quæ ad vnius attinent, non bene se habuerunt, præsertimque si vnius purulentum, vel potius putredinosum esse cognoscatur, occasione vulneris accensum fuisse apparatus morbosum existimandum est. Præterea & ex tempore, quo superuenit febris, indicium confirmari potest: namque à principio febris superueniens putrida, potius censendum est ex commotione fuisse conceitatem, namque putredines non ita sunt à principio. Cuius verò naturæ sit febris, ex proptia febris forma petendum erit, addendo tamen considerationem ætatis, naturæ ægrotantis, temporis, consuetudinis, &c. Ex his enim poterimus assequi, quis humor magis peccet in fabricante, & magis putredini sit expositus, & ex consequenti cuiusnam februm generi magis sit paratus, uel le enim cuiusque febris indicia hic subicere, nimis excedit propositi nostri limites.

C A P V T LXX.

De præsigniis vulneratorum febrientium.

N On februm vulneribus superuenientium præsignia querimus, siquidem ad rem vulnerati id parum facere uideat, quandoque enim nullius momenti ex se est febris; cum tamen adhuc in summo discrimine posita sit ægrotantis salus: ut in vulneribus capitis est uidere, in quibus febris superuenit circa primos dies ob generationem puris, exempli gratia, aut ex spirituum agitatione, quæ quidem nullius est momenti, quod ad eius naturam spectat, & tamen adhuc laborans periclitabitur, dato, quod vlnus ex sui natura sit lethale.

Querimus igitur præsignia non februm, sed vulnerati febrientis: quid videlicet ex febre superueniente possimus coniectare futurum de ægrotante. Ex variis igitur februm generibus varia præsignia erunt de ægrotante. namque si febris fuerit ephemera ex causa externa, ut quæ à principio contingit, cum adhuc non sit fluxionum, & inflammationum tempus, nihil certi possumus inferre de vulnerato; de ipsa quidem febre possumus proferre, eam ex se nullius momenti esse, sed & illud erit addendum, quod etiam ex se nullum habet momentum ad salutem, aut mortem; neque enim ob id vulneratus ab aliis superuenientibus redditur tutus, nec ex ea aliquid mali superuenisse, aut iuperuentum vulneri possumus coniecere. Eadem ratione, si ex generatione puris fuerit febrilis.

Quid præsigniandum ex febre ephemera.

Verùm si ex dolore, id poterit præsigni, quod ipse dolor pollicetur, ut proprio capite dictum est, quandoque enim dolor inflammationem minuit; aut consequitur, & quandoque conuulsionis est prælium.

Ex dolore.

Si uero febris inflammationem consequatur, & à febris magnitudine petendum est iudicium; namque

ma-

maior febris maiorem inflammationem significat, & à parte ipsa affecta, namque pro partis dignitate, & præstantia variatur periculum, veluti in proprio capite de inflammatione dictum est.

Ex putredine, & corruptione.

Si ob putredinem, & corruptionem in parte subsequatur febris, prout ea fuerit maior, vel minor, & in nobiliori, aut ignobiliori parte, & peioribus comitata symptomatibus, vel è contra, eo periculosior, vel minus periculosus confensus ægrotantis status, ex ea enim licetibi conciliare maiorem esse, & peiorem putredinem, & corruptionem, vel minorem, atque leuiorem. Sed, quoniam quandoque tales febres ob pus inclusum contingunt, quando ex tali causa fuerint, existimandum est augeri, aut minui periculum, prout pus in nobiliori, & maioris momenti parte concluditur, proutque ei facilius, vel difficilius parari potest arte effluxus, & in maiori, aut minori quantitate continetur.

Ex apparatus morbosico.

Si ob apparatus morbosicum subsequuta fuerit febris, sicuti si ea fuerit intermitteus, ex sui natura periculo vacat, dicente Hip. 4. Aph. 43. Quocumque autem modo intermitteret, periculum abesse significatur, ita si fuerit continua, periculo non vacat, quod tamen periculum modò est grauius, modò est leuius prout maior fuerit ipsa putredo, & in præstantiori parte, & magis viribus impar: unde licet habebunt locum quæ ab Hipp. & in lib. orælag. & in Aphor. & alibi dicuntur, a tinentia ad iudicia, & ideò ab ipso fieri petenda; tunc enim exequi propòsitum est, quæ ad alias artis medice partes attinent. Quod tamen ad præsentem locum, admonet, vt consideretur in istis febribus, non etiam pars ipsa vulnerata sit male affecta; tunc enim cum duplici ex parte, seu ex causa assignantur vulnerati vires, & vna quoque forsitan alteri incrementum, aut saltem foimenum præbeat, magis etiam ipsius periclitari salutem existimare oportet.

C A P V T LXXI.

De procuratione vulneratorum in febribus.

Febris in vulneratis, nisi ob apparatus morbosicum eueniat peculiarem procurationem non exigit, et tamen, quod Medicum admonet, vt studeat inhibendæ eius causæ, alioquin exitio vulnerato ipsi futuræ. Namque vbi inflammationis principium consequitur, aut conclusum pus, comonefacit, vt ibi nihil prætermittat, quod ad inhibendam fluxionem, & ad sedandam inflammationem faciat: eoque magis si principis partis fuerit inflammatio, hic verò, vt quam primum exitus saniei pareatur, eoque citius, quò in nobiliori parte fuerit contenta, & maioris momenti. Quod si pus à superpositis lineis fuerit interceptum, non ob id erit detegendum vulnus, & refrigerandum, sed forscipibus incidenda erunt linea vsque ad vulnus, vt sic effluat sanies: si verò alia de causa conclusum fuerit, detegendum erit vulnus, & quod impedièbat, auferendum. Similiter vt putredinem, & corruptionem consequatur, admonet, vt omni studio adhibendo coercetamus. Si verò aut ex generatione puris, aut ab externa causa ephemera provenierit, spernenda erit febris, hoc enim erit à prædictis abstinentum propter eam febrem, quæ & natura vulneris requirit; & fluxionem inhibere valeant, & alia futura mala prohibere.

Curatio febris ex apparatus morbosico.

Si verò ob apparatus morbosicum accensa aliqua putredine orta fuerit febris, peculiarem procurationem expòsit; cum enim eius causa sit humorum putredo, quæ partim est facta, partim verò in fieri, quod omnino putridum est, euacuandum erit; quod verò sempiternum, & ad putredinem procliu est, concoquendum, refrigerandum, & exsiccandum: ad

A inhibendam etiam putredinem plurimum facit, quòd humores diffidentur, vt tollende erunt obstructiões, si quæ erunt, & minuenda plenitudo, aut cacochymia, cum hac de causa, tum etiam, vt natura depolita ea, qua præmèatur, larcina, facilius, quod reliquum est, possit conficere. Febris verò ipsius refrigeratio, & humectatio remedia erunt. Itaque ab euacuatione, tum per sanguinis missione, tum per expurgans pharmacum, prout expedire videbitur, auspicanda erit curatio, inde coctionibus incumbere oportebit, & inhibitioni putredinis, vnde cum coctiones à calido innato peragantur, ea conuenient, quæ ipsum tum per se, tum ex accidenti adiuent, facilius enim concoquitur humor biliosus, si attemperetur, pituitosus uerò, si attenuetur, & incidatur, ex iis uerò, quæ putredinem inhibent, non solum erunt exhibenda, quæ primis qualitatibus id faciunt, sed quando intensioris putredinis est suspicio, etiam ea, quæ à tota substantia id peragunt de omnibus aurem capite de alterantibus actum est. At si natura imbecillior non tulerit insignes euacuationes unica uice factas, per episcipum eas moliri oportebit. Quod etiam intelligendum est, ubi natura nequit ob materiem multitudinem, & contumaciam unico apparatu concoquere, tunc enim & per episcipum instituenda erunt purgationes, vt sicuti paulatim concoquitur materia, ita paulatim educatur, ut in dies minori reddita, semper etiam natura reddat fortior supra residuum. Dum alterationi humorum incumbimus, manifestum est & ipsius etiam caloris rationem haberi posse. Virtus uerò conuenientis uictus forma erit seruanda, & quoniam eius munus est concoquere, idcirco cauendum erit, ne uberiori uictu eam a coctione distrahamus. Quod si utrumque eadem uictus forma assequi non poterimus, magis erit studendum conseruationi uictum; in dicatione enim ab ipsis sumpta est omnium prima, siquidem ab ipsa sumimus indicationem, non ut a morbis libere mur, sed ut uinamus.

Cum ergo sint tria in putridis febribus, quæ indicent, uidelicet febris, eius causa, & uictus, considerandum, quàm vim ad indicandum habeat vnumquodque eorum, & intuenim illa conferenda, & si nihil vergeat, prædicta methodus erit tenenda, at si vnum eorum vergeat, vel plura, vergenti, vel vergentiori, si plura vergeant, incumbere oportebit, cæteris, si fieri poterit, non neglectis. Quòd si exortum fuerit aliquod symptoma, quod vergeat, eandem legem, & ipsum subibit, habet siquidem tunc symptoma rationem causæ morbosicæ. Et alia vulnerati prouidentia in vulneribus, ob calorem enim febrilem causæ effe debemus in purgationibus molendis, vbi uidelicet ob inflammationem febris superuenit, validiora siquidem purgantia adhuc magis calefaciunt feccos, exagitantque, & ad motum aptos reddunt. Hinc Hippoc. lib. de frac. com. primo, fracturas cum vlere febre non existente, aut ea leui, album veratum molle exhibet; at validiori existente, ab eodem abstinet, quod consilium & à Gal. probatur. Si ergo febris fuerit, aut ex puris generatione, aut ab externa causa, ea spreta, quod humor fluens, aut fluxus indicat, id exequi oportet. At si in inflammatione superuenierit, verum leuis, quia & leuis sit inflammatio, cum præmeditatione aliquibus fortioribus vt poterimus, si ita fluxio requisierit; at vbi calor febrilis est nullus, omnino à fortioribus illis, quæ veratum est, aut cammonium, abstinere debemus. Si verò ex putredine, vel corruptione fuerit febris, quoniam hac à cacochymia multa provenit, non erit ab re vsus fortiorum pharmacorum. Verum vbi ex apparatu morbosico provenierit, seruandum erit illud Hip. aureum documentum, quod prima Apl. tradidit, uidelicet concocta medicari, & mouere, neque in principiis, nisi materia-

Victus.

Trias indicantis in putridis febribus.

Quando vulneratus causos non esse oportet in purgationibus.

E febris fuerit, aut ex puris generatione, aut ab externa causa, ea spreta, quod humor fluens, aut fluxus indicat, id exequi oportet. At si in inflammatione superuenierit, verum leuis, quia & leuis sit inflammatio, cum præmeditatione aliquibus fortioribus vt poterimus, si ita fluxio requisierit; at vbi calor febrilis est nullus, omnino à fortioribus illis, quæ veratum est, aut cammonium, abstinere debemus. Si verò ex putredine, vel corruptione fuerit febris, quoniam hac à cacochymia multa provenit, non erit ab re vsus fortiorum pharmacorum. Verum vbi ex apparatu morbosico provenierit, seruandum erit illud Hip. aureum documentum, quod prima Apl. tradidit, uidelicet concocta medicari, & mouere, neque in principiis, nisi materia-

tur-

turget, & aliud 2. Aph. positum, nempe: In principis morbum si tibi quid videtur mouendum, moue, in statu uero quiescere oportet. Mouendum autem in principis etiam non turgente materia, uel ob multitudinem materiz, uel malignitatem. Res non postulat, ut in his multis longiores, satis sit inuuisse. Intelligenti pauca. Reliqua a proprio febrium tractatu sunt petenda, non enim huius sunt loci, & ob id quoque heclicarum curam prætermittimus.

CAPVT LXXII.

De syncope, & animi deliquio.

Grauius uulneris superuenire non raro consueuerunt repentina uirium omnium prostratio, seu casus, qui syncope dicitur, & animi deliquiū. Verum non debet utrumque generosius. Medicus turbari, & quasi eodem affectu teneretur, uulneratum & seipsum unā desereret; non raro etenim licet ab adeo graui affectu patientem eximere. Et propterea nihil, quod ex arte sit, prætermittat, ut eum, qui seruari potest, conseruet. Quod quidem præstabit, si naturam, & causas horum affectuum diligenter considerauerit. Quæ ut clarius pateant, primo in uniuersum uidere oportet, quæ sint ea, à quibus uterque hic affectus ortum habet, & quomodo fiat. Synopsis igitur nomine, ut dictum est, significatur repentinus, & affatu contingens uirium casus, unde Galen. 12. Meth. 5. Syncope, dicebat, est præceps uirium casus. Venit autem id nomen à uerbo Græco *συνκωπτο*, quod est concido. Hinc syncope, id est, concisio, & casus scilicet uirium. Animi uero deliquium leuiorem affectum significat, namque in eo non penitus cadūt uires, licet notabiliter, & affatu prostrantur. Dicitur autem animi deliquium Græcè *λεπτοθυμία*, seu *λεπτοψυχία*, idem enim significant hæc duo nomina, nam *leptothymia* dicitur à *λεπτός*, quod est linquo, seu deficio, & *θυμός*, quod est animus, hinc *leptothymia*, id est animi defectus. *Leptopsychia* uero à uerbo Græco *λεπτο*, quod est linquo, & *ψυχή*, quod est anima, unde *leptopsychia*, id est, animæ deliquium, seu defectus. Ut uero horum affectuum natura melius intelligatur, uidendum est, quænam sit ratio generationis ipsorum.

Neini dubium est, partes omnes ad proprias functiones obeundas vitali facultate indigere, ut quæ radix est, & fundamentum omnium uirtutum, calore uidelicet à corde influente, qua ratione dicebat Gal. 5. loca. c. 1. Peculiari cordis temperie partes omnes actiones suas perficiunt. Et 5. de usu pulc. a. 2. & 3. Cum non ab aliis ad cor, sed à corde cæteris membris calor vitalis confluat, & ipsa vitali calore, & peculiari cordis temperie actiones suas perficiunt; hinc fit, ut cordis uirtute, & vitali calore pereunte, reliquorum etiam membrorum actiones pereire necesse sit, ob idque ad omnes partes vitalis spiritus transmittitur, qui suo uiuifico calore eas reddit idoneas ad proprias actiones, dum symmetriam intimi caloris conseruat, eandemque fouet, ac roborat. Vnde si contingat, ut repente calor hic vitalis in partibus deficiat, repente etiam concident animales functiones omnes (decepta respiratione, quæ nunquam penitus auferatur, stante animalis uita) vel notabiliter prosterantur, prout defectus ille fuerit maior, vel minor. Naturales etiam lædi necesse est, nam deficiente vitali calore in partibus qui uitam in ipsis conseruat, conseruando insti caloris symmetriam, temperamentum quoque ipsorum ex consequenti uitatur, à quo naturales operationes procedunt. Verum cum hæc non ita manifestè lædantur, dicitur syncope potissimum à casu animalium uirium, atque uitæ facultatis.

Est igitur syncope præceps uirium lapsus ex defectu vitalis caloris in partibus subito contingente. In animi uero deliquio non penitus cadunt uires, sed solum imminuuntur, unde Gal. probat lib. de cur. ta. per sang. mis. sanguinis missionem usque ad animi deliquium, non tamen usque ad synopen. Non est autem existimandum, omnino defecere uitalem calorem in partibus quia uita cum huiusmodi defectu stare non posset, cum fit uitalis caloris uitam seruare intimi caloris symmetriam seruando, & propterea extinctio in parte aliqua uitali hoc calore, continuo pars illa emoritur. Cum igitur hi affectus, quos in genere symptomatum actionis læsæ reponendos esse nemo dubitat, sicut ob subitum caloris uitalis defectum in partibus, necessariò dicendum est, morbum, qui talium affectuum est in causa, nullum alium esse præter interemperi priuatam partium omnium, non quidem positum, sed priuatam, partes enim destituuntur calore uitali, qui intimi caloris symmetriam conseruabat, & à quo partium temperamentum recipiebat absolute. Quia uero talis intertemperies fit in partibus ob subitam earentiam uitalis spiritus, quæcunque in causa esse possunt, ut partes uitalibus spiritibus consecreti destituantur, eæ omnes lipothymia, & synopes erunt in causa.

Destituuntur uero partes hiæ spiritibus, aut quia cor, quod eorum est origo, eos subito retrahat, ac retineat, ueluti illi indigens, aut quia loco eorum, qui dissipantur, alios transmittere ad partes nequeat. Primum contingit, ut quia spiritus uitalis sunt pauci, uel ob aliquem dolorificum affectum, uel alium. Pauci sunt spiritus, quia uel non generantur, uel euacuuantur, uel corrumpuntur. Non generantur defectu uel agentis, uel materiz, uel utriusque defectus agentis, scilicet cordis, quia fit intertemperatum, immo dicè scilicet calidum, uel frigidum, uel calidum, & siccum, uel frigidum, & siccum. Defectu materiz, quia non subministratur conueniens materia ipsi cordi pro eorum generatione, scilicet probus sanguis in sufficienti quantitate, quod contingit, uel ob inædiam, uel ob abundantiam succorum crudorum, & bonorum defectum. Porro abundant crudis succi, & boni defectum, uel ob prauam uictus rationem, uel ob intertemperiem membrorum naturalium, uel ob corruptionem bonorum succorum, ut in febribus malignis, & possidentibus contingit, & in assumptione uenenæ. Euacuuantur uero spiritus, uel in ipso corde, uel extra cor, in ipso quidem corde, uel per hiatum sensibilem egressi, ut in solutione continui, uel per meatus insensibiles resoluti, & hoc uel ob intertemperiem cordis calidam modum excedentem, ut in febribus ardentibus, uel ob apertionem uasorum, & pororum ex aliquo animi affectu, ut ex gaudio. Vnde Gal. 12. Meth. 5. Magni timores omnes, & cum his magnæ uoluptates, & si non iugulant, at certe facile reuolubilem spiritum reddunt, infirmantque, tristitia uero, anxietas, & ira, & cetera eo genere sunt noxia, quæ frequenter uigilias contingit autem præteritum eorum resolutio, quoniam spiritus uitales admodum tenues, & diffusibiles generantur, quo in casu, ut inquit Galen. loco citato, duobus modis imbecilla redditur spirituum substantia, & tanquam temperie alterata, & tanquam diffusibilis, seu exhalabilis. Extra cor uero contingit spirituum dissipatio ob immodicam euacuationem, dolorem, labores, uigilias, ardores febriles, & huiusmodi. Quibus addamus ex Gal. loco citato immodicam raritudinem corporis, ut ob id facile substantia spirituum digeratur, quod & ipsa tenuium sit partium, & corpus eam non continet. Vnde Galen. loco iam citato: In omnibus eiusmodi casibus uidentur ægrotantes tum animo linguæ, tum uisibus resolutis esse, nonnulli etiam mori. Id spiritus ipso corrupto, uel alterato, aliquando ex parte digesto,

Causa.

Cur uirales spiritus deficiant in partibus

Syncope quid.

Animi deliquium quid.

Vt generetur hæc affectus.

non raro hæc vtraque perpesso. Corruptuntur spiritus ab acris prauitate, vt contingit tempore pestis, prauis halitibus, vt fit in febribus malignis, in gangræna, & sphacelo, in bubone pestilenti, & in buboni- bus maligna putredine corruptis, nec non & vene- nata qualitate, vt accidit in veneni asuptione. Quod tetrahantur ad cor vitales spiritus, & in eo retineantur, in causa sunt vel dolorificus affectus tum corporis, siue corde ipso primariò laborante, siue alterius membri dolori consentiente, vt in morlu oris ventriculi, tum animi, exempli gratia, timor, tristitia, & huiusmodi, vel intemperies ex vapore, vel humore maligno, & pestilenti, seu venenato, vt in febri- bus malignis, & pestilentibus, in suppressione mensis, seminis, & assumptione veneni, vel corruptio, & etiam alteratio spirituum, quæ commemorat Galen. 12. Meth. 5, vt cor indiget propter malam ipsorum dispositionem, ad sese omnes tetrahant. Non potest autem cor vitales spiritus ad partes transmittere ob viarum obstructionem, quæ fieri potest à va- poribus, vel humoribus pestilentibus, & praua qua- litate infectis, item ab humoribus crudis, & crassis, à copia sanguinis, à tumore, ab acre pestilenti, & etiam non pestilenti, sed praua qualitate infecto. Item ob quoddam animi affectus, vt ob tristitiam, timorem, &c. Verum vt inquit Galen, loco citato : Crudorum succorum copia multis nominibus syncope opportu- nus reddere potest, & copia sua vires premendo, & propter tum multitudinem, tum crassitudinem exi- guis animalis meatus obstruendo, vnde animal sub tali affectu non nutritur, & suffocatur, & mediocri- tas temperamenti eius non solum alteratur, sed etiam corruptum. Quòd si dicebat inferius, non obstrua- tur, nec onerent, syncope non inferunt, sed animi deliquia. Ex quibus patet in omni syncope fieri ag- gregationem quandam spirituum vitalium in corde, & propterea Avicenna 2. tract. cap. 6, definiens synco- pen dicebat : Syncope est distractio maioris partis plurium virtutum motuarum, & sensibilis propter debilitatem cordis, & aggregationem spiritus totius ad ipsam propter causam mouentem eum ad interiora, aut propter causam præconantem ipsam interiori, quare non inueniunt ipsarum, aut propter pauci- tatem, aut subtilitatem suam, quare non superfluit su- per illum, qui est in minora.

Causa ho- rum affe- ctuum in vulnerib. Verum, si causas spectemus, quæ per vulnera ag- gregationem hanc spirituum in corde efficiunt, re- periemus propter vehementes dolores, & immodera- tas sanguinis profusiones, & prauos halitus à parte vulnerata eleuatos, & spirituum infectionem à vene- nata qualitate, quando vulnus, aut telo venenato, aut dente venenato feræ fuerit inflictum fieri posse hanc aggregationem. Ex accidenti tamen potest, & ex aliis causis proficisci : & sæpe ex aliquo animi af- fectu syncope incurrunt, præsertim vob ex timore, quo ex inspectione profluentis sanguinis, qui parum cecidit sunt, corripuntur. Superueniens vulneri- bus syncope facillè innotescit, nanque aufertur sensus, & morus, saltem ad sensum, & ipse pulsus, aut animæ imbecillitas, & paruus secundum omnem di- mensionem, deprehenditur, aut neque percipitur, sal- tem ad sensum ablati. Facies pallida redditur, & imaginem mortis repræsentat, cum spiritu enim unâ & sanguis ad interiora mouetur, & ideo etiam extre- ma frigent, sudores frigidi apparent, & præcipue circa frontem, quorum quidem materia non est excrementitia, sed humiditas ipsa rorida, quam partes calore proprio destitutæ continere nequeunt (& hoc est signum uitarii temperamentum partium omnium) & sunt frigidi, quia transit ma- teria per cutem, quæ frigida est ob caloris defe- ctum. Vocem quoque necessariò amittunt syn- cope deprehen- si, cum sine motu fieri non possit. In animi uero deliquio omnia sunt imbecilliora, hinc

A non omnib. aufertur motus licet valdè debilitetur, nec vocem amittunt.

Causæ verò, ipsæ haud sunt cogniti difficles, vnde dolorem ægrotans prodit, antequam syncope inua- dat. Immodica sanguinis profusio sensui est conspi- cua. Præuos halitus eleuari status vulnerata partis optimè demonstrat, adest enim corruptio, & putredo in parte. Infectionem spirituum causa venenans, & quæ subsequuta sunt symptomata.

Quia verò syncope, sicut & quemuis alium affec- tum, magnam esse contingit. auratione propriæ essentia, aut ratione dignitatis affectæ partis, aut ra- tione facultatis, & magnitudinis, cognitio necessaria est tum ad rectè prælagendum, tum ad præsidiorum electionem, hæc de causa quam magna existat, per- pendere oportebit.

Signa quidem magnitudinis affectus ratione digni- tatis sunt ea, quæ ostendunt partem primariò affectam, vel per consensum, & si per consensum, aut absoluti, aut non absolutum, & vel in parte propinqua, & nobiliori, vel remota, & ignobiliori : quando enim cor primariò læditur, cæteris paribus, maior est affectus ratione dignitatis. Dico autem cæteris paribus quoniam manifesti est cor primariò laborare in tristitia, maior tamen est syncope, quæ est ex pestilenti vapo- re, verum non ratione dignitatis, sed facultatis. Veri, si duæ sint syncope ex vapore pestilenti, manifestum est, eam vehementiorem futuram, in qua vapor ele- uatur ad cor à parte proximiori ipsi cordi, & nobilio- ri, cæteris tamen paribus. Signa magnitudinis, quo ad propriam essentiam sunt ea, quæ vehementiam effe- ctus causarum significant, exempli gratia, vel ingre- tum tum suffocationem, tum resolutionem, ac eua- cuationem, vel obstructionem. Vnde hæc ratione ani- mi deliquium est minor affectus ratione essentie ipsa syncope, cum non penitus in ipso aufertur actioes neque ita partes vitali spiritui destituantur. Ex quibus manifestum est, syncope illas vehementiores futuras ratione propriæ essentie, in quibus pulsus magis debilitabitur, & ipsa respiratio magis imminuetur. Signa vehementia ratione facultatis sunt ea, quæ fa- cilem, vel difficilem tolerantiam affectus ostendunt, & quæ maius, vel minus facultatis vitalis robur, e.g. pulsus formicans, vel ablati, saltem ad sensum. Item quæ materiam indicant participem, vel expertem. malignitatis, vel etiam pestilentia, vel alterius vene- natæ qualitatibus, exempli gratia, febribus pestilens, assum- ptum venenum, suppressio feminis. Difficilem tole- rantiam, & facultatis imbecillitatem significat difficilis excitatio, crebra inuasio, longè ante prægressa palpi- tatio, & hæc quandoq; est maior, quandoq; est minor.

Quodcumque horum maiorem vulneribus super- ueniat, non est despicendum, propterea quod acci- dit pars præcipua, & ea quidem, quæ ad vitam præ cæteris est necessaria. Si tamen syncope cum ani- mi deliquio comparemus, minus periculosum, cæte- ris paribus, esse animi deliquium sciremus est, quia in eo minor est violentia ratione propriæ essentie, ac facultatis, augeur tamen & minuitur periculum, prout magis, vel minus ad syncope accesserit, diu- tius, vel breuiori tempore perdurauerit, & frequen- tius, aut rarius incidit, & causa fuerit contumacia, aut minus contumax, prauum est enim, quod putre- dinem, & corruptionem vulnerata partis consequi- tur, & adhuc magis, quod venenatam qualitatem. Sicuti quod animi affectum, puta ex inspectione vulneris, uel profluentis sanguinis, nisi debilis valdè sit anima, periculo uasat. Sed hoc non est præsen- tis loci.

Syncope uero semper est periculosa, in ipsa enim omnem vehementiam spectare possumus, Syncopei- & est ueluti uia ad mortem. Augeur tamen pericu- per est pec- lum, prout intensior est quælibet uementia, & riuolosa. ea præsertim, quæ spectatur ratione facultatis, unde si quid.

Prælagia.

Signa ma- gnitudinis horum af- fectuum.

Quid præ- lagendum.

Signa.

si quispiā syncope corripitur, eaque diutius periclitante, color faciei mutetur, ita vt lividus fiat, aut niger, vel vitidus, non euadet. Neque is, cui pulvis sternutatorius iniectus fuerit in nares, nec sternutaverit, signum est enim mortui caloris, & emortuæ facultatis. Sed & causa syncopæ videtur esse confideranda, hæc enim, quanta sit ipsius vehementia, præclare docet; vnde eam, quæ fit ex solutione continui in corde, proflus lethalem indicamus, cui proxima est, quæ fit à venenata causa, & huic, quæ ex corruptione partis. Sed non minus lethalis est, quæ ex superflua sanguinis profusione ortum ducit, modo superflua euacuatio, non repentina mutatio, aut animi affectus, aut mordaces humores os ventriculi vellicantes, siue in eo prius coaceruati fuerint, siue in ipso remedijs vsu ad ipsum defluerint, causam syncopæ attulerint. Animaduertendum tamen in syncopæ, quæ ex fluxu materiæ biliosæ ad os ventriculi contingit pro ratione causæ huius influxus variari periculum; namque si ex vulnere hepatis, aut ventriculi, aut tenuium intestinorum id acciderit, aut ex cerebri, vel meningum affectibus, summi periculi res est plena.

Vulnerato igitur syncopæ deprehensio, quoniam ea semper sequitur ad spirituum vitalium defectum in partibus extra cor existentibus, retrahere eos corde præternaturaliter, communis oritur indicatio attrahendi hosce spiritus ad partes illis deficientes, & à centro ad circumferentiam. Verum ab illis attrahentibus erit cauendum, quæ causas syncopæ, autgete nata sunt; nam si fieret ob superfluum aliquam euacuationem, inale fieret attractio ad partem, per quam fit euacuatio, vt etiam ad sibi proximas. Porro spirituum defectus, seu imminutio indicat eorumdem reparationem, quapropter cum ex tenuiori, & magis vaporosa sanguinis parte fit eorum generatio, & quodammodo etiam ex aere per respirationem attracto, indicatur tunc alimentum vaporosum, & tenue, quod tamen causam non augeat, tum odorantia tenuium partium, tum frigida, quæ spiritus recreare valeant, neque ex accidenti noxam inferre. Sed præterea & defectus causæ erit occurrendum, puta (superflua euacuatio). Si dolor retractiois fuerit in causa, is erit remouendus, si spiritus inficiantur ob prauos halitus, ii sunt reuellendi, & dissipandi; materiaque prauorum halituum auferenda, & contra ipsos cor fit muniendum alexipharmacis, cordique à amicis, quæ non minus requirit venenata, & pestilens qualitas. Immo, quia semper robur cordis dispendium patitur, iis vendendum in qualibet syncopæ, quæ cor tum manifestis qualitatibus, tum proprietate totius substantiæ roborent. Si dicti affectus syncopen efficiant, quia æres, & mordaces succos ad ventriculi commoueat, attemperandi erunt, reuellendi, & etiam euacuandi, & ventriculus, ne facile recipiat, corroborandus, atque adstringendus. Cum etiam in omni syncopæ humiditas rosida partium sudoris speciei euacuetur, præsertim circa thoracem, ceruicem, & faciem, eo quod à partibus influente calore destitutus contineri nequeat, & vnâ etiam facile dissipetur insiti caloris substantia, cuius symmetriam conservabat influens ille calor, propterea oritur indicatio leuiter refrigerandi has partes, vt cutis extrinseca aliquantulum constipetur, & euacuatio substantiæ rosidæ, & ipsius insiti caloris prohibeatur. Amplius in omni syncopæ sopita est virtus, erit igitur excitanda. Eadem propemodum in animi deliquis proposita esse debent, leuiores tamen indicantur, quoniam & lenior est affectus.

Sed dubitatio oritur, cur in omni syncopæ reuocandi sint ad partes spiritus, qui ad cor confluerunt, seu attracti sunt; cum enim non confluant ad cor, aut ab ipso attrahantur, nisi vt eorum præsentia

A fortius reddatur, quod etiam rationabile est contingere, melius forsitan fuerit, si ita permitterent in ipso corde manere, donec sponte rursum cor eos ad partes expellat; nullum enim ex hoc imminere vitæ periculum videtur, cum vitæ principium sit robustius per eorum præsentiam, immò rationi consonum est, ipsum longè melius actiones, quæ ad vitam pertinent, præstiturum hoc modo robustum factum. Verum duplici ratione necessarium est in omni syncopæ spiritus reuocare ad partes, vnâ quidem est, quoniam ipsum qualitate conferuatur natiui partium omnium caloris symmetria, vnde si diutius abesset, periclitaretur partium reliquarum natiuus calor. Altera est, quoniam ex illa aggregatione spirituum ad cor, periculum est, ne suffocentur nimis concentrati, & ita pereat natiuus calor. Quare ex illa concentratione non redditur fortius cor, quamuis spiritus attrahatur, tanquam indigens; sed tamen perpetram operatur, confertim, atque repente attrahens, & ab omnibus partibus à causa præternaturali impulsus, & idem mirum, si ex perpetram facta operatione & ipsum periclitetur. Hinc oritur pulsus imbecillitas.

Reuocandi sunt igitur syncopæ deprehensi vociferationibus, narium apprehensionibus, frictionibus, ac vinculis, ad partes tamen vulneratæ oppositas, vellicationibus, ac pilorum euulsionibus; odoramentis ex aqua rosæ, & aceto rosæ aqua florum citri, corticibus recentibus citri, & aurantiorum, floribus purum odorem reddentibus, cuiusmodi sunt rosæ, iasmini, hyacinthi, præsertim ex Hispania delati, gariophylli, violæ, leucorii flores, citrici, limonium, & aurantiorum, & alii innumeri; Theriacanaribus admodum facultatem excitat, pariter & palato, & lingue illita. Sal item ori impostum idem facit. Reuocantur etiam epithematibus, aque inunctionibus cordialibus, & irroratione denique, faciei præsertim, & ceruicis ex frigida, nec non & flabellatione.

Si ergo ex superfluo sanguinis fluxu syncopæ contigerit, omni ratione quam primum sistendus est fluxus, vt verò reuocentur spiritus ad partes, frictiones, & vincula ad extrema in usum sunt reuocanda, non tamen his vt oportet ad vulneratam partem, ne maior conciteret fluxus, sed potius ad oppositas partes, aut ad eas, in quibus est euacuatiois origo, sic enim reuocabuntur spiritus, & auertetur influens sanguis. Frigida quoque eos spargere conuenit, naresque sistendæ apprehendere, vnde Gal. primo ad Glauc. 14. Eos, qui ex cholera, & multis alijs viueris si factis euacuatiois, dissoluuntur, aqua frigida spargere oportet, & nares apprehendere. Sed neque malum extrema alligare, vt nexus fiant plures, & fortiores, circa manus quidem in euacuatiois per inferiores partes, circa crura vero, & inferiores partes in euacuatiois per superiores partes. Et insensibus. In vniuersum autem ad communis membris patientibus in aduerfum trahere oportet, aut ad ea, in quibus est euacuatiois origo.

Ad spirituum autem resectionem & optimi odores sunt maxime ex vsu, idonei autem sunt, qui ex frigidis potius, vel parum calidis eleuantur; qui enim ex nimis calidis, vt ex moscho, ambra, minus sunt contentientes. Aqua ergo rosæ, & acetum rosæ erunt idonea, his addi poterit aqua florum citri, vel aurantiorum, vel limonium, & florum myrthi, & santalorum. Et quoniam ex nimia profusione nimis imminuit spiritus, idcirco aliquod etiam eorum, ex quibus cito reparantur, erit exhibendum, cuiusmodi est succus, & ius consummum canium, stillatium caponum, & vinum, vel mica panis vino madefacta, quod tamen vinum frigida fit temperatum, vnde Gal. loco citato: Vinum aqua frigida temperatum curat eas, quæ ex magnis sunt euacuatioibus, dissolutionibus,

Quomodo reuocantur syncopæ deprehensi.

Curatio syncopæ ex sanguinis profusione.

Dubitatio
Cur omni
in syncopæ
reuocandi
sint spiri-
tus ad par-
tes.

immò in omnibus syncopicijs affectibus conueniet, nisi in aliquo uiscere sit, aut imminet inflammatio, eeleriter enim uirtutem recreat, & spiritus reficit. Vnde Gal. 12. Meth. 3. Vinum, quod calidum sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus, quos syncopè male habet, offerre conuenit. Sed, ne ex uino reddatur magis fluxilis sanguis, oportet deligere uinum nigrum, quod crassum sit, & austerum. Vnde Gal. primo ad Glau. 14. In sanguinis fluxibus uinum crassum sit, nigrum, & acerbum, in reliquis casibus etiam album, seu solum concedi poterit, quod mediè aëris sit, & boni odoris. Animaduertendum tamen, si adsint indicia fluxus materię biliosę ad uentriculum, quod sæpè contingere solet, antequam uinum exhibeatur, nisi periculum sit in mora, curandum esse, ut patiens euomat uentriculum fricando, immittendoque in guttur digitum, aut pennam oleo inunctam. Vnde Gal. loco cit. Oportet os uentriculi perficere, de iis loquebatur, qui ex superfluis euacuationibus dissoluantur, ut euomat, stomachum irritando digit, uel pennę immisione. Ad maiorem cordis corroboracionem epithemata cordialia temperata erunt applicanda, vtpotè parata ex aqua ros. acet. ros. aqua florum citri, florum myrthi, mellissę, florum borraginis, additis speciebus cordialibus temperatis, camphora, croco, & portuicula vini alicuius potens, & aromatici cum alijs, de quibus actum est capite de alterantibus. Inunctiones quoque cordiales parari poterunt ex vnguento ros. acet. ros. loto, speciebus cordialibus, oleo florum, vel feminum; aut corticum citri cum alijs ibidem propofitis.

Qui ex nimia corporis dissolutione in affectum incidunt ob alimentum totius ferè ad partem vulneratam transmissum, & in pus versum, ex quo relięque partes orbuant proprio alimento, ferè eadem ratione sunt reuocandi: extrema igitur fricare opotet, & deligare, ea sola tamen, quę ex aduerso sunt vulneratę partis, leuissime, quàm in supradictis, & odoribus fouere, ac vino rescire, foribitionibus concoqui facilibus, & multi nutrimenti, cuiusmodi sunt stillitium caponum, iura consumpturum carniū, succus carniū caponis, vitelli ouorum ex iure dissoluti, vnde Gal. 1. ad Glau. 14. Qui ex distrptione abcessus, aut simili euacuatione animo deficiunt, consistunt optimis odoribus sunt fouendi, paulò post autem foribitionibus concoqui facilibus. Cordialibus item corroborare, & in faciem frigidam inspergere opotet, non tamen eos vomere vtile est, ne ob laborem vomitus penitus prosterantur vires. Verum, ubi reuocati fuerint, vt præseruentur, studere maxime opotet corporis nutritioni, & ob id omni quinta, vel sexta hora, & cibis aliquis exhibendus, qui sit facili coctionis, & distributionis, & multum præbeat alimentum, cuiusmodi est succus expressus carnis caponis, ius consumpturum eiusdem, consusum carnis pulli, aut caponis, vitelli ouorum recentium forbiles, aut consumptione iure subacti, stillitium caponum, confectioes restaurantes appellatę, paratę uidelicet ex carne caponum, aut perdicijs, vel phasiani, amygdalis, pineis, pistaceis, & saccharo. Assiduo etiam quę vitalem facultatem roborant, tum extrinsecus applicare, tum per os exhibere oportebit, maximeque conducit, si talibus alterentur cibaria. Huiusmodi sunt citri succus, vel iura saccharo paratas, fragmenta pretiosa, potissimum smaragdus, diamargation frigidum, & margaritę ipsę, confectio de hyacintho, terra sigillata, bolus Arm. orientalis, coralli, conuercuini præparatum, monocerotis, aqua ros. florum citri. Studendum autem, vt hæc semper, aut vt plurimum habeant aliquam vim adstringendi, qua impediatur innati calidi dissolutio, vnde pctmixtio boli, & terrę sigillatę erit maxi-

A me conueniens, aut si quę ex dictis saccharo ros. veteri permiscantur. Proponimus autem refrigerantia, quoniam talis copia puris sine febre esse non potest. Reboranda quoque omni arte erit vulnerata pars, prout alijs dictum est. Extrinsic cordi, & testibus cordialia superius propofita erunt applicanda.

Si ex putridis, & omnino prauis, & malignis vaporibus a parte vulnerata ad cor eleuatis oriatur syncopæ excope, reuellere hosce vapores oportebit frictionibus prauis vaporibus. extremarum partium, & vinctulis, nec non & curbitulis. Optimis quoque odoribus sunt fouendi, & reliquis iam propofitis reuocandi. Non leuiter etiam conducit extema vino optimo calente lauare, in quo potissimum madinetur gariophilli, nux moliçara, rosę, citri flores, sanali; aut eni permixta fuerit aqua florum citri, & huiusmodi alia. Mitificæ proderit theriacalis aqua exhibita, aut modicum theriacę, vel Mithridatii aqua ardentis dissolutum exhibere; hæc enim & cor roborant, & manunt, & prauos halitus dissipant. Eadem epithematis cordialibus, atque inunctionibus vtiliter addentur. Atque ne rursus inuadat, tollenda erit corruptio, & mortificatio partis, prout suo loco expositum est, assidueque vitalis facultas roboranda, & quę puros reddunt spiritus, exhibenda, veluti confectio de hyacintho cum Mithridatio, aqua theriacalis, & reliqua supradicta.

Si ob venenatum vulnus, bezoartici propriis contra veneficam qualitatem pugnamus, de quibus, quando de vulneribus venenatis erit sermo.

Si ob dolorem, sedandus tot originationes quoque, & extremorum uincula conuenient: Odoribus similiter erunt rescendi, & alijs iam propofitis.

Si ob fluxum materię biliosę ad os uentriculi, uomitus ciendus, immisso in guttur digito, aut pennam oleo intincta, aut etiam ante exhibendo hyalæum, uel aquam tepidam. Fricare pariter conducit uentriculum, & circumiacentes partes, si difficulte uomuerint, & post uomitionem uinum exhibere. Extrinsecus autem applicanda, quę robur uentriculo addunt, cuiusmodi est emplastrum diaphenicon, de crusta panis. Nec minus conueniunt, quę corroborandi uentriculum uim habent per os exhibita, cuiusmodi est saccharum ros. uetus, confersa cidoniorum, syr. granatorum acidorum, panis succo granatorum acidorum madefactus, & huiusmodi alia. Animaduertere tamen oportet, si humor biliosus ad uentriculum fluxerit ob vulnus in uentriculo, aut proximis partibus, non esse cogendos ad vomitum, maior enim copia materię ad vulnus, & uentriculum attraheretur, & ob violentum motum magis diuellerentur vulneratę partes.

Si ob animi affectum, odoribus sunt rescendi, apprehensione nasi, pilorumque euulsione, & huiusmodi excitandi, & quoniam semper biliosa materię ad uentriculum fertur, ideoque vomitum prouocare conducit. Vnde Gal. 1. ad Glau. 14. Si ob animi affectum exoluantur, odoribus, & narium apprehensionibus sunt reuocandi, cogendique ad vomitum. Reuocatis spiritibus, ne rursus corripiantur syncopæ, propofitis verbis animi affectus sedandus.

C A P V T LXXIII

De delirio.

Delirij nomine mētis aberracionem intelligimus, quacunque ratione contingat, eam aberrare. Quamuis enim intellectus uel facultas organica non sit, vt quę non utitur membro aliquo corporis in propriis obiectis suscipiendis, atamen multiplicitè intellectio lædi potest, eo quod licet anima non

vt a-

vtatur organo corporeo pro intellectu, hæc tamen sine organo corporea fieri nequit, citra phantasma namque non fit intellectus, vnde Philosophus dicebat: Necessè est intelligentem phantasma speculari. Requiritur ergo phantasia, vt potentia præparans obiectum ipsi intellectui potentia, phantasma scilicet, quod speciem intelligibilem producit, qua in anima recepta fit intellectus. Et proinde in cerebro fit intellectus, non vt in organo, sed tanquam in loco, in quo præparatur intelligibiles species medijs phantasmatis, his enim præpositis intellectus potest per se actum intelligendi explere: ideoque, si male, aut nullo modo præparantur phantasmata, nil mirum, si intellectus ipsa lædatur. Præterea cum ad discursum requiratur compositio, & diuisio, quæ & ope memoratitice peraguntur, hæc enim suppediunt, quæ coherent, & quæ disrumpantur, ex memorie quoque læsione latius ratio potest: hinc quidam à morbis conualescentes etiam scientiarum obliui sunt.

Delirium ut fiat.

Delirium igitur contingit, non quod ratio per se lædatur, sed ex accidenti, videlicet ob imaginatricis, vel memorie læsionem; imaginatricis quidem, vt quæ phantasmata perperam subministrat intellectui, memorie verò, quoniam discursus fit mediante compositione, & diuisione, at compositione, & diuisio recte fieri nequit absque opere memoratitice, siquidem necesse est rerum simulacra, quæ in memoria adferuntur, imaginatrici representari, vnde si contingat hæc perperam representari, perperam quoque fiet compositio & diuisio ab intellectu.

Quæ requiruntur ad principis functiones.

Causas autem delirii facilius erit inuenire, si quæ in organo requirantur ad principis functiones edendas, considerauerimus. Hæc duo esse potissimum nemo ambigit, videlicet idoneam cerebri temperaturam, & congruam dispositionem animalium spirituum: compositio enim principibus functionibus non officit, nisi quatenus illa duo peruerit, aut male disponit. His ergo male se habentibus, modo auferuntur, modo imminuuntur, modo corrumpuntur principis functiones. Congrua dispositio animalium spirituum in hoc fita est, vt sint in convenienti quantitate, & qualitate, neque inordinatè moueantur: Qualitas spirituum naturalem ipsorum caliditatem complectitur, tenuitatem, puritatem, claritatem, seu splendorem. In quocunque horum vitium extiterit, facile deliria contingunt; Etenim si animales spiritus in minori quantitate, quàm par sit, reperiantur in cerebro, non solum hebetatur ratio, verum etiam corrumpitur, hinc ex superfluo sanguinis fluxu dissipatis spiritibus, & ex immoderatè vigiliis, studiis, & cogitationibus fiunt deliria; namque vt dicebat Gal. 7. Aph. 9. Obiecta sensibilia principem facultatem imbecillam ob paruitatem spirituum excedentia, ipsique inproportionata, eidem oblata, in causa sunt, ut quasi sub pondere inproportionato uacillet.

Debet etiam spiritus esse tenuissimus, & purus, idcirco si contingat, eos reddi crassiores, vel ob crassiorum vaporum permixtionem, vel quia generantur ex spiritu vitali crasso; siue talis sit ob cordis vitium, siue materie, ex qua generatur spiritus vitalis, quia videlicet suppedietur crassius sanguis ipsi cordi pro spirituum vitalium generatione, afflato in hepate sanguine ob eius caliditatem, siue quia ex aere inspirato, qui crassus fit, resciantur, principes omnes functiones oblati possunt, quamuis ob solam crassitiem magis heberentur, aut auferantur, quàm corrumpantur. Verùm si impuri reddantur, aut turbati, & turbulenti, vel etiam nigri, corrumpitur imaginatio, & ex consequenti aberrat ratio. Ex ipsis enim producit phantasma turbulentum,

aut etiam tenebricosum: turbulentum quidem, si spiritus facti fuerint turbulenti, non tamen tenebricosi, aut nigri, tenebricosum verò, si tenebricosi, & nigri.

Turbulenti autem redduntur animales spiritus ob prauorum vaporum permixtionem, quia à subiectis partibus eleuantur, vt contingit in febribus ardentibus, & præterea in mensibus suppressis, & semine retento, in gangræna, & spæculo, & huiusmodi aliis affectibus, item ob vitium aeris inspirati, vt contingit in pestilentibus constitutionibus, vel quia generentur ex spiritibus vitalibus turbulentis, quacumque ex causa tales fuerint.

Spiritus quomodo reddantur turbulenti.

Tenebricosi autem redduntur animales spiritus, aut in sui substantia citra aluius rei permixtionem, aut ob permixtionem rei tenebricosæ, quæ quidem est vel humor melancholicus, vel vapor eiusdem generis. In sui verò substantia tales redduntur, quando ex materia tenebricola generationem habent, cuiusmodi est ipse vitalis spiritus tenebricosus, siue talis generetur ob cordis vitium, puta ob ipsius feruorem, siue materie, quia videlicet suppedietur sanguis crassus, & melancholicus, materia generationis ipsorum: quomodo enim correctè se haberet, ex tali materia tamen non posset, nisi opacos, & tenebricosos, ac nigros spiritus generare; ex quibus cum postea fiant animales, nil mirum, si & ipsi tenebricosi generentur. Inesse quoque debet animalibus spiritibus temperata quadam caliditas, vnde & cerebrum contemperat excedentem caliditatem vitalium, ex quibus animales gigni debent, quapropter si calidiores reddantur, quàm par sit, imaginatio, & mens aberrabit.

Calidiores verò redduntur vel ob calidam cerebri intemperiem, siue cum materia, siue sine materia. Hæc autem materia potest esse bilis, modo quidem affata, modo etiam non affata, sanguis feruens, & melancholia adusta, vel ob permixtionem calidiorum vaporum, qui à subiectis partibus eleuantur, vt in ardentibus febribus contingit ob humorum feruorem; vapores enim à feruente, & exusta bile flaua, & sanguine afflato ad caput elati, calidiores, quàm par sit, reddunt animales spiritus, vnde perturbatur, corrumpiturque imaginatio, vnde discursus. Calidiores item redduntur ob ingesta aliqua calida, & maximè vaporosa, vt ex vini potentis, & vaporosi potatione fieri solet, vnde ebrietas nascitur, & ex assumptione eorum, quæ lolum recipimus, vel lupuli flores, & huiusmodi. Humores quoque calidi, & acres, atque mordaces, cuiusmodi sunt sanguis adustus, bilis flaua, & atra, calidiores reddere possunt animales spiritus: nec non & venenum aliquod assumptum, quod quidem obseruamus in assumptione anacardorum, & mali castorei.

Ex caliditate spirituum leduntur principis functiones.

Alterum, quod requirebatur ad principis functiones edendas, erat temperamentum cerebri, vnde in temperamento ipsius etuerso, peruertitur quoque imaginatio, & discursus. Id autem accidit, quando in calidam ineptiem mutatum est eius temperamentum, calidi enim est corruptum, sicuti frigidi hebetare, & imminuere. Huic calidæ intemperiei quandoque adnectitur sanguis feruens, quandoque bilis flaua etiam affata, quandoque atra bilis per adustionem genita, & quandoque materia tantum alluit, quandoque verò infixa est, & quandoque insuper tumorem excitat, aut in cerebri substantia, aut in membranis. Amplius peruertitur temperamentum cerebri ob prauam dispositionem calidi innati ipsius, aut quia videlicet sit imminutum, quo fit, ut (sub onere facultatis titubet, aut aliqua mala qualitate infectum. Hoc licet obseruare in uenenum potione, aut estu, nam quæ mandragora potione non aliter demeritum inducit, quàm sua frigida-

Ex intemperie cerebri.

innatum cerebri calorem obtruendo. Cerebrum cati similiter est in causa demetitæ, eo quia calidum innatum cerebri aliqua mala qualitate afficit: non enim dici potest, affectionem ad ipsos animales spiritus pertinere, namque ipsi fluxiles sunt, & iidem non permanent, sed assiduò permuantur regenerati, ideoque si talia venena præue affecerint ipsos spiritus, necesse esset tandem ex contraria animalium spirituum proba regeneratione, & additione vitium illud corrigi. At nisi alexipharmaca exhibeantur, semper manet affectio, imò si giutius curatio differatur, quandoque alexipharmaca nihil profunt, vt videre est in iis, qui cati cerebrum comederunt, aut quibus radix mandragoræ fuit exhibitæ, non quidem quod venenata qualitas id faciat, vt talis non ignoramus enim, veneni proprium esse cor perire, & innatum eius calorem, spiritumque vitales demoliri, sed alios quoque prauos affectus producere nihil prohibet, verum hæc non sunt præsentis loci.

Ex inordinato spirituum motu.

Tertium, quod ad principes functiones recte obundas necessarium esse diximus, est motus spirituum animalium ordinatus, idcirco si coningat perperam, & inordinatè moueri animales spiritus, sequuntur deliria, quoniam inconstantes, & inquietæ redduntur rerum sensibilibus species, atque ita perperam submissantur phantasmata intellectus potentie. Inordinatè vetò mouentur animales spiritus ob vaporem permixtionem, ob epitis ictus, ob calidam cerebri intemperiem, ob sanguinis ferrositatem, præcipue si calefactus fuerit sanguis, quæ de causa dicebat Hippoc. lib. de morb. Cùm igitur bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingreßa fuerit, sanguinem ex compacta compage, & commotione dimouet, & serolum facit, ac calefacit, calefactus autem etiam reliquum corpus totum percalefacit, & desipit homo, & non sibi constat ex sanguinis ad ferrositatem transmutationem, & motionem non solita contingente, & paulò inferius: Eo verò commoto, neque auditum quiescere, sed aliàs alia videre, & audire, & linguam talia loqui, qualia singulis vicibus viderit, ac audierit: quandoque verò cerebrum quiesceat, tandè etiam homo sapit.

Ex quibus non erit difficile reddere causam, cur aliqui continuo delirant, alii uerò nequaquam, sed per quædam temporis intervalla modo longiora, modo breviora, siue ordinatè id fiat, siue abique, vilo ordine. Et cur quædam deliria febres consequantur, alia verò comitem habeant, alia verò prorsus sint absque febre. Amplius, cur quædam deliria contingant cum timore, & mœstia, alia verò cum ira, & audacia, alia cum risu. Præterea, cur aliqui, quæ res vera sunt, non vident, alii verò, quæ non sunt, videre sibi persvadent. Et cur alii in omnibus delirant, alii verò in una re tantum, uel pluribus, in reliquis autem consistit iudicium. Verum, ne iis, quæ ad rem nostram non faciunt, tempus coneramus, ad eas mentis motiones, quæ in vulneratis spiritibus conseruatur, orationem nostram conuertemus, earumque causas indagabimus, ut per earum propulsionem liceat vulneratos ab hoc miserando symptomate eripere.

Deliria igitur, quæ in vulneratis contingunt, alia ex propria cerebri affectione ortum habent, alia uerò sunt per consensum laborante cerebro. Ex propria cerebri affectione sunt deliria, uel quia cerebrum, aut membrana ipsum vilescentes inflammatione laborent, aut calidis succis alluantur, aut putredine, uel corruptione afficiantur, uel ex cerebri vulnere. Item ob ambientis iniurias, quando vultus alicuius momenti capiti fuerit insitum, & nimiam sanguinis profusionem; tandem ob compressionem membranarum, & ipsius cerebri, siue quia cerebrum, & spiritus calida intemperie laborent, ut quando cerebrum,

A vel membrana etiam inflammatione tenentur, vel calidis succis alluantur, siue quia spiritus animales iusticiantur prauis vaporibus a vulnere eleuatis, vt in vulnere purulento, & cum substantie corruptione fieri potest; siue quia spiritus animales per vulnus, quod ad cerebri substantiam pertingit, exhalent, atque ita pauciores redigantur, unde sub onere facultatis imbecillæ titubant, siue quia perperam represententur simulachra rerum a memoratiæ, parte lesa, uel ob spirituum inuaginationem ex vulnere, uel ob inflammationem, vel coarctationem viarum, & meatuum ab humorum copia, uel alia re comprimente, veluti est os depressum; siue quia species confundantur, & inquietæ fiant ob spirituum agitationem, & inordinatum motum. Fit autem hæc agitatio, & inordinatus spirituum motus ob vim ictus, ob membranam, & cerebri compressionem, uel ab ossibus, quod introcessit, uel a purulenta materia, uel sanguine extra venas effuso: ex compressione siquidem coarctantur viæ, & meatus, vt ob id species confundantur, non habentibus spiritibus liberum suum naturalem motum. Agitantur etiam spiritus ob membranarum punctiōem, unde in capitis vulneribus quod ossis piculum subiectam membranam pungat, æque deliria videmus. Vehementissimus quoque dolor capitis solet spiritus exagitare, & propterea ad eum sequi deliria non raro obseruamus.

Deliria per consensum.

Per consensum affecto cerebro delirant vulnerati, quando a parte vulnerata eleuantur vapores ad cerebrum aliqui bene se habens, qui praua qualitate cerebrum, & spiritus male afficiunt, & itaque inordinato motu spiritus ipsos inordinatè commouent. Hoc obseruamus in vulneribus venenatis, & iis, quibus putredo, aut corruptio superuenit. Delirant non minus, quando vulnere superuenit inflammatio, & per neruos cerebro communicatur incendium, vt fit in vulneribus neruorum partium: In quibus casibus persequens affectio faciliè in delirium per essentiam migrat, subsequuta videlicet inflammatione. Ex dolore præter communicata cerebro per neruos molestia, accidunt deliria ob spirituum agitationem. Contingunt præterea in vulneribus deliria nonnunquam ob subsequentem putridam febrem ex apparatu morbosico, eleuatæ ad cerebrum vaporibus ab ebullientibus succis, sed huiusmodi non sunt propria vulneratorum deliria.

D Ex quibus colligere possumus, non delirare vulneratos citra febrem; namque ipsorum delirium, aut putrilaginis, & corruptionis in vulnere existentis est soboles, ab hac autem promptius ad eos feruntur putres vapores, quam ad cerebrum, ob amplas vias, quæ a parte vulnerata sunt ad cor, si extra cerebrum, & ipsius inuoluta vulnus extiterit, quod si in hisce fuerit partibus, causæ delirii in vulnere, non minus in eodem erit febris causa, aut est inflammationis comes, quam si delirium consequatur, longè facilius etiam sequetur febris, vel alicuius magnæ exagitationis spirituum, propter quam, vel eius causam saltem accenduntur spiritus. Verum quidem est, non eandem esse vbiq; sortem febris, quandoque enim ipsa febris est delirii comes, & veluti symptoma, seu potius illius causa, vt quando cerebri inflammatio, uel putredinem in ea existentem consequitur, aut compressionem membranarum, & cerebri, uel punctiōem, & huiusmodi: quandoque uerò delirium est febris symptoma, vt quando ob ebullitionem humorum feruntur ad cerebrum vapores. Ex his etiam licet colligere, cur alio quando delirium vulnerati sit continuum, aliquando uerò intermitat; quandoque enim cerebrum propria affectione laborat, per idiopathiam dicunt, quoniam semper eodem modo se habet, delirium est continuum, nisi affectio, ex qua fit delirium sit fieri nondum autem facta.

Delirium in vulneratis non est citra febrem.

Deliria in vulneratis unde ortu habent. Deliria per essentiam.

Delirium per essentiam non semper continuum. Contingit enim aliquando humorem ad cerebrum, & membranas confluere inflammationem excitaturum, & a principio, parua existente eius copia, a natura superari, & dicitur, & ita delirium ab eo excitatum cessare: nouo deinde affluente humore, iterum hominem delirare, & eoque dissipato, iterum quiescere, & sic deinceps, donec eo res deuenierit, vt amplius natura nequeat, quod influxerit, discutiere, & affectio sit facta; tunc temporis enim delirium redditur continuum.

Delirium per consensum inter-dum continuum. Fit quoque delirium continuum per consensum, eo quod indefinenter delirii causa ad cerebrum transmittatur, vt quando vulneratum est diaphragma, aut alia pars neruosa, & ad vulnus sequuta fuerit inflammatio; incendium enim continuu per neruos ad cerebrum delatum delirium continuum efficit. At quando non assiduuo fertur a parte primario affectu ad cerebrum delirii causa, vt quando a parte vulnerata eleuantur vapores ad cerebrum, delirium non est continuu.

Signa. Ex verbis, & actionibus vulnerati satis constat, num mens aberret, nec ne, vetum an mentis aberratio sit per essentiam, an per consensum, & ex qua causa euenierit, ex aliis coniecturam facere oportet. Per essentiam cerebrum laborare nihil magis ostendit, quam ipsum vulnus, namque vulnere existente in capite, consensum est, per essentiam laborare cerebrum: aiqui num ratione vulneris, vel putredinis, vel superuenientis inflammationis, ex tempore, quo accessit delirium, dignosci poterit, & ex aliis symptomatis, quae praedictos affectus comitari solent; etenim si statim, insilioque vulnere, accedat delirium, & sit continuu, ratione ipsius vulneris verisimile est accidisse, aut quia videlicet aliquid sit, quod membranas, & cerebrum comprimat, vt os depressum, telum, & sanguis inter os, & membranam effusus, aut sub ipsa dura membrana, aut in cerebri substantia collectus, vel quidpiam, quod membranas, & cerebrum pungat, vt ossis piculum, telum infixum, & huiusmodi: an vero hoc potius, quam illud malum efficiat, modus vulneris patefaciet. Si vero superuenientis inflammationis ratione fiat, id posterioribus diebus contingit: praetera eiusmodi delirium non fit subito, sed paulatim, ipsumque praecedunt vigilae, capitis dolor, somnia turbulenta, vrina decolor, quae omnia ex materiae raptu ad caput proueniunt. Spuma quoque circularis in vrina deliquet natans multoties delirium praecedit, eo quod vapores, qui in cerebro feruntur vna cum humoribus inflammationem effecturus materiam agitent; saepe manuum, & pedum tremor praecedit, paulatimque vulneratus fit magis loquax. Inde incipit manifeste desipere, inflamman tur oculi, facies fit rubicunda, splendorem non ferunt, lachrymae inuolutariae effluunt, oculi squalidi sunt, naturalia excrementa supprimuntur, aut modica excrementum facultate distracta, & obile, quae ad expellendum proritate solebat, aliud confluente: & si exornantur, albicantia sunt bilis defectu: obliuiofi sunt, respiratioque ob id etiam fit rara, sed magna, cum enim respirate obliuiscantur, magnitudine respirationis cognitur indigentia ventilationis supplere, festucas carpunt, stoccos euellunt, pulsus duri sunt, cerebri, & parui, ob membranam inflammationem. Aliquando delirium per essentiam fit propter irrigationem membranarum, & cerebri ab humore biliolo, vel sanguineo putrefacto; quod multoties obseruauimus, secantes cadauera vulneratorum in capite, qui a delirio perierunt, saepe enim inuenimus materiam quandam citrinam alluere modo cerebrum, modo membranas, quandoque etiam purulentam. Et hoc delirium est cum ignauia, & propensione quadam ad somnum, neque in eo adest illa oculorum inflammatio, & rubedo, sed prominentia quadam apparet, atque citrinitas, ne-

A que durities illa in pulsu deprehenditur: proprieque huiusmodi delirium praecedit vertigo, somnia varia, ac turbulenta, capitis grauitas, & dolor obtusus, Atqui si cerebrum sit, quod alluitur, in pulsu nulla erit durities, sed potius magnus est pulsus, mollis, & vndosus, praeterea quando est a materia purulenta, atque si per totum cerebrum sparsa fuerit materia, fit phrenitis illa hectica, in qua deliramenta sunt quicita, & aegri eius, qui dormiturus est, speciem referunt, clausas continuu habentes palpebras, quas, vocati attolunt, & (submissa voce loquuntur, sed mox oculos claudunt, hi autem excauantur, & squalidi sunt, Festucas quoque auellunt, & manus habent tremulas, Pulsus adsum languidus, & parui. Si vero humores bilioli alluantur membranas, in pulsu erit aliqua durities, crebreque erit, & parvus, dolorque grauior praecessit. Non solum fit delirium, affecto per essentiam cerebro, quando in capite est vulnus, verum & quando vulneratae sunt aliae partes, praecipue vero neruosa, & inflamman tur, communicatur enim incendium per neruos ipsi cerebro, & longius procedente malo, inflammatio in ipso cerebro suboritur. Idem fieri potest ob eleuationem vaporum ad cerebrum. Sed quoniam huiusmodi delirium non fit, nisi propter inflammationem, non erit difficile cognoscere, quando affectio euaserit cerebro essentialis ex signis, quae inflammationem cerebri ostendunt.

Ex absentia vero eorum, quae cerebrum, aut mem-
branas per essentiam affici significant, dignoscitur
delirium esse per consensum: deliriumque non est
continuum, sed interpositum, praeterquam vbi vulnus
diaphragmatis, cui inflammatio superuenit, con-
sequitur quod contingit non solum ob insignes neruorum
propagines, quae ad ipsum feruntur, verum etiam
magis ob continuum diaphragmatis motum, quo fit, vt
semper affectio communicetur cerebro, vel ab inflam-
mata parte continuu moueantur vapores ad cerebrum: sed
hoc delirium ab eo, quod per essentiam est, distinguitur
tum ex situ, & qualitate vulneris, tum ex absentia eorum, quae cerebri, vel
membrarum inflammationem ostendunt. Delirium etiam
per consensum illud habet, quod ad alterius affectionis
remissionem remittitur, in remissionem, quae intenditur,
veluti accidit omnibus affectionibus, quae per consensum fiunt, vnde fit ob eleuationem
putridorum vaporum ad vulnerata parte ad cerebrum
factum fuerit, expurgato a purulenta materia vulnere,
intermittit, aut saltem imminuit delirium, ea vero rursus
collecta reuertitur, aut intenditur. Num vero delirium
fias, sola mala qualitate, comunicata, aut etiam
vapore; & si vapore, an eleuato ab ipsa vulnerata
parte, vel potius a venis, qualitas vulneris & febris
declarabit. In vulnere namque partium neruosarum
qualitas comunicari solet: At si vulnus fuerit putridum,
aut cum corruptione, etiam vapores cerebrum petunt.
In vulneribus quoque venenatis aura venenata cerebrum
adortur, quod si ratione febris ob ebullitionem humorum
vapores ad cerebrum eleuentur, deliriumque concitetur,
aderunt signa putridae febris, eiusque intensae, &
seruoris humorum, & ideo praecedunt capitis dolores,
& vrinae perturbatae, quales subingalium, atque tales
perseuerant, quandiu illi vapores ad cerebrum mouentur,
at quando & ipsi succi eo moueri incipiunt, vrinae redduntur
decolores. Si ex dolore ortum habuerit, dolor vulneratae partis ostendit, atque ad
intensionem doloris intenditur delirium, ad eiusque
remissionem remittitur. Auram venenatam ad cerebrum
ferri signa venenati vulneris patefacient, quae proprio loco
trahentur.

Si per essentiam fuerit delirium ex inflammatione, vel ex irrigatione, maximè periculosus est effectus, immò rarissimi euadunt; vehemens enim est effectus.

Prasugia.

affi-

affectus in parte principe, facillimeque adnectitur vehementer ratione facultatis. Si tamen irrigatio fuerit ex purulenta materia, & in loco in quo eidem parari possit idoneus exitus, minus malum, quando id à Medico cognoscatur, & non pauci ex his seruantur, modò nullum ex auxiliis necessariis præremitatur. Quoniam autem facilius paratur exitus, & cum minori dispendio materiae, quæ inter cranem, & duram meningem continetur, quàm ei, quæ sub dura membrana reperitur, ideo pauci admodum seruantur ex istis. Quid verò sentiendum sit de illo delirio, quod ex compressione ab osse, vel telo, aut à punctione ortum ducit, declarabitur, quando de capitis vulneribus erit sermo. Et de eo pariter, quod à putredine pendet, & corruptione vulneris capitis superueniente. Delirium ex superfluo sanguinis fluxu malum est, dicitur Hip. 7. Aph. 9. A profluio sanguinis desipientia, ac conuulsio malum: Pulsus tamen consulere oportebit, constante enim vitali facultate, aliquid boni sperari potest, modò sanguinis fluxus compescatur, si tamen conuulsio accesserit, desperata est salus, vnde Gal. 7. Aph. 9. Secundum hæc lectionem, & desipientia non bonus est, casus post sanguinis fluxum, etiam si sola contigerit, multo autem magis conuulsio, vel si abique desipientia facta fuerit; maximum verò malum est ambarum conuentus, quando & ex immoderata euacuatione conuulsio est casus admodum exitialis. Si delirium ex vulnere capitis venenato factum fuerit, prælagium petendum est ex natura veneni, & de vulneribus venenatis suo loco pertractabitur.

Delirium per consensum & ex pecculo, solum.

Delirium per consensum modò magis, modò minus periculolum consensum, prout affectus, à quo principaliter prouenit, erit magis, aut minus contumax; hinc si nerui vulnus subsequatur, pauci liberantur, sed phrenitidis, & conuulsionis lethalis præludium esse solet, signum est enim vel vulnerum neruorum inflammatione corruptum esse, vel materiam violentam in eius substantiam absorbentem esse, vnde propter maximam communionem, quam habent nerui cum cerebro, faciliè admodum affectio fit essentialis in ipso cerebro. Si vero ob putredinem, & corruptionem prauis vapores ad cerebrum ferantur, deliriumque excitent, prout putredo, & corruptio fuerit magis contumax, eo agebitur, aut imminuetur periculum. Non solum ergo natura vulneris erit consideranda, & eius status, verum etiam temperamentum ægotantis, ætas, consuetudo, præcedens victus ratio, anni tempus, & temporis constitutio præsens, & præterita, regio, & huiusmodi, quæ ad certiorum faciunt cognitionem status vulnerati. Si delirium ex dolore euenerit, solet sedato dolore quiescere. Si ex autem venenata ad cerebrum delata, cuiusque veneno, nullum amplius negotium facessit; proinde natura, & vis veneni iudicium determinabit.

CAPVT LXXIV.

De curatione delirij.

Indicationes.

Si delirium fuerit ex inflammatione cerebri, aut membranarum, in principio quidem reuulsionem est materia ad caput fluens, à capiteque repellenda, astringendæque viæ, vt minus promptè fluat, incrassanda quoque ipsa materia, vt segnis reddatur ad motum. In augmento repellentibus digerentia sunt permiscenda, vt, quod impactum est, & repellentibus non cedit, digeratur. Prædominari tamen debet vis repellens, sicuti etiam maius negotium facessit, quod influit, quàm, quod impactum est. In statu aqua debet esse vis repellens, ac digerens, ne digerentia plus suo calore attrahant, quàm digerant,

A In declinatione vero soli digestionis incumbendum. Quas indicationes magis diffusè prosequuti sumus capite de inflammatione, & de fluxione, idem ferè scopi sunt spectandi, quando bilis cerebrum, & menibranas alluit. Si materia purulenta fuerit in causa, digerenda, eiusdemque procuranda expurgatio per ea loca, quæ cerebrum expirgare à recementis consueuerunt, videlicet per aures, nares, & palatum. Et si fieri possit, parandus est arte idoneus exitus. Si quid comprimens, aut pungens delirium effecerit, illud quam primum auferendum, antequam videlicet inflammatio, aut putredo superueniat. Si putredo, atque corruptio, hæc ualde efficacibus, & acerbis etiam sistenda. Si venenum, alexipharmacis expugnandum est, & illis, quæ venenum ad locum vulneris euocent. Si dolor, sedandus.

Si delirium fuerit per consensum, & quidem ex neruorum vulnere, omni reuulsionum genere prohibendum, ne materia fluat ad caput, sique delirium essentiali: vnde & repellendum erit, & adstringendæ viæ, nec non & incrassanda materia. Sed in primis sollicitudinem ipsius vulnerati nerui habere oportet, vt videlicet quamprimum absorpta in ipso materia excrescat, & digeratur, & omnino absumatur: & si inflammatus sit neruus, vt inflammatio mitescat. Si ob eleuationem vaporum ad caput à vulnere propter putredinem, & corruptionem, putredo, & corruptio emendanda, sed studendum, ne affectio fiat essentialis. Si autem venenata è veneno vulnere eleuata delirium fecerit, ad vulnus aduocanda, venenumque alexipharmacis expugnandum. Si dolor, sedandus. Si igitur ex inflammatione, aut irrigatione membranarum cerebri ab humore biliolo ortum habuerit, protinus congruis reuulsionibus incrementum prohibere oportebit. Seca re itaque venam vtile erit, si vires ferant, vnde & Gal. 2. de comp. med. per loc. Optimum itaque fuerit, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere. Sin minus hirudines erunt affigendæ, aut cucurbitulæ cum scarificationibus dorso, & superioribus brachiorum partibus affigendæ. Vena à item communis, aut cephalica erit eligenda, & in eius sectione ea seruanda, quæ dicta sunt in communi tractatione. Cucurbitulæ quoque tum scarificatæ, tum sine scarificatione fuerint ex vsu. Item frictions asperæ, vincula, & lotiones extremarum partium ex aqua calente. Purgans medicamentum hic etiam locum habebit, modò exhibeatur, antequam affectus factus fuerit; nam vbi humor firmatus est, frustra, & cum detrimento potius exhibetur. Clysters, & suppositoria conuenient, neque lenia tantummodo, sed & acria. Quæ uccos inepros ad motum reddunt, ac vias angustant, non erunt prætermittenda.

D Quod verò ad partem attinet, abstraho capite, irrigationes influentur ex oleo rosaceo, coque lana imbuta caput contegetur. Gal. 2. de comp. med. per loca cap. 1. vtebatur oleo dulci lana excepto. Actum quoque permisceri rosaceo poterit, vt ad penetratiorum fieri faciat. Laudatur & ipsum oxyrhodinum loco rosacei, si materia fluens fuerit biliola, violaceam accipiendum erit, aut saltem rosaceo permiscendum, locoque acti succus acidus limonium, aut citri. His addi poterit, cum præsertim vigilie vergent, succus lactuæ, cucurbitæ, solatri, vel earum aquæ stillatitæ. Aqua rosacea, si vires famularum habuerit, erit optima. Procedente maiore, si phlegmone causa extiterit, vt deriuetur materia in parte contenta, conuenient hirudines post aures, sectio venarum, quæ vbi lingua sunt, sectio eius venæ, quæ in fronte reperitur inter vnum, & alterum oculum; aperientur etiam maximo cum fructu venæ, internæ præ-

Delirium per consensum.

Purgans medicamentum cum cucurbita cap. 1. vtebatur oleo dulci lana excepto. Actum quoque permisceri rosaceo poterit, vt ad penetratiorum fieri faciat. Laudatur & ipsum oxyrhodinum loco rosacei, si materia fluens fuerit biliola, violaceam accipiendum erit, aut saltem rosaceo permiscendum, locoque acti succus acidus limonium, aut citri.

Localia.

sertim, nati, aut hitudinebus, aut alio instrumento, sic, A
vt sanguis copiosus fluat.

Digeren-
tia.

Vt verò materia iam impacta, quæ neque repel-
lentibus, neque atrahentibus cedit, digeratur, deco-
cto camæmeli, rosarum rubearum, nialuarum, meli-
oliti, fenugreci, & huiusmodi, addendum oleum
rosaceum completum, atque camæmelinum, vel li-
lorum alborum, irrigationisque paranda. Perbellè
quoque digerunt, & tutius, quia calorem habent no-
stro similem, cuiusmodi sunt omenta vituli, arctis,
suis, recens ab animali viuentē adhuc extracta, &
applicata, & vbi refrixerint immutata. Item pul-
mones arctis pati modo extracti, & cum suo natu-
rali calore applicati. Atque si tot omenta, vel pul-
mones haberi non possint, vbi refrixerint, oleo ro-
saceo, atque camæmelino mixtis, aut oleo oliuæ
dulcissimo calefcent, deinde linteo inuoluta ap-
plicabuntur. Eandem vsum præstant pulli colum-
bini viui per dorsum dissecti, atque applicati, sæ-
peque immutati, nec non & gallinæ pulli, & ca-
tulus nuper natus. Eadem vsurpari poterunt, quan-
do ex irrigatione pender delirium. Consistente
iam affectu, in vsu corundem resoluentium persi-
stere oportebit, suspecta etenim sunt, quæ validius
calefaciunt, fortasse namque fluxionem nouam ad-
uocabunt. Sed præterea grandis eucurbita cum sca-
rificationibus profundioribus occipiti affigenda
erit, vt deturbetur materia in parte affecta collecta.
De his tamen omnibus diffusius agemus, de capitis
vulneribus sermone habentes. Si materia puru-
lenta sub offe cohibita delirii causa extiterit, dandus
erit exitus per ossis excisionem, de qua proprio lo-
co tractabitur. Si putredo, & corruptio vul-
tis, corrigenda hæc erunt, veluti proprio loco explica-
tur. Si compressio, aut punctio, quod compri-
mit, aut pungit auferendum, quam auferendi ra-
tionem in doctrina vulnere capitis diffusè profe-
quemur.

Delirium
ex defectu
spirituum.

Si defectus spirituum ex superfluo sanguinis flu-
xu, sanguinis, & spirituum reparationem procura-
bimus cibis boni succi, & facili coctionis, ac distri-
butionis, postquam sedatus fuerit sanguinis fluxus,
nec non & optimis odoribus, itaq; quia forbilia exhi-
benda erunt, insula, contusum pulli, vel caponis,
aut perdis, succus carniū expressus, præsertim
caponis, stillatitium caponum, quibus omnibus
margaritæ addi poterunt, aut Diamargariton frigi-
dum in rosulis, vt magis roboretur virtus. Vinum
quoque concedi poterit, sed tamen, quale propoli-
um capere de sycopo, in ea videlicet, quæ ex su-
perfluo sanguinis fluxu contingit, expedit autem
sape alimenta exhibere, parum tamen pro qualibet
vice offerendum. Odoramenta parati poterunt ex
aqua rosacea, aceto rosaceo, aqua florum citri, vel
aurantiorum, santalis, & aliis, quæ ibidem propo-
sumus. Si deficient spiritus, quia per vulnus exha-
lent, rectum seruandum vulnus.

De delirio
per consen-
sum.

In delirio per consensum omne studium adhiben-
dum est, ne fiat per essentiam, & propterea in re-
uulsionibus persistere oportebit, repellentiaque capi-
ti erant continuè ad mouenda. De vulnere autem
ipso maxime sollicitos nos esse oportet. Proinde si
ex nerui vulnere id acciderit, & quidem, quia in-
flammatio superuenierit, ledanda erit quam primum
inflammatio, vt proprio capite traditum est. Maxi-
me autem confert in inflammationibus partium
neruorum cataplasma ex farina hordeacea, faba-
rum, & otobi, atque posca acetosa confectum, ad-
dito rosaceo lumbriato. Huic in principio inflam-
mationis addo puluerem rosarum rubearum, in
progressu vero puluerem fororum camæmeli, & loco
etiā posce accipio oxymel simplex, aut si reum.
Non medicorum confert, si pars foueatur lana, aut
spongia oleo rosaceo lumbriato imbuta, dein leui-

ter expressa. Oleum verò æstare quidem sit tepi-
dum, hieme vero actū calidum. Sed de his suo lo-
co: si verò putredo, vel materia virulenta in ipsum
neruum absorpta fuerit in causa, procurandus est
materiæ exitus, & assumptio per ea, quæ citra
morsum excificant, ad quæ etiam licebit ascendere,
quando ingens fuerit putredo, & corruptio: de
quibus omnibus partim egemus capite de consui-
lutione, & de corruptione, atque putredine, partim
tractabimus, cum de neruorum vulneribus detur-
minabimus. De nerui sectione, quid sentiendum,
dicemus capite de consuiisione. Si ob dolorem mens
non constet, sedandus dolor, prout proprio capite
traditum est. Si venenata aura ad cerebrum clauditur
à vulnere, occurrendum veneno, prout capite de
vulneribus venenatis exponemus.

C A P V T LXXV.

De resolutione.

P E R resolutionem, quæ à Grecis Paralysis appel-
latur, intelligimus ablationem sensus, aut motus,
aut vtriusque, vnius, vel plurium partium cor-
poris, non tamen omnium, quia tunc esset apoplexia,
vnde Galenus ptimo de cau. symp. Vbi nerui sensum,
& motum amittunt, huiusmodi ipsorum vitio para-
lysis, seu resolutio dicitur.

Sed cum modo motus illæso sensu, modò sensus
illæso motu, modò verque auferatur, magis propriè
dicitur, partem esse resolutam, quando motus amit-
titur, quàm vbi sensus. Quin partem, quæ sensum
tantum amittit, sensus expertem potius, quàm re-
solutam appellamus, vnde Galenus tertio loc. af.
quarto: Neruorum resolutio potissimum dicitur,
vbi motus est perditus, vbi verò partium aliqua-
rum motus perijt, eam partem sensus expertem, re-
solutam verò non adeo dicere consueuimus. Quod
si sensum simul, & motum parauiserit, tunc ex-
quisita erit resolutio. Licet autem in præsentia no-
bis resolutionem appellare, siue sensus amittatur,
siue motus.

Exquisita
resolutio.

Contingit autem hic affectus defectu qualitatē
animalis, quæ à cerebro per neruos influere consue-
uit, in parte resoluta, cuius qualitatē ratione pars
illa reddebatur conueniens instrumentum, aut sen-
sus, aut motus, aut vtriusque simul. Quocirca re-
solutio nihil aliud est, quàm ablatio sensus, aut motus,
aut vtriusque ob defectum qualitatē animalis in parte.
Vnde si causas inuenierimus, propter quia non
reperitur qualitas illa in parte resoluta, causas huius
symptomatis habebimus.

Resolutio
quid.

Non reperitur ergo qualitas illa in parte aliqua,
vel quia transmissa non recipiatur, vel quia non
transmittatur. Transmissa non recipitur, eo quia
pars non sit disposita ad eius receptionem, quod po-
tissimum contingit, si ob frigiditatem denetur, vt
quando quis partem diutius continet in aqua frigi-
da, quod etiam ex Galeno colligi potest primo loc.
at. capitulo sexto. Non transmittitur, seu non per-
uenit ad illam partem, aut quia prohibetur transitus
huius qualitatē, aut quia à cerebro non transmitti-
tur. Prohibetur transitus ob vitium aliquod in ner-
uis, per quos eiusdem ad partes fit irradiatio, obstat
quod minus vltius pergat irradiatio. Quod vitium
potest esse continuitatis solutio, & angustia. Conti-
nuitatis quidem solutio, quoniam irradiatio requi-
rit continuitatem partē. Angustia verò, siue fit
compressio, siue conspissatio, siue obstructio, quo-
niam irradiationi est veluti obstructulum, cuius gra-
tia radii nequeunt ad partes tendere. Non aliter so-
lis irradiatio prohibetur, quando crassa quæpiam nu-
bes, aut nebula ipsi opponitur: debent enim nerui
esse

Causa.
Cur qua-
litas in
malis non
recipitur.

Quomodo
prohibetur
transitus
huius qua-
litas ani-
malis.

esse rari, ac puti, sed hæc raritas, & puritas tollitur ab angustia, ideoque non est mirum, si irradiatio intercipiatur. Compressio quidem fieri solet à re externa comprimente neruum, aut spinalem medullam, cuiusmodi est vinculum, vel aliud quod extrinsecus adueniens, vt os à propria sede egressum, vt in luxationibus vertebrarum, tumor durus, & huiusmodi, vnde Galenus loc. at. 3. Ad compressionem neruorum resolutio sequitur earum partium, ad quas compressus neruus peruenit. Confusio similiter fit à tuberculo substantiam ipsius nerui, aut spinalis medullæ peruadente, vel etiam in ipsa exortu, aut ab humore crasso, & viscido. Similiter obstruuntur ab humore crasso exoritur, nec non & a materia purulenta: quamuis propriè loquendo solum illæ partes obstruantur, quæ conspiciuntur, quæ sunt prædictæ, ideoque soli nerui opici propriè obstruantur, reliqui verò nerui conficiuntur potius. Densitas quoque nerui angustia redduntur, vt ob id prohibeatur transitus qualitatis animalis: quæ quidem densitas oritur potissimum ab ingenti frigideitate, qua neruorum partes quodammodo adstringuntur, & in vnum coguntur, vt ob id longe densior sit substantia nerui, quam prius.

Aliqui appellant hunc affectum subsiditiam, sicuti & quando præ nimia humiditate laxantur nerui, & ita pori eorum clauduntur, & præ nimia siccitate partes similiter neruorum colliguntur, & nimis vniuntur, & ita clauduntur neruorum pori. Ex alimento quoque crasso, & glutinoso neruum densari contingit: sed ex eo ad tantam densitatem peruenire non existimo, quæ possit omnino prohibere transitum, & irradiationem huius qualitatis, & paralysem efficere, sed ex parte tantum, vt stupor potius, vel tremor generetur. Hæc paralytis causas recensit Galenus secundo de symp. causi. primo dicens: Neruus aut stupore, aut resolutione infestatur, si vel frigus eum constringat, aut crassus, lentique humores obstruant, aut aliqua externa causa ipsum suo pondere comprimat.

Porrò non transmittitur qualitas illa à cerebro, eo quod omnes spiritus ad vnam partem ipsius cerebri, vel capitis natura transmittat, aut quia ipsi spiritus à quapiam ipsius parte, quæ inflammata sit, attrahantur, vnde si vnus ex temporalibus musculis inflammetur, alter resoluti consuevit, & quoniam destituitur animalis qualitate, quæ in inflammatum musculum confluunt. Non transmittitur etiam ob penuriam spirituum animalium in cerebro, hinc dicitur nas inedia quandoque resolutio subsequitur, præcipue in senibus. Sæpius tamen ex spirituum defectu in cerebro fit vniuersalis paralytis, quæ apoplexia dicitur.

Ex his apparet, multas esse resolutionis differentias, omnes tamen ferè à triplici fonte proveniunt, videlicet ab actione læta, à partibus affectis, & à causis ipsius. Ab actione quidem læta quoniam læditur sensus, vel læditur motus, vel uterque.

Sed antequam vterius progrediamur, videre oportet, cur aliquando sensus, aliquando verò motus deperdat, aliquando tum sensum, tum motus. Scire igitur oportet, omnes neruos, siue à spinali medulla, siue à cerebro oriuntur, deferre qualitatem animalem ad partem, in quam feruntur, quæ ex se sufficiens est, vt pars illa reddatur apta tam ad sensum, quam ad motum: non enim alia est qualitas animalis motiua, alia sensitiua, sed vna, & eadem, sicuti vnus est, & idem spiritus animalis, non alius motiuius, alius sensitiuius. Hoc sensu ipso licet deprehendere, namque ramus vnus, & eiusdem spiritus ad vnam partem deferret sensum tantum, ad alteram verò motum; neruus enim (ex ætate coniugationis ad orificium ventriculi sensum deferret, ad la-

tingis verò musculos vim motiuam. Similiter quinta coniugatio aliqua sui portione ad aures perueniens, auditoriam deferret qualitatem, alia verò portione ad temporales musculos vim motiuam; & sic de aliis multis, euidentissimum argumentum, à neruis omnibus vtramque facultatem deferri, seu potius vnam, & eandem qualitatem, quæ apta est, tum ad sensum, tum ad motum, sed quod pars per qualitatem à neruo receptam, aut sentiat, aut moueatur, id in propriam partem naturam referendum est, quæ neruum recipit: namque si ea pars fuerit organum voluntarii motus, & mediante illa qualitate apta erit ad motum voluntarium: at si neruus non inferatur in musculosas partes, pars non erit apta ad motum, quoniam instrumentum voluntarii motus est musculus, sed ad sensum tantum, vnde si esset organum tactus, pars erit ad tactum, apta, si visus, ad visum, si auditus, ad auditum, si olfactus, ad olfactum. Sed qui ad musculos feruntur, omnes quoque vim sensitiuam deferunt, constat enim musculis omnes sentire, vnde etiam Galenus septimo de plac. Hippocrates, & plat. cap. 5. & 7. de Anat. admittit, afferit, neruos omnes motuius esse sensitiuos. Contingit ergo, vt aliqua accepta pars duos recipiat neruos, quorum altero motiuam qualitatem recepit, altero verò sensitiuam tantum, quoniam in ea particula reperiuntur partes, quæ sunt instrumentum motus voluntarii, & quæ solummodo sunt instrumentum sensus, vt in brachio sunt musculi, & cutis, musculi sunt instrumentum motus voluntarii, cutis est instrumentum tactus solummodo, vnde alia nerui portio deferret vim motiuam, quæ videlicet ad musculum ferretur, alia verò sensitiua externi obiecti, seu tactua, quæ videlicet ad cutim: & oculus alia neruorum portione mouetur, alia videt, alia vim habet tactuam; Contingit etiam alias partes sensum, & motum simul recipere ab vno, & eodem neruo, cum enim vnus, & idem neruus deferat eandem qualitatem, quæ sufficit ad sensum, & ad motum, si contingat partem aliquam simul esse instrumentum motus voluntarii, & sensus tactus, vno, & eodem neruo sensitiuam habebit facultatem, ac motiuam, vt patet de musculo. Quando ergo vna tantum actio percat alia illa, in partibus, quæ duplicem neruorum differentiam recipiunt, facile est causam inuenire, nulla enim alia ratione id contingit, nisi quia vnus tantum neruus afficitur, vel sensitiuius, aut motuius: quamuis vbi motuius afficiatur, plerumque ledatur quoque musculi sensus. Verum si vno, & eodem neruo tum sensitiuam, tum motiuam potentiam pars habeat, difficilior est causam assequi; animaduertendum tamen, ad sensum efficiendum, quoniam in pati potius consistit, longe minorem qualitatem animale sufficere, quam ad motum, qui in actione magis consistit, quare, si contingat, leuiorem esse affectionem in neruo, motus auferatur, illæque sensu. In hoc autem casu nunquam contingit seruari motum ablato sensu, quoniam affectio, quæ tollit irradiationem sufficientem ad sensum, longe magis tollit eam, quæ ad motum requiritur, cum vt dictum est, longè copiosior requiritur irradiatio pro motu, quam pro sensu, vnde Galenus primo de cau. symp. capitulo quinto: Quomodo igitur quorundam partium mouendi quidem ab impetu functionis resoluti videtur, illæque sentiendo facultate, ac quomodo rursus alie mouentur quidem, sed non sentiant, in lingua, & oculis, quæ duplici neruorum genere præditæ sunt, nihil habet ambiguitatis. At in quibus membris duri dumtaxat nerui inueniuntur, hæc ratione quæstio explicabitur. Si ablata cute, subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videtur, sentiat autem tangentes, exiguum ei noxam accidisse putandum est, nempe quod tantum animalis facultatis partem fulceperit, quanta ad sen-

fus excitationem fufficiat, ad musculi motum non sufficiat. Quippe tactionis sensus parti aliquid potius, quam agere deprehenditur, proinde ab exigua facultate functionis eius perfici potest; musculorum vero motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet, is enim totum corpus transferre potest, quapropter plurima indiget animalis facultate.

Neque aliter accidere vnquam deprehendes, vt moueatur quidem nudus musculus, sed non sentiat. Verum nihil mirum videri debet, si adiacens illi cutis sensum amittat, musculus vero ipse moueatur. Quemadmodum etiam vni venit, dum duorum musculorum alter quidem mouetur, alter vero immobilis fit, aut alter quidem sentiat, alter vero sensum amiserit. Id vero hanc ob causam eis euenire solet, quod neruus alterius laesus est, alterius vero mansit illaesus. Si etiam fieri potest, vt neruus per cutim dispersis offendatur, qui vero per musculum spargitur, noxa careat. Sic e conuerso fit, vt illeso cutis neruo, laedatur neruus musculi. Neque huic determinationi obstat, quod in apoplexia iteretur respiratio sensu ablato, atque ita ablato sensu, seruatur motus musculorum thoracis, quamuis enim sensus tactus in ceteris partibus sit ablatas, adhuc tamen permanet in ipsis thoracis musculis, fructu enim qualitas motui inluit, et sensitiua cur vero omnibus alijs actionibus animalibus ablatas, solus per maneat musculorum thoracis motus, alia est questio, neque ad praesentem locum facit) quantum est ex ratione facultatis. Verum quoniam ad sensum tactus non sufficit, vt obiectum sit praesens, & instrumentum fit ex se dispositum, sed insuper requiritur, vt iudicetur a communi sensitiuo, vnde & laesi non aduertentes quandoque obiecta sensibilia, praesentia non sentiunt, idcirco, quoniam commune sensitiuum in apoplexia afficitur, ita vt iudicium fieri nequeat, fit vt musculi thoracis, quamuis sensitiua facultate non sint destituti, non tamen sentiant. Idem in epilepsia accidit, in qua sensus partium auferitur, & tamen partes omnes contrahuntur, non percipiunt eam obiecta sensibilia ob communis sentiendi principij affectionem. Licet dici quoque possit, epilepticos motus non esse motus, qui fiant mediante qualitate animalis a cerebro influente, sed motus inuoluntarios ad contractionem cerebri conseqentes, qui citra opem illius qualitatis fiunt, vnde & quandoque partes resolutae conuulsuntur, veluti ex Hippocrate colligi potest primo Epid. sect. tertia: Aegroti decimotertio, vbi haec habet, statim lingua voce destituta est, dextra manus resoluta est cum conuulsione, veluti attonitis solet. Quare sicuti prohibetur influxus sensitiuae qualitat, ita etiam motus. Euenit etiam quandoque sensum imminui, vel austeri superflui motu, eo quod instrumentum fit ad sensum ineptum, apum tamen ad motum, sed non est affectio hae vera partis resolutio. Id contingit ob nimiam sensitiuorum partium excitationem, qua minus aptae sunt ad sensum, sed ad motum robustiores.

Differentiae, quae sumuntur penes resolutas partes, multae sunt, namque vel pars dextra resolutur, vel sinistra, atque nonnunquam cum laesione etiam partium capituli, aliquando vero citra laesionem earum, vel vna tantum, aut plures partes tam a dextris, quam a sinistris resoluntur. Ratio harum differentiarum referenda est in diuersitatem partium, quae primo afficitur, namque si affectio fuerit in principio spinalis medullae vtraque ex parte, totum, quod sub capite est, resolutur, tam scilicet dextra, quam sinistra pars. Si vero dimidia tantum pars, vel dextra tantum, vel sinistra pars resoluatur, quae videlicet directo respondet affectae parti. Si vna quoque afficiantur nerui per capituli loca dissemina-

ti, initium videlicet ipsum, quod in cerebro est, vna quoque partes faciei, & capitis resoluntur. Si peculatis quilibet neruus ad partem aliquam latus, ea tantum pars, in qua fertur ille neruus, resoluatur, si plures afficiantur, & plures partes resoluntur. Vnde Galenus tertio loc. af. decimo: Vbi nerui alicuius partis vel dextrae, vel sinistrae sensum, & motum amiserint, resolutio dicitur partis eius, in qua consilii affectus.

Si in aliquo membrorum idem euenierit, eiusdem membri resolutio dicitur, & inferius: Circa primum spinalis medullae processum facta aliqua dispositio, per quam cerebri facultas, quo minus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra dempra facie, sensu, motuque priuabuntur. Vbi vero dimidia eius processus pars fuerit affecta, vel dextrae, vel sinistrae dumtaxat, & inferius: Si pars aliqua faciei simul cum toto corpore resoluta est, resolutio dispositio in ipso cerebro consistit. Si particularis aliqua faciei pars dumtaxat afficiatur, particularis etiam cerebri pars, vnde ad eam veniunt nerui, est affecta, & inferius: Si pars aliqua est resoluta, neruum qui eius motioni deputatus est, vel musculum affici necesse est.

Differentiae a causa efficiente ex supradictis satis sunt manifestae, alia quidem fit ab obstructione, alia a constitutione, alia a compressione, alia a subsidentia, alia a continui solutione, & sic de reliquis. Quo modo vero in vulneribus contingat resolutio, iam videamus.

Per vulnera igitur contingunt resolutiones, aut ob nerui praecisionem, vel musculi, aut ob eiusdem contusionem facta compressione, aut ob inflammacionem facta constitutione, & compressione, aut propter obstructionem, seu contusionem a materia purulenta, aut ob retrocessum animalis facultatis, vt in cerebri inflammationibus, vel musculi temporalis. Potest etiam contingere ob humores crassos, & viscidos, qui prius in cerebro existentes occasione ictus ad principia neruorum latiunt. Item ob compressionem factam ab aliquo ossis frustulo, vel ab osse laxato.

Sed inquisitione dignum est, quomodo ex vulneris spinalis medullae quandoque contingat resolutio tantum pedem, & crus, non superiores partes, quatenus, vt videtur, magis deberent resolui. Verum duplici de causa hoc in vulneribus solet euenire, prima quidem propter spinalis medullae compositionem, quae licet primo aspectu vnius rationis esse videatur, res vera tamen est veluti capillorum acervus, indistinctus ad sensum. Vnde & ab ipso spinae initio ad vnamquamque partem dirigitur nerui, qui tamen a reliquis non sunt distincti, nisi dum egressum ipsam spinam. Quamuis autem distincti sint in hoc egressu, nihilominus sunt efformati ex portione illa capillorum, vnuquodque videlicet neruus ex sua: quare si contingat per vulnus praecari in spina capillamenta, ex quibus exempli gratia ortum ducit portio illa neruorum, quae ad crus, & pedes fertur, confestim crus, & pedes resoluntur, illaesis superioribus partibus: a capillamento enim praeciso non habent ortum nerui, qui ad superiores partes tendunt. Ex quo quidem recti potest ratio mirae varietatis conuulsionis epilepticae. Potest etiam id contingere, & est altera causa, quoniam ex vulneris tenuis quidam humor, prius existens in spina, decumbit in inferiores neruos, & eorum robur dissoluit. Purulenta quoque materia ad eisdem descendens, idem efficit. Sed tunc non statim affectio vulnus consequitur, praeteritum si purulencia eam effecerit.

An vero ab hac, an ab illa causa accidat resolutio signa in vulneribus, non est difficile cognoscere, namque si ex sectione, aut contusione ortum habeat, statim in-

Causa differentiarum paralyticae penes affectas partes.

Quomodo in vulneribus accidat resolutio.

Dubitatur.

infectio vulnere ea subsequitur. Si ob inflammationem fiat compressio, & constipatio, aderunt inflammationis signa in parte vulnerata. Si ob materiam purulentam facta fuerit obstructio, siue constipatio, non nisi processu temporis contingit resolutio, adfuntque alia signa retenti puris. Potissimum verò id contingit per capitis, aut spinalis medullæ vulnera. Si verò occasione vulneris crassi, & viscidî succi in nervos decumbent, hoc ab ictu statim contingit, absque tamen nervi præcissione aut confusione, & in capitis vulneribus præsertim conspicitur; ob violentiam enim ictus materia pituitosa in cerebro existens agitur, & cum impetu movetur, & quasi proicitur in nervorum principium, unde resolutio modò dextræ, modò sinistræ partis, modò vnius particularis membri, pro ratione quantitatæ materiæ, & loci, ad quem decumbit. Idem aliquando accidit ob cerebriflammæ dispositionem. In qua autem parte consistat causa, ubi materia purulenta, vel pituitosa, & crassa eam fecerit, partes affectæ demonstrabunt; nam, si vnica tantum pars resoluatur, ictum nervi, qui ad eam fertur, causam continet, si plures; si plures nervorum ad eas venientium, si tota pars dextra, aut sinistra (sub capite, initium spinalis medullæ. Si ob retrocessum animalis spiritus resolutio contigerit, vulnus est in capite, superueniente inflammatione aut facta est magna cerebri confusio.

Presagium.

Resolutio ex lethali affectu non est, sed tamen lethalis affectionis signum esse potest, ut quæ inflammationem vulnerati musculi temporalis, vel membranarum cerebri, aut ipsius cerebri, vel putredinem in his partibus contentam consequitur. Item quæ spinæ inflammationem, quomodo hæc non fit adeò lethalis, curatur enim quandoque inflammatione spinalis medullæ, unde Gal. l. loc. aff. 6. septem diebus scribit inflammationem spinæ curari. Resolutionem quoque interdum contingit lethalem esse ex accidenti, hoc est ratione partis affectæ; nam resolutio partis ad vitam necessaria in mortem, iei causam habeat stabilem, seu contumacem, plerumque terminatur, ut quando resolutum musculi deglutioni interuenientes, & qui extremorum primæ coctionis expulsi sunt dicati, forcum videlicet, atque vrinæ: unde est auctorum interitorum sensus, in mortem solet finiri, quia non sentiunt irascimentum fecum, ideoque non insurgunt ad eorum expulsiōnem, & ita modò involuntariè exeunt, modò penitus supprimuntur, & idem est de vrina. Ad curationem autem, quæ non est lethalis affectionis signum, & neque ex accidenti lethalis est, se habet hoc modo, quæ ex præcissione nervi, aut vehementi confusione ortum habet, incurabilis est; illa quidem, quoniam cum irreparabilis sit nervi diffectio continuata, siquidem nervus lectus non coalescit, ut dicebat Hippocrates 6. Aph. 19. & sine hac non possit fieri influxus animalis qualitatis, necessariò in posterum remanebit pars illa, ad quam fertur lectus nervus, animalis qualitate orbata, & propterea deficiet aliquis ex partis motibus. Non aliter, si attritus fuerit vehementer nervus, nam post sequutum sanitatem in ea parte nervi tanta remanet densitas, ut præparatam transmissi instantis qualitatis. Quæ ex purulenta materia, aut alia crassa materia, ortum habet, modò principalis affectio curetur, & ipsi plerumque curatur, nisi in senes, aut decrepito fuerit. Ut plurimum tamen diuturna est affectio, ægrè enim discutitur materia crassa in intima exanguis partis substantia impacta. Quæ ex inflammatione non lethali alioquin partis ortum ducit, & ipsa curari solet. Quando autem in paralyti nimis extenuatur, & contabescunt resolutæ partes, vel earum color immutatur, malum, si signum est enim imbecillitatis naturalis caloris, quæ causam conficere non poterit, vel cum maxima difficultate. Quod si non extenuatur notabiliter, bo-

num, signum est etenim roboris nativi caloris. Spectare autem sanitatem citius poterimus, si resolutis partibus tremor accidat, quoniam causam resolutionis imminui, & alioquin illi locum dari significat, vtpote quid præsentiam alioquin animalis qualitatis in parte supponat, siquidem, ut dicebat Galenus secundo de cau. symp. 2. Tremor est duplici motu constet, altero quidem proficiente ab innata membri gravitate deorsum trahente, altero verò à facultate sursum attollente, in qua pugna necessum est membrum tremore corripit.

C A P V T LXXVI.

De curatione resolutionis.

Cum igitur resolutio sit symptoma, per causam ablationem, ut cætera symptomata, auferri debet, unde si in causa fuerit inflammatio, quod eius futurum est, prohibendum, ne fiat, quod verò factum est, tollendum, veluti proprio capite explicatum est. Si verò ob materiam purulentam facta fuerit, hæc attenuanda, & digerenda, aut sudoris specie expellenda, quando per meatus sensiles, neque naturales, neque atrectos enacuari non potest. Si ob materiam crassam, & viscidam, hæc erit euacuanda, tum per meatus sensiles, videlicet per aluut, & vrinam, tum per insensiles. Si à teloguo in vulnere permansit, vel ab ossis frustulo, vel ab offe extra proprium locum pulso facta fuerit compressio, quod comprimit auferendum, est luxatum si os, in propriam sedem reducendum. Si facultas retrocesserit reuocanda, si defecerit, instauranda.

Quando igitur ab inflammatione ortum ducit resolutio, curanda erit per ea, quæ inflammationem remouent, non secus ac proprio capite traditum est, verum, quoniam in curatione inflammationis secunda est vena, sanguinis autem missio totum corpus refrigerat, nec amplius refrigeranda sunt resolutæ partes, ut quæ propter quietem, & defectum animalis qualitatis satis refrigerantur, non oportebit tantum sanguinis mittere, quantum aliàs mitteretur pro curatione inflammationis.

Si à materia purulenta facta fuerit, peractis vniuersalibus euacuationibus, ea digerenda erit, unde inunctiones illæ probantur, quæ in consuntione ex repletione, de quibus in sequenti capite, & quæ conueniunt in ea, quæ à materia fit crassa, & viscida. Sed & foras parari poterunt ex vino, in quo bullierint flores camæmeli, rosæmarini, iua, saluia, spica, vel lauendula, & eius flores, calaminta, ruta, lauri, & iuniperi bacce, garophilli, & huiusmodi madafacta in vino hoc calente spongia ampla, deinde expressa, partique pluries apposta. Sed ea ea, quæ ad cutim materiam promouent, & per insensibilem halitum, vel sudoris specie eandem euacuant, vtile erit per os exhibere, cuiusmodi est decoctum Chinæ, Guaiaci, Sarsæ parillæ, & huiusmodi, modò vulneris dispositio non prohibeat.

Si materia crassa, & viscida fuerit resolutionis causa, facti congrui humoris præparatione per ea, quæ attenuant, & incidunt, cuiusmodi est syr. de betonica, de stæchade, de iua, oxymel simplex, decoctio iuæ, saluæ, rosæmarini, amaraci, betonice, pimpinellæ, lauendulæ, mentæ, origani, & huiusmodi, hæc euacuare oportebit pharmacis phlegmagogis, & his etiam vehementioribus, ut à longinquo quoque partibus pituitam euocent; modò vires ferant. Huiusmodi erunt pilule cochæ, scædæ, de nitro, hyera, dia colonithidos, sibiui præparatum, & similia, neque vnica sat erit purgatio, raro enim vnica purgatio educuntur humores crassi, & viscidî, adeo autem minus, ubi in partibus remotis continentur. Iteranda itaque

*Indicatio-
nes.*

*Curatio-
resolutionis
si ab infla-
matione.*

*Si à mate-
ria puru-
lenta.*

*Si à mate-
ria crassa,
& viscida.*

itaque erit, donec exquisitè euacuatum sit corpus. Si virtus non fetat hæc validiora, imbecilliora erunt offerenda, sed crebrius ea exhibere opus erit, vt quasi per episcipam fiat euacuatio, huiusmodi erit agarius trochiscatus, pilulæ de agarico, de hyera cum agarico, Arabice, syr. de polyodio, & quæ sunt huius censis. Euacuato toto corpore, vt quod in parte affecta remansit materiæ abstinatur, exhibenda erunt, quæ materiam illam, aut per insensibilem halitum euacuent, aut per fiores, vel vrinas expellat, aut etiam exsiccet, ac præterea neruos roborent. itaque resina terebinthina erit ex vfu cum puluere iue, atque betonica; præstantissima sunt Theriaca, & Mithridatium, elixir vitæ, castoreum, Quinta essentia appellata florum rosinarini, vel corum oleum; leuiora suis sunt saccharum & floribus rosinarini, saluia, betonica paratum. Sed maxime omnium prodesse solet decoctum Guaiaci, & Chinæ, Sassafras additis herbis capitalibus, & quæ neruos respiciunt, cuiusmodi est betonica, rosinarinus, saluia, iua, &c.

Extrinfecus ad mouenda erunt, quæ vim habeant attenuandi, digerendi, & ex alto euocandi cum aliqua mollificatione, & hoc, ne subtili parte resoluta, quod crassum est remaneat resolutioni ineptum: quare eadem inunctiones conuenient, quæ in conuulsione ex tali causa, ex vnguento videlicet argon, marciaton, de bdello, oleo laurino, vulpino, de castoreo, de euphorbio, de terebinthina, de croco, sinapio, balsamo arte confecto. Summopere etiam laudatur inunctio ex pinguedine, quæ deciderit ab anseri in verum aslo, in cuius ventre confusa fuerint bdellium, popanax, ammoniacus, tacamahaca, nuces myristice fractæ, mymia, castoreum, & frustum carnis vulpina. Ab inunctionibus autem vitiliter superimponitur pellis vulpina suffumigata cum puluere nucis moschata, gariophyllorū, & iuæ: probantur etiam irrigationes ex aqua ardenti, in qua præsertim infusa fuerint iua, saluia, laudulæ flores, betonica, amaracus, & similia: iterum forus ex vino, in quo effruberint eadem herbe, patem strachas, pulegium, hyperici flores, & folliculi, hyssopum, anethum, rhyinus, fatiura. His addita possunt balnea naturalia sulphurea, & bituminosa, & ductæ ex iisdem aquis. Sed de hac resolutione satis hæc sunt: hic enim non est proprius tractationis huius locus. Animaduertendum autem, in hac affectione topica non raro videri parum conducere, quoniam citò dissipatur eorum vis in auras dissoluta substantia, vel simul cum materia innatus calor exauritur, proinde paranda erunt medicamenta ea forma, quæ apta sunt diutius perdurare, & addenda frigida, vt prohibeant innati calidi dissipationem. Vt quoque excitetur calor natiuus partis, qui ob otium, & irradiationis priuationem languet, imperantur erunt frictions asperiores ex calido linteo, crebroque fieri poterunt si consilium fuerit cerebrum, aut dissipati fuerint animales spiritus, curatio petenda est è doctrina vulnerum capitis. Ibidem quaerenda est medela compressionis cerebri.

CAPVT LXXVII.

De Conuulsione.

Miserandum symptoma in vulneribus inuolutaria illa partium ad propriam originem contractio, quæ appellatur conuulsio, à qua paucos euadere obseruatum est, proinde omni studio in eius ablationem insistentum, non quia, dem, quia sit symptoma, sed quoniam rationem causæ induit, tum vires prosteruendo doloris ratione, tum voluntarium omnem motum auferendo, vt & deglutio, & respiratio

A tollantur, & aliæ voluntariæ motiones, sine quibus vita consistere non potest. Quod verò sit morbosica causa, dum tollit hæc motiones manifestum est, siquidem ad ablatam respirationem sequitur excessus caloris, & suffocatio à fuliginibus retentis, & ita morbus tum in temperie, tum in cautatibus. Dum verò deglutio impeditur, sequitur partium omnium inanitio, & tabes. Sicuti, dum retinentur fæces, & vrina, morbi sunt in cautatibus, & etiam in temperie, magnitudine, & continui solutione. Nihil ergo mirum, si promptè interficiat, potissimum autem in vulneribus, vt potè causâ contumacè & sequens. Natura igitur conuulsionis diligenter cōsideranda, & causarū eius, vt ad inueniamus, quibus, & quomodo in vulneribus, si fortè inuaserit, conuulsio possimus cōsilere.

B Appellauimus autem symptoma conuulsionem, quia nemini dubium est esse symptoma voluntarii motus, cum ille oblatatur, non quia auferatur, vel imminuatur, sed quia deprauatur: terrarum uenim partes conuulsæ ad proprium principium, veluti in motionibus secundum naturam fieri consuevit præter voluntatis imperium, sed vi morbi, in quo tantum differt conuulsio à motu secundum naturam, vnde Gal. 3. loc. 6. & 3. de morb. vulg. c. 1. r. x. 4. & lib. de trem. palp. &c. c. 2. & vt. Conuulsio in conuulsis partibus facta hæc sola ratione à motu secundum naturam differt, quod præter voluntatem nostram fiat, & 2. de symp. cau. 1. conuulsio pro generatione motum habet illegitimum, & morbi est opus, & 6. Aph. 3. Conuulsio est passio inuolutaria ad similem venientibus partibus nervosis in ea dispositionem, quam etiam in motibus factis secundum appetitum assumebant, & 2. de symp. cau. 1. Conuulsio neruos, musculosque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate, cum naturalē habiunt seruauerunt, dicebantur, & 6. Aphor. 39. Conuulsio fit conuulsis ad propria capita musculis, & est passio inuolutaria, vnde & 2. de symp. cau. 2. Conuulsionem inquit esse actionem voluntarie functionis, quoniam potentia motrix in conuulsione veluti ligatur, vt nequeat propriam edere functionem, & ita læditur actio motiua, & differt vitium totum referendum est in instrumentum motionis, facultas enim motiua non uest in parte, sed non operatur, quia ligatur vitio ipsius instrumenti, & ob id conuulsio est morbi symptoma, nō facultatis, solus enim morbus ad generationem eius concurrit, nequam natura, vnde Gal. 2. de symp. cau. 1. Ex symptomatis motus alia morbos sequuntur affectus, vt palpitatio, & conuulsio, nihil ad ipsorum generationem confertent natura. Et ideo etiam eod. li. c. 1. dicebat: Conuulsionem esse morbi opus.

E igitur conuulsio contractio musculorum ad propriam originem præter voluntatis imperium in morbo contingens, siue enim velint, siue non velint musculi, contrahuntur, vt dictum est, in quo à naturali motione differt conuulsio. Differt autem conuulsio à motu conuulsio, & eius differentia nō scenda, ne, quæ vni ipsorum attribuntur, alteri attributa quis existimet. Conuulsio igitur est retractio iam facta, contracti enim seruantur musculi, & ideo non est interrupta conuulsio, & accessio, at motus conuulsus est cum conuulsio, & accessio, quare non manent membra contracta, sed contrahuntur tantum. Diuerfa ergo sunt symptomata, nam conuulsio est symptoma morbi, motus verò conuulsus naturæ irritatæ; hoc pacto enim conuenit pars, vt rem molestantem fugiat, seu expellat, vnde est motus deprauatus expultricis ab irritatione proueniens. Huiusmodi motus in epilepsia licet cernere.

Nō tamen in motibus conuulsis, quod non semper ea pars, quæ mouet illos patitur, irritatur principaliter, nam in epilepsia cerebrum est id

Conuulsio quid.

Conuulsio est morbi symptoma, non virtutis.

Conuulsio quid.

Differentia inter conuulsionem, & motum conuulsus.

Motus conuulsus est symptoma naturæ irritatæ.

quod vellicatur, & irritatur, & ideo concutitur, vt expellat rem noxiam, ad cuius qualificationem nervi omnes ab eo prodeunt necessarii concutuntur, & contrahuntur versus proprium principium. Differunt igitur conuulsio, & motus conuulsus penes causam, conuulsio enim causa est morbus, motus conuulsui natura irritata, hinc est, quod conuulsione pars moveri nequit, quia facultas est ligata vitio instrumenti, ex motibus verò conuulsus nequit quiescere, quia nequit facultas membrum in quiete continere, quia necesse ipsi est, vt semper opetur, quamdiu irritatur. Appellat hos motus conuulsivos Aulc. spasmus non proportionatum ad materiam, hoc est ad subiectum, in quo fit, etenim veræ conuulsiois subiectum est musculus, instrumentum motus voluntarii, at motus conuulsui ad facultatem expultricem pertinent, cum ab irritamento fiant.

Quæ sit
pars prima
affectus.

Sed ad conuulsionem revertamur, atque partem primario affectam inquiramus, cum enim contrahantur musculi ad proprium principium, & in musculo adit portio, & fibrosa, & membranosa, & nervi, & in capite, & finibus musculi tendines, vt plurimum, non ab re dubitabit quispiam, an inter has partes vna quæpiam, quæ principaliter afficiatur, an æqualiter omnes, denique cuius præcipue partis sit affectus. Videtur Galenus omnes partes statuisse esse affectas, dicebat enim 3. de morb. vulg. com. primo text. 4. & lib. de trem. palp. &c. cap. 2. conuulsionem esse affectum quodammodo germanum musculorum, & nervorum. & alibi etiam dicebat, conuulsio est affectus qui nervis, & musculis accidit. Capiuacius existimavit nervos esse primario affectos, vnde definit conuulsionem dicebat esse motum prauum retractionis mobilis dependentem à musculis contractis præter naturam à nervis. Sed quoniam conuulsio est motus deprauatus, necessarium dicere oportet, partem primario affectam esse eam, quæ est principium, & præcipuum motus instrumentum, quæ quidem cum sit tendo, idcirco conuulsio primo in tendinem referenda est, secundario verò ipsi musculo, vt communi instrumento, & potissimum secundum quas, ipse enim propriè conuelli dici possunt, quapropter cum nervus non sit instrumentum motus voluntarii, nisi quatenus deserit facultatem motuam ad partem, propriè conuelli non dicitur, sed solum per quandam similitudinem. Et quamvis nervi possint distendi in latum, ita vt sint in causa, vt musculus contrahatur, non tamen conuulsio erit proprius nervorum affectus, sed ipsorum musculorum, nam affectio retractionis membri ad proprium principium est solius musculi, affectus verò ipsorum nervorum diffensio dicitur. Vnde cum membra contrahantur ratione nervorum, affectio dicenda est potius nervorum diffensio, quam conuulsio, & Hip. vt plurimum non conuulsionem, sed diffensionem appellat. Et fit quandoque mixta affectio ex conuulsione, & diffensione, vbi tendines, & fibræ musculorum, ac pariter nervi tenduntur. Si verò ratione ligamenti acciderit membri contractio, dicendus huiusmodi affectus conuulsio, quia ligamentorum non est conuelli, sed membri contractio, ex quibus manifestum est, quid inter conuulsionem, & diffensionem, & membrorum contractionem inter sit.

Conuulsio
est propria
passio musculorum
non nervorum.

Quæ morbi sequatur
conuulsio.

Statutum est conuulsionem esse symptomata actionis motuæ, videlicet deprauati motus, & à morbo tantum ortum dicens, huiusmodi natura concurrente. At quoniam symptomata nunquam verè auferuntur, nisi ad morborum ablationem, quos, veluti vmbra corpus, consequuntur, videre oportet, qui sint morbi, qui conuulsionem efficiant. Cur ergo præter voluntatem contrahantur musculi ad pro-

primum principium, si inuenerimus, causas conuulsiois effectrices inuenisse pro comperto habendum est. Si ergo musculi ad propriam originem debent retrahi præter voluntatem, necesse est, vt breuiores fiant, quam antea, fiet enim ex hac breuitate, necessarii contractio musculorum vna cum parte ad proprium principium. Duobus autem de causis fieri potest, vt breuiores reddantur, vna est, si præter modum repleantur, ita vt nervi, & fibræ in latum distendantur, vnde cum in latum erigantur, necesse est, vt secundum longitudinem breuiores fiant, atque ita sequitur contractio: altera est, si præter modum inaniantur, & secuntur, sic enim fibræ concidentes breuiores fieri quodammodo corrugatas, ac nervos necesse est, non aliter ac chordis euenire solet propter nimiam humiditatem, & siccitatem, vtraque enim de causa, contrahuntur, & distumpuntur, & ideo, qui siccibus canunt, vbi siccibus parcere, ac deponere instrumentum volunt, eas remittunt, non ignorantes propter nimiam humiditatem, ac siccitatem eas distumpi. Itaque morbus, quem conuulsio sequitur, nullus alius erit, quam peruetia figura musculorum, vt qui breuiores fiunt, vel concisus fibris ob siccitatem, seu inanitionem, vel in latum aucti ob repletionem, seu intemperiem humidam cum materia, quo tamen in calu materia est, quæ primario figuram peruerit replendo, intemperies verò quod accidentale. Quod enim intemperies non sit vera conuulsiois causa, vt quidam asserunt, ex eo faciliè deprehenditur, quod talis intemperies non facit conuulsionem nisi replendo, atque distendendo, sed id quod distendit, est materia, accidit autem ipsi adnexam esse intemperiem: intemperies enim repleri non potest, sed materia, quæ replet, quæ etiam materia erit conuulsiois causa: vnde quacumque qualitate prædita fuerit materia, dum modo repleat, conuulsionem pariet. Has duas conuulsiois causas proposuit Hip. 6. Aphor. 38. dicens: Conuulsio fit vel ex repletionem, vel inanitione. Et Galenus eandem recipit 2. de cau. symptom. 2. & in primum proreth. cap. text. 69. & 3. loc. aff. 6. & lib. de trem. palp. &c. & eisdem posteriores ferè omnes receperunt.

Sunt tamen clarissimi viri, qui dubitant, & existimant te vera, & propriè non posse fieri conuulsionem ex siccitate, eo quod ad tantam siccitatem non possint deuenire partes, stante vita, vt ex ea conuulsiatur, nam, dicunt, quæ maior siccitas dari potest, quam ea, quæ in tertia specie hecetica reperitur, & in marasmo, & tamen nulla sequitur conuulsio? Et quamvis hinc obiectioni respondeatur, valde differre siccitatem illam, quæ confertim fit, & inæqualiter ab ea, quæ æqualiter, & paulatim fit; per hanc enim non contrahuntur partes scilicet per illam, quod ostendunt animalium pelles, quæ dum paulatim extensæ, atque distentæ exsiccantur, non contrahuntur, sin confertim non distentæ, corrugantur, & contrahuntur, non acquiescunt; instat enim Argerterius dicens, aliter rem se habere in inanimatis, quæ soli, vel igni exponuntur, & aliter in animalibus, ibi enim nulla fit deperdit reparatio, at in animalibus ex alimento semper fit aliqua humidi reparatio, vnde videtur impossibile, ad eam siccitatem peruenire partes hominis stante vita, ad quam pelles brutorum soli, aut igni expositæ. Præterea nulla, dicit Sclanus, videtur esse ratio, quod conuulsio magis sequatur siccitatem inæqualiter, & confertim factam, quam æqualiter, & paulatim; cum enim hoc fiat, qui breuiores reddantur nervi, ac musculi, adeo breuiat nervos siccitas hæc paulatim facta, atque illa, quæ confertim, quia hoc procedit à siccitate, vt siccitas est; quod maior igitur est siccitas, maior etiam debet esse breuatio, sicuti si nodus funem breuiat, quod plures sient nodi, eo breuior reddetur funis. Amplius si eo quod disten-

Causa.

Dubitatio
de conuul-
sione ex
siccitate.

ta exsiccentur pelles, non contrahuntur, atque idem inanimabilibus cōtingit, sequeitur, quod, si partes hominis distenta seruantur, dum conuulsionem ex inanitione timeamus, vel ea iam cepit, non possent breuiores reddi, atque ita contrahi, & conuelli, quia sic fieret aequalis exsiccatio à causa siccante, quod est absurdum: ex quibus adducuntur viri doctissimi, vt existiment, à siccitate p̄prie non fieri conuulsionem, (sed quæ ab Hip. & Gal. appellatur conuulsio ex siccitate, fieri ab escuantibus, & inanientibus, non quia exsiccent, sed quia humores acres excitant, vel eliquent, qui postea musculolas, & neruosas partes mordicant, & ita conuulsionem faciunt, & interpretantur dictum Hip. & Gal. ex siccitate, hoc est ex causa siccante. Ad argumentum verò, quod desumitur à curatione, quæ fit per humectantia, quo alitri videbatur, conuulsionem esse verè ex siccitate, respondent, quod humectantia non curant conuulsionem p̄prie humectando, (sed mordicantium humorum acrimoniam obtundendo.

Rationes, istæ, etsi aliquibus maxime virgere videantur, quia tamen contra sensum pugnant, nam aperte conspicitur ex nimia inanitione confectum facta, quamuis nunquam adeo citò fiat, vt repletio, conuulsionem excitari abique villo rei mordentis signo, & quoniam ex tali causa potius sunt motus conuulsui, quam vera conuulsio, vt pote materia mordaci expultrice in irritante, propterea non omnino subscribendum videtur prædictæ sententiæ, & eo magis, cum haud difficiili negotio dissolui posse videantur quæ in contrarium sunt adducta, si causa videlicet inueniatur, cur in marasmo non sequatur conuulsio, non enim existimatur id esse tantum, quia exsiccatio fiat paulatim, & æqualiter, nam & hæc vt siccitas contrahit, & si soli musculi, & nerui in marasmo exsiccarentur, necessariò sequeretur conuulsio, quia necessario fierent breuiores: cum exemplum sint ipsæ brutorum pelles, quæ quantumvis distenta paulatim, & æqualiter exsiccentur, semper tamen siccate breuiores longè deprehenderentur, quam ante exsiccationem, & si ligna, quibus excandæ brutorum pelles extenduntur, cederent, profecto contractio sequeretur, nam manifestè videmus siccitas pelles non mediocrem vim ob tensionem lignis is inferre: quare si per marasmo breuiores reddantur soli musculi, & nerui, necessarium quoque esse, vt il ad propriam originem contrahantur, nemo arbitror dubitabit. Verùm quoniam in hectica, dicunt, non tantum musculi, & nerui exsiccantur, sed omnes corporis partes, hinc fit, vt quamuis breuiores reddantur musculi, non tamen conuellantur; partes enim & aliæ non minus exsiccate in eadem proportione se habent ad neruos, & musculos, quā prius; at quando ex siccitate repentina, puta ob euacuationem, sequitur conuulsio, non omnes siccantur partes, sed breuiores sunt musculi, & nerui, reliquæ vero partes suam longitudinem seruant, & ita necesse est membrum contrahi ob musculorum breuitatem.

Obiieciatur, non posse stante vita, partes ad eam siccitatem peruenire, ad quam pelles, vel chordæ, vt ob eam breuiores reddantur: verùm obiectio hæc nullius momenti censetur, illud enim solummodo tamquam exemplum assertur, quo intelligatur, vt siccitas breuiores faciat neruos, ac musculos, maiorem habet difficultatem intelligere, quomodo ex superflua euacuatione, puta sanguinis, siccetur istæ partes: cur enim immoderatum sanguinis profusum magis siccet neruos, & musculos, quam venarum, & arteriarum tunicas, ligamenta, cutem, tunicas e.g. intestinorum, quod si & has quoque exsiccet, cur non & ipsæ breuiores reddantur: aut quomodo sanguinis euacuatio possit neruos exsiccare, cum in neruis non continetur sanguis, & quo-

A modo potius in hac, quam in illa parte?

Sed neque illud difficultate caret, quod contractio non videtur esse siccitati proportionata, minus enim contrahuntur lora, & pelles penitus exsiccate, & omni humiditate exute, quam corporis partes, quæ ad tantam siccitatem stante vita peruenire nequeunt, magis ergo recondita videtur esse conuulsiois humilis natura. Et nisi viderem clarissimos viros communiter recipientes, concisis fibris ex inanitione, conuulsionem fieri, dicerem conuulsionem hanc non esse solius morbi symptoma sed & naturæ, quæ nocumentum perferens esset substantificæ humiditatis in partibus neruosis existentis euacuatione, partem contrahat, vnde fiat, vt soli musculi contrahantur, quoniam solius ipsorum actio est contractio. Sed hæc mihi faciamus, quoniam suscepit operis limites nimis excedunt, & parum ad curationem facit, siue hac, siue illa ratione contingat. Cum ergo conuulsio sit symptoma consequens neruorum, & musculorum breuiationem ex repletione, vel inanitione, manifestum est, morbum, ad quem sequitur conuulsio, esse in mala compositione, videlicet in imminuta magnitudine.

Cum autem magnitudo triplicem dicat dimensionem, scilicet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, constat morbum, ad quem conuulsio sequitur, esse viciatam, hoc est, imminutam magnitudinem secundum longitudinem: cuius porro causa est materia repellens, aut siccitas, imminuta tamen longitudine videtur consequi immediatè alium morbum in compositione, vbi enim breuiatio fit ob repletionem, causa huius breuiationis videtur esse aucta magnitudo secundum latitudinem, quantum enim musculi secundum latitudinem augentur ob materiam replentem, tantum breuiores redduntur, vtriatque in rebus exterioribus, obseruamus, quæ dum secundum latum extenduntur, & crescant, secundum longitudinem breuiores sunt. Vbi verò breuiatio fit ob siccitatem, videtur adesse alius morbus in mala compositione, scilicet imminuta latitudo, quia concidunt fibræ. Verùm quoniam nullum horum fieri potest citra figuræ decentis lationem, idcirco Galenus, quandoque reponit conuulsionem inter morbos figuræ. Aliquando etiam inter morbos in intemperie, respiciens ad breuiationis causas, quamuis non in omni conuulsione ex repletione intemperies propriè vim causæ fortiaur, sed potius fit ad annexum. Possemus etiam morbum in situ adducere, cum musculi, & nerui breuiores facti proprio loco non circumscribantur.

Cum igitur duæ sint præcipuæ conuulsiois causæ, scilicet repletio, & inanitio, quæcunque vim habebunt replendi, & inaniendi, ea omnia statuenda sunt conuulsiois causæ. Itaque materia omnis humoralis, cum replere possit fibras, conuulsiois causa esse potest. Dico autem fibras, quia nisi ipsæ fibræ replantur, non sequitur conuulsio, hinc in athleticis repletionibus, non sequitur conuulsio, quia plenuitudo adest quoad vasa. Quamuis autem omnes humores replere possint, duo tamen sunt possimum, quæ conuulsionem facere consueverunt, videlicet pituita crassa, & viscida, vnde Galenus 2. Aph. 36. Nerui replentur à frigidis, & glutinosius humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, atque sanguis, dum in neruis inflammationem efficit. Vnde Gal. 4. loc. af. 3. Ad tensiones neruorum, vbi inflammatio accesserit, conuulsio comitur. Pureniam materiam non excludimus, quæ in vulneribus non raro conuulsiones parit.

Sed de materia pituitosa est dubium, quomodo contractionem partium efficiat, cum experientia attestetur, à materia pituitosa relaxari partes: idè

Cur in marasmo non fiat conuulsio.

Dubitatio alia.

Quis morbus sit is, ad quem sequitur conuulsio.

Causa re-motiores.

Nisi fibra replantur non fit conuulsio.

Dubitatio. & veteri prolapsus fieri solet ob relaxationem ligamentorum, quibus vinctus dorso, & aliis partibus alligatur, a pituitosa materia in illis imbibita. Pari ratione luxari artus videmus ob materiam pituitosam ligamenta madefacientem, atque relaxantem: quomodo ergo conuulsionem pariet, si potius relaxat? Verum huius discrimini ratio sita esse videtur in hoc, quod dum humor pituitosus alluit tantum, atque humectat partem, non in eius fibras imbibitur, relaxationis est in causa, ubi vero in fibras imbibitur, conuulsionem parit diffendendo. Relaxat ergo inter fibras, & fibras existens, contrahit vero in fibras ipsas absorptas.

Dubitatio altera. Sed altera oritur difficultas, quomodo videlicet ex materia crassa oriatur conuulsio, cum ex eadem fiat resolutio; sed nullum est inconueniens eandem materiam vtriusque affectus esse in causa ratione modi laedendi ipsius, etenim duplici substantia constat nervus, interiori videlicet, & medullari, & exteriori veluti membranea, ubi ergo substantia medullaris ab humore afficitur, quoniam per eam fit transitus qualitatis animalis ad partes, qui ab humore obstruente prohibetur, fit resolutio. At ubi fibræ externæ substantiæ replentur, nervi tunc tenduntur, & breuioribus sunt, itaque membrum contrahitur manente qualitate animali in parte, quoniam substantia medullaris est illa.

Solutio. Quamvis autem materia omnis humoralis apta sit ex sui natura repleri, quoniam tamen materia biliosa, acris, & mordax antequam repleat, à natura expellitur, hinc à tali materia non fit conuulsio, sed motus tantum conuulsivus, quæ tamen, si ad hoc perueniret, ut nervos replet, non minus conuulsionem veram faceret. Flatus quoque replere adeo possunt muscularum, & nervorum fibras, ut inde conuulsio quædam sequatur, quemadmodum experimur in ea affectione, quæ vulgo appellatur, granchi, nihil enim aliud est, quam conuulsio ex materia flatulenta, ideoque & facile dissolvitur.

Causa remota conuulsionis ex repletione. Quæ igitur ad generationem, retentionem, & collectionem materie replentis faciunt, ea omnia remotiones erunt conuulsionis causæ, vt præcedens videtur ratio, vicerunt imtemperies, inflammatio, solutio continuæ, suppressa consueta aliqua euacuatio, & huiusmodi.

Causa remota conuulsionis ex inanitione. Quod vero ad inanitionem attinet, quæcumque hanc efficiendi vim habent, ea omnia erunt conuulsionis à siccitate causæ, vnde immodice euacuationes, puta sanguinis profusiones, immodica alui profusio, & vomitus conuulsionem interdum faciunt, hinc conuulsio ex helleboro; præterea, quæ valide excruciant, & ideo ardentibus febres quandoque conuulsionem inuehunt, & medicamenta valde excruciantia, qua ratione etiam helleborus est conuulsionis causa, & labores, & vigilie, & sollicitudines, & alia huiusmodi. Vnde Gal. 3. loc. 6. cum conuulsio fit à labore, vigilis, vel fame, vel sollicitudine, vel arida, effluanteque febre, vt in phreniticis, causa est vacuitas, & ariditas. Si vero temulento cuiuspiam homini, & omnino pleno, qui videlicet in otio degit, eueniat plenitudinem in causa esse existimandum.

Dubitatur num detur alia conuulsionis causa præter repletionem & inanitionem. Sed præter repletionem, & siccitatem, seu inanitionem videtur Gal. tertiam addidisse conuulsionis causam, videlicet causam contrahentem, dicebat enim: Itaque nervos, tendineque in animalium corporibus, siue ex humore superfluo tenos, siue ex excruciantibus causis arefactos ad tantam deduci extensionem, quanta beneuolentibus satis erat, ut suos voluntarios motus absoluerent, cogitato: in super euenire posse aliquam corporis partem aut ob inflammationem, aut alia aliqua de causa vehementer affectam nervos sibi continuos secum reuelleret intelligit. Hæc enim cum cogitaueris, omnes dispositiones, quibus conuulsio aduenit, inue-

nies. Nervosarum enim partium inflammationes, præcipueque cum in nervorum principio oriuntur, veluti citharæ di chordas, ita nervos sibi continuos contrahendo tendunt. Vtrum cui nervosa corpora ab ingenti humorum copia oburrata tenduntur, passio chordis haud absumilis ob continentis humiditatem vehementer tensis fieri solet. At in malignis ex ingenti ardore febribus, & validis phreniticis versa vice passio euenit, ut enim loca ab igne propinquo excicata contrahuntur, & tenduntur, eodem modo conuulsiones utique sunt ob excellentem siccitatem morborum, quæ vehementer nervosum membrorum genus exciccat. Ecce quomodo Galenus tres hæc causas distinguit, repletionem, inanitionem, & causam contrahentem. 12. quoque Method. capit. 8. addidit mordacem, & tenuem humorem, & vehementes frigis, dicebat enim: Nam conuulsio vel ex repletione nervosarum partium incidit (qua ratione eos, quos magna phlegmone premit, adoriuntur) vel ex mordente, & tenui humore, qui nervosa corpora rodit, vel ex ingenti frigore, quod tale quidpiam, quale gelu efficit. Atque hæc tres conuulsiones subinde percurantur. Sed quæ ex nervosarum partium siccitate provenit, insanabilis est. Hippocrates quoque conuulsiones ex frigideitate meminit. vnde 5. Aphor. 17. Frigidum conuulsiones, distentiones, fluxus, &c.

Solutio. Ad primam difficultatem dicimus, in omni conuulsione adesse causam attrahentem, cum musculi ad proprium principium attrahantur, sed causa hæc attrahens vel est plenitudo, vel siccitas, Gal. autem voluit peculiariter distinguere duos conuulsionis modos ex plenitudine, quandoque enim nervi omnes conuulsi sunt repleti, quandoque vero aliquantum nervi portio repleta est, ac tensa ob inflammationem, & hæc tendit propinquas partes attrahendo, veluti dum artifex citharæ chordas attrahit, & quando spinalis medulla inflammatur, hæc ratione totum conuelli, namque principium nervorum inflammatum, tensum, ac brevis redditum, necessarium attrahit sese omnes nervos inferiores. Præterea in inflammatione principij nervorum conuulsio in eodem principio est per essentiam, in reliquis vero partibus per consequentem quandam.

D. Quod ad secundam difficultatem, conuulsio, quæ fit à frigore ingenti, reducitur ad conuulsionem ex repletionem, vel inanitionem, eò quia frigiditas vel roridat humiditatem nervi congelat, & ita conuulsionem ex repletionem adducit, roridat enim humiditas rarefacta maius locum occupat, & ita fibras distendit, vel excrementorum excretionem prohibet, quo in casu etiam facit conuulsionem ex repletionem, ideo Gal. 6. Aph. 13. asserit ex rigore, vel frigiditate singulum fieri, quoniam omnia nervosa corpora efficiunt ad distillandum habilia, & ita sunt in causa, vt hæc repleantur, vel humiditatem exprimit, quo in casu conuulsio ex siccitate sequitur. Quæ vero fit ex mordaci, & tenui humore, non est conuulsio proprie dicta, sed conuulsivus motus, cuius causas tempus est, vt inquiramus.

Motus conuulsivus fit, vt supra dictum est, propter causam mordacem agentem in nervos, & ex pultriciis irritantem, & propterea diximus motum conuulsivum esse symptoma non morbi, sed naturæ irritatæ, videlicet ex pultriciis. Quare causæ motus conuulsivus erunt, quæ nervorum ex pultriciis vim habent irritandi, cuiusmodi sunt humor tenuis, & mordax, quem proponit Gal. 12. Meth. 8. vapores acres, & mordaces, vt contingit in febribus vehementioribus, & in delirijs, quæ febribus accidunt aura venenata, ex qua Gal. 3. loc. 7. interdum otriti, comitalem morbum asserit. Potest autem eleuari aura

Causa motus conuulsivus.

aura hæc venenata, vel à veneno intta corpus in-
sumpto qua etiam ratione helleborus conuulsio-
sus motus efficit, vel à vermibus, vel à veneno intra
corpus genito, vt non raro contingit in mulieribus
ex suppressione menses, & feminis: qualitas non
venenata, vt ingens frigiditas, vnde Gal. 9. Meth. 5.
conuulsionem fieri dicebat ob frigidit potione in-
modicam, & importunam, nam frigiditas per vtri-
culum communicatur nervosis partibus, atque ipsi
irritati oritur conuulsio, quamuis etiam ob naturalis
caloris defectum ex suffocatione, quandoque con-
uulsio contingat, vnde Gal. 4. de ra. vic. 27. dicebat,
conuulsionem fieri ob copiosum sanguinem venas
repletem, vt spiritus non possit penetrare, vnde
sanguis veluti in corpore mortui concreuit, & fri-
gidus euadit, & hæc frigiditas neruis quoque com-
municatur, quæ cum ipsorum natu calido sit ini-
mica iuxta illud Hip. 5. Aph. 18. Frigidum inimicum
omnibus, dentibus, neruis, cerebro, & spinali medulla,
&c. irritat ipsorum expultricem, & ita fit conuulsi-
us motus, neque necessarium est, vt in omnibus
partibus, quæ hoc conuulsio motus patiuntur,
causa irritans reperiatur, sed sufficit, vt vnâ quâ-
piam partem afficiat, cui alie consentiant, & ideo ob
aeres, & calidos vapores principium neruorum, &
cerebrum petentes oriuntur conuulsus motus, quia
cerebrum, aut neruorum principium concutitur, vt
rem molestam expellat, ac fugiat. Idem in epi-
leptia contingit. Conuulsio motus ex erosione
oris vnteruli, de quo Galen. 3. loc. af. 7. reducitur
ad eum, qui fit ex mordaci humore, quamuis enim
humor immediatè non afficit neruos, consentiunt
tamen ipsi vnterulo, tanquam patti neruosa, &
molestiam perferunt, vnde irritantur, & ita fit
conuulsus motus. Qualitas venefica non minus
vim habet irritandi ipsum cerebrum, & neruorum
principium, & ideo mirum non est, si epilepsiam, &
conuulsio motus pariat.

*Differentia
conuulsio-
nis.*

Sed ad veram conuulsionem redeamus, quæ vel
est vnterialis, vel particularis: si vnterialis, vel
in anteriorem partem flectitur corpus, & dicitur
emprostotonos, vel in posteriorem, & dicitur opisto-
tonos, vel in neutram, sed totum corpus rigi-
dum, & tensum manet, ex quo oppositi musculi
sint conuulsi, & dicitur tetanos. Quas quidem
conuulsionis differentias proposuit Galen. libro de
tremore, palp. conuul. & rigore, cap. vltim. &
libr. de symp. diff. cap. 3. & 4. Aph. 57. & aliis in
locis. Et de iisdem etiam sæpius meminit Hippo-
crates.

*Conuulsio
Particula-
ris.*

Particularis conuulsio denominatur ab affecta
parte, quandoque enim conuulsiur brachium, quan-
doque oculus, quandoque ceruix, & sic de reliquis.
Quorundam tamen partium conuulsio proprium
habet nomen, nam si musculi oculum mouentes
conuellantur, dicitur strabismus, si qui labia mouent,
dicitur spasmus, cynicus, seu risus Sardonius, si man-
dibiles, dicitur trismus, hoc est, inuita conuulsio,
& stridor dentium. Quamuis vbi dentes con-
cutiuntur, non sit vera conuulsio, sed conuulsus
motus. Reliquæ conuulsionis differentie ex iam
dictis patent.

*Quæ con-
uulsio in
vnterib.
generetur,
& genera-
tionis rō.*

Supereft, vt videamus, quæ conuulsio, & quo-
modo in vnteribus generetur. Et cum dictum sit,
aliam esse conuulsionem propriè dictam, & veram,
aliâ non veram, quam Arabes non proportiona-
tam ad materiam vocant, nos conuulsus motum;
vtrâque vulneratis contingere experientia testatur.
Atque cum conuulsio vera alia sit ex repletionē,
alia ex inanitionē, vtrâque etiam fit in vnteribus:
Ex repletionē quidem, vel quia nerui repleantur ma-
teria purulenta, vel alia excrementaria, quæ aut in
ipsa vulnerata parte genita est, aut aliunde ad eam
transmissa, atque in neruis absorpta, vt contingit,

A quando ex dimidia parte sectus est neruus, vel ob in-
flammationem, ex affluente enim copioso sanguine
repletur, atque distenduntur partes neruosa; præ-
cipuè autem fit principio neruorum communicatur
affectio, aut ipsum primariò afficiatur, & musculi
breuiiores redduntur, itaq; ad proprium principium
contrahuntur. Sed & inflammationis ardor vnâ
quoque substantiam neruorum humiditatem
non raro absorbit, quo fit, vt duplici nomine con-
uulsio succedat. Ob frigiditatem etiam ambientis,
quando vulnerata sunt partes neruosa, facillè accidit
conuulsio, ob id potissimum, quod excremento-
rum excretionem prohibet, vel nerui humiditatem
rescidam veluti congelat. Ex inanitione pariter fie-
ri solet conuulsio, & propter inflammationem, vt
dictum est. & propter superfluum sanguinis fluxum,
B & propter frigiditatem ambientis rescidam nerui
humiditatem experientis. Plerumque tamen con-
uulsio vulneribus (superuenit ob inflammationem,
vbi neruosa etiam partes corripuerit tunc, nisi in
cerebro, aut eius inuolueris, aut neruorum prin-
cipio fuerit inflammatio, primò conuulsiur pars in-
flammatâ, deinde quæ ipsi è directo respondent,
& tandem affectio communicatur principio, & in-
de ad totum corpus extenditur, attrahente prin-
cipio neruos à se oros. Vnde Gal. 5. Aph. 2. Ex vul-
neribus sunt conuulsiones ratione sequentes ipsa in-
flammationis, vbi partes neruosa; attingit: nam
primò videntur conuelli quæ è directo sunt partium
inflammatione laborantium, deinde sic, postquam
C & principium ipsum attingit, passio ad totum ex-
tenditur corpus. Accidit etiam conuulsio in vulne-
ribus propter exolutionem vulneratæ partis ex dif-
fectione musculi congeneris, quæ oppositæ partis
facit conuulsionem atqui non est vera conuulsio, sed
accidentalis.

*Conuulsio
in vulneri-
bus plerū-
que fit ob
inflammationem.*

Motus similiter conuulsus accidit, quia prauis
halitus à parte vulnerata ad cerebrum eleuentur, sicut
atque neruorum principium, ex quibus cerebrum
vellicatur, & irritatur, atque sic concutitur, vt mo-
lestiam fugiat, ac rem molestam expellat, & ex
consequenti succedunt motus conuulsus in subiectis
partibus, sed tunc isti motus fere sunt vnteriales,
sicuti & quando qualitas tantum spitalis defertur
ad cerebrum per neruum affectum, punctum viden-
licet, aut diffectum, & ex læsione continentem putre-
dinem. Cito enim ob communionem patitur
neruorum principium. Ex frigiditate quoque con-
tingunt conuulsus motus, & vnteriales etiam, cum
enim frigidum inimicum sit neruis, quamuis fri-
giditas ambientis agat tantum in neruos vulneratæ
partis primò, noxa tamen citò communicatur reli-
quis, & ipsi principio, vnde expultricè irritatur, atque
ita motus hoc, vt rem molestam expellat, & fugiat,
& expellat, concitare consequit. In parte quoque
vulnerata tantum, aut vnâ etiam sibi proximis contin-
gunt interdum conuulsus motus, quando videlicet
causa in parte affecta solummodo continetur, & sibi
proximis, siue ea sit humor acris, vel sui natura, vel
ob putredinē, vel prauus, & mordax halitus, vel alia
qualitas spitalis. Semper enim vbi conuulsio, vel
conuulsus motus est vnterialis, neruorum prin-
cipium est affectum, vel primarium, hoc est, cerebrū,
vel spinalis medulla, vbi vero est particularis, causa
tantum continetur in parte illa, vnde Gal. 1. de symp.
cau. cap. vlt. Conuulsio, quæ per totum corpus fit ci-
tra delirium, aut soporem, à spinali medulla, quæ
in ceruice continetur, morbo dependet. Si vero vel
manus, vel crus, vel musculus vi quâpiam distendi-
tur, aut concutitur, ad illum semper neruum, qui
partem mouet, referenda est noxa.

Conuulsus motus ad sensum patent, nam parti
modò contrahitur, modò redit ad naturalem sta-
tum, musculi quidem, si in ipsis fit affectio, & leuior

*Signa con-
uulsus mo-
tus.*

sed quandoque etiam tota pars, quando affectio A
gravior est, & fortis fit attractio.

Signa ve-
re conuul-
sionis & e-
ius causarum.

Non minus nota est ad sensum conuulsio vera, contractæ siquidem manent partes, neque extendi possunt, dolent etiam non leuiter: Conuulsio enim, vt dicebat Gal. in 1. Proreth. c. 2. text. 20. est affectio doloris plena: magis tamen plena est doloris, vbi fit ex repletionem. Subiò quoque fit affectio, si præsertim fiat ex repletionem.

Quomodo cognoscatur affectio nem communis esse principio.

Quando autem affectio communicatur principio, ex eo cognoscitur, quod angustatur guttur, dentes constringuntur, neque aperiri possunt, labia contrahuntur, collum tenditur, ac dolet, & dorsum: oculi, totaque facies perueritur. Denum difficultur spirat, & omnino intercepta respiratio perit.

Signa partium primo affecta.

Ex qua verò causa fiat, & quæ præcesserunt, & vbi vultus status indicabunt: vt potest si ambientis iniuriis expositum fuerit vultus, si profluuium sanguinis præcesserit, si vultus sit dolorosum, crudum, siccum, & squallens, vel putridum, obæcatum, nigricans, foetens, si inflammatio superuenierit, aut cum vultus sit ex prauis, nullus tamen tumor superuenierit, aut qui superuenit repente citra manifestam causam euenerit. Item si telo venenato fuerit insitum, vel dentibus venenata ferre, &c.

Signa partium primo affecta.

Qua autem in parte fuerit affectio, partes affectæ ostendent, namque si totum conuellatur præter faciem, signum est, principium neruorum, scilicet spinalem medullam secundum primas sui partes affectam esse: si verò etiam facies, signum est affectio nem quoque esse in cerebro: si verò peculiaris quædam pars conuellatur, affectio autinet ad eum neruum, qui eam partem mouet. Veluti colligitur ex Gal. 1. de cau. symp. c. vi. & 3. loc. af. 6.

Signa differententia-
rum.
Tetani signa.

Species, seu differentie conuulsionis vniuersales, & ipsæ sensu cognoscuntur, namque in tetano conuelluntur tam partes anteriores, quam posteriores, & iteò ad neutram partem inclinatur corpus, hinc Hippocrates libro de intern. af. tex. 59. Si ob vultus tetanos, sive distensio fiat, æger hæc patitur, maxillæ conglutinantur, & rigent, & os aperire non potest, & oculi lachrimantur, ac contrahuntur, & dorsum conglutinatum riget, & crura flectere nequit, neque manus, neque spinam. Aliquando tamen affectio est leuior, & dat inducias, atque intermijuit, vnde Hippocrates loco citato text. 61. dicebat. Totum corpus conuellitur, & primum quidem obambulat, postea temporis progressu in lectum cadit, & rursus remittit conuulsio, & dolor, & si surrexerit, & fortassis ad paucos dies obambulat, postea rursus in iisdem affectionibus iacet, atque hæc patitur, & transmutatur per multum tempus.

Opisthotoni signa.

In opisthotono verò conuelluntur tantum posteriores partes, & ob id ad posteriora flectitur corpus, neque potest ad anteriora curuari, vnde Hippocrates 3. de morb. tex. 14. Cum autem distensio in posteriores partes, opisthotonos appellata, tenuerit, reliqua quidem plerumque eadem sunt, verum in posterioribus partes conuelluntur, & vociferantur aliquando, & dolores emergunt vehementes, & crura inierdum contrahere non permittit, neque manus extendere: sunt enim cubiti incuruati, & digitus in pugnum contracti, & pollicem plerumque aliis digitis continet, & clamat, & nugas garrit quandoque, & non potest seipsum continere, sed aliquando exilit, vbi dolor premit, cum verò dolor remittit, quietem habet. Aliquando etiam vox intercipitur simul vt morbo corripuntur, aut infans, & atra bile perciti sunt. Et lib. de intern. af. tex. 60. In distensione retrorsum contingente (opisthotonium vocant) alia quidem eadem æger patitur. Fit autem, cum tendines qui sunt retro in certice, ægrotant, & paulo post: Hic trahitur in partem posteriorem, & præ dolore circa dorsum, & pectus, eiulat. Hic conuellitur vehementer, vt vix de-

tinere possint ipsum præsentem, ne è lecto excidat: Hic sæpe die dolore affligitur, sæpe etiam lenius degit.

In emprostotono verò corpus ad anteriora flectitur, vnde partes contrario modo sunt dispositæ, ac in opisthotono: Hoc tamen intelligendum de partibus, quæ vtroque modo flecti possunt, non enim crus ad anteriorem partem flectit conuulsio, neque femur ad posteriorem.

Futuram conuulsionem in vulnere significant ea, quæ conuulsionis causas adesse, vel imminere significant, vt immodica sanguinis profusio, malus status vultus, in parte neruola exsistens, aut in ea, quæ facile affectionem suam neruoso generi communicat, vt si vultus siccum fuerit, & crudum, ac dolorosum, si ingens fit vultus, & tumor non appareat, vel vbi apparuerit mox, & repente citra manifestam causam delitescat, iuxta illud Hippocratis 5. Aph. 64. Quibus tumores in vulneribus apparent, hi non maxime conuelluntur, neque infaniunt, verum his de repente euanescentibus, quibusdam à tergo conuulsiones, & distensiones sunt, &c. Sed neque contentenda sunt alia signa, quæ materiæ lapsum ad cerebrum, & neruorum principium significare possunt, vt est alba vrina. Conuulsii autem motus veram conuulsionem præcedere solent, ideoque iam præ-

Signa futuræ conuulsionis.

Præluia conuulsionis.

agrire dicuntur: Dolor ceruicis, ac dorsum iam principium conuulsionis adesse significat, nisi adsit aliqua manifesta causa. Cacoehymia, quando vultus est in parte neruosa, corpus exponit periculo non leui conuulsionis.

Quid vero futurum sit de vulnerato, quando iam superuenit conuulsio, breuitus tradit Hippocrates 5. Aph. 2. dicens: Conuulsio ex vulnere letalis. Et libro de Coacis prænot. Conuulsio comati superueniens funesta; nec immerito, afficitur enim pars nobilis, videlicet neruoso genus, & sæpius ipsum cerebrum, si non à principio, saltem non multo post, vnde adeit insignis vehementia ratione dignitatis. Sed & adnexa est vehementia ratione dignitatis, consequitur enim causam contumacem, & nature rebellem, inflammationem videlicet neruorum partium, vel ipsius etiam cerebri, aut immodicam sanguinis profusionem, aut nerui putrefactionem, vel puris, & malignæ materiæ suppressionem, quo fit, vt non nisi longo temporis spatio corrigi possint hæc causæ, interim autem conuelluntur musculi respirationis, tolliturque respiratio, moriturque suffocatus, qui etiam ob sublatam deglutionem non secus interit, licet longiori temporis spatio. Videtur enim conuulsio mortem inferre ob respirationis defectum, namque etsi primò conuellantur partes, quæ è directo sunt partium vulneratarum, tandem tamen affectio communicatur principio, & exinde ad totum corpus extenditur, vbi uerò musculos respirationis apprehenderit, tollitur respiratio.

Præsigna.

Scire tamen licet si vulnere superuenierit conuulsio ob aliquam externam causam, puta ob frigus ambientis, sæpe, neque difficili negotio euincit. Et ideo Galen. 3. de comp. med. per gen. cap. 2. curauit quandam conuulsionem ob frigus ambientis vni die, Memini, dicebat, cuiusdam ex huiusmodi vulneratis, de vulneribus neruorum loquebatur, qui cum diem quartum citra omnem dolorem ageret, partemque affectam absque phlegmone videret, multo in frigore domo egressus ad opus quoddam necessarium, eique diu immoratus, domum rediit, membro vniuerso ad ceruicem vsque tenso, idque cum ingenti ipsius dolore. Postquam verò, quodam me accersente, profectus ad eum, vidi, quibus in malis esset, oleum ex iherne refrigeratum à particula auferre iussi, calente vero totum membrum fousi, deinde ceruicis partem è directo positam lanis oleo

Conuulsio ex frigore ambiente am-
bientis in-
rabilis.

oleo reserpsis, & imposito medicamento liquido ex euphorbio simul cum castoreo, hominem statim mitigavi, & somno accedente vsque ad vesperam, omnia cessant symptomata. Pariter seruari possunt, quibus conuulsio accidit ex retenta sanie, cui dari exitus potest, si paretur hic exitus, antequam incorrigibile damnum effecerit. At quando affectio communicata est principio, pauci euadunt scilicet & quando à superfluo sanguinis fluxu contingit, fit enim ob inanitionem, quam raro admodum datur corrigere. Quare ratione vult Gal. lib. de trem. palp. conuul. & rigore cap. vlt. & 12. Meth. c. vlt. Conuulsiones ex siccatate insanabiles, & 2. Aph. 26.

Conuulsio ex inanitione maximum, ac ferè insanabile malum est, quoniam longum tempus exigit nerui ad siccitatem remouendam, sed morbi acuitus tempus non expectat, quin citò vires dissoluit, & subito exitum affert. Et ideò etiam 7. Aph. 9. dicebat: Quòd ex immoderata euacuatione conuulsio est casus admodum lethalis & si addatur desipientia, quod omnino desperata est salus, nam prius dixerat Hippocrates: A profluvio sanguinis desipientia, & conuulsio, malum. Et 5. Aph. etiam 3. Sanguine multo fluente, conuulsio, aut singulus superueniens, malum est. Ex quibus colligere possumus vnà cum Gal. 5. Aph. 2. Hippocratem non dixisse, conuulsionem ex vulnere lethalem esse, quia ex necessitate, & semper interitum asserat, sed quia admodum crebro; vnde & ipse Hippocrates 5. Aph. 6. dicebat: Quicunque à diffensione capiuntur, in quatuor diebus pereunt, si hos verò effugerint, salui sunt, si videlicet remittatur affectio. Et libro de Coacis prænot. tex. 3. Conuulsionem solui ait, vrinis multis de repente redeuntibus, & eidem sudores paulatim oborientes prodesse, sicuti acerrati lædunt. Ad eam autem vehementiam peruenisse, conuulsionem, quæ à facultate perferri nequeat, significant vocis interceptio diu durans, reiectio eorum, quæ ingeruntur per nares, clamare, & nugari, ab initio vox intercepta, corpus disto, ui, inflatio ventris, oculorum tortuositas, & strabismus, & stridor dentium, assiduusque palpebrarum motus, narium pinnae conuulsæ, & acutissime sudare, hinc Hippocrates lib. de intern. aff. tex. 59. Cum autem lethalis furor de Tetano loquatur, potum, & cibos, quos prius acceperit, aliquando per nares reddit. Et lib. de Coacis prænot. n. 3. In conuulsionibus vocis interceptio diu durans, mala est, & paulo post: In diffensionibus ante, & retro contingentibus, & in tergum solùm contingentibus, si maxillæ soluantur, lethale est. Lethale est etiam sudare in diffensione in dorsum contingente, & corpus dissolui. & in eadem affectione reuomere per nares, aut clamare, & nugari, si ab initio vox intercepta fuit. In postera enim diem mortem significat. Et 3. de morb. tex. 14. Qui opisthotono corripuntur, tertia die moriuntur, voce, quæ prius erat intercepta, soluta, & reuomunt per nares. Et 4. de r. vic. in morbis cap. text. 60. Nares quoque insipientiæ, nam si per vtramque spiritus æqualiter trahatur, & si multus ex ipsis feratur, conuulsio fieri consuevit, quæ si fiat, propinqua mors est, & Rhasis primo cont. Oculorum tortuositas, & stridor dentium, & assiduus palpebrarum motus, & strabismus in conuulsione, ne perissimum, & alibi: Inflatio ventris in conuulsione lethalis.

Si conuulsio ex inflammatione ortum habuerit, huic occurrendum, prout proprio capite explicatum est. Si verò ex putredine, & corruptione, quod putridum est, auferendum, humiditasque superflua absumenda. Si ex purulenta materia, & sanie retenta, hæc euacuanda tum sensibilibus, tum insensibilibus, seu per halitum insensibilem, atque ne in postero colligatur, consulendum, paratis congruis subfluxionibus, & quæ eam ex alto attrahant, adhibitis. Si ex dolore,

hic aut anodynus sedandus, aut per ea, quæ causam eius abscindunt, auferendus. Si ex frigidityte, calefaciendum; si à siccitate, humectandum; Si à veneno, Bezoartice erit occurrendum, Si igitur ob inflammationem contingerit conuulsio, auxilia petenda sunt à proprio capite.

Quod tamè ad missionem sanguinis attinet, quoniam ob dolorem prosteruntur vires, neque tantum sanguinis mittendum est, quantum alias mitteretur, neque quod mittitur, unica vice extrahendum est, sed partitis vicibus: quæ quidem doctrina est Hip. lib. de Coacis prænot. tex. 3. ubi dicebat: Sudores paulatim sientes profunt, acerrati verò itemque sanguinis detractioes acerrate lædunt. Et Gal. 1. ad Glauc. 14. quo loco dicebat: Si quis simul diffensione neruorum laborauerit, & sanguinis egerit missionem, neque huic tantum semel mittere oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est relinquendum.

Dum autem inflammationi occurratur, conuulsorum quoque neruorum habenda est ratio, & maximè principij neruorum, videlicet spinalis medullæ, vt quantum fieri potest molliantur, & laxentur (dictum est enim ab inflammationis ardore exsiccare quoque neruorum humiditatem) eorumque calor roboretur: idcirco largè inungendæ sunt oleo de castoreo ex oleo amygd. dul. confecto, aut oleo vulpino, vel laurino, aut de costeo, vel de terebinthina stillatio, aut dialthea, cui præferimus aliquod ex dictis oleis fuerit permixtum. Cauendum autem à nimis calefacientibus, pauca enim eorum possunt humectare, & mollire. Et ideo vbi aliquod ex eis, quæ nimis calefaciunt, vt proponimus, addendum erit aliquod refrigerans, cuiusmodi est oleum rosaceum, & violaceum. Emunctoria quoque largè oleo aliquo relaxante sunt perfundenda, superiora quidem, si in superioribus fuerit vulnus, inferiora verò, si in inferioribus. huiusmodi erunt oleum amygd. dul. camæleum, seminum lini, liliaceum, & similia. Optimè quoque fuerit consilium, vt partem conuulsam in oleo aliquo emolliente diutius contineat, cuiusmodi est oleum commune, in quo emollietia fuerint insecta, vt altheæ radix, maluarum folia, & flores, melilotum, sem. lini, & alia huiusmodi, & oleum amygd. dul. & sem. lini. Maximè autem à principio reuulsioni erit studendum, vt quantum fieri potest prohibeatur, ne affectio principio communicetur. Quod si fortè repositus fuerit articulus, & conuulsio, inflammatione oborta, superuenierit, statim eicere articulum oportet, quem admodum monet Hip. lib. de artic.

Si à dolore orta fuerit conuulsio, illi consulendum erit, quem admodum capite de dolore expositum est.

Si à corruptione partis, & nerui, corruptio emendanda, de qua etiam superius actum est. Potissimum autem cauterij æquale hic locum habebit, vbi enim periculum est in mora, vanum est à debilibus exordiri, sed extremis morbis extrema remedia sunt adhibenda. Atque etiam vt superflua humiditas neruis imbibita absorbatur, & neruosum genus roboretur, conuulsæ partes oleo, seu liui quopiam digerente largè erunt perfundendæ, & ipsum neruorum principium. Itaque optima fuerint oleum laurinum, de costeo, de castoreo, liliaceum, rutaecum, de croco, de terebinthina, laterum, vnguentum aragon, marciaton, ballamum arbi confectum. Sed cum variis modis confici solet, mihi maximè ardet, quod secundum hanc formulam præparatur, accipiuntur.

Olei laurini
Ligni iuperini
Baccarum iuperini
Pinguetis humane.
Lumbricorum terrestrum ana ꝑnc. ʒv.
Olei storum rosamarin

Sanguinis
missio in
diffusione.

Iniunctiones.

Curatio cō
uulsionis
ex corrup
tionis, ac
putredine.

Topica ad
partes con
uulsas.

Florum lauendula
Florum salua ana vnc.iii.

Petrolei

De terebintina ana lib.v.

Laterum (quod philosophorum à chimistis appellatur)

Glandis vnguentaria (quod de been dici solet) ana vnc.iii.s.

Myrrha

Thuris

Ladani

Benzoï

Gummi iuniperini ana vnc.iii.

Cinnamomi

Carophyllorum

Macis

Nucum myristicarum ana vnc.i.s.

Bdelli vnc.ii.

Ammoniaci

Opopanici

Galbani ana vnc.i.

Tacamahache inde.

Caranne ana vnc.iii.

Castorei

Croci ana drach. vi.

Radic. Imperatoria.

Angelice

Valeriane.

Acori

Costi ana vnc.s.

Syracis calami & pinguis vnc.ii.s.

Pinguedinis leonis

Tauri ana vnc.ii.

Aque ardentis optimæ lib.ii.

Misce & d.s.s.

Curatio fit à conclusa prurientia materia fiat.

Si à conclusa prurientia materia, vel alia extrinsecuta acciderit consensu, & quidem in ipsa vulnerata parte euocanda, & digerenda: vnde si vulnus fuerit obsecratum, amplum reddere oportebit congrua sectione, indeque in vulnus instillare liquorem aliquem tenuium partium, qui vim habeat abluendi materiam, & foras educendi, vel etiam linamentum eodem liquore imbutum, aut vnguento, cui vis similis insti, illitum intra vulnus immittendum. Extrinsecus quoque applicandum et ita aliquid, cui vis insti ex alto atrahendi. Instillari igitur in vulnus poterit oleum terebintinae. Balsamum arte factum, Balsamum naturale aqua ardens liquatum, terebintina cum hypericino oleo, & aqua ardente. Parari verò vnguentum poterit linamentis excipendum ex aliquo dictorum oleorum, terebintina, tacamahacha, resina pinea, & cera, atque portulaculi sulphuris, vel præcipitati, quod expertus sum felici cum successu, aut euphorbii, si tamen nervus haud fuerit denudatus, tunc enim ab acris erit cauendum. Verum de his, cum de vulneribus nervorum erit sermo, copiosius pertractabimus, sicuti & de iis, quæ extrinsecus sunt applicanda, fuerint autem hæc, quæ euphorbium recipiunt. Item tacamahacha, & caranna aliquo ex iam dictis oleis dissoluta cum sulphuris portione, aut stercore columbini aridi, & huiusmodi alia, quæ ibi proponuntur. Habenda quoque erit nervorum, & spinæ ratio, quæ supra posita est.

Si verò materia non fuerit in vulnerata parte, sed aliò fuerit expressa, aut aliter ceciderit: ob gravitatem, vel etiam fuerit transmissa, vt contingit in capitis vulneribus, in quibus transferri solet materia à vulnere ad nervorum principia, duplici ratione erit occurrentum, namque: procurandus est materię exitus per vulnus amplum ipsum reddendo, & ea applicando, quæ vim habeant pus euocandi: quod verò translatum est ad nervos, & in eis absorptum, digerendum, vnde lotus digerentes conue-

A nient ex rebus supra commemoratis, & fœtus calefacientes, puta ex decoctione iuræ, stæchadis, saluæ, lauendulæ, toris marini, canamelæ, anethi, rad. angelicæ, & huiusmodi. Neque inutile erit occipit profundius inurere, si ad nervorum principium translata fuerit materia. Vtile non minus futurum est si sudores prouocentur, & vi ignis, & congruis potionibus, sicuti & quando à corruptione prouenit consensu, namque vi sudorificæ potionis attenuata materia, quæ in nervis absorpta est, ad circumferentiam expellitur, partimque in halitum versa digeritur, partim sudoris specie effertur, vnde Hip. lib. de intern. aff. n. 59. Hunc cum sic habuerit, loquebatur de apprehensio à tetano, fouere oportet, & pinguiter vinctum, ad ignem non ita prompte calefacere, & tepidatoria illito corpori adhibere. Et absinthium, aut lauri folia, & hyosciami semen, & thus terito, deinde vino albo diluta in ollam notam infundito, & oleum pari cum vino mensura affundito, & cum his calefactis large calidis corpus, ac caput, illinito. Postea super pellicem indumentum reclinatam, ita vt pars, ad quam fuit animalis caro, sursum vergat, mollibus, ac puris stragulis, ac vestimentis contegit, quo vehementer exsudare possit, &c. & lib. de loc. in hom. nu. 48. Consuulsiōis sic mederi oportet. Ignis ab vtraque lecti parte succendatur, & mandragoræ radix in potu præbeat, minore pondere quam quod insaniam faciat, & ad tendines posteriores facculi apponantur.

Curatio ex Hip.

Non est silentio prætereundum à Gal. propositum auxilium 3. de comp. med. per gen. 2. & 3. Meth. pro curatione consuulsiōis ratione obortæ inflammationis, aut conclusæ materiæ, videlicet totalis nervi præcisio, aut tendinis vulnerati, vel musculi, quamuis enim mancus ex ea parte superfluitus sit vulneratus, hoc tamen magis eligendum, quam certa mors. Methodus siquidem suadet non solum quandoque affectum aliquem despiciere, verum etiam nouum inducere, & cum insanabilem, vt ægrotantis vitam tuamur. Vnde loco citato dicebat: Vrgenti vero indicatio inter ista non habetur, in alijs verò habetur, nam affectus, vnde primū maximeque homini imminet periculum, hic primū curari debet, interitum verò non primū modò, verum etiam solus: veluti si puncto musculi capite, consensu, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, superueniat, quippe præcisio per transversum toto musculo, consensionem quidem tranaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitaueris, & inferius: iam nervum punctum facie cogimus transuersum præcidere quoties, vel consuulsiōes, vel deliria, vel ambo magna, ægreque sanabilia superuenire vulneratiōni certissim. Animaduertere, tamen oportet, fieri debere hanc totalem præcisio-nem, antequam affectio communicetur principio, namque ubi hoc affectionem contraxerit, inutiliter arbitror secari nervum, cum ex principii affectione totum nervosum genus afficiatur. Præterquam tamen affectio confirmetur in ipso principio, si quis totaliter nervum præcideret, non abhorrerem, lausius est enim anceps experiri remedium, quam nullum, & remedia incerta administrare, quam certum interitum expectare. Illud etiam est animaduertendum, ne fiat hæc præcisio, nisi quando reliqua auxilia nihil contulere, & ideo dicebat Gal. Consuulsiō, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur; & inferius: Quoties vel consuulsiōes, vel deliria magna, ægreque sanabilia, &c.

Nervi, aut musculi totalis præcisio curat consensum.

Si ex frigidaletate eueniret solvere statim vulnus expediet, collocato ægro in loco calido, ipsumque & proximas partes fouere moderatè calefaciente, quoque iam actu calido, cuiusmodi est oleum turacum, anchimum, canamelisum, liliorum alborum, quæ etiam magis erunt ne ruosus partibus amica, sit

Curatio consuulsiōis ex frigidaletate.

fuerint lumbicata. In horum penuria, commune accipere licebit, quo calente lana excepto pars fovebitur. In vulnus vero ipsum infundenda est terebinthina cum aqua ardente, vel oleum de terebinthina, vel abietina lachryma, aut balsamum arte factum. Extrinsecus verum medicamentum de euphorbio, de quo in capite de nervorum vulneribus agetur, apponendum, aut gummi tacamahacha, vel caranna, quæ maxime erunt ex vfu, & lis, si punctus fuerit nervus, & vulnus angustum, addi poterit paululum euphorbij, aut aliquid stercoris columbini, vel sulphuris. Super hæc quoque imponenda est lana aliquo ex oleis dictis calentibus imbuta, curando vt semper calida permaneat. Conuulsæ autem partes, ceruix, & tota spina aliquo calefaciente litu erit iniungenda. Optimum erit oleum cossinum, de castoreo, de terebinthina, de euphorbio, & laterum, ac laurinum superpositis lanis oleo calente perferis. Quin & optimum erit ipsum oleum commune, sed vetus, balsamumque arte confectum ad conuulsionem, de quo superius.

Quod si his peractis, qua curandi ratione Gal. breui curauit quandam a conuulsione suborta, eò quod puncturam in nervo habens iter fecisset in ambiente frigido, vt videre est 3. de compos. med. per gen. 2. non cedat affectus, in laconico continendus est, æger, propinandaque theriaca, aut Mitridatum, vel elixir vitæ; hic enim est casus, in quo licet febrem excitare, nam vt dicebat Hip. lib. de loc. in hom. n. 48. & lib. de Coacis prænot. n. 3. A conuulsione si febris inuasent sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertiam. Sed & in his febrem præexistente augere conducit, vnde Hip. lib. de Coacis prænot. n. 3. Conuulsionem soluit febris acuta, quæ prius non fuit, si verò fuit prius, iam exacerbat. In aliis casibus solet febris præcedere ipsam conuulsionem. Quæ nisi præcederet non minus eam excitare liceret, modò tamen conuulsio inflammationem non con sequeretur, siquidem febrilis calor materiam in nervis absorptam, quæ conuulsionis est causa, absumit. & magis, quam quodlibet medicamentum appositum, non enim ad eò in penitiores partes sese infinuat vis medicamenti, vt febrilis calor. Sed quoniam, vt dixi, solet ipsa febris præcedere, licebit eam augere, nisi ab inflammatione orta fuerit conuulsio. Si laconici facultas non fuerit, ignis ab vtraque lecti parte succendatur, calefacientia partibus conuulsis adhibeatur, & bene cooperiatur æger, & similiter quæ dicta sunt, per os exhibeantur, vnde Hip. lib. de loc. in hom. n. 28. Conuulsioni sic mederi oportet, ignis ab vtraque lecti parte succendatur (hoc vice laconici vtratur). & mandragoræ radix in potu præbeatur minori pondere, quam quod insaniat faciat, & ad tendines posteriores facculi imponantur, vt videlicet caleant conuulsæ partes.

Ex veneno.

Animam
mortenda
in topicis.

Si veneni adiuncti ratione eborata fuerit conuulsio, quocandum est venenum, & bezoartica exhibenda, de quibus capite de vulnere venenato.

Si ab inanitione ortum habuerit, quamuis omnino lethalis sit, artem ad ægri solatium humectantibus conuulsæ partes erunt tractandæ, vt largis perfusionibus ex oleo communi, amygd. dul. balnea quoque ex ipsis parari poterunt, incoctis etiam aliis emollientibus, vel addito decocto emollientium ipsissimè oleis. Ferè autem semper obseruatur conuulsionem hanc accidere in vulneratis, quando propè est mors, & deiectis omnibus viribus, quo in casu à balneo erit abstinentum.

Quod ad perfusiones, & inunctiones pro conuulsionis curatione attinet, animaduertere oportet, nos in perfundendo assiduos esse debere, negligentia enim, & raras perfusiones multoties interitum attulit. Hinc Galen. lib. de artic. sect. 1. text. 62. cum sibi auulsum fuisset somnum humerum à iugulo, & propter nimiam extensionem ab illis factum, qui existimabant elapsum fuisse ad alam humerum,

A seu brachij caput, & propter arctam deligationem, quam diebus quadraginta pertulit, quo ad brachij caput iugulum adducetur, musculi male affecti fuissent, vt principium quoddam conuulsionis appareret, oleo calente continuo locus affectus perfundebatur, quod si, dicebat, aliquando, vel paululum intermitteretur, statim percipiebam, ceruicis musculos intendi, vt iam manifestè conuulsio esset expectanda, si ministri in perfundendo negligentiores essent. In hoc maxime peccatur nostris temporibus, existimant enim plerique satis esse, si semel in die, vel bis ceruicem, & spinam oleo quoque impingant.

Quod verò ad motus conuulsus attinet, si in sola affecta parte exiterint, emittendum, vt praua materia partim per vlcus, vel proximas partes educatur, partimque absumatur, partemque nervosæ oleo quodam amico fouenda. Si verò in aliis quoque partibus, eò quod prauis vapores ad cerebrum ferantur, idem peragendum, sed propterea, & reuellere hos oportebit, & cucurbitulis, & frictionibus, & ligaturis, & clysteribus, & balneis, & aliis reuulsoriis præsidio, quæ tamen virtus possit perficere. Nec enim ab te fuerit reuulsioni studere, etiam si nondum ad cerebrum ferantur vapores, vt quantum fieri potest, omnis affectio ab ipso cerebro arceatur.

Curatio
motus con-
uulsiui.

Vbi etiam conuulsionem inuadere cognoueris, quamprimum immitteendus est inter ægri dentes bacillus, tum vt prohibeatur, ne dentes penitus stringantur, mutuoque adhaereant, quod alimentorum assumptionem impedit, tum vt præcaueamus mutuam illam dentium collisionem ex genarum concussionem, ex qua contingit interdum linguam amputari, dum inter ipsos forte interponitur.

Viciss tenuissimus conueniret, affectio enim est acutissima, sed quoniam plerumque accidit postquam inedia, & euacuationibus consumpti sunt vulnerati, sapè cogimur pleniori victum iniungere, & exhibere oia forbilia, iuscula, contusum pulli aut caponis, succum expressum carniū, & huiusmodi.

C A P V T LXXVIII.

De turpi, aut minus decora cicatrice.

Q Vamuis ea pulchritudo, quæ statum naturalem consequitur, quodammodo sub considerationem Medici cadat, & propterea turpis cicatrix, vt hinc pulchritudini officiens, quando præsertim est in facie, & partibus, quæ non teguntur, corrigi à Medico desideret, eò tamen libentius de illa pertracto, quod artis, vel artificis potius defectum patifacere videtur. Turpis enim est cicatrix, quando aut nimis caua est, aut nimis crassa, & eminens, aut nimis lata, aut inæqualis, seu inæqualiter labia committens, vel aliquo extraneo colore infecta, aut nimis est profunda, quia nimis propere fuit inducta, nimis verò eminens, quia nimis tarde, nimis lata, quia vulneris labia ad amissum non fuerit adducta, inæqualis verò, quia inæqualiter labia fuerint commissa, aut à principio per futuram, aut in progressu, quando ad sanitatem vulnus properat, extraneo denique colore fædatur, quoniam vitiosi succi non fuerint euacuari, aut adhibita fuerint medicamenta, quæ colorem illum inducere poterunt. Quæ omnia alio ipsius Medici cennire probabile est, licet aliquando res aliter se habeat, non solum enim profunda est cicatrix, quia nimis propere fuerit inducta, verum etiam, quoniam deficiat pars aliqua spermatica, vel eius portio, quæ regenerari non potest, vnde Hippoc. 6. Aph. 45. Vlcera quæcunque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. Similiter non solum latior fit cicatrix, quia labia exacte non fuerint adducta, verum etiam quia dec-

Causa ci-
catrix de
formis.

rat ma-

Qua cicatrix emendari possit. etat magna cutis apertio à telo dissecta, aut lacera-
ta, aut auxilio aliquo, cuius necessarius fuit usus, destituta, aut simili alia de causa. Neque semper inæqualis est cicatrix, quia Mediceus ex incuria inæqualiter labia commiserit, quandoque enim natura vulneris, & superuenientium accidentium aliter fieri non patiuntur. Pariter non semper cicatrix inæqualiter labia committit culpa ipsius Medici, vel ob id quandoque vnum ex labiis alteri supereminet, cum dictis ex causis nonnunquam aliter fieri non possit. Denique prauo colore non semper inficitur, quia Mediceus ex incuria, & inficit vitiosos succos non euacuauerit, verum etiam quia sibi non relinquitur tantum temporis, quantum requiritur, vt fiant conuenientes euacuationes, eò quod nimis prope re-
vtilius sanetur, cum tamen copia vitiosorum succorum longius tempus requirit, ut educatur. Quandoque etiam causa vulneris aliquo indelebili colore est infecta, & cum vulnere labiis communicata, unde generatur turpis admodum cicatrix. Quandoque etiam quod colore inficit non est telum, sed quid causa aliud est.

Cura.

Sed quomodounque res se habeat, scire licet, non omnem pravam cicatricem corrigibilem esse, nam namque ex defectu substantiæ spermaticæ oritur, prorsus correctionem refugit, quoniam neque substantia spermatica perditâ regeneratur. Quæ pariter nimis lata est, angustior reddi non potest, neque licet talis genita fuisset, quia laborum adductio fuisset prætermissa, aut negligenter facta, laborantes, vt cicatrix magis decora redderetur, iterum vellent aliam hanc subire, vt se iungantur labia, & quod carnis, & cicatricis superfluum est, deuiatiretur. Aliquando etiam colores extrinsecus aduenientes adeo hærent, vt amoueri non possint, nisi & subiecta cutis, vel caro simul amoueatur.

Crassa igitur cicatrix tenuior reddetur cerato de mucilaginibus, diaquilone, cerato de lythargiro, medulla ceruina, oleo glandis vnguentaria, oleo vitellorum ouorum, assini pinguedine, humana pinguedine, si præsertim arte chymica oleosa ipsius substantia eliciatur. Si verò inueterata sit cicatrix, conferet oleum balsaminum, oleum ex myrrha, radix cucumeris agrestis trita, & apposita, chrysolilla cum camphora trita, & medulla bubula illita, balsamum arte confectum, & ipsum naturale balsamum, vnguentum ex vitro. At si nimis crassa sit cicatrix, vt turpiter admodum supereminet, aut rursus inducenda cicatrix: detrahi etiam poterit ex edente aliquo medicamento: maxime autem probatur oleum de sulphure, & de calcantho. Et forsan satis non erit, quod supereminet auferre, facili enim supercrefcit caro, antequam inducenda sit cicatrix, sed aliquid am-

plius absumere vtile erit, caro enim, quæ generatur, dum cicatricis inducio procuratur, cautam equabitur. Neque alia est curandi via, quando vnum laborum alteri supereminet, nam tantum de supereminente labio detrahendum est, quantum satis est, vt æqua cicatrix inducatur detrahetur autem vel nouacula, vel exedente medicamento. Pariter quando nimis concaua est cicatrix, scalpello excidenda, vel exedente medicamento auferenda, dein procurandū, vt cautitas carne repleatur. Paucos tamen reperi-
as, qui decoris gratia velint dolores perferre, qui ex vulneris inuolutione contingunt, & ideo Celsus lib. 5. cap. 25. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris causa rursus & dolorem, & medicinam sustinere. Alioquin res vitæ succurrat patitur. Si quidem cicatrix exulcerat scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæc, quæ corpus exedunt. Certe exulcerata super eminentem carnem exedentia medicamenta consueviunt, super concauam impleant, donec vtrumque vlcus sanæ carni æquetur, & super ipsam cicatrix inducatur. Si prauus quipiam color cicatricem turpem reddiderit, & hoc propter abundantiam vitiosorum succorum, totum corpus erit euacuandum, & iis medicamentis, quæ à longinquis partibus attrahunt, vt Medicorum loquendi more vtat, dein curandum, vt qui in parte remansit vitiosus succus diffusetur, vnde lotiones ex aqua dulci calida erunt ex usu, aut ex decocto maluarum, & violariæ. Atque si nigra fuerit cicatrix, conferet inunctio ex oleo, in quo radix brionie, & alba, & uigræ fuerit incocta. Item calaminta ex vino cocta, & lythargium rosaceo nutritum, nec non & radices chelidonia maioris cum sulphuris portulicæ trita, & emplatri modo applicata. Si uero alba fuerit cicatrix, plumbum album, si ex eo lamina conficiatur, & desuper ligetur, colorem naturalem conciliat. Idem facit radix cucumeris agrestis, pituitam, quæ albam reddebat cicatricem, euacuando. Ad fulcas etiam, & liuidas, ac uersicolores cicatrices ualet oleum de Been albo, linimentum paratum ex plumbi cloto, & ærugine, oleo rosaceo decoctis ad formam linimenti. Si color prauus extrinsecus aduenit, & nihil deterforia profecerint, ad exedentia confugiendum: præclaram autem operam præstat oleum sulphuris, & calcanthi, nec non & aqua fortis dicta argenteorum, his enim leuiter illitis detrahetur substantia illa colorata, quæ interdum sola auferri non potest, sed necessarium est, ut una auferatur aliquid de substantia ipsius cutis, aut carnis, quo in casu denud inducenda cicatrix cerato de ceruisa, aut palmeo, aut lamina plumbea superligata: oportet autem, ut plumbum sit album.

FINIS PRIMI LIBRI.

I N D E X

RERVM, ET SENTENTIARVM OMNIVM MEMORABILIVM.

Quæ in hoc primo Libro de rara medicatione vulnerum continentur locupletissimus.

IN QVO PRIOR NVMERVS PAGINAM, SECVNDVS COLUMNAM,
littera locum demonstrat.

A

A Bdominis penetrantia vulnera periculosa, 30.2.D
Abscessum vulncri superuenisse quomodo innotescat. 105.1.A
Abstergentia alia per se, alia per accidens abstergunt; per se sunt, quæ vi sua deterforia abradunt à parietibus vlceris crassa excrementa; per accidens vero abluentia; 45.1.A. Composita, 41.7.1.E. Fortia cauenda sunt, ubi vulnus redditum est purum, 151.2.A. medicamentata semper habent aliquid mordacitatis, 62.2.B. non requiruntur in vulneribus, pro excrementorum absterfione, nisi propter naturalis caloris imbecillitatem, 63.1.A. Simplicia, 47.1.E. Sordes malas in vulneribus, 155.1.C. Simplicia & composita, ibid.D
Absurgunt sordes ab vlceribus non solum nitrosa, & amara, verum, & viribus minora, vt sunt dulcia, & tenuum partium, 47.1.B
Absersio cur sit medicamentorum opus, non natura, 47.1.A. Duplici ratione fit, videlicet manuum opera, & medicamentis, quæ vim habent abstergendi, non enim natura est opus, sed medicamentorum, ibid. Est opus, quo quæ vulnerum hærent parietibus defixa, aut impecta abraduntur quodammodo, & amoueantur, 46.2.E
Absertionis necessitas in vulneribus, 46.2.D
Accidentia consequentia, quomodo faciunt ad cognitionem vulneratæ partis, 21.1.D
Actio laesa quomodo vulneratâ partem ostendat, 20.2.C. Actionis lesionem à vulnere remansuram post adeptam sanitatem differentia vulneris ostendit, & natura superuenientis affectus, 33.2.D
Acus qualis esse debeat, vsit idonea pro sutura, 123.1.E
Adsstringentia alia per se, alia per accidens adstringunt, 42.1.B. Calida fugienda in vulneribus, 146.2.D. Cauenda sunt in inflammatione si dolor vrgeat, 151.1.C. Et in progressu fortiora, ne affectum scribbosum efficiant, ibid.E. Non omnia glutinant, non enim quæ detergunt reuoluerent, & expurgant, 42.1.A. Quæ ratione repellunt, 142.1.E. Repellunt, ibid. E. Si reuoluerent astringant non repellunt, sed potius fluxionem concitant, partem plus quam par sit cogendo, densando, confringendo, atque exasperando, 142.2.C
Adsstringentibus cautè vtendum, quando adeest suspicio male putredinis, ne obstruções fiant, 115.1.B
Aer crassus partium inferiorum, tenuis partium superiorum vulneribus inimicus, præsertim cum frigiditate iunctus, 117.1.D. Inæqualis fugiendus; calidus, & frigidus suspectus; calidus, & humidus pessimus, ibid.D. prauus prauè disponit vulnera, 154.2.A. qualis conueniat vulneratis, 117.1.B
Aeris vitium in vulneribus quomodo corrigendum, 155.1.A
Affectus sanari non potest, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa, 40.2.B. Simplex vnum tantum indicat, eo quod vnam tantum naturam habeat naturam; compositus requirit, quot eæ, quæ in compositionem veniunt, 39.1.

C. Vrgens appellatur, vnde primum, maximeque homini imminet periculum, 40.1.E. Vbi adserui, ad eum dirigi primum curantis consilium debet cæteris, si fieri possit, non neglectis; imo solus interdum curari debet, & pro eius curatione licet interdum nouum, & insanabilem affectum inducere, ibid.
Affectus complicati quomodo tractandi, ibid.
Agglutinantia composita, 42.1.E. & 125.2.D. & E. Improprie glutinantia dicuntur, cum reuera non glutinent, sed solum impediuntia remoueat absentia omnem humiditatem, quæ inter agglutinanda ora posset colligi, & esse impedimento agglutinationi, 42.1.A. Non solum superfluum humiditatem absumunt, verum etiam fluentem in maiori quantitate sanguinem, & propriam carnis humiditatem intactam relinquunt, ibid. Non sunt necessaria adstringentia, sed sola siccitas ad agglutinandum satis est, modo partes diuisæ ad amissum sint composita, ibid. Si simul fuerint adstringentia tanto efficacius agglutinationem adiuvabunt, ibid. Simplicia, ibid. E. Sunt mediocriter exsiccantia, medum enim locum tenent inter sarcotica, & epulotica, 41.1.D
Agglutinantium finis est, nullam inter coitura subnasci humiditatem permittere, 56.1.E
Agglutinantia sicciora, & valentiora requirunt corpora sicciora, & valentiora, 42.2.C
Agglutinatio, aut omnino carnis generatione non eget, aut plane exigua, 41.1.B. Est opus, quo diuisæ partes ad pristinam continuitatem, seu unitatem reducuntur, 40.2.E. Nec præsidij cuiuspiam me dici, sed naturæ, ibi. Fit alicuius glutinis interuentu, quibus Melius perficitur raro solutus vulneribus, 59.1.B. Quomodo fiat, 41.1.A
Agglutinationis glutinis materia est sanguis probus, 41.1.A
Ad Agglutinationem quatuor requiruntur, applicatio distansium laborum, conseruatio ipsius coniunctionis, præcautio ne quid labijs vulneris intercidat, & conseruatio salubritatis partis, 41.1.E
Ad Agglutinationem perficienda quid agendum specifiçum, & detrimentum desumitur ex consideratione eorum, quæ natura opus impediunt, aut irritum faciunt, aut sine quibus eiusmodi opus nullo modo, vel ægrè admodum perficeretur, 41.1.E
Albumen ouorum optimum in profluuiio sanguinis, 135.1.E
Alimenti substantia noxia est vulnerato, primo quatenus generatur copiosior sanguis quam par sit secundo, quatenus non in bonum succum aptum est verbi alimentum, 118.2.E
Alimenta alia declinant ad atram bilem, alia ad aquositates, alia ad bilem amarum, 118.1.E. Conuenientia in leithalibus vulneribus, 120.1.A. Conuenientia transactio inflammationis periculo, 120.1.D. Fiant noxia vulneratis substantia, qualitate, & quantitate, 118.2.D. Medicamentosa contra putredinem, 120.1.C. Possunt qualitate esse insensa, quatenus possunt esse præ-

predita aliqua qualitate, qua humores attenuentur, calefant, acrescescant, fluxiles reddantur, 118.2.B.

Alimentorum qualitas, 119.2.A. Substantia conueniens, ibid.A.

Alterantia conuenientia pro exsiccanda, & absumentia excrementitia materia totius, atque ad preparandam idoneam materiam pro carnis generatione, 115.1.E. in vulneribus exsiccandi vim habentia, ibi.2.B. Quae natum calorem roborent ad certa quaedam munia, 117.1.A. Quae primo conueniunt in vulneribus sunt refrigerantia, incrasantia, & astringentia, 126.1.D. Symplicia, decocta, & conserua buius facultatis, ibid.E. Quae putredini resistent, quaeque manifestis qualitatibus cobiherent, & quae ad tota substantia, tum simplicia, tum composita, 113.2.E.

Alteratio secundum naturam fit ex familiaris animantis natura, & ab ingenio calore eam planè superante, cuiusque finis est corporis nutritio. At quae praeter naturam ab aliena caliditate proficiscitur, & ad nihil est utilis, 47.2.D.

Alterationes tres sunt in humano corpore, una est omnino secundum naturam, & in alimentum attenditur, cum videlicet de calore naturali coquitur, ut ex eo nutriatur corpus, 47.2.C. Altera est omnino praeter naturam & in omnibus putrescentibus attenditur, & eius finis est putredo. Tertia est media, & mixta ex utraque, & est suppuratio, ibi.2.D.

Aneurysma est tumor contingens ex eo, quod ab arteria dissecta non totaliter, ac minime agglutinata, cum iam enata sit in circumstantibus partibus caro, effluit sanguis, & spiritus, attollunt enim in tumorem superpositam carnem, 137.1.A.

Animalis qualitas in parte ut desiciat, 165.2.D. Sensitiva, & motiua una, & eadem est, sed quod pars est per qualitates ad nervo receptam sentiat, aut moueatur, id in propriam partis naturam referendum est, ibidem E.

Animi deliquium quid, 157.1.C. Est leuior affectus syncope, ibi. & 158.2.C. Inducitur vel sponte ab copiosiore sanguinis profusione, vel artis ope, dum timor incutitur, 140.1.A. sanguinem supprimit, ibi.C.

Animi deliquij praesagia, 158.2.D. Vide Syncope.

Anodyna alia sunt anodyna tantum, alia vero etiam sanantia, 144.1.E. improprie sunt narcotica, quae idcirco dolorem sedant, quia sensum partis tollunt, ibi.2.A. Non summovent causam, ibid. Quae sunt in eodem gradu cum calore partis dicuntur anodyna per similitudinem, ibi.C. Quae usurpari possunt in vulneribus, 145.2.A. Quomodo his uti debeamus, 144.2.D. Sanantia sunt, quae causam remouent, & omnino contra eam pugnant, ibi.A. Tantum calida sunt in gradu primo, vel in eodem gradu cum calore partis, ut suppurantia, ibid. Tantum id habent, partem dolentem relaxant, & humidam reddendo in causa sunt, ne ita a causa dolorifica dimittatur, et quod in spatij manibus reperitur partem distendens concoquunt, attenuant, ac digerunt, et si aequale reddunt, siue id sit humor tenuis, siue crassus, et frigidus, siue etiam vaporosus spiritus conclusus, ibidem.

Anodynorum usus, 145.1.E.

Aporismus 18.6. part. explicatur, 30.1.D. 66. 5. part. 31.1.D. 4.6. part. 32.2.C. 68.5. part. ibid. 23.4. part. ibid. C. 67.5. part. 146.2.C. 62.5. part. ibid. 21.7. part. 132.1.D. 3.5. part. ibid. E. 9.7. part. ibi.2.A.

Apis vna linteo lineo involuta, ac parti, unde sanguis profuit alligata, sanguinem supprimit, 140.2.C. in Apoplexia cur maneat respiratio, cum tamen sensus factus sit ablati, 167.1.C.

Aqua nostra ad sanguinis fluxum de vulnere, 135.2.A.

Rosacea Santalium, 115.1.A. **Theriacalis, ibi.**

Argumenta comprobantia nouam methodum, 5.2. Descriptive fundamenta nouae methodi, 6.2. soluntur, 87.1.A. Probantia communem curandi vulnera modum, 3. soluntur, 84.2.D. Probantia necessitatem turundarum, & penicillorum, 7.2. soluntur, 89.2.E. Probantia temperamentum non vitari a vulnere, 12.2.B. soluntur, 16.1.B. probantia temperamentum vitari a vulnere, 12.2.C. Reprobantia nouam methodum, 5.1. soluntur, 86.1.B. Reprobantia vsum turundarum, 7.2.

Arsenicum sublimatum omnium est sarcoticorum optimum ad supprimendum sanguinem, facit enim escharam maxime profundam, & diutius haerentem, 138.1.B.

Arteria antequam penitus praeseceat deliganda est versus radicem, 126.2.B. Non ex toto dissecta statim totaliter recidenda est, ne contingat aneurysma, faciliusque sifatur profluuium sanguinis, 137.1.B. Quomodo deliganda, ibid.2.B.

Arteria partes diuisa aegre coalescunt ob siccitatem, & motum, 137.1.A.

Arteriae an agglutinentur in adultis, 25.2.C.

Articulorum vulnera sunt magna ratione dignitatis partis, 30.1.A. lethalia, ibi.2.A.

Artifices periti imperitis, ac artis expertibus in his praestant, quod expedit, & eleganter operantur, 121.1.E.

Artis praecipua exequimur, quando ei, quod magis vrgere occurrimus, reliquis, si fieri possit, non neglectis, 86.1.D.

Artes per additamenta sunt, 86.2.D. In Artium principijs latent multa, quae temporis progressu forsitan elucescant, ibi.E.

Astinum sterens ad sanguinis fluxum. Vide Sanguinis profluuium, &c.

Attractio an fiat a vacuo, 17.2.C.

Attractionis causa duo, dolor & calor, 16.2.C. Reuera tamen neque dolor, neque calor attrahit, 17.1.B. 102.2.D.

Attrahentia ad totius substantiae proprietate, 50.2.E. Composita, ibid.D. Medicamenta qualia, ibid.C. Simplicia, ibid.D.

Attrahit perpetuo calidum, sed quod est tenuium partium fortius attrahit, 50.2.D.

Auicenna an cognouerit raram solutionem, 83.1.C. non cognouit, 83.2.B.

B.

Balsami artificiosi ad vulnera descriptio, 42.2. Balsia descriptio praestantissima, 130.1. Alia ad conuulsionem, 176.1.A.

C.

Acocchymia magna vulnera praue admodum disponit, 161.

Calidum innatum quid, 14.2.1. A.B. Est de essentia temperamenti, ibi.E. Permanet in partibus vsque ad mortem, postquam eas efformauit, ibi.B. Quomodo possit perdurare vsque ad extremum vitae, ibi.C.

Calli, & carnis interpositio per se prohibere regenerationem, & agglutinationem potest, 24.2.C.

Calor connectit animam cum corpore, & ideo dicitur uita principium, 14.2.A. influens a corde est de temperamenti essentia, 15.1.A. Quem usum prebeant, ibid. Reuera non attrahit, licet sit fluxionis causa, 17.1.B. 102.2.C.

Calor

Calor naturalis est qui sanat vulnera. 67.1.A. In suppuratione vincit præternaturalis, sed materiam non omnino obtinet ibi. E. 48.1. A. In vulneribus conservandus & roborandus. 57.2.D. In vulneribus languet. ibid. Leditur in vulneribus. ibid. C. Quas indicationes præbeat. 58.1.D. Quid possit, ut suppuratione promoveatur. 48.2.A. Valde leditur ambientis occursum. 15.2.B. Exemplis ostenditur ibid.

Caloris naturalis vires in absorptione excrementorum. 62.1.B.

Caloris qualitas conservanda, & quomodo. 58.2.A. Substantia in vulneribus reparanda, & quomodo. ibid. Substantia reparatur, & qualitas conservatur, & roboratur ope tegumenti. 58.2.B.

Caro generatur à natura partis vulnerate ex sanguine, qui ad partem pro nutritione transmittitur. 43.1.B. Ut regeneretur, requiritur, ut pars vulnerata sit temperata, & sanguis, qui affluit, bonus & medicioris quantitate. ibid. C. Superflua, quibus morbus, & quibus detrahenda. Vide, Supercrefcentis caro.

Carnis generatio melius absolvitur, si raro solvantur vulnera. 59.1.D. Interpositio prohibet regenerationem, & agglutinationem seminalium partium. 24.2.C. Regeneratio est naturæ opus. 43.1.A. Regeneratio sequitur operationem nutritivam facultatis. 43.2.B. Regenerationem qua impeditur. ibid. D. vulnera tuiissima. 31.1.A.

Carni producenda dum studemus, cavere oportet ab austerris, & astringentibus, ut quæ sordem ulceribus artius affigant. 44.2.D.

Carnem generantia, quorum usus est in vulneribus post absterfionem. 127.2.D.

Carnis humida, & laxa repletum esse vulnus quomodo cognoscatur, dum tectum est. 72.2.D.

Carnosa partes vniuntur vera ratione. 23.1.C.

Cataplasmata non sunt apponenda supra vulnus, sed ad circumscritas partes. 144.1.C.

Causa sine qua non si adsit, ad id quod ordo dicitur respectiendum; in quo consilio quid ante quod, quid cum quo & quid post quod sanari possit animadvertendum. 40.2.E. Vbi præsens est, in curatione ipsa spectanda. ibid. 1.D.

Cerata attrahentia infixæ vulneribus. 51.1.

Cerebrum cati quomodo demeritum indicat. 161.2.E.

Cerebri temperamentum quomodo pervertitur, adeo ut delirium excitetur. 161.2.D. vulnera etiam magna, & ad alterum anteriorum ventriculorum penetrantia interdum sanari visa sunt. 30.2.B. vulnera propter dignitatem partis sunt magna. 29.2.E.

Chirurgia vilitates in curatione vulnerum. pag. 92.2.E.

Chirurgus simplex non potest esse perfectus vulnerarius. 35.1.B.

Cibaria, quæ cōueniant in fluxu sanguinis è vulnere. 140.1.C. Vide victus ratio.

Cicatrix concava. 178.2.A. Crassa quomodo corrigatur ibidem C. Eminens curatur. ibidem. D. Nihil est aliud quam caro exficcata, condensata, & indurata. 56.1.C. Non omnis emendari potest. 178.2.A. Non potest induci, nisi caro pro naturali modo se habeat. 56.1.C. Præter colore infecta. 178.2.A. Sub tegumento melius inducitur, quam sub cerebra solutione; si videlicet pauca excrementa profluant, vel multa, sed aeris causa; si multa profluant, quando solvuntur, sed aeris causa. 64.1.B.C. Turpis artis vel artificis defectum patescere videtur. 178.1.D.

Cicatricis formam natura præstat, medicamentum temperamentum. 56.1.C. Inductio opus naturæ Galeno.

55.2.E. opus medicamentorum. ibidem turpis causa. 177.2.E.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ. 56.1.E. alia per se, alia per accedens cicatricem inducunt. ibid. A. Alia sicciora, & valentiora sunt, alia minus siccæ & imbecilliora, quod, & naturæ alia sicciores sunt, & valentiores, alia imbecilliores. 57.1.B. Non debent esse aspera ad tactum. ibidem. Non solum superfluum humiditatem absorbunt, verum etiam, & propriam carnis, ac præterea astringunt, & indurant. 56.2.E. Per accedens id faciunt cathartica, cum in tenuissimum pollinem redacta in modica admodum quantitate applicantur. ibidem B. Quæ per se cicatricem inducunt, in satis magna quantitate sunt applicanda. ibid. C. Sunt multo sicciora glutinantibus. ibid. E.

Cicatricem per accedens inducunt siccantia sine astrictione; sed aliquando promissa frustrantur. 57.1.D. Per accedens inducentia simplicia. 56.2.E. Per se simplicia. ibidem. Composita. 56.2.E. 57.1.A. 128.1.B. Per se inducta sunt mordacioris expertia. 56.2.D.

ad Cicatricem caro inepta, vel ob temperatæ vitium, vel ob aeris iniurias, fit apta ope tegumenti. 64.2.A. Inducendam quibus solutio laudatur à Galeno, & Aulicenna. ibid. C.

Clysters acres quibus morbiis competant. 114.2.A. Acres, & attrahentes ex quibus. 113.1.C. Ad facces educendas ex quibus parentur. 114.2.A. Evacuant non solum quæ circa ventrem, & mesarum, sed quæ sunt circa hepatis sima. ibid. D. Fortes in vulneribus partium naturalium, in vulnerato notabiliter febricitante in imbecillioribus, in pueris, in decrepitis, & longo morbo confectis sunt cavendi. 113.1.B. Irritantes & attrahentes quando conveniant. ibid. A. Irritantes ex quibus. 114.2.B. Simpliciter alium subducentes quando conveniant. 113.1.A. Tribus rationibus locum habent in vulneribus. 114.1.C. Vm insignem habent revellendi. ibid. B.

Coctiones tres in humano corpore. 58.1.E.

Coitus vitandus in vulnerato. 118.1.A.

Communio venarum servanda in vena sectione quæ. 96.1.E. interdum ita proxima est, ut vena, quæ secatur possit partem affectam exhaurire, eo quod una ipsius vena aperiantur: aliquando non aperitur simul vena partis affectæ, sed exhauritur, quæ proximæ existentes mittunt ad affectam, & he inanita ab ipsa affecta attrahunt. ibid. C.

Complicati affectus quomodo tractandi. 40.2.E.

Cōputatio dierum semper incipiēda est à primo vulnere, nisi quando primum vulnus exiguum est, secundum autem lethale, hoc enim in casu à die secundi vulnere exordiēda esset. 38.2.C.

Conserua, quæ refrigerant, & succos reddunt ineptos ad motum in vulneribus. 113.2.B.

Contradictio in Galeno de causa efficiente suppurationis. 47.2.B.

Contrarietas servanda in reunitione, à quo præscribitur 55.1.A.

Conuulsio à motu secundum naturam differt, quod præter nostram volunstatem fiat. 169.2.B. An fieri possit à materia crassa, cum ab eadem fiat resolutio. 172.1.B. An fieri possit à materia pituitosa, cum eadem relaxetur partes. 171.2.E. Est contractio musculorum, ad propriam originem præter voluntatis imperium. 169.2.C. Est symptomata morbi, motus conuulsus naturæ irritata. ibi. 2.E. Est symptoma voluntarij motus, qui depratur, cum retrahantur partes conuulsæ ad proprium principium præter voluntatis imperium ibi. 2.B. Ex inanitione lethalis. 175.1.A. Ex materia

absorpta in nervo, aut ex nervi inflammatione curatur
totali nervi praefione, quia tamē fieri debet priusquā
affectio communicetur principio; & solum quando reli-
qua auxilia non proficiunt 176. 2. B. Ex reple-
tione quot modis fiat in vulneratis 173. 1. E. Ex
vulnere lethalis 174. 2. C. In vulnere lethalis dicitur,
non quia semper & ex necessitate mortem afferat, sed
quia crebro 175. 1. B. Licet sit symptomata, evadit tamē
causa morbifica dum vires prosernit, & pravae affe-
ctiones concitat. 169. 2. A. Notha. 173. 2. B. Ob frigus
ambientis, saepe facile tollitur. 174. 2. E. Plerūq;
superuenit in vulneribus ob inflammationē. 173. 2. A
Quando affectio est communicata principio, pauci
evadunt. 170. 2. C. Quandoque fit a materia statulenta.
172. 1. C. Quid differat a nervorum distensione, & a co-
rruptione membrorum. 170. 1. C. Quomodo distingua-
tur a consensu motu. 169. 2. E. Quomodo interficiat.
174. 2. C. Sequitur morbum in imminuta magnitudine,
secundum longitudinem scilicet, sed quandoque repo-
nitur inter morbos figuræ, quoniam citra figuræ per-
versionem non possunt breviori mensuri. 171. 2.
Consensuionis causa est materia repleta, aut siccitas. ibi-
dem. Causa immediatior repletio, & insinitio, non
intemperies, sed materia. 170. 2. A. & C. Causa remo-
tiores 171. 1. D. 172. 1. C. Causarum signa. 174. 2. B.
Differentia. 173. 1. B. Epileptica miræ varietatis
causa. 168. 2. E. Ex corruptione, & putredine
curatio. 175. 1. D. Ex friguitate curatio; in qua
licet febrem excitare. 176. 2. E. Ex inanitione cau-
sa. 172. 1. C. Ex inanitione curatio. 177. 1. E. In cura-
tione cautio circa topicorum usum. ib. ex inflammatione
curatio. 175. 1. E. Ex purulenta materia curatio, ex
Hippocrate. 176. 1. C. Partis affectu signa. 174. 2. B.
Praesagia. ibidem C. Signa. 174. 1. A. Signa quando es
devenit, ut sperari non possit alius. 175. 1. B.
Consensuionē futurā quæ significent. 175. 1. A. Solvet fe-
bris acuta, quæ prius fuit prius iā exacerbata. 176. 2.
ad Consensuionem oleum præstatissimum. 161. 1. A.
ex Consensuione pars moveri nequit quia facultas est li-
gata vitio instrumenti in motu consensuio nequit quie-
scere, quia facultas semper irritatur. 168. 2. E
in Consensuione, quavis ex inflammatione facta caute de-
trahendus angulus, & partibus vicibus. 175. 2. A. Quæ
sit pars primario affectu. 170. 1. B. Tendo primario
afficitur. ibid. C.
Consensuionis motus est cum consensuionibus, & accessioni-
bus; consensuio vero est contractio iam facta. ibidem A
Consensuionis motus causa, 172. 2. E. Curatio, & in ea cau-
tio. 177. 2. A.
Consensuionis motus quomodo, & quibus de causis fiunt in
vulneribus. 173. 2. C. Solent præcedere veram consen-
suionem. 175. 1. C.
Consensuionum motuum signa. 173. 4. E
cordis peculiari temperie partes omnes suas actiones
perfectum 157. 1. D. vulnera etsi exigua, sunt magna
ratione dignitatis partis. 29. 2. E. vulnera necessario
mortem inferunt. 30. 1. D. & E.
Cornelius Celsus an cognoverit raram solutionē. 83. 1. A
Corpus totum dividitur a Galeno in carnosam & ossiam
partem. 10. 1. B.
Corruptionis & putredinis in vulneribus causa. 150. 2. A
Corruptionem in vulneribus quæ medicamentis cohibeat.
151. 2. C. Sistentium medicamentorum in usu cautio,
contra eos, qui semper in usu medicamentorum, quæ
vires ignis habent, persisterunt, donec illis putredo
serpere videatur. ibid. B.
in Corruptione & putredine curatio & præservatio
indicationes. 150. 2. E. Si nihil proficiant medicamēta

ad ignitum ferrum deveniendum: Et si adhuc ulte-
rius malum procedat, ut totum seruenius, necesse est,
ut partem præcidamus. 152. 1. B.
Crisis est subita alteratio ad salutem, vel mortem, vel ad
dispositionem, cum quæ accedit sanitas aut mors, 35.
2. D. in solis materialibus morbis est expectanda. 36.
1. A. Per excellentiam dicitur subita alteratio ad sa-
lutem 35. 1. E. Praesupponit naturæ actionem in cau-
sam morbificam, & materiæ evacuationem, aut saltem
permutationem, ibid. Vera non fit in vulnere, nisi ex
accidenti, hoc est, ob communem affectum. 37. 1. E
Crisis nomine appellari solet & pugna & expulsio,
& alteratio. 36. 1. A.
Crisim semper per turbatio præcedit propter pugnam, &
expulsio subsequitur, inde alteratio. 35. 2. E.
Crisis aliæ sunt perfectæ, aliæ imperfectæ, aliæ bonæ,
aliæ malæ, quoniam separationem boni a malo, & ma-
li expulsiōne quandoque integre asequitur natura,
quādoque imperfecte, & aliquando vñ cū malo eua-
cuatur bonum, vel pro malo id, quod bonū est. 36. 1. A
Critici dies alij sunt principes & radicales, alij indicantes
seu conēspicabiles, alij intercalares seu incidentes. 36.
1. C. Computandi sunt simpliciter, non dupliciter.
38. 1. B. Computantur in vulneribus vt in puerpe-
rio. 36. 2. D. Considerandi sunt in morbis non solum
gratia veræ crisis, verum etiam vt omnes naturæ ac-
tiones perpendi possint, & a malis bonæ sciungi. 36.
2. C. Observandi sunt in vulneribus, primò ob turba-
mentum a vulneratione contingens, quod non vitium
quæ sedat natura, sed statutus diebus. 37. 1. C. Secundo
propter coniunctam febrem putridam. 37. 2. C.
Tertio, propter superuenientem inflammationem, vt
habeatur suppurationis, & eruptionis tempus, aut re-
sudationis, aut corruptionis ibid. Tandemque gratia
curationis, vique possimus melius veras & vitiles na-
turæ actiones cognoscere. ibid. E. Verè tantum sunt
habendi, in quibus frequenter solent contingere veræ,
securæ, & perfectæ crises, cuiusmodi sūt quæ radicales
appellantur: inter quos perfectissimi sunt, qui vigesi-
simam non transcendunt: ijs proximi sunt indicantes
incidentes, non sunt dicendi verè decretorij. 36. 1. B.
Criticorum dierum causa. ibid. C.
Criticis dies observantur in vulneribus Hippoc. 35. 1. E.
in Criticis diebus ratione amica est motio naturæ, vt in
illis non solum veras crises molietur, verum etiam a-
lias motiones, & operationes tentet, vt se a re mole-
stante liberet. 36. 2. A.
Crisifica medicamenta. 153. 1. A. Vide Escharotica.
Cucurbitula non scarificata reuclunt. 139. 2. A. Praescrip-
tia earum ibidem 139. Quando fortius reucliant. ibid.
vnde habeant vim reucllentem. ibid.
Cucurbitula scarificata fortius reuclunt hirudinibus.
101. 1. B. Non euacua vt immediate a venis maioribus,
sed a capillaribus. ibid. Quando fortius reuclant. ibid. B
Quibus partibus applicentur, 102. 1. B. Reuclliū t ena-
cuando, attrahendo ob vacuum, & dolore inferendo.
101. 1. E.
Cucurbitularum præstantia. 102. 1. B. Præsidium in pro-
fusione sanguinis optimum. 131. 1. D.
Cucurbitulis raro vitium derivationis gratia. 101. 2. B.
Curandi modus immutandus, quando melior haberi po-
test 86. 1. B. Rationem præscribit illud idem, quod cura-
tur. 39. 1. A. Rationes optime indicantur ex temporis
curandi breuitate tum ex maxime tunc curando, tum
ex curando citra dolorem. 74. 2. A.
Cute non coalescit vera vniōne. 24. 1. C.
Cute sua partes omnes subiectæ maxime delectantur. 78.
2. C.

Deligiatio agglutinatua, quibus vulneribus simplicibus conueniat, 121. 1. D. Agglutinatiua quomodo adhibeatur, 122. 1. B. agglutinatiua suspecta, ibi. 2. A. Ascia, & eius vsus, 126. 2. A. in sanguinis fluxu vulneris qualis esse debeat, 136. 1. A. in vulneribus vapores non supprimit, etiam si diutius non soluitur, 85. 2. B. Rotunda quae, 126. 2. A.

Deligationis agglutinatiua loco quid vsurpari possit, 122. 2. A.

Deligatione simplici vulnere adhibita quid agendum, 126. 2. B.

Delirium fieri potest per essentiam, etiam si vulnus non sit in capite, sed in parte nervosa, 164. 2. B. Fit ob imaginatricis, vel memoria lesionem, & quomodo, 161. 1. B. per consensum quando est continuum, 163. 1. A. per essentiam cum est in fieri, non est continuum necessarium, sed tantum cum affectu facta est. ibid.

Delirii causa, 163. 2. C. Curatio, 164. 1. E. ex defectu spirituum ob superfluum sanguinis fluxum curatio, 155. 1. B. ex inflammatione, aut irrigatione cerebri curatio, 164. 2. B. ex irrigatione membranarum, & cerebri signa, 163. 2. A. per consensum curatio, 165. 1. E. per consensum signa, 163. 2. C. per essentiam signa, 163. 1. B. praesagia, 163. 2. E. varietatis causa, 164. 1. E.

Delirio factio non coepit medicamentum purgans, ibi. 2. C.

Delirium per essentiam quae comitentur symptomata, 163. 2. D. quae praecedant, ibi.

Deliria contingunt in vulneratis, & per essentiam, & per consensum, & quibus de causis, 162. 1. E. Nunquam sunt sine febre, quae interdu est symptoma delirii, aliquando vero delirium est febris, vel eius causa symptoma, ibi. 2. C.

Derivatio quid, 30. 2. D. duplex, 99. 1. A. competit post reuulsione, 99. 2. C. Et reuulsio sunt remedia cuiuslibet immodica euacuationis, 98. 2. E. Fit ad vicina, 53. 1. C. Fit per communes vias, ibid. 1. B. Medela est humorum qui iam membrum obfederunt, ibid. Non solum competit humori fluxu non impaeto, verum etiam ci, qui leniter, & parce ad parvum fertur, 53. 2. A. Quae fit per euacuationem materiae in parte pblegmonae affecta contenta, non potest dici particularis reuulsio, 98. 2. A.

Derivatio gratia quae vena secanda, ibid. C. quando vena secanda, 99. 2. C.

Diastannum Creticum praecipue calori naturali suffragatur ad extranea corpora propellenda, 68. 1. B.

Differentia vulnerum. Vide vulnere differentia, uti & de reliquis affectibus vulneri superuenientibus.

Digerentia calidiora sunt oportet, ac etiam exsiccantia, quando materia est frigida, & in profundo corporis reperitur, & cute densiore est obducta, & in densi ac duris habitus corpore, 148. 2. B. Conueniunt in augmentum cum repellentibus mixta, magis autem in vigore, 147. 1. E. Fortiora quae, 148. 2. E. Fortiora conueniunt in declinatione, ibid. 2. E. Fortiora non conueniunt in inflammatione in summis partibus existente, acria enim sunt & dolorifica, 148. 2. E. in inflammatione partium exquisiti sensus debent esse expertia omnis mordacitatis, non simpliciter tantum, sed in respectu ad eas partes, 149. 1. E. in inflammatione praecipuarum partium, quarum opere, vel etiam virtute aliae partes indigent, debent esse permixta cum adstringentibus, ne simul robur partis dissoluatur, ibi. 2. C. Leniora, aetionica dicta, sunt moderate calida, parum autem nihil frigida, vel etiam nonnihil humida, ac tenuium partium, 148. 2. D. Leniora conueniunt in summis partibus inflammatione affectis, ibid. E. Moderate calida discutiunt ma-

teriam calidam & tenuem, & in superficie corporis existentem, & in parte rara, & mollis habitus corpore, 148. 2. B. Omnia calida sunt, & tenuium partium, ibid. quae sunt ex tenuitate, ableganda sunt, quando materia est crassa, ne quod subtile est digerant, & crassum ad lapidofam duritiam conuertant: quo in casu sufficient, si fuerint ex secundo, vel tertio ordine calefacientium, & primo exsiccantium, 148. 2. D. qualia esse debeant, ibid. 1. E. Simplicita quae, ibi. 2. B.

Digerentium materia in leuioribus affectibus, ibi. E.

Digestiua varia, 126. 2. D. & E.

Discissio quid, 30. 1. D.

Dolor dum vim causae induit vim accipit indicandi, 143. 2. D. Principem locum sibi vendicat inter fluxionis causas, 143. 2. A. Qua ratione tollatur, 144. 2. E. Quando curandus anodynus, quando narcoticus, & quando contra causam pugnantibus, 144. 2. E. quomodo fluxionem concitet, 162. D. & 147. 1. B. quomodo praecaveatur in vulnerato, 143. 2. D. Reuera non attrahit, 17. 1. D. 102. 2. C.

Dolori a frustulo ossis vel teli quomodo consulendum, 143. 2. E. ex affluxu materiae quomodo consulendum, ibi. B. ex ambiente ut consulatur, ibid.

E.

Effectus vulneris. Vide. Vulneris effectus.

Effluxus nisi conueniens adsit in vulnere caro parandus eiusdem, aut contrarij loci diuisione, aut impositione turunda, 127. 2. D. quomodo parandus, 63. 2. C. in Effluxu parando, quae consideranda, ibi. 2. A.

Elegantia in artis operibus omnibus attendenda, 121. 1. E.

Elementa ex Hipp. & Gal. sunt in mixto acti, 13. 1. E.

Elychnia quid, & eorum vsus. Vide Turunda.

Emollientia, & laxantia omnia sunt emplastica quando crassiores sunt substantiae, 49. 2. A.

Emplastica medicamentum est, quod tenaciter corporis poris illitum haeret, 49. 1. E. Terrena est consistentia, ac viscosa, ibi. 2. A.

Emplastica medicamenta ad fluxum sanguinis est vulnere cohibendum, 135. 1. E. dum apponuntur oportet alterius manus summis digitis diffusum vas ad inferiorem partem comprimere, aut complexum tenere, alterius vero manus digitis medicamentum consistentiam habens mellis, pilis leporinis exceptum, aut tenui stipula, vel cotone, diuisioni apponere, atque ad ipsam comprimere, & tandem detinere, quoad non amplius fluat sanguis, Deinde aliam medicamentum partem superponere, atque eandem digitis per aliquod tempus spatium comprimere, & sic deinceps donec vulneris sit repletum, 135. 2. E. nonnulla non solum terrena sunt, sed aequa naturae, quin etiam quaedam non parum aeris in se continent, omniaque glutinosa, 49. 2. A.

Emplastrum attrahentia peregrina corpora intra vulnus contenta, 50. 2. E. Digerentia. Vide Digerentia, & C.

Repellentia, 148. 1. D. Roborantia naturalem calorem in vultucribus, 129. 2. A.

Empyrototonos quid, 173. 1. C.

Empyrototoni signa, 174. 2. A.

Epileptica convulsioni mirae varietatis causa, 167. 2. E.

Epithemata cordis ad malignam putredinem, 114. 2. D.

Epylotica medicamenta quae. Vide Cicatrice indolentia.

Escaras ne cito decidat, quando supprimendi sanguinis gratia fermenta ignita adhibentur, oportet ferrum esse uehementer ignitum, & profunde imprimere, ita ut fiat escara profunda, & crassa, 138. 2. E. non supprimit tuto fluentem sanguinem, 137. 2. A.

Escaras lapsus quando imminet profluvium sanguinis,

I N D E X

non est procrandus pinguibus, & pus mouētib. ib. 2.C
*E*scharotica quæ, 153.1.A. Eugienda in recentibus vulneribus, 137.2.A. Potius conueniunt in ulceribus putridis, & malignis, ibid. 2.D. Quæ adhibentur ſupprimendi ſanguinis gratia, adſtriſionem adiunctam habeant, quæ fiat eſchara diutius permanens: interea enim ſuborieitur caro, quæ diuiſionem vaſis obturbabit, 153.1.B

*E*nacuatio omnia præſidia viribus officiunt, 93.2.A
*E*nacuatio reuulſoria quæ, 95.2.C

*E*nacuaciones decretorie in vulneratis, 36.2.E

*E*uentus in vulneribus vnde habetur, 27.1.E

*E*xcrementum craſſum quomodo natura cedat, 62.1.B.

Non ſemper eget ſiccantibus, ibi. Tam tenue, quàm craſſum duplex eſt in vulnere, 61.1.A. Tenue & craſſum quomodo generetur in vulneribus, 43.2.C. 60.2.B. Tenue, & craſſum ſunt excrementa tertie coſſionis vulnerate partis, 61.1.A. Tenue quid obſit vulnere, 62.2.A. Tenue quomodo abſumatur à natura, ib. 2.C. Tenue reddit vulnus humidum, craſſum ſordidum, ſuntque impedimento carnis generationi, 43.2.D

*E*xcrementa aliquando copioſius generantur in vulneribus ob iniuriam ambientis, & crebriorem detractionē, 62.2.A. Craſſa non ſemper aſuerunt ope abſtergentium, ſed interdum ope naturæ, 61.1.C. Generantur, aut ex ſanguine in parte vulnerata contento, aut ex ipſamet partium ſubſtantia putreſcente, 60.2.B. Partim per balitum inſenſibilem digeruntur, partim ſenſibiliter, à natura extra vulnus propelluntur, quando idoneus adeſt effluxus, 8.1.E. & 2.A. & B. & 84.2.B. Quæ ſint propria vulnera, 60.1.A. Vulneris non exigunt crebram ſolutionem, 8.1.E. Num ad crebram ſolutionem cogant, 59.2. Non cogunt, 61.2.C. Vulneri quot ex Galeno, 60.1.D. Triæ ex Celſo, ib.

*E*xcreta quomodo offendant vulneratam partem, 20.2.D

*E*xpergari non debent totius excrementa per vulnus, 74.2.C

*E*xpurgatio quid ſit, ſeu quando cenſendum ſit expurgatum eſſe vulnus, ib. B. Vulneris, quæ ſit ope tegumenti, melior eſt ea, quæ manu, aut medicamentis perſicitur, 63.1.B. Quæ laudanda, 74.2.B

F.

*F*acultas biſariam laditur, aut per ſuam ipſius eſſentiam, aut per aliquem inſtrumentorum morbum, 13.1.A. in diuiſis partibus exiſtens opifex eſt eius ſubſtantia, quæ innasſcitur, 23.1.C. in temperamento ſumatur, 12.2.E

*F*acultatem eſſentia eſt temperamentum, 13.1.B. Imbecillitas temperamenti vitium arguit, ib. A

*F*aſcia ad deligandam, ut agglutinetur vulnus, idonea eſt illa, quæ propoſitum ſinem tuto conſequi licet, & ex ea nihil incommodi promerit, & parari etiam poſſe ex ea deligatio, quæ aſpectui ſit inuenda, 121.2.E eligenda, 122.1.A. ut circumducenda in deligatione agglutinatiua, ib. E

*F*aſcia debent eſſe tenues, leues, munda, molles, lata ſine ſuturis, ſine eminentijs, valide, ita ne abruptantur, 122.1.B

*F*ebres cum accendantur ex generatione puris, 154.2.A.B. ephemera à principio cōtingens nihil certi poſſe præſagire, quod idem eſt de ea, quæ puris generationem conſequitur, 155.2.D. ex apparatu morbiſico peculiarem procrurationem expoſcit, 156.1.E. niſi ob apparatus morbiſicum eueniat, peculiarem procrurationem non exigit, aliquando tamen admonet Medicum, ut ſudeat inhihendæ eius cauſæ, alioquin exitio vulne-

rato ipſi futuræ, ib. 1.C. Putrida quomodo accendantur in vulneribus ob apparatum morbiſicum, 154.2.C. Quæ ratione tractanda, 156.1.E. Vulnerato ſuperueniens maxime conſideranda ab ijs, qui vulnera tractant, 153.1.C

*F*ebbris ephemera ſigna, ibid. 2.E. ex apparatu morbiſico præſagia, 156.1.A.B. ex apparatu morbiſico ſigna, 155.1.B. ex dolore præſagia, ibid. 2.E. ex generatione puris indicia, 154.1.E. ex inflammatione præſagia, 156.1.A. ex inflammatione ſigna, 154.2.D. ex putredine, & corruptione in vulnerata parte præſagia, 156.2.B. ex putredine, & corruptione in vulnerata parte ſigna, ibid.

*F*ebres ephemera accendantur in vulnerato ex motu corporis, & animæ, atque ex generatione puris, ac inflammatione, 153.2.B. Multiplices in vulneribus, ib. 1.A

*F*ebrium putridarum varia genera fieri poſſunt per vulnera, 155.1.E

*F*ibula, 124.1.E

*F*ilum pro ſutura quale eſſe debeat, 123.2.E

*F*luentis humoris qualitas, & quantitas vnde, 17.1.E

*F*luentium humorum reuulſio medela eſt, 52.2.B

*F*luxio duplici ratione impeditur, 51.2.E. inbibenda, ut agglutinari poſſit vulnus, 42.2.D. interdum ſit à toto, & tunc in quancunque partem poſſet decumbere, 18.1.D. Quomodo fiat à dolore, 16.2.D. Vitiat ſanguinem, qui futurus eſt gluten, & ipſam partis temperaturam, 42.2.D

*F*luxiones cauſæ duæ præcipuæ, quarum altera reſertur in tranſmittentem partē, altera verò in eam, vel caſ, quæ recipiunt, 16.2.B. cauſarum vis reſpectu ſubiectionis eſt diſiudicanda, 19.2.E. in omni vulnere habenda eſt ratio, & ſi humores adhue queſcunt, curandum, ne iter arripiant ad vulneratam partem: & ſi iam motueri ceperint, cobibendus, & alio auertendus eſt humorum motus, 40.2.E. Occaſiones, & cauſæ, 19.2.B. Velocitas, & tarditas vnde, 17.2.B

*F*luxioni conſultur rara ſolutio, 58.2.B. 59.2.A

*F*luxionem quæ faciliorem reddant, 17.1.D

in Fluxione quæ agenda, 52.1.A. Quæ vitanda, ut impediatur, ibid. B

*F*luxionibus obnoxia redduntur partes à vulneribus, 19.2.E

*F*riſiones habent vim reuellendi, 102.1.B. Quando fortius reuellant, ib. C. Vnde vim reuellentem habeat, ib.

*F*unctiones principes quæ de cauſa ladantur, 163.2.A

*F*uturæ permutationes in vulneribus ex quibus præcognoſci poſſunt, 38.2.A

*F*uturum euentum in vulneribus indicabit magnitudo vulneris, 27.1.E. Partis interitus ſuperueniens aſſectus demonſtrabit, 33.2.C

*F*uturorum præcognitio quem uſum aſſerat, 21.2.A.

G

*G*alenus in uſu turundarum varius, 89.1.B. Non cognouit nouum modum curandi vulnera, 80.1.A. Purgat à principio in vulneribus, 108.2.E. Uſus eſt purgatione in vulneratis, atque ea, quæ ſit pharmacæ ſeligente, 103.1.E

*G*alenus locus circa indicationē à magnitudine morbi deſumptam, explicatur, 106.2.B. Locus de uſu anodynorum, & narcoticorum, ex duodecimo Methodi, primo, explicatur, 144.2.E. Loca ex quibus deducebatur ipſi cognita fuiſſe raram ſolutionem, interpretantur, 82.2.A

*G*aleno placuit rara ſolutio in ulceribus, 77.1.B

*G*angræna, & ſphacellus ſequuntur ut plurimum uehem.

I N D E X

mentes inflammationes, aut caloris naturalis penuriam, 72.2.B
 Gangrenam, & sphacelum vulncri superuenisse quomodo innotescat, dum vulnus est testum, ibi.A
 Glandes acres, & reucllentes ex quibus conficiantur, 115.1.E. emolliunt, irritant, & reucllunt, ibi.D. irritantes ex quibus fiant, ibi.E
 Gluten, quo adducuntur labia vulncri, quomodo conficiatur, 124.A. praestantissimum describitur, ibi.2.E
 Glutinis laudes, ibi.2.B. Materia, ibid.
 Glutina varia, ibid.

H

Hepatis inflammatio sectionem venae postulat ab eodem latere etiam si plenitudo adsit in toto, 96.1.C
 Vulnra sunt magna ratione dignitatis partis, 29.1.B. vulnra lethalia, 30.2.D
 Hippocrates num cognouerit raram solutionem, 76.1.D non cognouit, 69.1.B. Purgat a principio in vulneribus, 109.1.E. Turundas reprobant in vulneribus, 88.2.E. vsus est purgatione in vulneribus, 102.2.E & 103.1.A & ea quae sit eligente pharmaco, 103.1.E
 Hippocri. locus explicatur ex lib. de aff. tex. 27. 103.1.A
 Varia loca, ex quibus videtur colligi, eum cognouisse raram solutionem, 76.1.D. Quae explicantur, & ad verum sensum trahuntur, 80.2.D
 Hirudines euacuant sanguinem circa virum dispendium, vnaque ad partem, cui applicantur, reucllunt, 101.1.B. Minus reucllunt, quam venae sectio, & cucurbitulae, ibi.C. Reucllunt peculiari quadam attr. actione, scilicet sustin. ibi.B. Vicem gerunt venae sectionis in imbecillitate virum, ibid.
 Hirudinum applicatio est modus quidam aperiendi venarum, ibid.
 Historia multorum, qui ex parvis vulncribus perierunt, 27.2.A
 Homo, quo longius distat a generationis principijs, eo plus habet de calido extraneo; semper tamen dicitur calidum innatum, seu spiritum innatum, quia semper habet de illius naturae, & proprietate, 142.D
 Humor nullus in corpore talis, qualis erat ab initio, permanere potest, sed necesse est, vt aut concoquatur, apoponatur, atque assimiletur solidis animalis partibus, aut corrumpatur, & putrescat, 61.1.C
 Humores cur fluant, 51.2.E. in vulnerato etiam si vitiosi non sint, possunt fieri noxij, & facili in vulneribus magnus iter arripunt ad vulneratam partem, 104.1.C. non mouentur a se ipsis, 19.1.C. & 106.1.D. non mouentur citra actionem partium, 19.1.C. Sinceri rarissimi sunt, 150.1.B
 Humorem motus ad vulneratam partem magis potest ad indicandam purgationem, quam modica preparatio, vel etiam cruditas ad eam prohibendam, 109.2.A

I

Iaspis lapis collo suspensus, aut manu nuda apprehensus sanguinem supprimit, 140.2.B
 Iecur lupi aridum a tota substantia hepaticis auxiliatur, 68.1.A
 Ignis non supprimit tuto fluentem sanguinem, 137.2.A in igniti ferramenti vsu animaduersio, 138.1.A
 Ignita ferramenta debent esse reucllenter ignita, & profunde imprimi, ita vt fiat eschara profunda, & crassa, quo tardius decidat, 137.2.D. magis probantur in recentibus vulneribus, quam medicamentis crustifica, ibid. Sunt maxime opportuna, vbi ex erosione putrescentis alicuius profluvij sanguinis excitatur, ibi.D.

Impedimenta naturae in curatione vulnrum, 65.2.B
 Imperitiam labor compensat, 75.1.C
 Indicantis specijfici natura sciri ad vnguem non potest, 93.2.A
 Indicare magis potest quidquid de se qua de alio, 38.2.E
 Indicat vnum non nisi vnum, 65.2.E
 Indicatio pratermissa a Galeno in curatione vulnrum, 57.2.B
 Indicationes curativae in profluvio sanguinis ex vulneribus, 133.2.E. in curatione consiliosus, 175.1.D. In curatione inflammationis, 147.1.B. in curatione resolutionis, 168.2.A. in curatione vulnrum, 39.2.A. in delirio, 164.1.E. in febre ex apparatu morbosico, 156.2.A. in procuratione fluxionis, 51.2.E. in sordiditate mala atque putredine, seu corruptione, 150.2.E. in syncope, 159.1.B. prima faciendum in omni arte, omnibus hominibus natura sunt praesto, 39.1.B. Vbi plures habentur, semper ea est praeposenda, quae ceteras vincit, 96.2.A
 Indigentia alimentis pluribus modis inducitur, sed citissime venae sectione, 91.1.D
 Infixa in vulneribus quomodo extrahenda, Vide peregrina corpora.
 Inflammata aliqua parte praecipua, cuius ope vel etiam virtute illa partes indigent, ne a resolutivibus virtutibus earum exolvatur, adstringentia erunt admiscenda, ac uendum etiam a valde refrigerantibus, vt quae nativum calorem extinguant, & ab actu frigidis, 149.1.B
 Inflammatio duplex, sicca, & humida, 145.2.B. dura, & tenfa, ac reitens, mala, 146.2.D. Humida a fluxione scilicet, alia vera, & legitima, quae ex influxu sinceri sanguinis procreatur; alia nota, quae ex sanguine cum alijs succis permixto, 145.2.A. in parte carnosae, nisi maxima fuerit, aut maligna interitum non minatur, 146.2.B. Quae penitiores partes occupat, mala, ibid. C. quando superueniat vulnribus, 145.2.D. E. Si fuerit erysipelatis particeps, magis refrigerandi, 145.2.E. Si suppurationis signum praebuerit adiuvanda erit aliquo cataplasmate suppurante, 147.2.B. Superueniens internis partibus vulneratis, semper mala est, & lethalis, 145.2.B
 Inflammationis benignae indicia, 146.2.A. Curatio, 157.1.A. Differentia, 146.1.A. & B. & putredinis periculum non est aequale in omnibus vulneribus, 104.1.E. malignae indicia, 146.1.A. materia euacuatur digestionibus, repellentibus, 147.1.B. remissionibus scarificationibus, venae sectione, ibid.2.C. materia impace conueniunt digerentia, & scarificationes, 147.1.E. non impace repellentia, reucllentia, ac derinantia; quamvis, & eadem digeri possent, ibi.1.D. periculum vt emittetur in vulneribus, quae sint agenda, 91.2.D. Praesagja, 146.2.B. Signa, tam in partibus externis, quam internis, ibi.1.D.
 Inflammationi exposita est pars vulnerata pluribus de causis; & quae sint illae, 91.1.B. omni effatu dignae accidit febris, & ea continua: at quae succedit inflammationi internarum partium longe praeior est, & sepius acuta, & si pars inflammatione affecta fuerit membranosae, durities, & serrinitas in pulsu percipitur, 146.1.E
 Inflammationem vulnri superuenisse, quomodo cognoscatur, dum vulnus est testum, & eam suppurare, 72.2.E.
 Inflammatione in summis partibus existente non sunt applicanda cataplasmata, aut emplastra dura, nec talia, quae calore partis exsiccata possint dura euadere, dolorem enim inferrent, partem continuando, & exasperando, 149.2.B

I N D E X

in Inflammatione contentus sanguis alium colorem, & aliam consistentiam habet, ac sanguis in reliquo corpore existens, 93. 2. C.

Inflammationes in summis partibus curantur proprijs phlegmones remedijs, quæ in alto sunt corpore, si cum his aliquod acrius medicamentum sit inmixtum, 149. 1. E. Nothæ, 146. 1. B.

Influens calor est de temperamenti essentia, ut innatus, 15. 1. A.

Intellectio fit in cerebro non tanquam in organo, sed tanquam in loco, ubi præparantur species intelligibiles, 161. 1. A. Læditur, si malè, aut nullo modo præparentur phantasmata, ibid.

ad Intellectionem requiritur phantasia tãquam potentia preparans obiectum intellectus potentie, phantasmata scilicet, quod speciem intelligibilem producit, ibid. Intellectus facultas quomodo legatur, cum non sit organica, 160. 2. E.

Intestinarum tenuium vulnera lethalia; vti & crassiorum, si per transversum fiat plaga, & magna, si verò parva, & recta, quidam euadunt, 30. 1. C.

Intercipienda in vulneribus ad sistendam fluxionem seu prohibendam, 126. 2. E.

Irrorationes pavimenti ex his, quæ putredinem cohibent, acris vitium emendant, 152. 1. B.

Iteratio vene sectionis an spectet ad quantum agendum, 100. 1. A. quo prescribitur, 95. 1. A. quando faciendâ, ib. C. spectat ad modum agendi, ib. 2. A.

Indicatio. Vide Crisis.

Indicatorij dies. Vide Critici dies.

Indicium exactum requiritur in Medico in cognitione, convenientis subfluxionis, & eiusdem præparatione, 63. 2. C.

L.

Labia vulneris simplicis quomodo adducantur ad mutuũ contactũ, & adductæ conferuntur, 121. 1. D. Lambitina in vulneribus thoracis, 115. 2. C.

Lapis in capite bufonis reperiunt, & manu nuda apprehensus, vel collo suspensus sanguinem suppressit, quod idem facit iaspis, 140. 2. B. Lingua Germanica Beinhuch appellatus drachmæ pondere ex vino rubro infusionis vineæ per vineæ exhibitus, quatuor aut quinq; subsequentijs diebus fracturis cum vulnere brevissimè magna cum omnium admiratione medetur, 117. 1. B.

Linamentorum usus in vulneribus. Vide Turunda. Linthea munda quomodo necessaria in curatione vulnerum, 85. 2. A.

Lipothymia, & lipopsychia quid, & quomodo differant a Syncope. 157. 1. B.

Litus ad consolandas circumiacentes partes in vulneribus simplicibus, 126. 2. E. ad præservandum cor à malâ putredine, 114. 2. C. conveniens in resolutione, 168. 2. E. in consulsione, 175. 2. B. in vulneribus cauis, 128. 1. A.

Luxatio si cum vulnere fuerit, mancus erit ex illa parte vulneratus, licet sanetur vulnus, quoniam restitui os in pristinum locum non potest, 33. 2. E.

M.

Magnitudo morbi non indicat magnum remedium sed est signum indicantis, 106. 2. D. morbi non indicat neq; missionem sanguinis neque purgationem, ibid. B. Morborum omnium una est tantum, quæ attenditur penes quantitatem declinationis à statu naturali; sed facilioris doctrina gratia triplicem excogita-

runt Medici, 29. 2. D. Secundum quid æstimatur respectu facultatis partis affectæ, 33. 1. A. Vulneris ratione dignitatis penes quod attendenda, 29. 2. E. Vulneris ratione facultatis penes quæ attendenda, 29. 1. E. Vulneris ratione propriæ essentie penes profunditatem potissimum attenditur, ib. 2. B. Vulneris simpliciter, quam respectu facultatis totum corpus dyadica-mus, quid de vulnerato futurum sit ostendit. At magnitudo secundum quid, quid de vulnerata parte, 33. 1. A. Vulneris triplex, 29. 1. B.

Magnitudinis ratione facultatis ultimus gradus, quibus vulneribus citius adnectatur differentia vulneris ostendit, quæ comitantur, status corporis, ætas, consuetudo, aeris temperies, regio, & huiusmodi, 35. 1. A. Vulneris ratione facultatis multi sunt gradus, de sumpti à vario excessu eorum, quæ sunt præter naturam, supra naturæ vires, 29. 2. B.

Magnitudinem particulare vulneris, quæ nidelicet æstimatur ratione facultatis partis, pendente ab essentiali imbecillitate ostendit substantia partis, & super-veniens pravis affectibus, eam verò, quæ ab accidentalibus substantiæ modis, affectu, sitis, & usus, 33. 1. B.

Magnum est vulnus secundum quid, quando facultas est imbecillior, quam ut corrigere vulnus possit, & in quo hæc imbecillitas consistat, ibi. E. Quæ duplex est, essentialis, & accidentalis, 33. 1. D. Remedium competit magno morbo, 106. 2. C.

in Magnis morbis cur modo mittamus sanguinem modo expurgemus, 106. 1. B.

Mandragora quomodo dementiam inducat, 161. 2. E.

Materia fluens cur non semper feratur ad locum vulneris, sed aliquando ad alias & oppositas partes, 31. 1. A. ibi. C.

Materia medicæ debent habere vim remedij specifici, & determinati, 100. 1. E.

Mederi novit is, qui viam omnem curationis confectus percussit, ut ipsum consequi finem destinatum queat, 37. 1. A.

Medicamentum etiam si qualitates opportunas non habeat, eo tamen potest vulnus sanari, 69. 1. C. Glutinatorum plussicet oportet, quam quod carnem producit. Præterea quod carnem producit, statim etiam detergendi vim obtineat oportet, quo non modo redundantiam humoris siccat, sed etiam mordem auferat, glutinatorium verò neque detergeat, neque expurget, sed contra potius substantiam omnem in idem cogat, 44. 2. C. Vide Agglutinantia, & Sarcotica. Quod requiritur ad perfectionem tegmenti quale, 66. 2. B. Quod sordibus copiosis repurgandis est, non semper carnem potest gignere, nisi vel uberrime oleo, vel rosacco liquatum deterfionis vehementiam remittat, 44. 2. B.

Medicamento quolibet dato convenientis corpulentia, quod non fit corruptum & deleterium, aut adeo acre, & mordax, ut fluxionem concitet, & possint omnia vulnera caua sanabilia carne repleti, 70. 2. A.

Medicamenta à tota substantia conferentia vulneribus, dantur, & quoniam sint, 67. 1. E. applicata vulneribus vim suam retinere diutius nequeunt, 60. 1. B. Cur alia alijs magis sint efficacia in curatione vulnerum, 67. 1. A. Dantur quæ à totius substantiæ proprietate partibus quibusdam conferunt, & peculiare quosdam morbos, & morbificas causas demoluntur, ibid. C. Diurnum plurimum & paucorum quæ, 77. 2. D. Dupliciter calori naturali opem ferunt, per se, & per accidenis, 67. 1. B. Efficacia ad vulnera, 66. 2. E. Idonea in vulnere cauo, 128. 2. E. imposita pro cohibendo sanguinis fluxu è vulnere, quando & quomodo detrahenda, 136. 2. A. ditiora infirmioribus, & mollioribus, fortiora vali-dio.

I N D E X

dioribus, ac sicciorebus conueniunt, 68. 1. E. non sanā per se vulnera, sed opem ferendo naturali calori, qui sanat per se, 67. 1. A. non solum reperiuntur, quæ à tota substantia vulneribus conferunt, verum etiam, & quæ plurimibz partium, 58. 1. 6. quæ sunt plurimum dierum, conueniunt vlcibus cum luxatione, 77. 2. D. Sicciore, & calidiora adhiberi possunt vulneribus, modo ex ijs sint quorum substantia ac vis promptè euascescat, 69. 1. A.

Medicamentorum ad sanguinis fluxum è vulnere reſtus vsus, 135. 2. E. manifeste qualitas quomodo mensuranda, 69. 1. B. quando fieri potest, habendus est delectus, & quæ efficaciora sunt amplectenda, 66. 2. B.

in Medicamentorum electione quæ consideranda, 66. 1. C. & 67. 1. A.

Medicamentis ad interna vulnera cur assiduo vtatur, 87. 1. C.

Medicina etiamsi qualitatem habuerit vulnere minus opportunam vulnus tamen sanare poterit, 72. 1. E. Vnica potest tegumentum perficere in omnibus vulneribus, ibid. E.

Medicina vnica possunt omnia simplicia vulnera glutinari, & eam carne repleti, 69. 2. E. 70. 1. B.

Medicus egrotantis saluti consulit præsidij, propria estimationis potissimum futura prædicendo, 21. 1. E. in curatione dupliciter se habet, nam vel remedia adhibet, & hæc per indicationes inuenit, vel ab aduersis præcauet, & hoc non elicit per indicationes, sed tamen ad indicationes consequitur, 39. 2. C. Longè minorem partem habet in curatione vulnere, quam cuiusvis ferè morbi, 64. 2. E. Quæ debeat animaduertere vt decentes subfluxiones pareat, 63. 2. E. quomodo debeat se gerere cum vulnerato, & assistentibus, 117. 2. B. quomodo opem ferat naturæ in expellendis vulnere excrementis, 63. 2. B.

Medici conatus omnis in duos scopos dirigitur, in conseruationem videlicet, & robur naturalis caloris, & in remotionem impedimentorum, idque in vulnere curatione, 64. 2. E. partes in vulnere curatione, ib.

Medico duo debent esse proposita in medicina facienda, vnum est, vt egrotantis saluti consulat, alterum vt propriæ fame, atque existimationis rationem habeat, 21. 1. E.

in Medico acre iudicium desideratur pro paranda subfluxione idonea, 63. 2. C.

Medici mimi, & iherafones reprehenduntur, 117. 2. D. E.

Medicis euenit propemodum, quod malis gubernatoribus, qui cum in tranquillitate nauigantes delinquant, non sunt manifesti, cum autem eos deprehenderit ventus magnus, & tempestas, palam iam conspiciunt vsu omnibus hominibus ignorantia, & culpa erroris sui nauem perdidisse, 69. 2. E.

Medium heterogeneum eundem præstat vsus, quæ homogeneum, præterquam in neruis & ligamentis, 25. 1. C. Heterogeneum seminales partes solutas conſciens magis, vel minus recedit à partis naturæ prout partes mollior vel sicciore fuerit, magisque vel minus sanguine participauerit, ibi. B.

Methodus curandarum vulnerum huc debet spectare, vt natura probè sua munia exerceat, 73. 1. C. medendi complicatis affectibus, 40. 1. D. quæ raro soluit, communipræferenda, 73. 1. C. quæ raro soluit, congruis auxilijs non priuat vulnera, 86. 2. B. solam naturam sanationis vulnere auctorem cognoscit, sed & eam auxilio nostro indigere accipit, ib. 2. A.

Methodi communis medendi vulneribus perfectio, & imperfectio, 73. 2. A. medendi vulneribus in hoc sita est, vt optimè, seu quam melius fieri possit, egenti na-

tura succurratur, ib. 1. E. quæ raro soluit, perfectior, ib. 2. B.

Methodo, quæ raro soluit, quæ obijci possint, 74. 2. E.

Misio sanguinis conuenit in vulneribus, & propter inflammationem, & propter apparatum morbosum, & ad cohibendum sanguinis profluvium, 72. 1. C. D.

Mixtiones duæ possunt conscribi in constitutione mixti, substantiarum scilicet, & qualitatum, 13. 2. A.

Mixtum fit per mutam actionem, & passionem contrariam qualitatuum elementis inexistens, 13. 2. B.

Modus medendi nouus melius adiuvat naturam quam communis, eo quod ipsam robustiorem reddit, & à pluribus, quæ illi officere, & impedimento esse possunt, securiorem, & ita perfectior, & illi præponendus, 73. 2. E. Vtendi medicamento, quando tegumentum est parandum, 90. 2. A.

Morbus non est periculosus, nisi quia magnus, 27. 1. E.

Morborum magnitudo. Vide Magnitudo morborum.

Moriantur citius ex vulneribus senes quam iuuenes, nisi ex fluxione, & putredine mors accidat, 35. 1. A.

Mors & eius signa non possunt die verè decretorios statuere, & cur. 36. 1. C. non sequitur vulnus paruum, per se, 27. 2. D. Sed tantum per accidens, 28. 2. D.

Mortem citius, aut tardius futuram in vulneribus, quæ significant, 34. 2. E. quæ vulnera inferant, 30. 3. 1. vt inferant vulnera, 29. 1. C.

Motus cauendus à vulneratis, 117. 1. E.

Mundificancia, quorum vsus est in vulneribus cauis post suppurantia, 127. 2. C. Vide Abstergentia.

Musculi debent consui, quando sunt dissiti, 124. 1. Si dilatato tendine contegantur debent denudari à tendine, ibid.

Musculorum membrana possunt consui, ib.

Mutationes apparentes in vulneribus in diebus decretorijs, 36. 2. D.

N

Narcotica composita, & iam fermentata sunt in frequentiori usu, 144. 2. C. Composita quæ sint opportuna, 145. 1. B. Cum sine calori naturali inimicæ, non nisi in maxima necessitate sunt vtienda pro custodia vniui, 140. 1. B. Non sunt applicanda vulnerati parti, 145. 1. D. non sunt in usum rauocanda antefectum mensum à principio sue confectionis, ib. D. quæ conueniant, 140. 1. C. quem usum habeant in vulneribus, 144. 2. C. sanguinem supprimunt, 139. 2. E. Sunt anodyna improprie, sedant enim dolorem, sensum partis tollendo, 143. 2. E.

Narcoticorum compositorum ad usum quando deveniendum, 144. 2. E. de usu Galeni locus explicatur, ib. D.

Natura corporis offensa, aut læsa, propriam in se continet sanationem, 65. 1. D. dat formam cicatricis, 56. 1. B. est sibi met præprius medicus, qui quod in ipsa deficit, optimè reparat, 65. 2. A. expellit contenta extranea in vulnere una cum pure modo citius, modo tardius, 51. 1. E. in suis operibus ordinate procedit, et ideo non quocunque tempore ad expellendum insurgit, sed statutis diebus, qui ob id critici appellantur, 36. 1. B. perficit quicquid necessarium est pro curatione vulneris, nisi impediatur, 65. 1. B. potest expellere excrementa vulnere, etiam crassa, 61. 2. B. Robusta sepe errata committit, 89. 2. C. Transmittit eandem alimentis copiam ad vulneratam partem, quam prius sanitatis tempore transmittere solebat, et forsitan maiorem, 118. 1. D.

Naturæ minister, et adiutor est Medicus, et ei opem fert in expellendis excrementis, 63. 2. B. Opus est agglutinatior,

uatio, 40. 2. E. opus est carnis generatio, 43. 1. A. opus est suppuratio, 47. 2. B. opus impediunt peregrina corpora intra vulnus contenta, distantia labiorum, quae propulsionem excrementorum impossibilem, aut saltem difficilem efficiunt, humorum decubitus in partem vulneratam, materiam, ex qua parari gluten, & caro debet generari, prauitas, & quae calorem naturalem, partis offendunt, 65. 2. B. Vis in curatione vulnere, 70. 1. A.

Natura sunt morborum medicatrices, ibi. B.

Nervus dissectio si perierit voluntarius motus alicuius partis, non potest sperari nisi vitata sanitas, quia natura non potest nervum dissectum agglutinare, nisi per heterogeneum medium, quod irradiationem animalis qualitatis non admittit, 33. 2. A.

Nervi omnes deferunt qualitatem animalem a cerebro in omnes partes sentientes, 166. 2. A. omnes motus etiam sensibiles, ibid. D. qui ad musculos feruntur, non solum motuam, sed & sensitiuam facultatem deferunt, ibi. A.

Nervorum, & nervosarum partium vulnera sunt lethalia, 30. 2. E. sunt magna ratione dignitatis partis, 29. 2. E.

Nitrosa sunt & amara, quae poros expurgant, 47. 1. B. Si intra corpus sint assumenda, etiam si quaedam adstrictio illis sit adiuncta, non minus expurgant, impellente veluti manu adstrictoria facultate, 47. 2. C.

ad Nutritionem partium necessarium sequitur coactilis simplicis vulneris, 41. 1. D.

ad Nutritivae facultatis operationem vulneris caui repletio sequitur, 43. 2. A.

Nutriuntur partes feminales immediate ex semine, non ex sanguine. Vide Janus.

O.

Oculus si vulneretur, ita ut effluat humor albiginosus, quia hunc in adultis natura regenerare non potest, nec aliud substituit, quod officium eius suppleat, non sequitur integra sanitas, sed visio in posterum carebit oculus, 33. 1. E.

Oculi mentis acutius influunt, quam corporis, 84. 1. D.

Oleum ad attrahenda peregrina corpora, 51. 1. C. ad conuulsionem praestantissimum, 175. 2. E.

Olei Hispanici appellati de scriptio, 131. 1. B. Nostri de hyperico de scriptio, 130. 1.

Opiotonos quid, 173. 1. C. 174. 1. A.

Opus facile reddit perit, 75. 1. D.

Opera necessaria in curatione vulnere sunt agglutinatione in simplici vulnere, carnis generatio in cauo, & cutis reparatio in cutis defectu; & haec sufficient ad vulnere curationem, 40. 2. D.

Operationes quae laedantur a vulnere. Vide vulnus.

Operationum prima causa est anima, instrumentalis vero temperamentum, & quomodo earum causa dicatur tum temperamentum, tum facultates, & anima, 14. 1. D.

ad Operationes principes celandas requiritur idonea cerebri temperatura, & congrua dispositio animalium spirituum, 161. 2. C.

Orbicularia vulnera tardius sanantur, 34. 1. C.

Os secti vel per rupti passim quomodo obturetur, seu claudatur, 134. 1. C.

Os quod abscesserit contineri in vulnere quomodo debet, 72. 2. C. Si carne contraxerit, nunquam vlcus carne replebitur, nisi quod cariosum esse cessit, & propterea periculum est, ne remaneat vlcus fistulosum, 33. 1. E.

Ossa fracta non agglutinantur in intima fracturae parte,

sed circumcirca tantum callo alligantur, 25. 1. A. propter siccitatem, si fracta sint, vera unione non coeunt, sed per medium heterogeneum, quod tamen eundem usum praestat, quod homogeneum, ibi.

Ossium fractura vulneri adnexa sanationem valde protrahit, & si recedere os oporteat longius etiam protrahetur, 34. 2. A.

Qui albumen probatur valde in fluxu sanguinis. Vide Sanguis. Reprobatur in curatione vulneris caui cum supis adhibitis, nisi fluxus sanguinis urgeat, 128. 2. C. Oxyimi maioris aqua lineis excepta, & applicata sanguinem supprimit, 140. 2. B.

P.

PAracelsus cognovit indicationem, quae desumi debet a calore naturali in curatione vulnere, 65. 1. B. cognovit unica medicamenti impositione posse vulnus sanari, non tamen assecutus est raram solutionem, 83. 2. E.

Partis natura ostendit, quae vera unione coalescant, 23. 1. A. Unionem impedire possunt actio partis, visus, ac situs, substantiaeque tenuitas, quod inter uniendo partes existens, & superueniens prauus affectus, 22. 1. D.

Partes omnes ad proprias functiones obeundas calore tali indigent, 161. 1. C. omnes similes solute ex sui natura uniri possunt, 22. 1. C. Organica unionem non admittunt, 21. 2. C. quae vere sunt conglutinandae ex tali materia constitutae sint oportet, quae solutionis tempore esse possit, nec deficiat pro nouae regeneratione, 23. 1. B. quae vere sunt conglutinandae molles sint oportet, ibid. A. quae vere sunt conglutinandae ut facultate valida, copiosius calore sint praeditae oportet, ibi. C. feminales coalescere non possunt vera unione, & contr. 24. 1. B. feminales cur vera unione non coeant, non est prima causa calli, & carnis interpositio, 24. 2. E. similes solute alie vera unione coeunt, alie per medium heterogeneum, 22. 2. D.

Penicilli. Vide Turunda.

Peregrina corpora intra vulnus existentia habent rationem causae internae, & proinde indicant sui remotionem, 39. 2. A. non obuia, & quae infixae sunt extrahuntur aut manu Medici, vel attrahentis ab ea parte, quae uenit, vel impellentis in partem, in quam tendendum, aut experimentis ad hanc vel illam partem; quandoque medicamentorum attrahentium ope; quandoque natura, 50. 2. B. obuia quomodo extrahantur, ibi. A. Quae medicamentis cedant, 51. 2. A. quae naturae opus desiderant, a natura facilius propelluntur, si vulnera tecta seruentur, 59. 1. A. quando manus operatione sint extrahenda, aut quando medicamenti agendum, vel opus naturae committendum, 51. 2. A. B.

Peregrina corpora quae medicamenta simplicia attrahant, 50. 2. E. quae composita, ibi. & 2. A. & C.

Periculum in vulneratis est maius & argutius a prauis succis, quam a sanguinis motu, quando ob eorum exuperantiam vel malitiam imminet putredo, & febris mala, aut rapis eorum ad aliquod membrum principis, 104. 2. A.

Permutationes futurae in vulneribus tam ad bonum, quam ad malum, ex quibus praecognoscantur, 38. 2. A.

Phantasia requiritur ad intellectionem. Vide Intellectio.

Pharmacum debet esse proportionatum expurgando succo, 104. 2. D. exhibendum a principio antequam putredo accendatur, si ob exuperantes prauos succos febris mali moris imminet, 13. 2. D. Humores crassos expurgans in vulneratis praeparationem supponit, 110.

110.1. A. Immutandum pro modo humoris sordisq;
44.1. B. Pluries exhibendum, ut prohibeatur inflam-
matio in forti causa. 109. 2. B. Præmittendum venæ
sectioni, quando utroque auxilio opus fuerit. 99. 1. C.
Quod in vivo carnem generat, in alio forsitan sordem &
sanem producat, & in alio etiam vlcis modum sicca-
bit & deterget. 44.1. B. Quomodo cognoscatur an ma-
gis siccauerit, quam par sit, an parcius. ib. C. Vnum in-
ueniri non potest, quod omne vlcus curare possit. ibid. B.
Ut purget, non est necessarium, ut & calore ventricu-
li ad alium reducat, sed satis est, ut & nostro calo-
re alteretur, fundatur, & attenuetur. Hinc quædam
extrinsecus admodum purgant. 112. 2. C. Vide Purgans
Medicamentum. Medicina.

in Pharmaci electione dandum aliquid ætati, tempori, re-
gioni, consuetudini, & naturæ egrotantis. 111. 2. B.

Pharmaca lenientia in materijs biliosis. ib. 1. C. Lenien-
tia in materijs pituitosis & melancholicis superflui-
tatibus. ibid. D. Purgantia laudantur in vulneribus,
quæ præterea adstringentem habent facultatem. ib. C.
Soluentia fortiora in materijs biliosis. 111. 2. A.
Soluentia leniora in materijs biliosis. ib. 1. E. Soluen-
tia fortiora & leniora in pituitosis materijs. ibid. 2. A.
Soluentia fortiora & leniora in melancholicis mate-
rijs. ibidem. Soluentia in varietate succorum. ib. 2. B.

Pharmacorum purgantium in usu fugienda effatu digna
adstrictio, quando purgamus ob apparatus morbosifi-
cum. ibid. 2. D.

Pharmacis validioribus in fortiori causa vtendum, si fe-
rant vires, imbecillioribus in leniori. ibid. 1. C. Parijs
commixtis resultant varij gradus soluentiũ. ibid. 2. B.

Pharmacia quæ commoda præstet vulneribus. 90. 2. D.

Pilorum leporinorum vis in sanguine sistendo. 135. 1. E.

Plenitudo in toto exstens prohibet quoadque quo minus
venam in latere affecto primitus secernis reuulsioni
gratia. 96. 1. B. Non in inflammatione hepatis. 96. 1. B.

Vulnera prae disponit. 98. 1. B. 151. 1. C.

Plumbi lamina ad turpes cicatrices. 178. 2. C.

Poros ex purgantibus si intra corpus assumenda sint si que-
dā adstrictio illis sit coniuncta, fortasse melius expur-
gant. Et præterea viscera corroborant. At si extrinsecus
sint apponenda & solam nitrosam qualitatem possi-
deant exactam, opus est. 47. 1. C. Subtiliora ijs sunt,
quæ sordes in superficie auferunt, siue in cute, siue in
vulceribus, & emplastis contraria, nitrosa autem
sunt & amara. 44. 2. A.

Potiones vulneraria calidæ nõ exiccant, nisi transa-
cto inflammationis periculo, & caute in temporibus,
regionibus, & naturis calidis, neque ante totius ex-
purgationem. 115. 1. B. Ex quibus conficiuntur ibid. A.

Non sunt recentiorum inuentum sed antiquorum.
ibidem B. Quando, & quæ a principio vsurpandæ
ibid. C. Variæ ibid.

Potionum vulnerariarum in usu quæ animaduertenda
115. 2. B.

Potus conueniens in fluxu sanguinis è vulnere. 140. 1. C.

Qui vulneratis cõueniat. 109. 2. B. Vulneratis obesse
potest substantia qualitate, & quantitate. ibid. A.

in Potu quæ cauenda vulneratis. ibid.

Præcipitum egregie superfluum carnem in vulneri-
bus detrahit. 153. 1. A.

Præscagia consulsionis, quæ vulnere superuenit. 174. 2. C.

Delirij. 184. 2. A. Inflammationis. 146. 2. B. Resolu-
tionis. 168. 1. C. Syncope & animi deliquij. 158. 2. C.

Vulneratorum ex febre. Vide, Febris.

Præscagiorum, vitilias in facienda medicina. 21. 1. D.

Præscage, volenti in vulneribus quæ sint consideranda.
32. 2. C. Tria sunt præscagenda: Primum, num par-

tes omnes familiares ex sui natura vnionem admit-
tant, sique idem in omnibus vnionis modus, &
num omnes eiusmodi sint, ut si portio ipsarum fuerit
deperdita regere erari possit. Secundum, num oblatum
vulnus sit sanabile vel insanabile, & si sanabile
num facilius, & prompta, an difficilis futura sit sa-
natio, & an inculcata sanitas sit expectanda, an potius
cum alicuius functionis dispendio, & breuere, an lon-
gum post tempus futura sit sanitas: si verò insanabile,
num ad mortem sit terminandum, an ad vlcus in-
curabile, & si ad mortem, quando & quomodo sit se-
cuntura. Tertium, quæ permutaciones futurae sint in-
vulneribus tam ad bonum quam ad malum. 21. 2.
C. 22.

Præstantius si in vsum sit reuocandum, adesse oportet quod
illud indicet, abesse quod prohibeat. 98. 1. B.

Præsidia debent esse morbis equalia. 104. 2. C.

Præstantia communis, & nouæ Methodi. Vide Metho-
dus.

Præstantior est iudicandus, qui idem opus facilius, &
minori cum labore perficit. 75. 1. D.

Principium est viribus maximum, & quæ in principio
latent, sunt propemodum infinita. 87. 2. D.

Profunditas & vulneris indicari debet habito respectu ad
partem. 29. 2. C.

Profundo vulnere non adnæscitur magnitudo ratione fa-
cultatis, nisi propter facultatis imbecillitatem aut
dignitatem partis affectæ. 24. 2. E.

Pueris vbi septimum annum attigerint, potest tuto seca-
ri vena. 92. 2. A.

Pulmonis vulnera sunt lethalia. 30. 1. E. Sunt magna
ratione dignitatis. 29. 2. D.

Puluis abstergens sordes malas. 155. 1. E. Ad cobiben-
dam putredinem in vulneribus. 31. 1. A. Sarcoticus
127. 2. C.

Puncta in vulnere vt injicienda, quando consumuntur la-
bia. 123. 2. B. Quando scindenda. 126. 2. E.

Purgandum est in vulnere, quando periculum fluxio-
nis imminet, & ita quam primum. 108. 2. D. Etiam
ex Galeno. ibid. E. Et ex Hippocrate. 109. 1. E.

Purgante exhibito presentem febrem, si prauorum succorum
tantas sit copia, vt vereamur ne succubant, aut defi-
ciat natura ante eorum coctionem, vel ea sit succorum
malitia, vt natura gratiam recipere nequeant, quo na-
tura possit facilius, quod reliquum est, euincere, atque
ad putredinem præseruare. 110. 1. C.

Purgantia fortiora conueniunt, vbi maior est inflama-
tionis seu fluxionis periculum, eius quæ lethalis. 104.
2. E. In leniori periculo tenuiora conueniunt. 105. 1. B.

Num purgant attrahendo. 103. 2. E.

Purgatio conuenit post venæ sectionem, quando vehemē-
ti pharmaco vbi propositum est, & quando maior, &
urgentius periculum imminet ex motu sanguinis quam
ex prauitate succorum & sanguine diuersorum: At si
maius ab his imminet periculum, ante venæ sectio-
nem, 110. 2. A. B. C. Est euacuatio humorum quali-
tate peccantium. 103. 2. C. Est remedium succorum, nõ
vulneris. 106. 2. E. In fluxionibus articularibus cur
non competat. 108. 2. E. In omnibus vulneribus non
potest esse remedium reuellens: non enim reuellit in
vulneribus partium naturalium, sed potius est fluxio-
nis causa. 107. 2. D. E. In vulneratis febricitantibus
caute instituenda. 156. 2. D. In vulneribus competit
ob apparatus morbosificum. 107. 1. D. Instituitur non so-
lum euacuatiõis gratia, sed & reuelliendi ex Galeno,
& Hippocrate. 104. 1. A. B. Parum valet, sed potius
obest in sanguinis profusio, nisi sanguis sitat

ob tenuitatem illi praeferatam à permixtione calidorum, & tenuium succorum. 139. 1. C. D. Præuos succos enacuat aut per superiorem, aut per inferiorem ventrem, & ad partes naturales remittit. 104. 1. C. Tantum locum habet in vulneribus magnis. 140. 1. C. Vulneratis competit ex Hippocrate & Galeno, etiâ feligenti phar maco facta. 103. 1. A. E. Vulneratis competit etiâ in principio. 108. 2. C. Vulneratis non competit, nisi sint vitiosi succi in corpore. 107. 2. D. Pus excrementum vulnorum, & quomodo generetur. 61. 1. E. Fit optimum superatè integre natura. 48. 1. B. Generatur etiâ ex partibus 61. 2. A. In vulnere non exigit crebram superfluitatem. 55. 1. B. Neque à solo calore secundum naturam neque à solo præter naturâ fit, sed ab utroque mixtis. 48. 1. A. Præuam quomodo generetur 59. 1. B. 48. 2. C. Vt fiat. 48. 1. B. Puris consistentia media est inter sordem, & saniem, & cur aliquando crassum, & viscidum fiat. 61. 2. A. Pus momenta. Vide Suppurantia. Suppressum esse quomodo cognoscatur, dum vulnus est tectum. 72. 2. A. Putredo fit natura superata, quando scilicet vis cognos cendi imbecillis facta est, ut nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate optimam transmuta tionem, vel quia humor est vitiatior, etiam si vis ipsa nō sit omnino imbecillis, vel quia vis ad vltimū imbecil litatis peruenit, etiam si humor non sit maxime vitia tus. 17. 2. E. In vulneribus ut corrigatur. 156. 2. D. Putredinis, & corruptionis in vulneribus causæ. 161. 1. E. Quæ febris est causa, procuratio. 156. 1. E. Pute dicunt, & corruptionem quæ cohibeant. 151. 2. D. Sistentia tam qualitatibus manifestis, quam à tota sub stantia, tam simplicia, quam composita. 113. 2. E. Su peruenisse quomodo innotescat, dum vulnus tegitur. 72. 2. B.

Q

Qualitates præcipuæ totam medendi vulneribus methodum exposcunt. 8. 2. D. Quæstus est minor ex noua Methodo, vberior ex communi. 35. 1. B. Qualitas animalis in parte cur deficiat. 165. 2. D. Quantum agendum in venæ sectione vnde desumendum. 100. 1. C. Quercetanus cognouit indicationem, quæ à naturali calore desumi debet in curatione vulnorum. 65. 1. B. Quies, & præsertim vulnerata partis, imperanda vulne ratas. 171. 1. E

R

Resolutio quid sit. 95. 2. D. Duplex est. 96. 2. B. Seruanda in venæ sectione, quæ sit reuulsiones gratia 94. 2. D. Refrigerantia fortiora conueniunt tam in erysipelate, quam in inflammatione. 150. 1. C. Quæ ratione repellunt 142. 1. E. Repellendi vim habent. ibid. D. Si simul adstringant magis repellunt. ibid. C. Regeneratio carnis est opus naturæ, non medicamento rum. 43. 1. A. Vide Carnis regeneratio. Remedium magnum competit magno morbo. 106. 2. B. Vide Præsidium. Renum vulnera lethalia. Repellit quod adstringit, non tamen si violenter adstringat; cogendo enim, & exasperando partem, potius erit in causa attractionis. 142. 2. D. Repellentia aëni frigida in vulnere hepatis, ventriculi, & neruorum fugienda. 143. 1. E. Adhibenda post

vulneris procuracionem. 126. 2. D. Dum in partem agunt per accedens repelluntur quæ refrigerant, dum calida materia repellenda gratia adhibentur etiâ per se agunt. 142. 2. C. Frigida omnia aëni tempore frigidando fugienda 143. 1. E. In ore, quæ sunt ingrati saporis fugienda. ibid. D. In partibus internis, quæ vim habent corruptam, & delecteriam, vel aliam aduersam, vitanda. ibidem. In sanguinis profusione è vulnere conueniunt. 161. 1. A. Leniora & fortiora. 143. 2. D. Non sunt citra discrimen usurpanda, sed varianda pro variacite partium. 143. 1. B. Opportuna in sanguinis profusione. 138. 2. B. Prohibitur, à dolore, ab actione partis, quæ eorum qualitate offenditur; ab imbecillitate partis, à materia existente intra partem, cui adhibentur, & profundâ vulneratam à conformatio ne partis aliquo modo, seu fortiora. 143. 1. A. Sunt assidue admo uenda in magno fluxionis periculo. ibid. 2. E. Valde adstringentia, & acria, ac mordacia fugienda sunt in oculis, sed lenientia conueniunt. ib. B. Validiora conueniunt in maioris momenti fluxione, & in maiori fluxionis periculo. 142. 2. D. Repellentium rectus vsus. 143. 1. B. & 142. 2. C. Vt re trocedunt humores, quando cogitur, densatur, & ad stringitur pars, & ita exprimitur contenta materia, et robur imperitior facultati, quo fit, ut quæ transmittuntur, aliò impellant. ibid. 42. 2. D. Repellentibus cedit materia in principio, quia pauca est, non crassa valde, neque impastâ, & virtus membri fortior, non autem in vigore. 14. 3. 1. A. Parte existente profunda ac densâ, permiscenda sunt ea quæ tenuiū sunt partium, ut vicem gerant reuiculi. 143. 2. C. Repellentibus etiâ in principio vi possumus, vbi sanguis profuit à vasīs in superficie positis, at si à profundioribus partibus erumpat reuulsiones præcedant, oportet. 168. 2. B. Resolutio est ablatio sensus aut motus, aut utriusque ob defectum qualitatis animalis in parte. 165. 2. D. Non est ex se lethalis affectio, sed tamē lethalis affectio nis signum esse potest. 168. 1. B. Quæ curabilis sit, & quæ curationem non admittat. ibid. 1. D. Quæ sit signum lethalis affectionis. 168. 1. B. Quid importet. 165. 2. B. Resolutionis causæ. ibid. 2. C. Causarum signa. ibid. D. Curatio. 178. 1. A. Differentia. 167. 1. D. Ex inflammatione curatio. 168. 2. B. Ex materia crassa & viscida curatio. ibid. 2. D. Ex materia purulenta curatio. 161. 2. B. Præfagia. ibid. in Resolutione cur aliquando lodatur sensus tantum, aliquando motus tantum, aliquando sensus & motus simul. 166. 1. D. Cur magis resoluatur vna pars quam alia era 167. 1. E. Ex materia crassa & viscida topica. 169. 1. B. Mala signa sunt, nimis extenuari aut contabescere resolutas partes, vel earum colorem immutari. 168. 1. D. Resolutiones cur accidunt inferioribus partibus illeis superiioribus. 167. 2. C. Quomodo accidunt in vulneribus. 167. 2. B. Resolutis partibus tremor accides bonum: causam enim resolutionis imminui, & alicui influxui locum dari significat. 168. 2. A. Reuelltur cucurbitula non scarificata, frictione est aspera vincula sinapismi, vesicantia, inusiones, & huiusmodi. 102. 1. A. Purgaciones. 104. 1. Venæ sectio, birudines, scarificationes. Vide suis locis. Reuelltur rationem quomodo inuenerint Medici. 54. 1. D. Reuelltum primo, deinde deriuandum. 99. 2. E. Reuelltentia cur reuellant. 52. 2. B. Cum euacuatione scibili,

libili, & citra euacuationem sensibilem. 139. 1. E. Non sint citra discrimen vsurpanda. 50. 2. A. Præsidia. 55. 1. B. Quæ citra euacuationem sensibilem operam suam præstant, etsi minus viribus officiant, non est tamen negandum, quin & aliquid detrimenti inferant, & insensibiliter euacuent, & plura dolores inferant. 102. 2. D.

Reuellentii cum & citra euacuationem sensibilem vsus 110. 1. C. Vsum aliquando intermittere oportet, etiamsi humores influant, & cur. 55. 1. B.

Reulsio quid. 51. 1. B. & E. Cur non semper fiat ad maxime longinqua, & remota. 53. 2. E. Cur reuersionem requirit. ibid. D. Debetur confluentibus aut confluxuris succis, non confluxu. 52. 2. B. Debetur humoribus, qui vehementiori impetu & copiose influunt. 199. 1. B. Est medela fluxuum humorum. 98. 1. A. Et derivatio est remedium cuiuslibet immodice euacuationis. 98. 1. C. Fit ad contraria & remota. 53. 1. D. Fit aut per sensibilem euacuationem, aut citra eam. 138. 2. E. Fluxionum remedium est. 51. 2. D. Futura est efficacia, si partitis vicibus extrahatur sanguis. 100. 1. A. Non competit humoribus resistentibus, sed obsequentibus. 108. 1. B. Non semper fit ad fluxionis originem. 53. 2. A. Particularis que. 54. 1. B. 98. 1. E. Præcautionem importat illius nomen. 52. 2. B. Quæ fit opæ cucurbitularum scarificatarum maximi momenti affirmata est. 101. 2. A. Quæ fit per birudines est imbecillior ea, quæ fit per vene sectionem, & scarificatas cucurbitulas. 101. 1. D.

Reuulsionis finis. 54. 2. A. Gratia si vena secetur, quam primum secanda. 99. 2. A.

in Reuulsione particulari singularis quedam oppositio, & longinquitas, & reuulsio seruanda. 99. 1. B. Quæ fit per vene sectionem, non satis est motum sanguinis ad partem remotam & contrariam coactare, sed insuper necessarium est, ut hic motus sit talis, ut vis eius opportune ad eam partem perueniat, à qua timebamus motum sanguinis ad affectum locum, ac talis sit, ut sufficiat ad prohibendum ad eam motum. 94. 2. C. Quid meriatur longinquitatem. 42. C. Quid præscribat contrarietatem. 42. E. 55. 1. A.

Reuulsio euacuatio que. 95. 2. C.

Reuulsio remedium quomodo indicetur & à sanguine, & à positi partis. 96. 1. B.

Rhabarbarum maxime laudatur in vulneribus. 11. 2. D.

Rhyptica que. 47. 1. C.

S

Sanguis ab arteria profluens, ut suppressendus; Si arteria non sit penitus dissecta, statim recedenda est penitus facta tamen prius deligatione ad arteriæ radicem, aut deliganda versus radicem. 137. 1. A. B. A. vulneri profluens non illico sistendus, nisi tantum eius fluxerit, quantum satis est ex se ad tollendum inflammationis periculum. 121. 1. A. E. Cur à venis sectis egrediatur. 132. 2. A. Difficilius sistitur, si per longum diuidatur arteria, quam si per transversum. 133. 2. B. Eget multis transmutationibus, ut fiat neruus, aut membrana, vel os, facillime vero fit caro. 24. 2. D. Ineptus redditur ad motum si refrigeretur & incrassetur. 134. 1. B. In reuulsione ad eam partem remotam & contrariam attrahendus, ad quam si moueatur sanguis celeriter, & citra virium dispendium insigne admittentem partem possit motu consecuto peruenire. 94. 2. D. Nec non & pus in modica quantitate possunt sub cranio contineri aliquo tempore, præterquam quod febrem & alia praua symptomata concitet. 28. 2. D. Non est immediatum, alimentum seminalium par-

tium, sed semen; & proinde oportet, ut in semen vertatur, si ex eo nutriende sint. 24. 1. E. Num à vena, an ab arteria profluat. 132. 2. D. Tenuis, flauus, clarus, spumulosus, feruens, & quasi saliendo egrediens, prouenit ab arteria: Crassus vero, minus calidus, & ad atrum vergens, & sine pulsu, à vena. ibid. E.

Sanguinis detra hendi quantitas vti immoletat, consideranda est quantitas vulneris, & natura ac status vulnerati. 93. 1. E. Extrahendi quantitatem illi, cuius gratia venam secamus, facile demonstrabit. ibid. B. Immutatio expectanda est, quando insignis inflammatio in aliqua parte caperit, & venam secuerimus est directio, cum qua aperiuntur vene partis, modo vires perferant. 93. 2. C. Missio: Vide Vene sectio Missio in quot vices partiri debet, & quantum sanguinis pro qualibet vice extrahendum. 100. 2. B. Missio reuulsionis gratia partienda. 100. 1. A. Motus ad contraria & remota qualis esse debeat. 94. 2. C. Motus & incliuatio conuertendus est non versus proximam, sed versus remotam & contrariam. ib. 2. B. Motus retrorahitur, si reuclatur vel derimatur. 134. 1. B. Profluuium cohibet potissimum vena sectio: quæ tamen partitis vicibus fieri debet. 139. 1. B. Profluuium cohibent repellentia. 138. E. A. Profluuium cohibent narcotica & animi deliquium. 139. 2. E. Profluuium ex alto beneficium recipit potissimum ex reuclentibus & deriuantibus, & ijs, quæ sanguinem ineptum reddunt ad motum. 138. 2. E. Profluuium ex arteria periculosius quam ex vena. 133. 2. B. Profluuium ex erosione putrescentis alicuius suppressum vtiliter crustificis medicamentis & ferramentis ignitis, sed potissimum ferramentis ignitis. 237. 2. C. Profluuium futurum quæ significet. 133. 1. B. Profluuium quæ cohibeat à totius substantiæ proprietate. 140. 1. B. Profluuium quando vrget in recentibus vulneribus, omnes modi, quibus suppressi solet sanguis accurate perpendantur, si que deligatur, qui tuior videbitur, neque vllus respiratur necessitatis tempore. 137. 2. E. Profluuium vires prosteruens, & affectioni officiens, rationem casus induit. 133. 2. B. Profluuij est vulnere differentia. 132. 2. B. Profluuij prælagia. 133. 1. C. Profluuij remedia. 125. 1. A. Profluuij si secti capiti. 133. 2. E. Suppressio, quæ sit opæ escharæ mediante igne, vel caustico medicamento, parum tuta est; nisi enim caro generetur ad vasis osculum ante casum escharæ, patebit magis os vasis. 137. 1. A. Tantum detrahendum, quantum vires possunt perferre. 93. 2. A. Venarum suppressiones faciunt animi deliquium, figura alterata, alia interceptio, linamentum insertum, appositio deligatio. 134. 2. E.

ad Sanguinis profluuium quæ requirantur. 133. 2. B.

in Sanguinis profluuii imposita medicamenta non sunt auferenda ante tertium diem. 136. 1. E. Imposita medicamenta quomodo detrahenda. ib. 2. A. Quomodo vtendum medicamentis sanguinem suppressimentibus. 135. 2. E. Versus vasis radicem duenda est deligatio: nec fit adeo arctia, ut inferat dolorem quæ quatuor aut quinque circumuolutionibus fieri debet supra ipsum vas dissecum. 136. 1. A.

Sanguinem effluere, aut intra cauitatem aliquam contineri seu colligi, quæ significet. 133. 1. A. Ineptum quæ reddant refrigerando & incrassando. 139. 2. D.

Sanitas quando expectanda sit integra, & quando vitia- ta per vulnera. 32. 2. E. & 33. Quando expectanda tardius, quando citius. 33. 2. 34. 1. Vide Vulsus. Summa non datur. 107. 1. B.

Sanitatis future determinatū cæpus cognoscat ad amissum qui in operib. naturæ opimè fuerit versatus. 34. 2. A.

Sarcoticum, ut habeamus quam siccam esse debeat, egri, parisiq. natura est consideranda, & vlcerum diuersitas. 43.2.A.

Sarcotica ad carnis productionē primariō non conferit. 43.2.A. Debeat esse paulo calidiora ipsa carne, quo sanguinem attrahant. 45.1.C. Modice siccant & detergunt, ita ut sint primi ordinis. 44.1.B. Quorum vsus est in cauis vulneribus post absterionem. 127.2.C. Siccantia sunt & detergentia. 43.2.D. Sicciora & validiora conueniunt in siccioribus & valentioribus; mitiora in humidioribus, & imbecillioribus. ibid. C. Simplicia & composita. 45.2.D. Superfluum tantum humiditatem debent absorbere, nequaquam affluenter sanguinem. 43.2.A.

Scarificationes leues & superficiales nullam prestant reuulsionem: longe & profunda, sicuti copiose sanguinem euacuant, ita vehementer reuellunt. 101.2.D. Mediores inter vtrasque medie sunt. ibid. E. Quibus partibus addibenda ibid. Simplicis minus reuellunt, quam ubi facta scarificatione admoventur cucurbitule. 150.2.B.

Scarificationum vsus in inflammatione. ibid. Semen est generetur in omnibus feminalibus partibus, prolificum tamen solummodo generatur in partib. generationi dicatis. 24.2.A.

Seminalium partium deperditarū regeneratio in adultis non fit. 26.1.C. In pueris fit aliquando, si videlicet deficiat, aliqua portio partium molliorum. 27.1.C.

Septica. 152.2.D. Signa variorum affectionum. Vide in propriis notis. Vulnerata pars vnde haurienda, quando pars later. 20.2.B.

Sinipisini ex quibus parentur. 102.2.A. Reuellunt calefaciendo, dolore mque inferendo. ibid. C.

Situs conueniens vulneratae partis est, qui doloris est expers, & in quo vulneris orificium saltem secundum aliquam sui partem deorsum vergit 126.2.D. Vulneris maximam vim habet indicandi partem vulneratā. 21.1.C.

Solutur vulnus propter complicatum affectionem. 70.1.A. Solutio continui ut talis, specificeas indicationes non subministrat. 41.1.A.

Solutio crebra non est necessaria ad cognitionem status vulneris. 85.2.E. Crebra quae damni afferat. 58.1.A. Quantum vitat ad ostendam diligentiam, tantum, & amplius rebus agrotantis officit. 64.2.A. In fluxu sanguinis ad tertium diem protrahenda. 136.1.E. In simplici vulnere differenda vsque ad perfectam agglutinationem. 70.2.E. In vulneribus cauis quouique protrahenda. 129.2.A. Rara laudatur a Galeno pro cicatrix inductione. 64.2.B. Et ab Auenienna. ib. C. Solutio prima tempus in cauis vulneribus est, quando vulnus carne repletū est. 70.1.C. Rara auctores quomodo eam inueniunt. 79.2.E. Tempus in omnibus vulneribus vnde habetur. 71.2.B. Tempus non est vnum & idem in omnibus vulneribus. ibi.

Solutionem crebram non possulant vulneris excrementa 82.2.C. Exigentium affectionum signa. 72.2. Postulat abscessus superueniens: caro supercrevens: Dolor vehementer: Erosio & ingens pruritus: Erratum in paranda subfluxione commissum: Fætor: Gangrena & sphacelus: inflammatio partis: Ingens putredo & sortidities: Nimia caloris imbecillitas: Ossis fractura non probe coaptata: Purulenta materia suppressa, nisi supprimatur ab appositis lincis: Retentum peregrinum corpusculum, quod primis diebus extrahi non potuit, & sine manuali operatione, aut medicamentorum ope extrahi non potest: Sanguinis profluvium: Superflua humiditas ubi vulnus carne repletum est. 71.1.A.B.C.

D. Raram cur adhiberis Hippocrates luxationibus cum vlcere. 82.1.E.

ad Solutionem indicandam magis possunt ea, quibus sine manuali operatione succurri non potest, & tamen nisi eis quam primum succurratur, magnum quodpiam malum minantur: aut nisi ipsis consulatur, impedimento sunt, ne optatum finem consequantur. 70.2.E.

in Solutione crebra plerumque aufertur medicamentum priusquam operationem perfecerit, imò saepe ubi vix ad actum a natura deductum fuerit. 64.2.B.

Sordes copiose & male in vulneribus vnde proveniant. 150.2.A. Quibus abstergantur. 151.2.E. Quibus auferenda. ibid. 1.C.

Spasmus cynicus quid. 173.1.C. Non proportionatur ad materiam Auenienna, quid sit. 170.1.B.

Spinalis medulla, licet primo aspectu vnus rationis esse videatur, reuera tamen est veluti capillorum acerrus indistinctus ad sensum. 167.2.D.

Spinalis medulla vulnera lethalia. 30.1.E.

Spiritus vitalis ad omnes partes transmissus suo viuifico calore eas reddit idoneas ad proprias functiones, dum symmetriam innati caloris conseruat, eundem quae fouet ac roborat. 156.2.E.

Spiritu vitali deficiente in partibus repente concidunt functiones animales omnes. ibid.

Spiritus animales quomodo reddantur calidiores quam par sit. 161.2.D. Animales quomodo reddatur crassius, quomodo inordinati in motu, quomodo tenebrosius. ibi. E. & 2.A. Vitales cur deficiant in partibus. 159.2.D.

Spiritum animalium dispositio requisita ad principes functiones. 161.1.D.

Stercus asinum & equinum sanguinem supprimit. 140.1.B.

Strabismus est conuulsio musculorum oculi. 173.1.D. Stupata cum omni albumine in vulneribus reprobandur. 128.1.D.

Sndores cur frigidi erumpant in syncope & animi deliquio. 158.2.E.

Suendi vulneratio. 123.1.D. sui non possunt tendines. ibid. E. Possunt membranae, & musculi. ibi.

subfluxio, ut recte pareatur, acie iudicium in Medico requirit. 63.2.C. Ut recte pareatur, quae sint a Medico consideranda. 63.2.E.

suffluxionis necessitas in vulneribus. 63.1.A.

Suffumigia ad aeris vitium corrigendum. 151.1.A.

supercrevens caro medicamentis perficitur, quae vehementer siccet. 152.

supercreuentem carne m absumentia fortiora. ibid. 2.D. Leniora. ibid. C.

in supercrevente carne medicamenta mitiora esse debent in mollioribus corporibus, fortiora in valentioribus, in maiori humiditatis copia fortiora, ut aliquando ad ea, quae ignis vires habent, & ad nouaculum confugere oporteat. 161.B.C.

superflua caro morbus in aucta magnitudine. 152.1.C. Quandoque in numero aucto. ibid. D.

suppurantia alia per se, alia per accedens ad suppurantiam faciunt. 48.2.B. Calida sunt & humida, sed haec caliditas & humiditas non dicit excessum supra naturam nostram, sed similitudinem. 49.1.A. Cuiusque hominis segillatim sua sunt ac propria. ib. 2.D. Cur aliquando calida & humida appellentur, aliquid o temperata. ibid. 1.B. Emplastica sunt. ibi. 2.E. Etiam si calida sint, non ob id tamen possunt calorem intendere: ita etsi sint humida, non ob id possunt augere similitudinem partium humiditatem, quamuis sit calida & humida superflua quandam humiditatem in spatiis vacuis con-

I N D E X

contentam attenuare possint ac digerere, 49. 1. D. in vulneribus cauis cum cōfusione, & attritione carnis, 129. 2. D. per accidens, 50. 1. D. proprie dicta non ob id italia dicuntur, quia reuera pūgerent, sed quia supputationem adiuvant opem ferendo naturali calori, 48. 2. C. Similia sunt naturali calori, ibi. Simplicia, & composita, 50. 1. B.

Suppuratio est in pus mutatio, 47. 1. A. est media alteratio inter eam, quae omnino est secundum naturam, cuius finis est nutritio corporis, & etiam quae omnino est prater naturam, cuius finis est putredo, ib. 2. C. est putredo aliquid in se continens cōfisionis, 47. 2. B. vnum ex operibus naturae, nam & illic perficitur quaedam cōfio, ib. A. Fit a naturali calore non plane vincente, quia nec ex materia, quae prorsus sit benigna, ibi. 2.

Suppurationem quae promouant, 48. 2. A. 128. 1. A. Ut promoueat naturalis calor, postulat, ut eius substantia augeatur absque qualitatis intensioe, aut imminutione, ibid.

in Suppuratione calor naturalis vincit extraneum, sed non habet integram victoriam supra materiam, 47. 2. B.

Sutura conseruans adducta labia vulneris, 122. 2. C. Facienda est, quando vulnus est recens & sanguinolentū & labia non euasere rigida, 124. 1. E. Neq; nimis rara neque nimis crebra esse debet, 123. 2. E. Pellionum, ib. D. Supprimat fluentem sanguinem, si vulnus sit absque deperditione substantiae, saltem effatu digna, potissimum sutura pellionum, 136. 2. E.

Sutura diuersitas, 122. 2. C. Frequentissimus vsus, ibid.

Vicem gerit gluten quoddam praestantissimū, 124. 2. D.

Sutura peracta quid agendum, 125. 2. B.

In Sutura altius desig. acus debet, 136. 1. D. Quando scindenda puncta, 137. 1. A.

Syncope quid, 157. 2. A. Cur fiat in vulneribus, 158. 1. C. Est grauior affectus animi deliquio, ibid. 1. E. est praecipue virium lapsus ex defectu vitalis caloris in partibus subito contingente, ib. ex superflua sanguinis profusione lethalis, 159. 1. A. propter fluxum materiam biliosā ad os ventriculi in vulnere hepatis, ventriculi, & intestinorum, valde periculosa, ibi. 1. A. Propter solutionem continui in corde lethalis penitus curi proxima est, quae fit a venenata causa; & huius, quae ex corruptione partis, ibi. Quando omnino lethalis, 158. 2. E. semper periculosa, ib. Via est ad mortem, ib.

Synopes causa, 157. 1. A. ex animi affectu curatio, 160. 2. C. ex dolore curatio, ibid. B. ex fluxu materiae biliosae ad os ventriculi curatio, ibid. ex nimia corporis dissolutione curatio, ibid. 1. B. ex putridis, prauis, & malignis vaporibus a parte vulnerata ad cor eleuatis curatio, 160. 1. C. ex superfluo sanguinis fluxu curatio, 159. 2. B. C. ex veneno, ib. 2. A. Indicationes curatiuae, 154. 2. D. magnitudinis ratione dignitatis partis signa, 158. 2. B. magnitudinis ratione facultatis signa, ib. C. magnitudinis ratione propria essentiae signa, ibi. Praesagia, 158. 2. B.

Syncope correpti quomodo reuocandi, 159. 2. B.

in Syncope omni fit aggregatio quadam spirituum vitalium in corde, 158. 1. C.

Syrupi conuenientes pro inhibenda fluxione, 142. 1. A. 113. 2. B.

T

Tegumentum aptum ad conseruandum, & roborandum naturalem calorem est, quod partis proprio, & naturali tegmine destituit, ad iniurijs ambientis defendit, calorisque euaporationem ac dissolutionem prohibet, ipsumque sonet, ne noxam effatu dignam

inferre possit, 66. 1. D. ex qua materia conseruiatur, ibi. maiorem affert vtilitatem quam medicamento, 85. 1. C. Non supprimit fuliginosa excrementa, 86. 1. E. quando auferendum, 70. 71. quas vtilitates praebet ex Galeno, 68. 2. B.

Tegumentum aptum quodnam medicamentum perficiat, 66. 2. B.

in Tegumento apto praeparando quae consideranda, 66. 1. Telum intra vulnus exiens ex quo deducatur extrahendum esse, 40. 1. B. inter internas causas videtur connumerandum, ibi.

Temperamentum accidentale quid, 13. 2. D. est essentia facultatum, ibid. 1. B. Hominis est quoddam corporis nostri partibus inexistens, quatenus etiam sunt viuentes, 14. 1. 3. non est harmonia, aut concentus, ibi. A. nō est mistio calidi, frigidi, humidī, & sicci, 12. 2. E. Non est prima operantium causa, sed anima, temperamentum verò idcirco dicitur operationum causa, quod per ipsum partes euadant idoneum instrumentum animae pro actionibus obeundis, 14. 1. D. partis quomodo laedatur a vulnere, 15. 1. D. partium, ut viuentes sunt, & quod est proprium hominis temperamentum, ex elementalī temperamento, & innato, ac influente calore constituitur, ib. C. proprium hominis non est quinta illa qualitas ex elementorum miscella resultans, sed quod est causa operationum vitae, 14. 1. E.

Temperamentum essentia. Vide Calor. Facultas. Prima causa sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum. Variatio verò efficiendi est ipsarum primarum qualitatum proportio, 14. 1. A.

Temperatura carnis est quae agglutinat, & carnem generat, 43. 1. C.

Tempus non indicat, 39. 1. B.

Tempus determinatum futurae salutis adamussim cognoscit, qui in operibus naturae probè fuerit versatus, 34. 2. E. futurae mortis, quae significent, 35. 1. A. Vide vulnus. Futurae salutis, & mortis differentia vulneris ostendit, & quae cum vulnere complicantur, quibus addenda est consideratio corporis, aetatis, temporis, regionis, consuetudinis, & huiusmodi, 34. 1. A.

Tendines non debent consui, ob idque si carnosae pars musculi tendine dilatato contegatur, denudandus est musculus a tendine, solaque carnosae pars musculi consueunda, 124. 1. A.

Tetanus, 173. 1. C.

Tetani signa, 174. 1. B.

Timor quomodo incutiatur artis opera, 146. 1. B. Sanguinem fluentem supprimit, ibid.

Thoracis penetrantia vulnera periculosa, 30. 2. D.

Transmissio materiae cur non semper fiat ad vulneratam partem, 32. 1. E.

Transmissionis causa, 17. 2. E.

Transmittentes partes vnde habeant superflua, quae transmittant, 18. 2. B.

Transmittunt partes a copia materiae oppressae, vel a qualitate irritata, 18. 1. D.

Tremor ex duplici motu constat, altero proficiente ab innata membri grauitate deorsum trahente; altero verò a facultate sursum attollente, 168. 2. A.

Tumor apparens in vulneribus prauis bonum, 31. 1. C. Non apparens, malum, ib. D. Si repente citra manifestam causam delitescat, malum, ibid. 2. A. Si summas tantum partes occupet, bonum; at si simul etiam penitiores, malum, ibid. D.

Tumorem non apparere, vel repente delitescere non est semper malum, quando enim iusta de causa id accidit, puta, quia ob euacuationes sublata sit materia tumoris, non est malum: at si quia materia retrocedens in ali-

I N D E X

aliquam aliam externam & ignobiliorem feratur partem. 3. 1. 2. D. Quae mala sequuntur. ibid. B. Tumores crudi, mali. 3. 2. 1. D. Molles, boni. ibid. Turbamentum accidens in opere vulnerati occasione vulneris. 3. 7. 1. A. Vide vulnus. Turunda quid 87. 2. B. Conueniunt in vulneribus quando remorari eorum sanationem oporteat. 88. 2. B. Curationem protrahunt. 89. 2. B. In ossio casibus conueniunt. 82. 2. E. Non conueniunt in vulneribus, vt seruent orificium ad apertum. 87. 1. A. Quae imponuntur vt medicamentum recipiant, ex materia consent. 87. 2. B. Quae imponuntur, vt seruent os vulneris patens ex qua materia fiant. ibid. A. Quae imponuntur vt vulnus dilatent, ex quibus fiant. ibid. B. Quae damna afferunt. 88. 2. D. Reprobantur ab Hippocrate. ibid. E. Turundarum & penicillorum in vsu Galenus varius. 88. 2. E. vsus in vulneribus triplex: primo enim vulneris orificium hians conseruant: secundo amplius reddunt: Tertio eorum ope medicamenta melius habent parietibus vulneris. 87. 1. E. vsus non est necessarius, neque utilis in curatione vulnerum, praterquam vbi necessaria est aliqua manualis operatio, quae amplitudinem vulneris requirit. 87. 2. E.

V

VAcuum an attrahat. 17. 2. C. Non attrahit. ibid. & 102. 2. D. Vas recidendum sistendi profluvij sanguinis gratia, sed prius deligandum saltem versus radices, & quomodo deligetur. 137. 1. E. Vasis disrupti os quomodo claudatur, vt supprimitur fluxus sanguinis. 134. 1. D. Radix quae dicenda. 136. 2. D. Vena quae primum secanda in vulneribus. 99. 2. B. Quae secatur reuulsioni gratia, habere debet communionem proximam cum mittente parte. 94. 2. D. Quando secanda derivationis gratia. 99. 2. C. Secanda materia partim fuit, partim quiescit, partim influxit. 97. 2. A. Secanda quando materia partim fuit, sed quae influxit paruum, aut nullum facit negotium. 95. 1. D. Secanda, quando materia partim influit, partim influxit, sed quae influxit negotium facit. ibid. 2. E. Secanda, quando non adhuc influxit humor, sed tamen fluxurus est. 94. 2. B. Secatur xar' ign, seu per directum in gratiam affectus partis, vt videlicet ab ea fiat euacuatio. 98. 1. A. Venae sectio xar' ign facta quae dicatur. 96. 2. A. Competit in vulneribus ex Galeno & Hippocrate. 91. 2. B. Derivationis gratia. 98. 1. E. Fluxionem inhibet. 131. 2. E. Immediatè sanguinis impetum conuertit ad partem, in qua secatur vena. 91. 2. A. In vulnere indicatur à sanguinis vitio, hoc est, vel à motu sanguinis, vel à propensione ipsius ad motum. 92. 1. D. In vulnerato non conuenit aut propter aetatem, aut propter penuriam boni sanguinis. ibidem. 2. A. In vulneratis est materia remediij sanguinis impetum ad aliam partem à vulnerata conuertentis. 94. 2. A. Non conuenit, quando tantum sanguinis effluxit è vulnere, in qua subleata sit fluxionis & inflammationis materia. 91. 2. E. Partienda est in plures vices. 139. 1. B. & 100. 1. A. Plerumque prae mittenda est pharmaco etiam lenienti. 110. 2. C. Pluribus nominibus competit vulneris vt inflammatio prohibeatur. 91. 2. B. Principem locum obtinet inter praesidia, quae inflammationis prohibent. 91. 1. A. Quae in gratiam tantum euacuationis alicuius partis administratur, saepe totius expurgationem praesupponit. 111. 1. B. Quando facienda vsque ad immutationem coloris sanguinis. 93. 2. B. Quibus po-

minibus conferat ad sistendam, & prohibendam fluxionem. ib. 2. A. quo vulnus est periculosius, eo magis acceleranda, vt in magno fluxionis lethalis periculo, neque saecum, neque cibi in ventriculo existentis habenda sit ratio. 141. 2. A. quoniam euacuat sanguinem, ita viribus officit, fieri debet in parte, in qua maiorem utilitatem, & minus damni securum cognoscimus, 98. 1. E. Rectitudinem exposcit. 139. 1. B. Reuulsioni gratia in quot vices partiri debeat, 101. 2. E. Reuulsioni gratia partienda, 100. 1. A. Reuulsioni particularis gratia facta postulat singularem quandam oppositionem, longinquitatem, rectitudinem. 99. 1. B. sanguinis profluvium cohibet, sed fieri debet in parte remota, & contraria. 139. 1. A. Venae sectionis iteratio ad agendi modum pertinet, 100. 1. E. iteratio quando facienda, ib. 2. B. Venae sectionem in eodem latere reuellendi gratia interdum prohibet plenitudo totius, 96. 1. B. Imbecillitas sola virtutis prohibet, 92. 2. C. Integram aetatem prohibet, ibid. 1. B. Integram non tolerant pueri ex Galeno, ibid. Interdum neque faeces, neque mox ingestus cibus prohibet, 99. 2. B. Nullam tolerant valde parui pueri, 92. 2. B. Perferunt pueri, vbi septimum annum attingerint, item firmus puer, robustus senex, & grauida mulier valens, 100. 1. A. Prohibitia, ibid. quid indicet in vulneribus, ib. in Venae sectione ita res moderanda est, ne reuulsioni exequiste nimis intendentes permittamus partem ex ingruente fluxione nimis repleri, aut nimis de affecta parte solliciti, ob idque nimis eius euacuationi studentes ipsam magis repleamus, 98. 2. B. Iterata quantum sanguinis extrahendum pro qualibet vice, 101. 1. A. Mera derivationis gratia hoc tantum respiciamus, vt vena secetur proxima, quae possit partem affectam, hoc est, materiam nondum impactam euacuare, 99. 1. D. quae sit consideranda antiquam fiat, 92. 2. E. quantum agendum videntem iudicandum, 100. 1. C. Venam secamus, quando reuellendi gratia id facimus, vt impetum sanguinis coercemus, ne videlicet vulneratam partem petat, mediante altero motu, quem ipsi sanguini tribuimus, 94. 2. A. Secuit Galenus septuagenario, 92. 2. B. Venae cubiti plerumque sunt secandae in sanguinis profluvionibus, nisi ipsa brachia sint vulnerata, 139. 1. E. Deperditae, an regenerentur, 25. 2. B. magna non dissecta penitus, quando aliquo parvi proficiunt, sunt penitus resecandae, vt sistatur fluxus sanguinis, 137. 1. D. Parua an magne sint secandae reuulsioni gratia, 96. 1. B. quae potissimum sint recidenda, 137. 1. E. Venarum communio. Vide Communio. Crassarum vulnera lethalia, 31. 1. B. Iugalium vulnera magna, 30. 1. A. Veneni proprium est cor petere, & innatum eius calorè spiritusque vitales demoliri; sed alios quoque effectus posse producere nihil prohibet, 162. 1. A. Ventriculi vulnera lethalia, 30. 1. D. Ventriculo altero anteriorum cerebri vulneratus adolescens superflus enasit, sed ne temporis momento uiuere potuisset, si utrumque simul vulnus violasset, ibid. E. Vesica discissa lethale, ibid. D. Vesicantia dupliciter reuellant, 102. 2. A. ex quibus parentur, ib. E. Reuellant calcificando, & dolore infrendendo, ib. 1. E. Via, per quas fuit sanguis ad vsculum nasus, ut adstringatur, 138. 2. E. Vitare cogimur aliter vulneratos quam sanos; quoniam alimenta exhibita detrimentum afferunt, & non.

I N D E X

nouorum affectuum generationi occasionem præbendo, vel iam genitos augendo. 118.1.B.
Pictus probus instituendus, ut recte procedat agglutinat-
 io, quo sanguis probus generetur, & quantitate me-
 diocri. 42.2.D. Quando incrassandus. 109.2.E. Quis
 possit materiam inflammationis subministrare, habe-
 tur ex consideratione quantitatis periculi. 42.2.E. Te-
 nuis semper iniungendus in vulneribus, dum subest
 inflammationis periculum; pro maioribus tamen, vel
 minori inflammationis periculo, & pro quantitate
 imminens inflammationis tenuis, vel vberius ale-
 re egrotantem oportet. 118.2.E. Vnus & idem non in
 omnibus vulneribus equaliter inflammationis præ-
 stat materiam. ibid.D.
Pictus forma, quæ peculiariter sit eligenda, habetur ex
 consideratione quantitatis inflammationis præsentis,
 aut futuræ. 118.2.D. Insistendi ratio non desumitur
 ab ijs, quatenus tales morbi sunt, sed ut morbi sunt,
 quibus superuenire possunt alij affectus eorum sanati-
 onem impediens, imò ad mortem ducentes. ibid.1.
 A. Ratio in sanguinis fluxu & vulnere. 140.1.C. Ratio
 in vulneribus quæ commoda præstat. 90.2.E. Ratio-
 nem exquisitam seruare debemus, quando imminens
 inflammatio lethalis est, & nihil indulgendum vul-
 nerato. 119.1.D. Rationem instituto in vulnerato,
 quæ capita sunt respicienda. 118.2.A.
Vigilia immodica cauenda sunt vulneratis. 119.2.A.
Vincula ferre reuolunt quando sunt arctiora. 102.1.E.
 Reuolunt doloris ratione. ibid.2.A.
Vinculorum in usu cautio. ibid.2.C.
Vinum aequum exhibetur, si adsint indicia fluxus
 materie biliosæ ad os ventriculi, curandum est vt
 patiens euomat. 160.1.A. Cauendum est in vulneribus
 quando durat inflammationis periculum. 120.1.D.
 In grauioribus vulneribus exsiccanrib. alterandum. ibi.2.
 A. Nigrum, crassum, & austerrum competit in syncope
 ex profusione sanguinis. 160.1.A. Syncope apprehen-
 sionem conueniens. 159.2.E. Transacto inflammationis pe-
 riculo conceditur primo quidem oligophorum & di-
 lutum, deinde permixtum. 120.1.E.
Vires sanguinis detrahendi mensuram determinant. 93.
 1.E.
Virum imbecillitas sola venæ sectionem prohibet. 92.
 2.D.
Vlcus, quod est humidius medicamento, quod magis sic-
 cet indiget, corporis vero natura quanto est humidior,
 tanto quod minus siccet medicamentum postulat; &
 idem est de parte. 44.1.C. Quomodo ad vulnere differat.
 10.2. Remanfurum incurabile, vel diffisili & longe
 curationis substantia partis vulnerata ostendit, &
 eius actio, ac vsus & situs. 33.2.C. Vt humidum eget
 siccantibus, vt sordidum detergentibus. 44.2.D.
Vlcus puritas rationem obtinet eius, sine quo non potest
 cauitas carne replevi. 62.2.A.
Vlcera maligna, & cum putrilagine, acriora medica-
 menta exposcunt, & quæ ignis vires habeat. 151.2.E.
Vaguentum fuscum Nicolai contenta intra vulnus attra-
 hit. 51.1.A. Præclare abstergens. 151.1.E.
Vaguenti nostri ad vulnera descriptio. 111.2.A.
Vaguenta agglutinantia varia. 126.1.A. Detergentia
 varia vsurpanda in cauis vulneribus post suppurat-
 ionem. 148.1.E & 137.2.C. Epulotica. 57.1.A. Pus mo-
 mentia varia, digestina appellata. 58.1.C. 127.2.A.
 Sarcotica. 45.2.D.
Vnio in seminalibus partibus & regeneratio fieri nequit,
 ob materie & agentis defectum ac siccitatem. 24.1.C.
 Seminalium partium fit in pueris vera, ob copiam &
 robur naturalis caloris, & molliem partium; &

quia ad huc materia seminalis in ipsis continetur. 27.
 1.B. Vera quomodo fiat. 22.2.D. Vera seminalium par-
 tium in adultis non est speranda. 26.1.C.
 Vnioni obstat calli carnisque interpositio. 24.1.C. Repu-
 gnat siccitas. 23.1.A.
 Vnionem partium similium quæ impediunt. 22.1.D.
 Vniri partes quæ possunt vera vnione, ipsarum natura
 docebit. 23.1.A. Vide partes.
 Vniuntur partes aliæ vera vnione, & per medium ho-
 mogenum; aliæ per medium heterogenum. 22.2.D.
 Vera vnione partes carnosæ. ibid.C.
 Valus quid sit. 96.2.A. An semper ledat operationes
 similium partium. 11. & 12. Carnosæ partis cito
 sanatur. 34.1.B. Cauum quando solouendum. 127.2.C.
 Cauum quomodo tractandum. ibid. Citiùs sanatur in
 robustis, & in ijs, qui nec sunt nimis tenues, nec nimis
 crassi, & in ijs, qui sunt integri habitus, in exerci-
 tatis, & sobrijs, ac temperantibus, & in aere calido,
 & in equali constitutione, quam in contrarijs. 34.2.C.
 Contulm tardius sanatur, quam incisum tantum. 34.
 1.B. Cui magis imminet postremus magnitudinis gra-
 dus, periculosus est. 29.2.B. Cum carnis deperditione
 indicat carnis regenerationem & vnionem. 37.1.B.
 Cum ossis fractura tardius sanatur, & præcipue si re-
 cedere os oporteat. 34.2.A. Cum peregrino corpore,
 quod à principio non fuit extraxit, tarde sanatur,
 præsertim si ossi fuerit infixum, nisi corpus illud ha-
 buerit affinitatem cum humano corpore. ibid.C. Cum fit
 continui solutio, vnionem indicabit. 39.1.A. Cuius par-
 tes fluxionibus obnoxias reddat. 20.1.A. Curatum
 communi modo, quo modo tractandum. 131.2.E. Est so-
 lutio continui conspicua. 10.1.D. Excitat turbamentum
 in corpore, quod quandoque à natura robusta facile se-
 datur, quandoque difficultate, quandoque sedari non
 potest, verum potius progrediente tempore augetur:
 Hinc varij affectus superueniunt vulneribus. 37.1.B.
 D. In parte existens, quæ facile superfluitas recipit,
 tardius sanatur, vt articulum & vulnere. 34.1.D.
 In pueris & adolescentibus citius sanatur ob virtutis
 robur, tardius in senibus ob caloris imbecillitatem. 34.
 2.C. Ledit operationes & similium & organicarum
 partium. 11.2.D. Magnum ratione facultatis dicitur,
 quando adiunctum est aliquid ex eis, quæ facultate
 tem profertur; vel impediri non potest, quoniam ali-
 quid tale superueniat, aut saltem cum difficultate &
 labore. 29.1.A. Male afficitur in clisla & humida
 acris constitutione. 34.2.D. Nullum simplex est af-
 fectus. 62.2.D. Periculosum est nisi quia magnum,
 27.1.E. Prohibet influxum caloris. 12.1.D. Quod in-
 terficet, & si videatur paruum, reuera tamen est
 magnum, sed eius magnitudo delictet. 27.2.E.
 Quod subfluxionem non probam habet, tardius sa-
 natur. ibidem. Quomodo differat ab vlcere. 10.1.
 D. Quomodo perueniat ad supremam magnitudinis
 gradum. 29.2.C. Quomodo vitiet temperamentum
 partium. 15.1.D. Reddit partes fluxionibus obnoxias.
 19.E. Repertitur aliqve intemperie postposita, non pri-
 uatua; nec ob id tollitur principium sanationis vul-
 nerum. 16.1.B. & D. Sanari eo tardius solet, quo se-
 cundum essentiam maius extiterit, & pro sanatione
 pluribus operibus indiguerit. 34.1.B. Sanatur tardius,
 cum quo complicatur alius affectus, quia natura faci-
 lius, & citius corrigit vnum affectum, quam plures
 34.2.A. Sanatur tardius, ex quo portio aliqua parti
 abscissa, aut lacerata fuerit, vel ita excisa, vt etiam
 ex parte pendat, quam si sola adfuerit iunctio cum sub-
 stantia deficiente. 34.1.B. Seminalium partium
 sanatur, & omnino quod est in parte, cuius substantia,

I N D E X

- tia, vel actio, vel usus, vel situs sanationi repugnat, ceteris paribus, *ibid.* *A.* Semper ledit operationes simularium partium. 12. 1. *B.* Simplex cum quibus affectibus sit connexus. 65. 2. *E. B.* Simplex quomodo procurandum. 121. 1. *B.* Vbi supremum magnitudinis gradum ratione facultatis acquisivit, artem, & naturam deludit. 29. 2. *B.* Vitiat temperamentum partium 12. 2.
- Vulneris canis procuratio varia.* 127. 1. *B.* Canitas quomodo reddi possit minor 127. 2. *D.* Causa est extra carnosam partem, non extra corpus necessario. 10. 2. *B.* Curatio per exitum aione, & per suppurationem. 127. 1. *D.* Definitio à Galeno desumpta reprobat. 9. 2. *A.* Definitio ex Auicenna, & alijs reprobat *ibid.* *B.* & *D.* Definitio vera. 10. 2. *D.* Distinctio in simplex & cauum, quomodo intelligenda. 65. 1. *B.* Effectus primarius est sensibilis operationum lasso. 11. 2. *D.* Labia adducta quomodo conferuntur. 121. 1. *C.* Labia melius conservantur adducta aliquo tenaci medicamento, quam deligatione agglutinativa. 122. 1. *A.* Labia, quavis non imponentur turunda aut penicilli coniungi immaturè non possunt. 88. 1. *A.* Magnitudo. *Vide Magnitudo.* Magnitudo euentum futurum indicat. 27. 1. *E.* Magnitudo ratione facultatis penes ea, quae superueniunt, attendi debet. 29. 1. *D.* Magnitudo triplex. 28. 1. *A.* Nomen accipitur pro continui solutione in parte carnosae, ex Galeno etiam. 10. 1. *A.* Purgatio, quae fit ope tegumenti, melior est ea, quae per quotidianam medicamentorum appositionem, atque manuum absterionem perficitur. 62. 2. *B.* Purgatio, quae laudanda. 75. *E. B.* Quod vere cauum est, non potest nisi per regenerationem carnis fieri repletio. 66. 1. *D.* Sanationem aliquando impedire oportet. 88. 2. *B.* Simplicis adducti labijs quid agendum. 125. 2. *C.* Simplicis canitas per applicationem laborum repletur. 66. 1. *D.* Suendi ratio. 123. 1. *D.* Testi status cognosci potest, & quomodo cognoscatur. 72. 1. *E.*
- in Vulnere canis secundo apparatu quid agendum.* 128. 2. *B.* *Vulneri cauo quae medicamenta conveniant.* 139. 1. *A.* *Vulnus bene se habere ex quibus innoteat, dum testum servatur.* 72. 2. *A.* Nimis intumescere periculosum, nihil intumescere periculosissimum. 3. 1. *E.*
- Vulnere cauo oblato imprimis est considerandum, an ad sit conveniens effluxus pro expurgatione excrementorum, & an canitas reddi possit minor futura, vel glutinis ope.* 128. 1. *C.*
- in Vulnere adhibendi medicamenti modus.* 122. 2. *B.*
- Vulnera carnis tutissima.* 31. 1. *A.* Circumglabra prava. 32. 2. *A.* Cordis, cerebri, & hepatis, licet secundum essentiam sint parva; sunt tamen magna ratione dignitatis, videlicet propter principalitatem membrorum: cordis etiam propter necessitatem partis ad vitam. 29. 1. *E.* Cordis, cerebri, hepatis, ventriculi, septi transversi, tenuium intestinorum, & vesicae, testalia, & cur. 30. 1. *D.* Cur sanentur, etiam si male curentur. 69. 2. *B.* Felicitas sanantur non modo, quam communi 74. 1. *B.* Omnia quae praestantem aliquam partem laedunt, & sunt cum periculo vite tarde sanantur. 34. 1. *C.* Omnia simplicia unica medicina possunt sanari, & caua carne repleti. 69. 1. *E.* Omnia sunt caua. 66. 1. *B.* Orbicularia tardius sanantur. 34. 1. *C.* Prava quae 31. *A.* Per se non interficiunt, sed superuenientis, aut connexi affectus ratione. 35. 1. *B.* Quae citius aut tardius carne repleantur. 69. 2. *E.* Quae pulmone accidunt, sunt magna ratione dignitatis, propter actionem partitis; continuus enim motus ipsius sanationi repugnat. 29. 2. *E.* Quae sibi citius associant ultimum gradum magnitudinis ratione facultatis, citius interficiunt; & quamam illa sint. 34. 2. *E.* Quanto tempore indigeant, ut carne repleantur. 69. 2. *D.* Quomodo mortem inferant. 29. 1. *E.* Sanari possunt, etiam si medicamentum non habeat vires & qualitates requisitas. 69. 1. *D.* Transiunt in ulcera. 9. 2. *E.* Vnorum ungulum sunt magna ratione dignitatis partis propter comitantia symptomata: sic & vulnera uernorum, & vernosarum partium, & articularum. 30. 1. *A.*
- Vulnere differentie aliae verae & propriae, aliae impropriae; unde desumantur.* 11. 1. *A.* Differentiae propriae aliae substantiales, aliae accidentales; & unde desumantur. *ibid.* *C.* & *E.* Differentiae substantiales non sunt verè essentiales. *ibid.* *E.* Differentiae impropriae unde desumantur. 11. 2. *C.* Sanitatis causa referenda est in robur naturalis caloris. 69. 1. *D.*
- Vulneribus simplicibus, quae sunt per longitudinem musculorum, aut leniter per obliquum, deligatio agglutinativa competit, & in solis artubus.* 121. 1. *E.*
- Vulnera curantur conatus omnes in duos scopos dirigiunt, in robur scilicet, & conservationem naturalis caloris, & remotionem impedimentorum.* 64. 2. *E.* Magna dissectiones appellat Hippocrates. 30. 1. *D.*
- ad Vulnere carne implenda requiritur medicamentum, exsicicans & detergens mediocriter sine morsu, estimata facultate in respectu ad excrementorum copiam & qualitatem, corporisque & partis affectus naturam.* 44. 2. *B.*
- in Vulneribus canis duplici ratione est siccandum, prima ob tenuem humiditatem, à qua vlcus redditur madidum; & hac perficitur ijs tantum, quae ebibendo & sugendo eiusmodi saniem vlcus ab illo madore liberant, qualia sunt linea filamenta, non medicamentis potestate siccis. Altera, ut cauo generetur similis praesistentisque perficitur medicamentis siccis potestate.* 45. 2. *E.*
- Vulnera partis signa.* 20. 2. *B.* Situs eligendus in vulnere cauo. 128. 2. *B. E.* 127. 2. *C.*
- Vulneratis quomodo captandus à Medico.* 117. 2. *B.*
- Vulnerati laei esse debent, & bene sperantes. ibid.* Non delirant circa febrem. 162. 2. *C.*
- Vulneratis alimenta fiunt noxia substantia, qualitate, & quantitate, & quomodo.* 118. 1. *C.*

F I N I S.

C A E S A R I S M A G A T I

SCANDIANENSIS

IN ALMO FERRARIENSI GYMNASIO

Publici Medicinæ Professoris,

DE RARA MEDICATIONE VVLNERVM,

Seu de Vulneribus rarò tractandis

LIBER SECVNDVS,

IN QVO NOVA TRADITVR METHODVS,

*Ad vulnera particularia totius corporis citò, tutè,
& iucundè persananda,*

CVI IVNCTA EST APPENDIX

de Vulneribus tormento bellico inflictis.

*Cum triplici Indice Capitum, Quaestionum, & Rerum omnium
memorabilium.*

Opus hoc exit ex Auctoris Schedis multo auctiùs, & emendatiùs.

VENETIIS, Apud Io: Iacobum Hertz, M. DC. LXXVI.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

CASES

MAGAZINE

SCANDINAVIAN

IN LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

DE RAR. MODERN LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

IN LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

THE NEW YORK

LITHOGRAPHIC PRINTING

INDEX CAPITVM SECUNDI LIBRI.

De Rara Medicatione Vulnerum, in quo de vulnerebus in specie pertractatur.

P Ræfatio.	pag. 1.	Cap. 36 De substantiæ ossis defectu.	67
Cap. 1. De Vulneris utriusque partis amplexum	2	Cap. 37 De ossis fractura in parte interna, & in alia parte à vulnerata.	68
Cap. 2 De nervorum, ac tendinum Vulneribus, atque de nervi punctura.	3	Cap. 38 De materia sub cranio contenta.	ibid.
Cap. 3 De curatione Vulnerum nervorum.	6	Cap. 39 De instrumentis quibus vimur ad ossis excisionem, & qua ratione os sit detrahendum.	ibid.
Cap. 4 De Vulnere cum nervi contusione, atque disrptione fibrarum, & de nervi contusione absque cutis disrptione.	13	Cap. 40 Solvantur nonnullæ dubitationes circa ossis excisionem.	73
Cap. 5 De Vulnerebus cum ossis fractura.	14	Cap. 41 Num fracturæ cranii curari possint absque abratione & terebatione.	75
Cap. 6 De curatione Vulneris cum ossis fractura.	17	Cap. 42 Quid agendum post perforationem, detectaque membrana.	79
Cap. 7 Quid agendum si ossa penitus reponi non possint, vel adfit ossis portio pungens carnes.	27	Cap. 43 Quæ ratio habenda sit detectæ membranæ, si labem aliquam contraxerit.	82
Cap. 8 De curatione Vulneris cum osse secundum totam eius crassitiem fracto, sed à sua sede non emoto.	27	Cap. 44 De recessu membranæ à proprio loco.	82
Cap. 9 De Vulnere venenatis.	28	Cap. 45 De membranæ vitis, quæ post perforationem superueniunt.	83
Cap. 10 De curatione Vulnerum venenatorum.	28	Cap. 46 De crassa tenuique meninge ac cerebro sauciato curando.	84
Cap. 11 De capitis Vulneribus, & primo de eorum differentis.	30	Cap. 47 De sanguinis fluxu ex membranis.	84
Cap. 12 De signis fracti cranii.	34	Cap. 48 Quomodo sit conferuandum os.	84
Cap. 13 De alijs fracti cranii indicis.	41	Cap. 49 De osse denigato, aut aliter visitato.	85
Cap. 14 De signis contusionis.	41	Cap. 50 De fractura ossis in tegra cute, & de cerebri concussionem.	85
Cap. 15 De signis rimæ extra vulneratam partem existentis.	42	Cap. 51 De deligandi ratione, & situ eligendo in Vulnerebus capitis.	86
Cap. 16 De signis contusionis futurarum non in loco Vulnerato.	43	Cap. 52 De Vulneris statu cognoscendo absque detectione.	87
Cap. 17 De signis rimæ in interna parte cranii loci vulnerati.	43	Cap. 53 De ratione victus institienda in capitis Vulneribus.	88
Cap. 18 De signis fracturæ cranii secundum totam substantiam.	44	Cap. 54 De Aere.	88
Cap. 19 De signis læsionis membranæ.	ibid.	Cap. 55 De reliquis rebus non naturalibus.	89
Cap. 20 De signis concussi, & commoti cerebri.	45	Cap. 56 De quibusdam annexis.	90
Cap. 21 De signis vasis fracti sub osse, & effusi sanguinis aut inter cranium, & duram meningem, aut inter utramque membranam, aut in cerebri substantia, seu plexu choroide. Nec non & de signis alicuius ex ligamentis, quibus dura meninx alligatur cranio, vel alicuius nervi sensus disrpti.	45	Cap. 57 De sanguinis missionem.	90
Cap. 22 A quibus causis proveniant symptomata, quæ fracturæ cranii comitari solent.	47	Cap. 58 De purgatione.	91
Cap. 23 De prælagis in Vulnerebus capitis.	48	Cap. 59 De reliquis reuulsionum generibus.	92
Cap. 24 Cur vulnerato capite sequatur oppositæ partis convulsio, aut resolutio.	56	Cap. 60 De alterantibus.	95
Cap. 25 De vniuersali curatione vulnerum capitis.	58	Cap. 61 De oculorum, & palpebrarum Vulnerebus.	95
Cap. 26 De curatione simplicis Vulneris absque ossis denudatione.	58	Cap. 62 De Vulnerebus genatum.	95
Cap. 27 De Vulnere musculi temporalis.	60	Cap. 63 De vulneribus narium.	97
Cap. 28 De curatione Vulnerum capitis cum de perditione substantiæ absque ossis læsione.	ibid.	Cap. 64 De linguae Vulnerebus.	98
Cap. 29 De curatione Vulnerum capitis cum ossis denudatione.	ibid.	Cap. 65 De Vulnerebus ceruicis, & iuguli.	98
Cap. 30 De curatione Vulnerum capitis cum ossis fractura in genere.	62	Cap. 66 De Vulnerebus spinalis medullæ.	98
Cap. 31 De Vulnere capitis cum rima in osse.	63	Cap. 67 De curatione Vulneris spinalis medullæ.	99
Cap. 32 De curatione Vulnerum capitis cum fede teli.	65	Cap. 68 De curatione Vulneris trachæ arteriæ, Oesophagi, & gula.	110
Cap. 33 De curatione Vulnerum capitis cum ossis contusione.	66	Cap. 69 De Vulnerebus thoracis.	101
Cap. 34 De simplici introcessione.	66	Cap. 70 Prognostica Vulnerum thoracis.	102
Cap. 35 De curatione Vulnerum capitis cum altera introcessione.	ibid.	Cap. 71 De curatione Vulnerum thoracis.	103
		Cap. 72 De Vulnerebus abdominis.	107
		Cap. 73 De curatione Vulnerum abdominis.	110
		Cap. 74 De Vulnerebus articularum.	115
		Cap. 75 De curatione Vulnerum articularum.	116
		Cap. 76 De inflammatione præstantiorum partium Vulnera consequente.	117
		Cap. 77 De prælagis.	118
		Cap. 78 De curatione harum inflammationum.	119

CAPITA APPENDICIS DE VVLNERIBVS bellico fulmine illatis.

P Ræfatio scribendi occasionem continet.	124.	Cap. 3 De generali curatione Vulnerum sclopo inflictorum.	131
Cap. 1 Num ambusta, & venenata sint Vulnera sclopo inflicta.	125	Cap. 4 Quid primo agendum, & quid deinceps in curatione horum Vulnerum.	131
Cap. 2 Quod hæc Vulnera non sint venenata.	128	Epilogus ad Lectorem.	

INDEX QVÆSTIONVM

QVÆ IN HOC SECVNDO LIBRO

De Rara Medicatione Vulnerum deciduntur.

In quo prior numerus paginam, secundus columnam demonstrat.

Qvæstio 1. Vtrum nerui facti sint ex humida substantia, quam congelauit frigus.	pagi. 5. col. 1
2. Vtrum in Vulneribus cum ossis fractura ita sit deligandum, vt vulnus detectum maneat.	19.1
3. Cur vulnerato capite sequatur oppositæ partis conuulsio, aut resolutio.	56.1
4. Vtrum vnica terebratio sufficiat in omnibus caluariæ fracturis.	77.2
5. Vtrum in lacione suturarum satis sit os perforare altera ex parte futuræ.	ibid.
6. Vtrum in ossis perforatione consumendum sit triduum.	74.2
7. Vtrum caluariæ fracturæ curari possint absque abrasione, & perforatione.	75.1
8. Vtrum materia sub osse collecta possit medicamentis extrinsecus adhibitis euocari.	77.2
9. Vtrum pulueres, cephalici dicti, sint necessarii pro conseruatione ossis.	85.1
10. Vtrum detecta membrana lenienti ratione, an exsiccante sit vtendum.	79
11. Vtrum purgatio conueniat in Vulneribus capitis	92
12. Vtrum luxati articuli cum vulnere reponi debeant.	116.1
13. Vtrum in Vulnere cubiti recta figura brachii sit seruanda.	116.2
14. Num ambusta sint Vulnera bellico fulmine inflicta.	124.2
15. Num vepinata sint Vulnera bellico fulmine inflicta	128.2

QVÆSTIONES TRACTATVS

IOANNIS BAPTISTÆ MAGATI

De rara Vulnerum curatione contra Sennertum.

Apparatus ad quæstiones de vulnere curatione.

Qvæst. 1. Vtrum melius sit vulnera quoti die soluere, & procurare, an pluribus interiectis diebus.

pag. 133

Consideratio 1. Male propositum fuisse à Sennertio Septalii, & Magati curandi rationem.

134

2. Diluuntur Sennertii obiecta.

146

3. Defenduntur fundamenta nouæ Methodi contra Sennertii obiecta, cuiusque responsiones ad rationes Magati reiciuntur.

148

4. Proponuntur responsiones Sennertii ad ea, quæ Magatus, & Septalius communi modo obiciunt, & impugnantur: defendunturque responsiones Magati ad rationes, quibus stabilitur antiquus modus.

150

5. Vtrum Galenus re vera prætermiserit indicationem, quam præstat naturalis caloris læsio, & an obseruatio huiusce indicationis nouum constituere possit curandi vulnera modum.

153

6. Raram solutionem adhibitam fuisse à Magato etiam viceribus, & quibus medicamentis ipse vteretur in viceribus. ostenditurque antiquos raro soluisse vlcera, & proinde non esse absurdum, si & vulnera raro soluantur.

157

7. Raram solutionem à Magato vsurpatam esse etiam in Sinibus post disruptos abscessus relictis. ostenditurque, & Galenum raro soluisse sinus: quam etiam efficax sit curatio sympathica declaratur exemplo sympathicæ curationis, quæ hodie maximo cum fructu adhibetur à quibusdam morbis articularibus, & propterea non esse damnandam sympathicam vulnere curationem Magati, & Septalii.

160

Qvæst. 2. Vtrum Turundarum, & penicillarum vsus in curatione vulnere sit nec essarius.

163

Consideratio vnica. Quem locum habeant Turundæ, & penicilli in curatione vulnere. ostenditurque exemplo curationis, quæ adhibebatur ab Apparito Vasconio viceribus non esse absurdum ablegare turundas in curatione vulnere. immo vltius reijci, diluunturque Sennertii obiecta.

166

170

CÆSARIS MAGATI

DE RARA MEDICATIONE

V V L N E R V M

LIBER SECVNDVS.

VEREOR, ne mihi succenseant, & vertant vitio nostri temporis Chirur- gi, & appellati Physici, ægrè ferentes, quæ ad totius procuracionem attinent, atque ad affectus occasione vulneris in partibus internis genitos, me fufus, quam Chirur- gum deceat, pertractasse, quasi illorum transcendere limites, horum verò munus mihi met assumpse- rim. Iam enim in more positum est, vt Chirur- gi vulnera, totum verò, & latentes affectus procu- rent Physici. Et qui secus faciunt, in alienam mes- sem falcem immittere iudicantur. Rebus tamen vulnerati mihi potius duxi consulendum, quam hu- iusce criminacionis habendam rationem. Neque ac- cusantes timebo, patronos habens Hippocratem, & Galenum, Cellum, Aetium, Paulum, Auicennam, Rhafem, & alios antiquos sapientes, quorum vestigia sum percutius.

Cæterum inter infortunia, quæ post primos illos dies experta est medicina, collocari neque in postre- mo loco meriti potest distinctio hæc Chirur- gi à Physico, quæ nec ratione aliqua nititur, nec auctori- tate, exemploque maiorum facta est, neque salutem ægrotantis primùm respicit. Qua ratione disun- ctione hanc excogitauerint posteriores, ex hoc vno licet intelligere, quod nec, quæ sint propriæ Chi- rur- gi partes, quive sint eius termini, satis rectè præ- scriberunt. Tres quidem esse Curatrici medicinæ partes, scilicet *diæternitatis*, quæ victu medetur, *passiva*, *drin- ctiva*, quæ medicamentis, & *receptivis*, quæ manuali opere, & ab antiquis, & a recentiori- bus receptum est: Et proinde Chirur- gi munus ef- fet, cum à tertia illa medicis parte sit dictus, ma- nuali opere ægrotantibus opitulari, & proinde seca- re, vrere luxata membra reducere, fracturas con- ponere, terebrare, & id genus sexcenta, reliqua verò ad Physicum pertinere, cuius est naturæ vires con- siderare, quod respiciens Cellus in septimo, & octa- vo libro suæ Medicinæ, in quibus partem Chirur- gicam explicare proficitur, solas mandabales operatio- nes complexus est: idem fecit Paulus libro sexto. At Chirur- gi nostri hæc quidem non prætermittunt,

Liber Secundus.

sed præterea, & medicamentorum, quibus externis affectibus medeantur, considerationem sibi vendi- cant; hinc vnguenta conficiunt, olea, cerata, cata- plasmata, pulueres, & alia permulta ad vulnera, vl- cera, tumores, & eiusmodi affectus, quæ ad secun- dam illam medicinæ partem, quæ medicamentis curat, spectare, nullos sanæ mentis inficiabitur. Por- rò ad reliquas partes medicinæ se habent, sicuti asi- ni ad lyram; quocirca illis prorsus incognita est na- tura corporis, cum tamen penes eam diiudicanda sit medicamentorum facultas. Disiunxerunt igitur, quæ nulla ratione possunt separari. Quo verò exemplo id fecerint, adhuc nunc latet. Nam si Hip- pocratem, Galenum, Cellum, & alios præcipuos Græcos, Latinosque Medicos, immò & clariore Arabes euoluamus, eos non magis hanc, quàm il- lam partem elaborasse comperiemus. Vt videatur posteriores solo fumoso quodam saltu diuoriorum hoc excogitasse, quasi manualis operatio de eorum dignitate non nihil detraheret, nec fat honestus fuerit Princeps medicinæ Hippocrates, qui tamen Regem Persarum contempsit; aut non magis sint laudandi, qui plura cognoscunt. Vtinam salutem ægrotantis propositum habuissent, vel saltem eorum inuentum nihil ægrotanti offerret.

At si rem diligenter inspicimus, & æqua, vt ahi- mus, trutina ponderemus, non leuia ob id ægrotanti ac- cessisse incommoda, nec parum in medicina, facienda confusionem ortam, vel inuiti fatebi- mur. Vnde iam quæso quale medicamentum sit expugnando affectui accommodatum, si reli- quas medicæ artis partes non attigerint, dimittentur? Nihil est autem, cur experientiam adducant, constat enim neque hanc posse omni naturæ con- ueniens pharmacum inuenire. Saltem distinguere, vt antiqui Empyrici, molles carnes à duris, agre- stes ab vrbauis, à vitis mulieres, à senibus pueros, & concursum symptomatum intelligerent. Verùm nullo habito discrimine æquè omnes tractant; ad omnem pedem eundem calceum habilem esse, & ap- tum existimant. Nec longè meliora expectari ab iis possunt, qui Physici dicuntur, vt qui in externis affectibus parum sunt versati, medicamentorumque effectus non obseruant, morborum processus, arque imutationes non animaduertunt, parum habent excrementorum notitiam, & eorum tandem, quæ a

A libris

libris sine quotidiana experientia elici nequeunt, A
tamen hæc alterius sit negotii: ideoque eiusmodi
omnia expendit Chirurgus, qui nec Grammaticen
didicit, & nullius omnino est coloris. Quapropter si
affectus quipiam superueniat, æquè hæret Physi-
cus, ac Chirurgus, mirum autem videri minimè
debet, posteaquam utramque medicinam necesse
est excoluerit, qui hac signa, illa verò signatum vult
diudicare. Habet quidem Chirurgus quæ antecede-
ant, quæ consequantur Physicus, at qui inferat nul-
lus est. Quoties vidi ego, hæsitare aliqui peritissi-
mos Physicos, non febribus, quæ vulnerato superuene-
rat, referenda esset in apparatus morbosum, an po-
tius in inflammationem subleuatam, vel in puris
generationem, aut animi, vel corporis motum: qui si
utramque medicinam professi essent, nullo negotio B
rem ipsam fuissent assequuti. Quantum autem mo-
mentum hoc habeat ad vulnerati salutem, nemo est,
qui ignoret.

Et quoniam vno inconuenienti dato, multa con-
tingunt, volunt non pauci, vt Chirurgus de tempore
exhibendi pharmaci eos adimoneat, quasi facilius sit,
& magis Chirurgi sit partes cognoscere, an dandum
sit pharmacum, quam ipsius medicamenti formam
definire. Vndenam Chirurgus hoc habebit? qui nec
cuius gratia exhibendum sit pharmacum, explora-
tum habet, nec qui sint affectus pharmacum deside-
rantes, notas ignorat boni, malie succi, & omnino
corporis statum, & ipsam curandi rationem, quidque
primo, quidque secundo, aut tertio, siue quid ante,
quod, quid cum quo, & quid post quod sit agendum,
& alia permulta, quæ ad præscribendum pharma-
cum sunt necessaria.

Accessit aliud incommodum, quoddam hæc rudis,
indigestaque moles, operari, inquam, isti ne quidem
viderint oleum, non pauci tamen, ita eos ambitio ob-
cæcat, ne inferiores habeantur, quàm alii, Physici ti-
tulum, & personam sibi vendicant, congestaque
habent hinc, & illinc varias medicamentorum for-
mulas ad expurgandū corpus, atq; ad varios internos
affectus, & illis, cum se esse offerat occasio, sine vilo de-
lectu videntur, quanta cum ægrotantis vilitate, ipsi
viderint. De hoc abusu satis longior enim fierem, si
mala omnia, quæ ex hac diuisione orta sunt, vellem
recensere.

Sed de mus, Chirurgum, quæ sua sunt, præstare, &
item Physicum, nemini tamen dubium est, quin
longè melius ægrotanti consulturus sit vnus tantum,
qui in vtraque Medicina sit versatus, quam duo,
quorum vnus Chirurgicæ tantum, alter verò Physi-
cæ parti studuerit: cum observatio quotidiana eum
 doceat, quod simplici Chirurgo, ac simplici Physico
nunquam ostendat. Vt ob id perfectus Chirurgus,
aut Physicus esse nequeat, nisi utramque habue-
rit. Si giur diffusio hæc neque rationi est con-
sistentis, neque antiquos sapientes auctores habet,
nec ægrotanti quicquam prodest, putantur libenter,
vt qui in hanc non minus, quam in illam incum-
bunt, quæ vulneratis magis vitia nouerunt, possint
copiosius differere. Sed ad rem nostram redeamus.

C A P V T I.

De Vulneribus partium carnosarum.

Hætenus vulnenum procuracionem in vnuer-
sali sumus prosequuti, & quamvis, quod
vniuersaliter dictum est, forsitan aliquibus sufficeret,
quoniam iis, qui perspicaci sunt ingenio, satis est in-
uicere, attamen quia non omnibus datum est ire
Corinthum, propterea prædictam doctrinam ad par-
tium vulnera applicare decreuimus, immo tanti mo-
menti est indicatio, quæ à parte affecta desumitur,

vt de hac peculiariter meminisse necessarium
videatur, si integra doctrina sit tradenda; nam si quis
indicationem dicebat Gal. 3. Meth. 19. quæ à parti-
bus ipsis præstatur, detraxerit, nihil prohibet, quo mi-
nus medicinam non sex mensibus, sed sex diebus
perdiscas. Principium autem sumemus ab ipsis simi-
laribus partibus, vt quæ priores sunt, & fundamenta
organicarum. Quæ quidem vulnera carnosæ parti
infliguntur, nullam habent peculiarem prouiden-
tiam, sed penitus tractanda, vt in vniuersalibus di-
ctum est.

Itaque oblato huiusmodi vulnere, nisi tantum
sanguinis effluerit, quantum expedire videtur, vt ex
hoc vulnus reddatur siccus, & subtrahatur fluxionis
materia, & occasio, permittendum, vt exeat, dein
supprimere conueniet, facili autem hoc asseque-
mur, supponimus enim nullum vas insignè conuul-
neratum fuisse; dein si vulnus fuerit simplex, eo cu-
riose emundato, ne quid intra labia contineatur, ad-
ducenda labia ad mutuum contactum aliquo ex iis
modis, quos in vniuersalibus proposuimus, applican-
dumque aliquod ex medicamentis agglutinantibus,
de quibus sibi mentionem fecimus, tegumen-
tumque parandum ex linteis, vel molli lana, aut
cotone, quod calorem naturalem fouere possit, &
ab externis iniuriis defendere, congruoque situ col-
locata parte, non est detegendum vulnus vique
ad perfectam sanationem. Pauca autem sunt vulne-
ra simplicia, quæ intra quartam, nisi erratum fuerit,
non coeant. Neque hæc vulnera tenuem illum vi-
dium expositum, sedوتا foribilia, & caro pulli, aut
vituli, & hædi, & auium paruarum concedi possunt,
à vino tamen abstinendum, vitæque quod fluxionem
valde commoueat. In quiete pariter continendum est
vulneratus, & alui excrementa si non spontè excer-
nantur, arte procuranda esse ipsorum excretio. Quod
ad reliqua præsidia, quibus fluxio prohiberi conue-
nit, tractandus est vulneratus, vt in vniuersalibus
dictum est. Peculiariter tamen monebo, quod ad
sanguinis missionem attinet, modicam sangui-
nis missionem satis esse, nisi plethoricum fue-
rit corpus, nam & occasiones fluxionis in hiis
vulneribus sunt imbecillæ. Pariter nisi corpus fue-
rit valde cacochymum, non erit necessarium exhibere
purgans pharmacum, verum fiat erit clystere
vni, qui acris immitendus erit, si cacochymum fue-
rit corpus. Denique diligenter considerandum est,
quantum sit fluxionis periculum, nam pro maiori,
vel minori periculo, maiora vel minora præsidia sunt
vsurpanda.

Si autem cauum fuerit vulnus, & labia fuerint
valde distantia, ut in primo libro dictum est, secun-
dum aliquam partem sunt adducenda; in primis ta-
men videndum est, vnum generanda materia ido-
neum fluxum sit habitura, atque si sic admoto ip-
sis labiis aliquo medicamento, quod calorem natu-
ralem fouere, ac robore valeat, ita ut eius portio
ad fundum vulneris percolare possit, super imposi-
toque linteo, quod idem medicamentum habeat, pa-
randum ex linteis, vel aliqua alia re tegumentum
idoneum, deligationeque conuenienti adhibita, pars
congruo situ collocanda, itaque sinendum vulnus,
donec carne fuerit repletum, ut in primo libro dixi-
mus, quod in grauioribus vulneribus intra decimam
septimam. Hic quoniam fluxionis periculum est
maius, licebit uberius sanguinem mittere, & purgans
exhibere, ut subtrahatur materia fluxionis, & ex-
crementorum. Conuenient etiam repellentia ad
partem affectam. Victus quoque tenuior conuenit,
hoc est minus plenus, quàm in simplicibus vulneribus.

Si generanda materia non pateat exitus, nec ex-
quatis membri figuratione, ex eiusdem, vel contra-
rii loci diuisione, vel ex totius cauitatis dissectione

*Curatio
simplicis
vulneris.*

*Curatio
vuln. partis
caui.*

*Quia ratio
ne pariet ut
effluat.*

parare effluxum oportebit. Quando autem hoc, aut illud agendum sit, conditio, & natura partis affecta, nec non & cautitas quantitas demonstrabit: nam si parua sit cautitas, tota scari poterit, nisi loca sectionem periculosa faciant. Hoc enim in casu sat eritorificum amplius reddere tum sectione, tum immissione turunde, quemadmodum alias dictum est, nisi cautitas modus, & conditio partis potius suadeat ex contraria parte sectione facta exitum moliri; at si cautitas longius excurrat, & ad penitiores partes penetrat, tota citra periculum scari non potest, sed ex contraria parte potius parandus effluxus. Vnde Galen. 5. Meth. 10. Eius igitur, cui effluxus patet, eadem, quae aliorum, curatio est, cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quemdam oportet. Eius duplex ratio est, alias tota cautitate dissecta, alias in fundo tantum aperta. Quando verò haurit alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum verò vulneris, seu viceris magnitudo. Si etenim & loca ipsa periculosa sectionem faciant, & vulnus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, praeferenda praestat, quando vulnus carne repletum esse coniectamus, vel parum abesse, quin sit repletum, soluendum vulnus, & aliquid ex cicatrizantibus apponendum, & quatta quaque die soluendum vulnus, & immutandum medicamentum, quoad cicatrix fuerit inducta. Si fortasse vulnus detegentes, comperimus carnem supercreuisse, aliquo cathartico abluendum, puta alumine combusto, aut precipitato, dein cicatrix induenda. De vulneribus venarum, & arteriarum non est, quod peculiarem institutum sermonem, enim idem, quod in ipsis negotium facessit, est sanguinis profluvium, de quo in primo libro satis diffusum.

CAPUT II.

De Neruorum, ac Tendinum vulneribus, atque de nervi punctura.

Quamvis in re medica tanti sit momenti dignitas, & natura partis, ut dempta indicatione, quae ab ea desumitur, Ars medica, teste ipso Galeno, non sex mensibus, sed sex diebus addisci possit in re tamen vulnere habere quid peculiaris deprehenditur, ut vel admirari liceat, quod manifestè ostendunt vulnera nervi inflicta: non solum enim ob partis dignitatem aegrotis pericula, & Medico negotia facessunt, verum etiam ob figuram ipsam, quae ut plurimum neque periculum augere solet, neque curationem immutare, plurimum habere momentum competentem est ad salutem, & mortem. Et quod maius est, in omni ferè omnes in aliis partibus, quod secundum propriam essentiam sunt maiores ceteris partibus, ob difficultatem curationem recipiunt; namque si pulmo, aut hepar, vel uter venter vulneretur, quo maius secundum essentiam est vulnus, eo lethalis censetur. At non sic ferè habet res in vulneribus neruorum, ualde enim differt, an totus nervus sit dissectus, an pars eius tantum, an punctus, & an punctura sit caeca, uel patens, quo enim maior secundum essentiam est nervi lesio, eo minus vulnerati salus periclitatur, immo toto nervo dissecutores est in tuto, at si ex parte tantum dissectus sit nervus, non leue periculum imminet, maius tamen, si punctus sit rantiū, & adhuc maius, si punctura sit caeca, quamvis sanitas, quae postea consequitur, non secundum proportionem se habeat, inculpat enim sanitas ex punctura solet subsistere, ex lami sectione aliquantulum imbecillius remanet particula, ex totali uerò precisione omnino imbecillis. Quare differentiae omnes vulnerum illis contingentium maxime sunt animaduvertendae.

Liber Secundus.

Desumuntur autem a telo, & lationis modo; namque telum aut est secans, aut pungens, aut contundens, unde tres primae vulnerum differentiae videlicet incisio a telo secante facta, quam Aui-quarta quatti, tracta quarto, capitulo primo, appellat scissutam; punctio, quam ibidem appellat Aui-puncturam, facta a telo pungente; & attritio, ac laceratio ipsius nervi facta a telo contundente. Incisio autem est secundum nervi longitudinem, aut secundum latitudinem, atque vel nervus penitus dissectus est, aut ex parte tantum. Punctio verò, seu punctura aut est caeca, aut patens, atque vel cum nervi detectione, vel abque nervi denudatione. Detectum autem neruum dicimus, quando ad eius substantiam quid immisissum per vulnus possit peruenire, siue extima sit eius superficies, siue superficies laborum vulneris. Verum quidem est, caecam nervi puncturam propriè vulnus dici non posse, nam vulnus est euidentis solutio continui, de ipsa tamen, ac si vulnus esset, quoniam non minus urget, quam propriè dictum vulnus, pertractare oportet. His addere possumus differentias, quae sumuntur ab his, quae illis complicantur, cum videlicet alia sint cum inflammatione, dolore, &c. licet non sint verae differentiae. Easdem differentias recipiunt tendinum vulnera.

Studere autem oportet, ut quando vulneratus est nervus, omnino id cognoscamus, ne forte talia uulnera, sicuti si forent in carnosa parte, tractemus, & aegros ad interitum ducamus. Vulneratos autem esse nervos partim ex loco vulneris, in quo sunt nervi, dignoscitur, partim ex superuenientibus symptomatibus. Loca, in quibus continentur nervi, ex anatomica inspectione deprehenduntur, unde in hisce potissimum uulneribus elucet, quid inter Empyricos, & Dogmaticos interfit, sapè enim decipiuntur Empyrici in dignoscendo, & ex consequenti in curando, quia ut dicebat Senex, tantum Medicus sufficit ad curandum, quantum sufficit ad cognoscendum. Tendines esse vulneratos, licet ut plurimum, quid sint, ignorent, sepius possunt cognoscere, ubi etenim vulnus propè articulum contingit, arguere possunt vulneratum esse tendinem, quamvis & alibi sint tendines, at de nervis non potest certa regula assignari, quia in pluribus sit vera, quamvis, si vulnus in capitibus sit musculorum, post ossum scilicet dearticulationes, necessarium sit neruum esse vulneratum. Obseruare autem plerique solent, num videant aliquid corpusculum album, & rotundum in vulnere, quod conspicientes, dicunt esse neruum, dein se iactant curasse neruorum vulnera abque motus, vel sensus membri iactura, ignorantes, & ligamenta assimilari nervis in colore.

Symptomata autem consequentia, ex quibus vulneratum neruum cognoscimus, pendunt tum ab officio ipsorum neruorum, siquidem deserunt facultatem sensitivam, & motuam, unde & sunt exquisitissimi sensus; tum a colligantia ipsorum, siquidem a cerebro ortum habent, & lege consortii cerebrum non raro afficitur. Dolores igitur insignes vulnerato nervo statim contingunt, nisi totus nervus sit praecisus, etiam si corpus neque plethoricum sit, neque cacochymum, neque manifesta inflammatio sit, necque suborta. Neque in parte tantum vulnerata perferuntur dolores, sed & ad proximam, & remotiores etiam partes dolor exceditur, namque si in manu sit vulnus, usque ad humerum quandoque; extenditur dolor, si in pede, usque ad inguinam; in fluxiones, febres, inflammationes, abscessus, putredines, neque in parte vulnerata solummodo, sed & in proximis, & quoadque etiam in remotioribus. eo quod natura inordinate, ac tumul-

Qua signa promota comitatur neruorum vulnera.

ruosè pellit,perpetam ob irritationem operans.Deinde consentiente cerebro accedunt vigilie, deliria, & conuulsiones. Vnde Galen.4.Meth.6. Vbi tendines, nerui, & carne vacua, atque ossia loca sunt, (loca carne vacua, & ossia potissimum neruos habent, vnde Galen, quasi describit, vbi sint tendines, & nerui) hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirii periculum instat. Et 2.Meth. 2. Aduerti namque vbi punctus neruus esset, ei ex sententiis, quod obtinetur, acumine, necesse esse tum dolorem incidere, quam reliquis partibus maiorem, tum ex necessitate phlegmonem consequi, nisi quis & medelam dolori inueniret, & phlegmonis generationem prohiberet. Et Auic, quarta quarti, tract. 1. cap.1. Galen, sequens: Neruis propter vehementiam sensus eorum, & continuatum suum cum cerebro accidunt ex vulneribus dolores vehementes valde, & lésiones valde magnæ, sicut ipsas, & permixtio rationis, Et multoties perducunt ad ipsam obque antecessione lésionis prauæ, & non fit in eis exulatio, quia illic ita apostema magnum abique dolore magno. Et faciliores eorum dispositiones sunt febres, & apostema multa apparent in aliis locis, quam in vulneribus, & sitis, & vigilie, & desiccatio linguæ, & propriè quando accedit illic apostema: similiter est diffusio vulnerum, chordarum, & laetorum, & propriè in vulnere capitis eorum, hæc autem magis accidunt puncto ueruo, & cæca punctura, quam eo secto, & aperto vulnere, eò quod materia conclusa manens sit æruginosa, & virulenta, & prauos fundens halitus non solum neruum, & partem extendit, & sanos dolores conciat, verum etiam ad cerebrum iisdem transmissis, deliria, & conuulsiones accersit. Quæ & contingunt, dum acris quidam, inflammensque calor per vulneratum neruum cerebro, seu principium neruorum communicatur, tunc enim insurgit facultas, vt quod molestum est, expellat, itaque conuulsui excitatur motus: quamuis, & nonnumquam vera conuulsio fiat, dum cerebrum, & principium neruorum inflammantur, vt diximus lib. 1. in tract. de conuulsione. Vnde Galen. 3. loc. aff. 7. Neruos partibus inflammatis, propterea quàm reliquis delirium superuenire solet, idque ascendente ad caput interdum per continuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, & fumoso, aut fuliginoso. Et tertio Art. med. capitulo 92. Nerui, & tendinis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tum præsertim, cum nihil extrorsum expirat, obæcato cutis vulnere. Et 6. Meth. secundo: Vbi punctus est neruus, necesse est dolorem incidere, quam reliquis partibus, maiorem, tum ex necessitate phlegmonem superuenire necesse est, nisi quis & medelam dolori inueniat, & phlegmonis generationem prohibeat. Vbi & torpor, & ablatio sensus, & omnino paralysis in aliqua parte contingit, signum est, vulneratum esse neruum, ex vulnere enim impeditur transitus qualitatibus animalis ad partem illam, vnde oportet, vt hæc contingant, statim inflicto vulnere, & vulneris ratione. Animaduertendum tamen, lésionem in sensu, & motu non semper sequi ad neruorum vulnera, sed tunc tantum, quando medullaris nerui substantia est vulnerata, per quam deferuntur qualitates animalis. At nerui tunicis solummodo vulneratis non sequitur per se lésio in sensu, & motu, eò quod per eas non deferatur qualitas illa animalis, sed ex accidenti tantum, hoc est ratione, doloris, & inflammationis. In tendinum vulneribus non contingunt adeo sæui dolores, neque adeo sequitur conuulsio, sed tamen & sequitur, eò quod constat ex neruæ substantia, & ligamentali, vnde datione neruæ substantiæ sunt maxime sensibiles, & cerebro communicant, sed quoniam per-

A miscetur substantia neruæ cum ligamentali insensibili, tantum differunt à nerui sensu, quantum ab integritate substantiæ. Potissimum autem morus læditur per tendinum vulnera, eò quod sint præcipua pars in musculo, cui debetur actio motiua. Sed, vt supra dictum est, nulla certior cognitio haberi potest, quam ex loco vulneris operis. Anatomies: reliqua signa omnia possunt nobis imponere, nisi sensum excipere velis, dum scilicet visu cognoscimus vulneratum neruum, sed vt plurimum sensum later vulneratus neruus, & vbi etiam oculis certissimum totum vulnus, opus est scire ex ipsa Anatomie, quid intersit inter neruum, & tendinem, atque ligamentum, posteaquam in colore albo assimilantur.

B Sunt autem neruorum vulnera maximi momenti, eò quod partes sint exquisitissimi sensu præditæ, & primo sensorio copulatæ, vnde superueniens inflammatio ipsi facillimè communicatur, hinc vigilie, deliria, conuulsiones, & interitus. Attamen, si neruus ex toto fuerit præcisus, si, vt decet, huiusmodi vulnus tractetur, nullum imminet periculum conuulsionis, aut vitæ; conuulsio enim excitatur à fibris non scissis, eò quod inflammata, vel purulenta materia repleta contrahatur breuiores factæ, atque ita conuulsio accidit, vel ab acris materia, aut prauis vaporibus ab ea eleuatis vellicantur fibræ non scissæ, vnde expultrix irritata, vt rem molestantem expellat, motus conuulsiones excitat, vt dictum est in superiori libro, capitulo de conuulsione, & verque affectus, cerebro ob colligatam affectu, fit postea vniuersalis: at fibræ penitus resectis non potest fieri contractio, nec possunt se concuti neruorum partes præcisæ, quia non continuantur. Verum etiam conuulsionis periculum non subit, aliud tamen malum, & illud irreparabile totales neruorum præcisiones consequuntur, videlicet debilitas particula in sensu, & motu; etenim propter nerui diuisionem prohibetur transitus qualitates animalis ad partes, ad quas per cum neruum ferebatur, cum neruorum partes dissectæ vera vnione coire non possunt, sed per medium tantum heretogeneum, quemadmodum accidit omnibus spermaticis partibus. Vnde Galen. sexto Meth. tertio: Si totus neruus præcisus est, nullus motus instat, debilis tamen particula manebit. Valde periculosum est, quando ex parte tantum dissectus est neruus, à fibris enim dissectis, iis, quæ dissectæ non sunt, noxa communicatur, hinc dolores, fluxiones, & alia mala. Siquidem fibræ non dissectæ inflammantur ob inflammationem dissectarum, aut virulenta materia imbibuntur, vel etiam putrescunt, ex quo mentis motiones, conuulsui notius, & vera etiam conuulsio, vt superius dictum est, quæ non adeo contingunt in vulnere secundum nerui longitudinem factio, quoniam non adnascitur fibræ dissectæ, quæ proximas non dissectas possint obledere. Et idèd Galenus 6. Meth. 3. Neruo per transuersum vulnerato maior conuulsionis metus impendit, phlegmonè à dissectis fibris ad non dissectas communicata,

D E cæterum conuulsione ab ipsis non scissis excitata. Et Auicenn. quarta quarti, tractat. primo, capitulo primo. Et vulnera quidem cadentia secundum longitudinem in neruis saluata sunt eadentibus in latitudinem, villus enim sanus læditur ex vicinitate incisi, & nocetur per ipsum, & nocet cerebro, & facit accidere spasum, & ægritudines magnas. At punctura periculosissima est, maxime autem cæca, ratione superius allata. Vnde Galenus libro Artis Medicæ capitulo nonagesimo secundo: Nerui, & tendinis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tum præsertim, cum nihil

Refugium
vulnerati
nerui.

Cur ita facile sequatur conuulsio ad cæcam puncturam.

extrorſum tranſpiret, obcæcato cutis vulnere.

*Cur nerui
tam prom-
ptè putre-
ſcant.
Ratio Auic.
& Gal.*

Verùm eſt maxima dubitatio, quomodo ita prom-
ptè putrefcant nerui, vt in praxi obſeruamus, cum
tamen frigidi ſint, & ſicci, ob idque maximè debe-
rent putredini reſiſtere, ſiquidem frigidity, & ſeci-
tatis putredini, cuius cauſa caliditas eſt, & humidita-
tas, aduerſantur. Auicenna loco citato reddit rationem,
cur adeo putrefactioni ſint opportuni, quæ quidem
eſt, quoniam facti ſunt ex humiditate, quæ frige-
re concreuit, accedente igitur inflammatione, calor
inflammationis eam diſſoluit, atque ita humida
reddit, ſimulque ſit calida, & putredini ob calidita-
tem, & humiditatem opportuna, hæc ſunt eius
verba: Et putrefactio quidem feſtinat ad eos, quo-
niam ipſi ſunt creati ex humiditate, quam congela-
uit, & coagulauit frigus. Et ad huiusmodi quidem
propter putrefactione ex humiditate, & ex caliditate
humida, & decoquuntur in eo. Quam tamen ratio-
nem videtur Auicenna deſumpſiſſe ex ipſo Galieno. ſexto,
Meth. ſecundo, vbi Galenus hæc habet: Aqua calida
quamquam reliquis phlegmonas valdè mitigat, vul-
neratis tamen neruis eſt inimiciſſima, cum præſer-
tim eorum ſubſtantia ex refrigerata, concretæ
que humida materia ſit condita: omnis enim cuius-
modi conſtitutio per ea, quæ ſimul caleſcunt, &
humectant, reſoluitur, ac putrefcit.

Verùm hæc ſolutio non paruam habet difficul-
tatem, primò quidem, quia falſum videtur, quòd
nerui ſint facti ex humida ſubſtantia, quam con-
gelauit frigus, propterea quòd calor innatus omnes
corporis partes eſt formauit, eſt frigido concre-
ſcit eorum ſubſtantia, calido deberet liqueſcere,
quod tamen non accidit, immò vix ex longa deco-
ctione ſiunt molliores. Sed quomodo nerui frigido
poſſunt concreſcere, cum neque oſſa omnium
noſtri corporis partium frigidiſſima frigidityte con-
creſcant, ſed caloris actione ad eam duritiem de-
ueniant? Nonne omnes nerui corporis partes, &
ipſa oſſa à generationis principiis ſunt valdè mollia,
& humidifiſſima, qua ratione dicebat Galenus, oſſa
caſeo nuper coagulato aſſimilari, & calor progreſſu
temporis perſuſum humiditatem abſumit? Hoc
maniſeſtè tradidit Galenus primo de ſantu. ca-
pitulo primo, cum enim ſanguinem, & ſemen
genitale generationis noſtræ primordia eſſe ſtatu-
iſſet, ſanguinem vt materiam, ſemen verò vt opi-
ficem, ſubiungebat: Diſſident hæc inter ſe ipſa
temperamenti meſura. Siquidem in ſemine plus
eſt igneæ ſubſtantię, atque aerę, in ſanguine
aqueę, terreęque, quamquam præpollat in hoc
quoque, & calidum frigido, & humidum ſiccò.
Eoque ſit, vt non ficus, ſicut oſſa, piluſve, ſed
humidum merito dicatur. At ſemen ſanguine ſiccius
quidem eſt, cæterum ipſum quoque humidum, flu-
xileque eſt. Atque ita nobis vtinque ex humida
ſubſtantia genituræ origo proficiſcitur; hæc ta-
men humidam ſeruari non erat, ſi modò ex ea ner-
ui, arterię, venę, oſſa, cartilagineſ, membranulę,
& alia id genus fieri deberent. Ergo ſtatim in
generationis initio coniectum copioſius oportuit
elementum id, quòd ſiccandi vim haberet. Eſt verò
id natura quidem maximè ignis, ſed tamen, &
terra, eſt enim, & ipſa quoque res ſicca: verùm
huius plus immiſcere principiis non erat, ſi modò
hæc humida erant futura. Ignis certe quo minus
plus ſit admixtum, nec obſtat quicquam, & ſanè
admixtum eſt tanto planè plus in vtroque principio,
quantum nec iam torreat, vtatve, & tamen abun-
dè ſecet. Quippe etiã tantus calor adhibitus agi-
litate præſtare ad motiones ſtat erat. Ab hoc igitur
primò cogitur, paulumque concreſcit, quòd
in vtero conceptum eſt, mox ficus redditum, ve-
luti lineamenta quædam, & rudimenta cuiuſque
membrĩ obtinet. Vtcrius verò etiã ſiccificens,

Liber Secundus.

A non lineamenta, rudimentave modò, ſed etiã
exactam vniuſuique ſpeciem oſtendit. Ex his lu-
ce clarius apparet, neruos duos euadere, non quia
frigore concreuerint, ſed quia calore humiditatem
perſuſum abſumente, facti ſunt ſicciores, vt me-
rito dicendi ſint frigidi, & ſicci. Deinde, ſi hæc de
cauſa facili putrefcunt, cur etiã penitus diſſecti
non putrefcant? deberent eadem de cauſa, & ipſa
oſſa facili putrefcere, nec non & ligamenta, at-
que cartilagineſ. Et cur ipſa caro, quæ connata habet
putredinis ſemina (calida enim eſt, & humida) non
adeo promptè putrefcit?

Hic adducor, vt credam, non idcirco neruos
adeo facili putrefcere, quia ſunt ex ſubſtantia hu-
mida, quam congelauit frigus, ſed quia paucò admo-
dum naturali calore ſunt præditi, ac præterea ſub-
ſtantia conſtant, quæ promptè extranea humidita-
te imbibitur, vnde accedente feruore ex putredine,
vel inflammatione obruitur, & abſumitur natiuus
nerui calor, quo extincto, quid habet reliquum
neruus, niſi vt ad putredinem conuertatur? Ex quo
non eſt difficile rationem reddere, cur aqua, &
oleum vulneratis neruis ſint inimica, vt quæ putre-
ſciant. Oſſa, cartilagineſ, & ligamenta licet paruo
natiuo calore ſint prædita, non eam tamen ha-
bent ſubſtantiam, quæ ſuperflua humiditate facili
imbibatur, idcirco diuturniori actione putrefacien-
tis cauſæ indigent, vt putrefcant. Caro verò ipſa
calida quidem eſt, & humida, verùm copioſo
naturali calore eſt prædita. Neruo conſento, vel
attrito idem imminet periculum, ac ſi per tranſuer-
ſum ex parte tantum eſſet diſſectus, vnde Galenus
tertio, de comp. med. per gen. ſecundo: Curatio
communis, & periculum par amborum, nempe
contuſorum, & vulneratorum, vel neruis, vel
tendinibus, immò ſi magna ſit attritio, magis ti-
mendum eſt, quam ſi ex parte diſſectus eſſet; vio-
lentior enim eſt noxa, & periculum fluxionis eſt
maius. Addamus, quòd omne vehementer contu-
ſum ex Hippocrate necesse eſt ſuppurare, in qua
quidem nerui ſuppuratione contingunt inflammations,
& ex conſequenti conuulſiones, putredines, &
alia mala. Debilis præterea manet particula ex
nerui attritione, præſertim ſi totus neruus ſit attri-
tus, non ſolum propter continuũ ſolutionem, ſed
etiã, quia poſt ſanationem remanet in ipſo neruo
affectio quædam ſcyrrhoſa iradiationem impedi-
ens. Neque ſolum vulnerate parti per neruorum
vulnera mala adueniunt, verùm & partibus proxi-
mis, & remotioribus etiã, natura perperam ob ir-
ritamentum operante; vulnerato enim crure in fe-
more abſceſſus fieri ſolet, vulnerata manu, aut digi-
to, in brachio, aut humero; neque in latere tantum
affecto, verum & in oppoſito, ut omittam dyſen-
terias, laterum dolores, & febres, quæ non raro hiſce
vulneribus ſuperueniunt, unde Auicenna loc. cit. Et faci-
liores eorum diſpoſitiones ſunt febres, & apoſtema-
ta multa apparent in aliis locis, quam in vulneribus,
& ſitis, & uigilia, & deſiccatio linguę, & propriè
quando accidit illis apoſtema.

E Sed quòd maius eſt, aliquando mala latentè in-
uadunt, & conuulſio quandoque iam iam aderit, &
nec ſignum aliquod inflammationis, aut putredinis
apparet, eſt enim nerui exquisitiſſimo ſenſu ſit
præditi, ut quæ ſunt inſtrumenta qualitatem ſenſi-
tium aliis partibus deferentia, conſtant ex ſub-
ſtantia medullari hanc qualitatem deferente, & dua-
bus tunicis medullarem illam ſubſtantiam uſten-
tentibus, ab ipſis cerebri membranarum ducentibus,
nihilominus materia, quæ in ſubſtantia nerui
imibitur, aut inflammationem facit, aliquando
uel ob copiam, uel ob malam ipſius qualitatem de-
ſtruit ipſum nerui ſenſum, unde neruus inflammatur,
materia repletur, putrefcit nullo doloris ſenſu,
ceſſat abſque dolore.

*Ratio vera
cur nerui
promptè pu-
treſcant.*

Improbatur.

*Oſſa præca-
loris actio-
ne deſuſe-
cunt.*

*Cur vulno
rati nerui
interdum
putrefcant,
& conuul-
ſionem ac-
ceſſat abſque
doloris.*

ideo Auisen. loco citato : Et multoties perducunt ad ipsamque abque antecessione lesionis prava, & non fit in eis exulatio, quia illic sit apostema magnum abique dolore magno. Quot obseruamus ex leui punctura bene se circa primos dies habere, & propria munia obire, dein repente, oborta conuulsione, miserè interire ? Adest historia à Galeno enarrata pueri stylo iuxta anteriorem brachii regionem supra medias ipsius partes in schola puncti, ab optimo fuit Empyrici pharmaco emplastico curati ; cum enim Empyricus ille videret puerum ab inflammatione, doloreque immunem, putabat in totum ex eo fuisse curatum, verum repente, inquit Galenus, septimo die conuulsus perit. Nihil igitur vel minimum negligendum, quando vulnerati sunt nerui. Modica tensio potest magna mala portendere. Maxime autem obseruandum est, num hisce vulneribus tumor superueniat, nec ne, si enim tumor non appareat, malum est, vt dicebat Hippocrates quinta, Aph. sexagesimo sexto, nam signum est, materiam ad vulnus insistentem in penitioribus partibus detineri, vel ad principes partes transmutari : quandoque tamen, exquisitè euacuato corpore, nullus tumor superuenit, neque ob id vitium sequitur incommodum. Pluries curauit ego talia vulnera, nec vquam apparuit vestigium tumoris, eo quod omnem fluxionis occasionem adimebam, & feliciter sanati sunt, & breui. Non igitur sat est obseruare, an tumor superueniat, verum insuper considerate oportet, num in proposito subiecto adsint fluxionis occasiones, quibus existentibus, si tumor non appareat, malum est ingens, & ideo Galenus quinta, Aph. sexagesimo sexto, dicebat: Et hoc in illis præsentin fieri vulneribus existimandum est, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum aliquid omnino insulit, à medicis autem reprimitur tum valde infrigidantibus, aut adstringentibus medicamentis, sicuti, si dolor absit, neque fluxio mouetur. Pari ratione, si tumor appareat, dein repente euanescat sine manifesta causa, nam ex congruis euacuationibus id posse contingere, & deliria, & conuulsiones, & lateris dolores, & dyenteria, & alia mala possunt expectari, iuxta illud Hippocratis quinta, Aph. sexagesimo sexto : Quibus tumores in viceribus apparent, non maxime conuelluntur, neque insaniunt. Verum his euanescentibus repente, quibusdam à tergo conuulsiones, & distensiones sunt, quibusdam ante insaniunt, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sint rubicundi, signum est enim naturam deficere ab expulsiōe recta materia, & proinde materiam transmutari ad nobiliores partes, vnde pro eius varia transmutatione varia mala sequantur. Quare & hic supponitur, adesse in corpore fluxionis occasiones. E conuerso autem tumorem in hisce vulneribus apparere bonum est contra ris ex causis. Non tamen boni sunt simpliciter omnes tumores, sed qui molles sunt, duri enim, ac rentes, & crudi mali sunt, iuxta illud Hippocratis quinta, Aph. sexagesimo septimo : Molles boni, crudi verò mali, quando enim crudi sunt significant naturam parit non bene conuocare humores ad ipsam fluentes, vt dicebat Galenus in comm. illius Aph. Valde autem bene sperandum est, quando intra septimam nihil mali superuenit, signum est enim naturam exagitationem succorum sedasse, quod esse non posset citra bonum vulneris statum. Vnde Galenus tertio, de compositione medicamentorum per genera secundo : Si visque ad quintum, vel septimum morbi diem nec phlegmone teneatur, vacare proflus dolore, & nullam sentiat tensionem, in posterum tutus erit. De tendinum vulneribus idem ferè est iudicium, etenim ratione partis nervosæ, ex qua constant, sunt exquisiti admodum

A sensus, cerebrique continuantur, ob idque faciliè eadem proprias affectiones communicant. Verum quidem est, propter partem ligamentatam, quæ vnà cum nerva tendinem constituit, eos non esse adeo exquisiti sensus, ac ipsi nerui, neque adeo faciliè putrescere. Vnde ab illa malitia vulnerum nervorum nonnihil recedunt, præcipue quæ sinibus musculorum accidunt, tendines enim, in quos musculi desinunt, magis habent de ligamento, & ideo dicebat Auisenna, loco citato: Et similiter est dispositio vulnerum chordarum lacertorum, & præcipue in latere capitis earum. Quod si totus tendo sit peritus præcisus, nullus subest conuulsionis meus verum partis motus oblaeditur, siquidem musculus, cuius tendo præcisus est, motum amittit.

CAPVT III.

De curatione Vulnerum nervorum.

Intentiones curatiuæ in puncturis, & vulneribus nervorum huc debent spectare, vt fluxio ad partem, & inflammatio prohibeatur, & generandæ saniei effluxus pareatur, si ea exsiccare, & digerere non possit, caloreque naturalis partis proiegatur, ac roboretur. Fluxio inhibebitur, si eius materia subtrahatur sensibiliter euacuandis iuxta humoris ideam & vidu tenui, & quod insulit, & potest confluere ineptum ad motum reddatur, interceptatur, aliud auertatur, atque repellatur, etsi quæ adsint fluxionem commouentes cause, cuiusmodi est dolor, tollantur. Calor tegumento, & medicamentis amicus roboretur.

Sed & dum fluxionem inhibemus, & exitum materię procuramus, ipsi quoque caloti consilimus, & vice versa. Idem scopi in aliis quoque vulneribus sunt proposti, in viceribus iamē nervorum præ omnibus accuratissimos nos esse oportet, vt omnia quam primum exequamur, quibus succorum affluxus, & inflammati prohibeantur, & generandæ saniei consulari, & calor seruetur, ac roboretur, posteaquam inflammatio superueniens conuulsionem lethalem accersit propter naturam partis; materia enim non habens exitum, virulentiam vel modico tempore acquirit, atque conuulsionem excitat, ac neruum putrefacit sua natura faciliè putrescibilem. Eadem mala ex his proueniunt, quæ calori sunt insensa, vnde vnicus frigidi ambientis occurfus satis est ad conuulsionem inuehendum.

Itaque si punctus sit neruus, considerandum erit, num per valida exsiccania, quæ tenuissimum sint partium, vt ob id penetrare ad penitiores partes possint, & quæ natium calorem roborant, assequi possimus, vt vel impediatur collectio materię in neruo, vel quæ in parua quantitate colligenda effluatur, & absumatur, vel non. Sperabimus autem id posse nos assequi, si corpus neque plethoricum sit, neque cacochymum, neque exquisito sensu præditum; neque adhuc influxu materia ad partem vulneratam, & neruus vulneratus non sit nimis profundus, ideoque in hoc casu satis erit in vulnus infiltrare aliquod medicamentum, quod maxima tenuitate partium fit præditum, & vi exsiccandi insigni, & quod neruis ipsis, & nativo calori sit maxime amicus, extrinsecusque aliud simile medicamentum apponere, quod tamen viam suam diutius possit conseruare; sperandum est enim, & id sæpius experientia comprobatur, vulnus agglutinandum iri, priusquam materia colligatur in ipso in effatu digna quantitate, virulentiamque acquirit. Huiusmodi efficacitatis multa comperimus medicamenta, vt oleum sillastitii terebinthinæ, vel abietinæ lachrymæ, & quod præ cæteris laudandum est, balsamum atre confectum.

Topica qualia.

Medicamenta ad nervos pin-
dus.

Expositio
Aph. 66.
5. part.

Expositio
Aph. 67.
5. part.

vel oleum ipsius, quod calens in vulnus instillandum est, superponendumque ide in cerebichina, & propoli exceptum, vt paretur veluti ceratum, quo diutius vires asseruare possit, alias prompte in auras dissoluatur medicamentum substantia. Instillatur etiam maximo cum fructu oleum nostrum de hyperico cum aqua ardenti, item abietina lachryma aqua ardenti liquata, extrinsecusq. apponitur ceratū ex Tacamahaca aqua ardenti dissoluta, & factio balisam, ac cera confectum. Sed ne humor ad partem confluat, circumstantibus partibus congrua repellentia erunt adhibenda, de quibus alias, omnique reuulsionum genere prohibendum erit, ne influat humor, vnde & sanguinis missio, & purgatio conuenient, nec non & alterantia alijs proposita. Tenuissimumque seruandū erit victus, de quo inferius: breui autem sanari solent, nisi symptomata superueniant.

Verum, si hanc curationem vereamur, aut quia corpus sit plethoricum, vel cacochymum, aut exquisiti sensus, & dolor urgeat, ac fluxio cœperit, aut nervus sit in profundo, aut punctura adeo cæca, vt nullum admittat medicamentum, veluti que acu tenuissimo infligitur, aut quia desit idoneum medicamentum; parandus erit quam primum idoneus effluxus generandæ matricis: atque si corpus fuerit plethoricum, aut prauis fucis leateat, quod superabundat, & mala qualitate præditum est euacuandum iuxta humoris ideam, sicuti in vniuersalibus dictum est, & alia remedia administranda, quæ ad fluxionem, & inflammationem inhibendam faciant, & sedandus dolor, qui omnium maxime fluxionem aduocat, fieri enim vix potest, quin puncto nervo, qui exquisitissimo sensu est præditus in tali subiecto, & ei medela adhiberi non potest, sæui dolores inuadant. vnde Galenus sexto Meth. secundo: Aduerti namque, vbi punctus est nervus, ei ex sententiâ, quod obtinet, acumine, necesse esse tum dolorem incidere, quam reliquis partibus maiorem, tum ex necessitate phlegmonem superuenire, nisi quis & medelam dolori inueniat, & phlegmonis generationem prohibeat. Vnde subiungebat. Rationabile igitur mihi est visum, vulnus apertum, inglutinatūque custodire, quo per id ex nervo vulnerato flauis effluere. ecce parandis materie exitus, & totum corpus superfluis humoribus liberare, & ne quis dolor vulneratam partem urgeat, in primis sollicitudinem habere, vt scilicet prohibeatur affluxus materie, & phlegmones generatio. Vnde & inferius sanguinis missio proponitur, forti existente virtute, purgationem verò, si visiosis fucis repletum sit corpus, ita tamen, vt protinus fiat.

Sed, quoniam potissima doloris ratio, immò omnium ferè malorum esse solet materia conclusa, dum diutius reueta virulentam qualitatem acquirit, & neruum replens non solum distendit, sed & qualitate infestat, ac putrefacit, in primis considerandum erit, num per vulnus præexistens generanda sanies possit liberum habere exitum; namque nisi sanies patens sit, sanies erit, immò necessarium, vulneris orificium amplius reddere, facta idonea sectione. vnde Galenus loco citato. Tutius verò fuerit, si quis cutem latius incidat. Duabus igitur sectionibus ad angulos rectos secari cutis poterit. ita vt punctura sit sectionis centrum. vnde Galenus tertio, de compositione medicamentorum per genera secundo: Ob quam rem in id genus puncturis orificium duabus in cutem sectionibus ad angulos rectos diuidere oportet, digitoque subducere labia, ne rursus coalescant. Siue autem festio fiat, siue non, excogitare pharmacum oportebit, quod & inglutinatum continet vulneris orificium, nec non & saniem partim exciscare, & digerere, partim a profundo, & a centro ad circumferentiam trahere possit, neque tamen par-

tem contrahat, & inordeat, & fluxionem concitet: quare moderatè calida sint talia medicamenta oportet, frigidum enim neruis inimicum, & valde efficacia citra dolorem, tenuijumque partium, quoad profunda penetrare valeant, id Galenus sexto Meth. secundo. Facultas medicamentorum neruorum vulneraorum tum tenuis esse debet, tum modicè excalefaciens, & quæ siccare citra dolorem possit, cum sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contrahere, neque demorari particula, possit. Et inferius: Nerui vulnerati medicamenta postulant, quæ & tepidum calorem excitem, & valenter siccet, & quæ ex substantiæ suæ natura, & trahendi vim habeant, & tenuium sint partium. Et tertio de comp. medicamentorum per genera, secundo: Quoniam, quæ putrefacit, omnia ex humiditate, & calore putrefcere cognoscebam, curationem per siccantia, & refrigerantia molliendam esse deprehendi. Rursum apud me contemplatus, frigidum ferè ab Hippocrate neruis inimicum dici, optimum fore neruorum vulneribus medicamentum intellexi, quod & siccaret, & quod medium esset inter ea, quæ calefaciunt, & refrigerant, vel quod parum ad calefacientium latus a medio recedat: calidum tamen esse satis posse, modò siccandi facultate polleat, ctenim calor citra humiditatem putrefacere nihil habet. Et interius: quæ ex alto humores educere, digerereque possunt, neruorum vulneribus ex vñ sunt. Er Auic. quarta quarti, tract. quarto, capitulo secundo: Medicamentum vulnerum neruorum est illud, quod est calidum, siccum, subtilius partium, æqualis caliditatis, ita vt non mordeat, & sit eius exsiccatio vehemens valde cum attractione, non cum spicacitate omnino. Habenda tamen est ratio nature ægotantis, namque vt dicebat Galenus loco citato, mollioribus corporibus imbecilliora, duris fortiora sunt adhibenda. Neque vereri oportet ex vñ talium vulneris orificium ita agglutinandum, quia videlicet facultate siccandi sint prædita, id enim minus probè præstare possunt, tum quoniam adstringendi vi sunt destituta, tum ob vim attracticem. Habenda quoque est ratio materie exsiccatæ, nam pro quantitate humiditatis medicamentum exficandū est eligendum, vt enim dicebat Galenus 3. de comp. med. per gen. 2. Copiosa humiditate auctum, insigniter exsiccatæ, parua, modicè hoc faciente, quemadmodum multa, admodum resiccatæ, non tamen extremè, neque in summo exsiccati desiderat, siccitatis enim quantitatem humiditatis copiarum respondere conuenit, vnde subiungebat. Ego itaque dum communem neruorum vulnerum curationis modum immutare primùm ausus sum, conieci, in quantam humiditatem, caloremque affecta pars recidisset, &c.

Illud etiam animaduertendum, quòd multa ex valde exsiccatibus, tenuijumque partium, quibus ad vulnera neruorum vi possumus, adiunctam habent insignem caliditatem, & mordacem quandam acrimoniam acutioremque, & propterea dolores excitandi, & fluxionem commouendi vim habent; quare, si interdum cogamur aliqua ex talibus medicamentis assumere, nisi eius sint nature, vt eorum caliditas promptè euaneascit, vt est de aqua ardente, & balsamo ab Auic. proposito, alia permiscenda sunt, quæ insignem illam caliditatem, acrimoniamque obtundant, neque tamen siccitatem, & vim attrahendi remittant: vnde Galenus loco citato. Quandoquidem verò nonnulla caliditatem immoderatam, vel mordacem vehemener acrimoniam, vel acutem coniunctas habent, alia ipsi pharmaca admiscere ratio est, quæ prædictos excessus sine virtutis offensa temperare queant. Er Auic. 4. 4. tract. 4. c. 2. Et si necessaria est fortis caliditas quandoque tunc necessaria est, vt non sit profundans tantum, sed vt frangatur, & declinetur cum ea ex eo, quod ei ad-

Medicamenta ad cacam pñcturam quallia.

*Materia
medica.*

secutur ad æqualitatem, vt calefaciat cum mensura, & excicet cum fortitudine. Multa igitur proponit Gal. 6. Meth. 2. & 3. de comp. med. per gen. secundo, vt potest terebinthinam, per se quidem in mollibus corporibus, in duris verò admixto euphorbio, pariter, & propolim recentem, præsertim per se in mollibus, cum euphorbio verò in duris; item sagapenum, opopaneum, Cyrenaicam lachrymam, resinam, strobilicam, sulphur, quod ignem expertum non sit, neque sit lapidosum, sed tenuium partium, ex quibus varia medicamenta parari possunt. tertio verò de comp. med. per gen. tertio, addit metallica aceto acerrimo prius preparata, ea autem sunt chalcitis, misy, æris squama, ærugoris vsta, tum etiam non vsta. Capite vero septimo, addit dictamnium, amaracum, aristolochiam, & omnes herbas, ac radices amaritudinem sine additione habentes, vel acrem, non tamen immodicam, cuiusmodi sunt meum, polium, argemone, chamæpithis, centaury, radices omnium aristolochiarum, dracunculi, stactes, myrrha. Capite quinto, addit ammoniacum, galbanum, ladanum. Capitulo sexto, stercore columbortum in turibz sulfurosum agentium. Et quoniam medicamenta, quæ nervorum vulneribus adhibentur, vt dicebat Galenus tertio, de comp. med. per gen. secundo, liquida, & mollia esse conuenit, idcirco oleum aliquod tenuissimum, quale est fabinum bimum, aut trimum addi poterit. Vtatur igitur Galenus in mollibus corporibus terebinthina sola, aut propoli recenti, in duris resina strobilina, sagapenum, & opopaneum cum oleo, & terebinthina illud miscens, aut terebinthinæ, vel propoli euphorbium addebat sulphur verò tenui oleo miscbat, sic vt mixtura sordium haberet crassitudinem in minus duris corporibus, in durioribus verò mellis idem. Tetrapharmaco permiscebat. Conseciebat etiam emplastrum ex cera, pice, terebinthina, atque euphorbio, accipiendo ceram partem vnam, terebinthinæ, & picis vtriusque partis vnius dimidium, & huic mixturæ euphorbium addendo. Pondus autem euphorbii est duodecima emplastri pars, vel paulo minus, si recens fuerit euphorbium. Si valentius pharmacum desideretur, paulo plus euphorbii adiicit, atque si euphorbium sit veterale, plus quoque ipsius adiicit; si verò trimum, aut quadrimum, duplum ipsius, vel triplum. vnde tertio, de comp. med. per gen. cap. 2. componens pharmacum ad nervorum puncturas ex cera, oleo, & euphorbio, accipiebat vnam partem euphorbii recentis, decuplam verò olei & triplam ceram, atque veterale euphorbium, subiungebat, copiosius ei immittendum esse, trimum verò, & quadrimum, vel duplicatum prioris pondus, vel æquale ceræ.

*Raſſa com
positio me-
dicinæ
rum ex eu-
phorbio.*

Quoniam autem, vt ipse loco citato dicebat, vsum ipsius euphorbii mensura crepitandæ nemo potest, tum propter variam euphorbii ætatem, tum propter varias naturas corporum, idcirco, quam apta sit medicamenti compositio, ex effectu eliciendum admonet; siquidem enim plus caloris sentiat vulneratus, quam par sit, & mordicationem ex pharmaco, scire oportet, plus euphorbii, quam conueniat, adiectum fuisse, si verò moderatam calorem, & veluti à Sole, neque morsum ulli, sed potius pruritus, signum esse, congruam esse mixtionem, si cuti si nullum calorem sentiat à pharmaco, & dolor non miteſcat, medicamentum esse imbecillius, quibus effectibus animaduertiſſis, conſtabit, quando euphorbii quantitas sit augenda, & quando aliarum rerum; quæ ipsius acrimoniam obtundunt, & quando in eo demum medicamento persistendum. Antequam etiam parti pharmacum apponatur, indagari poterit eiusdem caliditas, si medicamenti modicum lineo illitum tibie nostre, aut cubito per aliquot horas appoſuerimus, & erit forſan melius, si tibie, aut cubito alterius,

A qui temperatum habeat vulnerato ſimile; aut ipsius vulnerati applicuerimus. Namque, si ex eo calor iusto feruentior sentiat, vehementius est pharmacum, & mixtura emplastri, aut oleo illud remittere oportebit. Si verò nullus calor sentiat, imbecillius est pharmacum, augeri, eius vim oportebit paucio euphorbio addito. Sin calorem edat temperatum calori ex sole ſimilem, iustum est pharmacum, & eo auctare vt licebit, vnde Galen. 3. de comp. med. per gen. loco citato: At si ignoras, an euphorbium exacte sit calidum, aut nonnihil ab eo discedat, post confectionem lineo paululum medicamentum illitum tue ipsius tibie, vel cubito, horis aliquot imposito, postea, si modice caleſcere deprehendis, bene temperatum esse medicamentum arbitraberis. Quod si vel nullum ſenſibilem calorem edat, vel iusto feruentiorem, integrum est, aut pharmacum remittere, aut intendere, remittere, quidem mixtura cerati, intendere appoſito euphorbio. Et Auic. loco citato: Et oportet, vt obſerues in medicinis, ſic caleſcant vltra quam ſit neceſſe, neq; abbrevietur in caleſctione neceſſaria, & ſimiliter in abſteſione, & exſiccatione, & in contrario vtriuſque. Et paulo inferius: Et quandoque experiuntur cerata facta cum euphorbio ſuper crus hominis ſani, & ſimilis inſermo in complexione ſua, & ipsius forma, & conſideratur, an ſuperfluant in caleſctione eius, an non caleſcant ipſum in aliquo, de quo fit curandum, aut caleſcant ipſum caleſctione temperata, & tunc ſecundum illam quantitate poſtea adminiſtratur ſuper inſermum, & experiuntur ſuper ipſum ſecundo. Verum, vt experiantur ſuper alium de illis, qui aſſimulantur ei, in primis eſt melius, vt non ſit neceſſaria in experientia eorum alteratio plurima. Et hæc ſatis ſunt de medicamentis Galeni ex euphorbio, in quibus quidem vires attrahentes, & exſiccantes, ac dirigentes poſſiſſimum ſunt ipſius euphorbii, cetera verò, & resina, & oleum, quando recens accipitur, gratia compositionis adduntur, oleum verò quando vetus eſt, vim, & medicamenti robur tuetur. Propolis verò quando additur, primum ſcopum peſcat, vim enim habet attrahendi ex alto, vt ea ſola, recenti tamen ſacili cum ſuccoſa viſum ſe fuiſſe in corpore duro teſtetur Gal. 2. de comp. med. per gen. c. 2. licuti & ſagapenum, & opopaneum, & ammoniacum. Proponit etiam Gal. fermentum vetuſtiſſimum, modo per ſe, modo propoli admixtum: aliquando etiam eidem adiicit ſuccum tithymalli, quem & ipſi propoli interdum permisceſcit, quando videlicet profundior eſt punctura, aliquando verò acetum acerrimum. Tetrapharmaco quoque nonnunquam adiicit, & Aphronitrum, & Beronitum litrum, & Apholitrum non lapidoſum, quod ſpumæ conſiſtentiam habeat, ſiorem Aii lapidis, & alia multa, quæ videre eſt locis iam citatis. Vt ex Gal. medicamenta hæc ad nervorum puncturas colligere liceat, terebinthina per ſe in mollioribus corporibus, qualia ſunt puerorum, & mulierum, propolim in iſdem, & durioribus etiam, si recens ſit, item & ſagapenum, & opopaneum oleo tenuium partium bimo, aut trimo liquata, addita etiam terebinthina. In duris verò corporibus fermentum vetuſtiſſimum per ſe, aut aceto acerrimo liquatum, vel cum modico ſucco tithymalli, aut cum propoli recenti permixtum, & medicamenta omnia ex euphorbio, quorum primum paramus ex cera, oleo, & euphorbio ſecundum proportionem ſuperius dictam accipientes, & exempli gratia, olei vncias 3, ceræ vncias iii. euphorbii recentis vncias x. m. & f. vnguentum a. f. Paulò plus euphorbii addetur, si fuerit bimum, si verò trimum, aut quadrimum, accipiantur euphorbii vncie ii. aut iii. Alterum paratur ex cera, pice, terebinthina, vel abietina reſina, vel colophonia, vel reſina pinea, & euphorbio, & exempli gra-

*Medica-
menta Ga-
leni ad ner-
uorum pun-
cturas.*

tia, Recipe ceræ drac. vi, terebinthina, picis ana drac. iiii. euphorbii drac. i, aut duplum, vel triplum, si sit vetus, m. & f. vnguentum, atque si opus sit, addatur oleum aliquod tenuium partium, bimum, aut trimum, vt medicamentum acquirit iustam consistentiam. Tertium paratur ex Tetrapharmaco, & euphorbio secundum eandem proportionem. Quartum ex oleo, & euphorbio confectum sordium habet spissitudinem. Quintum ex propoli, & euphorbio secundum eandem proportionem, & ex iisdem innumeræ compositiones fieri poterunt. Item medicamentum ex sulphure ignem non experto, non lapidoso, atque oleo ad sordium consistentiam redactis, vel ipsius mellis, si fortius pharmacum requiratur vel ex sulphure, & Tetrapharmaco.

His addere possumus, quæ ex metallicis conficiuntur à Gal. proposita 3. de comp. med. per Gen. 3. inter quæ valentissimi formula iuxta Galenum talis est, Recipe chalcitidis crudæ partem vnam, misyos duas similiter crudi, tres ætis squamæ. Inualidissimum vnam misyos, & chalcitidis, sed vtriusque combusti, squamæ quatuor, medium amborum, misyos, chalcitidis, ætis cuiusque vlti partem vnam, ætis squamæ partes tres, quibus ex aceto accertimo omni vnioua qualitate experte, & vetustissimo, substantiæ tenuissimo in æstiuo sole pluribus diebus contusis, atque laeuigatis, in valentissimo addetur ceræ duplum, in altero due partes, & semis, in horum medio partes due, & quarta. In inualidissimo etiam apponitur ceræ triplum. Oleum verò ad ceram semper sit in subdupla proportione, vt si ceræ sint vnciæ octo, olei sint duodecim, non adstringentes, & tenuioris essentia, & proinde oleum vetus laudat. Quandoque etiam, cum ex aceto parata sunt metallica, thus album, & pingue addit, vbi metallica ex aceto pluribus diebus in mortario trita fuerint, & rursus aliquot diebus laeuigat, antequam ceram, & oleum permisceat ponit verò thuris dimidiam quantitatem metallicorum, si medioque, plus verò, quam dimidia, si mollius, & minus quam dimidia, si acius desiderat. Si sub emplastri forma vult medicamentum parare, dum oleo ceram liquat, addit aliquam resinam, strobilina quidem, dum acrius exoptat medicamentum, terebinthinam dum mitius, abietinam, dum medium, & huius sextam partem ponit, vt si ceræ sint vnciæ sex, resine vnicæ ponatur vnciæ Aliquando etiam dicto medicamento addit galbani æquale pondus ipsi thuri, vbi mitissimum vult medicamentum, vbi valentius dimidiam, vt si quatuor fuerint drachmæ thuris, due sint galbani in valente, in miti quatuor, in medio tres. Id etiam animaduertens, quod galbanum non est adeo miscendum reliquis, neruo denudato existente, sicuti enim habet molle, & anodynum quidpiam, ita quoque *opuntia*, hoc est, quidpiam putrifici. Magis verò miscendum, neruo sceto existente doloris sedandi gratia, ideoque in mollioribus corporibus, & exquiliti sensui vt suadet eo, quod galbanum recipit, vt minus dolorifica sint metallica; immo admodum, vt semper paratum habeamus medicamentum ex galbano, & adipe tenuium partium, cuiusmodi est adeps leonis, pardi, hyænz, vrsi, asnerum, agrestium gallinarum, vel medulla ceruina, vel vitulina loco adipis, admiscendo tertiam, vel quartam partem ceræ, vt medicamentum cerati consistentiam habeat, vel si adeps fuerit mollior, etiam dimidiam ceræ quantitatem; huius enim pharmaci duplex erit vsus, primò enim si fortè acre medicamentum impositum valentius visum fuerit, quam par sit, obtundi poterit huius medicamenti permixtione; secundò vbi partem irritatam acrimedicamento confexerimus, fore prius calente oleo, vt supra dictum est, conegere poterimus tali medicamento, donec ad statum suum reducat, ad què vbi redierit, opus est ad acrem redire curationem.

A Eodem spectant quæ ex herbis tenuium partium Galenus composuit, tertio de comp. med. per gen. 7. accipiens de iis, quæ calida gustu percipiuntur, cuiusmodi est dictamnium, melum, & acotum, quantum euphorbii bimuli in compositionibus de euphorbio, quantum verò in illis trimuli, tantum iis aristolochiæ, tridis, dracunculigetiæ, & aliorum id genus iniciens, quæ proinde ac illa anara sunt, atque concisum medicamen, laeuigatumque (admonet enim herbas, radiceque accuratè contusas tenuibus cribris secerni debere, & denud etiam ex illis laeuigari, vt arida collyria, vique dum in puluerem exactissimum redigantur, posteaquam quæ crassa sunt substantia, nihil iuuant neruos vulneratos, vt qui subtilia pharmacata requirant) talicui, quod cerati modum haberet, permiscens. Pariter & quod ex stercore columbarum in turribus ruficorum argentum conficit capitulo sexto, eodem prorus modo, quo medicamentum de euphorbio, loco scilicet euphorbii stercore indito, reliquis verò eodem modo, se habeantibus. Animaduertit autem sericus hoc subtilitate euphorbio cedere, eoque duris corporibus in agris ex vsu esse, & quæ sumptuosa appellat capitulo octauo, eadem medicamenta recipit Auic. loco citato capitulo tertio, & alia addit, potissimum autem oleum balsami, quod propter tenuitatem suam, quæ videlicet velociter resoluitur, non esse multæ calefactionis asferit. Iisdem addere possumus gummi iuniperinum, Tacamahacham Indam, Carannam, quæ oleo nostro de hyperico ad iustam consistentiam rediguntur.

Recentiores tamen arte chymica mediante alia præstantissima medicamenta adinueniunt, quæ licet sint calidissima, eorum tamen caliditatem verè non oportet, præterea quod ob maximam partium tenuitatem breui resoluitur, & interim omne excrementum absument, & naturalem calorem maximè roborant, cuiusmodi sunt oleum de terebinthina, vel abietina lachryma, oleum sulphuris terebinthinatum, oleum philoporphorum appellatum, oleum ex cera, ex folliculis maturis hyperici, aqua ardens, & quinta appellata essentia ex ea confecta, aqua balsami, balsamum arte confectum, quod secundum nostram descriptionem est maximè efficacia, quibus aliquando solis vtrum, aliquando verò aliis commixtis, quæ reddant medicamentum ad sordium, vel mellis consistentiam, quæ forma virtus quodammodo alligata diutius perdurat, aliàs breui ob summam partium tenuitatem dissoluenda. Permiscemus igitur resinam, terebinthinam, vel abietinam, propolim, & huiusmodi. Eadem addimus iis, quæ à Galeno sunt proposita, quæ tamen minorem actum quantitatem recipiant, & omnibus denique superius relatis, vnde innumeratas medicamentorum formulas prudens medicus facili negotio componet, paucas autem in exemplum subiungemus. Prima.

Recipe ammoniaci.

Opopanaci.

Sagapeni, aqua ardenti dissolutorum.

Propoleos.

Terebinthina ana vnc. i.

Olei tenuium partium bim, aut trimi, in quo lumbri terrefres bullierint vnc. i.

Misce & vnguentum.

Et hoc medicamentum vti possumus in corporibus etiam non adeo mollibus, in duriusculis addentur sulphuris ignem non experti drac. ii. aut drac. i. euphorbii, in duris verò drac. ii. aut drac. ii. s. & plus etiam, si euphorbium sit vetus. Secunda recipit

Terebinthina claræ.

Lacrymæ abietine ana vnc. i.

Tacamachæ vnc. s.

Carannæ drac. ii.

Balsami Peruanum drac. iiii.

Propo.

Medicamenta recentiorum.

*Propoleos drac.vi.
Olei nostri de hyperico vnc.s.
Misce, & franguntur.
Tertia.*

Recipe sagapeni.

Opopanacis.

Propoleos ana vnc.s.

Tacahamache drach.ij.

*Olei stillatij ex terebinthina, vel abietina la-
chryma vnc.i.*

Sulphuris ignem non experti drac.s.

Misce, & franguntur.

Quarta.

Recipe Tacahamacha,

Opopanacis.

Propoleos.

Abietina lachryma ana drach.ij.

Balsami artificialis drach.vi.

Misce, & franguntur.

*Quinta est liquidioris consistentiæ, vt ad intima
possit facile peruenire, vnde ea vtemur in profundis
puncturis, recipit autem*

Balsami artificialis.

Olei nostri de hyperico ana vnc.s.

*Aqua ardens, aut aque balsami drach.ij.
Misce.*

Sexta habet formam cerati, &

Recipe Diachylonis gummati vnc.s.

Tacahamacha.

Caranne.

Sagapeni.

Propoleos.

Resina pini,

Ficis naualis ana drach.ij.

Balsami artefacti vnc.s.

Euphorbij scrup.ii.

Misce.

*Hoc medicamentum vim habet insignem ex alto
attrahendi, arque absumendi vulneris excrementa
exsiccando, ac digerendo, ipsumque extrinsecus lin-
teo illitum applicamus.*

Septima constat ex fermenti vetusti vnc.i.s.

Stercoris columbini, aut sulphuris drac.i.

*Aque ardens, aut aque balsami q.s. vt me-
dicamentum acquat aut mellis consistentiam.*

Misce.

Octaua constat ex

*Olei de terebinthina, vel abietina lachryma
vnc.i.*

Sagapeni.

Propoleos ana vnc.s.

Euphorbij drac.i.

Misce.

*Sed de compositis pharmacis hæc sunt satis poterit
enim vnusquisque iam dictis inherens varia parare,
prout necessitas exposulabit.*

*Antequam autem medicamenta vulneri admo-
ueantur, si pars doleat, fatius erit dolorem sedare,
fouendo vulneris locum, & circumiacentes partes
oleo tenuissimarum partium, non adstringente,
quod calens lana, vel spongia excipii poterit, arque
ita parti applicari, & si prius in eo vermes terrestris
incoquerentur, longè esset præstantius. Si talis olei
copiam non habuerimus, incoquantur in eo, quod
erit ad manus, flores chamæmeli, liliorum alborum,
anethum, & huiusmodi. Neque spernendum erit
rosaceum complexum, in quo incocti fuerint vermes
terrestres, præsertim si initium phlegmonis apparue-
rit, si oleum adeo tenuium partium haberi non
possit, communi permiscebitur acetum acerrimum,
hacque mixtura fouenda pars, donec melius medi-
camentum inueniatur. Aqua verò calens quamuis
aliqui conferat ad sedandos dolores, in vulneribus
tamen neruotum penitus ableganda, quemadmo-*

*A dum etiam consulit Galenus locis citatis, & Auic.&
quotquot post ipsos scripserunt cum enim neruus
sit facile putrescibilis, & quæ putrescunt omnia ca-
lore, & humiditate putrescant, procul dubio si ner-
ui sunt à putredine præseruandi, arcenda sunt omnia
humida, calor enim nisi adnectatur humiditas,
vt dicebat Galenus 6.Meth. secundo: nihil habet put-
refacere, vnde Galenus 6. Meth. 2. Aqua calida quæ-
quam reliquas phlegmones valde mitigat, vulneratis
tamen neruis est inimicissima, cum præsertim eorum
substantia sit refrigerata, cōcretaque humidior,
materia sit condita, omnis enim eiusmodi constitu-
tio per ea, quæ simul calefaciunt, & humectant, re-
soluitur, & putrescit. Itaque ab aqua calida eos, qui
ita vulnerati fuerunt, omnino prohibet, vtilius in-
dicans oleo calente fouere, quod tenuissimum in-
ferius se deligere subiungit, cuiusmodi est sabinum,
præsertim bimum, aut trinum, nam vetustius mi-
nus dolorem mitigat, licet magis digerat. Et Auicenna
loco citato: Et non cedet dolorem eorum cum
aqua calida omnino, immo cum oleo subtilium partium,
in quo non est spicuitas.*

*Sedato dolore liquidum medicamentum calens,
ita tamen ne partem possit offendere, in vulnus in-
stillandum, extrinsecusque apponendum aliud me-
dicamentum eiusdem quidem virtutis, sed solidioris
substantiæ, vt diutius vires retineat. Quod si à
fotu penitus dolor non quieuerit, vel etiam initium
phlegmones affuerit, optimum erit lupiam pharmaca-
cum appositum, & circumiacentes partes apponere
cataplasma ex farina hordeacea, vel fabarum, vel eru-
ui, vel lolij, vel ciceris, vel lupinorum amarorum, &
oxymelite, vel aqua lixina, qua m Auicennas appel-
lat aquam cineris, atque oleo tenuium partium veteri,
vel oleo rosaceo completo lumbriticato, aut si do-
lor magis vrgeat, loco oxymelitis syraum, seu fa-
pam accipere licebit, immo huiusmodi cataplasmata
protinus ab initio, etiam si phlegmone non addit, maxi-
mo cum fructu applicantur, vnde & isdem vie-
batur Galenus & Auicennas, & iure merito, nam
sicuti dolorem sedant, ita etiam moribit, ac præ-
terea digerunt, exsiccant, & putredini obstant, ca-
loremque naturalem fouent, ac roborant, & apposi-
ti medicamenti substantiam, ac vires conseruant:*

*hinc Galenus tertio de compositione medicamentorum
per genera, secundo: Præstat oleum esse vetus
in huiusmodi mixturis, puta ex oxymelite, & faba-
rum farina, vel eruorum, vel lolij, vel ciceris, vel
lupinorum amarorum, vel tenuiori polente pulue-
re, vel hordeacea farina, quibus in vrbibus vsus sum
cataplasmatibus, non solum in his, quos iam phlegmo-
ne prehenderat, sed etiam protinus ab initio. Et Auicenna
4. q. quarti, tract. 4. c. 2. Et similiter sit vehemens
conatus in sedatione apostematibus, & de illis, quæ
administrantur etiam in tunc, sunt emplastra facta cum
syrupo acetoso, & cum aqua cineris, & ex pulueribus,
sicut farina fabarum, & erui, & ciceris, & lupini
amari, & fauic hordei, immo ista iterum admini-
strantur, antequam apostementur. Si autem vocati
fuerimus, quando iam phlegmone cœperit, & com-
periamus cæcam esse puncturam, protinus officium
sectione congrua diuidere oportet, deinde reli-
qua, prout dictum est, exequi. Si autem neruus vul-
neratus fuerit denudatus, ab omnibus acerbis, & nerato de-
mordacibus abstinendum, & ob id medicamenta scito canis-
omnia, quæ ex euphorbio, & sulphure componun-
tur, sunt fugienda, sed ea instillanda, quæ abque
omni mordicatione siccant, vnde Galenus sexto
Meth. tertio: Si neruus nudus appareat, nullum
acre medicamentum apponendum, sed omnis cura-
tionis consilium huc dirigendum, vt minima cum
mordicatione fices: quamuis enim Galenus de
neruo loquatur, qui per medium dissectus est, ta-
men eadem est ratio, quando etiam punctum vul-*

Neruo vul-

nerato de-

mordacibus abstinendum, & ob id medicamenta scito canis-

omnia, quæ ex euphorbio, & sulphure componun-

tur, sunt fugienda, sed ea instillanda, quæ abque

omni mordicatione siccant, vnde Galenus sexto

Meth. tertio: Si neruus nudus appareat, nullum

acre medicamentum apponendum, sed omnis cura-

tionis consilium huc dirigendum, vt minima cum

mordicatione fices: quamuis enim Galenus de

neruo loquatur, qui per medium dissectus est, ta-

men eadem est ratio, quando etiam punctum vul-

ne.

*Aqua ca-
lida neruis
vulneratis
tamen.*

neratus est, modò sit denudatus, nemo enim ignorat, quandoque etiam denudatum apparere neruum in vulnere punctum infusio, & quæ instillantur medicamenta inmediate ipsi tangere. Vnde & tertio de compositione medicamentorum per genera, secundo: Insuper illud quoque præmetitum multum refert, nudæ namque parti medicamentum offitas, an per alia corpora ei preposita, conuenire aduertit alius in nudato neruo uti pharmacis, aliis, cum punctus fuerit, partibus, quæ ipsi præiacent, illis. Vbi enim nudo neruo medicamentum adferas, ibi prædictam auxiliorum integram indicationem assumi ratio est, præpositis autem partibus saluis tenuius pharmacum inueniendum est, cuius virtus inter iacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetrer. Et Auicenna quarta quarti, tract. 4. capitulo secundo: Et si fuerit neruus diffectus, non sufficit aliquid, cui sit acuitas omnino, & est nocuumtum illius cum eo magnum. Et inferius: Et cum hoc roto cum neruus est discooperus, & vulnus amplum valde, & non iussit aliquid valde calidum, sicut euphorbiû, & sulphur, & eis similia. Et paulo post: Et non oportet omnino, ut sit in eis de acuitate & mordicatione.

In hoc igitur casu Galenus 6. Meth. tertio, & tertio de compositione medicamentorum per genera, secundo, multa proponit, ut calcem sapiens elotam, elui autem solet æstatis tempore, ac multo oleo solutam, & pompholigem lotam, & id medicamentum, quod ex eo componitur largo rosaceo salis prolixius experte liquatum, emplastrum ex melle optimo pariter rosaceo solum. Admonet tamen, ut cera, & terebinthina, resinaque omnes, quibus ad compositionem medicamentorum uti proponimus, sint optimelotæ, ut mordacitatem omnem exuant. In robustioribus probat trochiscos Polydæ sapa solutos, vel eorum vice trochiscos Andronis, vel Passionis, quos primò terit, deinde sapa ad sordium spissitudinem redigit, ita tamen, ut æqualiter leue fiat medicamentum, & hoc linamentis excipiens neruo denudato tepidum imponit. Laudat etiam emplastrum diachalcitico, quod æstate rosaceo, hieme sabino oleo liquat. Et tertio de compositione medicamentorum per genera, quarto: Spicam nardi, a momum, cinamomum, soliumque malabatri. Et quamuis neruo tecto existente adstringentia improbet, ubi tamen denudatus est, laudat, ut aliqua adstrictione patienti, quæ pusillum innatum calorem ipsius nerui tueatur. Vnde Galenus tertio de compositione medicamentorum per genera, octauo: In puncturis acriora medicamenta sunt vni, quæ vulnus apertum perferunt: denudatis autem mediocri adstrictione cum digerente facultate abique morfu prædicta offerre oportet. Et Auicenna loco citato: Et si fuerit in eis spicities parua in curatione discooperi, licitum est cum virtute resoluente sine mordicatione, & propterea quando infirmus est debilis complexionis, vnde & medicamenta Galeni recipit.

Ætas autem nostra & propter longum usum, & propter spagyricam artem magis exculta, quia multa prius incognita fuerunt adiuenta longè meliora habet medicamenta, vnde non est necessarium, ut ad metallica confugiamus, habemus enim oleum stillatitium de terebinthina, & abietina lachrima, & ipsum balsamum arte confectum, quæ siccare citra morsum, ac digerere valenter possunt, mirumque in modum putredinem obfistere, atque natium calorem roborare. Habemus etiam aquam ardentem, aquam balsami, oleum ceræ, iniperi. Sed & oleum nostrum de hyperico mira præstat, præteritum modica aqua ardente, vel balsamo permixtum. Olea verò stillatilia modò sola usurpamus, modò terebinthinæ, aut abietinæ lachrimæ admixta, quæ tamen resine sine curiæ lotæ vel aqua communi,

A vel hyperici florum, ut mordacitatem omnem depellant. Commiscemus autem hæc resinas, ne tam promptè euascent medicamentum; quod ob summam partium tenuitatem breui cōtingeret. Eiusmodi sunt medicamenta, quæ in vulnus instillantur, non enim linamentis excipimus, ut vulnus possit diutius rectum seruari. Mordacia quidem prima impositione videntur, quod ob vehementem eorum caliditatem contingit, sed paulò post quiescit omnis mordicationis sensus; namque ob immam partium tenuitatem breui excedens illa caliditas resoluatur, quare vehementia actionis occyssimè, & effaciter prodest, ob breuitatem verò nihil potest obesse. Extrinsecus Galenus admodum aliquid ex ijs medicamentis, quibus utebatur in puncturis neruorum, quando tectus est neruus, & omnino in puncturis cæcis, quæ ad quatuor genera reducit tertio de compositione medicamentorum per genera, tertio quorum prima ex metallicis conficitur, secundum ex liquabilibus, inter quæ connumeratur & id, quod ex euphorbio constat, tertium ex stercore columbino, quartum verò ab eodem vocatur mite, & de ipsis satis superius actum est. Nos autem, licet hæc non improbemus, sælicum cum successu applicamus aliquid ex ijs, quæ recipiunt oleum stillatitium de terebinthina, vel abietina lachrima, balsamum æthereum, Tacamahacum, Carannam, balsamum Peruanicum, & huiusmodi, solidioris tamen consistentiæ, ac ea sint, quæ in vulnus indimus, de quibus etiam superius actum est.

C Eadem propemodum conueniunt medicamenta, quando incisus est neruus, sive scissura per longitudinem ipsius acciderit, siue per transuersum, neque totaliter fuerit diffectus, quauis neruo per transuersum vulnerato, maior conuulsiois metus impendeat, ut superius dictum est, & propterea etiam in ijs, quæ fluxiones inhibent, liberaliores nos esse oporteat. Eadem vñ veniunt, quando à telo contundente, puta à pila plumbea fulmine bellico expulsa vulneratus est neruus, quamuis hic etiam longè maior sit conuulsio, & putredinis metus, nam & maior est læsio in ipsa nerui substantia, & malus dispendium passus est naturalis calor. Præterea, quod vehementer contusum est, suppetit necesse est, at propter caloris naturalis ipsius nerui penuriam vix sunt bonæ suppurationes, sed potius putredines, vnde procurato vulnere apprime conduceret, si supponatur aliquid emplastrum ex ijs, quæ putredinem inhibent, de quibus etiam superius actum est. Vxor facili cum successu emplastro ex farina bordeacea, fabacea, & erui, oxymeliste, puluere florum chamæmelis, & rosarum rubearum, nec non & rosaceo lumbriato, in maiori caloris naturalis dispendio vinum addo, & hypericinum oleum.

D Vt tutior sit curatio, quando per transuersum neruus est vulneratus, aut aliter lacerata est aliqua eius portio, ut periculum conuulsiois tollatur, aliquid neruum vulneratum statim à principio penitus secant, & hoc Galenus se facit esse scriptum reliquit tertio, de compositione medicamentorum per genera, secundo. Hæc eius sunt verba: Tunc vulneratos in priore, infernaque femoris parte inuentos præsidio curari, in ijs sanè, qui per transuersum percussitant, reliquum tendimus ipse amputans, ut tuta esset mihi curatio; quiverò paruum, vel per directum vulnus acceperant, cum securitate simul, & metu totam curationis traditionem perficiens. Et quidem negari non potest, quin curatio enadat tutior; nullus enim impendit conuulsiois metus neruo penitus diffecto, posteaquam non communicatur affectio à fibris dissectis ad non diffectas, quod est conuulsiois causa ut superius dictum est: atamen, quoniam ex totali nerui præcisione in posterum debilis futura est

Ad nerui
ex parte
iatum dis-
sectum.

Curatio
per totale
nerui se-
ctionem.

Medica-
menta re-
centiorum
ad neruos
vulneratos
defectuos.

est particula, aliqui absque totali sectione vulnus ad sanitatem perducere conantur, si uero minus prosperè succedat curatio, & mala insint, uel aduenierint, tunc penitus neruum, seu tendinem amputant, sic enim ablata tensione, tollitur etiam conuulsio, dum tamen noxa non fuerit principio communicata, ut ex hoc alia quoque partes conuellantur. Vnde Auic. quarta quarti. tract. 4. cap. 1. Et fit multoties necessarium tunc abscindere uulnerum, & punctum cum totalitate, & prouenit ex eo quies, & separantur accidentia mala, & capitulo tertio. Et quando significatur dolor, uel latio, & timetur putrefactio in uulnere cadente in latitudine, tunc secca, uel incide ipsum totaliter, & stude, ut praeserues ab apostemate, & putrefactione.

De in-
sione ner-
uorum uul-
neratorum.

Alii praefectorum neruorum capita ignito serramento tangunt, ut testatur Guido ex Rhodando, & Rogerio, ut citius, quae facilius consolidentur, idque etiam scribit Chirurgus suae terrae seruate: verum, probandum non est hic curandi modus, namque omnia acria in uulneribus neruorum, neruo existente denudato, cauere oportet, nihil autem ipso igne acris. Vnde Hippocrates lib. de art. com. 1. text. 55. dum adurendi modum in humeri luxatione à cauta interna proponit, monet ut neruos praecauemus, inimicus enim est, dicitur, ipsis neruis. Quare neque probandi sunt qui omnia uulnera neruorum parum oleo seruente comburant statim à principio, ut prohibeant, dicunt, conuulsionem, non uidentes, quomodo laeuius dolores concitent, & fluxionem accerant. Sed & in aliud incommodum incidunt, quod postea ad echare lapsum. procurandum suppurantibus utitur, quae sunt neruis denudatis perniciofa, ut quae neruos putrefaciunt, & proinde sicuti neruo nequaquam denudato aqua calida pro dolore sedando reprobatur, eo quod tanquam calida, & humidum iternum putrefaceret, alioqui facile putrescibilem, ita oleum, & oleosa omnia, ac pinguis à neruo denudato (interfucunda). Vnde Galenus 6. Meth. 3. Sanè oleo perfundere tale vlcus non oportet, praesertim cum, ut nunc comprehensum est, curatur, nam oleum passillis huius viribus est aduerum, ac fordium vlcus reddit; neque enim parum interest, nudo ne neruo oleum, an per interpositam cutem admoveas. Idem comprobatur Auic. loco citato. Haud tamen reicienda dicimus olea, quae licet consistenter sint oleosa, potestate tamen efficacia exsiccant, cuiusmodi est oleum nostrum de hyperico, oleum Hispanae vulgo appellatur, & artefacta balsama, & alia huiusmodi. Id igitur intelligendum est de oleo relaxante, vnde & cataplasmata omnia relaxandi vim habentia, ut quod ex farina triticea, & hydraleo constat, siue testis, siue denudatus sit neruus, sunt ableganda, ut meminit Galenus sexto Meth. tertio: Quod si dolor vrgeat, ut foris ex oleo sit necessarius, illud sit tenuissimum parium, & bimum, aut trimum, & diligenter protegatur vlcus, ne oleum ipsum ingrediat.

Actu fri-
gida fugi-
da in ner-
uorum uul-
neribus.

Illud etiam animaduertendum in omnibus neruo, quod uulneribus, siue nudatus sit neruus, siue testis, ne quid actu frigidum admoveatur, quamuis enim frigida putredini aduerferint, praesertim si & exsiccandi vim habeant, & videantur temperaturam ipsius nemi tueri, ut qui frigidus est natura, attamen, quoniam nerui, ut exangues, paucò innato calore participant, & exquisitissimo sensu sunt praediti, & continuantur cerebro, & ideo promptè admodum proprias affectiones ei communicant, frigidumque mordax est, & dolorificum, ut dicebat Hippocrates quinta, Aph. vigesimo, & perspiratum tollit, nihil est admoveendum quod actu sit frigidum, sed nec tepidum, ut potest quod robur exoluit. Vnde Galenus sexto Meth. tertio: Id quoque uel in primis semper habendum curae est, ne quid ex eis, quae vlcus con-

tingunt frigidum sit, quandoquidem ipsa laborans pars, & sensilis maximè est, & principium partium primati continua, & temperamento suo frigida, quorum omnium occasione, & ex facili à frigido oblaeditur, & suam offensam impartit cerebro: quod si ex his fuerit, quae in maulcos perueniunt, etiam conuulsionem facili accersit. Et tertio de compositione medicamentorum per genera, secundo: Oleum verò, quo fouemus, satis calens est, verum ne vulnerat partem offendat, sicuti enim frigidum huiusmodi affectibus est maximè contrarium, sic tepens non omnino uile: Et paulò post: Nam frigidus corpori admodum perspiratum obstruit, immò prohibet, calidum uerò digerit, ac extenuat: & paulò inferius, Propter quod & ego fomentum ex oleo calente laevis viurpare malui, tepidum semper vitans, hoc autem magis, frigidum. Et Auicenna loco citato: Et similiter si applicaueris medicationem, aut panum super vlcus, cui obuiat, dum est frigidum, actu, tunc laesio nerui ab eo est uehemens. Et inferius. Et de uulneribus, à quibus necesse est magis elongare aquam, est vlcus nerui, & similiter frigus, quamuis minoretur, tamen est de rebus nocibilioribus ei. Hippocrates quoque quinta Aph. decimo octauo, frigidum appellat neruis inimicum, & conuulsiones excitare tradit quinta Aph. vigesimo. Quando uerò detectus est neruus, Galenus non solum frigida medicamenta abhorret ipsi nudo neruo apposita, verum etiam calida aestiuo tempore, & temperatura calida, tepida uerò probat contra eos, qui oleum feruens infundunt. Vnde sexto Meth. tertio: Aliquando cum id genus vlcus accepisset iuuenis quidam Philosophus studiosus, alioqui corpore bene habito, & tum in aestiuo sole perusto, ex Polydæ passillis sapa solutis, postea super calida aqua repetitis linamenta imbuta imposuit. Et inferius: Abluenda igitur à uulnere sanies est molli lana specillo circummoluit, madefacere uerò lanam si placet, ne scilicet sicco vlcus attingas, sapa iusserit. Esto uerò haec quoque ipsa tepida primis maximè diebus.

Procurato, ut decet, uulnere, puluillus ex lana, vel cotone, uel linteis, qui calorem naturalem lesarum partium foueat, ac roborare, ambientique iniurias accere valeat, superponendus, inde pars deliganda ad retentionem appositurum, & congruo situ collocanda, neque ante septimam soluenda, nisi quid aliud vrgeat, quo tempore, si vlcus à telo secante fuerit inflictum, coalescere conuehit absque alio cuius symptomatis interuenit. Verum si à telo contumiente, differri solutio debet, namque & in hoc tardior fit coalis. Et quamuis Galenus pluries qualibet die vlcus soluat, ut uidetur ex sexto Meth. secundo, & tertio de compositione medicamentorum per genera, secundo, & huic Auicenna subscribit locis citatis, attamen tantam vim in temperamento deprehendi, ut à Galeno discedere fuerim coactus, non raro enim sola resina, terebinthina, vel abietina, quandoque etiam admixta portunculæ olei ex hyperico, & aquae ardentis, & vnica medicamenti impositione uulnera neruorum, ac tendinum sanauit, & cum paucissimi puris generatione: quid ergo erit, si quo ualentiore medicamento usi fuerimus? Hoc regumentum partes proprio destitutas ab iniuriis ambientis defendit, naturalem calorem fouet, ac roborat, unde & pauca admodum excrementa generantur, & quae necessario generantur à calore roborato fortius expelluntur. haec etiam curatione deuitamus partis motum, & molestiam, quae ex crebra illa manuali absterfione in omnibus quidem uulneribus prouenit, sed in uulneribus neruorum potissimum propter exquisitum eorum sensum, cuius ratione Galenus dum huiusmodi uulnera abstergit, molli lana specillo obuoluta non secca, sed sapa tepente, primum ma-

Tempus so-
lutionis.

Quomodo
procuratur
de partes
proxime.

munum madefacta, dein expressa, vitur sexto Metho-
di, tertio. Hac de causa non semper ob dolorem vul-
nus detergo, sed puluillo detracto, relictoque linteo
medicamento illito, & calente oleo vulnus, & proxi-
mas partes foueo, inde iterum puluillum superpono.
Congruo igitur situ collocata parte intermediae par-
tes vsque ad neruorum principium largo oleo calen-
te sunt perfundenda: libenter autem oleum in umbri-
catum accipio, quod neruis est maximè amicum, sed
& oleum liliorum alborum probatur, nec non &
vulpinum, atque costinum, & de castoreo in remo-
tioribus partibus, vnde Galenus 6. Meth. 3. oleo ca-
lente vbertim in axillis, collo, tendinibus, ligamentis,
& capite vitur. Quod si vulneratus neruus ex iis sit,
qui in cute habentur, sicuti cum in manu erat, alae,
ita in his bubones largo oleo imbuendi, tum per to-
tam spinam ad collum, & caput ascendendum. Et
Aulic, quarta quarti, tractu, capitulo secundo. Et ob-
serues membra propinqua vulneribus cum inun-
ctione, & similiter caput eius, & collum, & subas-
cellas ipsius cum inunctione, si fuerit, vulnus in in-
ferioribus, & partibus cruris. Si verò in vulnere putre-
do appareat incipiat, conuenienter ex Galeno 3. de
comp. med. per genera secundo, trochisci Andronis,
& Polydæ sapa soluti, & linamentis excepti, ac in
vulnus inditi, extrinsecus verò aliquod ex medica-
mentis de euphorbio, nec non & cataplasma ex farina
nis iam dictis, & lixiua facta, vel oxymelite, quan-
doque etiam ceratum tam humidum, quam in fra-
cturis vitur, cui euphorbium sit admixtum, illi-
nit. Vt ego facili admodum cum successu præci-
piatorem resine terbinthinae, aut abietinae permixto.
Hoc medicamentum linamentis excipio, atque pu-
trescentibus partibus impono. Neque enim solutio-
nem adeo protraho propter adnexam putredinem,
quæ curationem ad se trahit. Extrinsecus idem me-
dicamentum, aut aliud ex iis, quæ euphorbium re-
cipiunt, appono, & demum aliquod ex iis cataplas-
matis, quæ putredini aduersantur. Partes verò citi-
us commicantes tenfas, ac dolentes oleo rosaceo lumbrici
cato calente fouere oportet, antequam cataplasma
imponatur. In his persisto, donec totum, quod com-
putruit, a sano separetur. Alia medicamenta ad inhi-
bendam putredinem, atque corruptionem proposita
sunt libro primo, capitulo de putredine, atque corrup-
tione vulneribus adueniente. Verùm ea deligen-
da, quæ minus acrimia iunt, si intra vulnus sint immit-
tenda, & propterea præcipiatum sum moperè laudo;
namque si arent exsiccat, & putredinem cohibet, do-
lorem effatu dignum non inferens: ipsum tamen in
mollioribus corporibus, ac minori putredine libenter
eluo, quamuis neque illotum refugium. Et quando
putredo est insignis, non solum resinis permisceo,
sed & siccum inipergo. Hoc medicamento vsus ta-
rissimè aliis indigui. Quomodo verò vulneratis ner-
uis procurandum sit totum pro fluxionis inhibitione,
ex primo libro perendum est, vbi de omnibus
euacuationibus, ac reuellentibus, alterantibusque præ-
sidis diffusè tractauimus; non est enim, quod ca-
uituliter repetamus.

Vitus ra-
go.

Illud solum moneo circa victus rationem, in om-
nibus neruorum vulneribus tenuem victum conue-
niente; sed in punctura, & transversa sectione, non ta-
men penitus præcio neruo, tenuissimum. A vino
penitus abstinendum. In molli strato collocetur
æger, & quiescat. A frigore ambientis maximè cau-
tendum, nec tantum secundum vulneratam par-
tem sed & secundum totum, quoniam sicuti totum
neruorum genus vnus partis affectionem experit-
ur, ita etiam quæ affectiones accidunt toti neruoso
generi, & maximè principio, facili parti vulneratæ
communicantur ob continuitatem, & vniformitatem
substantiæ, & maior postea fit noxa in vulnerata par-
te, vt quæ læsa iam est, atque imbecillis. Curandum

Liber Secundus.

A igitur, vt ambiens sit modicè calidus, nam qui su-
perflue calidus est, succos attenuat, ac fluxiles facit. Reti-
qua, prout in vniuersalibus dictum est, modè rari oportet.
Si neruus totaliter fuerit præcius, eadem curatio
conuenit, quæ vulneribus carnosorum partium; nul-
lum enim facessit negotium totalis nerui præcio,
vnde Galenus 6. Meth. 3. At si totus præcius neruus
sit, metus præterea nullus instat, de bilis tamen parti-
cula manebit. Curatio verò communis est cum ea,
quæ aliorum est vicerum.

CAPVT IV.

De Vulnere cum nerui confusione absque disrup-
tione fibrarum, & de nerui confusione abs-
que cutis disrupione.

T Elum contendens aliquando vnâ cum carnosa
parte neruum ipsum disrumpit, ac lacerat, vt
obseruamus quotidie in iis vulnerebus, quæ tormen-
to bellico insignuntur, aliquando verò carnosam qui-
dem partem, vt molliorem lacerat, neruum ipsum
autem, vt duriores solummodo contundit, se paran-
do etiam fibras iniucem, ipsas verò fibras nequa-
quam disrumpit, vt quando minori cum impetu
telum vulnerat, aliquando etiam & cutis ipsa solum-
modo contunditur, non disrumpitur, quandoque
etiam solus neruus contunditur. Si igitur neruus
contusus, & simul sit disrumpus, aut laceratus, ne-
que tamen fibræ omnes sint disrupæ, eadem cura-
tio conuenit, quæ in vulnere ipsius cæcimi factio,
sed per transuersum, præterquam quod maiori stu-
dio putredinis inhibitioni studere oportet, vt supe-
rius dictum est. At si disrupa parte carnosa, seu cu-
te, neruus solummodo sit contusus, pariter conue-
niunt medicamenta, quæ moderate calefaciant, sed
fortiter exsiccant, quemadmodum & in vulneri-
bus neruorum. Sed præterea, quoniam fibræ ipsi-
us nerui à se iniucem abscesserunt, opus est, vt
quandam vim adstringendi habeant, quæ partes
nerui dissidentes cogant, atque constringant, vnde
Gal. 6. Meth. 2. Contusi verò nerui, vbi cum his vnâ
cutis quoque confusa, exulcerataque est, medicamen-
ta postulant, quæ in secando quidem commune,
nerui vlcera sanantium consilium seruent. Cæterum
quæ partes, quæ per contusionem à se dissident,
contrahere, constringereque sint aptæ. Et Aulic. loco
citato capitulo quinto: Quod si fuerint illic in cute
vulnera etiam, tunc necessaria sunt illa, in quibus
sunt exsiccatio fortis, & aggregatio, & stricatura, qui-
bus aggregantur partes contusæ, & conferat vul-
teri.

Procurato igitur vulnere, superponendum cata-
plasma ex farina fabacea, & oxymelite, veluti Gale-
nus consilii loco citato: addo interdum puluerem
rosarum rubearum, & radicum consolisæ maioris.
Probatior etiam cataplasma ex farina fabacea, & vi-
no subadstringente, atque puluere rosarum rubea-
rum. Si magis siccans medicamentum requiratur,
loco fabaceæ farinæ accipietur farina erui, et si adhuc
magis, puluerem radicem iridis Iliricæ addere
oportebit. Si dolor urgeat, antequam imponatur cata-
plasma, fouendus locus aliquo oleo tenuium par-
tium. Probatior oleum oliuarum maturum bimum,
aut trimum, oleum lumbricatium, oleum camemelæ,
anethinum, trinum, & huiusmodi. Cataplasmati quo-
que doloris ratione addit Galenus piceum liquidum,
& cum reliquis bene coquit. Addo ego viliiter pul-
uerem florum camemelæ, & hypericini oleum.
Hic quoque cataplasma omnia relaxantia sunt sus-
pendienda, aqua, & omnia actû frigida. Proximæ
verò partes viliiter aliquo ex dictis oleis calente perfun-
dentur. At si contula sit cutis, non tamen disrupa

B eadem

eadem erunt ex vſu, ſi excipias quæ ad vulneris curationem atinent. Auiſcenas inſuper proponit carnem oſtrearum, ceratum ex ſale, & emplastrum cum thure, & myrrha. Si verò ſolus nervus ſit contuſus, quod raro admodum contingit, vt id ſemel tantum viderit Galenus, ſatis erit pariem perſundere oleo calente, quod digerendi facultatem habeat, cuiuſmodi eſt oleum maſurum tenebimur, aut trimum, & cainæmelinum ex tali oleo paratum, præſertim lumbricatum, oleum rutaceum, & alia ſuperius propoſita, oleum ſtillatitium de terbintina miſciſſe peruiſus contuſus ſuccurrit, atque ſi timeatur eius caliditas, peruliceti poterit cum roſaceo lumbricato. In hoc etiam caſu Auiſc. laudat carnem oſtrearum. In his quoque affectibus totius cura habenda eſt, vt prohibeatur fluxio.

Carpet nos forſitan quiſpiam, quod à negotio vulnerym diſceſſerimus, tractantes conuulſorum nervorum abſque vulnere curationem. Verum ſatis duximus nonnihil à noſtro inſtituto recedere, quàm permittere vt lector à nobis deſideret alicuius violenti iſtus nervo contingentiſ curationem, poſtea quæ affinis eſt quodammodo hæc tractatio ei, quæ de Vulneribus.

C A P V T V.

De vulneribus cum oſſis fractura.

QUAM arduum ſit, atque oſeroſum vulnera tractare, quibus oſſium fractura connectuntur, variè in hac re illorum ſententiæ, qui ea curare profeſſi ſunt, appetit demonſtrant; neque enim antiquiores inter ſe; neque recentiores conveniunt; immo neque qui noſtris temporibus medicinam faciunt, idem ſentire videntur. Quod enim ad antiquos attinet, alij primis diebus ſola vulneris curam habebunt, & ubi vlcera pura facta fuerant, deligabant ad fracturæ compoſitionem; alij verò vt & fracturæ, & vulneris rationem habentes, hinc inde deligabant; & vlcus abſque vinculo relinquebant, quod poſtea aliquo medicamento ad vulnera idoneo curabant. Item alij hinc, alij inde capita falciæ iniiciebant. Hippocrates primas circummouitiones ſupra vulnus iplum faciebat, & à principio oſſa reponcebat, aut tranſaſſo inflammationis periculo, nec ferulas apponebat, niſi poſtquam præteriiſſet inflammationis periculum. Ex recentioribus quoque alij volunt, vt deligatio hinc inde fiat, & vlcus detectum relinquantur, vt eius propria habeatur curatio. Alii vinculo vulnus quoque comprehendunt, & quotidie ſoluunt, vt vulnus curent. Alij ferulas abſciunt, alij accipiunt. Et ex hiſ alij procul à vulnere illas collocant, alij verò vnam ponunt ſuprà iplum vulnus, verum perforatam, vt per foramen pus exeat, ac medicamenta congrua in vulnus immitantur. Nunc pariter alij hæc via incedere deprehendunt, alij illa; alij deligant hinc inde, alij penitus, alij nullam adhibent deligationem; alij crebrò, alij per longa intervalia ſoluunt, cum tamen longa experientia iam verum modum comprobare debuiffet.

Non mediocriter igitur nobis laborandum eſt, vt quina ſit germanus modus talia vulnera tractandi, ſeligamus. Quia verò à rei natura agendorum indicationes ſumuntur, in primis differentias huiusmodi vulnerum proſequi oportet. Fracturas tamen cranij, vt quæ peculiarem providentiam expoſcant, in aliud tempus reſicere decrevimus. Quoniam autem duo ſunt affectus, videlicet vulnus iplum, & fractura, in utroque conſiderandæ ſunt differentię. Verum de vulnerum differentijs alijs egi-

mus iſcirco ſatis eſt, ſi eas tantum, quæ ad fracturas atinent, conſideremus, ex quibus etiam ſolùm quæ viles ſunt ſeligemus.

Si igitur oſis vni ſit fractura, aut hoc ei accidit ſecundum totam iplius ſubſtantiam, ita vt vna eius pars ab altera ſit ſeparata; aut ſecundum aliquam tantum iplius partem. Si ſecundum totam ſubſtantiam, ita vt tranſuerſum tota oſſis ſubſtantia ſit diuiſa, quæ quidem maximè proprie fractura dicitur, & cauledon factam Græci dicunt, aut hoc eſt à telo ſecante, aut à vi diſruptente: ſi à vi diſruptente, aut hæc fractura eſt æqualis, & plana, aut inæqualis, & fruſtuſoſa. Præterea aut eſt ſimplex, aut multiplex, ita vt etiam comminuta ſint oſſa: Amplius, aut à proprio loco oſſa receſſerunt, aut in ſuo naturali loco perſiſterunt: atque ſi receſſerunt, aut oſ extra eminet, aut intus ſub carne manet, atque vel denudatum eſt, vel carne tegitur. Præterea aut oſſis aliqua portio abſceſſura eſt, vel magna, aut etiam in tota ſubſtantia, vel parua, aut nullus oſſis abſceſſus expectatur. Item aliquando fragmenta oſſis vi iſtus, ſeparata fuerit, aliquando verò nullum oſſis fruſtulum à reliquo oſſe fuit diuiſum. Tandem aliquando fractura eſt eſt vulneris directio, aliquando verò procul à vulneris oriſicio. Si verò oſ penitus, hoc eſt ſecundum totam ſubſtantiam non fuerit fractum, ſed ex parte tantum, aut talis fractura eſt ſimplex ſectio, ſive tranſuerſum, ſive obliquè, ſive per iplius oſſis longitudinem fuerit facta, quæ ab Hippocrate ſedes teli appellari conſuevit, aut contuſio, de qua diſſuſus tractatus de Vulneribus capitis; aut rima, atque vel cæca, vel patens, & aut ſecundum latitudinem iplius oſſis, aut ſecundum longitudinem, quæ Græcè ſi patens fuerit, ſchidacelon fieri dicitur, quemadmodum tradit Gal. 6. Meth. 9, atque aut ſimplex, aut multiplex, atque vel integra eſt oſſis ſubſtantia, vel eius aliqua portio abſciſa, vel quouis alio modo à reliquo oſſe detracta. Similiterque aut expectatur oſſis diſceſſus, aut nullus futurus eſt oſſis abſceſſus. His addere poſſumus alias differentias, quæ à parte affecta deſumuntur. In iſis tamen, non immotabimur, cum omnibus per ſe ſint manifeſtæ.

Ad quatuor autem genera reſducuntur cauſæ omnes fracturæ oſſis, frangit enim oſ quod conuulſum, durum, & magnū exiſtens, ſi valido impetu percutiat, aut comprimatur, quod incidit, aut perforatur, de & feræ dentes oſſa frangunt. Vis ſectens, aut obtorquens; vti ſi violentè obtorquentur oſſa, cum enim ob ariditatem ſecti non poſſint, diſtumpuntur. Et occurrit etiam impetu corpori cuiſpiam duro, vt patet in iſis, qui ex alto ceciderunt. Hæc quatuor cauſas recensuit Galenus libro de fract. com. 2. tex. 9. his verbis: Nam quatuor ſunt maximè generales cauſæ, ex quibus oſſa frangi conſueſcunt, quia vel aliquid, quod contundere poteſt, ſuper iplum magno deſertur impetu, atque pala m eſt, oportere corpus id durum quidem ſubſtantia eſſe, non autem molle, neque paruum: vel quod incidit, non modo cutem, & quicquid ſub ipſa eſt vique ad oſſa, ſed ipſa etiam oſſa. Quomodo & ex alto quidam deſcendentes oſ femoris, vel tibię fregerunt, quippe qui ea rariora, nec denſa ſatis habebant. Vidimus incedum, & in paleſtra ex circumſoſione, quemadmodum euenit, cui tibia vna cum ſura infracta fuit, cum adeo magno vulnerè, ut oſſa quoque nudata fuerint. Ea ubi fractura illata eſt per tranſuerſum ſubiecto crure tibię aduerſarii, atque eius utriuſque capitis, nempe quod iuxta genu eſt, & quod iuxta pedem uiolenter deorſum agendo depreſſus.

Oſ fractū eſſe immiſſo per vlnus digito, aut ſpæcillo facile cognoviſcit, inæqualitas enim percipitur. Et ſi deſiciat oſſis ſubſtantia, ſeuæ remanent latere non poſſit. Si penitus fractum oſ fuit, tractantes

Differentia.

Cauſa fracturæ.

Signa fracturæ oſſis.

partem haud ægè cognoscimus, strepitus enim ossis se mutuo conficiant, & collisio ipsa sentitur. Obtorquetur etiam membrum, atque si quid immitatur, quod flecti non possit, aut disrumpi, & os impellatur, non resistit, sed cedit. Membrum etiam vix, aut nullo modo sustentatur. Si præterquam quod abruptum est os à proprio loco fit egressum, quod præsertim contingit, quando à re contudente, aut à vi disrumpente, & omnino quando citra musculorum sectionem, aut disruptionem os artuum est fractum, contracti musculi versus proprium principium, quod fieri non potest, quando ipsi sunt penitus præcisi; vitatur partis conformatio, ex altera enim parte apparet tumor, in quam videlicet os proripit, & cautius ex altera, à qua videlicet recessit, conspicitur; breuius fit membrum, nisi duobus ossibus sustentetur, & vnum tantum sit fractum, dolor est vehemens, quia ab esse extante tenduntur partes; sed adhuc maior, si adfuit fragmenta, quæ pungant sentientes partes, & si adfuit frusta separata, quæ pungant, præterquam quod sæpè specillo immisso deprehenduntur, composita fractura puncture permanent, & si comprimatur membrum, augentur, ex quo vñ licebit cognoscere, vbi nam reperiuntur.

Os abscissurum significat nigrities ipsius, mobilitas, ita vt vix hæreat reliquod ossis, modo à carne sit denudatum, & omnino os à carne penitus denudatum solet abscideri, sicuti & quod reponi non potuit, vnde Hippocrates libro de fract. text. com. 44. In quibus autem ossa resiliu nequiterunt, scire licet, hæc abscissa esse, atque ea etiam, quæ omnino carne nudata sunt.

Si vulnere fractura ossis accesserit, & os penitus non fuerit fractum, nihilo periculosius censendum est vulnus, quam si citra ossis fracturam solæ molliores partes fuissent vulneratæ; os enim non est pars ad vitam necessaria, aut sensu prædita, vt possit dolores, & inflammationes concitare, ac nobiliores partes in consensum trahere. Longius tamen protrahitur curatio quando sanati vulnus non potest, priusquam fractura callo sit obducta, quod tardius fieri solet ob partes trestreitatam. Eo etiam tardius sanabitur, si os sit abscissurum cæteris paribus. De tempore autem, quod ad ossis separationem requiritur, posterius tractabitur. Si verò os penitus sit fractum, & à proprio loco partes fractæ recesserint, vel altera tantum, valde periculosum est, ob vulnus enim imminet fluxus, & inflammatio, sed præterea ab osse à proprio loco egresso tenduntur musculi vulnerati, itaque inflammationis, & consulsionis periculum augetur: additur postea extensio, vt ossa restituantur, & ex ea nouus accidit dolor, & ex consequenti noua inflammatio, & consulsionis causa. Addamus, quod musculi ad proprium principium retracti, & proinde breuius redditi, restituti ossibus ad pristinam magnitudinem reuertuntur, quare & hac ratione tendantur necesse est; quocirca nisi prima, aut altera dies fiat restitutio, vel postquam sedata est inflammatio, consulsio facile sequetur, & ideo Galenus tertio de fract. text. 42. Cur ergo est, quod cum ossa, quæ alternatim dimota sunt, tam in fracturis, quam in luxationibus, dum reponuntur, musculorum consulsio sequitur, nam istius questionis solutio in hoc maxime videtur consistere. Membrum in fracturis, & luxationibus, quam esset prius, breuius redditur, cum os cutem perforauit. Vbi autem ossa denudata in suam sedem restituta sunt, ad suam pristinam magnitudinem redit, quo deinde sit, vt musculi, qui iam inflammatione tentantur, vñ cum toto membro cogantur extendi, vnde duplici laborant extensione, ea quam ex inflammatione contraxerant, & hac, quæ dum redeunt ad priorem longitudinem, eis accidit.

Libor Secundus.

Hinc etiam fit, vt periculum longè maius sit, quando os egrediens plures partes, & maioris momenti, cuiusmodi sunt musculi, nervi, & venæ, atque arteriæ, vulnerat. Vnde vulnus in femore, & humero cum ossis exitu maxime est periculosum, ita vt pauci euadant, siue restitutio fiat, siue non, quamuis longè pauciores seruentur, si fiat restitutio ob superius allatas causas, vnde Hippocrates tertio de fract. text. 47. Illi autem ferè non euadunt, quibus ossa, aut brachij, aut femoris extra exierit. Quippe cum & prægrandia sint ea ossa, & plurimum medullæ, atque cum multa præterea sint, & magni momenti ea, quæ vulnerantur, nempe nervi, musculi, & venæ, vnde & si ea reponas, consulsionis concitari solent. Sin autem minime reponas, febres a cutæ suboriuntur, biliosæ, cum singultu, & nigritia. Illi ramen non minus euadunt, quibus neque reponimus, neque reponere tentamus. Præterea verò & illi paucius euadunt, quibus inferius osquam quibus superius extra excedit. Superflites etiam & illi sunt interdum, quamuis raro, quibus ea reponuntur. Et superius, text. videlicet 41. Consulio tamen magis si restituerint, quam si restitui non poterunt, inducitur. Et Celsus libro 8. cap. 10. Grauius aliquando est, cum ossis fractura carnis quoque vulnus accessit, maximeque si id musculi femoris, aut humeri fenserint, nam & inflammationes multò grauiores, & promptiores cancores habent. Augetur periculum, si ea à parte domestica egrediatur, in illa enim partes maioris momenti reperiuntur, quæ in fluendi, vnde Hippocrates tertio de fract. text. 47. Nec parum insuper refert in exteriorem ne brachij, aut femoris partem os erumpat, cum multæ, ac præcipuè venæ per interiorem femoris partem deferantur, quarum si aliquæ consuulerentur, hominem iugulant, pauciores verò per exteriores. Hinc nos monet Hippocrates tertio de fract. text. 50. vt huiusmodi fracturas, si fieri honestè liceat fugiamus, tanquam parum estimationis nobis allaturas, exigua enim in his est spes salutis, & multa pericula emergunt, atque si ossa non reponamus, ex pertes huius artis videbimus, si verò reponamus, ad interitum propius, quam ad salutem deducemus.

Similiter eadem de causa periculosius est vulnus cum fractura prope ossis caput, siue à parte superiori existat, siue inferiori, quam in medio, siquidem plures tendines, & nervi in his partibus reperiuntur, quam in medio. Quòd si prope articulum, vel in ipso articulo fuerit vulnus, ac fractura, casus est difficillimus, & maxime letalis, vt enim suo loco explicabitur, vulnera articulorum ex facili maligna coadunt. Si ergo fractura ossis adiungatur, vehementiores aderunt dolores, & inflammationes maiori momenti, præterquam quod talibus vulneribus, ac fracturis congruam medelam adhibere non possumus, vnde Celsus libro octauo, capitulo 10. Quibus periculis etiam magis expostum est id, quod iuxta ipsos articulos situm est. Semper etiam augetur periculum, quando præter fracturam adfuit ossis frustula, quæ partes sentientes pungant, ob maiores enim dolores magis est fluxionis periculum, & quòd plura fuerint, magis inæqualia, ac inter se separata, eo magis est periculum, & difficilior etiam committitur. Quòd si frustula in parte opposita ipsi vulnere reperiuntur, quæ manuum opera extrahi non possint per ipsum vulnus, quemadmodum accidit non raro, adhuc periculum est maius, & nisi cito suppuratio, & abscissus disrumpi, aut sectio arte facta in ea parte, & exitu pariet, imminet febres malæ, consulsionis, deliria, gægræ, & spæchæ. Consideranda est autem, vt certius quid futurum sit, prædicere valcamus, ægotantis natura, & proinde temperamētū, ætas, consuetudo, præcedēs victus ratio, regni, anni tēpus, & huiusmodi, enim omnia corpora æque sūt fluxionib. obnoxia, &

Fractura femoris, cui humeri cum vulnere periculossima.

Osse fractum prope articulum valde periculossimum.

omnino æque patibilia; aliqui enim ex paruo affectu os nature imbecillitate, vel quia prauis succis fecerit, & huiusmodi de causis intereunt, qui si melius essent conlitiui, seruantur. Aliqui è conuerso ex gra- uissimis affectibus ob probam constitutionem ser- uantur, qui aliter perirent & propterea Hippocrates loco citato. Superfluitas etiam interdum, & illi sunt, quamuis raro, quibus ea reponuntur; magna enim inter se differentia inter curationem, & curationem, atque inter naturam, & naturam corporum ad faci- lius tolerandum.

Repositis ossibus post secundum diem, & intra primum septenarium, si fractura non conuulsio, nisi citra molestationem ossa restituta derudi ad priorem locum possint, duplici enim tensione la- borant musculi, & ea videlicet, quam habent ex in- flammatione, vt dicebat Galenus tertio de fract. text. 43. & ea, quæ illis accidit, dum membrum breuius factum ad propriam magnitudinem redit, unde fieri non potest, quin sequatur conuulsio; quæ si superue- niat ossibus repositis, exigua est spes salutis, ideo Hippocrates loco citato, text. 40. Ac eo ipso die, aut postero vechis adhibentibus, ac membrum extenden- dum, non autem tertio; & longè minus quarto, & quinto; quoniam si his diebus facessas ossibus nego- tium, nec illa in suam sedem restitues, & inflamma- tionem concitabis, & nihilo etiam fecis, si ea resti- tuas. Et text. 41. Conuulsio tamen magis, si resti- tuentur, quam si restitui non poterit, inducitur, atque hæc optimè sunt animaduertenda, quia si conuulsio post repositionem accedat, angustus locus spei salutis relinquatur. Tunc autem expedit, vt os retro expellatur, si id tamen potest fieri citra mole- stiam. Et text. 47. In his enim, quæ laxiora sunt, quam par sit, neque conuulsio, neque rigor excitatur, sed in his, quæ magis intenta sunt, de quo nunc sermo habetur.

Que sani- tas expe- ctanda nò repositis ossibus.

Sanitas, quæ non repositis ossibus sequitur, non procul est inculcata, vitia namque remanet figu- ra, & membrum sit breuius, sicuti & quando totus ossis circulus abscissus, & quando ossi vnà fracta, & imminuta curantur, vt inquit Hippocrates tertio de fract. text. 46. Sub ipsa quoque fractura membrum solet tabescere; nam ob ossibus extra proprium locum existensibus comprimuntur venæ, & arteriæ, vt defectus alimentis, & caloris vitalis in parte necessa- riò sequatur, & ex consequenti partis atrophia, & imbecillitas, tum ob caloris vitalis defectum, tum etiam quia ab ossibus comprimuntur, & nerui. Pari- ter, si totus ossis circulus abscedat, vt inquit Hip- pocrates tertio de fract. text. 46. & vtrique ossa fracta sint, & alternata, necesse est membrum breuius euadere. Si prope articulum, aut in ipso articulo fuerit vultus, & fractura, vt plurimum sequuta sanitas pars motum habet difficilem, namque à callo, qui ex ossis excremento gignitur, ligantur quodam- modo tendines, ligamenta, & ossa ipsa articularum.

Tardiùs etiam, & difficiliùs sequitur sanitas non repositis ossibus, tum propter multa loca vacua, quæ remanent, tum propter symptomata, quæ faciliùs, non repositis ossibus superueniunt, coalitum impe- dientia: sed & crassiori callo opus est, quò ossa non commissa coniungant, & sitmet. Si ossa fracta in prop- ria sede manserint, quod præsertim contingit, quando à telo secante penitus præcisi sunt os, nam & vnà secantur musculi, & ita ad proprium princi- pium contrahi nequeunt, quod est in causa non raro, vt os fractum moueatur simul attractum; minus peri- culi subest, neque enim ab osse tenduntur, & vulne- rantur carnosæ partes, neque tensione opus est, vt ossa restituantur. Debilis tamen pars superflutura est propter totalem musculorum, ac nervorum, vel tendi- num præcisionem.

Præterea si præcisi os ex maioribus fuerit, cuius- modi est os femoris, & humeri, præcise partes agrè coalescunt, præsertim si recta fuerit incisio, quod quidem euenit, quoniam à telo secante pori ipsius alimeni ossis, per quos resubstant ossis excrementi pro calli generatione, quodammodo obstruuntur, atque impeditur egressus materie ipsius calli, quare mi- rum non est, si postea tardus fiat coactilis. Præterea tamen aequali existente fractura, vix possunt ossa fracta immota seruari, motus autem est ex his, quæ coaliti impediri, minora verò ossa magis immota seruatur, & præsertim si duobus in parte exilleniùs ossi- bus, vnum tantum sit fractum. Et ideo Auienna quin- ta parti, tract. c. 1. Et fractura prauioris incarna- tionis, & vitionis est illa, quæ secundum rotundita- tem, deinde illa, quæ declinat, non enim adhaeret, nisi superlonge tempore ligatura habens fabricationem mi- rabilem tempore longissimam, & sumat ex cibis, & medicinis, quæ præparant sanguinem ad illam rem. Lenitas etiam ossis partium, quæ propter incisionem remanet, calli generationem prohibet, & eo magis, cum assidue superficies illæ à vulneris excrementis perfundantur, sicuti enim lenitas, & humiditas ossis carnis generationem prohibet, vt dicebat Auienna quarta parti, tract. quarto, capitulo secundo, & pro- pterea exasperati desiderat, vt super ipsum caro exo- riarur, ita de callo existimandum est.

Quod autem ad tempus separationis ipsius ossis, scire licet, huic rei non esse præstinum aliquod tempus, aliquando enim citius, aliquando tardius sit separatio. Citius enim separantur ossa, quæ citius arescunt, & quæ succrescente carne citius propul- santur, & ideo paruum os citius abscedit, & quod in extrema est parte, & quod tarum est, sicuti & quod vi ictus aliqua ex parte separatum est, vt mo- dicum remaneat leparandum, unde non solum in- tra vigesimam, sed & intra decimam quartam, & vnde- cimam vidi ossa recedere; maiora verò ossa, & solidiora tardius abscedunt, nam & tardius ares- cunt, & à succrescente carne tardius propulsan- tur, & ideo communiter statuitur terminus eorum separationis dies quadragessimus, quamuis non nun- quam, & ad sexagesimum, & ad septagesimum etiam differat abscessus, vt experientia testatur, immo & ad sex menses, & annos propter virtutis imbecillitatem, siue imbecillitas sit naturalis illius partis, siue ad totum spectet, vt contingit in senibus; & ideo quando tarda sit suppuratio, tardus etiam sit abscessus, vires enim sunt imbecillæ; at quando citæ sunt suppurationes, citius quoque ipsa ossa propul- santur: fortiores enim sunt vires, & citius suc- crescit caro. Hinc & curatio non parum facit ad- citum, vel tardum recessum; etenim sub vna cu- ratione vires sunt robustiores, & magis arescunt ossa, quam sub altera. Vnde Hippocrates tertio de fract. text. 45. Propter hæc igitur, quæ nuper dic- ta sunt, non possumus vno verbo, quando ossa recessura sint, aperire. Sunt enim ex eis aliqua, quæ propter paruitatem, alia quæ propterea quod in extrema parte sunt, citius abscedunt, alia verò minime abscedunt, sed sequamur emittunt, præ- terea & curatio à curatione plurimò differt. Pleru- mque tamen ossa his quam citissimè abscedunt, quibus suppurationes citissimæ sunt, citissimeque, & optimè caro pullulat. Nam quæ in affecto loco carnes succrescunt, ossa plerumque atollunt. Ta- men totius ossis circuitus, si in quadraginta die- bus recedat, optimè recedit, aliqua enim ad sexa- gesimum vsque diem perueniunt. Inter ossa enim, quæ rariora sunt, ea etiam velocius excidunt, tar- dius verò quæ solidiora. At quæ minora sunt, bre- uiori etiam spatio, quam hoc fit: alia etiam aliter ex- cidunt.

Tempus quoque agglutinationis non est idem in omni-

Quando os sit abscis- sum aut squamam emissurum.

Tardè, & agrè coale- scunt ossa non reposita.

Tempus co- omnibus ossibus, os enim cubiti, teste Hippocrate A
alitus. libro de fract. text. 6. triginta diebus firmatur. Os vero
 brachii, vt inquit Hippocrates eodem text. nono, quadraginta diebus. Os pedis, vt idem asserit text. decimo, viginti diebus. Ossa tibiae quadraginta, vt inquit text. 21. Os femoris eodem teste text. 23. quadraginta, quamuis si haud probè coaptentur ossa, tardius firmetur. Sicuti & quae non seruantur immota, in quibus etiam callus imbecillior generatur, vnde Hippocrates loco citato text. 26. Sed & omnia ossa tardius corroborantur, si non secundum naturam posita fuerint, itemque ea, quae non in eadem figura quiescunt, & calli quoque debiliores ipsis obducuntur. Sed tempus hoc ab Hippocrate positum de fractis ossibus absque vulnere intelligendum est, quando enim vulnus adiungitur, tardius fit coalitus, & adhuc tardius, quando symptomata superueniunt, vnde ad tres menses, & vterius etiam vidi protractam tibiae fracturam vna cum vulnere agglutinationem. Quod vero os fractum non coalescat, vero coalitum in adultis, sed solummodo interuentu calli circumcirca fracturam ex superfluo ossis exorti, in primo libro explicatum est, quicquid enim ex eo, dicebat Galenus libro primo, de fract. com. primo text. 40. in ea effusione inter ortu contracti ossis defectum concreuit, id tempore ab eo, à quo contingitur, osse commutatum tandem ossi simile redditur, & callus non nuncupatur. Explicatum est etiam, si portio eius deficiat, non restituitur, quia de causa contingit cicatrices causas reddi, quando portio ossis deest, siue à causa vulnerante dempta fuerit, siue opere naturae abscesserit, quod & Hippocrates scriptum reliquit 6. Aph. 47. Si enim, dicebat, vlcera fuerint annua, necesse est os abscedere, & cicatricis causas fieri. Non potest ab osse parte sicissima tanta caro succrescere, quae totam cauitatem repleat, & quae succrescit tractu temporis exsiccat, & attenuatur, fitque callus, vnde & cauitas redditur maior; labra etiam vulneris concidunt osse deficiente.

CAPVT VI.

De curatione Vulneris cum ossis fractura.

Sicuti vulnus vnionem indicat, ita quoque ossis fractura; & sicuti, si deficiat substantia carnis, oritur indicatio regenerandi carnis, ita, si deficiat ossis substantia, ea est regenda. quae omnia palam est esse naturae opera. Verum quod substantia deficiens spermaticarum partium, & eorum praeterea, quae sicciores sunt, ac duriores, cuiusmodi sunt ipsa ossa, regenerari non possit, aliàs ostensum est, & proinde non est expectanda ossis deperditu regeneratio, si dentes primo ortos in pueris excipias. Satis est, si ex superfluo alimento ossis quidam callus generetur, qui locum subeat ossis deperditi. Pariter nec veram agglutinationem in osse fieri, nisi in pueris, primo libro explicatum est, sed tantummodo calli interuentu, qui circumcirca fracturam alligat.

Cum ergo ad huius calli generationem requiratur & agens, quod est natura partis, & materia, quae est alimentum superfluum ipsius ossis, temperatura partis est seruanda, & naturalis calor adiuuandus, ac roborandus, vt opus suum, prout necessarium est, possit exercere, parandaque idonea materia pro calli generatione, quae cum sit alimentum ipsius ossis, crassius videlicet, & magis terreneum, vt dicebat Galenus 6. Meth. 5. quam aliud quoduis nutrimentum in toto animali, idcirco talis alimentu generatio est procuranda, vt non solum generetur, quod faciat ad ossis

Liber Secundus.

Indicationes.

nutritionem, sed & ad calli generationem. Quare, vberius erit alendum, & cibaria, quae multum nutrant, & non solum crassum, sed & tenacem sanguinem generent, erunt exhibenda, aliter fiet callus friabilis. Verum, quoniam à principio fluxio, & inflammatio imminet, quae temperiem partis euerit, & illis materiam suppeditat talis victus, idcirco non à principio procuranda erit materia generationis calli, sed postquam inflammationis tempus praeterierit, quo etiam tempore opus erit aliquid extrinsecus apponere, quod concretionem redundantis ossis alimenti in fracturæ labiis adiuuet. Immo & à principio omni studio fluxionem inhibere oportebit, quemadmodum in primo libro traditum est. Amplius, cum ea, quae agglutinanda sunt, ad mutuum contactum reducta esse oporteat, si forte ossis fractura à propria natura discesserit, vt Hippocrati verbis vtatur, in proprium locum erunt restituenda; atque vt in eodem conferuentur, studendum. Immo non solum vt proba fieri possit agglutinatio, coaptata ossa seruari necesse est, verum etiam quia dum à proprio loco dimouentur, partes sensitiuas tendendo, ac pungendo, euadunt morbosae causae. Cum autem nihil inter ortas agglutinandas interponi oporteat, cauere opus erit, dum sit adductio, ne quid extranei interponatur, puta ossis aliqua portio à reliquo ossis, & carne ipsa separata, aut carnis portio, & post ipsam adductionem etiam excrementa, quae in vulneribus gigni solent, & propterea extranea corporcula erunt auferenda, parandusque generandis excrementis effluxus, & humorum fluxio cohibenda. Quid ratione ipsius vulneris sit agendum, in primo lib. copiose tractatum est.

Si igitur ita fractum os fuerit, vt eius portio à reliquo ossis sit separata, integra existente tota ossis substantia, hoc est, minime fracto per transiitum osse, & illa ossis portio carnosae parti fuerit adnexa, siue à telo secante contigerit, siue contundente non oportet, quod nonnulli faciunt, portionem illam ossis vi extrahere, sed curandum, vt parti, vnde fuit separata, haereat, & ideo si à proprio loco fuerit egressa, à quo non raro à musculis versus eorum principium trahitur, ad eundem retrahenda, & conuenienti deligatione, de qua posterius, vt in eodem loco maneat, curare oportebit. Reducta itaque ossis portione, in eodem loco maneat aut propria, aut ministri erit continenda, donec vulnus procuretur, quod non aliter tractandum est, ac si vulnus absque ossis fractura contigerit; vnde instillato aliquo medicamento ex ijs, quae vim habent calorem naturalem fouendi, ac roborandi, extrinsecusque appositis penicillis, & linteo eodem medicamento, vel alio eiusmodi illitis, superpositisque aliis lineis, quae sufficiant ad protegendam partem ab iniuriis externis, & fouendum naturalem calorem, idonea fascia deligetur pars. Deligatio autem sit talis, vt contineat os in sua sede, & ab osse fracto, & vulnere expellat influentes succos, & quod etiam in ipsa parte continetur, aliò exprimat, de qua quidem deligatione posterius tractabitur. Quod vero ad reliqua, tractetur pars, & totum, veluti in vnuerfalibus traditum est.

Si ossis portio non solum à reliquo ossis, verum etiam & à carnosa parte ceciderit, tanquam demortuus, & omnino extranea auferenda est, dein curandū vulnus, ac si abique ossis fractura existeret. Quod & faciendum est, quando os rimam solummodo contraxit, siue caecam, siue patentem. At si eo modo fractura contigerit, vt ossis portio non penitus à reliquo ossis sit diiuncta, sed ex parte tantum, qua ratione fiat, vt sit mobilis, dum comprimitur, aut aliter tractatur, siquid ea valde sit mobilis, vt citra vim possit auferri, existimādū est, aut ea non amplius viuere, aut mox interituram quare auferenda. Si resistat, nec citra vim possit detrahi, naturaeonus relinquendum,

B 3 quae

Curatio
ossis non
penitus
fracti
aut
disiectiOs quāto
auferen-
dum.

quæ aut ram agglutinabit, si vitæ fuerit capax, aut A
suo tempore à reliquo offe separabit.

Verùm, si tota offis substantia fuerit fracta, atque
si offa fra-
cta à pro-
prio loco re-
cesserint,
quid agen-
dum?
est proprio loco discesserint, statim à principio,
prima die scilicet, vel ad summum secunda, prius
quam videlicet parti superueniat inflammatio, con-
uenienti extensione reducenda erunt ad proprium
locum ossa detractis tamen prius frustulis quæ ad-
sint detrahenda. Dico autem in proprium locum, quia
nisi adamussim coniungantur partes fracti os-
sis, periculum est, ne sanies intra relictas cavitates
contineatur, & inflammationis abcessus, corruptiones,
& alia mala exierit, vnde Galenus libro de
fract. comm. 2. text. 67. Ossis fracti partes ita coniun-
ctas esse oportet, sicuti quando membrum id natu-
raliter se habebat, nec vllum inter ipsas inane spa-
tium relinquit, in qua detenta sanies ossi periculum
siderationis inferat. Et 6. Meth. quinto, ob hanc
causam monebat, vt caueremus, ne in reducendis
ossis fracti partibus extantia quedam disrumpere-
ntur; si enim semel comminuta perierint, dicebat,
necesse est inter applicata simul ossa vacans inter-
ueniat spatium, in quo sanies collecta, atque in
tempore putrescens, totum pariter membrum se-
cum corrumpet. Si vero à principio non fuerit vo-
catus, sed tertia, aut quarta die, vel postquam par-
tes coeperint inflammari, tunc non erit tentanda
reductio conuulsione metu, sed solùm cum sedata
fuerit phlegmone, vel tenuis inflammationis oppor-
tunissimum præterierit, quod quidem intra octa-
uam præterire solet, vt ait Hippocrates libro de
fract. text. 34. Hoc est Hippocratis consilium libro
de fract. vnde text. 33. de vulneribus cum ossis fra-
ctura sermonem habens: Qui vero ad vnum, aut
duos dies lanis deligare iustum censet, tertia vero,
ac quarta linteis deligentes premunt, ac extendunt,
hi in re multi adeo, & magni in medicina momenti
se imprudenter gerunt. Minime etiam tertia, aut
quarta die omnia vulnera mouere oportet, & vt in
summa dicam, etiam omnes speculorum admotio-
nes vitare conuenit in his diebus, & alia quoque
quibus vulnera irritantur. In totum enim tertia, &
quarta dies in plerisque vulneribus recrudescencias
pariunt, & quæ ad inflammationem, & foides pro-
cedunt, & quæ ad febres deueniunt. Et text. 34.
Quicunque tamen insum esse putant lanis vi, do-
nec septem præterierint dies, deinde vero extendere,
ac dirigere, & linteis deligare, hi non similiter im-
prudenter videri poterunt; nam & maximum in-
flammationis periculum præterit, & ossa laxa, &
apta post hos dies sunt. Longè tamen, & hæc cura-
tio superat ab ea deligatione, quæ ab initio fit lin-
teis. Et text. 35. Hanc autem per vices commo-
tionem, & extensionem eadem die, aut secunda fa-
cere oportet, non autem tertia, minime vero quarta,
aut quintam etiam si non reponas, sed alias mole-
stiam exhibeas his diebus, inflammationem induxe-
ris, quantum magis, si reponas: Conuulsionem tamen
multo magis induxeris, si reponas, quam si reponere
omittas. Atque hæc probe nosse conuenit, si enim
reponenti conuulsio accesserit, non multa saluus est
spes. Et paulo post: Postquam vero septem præterie-
rint dies, aut paulo plures, si sine febre fuerint, aut vlcus
non inflammatum sit, tunc minus vetat, vt repo-
nere tentes, si speras obtenturum te esse, sin minus, non
oportet frustra molestiam suscipere, & inferre. Et re-
cte quidem inquit Hippocrates si sine febre fuerint,
& vlcus non inflammatum sit, quoniam à principio
frequenter obseruamus, si insignis fuerit fractura, &
insigne vlcus, inflammationem, cum superuenit,
diutius prorogari, atque tantisper interdum, vt ad-
modum difficilis reddatur fractura ad reductionem,
& quandoque aliquo callo, vel carnosa portione
in spatiis inanibus genita spem ferè reductionis

tolli, & propterea à principio arripere occasionem
oportet, vt reducantur ad locum proprium elapsa
ossa.

Si opportune igitur non fuerit vocatus, sed so-
luminodo postquam inflammatio coeperit, vel cum
iam imminet, & ob id reductionem tentare ne-
queas, totis viribus contra inflammationem pug-
nandum erit, præcipue autem per ea, quæ fluxio-
nem aliò auertunt, & materiam ineptam ad fluxio-
nem reddunt, & omnino fomentum fluxioni de-
trahunt, & propterea & sanguinis missione cum
euacuatoria, tum reuulsoria, & purgatione calido-
rum præsertim, & tenuium incorum, & scirapi
infrigidantibus, & inersantibus inhibenda erit fluxio;
atque præterea omni alio reuulsioni genere,
frictionibus videlicet validioribus, vinctulis, cu-
cubitalis, & insuper intercipientibus itineri admoti-
bus, repellentibusque circa affectam partem. De
parte enim recipiente tantisper sollicitum esse oportet,
ne promptè recipiat. Promptè non recipiet,
si fluxiones repellantur; sed & si eo modo tractetur,
vt nullus dolor inferatur, & causa omnis doloris ar-
ceatur, & robur partis seruetur, & quam primum
suppuratio procuretur. Vnde congruo situ collo-
canda erit pars, videlicet suo situ naturali, & in quo
melius decumbit habenda est enim & aliqua con-
suetudinis ratio, vt monebat Galenus sexto Meth.
quinto: Vulneri vero applicandum erit medicamen-
tum, quod calorem naturalem foueat, & suppu-
rationem adiuuet, si sit suppurandum, nisi quid su-
perueniat, quod aliter procedendum fualet. Et
hoc, aliqui volunt, intellexisse Hippocratem libro
de fract. text. quinquagesimo quinto, quando dicebat:
In prædictis illis diebus (quando videlicet ob
inflammationem reductionem tentare non licet)
molestiam exhibere non oportet, & curam adhibere,
vt vlcus minime inflammetur, & maxime (suppu-
raturum enim in congruo situ collocata parte, atque
vulneris ori applicato medicamento non amplius
partem contractam, molestiam non exhibemus:
Dum vero fluxioni occurrimus, inflammationem
prohibemus, dum tectam leuissimam partem, robo-
rando natium calorem, suppurationem molimur.
Transactio inflammationis tempore, si speres te re-
ductionem obtenturum, aliter enim, vt dicebat Hip-
pocrates libro de fract. text. trigesimo quinto, non
oportet frustra molestiam suscipere, tentanda erit re-
ductio, congruam extensionem adhibendo, quæ hoc
tempore præsertim adiuvanda erit per ferre vinctis
admotiorem inter ossa fracta; animaduertendo, vt
vinctes sint fortes, neque flexibiles, vnde Hippocrates
lib. de fract. text. trigesimo quarto: Sint autem valida
ferramenta quantum fieri potest, vt ne flectantur,
& propterea sint ex chalybe, & illis aqua, vt artis
est, durities ac renitentia erit comparanda; neque so-
lùm hoc tempore, sed etiam à principio vinctum, &
concurum vltus erit maxime congruus, & forsitan
etiam necessarius; cum enim ob vultus non liceat
tantam facere extensionem per attractionem partium
circa ipsum usum parum prodesse poterimus,
si id operis, quod conficere oportebit, alienius
fuerit momenti, & vis sit adhibenda, vnde Hippo-
crates text. 34. & de illis ferramentis loquens, hoc
magnum auxilium est, si & ferramenta idonea fue-
rint, & si quis veluti conuenit, commotionem fa-
ciat. Et text. trigesimo quinto: Nam ex omnibus in-
strumentis quæ homines machinati sunt, fortissima
hæc tria existunt, alicui circumductio, per vinctes
commotio, & concurum vltus. At sine horum ali-
quo, aut sine omnibus, nullum vehementissimum
opus homines conficiunt. Non igitur spernenda
est hæc per ferros illos vinctes commotio, aut enim
hoc modo, aut nullo alio in sedem suam collocabun-
tur.

Quid ag-
dum fin-
flamma-
tio superne
neris aut
imminet
ante redu-
ctionem.

In reposi-
tione par-
tis qua con-
sideranda.

Transactio
inflammationis
tempore
re quomo-
do tentan-
da redi-
ctio.

Conuulsio-
ne post re-
positionem
superuenit
re pauca
est spes sa-
lutis.

Veſtium ergo talis erit uſus, opus eſt inter oſſa diuiſa idoneum veſtem ponere (idoneum dico, quoniam alios latiores, alius anguſtiores paratos habere oportet, ut iuxta fracturæ exigentiam hi, vel illi deligi poſſint) ita ut pars ſuperior veſtis ſpectet verſus os, quod exterius propulſum eſt, & ita extensionem facere, ac ſi quid eleuari velles, donec oſſa è directo collocata videas, deinde paulatim relaxare, atque veſtem educere, vnde Hippocrates libro de fract. text. triſeſmo quarto: Feramenta facere oportet ad eum modum, quem veſtes habent illi, quibus lapidæ iactæ, alia latiora, alia anguſtiora: eſſe verò conuenit tria, aut plura item, quod quis congruis vtatur; poſtea cum his vnâ cum extensione motionem aggredi oportet, ita ut ad inferiorem oſſis partem ſubijcias, ad ſuperiorem verò oſſis partem ſuperiorem feramenti partem inſertendo firmes, in ſumma quemadmodum, ſi quis lapidem, aut lignum vehementer veſte commoueat. Quod ſi forte fortuna in ſuperiori parte os comminutum, vel adeo fractum fuerit, ut veſti non detur commodus locus, iuxta Hippocratis conſilium hæc citato ſcalpris abradenda, quæ comminuta ſunt; & ſi acutum quid promineat, auferendum, ut tuta ſedes veſti pareatur.

Variſſententia circa deligationem. Paulus.

Facta reductione tractanda erit pars, ac vulnus curandum, ſicuti ſi à principio reductio facta fuiſſet. In quo quidem, & veteres. & neoterici non valde conſentientes reperiuntur. Paulus Ægineta, vt videre eſt libro ſeptimo, capitulo 167. circulares faſcias partibus vulneris vtrobique inſerit; obliquis verò per vlcus longitudinem, vt iuxta hiatum occluſio ex omnibus fiat, dein ſi ſordidum eſt vulnus, purgantia adhibet, ſi purum, quæ carnem inducunt, lincolis illita, aliamque comprobata ſu ſu matre- riam. Eadem curationis ratione vtebantur multi Hippocratis tempore, vt videre eſt libro de fract. text. viſigimo octauo. Auicenna ſi vulnus non ſit in loco fracturæ, ad latera vulneris deligationem ducit, & vulnus detectum relinquit, quod tamen poſtea aliis lineis tegit. At ſi vulnus ſupra fracturam exiſterit, eadem ſerè deligandi ratione vtitur, qua Paulus, hinc inde enim deligationem ducit, ita vt compreſſio fiat ſupra fracturam, ſed vulnus relinquitur detectum, vt medicamenta poſſint adhiberi, immò haſtellam quamdam è directo vulneris ponit, habentem foramen vulneris orificio reſpondentem, vt per illud foramen immitti in vulnus medicamentum poſſit, & excrementa vulneris expurgari, vnde dicebat ſexta quarti, tract. ſecundo, capitulo nono: Et quidam præcipiunt, vt incipiant cum ſtructurâ à duobus lateribus vulneris, & dimittant vulnus diſcooperitum, quod quidem eſt melius, ſi vulnus non fuerit ſuper fracturam ipſam, deinde oportet, vt ſit ſuper ipſum velamen aliud ita vt tegat ipſum ab ære. Quod ſi fuerit ſuper fracturam, tunc oportet, vt ingenioſe conetur in ſignatione ſtructuræ, ita vt cadat ſecuritas, & firmetur ex omni latere, & ſeparetur parumper à vulnere ipſo cum præparatione conuenienti ad illud ingenioſius autem modus eſt, vt ponatur extremitas ligamenti ſuper labium vulneris, deinde trahatur, vel inuoluatur tranſuerſum ad poſteriora, & firmetur cum ligamento alio, & ponatur ſuper labium aliud inferius, deinde ordinetur reliquum ligamentum, vt oportet, deinde tranſuerſè ducatur, ita vt remaneat vulnus ipſum apertum, & quod eſt præter ipſum, ſit firmum ex eo, ita quod iam aſcendit ligamentum, & deſcendit ligamentum, & cadat ſupra fracturam ſtructurâ vehemens, & remaneat vulnus apertum, vt diſcooperias ipſum, quando volueris. Et tibi in- eſt, vt facias ſuper haſtellam foramen oppoſitum illi vulnere, vt perueniat, vel applicetur medicina vulneris ſuper ipſam, & poſſit egredi virus ab eo. Cel-

ſus eodem modo deligandum cenſet, quod deligatur fracturæ oſſium ſine vulnere. Latiores tamen faſcias eligit, & laxius deligat, quàm ſi vulnus non adeſſet, ſed plurius vitur faſcis, vt numero faſciarum idem præſtet, quod pauciores, verum arcuius circumdatæ. Præterea quotidie partem ſoluit, & vulnus medicamentis nutrit, quod lib. 8. ſuæ Medicinæ cap. 10. colligit poſſet. Reſert Rhafis 29. Continētis tract. 1. capitulo ſecundo. Chirurgo ſui temporis duabus faſciis conueuiſſe ligare, vna de parte inferiori, vt itar ipſius verbis, vique ad locum vlcis, alia de parte ſuperiori vlcis, de- miſſo loco vlcis abique ligatura penitus. Vnde & inferius reſert ex cuiuſdam opinione locum vulneris debere remanere diſcooperitum, vt poſſit curari cum lic niſi, & vnguentis. Eadem etiam inferius ipſemet aſſert, curationem meliorem in fractura cum vulnere eſſe, vt os vulneris dimittatur diſcooperitum, in quantum poſſit manare de eo ſanies. Guido Cauti- liace nſis & ipſe hinc inde deligat, & vulnus abique vinculo relinquit, quamvis deligationem incipiat ab inferiori membri parte, & uſum circumuoluto- nes ducendo progreditur. Pareus inter recentiores primas circumuolutoſes ſupra vulnus facit, ſed quotidie vulnus detegit, & curat. In libro tamen de faſciis alia vitur deligatione; non enim eam adhibet, quæ ſit multus illis ſpiratum circumuolutoribus, ſed vnâ tantum facit circumuolutionem, eamque ſupra fracturæ, & vulneris locum faſcia triplici lin- teo contexta, & ea latiori, vt non parum etiam de ſana parte comprehendat. Hoc autem, vt quotidie vulnus detegi poſſit, & curari præter doloris concitationem; aut partis exagitationem in expli- catione faſciæ tot ſpiratum circumuolutoribus in- iectæ.

Sed in omnibus iſtis curationibus peccatur, quoniam ex crebra detectione vulnera recrudescunt, ad ſupurationemque non perducuntur, vnde & os alteratur, atque corruptionis periculum ſubit, præter alia mala, & damna, quæ ex detectione vulne- rum contingere aliàs diximus; & in præſenti caſu ob inſignem oſſis læſionem facile admodum contin- gunt. Magis tamen peccatur, quando æqualis non ſit deligatio, ſed hinc inde, & vulnus prætermittitur, necesse eſt enim vulneris labia in tamorè eleuari, ſi- cuti; manifeſte patet, ſi quis hinc inde partem ſanam de- liget in ſpatio intermedio deligationem omittens, citò enim pars abique vinculo reſiſt in tumorem eleuatur, cum ad eam, viſpore laxiorem, à ſuperio- ribus, & inferioribus partibus exprimitur materia, quare vlcis prauum fiet, & os fractum male affi- ci- tur. Et Hippocrates deſectum huius curationis, quam optime explicat libro de fract. text. triſigimo octauo dicens: Alii verò rursus illi, qui tali- ſtatim lineis curant, hinc atque illinc deligant, vlcus verò ipſum relinquant, & perfrigerare ſolunt, deinde ſuper vlcus purgatorium aliquod imponunt, & ſplenis vino imbutis, & lanis ſuccuſis curant. Hæc curatio eſt mala, &c. & paulo poſt: Teſtatur autem & ipſa hæc medicina, necesse eſt enim ei, qui ita de- ligatur, tumorem ad ipſum vlcus eleuari, etenim ſi ſanum corpus hinc, atque illinc fuerit deligatum, in medio verò reſiſtum, iuxta reſiſtum vtiq; ſpatium maximè intumefcet, ac decoloratum reddetur; quo- modo vlcus hæc non perpetuetur? Necesse eſt igitur, ut vlcus quidem decoloratum ſit, & labiis euer- ſum, ac protuberans, verum hæc viſum, & non ſuppura- tas. Oſſa verò etiam quæ diſceſſura non erant diſcedant, ſed & pullant, & febrians vlcus fuerit. Et quoniam uno incontinenti dato, multa contingunt, exiſtantes hæc vulnere ſuppurante ob vulneris prauitatem, uel cacochymiam, non autem propter perperam factam curationem, can- plaſmata varia ulcerati parti apponunt relaxantia,

Rhafiſ.

Guido.

Pareus.

Improbantur.

Hippocrates repro- bant ſupra poſitas deligationes.

doloris sedatiua, & suppurantia, atque ita malum malo addunt: nam languenti parti inutile, immo damnosum pondus apponunt, ac tandem coguntur solvere deligationem, atque citra ipsam vulnus curare, ex quo multa contingunt inconuenientia, vnde Hippocrates subiungebat: Coguntur autem propter tumorem cataplasma apponere, quod & ipsum incommodum est his, quæ hinc, atque illinc delignantur; pondus enim inutile ad pulsum reliquum accedit. Postremum autem deligationem resoluunt, ubi iam malum ipsi rectudefcit, & de cætero citra deligationem curant: neque vero minus, etiam si quoddam aliud eiusmodi vulnus acceperint, eodem modo curant; non enim deligationem hinc, atque illinc factam, & vlcis perfrigerationem in causa esse putant, sed aliud quoddam infortunium. Et adeo diffi-
cile Hippocrati hæc curatio, & tanti momenti est ab ea discere, ut in ea damnanda præter suum morem longiori oratione fuerit usus, ut & ipse testatur, dum subiungit: Attamen de hoc tam multa non scripsimus, si non certò sciretur, incommodum esse hanc deligationem, & multos esse, qui ita curant, & magni momenti esse hanc rem deducere, & testimonio esse hæc, quod rectè scripta sint ea, quæ prius scripta sunt.

*Vnde sci-
cienda sit
vera deli-
gandi ra-
tio.*

Vt igitur vetam, atque consentaneam curatio-
nem hinc vulneribus adhibeamus, operæ pretium est
methodum conseruare, atque ex natura rei pro-
prias indicationes desumere. Morbus, qui curandus
proponitur, est vulnus cum fractura ossis in tota
substantia, itaque duplicem habemus motum, vi-
delicet vulnus, & ossis fracturam, quæ utique
sub continui solutione euidenti reponuntur: & hi sunt
præsentēs: sed alter insuper imminet, videlicet mor-
bus in situ, qui quidem præterit, sed nunc abest,
cum vulneris curatio cum ossis fractura cure-
mus, reducis ad proprium locum collapsis ossibus.
Attamen, quoniam ossa adhuc non sunt agglutina-
ta, leui negotio extra proprium locum effecti pos-
sunt. Imminet etiam fluxio, & ex consequenti in-
flammatiō ob partis imbecillitatem, ac dolorem à
vulnerante causa excitatum, & extensionem, quæ ad
ossa prolapsa reducenda vsi sumus, atque aspera
partis vulneratæ tractatione, solus enim Deus frac-
turas cum vulnere citra dolorem petere potest, dicebat Hippocrates. Imminet igitur fluxio, &
ex consequenti inflammatio, & alia, quæ ad fluxio-
nes consequi solent, vnde Galenus loco citato: Timen-
dum est enim, ne tum illa in diuersum vulsione,
quam membrum in suam formam effingens
administrauimus, tum vel magis ex eo, quod
causæ, quæ fracturam faciunt, plerumque circum-
datam ossibus carnem conspiciendo, confundendo
que prius laidunt, magnæ subsequantur phlegmo-
nes.

*Indica-
tiones.*

Sicut ergo vulnus vnionem indicat, ita etiam os-
sis fractura, quæ tamen non est artis opus, sed natu-
ræ, siue enim vera vniō fiat, siue per medium
heterogeneum, superius ostensum est, id esse natu-
ræ opus. Quare medicus tanquam ipsius minister
debet ea tollere, atque auertere, quæ naturæ opus
interrumpunt, atque impediunt, & curare, vt idonea
mater à præparetur, ac ipsi naturæ subministrare ad
calli generationem. Impediretur quidem aggluti-
natio illa, siue aligatio, si ossa fracta iam reducta in
proprio suo loco immota non seruarentur, sed vel
ex motu quopiam, vel prauo situ, vel alio quopiam
huiusmodi iterum extra propriam sedem propelle-
rentur; necesse est enim, vt ægrotans interdum
sorum capiat, dormiens autem curam partis non
habet. Fieri etiam non potest, quin eidem cubile
nonnunquam restetur, & ipsæm deiciendæ alui
gratia surgat, aut aliquo modo se aptet, & ita cor-
pus totum moueatur vna etiam cum parte affecta,

A sicuti & idem opus interrumpatur, & forsitan etiam
prohibetur, si fluxio ad partem fieret, ita, vt
inflammatio, vel putredo subsequeretur, atque
corruptio: hoc enim in calu, & agens ineptum red-
deretur ad calli generationem; siquidem partem tem-
peries euerteretur, & mater quoque deficeret ido-
nea ad calli generationem. Immo humiditas quæ-
dam præter naturam intra diuinas partes colligeretur,
quæ calli generationi obsteret. Itaque ex parte
ossis fracti duo hæc potissimum erunt spectanda, vt
videlicet ossa reducta in proprio loco continentur,
vnde Galenus sexto Meth. quinto: Ab his secundum,
quod digiges, fuerit, vt immotum prorsus membrum
consistat, ne quid eorum, quæ affixeris, moueatur,
quando ita necesse est ea rursus diffidere, & vt fluxio
prohibetur, & inflammatio, cuius rei curam in
primis habere oportet, vt dicebat Galenus loco ci-
tato, sic enim & salubris substantia partis conserua-
bitur. Quid autem vulnus in carnis parte requiritur,
primo lib. explicatum est. Vt ergo fracta ossa
iam reducta firma, & immota in sua sede conser-
uentur, donec callus succrescat, ac etiam phlegmonis
generatio prohibetur, deligatio omnes vniuntur;
quare non erit temerè incipiendi, certum est enim,
quod non quæcunque deligatio, quæ faciliè dimoue-
ri possit, firmabit, aut partem à fluxione defendet,
quinimodò deligatio inepta, vt cuique notum est, non
raro fluxiones accersit, & phlegmonis generationi
præbet causam.

C Animaduertendum tamen maximum momen-
tum positum esse in labiorum adductione; vt & si
conferantur labia, longè facilius reddatur curatio;
omnes enim partes suo naturali tegumento delectantur,
& dum reductur labia, tollitur omne vacuum,
in quo promptè admodum colliguntur excrementa;
quod quidem est potissima inflammationis causæ;
quapropter si substantia carnis non deficiat, non solū
adducenda labia, verum etiam consueunda; & hoc
modo tractatis vulneribus, vt in praxi obseruauimus,
præparatur facilis ad sanitatem via: Quod si labia
non adducantur, plerumque succrescit abiceffus, &
alia mala symptomata. Vtroque modo tractati hæc
vulnera in nostro Nosocomio, quod mihi licebat ob
multitudine m vulneratorum quæ ibi recipitur; scilicet
que sanabantur quibus sutura adhibebatur; Sed
cauendum ne multiplex sit ossis fractura, continen-
teanturque in vulnere ossium fragmenta; tunc
enim non solū inutilis esset sutura, verum etiam
importuna & noxia, quod probaretur effluxus. Si
adhibetur sutura, & cautiones locum habent, quæ
in primo libro tradite sunt.

D Deligantes igitur, in hoc studere debemus, vt de-
ligatio firmet, vias, per quas fieri potest fluxio, coar-
ctet, & quoniam id superfluum, quod est in par-
te, dum ab eius natura non regitur, non leuiter con-
fessit ad inflammationis generationem, idcirco ad
sanas partes, & eas longinquiores illud exprimat
oportet, non enim, dicebat Galenus sexto Method.
quinto, negligendum, quin totum superuacuum
humidum ex omnibus, quæ circa fracturam habentur,
partibus exprimas; ac præterea nihil obest, vnde
nequaquam sit dolorifica, talis enim fluxionem
aduocaret. Itaque quoniam laxa deligatio non con-
ginit, nimis verò arcta dolorem infert, vtrumque
excessum vitare oportet, ita vt neque nimis partem
coarctemus, neque etiam laxior sit deligatio, sed
constringamus quantum fieri potest absque dolore,
& ideo etiam potissimum copia lineorum, quam robo-
re pars erit firmanda, vnde Galenus sexto Meth.
quinto: At verò cum laxior deligatur ossibus mo-
ueri permittat, arctior verò constringendo dolorem
excitet, danda opera, ut vitato ambarum incom-
modo, utriusque fruamur commodo. Id fiet, si quod
nimium est, declinabimus. Ergo nec adeo arcte
de-

*Deligan-
tes que re-
spiciere de-
beant.*

deligaturam debemus, vt nimis comprimat, nec adeo remittere, vt laxior fit.

Neque etiam quacunque fascia deligandum nobis est, si predictos scopos nostra deligatio assequi volumus; nam exempli gratia, quæ lacera est, non continebit, neque extensionem feret; quæ eminentias, & extuberantias habebit, inæqualiter adstringet, & aliquibus sui partibus nimis comprimet, & erit dolorifica, sicuti & quæ latior sit, ita vt magnam membri partem comprehendat, propter inæqualitatem enim partis, cui circumuoluitur, rugas contrahet, quæ de causa dicebat Galen. loco citato: Ac siquidem æqualis esset crassitudo membrum quoddam, vtique latissima fascia esset commodissima, vt poro quæ totum æqualiter, continenterque omni ex parte fractum os compeckeretur. Sed quoniam id non est, pectori quidem latissi mam licet circumponas, artubus verò, & iugulo non potes, sed in talibus vilior est angusta, vt poro quæ nec rugas contrahet, & totius membri, cui circumdata est, cutem contingeret. Sed neque minus noxia esset angustior fascia, quam sit ipsum vulnus; talis enim vulnus veluti zona cinctū teneret, atque dolorem afferret. Pariter quæ breuior existit, cum etiam sit angusta, partes ossis fractas non firmaret, neque tuto contineret, præterquam quod, si ferulæ forent necessariæ, ab ipsa partem non defenderet. Vnde Galenus loco citato: Verum si paucis complexibus continet, parum tuta est. Quantum igitur securitatis ex angusta deficit, tantum ei ex iniectionis numero, & verius integram deductionem est adiciendum. Præterea cum ab hac deligatione habere debeamus, vt phlegmonis generationem prohibeat, tum vias arctas, & succorum affluxum prohibendo, tum etiam quod superflui succi in parte affecta continetur, alio exprimendo, manifestum est, citra discrimen non esse iniiciendas primæ fasciæ circumuolutiones, neque omnes æquales esse debere, hoc est, æqualiter comprimere, sed ita disponendas, vt ab ægra parte ad sanas fiat expressio. quæ ratione Galenus loco citato: Sed quoniam deligationum, quæcunque citra dolorem carnem consistant, coarctantque, id vitium habent, vt ex his partibus, quibus primum iniiciuntur, succos exprimant, in eas, in quas sunt finitæ, reponent, atque fingant, non alienum à ratione arbitror deligaturæ principium super ipsam fracturam iniici; ab hinc verò ad reliquum membrum dispensari. Etenim qui contra deligat, is ab integris ad ægram partem sanguinem compellit. Atqui, si ab ægro loco incipiat, in integrum finiat, non solum innoxia eiusmodi deligatura in his, quæ diximus, erit, sed etiam vtile quiddam contulerit. Quippe cum nul lum circa fracturam finet excitari phlegmonem.

Vt ergo recta fiat deligatio, primò deligenda erunt idonea deligamenta, hoc est, ex idonea materia, conuenientis latitudinis, atque longitudinis, deinde considerandum, qua parte initium deligationis facere oporteat, & quo deligando tendere, & quam arctā debeat esse deligatio, & ubi magis premere oporteat, & vbi laxius deligare, & qua ratione talis deligatio fiat, quæ firmet, & repellat à parte, non autem sit dolorifica. Quibus non vt opus est, obseruatis, mala multa contingere solent, vnde Hipp. lib. de fract. text. 28. maximum est cognoscere, quo initium linteiducere oportet, & qua parte maximè comprimere, & quæ vitilias contingat, si quis initium linteæ rectè iniiciat, & qua maximè oportet parte premat, sed hinc, atque illinc id faciat.

Fasciæ ergo debent esse læues, tenues, & molles, & quidem magis molles etiam, quam si vlcus non adesset. Non ergo confutæ sint, neque extuberantias habentes, vt coarctare æqualiter valeant, atque sine dolore. Nec tamen flaccidæ, sed sanæ, vt quantum satis est, citra lacerationem premere possint, atque extensionem ferre. Latitudo fasciarum à magnitudine

A partis, & amplitudine vlcis innotescit; debent enim esse aliquanto magis late, quam vlcus ipsum, præcipue circa principium, si enim angustiores essent ipso vlcere, vlcus ipsum cinctum tenerent, atque dolorem inferrent. Longitudo tanta si squanta requiritur, vt deligatio & supra vlcus, & infra comprehendat non parum de parte sana, fasciæ debitis circumuolutionibus, quæ tot sint, quot requiruntur ad firmamentum partis, & ne ligamenta à parte vincantur, vtque à ferulis dein imponendis partem defendant, neque tamen tam multæ, vt pondus aliquod afferant.

Qualitas deligationis talis esse debet, vt firmet, non comprimat partem, & magis in fracturam, quam infra, vel supra, & ideo potius copia linteorum, quam robore, vnde cum patiens refert, linteæ esse, quidem firma, sed non compressa, & maximè supra vlcus, deligatio erit continens, debet enim deligatio firmare quidem, non autem comprimere, & dolorem inferre. Debet autem supra ipsam fracturam magis esse arctā, vt præ fracta versus sanas exprimat materia. Et quoniam ratione vlcis pars est magis dolori exposita, quam vbi fractum est os, citra vulnus, idcirco paulo minus arctā debet esse deligatio supra fracturam, quam si vulnus non adesset. Hæc omnia docuit nos diuinus Hippocrates, qualitem enim fasciarum proposuit libro de Chirurg. off. text. sexto dicens: Deligamenta sint pura, læuia, mollia, tenuia. Et inferius: Præparare autem oportet linteā læuiā, tenuiā, mollia, pura, lata, non confuta, neque extuberantias habentia, & sana vt extensionem ferant, & paulò præstantiora. Quam molles autem sint, oportet, libro de fract. text. vigesimo nono declarari, dicens: Linteæ autem semper quidem mollis modi sint, magis tamen in talibus, quam si vlcus non haberent, & quo primum deligamus, multo latius sit ipso vlcere. Longitudinem simul cum latitudine, proponit libro de Chirurg. off. text. octauo dicens: Longitudo, & latitudo deligationum trium, aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum quidem, longitudo, digitorum autem latitudo, & assulementi circumductiones sic sint, vt ne compriment. Multitudinem deligationum proponit eodem loco dicens: Deligationum multitudo, vt ne superetur à loco læso, neque per ferulas illisio fiat, neque pondus, neque circumcirca inclinatio, neque effeminatio deligamenti fiat. & eodem: Deligatio autem multam sanè loci partem occupet. Quia autem parte magis comprimere oporteat, & qua minus, eodem loco docet, dicens: Iuxta locum affectum maximè comprimere oportet, minimè extremas partes, reliqua pro ratione, vnde libro de fract. text. 29. Si verò deligatus fuerit, videatur si sibi linteā firmata quidem esse, non autem compressa, dicatque super vlcus maximè firmata esse. Et lib. de Chirurg. off. text. 11. Deligatè verò oportet primum, vt is qui deligatur, dicat maximè se compressum esse circa læsam partem, minimè circa extremas, & firmatum se esse, non compressum copia linteorum, non robore.

Ut ergo decens fiat compressio, & vbi oportet, hoc est ad partem fractam, selecta fascia sufficiens roboris, molli tamen, & æquali, atque paulo latiori, quam si vulnus non adesset, & maximè à capite ipsius, a quo incipienda est circumuolutio, duas, vel tres circumuolutiones supra vulnus, & fracturam facere oportet, & tantum facere compressionem, quanta iustificiens sit ad firmanda ossa, ita tamen vt minor aliquanto sit compressio, quam si vulnus non adesset, cuius terminus est, quando patiens inquit ite esse firmatum in illa parte, non tamen compressum; hinc versus superiorem partem, ad sanam scilicet ducenda deligatio, paulatim compressionem minuendo. Vbi satis de sana parte fuerit comprehensum, ibi deligationem terminare oportet, atque sutura fasciæ capite alligato, alia fascia accipienda, atque vna, vel altera cir-

Fascia
qualis.

Qualitas
deligatio-
nis.

Considera-
da.

Fascia
qualis.

Signa rectæ
deligatio-
nis.

Deligandæ
rationes.

circumuoletio facienda ad affectam partem, atque ex ea versus inferiorem partem ducenda deligatio similiter paulatim compressionem imminuendo. Sed & circumuolutiones non sint ita frequentes, quoniam non adeo timemus ab extremis partibus, & ubi satis de sana parte fuerit comprehensum, siquidem circumuolutionis facere oportet. Cum enim à fractura, & vulnere fluxionem arcere debeamus, & due sint partes, à quibus fluxio in partem potest irruere, videlicet superior, & inferior, & ad utraque etiam fieri possit expressio eius, quod in parte continetur, licet minus, & recipere, & transmittere inferiores, & extremæ possint, quam superiores, & quæ minores sunt, & pauciores, minusque sanguinis continent; propterea & versus superiorem, & versus inferiorem partem ducenda deligatio, sumpto principio ab ipsa agra parte, licet dicta ratione plures versus superiores sint faciendæ, ut primæ circumuolutiones præcipuè fracturam firmant, nam & exprimunt, & sanguinis confluentum prohibent; quæ autem versus superiorem partem iniunguntur, & eo præcipuè materiam exprimunt, & vna, ne iade fluxio irruat, prohibent: quæ verò ducuntur versus extremas partes, & ad eas pariter succos exprimunt, & fluxionem quoque ab illis prohibent. Hinc Galenus loco citato: Incipies itaque ab agra parte, & cum bis, terque circumdederis, inde sanam versus progredieris, siquidem qui ita deligat, & ab integris ad laborantem partem sanguinis confluentum arceat, & quod iam collectum in ea est, exprimit. Cum verò duæ partes sint, quæ & recipere aliquid ad laborantem partem, & transmittere ad eam possint, vique quæ superiacent tum propter multitudinem, tum magnitudinem ad ambo magis sunt habiles, extremæ verò propter contrarias conditiones exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt, multum verò nec agris partibus subministrare, nec ab ipsis recipere. Quocirca, cum duas primas fecerit Hippocrates deligaturas, prima quidem, tum quod in laborante particula continetur ad superposita expellit, tum quod ex eis confluit, repellit: Reliqua verò primis quidem complexibus, quos super ipsam fracturam facit, itemque fasciæ ad inferna progressu eo quædam extrudit, quædam ne quid illic confluat, prohibet. Reliquis verò deinceps omnibus, quibus videlicet ab infernis partibus sursum recurrere deligaturam censet, ut eodem videlicet loco cum priore finiatur, tum ad superiora repellit, tum confluentem ab eis prohibet. Muniant igitur, ac stabiliunt fracturam, nec phlegmonem oriri sinunt prima duo lintea. Iuxta Hippocratem etiam tertiam fasciam addimus, & hanc obvoluimus incipiendo ab ea parte, in qua terminata fuit secunda fasciæ, & ducendo circumuolutiones vique ad finem primæ fasciæ, quod maior fiat expressio, & repercussio versus venarum exortum, sic tamen, ut maiori intervallo fiant circumuolutiones, & idem secundum longitudinem est primæ fasciæ æqualis, licet utraque secunda sit breuior. Hæc tamen tertiam deligatio quædoque perficitur secunda fasciæ sola, quando longior est, ut peruenire ad eum locum possit, ubi prima desinit, factis debitis circumuolutionibus. Et hoc est, quod quandoque Hippocrates ait, duas sufficere linteorum portiones, ut lib. de fract. text. quinto, sufficere enim, quando secundæ fasciæ longitudo tanta est, ut possit peruenire ad locum, in quo prima fasciæ finem habuit. Hæc est deligandi ratio, quam nobis tradidit Hippocrates libro de fract. text. enim quinto dicebat. Postea linteo deligare, initio eius supra fracturam iniecto, ita ut firmiter quidem, non tamen admodum pre mat. Postquam autem circumdedit eodem loco bis, aut ter, ad supernam partem deligans distribuit, quo sanguinis fluxiones intercipientur, & illic desinat. Conuenit autem prima lintea non esse longa, duorum autem linteorum initium supra

A fracturam iniicere, ita ut semel circumdedit eodem loco, deinde deorsum distribuat, & minus premens, & magis traducens, quo linteam ipsi sufficiens sit ad recurrendum eo, ubi alterum desinit. Quamvis enim hic loquatur Hippocrates de simplici offensa fractura, ubi tamen posita tractat de fractura vulnere annexa, de deligatione verba faciens, ad hunc locum nos remittit, dicens: Distribuida verò deligatio, vel ut etiam prius dictum est. Id tantum animaduertit, ut fasciæ sit latior, & maxime in eius capite, ne vlcus cinctum teneat, & ita dolorem inferat, & secundum vlcus rectitudinem linteo iniciatur, & paulò minus prematur, quàm si vlcus non adesset. Et similiter quod lintea mollia sint, & huiusmodi. Sunt & alia animaduertenda, ut deligatio sit conueniens, atque proprium finem consequatur; quorum vnum est, ut ex eo loco sumatur deligationis principium, in quem prolapsum est os, & ex eo in oppositum latus ducatur circumuolutio, ut firmius contineatur os in sua sede, & prohibeatur relapsus; vnde si à dextra parte os prominat, hinc versus sinistram ducenda deligatio, si à sinistra, ab ea ad dextram; facili enim est ossi semel à sua sede prolapsio, licet restituto, iterum probab. & idem, ut hoc prohibeatur, maxime firmare oportet, ac complinere partem, in quam os abiecit; hoc est, quod dicebat Hippocrates libro de Chirurg. off. text. 5. Deligare oportet dextras partes in sinistras, & sinistras in dextras, excepto capite. Hoc etiam innuebat libro de fract. text. 5. Hic igitur lintea ad sinistram, aut dextram deligenur, aut ad utram partem contulerit ad fracturæ figuram, & in utram declinat et expediat. Alterum obseruandum, in deligatione faciendâ, est, ut circumuoluendo primam fasciam efficiamus, ut medietas fasciæ circumuolutionis sequenti comprehendat saltem medietatem eam respicientem priorem, dum ducitur deligatio, sic enim vna alteram roborat, sequens videlicet priorem, & fortius fit expressio, & repulsio, magisque firmatur pars. Circumuolutiones verò secundæ, & tertie fasciæ sint, ut dictum est, rariores, ab inferiori enim parte minus timemus, satis autem repellit, & exprimit versus superiorem, quæ primò iniecta est.

D Signum autem congruæ deligationis erit, quando patiens se firmatum esse refert, non compressum, & magis super partem læsam, minime versus extremas sed præter ea, quæ refert patiens de compressione, &c. Quæ superueniunt attestantur supra decem factam deligationem: namque die, qua deligatus est, & nocte sequenti sibi videtur magis compressus, posttridie verò minus, & hac etiam die in extrema parte aderit tumor quispium mollis, tertia verò die graciliora sunt omnia, ut laxa videatur deligatio, vnde Hippocrates libro de Chirurg. off. text. 11. Deligare verò oportet primum, ut is, qui deligatur, dicat maxime se compressum esse circa læsam partem, minime circa extremas, & firmatum se esse, non compressum, copia linteorum, non robore. Et hoc die, & nocte paulò magis, posttridie minus, tertia laxè. Reperitur autem posttridie in extremis partibus tumor mollis, tertia die cum soluitur pars deligata attenuata sit. Et libro de fract. text. 5. Signa verò mediocritatis hæc sunt, ea die, ac nocte, qua deligatus est, ipse sibi ipsi videatur non minus, sed magis compressus, posttridie verò tumorem paruum mollem ad summam manum obortum esse; mediocritatis enim factæ à te compressionis signum hoc est. Desinente verò die minus compressus esse sibi videatur. Tertia verò die deligamentum laxa esse sibi videatur, & si quid iam relatum defecerit, nocere oportet deligationem moderata laxiorem esse. Si verò quid ex relatis abundauerit, nosse oportet ultra modum compressum esse.

Signa deligationis conuenientis.

Dicta hæc sunt, quoniam si in deligando erratum fuerit, soluenda erit deligatio, & iterum melius deligandum, quamvis si laxior fuerit, non cogit, ut statim solvatur, sicuti quando est arctior, tunc enim instat fluxionis, & gangraenæ periculum, immo præ foribus est fluxio propter dolorem. Vnde Galenus primo de fract. text. 36. Quoniam icopos, quibus in iniiciendis fasciis vitium Hippocrates coniecturales esse novit, ideo voluit nos quædam habere indicia, certa, quibus facili cognoscere, quando hæc nobis rectè confecta sint, & quando secus; nam si ægrotus valdè à fasciis comprimi se sentiat, quamprimum soluendus, atque denudè melius deligandus erit. Itemque si fasciæ obvoluæ sint æquo arctiores, non sunt ita diutius haberi permittendæ, nimia enim adstrictio dolorem, inflammationemque ac internum interitum extremis membri partibus affert, laxior verò circumductio fasciarum istiusmodi quidem periculi expertus est, sed permittit, membrum, ubi fractum est, disforqueri: cogit itaque nos vehemens compressio, adstrictioque ut testem eo ipso de religemus. Laxa verò non item, quia & vnam diem, & interdu alteram potest expectare. Hic est verus deligandi modus in vulnere cum ossis fractura in tota substantia, indicatus quidem ab ossis fractura, quantum spectat ad firmitatem, ab eadem verò, & vulnerata parte, quantum ad expressionem, & fluxionis inhibitionem spectat; hic enim substantia partibus salubris conservatur, dum humorum influxus ad ipsam prohibetur, & quod in ea est superuacui aliò expulsum, & hæc omnia cum probè perficiat deligatio conueniens, merito dicebat Hippocrates libro de fract. text. 39. omnia in hoc sita esse, ut quis hæc rectè, & moderate deligare sciat. Sed, & hic deligandi modus ipsi vulnere est congruus, siquidem, tectum seruauit, non refrigerat solum, vnde si pars proprio tegumento est destituta, artificiali tegitur.

Sed & antequam fasciæ iniiciatur, quæ vulnus postulat, etur agenda, consuendum enim erit, si agglutinationi sperari possit, neque ossa discessura sunt. Vbi verò id sperari non possit, vel quia discessura sunt ossa, vel quia addit simul conuulso, & laceratio carnis effusa digna, tunc quidem non penitus sunt adducenda labia; sed aliquod relinquendum interstitium inter eius labia, per quod expurgari pus valeat, & ossa etiã, quæ discessura sunt, expelli; superponendum ergo linteoolum, ibi quidem agglutinante quopiam illitum, hic verò eò quòd fouendi naturalem calorem vim habeat, & suppuracionem adiuvandi. Hippocrates cerato vitru picato, nos eodem vitum, & etiam ipsa terebinthina, & aliis, quibus in vulneribus talibus citra ossis fracturam vitemur. Circumstantibus verò partibus linteam applicamus repellente aliquo illitum, ubi est vnguentum album, & ceratum humidum, quibus etiam vitemur Hippocrates, & Galenus; nec omninò displicent albumina odorum, quorum nunc frequens est vñs subaginata, auito rosaceo oleo, atque aceto, &c. Postea linteo posita imbuta partem circumuoluimus, ac demum deligamus.

Ferulæ non apponendæ, pituitquam transierit inflammationis tempus, vel si apposeris, valdè laxas apponas, neque supra ipsum vulnus, ne dolorem infertant, vnde Hippocrates libro de fract. text. 29. In reliquis omnibus consimiliter curare oportet, velut ossa sine vlcérationibus fracta, verum ferulas apponere non oportet. Et inferius: Si tamen ferulus apposeris, non secundum reititudinem vlcæris appones, sed ita laxè adhibeantur, prouidendo, ut nulla magna ab ipsis fiat restrictio, ponunt enim ferule deligationis conferuendæ gratia, non compressionis, ut dicebat Hippocrates lib. de fract. text. 6. dum enim deligatio conferuatur, etiam ossa reducta in proprio loco seruantur. Et quamvis Hippocrates text. 29.

videatur magis probare, ut ferulatum vñs dimittatur, cum neque eas laudet, quando fractura est absque vulnere, nisi trans fracta septima, sicuti videre est libro de fract. text. 5. attamen experientia comprobatur, si statim, facta deligatione, ferulæ quædam apponantur, quæ confirmationem partis, & deligationem tueantur, nequaquam autem compriment, & ad vlcus non apponantur, non parum esse ex vñ. Nec Hippocrates eas omninò reprobauit, vnde subiungebat text. 29. Quòd si ferulas apponere velis, nequaquam eas directè ad vlcus imponito, ac propicioto, ut laxiores sint, nec vlla ex ipsis compressio fiat. Et ideo quando vulnus est secundum membri longitudinem, quoniam apponi possunt ad latera vulneris, ferè semper iis uti consuevit. Et quando est per transversum, siquidem parum sit, & ipsi vñ; at si magnum, ab istis abstinere. Et hoc me docuit Galenus libro de fract. com. 3. text. 42. vbi dicebat: Quid autem ipse consueuerit tum hic, tum in crure facere, asseuerare non possum, cum rem hanc minime definiat, tamen quid equidem fasciam explicabo. Vbi vulnus, quod cum fractura est, in longitudinem membri est protensum, nihil tunc obstat, quò minus ex vtraque eius parte imponentur. Quod si transversum sit vlcus, eas adhibere vetat, præcipue verò ibi maius sit. Medicus autem prudens quid agendum sit, facili deprehendet, prudentia enim omnia moderatur.

Antequam tamen ferulæ apponantur, si fortè apponere eas volueris, & omnino facta deligatione, prout superius traditum est, satis est partem deligatam plenè circumdare, quæ totam deligationem tueantur, ac seruent, aliquo cerato moderate illitis, cuiusmodi est ceratum picatum, ut læuia sint, & hæreant, atque cum subiectis fasciis coniungantur, nec desluant, non enim hærent, & coniungerentur cum subiectis fasciis, si nullo, aut nimis modico cerato illinirentur, desluerent autem, si copiosiori. Læuia pariter non essent, si superextensum hard esset ceratum aliquod. Vnde Hippocrates lib. de fract. text. quinto. Postea verò splenia extendere oportet modico cerato illita, sic enim lenius, & firmius se habebunt. Spleniorum quoque necessitatem proposuit Gal. 6. Meth. 5. vbi dicebat: Muniant igitur, ac stabiliunt fracturam, nec phlegmonem oriri sinunt prima duo linteæ, non tamen ea, quæ dicta sunt ad ambos hos vñs satisfaciunt, præsertim sola, vnde ad eorum quidem tutelam Hippocrates præsidia excogitauit, ut splenia, vna cum exterioribus fasciis adhiberentur, quæ hæc quoque ipsa firmet, & stabiliant. Quòd verò cerato sint illinenda, docuit etiam Galenus com. primo text. 32. Si enim prorsus, dicebat, cerati expertes sint plagulæ, tollit læuitas, si verò nimio assunt, firmitas, cum fluide reddantur præ copia cerati. Hæc splenia adeo longa sunt, ut tota m deligationem comprehendant, breuiora enim omnes fasciæ circumuolutiones non tuerentur, latitudo autem ipsorum sit strium, aut quatuor digitorum eius, qui deligandus est. Quòd verò ad crassitiem attinet, sint triplicia, & quadruplicia etiam, vbi maiori opus est firmitate, & cum debeant totam partem circumdare, ror accipienda sunt, quot possunt partem in orbem complecti. vnde Hippocrates libro de Chirurg. off. Plagularum longitudo, latitudines, crassitudines, multitudines. Longitudo quidem quanta est deligatio, latitudo triū, aut quatuor digitorum, crassitudo ut triplices sint, aut quadruplices, multitudine ac sit, ut circumdare neque excedant, neque excedant. Et Galenus in com. illius loci, qui est tertius ad primum text. In hoc, quem nunc de fracturis instituit, sermone, primum plagulas commemorat, splenia quoque à splenis similitudine, quem imitatur, appellat, quas præcipit longitudine æquare deligationem, ut potè quæ in eius gratiam adhibeatur, videlicet, ut eam firmam, &

Quando conueniunt ferulas vñs.

De spleniis.

Medicamentum conueniens.

De ferularum vñs.

Ferula apponuntur deligatio nis conferuendæ gratia.

De spleniis.

imnotam feruent. Latitudinem verò habere tertium, A aut quatuor digitorum hominis nempe deligandi. Crassitudo ea sit, vt triplices, vel quadruplices sint. Quadruplices quidem, vbi deligatio maiore egeret custodia. Verùm vbi minore, triplices posse satisfacere arbitrat. Eam autem plagarum multitudinem adhiberi consiliu, ut in orbem deligatum membrum comprehendat, si tale fit membrum, qualia Græci *ἀνθρά* appellant, &c.

De super- fasciatiōe
Circumpositis splenis, superfasciatiōes addere oportet, quibus firmetur, & vsum suum præsent.

Quas proponens Hippocrates libro de fract. text. 5. dicebat: Deinde alternatim fasciæ deligandæ sunt, & tum in sinistram, tum in dextram, & plerumque inferius incipientes sursum ducantur, interdum autem à superioribus deorsum. Quam sententiam explicans Galenus primo de fract. text. 32. ita videtur intelligere Hippocratem, vt velit quatuor vincula accipi, quorum duo prima alternatim ex aduerso ducantur tum in dextram, tum in sinistram partem; reliquorum verò duorum vnum sursum ducatur, alterum deorsum, vt melius qualibet in parte priorem deligatiōem feruent, vnde dicebat: Vincula verò, quæ post plagas alligantur, oportet quæ cum habeant scopum, ut videlicet totum membrum deuinciant, uniuersam deligatiōem ita tuerentur, ut illa accipere, inter se ex aduerso ita distribuuntur, ut alterum in dextram, & alterum in sinistram feratur: inde etiam alterum sursum, & alterum deorsum, sic enim facile fiet, ut alternatim, & ex aduerso circumducta possint deligatiōem, qualem inueniunt, custodire. Vnde quæ tum dextro, tum sinistro ducuntur, prorsus æqualia esse conuenit (en duo priora lineæ) quæ verò sursum, & deorsum non plerumque quidem alterius ad alterum excessus esse debet. Quod tamen ab inferiori sursum circumagitur, satis est, ut aliquantum alterum superet (en alia duo lineæ). Si tamen Hippocrati verba attendi confiderentur, posse de duobus tantum lineis interpretari non erit obiculus: Vult enim Hippocrates ut deligatio fiat alternatim tum ad dextram, tum ad sinistram, tum sursum, tum deorsum, sed plerumque ab inferiori sursum, interdum deorsum à superioribus. Igitur si duo acceperimus vincula, quorum vnum paulò longius sit altero, & quod longius est ab inferioribus exorti uerius sinistram partem sursum ducamus crebrioribus circumuolutionibus obuoluentes, quod verò breuius est conuerſo à superioribus exorti ad dextram deorsum minus frequentibus obuoluationibus ducamus, quod Hippocratis uerba præcipiunt optimè uidebimur exequutos, alternatim enim fascias ducimus tum ad dextram, tum ad sinistram. & plerumque ab inferioribus sursum, dum pluribus circumuolutionibus fascias ducimus ab inferioribus ad superiora, & interdum à superioribus deorsum, dum minus frequentibus spiris à superioribus initium fumentes deorsum tendimus; quod enim ait Hippocrates, plerumque, & interdum, ad multitudinem, & paucitatem spirarum referri debet. Si quis tamen ad maiorem firmitatem uellet addere tertiam, & quartam fasciam, non reclamarem, modo futuræ non essent inutile pondus parti. Sed & aliter poterunt firmari splenia, si uidelicet deligatio fiat fasciæ ex duplici capite, ita ut prima circumuolutio fiat super locum fracturæ, deinde alterum caput ducatur uerſus superiorem partem crebrioribus circumuolutionibus, rarioribus uerò alterum uerſus inferiorem, deinde accipiat alia fasciæ, & ab inferioribus partibus sursum ducatur vsque in eum locum, in quo desit caput primæ fasciæ, quod sursum ductum fuit. Hoc tamen caput primæ fasciæ, quod deorsum ductum est, si longius foret, non minus commodè præstaret. Quibus etiam addi posset tertia fasciæ, quæ rarioribus circumuolutionibus à

superioribus deorsum tenderet. Sed in hoc non est tempus conerendum, quilibet enim ex sese poterit deligandi rationem inuenire, sibi proponens tum spleniorum firmitatem, tum repulsionem ad superiora, quæ maior esse debet, quam ad inferiora, & ideo ipsæ Galenus primo de fract. text. 3. dicebat plerumque satis esse duas fascias, & tres, & quatuor adhiberi posse, duabus tamen se contentum semper fuisse restans est, vnde dicebat: Extremæ uerò fasciæ, quæ demum super plagas incipiuntur, & ipsæ quidem plerumque duo sunt, quarum altera ab inferiori parte membri sursum, altera à superiori deorsum feratur. Nihil etiam prohibet, quin & tres, & quatuor adhibeantur. Nos tamen semper binis contenti fuimus.

B Illud autem animaduertendum in omni deligatiōe, si forte ad articulum peruenire opus fuerit, circa ipsum valde laxa esse debere, eo quod articuli promptissime admodum præ cæteris partibus superfluitates ab aliis partibus transmissas recipiunt, vnde Hippocrates libro de fract. text. 5. Insuper autem circa manus iuncturam, siue articulum laxè circumdare splenia oportet alias, atque alias.

Notandum est etiam, quod membrum inæquale existens propter eminencias, & depressiones, seu profunditates, (membra enim longa uerſus extrema tenuiora sunt) ad æqualitatem reducendum est, ob uolunt paulatim tot splenis, quot erunt ad illa satis, non acueratim. Hoc est, quod dicebat Hippocrates libro de fract. text. 5. Extremitates autem subaridas, & in acutum obuentes splenis obuoluitis curare oportet, ut vt copia oporteriorum, non totum acueratim, sed paulatim corrigat. Idem præstari potest pluribus fasciarum circumuolutionibus, vnde Galenus primo de fract. text. 33. Extremæ partes membrorum longiorum tenuiores sunt. Has itaque partes præcipit iniectis transversis plagulis, ac pluribus fasciarum circumuolutionibus ibidem iniectis explorari, dummodo id non fiat totum simul, quia deligatio inæqualis efficietur, sed paulatim, vbi deficit membrum, compleatur.

In appositionem autem ferularum cauenda sunt ossa prominentia, & excarnia, namque illis appositæ dolores inferrent, & exulcerarent. Aut ergo ad latera apponantur, aut sint breuiiores, aut non apponantur. Vnde Hippocrates libro de Chirurg. off. text. 9. Quæcunque uerò partes neruose sunt, & excarnes, in his, quæ prominent, cauenda sunt ueluti circa digitos, & malleolos aut punctione, aut breuitate. Et libro de fract. text. 6. Et ad hoc studium vel maxime adhibendum est, vt ferulæ è directo magni digiti non apponantur, sed hac, vel illac, immo neque è directo parui digiti, quia parte os supereminet in manu articulo, sed hac, vel illac. Quod si ad fracturam conferat hac parte aliquas ferulas poni, breuiiores ipsas alius esse oportet, vt ne perueniant ad ossa prominentia iuxta manus articulum, periculum est enim vlcationis, & denudationis neruorum.

Quod uerò ferulæ debeant esse laues, & æquales, satis ex eo patet, quod firmare debent, non comprimere, aut dolorem inferre, quæ enim asperæ sunt, & distortæ comprimunt, & distortæ insuper deligatiōem quoque distorquent, & ex consequenti potius membrum distorquent, quam firment; Vique firmare magis possint fracturam, circa ipsam sint crassiores. Sint etiam ad extrema firmæ, & magis adstringant, seu firmant in loco fracturæ, quam ad partes extremas. Oportet denique, vt paulo breuiiores sint deligatiōe ipsa, quoniam si ad cutem denudatam peruenirent, quam uisum esse tidiorem esse, tum quia fasciæ deprimit totum id, quod circumdat, tum etiam quia pars, ad quam deligatio terminatur, succum excipit à deligatiōe expressum, illam comprimerent, & exulcerarent. Vnde Hippocrates lib.

Notandum in deligando.

Aliud notandum.

Animaduertenda in appositione ferularum.

Ferulæ quales esse debent.

VI

VI

de Chirurg. off. text. 9. Ferulæ porro sint leues, æquales, iuxta extremitatem simæ, hinc atque illinc paulo minores deligatione, crassissimæ autem ea parte, qua existat fractura. Et Galenus tertio de Chirurg. off. text. 11. Fracturæ verò maximè conducit, vt illæ neque asperæ, neque distortæ sint, quippe quod vtroque modo comprinant, sed quæ distortæ sunt, insuper habent, vt deligationem distortæ, qua distorta, contracta etiam pars distortetur. Consultit præterea, vt illæ eligantur, quæ ab ipsi caputibus sint simæ, quæ enim eandem semper vsque ad extremum crassitudinem seruant, æqualem ea parte deligationem cæteris omnibus præstant: quod fieri minimè expedit, cum ipse velit, vt ferulæ in media deligatione magis adstringant, inde verò vsque ad extremas partes sint magis laxæ, vbi & laxissimæ esse debent. Vult etiam, vt longitudine sint breuiores, quam sit deligatio, ne cutem ultra deligationem attingant, quæ ex eo, quod humores à vinculis expressos plenius recipiunt, huic idior redditur. Vult item crassiores esse ferulas, vbi fracturæ insident, quod locus is præ cæteris earum compressione indiget. Appositæ ferulæ vinculis laxissimæ à principio sunt deligandæ, ne dolorem possint inferre, sat enim est, si à principio continentur, postea verò vbi deligatio incipit laxior fieri, quod solet tertio die contingere, vt superius dictum est, adstringendæ sunt ferulæ, & maximè supra fracturam, vt eam potissimum firment. Etsi subsequenter etiam diebus laxior fiat deligatio, tertio quoque die illas adstringere oportet, id semper præ oculis habentes, quod ferulæ circumponuntur, non vt comprimant, sed vt deligationem teneant, ac firment, & ideo nunquam adeo autem ligandæ sunt, vt comprimant, & dolorem inferant, vnde Hip. lib. de fract. text. 5. Postquam artē linteis deligaueris ferulas circumponere oportet, & vinculis quam laxissimè circumdare, quietis saltem gratia. Et text. sexto: At verò, vbi tertio die laxas esse dixerit, tunc postea ferulas firmare oportet, maximè quidem circa fracturam. Et inferius: Oportet autem tertio quoque die ferulas valde leuiter firmare, hoc cogitantes, eas deligationis conuertendæ gratia apponi, non autem compressionis.

Deligata, vt decens est, parte de recta illius repositione cogitandum est: non enim iacere vtcumque pars debet, sed commodè, atque citra laborem, & propterea in ea figura reponenda est, in qua diutius immorari potest, & quæ sibi minimum doloris affert, & in qua tandem nerui, venæ, arteriæ, & musculi quam rectissimi maneant. Quamuis ea figura, quæ naturalis maximè est parti, ex consequenti etiam à dolore sit libera, vpotè in qua partes sensitiuæ nullam tensionem patiuntur, & quæ à dolore aliena est, sit ipsi parti naturalis, quæ enim illi non est naturalis, est similiter dolorifica, nam solum eam necesse est partes sensibiles tendi, cum dolore affert, & ex consequenti non naturaliter figurari. Habenda quoque consuetudinis ratio, vt que est altera natura. Vnde Gal. 6. Meth. 5. Hæc igitur omnia ratione, vt comprehensū est, dicantur sunt inuenta: & præter hæc ipsa repositionis figura, quæ ipsa quoque gemine indicationi subiicitur, priori quæ ex solis communibus notionibus pendet, alteri quæ ex curandorum organorum naturali constitutione præstat. Prior igitur eā, quæ maximè à dolore abest, eligendā figuram suadet, quo ne phlegmonē particula contrahat, & æger persistere in vna ea diutissime immotus possit. Secunda, quæ ex curandorū sumitur natura, arterias, venas, neruos, & musculos quam rectissimos ponere præcipit. Sed & consentiunt inter se he indicationes, quando & rectissima cuiusque partis figura maximè est à dolore aliena, & quæcūque magis, quā alia est à dolore libera, ea maximè naturalis mēbro est, brachio quidem angulosa, cruri verò, quæ paulò minus exporrecta est.

Liber Secundus.

De repositione partium.

A Porro ad dolorem vitandum non modò naturalis habitus cuius instrumentum est vtilis, verum etiam consuetudo quoque nonnihil conducere videtur. Quare, si diligenter inspexerimus, sub eadem figura extendendum est membrum, quando ossa reducere volumus, & sub eadem coaptanda sunt ossa, & sub eadem deliganda est pars, ac reponenda; omnia enim hæc facienda sunt membro in sua naturali figura existente, & quæ à dolore maximè sit aliena. Et quod ad extensionem, seu retractionem atinet, magis cedunt partes, existente membro in sua naturali figura; siquidem nulla pars magis, quam alia tenditur, quod non mediocriter ad euitandum dolorem confert. Pariter & melius, ac facilius coaptantur ossa, partibus enim naturalem suum situm obtinentibus, nulla erit, quæ impedimento sit, quominus ossa ad suum naturalem locum redeant. Sub alia verò figura deligare, & sub alia partem reponere, alienum omnino est à ratione, dum enim figura mutatur, necesse est, vt alii musculi tendantur, alii remittantur, & ita vt deligatio in locis, in quibus prius comprimebatur, laxior fiat, & ubi prius erat laxior, deinde comprimat, & ex consequenti non solum non afferat, quam desideramus, utilitatem, verum etiam contraria prestet, partem videlicet distortæ, dolores exciet, & fluxionem aduocet, atque ad locum fracturæ ab alijs partibus succos exprimat. Vnde Gal. 6. Meth. 5. Eadem inueniendæ figuræ ratio est, & in retractione partium à se, quam antistasis vocant, & cum in naturalem situm aptantur fracti ossis partes. Etenim expedit, ut rectissima, atque à dolore alienissima forma membrum tum retrorsum retrahatur, tum in naturalem habitum coaptet. Multoque etiam magis, ut sub eadem figura tum deliges, tum ad quierem reponas, siquidem sub alia deligere, in aliam verò mutare, non dolorem modò incitare potest, verum etiam ossa intorquere, nam necesse est, ubi figura mutatur, alios musculorum tendi, ac veluti contractos rotundari, alios solui, ac remitti. Ergo ubi tenduntur, tum premi eos à deligatura est necesse, tum ex compressione ipsa dolere, ubi verò tensio remittitur, ea in parte deligaturam esse laxam, fracturamque fulcimento destitui. Horum igitur omnium causis tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere una ea figura, quæ doloris minimum habet, præcipue est studendum, quod etiam primo de fract. text. primo suffus declarat. Et hoc voluit significare diuinus Hippocrates quando libro de fract. text. primo dicebat: Oportet Medicum quam rectissimas luxationum, ac fracturatum extensiones facere, ea enim natura iustissima est.

Reposita parte, sic tamen ut molliter etiam cubet, arcende fluxionis accurate studendum, & sanguinis missione, & alijs reuellentibus, & omnibus denique illis, quæ ad fluxionem inhibendam valere prius lib. diffusè traditum est. Vnde & conueniens uictus est instituentis, ita ut non solum, quod fluxionem prohibeat administrantur, sed & quæ eam concitare possunt, prohibeantur.

E Victus igitur tenuissimus à principio sit, oportet, ut materia fluxionis subtrahatur, tum ut natura li, egens sanguinem ad nutrimentum contineat, & is seruandus, donec tempus præterierit inflammationis. Vnde Hippoc. lib. de fract. text. 29. Victus autem rationem exquirere, & longiori tempore consistere oportet his, quibus ab initio ulcera sunt, & quibus ossa extra eminent.

Quamuis autem Hippocrates de tertio in tertium soluat, & deliget tutus, attamen ubi prima illa operatione ossa fuerint rectè reposita, neque periculum ne adest iterum recessus à proprio loco, ne uulnus recedat, neque inter tractandum partem dolor inferatur, potissima fluxionis causa, atque ne ossa non

C

De solutio.

ad huc

Sub eadem figura extendendum est membrum, coaptandæ; ossa, & parti deliganda.

De inhibendo fluxione.

Victus qui

adhuc firmata forte dilabantur ex contrectatione illa partis, nisi quid superueniat, quod cogat aliter facere, libenter a solutione supercedo, sed eam differt saltem ad decimam quartam, & non raro ad trigessimam, prout qualitas vulneris, & fracturæ suadere videtur, quanto enim fractura longius tempus requirit, ut firmetur, tanto tardius solutionem differo. Neque me pœ deterret, quod in vulnere generatur, namque si hoc modo curetur in multo pauciore quantitate generatur propter tegumentum paratum vulneratæ parti, & propter robur inditum naturæ calori ex tegumento, & quod generatur, extra vulnus propellitur, eoque magis hoc fit, quoniam ex regione vulneris omnia lintea minus quibusdam sectionibus pertundo, per quas sanies genita extra possit propelli. Hoc pacto curatum vulnus brevissimo admodum tempore sanescit. Si tamen addit suspicio non recte fuisse ossa reposita, vel postea ab motum, vel quod huiusmodi fuerint elapsa, vna cum Hippocrate solgo. Admodum apparatus consimilem deligationem facere oportet, cauendo ne nimis arcta fiat deligatio, sed potius laxior, ut detur exitus sanguini futuro materia calli, quotiescunque tamen solutio differtur vice quo præterit tempus inflammationis, si enim prius membrum solueretur, potius esset aliquanto arctius deligandum, nisi dolor aliter iudicaret. Vnde & Hippocrates libro de fract. text. 3. In secunda solutione arctius, & pluribus lineis deligat. Et quantum est ratione fracturæ vice ad perfectam sanationem sufficiens esset deligatio; si verò vulnus aliud requireret, quod solutione egeat, non prætermittenda, neque timenda, quia iam ossa sunt firmata. Sed nisi vulnus magnum fuerit, aut aliquod ossis frustum sit expellendum, raro contingit vulnus in hoc secundo apparatu non esse cicatrice obductum, vel saltem carne repletum.

Quia in
crassius
sit vitium.

Et quoniam ex sanguine crasso, qui ossis est alimentum, fit callus, propterea transacto inflammationis metu, paulatim victum incrassare oportet, ita ut exhibeantur cibi boni succi, qui multum nutriant, & crassum sanguinem, ac viscidum possint generare, ex sanguine enim crasso, sed non viscido, ut inquit 6. Meth. 5. generatur callus friabilis.

De calli
generatione.

Quod verò, & in generatione calli modus quidam sit seruandus, ita ut procuretur eius calli generatio, qui possit ossa fracta firmiter alligare, nec tamen nervos, & musculos comprimere, manifestum est. Et proinde modò esse inhibendum, si plus iusto maior generetur digetentibus pharmacis, & parciore victu, modò verò promouendum emplasticis, & modò calefactentibus pharmacis, & largiori victu, modò verò, si videlicet mediocriter, & sufficiens sit, in eodem statu esse conferendum aliquo ex ijs, quæ cunctis vulneribus adhibentur, quod videlicet mediocriter siccet, & concrefere mediocriter callum faciat, quemadmodum dicebat Galen. 6. Meth. 5. Sed non est, ut cuncta prosequamur, quæ ad correctionem fracturarum attinent.

Causa in
solutione.

Animaduertendum autem, vbi soluere deligationem paras, antequam ossa sint aliquantulum firmata, circumuolutas spiras non esse paulatim dissoluentes, sed pars cubet, atque linteæ, & fasciæ secentur, donec detecta superiori parte possis omnia detrabere, parte à proprio loco non eleuare, sic enim non est opus ad soluendam deligationem partem eleuare, atque suspendere, & contrectare, ex quibus nulla potest vitilis ægrotanti contingere. Hæc est vera curandorum vulnorum ratio, quibus adiuncta est ossis fractura in tota substantia, quotiescunque non est fururi abscissus ossis expectatio, vel saltem effatu digni, eadē enim est curatio, nisi quod laxior fieri debet deligatio ne ab arcta deligatione non in tercipiatur, & copia linteorum supplere oportet, quod de compressione desit.

At vbi insignis ossis portio abscissa est, Hippocrates libro de fract. text. 31. alio vitur curandi modo, prætermittit enim deligationem superius posita, sed apposito vlceri picato cerato, vel aliquo alio cruentis apto, quod tamen humectari, seu imbui possit, splenia duplicata accipit latitudine quidem dimidio palmo non minora, & iuxta qualitatem vulneris, longitudine vetus paulò; longiora, quam ut his circum lauciat corpus circumduci possint, multo verò breuiora, quam vt semel, & in sufficienti copia arque madefacta in vino nigro austero ex medio initio facto circumuoluit, non aliter ac fascia ex duobus initijs deligetur. Et deinde asciam alternatione ipsorum facta initia dimittit, & supra ipsum vlcus, & ab utraque vlcis parte, ita tamen ne comprimitur, sed incumbat fulcienti vitæ gratia. Eademque frequenter madefacta vino, & hæc si fuerit æstas, hieme enim lanas accipit succidas multo vino, & pauco oleo imbutas, obseruatque deflexiones, ut facile pus effluere valeat. Verum si quid ea curandi ratione sibi proponat Hippocrates incipiamus, quantum curatio huiusmodi vulnerum à prioribus differat, notum erit. Hippocrates igitur sibi proponit vulnus effatu dignum cum insigni, & multifida ossis fractura, ita vt adsint ossium testulae, nignes, quæ temporis progressu à natura sunt extra pellendæ, cò quod diffracta non poterunt cum aliis rectè componi, & quia multa etiam quantitas ossis sit denudata; etenim & quæ ossa non reponuntur, & quæ carne denudata sunt penitus, abcedere solent, vnde

Hippocrates libro de fract. text. 3. Quæcunque verò ossa repositionem effugerunt, ea diffractura esse nosse oportet, itemque ea, quæ carnis penitus nudata sunt. Itaque partes hoc pacto vulneratæ leuiter admodum sunt tractandæ, nam propter partis motum, & compressionem externorum contingunt dolores vehementes, pungentibus diffractis ossibus non rectè compositis adiacentes sensibiles partes. Hinc fit, vt deligatio, quæ aliis fracturis confert, in hisce maximos dolores concitet, & fluxionem promoueat; & si attollatur pars deligandi gratia, maximus etiam concitatur dolor præter imminens periculum, ne iterum ossa male composita elebantur. His igitur incommodis volens Hippocrates

consulere, non vitur fasciæ, & ne comprimat, & etià quia necessitas incideret attollendi, & tractandi partem, ex quibus dolores possent contingere, Ideo; facta extensione, & repositione, quæ fieri potest, & ablatis, quæ poterunt, ossium testulis, ori vulneris apponit medicamentorum ipsi fracturæ in aliquod, deinde, quoniam inaximè imminet fluxio ex multa debilitate partis, & dolore, & vt repellat fluxio, & pars roboretur, ac firmetur circumponit splenia illa duplicata vino nigro austero madefacta, quod quidem vim habet partem roborandi, & fluxiones reprimendi, quæ sæpè madefactæ eodem vino potest, & austere etiam, partem non attolens, cum non multum sint longa, alique apponere, prout opportunum videbitur. Ex quibus colligere licet vini loco alias materias medicas deligi posse, quæ eadem respiciant intentiones. At si vino uti quispiam voluerit, deligat cum Hippocrate nigrum, & austerrum, non tamen nimis, quod enim nimis austerrum est, mordax est, & dolores ciet, dum partem compingit, & contrahit, quemadmodum inonebat Galenus tertio de fract. text. 21. quæ de causa id, quod crassarum fit partium, cuiusmodi est nigrum, deligendum. Quod enim tenue existit, in penitiores vlcis partes penetrat, & adstringendo, atque contrahendo vulneratam partem non mediocriter infert dolores. Neque; necessariū est vulnus ipsum ita crebro detegere, imò magis satius erit, ut aliquibus diebus rectū seruetur, quò melius suppetat, & magis roboretur natiuus calor. In id studè dum, vt pus possit effluere. Consueui

Si insignis
ossis portio
sit abscissa.

*Medicamē
44 actū fri.
gida su-
genda,*

ego scilicet cum successu octava quaque die vulnus decere. Quod uero ad medicamenta, quæ vulneri admoventur, & circumiacentibus partibus, sciendum est nullum actu frigidum in principio saltem imponendum, talia siquidem tigores febriles concitant, & interdum etiam conuulsionem. Hinc Hippocrates lib. de fract. text. 31. Sed caute oportet, ne primo tempore frigidis inadesant, rigorum enim febrium periculum est, periculum item conuulsionum: frigidum enim semper conuulsionem prouocat, præcipue uero in ulceribus.

Quod uero ad splenia, scire oportet, ea ita esse circumuoluenda, ut nullus interea relinquatur locus iacups, & ita apponenda, ut ulcus quidem fulciant, non tamen compriment. Quod significauit Hippocrates libro de fract. text. 31. his uerbis: Hæc & super ulcus ipsum sunt adhibenda, & ab utraque ulceris parte, quod nec comprimat, sed quatenus fulciendi gratia satis sit, illi insident. Aliquando appositis splenitis membrum complector quadruplicato illo Pari linteo, quod diligenter conligunt uicem gerit deligationis, & absque partis contractione dissoluta futura potest pars denudari. Quoniam uero deligatione continentur ossa fracta in proprio loco, quæ hic locum non habet, idcirco sint in promptu machinamenta aliqua, quorum ope iustam directionem feruet pars, quemadmodum in crure capula lignea, seu canalis, aut crus ligneum, uel ferreum concuum. Animaduertendum tamen, ne quid durum immediate parti applicetur, sed inter ipsum, & partem mollia quædam splenia collocentur, ut neque fiat ad nullum compressio. Machinamenta hæc proponit Hippoc. in fractura cruris cum uulnere libro de fract. text. 32.

Animaduerto quosdam non satis distinguentes eodem modo tractare partes uulneratæ cum ossis fractura, quando adiunt ossium fragmenta, & abscessus in signis ossis expectatur, ac eas quæ uulneratæ sunt cum simplici ossis fractura: Qui quidem magnum errorem committunt, & sunt in causa ut dolores concitentur, fluxiones sequantur, abscessus, & alia mala: quoniam arctata parte per deligationem, & fragmentis ossium punguntur sentientes partes, & excrementa supprimuntur. Hi hæc uident, Hippoc. modum damnant, cum potius se ipsos damnare deberent, qui minus rectè Hippoc. sensum intelligunt: Si enim diligenter inspiciant, quæ scripta reliquit Hipp. lib. de fract. text. 31. compingent, quam diueriam adhibent huiusmodi uulneribus curandi rationem,

C A P V T VII.

Quid agendum, si ossa penitus reponi non possint, uel ad sit ossis portio pungens carnes.

Nonnunquam euenit, ut ossa prolapsa, atque eminentia in proprium locum propelli non possint ob multissimam fractionem, siquidem aliqua ossis portio impedimento est alteri, ne ad proprium locum, facta quantumuis conuenienti extensione, reduci possit. Hic est ualde difficilis casus, tentare enim ualidiores extensionem non licet citra periculum disrptionis mollium partium, & si quis uim inferret, dolores maxime concitarentur, & forsitan conuulsio accederetur.

Hoc igitur in casu os extra eminet, quod in alterum impingens est in causa, ne reliquum os in proprium locum impellatur, secare, uel scalpro incisorio uel terra, prout opportunitas postulat, necessarium erit, inde uecte tentanda repositio. Similiter si qua ossis portio carnem disrumpat, & dolores concitet,

Liber Secundus.

A ut ob id tentare repositionem citra maiorem disrptionem, & multos cruciatus non liceat, eam præsecare oportebit. Vnde Hippocrates libro de fract. text. 37. Cæterum os extra eminet his de causis præsecare oportet, si reponi non possit, & parum ab sit, ut reponi posse videatur, & fieri poterit, ut auferatur: & si noxiū fuerit, & de carnibus quid rumpat, & sensus molestiam exhibeat, ne tamen, quod ex hac præcisione euentum est, nostro ascribatur errori, præcidea futura partis breuitas, & ob id Hippocrates loco citato de hac re nos admonens, dicebat:

B necesse quoque id conuenit, necesse esse ibi corpora breuiora fieri, ubi ossa fracta, & imminuta, hoc est, præciantur, quod enim Latinus codex habet imminuta mendum est. Inquit autem Hippocrates imminuta non præciant, ut innuat, non esse paruifrustuli sectionem, quæ breuiorem reddat partem, sed insignioris ossis, & secundum totam substantiam. Quod uero eodem loco inquit Hippocrates, os extra eminet nudum præsecandum esse non parum continet difficultatem, etenim ubi reponi possit, quidam satis iudicant, si reponatur, squama enim sola dicitur fortia discedet, & breuior nequaquam reddetur pars. Hinc, osse cranij denudato, os non auferimus, & non ratio neq; squama ossis abscedit. Quare contendunt isti uerbi uoluisse Hippoc. tentare docere, quando os extra eminet in supradictis casibus sit præsecandum, tunc videlicet, quando carne nudatum est quamuis expostionem hanc pati non videatur hic locus ob uerba illa

C Hippocratis text. 36. Quæcunque ossa repositionem refugerunt, ea discesura esse nosse oportet, itemque ea, quæ carnibus penitus nudata sunt, uidetur enim Hippocrates ea præsecare, tanquam deinceps omnino discesura, sicuti re uera discedentem enim carne sit destituta, necessarium alimento priuantur, & ita arcescunt. Et semper obseruari in praxi, ea necesse esse, nec est par ratio de cranio denudato, ipsi enim alimentum suppediant ventulæ in medullis existentibus.

C A P V T VIII.

De curatione uulneris cum osse fracto in tota substantia, sed à sede sua non emoto.

Osses uero tota quidem substantia fracti, uel incisi, at extra propriam sedem haud elapsi, siquidem testulæ, aut fragmenta ossis nequaquam sint discessura, aut saltem in pauca quantitate, præter extensionem, & omnino repositionem, quæcunque supra dicta sunt in curatione ossis fracti, & à suo loco emoti, quando non expectatur ossis discessus, uel exigui, omnia sunt peragenda: namque eadem sunt indicationes. Ossa enim fracta, uel secta penitus extra proprium locum facile propelli possunt, & saltem facile in proprio etiam loco dimouentur, quod agglutinationem interturbat, & propterea prima indicatio huc respicit, ut ossa in proprio loco continentur immota: per quodque ferè imminet periculum fluxionis, hinc omni studio contra humorum fluxionem pugnandum: unde & euacuantibus, & reuellentibus, & intrastantibus, & repellentibus, & interceptantibus agere oportebit. Neque minus tenui uictu à principio uti conuenit, ut natura egens alimentum fortius, quod inest succi, contineat, nec superabundet humor ad partem debilitatam transmittendus, & omnia, quæ fluxionem promouere possunt, præcauenda, uolnusque rectum erit seruandum, ut naturalis calor robur accipiat, quod possit, & agglutinare, & iuppurare, si sit quidpiam suppurandum, & pus expellere, atque carnem generare. Appositio

C 2 igitur

signat vulneri medicamento aliquo cruentis apto, ut et ceratim pictum, quod calorem naturalem fouet, vel terebinthina, vel lachryma abietina, vel aliquod aliud ex iis, quæ primo libro fuere propofita, & circa vulnus aliquo repellente, ut est ceratum album, vel lintea oui albo, tofaco, & aceto subiecto madeficta, vel tofaco cerato cum oleo thuy illorum, & puluere rofarum rubearum, & myrrillorum, vel alio huiusmodi, fasciâ idonea delecta deligandum erit non secus, atque in præcedentibus dictum est. Atque ad maiorem deligationis firmitatem apponendum postea erit linteam, vel splenia cerato aliquo, ut est picatum, vel album, illita, & aliis fasciis hinc, & illinc erit deligandum, ut superius de superfasciatione dictum est, atque demum ferule aliquæ imponende. Et omnino aliquod machinamentum excogitare oportet, quo pars tuta reddatur ab omni externa iniuria. Si verò multipliciter os sit diffractum, & multum ob id ossis fit diffractum, cauenda erit deligatio supradicta, vitanda enim ossis compressio, ut supra dictum est, quando hoc in casu ossa proprium locum sunt egressa. Quare duplicatis illis linteis uti opus erit alciatim positis, apposito tamen prius vulneri idoneo medicamento, & defluxiones obsequande, ne pus intercipiatur, tenuissimæque vitæ erit imperandus, maximum enim imminet inflammationis periculum. In hoc etiam casu mihi non displiceret quadruplicatum illud linteam Parei superius relatam.

CAPVT IX.

De vulneribus venenatis.

Vulnera venenata, aut insiguntur à fera venenata, ut cane rabido, vipera, &c. aut à telo veneno quopiam infecto, vel natura, ut inflicta sagittis, quibus loco ferri inest ospecis venenati, &c. vel arte, & quod telum aliquo veneno fuerit illitum, vel etiam casu, vel quando interficitur fera venenata aliquo telo, vel ad telum appositum fuerit aliquod venenum continens, quod vnâ cum telo corpus per vulnus subiens sanguinem inficit, & corpus per partem post partem. Verum quæ à fera venenata insiguntur, ut plurimum sunt lethalia vi venefica potius, quam vulneris qualitate, rarè enim sunt feræ, nostris maxime regionibus, quæ vulnus effitu dignum dentibus insigant, non sic in Africa. At quæ à telo, non solum periculum subeunt à vi venefica, sed non raro etiam à vulneris qualitate. Palam autem est, vulnera hæc magna tempe esse ratione facultatis, facultas enim ex se non apta est venenum superare, immo veneno succumbit.

Signa verò horum vulnerum, si à fera venenata fiant, ex relatione ægrotantis haberi poterunt, si verò à telo venenato, superuenientia statim symptomata præter vulneris rationem demonstrabunt; nam & dolores præter rationem, & tumores, & liuores, & fluores, & animi deliquia, & vomitus, & sudores frigidi talia vulnera consequuntur. Quæ autem sit veneni peculiaris conditio, in genere quidem statuendum est, si à telo inflictum vulnus fuerit, quod sit putrefaciens, & tota substantia corumpens, etenim narcotica, & corrosiva telo adhibita nihil effitu dignum vulneri addunt, neque per venas, aut arterias intro subeunt. Quænam verò species veneni putrefaciens sit, non est adeo explicata facile oportet si quidem callere omnia symptomata, hoc, & illud venenum comitantia, quæ presentis loci non est recensere: à fera autem venenata, & venenum frigidum prodire potest.

Semper ergo periculosa sunt huiusmodi vulnera

ratione veneni, ac nisi quamprimum succurratur, mortem inuitabilem afferunt, quamvis modò citius, modò tardius pro veneni leuitate, & qualitate. Si verò accedat vehementer ratione essentia, & urgentius est periculum, non solum ratione magnitudinis vulneris, sed etiam & magis ratione veneni, quod faciliorem habet ingressum ad peniora corporis, & cor. Si verò accedat etiam vehementer ratione dignitatis, actum est, & raro auxilia, quamvis statim adhibita, fructum aliquem afferunt.

CAPVT X.

De curatione vulnerum venenatorum.

Quoniam veneni ea est conditio, ut quodlibet in corpore obuium corrumpat, & in (ui) naturam vertat, donec immutatio ad principia vitæ, & cor peruenit, quæ præcipue habefactat, & demolitur, propterea venenatorum vulnerum curatio admodum diuersa est à reliquorum vulnerum curatione, in reliquis enim vulneribus omnia tendunt in vnionem, hic verò complicata sunt contrarie indicationes. Namque vulnus quatenus est continui solutio vnionem postulat, venenum verò adiunctum, ranquam naturæ nostræ à tota substantia inimicum, postulat, ut per vnus quamprimum extrahatur, quod fieri non potest, nisi vulnus feruetur patens, & etiam amplius reddatur, nisi quid urgentius prohibeat. In reliquis vulneribus omnia faciunt, ut fluxio auertatur e parte, unde & venæ sectio, & purgationibus utimur, at in venenatis fluxionem spernentes, quamdiu venenum urget, conamur ad partem attrahere, venenumque euocare.

Quoniam ergo venenum magis urget, quam solutio cōtinui, utpote quod celerem interitum minatur, hinc à principio statim vulnere ipso, omnem curâ ei adhibemus. Et quoniam eius proprium est cor perire, hinc duo statim sese offerunt scopi, videlicet ut corroboretur, quo possit longè à se id propellere, & ut per eundem locum, per quem habuit ingressum, per eundem extrahamus, quantum fieri possit. Tertius interdum succrescit scopus, nam venenum quandoque etiâ qualitate agit manifestâ, quare & alteratio per contrariam qualitatem indicatur. Primum præstatum, nō solum per ea, quæ manifestis qualitatibus cordis calorem, & temperamentum feruunt, & roburant, verum, & per ea, quæ à tota substantia veneno occurrunt, tam intro adhibita, quam extrinsecus usurpata, & à totius substantia proprietate contraria illud cor muniunt. Hinc magnæ antidoti maxime sunt ex usu, videlicet Mithridatum, & theriaca Andromachi per os exhibita, similiter aqua theriacalis: quinta essentia Matthioli, & oleum magi Ducis Hetruriae, oleum, quod ad pellem Ferrariæ parari solet. Inter simplicia lasix Bezoar, smaragdus orientalis, bolus Atm. orient. terra Lemnia, Samia, citri semina, radices scorzonæ, scordium. Extrinsecus vero quamuis, & theriaca, & Mithridatum non sint spernenda, attamen oleum Matthioli cordi, & arteriis illitum principem locum obtinet, & ei affine est, quod pro pelle Ferrariæ conficitur, & magni Ducis Hetruriae.

Per vulnus autem venenum euocabimus, si ad ipsum, & circumiacentes partes omni genere attractionum utamur, ita ut administrentur, & quæ manifestis uicibus attrahunt, & ad receptionem partem idoneam reddunt, puta dolore, & calore, & uiuacul, &c. & quæ à totius substantia proprietate venenum attrahunt, & etiam similitudine. Optimum igitur erit prius partem fœrificare, & vulnus andiq; ut sanguis copiosus effluat, ex curbitaque etiam, si fieri possit, copiosa flamma applicanda, aut simile aliud

Assumenda in vulneribus venenatis.

Quomodo venenum, per vulnus euocetur.

Signa.

Præsigna.

vas, quæ quidem duo remedia proposuit Celsus lib. 5. cap. 27. Hirudines non sunt spernende: mihi tamen magis aridet scarificatio, & cucurbitæ applicatio.

De scitu.

Scitum quoque non leuiter venenum potest euacare, sed vt facilius materia suctum sequatur, curandum, vt pars vulnerata in decliuio sit loco, & vulneratus in loco calido collocetur. Sed ne qui fugit, & ipse veneno inficiatur, non sit ieiunus, nullum habeat in ore vlcus, nullus ipse sit dens cariosus, & priusquam exugat, eos colluat vino aliquo aromatico, & generoso, deinde ore aliquantisper contineat oleum violaceum, vel rosaceum ne possit venenum adherere, & quod fugit, caueat, ne transglutiat, nec diutius etiam in ore contineat, sed scitui fugit, iia expuat, sic enim tuto opus perficiet. Quod qui antiquitus præstabant Psylli appellabantur, existimabanturque proprietatem quandam habere venenum attrahendi suctu ipso, & eadem resistendi: cum tamen in simplici suctu vis insit, & quilibet homo (sugens audacter idem præstabit, quod antiquitus Psylli, vnde Celsus lib. 5. cap. 27. Si ne id quidem est, hoc est, si desit cucurbitula, aut vas simile, homo adhibendus est, qui vlcus exuat. Neque sanè scientiam habent præcipuum hi, qui Psylli nominantur, sed audaciam vtu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur, non gustu, sed vulnere nocent. Et paulo post: Ergo quisquis exemplum Psylli sequutus id vlcus exuerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Ille ne intereat, debet attendere, ne quod in gingiuis, palatoque, aliæque partes oris vlcus habeat, &c.

Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur. Hinc lauandum vlcus aqua ardens, vel aceto calido, vel vino potenti, in quo theriaca, vel Mithridatium fuerint dissoluta, vel aqua theriacali. Deinde oleum Matthioli feruens instillandum vulnere. Oleum quoque quod ad pestem Ferrariæ paratur, est præstantissimum. Oleum quoque nostrum de hyperico non est spernendum. Succus herbe Regiæ appellatæ instillatus miras habet vires ad omnia venenata vulnera, sicuti & succus scorzonæ. Superimponendaque animalia, quæ viua sint, per medium dissecta, ad venenæ extractionem, vt gallinæ, & gallinacæ galli. Celsus loco citato proponit pullam gallinacum, agnum, hoc ium. Quæ tamdiu detineantur, quamdiu seruant naturalem calorem, quo amisso statim sunt immutanda. Ad quod etiam valet galli, vel gallinæ podex depulmatum, & vulnere superpositus, repetitis tot gallis, quot satis sint ad euacandum venenum. Emplastra quoque conueniunt acra, & quæ vim habeant ex alto attrahendi, & venenum euacandi, & qualitatibus manifestis, & à totius substantiæ proprietate. Optima autem est calx melle subacta addita theriaca. Alia, & capæ elixa, & confusa cum cardo benedicto; (sem. hyperici, & rad. hellebori nigri); emplastrum ex caricis, fermento, sinapi, thapsia, sulphure, ammoniaco, galbano, bdello, myrrha, rad. aristoloch. serpentariæ, imperatoricæ, oleo de terebinthina, hypericino, Hilsanæ, & huiusmodi. Similitudine attrahunt sublimatum, & arsenicum, & cantharides etiam. Hinc apud Indos in aliorum remedium defectu utebantur sublimato, & præclaram operam præstabat. Attrahunt tamen hæc non solum similitudine, sed & manifestis viribus. Probat quodque cauterium actuale; nam nisi venenum in penitiores partes subierit, illud attrahit, & conterit.

Animaduertendum tamen, ne dum Scyllam euacare stitemus, in Charybdim incidamus. Etenim, si

Liber Secundus.

A vlcus sit in partibus nervosis, periculum est, ne ab acris, & mordacibus excutetur consulsio. Et propterea vbi vlcus est in parte, quam nec scarificare sat licet, nec acris medicamentis affligere, potius vitandum est ijs, quæ à proprietate totius substantiæ venenum euocant, vt est theriaca, oleum Matthioli, & huiusmodi; & si manifestis qualitatibus attrahant, omnis mordacitatis sint expertia. Ob id etiam neque valde acrum ad ipsum vlcus diuturnior debet esse vltus, verum vbi vna, vel altera die lis vbi fuerimus, vnguentum excogitemus quam minimè acre, attrahendi tamen facultate præditum, quodque naturalem calorem possit consolari, illudque linamētis exceptum intra vlcus immittatur, & aqua etiam ardētī liquatum actu calidum instilletur. Huiusmodi sane fuerit vnguentū Macedonici, cui oleum Hilsanæ appellatum, & oleum Matthioli, vel myrrhe fuerit additum, & præcipitatu ipsū. & id genus alia exempli gratia.

Recipe Vng. Macedonici, vnc. ij.

Olei de terebinthina.

Matthioli ana drach. ij.

Præcipitati s. p. drach. ij.

Herbe Regiæ drach. i. s.

Cere medicum.

Myrce, & f. vnguentum.

Aliud.

Re. Terebinthina, aque vel succo scorzonæ lota, vnc. ij.

Propoleo r. vnc. i.

Olei Matthioli, vnc. s.

De terebinthina drach. ij.

Præcipitati drach. s. s.

Scordi.

Rad. scorzonæ ana scr. iij.

Myrce, & f. vnguentum.

Dispositis per vlcus linamentis, superponendum ceratum, aut emplastrum, quod validas vires obtineat euacandi venenum. Cerati exemplum esto.

Re. Ammoniæ.

Galbani.

Bdellij ana vnc. s.

Stracis liquide drach. iij.

Myrrhe.

Sulphuris ignem non experti ana drach. ii.

Euphorbi.

Præcipitati ana drach. i.

Olei Matthioli.

De terebinthina ana drach. ii.

Dissoluantur gummi aceto scyllitico, & cum reliquis misceantur, atque cum propoli, ac pice navalis q. s. f. Ceratum.

Emplastrum sic poterit confici. Accipiantur.

Rad. serpentariæ.

Aristolochie rot. ana vnc. i.

Tabaci

Scordi ana mi.

Thuris.

Myrrhe.

Sulphuris ignem non experti ana vnc. s.

Dittami Cretici.

Rad. Angelicæ.

Dittami albi ana drach. iij.

Olei de terebinthina vnc. ii.

Matthioli, vel alterius similis vnc. i.

Cere

Pice navalis q. s.

Myrce, & f. emplastrum s. a.

Aliud.

Re. Summatum hyperici mii.

Cardui benedicti.

Scordi.

Tabaci.

Vincetoxicæ ana mi.

Rutæ spi.

*Rap. serpentarie vnc. ii.
Rumicis vnc. i.*

Contundantur, & emplastrum modo applicentur. Qui arti Spagyrica sunt additi præstantissima remedia se inuenisse ad omnia vulnera venenata proficiunt. mirique laudibus exollunt Berytrum Artensium fixi, & calcificati; Precipitatum calcificatum, balsamum tartari, oleum Mercurii corporale, oleum Antimonij, oleum sulphuris vitreolatum, oleum sulphuris terebinthinatum, & id genus alia, Quorum compositionem à Quercirano petas in suo scopiario, & in suo libro de præparatione Spagyrica. Iis enim nunquam sum vfus, & proinde neque in eorum compositione insistere volui.

Non est nimis affligenda pars quando venenum venas penetrans. Veneno de viro quid agendum.

Animaduertendum etiam, vbi signa adfint, venenum iam ad penitiores corporis partes penetrasse, vt quando adfunt sudor es frigidi, syncope, seu animi deliquia, deliria, angustæ, & huiusmodi symptomata, tunc non esse affligendam nimis partem affectam, sed toti curam esse adhibendam.

Vbi verò iam venenum deuiatum est, copus, qui è soluta vnitate desumitur, est adimplendus, ideoque curandum erit, vt quam primum vultus suppetret, & propterea tegere ipsum oportebit, atque tectum seruare, non secus, ac in alijs vulneribus faciendum diximus, applicantes tamen prius ipsi vulncri idoneum medicamentum, cuiusmodi est terebinthina, vel oleum abietinum. Quod si inflammatio partem occupauerit, eius remedia non sunt prætermittenda; vnde quæ venæ sectio primo prohibebatur, & purgatio, ne venenum ad totum corpus duceret, nunc fieri poterit, si vires serant, & reliqua pco ratione.

Hoc vnum in vulneribus venenatis animaduertendum est, si statim fueris vocatus, antequam venenum intro repat, optimum esse consilium partem vulneratam paulo supra vulnus archè deincipere, non tamen ita archè, vt pars inde torpeat, ne tam facilis pateat aditus veneni ad totum corpus, & interim poterit euocari, vnde Celsus loco citato. Igitur in primis supra vulnus id membrum diligendum est non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Vbi tamen vulnus non sit in artubus prædiximus hoc in vsum reuocari haud quamquam poterit. Si vulnus in digito foret, & vulnus exitiali veneni qualitate inenitabile afficeret mortis periculum, vt potè quod remedium deludat, optimum esset consilium præmissio prognostico, antequam venenum intro reperet, digitum ad articulum postremum amputare, & permittere, vt sanguis copiosus fluere. Idem quoque in certo mortis periculo, & alijs partibus vulneratis, quæ amputationem ferunt, decens esset experiri. Scopos spectandos in curatione vulnerum venenatorum pulcherrimè proposuit Gal. 13. Meth. 6. quamvis enim de dolore ex animalis virulentis punctu morsusque tibi sermonem habeat, tamen idem etiam inseruit non minus curationi ictus, vel puncture virulentæ, dicebat enim: Vbi ex animalis punctu, morsusve dolor incidit, duplex doloris sedandi ratio incit, vel utriusque iplum uacuando, vel quod dolorem excitat, alterando, sanè vacues id eorum medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt, alteres iis, quæ sunt contraria, idque vel qualitatibus, vel tota substantia, & inferius: In doloribus vniuersis, qui vel ex animalium, medicamentorum ue noxa excitantur, duplicem indicationem habet, nempe eius, quod dolorem creat, uacuacionem, atque alteratione. Vacuando it tamen calefacientia omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt, ne loci & incurbituræ, & caua corpora quedam, quibus nonnulli cucurbitularum uice utuntur. Sunt autem, & qui ore virus extrahunt, ægræ nidelicet partium ad motum, ipsamque labijs complexi. Hoc sanè pertinet, & cauterium, & medicamenta, quæ cauteriis similiter escaram efficiunt. Atque hæc omnia totam eius, quod iussu stat, substantia exinaniant. Alterum auxilium

A genus est eorum, quæ qualitate per contraria alterant, scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem æger vel in ipso demortio loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia, sive frigida calescientia.

Illud autem in primis curæ esse debet, ne teli portio, vel alterius corporis, quod veneno sit intertūctum, intra vultus contineatur, omnia siquidem remedia irrita faceret, sed quam primum omni studio adhibito educendum, quod nisi fuerimus affectui, casus ferè est deploratus. Primo igitur apparatu manuali operatione extractio procuranda, qua si parum proticerimus, cum emplastris, quibus venenum euocare contendimus, ea permisceatur, quæ tela & alia peregrina corpora & manifestæ qualitate, & totius substantiæ proprietate attrahit, de quibus alias actū est,

CAPVT XI.

De capitis vulneribus, & primò de eorum differentijs.

Vellem sicuti materiam pulcherrimam, & nobilissimam, quam pertractare delegei, ita intellectus mei vires materie suscepæ proportionè responderent; sed hanc video longè excedere nimis tenues ingenij mei vires fateor, & agnosco, ut propterea mihi non parum ne succumbant, sit timendum, rei enim difficultas materie dignitati ne minimum quidem cedit. Quod cum in omnibus liceat perspicuè intueri, attamen in iis, quæ nunc aggredimur, manifestius apparet. Quid enim in arte Medica difficilis, quam vulnera capitis pertractare? Solent plinimi ex morbis propria seuita interficere: At vulnera capitis quamvis multa sui seuita interinam, fortasse plura quæ eorum natura lateat, interimunt. Pauci sunt admodum ex lethalibus morbis, qui aliquam, imò euidentem sui cognicionem non præbent: At non rarò capitis vulnera, & si lethalem affectionem habeant adnexam, nulla eius præbent indicia, nisi postquam de salute patientis actum est. Quot leuia, & nullius momenti apparent, quæ cum sanitas expectatur, & iam propè adesse existimatur, mortem inferunt? Alia vides, quæ lethalis affectionis indicia exhibent, sed quam in parte mortis principium continetur, semper hæreas, & cuiusnam parti medela sit adhibenda, incertus sis. Sunt quidem partes, quarum vulnera cæteris paribus maioris momenti existunt, quam ipsius cerebri, vt patet de cordis vulneribus, de quibus, quoniam cor est vitæ fons, & origo, nulli datur euadere, cum è cerebri vultoribus non pauci euadant, verum vbi vulnus cor ipsum non attingit, & si thoracis cauitatem penetret, haud insigne affert periculum; At in capite exilesitula vulnera quamvis ipsum cerebrum, aut membranas illud insoluentes non attingant, vt in dies experientia testatur, non rarò mortis sunt in causa.

Hinc Hippocrates libro de vuln. cap. statim in principio quasi prognum proponens (suo de vuln. capitis lib, in quo lectorem redderet attentum, docilem, atque beneuolum, proponendo se acturum de rebus maximis, & difficillimis, videlicet de capitibus vulneribus, dicebat: Nullum capitis vulnus leuiter contemni debet, cum & cutis sola dissecta, vel contusa, nisi vt decet, tractetur, Medico negotia, & ægroto pericula afferre possit, non enim sumus cum Fallopio, qui existimauit exponendum esse hoc principium vique ad illa verba Hominum capita, &c. ductus auctoritate codicis Græci Cardinalis Florentini manuscripti, in quo omnia ea desunt, cum enim tale principium sit Hippocrate dignum, & materia pertractata sit digna, vt præmium præmitta-

Explicatio principij libelli de vuln. cap. Hippocratis.

mittatur, potius existimauerim mendum, seu defectum esse in Græco illo codice. Neque falsa continet istud proœmium, quod quidam voluerunt, & idcirco expungi debere arbitrati sunt, credentes, quando non est læsio nisi in ipsa cute, vulnus omnino esse periculi expertis, & ideo concludentes, perpetari dici, nullum vulnus debere contemni, & læpẽ cutem solum ferro, aut aliqua alia re, contusam, si non diligenter, & cum quadam cautione curetur, veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur, vlcus incurvens non parum molestiæ ex hibere, vtrali quod etiam si breuem inducat, medicoq; negotia, ægroti: verò pericula non minus afferre: neque enim ita pingui Minerua sunt interpretanda verba illa. Volebat Hippocrates nobis exponere quàm arduum sit, & operosum vulnera capitis tractare, & propterea vulnera in capite, quæ nullius momenti videntur, in exemplum adduxit, curum videlicet contusum ferro, aut aliqua alia re, quod quidem vulnus in alia parte nihil faceremus, ar in capite, inquit Hippocrates, nunquam exiguum quantumvis vulnus parufaciendum est, ita vt existimemus, tractandum esse, sicuti si in quapiam alia foret parte, læpe enim contingit, apparere solum contusionem, vel etiam dissectionem in cute, cum tamen adest latens læsio, ex qua ipsi ægrotati pericula non leuia imminet, sed pecuniari quadam diligentia fun tractanda, vt nihil prætermittatur, quod naturam affectus possit patrefacere, & ita etiam postea recta, & conueniens institui possit curatio. Licet enim vulnus ad aspectum exiguum, & sperendum videatur, nunquam tamen certi erimus, solum adesse læsionem apparentem, quæ certè nullum periculum afferret, nisi postquam diligenti disquisitione vti fuerimus, & rectam & conuenientem curationem nos instituire: quod si de paruis, quatenus tamen primo aspectu diiudicare licet, id est verum, quid erit de maioribus? merito ergo dicebat Hippocrates, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere, ita vt videlicet prætermittatur conueniens inquisitio, quæ ad exactam eius cognitionem nos ducat, cui tota innititur curatio. Diuino igitur inplorato auxilio materiam hanc difficillimam aggrediemur, tractantes autem de vulneribus organicarum partium, à capitis vulneribus exordiri decreuimus, tum quia in capite continetur principalis nostri corporis pars, cerebrum videlicet, principium, & auctor facultatum omnium principum, atque sensitiuarum, & motiuarum, tum quia vulnera hæc peculiarem quandam prouidentiam requirunt, vt suo loco videbimus.

Diffœria
vulnerum
capitis.

Vulnera igitur capitis aut simplicia sunt, aut composita, interdum enim adest sectio, seu rupcio venæ alicuius insignis, vel arteriæ, modò deficiit substantia, aliquando adest contusio, modò os læsum est, modò membrana crassa cerebrum ambiens, modò tenuis, modò ipsum cerebrum, & huiusmodi. Quæ verò sunt composita cum ossis læsione multiplicia sunt pro ratione differentiarum læsionis in osse, quæ vel simplicis sunt, vel compositæ. Verum, quoniam compositæ ex simplicium cognitione innotescent, de simplicibus læsionibus primò tractabimus. Per læsiones autem ossis eas intelligimus, quæ à mole, & violentia causæ vulnerantis procedunt, non quæ exempli gratia, ex alteratione aeris ortum habent, aut ex putredine sub cranio existente, hic enim est alius compositioris modus.

Quatuor igitur simplices læsiones ex violento occursum vulnerantis causæ ossi contingunt, videlicet introcussio, rimæ, contusio, & sedes telis, tres autem ex iis tractare quædam ossis existunt, videlicet rimæ, contusio, & sedes telis. Introcussio verò potest ossi accidere, quamuis non frangatur.

Diffœria
læsionis cal
uariæ.

A Rimæ est diuisio ossis angusta, quæ contingit, quando aliquod graue, & obusum os rumpit, cum enim tanquam molle non cedat ictui, rimam ob violentiam contrahit, quæ & ipsa multiplex est, nâque alie iuxta cæcæ sunt, alie patentes, alie superficiales, alie profundæ, & ossis etiam substantiam totam penetrantes, alie longiores, alie breuiiores, alie arcuæ, alie oblique, alie partim rectæ, partim oblique, alie huius, alie illius figuræ, quas omnes differentias posuit Hippocrates lib. de vuln. cap. text. 7. dicebat enim: Os vulneratum finditur, & ossi fracturam continent, & ambienti necesse est contusionem accedere si fixum fuerit, nam relinquitur, quod os rumpit, idem etiam os aut magis, aut minus contundit. Atque hic vnus modus est. Species fixurarum omnigenæ sunt, quædam verò etiam valde amplæ, & alie quidem in longiorem modum rumpuntur, alie verò in breuiorem, & alie rectiores sunt, alie valde rectæ, alie verò curuiores, & curuæ, ac profundiores, alie autem ad infernam partem, & totum os. Inquit autem Hippocrates, ossi fixuram continent, ac ambienti necesse est contusionem accedere, volens inferre, non dari simplicem fixuram absque contusione, cum enim à corpore graui, & duro, atque obusio accidat fixura, fieri non potest, quin & os contundatur, maius est enim, quod fixuram patitur, quàm quod contundatur. Atque ita os fixuram continent simul etiam contusionem habet. Atqui si verum sit, vna cranei parte fracta ab opposita posse rimam contrahi, vtrique necessarium fuerit fieri, dari rimam absque contusione, quæ enim contusio poterit esse in parte, cui non accidit causa contundens? idem dici potest, quando os in vna parte contunditur, & in altera proxima rimam contrahit. Quare de menre Hippocratis fortan non est, quod cuiuslibet rimæ coniuncta sit contusio, ita vt non detur rimæ abique contusione, sed quod illi rimæ, quæ ex vi ictus in parte ictum recipientem contrahitur, necessarium est etiam contusionem accedere, & idè subiungebat: Nam telum, quod os rumpit, idem etiam magis, aut minus os contundit, si enim rumpitur os, quanto magis cedet? quamuis enim exterior, & interior lamina sint duræ, inter quas tamen medullarium continetur, ex quo facile fit, vt os ielo contundenti cedat, quod est de ratione contusionis, siquidem maius est, quod findatur, quam quod cedat, immò findi non videtur, nisi quia cedat in se ipsum, ex qua cessione si fuerit insignis, necessarium est, vt contingat fixura, nisi mollis sit os, vt in pueris obseruatur, ossi enim ipsorum quandoque vehementem contusionem patiuntur, & si rimam non contrahant. De ea verò rimæ, quæ in opposita parte contrahitur, alia est ratio, non enim fit ex ictu telis immediate, sed alia de causa, vt suo loco declarabitur. Proprium ergo est et huius fracturæ, quod in parte, quæ ictum non sustinet, possit contrahi.

Nim de
rimæ
sine contu
sione.

Contusionis natura quamuis prima facie videatur manifesta, non tamen est adeo cognitui facilis, sicuti quid. B apparet, & ideo oportet animaduertere, contusionem fieri à corpore duro, obusio, graui, seu ponderoso violentem agente, nihil autem differt, siue id, quod contundit, in patiens præiiciatur, siue patiens in ipsam contundenrem causam cadat, aut impellatur. Et dupliciter contingere potest, vno quidem modo partibus contusis intus depreffis petronicibus post ictum, quod fit contusione durioribus partibus accedente altero verò modo resiliens partibus post compressionem, quod accidit, quando molliores partes contunduntur. Si primo modo contusio accidat, non eundem locum seruant partes contuse, quem prius, antequam scilicet contunderentur, sed humiliores sunt. Si verò secundo modo, partes post ictum pristinum suum obtinent locum.

Contusio

Quid sit
illius sit,
collisio sit.

Ita ergo & in ossis capitis potest fieri confusio utroque modo, quandoque enim os confusum depressum manet, & huiusmodi latio dicitur illisio, Græcè Entblasis, unde Galenus libro de morb. cau. capitulo vltimo: Quod si concutias aliqua à collidentem corporis scitu inducta appareat, cuiusmodi affe-ctus entblasis, id est, illisio nominari debet, quandoque velut resiliat, talisque latio collisio dicitur, Græcè thlasia, seu thlasis, in qua quidem os in proprio loco confusum tenetur, & externa superficies apparet sana, cum tamen secundum internas, & latentes partes lolutionem continuam patitur, & veluti qualificationem, quod necessarium sit in se se cogi id, quod colliditur. Duriore autem ossa confusa, atque depressa resiliunt, & adeo proprium locum redire non conseruerunt, & ideo mollioribus tantum ossibus, quia sunt ossa puerorum, accidit collisio. Unde Galenus, 2. de morb. cau. capitulo vltimo: Huius generis est thlasia quoque, id est, collisio. Id magna ex parte accidit in carne: id si nonnunquam, & in ossis videatur euenire, idque maxime in pueris, oportet enim, vt in se se cogatur omnino id, quod colliditur, atque ita sit molle, vt absolutam duritiem non assequatur. Proinde vel carerit, vel ossium aliquod molle, quod colliditur sub inueniente extrinsecus aliquo violento, valido, & duro corpore. Igitur si partis ita affecta exterius facies integra permaneat, & in profundo sint multæ, & parvæ diuisiones, huiusmodi morbus thlasia, & thlasis, id est, collisio appellabitur. Et paulò inferius: Vt necessarium autem est collisam partem sub ictu in se repelli, & concutiam fieri, alioquin non collideretur, ita seruati concutientem, feriente remoto, necessarium non est; quippe mollia corpora omnia separato percutiente ad priorem habitum redire solent. Confusio igitur primo modo contingens, id est, illisio, non est simplex confusio, sed cum depreffione composita; at secunda confusio est simplex fractura nulli alteri affectui iuncta, & ideo de ea loquens Hippocrates libro de vuln. cap. text. septimo dicebat: Poterit autem os & in suo ipsius natura contundi, ita vt nulla fixura ad confusionem ossis accedat. per hoc enim, quod inquit in sui ipsius natura, voluit significare os in suo ipsius loco permanere, cum post ictum resiliat, & in latentibus tantum partibus fiat solutio vnitatis, quæ confusio dicitur. Conueuit enim Hippocrates locum appellare naturam, unde libro de ar. text. 69. commentarii primi, eodem loquendi modo vrens, dicebat, de fractura iuguli verba faciens; Itaque cum hæc ita se habeant, aberrant quicunque arbitrantur partem ossis, quæ eminet, posse inferius detrueri, inuicem perspicuum est inferiorem potius sursum esse reducendam; ea namque est, quæ motionem habet, ea item est, quæ de natura sua discedit. Nec mirum videri debet, quod os capitis talem confusionem patiatur, siquidem vni forme non est, sed in intima parte, quæ medullam dicitur, mollius est, seu minus durum, vt facili in medullitio contingere possit quasiato, nullo in extrema parte apparente vestigio lationis, cuius ratione dicebat Hippocrates loco citato text. 8. nullam confusionem speciem oculis inueniri cognoscere dati, quali nam specie existat, & quantæ magnitudine, neque enim dicebat, etiam si sint confusa, & malum factum sit, an confusa sint, oculis videre conspicium sit statim post vulnerationem.

Differentia.

Quod verò multæ contingant confusionum differentie, & penes longitudinem, & latitudinem, & profunditatem satis, superque notum esse potest consideranti, & corpori contundere potentium varietatem, nec non & vim ictus, diuersitatemque ossium capitis, quod ad robur, & firmitatem, tum in eodem cranio, tum in diuersis ratione vel ætatis,

A vel sexus, vel propriæ naturæ, ideoque Hippocrates loco citato: Species autem confusionis plures sunt, nam & magis, & minus contunditur, & altius, ac per totum os, & minus in altum, ac non per totum os, & in ampliorem, ac minorem tum longitudinem, tum latitudinem.

Sedes teli Græcè *ἰσχυρά* appellata est simplex fractura, quæ sit à telo incidente, vt incidens est, unde Galenus libro de morb. cau. cap. vltimo: Si verò ab acuto aliquo ipsis intruente, & incidente soluantur, ecope, & diacope, id est, incisio, & hedra, id est, sedes vocantur. Et quoniam telum aditum habuit ad intimas ossis partes; hinc est, vt oculis cernere possimus hanc fracturam, notum enim est, quo telum aditum habuit. Amplius, quoniam telum frangit os, vt secans est, hinc fit, vt os loco suo non recedat, sed diuisionem à telo pariat in suo manens loco. Unde Hippocrates libro de vuln. cap. text. 9. Sedes autem vocatur, cum manente osse in sua ipsius natura, id est, in proprio loco, telum, quod in os iniecit, manifestum fecerit, quo incubuit, unde patet, ad sedem teli perforationem ipsam reduci.

Sedes teli
quid.

Huius ergo fracturæ species variae sunt, & secundum figuram, & dimensiones omnes; nam alia est latior, alia angustior, alia profundior, alia minus profunda, alia longior, alia minus longa. & propter telum figuram, & ictus violentiam, unde Hippocrates loco citato: Hæc autem sedes ipsa in se ipsa longior, ac breuior fit, & curuor, ac rector, & orbiculari, & multæ alæ species talis modi sunt, prout etiam figura teli fuerit, & eadem etiam profundiores, & deorsum, & magis, ac minus, & angustiores, & ampliores, & valde amplæ si dissectione intercisæ fuerit.

Differen-
tia.

Introcesso simplex nihil aliud est, quam depreffio, quædam ossis, unde os à natura sua recedit versus membranam, eamque comprimit, vel saltem ei inhaeret; si secundum totam substantiam introcesserit, quandoque enim prima tantum lamina ad medullam deprimitur, & quamuis ossa duriora etiam fracturam non introcedant, molliora tamen qualia sunt puerorum, nulla confusione, aut rima contrahere possunt introcedere, vt videre est in cereæ sphaera.

Introces-
sio.

Differentias autem recipit, & penes quantitatem ossis introcedentis, nam modò maior, modò minor ossis quantitas introcedit; & penes profunditatem, nam modò profundius, modò minus alie introcedit. Accidit non raro introcessio hæc pueris abque vulneribus, & sæpius natura, quando parua est, abque vlla externa ope illam sanat.

Hæc sunt simplicium lationum species, ex quantum complicatione varia multæ exoriuntur compositionum species, ad sedem enim interdum accidit rima, tum simplex, tum multiplex, nonnunquam etiam confusio, & introcessio aliquando etiam simul adest ossis substantiæ defectus, & sic de reliquis. Inter precipuas tamen lationes compositionis vna est, quæ introcessio dicitur, quando videlicet os ex durioribus ad intimas, & sub se contentas partes truditur, unde membranam necessariò premit, Græcè appellatur *ἰσχυρισμὸς* & *ἔσπερμα*. i. inherencia, & compressio, Gal. 6. Meth. 6. em appellat Englium, vnde dicebat. Huiusmodi fracturas esse, quæ in medio sui membranz innotuit. In hac itaque complicatur confusio, rima, & loci mutatio. De loci mutatione, nec non & confusione manifestum est, sed & necessariò rimam associari dicendum est, cum etenim os sit durum, & à proprio loco recedat, hoc non potest contingere citra fixuram; manente enim osse quodam in proprio loco, & ab eo recedente alio, necessarium cum fixura introcedit, vnde & hac loquens Hipp. lib. de vuln. cap. text. 3. dicebat. Intro etiam cedit os ex natura sua cum fixuris, aliis enim non introcesserit, nam quod introcedit, abrupiturque; ac frangitur, intro:

Compositæ
laciones of
sio.

introcedit ab alio osse, quod in sua ipsius natura manet, & sic sanè fixura adest introcefsioni, quasi dicat, introcedit os à proprio loco recedens, id enim sibi vult ex natura sua, cum fixuris, abque his etenim fieri non potest, vt introcedat, sicuti & quod abrumptur, & frangitur, necessariò recedit, siquidem os, quod introcedit, diuellitur quodammodo ab osse, quod in proprio loco remanet, quod fieri non potest citra abruptionem, & fracturam, & ita ad necitatur fixura, seu rima, quæ contingit propter ossis duritiem, vnde videtur Hip. intelligere de osse perfectio, namq; puerorum ossa veluti cera mollia videntur posse introcedere, fixura non accedente, sicuti in sphæra ceræ observare licet.

Differētia introcefsionis.

Varie quoque sunt introcefsionum species pro quantitate ossis introcedentis, & profunditate introcefsionis, namque modò maior, modò minor ossis portio introcedit, & modò altius, modò minus profundè deprimitur, vnde Hippocrates loco citato: Intro autem cedit per multas species, nam & maior ossis pars, & minor introcedit, & magis profundius: & magis, ac profundius deorsum, & minus, ac magis in superficie. Et hæc sunt propriæ differentie, nam & alia minus propriæ addi possunt desumptæ ex qualitate fixurarum adiunctarum, & contusionis. Contingit etiam nonnunquam in hisce introcefsionibus, vt aliqua ossis portio acutior non solum premat, sed inferiorem quoque membranam pungat, semper enim os introcedens membranam comprimit, & quandoq; etiam ipsum cerebrum, immo si membranâ comprimat, cerebrum etiam comprimatur necesse est, cum non possit ea in parte fieri dilatario, vt ante, non tamen semper membranâ vulnerat, aut cerebrum; vnde hic modus introcefsionis dignus est, qui inter differentias introcefsionis collocatur, quia alium habet lædendi modum. Introcedere etiã os potest fede teli contingente in osse, vbi videlicet contusio accesserit, & fixura in osse continente ipsam contusionem, & sedem, quâvis non semper os in fede teli introcedat, quando associatur fixura, & contusio, sed non introcedit nisi mediante contusione, & fixura, cum enim introcefsio non contingat, nisi recedente osse à proprio loco ad intimas partes, non vitæ recedit os, nisi telum contundat vnâ cum sectione, & fixura. Vnde Hip. lib. de vuln. cap. x. 8. Quin & fede teli in osse contingente, fixura vitæ; ad sedem accesserit, & ad fixuram etiam contusionem magis, aut minus accedere necesse est; siquidem & fixura accedat ea parte, qua & sedes facta est, & fixura sit in osse continente & sedem, & contusionem; non enim ex ijs sum, qui existimant verba hæc superflua esse, neque vlli coherere, & proinde non esse Hip. quia forsitan de causa F. llopius in suo de vuln. c. Com. casu dissimulavit, sed alium modum, quo introcedere solet os, ex timo Hip. apponere, & idcirco cum in superioribus Hip. varias species introcefsionis apposuisset, aliam subiungit, in qua est alia fracturæ species præter fixuram, & contusionem, videlicet quæ sit, sed teli in osse contingente, vnde inquit: Quin & fede teli in osse contingente, quasi dicat: Quin & introcedit os, sed teli in osse contingente, continuans se ad superiora prima verba, dicebat enim: Introcedit os per multas species, atamen & maior ossis pars, & minor, & profundius, & magis in superficie, immo postea subiungit: Introcedit etiam, contingente fede teli in osse. Sed quoniam hoc non accidit à telo, quatenus sectionis est auctor, sed potius qua contundit, idcirco subiungit, quod in eo casu fixura accedat ad sedem, quia, vt supra dictum est, os in adultis à proprio loco recedere non potest, sicuti recedit, quando introcedit, sine fixura, seu rima, & hæc cum non fiat nisi à telo, vt contundens est, subiungit: Ad fixuram etiam necessarium esse accedere contusionem magis, seu

A minus, id est, modo maiorem, modò minorem. Neque ab re inquit magis, ac minus introcefsione contingente in fede teli, cum in principio neque contusio s. meminerit, cum enim prior contingat ex violento ictu corporis contudentis, & tota ossis substantia à proprio loco recedat, quod & insigni contusione id fiat, omnibus poterat esse manifestum. At dum in fede teli contingit introcefsio, quandoque maior, quandoque minor, & parua etiam contusio accedit, si enim telum fecans vique ad medullarum seuerit, & secundam tantum laminam contundendo deprimat, præsertim si parua sit depressio, manifestum, parua fore contusionem, sicuti erit maior, quò minore ossis portione secabit. Maior etiam, & minor est contusio pro ratione teli. Quoniam autem fixura quandoque contingit in parte, quæ ictum non recipit, idcirco ad huius fixuræ differentiam subiungit, in supradicto casu fixuram debere esse ea parte, qua sedes facta est, & omnino in osse continente sedem, & contusionem, & quoniam sedem teli propoluerat, quid sit sedes teli, quæ est & ipsa simplex fractura, postea declarat, licet hæc verba Hip. intelligi etiam possint de alia specie fracturæ composiæ ex fede teli, rima & contusione.

Quod autem ad hanc introcefsionem attinet, animaduertito non semper eodem modo contingere, quandoque enim, & vt plurimum incipit ossis depresso, vbi sectio terminatur, quandoque verò inter sectionem, & os depressum interponitur ossis substantia, quæ nullam pati videtur læsionem, & hæc ego semel obseruavi; obitio enim ense secutum fuit os ad latus superficialiter, scalpelli delecta sunt sedes, sed procedente tempore superuenient symptomata, quæ affecta membranam significant, processum est abradendo vsque ad membranam, nihilominus nihil inuentum est sub osse, & perijt. Sectum fuit cranium, & repta est in intima parte depressio ossis ad latus loci perforati, quæ mortis in causa fuit. Requiritur ergo in fracturis cranij oculi lincei, & præcipue mentis, & si id contingat à telo scindente, tantò magis accidere poterit à telo tantum contudente.

Introcefsio vario modo contingit.

Altera species fracturæ composiæ est opposita introcefsioni, sit enim, quando telum os ingreditur, & ingresum ita osi inheret, vt dum extrahitur extra os trahat diffractum, vnde in hac fractura reperitur sedes teli, fixura, & ossis à suo loco egressio versus exteriores partes citra introcefsionem, & propterea appellari solet talis fractura. Gaiarossis, seu Concameratio, quasi ex rali fractura pareat sub osse veluti camera, fer restitudo, aut fornix. Cuius fracturæ meminit Gal 6. Meth. 6. eamque opposuit introcefsioni, appellauitque communi Græco nomine Camarossim & Camaroma, & idè ipsam dicebat eandem partem exaltatam habere. Sunt alia fracturarum composiæ species nomine proprio carentes, quâvis Arabes coacti fuerint aliquibus nomina imponere, quas vniuersique poterit sibi fingere pro complicatione dictorum affectuum, videlicet timæ, contusionis, sedis teli, defectus sub stantia ossis, recessus ossis à suo loco, & idè eas prætermittimus, ne in inutilibus repus conteramus. Quod tamen ad ossis recessum à proprio loco, obseruatum est interdum proprios fines non egredi, sed tantum ad deprimi membranam versus, vt in introcefsione, aut extra ferri, vt in Camarossi, interdum verò à proprijs limitibus excedere, & aliud os, quod in sua natura manet, subire. Qui quidem ossis recessus in magnis contusionibus accidit, & eum semel tantum obseruavi. Cum enim, vt os vehementer depressum eleuarem, à latere os sanum existens terebra perforassem, toto exciso cranio, membranæ vice os occurrit. Conualuit tamen

Camarossi, quid.

E

Dei gratia à maxima omnium, quas vnquam videmus, fractura, est ab omnibus pro deplorato habetur.

Vnus tamen contingit nonnunquam fracturæ modus, qui quamvis à prædictis re ipsa non sit diffusus, propriam tamen requirit considerationem, quia alio modo contingit, ac prius posuisti enim contingebat in ossis parte ictum recipiente, hic vero in alia parte accidit ab ea quæ ictum recepit, modo quidem in opposita, modo verò in laterali, vel alia proxima; de ea enim, quæ in interna parte contingit, superius diximus, vnde hunc modum recensens Hip. lib. de vuln. cap. text. 10. Si verò alia capitis parte frangitur os (mendum est in codice) quam vbi vlcus habet homo, & os carne denudatum est, quintus hic modus est, addit autem Hip. Et os carne denudatum est, quia videtur impossibile, fracturam contingere in alia parte ossis à vulnerata, & os in vulnerata non esse detectum, necesse est enim vt valide admodum percutiatur os, quod non esset, si denudatum non esset. Quod verò attinget ad eam fracturam, quæ accidit in parte opposita rarissima admodum est, quando enim contingit, hoc est, quia ictus reduplicatur in parte opposita, ex qua reduplicatio contingit ossis scissio, ab ictu siquidem partes vtrique proximæ quodammodo successe percussione, vnde in opposita parte occurrunt mutui percussiones. Verum quando caput proprias habet suturas non obliatas ferè ob siccitatem, vt quandoque in senibus contingit, quoniam à suturis impeditur successus hæc percussio, & ex conuenienti occurrit percussio, num, fieri haud posse videtur, vt opposita pars frangatur, sicuti, quando os futuris caret, vt nonnunquam contingit, vel eas habet obliatas. Raro etiam contingit, vt percussio in vna parte cranij, & in laterali frangatur. Verum tamen quandoque observatur, sed potius in mortuis, quam in vivis, quo modo enim venari poterimus, qua in parte contingerit rima? Casu tamen aliquando manifesta sit rima talis, vt mihi contingit, qui præ manibus habens sedem teli, cum iam ad abrasionis finem peruenissem, à latere capillarem rimam detexi, cuius finem cutem secundo cum inquirerem, multæ alæ, & longè maiores se se obtulerunt. Merito igitur Hip. eam appellat calamitatem, quia nullam opem afferre possumus patienti, vnde loco citato dicebat: Et hanc calamitatem, cum facta est, nulla in requirere queas, nam si passus est hoc malum, non est, quod ex ipso exquirere possis, an passus sit hoc malum, neque ex capitis parte, omittit enim cognitionem per visum, cum penitus visum subterfugiat. Et de differentiis vulnerum capitis, quatenus sunt compositæ cum ossis fractura, hæc satis sunt.

Ex diuersa igitur læsionum ossis complicatione varij exurgunt compositionum modi in vulneribus capitis. Verum adhuc compositiora magis, vt ita dicamus, sunt illa, quæ læsionem quoque duræ membranae coniunctam habent, siue læsio hæc ab ossis, siue à telo contingerit, siue per sectionem, siue per contusionem, siue per lacerationem, & quæ tenuis insuper membranae, & quæ cerebri ipsius, quæ etiam quandoque sunt cum fractura substantiæ, & membranae, & etiam cerebri.

Sed & alium compositionis modum licet observare in capitis vulneribus osse non fracto, contusio videlicet fibrarum, & ligamentorum eorum, quibus membrana dura cranio alligatur ad suturas, quæque extorsum mittuntur ad pericranij generationem, itemque vasorum per suturas excurrentium ad irrigandum cranium, & periosum, quandoque enim os contrahitur, vel ob ictum, vel ob casum, sed non diffunditur, verum violentia ictus facti, vt futura vna aliam percutiat, neque solum propinquam, sed remotam, & oppositam, ex qua percussione mollior

A ra corpora, quæ intra futuras continentur, contunduntur, & hic est ex iis casibus, qui ignorantur, & mortem inferunt, vt suo loco dicetur.

Quandoque etiam cranij suturae è contra disunguntur, & hiant, vnde hic alius est compositionis modus, reducitur tamen ab Hippoc. hæc affectio ad rimam.

CAPVT XII.

De signis fracti cranij.

Non est, quod tempus conteramus in recensendis capitis vulnerum causis, cum sint eadem penitus, quæ aliorum vulnerum; in id tamen sedulo incumbendum, vt omnes compositionum modi innotescant, ne cuiuspiam ignorantia ægum perdat, quod in dies soler contingere in cranij fracturis; sæpe numero enim contingit, vt latens sit fracturæ modus, & quando Medicus non fuerit oculatissimus, in eius cognitionem non deuenit, nisi tunc temporis, quando non erit amplius laborum auxilium, posteaquam non raro huiusmodi fracturæ Medicos quoque peritissimos, & oculatissimos saluant, vt & ipse Hip. aliquando fuerit deceptus. Cum ergo in capitis vulneribus quandoque complicata sit cranij fractura, aut videlicet sedes teli, aut contusio, aut rima, vel etiam ex his plures, aut omnes, quandoque depresso, vel eius substantiæ defectus, quandoque membranarum læsio, quandoque etiam substantiæ ipsius cerebri, quandoque fractura alieuius vena, vel sub cranio, vel in cerebri substantia, vel inter vnam, & alteram membranam, quandoque contusio mollium partium intra suturas existentium, quandoque alieuius suturae dissolutio, quando hoc, vel illud euenit sigillatim nouisse oportet, neque in genere tantum, sed & in specie, non enim faste periculum habere, fractum esse cranium, sed & qua fracturæ specie, & quanta, &c. & huiusmodi opus est cognoscere. Quoniam igitur cranij læsio potissimum facit compositionem in vulneribus capitis, primò etiam de signis fracturarum ipsius pertractandum.

Nulla datur certior via cranij fractum dignoscendi, quam ea quæ visu ipso habetur, inimo vt fracturæ quantitas innotescat, necessarium est, vt oculis subiiciatur. Verum non semper eo in statu est vulnus, vt os inspicere possit, quantum sit satis, nedum ipsa fractura; quandoque enim fractum est cranium, sed nequaquam denudatum, maioritè etiam exiguum est vulnus, & os læsionem habens maiori ex parte cute, atque pericranio icti tectum, vnde, vt oculis obuia fiat fractura, necesse est vulnus amplius reddere, osque detegere, separato ab osse pericranio. Quæ cum præstari non possint citra dolorem, & vlcusis irritationem, temetè aggredi non oportet, sed præcedant aliqua indicia necesse est, quibus coniectare possimus os esse fractum: vbi enim nulla fracti ossis adesset suspicio, inconueniens esset, laborantem vltèrius torquere.

Desumuntur autem hæc indicia tum à qualitate *Indicia fra-* teli, tum à vi, & robore percutientis, & percussionis, *ti ossis.* tum à dispositione patientis secundum partem vulneratam, & denique à superuenientibus symptomatibus, & denique à vulneratione, siue postea eueniant, vnde Hip. lib. de vuln. cap. text. 9. Primum igitur capite vulnerato interrogare oportet, per quid vulneratum fuerit, deinde quid homo fecerit, cum fuit vulneratus, postea quæ capitis parte vulnus inflictum sit, & num in debilioribus vulnus habeat; ideoque omnia hæc diligenter sunt expendenda, antequam manus vulnè admoueamus, & hoc est, quod nobis significabat Hip. lib. de vuln. cap. 11. his verbis: Atque hæc

hæc longè priùs considerasse oportet. ac dixisse, antequam hominem attingas. Quæ primò considerari debent à Medico sunt symptomata superuenientia, quæ videlicet subiequi continere ad fracturam, cranij, siue mox in ipsa vulneratione, siue post, cuiusmodi est casus in terram, bilis vomitus, caligo ante oculos, vertigo, sopor, exitus sanguinis per nares, aut aures, delirium, febris, capitis grauitas, & dolor non à vulnere, vocis amissio, oculorum rubedo, epileptici motus, & huiusmodi; ex his enim possumus suspicari non leuiter fractum esse cranium, vnde Hippocr. lib. de vulnerib. cap. text. 2. Capite vulnerato interrogare oportet, quid homo fecerit, cum vulneratus fuit, Et text. 16. Cæterum oportet supra conspectum, tuum quicquid tandem apparuerit in offe etiam de omnibus his interrogationem facere, nam magis, & minus fauicij signa hæc sunt, si vulneratus soporem altiore incident, & caligo offusa fuerit, & vertigo, & si ceciderit. Et Celsus lib. 8. cap. 1. Igitur ubi ea pettula, (de caluaria loquebatur) protinus requirendum est, num bilem si homo vomuerit, num per nares, auresve sanguis ei effluerit, num ceciderit, num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi offe fracto eueniunt. Et paulò post: Si verò etiam sopor accessit, si mens non constet, si netuorum vel resolutio, vel dissensio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam. Immo nonnulla ex dictis vt plurimum non consequuntur, nisi magnas fracturas, & quando ipsæ quoque membranæ, vel ipsum etiam cerebrum sunt conuulseratæ, quando ex commotione cerebri non proveniant, cuiusmodi sunt sopor, delirium, febris, vocis amissio, conuulsio alicuius partis, epilepsia, &c.

Cur fracto offe cō-
tingant a-
narrata
symptomata.

Contingunt autem hæc symptomata in cranij fractura, quoniam cum cranium sit satis crassum, & durum, dissumpi non potest, nisi ex valido ictu; ex valido verò ictu vnà afficiuntur, quæ intra ipsum cranium continentur, itaque circumaguntur interdum animales spiritus in ventriculis cerebri existentes, quæ de causa vertigo acidit, quo talem enim spirituum animalium circumactionem imaginantur vulnerati omnia circumagi, et quòd producantur phantasma, quod ita afficit cerebrum, vt ex hac affectione imaginentur vulnerati tale obiectorum circumuolutionem. Quod si tantum fuerit motus, vt impediatur transmissio ipsorum spirituum per opticos nervos ad oculum, accidit caligo ante oculos, & interdum etiam omnino tollitur visio, seu videri actus, quando videlicet deficit spirituum transmissio. Quod si ob vehementem motum non solum eorum, qui in anterioribus cerebri ventriculis, & in parte cerebri anteriori, verum etiam eorum, qui in posterioribus, & in posteriori parte, prohibeatur irradiatio ad subiectas partes, cadunt ægri, quoniam partes motuæ irradiatione destitute vim, & robur amittunt, neque corpus possunt sustinere, cum hoc fiat mediante musculorum robore. Hinc est, quod sæpe semper quando ab id u vulneratus concidit, fractum est cranium, necessarium est enim ictum admodum validum fuisse. Paulò post tamen surgunt, quoniam, vi ictus euanescente, spiritus animales ad priorem statum reuertuntur. Dico autem vi ictus euanescente, quoniam si ab ictu os introcedat, vis ictus diutius perseuerat. Fit etiam vertigo visus hebetatio, & etiam iactura, & casus, quando ab offe, quod introcessit, comprimitur ventriculi cerebri, & angustiores redduntur, non solum enim ad motum excitantur spiritus animales, verum etiam prohibetur influxus, seu irradiatio, quæ fieri solebat ad subiectas partes, siue ob viarum angustiam, siue ob motum ipsorum spirituum, siue quia cerebrum ob compressionem male affectum proprii muneris obliuiscatur. Et si compressio fuerit insignis, accidunt non minus sopores, vocis amissio, & resolutiones, &

etiam apoplexia. Quæ tamen alia quoque de causa fieri possunt, nimirum, quia ex violentia ictus pituita in substantia cerebri existens commouetur, & in ventriculos cerebri decidit, aut quia disrupta sit aliqua vena in plexu choroide, quo fiat, vt ventriculi cerebri sanguine replentur, & ita obstruantur; quod si in cerebri substantia fuerit humor eius sortis, qui cadens in ventriculos cerebri possit facultatem irritare, patet, factum iri epilepsiam. Dolor verò capitis non ex vulnere, non alia de causa videtur contingere, nisi quia aut membranæ comprimitur ab offe, aut ab offe ossis piculo pungantur; grauitas pariter aut ab offe comprimente ortum habebit, aut à sanguinis effusione supra membranas cerebrum ambientes, aut intra ipsammet cerebri substantiam, vnde etiam sopor. Quòd si tanta fuerit vis ictus, vt mala hæc poterit asserere, nihil mitum, si ex talibus symptomatibus possumus quoque arguere fractum esse cranium. Similiter si vomitus bilis ab ictu superuenierit arguimus os fractum, quia non sequeretur vomitus, nisi violentia ictus tanta esset, vt partes intra cranium existentes cohererent, cum quibus consentiens ventriculus propter nervos à sexta coniugatione acceptos, propriis & ipse symptomatibus corripitur, propter talē autem ictus violentiam rationi consonum ex hoc quoque fuisse disruptum, sed de hoc vomitu aliàs tractabimur. Delirium fractum esse cranium arguit, si ab ictu statim accidat, quoniam saltem prouenit ex spirituum animalium exagitatio, ob quam species confunduntur: quæ quidem exagitatio accidit aut ob vim ictus, aut quia ob offe introcedente comprimitur pituita cerebri, aut etiam punpuntur membranæ, vt rationi sit consentaneum, & ex tanto ictu fractum esse cranium. Peris peris statim adueniens idem significat, quoniam saltem est ex spirituum exagitatio, quæ non contingit, nisi propter magnam ictus violentiam. Si sanguis exeat per aures, aut nares, necessario disrupta est aliqua vena, aut in cerebri substantia, aut in eius membranæ, quare necesse est, admodum validum fuisse ictum, & ex consequenti suspicari oportet, ex tanto ictu, & ipsum cranium fuisse fractum.

Huiusmodi tamen symptomata, vt dictum est, non necessario demonstrant cranij fracturam, sed quandoque superueniunt ad cerebri commotionem, & nimiam subiecti passibilitatem, aut naturæ, aut ascititia causa; obseruauit enim ex forti ictu à telo contundente concidisse statim vulneratum, atque amissis omnibus facultatibus ad sensum, veluti mortuum iacuisse, & tamen facta diligenti inquisitione compertum est cranium omnis lesionis expers, vnde nulla facta operatione in ipso conualuit æger, nec aliud superuenit symptoma. Bis etiam obseruauit ex casu ab alto in caput, qui conciderat, vocem amississe, & veluti mortuus iacuisse, dein etiam delatasse, & vsque ad quartam delirium permansisse nullam existente in offe fractura, immò in altero istorum neque denudatum erat cranium. Quare signa illa necessitatem non habent, sed probabilitem, neque leuem, vt ex supradictis colligi potest; quibus ad alia indicia nos conuertere debemus, idque reddamus certi, num fractura subsit, nec ne, eoque magis, cum interdum os frangatur, licet ea non superueniant symptomata, quod non raro experientia verum esse deprehensum est.

Primò igitur consideranda erit teli qualitas, num videlicet telum sit acutum, an obtusum, durum, an mollius, ponderosius, an leue, æquale, an inæquale, & asperum, rotundum, an alterius figuræ, etenim teli rotunda, & obtusa, ac grauiora, & æqualia, seu plana, & aspera, seu dura facillime os frangunt, unde Hipp. loco cit. text. 15. Profecto ex telis maxime os rumpunt, & manifestis, & obscuris fuxis, & contundunt,

Alia con-
iectura, sive
est.
Teli quali-
tas.

dunt, & ex natura sua os introcedere faciunt, quæ autem sunt rotunda, & orbicularia, & vndequeque plana, & obtusa, & graui, & dura, quæ Hippocrates malefica appellat libro de vuln. cap. 2. & paulo post, At tela oblonga, multum tenuia, & acuta, & leuia carnem magis difficant, quam contendant, & eodem modo. Verum non valde os contundunt talia tela, nec rumpunt, neque ex natura sua introcedere faciunt. Et Celsus lib. 8. cap. 4. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit, & protinus considerandum est lapide, an ligno, an ferro, an alio telis percussum sit, & hoc ipso leui, an aspero, medjocri, an vassiore. Cum itaque tanta sit telorum varietas, & omnino corporum frangentium iure merito Hippocrates libro de vuln. cap. 11. inter ea, quæ primo loco querenda sunt in vulneris capite, proponit, per quid vulneratum sit. Immo hoc primum querere oportet, ut dicebat eo loco. Primum igitur capite vulnerato interrogare oportet, per quid vulneratum fuerit, deinde quid homo fecerit, cum fuit vulneratus. Et hic noto verba hæc Hippocratis in suo de Vuln. libro secundum nostram translationem, & communem lectionem, Grecam, non esse proprio loco collecta, quod quidem ex duobus potissimum licet conicere: vnum est, quod spectant ad signa fracturarum capitis, de quibus non erat agendum, nisi postquam de natura, & speciebus fracturarum pertractasset. sicuti etiam deinceps facit; namque explicatis fracturarum speciebus, incipit signa ipsarum proponere, videlicet text. 11. cuius exordium est: Cæterum primum spectare oportet in vulnerato, qua capitis parte, &c. Et ideo ad hanc quoque partem attinent verba illa: Primum igitur, capite vulnerato, &c. Vnde talis esset optima continuatio: Primum igitur, capite vulnerato, interrogare oportet, per quid vulneratus fuerit, deinde quid homo fecerit, cum fuit vulneratus, postea, qua parte vulnus insitum fuit, & num in debilibus vulnus habeat, & capillis considerare, &c. ut expungantur illa verba: Cæterum primum spectare oportet in vulnerato, qua capitis parte, adiecta forsitan ab eo, qui primo Hippocratis lib. exarauit, ut se quodammodo ad superiora continuaret. Sed si transferantur verba illa, sicuti possumus est, nihil desiderari poterit. Altera ratioque moe mouet, ut transferenda sint ad text. 11. verba illius text. 2. est, quia omnino præter rem collocantur eo loco, neque vllam habent conuenientiam neque cum superioribus, neque cum inferioribus. In superioribus enim loquutus fuerat de incommodis, quæ prauam tractationem vulnerum capitis consequi possunt, etiam si vulnera sint parua, & magis, si fuerint cum fractura caluariæ, & disruptione membranarum cerebri, & ideo præter rem subiungit text. 2. Ex quibus haberi possit, immo querenda sit cognitio fracturarum caluariæ. Vbi verò in principio 2. context. tria proponit, ex quibus querenda erat cognitio fracturarum capitis, omnino extra proposum suum subiungit. Nam hominum capita nihil inter se similiter habent, neque sunt capitis in omnibus eodem loco constituta, &c. Et hic obiter noto Fallopium non rectè existimasse expungenda esse omnia verba primi context. & secundi vsque ad illam partem: Hominum capita, nam in primo context. manifestum est Hippocratem præteritum proponere, ut superius dictum est, deinde verba priora secundi context. vsque ad illa, Nam hominum capita, spectant ad text. 11. vnde nihil est superflui in Hippocratis opusculo: & qui primo hunc Hippocratis librum transtulit, forsitan habuit exemplar lacerum, & male dispositum. Sed ad rem redeamus.

Vi. percussio
con- sideranda.

Considerata teli qualitate, & quid positi vulnus fecerit vulneratus, vsque percussio in examen reuocanda erit, quæ innotescit tum ex robore percuten-

tis, tum ex modo, quo contingit percussio, tum etiam ex vi corpori percussenti addita, vnde si quis de industria alterum lauciat, iratus, & interficere volens, & omnino totis viribus lædere, verisimile est eum maiorem vim telum addere, & ita os magis frangi, quam si quis casu, & non de industria percutiat, vel si percutiat volens, verum non iratus, neque inimicus omnino lethalis, neque totis viribus volens offendere. Quod verò ad percussentis attinet, manifestum est a forti maiorem percussorem faciendam, quam ab imbecilli, vnde & si laxum, exempli gratia, ponderosum ab alto supra caput alienius decidat, certum est insignis roboris futurum corpus hoc percussus, atque ita probabile indicium fracturæ ossis. Quod verò ad modum, quo contingit percussio, maior proculdubio iudicanda est percussio, quæ fit, ubi vulnerans est in altiori loco, vulneratus vero in decliuiori, quam si vterque sit in plano; vel vulnerans in altiori, siue telum iaciat, siue manu tenet, namque & propria teli grauitas vim addit percussioni, præter quam quod cum teli grauitas nullo modo reluctetur percussenti, maiori impetu telum vibrabit. Similiter si quis ex alto supra aliquod durum cadat, vel supra saxum, modus percussiois maiorem vim percussorem habere significat, quod enim ex altiori loco fuerit casus, & magis in caput, & supra corpus magis durum, & qui cecidit fuerit magis crassus, & ponderosior, eos maiorem fuisse percussorem dicendum est, & maiorem subesse fracti ossis suspicionem: similiter si percussus vulnerauerit non ex obliquo, seu ictu scarfo appellato, sed è directo, & plene, maiorem vim percussioni inesse dicendum est, quam si ictus fuerit ex obliquo, & scarfus; atque ita maiorem esse suspicionem de ictus fractura, non minus refert considerare, num ictus factus fuerit à telo manu contento, an ictu vel manu, vel instrumento, puta telopeo, vel arcu, & an remoto, vel proximo, hæc enim percussio vim addunt non leuem, vnde Hippocrates text. 13. Rumpitur autem os, & obcuris fixuris, & manifestis, & contuditur obcuris confusionebus, & intro ex sua natura maxime cedit, cum alter ab altero lauciat, de industria fauciare volenti, aut cum altiore in loco sit ictus aut plagæ ictus, vter tandem fuerit, magis, quam ex plano loco: & si continet manu telum, siue iaciat, siue percutiat, & si fortior debiliorem vulneret. Ex his verò, qui cadentes vulnerant ad os, aut in ipsum os, is, qui ex altissimo loco cadit, est in durissimum, ac obtusissimum, huic periculum est, ut os & rumpatur, & contundatur, & introcedat ex sua natura: Ei vero, qui ex plano magis loco cadit, & in mollioribus, os minus hæc patitur, aut etiam non patitur. De ictu pleno loquens Hippocrates text. 14. Quæcunque vero illibentia in caput tela, dicebat, ad os vulnerant, ex his id, quod ex altissimo loco illarum est, & minime ex plano, & quod durissimum, & obtusissimum, & grauissimum, ac minime leue est, & quod minime acutum, & molle, hoc & ruperit os, & contuderit: maxime sane periculum est, ut hos hæc patiatur, cum & hæc fiant, & ex directo aduersus telum os lauciari contingat, siue ex manu percutiatur, siue ictu telis, siue quid ipsi incidat, siue ipse collapsus lauciat, ita vi quomodocunque lauciatus esse aduersus telum occurrat: & prosequens cædem materiam de scarfo ictu subiungit text. 15. Quæ vero tela ex obliquo os lauciat, minus & os corrumpunt, & intro ad caput continentur, etiam si carne os fuerit deudat, & namque quædam vulnera ita insista neque deudant os Naturæ vulnerati aliquando ferri ad fracturam conuersionem.

Dispositio ægrotantis, seu passibilis in super considerata erit secundum affectum partem, & se ferri ad fracturam conuersionem. secundum caluariam in genere, & secundum partem vulnere affectam: secundum caluariam in genere, dispositio.

dispositio cognoscitur ex sexu, aetate, & totius dispositione: sexu quidem, quia mulieres, habentes debiliorem calumiam viris ceteris paribus: aetate vero, nam pueri debilius ab aetate iuuenibus ob mollitiem, & raritatem, vnde & futuris habent rariiores, & iuuenes senioribus; ex totius dispositione, namque alii ex proprio temperamento ob maiorem robustiorem, & ex conformatione peculiari, non enim eadem est omnium cranii conformatio, nec quaelibet conformatio ossis aequale robori ipsi praebet aduersus externas iniurias, quamuis enim naturaliter cranium non vnicuique esse constet, fed pluribus, tribus videlicet propriis futuris, ac veris iunctis inter se (vt omitam

Difcedere autem futura à propria natura tunc præteritum confuevere, quando variatur naturalis capitis figura. Perit enim quandoque futura coronalis, fed tunc folum, quando deefi anterior prominentia, licet nec tunc femper percat. Defideratur etiam interdum futura lambdoides, fed tantummodo, quando perit pofterior prominentia, quamvis nec femper id confequatur. Nonnunquam difpofite funt futura in modum literæ Græcæ X, fed tantum, quando deperdita efi utraque prominentia. Quod quidem fcriptum reliquit Hippocrates lib. de vulneribus cap. tex. 2. Sæpe agitalis eo frontis diffecat. Et alias non naturales futurarum difpofitiones exiffimandum efi reperiri, quia interdum natura ludit in non necelfariis.

Sed neque aequalis est roboris in aliis partibus, in quibus non adstant futurae, namque debilissimum est ad incipit, tum ratione sui, quia ibi tenuissimum est, rarius, ac mollius, copiosissimum enim cerebrum, & id humidissimum non permittit, ut satis excutatur, & obdurescat, tum ratione supraposita carnis, quae ibidem tenuissima est, & ob id vim iussus

A non valde obundit; vnde fit, vt in paritate ictus, ac telii, immo & si debilior fit ictus, ac telum ipsum, minus facilius hac in parte os frangitur, quam alia quauis. Sed & non leue imbecillitatis indicium illud est, quod, vt quotidiana experientia testatur, magis lethalia sunt vulnera in hac parte, quam in alia quauis; quodque vulnerato pereundum sit ex vulnere, etsi vulnera sint æqualia, & ictus pariter, nihilominus citius perit vulneratus hac in parte, quam in alia quauis. Hoc enim accidit, quia propter ossis imbecillitatem facilius, & citius communicatur externa affectio cum subiectis, quam parti bus.

Hinc Hippocrates lib. de vulnerib. cap. tex. 4. Vniuerſi capitis os tenuiſſimum eſt, ac debiliſſimum, quod eſt circa ſinciput, & carnem pauciſſimam, ac tenuiſſimam hac parte os in ſeipſo habet, & cerebrum hac capitū parte plurimum ſubſiſt. Et quia hæc ita ſe habent, ſi vulnerationes, & tela æqualia ſint magnitudine, & minora, & ſimiliter vulnera quis ſit & minus, os hac capitū parte & magis contunditur, & rumpitur, & magis intro conſuſum cedit : & lethaliora, ac ad curandum, & effugendam mortem difficiliora ſunt vulnera hac parte ; quàm alibi in capite, & ſi æqualia ſint vulnera & ſimiliter vulneratus quis ſit, & minus, homo, ubi etiam aliàs ex vulnere moriturus eſt, breviori tempore moritur, qui hac parte capitū vulnera habet, quam qui alia. Cerebrum enim & citiſſimè, & maxime iuxta ſinciput ſentit mala, quæ & in carne, & in oſſe ſunt. Sub tenuiſſimo enim oſſe, ac modica carne cerebrum eſt hac parte, & plurimum cerebrum ſub ſincipite iacet. Si ergo tanta eſt oſſis imbecillitas in hac parte, valde ipſi oſſi timendum eſt, quando vulnus eſt in hac parte ; quamvis enim Hippocrates viſus ſit hoc medio, vt imbecillitatem illius oſſis offenderet, quia tam hoc eſt imbecillitatis effectus, nobis quoque à cauſa ad effectum progredi liceat.

Ossa vero temporum et si iis, quæ sunt inter ver-
 tices, & frontem, sunt paulo robustiora, reliquis
 tamen sunt imbecilliora, cuius quidem imbecilli-
 tatis causa referenda est tum in articulationem ip-
 sorum cum ossæ inferioris mandibule, satis enim
 laxa articulatione committuntur hac parte ossa
 temporum cum inferioris mandibule; unde & per-
 cipitur motus ad tempore sursum, & deorsum vel
 ut articuli, dum mandibulam mouemus, tum
 in meatum auditorium, nouimus enim quomo-
 do fenestræ, & ianua parietem, debilitent pro-
 pterdò robustiora essent ossa temporum, si procul
 abesset hoc foramen. Sed & infirmitatis non
 spernenda causa est, quòd carnosæ pars supra-
 posita non est solida, & compacta, sicuti quæ est
 post aures, & ad occiput, in ea enim reperiu-
 ntur vasa insignia, ramus videlicet venæ iugula-
 ris, & arteria, quæ sit, vt caro illa sit rarior,
 & mollior ob copiam sanguinis, & spirituum,
 neque ita possit os defendere ab externis iniuriis.
 Hinc Hippocrates loco citato textu 5. Cæterum ex
 reliquis ossibus id, quòd circa tempora est, de-
 bilissimum est, commissura enim est infernae ma-
 xillæ ad aluiariam, & motus in temporibus sursum,
 & deorsum, velut articuli, & auditus propè ipsum
 est, & vena per tempora extensa est caua, ac fortis;
 per fortem enim venam arteriam intelligit, sicuti
 per cauam, ramum iugularis, qui est caua ramus:
 non enim existimo cum Fallopio, & Vidio venam
 illam, & arteriam ideo facere ad debilitatem ossium
 temporalium, quia sunt vasa maximi momenti, quo-
 rum sectio, vel disruptio, insignia afferat mala; hoc
 enim nihil videtur facere ad robur, vel imbecillita-
 tem ipsius ossis, & vt facilius, vel difficilius tampa-
 tur, quamuis faciat ad reddendum vulnus magis
Ossa tempo-
rum imbe-
cillia.

*Os sancipi-
tis imbe-
cillimum.*

Osia tēpo-
rum imbec-
cillia.

Desaturis.

Vetus sum-
TARUM.

Sutura fa-
ciunt ad
imbecilli-
tatē ossis.

De varia
dispositio-
ne sutura-
rum.

De ine-
qualitate
offis quoad
robur.

periculosum; sed non quia huiusmodi sunt sequitur, ob id, quod os ea in parte sit imbecillius, sed alia tamen causa faceret ad hanc imbecillitatem, quia videlicet caro illa non est adeo solida, ac densa, ut aliis in partibus, quod non parum ad robur ipsius ossis facit, ut colligere licet ex text. 5, ubi inter causas roboris ossis retro aures existentis, proponit carnem ampliorem, ac profundiorum. Quod si dignitatem, & praestantiam partium ibi existentium, voluisset commemorare, non omisisset nervos temporales muscoli, quorum ratione vulnera illa redduntur periculosissima, sed hoc erat extra rem.

Os verò occipitis omnium est robustissimum, quoniam hac in parte os crassius est, & etiam terrestrius, quam scinipitis ossa, unde & minus cerebrum, sicuiusque contineatur ea in parte, & ampliori cute tegitur. Inde ossa petrosa post aures, praeter crassitatem enim, & duritiem, quam habent, etiam ampliora, & profundiora obtineant carne, quo fit, ut in paritate ictuum, ac telorum, immo etiam si aliquantulum grauiora contingant his in partibus vulnerationes, difficilior tamen frangatur os. Signum etiam roboris harum cranii partium est, quod difficilior, & longiori tempore suppurant, ac corrumperunt, & quibus his in partibus vulneratis pericundum est, tardius pereunt; namque difficilior, & tardius, communicatur laesio cerebro propter ossis firmitatem, unde Hippocrat. loco citato: Omni capitis offese robustius est os verticis, & quod est retro aures, robustius est, quam totum, quod in anteriori parte est, & carnem ampliore, & profundiorum in seipso hoc os habet. Et sane his ita se habentibus, si quis & vulneribus, & telis omnibus aequalibus, ac similibus, & maioribus, ac minoribus similiter sit vulneratus, & magis hac capitis parte os minus rumpitur, & contunditur: & si homo aliis moriturus est ex vulnere, si in posteriore capitis parte vulnus habet diuiores durans tempore morietur, in longiori enim tempore hoc suppurat, & deorsum ad cerebrum transpiratur propter ossis crassitatem, & paucius etiam cerebrum hac parte subest, & plures mortes effugunt plerumque ex his, qui posteriore capitis parte vulnerati sunt, quam qui in anteriore; volens enim Hippocrat. robur ossis occipitis ostendere, quo maxime vulneratis causis resistere potest, tria proponit, quae ad robur faciunt, videlicet suprapositam carnem, quae in hac parte amplior est, & densior, unde magis tutatur cranium aduersus ictus, crassitiem, & duritiem ipsius ossis, quae maior est in hac parte, quam in aliis: crassitiem quidem sensu obseruare licet per anatomicas administrationes, verum siccitatem, ac duritiem ex pluribus demonstrat, videlicet ex cerebri paucitate, ac siccitate ea in parte existentis, unde & arguere licet etiam ibi os esse siccius, ex tarditate, & difficultate suppuracionis istius ossis; nam sicui humida facilius, & citius suppurant, & corrumperunt, ita sicca his reluctantur. Ex difficultate, & tarditate transpirationis ad cerebrum, quod & siccitatem, & etiam crassitudinem ossis arguit, quibus de causis contingit, ut qui moriuntur sunt ex cranii fracturis, tardius moriantur, si fracturam habeant in postica parte. Ex alio etiam robur huius partis colligit, id autem est, quod inter capitis vulneratos, qui posteriore capitis parte vulnerantur, uagis seruantur, quam qui in anteriore, argumentum efficax robur istius ossis demonstrans, alias enim non reluctaretur corruptioni, & facile communicaret internam affectionem interiori cerebro, unde propter hanc conclusionem hanc elicere possumus: si ante telorum aequalitate, siue magna finit, siue minima, & ictum: immo etiam, si ictus maior contingat in parte postica, quam in anteriori, attamen os minus rumpitur,

A & contunditur in parte posteriori, quam in anteriori. Quod verò in cranii fracturis mors contingit, quia celerius, aut tardius os suppurat, & affectionem celerius cerebro communicat, ostendit a simili, in praenim obseruamus morituros ex capitis vulneribus citius aestate perire, diutius vero hieme viuere, cuius nulla alia ratio est, nisi quia aestate facilius, & citius contingunt suppuraciones, & putredines, atque cerebro subiecto communicantur, siue hac, siue illa capitis parte vulneratus sit homo; ergo & quod in vna parte capitis vulneratus diutiori tempore viuatur quam in alia, referendum est in difficultatem, ac tarditatem, & facilitatem, ac celeritatem suppuracionis, ac putredinis, & communicationis propter maius, aut minus robur huius, vel illius partis ossis, ideo dicebat: Sed & in hieme diutiori tempore viuunt homines, quam in aestate, quibus etiam alius moriturus est ex vulnere, quacunque capitis parte vulnus habeat: At, subiungendum est, hoc prouenit ex maiori, vel minori facilitate, ac celeritate suppuracionis, igitur & quod vulneratus in vna parte citius, vel tardius pereat, quam in altera parte, vulneratus, stante vulneris paritate, in eandem causam referendum est, sed quoniam Hippocrates supponit duobus paritatem, quam forsitan quispiam non facile admississet ob ossum imparitatem, & locorum, ut existimari possit contingere mortem citius in vulneratis a parte anteriori, quam posteriori, quia in ea vulnus esset grauius, idcirco Hippocrates affert casum, in quo euidenter conspici potest, paria esse vulnera, & tum id, quod dictum est, contingit; casus autem est, quando fit simplex sedes telii in offese absque rima, & confusione, potest enim aequaliter distare sedes telii a subiectis membranis, tam in parte anteriori, quam in posteriori, & ita vulnus erit aequale, coque magis si aequa fit sedis longitudo, & cum hoc ita sit, citius tamen contingit mors, si ea futura est, si vulnus in anteriori parte extiterit, quam si in posteriori, unde dicit: At uerò sedes telorum acutiorum, ac leuiorum contingentes in offese sine fissura, aut confusione, aut introeessione (sunt autem hac similitur in anteriore, & posteriore capitis parte) ex his mors non contingit secundum iustitiam, etiam si contingat, id est, quamuis sedes telii simplices sint aequales in parte anteriori, & posteriori, ueluti contingere potest, attamen etiam si mors contingat, non contingit tamen secundum iustitiam, hoc est, iuxta aequalitatem vulnorum, sed citius peribit vulneratus in parte anteriori, quam in posteriori.

Quod si in scinipite os est debilissimum, & futurae etiam debilitatem faciunt, manifestum, omnino facillime fractum iri os scinipitis in futura coronali, utpote utraque habens debilitatis causas.

Sutura red
dit os im-
becillius.

Vi ergo & ex iis, quae in ipso vulnerandi actu sensit vulneratus, & ex ijs, quae superueniunt, & ex mala qualitate telii, seu ferientis corporis, & robore percutientis, & percussione uolentia, atque etiam ex loco, in quo facta fuit percussio atque patientis dispositione, siue eius passibilitate coniectauerimus os fracturum istum esse, ad ipsum vulnus accedere oportet, atque istum iudicium sensus est adhibendum, unde Celsus lib. 8. cap. 4. Sed nihil tamen melius, quam certiore id nota explorare, itaque primò uidendum, num adsint disiecti capilli intra vulnus, maxime si a telo secante vulnus infictum fuerit, hoc enim euidentissimum est signum cranium esse denudatum, non enim disiecti fuissent capilli, nisi inter telum, & aliud corpus durum capilli ictu receperissent, siquidem intra vulnus ipsum fuerint, non enim aliter intra vulnus dissecari possunt. Cum ergo duro obuiant, a telo diuiduntur. Extra vulnus autem possunt secari ab incidente telo, etiam non detecto of-

Quomodo
sensu co-
gnoscantur
fracturae.

se, maxime si ictus, ex obliquo contingat. Ideo dicebat Hip. text. 2. Et capillos considerare circa vulnus, an dissecati sint a telo, & an intus sint in vulnere, quod si est, periculum est, os carne nudum esse, vbi verò denudatum est os, suspicari oportet etiam os læsionem habere, cum telum in ipsum incubuerit, vnde subiungebat Hip. Itaque dicere oportet os aliquam læsionem habere.

Sed clarior etiam id nosces oculis ipsis, si conspicua oculis fuerit vulneris cautitas, conspicietur enim deterio sanguine os carne nudum, & sæpe etiam fractura, si adsit, præsertim autem sedes teli, & introcessio, & rima, quando non est ex minimis: sin minus, specillo immisso idem explorari dabitur, illud enim non solum denudatione ossis notam faciet, valde enim differt ossis tactus, atque duri corporis à tactu carnis, & mollis corporis, verum etiam plerumque docebit, num os fracturam patiatur cum rima, aut sede teli, aut etiam introcessione. Simplicem namque contusionem offendere non potest, vnde Hip. eodem loco. Vbi verò iam contigeris, clarè nosse conari, an nudum os carne sit, aut non: & si quidem oculis conspicuum fuerit os, bene habet, sin minus, specillo considerato, & si quidem inueneris os carne nudum esse, & non sanum à vulnere, eius quod in offe est, dignotionem primò facere oportet, inspicendo, & quantum fit malum, & quo opere opus habeat. Vt verò specillo hæc assequi possis, specillum non nimis tenue sit oportet, neque nimis acutum, sunt enim quidam sinus naturales in offe, quos specillum tenue, & acutum fracturas indicaret, sed neque nimis plenum sit oportet, subterfugerent enim rimæ paræ.

Verum in vsu specilli animadnertendum in loco futurarum facile contingere deceptionem, cum enim specillum fracturam ossis indicet, propterea quod ex eo aperitas ossis fracti, atque inæqualitas deprehendatur & os ad futuras sit sui natura inæquale, & asperum, eo in loco ex specilli admotione non rectè diiudicari potest, num os fractum sit, nec ne, & quandoq; quod non est fractum, iudicabitur fractum: quandoq; verò fractura ibidem existens existimabitur futuræ inæqualitas, nisi fractura fuerit insignis, vt nonnunquam etiam ipse vitus decipiat, & à futuris deceptus fuit ipse Hip. quare difficile est admodum fracturam in futura cognoscere. Hinc Hip. lib. de Coacis prænot. tex. 3. Ex ruptis capitis offibus, & difficillima cognitio vni ea, quæ circa futuras rumpuntur. Et lib. de vuln. cap. tex. 16. Cum autem os carne denudatum à telo fuerit, & circa ipsas futuras vicus fieri contigerit, difficile est sedem teli deprehendere, quæ in alio esse manifesta est, an insit in offe, aut non insit, & an sedes facta sit in ipsis futuris, occultat enim ipsa futura asperior existens reliquo offe, & non satis clarum est, vbi in ipso futura est, & vbi ossis sedes, si non valde magna sedes fiat. Et tex. 17. Verum in ruptio, seu rima circa futuram facta, etiam dissolutio futura est, & non facile est deprehendere, neque si à sede teli fiat in futura, vbi rupta fuerit, ac dissoluta.

Verum difficilior est deprehendere fissuram ex contusione, fallunt enim & meniem, & visum Medici hæc futura fissuræ speciem referentes, & reliquo offe asperiores existentes, nisi vehementer dissecatæ fuerint, ac dissolutæ. In quo quidem 17. context. Hipeam fracturæ speciem commemorat, quam superius appellauimus futuræ dissolutione, seu dissunctione, quando videlicet hiat aliquantulum futura, quam Hip. quoque rimam, seu ruptionem appellat, quæ nisi fuerit insignis est difficillima cognitio, etiam per visum. Quamvis rimulæ paræ ex contusione adhuc sint longe difficiliores cognitio, quia latitant sub asperitate futurarum, vnde, si oculus fallitur in futurarum fracturis, tanto magis contingere

A poterit deceptio ex ipso specillo. Hinc Celsus lib. 8. c. 4. Ergo quâ plaga eff, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne cum in quodam sinus naturales inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat, neque nimis plenum, ne rimulæ fallant. Vbi specillum ad eo uenerit, nibique nisi leue, ac lubricum occurrat, integrum id videri potest: Si quid asperi est vtrique quâ futura non sint, fractum os esse testatur. A futuris se deceptum esse Hip. memorie prodidit, & paulò post: Potest autem futura eo nomine fallere, quæ aequè aspera est, vt aliquis hanc esse, etiam si nima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verissimè est.

His igitur de causis, vbi os carne nudatum esse deprehenditur, & indicia præcessere fracti ossis, si per immisionem specilli nō percipiatur fractura, neque os, in quo fracturam timeamus, sit conspicuum, immo etiam si adhuc sit obtectum, modò præcesserint fracturæ indicia, curare oportet, vt os illud totum, in quo læsionem suspicari possumus iube cōspicuum nostrum cadat; quare si solo pericranio sit tectum, ipsum detegere oportet, deducendo, ac ab ipso separando pericranium, vnguibz tamen potius, quâ ferro, cuius aspero contactu facillè inflammari solet. Si verò etiam cute, amplius reddere vulnus conueniet, vt omni ex parte os oculis reddatur conspicuum. Itaque congrua facta sectione, in iis videlicet partibus, in quibus verissimè est os ruptum esse, & prout natura partis excelandæ requirit; nam sectionem musculi temporalis vereri oportet, quòd per ipsam vasa insignia ferantur, & nerui non exigui, diductoque ab offe pericranio, quo vulnus, quantum satis est, amplius reddatur, lina mentis aut siccis, auxilia communem vsum albumine ouorum subactis imbutis, cui vis inest & sanguinem sistendi, & repellendi, vt decet, dispositis, replendum est vulnus.

Quòd si voluerimus, vt vlnetis labia facilius, & citra dolorem, ac in inflammationis periculum cedant linamenta impositis, apponi poterit aliquod cataplasma, cui vis inest partem relaxandi, ac reprimendi, minimè tamen putrefaciendi, cuiusmodi erit, si farinam bordei tosti in aceto subigamus, aut coquamus, ita vt quàm maxime viscida reddatur, postridè vero soluendum erit, quòd maxime hians, & amplum apparebit, & insipici facillimè os poterit, & futuram à fractura distinguere non erit difficile. Vnde eodem loco subiungebat Celsus: Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperite tutissimum est (per illud autem aperire, detectionem ossis, quæ sit per sectionem em, significare voluit) nam neque vtrique certa sedes, vt supra posui, futurarum est, & potest idem naturaliter commissum, & ictu solum esse, iuxtaque aliqd solum habere: quin aliquid etiam, vbi ictus fuerit vehementior, quamvis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. Et Hipp. lib. de vulneribus cap. tex. 29. Scire autem oportet vlceribus in capite, ac fronte factis, quæ parte os carne nudum fuerit, & læsionem aliquam ex telo habere visum fuerit. Vulnera verò, quæ non habent sufficientem magnitudinem longitudinis, ac latitudinis ad ossis inspectionem, an quid mali passum sit à telo, & æquale id passum sit, & quantum caro contusa est, & quantum os læsionem habet, & rursus, an illarum sit os à telo, & nihil mali passum sit, & ad curationem, qualem opus habet vicus, & caro, & ossis affectio, talia sanè vlcera sectione opus habent. Et tex. 29. Cum igitur vicus in capite leuissimus osium gratia carne denudatum scire cupiens, an habeat os quid mali à telo, an non habeat, scire oportet vulnus tanta magnitudine quanta rursus opus habet visum fuerit. Secantem verò carnem ab offe diducere oportet, quæ ad membranam, & ad os exiit. Deinde lina-

D 2 nent-

Specillum
ut ostendat
fracturam.

Animad-
uertenda
in vsu spe-
cilli.

In futuris
contingit
deceptio.

Dissolutio
futura co-
gnita diffi-
cillima.

mentum per totum vlcus adhibere oportet, quod vlcus quàm amplissimum in posterum diem faciat cū minimo dolore. Vbi verò linamentum adhibuisti, cataplasmate vtres, quanto tempore etiā linamenio, ita, vt tenuissimam polentam in aceto subigas, aut coquas, & quam maximè viscosam facias. Hæc eadem habet Auiēns, 5. tractat. 3. cap. 7. explicans enim quia ratione in latens fractura cognitionem deueniamus, dicebat: Illud verò, in quo declinauit cum existimatione ad ratificationem est, vt consideretur causa fracturæ, & vicinatio virtutis rei frangentis in grauitate sua, aut in sua magnitudine, aut in sua fortitudine, vt per illud fracturæ ultimatio, quæ oportet esse ex fractura: & similiter accidentia quandoque significant illud, sicuti apoplexia, & scotomia, & destructio vocis, & quæ sunt eius similia. Et quandoque significat fissura cutis in multi tudine sua, & sua diuersitate, & in suo casu secundum viam, vel lineam vnam rectam, vel secundum diametrum ei oppositam, & dispositionem fracturæ iterum, licet non sit hoc significatio significans omnem partem. Fortasse enim est fractura interior, plurima, & magna, & non est super eueni fissura, aut est fissura parua: quare oportet tunc necessariò, vt cognoscatur dispositio cum instrumentis, scilicet cum stylis, quibus inuestigatur fractura cum firmatione vlcus, vel cum firmo introitus, si est possibile. Et in huiusmodi dispositionibus est necessariū excidere curem, donec appareat os, quod suspicatur fractum, vel fissum. Et si accedat fluxus sanguinis, impleatur illud: quod discoopertum est, pannis siccis, deinde suppone puluillum infusum in vino stiptico, & dimitte ipsum vlque manè.

In quibus locis rimæ in sectione.

De locis verò, in quibus timere debemus sectionem, hæc debet Hippocr. text. 20. At verò in capitis sectione reliquæ quidem capitis partes securitatem habent, dum lecantur. Verum tempora, & adhuc supra tempora venam, quæ per tempora fertur, secare non oportet, consilio enim corripit sectum, & si quidem sinistra tempora secta fuerint, dextra consilio corripit. Si verò dextra secta fuerint, sinistra consilio apprehendit. Si neque hac ratione rimæ reddantur conspicuæ, deradere os oportet, totum illud videlicet, quod læsione retinere suspicamur, & tam alte, quantum satis est, vt latens rima deatetur. Hoc intelligebat Hippocr. quando lib. de vulneribus. capit. dicebat: Scalpro radendum os est in altitudinem, ac longitudinem hominis, atque etiā transversum. Soler enim derafo rimam manifestam facere, sicuti & contusionem: vnde Hippocrates loco citato text. 21. Postridie verò vbi linamentum exemetur. inspecto osse, quod passum est, si non conspicua tibi sit vulneratio, qualis nam sit in osse, neque cognoscas, an os aliquid mali in se habeat, aut non habeat, tunc autem ad os peruenisse videatur, radere oportet speculo rasorio secundum longitudinem & profunditatem pro hominis naturæ, & rursus si etiā transuersum sit os, ruptionum gratia ad vlcus inconspicuū, & contusionis obsecrare gratia, quæ non introcessit ex natura alterius ossis capitis. Indicat enim ipsa ratio magis, si non etiā aliàs conspicuæ fuerint hæc affectiones ex telo in osse existente.

His peractis, si adhuc rima non appareat, quam tamen subesse ex relatis indicis suspicamur, ad Hippocratis experimentum confugere oportet, ad oppositionem scilicet rei alicuius valde nigre aliquo liquido medicamento subactæ supra os ipsum. Atramentum igitur scriptorium imponi poterit, & extenso deinde linteo oleo imbuto vulnus vlcus, vt nigrum medicamentum diutius humidum seruetur, & ita facilius possit rimam ingredi, quæ exsiccatum medicamentum non recipiet, cataplasma ex farina hordei tostii appendendum, postridie vulnus soluendum, & ipso expurgato, atque osse detercto, & abrafo, conspi-

De experimento atramenti.

cua statim fiet rima nigricans propter ingressum nigri medicamenti, reliquo osse albo existente, vnde Hippocrates text. 21. His ita contingentibus, si videlicet apparuerit coniectura ossis fracti, si non cognoscas, an os ruptum sit, aut contulium, auram habeo, neque aliàs vides, super os aliquid maximè nigri coloris nigro medicamento liquato subactum, imponere oportet, & subextenso linteo oleo imbuto super vlcus, & deinde mazæ cataplasma appposito, deligare, postridie verò extenso, ac expurgato vlcere, deradere, & si sanum non fuerit, iterò, ruptum, aut contulium, reliquum quidem os ratiū album erit, si fissura verò, quæ nigrum medicamentum eliquauerit, seipsam recepit in reliquo osse albo nigra erit. Et Celsus loco citato: At si ne tum quidem rima manifestata est, inducendum super os atramentum scriptorium, deinde scalpro id deradendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est. Vbi tamen ictus est ad futurarum locum, non est tentanda dignotio fracturæ per abrasionem, hanc enim ipsa futura prohibet, per quam effertur ligamentum, quo membrana dura alligatur pericranio, & id quidem exquisitissimo sensu præditum, quod propterea ex abrasione facile inflammati possit, atque inflammatio ipsi duræ membranz communicaretur. Vnde & Hippocrates perforationem in futura prohibuit text. 17.

Sed neque abrasio si fieret, posset quidpiam certi ostendere, æquè enim nigrinem contrahit futura, ac rima. Quare vbi ictus in futura est, reliquæ omnia supra fracturam attestantia sunt maximo studio perpendenda, & oculis etiā diligenter intueri oportet, & quando reliquæ fracturam attestantur, potissimum autem, quæ in ipsa vulneratione ab ægro sentiuntur, & quæ superueniunt, etiam oculis non sit conspicua fractura, tractandum erit vulnus, ac si adesset fractura: & si forsan aliquam rimulam in futura conspexeris, semper maiorem existima fracturam, quam ea, quæ oculis cernitur, cum enim maior longè sit loci illius debilitas, quam aliarum ossis partium, à leuiori etiā causa magis patietur in futura, quam alia in parte, quamuis propter naturam futuræ id lateat. Et si teli sedem in futura conspexerimus, existimare quoque oportet rimam adesse, quia facile ex quouis ictu futura dissoluitur, per rimam.

Enim in futura existente ipsius futuræ dissolutionem exiguum intelligere oportet cum Hippocrate text. 17. Non minus quandoque negotium facessit rima ad sedem teli contingens, si præsertim in interna parte contracta fuerit rima, hanc enim neque oculis intueri licet, neque experimento atramenti uti possumus, & tamen si ignoretur, mortem inferit. Vbi ergo sedes teli contingit, vt innoteat, num etiam adsit rima, diligenter teli qualitatem, quo facta fuit sectio, considerare oportet, nam sicuti acuta, & leuia, ac tenuia solummodo secare possunt, ita obtusa, graui, & lata solent simul contrudere, & rimam facere, vnde consideranda ictus violentia, debilitas passii, loci oblesii, nam videlicet in debiliore osse contigerit vides, & superuenientia symptomata: denique vt & oculis iudicare possit, abraenda sedes erit, donec obliteretur, ea enim obliterata facile innotebit, num etiam adsit rima: & idem meliorem etiā conditionem fortitur rima ad sedem contingens, modò non ad futuras contingat, quod oculis quamuis occultata subici potest, vnde Hippocrates libro de vuln. cap. text. 21. Et si sedem teli in osse videris, tum ipsam teli sedem radere oportet, tum ipsam ambiētia ossa, ne sæpè ad sedem fissura accedat, aut sola contusa, & deinde lareant, cum non conspicua existant.

Non possumus silentio præterire, posteaquam habita est mentio sectionis, quam denudandi ossis gratia moliti conuenimus, non minus fortasse periculosam esse sectionem in parte postica, vbi inferuntur muscu-

Non est videntem abrasione, neque experimento atramenti in futura.

musculorum tendines, quam in temporali musculo, admodum enim sensibiles sunt hi tendines, & nervus recipiunt proximè à cerebro, quo fit, vt eorum affectionibus facile consentiat cerebrum, hinc inflammationes, & deliria, quod sæpe obseruavi in praxi. Addamus, quod ægrè admodum os denudatur eo loci, quoniam cum eo valde connectuntur tendines. Quapropter si vulnera ibi contigerint, cautè incidere oportet, & si abrasione opus fuerit, angustis icalpris, vel ciclicis vti satius est, & etiam terebra quam ampliore sectionem facere, vt multa ossis portio detegatur.

CAPVT XIII.

De alijs fracti Cranii indicijs.

Alia quoque signa afferri solent ossis fracti, quàm iam dictis fracturam assequi non liceat: vnum quidem est sonus editus à percusso cranio cum ferro; usque fractum cranium raurum edit sonum, clarum autem, vbi integrum est. Alterum signum est, si demus ægro ad mandendum, & contrahendum dentibus aliquid non frangibile, cuiusmodi est asphodeli caulis, aut ferula, aut triplicata charta, vel tela, vel nucleus pineus; namque si fractum sit cranium in loco fracturæ percipiet quendam leuem fridorem, eò quòd muscoli temporales ad constrictionem dentium facientes in constrictione contrahuntur, & contracti os cranij distrahunt, vnde si fractum est, percipiet fridorem ille, ideo Hippocrates libro de Coacis Prenot. text. 3. de fractu. rris cranij loquens, dicebat: At verò de quibus est ambiguum, rupta sint, an non, iudicare oportet, exhibito ad mandendum in vtramque maxillam asphodeli caule, aut ferula, ita vt animaduertere iubeas, an os aliquod ipsi strepere videtur, nam fracta strepere videntur. Neutrum horum signorum contemendum est, sed tamen neque omnino iis est fidendum. Probabilius est, quòd percipiat hic fridorem, vbi ad musculum temporalem fuerit ictus, sed neq; videntur ossa fracta posse strepere, nisi fractura ingens fuerit. Sed fractura talis facile deprehenditur. Ad idem referendum est si æger fortiter dentes mutuo concutiat, si enim fractum sit cranium, compati sentiet os ea in parte, neque sine molestia concussio nem perferet.

Afferuntur & alia experimenta, cuiusmodi est, si filum primoribus dentibus ex vno capite comprehendatur, & altera manu detineatur alterum caput, vt distentum maneat, inde filum digitis percuitur, ita vt sonum edat, sicut fides solent; si uamque fractum fuerit cranium, ægrum, dicunt, molestiam percipere in affecta parte ex illo fridore, modò talis molestia non sit ei naturalis. Aliqui etiam filum cera obductum altero ex capite iubent, vt æger primo ribus dentibus arte contineat, & ipsi ex altero capite violentè filum trahunt, & si fractum sit os, dicunt ægrum perferente fridorem, & molestiam quandam particularem in parte affecta.

Sed omnia hæc experimenta fallacia valde sunt, & sæpe ab ipsa nulla percipiunt peculiaris molestia in loco læso, cum tamen adhi fractura. Maiorem habet probabilitatem, & vim subsequens experimentum. Mandetur ægroto, vt compressis ore, & naribus spiritum expellere violentè teneat, ex hac expressione, si fractum fuerit os, cruor quidam, aut alius humilitatis gutta modò maior modò minor pro magnitudine fracturæ per locum fractum exire deprehenditur, ex eo enim conatu inflantur vasa omnia capitis tam intima, quam etiam per medullium sparsa, ex qua inflatione cruor ille, aut humor ad rimam expressus foras detruetur; verum si tima ad

meditullium non peruenierit, nihil exprimitur.

Id verò, quod aliqui faciendum præcipiunt, vt videlicet paratur aliquod emplastrum, vel quid simile, puta miscendo masticem puluerizatum cum albumine oui subactò, vt acquirant mellis consistentiam, & extensum super linteum, vel corium proportionatum ossi detecto, ipsi supponatur, & per diem dimittatur, namque postero die, qua parte rimam addit, exsiccatum comperietur ob calorem à magis calido corpore rimæ subiecto, eo in loco emplastrum impartitū, parum fidem habere videtur. Nisi enim rimam membranam penetret, exsiccans calor effertur non potest; nisi velint, ob id exficari ea in parte emplastrum, quia eius humiditas ad rimam descendat, vel quia à rimam non tantum humidi spiritus ascendat,

B quantum ex sanis partibus, quod tamen dictum ad placitum videtur, cum nulla huius subfatio ratio, & si intra rimam, aut vbi ipsa materia reperiretur, forsà ab emplastro attraheretur ob vim masticis attrahentem, & ita ad rimam emplastrum esset humidus. Neque maiorem fidem habent reliqua duo emplastra in hac rem à quibusdam tradita, quorum primum constat ex thure, cera, & ladano æquis partibus commixtis, quod capiti talo, ubi vulnus inflictum est, apponitur, & post duodecim horum circiter intervalum remouent, asferentes eum exsiccata esse magis, quæ è directo est fracturæ ipsius cranij; alteri quod ex farina fabarum, terebinthina, & aceto, æquis portionibus cõmixtis constat, quod super linteum extendunt, & ex eo breuiter factum capiti deraso apponunt, asferentes eo loco, cui fractura ossis iubet, medicamentum perforatum esse, vel (altem magis exsiccatum, ut videntur confecta hæc duo emplastra ad cognoscendum cranij fracturam, integra existente cute. Hæc apponimus, ne ignorentur, cum nullam eis fidem adhibeam; qui vult tamen experiri poterit.

Sed quod maxime considerandum est in capitis vulneribus est tria qualitas, & ictus, & confectura symptomata. Et quamvis parum oculis iuis vulnus inspicias, & in cute tantum, attamen telum, & ictus qualitatem considera, & reliqua, quia quandoque cum pauca cutis læsione os frangitur, ut sæpe experientia comprobatur est. Hac de causa etiam dicebat Hippocrates nullum capitis vulnus leuiter contemni debet, &c.

CAPVT XIV.

De signis Contusionis.

Contusio, quæ cum insigni ossis introfessione accidit, & specillo deprehendi, & oculis subici potest, ob idque cum sensum non effugiat, neque erit valde cogniti difficilis. At collisio, & illisio etiam, quæ circa rimam, & insignem introfessionem contingit, difficillima est cogniti: illa sensum omnem eludit, & proinde neque vili, neque specillo, neque experimento atramentum ipsam assequi possumus. Verum harum specierum nullam, dicebat Hippocrates lib. de vuln. cap. de collisionibus loquens, oculis intuenti cognoscere datur, qualifiam speciem existat, & quanta magnitudine, neque enim etiam si sint contusa, & malum factum sit, an contusa sint oculis videre cognoscitur sit statim post vulnerationem; hæc verò specie naturalis cuiusdam depressionis (sunt enim & in ossibus multæ naturales veluti depressiones) imponit. Insignem introfessionem appello, quando multa ossis quantitas ictu vi depressa non resistit, etiam si multum introcedat, & quando aliqua ossis portio, licet exigua, multum introcedit. At exigua ossis portio leuiter depressa sæpe sensum eludit specie naturalis cuiusdam depressionis, ut dictum est. Augetur difficultas in contusionibus

Sectio periculosa in occipite.

Experimentum emplastrum.

Rauens sonus percussus cranij signum fracturæ.

Srridor per cepus in loco fracturæ.

Manu detrahit percutio.

Experimentum filij.

Exitus humilitatis ab osse.

Illisio, & collisio parua cogniti difficilis.

cognitione, quod fiat non solum ossē denudato, verum & pericranio intertudo, & interdum etiam cutis portione obiecto, & nonnunquam apparentibus symptomatibus, quae alias cranii fracturas sequi consueverunt, nonnunquam verò nullo apparente symptomate, quemadmodum quotidiana experientia testatur. Amplius apparent aliquando symptomata, modò denudato, modò tecto cranio, cum tamen nulla sit in osse contusio, vt apparitioni symptomatum parum fidendum videatur. Maximo tamen cum laborantis detrimento, immò certo vitae periculo dixerim, ignoratur id genus affectus, & quamplurimè ex ossis contusione pereunt, eò quòd a plerique non animaduertunt, nisi quando progressu temporis ossis corruptio, & mala symptomata deceptionem produunt, & pauca est spes salutis.

Quamvis autem ardua admodum sit provincia, non ob id tamen res est desperanda, nec prorsus abicienda sunt haec, pruden enim, oculatusque Medicus, & collisum ipsam quantum satis est ad curationem assequetur, hac nempe via incedens. Obiato vulnere si teli qualitas, vulnerantis modus, robur percussantis, & huiusmodi alia percussorem vehementem fuisse ad os ipsum significent, symptomataque supersuerint, & os sit denudatum, & si nulla fractura conspiciatur, os fuisse collisum existimandum est, & adhuc magis, si in debiliore osse ictus contigerit. Quapropter ad abrasionem ossis deueniendum est, & si inter abradendum deimpta extima illa superficie videatur non prorsus sano simile, nec humiditas quaeprimam emanat, sed ossis ramenta sint sicca, certum est os esse consumum. Vbi autem ad medullium fuerit peruentum, nullo modo latere poterit collisio, quae ad ipsum peruenit, nam aut purulentia emanabit, seu cruor quidam, quando non statim à principio facta fuerit abrasio; aut medullium sanguinem non emittet, sed aridum, & plerumq; nigricans conspicietur, & interdum etiam grumuli sanguinis aderunt, à venis, quae in medullio sunt, autius egressus, qui posita putreficit, & totum os corruptit, & inflammat, communicat, verò subiectae membranae affectione inflammatur, & ipsa. Hinc labores, & mortes, nisi adeo valida fuerit virtus, vt malam affectionem sibi communicatam perferre valeat, donec os prauum à sano separauerit, quod tamen raro accidit, & id semel tantum obseruauit. Dixi autem percussorem vehementem ad os ipsum, quoniam interdum apparent symptomata denudato cranio absq; collisioe, eò quòd percussiois vehementia non est ad os ipsum, quia videlicet causa vulnerans ex obliquo percussit, & potius cerebri commotionem effecerit, quam os contuderit, quòd non semel obseruauit.

Si verò ab ictu nullum accesserit symptoma, & tamen valida fuerit percussio, quatenus ex signis potest colligi, & ad os ipsum, quia videlicet causa vulnerans è directo occurrit, praecipue si ictus in debiliore sit osse, iure suspicabimur collisionem adesse, & propterea ad abrasionem deueniemus, & vsque ad medullium abrademus. Si os fuerit detectum, & ictus ad sensum leuis apparuerit, vt qui nullum induxerit symptoma, non casum, non obcaecationem, non vertiginem, neque alia id genus, non ob id tamen despiciendus est casus, differt enim valde natura à natura. Aliqui ictui obstant, etiam si os contuderit, alii verò minime ferè ictui succumbunt. Non parum etiam os differt ab osse. Qualitas igitur teli consideranda erit, vsque vulnerauerit, & qua vi; natura quoq; hominis, & vulneratae partis perpendicularitas, nam si telum ex malefactorum fuerit genere, & è directo occurrit, facillè contundet, magis verò, si ictus fuerit grauior, & os debilius. Quocirca & tunc ad abrasionem deueniendum, quae collisionem dubio procul patefaciet. Aliqui tertiam, vel quartam

A diem expectant, quo tempore, si collisum sit os, visuntur in eo maculae quaedam albiores, quam sit naturale ipsum os, eò quòd partes contuse moriantur, vtpote separatae latenter à sano osse, color autem emortui ossis est magis albus, quam ossis viui, quod album quidem, sed quodam quasi rubredine insutum apparet propter sanguinis, ex quo alitur, praesentiam; saepe etiam color ossis collisi subobscurus videbitur, aut liuidus, & veluti, si color alio aliquid nigri coloris sit suppositum. Tuius tamen iudicio à principio statim abrasionem experiri.

B Collisum os fuisse, licet non cernatur denudatum, ex carnis, quae os tegit, dispositione, ictus qualitate, natura vulnerati, ac vulneratae partis, & symptomatis, quae ab ictu supersuerint, coniciendum. Neq; signum existimanda est haec ossis fractura, quia si nequeat os contundi, quòd non sit detectum, si cuti enim manifestè contunditur integra cute, vt in dies experimur, ita & ipsa nonnihil vulnerata idem posse perperit non est dubitandum. Carnis itaque os regentis dispositio collisionem arguit, quoniam non est verisimile durum corpus posse contundi, nisi & mollius, quo tegitur, ictum recipiens vna contundatur. Quare citro illa, seu portio illa cutis erit attrita. Quòd si solo pericranio fuerit os obiectum caro in circumfinitis partibus exiliens erit non minus contrita. Grauius ictus, & malefica teli qualitas, siue telum tale fuerit, siue ex accidente, suspicionem augent, & si ab ictu praua euenerint, symptomata, pro certo habendum est, collisum os fuisse. Quapropter hinc in casibus cunctari non oportet, sed os deregendi, & ad abrasionem deueniendum.

CAPVT XV.

De signis rima extra vulneratam partem existentis.

A Deò cognitu difficile est, si os in altera parte à vulnerata sit fractum, ac rimam contraxerit, vt Hippocrates huiusmodi casum calamitatem appellauerit, cum ei vt penitus abscondito nullam opem afferre posuimus, est enim adfinit fracti ossis indicia, quo in loco tamen fractum sit, ignoratur. Ex quidè à principio omnino delitescit rima, vt quae nullum sensum in parte, in qua contracta est, efficit, non enim membrana comprimitur, quia non adest introcessio, nondum generatum pus ad membranam duram delapsum est, vt dolorem, & grauitatem inferat possit: cutis verò nullam affectionem sustinet, & os cum insensibile sit, etiam si comprimeretur cutis ea in parte, in qua rima adest, nullus ab agrotante perciperetur dolor. Experimenta verò illa, quae desumuntur ex forti masticatione tri durae, & mutua dentium concussione, atque emplastris, suspecta sunt, neque semper etiam si fractum sit, illud detegunt, vt ob id non sit semper eius credendum.

E Sed & in processu difficilis quoque admodum est illius cognitio, namque cum deberet innouescere, quando pus per rimam ad membranam descendit, & illi molestiam infert, vulneratae plerumque delirat, vnde & quòd patitur, & vi patiatur ignorat, neque explicare potest, praeterquam quod tunc temporis remedia solent esse irrita. Quocirca vndique sunt angustiae, & iure merito huiusmodi casus appellatus fuit ab Hippocrate calamitas. Si verò alia capitis parte, dicebat lib. de vultu, cap. frangitur os, quam ubi ulcus habet homo, quintus hic modus est, & hanc calamitatem ubi facta est, nulla in re iuuare queas. Nam si passus est hoc malum, non est, quod ab eo exquirere possis, an passus sit hoc malum, neque qua capitis parte.

Color ossis emortuus qualis.

Quomodo innouescat contusio.

Siqua

Atque à principio quidem non aliter procuranda erit eius cognitio, quam per coniecturas fracti cranii superius positas, considerando videlicet qualitatem telii, & percussiones, naturam agrotantis, locum vulneratum, & ea, quæ in vulnerandi actu ab agrotante percepta sunt, & symptomata superuenientia, quæ præcipue sunt attendenda, & maxime, si perleuerint ex parte; namque si hæc ossis fracti suspicionem afferant, & in parte vulnerata non reperiatur rima, suspicandum est alia in parte os esse fractum; unde opposita pars est consideranda, quæ læsionem habens nonnunquam mollis reperitur, & in tumorem elata, & maxime, si ictus sit in parte postica, facilius est enim, os sincipitis desumpti ex percussione occipitis, quam e contra: & si symptomata perleuerint, aut si pars opposita mollis, & in tumorem elata conspiciatur, magis etiam audacter pars opposita secunda, & os detegendum, & alia faciendi, quæ in latentis rimæ cognitionem ducunt, nullum enim discrimen agrotanti immittit ex hac læsione, etiam si frustra sit facta. Quod si nihil in opposita parte comperiatur, proximæ partes considerandæ sunt, & si nihil in ipsis reperitur, suspicari oportet ad partem vulneratam in interna ossis superficie fracturam subesse, itaque aut perforare os oportebit, aut vsque ad membranæ detectionem abradere, unde Celsus lib. 8. cap. 4. Solet etiam euenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera siderit. Itaque si grauius aliquis petcusus ictus mala indicia sublequa sunt, neque ea parte, quæ cutis difflata est, rima reperitur, non incommo- dum est partem alteram considerate, num quis locus mollior sit, & tumeat, eumque aperire, siquidem ibi fissum os reperietur, non tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustra difflata est. Si verò ictus sit propè futuras, neque os fractum sit, suspicari oportet futuram sibi ex directo respondentem rimam contraxisse.

Sed quoniam & contingere potest, os esse fractum, & in parte vulnerata, & in opposita etiam, vel alia parte, idcirco res est plena difficultatis, & acerrimo indigens iudicio, quod nec scribi, nec tradi potest. Procedente verò tempore, quamvis delerent laborantes, atamen in principio collectionis puris, & etiam quando delirant, agrotantes ad partem, cui subest rima, crebro solent manum admo- uere, & scalper, tristem quendam sensum, & pruritum in ea perferentes: & si decidat pus supra membranam, idcirco grauitatem capitis, & tristem ea in parte sensum contingere nequit. Ideoque ubi ex communibus signis adsit suspicio ossis fracti in altera parte à vulnerata, sedulo animaduertenda sunt quæcunque apparuerint in vulnerato; Aliquando etiam sanies supra cranium colligitur, ubi rima adest, & tunc præter sensum tristem à laborante perceptum, adest quedam mollities in eo loco à Cello animaduersa, & eo in casu omnino secare eam partem oportebit, ut possit rima conspici, atque curari.

CAPVT XVI.

De signis contusionis suturarum non in loco vulnerato.

Si ob ictum in vna cranii parte contusio acciderit carnosæ partis ipsius futuræ, hoc est, illius ligamenti, quod à subiecta membrana per futuram effertur, quemadmodum euenire non raro deprehensum est, primò quidem ictus erit ex aduerso ipsi futuræ, non perpendiculariter, ad latera videlicet ipsius, opus est enim, ut vna lacerata pars ipsius futuræ cum impetu percutiat aduersam partem, ex qua percussione accidet intermediam carnem partem contundi, & nonnunquam etiam ipsum os tumpi.

Locus igitur vulneratus, iter considerandus, cum plura sint loca, ex quorum percussione non potest contingere talis contusio. Secundo, ictus erit à telo, graui, & contundente, siue vna tamen dissecet, siue non, & percussio erit valida, vnde iterumque ad ictum sequuntur symptomata, quæ cranii fracturam sequi consueunt, & maiora, fieri etenim non potest, quin ob propinquitatem, & connexionem itam communetur afflicto subiectæ membranæ. Tertio quoniam pars illa non est mediocriter sensibilis, aderit tristis quidam sensus ad eam futuræ partem, maxime, si tangendo premitur, eum præsertim duræ matri sit adeo connexa, procedente verò tempore, quoniam omne consilium necesse est putrescere, & in pus verti, augebitur tristis illa sensatio, & ad tactum etiam apparebit mollities, nisi superuenierit inflammatio, quæ partem illam distendat, sed tunc & dolor erit maior, & in toto etiam capite ratione membranæ duræ, cui facillimè communicatur inflammatio illa, unde & sequuntur reliqua praua accidentia, videlicet bilis vomitus, vigilæ, febris, delirium, & huiusmodi, & propterea sedulo agendum ut primis diebus aliqua ipsius habeatur suspicio, namque ubi praua symptomata succedunt ob communicationem internis partibus putredinem, calus, & experientia testatur, plerumque est desperatus. Ferè semper autem ex hoc afflicto pereunt vulnerati, quoniam difficillimum est ipsum cognoscere, neque in principio tantum, verum etiam cum superuenierint symptomata, in aliam enim causam referri solent. Eisdem modis studendum ad cognoscendam fracturam futuræ, fieri namque haud poterit absque carnosæ partis contusione.

CAPVT XVII.

De signis rimæ in intima parte cranij loci vulnerati.

Non minus negotii facit, neque facilius cognoscitur rima contraxita in intima cranii parte absque læsione, saltem notabili, externe superficie, ideoque multos ad mortem ducit, ut fidissimis experientis est obseruatum. Quare si deus fuerit à telo graui, & contundente, atque aspero præsertim, atque talis, ut secum atulerit alia ossis fracti signa, neque appareat in parte vulnerata in extrema ossis superficie fractura, neque in opposita parte potuerit accidere, puta, quia ictus non habeat uerè oppositam aliam cranij partem, ut si contingat in capitis vertice, uel circa ipsum, suspicari oportet de huiusmodi fractura, quam certo scimus longè facilius, & sæpius contingere, quam fracturam oppositæ ex diametro partis, hanc enim, ut uerum fatear, nunquam obseruavi, sicuti illam. Et ideo terebrandum erit os, aut aliter detegendum, neque una tantum in parte, sed pluribus ex obliquo, nisi prima operatione intentum fueris assequutus, ne si magis ad latera fuerit fractura, delitescat, ueluti primario cuidam Chirurgo contigisse memini, qui cum scalpro os exemisset, usque ad membranam duram, nullam læsionem reperit, sed mortuo vulnerato, atque difflata caluaria, uisa est rima ad latus abasionis prauo quadam inter-

sitio ab ea diffidens, quod si dicto modo os terebasset, procul dubio tumam inuenisset: uerum Chirurgus ille non eam in gratiam abraferat ad duram membranam, sed pus sub-

esse existimans ob symptoma-
ta, quæ superuene-
runt.

CAPITULUM XVIII.

De signis fracturæ cranij in tota substantia.

HActenus multa allata sunt signa, quibus cranij fracturæ tam simplices, quam compositiæ dignoscantur. Verum neque latere debet, num fractura totam cranij substantiam penetrat, nec ne, non enim satis est morbum cognoscere, sed quantum etiā sciscitare oportet. Si fractura fuerit à telo incidente, & ex aduerso facta, vel non multum ex obliquo, facile est propriis oculis deprehendere, num penetrat, vel non; conspicietur enim ipsa membrana, & motus eius erit patens, nisi fortè ob depressum os ita comprimitur, ut motus ipsius intercepti, quod tamen in sede teli locum non habet. At si valde ex obliquo ictus contigerit, & præsertim si telum secans fuerit tenue, oculis conspici non poterit, quousque peruenierit telum. Rima etiam patens num penetrat, haud difficili negotio intueberis. Pariter si os secundum totam substantiam introcesserit: secundum totam substantiam dico, quia non unquam ad medullarum tantum ictus occidit, argui poterit, rimam totum os penetrare, quando tamen in adultis id contingat.

Sed quoniam pauci sunt casus, quibus id oculis assequimur, multi verò, in quibus non possumus, idcirco vbi os fractum esse cognouerimus, quousque fractura perueniat, inquirere oportet. Hoc apprime consequemur per abrasionem, quæ cunque profectenda erit, ad ictum insuper experimento a ramenti scriptori, ut penius deleatur, nisi interim certius indicium contingat ipsius penetrationis, cuiusmodi est continuus exitus per rimam, aut fissuram cuiusdam humiditatis, præcipue rubentis, veluti aquosi sanguinis, quæ eo etiam copiosius exit, quando æger clauso ore, & naribus spiritum omni conatu retinet, atque ad superiora impellit, quod accidit ratione superius allata. Sed & vehementiores ictus, ad quos maiora sequuta sunt symptomata rimæ, seu fracturæ penetrantis suspicionem afferunt: quod si insuper signa aderint læsionis subiectarum partium, de quibus mox tractabimus, atque fractum sit os, evidētissimum est signum fracturam penetrare. Dico autem, & fractum sit os, quoniam quandoque intra cerebrum rumpitur aliqua vena sine cranij fractura.

CAPITULUM XIX.

De signis læsionis membrana.

Cum multis modis lædi possit dura membrana, namque, & secatur aliquando, aliquando verò dilaceratur, nonnunquam vellicatur, & pungiur, vel à telo, quod etiam quandoque intus relinquitur, vel ab ossis spiculo, interdum à supraposito osse comprimitur, quandoque etiam tota substantia auferitur: quod & de tenui meninge intelligi potest, & à communibus indicijs, & ab his, quæ superuenerunt, & quæ sensui apparent procuranda erit dignoscio. Sectio quidem vt plurimum nota est ad sensum. Similiter si comprimitur à portione ossis introcessit: manifestissimum verò, vbi tota membrana secatur, ita vt portio ipsius auferatur. Similiter, si portio teli intus sit relicta, & oculus indicabit, & ex telo, quo vulnus inflatum est, vbi haberi potest, conijciemus.

Vbi verò ab osse aliquo pungiur, quod sensibus

A non subicitur, omnino vbi oculo denegatur facultas, symptomata, quæ vulnerato superuenerint, & quæ adhuc perseverant, sunt considerata: siquidem cum membrana sint valde sensibiles, vbi vulnerantur, vel paulo post, superuenire solet capitis dolor in intimis partibus acutus, seu pungitiuus ad radices oculorum pertingens. Superuenit etiam bilis vomitus ob consensum ventriculi, de quo superius actum est, sicuti etiam intestinorum dolor, compatiens ipsi propter neruos sextæ coniugationis à cerebro ad ipsa peruenientes: cadit in terram vulneratus, vertigine fit oppressus, & obæscat. Delicet appetitus, & hebetantur reliquæ ventriculi facultates. Oculi sunt rubeli, facillime enim sentiunt affectiones membranarum, vt potè qui proprias membranas ab illis recipiunt. Statim succenditur febris, ephemera tamen ob spirituum agitationem. Procedente verò tempore nonnunquam succedit purrida, quamuis, & quandoque acuta à principio statim ægri corripit ob inflammatum, & exæstuantem sanguinem, vel bilem. Mentis torpor accidit, & veluti coma somnolentum, si comprimitur membrana, & ad cerebrum compressio perueniat, quod in apoplexiam terminatur, nisi eius causa fuerit ab alia, non enim membrana tantum dura, sed & tenuis, & cerebrum ipsum comprimitur, vt & quandoque ventriculi ipsi cerebri angustentur, quo maxime in casu torpor mentis accidit, & coma somnolentum. Vtneque tamen comprimitur membrana præter bilis vomitum, calum, vertiginem, & beatationem, etiam patiens grauitatem quandam capitis percipit, vt sibi res grauis capiti incumbere videatur, vnde etiam mente constat, pulillos nimis esse ponderosos assenti, namque mensuræ non constat, præcipue si simul tenuis fit oblatra, atque ipsi etiam cerebrum. Et hoc in casu quandoque subleuitur nervorum resolutio, aut diffensio.

B Præterea vbi vulnerata est dura membrana, copiosus cruor exeat cranium per rimam, si fuerit patens, vel sectionem fertur, maxime si spiritus contineatur, & obstratis naribus ad superiora impellatur.

C Vbi verò cerebrum, & ipsum læsum est, siquidem comprimitur, grauitas capitis, & torpor mentis accidit, vt superius dictum est, delirium, propensio in somnum, & alia symptomata, quæ vulnera membranarum consequi solent.

D Si verò vulneratum sit cerebrum, vt plurimum sequitur vomitus bilis, ac febris, vt dicebat Hippocrates libro de Coacis prænot. Si non ab ictu statim, saltem non multo post, oborta inflammatione. At si prægrande sit vulnus, vt *diagnosis* nomen mereatur, necessarium sit febri superuenire, & bilis vomitio, quia saltem vitari non potest inflammatio, vnde Galenus quinta Aph. quinquagesimo: Quibus cerebrum dissectum est, intelligebat de grandi sectione, quæ *diagnosis* à Græcis appellatur, his febrem, & bilis vomitum superuenire necesse est. Apoplexia quoque interdum sequitur, vt monet Hippocrates libro de Coacis prænot. magna videlicet existente sectione. Sed & delirium statim superuenire solet, & per intervalla repetere, donec inflammatio sit facta. Aliquibus nervorum resolutio, aliis convulsio, seu convulsui motus, neque procedente tempore, sed nonnunquam etiam statim à principio. Aliquando etiam epileptica accessiones vulneratis contingunt. Et si vulnus in postica accidat parte, maxime oblatetur memoria, sicuti si in anteriore parte, magis imaginatio, & discursus. Neque existimandum est, semper adesse numerata symptomata vulneratis membranis, ac cerebro.

E Sed in ipso vulnerandi actu, vel statim à vulneris aliqua ex dictis contingunt, sed postea consequere confueverunt, idonea maxime ad habita curatione, ali-

Signa ossis duratiæ meningis purgentis.

Signa compressionis.

Signa vulneratiæ membrana.

Signa læsionis cerebri.

aliquando verò præexistenibus, noua, & peiora deinceps superueniunt. Vnde Celsus libro primo capitulo vigesimo sexto: Si cerebrum, membranae eius vulnus accipit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, fereque bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellati- que ignorant. Quorundam trax vultus est, quorundam oculi reuoluti huc, atque illic mouentur, fereque terro, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obli- ciunt.

Offis in-
troces-
sionem non
semper
præna-
mata cou-
sequitur.

Observatum est etiam experientia non semper ad- ois introcessionem in sequi praua symptomata. Habui ego præ manibus puellam annum circiter septi- mum agentem, cui ex casu in frontem os effatu di- gna quantitate introcessit, integra tamen cute, & nullum omnino superuenit symptomata.

Anno Domini 1617. mense Iulii vulneratus fuit à milite satelles quidam pugione Bononiensi si appel- lato, lato videlicet, ac ponderoso; ac vehemen- ter incidente in scintille, & offe frontis ad leuam, ita ut dissecta transuersum fuerit sutura coronalis versus medium capitis, & vna muscularum tempora- lis in fronte cum subiecto pariter offe; sed & dissec- nat pariter gladius non solum subiectas membra- nas, verum etiam magnam cerebri portione; & tamen ab ictu nec cecidit in terram, nec superuenit obsecratio, aut vertigo; Paulò post tamen labefa- ctata virtute animali pedibus consistere non poterat, ut ægre ductus ad Nolocomium fuerit; & quamvis ab ictu distinctam locutionem formaret, tunc ta- men loquens vix intelligebatur; confessus tamen est quasi balbus propria peccata; Altera die superue- runt epileptici insultus, ut decies, & pluries repe- rent accessiones, quæ interdù plures horas perdura- bant, vnum tantum verbum proferebat, idemque pluries repetebat, nec mente consistere videbatur; cir- ca nonam quieuerunt epileptice inuasiones, & dis- stinctè loqui cepit, & ad se rediit. Verum circa vndecimam superueniente vehementi accessione epileptica repente interit.

Habui etiam puerum agentem annum circiter deci- mum, cui ex casu in scintille versus latera os intro- cessit ad vnguis minoris digiti quantitate cum ip- sius cutis vulnere, & nihilominus, quia nullum superuenerat symptomata, illius parentes pro nihilo vulnus habebant, & permittēbant, ut irer, quò ma- gis uellet. Eius curam habebat barbitonsot quidam in re vulnerum parum uersatus, & à principio dete- ctionem ois, necdum fracturam non animaduertit, sed tertia die pus detergens, ac os denudatum uidens, ac timens, ac aduocari uoluit, qui dictam ois introcessionem comperi, & mirum erat, quo- modo nullum adesse symptomata. Adultum etiam uidi ad ois introcessionem in fronte conualuisse, licet minimè eleuatum fuerit os depressum, & reman- sis fouea, sanato vulnere, & omnes eius operationes semper integræ fuerunt. Quo fit, ut existimem non superuenire mala symptomata, nisi quando com- pressionis adiunctum est aliquid, quod membranam pungat, aut quando etiam sanguis supra membra- nam effusus est, aut compressio fuerit insignis, ita ut cerebrum comprimitur, & compressio ad uentricu- los perueniat.

CAPVT XX.

De signis conussu, & commoti cerebri.

N Onnunquam concutitur, atque commouetur cerebrum absque crani fractura, immo etiam

A quandoque absque cutis disrupsione, si telum fuerit graue, latum, & æquale, non asperum, vnde praua subiequantur accidentia, velut mortui enim cadunt, & omnes facultates prosteruntur, non secus, ac in apoplexia, & muti fiunt, ut Hippocrates ait septima Aph. 58. Quibuscumque cerebrum aliqua causa concussum est, eos repente obmutescere neces- se est. Et libro de Coacis prænot. Quibus concussum est cerebrum, doluitque percussus, ac lapsus, continuo nec vident, nec audiunt: in allato enim Aph. quam- uis Hippocrates solus obmutescentiæ mementit, eius nomine deperditionem quoque aliarum func- tionum subintelligendam voluit, quasi sic diceret, mortuos, & veluti mortuos iacere, ut experientia con- firmat, idcirco in libro de Coacis prænot. etiam au- ditus, & visus sublati mentionem fecit. Hinc Gale- nus in commentario illius Aphorismi: Nihil autem hoc loco ad præsentia refert, modo nouerimus, quòd consuetudo Hippocratis ab vno accidente necessariò sapius, scilicet à vocis amissione, nominare, & ostē- dere illos, qui nullum alium morum seruauit secun- dum electionem, vel nihil omnino sentiunt. Iacent autem eodem modo, quo apoplectici, sine sensu, & mou. Quandoque epilepsia corripimur, & ore spumant.

Hæc symptomata multoties obseruari, vnde per- cussus tanquam mortui in domum sunt delati, sed pos- tea cuncta recesserunt symptomata, & cum cran- nium detegeremus, vt videremus, an adfesset fractu- ra in ipso, omnino fracturæ experti comperimus, & ita neque abradere, neque tererebatur volumus, & ægri scilicet conualuerunt. Id autem obseruari, quibus fractum haud erat cranium, essi muti, & veluti mortui cecidissent, iis tamen vomitus bilis non adfuisse.

CAPVT XXI.

De signis vasis fracti sub offe, & effusi sanguinis, aut inter cranium, & duram meningem, aut in- ter vtramque membranam, aut in cerebri sub- stantia, seu in plexu choroide. Nec non & de si- gnis alicuius ex ligamentis, quibus dura meninx alligatur cranio, vel alicuius nervi sensus disrumpi.

S iue disrumpatur vas in vulnerato loco sub ipso offe, quod tamen fractum non contraxerit, siue in alia parte: atque fuge intra cerebri substantiam, siue ad membranas, casus est difficillimus, admo- dum enim arduum est rem à principio intelligere, præcipue autem, si pauca sanguinis quantitas fuerit effusa, cum raro propria quædam symptomata liceat obseruare.

Sed neque procedente tempore facilis est cog- nitio, quamuis enim suppurato sanguine accidant putredines, febres, & alia praua symptomata, nihilomi- nus neque ferè habemus, cur potius in hunc, quam in alium affectum ea referamus, nam & similia sym- ptomata superuenientem inflammationem conse- quuntur, materiæ descensum à partibus externis ad internas per rimam, malè intellectam ossis confusio- nem, punctiōem ab ossis speculo, confusione mli- gamentorum à membrana dura per suturas excur- tum. Deinde si fortè probabilia signa habuerimus, sanguinem fuisse effusum, adhuc tamen non est ma- nifestum, num intra cranium, & duram meningem contineatur, an potius inter vtramque membra- nam, vel intra cerebri substantiam, posteaquam non est absurdum in plexu choroide posse venulam dis- rumpi. Obseruata enim est in mortuis ex capitis vul- -nc-

neribus dissecto cerebro maxima puris copia in ipsius ventriculis: quod non aliunde provenisse existimandum est, quam ex disruptione alicuius vas in Plexu choroide. Nil igitur mirum si & oculatissimi Medici nonnunquam ad istius affectus cognitionem non perveniunt.

*Signa col-
lecti san-
guinis sub-
esse.*

Ex nullo autem magis id venari possumus, quam ex qualitate percussione, & ex gravitate capitis post ictum relicta, ex levi enim ictu non potest vas disrumpi, sed ex valido tantum, quare si ictum fuisse grauem intellexerimus ex signis aliis relatis, atque a telo obtuso, & gravitas capitis adfuerit, atque propensio in somnum, & os integrum conspiciatur, suspicari oportet venulam fuisse disruptam, & sanguinem effusum; neque fieri potest, ut sanguis sit extra proprium locum, & in parte nobili, & tristem aliquem sensum non inferat. Antequam putrescat, non potest inferre dolorem, nisi nimia admodum esset eius quantitas, at gravitatem aliquam affertat necesse est. Si verò magna sit quantitas effusi sanguinis, egredi solet per aures, & nares, & palatum: at procedente tempore dolores accidunt, & febres, & interdum etiam obæcantur oculi, quoniam suppuratur sanguis, unde inflammationes, & putredines, & a putrefacto sanguine pravi halitus eleuantur, qui non solum partem diffundunt, & dolorem concitant, verum etiam ad oculos delati visum hebetant, atque corrumpunt, vnde Celsus libro 8. capitulo quarto: Raro, sed aliquando tamen evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat, sique ibi concretus magnos dolores moveat, oculisque obæcat. Non vult autem Celsus, ut sanguis statim, ac est concretus, magnos dolores faciat, sapissimè enim observatum est esse terebrato, effatu dignam quantitatem sanguinis concreti subesse, quæ tamen nullum affertbat dolorem, sed solum capitis gravitatem.

Vult ergo Celsus, ut non statim, sed deinceps magnos cieat dolores, eò quod, necessarium sit, concretum sanguinem putrescere, unde intempetias; putredines, inflammationes, tensiones, & ævi dolores, qui & oculos obæcant, quod alii capitis dolores non faciunt, non quæ dolores sunt, sed quæ pendunt etiam à causa, cuius est visum hebetare; proveniunt enim non minima ex parte à vaporibus, qui à putrefacto sanguine elevantur, ac membranas diffundunt, ad oculos verò delati visum hebetant, ac etiam corrumpunt. Fiunt etiam somnia mala, & tandem deliria, convulsiones, atque resoluiones, & alia, quæ mortis solent esse præludia.

Sed cum multis in locis contineri possit effusus sanguis, locus vulneris, & in quo præcipue gravitatem animaduertit ipse vulneratus; & quæ superueniunt accidentia, demonstrabunt. Locus quidem vulneris, quoniam, si fuerit ictus, exempli gratia, in fincipite, atque perpendiculariter, magis probabilis est, in loco vulneris disruptam fuisse venam, quoniam vis ictus eo loco perfluit. At si ad latera, vel à parte antica, aut postica, & in opposita, facile fieri potest venæ disruptio, dum enim cerebrum ob ictus violentiam ad oppositam partem quodammodo impellitur, & inde violentè etiam reflectitur, facili negotio disrumpi possunt venæ, quæ à dura meninge in cranium inseruntur. Quare considerandum est, in quo præcipue loco tristem illum sensum, & gravitatem percipiat vulneratus: & ossis color in loco vulneris considerandus; praus enim est illius color, si non à principio, saltem paulò post, quia à concreto sanguine inficitur, & adhuc magis, cum putrescere cepit. Si locus vulneris partem oppositam habuerit, ea diligenter consideranda, & videndum, an quidpiam sentiat agrotans ea in parte putrida dolorem, gravitatem, num ad eam partem sa-

*Qua in
parte col-
lectus sit sa-
guis.*

A pius mantis admoueat ipse vulneratus.

Et vbi probabile aliquod signum sese obtulerit, audacter, si vigeant symptomata, secunda est cutis, & os detegendum: quòd si à cranio separatum, & non boni coloris competierit, existimandum est, nos affectus sedem inuenisse. Vnde Celsus libro octauo, capitulo quarto: Sed ferè contra id dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur.

Quando inura cerebri substantiam fuerit malum, quoniam insensile est cerebrum, non dolor, sed grauitas sola percipitur, sapienter etiam accidit coma somnolentum, & caros, qui in apoplexiam transit. Solet tamen, & ad membranas in magna quantitate collectus sanguis propensionem ad somnum inducere comprimendo. Interdum etiam disrumpitur aliquod ex ijs ligamentis, quibus dura meninx ossi connectitur. Sed à principio nullum adest huius rei indicium. Procedente tamen tempore superueniunt praua symptomata, eò quòd paulatim à disrupto ligamento excludat tenue quoddam excrementum, quod propter sui paucitatem à principio nullam inferit molestiam, sed solum cum in effluu digna quantitate fuerit collectum: quare interdum septima, aut decima quarta inopinatò superueniunt mala, quæ ferè non habet Medicus, in quod referat. Disrumpuntur etiam quandoque propter magnos ictus aliqui ex mollioribus nervis, qui nerui sensus dicuntur; sicuti enim ex casu ab alio possunt disrumpi, quia ipsi medulla orium habent, ita etiam disrumpi possunt nerui sensus in ipso cerebro, vnde Gal. 7. Aph. 48. Concuti autem hoc modo cerebrum contingit propter aliquem casum totius corporis violentum ex locis altioribus factum, tales enim casus solent, & in spinæ vertebrae facere concussionem, quando ipsarum harmoniæ fuerint commotæ, & spinalis medulla, quæ in earum cauitate continetur, laborauerit, valdeque concussa periculum adduxerit, ne aliquis nervus eorum, qui ab ipso nascuntur, abrumperetur. Id quod non minus, & in ipso fit cerebro, & tanto magis, quanto plus vacui loca habent, quæ ipsum circumstant: quod etiam vacuum magis est in senibus. Si ergo disrumpantur aliqui ex his nervis, statim perit sensus illius partis, ad quam deferrebat nervus ille, qualitatè sensitiuam; nec cum amplius pars recuperat. Quod verò istud nonnisi ex valido admodum ictu fiat, satis manifestum est.

Aliquando etiam ob solum cerebri concussionem amittitur sensus, & motus, etiam si non sint disrupti nerui, eò quòd malè afficiatur animalis facultas, & sensus, & veluti contrahatur, vel cerebrum proprijs numeris obliuiscatur, sed postea rursus se colligit animalis facultas, & partibus communicatur, vnterea, atque symptomata recedunt. Vnde Galenus loco citato: Contrahitur autem vis animalis in eis ipsa in talibus dispositionibus à motu periculo molesta, atque adeò quiescit, orta verò non nulla quedam sufficiens tenduntur, quædam verò ex parte distrahuntur, & interea, donec se rursus vis animalis collegerit, murum, atque immobile totum iacet, quod ita afficitur animal. At neruis disrumpitis, non restituitur in pristinum corpus, idcirco ibidem subiungebat Gal. Si verò cerebrum auctili contigerit, aut secundum aliquam eius partem conuelli, qui ita patiuntur, non referuntur. Non solum disrumpuntur nerui sensus, verum etiam interdum inciduntur stante vita, non tamè vulnerato cerebro in superiori parte, sed potius in inferiori, ut contigit, cum hæc scriberem, cuiusdam militi, cui inflatum fuit vulnus punctum sub oculo dextro, intacto enim oculo percutrauit ensis cerebrum, & neruum opticum dextrum deficit, ex quo statim visionem amisit vterque oculus, est oppositus transacta septima eandem recuperauerit.

*Signa col-
lecti san-
guinis in-
tra cerebri
substantia.*

*Quomodo
amittatur
sensus, &
motus ob
cerebri con-
cussionem.*

CAPVT XXII.

A quibus causis proueniunt symptomata, quæ fracturas comitari solent.

Quoniam non vnicam causam, vt patuit, sequuntur mala symptomata in cranii fracturis, sed quandoque continui solutionem, vel à telo, vel ab ossæ, quandoque compressionem membranarum, & cerebri, quandoque sanguinis, & puris collectionem, quandoque inflammationem, quandoque etiam solam cerebri concussionem, vt cuique causæ iuxta exigentiam consulere possimus, optimum erit diligenter considerare, & pendere, quam habeant causam. Hanc igitur venabimur ex tempore, quo incipiunt apparere symptomata, ex vehementia, persecerantia, æqualitate, vel inæqualitate ipsorum. Ex tempore quidem, nam quæ solutionem continui causam habet, & punctiōem siue à telo, siue ab ossis spiculo statim à vulnere superueniunt. Et similiter eas, quæ compressiōe membranarum cerebri, & ipsius cerebri ab ossæ introcedente, vel ab alia re externa; nulla enim est ratio, cur modo acciderit, & non in vulnere, & est conuerso, cum eadem sit causa efficiens, stante enim eadem causa idem sequitur effectus. Licet procedente tempore omnia fiant maiora, nisi auxilii medicis fuerit consultum.

Quæ verò pus contentum, vel inflammationem, non nisi procedente tempore apparere consueverit, non statim enim generatur pus, & ad membranam transmittitur, neque statim generatur inflammatio. Præterea, quæ ad priora, æqualia sunt, & in eodem statu permanent, causa enim æqualiter agit, quatenus talis (si enim superueniente inflammatione, aut pure, augeatur, hoc est per accidens) at quæ pus contentum, & inflammationem consequuntur, paulatim incipiunt, atque augentur, & ad statum proueniunt. Vnde tempora in ipsis manifestè distinguuntur. Sed tamen & hæc ipsa distinguuntur, nam quæ inflammationem consequuntur, vehementiora esse consueverunt, maior aestus dolor, & calor, febris acuta, delirium, atque durities pulsis, labra quoque vulneris sunt sicca, & non boni coloris, sed salte carni assimilantur. Oculi quoque rubent, & trux est vultus, atque à principio, quæ inflammationem consequuntur, manifestas videntur habere accessiones iuxta naturam humoris inflammationem efficiētis, quandoque in ipso vulnere apparent notæ quædam vel puris, vel inflammationis, per fissuram enim pus extra ferri conspiciunt, & membrana propter inflammationem cranium egredi. Amplius quæ ex pure proueniunt, non adeo confectum augentur, sicuti quæ ab inflammatione: & quando à pure sub ossæ contento proueniunt symptomata, os est mali coloris, insensibile enim à pure, & extinguitur natiuus eius calor, nonnunquam sanies per palatum, aures, & nares excernitur. Præterea sunt inordinati quidam rigores, & febricula inuadit à principio cum rigore, sæpe etiam cum bilis vomitu, quæ postmodum paulatim aucta fit de genere acutarum, aliæque mala symptomata comitantur, primum enim floccos carpunt, dein manifestè delirant. Non paucos consilio corripit, modò ex eadem, modò ex vtraque parte, modò ex opposita. Non raro resoluntur, & ab eadem, vel ab opposita parte; interdum etiam consuulso in opposita, resolutio verò in eadem accidit parte.

*Signa contenti, san-
guinis.*

A vel punctiōis à telo, vel ossis spiculo, neque adeo solutio continui ad id sufficiens, & potius sunt granitates capitis, atque propensiones in somnum, à principio videlicet, quando adhuc non in pus veritus est sanguis, & hæc symptomata etiam à principio apparent.

*Si proueniat symptomata ex
concussione
cerebri.*

Si verò concussionem cerebri consequuntur, ubi cesserint, non amplius redire consueverunt, qualitas symptomatum diuerim arguit causam, nam quæ inflammationem sequuntur: à motum potius attinent, quæ ad compressionem, vel materiam contentam, magis ad segnitiam attinet. Nonnunquam similia symptomata externam affectionem sequuntur, erysipelas, videlicet in capite, internis partibus saluis existentibus. Et quoniam, antequam reddatur conspiciunt, mala quædam solent apparere, videlicet febribus cum rigore, dolor & tensio ceruicis, & maxillarum, vt ægrè admodum caput eborqueant. & os diducant, rubor, & flammea quedam oculorum dispositiō, somnia turbulenta, interdum delirium, ex quibus facillè adduceretur tiro, vt afflēt omem ad partes internas spectare iudicaret, propter nosse oportet, quid intersit inter symptomata, quæ sequuntur affectionem externam, & quæ internam, ne forte similitudine deceptus (similitudines enim plerumque sunt deceptionis causa dicebat Hipp.) & sub offelitate malorum causam exaltimans, in aliquod dissectionem vulnereat adducat.

Scite igitur oportet, similia symptomata ijs, quæ proueniunt ab interna affectione, accidere ab externo distinguendū an symptomata proueniat ab affectione externis, vel internis.

Cerysipate obilis feuiore, ac motum, & decubitus in externas partes capitis, propter feuiorem enim bilis febris accenditur. Dum verò natura ad hunc succum tenuissimum, & feruentem expellendum insurgit, ipsum commouet, & agitat, quare ab eo eleuantur vapores ad superiores partes, qui somnia turbulenta, dolores capitis, & etiam deliria excitant. Et cum cæperit hunc humorem ad partes externas capitis pellere, ceruicis, & maxillarum dolores, atque tensiones sequuntur, eo quòd in iidem partibus humor feruens impingatur, ob cuius feuiorem ipsi oculi flammei redduntur. Dissiliunt autem longo intervallo hæc symptomata ab ijs, quæ internam affectionem sequuntur: etenim febris, quæ occasione præteritis, aut imminetis erysipelas orta est, figuram omnia nō certane febris obinet, cum rigore inuadit, & ad summum vigorem celeriter absque interruptione tendit, in quo quidem maximum apparet incendium, inde febris inclinat, atque sudore, vel biliosa deiectione terminatur, interdum & vomitu, imò & quandoque cum vomitu inuadit. Aggreditur vna cum hac febre dolor, & tensio ceruicis, & maxillarum, & rubedo illa oculorum. Subtunda dein redditur facies, & ad tactum calida, ac dolens; eadem patitur, & cutis capitis. Interdum etiam ingens est tumor, ac totum caput corripit, effi affectio fit solummodo in externis partibus, ubi ad externas partes fuerit conuersum erysipelas, dolor capitis miscetis, si cum excipias, qui ad rationem tumoris attinet, atque delirium recedit. Vnus semper bene se habet, si tumorem rubicundum labiorum, & circumiacentium partium demas, bnum enim pusemanat, & bono colore est præteritis, effi os detritum sit, suum naturalem calorem, & ipsum seruat. Quòd si ob internam affectionem subsequuta fuissent symptomata, vulnus fissum, & squales, decoloratum, & lachrymolum conspiceretur. & os non boni coloris. Hæc nobis signa figu Hippocrates libro de vuln. cap. cum dicebat: Cum verò in vulnere in capite homo nister bello perforatur, aut nō perforato, ose autem denudato tumore tubicundus ignis sacri speciem referens, accesserit in facie, & in oculis vtrique, aut in altero, & si quis tumorem cōtingat, & doleat, & febris corripiat, ac rigor, & vleus

ipsum tum quod ad carnem attinet, tum quod ad os, bene habeat aspectum, & ambientes vlcus partes, bene habeant excepto tumore, qui in facie existit, & aliud peccatum nullus tumor habeat, &c. quando vero symptomata internæ affectionis sunt (joboles, non solum perferantur, verum & in dies magis ingrauescunt, nisi affectioni internæ fuerit consilium. Sequuntur etiam symptomata feruorem, & putredinem bilis, etiam si non exierit erysipelas in capite. Et tunc febris habet formam tertianæ, symptomataque ad cerebrum attententia vna cum febre mitefcunt, atque recedunt. Et vlnus ipsum bene se habet ad aspectum.

Historia.

Cum hæc scriberem, tria vlna inflicta casum fuere pugione mulieri annum circiter trigessimum agenti, vnum in domestica brachij parte non admodum profundum, reliqua duo in fronte, vnum paulo supra supercilium dextrum, & ad pericranium pertingebat, alterum vero in frontis medio cum teli sede in osse. Postridie vocatus, vt possem icalpris teli vestigium delere, ac inspicere, num forte adesset enia rima aliqua, vel confusio, vlnus, quod erat angustum nimis, amplius reddi, ac subsequenti die sedem delui, os vique ad medullarium abradendo, nec apparuit rima, neque confusio. Ex obliqua autem teli sede scdm non ad perpendicularum, sed ex obliquo confisile cognoui, & proinde nihil mali verebatur: tantoque minus timendum existimabam, quoniam iædus nullum symptoma attulerat, etsi febricula, quædam plurius diebus perseverauerit, à vulnere pus copiosum emanabat, sed breui caro valde mollis, & flaccida reddita est; resecabam tamen causam, tum in muliebrem naturam, tum in caput eius naturæ excrementorum ferax, atque in extimam ossis superficiem, quæ demortua esset. Vbi enim recessurum os esset, eiusmodi caro sæpe visitur. Dolor capitis interdum corripiebatur, præsertim ad tempora. Verum quoniam sanitatis tempore huiusmodi dolori erat obnoxia, parum commovebar. Ab vndecima vique ad decimam nonam ambigendum videbatur, num omnino esset à febre immunis, ne ne. Cæterum decima nona, cum mane à lecto surrexisset, atque vestes nonnullas sibi ab ancilla surreptas compiciens, eidem vehementer successisset, circa vigesimam secundam horam ingenti febre correpta est, quæ inuasit cum rigore insigni, vehementique capitis dolore, & non multo post accessit delirium, vt neminem agnosceret: continerique in lecto non poterat. Perduraui rigor duas circiter horas, delirium quatuor, caput vero doluit vique ad febris inclinationem. Circa quintam noctis horam cepit febris remitti, & exinde satis placide dormiuit, tandemque febris cum sudore totius copioso ferè discelsit, vt manè quasi à febre solum illam inuenerim. Dolorque ferè nullus, sed grauitas aliqua aderat. Vtina erant perturbatæ. Quapropter febrem hanc tertianam esse ratus, doloremque capitis, ac delirium per consensum facta esse, ob feruorem videlicet bilis eleuatis ad cerebrum vapouribus, nihil, quod ad vlnus, innouandum duxi, sed solius febris habendam esse rationem, & ne bilis in caput reperet. Tertia die circa decimam nonam horam rediit febris illidem propemodum comitata symptomatis, ac præterea bilis slauæ, ac portacæ vomitu. Nocte citra sudorem declinauit, sed cum efflorescentis in cute, prurituque vehementi. Quinta die hora decima, quinta inuasit tertia accessio cum vehementissimo rigore, bilioso vomitu, & capitis dolore, dein superuenit delirium, immo furor, sed tamen circa horam vigesimam secundam caput febris remitti vna cum symptomatis, nocteque satis copiose sudauit. Manè vtnas concotas obseruauit, & quasi à febre erat libera, quæ tamen non multo post recessit penitus. Semper vlnus bene se habuit ad aspectum, im-

mo caro, quæ ante febrem erat valde mollis, in ipsa febre facta est siccor, & magis compacta, etsi à vulnere pus copiosum efflueret, & ab ipso medullæ capitis vna cum febre mitefcabant, nullaque percipiebatur in pulsu durities, semper in prima sententia persisti, febrem videlicet à bile putrescente factam esse, symptomataque per consensum acidiffime, nihilque quod ad ipsum vlnus, innouandum. Euentusque non aliter rem se habere declarauit. Febris enim amplius non rediit. Et vigesima octaua die extrema ossis superficies cecessit, tandemque Dei auxilio præter omnium expectationem conualuit. Hoc idem in pluribus aliis obseruauit. Quod si febre, aut dolore capitis in vndecima, aut ad duodecimam, vel decimam quartam, aut vigesima superuenient impulsus, nihil aliud considerans, temerè ad treberationem deuenissem, scio multos nunc viuere, qui vitam forsitan cum morte commutassent. Ne igitur superuenientes affectus nobis imponant, omnia sunt diligenter consideranda, & præcipue quæ ad naturalem ægotantis statum attinent, ita enim quæ superueniunt, optimè ad suas causas reducimus, nihilque in ægotantis perniciem machinabimur, & quæ te vera ad salutem ipsius faciunt, non prætermitemus.

Consideranda non minus acutitia vulnerati dispositio, aliqui enim sunt, qui per certa quædam intervalla temporis dolore capitis corripiuntur. Iam febre, alii cervicis dolore, alii ex quavis febre delirant. Quocirca apparente aliquo symptomate in capite vulneratis querendum erit de statu vulnerati, antequam ei inflictum esset vlnus, etsi comperiamus aliquo simili symptomate consensu esse corpi, diligenter ponderetur, & quod superuenit, & quod antea inuadebat, & mutuo conferatur, nam si penitus sint similia, puta quod ad durationem, intensiorem, qualitatem, &c, [suspicari] possimus eiusdem esse naturæ, vlnuque nihil mali præstitisse. Et adhuc magis id credendum erit, si statui vulneris proportionem minimè respondeant. Vocatus fui ad curam vulnerati capite, & vlnus erat cum insigni teli sede. Os abradi sicut oportebat. Quarta die vesperè inuasit febris cum aliquo rigore, atque dolore capitis. Verum cum vlnus non esset male dispositum, suspicatus sum, non inde ortum duxisse hanc febrem. Itaque laborantem interrogavi de suo statu. Comperique ipsum quartana febre laborare, & eam accessionem fuisse consuetæ quartanæ accessionem, quæ insuper cum dolore capitis non contemnendo inuadere consueuerat. Quare non amplius me sollicitauit hæc febris.

C A P V T XXIII.

De præsignijs in vulneribus capitis.

VT, quæ futura sunt per vulnera capitis, præiudicare, ac prædicere valeamus, eidem prorsus Methodo, quam superius proposuimus de præsignijs in vulneribus generaliter pertractantes, insistendum erit. Namque & triplex est horum vulnerum magnitudo, quæ videlicet ratione propriæ essentia spectatur, & quæ ratione dignitatis, & quæ ratione facultatis æstimatur, & quo vnaquæque est intensior, eo maius minatur periculum. Cæterum licet magnitudo ratione propriæ essentia fiat, vt capitis vlnus nequaquam sit extra aleam, attamen magnitudo ratione dignitatis maius ostendit periculum, & tanto maius, quanto dignior est pars vulnerata, ita tamen, vt dignitate partis non solum ex ipsius nobilitate dimetiamur, verum etiam ex eo, quod facilius proprias affectiones ei, quæ nobilis est, impertias, siue hoc immèdiatè accidat, siue

sive mediante alia parte. Adnexa verò magnitudo ratione facultatis omnium maximè pericula declarat: immò nulla alia magnitudo est interitus causa, nisi quatenus sibi afficit magnitudinem ratione facultatis. Quod quidem est videre, & in aliis morbis.

Vnde nam periculum in vulneribus capitis. Quocirca vulnus in capite, quo facilius sibi adnecesse hanc magnitudinem potest, eo periculosius censendum est. Et quando intensior est magnitudo, quo illi associari potest, tanto magis augetur periculum. Quandoque tamen vulnus capitis magnum est ratione dignitatis affecte partis, vel etiam facultatis, verum magnitudo hæc facile medica manu aufertur potest, quamvis id naturæ non concedatur, & eo in casu, prout facilius tolli, aut imminui potest illa magnitudo, totum autem id à causa pendet, ita imminuitur periculum. Sic si os introductis duram membranam, atque cerebrum comprimat, ut ex hac compressione caros excutitur, vulnus est maximum, & ratione dignitatis, quoniam læduntur membranae, ac cerebrum, & ratione facultatis, quia fere perierunt facultates omnes principes, & sensitivæ, ac motivæ, nihilominus, quoniam ex subleuatione imprimentis ossis, quam interdum etiam non aegrè obtinemus, tollitur membranarum, & cerebri compressio, & causa caris, idcirco vulnus, quod per se est letalissimum, nisi enim claudere os comprimens, citissimam inferret mortem, huius accidentis ratione minus est periculosum. Nonnunquam etiam accidit, ut hæc magnitudo, quæ cognita faciliè tolleretur, vel saltem longè minor redderetur, delitescat, tuncque prout magis latet, ita periculum augeatur. Hæc inique servata methodo non erit arduum futura prælagire.

Quoniam ergo & parva capitis vulnera, si essentiam eorum spectes, & ipsius cutis solummodo magnitudinem, quæ ratione dignitatis, & facultatis estimatur, sibi impositum adungere, nisi, ut decet, tractentur, puta dum pus retentum subiectas urget partes, & pericranium, a quo os pariter inficit, ita enim communicatur affectio cum partibus ab osse contentis, eo quod à dura meninge extra ferantur. per futuras fibræ ad pericranium texturam, eademque ossi contigua est, vel frigus inmoderatum occurrens vulnere inatum extinguit calorem, vnde gangræna, atque corruptiones, aut ob insignem cacochymiam sequitur inflammatio, & corruptio, quæ subiectum os male afficit, & tandem membranas, ac cerebrum ipsum, propterea nullum capitis vulnus simpliciter absque periculo pronuntiandum, sed tantummodo, si nihil præterintatur, quod ad curationem facit, seu peractis petagendis.

Nulla capitis vulnus absque periculo.

Explicatur intentio libri de vulneribus capitis Hippocr.

Neque tamen vulneris nomine quamlibet continui solutionem intelligo, sed morbosam tantum, quæ sola vulneris nomen meretur: leviore enim continui solutiones casus potius, seu symptomata sunt dicendæ. Vnde Hippocrates non ab re dicebat in principio sui libelli de capitis vuln. Nullum capitis vulnus leviiter continui debet, sæpe enim cutis sola, continua ferro, aut aliqua alia re, si non diligenter, & cum quadam cautione cutetur, veluti si sanguis concretus non expurgeretur, aut aliud quiddam negligatur, velut in crudelicens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit, & Medico quidem negotia, ægroto verò pericula non minus affert. Quamvis enim non præsigendi gratia hæc attulerit Hippocrates, sed ut essent huius osculi præmonium, esse tamen ad prælagiendum accommodata non est negandum. Et ideo existimare hæc non esse Hippocratis, quia videlicet male statim à principio prælagendi modum pertractet, cum nondum de fracturæ cranium differentiis, ac signis, egerit, omnino est præter rationem. Male quidem fuissent collocata, si prælagitionem respicerent. Verum cum præmij

Liber Secundus

locum ad captandam benevolentiam, attentionem, ac docilitatem obtineant (quippe necessarium erat hoc vulnereum gratuitalemente proponere) quod & ea satis appositè, quin maxima arte præmiserit Hippocrates iudicandum est. Quod verò contendat aliqui, ea non esse Hippocratis, neque Hippocrate digna, immo neque gregarij cuiuspiam Medici, ut quæ veritatem non continent, eò quod, dicunt, parva vulnera, & quæ cutem non pertranseunt, omnino sunt periculi expertia, nibili faciendum est. Si in iis non contineretur veritas, ego quoque non esse Hippocratis existimarem. Atqui si rectè intelligatur, verissima compertitur: per vulnus enim non intelligit Hippocrates quamcumque continui solutionem in capite, sed morbosam tantum. Deinde non vult Hippocrates omne capitis vulnus simpliciter esse periculosum, sed cum hæc conditio, si continetur, & non tractetur, atque cutetur, sicut oportet. Ex prava enim curatione possunt superuenire mala, quæ, si vulnus in alia foret parte, vereri non oporteret, id verò propter contentum intra cranium cerebrum cum suis inuolutis. Hinc non raro vix sunt exigua vulnera in cute capitis necesse afficere, si enim pus suppuratur, exempli gratia, faciliè subiectas partes corrumpet, & affectio tandem fit communis cum membranis, & cerebro; quare ob istam magnitudinem ratione dignitatis partis, & adjunctam magnitudinem ratione facultatis vulnus incurdetur, febris accenditur, & alia prava symptomata subsequuntur, quæ ut dicebat Hippocrates, Medico negotia, ægroto verò pericula afferunt. Sed & alium contemptum modum intellexit Hippocrates, quando videlicet prætermittit conveniens inquisitio eorum, quæ possunt nobis vulneris quantitate patefacere, de quibus postea pertractat Hippocrates in eo opusculo, quod quidem necessarium sequitur mala curatio. Sunt enim quidam medicali, qui videntes exiguum vulnus in capite, superfluum existimant, vel foras verecundantur aliud querere, quam illud, quod sensui patet. Hinc non aliter ipsum procurant, quam si esset in aliqua ignobilis corporis parte, verum progressu temporis horum errorem superuenientia symptomata detegunt. Tanti igitur momenti sunt vulnera capitis, inquit Hippocrates, ut quamvis exiguum sit vulnus, nunquam tamen sit contemnendum, ita ut prætermittamus inquisitionem eorum, quæ quod re vera est, offendunt, si enim potest, ut etiam parum videatur, subest tamen latens aliqua læsio, quæ progressu temporis non solum præstantioribus officiatur partibus, verum & magnitudinem, quæ ratione facultatis estimatur, adiungat. Priorem contemptum significavit Hippocrates, quando dixit, veluti si sanguis concretus non expurgeretur. Alterum verò, quando subiungit: Vel aliud quiddam negligatur. Hæc itaque cum sint verissima, non est, cur alium auctorem faciamus, quam Hippocratem ipsum, quo etiam indigna nemo iudicabit.

Quantumvis igitur exiguum occurat vulnus in capite, querantur diligenter, quæ pandunt eius naturam, & quæ latent læsiones, atque si & parum deprehendatur ratione dignitatis, & facultatis, periculi expertus dicatur, modò rectè instituat curationi. Timida autè est magis perforatio, quam sectio, quia facilius in penitioribus partibus pus deinetur, & adhuc magis consulto, quoniam fere semper maior in ea est læsio, quam apparet, & quæ confusa sunt putrescere consuevere, vnde nisi debita instituat curationi, vix à putredine, & corruptione præservari compertimus os, & subiectas partes, & potissimum si corpus valde fuerit cacochymum. Quocirca tanto minus contemnendum dicatur vulnus, quanto minus nota fuerit corporis salubritas. Quod si solius cutis vulnus non est prorsus citra periculum, tanto minus si vna læsum sit periosium,

Periculosior est perforatio quam sectio, & consulto quæ perforatio.

E

ut pote

vt pote quod ossi adheret, & à dura meningecorum ducit; & ideo aliquis adest magnitudine ratione dignitatis, & maior est timenda propter connexum illum.

Vulnera in fincipite periculosa.

Propter magnitudinem ratione dignitatis, quæ facilis aduenit uulneribus fincipitis, quam occipitis, fit ut magis timenda sint uulnera in fincipite. Accidit uero præcipuum magnitudo illa propter carnis reuitatem, & ossis imbecillitatem, de qua alias dictum est. Cerebrum quoque ibi est plurimum, atque molliissimum: officium autem uulneris uix expurgando puri est aptum, Hinc Hip. lib. de uin. cap. text. 4. de uulneribus fincipitis sermonem habens, dicebat: Et lethalia, & ad curandum, & effugiendam mortem difficiliora sunt uulnera hac parte, quam alibi in capite: cerebrum enim, subiungebat, & citissime, & maxime iuxta finciput sentit mala, quæ & in carne, & in ossibus sunt: sub tenuissimum enim ossis, ac modica carne cerebrum est hac parte, & plurimum cerebrum sub fincipite iacet. Nec mihi obliuiscit quispian, intellexisse Hip. de uulnerib. fincipitis cum ossis læsione, nam qua ratione si lædatur os in hac parte, periculosius est uulnus, quam in occipite, ita magis ueteri oportet uulnera in parte carnosa eiusdem loci, quam occipitis. Vnde non inepte transferri potest Hippocratis dictum ad uulnera partis carnosæ.

Vulnera temporum periculosissima.

His tamen periculosiora sunt uulnera carnosæ partis temporum propter dignitatem musculi temporalis, per quem dominatur insignes neruorum rami, quorum læsio tanto magis est timenda, quanto ipsi cerebro sunt propinquiores. Hinc facile augetur magnitudo ratione dignitatis, contentæ in cerebro, sequunturque deliria, & conuulsiones immedicabiles. Sed & per eam partem feruntur uasa insignia, venæ scilicet, & arteriæ, ex quorum uulneratione, & immoderate contingunt profusiones sanguinis, & quæ multoties omnem medici operam eludunt, id eod. Hip. lib. de uin. cap. text. 20. At uero in capitis sectione, dicebat, reliquæ quidem capitis partes securitatem habent, dum secantur; Verum tempora, & adhuc supra tempora uenam, quæ per tempora fertur, secare non oportet, conuulsio enim corripit sectum. Non repugnat autem hoc Hipp. qui lib. citato text. 4. statuit, Lethalia, & ad citandum, ac effugiendam mortem difficiliora esse uulnera hac parte, quam alibi in capite; intelligebat enim Hipp. de morte, quæ accidit ossis uitio, non carnosæ partis. Si enim ob ossis uitium moris eueniat, facilius accidit ad fincipitis uulnera, quam ad temporum, quoniam os in fincipite est imbecillius. At de uulneribus carnosæ partis alia est ratio.

Vulnera ad regionem suturatum timenda.

Valde etiam timenda sunt uulnera, quæ sunt ad regionem suturatum, non multo enim negotio fit communis affectio cum dura meninge, à qua per suturas emittuntur fibræ ad pericranij constitutionem, & ligamenta, quibus alligetur cranium. Propterea amplius ibi communicationis uia. Non minus, fortasse periculosa sunt uulnera in occipite cum læsione tendinum, quam in temporalis musculo. Sunt enim exquisitissimi sensus, & neruus recipiunt proxime à cerebro. Proinde facillime in consensum trahitur ipsum cerebrum. nec minora symptomata superueniunt hisce uulneribus obseruatiui est, quam uulnerato temporali musculo. aliquos uidi intra septimam conuulsos perisse.

Ossis detectio augere suspitionem.

Si detectum os fuerit, suspicio augetur, etsi enim os quatenus tale non sit parus nobilis, atamen ut regnum nobilissimæ partis, cui facile proprias affectiones competit, & alienas etiam conditiones sortitur, nobilis. Accedit, quod os exangue est, parua vi expulsiue præditum, & ab aere ambiente, quæ nunquam antea expertum est, & à carne male curata, prauisq. curatur: & cum tegat membra-

nas, & cerebrum, propinqua erit magnitudo intentione ratione dignitatis. Ab aere quidem ambiente, & extinguitur naturalis eius calor, qui ualde modicus est: à carne uero male curata inflammatur, purulentum fit, & corrumpitur, etsi à telo nullam habeat læsionem. Propterea Hip. lib. toties citato text. 22. Ca-uere autem conuenit, dicebat, vt ne aliquid mali os contrahat ex carne, si male curetur: nam & perforato ossi, & aliis denudato, sed sano, & si læsionem aliquam ex telo habeat, & tamen sanum esse putetur, periculum magis imminet, vt suppuratum fiat, etiam si aliis non esset. Et text. 23. subiungit: Si & caro os ambiens male curetur, & inflammatur, ac constringatur (igneicit enim, & multa flamma impletur) & sane os ex ambientibus carnibus in seipsum, calorem, & flammam, & quæcumque mala in seipsa habet caro, trahit, & ex his ita fit suppuratum. Itaque quod maior fuerit denudatio, eo magis timendum erit, sicuti & quanto magis imbecillius fuerit os denudatum.

At si præterea os sit fractum, iam non ex accidente, sed ex se periculoum est uulnus, licet non vt mortuus, sed vt morbifica causa, quippe causa existens lethalis affectionis in subiectis ossi partibus. Itaque huiusmodi uulnera talem habent magnitudinem ratione dignitatis partis, vt nisi opportune tollatur, longe maior sit expectanda; & ea tandem, quæ facultatis ratione æstimatur, prohiberi non poterit.

In omni tamen fractura non est æquale periculum, rima enim, ac sedes, quæ totam ossis crassitiem non percuadunt, minus periculosa censei debent alijs, quæ totum os penetrant, vt quæ minorem habent magnitudinem ratione dignitatis, non enim tam ampla est uia ad membranam, sicuti quando penetrant ad internam faciem. Hæc igitur maiorem habent hanc uehementiam, & intensiorem quoque sibi facilius asciscunt, eo quod facilis est transitus pulmentæ materiæ ad subiectas partes: & plura quoque excrementa ex ossis nutritione in iis colliguntur. Quod si deur aditus, & non egressus propter angustiam, adhuc maioris momenti est hæc magnitudo, quia communicatur noxa, quantum ex se est incorrigibilis, cum nobilissimis partibus.

Et ob hanc rationem semper rima est periculosior sede teli, quia per uiam, quam sibi fecit telum, potest egredi materia. Non sic per rimam, quæ angusta sit, per eam enim semper percolat purulenta materia ad subiectas partes, ibique colligitur, nec potest expelli. Vnde & quo tenuior, & exiliior est rima eo magis timendum est, à collecta enim materia supra membranam prauam qualitatem ob uentationem prohibitam acquirit, membranamque diffundit, ac inflammat, hinc praua symptomata primim animalis facultatis, deinde & vitalis. Quod si patentes sint rimæ, minus periculosa censeantur teli quia facilius extra pellitur materia, saltem per spirata, & hæc etiam ratione, quia in hisce non opus est ita caput feramentis concutere, aut uulnus ambientis diutius exponere. Quod euitari non posse in rimis angustis inferius ostenditur. Similiter si ossis portio fuerit detracta, nisi tam ampla sit, vt subiectæ partes naturali tegumento destituta magnum aliquod detrimentum experiantur, non ita timendum est, sicuti in rimis tenuibus. Optima igitur cum ratione dicebat Hip. lib. de uin. cap. text. 25. Quæcumque uero ossa intro cuncta cedunt ex sua ipsorum natura rupta, aut etiam diffecta ualde ampla, talia minus periculosa sunt, ubi membrana sana fuerit. Et quæ pluribus fissuris intorquuta sunt, adhuc minus periculosa sunt, & nullum ex talibus perforare oportet. Et si uero sedes teli, ac rimæ non penetrant, periculose tamen sunt & ipse, ut superius dicebamus, præsertim autem rima, eo quod ad rimam non probè,

Ossis fractura ex lethali.

Fractura totum os penetrans periculosa.

Rima est periculosa, si sede teli.

Rima cur periculosa.

vt antea, os nutriatur, & excrementa, atque ichores in ipsa colligantur, maximè verò si ad medullarum rimam perueniant, cum in eo sint plurimæ venulæ, quæ disrumpæ sanguinem fundunt. Sed & disrumpæ carunculæ in medullis existentes excrementa generant. Collecta igitur excrementa, quoniam ab imbecilli ossis expultrice propelli nequeunt, os inficiunt, inflammabunt, atque corrumpunt: os autem vitiatum proprias affectiones subiectis imperit patibus, vt enim dicebat Hipp. lib. citato text. 4. Cerebrum sentit mala, quæ & in carne, & in ossibus sunt. Hinc praua symptomata, & mors denique. Quin & ab ipso vulneri ad rimam excrementa defluunt. Solent & hac ratione periculosa valde esse timæ cæcæ quia præ tenuitate sensum effugiunt, & propterea latentes Medicos deludunt, & ad extrema ægrotantes deducunt.

Accidit & illud incommodi, quod timæ est in vulnerata parte existenti semper adiuncta esse confusio, vt superius dictum est, quæ & ipsa per se non mediocriter periculosa est. Quamvis nonnulli recentiores in confusione omne abesse periculum statuerint, quando circa subiectarum partium læsionem accidat. Rem autem secus habere & ratio, & experientia demonstrat: Ratio quidem, quoniam osse confusio consistantur eius pori, prohibetur euentatio & labefactatio natius caloris vt necessarium sit ex in. concedo alimento ichores prauos suboriri, & eleuari halitus, qui, cum eis non pateat exitus, primùm in confusum os inficiunt, inflammant, atque corrumpunt, deinde etiam, quod sanum erat vsque ad membranam. Hæc autem cum pluribus ligamentis connectantur cum cranio, fieri non potest, quin ligamenta, quæ cum emortuo osse copulantur, putrescant, atque supra membranam ipsam colligantur ichores prau, qui & propria qualitate, & halitibus, quos emittunt, ipsam meningem male afficiunt, ac inflammant. Propterea dura meninx, quæ ex contactu sani ossis solatium percipiebat, nunc osse vitiat, ac demortuo tecta molestiam necessariò perferent. Cum igitur ex tot causis affligatur membrana, natura vt rem molestantem fortius expellat, cum primis conatus nihil profecerit, spiritum, & sanguinem in affectum locum exprimit, vt aliis diffusum ostensum est, generaturque inflammatio. Per confusiones quoque atteruntur nonnunquam carunculæ, ac venule in medullis existentes, inde purulenta, ichores, ac prau halitus, à quibus ossis corruptio. Quis ergo casum hunc, nisi ei consulere, à periculo remotum diceret? Idem attestatur experientia, mors enim collisiones crebro sequitur, quando non eis fuerit consilium; neque in aliam causam referri potest, vt ex cadauerum observatione sæpissimè cognitum est. Augetur autem difficultas non collisione, quod sensus operam eludat, & hinc fit, vt etiam alioqui peritos nonnumquam decipiat. Neque Hipp. eam periculo experitè existimauit, non enim perforatione confuso ossi adhiberet, quod facit lib. de vuln. cap. Neq. Gal. num. 6. Meth. cap. vlt. confusum os excidit.

Propter maiorem partis dignitatem vulnera cum ossis læsione ad ficipit periculosa sunt, quam in quouis alia capitis parte, deinde futurarum loco, plurimum enim cerebri continetur in hac parte, atque tenuius, & rarius est os ad ficipit; ideoque facilius percolat materia ab extremis ad internas partes, faciliusque os corrumpitur, & internæ partes participes sunt externæ læsione. Caro quoque tenuissima est in hac parte, vnde minus protegit os ab externis iniuriis. Neque solum id intelligendum est in paritate vulnerum, nam & si aliquando grauiora sint vulnera in hac parte, quam in reliquis capitis partibus, nihilominus magis lethalia sunt, quam leuiora in alijs partibus, vnde Hipp. lib. citato text. 4. Si quis similiter vulneratus sit, & minus, os hac ca-

pitæ parte & magis conunditur, & magis intra confusum cedit, & lethaliora, ac ad curandum, & effugendam mortem difficiliora sunt vulnera hac parte, quam alibi in capite. Et quamvis Hipp. hic non respexit præiudici rationem, sed tantummodo que arguunt ossis imbecillitatem, patet tamen eadem posse non ineptè ad præstationem trahi. Nec obiciat quispiam, grauiatem vulnerum ad tempora propter dignitatem temporali musculi, iam enim dictum est, Hipp. conferre læsionem ossis ficipitis cum læsione ossis temporum, & occipitis, non cum partis carnosæ vulneribus.

Quia verò minor est dignitas ossis, quod est in occipite, & post aures, sit, vt vulnera in hac parte sint minus periculosa etiam si aliquando sint grauiora, propter crassitatem enim, duriciem, & densitatem osse difficultius corrumpitur, & non ita promptè per ipsum transferitur purulenta materia ab extremis ad internas partes, & omnino minus, quam alibi in capite internæ partes externarum affectionem sentiunt. Hinc Hip. loco citato text. 5. Et plures etiam magis vulnerati mortem effugiunt plerumque ex his, qui posteriore capitis parte vulnerati sunt, quam qui anteriore. Medio verò modo disposita sunt vulnera, quæ sunt cum læsione ossis frontis, ac temporum.

Admodum periculosa sunt fracturæ ad suturas existentes, quia locus est nobilior, periclitaturque membrana propter ligamentum, quod in futuris est membranam alligans, & propter fibras, quæ à dura meninge extra feruntur per suturas ad pericranium constitutionem, quod si futura ficipitis fracturam patiantur, adhuc periculosius est vulnus, quia os tenuius est, & debilius, atque diuisum, & copiosissimum subest cerebrum, vnde facilius subiectæ partes sentiant mala iuxta. Vnde Hipp. lib. citato text. 6. Sutura verò in vlcere si comparatè excidatur, quacunque capitis parte vlcere oborto, debilissimus eger est ad resistendum vulnere, ac telo, si in ipsam futuram telum incubuerit, & maximè omnia si telum in ficipite iuxta debilissimam capitis partem incusum fuerit, & futura circa vicus, si ita contingat, fuerint, & telum ipsas suturas contigerit. Sed & futurarum fracturæ eo periculosiores censeri debent, quod difficultius prohibetur in illis partibus, quin magnitudo intensior ratione dignitatis accidat; neque enim in futuris fieri potest abrasio, aut perforatio, & etiam quoniam sæpè later in futurarum fractura, quod malum facit, & ideo non longe abest vehementia maior dignitatis, & idem est de rimis cæcis, & iis, quæ non in parte, quæ ictum recipit, contrahæ sunt, ex quibus apparet, cur dixerit Hipp. 2. prædic. nu. 22. Grauius sunt & huiusmodi omnia, os nudum magnum, os infractum, os diffractum. Si verò etiam osculum vlcere parum fuerit, suffraga autem aliquandiu permanferit, periculosus est. Hæc autem omnia grauiora sunt, & si iuxta futuram sint, & ex alijs locis semper periculosiores summo in capite existunt.

Maxima iunt, si dignitatem spectes, vulnera membranarum, & cerebri, siue à corpore vnlantur, siue ab osse introcedent, & sæpiss lethalia sunt, prope enim est vehementia rauione facultatis: & quò maiora fuerint secundum suam essentiam hæc vulnera, & etiam lethaliora erunt, vnde quæ ad aliquam ventriculorum pertenuunt, inuitabilem mortem inferunt, & potissimum, si plexus choroides simul sit vulneratus, magnitudo enim ratione dignitatis est in summo, nec prohiberi potest virtutis casus, vnde Hipp. 6. Aph. 18. Vesicam difsectam habenti, aut cerebrum, lethale est, per diffusionem enim cerebri profundam admodum sectionem intelligit, & quid mirum, si & leuissima cerebri sectio sæpissimè mortem afferat, qua de causa dicebat Hippocrates lib. de Coacis prænot. numer. 3. Moritur maxi-

Ossis confusio valde periculosa, & qua de causa.

Vulnera ficipitis enim ossis læsione periculosa.

Vulnera occipitis.

Vulnera frontis.

Vulnera cum læsione ossis ad suturas valde periculosa.

Vulnera membranarum, & cerebri ut periculosa.

mē ex vulneribus si quis cerebrum fauciatum fuerit. & 2. Præd. nu. 19. Vulnera magis lethalia sunt, quæ in venas crassas in collo, & in inguinibus insiluntur, deinde quæ in cerebrum, & hepar. eodē n. 22. Ex capitis vulneribus lethaliſſima sunt, quæ in cerebrum percutiunt, ſeruantur tamen non pauci, si vulnus sit exiguum, quod ſcriptum reliquit Gal. 6. Aph. cap. 18. pauciſſimi, si eſtatis dignum. Erit pariter maximum vulnus ratione dignitatis, si diſrupta fuerit aliqua vena in ſubſtantia cerebri, vel inter vtrâque membranam, vel inter duram membranam, & cranium, præſertim ſi ignoretur locus, & ſub cranio etiam, non in parte vulnerata, ideoque lethaliſſima ſunt huiusmodi vulnera, cum prædici non poſſit, quin ſuperueniat magnitudo ratione facultatis, accidunt enim purèdines, inflammationes, quas ſequuntur deliria, conuulſiones, apoplexiæ, & mors denique.

Maximum eſt vulnus ratione dignitatis, in quo ſo introcedens membranam, & cerebrum comprimit, & si rimæ cæcæ fuerint, periculoſius, cum non detur exitus materiæ, quoniam tamen manus Medici poteſt ibi quidem ſo comprimens eleuare, hic vero exitum parare materiæ contentæ, idcirco aliquoties minuitur periculum, quod ex ſe vulnus imminat. Vbi verò adeſt rimæ, & deſiſcit, vt ſolet in futuris conſurgere, vel quando adeſt in parte interna tantum, non in externa cranij, vel non in parte vulnerata, maximum eſt vulnus ratione dignitatis, vel ſaltem imminet & damnum facultatis, quantum tunc habeat magnitudinem plerumque non cognoscit Medicus à principio, ſed tantum vbi ſuperueniunt ſymptomata, quo in tempore pauca ſpes eſt in Medici manu, eod quod ſere deuſta ſit natura à prauitate.

De intro-
ſiſſione.

Fractura
oſſis in ple-
nitudine ma-
gis pericu-
loſa.

Propter vehementiam dignitatis fracturæ cranij in plenilunio ſunt magis timendæ, eo quod facilius communicetur aſſectio ipſi cerebro, vipote magis cauitatem cranij implente. Et hoc etiam facit, vt periculoſior ſit operatio in oſſe, ſi enim perforandum ſit cranium, facilius perforabitur, & lacerabitur membrana, dum magis hæret ipſi cerebro, quod in plenilunio contingit. Et hæc quoad prælagia vulnerum capitis deſumpta ex magnitudine ipſorum, quàm à vitæ ſtatim deſerant. Sed quoniam proceſſu temporis, & præxiſſens magnitudo augeri poteſt, & minui, & noua etiam poteſt aduenire, quorum ratione vulnera capitis modò ad bonum, modò ad malum terminantur, idcirco num magnitudo præxiſſens imminuat, an verò augeatur, & noua etiam adueniat, neceſſarium eſt cognoscere, vt ſimul innoteſcat, num euentus bonus ſperandus ſit, vel malus, & ex quibus hoc, vel illud prælagire oportet, mali enim euentus ſigna erunt, quæ præxiſſentem vulneris magnitudinem augeri, vel nouam aduenire ſignificant, boni verò, quæ priorem imminui atteſtantur. Ob hoc igitur lethale eſt, ſi obmutectia, obcecatio, ſurditas, coma, vel lethargus, & caros, atque apoplexia, quæ ab iſtu acciderunt, perſeuerent, vel imminuta, aut etiam ſublata redeant, vel non prægreſſa ſuperueniant. Immodò plerumque ſunt mortis præſidia, maximè verò apoplexia, tanquam ea, quæ læſionem inſignem nobiliſſimæ partis, & vehementiam quoque à ſectis ratione facultatis ad ſummam perueniſſe, vel mox peruenituram, ſignificant. Sequuntur enim corruptionem, atque putredinem in cerebro, vel membranæ ſaltem, quibus tamen cerebrum ipſum conſentit, & naturalis caloris extinctionem; quo ſit, vt facultas animalis labefactetur, & cum ea indiget vitalis, nil mirum, ſi paulò poſt & ipſa ſuccumbat, cuius indicium eſt crebra ſyncope, & pulſus fornicans. Animaduertendum tamen quandoque obmutectiam, & ioporem fieri à principio ex ſola cerebri conſul-

Signa le-
thalia in
vulnerib.
capitis.

ſione, & pluribus diebus etiam perſeuerare; dein paulatim vulneratos ad priorem ſtatum reuerti: Sed tunc vel non adeſt febris, vel ſi à principio inuaſit, fuit ephemera, & paulatim facta minor non multum poſt vulneratum deſerit. At quando ſymptomata prauam cerebrum, vel membranarum aſſectionem comitantur, febris eſt maxima. Et ſi à principio levis videatur, in progreſſu tamen augeatur. Nonnunquam etiam ſit ægroti excolitis in epiglottide, atque laringe modulentibus muſculis citra putredinem, & corruptionem in cerebro, ſed ab iſtu diſturbis neruorum ramis, quæ à ſexta, & ſeptima coniugatione ad illos ſeruntur. Taleſque permanet: Et ſi vulnus ſanctur, viſque ad mortem: Alii ſurdi poſt adeptam ſanctatem in reliquum vitæ remanent, neruiſ auctus diſruptis. Et ſic de reliquis ſenſibus: Quare exacto iudicio diſtinguendæ ſunt ſymptomatum cauſæ.

Conuulſio, & reſolutio præſertim in oppoſita parte ad extremum ventum eſſe ſignificant, vt quæ vehementem inflammationem ſequuntur membranarum, aut etiam cerebri, aut multam purulentiam in iſſdem partibus, quæ non ſolum inflammant, verum & corrupt, quæ attingit, partes, vnde nulla deſideratur vehementia, idcirco Hip. lib. de vuln. cap. 5. & 6. Epid. pluribus in locis inter poſtrema ſymptomata, quæ vulneratis capite alii mortis proximis accidunt, ea connumerat. Rarò, ſed aliquando euenit, vt parato per exciſionem oſſis contentæ materiæ exitu, quiſpiam ſeruetur, idem nonnunquam euenit diſſecta membrana, ſub qua materia totius mali cauſa continebatur.

Conuulſio,
& reſolutio
quid ſi-
gnificent.

Febris poſt ſeptimam adueniens, niſi ex accidenti contingat, mala eſt, ac lethalis, ſignum eſt enim intendi magnitudinem, quæ penes dignitatem partis attenditur, vel nouam, camque maximam momenti accideſcit, & inſuper, quæ ratione facultatis præſertat, adiungi, ortum enim habet huiusmodi febris, vel ex purulenta materia ſupra duram meningem, vel inter vtramque membranam, aut etiam intra cerebrum inſerentes, vel ab inflammatione membranarum atque cerebri, vnde non longe abeſt delirium, & ipſa conuulſio. Quod ſi cum febre fuerit capitis dolor pertinax, vrinæque alba, materiam iter ad caput ſuſcepſiſſe ad inflammationem procreandam, non eſt vitandam.

De febre.

Dixi autem, niſi ex accidente contingat, quia febris interdum aliam habet cauſam à vulnere. Si enim ſanus febre, namque gratia, putrida poteſt corripri, & vulneratus: exempli propter varia animi accidentia poſſunt exagitari humores, & obſtructiones fieri ex motu craſſorum iuſcorum ad paruas venas, vnde putredines, & febres. Nonnunquam vulneratus ſtragula proiciit, vel nudus alui deſicientiæ gratia ſurgit, atque propter ambiens frigiditatem ſtipantur porihinc febres modò ephemeræ, modò putridæ. Aliquando vulnus irritatur, dolorque inferitur, inde febris. Quod quidem ſæpius in præxi obſeruanti.

Memini me curare adoleſcentem naturæ biliolæ vulneratum inſcapite cum fede teli in oſſe, cumque omnia peracta fuiſſent, quæ ad curationem vulneris, & præſeruationem erant neceſſaria, poſt ſeptimam neſcio qua de cauſa, coactus ſit vulneratus à paruo, & calido cubiculo ad longe maius, ac frigidus ſe tranſſerre. Poſt namque, vel alteram diem corripuit cum febris cum inſigni rigore, ac biliolo uomitu. Sed quoniam quæ ad vulnus, & caput uniuersa benè ſe habebant, non à vulnere, ſed ab illa aeris in mutatione ortam hanc febreſ iudicauit, eſſeque de tertianaſ genere, quarum formam referre mihi videbatur. Remque ita ſe habere euentus iudicauit, nam accēſſio illa duodecimam heram non tranſegit, copioſoque ſudo-

Hiſtoria.

re terminata est altera, deinde tertia inuasis die prioris similis: & quinta similiter, quæ fuit postrema accessio.

Alteri historia.

Aliàs curabam iuuenem in scinipite vulneratum cum ossis detectione, & quoniam nulla præcesserant fracti ossis indicia, neque abrasio vique ad medium primæ laminæ vltimogeni detexti læsionis, nihil vltra molitum sum. At qui paucos post dies mihi videbatur detectum os obcuratorem quandam, & quasi liuorem præferre, unde timeri poterat aliqua latens læsio. Nihilominus cum pus bonum emanare conciperem, nullumque prauum symptoma esset adiunctum, in eadem curatione persistere non sum veritus. Potiusque existimabam eiusmodi colorem ossis illius hominis, qui natura erat fuscus, esse naturalem. Decima tamen cum ossis color mihi minime satisceret, qui obcurior, quam antea diebus, me iudice appareret, ne amplius hæretet animus, decreui vique ad medullarum os abrasere, quo fieret conspicuum, an fortasse collisum os foret, idque mali coloris esset in causa. Sed vbi ad medullarum peruenit, manifeste apparuit, nullam tubercle læsionem, nam à disruptis carunculis capitis sanguis rubens emergere, itaque in priori sententia persistens, vltius non esse progrediendum duxi, relique felicem euentum sortita est. Modò febris altera die, quæ erat vndecima, cum valido rigore vulneratum adorta est, sed me haud teruit, videbam enim reliqua omnia salutem polliceri, ob idque ab agitatione à scalpulo inducta, dum os abra-
debat, ortum habuisse pro certo habebam. Quod quidè verissimum esse compertum est, noctu liquidem cum iudice copiosior recessit febris, ac breui conuulsiuit, de cuius salute multi non mediocriter timebant.

Indicia febris ab erysipelate.

Interdum etiam erysipelas externis capitis partibus adueniens, est febris causa, quo in casu nullum subest periculum. Itaq; si contingat illis diebus, animaduertendum diligenter, non ratione vulneris, & affectionis internæ, an alterius accidentis orta sit febris. Quando superuenientis erysipelatis occasione generatur, præterquam quod febris habet tertianæ figuram, adiunt etiam signa erysipelatis in facie, ac proximis partibus, vt rubicundus, seu flammeus tumor, dolor, calor, tensio, & huiusmodi, desunt verò, vel si quæ superuenerunt, saltem non perferunt praua symptomata, quæ superuenientis inflammationis, aut putredinis in partibus internis occasione consueverunt obseruari: hac enim de causa oborta febre, semper adiunctum est aliquod ex illis symptomatibus, quæ capitis vulnera cum fractura ossis re male confecta comitari solent, quamuis in progressu non raro ager delitans proprium statum non enarret, & fere semper à principio adesset alius capitis dolor, deinde etiam augeretur vna cum febre, paulò post maxillæ, occiput, & ceruix, ac dorsum dolent, ac rigent, deliriumque superuenit, acque conuulsio, & alia symptomata, de quibus abundè superius tractatum est.

Febris ex generatione puris.

Præterea hæc febris continua est, quamuis tertianas habeat exacerbationes, & rigor, cum quo pleniusque adoritur febris, eo quod membranae, atque nervosæ partes afficiantur, intermittentem ipsi, qui non exactè distinguunt, pollicetur. Semper verò quædam in pulsu percipitur. Si verò quinta, aut septima superuenerit, non ita eam vereri oportet, nam quarta in estate; septima in hieme, consuevit febris puris generationem subsequi iuxta illud Hip. 2. Aph. 47. Dum pus conficitur, dolores, ac febres magis accidunt, quam confecto pure; feruet enim quodammodo humor, qui in pus conuertitur, & ex caliditate illa extranea generatur febris, tuncque nullum prauum symptoma ipsi adnectitur, non dolor capitis, non delirium, non sopor, &c.

Liber Secundus

A quandoque tamen maximè in septima contingens inflammationem, aut putredinem in membranis, vel cerebro subsequitur, quæ tam citò generatur ob magnitudinem vulneris, quoad propriam essentiam quoque, & propter ambientis calorem. Cæterum praua symptomata adiuncta eius naturam produunt. Hæc etiam febris in dies fit maior, etsi fluctat quædam remissionibus habet. Hac ergo ratione Hip. 2. Præd. n. 23. dicebat. Incipere febrem in capitis vulnere quarta die, aut septima, aut vndecima, valde lethale est, non enim intelligebat de febre, quæ puris generationem sequitur, sed quæ prauitatem vulneris, & superuenientem inflammationem, aut putredinem causam habet.

Præfagium ex capitis dolore.

B Dolor capitis, qui neque ab erysipelate proveniat, neque iuxta naturam, & consuetudinem laborantis accedit, malum minatur, significat enim incendi magnitudinem, quæ penes facultatem attenditur, qua ratione sit, vt nouus affectus adueniat, in quo nulla magnitudo desideratur, nam occasione succorum ad internas partes confluentium generatur, qui non siccant, si robusta natura vulnus, vt conuenit, procuraret. Hinc aut præcedit, aut subsequitur ipsam febrem. Doleorem ab erysipelate respexit Hip. 2. Præd. n. 23. quando dicebat, conducit autem in dolentibus etiam inflammationes ex viceribus accedere.

Vomitibus bilis circa septimam, vel decimam, vel decimam quartam adueniens eadem ratione malus est, vt qui fiat lege consortii affecto ventriculo, vnde licet arguere vehementem esse membranam, aut cerebri affectionem, cum in consensum trahat ventriculum, atque ita vel purulentam materiam colligi, vel membranas, aut cerebrum inflammari existimandum est, quæ de causa raro sunt tales vomitus circa capitis dolorem, & propter inflammationem sequuntur non multo post deliria, & conuulsiones: demum, hinc Celsus lib. 8. cap. 4. Mala signa sunt vomitus, acris, &c. Qui verò in principio, hoc est, in veneratione ipsa, vel paulo post contingit, non addo malum portendit, nisi quatenus magnum vulnus significat dignitatis ratione, & cerebrum passum esse propter ictum, nondum tamen victoriam ex parte vulneris ostendit, sicuti qui incidit postea, illa enim est causa momentanea, hæc verò permanens. Et hac ratione dicebat Hip. 2. Præd. n. 22. Si verò quid horum apparuerit, securissimum est, vt in principio fiat, & modico tempore perdetur. Exciipiendus tamen est vomitus, qui occasione tertianæ febris protulatur, aut iuxta ægotantis consuetudinem superuenit, sunt enim aliqui adeo ad vomitum proclives, vt quauis vel leui occasione euomant.

Eadem ratione si viuidus offis color in liuidum, aut nigrum transmutetur, & primis præcipue diebus malum est, fit enim hoc facultate prauis aff. cibus succumbente, ac vulnus deferente, quocirca huiusmodi color inflammationis, & corruptionis comes est, aut prælium, licetque nullum aliud prauum symptoma appareat, suspicari tamen malum oportet. Vidi nonnunquam circa septimam alius colorem immutari, & vique ad decimam septimam bene se habuisse vulneratos, dein repente oborta febre vigesima quarta mortuos. Aliis serius, aliis citius offis colorem peruenit obseruari, & ferè omnes perierunt, præsertim quibus postea ossis mutatum est magis prius diebus immutato adhibita diligentia multo seruatur. In pueris tamen à principio, & in progressu etiam os nigricare citra periculum pluries obseruari. Facile siquidem occurrit ambientis extrema offis superficies in pueris affici. Offi perforato si liuor, aut nigrities superueniat, modò membrana bene se habeat, solet esse citra periculum. Febris rem declarabit.

Delitium perseuerans, non autem ex vaporibus in E 3 fe-

*Delirium
quid signi-
ficet.*

*De pus-
tulis linguae.*

*De car-
ne ab offe
exorta.*

*De colore
& disposi-
tione vul-
neris.*

febre terrena ad cerebrum elatari, aut eryspelatibus occasione genitum, nullam delirari vehementiam significat, vtpote inflammationem membranarum, aut cerebri, vel purulentae materiae collectionem, consequens itaque convulsionem expectare oportet.

Si lingua pustulis extuberet in vulneris progressu, valde lethale est, signum est enim non solum auctam esse magnitudinem ratione dignitatis, sed facultatem quoque succumbere. Etenim tales pustulae ex defluxu generantur acris saniei in linguam per palati foramen ad cerebrum anstusae. Quae nonnunquam primam causam agnoscit ossis purulentiam, dum subiectis paribus communicatur. Interdum etiam acris haec sanies ex gangraena, & sphacelo cerebri provenit. Quocirca apparentibus huius pustulis fere actum est de vulnerato. Tantum enim malum pars praecipua diu ferre non potest. Hinc Hip. 7. Aph. 50. Quibus cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt, si verò hos effugerint, salvi sunt. Signum est enim, si natura toto hoc tempore grauissimum illum affectum subsistat, nec sit impar, aduersus tantam prauitatem praualere. & ab eadem victum corrigi. Vnde Gal. in com. illius Aph. Et quidem propter quid velox sit in ipso mors, manifestum, cum & passio grauissima sit, & pars principalissima. Quod si aegri mors in tribus primis diebus non anticipauerit, sed ad diem quartum peruenit, spectandum est morbum declinare, & vites esse fortes, ita quod ipsum superent. Per sphacelum autem, ut ibidem notat Gal. intelligere oportet non verum sphacelum, qui est corruptio substantiae partis, seu eiusdem interius ob natui caloris extinctio- nem, ex tali enim affectu cerebri non contingit quendam sanari, sed gangraenam, hoc est, viam ad corruptionem, ideo Gal. dicebat: Si enim sphacelus est corruptio substantiae cuiusque partis, quae sphacelari dicitur, non contingit hunc qui ita aegrotet, per sanari. Intelligenda est igitur inceptio istius affectus, via nempe ad corruptionem. Haec ergo pustulae in lingua merito possunt Hip. lib. de vuln. cap. inter symptomata, quae postremo adueniunt, & parum ante mortem. Cum verò iam suppuratum fuerit, dicebat, in lingua pustulae oriuntur, & deinceps aeger moritur, &c.

Si cito exorta ab offe circa octauam, vel nonam, & etiam deinceps, mali punici instar, repente euanescat, aut nigra, vel liuida fiat, malum, ut pote magnitudinem intensam affectus, non solum dignitatis partis ratio, sed & facultatis quoque significans. Id enim accidit, pure sub offe retento, aut penitioribus partibus inflammationis, & succumbente facultate.

Prauius color vulneris, ut pallidus, vel sublaeus, & carniui lotarum similis aut liuidus, si praeteritum febris post septimum accesserit, nec non & ariditas, seu tabes, ac siccitas vulneris, ut carnis salite similitudinem gerat, veluti monuit Hip. lib. de vuln. cap. sanieque tenuis, aut nimis crassa, & prauis coloris, aut liuida, aut atra, fetentique, mala sunt, ut quae facultatem deficere significant, sunt enim, quia naturalis humor calor, non conficit, quod pro alimentis partis transmittitur, aut nec alimentum attrahit, praeualet autem extraneus, & proinde etiam inflammationem, vel corruptionem arguit, aut iam factam, aut mox futuram. Aliquando tamen vulnus non est adeo profectus coloris, & paucam sanie emittit, quia os sit abscessurum, sed tunc neque siccum vulnus dixeris, neque etiam valde pallidum, verum & aliquid ruboris obinet, nec aliud prauum symptomata adiunctum est. Tale autem redditur vulnus, quoniam extrema ossis superficies est demortua, ob idque pars vulnerata non eo naturali calore praedita est, ut possit alimentum trahere, atque conficere, &

excrementa expellere, sicuti quando os sanum est, ac squama recessit; Siquidem partes proximae mutuum sibi opem ferunt proprio calore. At in principio, tempore videlicet generationis puris, parum, aut nihil emanare ad vincere, valde malum est, praesertim si vulnus sit contusum.

Liquor, & denigratio dure matris, quando intra quartam non remoueat, grauissimum affectum etiam ratione facultatis significat, corruptionem videlicet, ac sphacelum membranarum, & cerebri, vnde prorsus est lethalis, hinc Celsus lib. 8. cap. 4. Mala signa sunt membrana nigra, vel liuida, vel aliter corrupti coloris. Et Auic. 4. tract. 3. cap. 1. Quod si accidit in sphace nigredo ex seipso, & peruenit vsque ad profundum, praecipue cum signis aliis malis, oportet, ut desperes de salute huius infirmi, quoniam est significatio consumptionis caliditatis innatae, & destructionis eius. Immobilitas quoque ipsius eandem ob causam mala est, ut animaduertit Celsus eodem loco, nisi propter uirium imbecillitatem ex superflua sanguinis euacuatione, ac tenuissimo uictu sit immobilis, alias membranam tensionem, ac quae compressionem inflammationis ratione, vel facultatis prostrationem causam habet. Non enim de illa immobilitate loquimur, quae ob ossis depressionem accidit. Quippe si hac de causa motum amittat, eundem eleuato osse recuperat.

Vbi uero è conuerso etiam lethale sit vulnus, ab ipso bonum pus emanare conspexerimus, album ui, delictum, leue, & aequale, & minime fetidum, membrana mobilis est, minime tensa, & boni coloris, ut dicebat Celsus, atque in diebus, in quibus superuenire solent inflammationes, nullum aduenire prauum symptoma, aut febrim, immo potius quae aderant, recedere, bene sperare licet, vnde Hip. 2. Praed. n. 22. Optimum est, neque febrile cum, qui in capite vlcus habet, neque sanguinem insuper ipsi erupisse, neque simul vltimum aliquem dolorem accessisse. Verum tamen non est pronuntianda certa salus, licet enim decima quarta communiter sit terminus inflammationes, & morborum acutorum, donec tamen pertranscat dies quadragesima, res non est in tuto, ut crebra experientia demonstrat, quandoque enim caeca rimula in osse exiliens, aut occulta contusio, tardè admodum est in causa corruptionis ossis, tardeque defert affectionem ad subiectam membranam: quandoque & ob aliquod accidens aliqua puris portio concluditur in dissecta membrana, aut cerebro, quae etiam si veluti guttula sit, paulatim tamen in continentes agit partes, & progressu temporis corrumpit, immò paulatim augetur, tū quia ab eodem loco, ex quo ipsa prodit, aliquid continuo reuolat, tum etiam quia natura rem molestantem sentiens, atque in ea expellenda omnem conatum adhibens, eò consuevit impitum vna cum sanguine expremere; non mirum igitur, si quandoque pereant, qui tunc esse videbantur: immò aliqui volunt, ubi praeterit detecta est membrana, aegrum extra aleam non esse ante censuram. Sed quoniam rarissime contingit, ut quis post quadragesimam periclitetur, neque alia de causa, quam ob prauum effectum ratio nem, vel aliquam causam fortuitam, quae faciat, ut ad partem vulneratam, quae ad vincere non modicam imbecillitatem contraxit, humores confluant, & generent inflammationem, & putredinem, vel refrigerando debilem adhuc partem calorem obruat, postsumus pronunciare certam salutem, si tamen aegrotantes per longum temporis spatium idoneam seruent victus rationem, & in iutus externas deitent, ne occasione imbecillitatis partis aliquid accedat incommodum. Ita que principium spei est in emanatione boni puris intra septimum, & quò citius emanat, eò melius ceniendum est, sed confirmatur in decima quarta, ubi per totum id tempus, nec febrim,

*Da statim
dura me-
ningis.*

*Signa sa-
luis.*

*Ante diem
quadrage-
simam res
non est in
tuto.*

nec aliud symptoma accesserit. Sed in quadragesima res est in tuto. Ratio pendet ex generali methodo superius tradita, bonum siquidem pus emanare est signum roboris naturalis caloris: nullum symptoma intra decimam quartam superuenire, significat naturam in suo robore persistere, atque ita non solum nouam vehementiam non addi, aut præexistentem maiorem fieri, verum potius imminui præexistentem magnitudinem, & naturam domini, cuius dominum, & victoriam in quadragesimo certa redditur vt plurimum: vt plurimum dico, postquam & post quadragesimam praua symptomata contingunt, & mortes, verum id nisi culpa vel Medici, vel ægrotantis accidere vix potest; Medici quidem, qui occasionem præbuerit, vt sensum os suppuret, & corrumpatur, & nimis ægro indulerit in administrando, & præscribendo opportuno videtur; ægroti, qui in victus ratione deliquerit, cum enim occasio detur fluxioni, & pars vulnerata, & si cicatrice obducta, imbecilla remanserit, præsertim si detecta erat membrana, & magis etiam si cerebrum, fluxio in imbecilliorē partem decumbens, inflammationem membrarum, & cerebri concitat, vnde praua symptomata, & mors. Quare in prælagiendo cautus sit Medicus, vt quando bonum euentum pronuntiat, hanc conditionem exprimat; si quæ fieri & seruari oportet, fiant, atque seruentur.

Maximum vero securitatis signum est, quando incipit ab osse excisio, vel membrana caro incrementum, siquidem hoc non fieret, nisi robusta facultas aduerfa omnia superaret. Nec vllum vidi, qui cum hoc signo interierit, nisi ob delicta. ideo Cellus lib. 8. cap. 4. Vbi bene res cedit, dicebat, incipit ab ipsa membrana, vel si os eo loco duplex est, inde quoque caro incrementum. Vbi etiam osse perforato, atque detecta membrana intra septimam febris non superuenit, vel præexistens fit minor, & a membrana ad foramen materia sub osse contenta pellitur, salus plerumque sequitur eandem ob causam, nisi committatur erratum, Caro à medullis succrescens osse minime perforato, bonum quidem est signum, sed non certum salutis indicium, potest enim alibi latere mortis causa, vt sæpius obseruatum est, quod vbi accidit post exitum symptomatum luescit, ac putrescit caro illa.

Signum maximum securitatis.

Vt longe ante, & à principio statim prælagere possis, & quid sperandum de vulnerato cognoscere, communia quoque considerata sunt, videlicet natura vulnerati, tum secundum totum, tum secundum partem, ætas, tempus anni, regio, constitutio præsens, & præterita temporis, & antea victus ratio, etenim quod ad naturam attingit, qui salubriter degunt, facilius vulnera euadunt, cacochymi vero facilius pereunt; facilius enim in istis accidunt inflammationes, & corruptiones, eoque magis, si caput sit sui natura imbecillum, excrementosum, doloribus, & destillationibus obnoxium, siquidem à vulnere debilius redditum facillime admittit, quod ab aliis partibus promptè tanquam ad imbecilliorē partem, ad ipsum transmittitur. Quod verò ad ætatem, facilius euadunt pueri propter caloris natui robur, difficilissime senes ob caloris natui inopiam; vnde pueri fracturas magnas sustinent, & senes ex paruis pereunt. Tempus vero aui considerandum, & omnino ambientis qualitas, nam per frigora imminet ossis corruptiones, & mortificationes; per æstum vero facilius concitantur inflammationes, à caliditate enim ambientis attenuatur materia, & fluxilis redditur, præterquam quod per æstū calidi, & biliosi succi plurimum generatur, qui facile ad partem vulneratam conflunt. Regio, quoniam sunt quedam peculiare regiones, & vires, in quibus vulnera capitis sunt maxime letalia, vt Florentia, Neapolis, alæ verò sunt, in quibus facillime euadunt capite vulnerati,

vt Roma, cuius quidem causa referenda in aeris tenuitatem, quæ facillime permeans ad intima vulneris, calorem naturalem libefaciat. Constitutio, quoniam sicuti sunt quedam aeris constitutiones, quæ lethalium morborum sunt feraces, vt constitutiones calidæ, & humidæ diu persequentes, præsertim & constitutiones inæquales secundum calorem, & frigus, ita verisimile est vulneratos per tales constitutiones facilius petimi, cum sani existerent non sint tuti. Antea victus ratio, quoniam ostendit, num cacochymum sit corpus, nec ne, & prauis morbis obnoxium.

Ad hæc omnia igitur respiciat oportet, qui recta prælagia vult instituire in capitis vulneribus, & hæc habeatur tanquam vniuersalis regula, quando detectum est os, vulnere ex aduerso, non ex obliquo insidendo, non est temerè pronuntiandum salus, quia talis potest esse læsio, vel in cranio, vel in subiectis partibus, quæ etiam peritum Medicum lætæ; multo vero minus absque periculo pronuntiandum, quando aliquod symptoma simul accesserit, vt casus, obcæcatio, vertigo, vomitus, &c.

Tempus, quo futura est sanitas, aut mors, ex iis, quæ in 1. lib. de vnerum prælagiis in vniuersali dicta sunt, satis perspicuum esse potest; quare, ne inutiliter ea repetere videamur, hic prælagiendi finem faciemus, illud tamen admonentes, quod attinet ad futurum interitum, cum capitis vulnera mortem afferant, quia superueniat morbus acutissimus, puta inflammatione, corruptio, & huiusmodi, quæ praua symptomata declarant, tempus interitus venari non esse difficile ab eo tempore, quo incipiunt læ praua symptomata prodere, cum enim tunc temporis sit venientis affectus principium, qui more acutissimorum morborum interficit, mors circa septimam vt plurimum est expectanda. Pauci ad vndecimam perueniunt. Rarissimum est, vt ad decimam quartam, sumpto scilicet computationis principio ab apparitione prauorum symptomatum, quousque perueniat. Hoc in dies experientia comprobat. Famulæ in Omilo, vt videre est 5. Epid. 8. rigor, & febris superuenit, & decima quarta mortua est. Filio Metaphroni ab Hip. relato 4. Epid. 12. febris superuenit, & circa vigesimam tertiam mortuus est. Legimus etiam 7. Epid. filio Theodori febrem accessisse decima die, qui vigesima tertia obiit. Nullum, qui vltius vixit, experientia nouimus. Multum tamen differt curatio à curatione, & tempus à tempore, ætas ab ætate, & natura à natura, & affectus ab affectu; tanta est enim aliquando læuitia superuenientis affectus, vt vna, vel altera die mortem inferat. Hinc, qui lapide percussus est à Macedone supra tempus dextrum, habemus 7. Epid. tertia die voce fuisse destitutum, & anxium, & quinta mortuum esse. Et quia quo citius superuenit prauus affectus, eo etiam est vehemensior, causas enim habet longe maiores; propterea quo citius superuenierint praua symptomata, mors est magis propinqua, si tamen cetera sint paria.

Summa prælagiis in vulneribus capitis.

Tempus salutis, aut mortis.

Non est autem prætermittenda consideratio affectus loci, nam, vt dicebat Hip. lib. de vuln. cap. citius pereunt vulnerati in scinipite, quam in alia quavis capitis parte, modo ossis vitio mortis accidat; hoc autem propter tenuitatem, mollitiem, & raritatem ossis in illa parte, quæ efficit, vt ad partes internas citius deferatur affectio; rarius vero vulnerati in occipite propter ossis crassitiem, densitatemque ac duriem. Reliqua petantur ab vniuersalibus, ex quibus etiam habebitur, qua ratione præuideri possint futuræ permutationes tam ad bonum, quam ad malum.

CAPVT XXIV.

Cur vulnerato capite sequatur opposita partis conuulsio, aut resolutio.

INter ea, quæ in capitis vulneribus accidunt admiratione digna, merito collocatur conuulsio, atque resolutio partis oppositæ. Admodum enim captu difficile est, quid fiat, vt dextra capitis parte vulnerata, sinistra pars capitis patiens, quàm dextra sequatur conuulsio, vel resolutio, veluti superius dicebamus, tractantes indicia futuri mali euentus, immò videtur omnes rationis limites excedere. Cuius tamen rei veritatem primus omnium propoluit Hip. vt ex pluribus locis aperte colligitur. Libro enim de vuln. cap. signa proximæ mortis ex cranij fractura male intellecta, atque tractata referens, dicebat: Cū verò iam supputatum fuerit, in lingua pustulæ oriuntur, & deliciens æger moritur. Et conuulsio pleuroque corripit in altera capitis parte, siquidem in sinistra parte capitis vlcus habeat, in dextra capitis parte conuulsio corripit. Non poterat clarius id nobis indicare Hippoc. Illud item professus est 7. Epid. cum enim proposuisset casum Phanie, & Eugeætæ filij capite vulnerati, subiungebat: Contingit autem talibus etiam vomitus accidere, & ad finem conuulsiones, & vt clangoriam vocem edant, ac impotentess fiant, & si in dextris fuerit vulnus, in sinistra parte, si verò in sinistra, in dextra. Et 2. de Coacis prenot. vbi hæc habetur. Quibuscumque tempora præceduntur, conuulsio accidit è diuerso partis præcæ. Et 5. Epid. idem confirmat historia famulæ in Omilo, & Autonomi; famulæ enim illius manus sinistra fuit conuulsa, cum in dextra capitis parte vulnus receperit. Autonomi verò conuulsæ sunt ambæ manus, quia in medio scincipit vlcus habebat. Nos quoque sæpius hoc idem obseruauimus: quamuis neque semper ita res se habeat, nam & experientia cognouimus interdum etiam eandem partem conuelli, aut resoluti. Vt porro tanquam verum accipiendum sit ex vulnere in capite, quando conuulsio, aut resolutio accidit, modò eandem, modò oppositam, modò etiam vtramque conuelli, aut resoluti. Et huius varij euentus inquirenda esse causa.

Ardua sanè est hæc difficultas, in qua enodanda viri doctissimi plurimum elaborantur, immò nonnulli adduxit ad fingenda commenta, in quibus seruauerunt hæc epiphenomena, vt videre est de Cassio, & Aretheo, qui sinxerunt neruos à spinali medulla ortum ducentes non recta fecti ad suas partes, sed in ipso principio ad modum crucis fecti interfecare, vt, qui in dextra parte oriuntur, ad sinistram ferantur, & qui à sinistra in dextram. Quibus sic stantibus non difficile erat soluere primam difficultatem; namque ex putredine, vel inflammatione, exempli gratia, dextræ partis principium neruorum simul afficiebatur, ad sinistram tendentium, cum in ipsa dextra oriuntur, argue ita opposita pars conuellebatur. Sed quoniam fundamentum ipsorum sensui ipsi contradicunt, cum per Anatomen constat, fibras neruorum recta ad inferiores partes tendere, dextras scilicet ad dextras, sinistras ad sinistras, non est, quod pluribus conuellamus hanc positionem, quæ etiam, licet videatur satisfacere primæ quæstioni, reliquas tamen non minus inuolutas relinquit. Quod quidem attinet ad conuulsionem alterius musculi temporalis, non est difficile rationem inuenire, ea etenim est natura musculorum, qui congeneres dicuntur, vt vnus resolutio, seu sectio, conuulsionem faciat alterius, non tamen veram conuulsionem, sed accidentariam, ex accidenti enim, non quia male afficiatur, colligitur,

A & contrahitur musculus non defectus, quia videlicet deest musculus, qui contra nitetur. Quod si vera sequeretur conuulsio in vulnere temporalis musculi eandem legem subiret, quàm illa, quæ ad vulnera aliarum capitis partium sequuntur.

Alii voluerunt, idcirco euenire oppositæ partis conuulsionem, quoniam illic migrat materia transmissa, & propagata, aut expressa, vnde non habet exitum, & propterea vel conuulsionem, vel resolutionem excitat illius partis. Non conuelli autem vulnerata, quoniam in hac parte materia non colligitur, sed euacuatur per foramen ossis terebra diffecti: quare & conuulsionis causa tollitur. Sed hæc ratio non videtur omnino difficilem explicare, posteaquam, & experientia comprobatum est, oppositam partem, conuelli, aut resoluti illa vulnerata, etiam si non fuerit os terebratum, neque materia alium habuerit exitum in eadem parte. Præterea neque videtur ad mentem Hippoc. hæc responsio, nam lib. de vuln. cap. conuulsionem oppositæ partis inter illa enumerat, quæ vulnera capitis sequuntur, quia prætermissa fuerit terebratio, cum tamen fuisset maxime necessaria, dicebat enim Hipp. Cum quis os fractum, aut ruptum, aut contusum, aut quocunque modo fractum intelligens, per errorem deliquerit, & neque raserit, neque perforauerit, veluti os non opus habeat, & veluti os sanum existat, ante decimam quartam diem febris corripit, &c. consequenter verò alia symptomata teneant, conuulsionis oppositæ partis, nec non & resolutionis meminuit. Non igitur dicenda est idcirco conuelli pars opposita, non utem vulnerata, quia prouiso adhibetur vulnerata, non autem oppositæ.

Alii voluerunt, idcirco conuelli partem oppositam, quia vulnerata supra sanam partem solet decumbere, quo fit, vt materia existens in vulnerata ob situm in oppositam decidat. Sed neque solutio hæc videtur satisfacere, causa enim huius affectus erit accidentaria, & ita affectus erit accidentarius, neque enim semper decumbit æger supra partem sanam, immò consueuimus ipsum horari, vt supra vulneratam degat, quò facilius expurgetur vulnus: & nihilominus accidit oppositæ conuulsio.

Alii voluerunt, idcirco conuelli partem oppositam, quia sana pars excrucatur, & inanitur, ac spiritibus orbat, inde enim conuulsio ex siccitate subsequitur, aut resolutio propter defectum spirituum naturalium, & ita etiam influxus qualitatis animalis ad partes è diuerso sanæ parti respondentes deficit, causa autem huius inanitionis partis sanæ dicunt esse vulnus ipsum, etenim ratione doloris fit attractio succorum à sana parte ad vulneratam, & natura ipsa, vt opem ferat vulneratæ parti, atque rem molestantem facilius expellat, sanguinem, & spiritus in sana parte existentes ad vulneratam transmittit, atque ita sana pars inanitur. Foras hæc solutio conuulsionis oppositæ partis rationem redderet, non autem.

Videamus igitur quidnam probabiliter in hac re dici possit. In rebus enim admodum reconditis satis est, quod probabile est, dixisse. Iam constitutum est, modò conuelli, modò resoluti oppositam partem, illa vulnerata, modò vtramque conuelli, & resoluti, modò resoluti quæ vulnerata est, conuelli autem oppositam, & e conuerso. Querere igitur, cur opposita conuellatur, vel resoluatur, illa vulnerata, nihil aliud est, quàm inquirere, cur conuulsio, vel resolutionis causa in opposita reperitur, non autem

Aliorum opinio.

Reijcitur.

Alioquin opinio Reijcitur.

Alia opinio.

Improbatur.

Opinio Cassii, & Arethæi.

Reijcitur.

vulnerata. Non enim hæc in opposita fierent, nisi in eadem ipsorum causa contineretur. Supponit igitur quæstio causam conuulsionis, vel resolutionis esse in opposita, non autem in vulnerata parte. Quare si inuenerimus, quinam fieri hoc possit, quæstioni erit satisfactum. Pariter querere, cur vtraque pars conuellatur, vel resoluitur, nihil aliud est, quam querere, cur conuulsio, vel resolutionis causa in vtraque parte continetur. Similiter querere, cur opposita conuellatur, & vulnerata resoluitur, vel e conuerso, erit querere, cur hic resolutionis sit causa, ibi verò conuulsionis, aut e conuerso. A primi igitur explicatione initium sumamus.

Causa conuulsionis, vel resolutionis opposita partibus.

Triplici ratione fieri hoc posse comperio. Prima quidem, quia ictus vi in contraria parte contracta fuerit mala affectus, eorum affectuum causa. Secunda, quia fluxio in oppositam partem irruerit, non in vulneratam. Tertia, quia vi inflammationis, quæ superuenit in opposita parte colligata puita ad neruorum originem expellatur, quod in affecta non accidit. Quod ictus vi male affici possit pars contraria, experientia comprobatur, interdum enim in eadem distrumpitur vena, interdum etiam ipsum cranium, quo fit, vi in ea parte necessario colligatur materia, quæ suppurans inflammationem efficit illius partis vnde conuulsio, aut delata ad principium neruorum resolutionis, aut conuulsionis erit in causa: prout vel in medullari substantia fuerit imbibita, aut inter tunicas fuerit elapsa. Sic enim a materia inter vnam, & alteram unicam medullarem nerui substantiam ambientis collecta, neruorum distensionem fieri, in medullari verò substantia imbibita, per quam deferunt sensitiua, atque motiua qualitas, resolutionem, modo obstruendo irradiationem prohibet. Magis autem ad tunicas fertur materia, quando intra crassam, & iumentum meningem detinetur, ab his enim duæ membranæ neruos ambientes prodeunt. Magis autem fertur ad medullarem substantiam, quando in ipsa cerebri substantia, puta in plexu choroide vena frangitur. Lata enim materia per quantum sinum ad spinalis medullæ principium necessario medullarem substantiam male afficiet: non autem necessarium est, vt in tota spinalis medullæ medietate impingatur materia. His igitur in casibus si contingat haud graue esse vulnus, conuellatur, aut resoluitur opposita, illæsa, quæ vulnerata est.

Quod verò irruere possit fluxio in oppositam, & non in vulneratam, experientia testatur, & quod in aliis accidit partibus, rationi consonum est, & in capite posse fieri. At obseruamus non raro, quando res male cedit, vulnerato, e.g. brachio dextro, aut humero, aut femore, in opposito fieri inflammationem, abscessus, & corruptiones. Quid ergo prohibet, ne idem fiat in capite quando natura oneri succumbit, perperam operatur, & ad quodlibet obuium materiam, qua opprimitur, transmittit, & ad oppositam, & ad viscera ipsa iuxta illud Hip. 5. Aph. 66. Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Hoc etiam fieri potest, quia facultas, quæ vulneratam partem regebat, pessime sit disposita, & ferè perierit, cuius causa cessat dolor, & sensus, neque sit alimentum attractio, quare tabescit, & quod ad ipsam transmittitur, non recipitur, non receptum autem in contrariam partem propellitur, tanquam maxime ad recipiendum accommodata: quod enim ab affecta parte non recipitur, necessarium est, vt vel retrocedat, vel in oppositam feratur, promptius autem fertur in oppositam, inde praua symptomata pro fluentis materie ratione, & loci, in quo recipitur, vulnus verò siccum, & salitæ carnis referens speciem conspicitur.

Quod etiam colligari possit puitosa materia in opposita cerebri parte existens, & expelli ad neruo-

rum originem, in vulnerata verò nequaquam, non est difficile ostendere; si enim pars vulnerata inflammatur, potest etiam diffundi in oppositam inflammationem, vel saltem phlegosis quedam communicari, itaque hoc præternaturali calore fundetur puita, & quæ in opposita parte continetur, a facultate robusta illius partis ad neruorum principium, ad quod promptam habet viam, transmittitur. Quæ verò in vulnerata ad vulnus locum, inquam imbecilliorum partem detruidit, aut si facultas iam succubuerit, neque omnino expellitur. Quare conuellatur, aut resoluitur opposita, illæsa vulnerata. Conuellitur etiam opposita, illæsa vulnerata, quando a purulenta colluie in vulnerata parte existente ad oppositam feruntur prauis, & venenatis vapores, qui neruorum principium vellunt, & male afficiant. Cum enim vulneratæ partis facultas succubuerit, & sic veluti demortua, quæ infestant, non sentit, vnde non accidit conuulsio, neque resolutio, cum aliqua etiam fiat irradiatio.

Vtramque verò partem posse conuelli, aut resolui non est difficile ostendere, scimus enim vbi inflammationis principium attingit, totum conuelli, & ideo quamuis in parte aliqua cæperit conuulsio, nihilominus communicata inflammatione ipsi principio, conuulsio euadit vniuersalis. Pariter ob materiam copiam ad neruorum principium delatam, a qua pars vtraque spinalis medullæ afficiatur, vniuersalis conuulsio fieri potest. Quod verò ad resolutionem attinet, si caros, & apoplexia vulnera capitis interdum consequantur, nil mirum, si & vniuersalis resolutio accidat.

Quando resoluitur vulnerata, opposita verò conuellitur, in causa est corruptio facta in vulnerata, ob quam perit facultas illius partis, cum enim ab hac putredine prauis, & venenatis vapores eluenter, totique per vulnus effrui nequeant, petunt sanas partes, & principium neruorum eiusdem partis vellunt, inde conuulsiuntur nerui, & sunt conuulsui motus, ob demortuam verò facultatem vulnerata resoluitur.

Quod etiam pars vulnerata conuellatur, opposita verò resoluitur, mirum non est, potest enim conuulsionis causa in vulnerata reperiri, puta inflammationem, & in opposita resolutionis, puta purulentam colluie ad eam expressa, vel diffusa. Fieri etiam potest, vt propter inflammationem vulneratæ partis, quæ e directo sunt, conuellantur, resoluantur verò oppositæ, quia calore inflammatorio colligetur puita in opposita cerebri parte existens, vt superius dictum est.

Quod etiam ad resolutionem oppositæ partis illæsa vulnerata, non videtur reicienda penitus causa, quam asserunt nonnulli, videlicet confluxus animalium spirituum ad affectam partem, ijs enim destituta, quæ opposita est, non potest non resolui, cum eorum ope transmittatur animalis qualitas ad totum corpus. Siquidem colligit se per ictus violentiam animalis facultas, vt dicebat Galenus 7. Aph. 58. & proprii muneris obliuiscitur cerebrum, partique affectæ subsidium parat. Dandam esse hanc causam ex eo deducitur, quod interdum statim ab ictu, quemadmodum experientia docet, accidit resolutio hæc oppositæ partis, illæsa vulnerata, vt nuper obseruauimus in eo milite, cui alter ex opicis neruis fuit dissectus, statim enim tota opposita pars fuit resoluta, cuius causa referri non potest in putredinem colluie, vt quæ nondum genita esset, sed vel in confluxum illum spirituum animalium ad affectam partem, vel in puitam, quæ vi ictus in principium spinalis medullæ oppositæ partis deciderit, quorum vtrumque posse contingere non est a ratione alienum. Nec illud officit, quod non semper ita contingat, non enim cuiuslibet ictus æqua est vis, etiam si

Cur vtraque pars conuellatur, aut resoluitur.

Cur resoluitur pars vulnerata & opposita conuellatur.

Cur conuellatur pars vulnerata & opposita resoluitur.

Cur resoluitur opposita pars illæsa vulnerata. Alia causa.

partes videantur, nec aequè facultatem, aut partem efficiunt. Latet nos determinata vis ipsorum, sicuti, & status facultatis, & corporis, sed fieri ad affectum locum confluxum hunc spirituum, illud maximum argumentum est, quod spontè, ac breui tempore, non nunquam pristinum statum recuperat pars opposita, relatus enim miles transacta vndecima cepit resolutas partes mouere. Quòd si ex defluxu crassorum succorum contigisset resolutio, nec tam facile, nec ita breui tempore ad hunc statum deuenisset.

CAPVT XXV.

De vniuersali curatione vulnenum capitis.

Vulnera simplicia in capite, melius est, ut per carnis generationem curantur, quàm per agglutinationem.

Vulnera capitis, ut dictum est, vel simplicia sunt, vel composita. Simplicia solum agglutinationem requirunt, & ex consequenti tractanda sunt ex sui natura eo modo, quo alias dictum est tractanda esse vulnera simplicia. Sed tamen, quoniam non semper summi tui, posse ad vnguem adduci ad mutuum contactum vulneris labia, coque minus, cum idonea deligatione uti non liceat, atque idcirco timendum est, ne in vulneris fundo pos colligatur, quod retentum subiectas partes putrefaciat, & membranis cerebri, & cerebro ipsi affectio communicetur, vnde mors; idcirco vt per tutam viam vulnerum ducamus, tutius est finire, vt labia vulneris iuncta maneant, atque per carnis generationem, curetur vulnus, ac si esset cum amissione substantie, sic enim non generabitur caro, nisi postquam pars suam adeptam fuerit temperiem, & post convenientem purgationem, & ita submouebitur illud periculum. Quare procuranda erit suppuratio, & parandus saniei exitus, deinde carnis generationi studendum, tandemque cicatricis obductioni. Et ne hac opera præpediatur, attendens erit humorum à vulnerata parte confluxus ac prorsus methodo, quæ in generali vulnerum curatione tradita est. Atque eadem incendens via, si vulnus sit etiam compositum, verum citra ossis, & membranarum læsionem, etiam si contusum sit.

Indicationes in compositis capitis vulneribus.

Quòd si vulnus sit compositum cum ossis fractura citra læsionem subiectarum partium, tunc magis mixta debet esse curatio, & præseruatio: namque timere oportet subiectis ossis partibus, eò quòd per fracturam potest ad subiectas partes pos transferri, quod eas vel corruptat, vel inflamet, vnde deliria, conuulsiones, & mors. Potest etiam pus intra fracturam ossis retentum os ipsum corrumpere, atque ita deinceps affectionem communicari cum partibus subiectis erit necessarium: idcirco vt hæc mala præcaueamus, opus est diligenter considerare, num sanies possit detineri intra fracturam, nec ne. Facile derinebitur, si rima addit, idcirco erit delenda. In simplice verò sede teli non solet sanies detineri, sed ipsi patet exitus sicuti aditus, idcirco quando simplex est, non opus est obratione: verum quoniam raro sumus utri, simplicem esse sedem, cum sepe ipsi quoque rima adnectatur, idcirco tutius consilium est in sede teli abraderè, donec deleatur teli vestigiū, ex quo apparebit num addit simul rima, nec ne, quæ existens delenda & ipsa erit. Quibus peractis, nihil aliud superest, nisi vt foueamus naturalem calorem partis, quo proprium alimentum rectè possit conficere, & excrementa expellere, & carnem denique generare, &c. atque fluxionis rationem habeamus, ne ingruat.

Si verò rima, vel sedes penetret, descendet quidem materia ad subiectas cranio partes, sed num extrahi possit considerandum: quod si fieri nequeat, parandus erit materiae exitus per os ipsum, videlicet

A per ipsius ossis excisionem, ut enim dicebat Hip. lib. de loc. in hom. Inus existens, etiam exitum non habens, id est, quod facit hominem furere, deinde ut in reliquis procedendum.

Si uerò os sit contusum, est abradendum, usque ad id, quòd sanum esse suppreffis prauis halitibus, atque mala colluie, totum os corrumpatur, & subiectis partibus communicetur affectio.

Si uerò os introcesserit, ita ut membranas comprimat, profectò indicabit, ut ad naturam suam reuertatur: verum istud & à natura perfici solet, & à Medico, ubi natura nequeat, eleuandum, non enim expectanda natura operatio, ubi os introcedens praua excitat symptomata, ut potè delirium, obæcatione, stuporem, carū, apoplexiā, & huiusmodi, sed quæ

B primum à Medico eleuandum, & conueniens materiae exitus parandus. Si uerò nullum excitet symptomata, reliqui poterit natura onus, modò conueniens adit materiae exitus, si tamen materia lubosæ sit colligenda, neque enim hoc necessarium est, unde Hip. lib. de uuln. cap. tex. 25. Quæcumque uerò intro contusa cedunt ex sua ipsorum natura rupta, aut etiam dissecta ualde ampla, talia minus periculosa sunt, ubi membrana sana fuerit: & quæ pluribus fissuris, & amplioribus intro rupta sunt, adhuc minus periculosa sunt, & ad detractionem faciliora sunt, & nullum ex talibus perforari oportet, neque periclitari, ossa ante conando, priuquam sponte sua emergant, priore forma exoluta, &c. Vbi ergo membrana, & cerebrum fuerint oblata, siquidem causa vulnerans adhuc sit præsens, ut telum, & ossis spiculum, ac protinus auferenda: sin recessit, moliri effluxum oportet, & calor naturalis fouendus diligentissime, & fluxio naturæ prohibenda.

Si fuerit lub osse concretus (anguis, qui manus ope auferri nequeat, eius suppuratio primum erit procuranda, dein absderenda, & exsiccada membrana, ne longiori tempore à pure male affecta, & humida facta computrescat.

Si membrana simul fuerit vulnerata, & quidem absque substantie defectu, oritur indicatio ipsam agglutinandam, si cum defectu substantie, cum hic fit incorrigibilis, propterea quòd est pars spermatica, aliquid quòd uicem impleat, & locum compleat, regenerari oportet.

Si cerebrum fuerit vulneratum, & quidem teli secante absque substantie defectu, agglutinandum erit, si portio cerebri deficiat, cum regenerari non possit, heterogenei corporis generatione repleri uacuum opus erit. Si cerebri substantia fuerit contusa, ut suppurare sit necessarium, natura opus relinquendum. Et, quoniam est humidissimum, & putredini maxime obnoxium, inhibenda erit eius corruptio. Et semper fluxionis, ut lethalis, maxima habenda est cura, sed hæc omnia distinctius consideremus.

Indicationes in vulneribus membranae, & cerebri.

CAPVT XXVI.

De curatione simplicis vulneris capitis absque ossis denudatione.

Sed methodum hanc ad praxim redigamus in qualibet vulneris differentia, auspicientes à simplici vulnere, quòd est citra ossis detractionem. Hoc diximus curari etiam posse per agglutinationem, quod & Gal. uoluit 2. de comp. med. per loca cap. 1. ubi dicebat: Si quidem igitur plaga vulneris, aut contusio causa existat, plures scopi erunt ad remedium inuentionem, unus quidem in vulnere, ad quòd agglutinandus, & inflammationem arcentibus pharmacis uti oportet, postquam vulneris labia

sub-

fibulis impositis constrinxerimus. Quare, si per agglutinationem curandum sit, quatuor illa iunt feruanda, videlicet, vt adducatur labia, quæ dissident, ad mutuam contactum, & adducta conueruentur, & vt præcaueatur ne quid inter agglutinanda vulneris labia intercedat, & demum, vt partis substantia salubris conseruetur, & calor naturalis roboretur. Adducuntur labia, vel futura, vel glutine deraſis prius capillis.

*Temporalis
musculus
non est co-
suendus.*

Verum, quod ad futuram attinet, cauendum, ne, si sectio fuerit in musculo temporalis, ipsum temporalem musculum acu traiciamus, sed sola cutis traicienda est propter conuulsionis metum. Sed si sectio fuerit temporalis musculus, non amplius est vulnus simplex, sed compositum, fieri enim nequit, quin partes neruosa, & vasa etiam secentur.

Quamuis autem Fallopius laudet, vt in dissectione temporalis musculi co intercepto perfecta cutis adductio fiat, deinde ne remaneat cautus sub cute, quod ipse musculus non fuerit acu trajectus, quodam puluillo comprimat, atramen tutius consilium semper existimauimus: imperfectè adducere cutem ipsam, vt relinquatur materiam colligendam effluxus; nunquam enim ita puluillus exactè comprimit, quin relinquatur aliquid vacuum, in quo colligantur excrementa vulnerati musculi; hinc abscessus.

Antequam adducantur labia, videndum, ne capillus, aut aliquid aliud peregrinum corpusculum intra vulneris labia continetur, quod si continetur, auferendum, deinde adducenda labia, vel futura, vel glutine.

Adductis labiis, vt substantia partis salubris conseruetur, atque ne humor fluat ad partem, & labiorum agglutinationem impediatur, vulneris labiis spatula applicabimus lachrymam abietinam, vel simplicem, vel cum masticæ, & laro colla, vel cum portione quoque olei nostri de hyperico, aut quodpiam aliud medicamentum aggluans, eandemque extendemus supra linteam, & vulneri applicabimus sic, vt comprehendat non paucum de parte sana omni ex parte, puta quanta est duorum circiter digitorum latitudo. Ad ambientes vulnus partes fiat inunctio ex oleo ros. comp. in partis corroboracione, & repulsionem influentis succi, dein superponatur triplicatum, vel quadruplicatum linteam, & omnino sufficiens ad fouendum calorem partis, atque ad partem ab externis iniurijs vindicandum: vnde & temporibus maximè frigidis, & regionibus non est spernendus puluillus ex lana, vel gossipio, vel pellis superimpositus: neque solum vulneris locum ab ambiente defendendum, sed totum caput integere oportet, non quidem puluillis, sed tamen aliquo idoneo linteo, aut calanica, vel simili alio tectorio, ne immediatè ab acre ambiente afficiatur; etenim hæc ægrè communicaretur alteratio vulnere parti: sed & tempore non calido communio in aeris communis penitus vitare oportebit, impetando vulnerato, vt intra domum, & cubiculum se recipiat, cuius ianæ, & fenestræ sint clausæ. Temporibus verd calidis, & tepentibus etiam vulnere simplici existente non valde insigni secundum suam essentiam, neque corpore cacochymio existente, non adest tanta necessitas prohibendi vulneratum a communicatione externi aeris. Quod verò, & facilia retentia medicamenti, & suprapositorum puluillorum, seu plumaceolorum sit necessaria, non indiget admonitione. De hoc tamen posterius pertactabitur.

*Quoniamque
differenda
soluitio.*

Intra quatuordecim non est soluendum vulnus, quamuis enim ante quatuor dies soleat agglutinari, præcipue si quis vtatur oleo nostro ad vulnera eum abietina lachryma, vel nostro cerato, de quibus in primo libellum est, tamen, vt pare robur recipiat

ab illo tegumento, non est soluenda intra dictum tempus. Et posteaquam etiam soluta erit, ipsa quoque per aliquot dies protegenda erit ab iniurijs externis; eam autem protegemus, aliquid tegumentum imperantes, & occiduum vehementer refrigerantis aeris prohibentes.

Ne verò detur fluxionis occasio, idonea seruanda erit victus ratio; tenuis quidem à principio implendus, sola ferula ex pane, & iure pulli, aut vituli cum cremore seminum melonum exhibeantur, & pomum, vel pyrum sub cineribus coctum, vel passula, illisque vinum interdicitur per totum quatuordecim. Tenuis enim victus erit in causa, vt natura indigens sanguinem contineat, neque transmittat ad partem plus, quam ipsa possit conficere: dum verò ea, quæ boni succi sunt, exhibentur, & à vino abstinetur, naturatus, prohibetur generatio excrementorum, & causæ fluxionis, quæ ex alimentis, & potu sæpe dorum habent, præcauentur. Quod si plethoricum esset corpus, neque ab re esset sanguinem mittere, & plenitudinem demere, ne fluxionis esset occasio, præfertim, si vulnus esset effitum dignum.

Si verò corpus sit cacochymum, negotium non est transigendum citra exhibitionem pharmaci. Itaque statim clystere immisso mittatur sanguis, postea verò die purgans aliquid non exagitant exhibeatur, cuiusmodi est syr. ros. sol. manna. mel. ros. sol. vna cum rhabarbo, & diacatholicon. & in robustis, & rusticis etiam elect. de succo roſarum, vel ros. Mes. dissoluendum pharmacum etiam decoct. florum, & fructuum, in qua marabonorum citrinorum cortices fuerint infusi, nunquam enim prætermittendum, vt aliàs dictum est, quin medicamentum permixta habeat aliqua adstringentia, vt post solutionem relinquatur corroboracionis vestigium, quo magis prohibetur humorum fluxus. Reliqua etiam reuulsoria præsidia in vium reuocari poterunt, si opus videbitur, vt cucurbitulae, fistiones, elypteres, &c. quæ tamen, si corpus sit boni habitus, superflua sunt, sola enim proba victus ratio sufficit, in od præcaueantur iniuriæ.

Si quis verò curationem, quæ sit per regenerationem carnis, magis diligit, deraſis capillis, labiis vulneris apponatur spatula ter bithina vel simplex, vel cum lachryma abietina, & oleo hypericæ mixta, & calens, modicè tamen ætate tempore, de superque linteam, quod idem medicamentum habeat, vel aliud simile, apponendum, dein tegendum vulnus conuenienter tegumento, & effitum ad septimam distrauat solutio, quo tempore si soluat vulnus, vt plurimum reperitur carne repletum, & multoties etiam eiecitric obductum. Quæ verò ad prohibendam fistionem faciunt, si natura corporis requirat, non sunt prætermittenda. In robustis vel corporebus, & omnino siccioribus sicciora quoque adinueri poterunt, ut est diapalma, ceratum barbarum, & huiusmodi. Quondie verò obseruanda erunt effusiones, ut v. delictus super excrementa, quamuis in simplicibus vulneribus pauca admodum puris copia soleat generari, ut quandoque, si præfentem corpus sit boni habitus, vix vestigium puris soluto vulnere appareat. Nihilominus, quoniam non potest esse ad ungum perfecta laborantis natura, statim à principio considerandum, an, si copiosa materia sit generanda, conuenientem sit habitura effluxum. Si minus probum animaduertamus, idonea sectione pro vulnerati natura parandus.

Victus ratio.

*De vena
sectione, ac
pharmaco.*

*Curatio
per carnis
generacionem.*

CAPVT XXVII.

De vulnere musculi temporalis.

Qualis fuerit
tumor conue-
niat in vul-
nere tempo-
ralis mus-
culi.

Da sectio-
ne tempo-
ralis mus-
culi.

Si vulneratus fuerit temporalis musculus, atque profusio sanguinis simul adsit, ei in primis occurrendum opportunis praesidiis, de quibus 1. lib. egimus. Si sanguis nihil vergeat, atque fuerit simplex sectio, tractandum erit vulnus, veluti si simplex esset cutis sectio, praeterquam quod melius est ipsum curare per carnis generationem, ne adductis extin-secus labiis, aliquid in fundo vulneris colligatur, quod negotium facessat vulnerato, & Medico propter partis nobilitatem, consuevit enim superuenire conuulsio ad huiusmodi vulnera. Libenter ergo inconsuta relinquo, vel si quandoque sit necessaria aliqua reductio ob multam laborum distantiam non omnino ea adduco, sed aliquod interstitium relinquo ad materiam effluxum, neque musculus acu traiciendus, sed sola cutis, maxime vero talia vulnera cauere oportet ab iniurijs ambientis, nervos enim insignes habet hic musculus, & vasa insignia, ideoque non leuia ab ambientis frigida detrimenda recipit. Itaque recta seruanda sunt huiusmodi vulnera, si qua alia, neque parcendum erit his praesidiis, quae ad prohibendam fluxionem hic valde titimendam valeant, & propterea languis mittendus est, & purgans medicamentum exhibendum, & alia, quae cohibent humorum impetum, in vsum reuocanda, tenuissimumque iniungendus victus. Si parandi effluxus gratia secare musculum oporteat, id fiat secundum fibrarum incesum, & praecauter vasa. Semper tamen cum timore facietur hic musculus, cuius sectionem, & ipse Hippoc. pertimescebat, vt videte est lib. de vulnere. cap. ipsum tamen secui ego pluries feliciter cum successu: Quod vero attinet ad electionem medicamentorum, quibus vulnus procuremus, si ea deligerentur, quae vulneratis nervosis partibus sunt amica, maxime probarem. De iis autem alijs egimus.

CAPVT XXVIII.

De curatione vulnerum capitis cum deperditione substantiae absque ossis lésione, & denudatione.

De vulnerate partis potissimum substantia amittitur, vbi a telo contundente vulneratur caput, siue sit contundens tantum, siue etiam secans, vel pungens. Quocumque autem modo contigerit, in primis considerandum est, num pateat exitus materiae, quae generanda est in vulnere, potissimum si contusum sit vulnus, nam; nisi idcirco conueniens effluxus vt potissimum coningit a telo tantum contundente, quod frequenter vix extima cutem disrumpit, sed penitiores partes contundit, & lacerat, conueniens sectione moliti oportet effluxum, ducendo sectionem versus eam partem potissimum, in qua specillo deprehenditur laceratio, & cautias. Vnde Hipp. lib. de vuln. cap. tex. 19. Si vero os quidem carne fuerit denudatum, subiecta vero fuerint vlcera in obliquum, cautaiem quamprimum rescare oportet, vbi non facile est medica mento quocumque peruenire. Id tamen intelligendum, nisi quid aliud impediatur, si enim prope musculum temporalem esset ictus, non esset ducenda sectio versus ipsum musculum, ita vt musculus comprehendatur, sed ad proximam partem; hoc est enim, quod volebat Hipp. quando lib. de vuln. cap. dicebat faciendam esse sectionem

A pro hominis natura, vnde subiungebat tex. 20. At vero in capitis sectione reliquae quidem capitis partes securitatem habent, dum secantur. Verum tempora, & adhuc supra tempora venam, quae per tempora fertur, secare non oportet, conuulsio enim corripit sectum, &c. & si cautias hinc inde adsit, transuersam ducere oportet sectionem ita, vt totam cautaiem, vel mediam saltem partem secemus. Quod quidem plerumque duplici sectione consequimur, initium in vtraque sumendo a vulnere versus sanam partem facta sectione, atque diductis labijs, & sanguine fluente suppresso, opus est curate hoc vulnus, sicuti vulnera in carnosa parte curari solent, si enim pareat tegumentum parti, citissime fient suppurationes, & materia citius expelletur & caro generabitur. **B** Animaduertendum tamen, si ictus esset in musculo temporalis, & sectione opus esset, solam cutem esse secandam, nequaquam musculum propter periculum profusiois sanguinis, & conuulsiois. Quamuis si sectio secundum fibrarum incesum fieri posset, non omnino eam reprobaremus, quod pluries a nobis necessitate urgente factum est, & semper felicissimo cum successu. At vasa, vt superius dicebamus, sunt fugienda, & ideo non est cuiuscumque musculum hunc secare. Parato effluxu, tractandum erit vulnus, ac si in reliquis carnosis partibus contigisset.

CAPVT XXIX.

De curatione vulnerum cum ossis denudatione.

Si vero denudatum os fuerit, absque lésione tamen, in primis considerandum venit, num os diutius fuerit ambientis praesertim frigido expositum, namque ob aeris longiorem actionem extima ossis superficies, vt potest paucis naturalis calore praedita, emori solet. Aetate quidem viuius, vel alterius horae spatio, hyeme vero, & temporibus frigidis citissime id accidit. Vbi ergo adsit suspicio, ne mortua sit extima illa ossis superficies scalpro rasorio eam radere oportebit, quoad sanguis effluere videatur ab osse, quod signum erit ad viuum os nos abradendo peruenisse, & tunc optime detero osse, & vulnere ab omni ossis retremento expurgato, tractandum erit vulnus non secus, ac si citra ossis denudationem esset. Obseruandae tamen sunt diligenter subfluxiones, retenta enim purulenta materia os inficeret, & pus per ipsius substantiam ad ima descenderet. De qua quidem ossis transpiratione, (sic appellauit Hippocrates hanc puris ad interna percolationem) nos voluit esse admonitos in libro de vuln. cap. & eam in medicina faciendi pluries obseruauit. Potissimum autem solet contingere quando illatum fuit vulnus a telo contundente, neque dissectum est totum id quod fuit contusum; itaque inter os, & membranam ambientem, aut inter hanc, & carnosam membranam pus colligitur, quod exitum non habens, quod subiectum est corrumpit, & ad duram meningem percolat. Et ita aliquando corrumpitur, vt molissimum euadat, adeo vt terebra opus non sit, sed ipsamet spatula, vel simili alio instrumento detrahatur ossis substantia vsque ad membranam. Oportet ergo in confusionibus, frequenter circumstantes partes explorare; & quando circumfusi compressis partibus pus extima ossis partem aluens ad vulnus exprimitur, maxime de hac transpiratione timendum est. Quando igitur nobis offerretur vulnus a telo contundente illatum, diligenter consideretur tali qualitas, & vis ictus, vt notum fiat quam ampla fit cutis; & pro eius amplitudine faciendae sectiones; Immitatur etiam specillum in

Extima ossis superficies diutius ambientis exposita emoritur.

ter os, & pericranium; & in quibus locis ipsum pet-
cipiemus ab offe subiecto separatum, ibi sectionem
moliemur; Neque te tutum existimes, quod os te-
rebraueris, etiam si videris omnia, quae ad membra-
nam pertinent, prosperè succedere; nam interdum
cum existimabimus ad portum salutis vulneratum
deduxisse, compertimus ipsum ad maxima tempesta-
te in fluctibus agitatam. Hoc accidisse memini viro,
qui existimabat nihil nisi oculum esse in re capitis
vulnere; Curabat quendam vulneratum in principi-
te ad sinistram partem ab ense non euinatio; &
quamuis ictus eum vique ad os secuerit, attamen
etiam lata ipsius parte (non enim perpendiculariter
seu è directo cecidit ensis) contusa sunt circumstan-
tes partes. Osignitur magis detexit facta sectione; non
tamen vt oportuit, veluti euentus demonstrauit, abra-
sit os; & deinde eam collisionem timens, terebra-
uit. Omnia, quae ad vulnus, prosperè eueniebant;
membrana, & medullarum coeperunt carunculas il-
las emittere, & os separationis signum exhibere.
Cum iam repletum esset carne ossis foramen, &
existimaretur vulneratus esse extra aleam, in febricu-
la superuenit, & vulnus fit aridum; quia tamen
benè se habebat membrana, non inulta facta est fe-
bris; sed cum in dies augetur, & iam propensio
quædam ad somnum accessisset, aduocatus fui &
ego. Detecto vulnere ostendit mihi chirurgus ille
nonnihil puris, quod apprehensis naribus, & im-
pulsio ad caput spiritu emanabat à foramine ossis te-
rebra facto ea parte, quæ temporalem musculum
respicit. Cum compriimeretur pars illa, & per
externam partem pus ad vulnus exprimebatur; ap-
parebatque ferri supra externam ossis faciem, itaque
statim transpirationem illam timui. Deceimus os
ibi detegere, atque perforare, vt subiectæ materiæ da-
retur exitus; Facta sectione inuenimus ea in parte
os ita corruptum, vt apponi terebra non potuerit præ
mollitie; imò ipsa spatula ossis substantia detracta
est, & denudata membrana; ibique copiosum pus in-
uenimus; sed quoniam membrana iam inflammari
coeperat, quinq; aut sex post dies interit vulnere-
tus. Idem obseruauit in muliere, quæ lapide ad fron-
tem fuit vulnerata.

Os verò abradimus, quoniam si eam portione
ossis, quæ mortua est, non detremus, necessarium
tamen esset, vt naturæ actione tandem abscederet,
quod nisi longo temporis spatio contingat, atque ita
protrahetur curatio; abscedit verò os necessariò,
quoniam mortuū est, & idèò tanquam alienum à na-
tura expellitur. Id autem propriè, quod os propellit,
est subnascentis caro in offe sano, vnde Hippocr. lib. de
fracturum. 26. Subnascentes enim iuxta lesam par-
tem carnes plerumque ossa ipsa eleuant. Si ergo,
quod mortuum est, scalpris abraforis tollatur, longè
citius generabitur caro, & replebitur vulnus. Deter-
so igitur vulnere ab omni superfluo labilis vulneris
spatula apponatur medicamentum aliquod cruen-
tis idoneum, & idem superponatur parti linteo illi-
tum, atque conuenienter cooperiatur pars, ne aer
ambiens aditum ad os habeat, atque ita seruetur te-
ctum vique ad decimam quartam, vel saltem non
soluatur, nisi post septimam, obseruentur quæ
quotidie defluxiones, transacta enim decima quarta vt
plurimum si à celo secante fuerit insiectum vulnus,
compertietur ferè vnitate restitutum, & multoties
perfectè sanatum, & quandoque citius. Quod si
quidpiam remanserit, eidem consilere oportet de
more prout opportunum visum fuerit, & id, quod
remanet, requiritur, siue ferè deficiens caro, siue
superfluent. Verum cum facta sit mentio de abra-
sione, non erit inutile admonere ritones, quæ ratione
ea sint peragenda, vt tuta sit, atque iucunda, quem-
admodum operationes omnes medicas esse oportet;
cum enim in parte principe operationem mola-

mur, non vtique temerè eam aggredi oportet, ne
quodpiam inconueniens contingat.

Tuta igitur erit operatio, atque iucunda, si to-
tum, quod asserendum est, scalpro deradatur,
nullaque in opere excietur dolor, neque imbe-
cillitas parti comparetur, neque vlla inferatur cere-
bro commotio, licet enim periculum imminet
fracturæ alicuius venulæ in cerebro ipso, vel mem-
bris; ibi inflammationis: ex primo verò opus
redderet imperfectum. Vt igitur hæc euitemus,
in primis in id incumbere oportet, vt vulnus hiet,
ne dum scalpro detradimus, in vulneris labia in-
strumento impingamus, vel eadem conficemus,
aut pericranium ipsum, quod scalpro fricatum,

ac laceratum insignes dolores, inflammationes,
ac febres excitat, vnde Celsus lib. 8. cap. 4. In
quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membra-
nula, quæ sub cute caluariam cingit, super os re-
linquatur. Siquidem hæc scalpro, terebrisue la-
cerata vehementes febres cum inflammatione exci-
tat. Itaque eam commodius est ex toto ab offe di-
duci. Et propterea in primis, nisi vulnus fuerit suf-
ficienter amplum, sectione supplebimus, inde à cranio
vnguibus (namque ferramenta maiorem faci-
unt inflammationis metum) separatim pericra-
nium, postea penicillis repleatur vulnus, ita vt in
sequentem diem vulnus quam amplum reperiri pos-
sit, & vbi opus est, ibi solummodo pateat. An-
verò linaimenta hæc sicca esse debeant, aut liquore
aliquo imbuta, posterius videbimus. Dein subse-

quenti die ablatis penicillis labia vulneris linteo ali-
quo tenui calente, vel etiam oleo rosæ, madefacto,
dein expresso tegantur, ne ab aere dispendium pa-
tiantur, & nisi ex se de iudicia manserint, imperetur
vni, vel alteri ministro, vt digitis, vel spatula eadem
diducta contineat, aliusque ministret, vel plures, si
opus sit, caput immotum contineat, dum abradis.
Abradas autem potius attrahendo ad te scalprum, vt abra-
damus, quam attrahendo, & remittendo simul, sic enim
minus commouebitur caput, vbi præsertim non
multum vim indideris. Scalpra autem, cum non
abrasas delendæ rimæ gratia, sed solum superficiei
aufrendæ, plana sint oportet, & lata pro ampli-
tudine vulneris. Atque, vt dictum est, cuiusque perse-
queris abrasionem, quoad videris sanguinis veluti
stillas exsudare ab offe. Quod si diutius opus sit pro-
trahendum, scalpra immutare oportet, quoniam ex
attritione illa incalescunt, & calefacta os alterant; vel
si ad su-
ras.

igitur immuta, vel illud idem oleo rosæ frig. vel
aqua immerge, vt caliditatem amittat, dein ipsum
optimè absterges, & exsiccabis, priusquam ad opus
reuerteris. Vbi verò scalprum interdum adimis, vt
recrementa detergas, vel aliqua alia causa, præparata
habeas lintea calida, quibus vulnus tegas, ne ab
aere afficiatur, & hoc maxime est animaduerten-
dum, præsertim hierno tempore. Quod verò supra
surtas non sit abradendum, ne ob interpositas fi-
bras communicetur dolorifica affectio duræ men-
ingi, ex quo inflammari faciliè potest, aliàs di-
ctum est. Si verò vulnus sit magnum, ut sectione
non egeat, pericranium tantum erit à cranio sepa-
randum, inde vulnus penicillis replendum, ut am-
plum in sequenti die conspici possit. Quod si ictus
fuerit in musculo temporali, & os omnino absque
fractura fuerit, & dilatazione opus habuerit, melius
est abstinere à derafsione, ne, dum vulnus longam
euire curationem, inflammationem accersamus.
Aliqui aures vulnerati gossipio obturant, ne frago-
rem audiat. Sed curiosa est observatio, ubi sonus vul-
nerato nullam inferit molestiam. Præterquam quod
etiam si obturentur aures, nihilominus sonum solent
percipere.

Quod verò ad secundi rationem attinet, ampliandū
vulneris gratia, cum adeo sit necessaria, & magis

F in cra-

Abrasio
qualis ef-
se debeat.

Observa-
da.

vt abra-
dendum.

Emenda-
da est abra-
sio ad su-
ras.

Tempus
solutionis.

Obferua- in cranij fracturis, explorationis, & operationis gra-
da in fe- tia, generaliter quædam admodum mihi vifum est
tioue n. in tironum gratia. Superflua quidem plerumque vi-
 detur fectio illa in crucis modum ex parte, & ex parte
 etiam manca, fupertusa quidem in medio vulne-
 ris, quoniam penicillis impofitis abique fectione vulne-
 ris medium fatiſ amplem redditur; manca verbò
 plerumque ad vulneris extrema cum ad eaſ non vt
 oportet, detegat. Præterea anguli illi negotium ple-
 rumque faciſunt, ſaltem vulneris partem concinire
 coaptare volentia penicillis enim eluati ſic perman-
 ent diſtenti, & inuerſi, ſi vt vulneraſ ſupra vul-
 nus velit decumbere, quod quandoque requiritur
 pro expurgando vulnere, ſibi haud liceat propter do-
 lorem. Itaque, ſi ad extrema vulneris fiat fectio, eui-
 tatur omniſ moleſtia, & omniunque oſ vulneris
 redditur amplum, & ad explorationem, & ad opera-
 tionem. Et idcò etiam Hip, curabat, vt vulnus redde-
 retur longius, vnde lib. de vuln. cap. num. 19. Sed &
 orbiculatioꝝ vlcera æ pluriſimum ſubeaua etiam
 ipla reſecare oportet circulo diuiſum incito ſecun-
 dum longitudinem, vt longius fiat vlcus, ecce quo-
 modo ipſe non ſecat in madum crucis. Et ſuperius
 num. 19. ſecandum ait, qua oſ carne nudum fuerit, &
 læſionem aliquam ex teo habere viſum fuerit, non
 temere in modum x. duenda verò erit fectio in ip-
 ſiſ extremis, modo recta, modo dextroſum, modo
 ſiniſtroſum, prout & vulnere erit oportumum,
 quandoque enim fectio hæc ducta, quandoque illac
 magis facit ad explorationem, & operationis neceſſi-
 tatem. Siquidem ſi ſecandum, vbi neceſſaria eſt de-
 fectio, alioqui inutiliſ eſt, & oneroſa. Hoc enim eſt,
 quod volubat Hip, quando dicebat loco citato, ſecare
 oportere vlcus ibi in capite, ac fronte factiſ, qua parte
 oſ carne nudum fuerit, & læſionem aliquam ex teo
 habere viſum fuerit. Secundum eſt etiam prout
 natura loci patietur, quod Hip. loco citato intellige-
 bat, quando dicebat eſſe ſecandum pro hominiſ na-
 tura, namque, vt dictum eſt, nunquam ſecandus eſt
 muſculus temporalis, præterquam quod enim in ipſo
 ſunt inſignia vaſa, maxime neruoſiſ eſt, vnde
 cum & adeo propinquuſ ſit cerebro, ipſi faciliſſimè
 ſuas affectioneſ communicat, & ratione eiſ ſectio-
 niſ lethaleſ iure merito iudicantur, vt quæ inflam-
 mationeſ ipſiſ cerebri adducunt, conuulſioneſ, &
 quæ deliria. Vrgente tamen maxima neceſſitate ſe-
 cari poterit ſecundum ductum fibrarum, vt ſuperius
 dictum eſt. Cauenda quoque eſt fectio in ipſiſ futu-
 riſ, ſicuti & pericranij ſeparatio, quantum fieri po-
 teſt, ne affectio dura meningi per interpoſitum liga-
 mentum communicetur, & doloreſ, atque inflam-
 mationeſ incitentur. Non ergo in ipla ſutura, ſed
 ad latera ipſiſ fiat fectio, & ſeparatio pericranij.
 Ampliſ circa frontem cauere oportet, ne ſecetur
 muſculus per tranſierum, ne cadant ſupercilia, qua
 ratione aſpectuſ redderetur turpiſ, & impediretur
 etiam, ſiquidem oculus aperiri deinceps non poſſet.
 Quare ea in parte fectio non per tranſierum, ſed
 per rectum duenda: quòd ſi non ſufficiat, due alie
 fectioneſ oblique ab eodem puncto ſurſum verſuſ
 duendaſ ſunt, vt vna fibra alteram ſuſtenteſ poſſit.

CAPVT XXX.

De curatione vulnerrum capitiſ cum oſſiſ fra-
 ctura in genere.

TEmpuſ eſt, vt ad vulnera accedamus, quæ non
 ſolum ægrotantibuſ, ſed & Medicis ipſiſ negotia
 maxima faciliſſe conſueuerunt, quæ videlicet ſunt
 cum cranij fractura, in quibuſ curandiſ Medici in
 variſ ſententiſ diſtracti ſunt, ſic, vt alii porionibuſ
 vulnerariſ curanda eſſe hæc vulnera exiſtimarint,

alii emplatriſ, ceratiſ, vnguentiſ, pulueribuſ, chymi-
 ciſ oleiſ, ſtillatiſ ſiſ aquiſ, & huiuſmodi vim inſigneſ
 ſiccandi, & ab alto attrahendi habentibuſ. Alii etiam
 verbis quibuſdam (ſuſurratiſ, alii aqua benediſta cu-
 rationem facere conati ſunt. Sed non ex natura rei
 curationem horum vulnerrum incamus: ac primo
 generaliter quanam ratione tractandæ ſint cranij
 fracturæ indagabimur, dein ad particularia deſcen-
 demuſ.

Morbos petraſtant Medici ſæpè, vt morbi ſunt, morbi du-
 non raro etiam, vt morbiſſe ſunt cauſæ. Quando pliciter à
 toſ, vt morbi ſunt, petraſtant, id quod quatenuſ Medici
 morbi ſunt faciendum iudicant, exequi conantur, et aſſatit.
 atque ita contraria contrariſ ſubmouere ſtudent, ſic
 calidoſ morboſ frigidis oppugnant, & frigiduſ calidiſ,
 & ſic de aliſ. At quando eiſ, vt cauſa ſunt, oc-
 currunt, id poſſimum intendunt, vt id, in quo cauſa
 ſunt, auferant. Hoc modo etiam incurabiliſ affectuſ
 vlcere præſecant, ne totum corpus ex ipſo
 pereat. Sic morſum à vipera tractant ſectionibuſ,
 & attrahentiſ, vt virus euocetur. Hæc eſt doctꝝina
 illuſtrum omniſum Medicorum, ideoque Gal. in
 neruorum punctura non vitionem cutiſ querit, ſed
 eam remouatur, ne ob continuatam retentum puſ
 neruum putrefaciatur, & in cauſa ſi conuulſionis, &
 quandoque etiam vultuſ ampliſ redditur.

Videre igitur oportet, qua ratione tractandæ ſint
 cranij fracturæ, & quidem ſi, vt morbi, ſunt tractan-
 dæ, quoniam ſunt continui ſolutioneſ, indicatur
 vno, quæ in oſſe ut parte ſiſſimiſ, per primam, ut
 aiunt, intentionem, perſici non poteſt, ſed neceſſa-
 rium eſt, ſi fracta oſſa vnienda ſint, ut id ſiat inter-
 ventu glutiniſ, ut ſupra dictum eſt: quod non ſtatim
 fieri poteſt, ſed temporis ſpatium requiritur, quo
 tempore cauere oportet, ne quid ſuperueniat, quod
 glutiniſ generationem inturbet. Atqui in cranij
 fracturiſ (oſſe tamen in propria natura manente) quæ
 etiam ſi fractura ad internam oſſiſ faciem non pet-
 ueniat, priuſ quam glutin generetur, puſ in vulnere
 genitum per fracturam neceſſariò deſcendit, quare
 ni ſi fractura ſi patentiſ, ut per ipſam quoque ex-
 pelli poſſit, puſ concluſum oſ inflammabit, atque
 putrefaciatur, ſhinc ob vicinitatem praua affectio com-
 municabitur membraniſ, & cerebro, unde prauaſ
 ſymptomata, & morſ. Præterea dū oſ frangitur, præ-
 ſertim ſi fractura ad medullium perueniat, venaſ
 quedam languinem pro nutrimento oſſiſ deſerenteſ
 neceſſariò diſrumpuntur, atque ſtillaſ fundunt ſan-
 guiniſ intra fracturam, & hæ neceſſariò putrefcunt,
 unde niſi detur exituſ, oſſiſ imminet corruptio, &
 praua ſymptomata. Et quamuiſ fractura ad medullium
 non peruenerit, neque diſrumpentur venaſ, niſi
 nilominuſ neceſſe eſt ad fracturam ipſam oſ male
 nutriti, & excrementa colligi, quæ retenta oſ inſi-
 ciunt, inflammant, atque corrumpunt, eiſque affectio tandè
 ſubiectas urget partib. Quod ſi fractura tota oſ ſi ſub-
 ſtantiam penetret, quanto magiſ timenda ſunt mala?
 nonne ad nebranaſ genita in vulnere ſaniet ſeretur,
 eaq. inflàmabit, & corrumpet ſola etià coſuſo mul-
 torum malorum eſt cauſa, vt aliſ animaduertiſum
 eſt. Eo autem magiſ hæc mala uereri oportet, quoniam
 ob ſphæricam figuram capitiſ non licet conuenienter
 deligatione fracturæ conſulere, & influenteſ
 ſuccoſ repellere, & qui in parte continentur, ex-
 primere, nec medicamentum habemus, quod omni-
 no genitam ſaniet poſſit abſumere, unde Gal. 6.
 Meth. 6. de hiſce fracturiſ ſermonem habens, dicebat:
 Indicatio verò ægendorum hiſ quoque ex natura
 ipſarum partium affectuſque ſubmiſtraſ eſt.

Nam deligaturam, quam in aliſ fracturiſ, ceu maxi-
 me phlegmonaſ arcementem, ratio inuenit, capitiſ ad-
 aptare non poſſit. Itaque neque quod inſiſt reprimi,
 neq. quod in ægriſ partib. continetur, exprimere queaſ,
 ſine quibuſ præſidiſ nec reliquorum oſſium ſuſtenu-
 reſuari

Quid ſit
 quod ne-
 gotium ſa-
 cceſſuſ in
 fracturiſ
 & cur non
 ſint tractan-
 da, vt fra-
 cturaſ reli-
 quorū oſ-
 ſium.

feruari sanum potest, nam pone in brachio ad medullam vique os fractum esse, neminemque postea pro fracturæ legibus id deligasse, omnino necesse erit, sanum non solum, quæ foris sub cute, & musculis est collecta, sed etiam, quæ in medulla continetur, tum ipsam primum, ac maxime corrumpere, tum cum ipsa os vnuerfum. Quando etiam nunc quoque omnibus rite peractis aliquando talia contingunt. Quomodo ergo non, vel magis in capite ea accidant? cum nec deligaturam, quæ fracturis debetur, admittat, & omnis sanies prona feratur. In aliis ergo fracturis deligatura, cum rite adhibetur, tantum abest, vt superuacuum aliquam humiditatem colligi in læso offe patiatur, vt etiam gracilius, quam pro naturali statu membrum reddat. In capite verò ratio, quæ per deligaturam est excogitata, nec potest ita tum os ipsum confractum, tum quæ illi circumstant scicare, vt neque phlegmonem contrahant, neque penitus vltimè efficiant saniem, nec medicamentum est vltimum, quod, vel in aliis quidem partibus citra deligationem os fractum, quatenus nunc dictum est, siccum, atque à superuacuis purum reddere valeat.

Necesse igitur est nobis primum fracturæ aliquid nudare, quo videlicet detergere, & ablucere saniem à membrana liceat, post vero cum phlegmones tempus præterit, omniaque siccæ ad vnguem sunt, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Hoc idem spectauit Auic. 5. tract. 3. cap. 1. quando dicebat: Scias, quod ossa capitis diuerficantur ab aliis ossibus cum franguntur, quoniam cum ipsa frangantur, non restat natura super ea alroboth fortem, id est, carnositatem callosam fortem, sicut attrahit ipsum, & nasci facit super aliqua ossa, immo rem debilem: quia propter, vt non effundatur pus ad interiora, oportet, vt extrahatur, si fuerit solutio continui, vel separatio ossis cranii completa, aut incidatur, si non fuerit completa, & non fiat occupatio in restitutione eius, & inferius. Et de illis, quæ vocant ad illud, & faciunt esse necessarium, est, quod ab ossibus aliis præter ossa capitis diuerter ligamentum materias, & hoc ligamentum non est possibile (caput caput: propter illud ergo necesse est remouere os in fractura, cui est quantitas, donec egrediatur virus, sicut est necessarium. Et iterum, si accideret virus inter os restitutum ligamentum ligamento oppriment, expellente materiam, cum iam esset generatum illud de viru ex ipso loco, & penetraret ad medullam, esset nobis necessarium, vt discooperiremus, & mundificaremus: Qualiter ergo in huiusmodi membro? non est igitur excusatio de hac collectione, incisione, & detentione loci, & prohibitione incarnationis eius vique quo securus sis, & si non timeretur fluxus, & descensus virulentæ ad interiora, non incidere mus os.

His igitur de causis non licet fracturas cranii, vt morbos tractate, sed vt morbos causas. Quoniam verò morbosæ sunt causæ, quando angustæ sunt, ita, vt detur aditus materię, sed non idoneus exitus, idcirco per capitis vulnera cum huiusmodi fracturis, studere oportebit, ne materia noxia per ipsas ferri possit, siue ad penitorem ossis partem, siue ad subiectam membranam: vel si feratur, vt etiam expelli possit: itaque si fractura angusta totam ossis substantiam non penetret, tanquam causa præter naturam aufferi debet, atque ita deleri; si verò totam ossis substantiam penetret, vel amplianda erit, vt quod descendit, vel in ipsa generatur, expelli possit, vel descensuræ materię conueniens parandus exitus per ossis apertionem. Si verò fractura fuerit cum lisione subiectarum partium, vt quando os puncti, vel comprimit membranam, latio illa aufrenda. Si verò os fuerit contusum, reddenda est offe perspiratio, generandique ichoribus, atque sa-

A nci parandus est exitus, vt impediatur ossis corruptio, & proinde os excidendum, seu apertendum, vique ad sanum, vel ad membranam, si totum fuerit collisum, Omnes autem istæ operationes vulneris amplitudinem supponunt, quocirca si angustus sit, ampliari postulat. Hi sunt (copi) generales spectanda in his capitis vulneribus, quomodo verò attingendi sint, particularibus demonstramus.

CAPVT XXXI.

De vulnere capitis cum rima in offe.

B Si igitur caluaria rimam contraxerit integra tamen aliqua eius parte, quoniam delere eam oportet, ne sanies in ipsa collecta os, & subiectam membranam corrumpat, & incommoda supra allata afferat, in primis id spectandum, vt rima tota conspiciatur fiat, nisi longius excutatur, quo in casu aliud esset agendum, vt inferius dicemus; & ideo facta incisione, si opus fuerit, penicillis replendum est vulnus, separato tamen pericranio, ita aptatis, vt non solum à parte extima vulnus amplum reddant, sed & in ipso fundo; atque si fluxus sanguinis ad sit, optimum erit, in albumine oui, subacto prius, eos madefacere: aliàs etiam si sicci imponantur, vel ex gossipio, vel filamentis euulsis, vel stupa tenuissima, partem refert; antiqui tamen siccis potius utebantur. Extrinsecus verò Hippocrat. apponebat cataplasma ex farina hordei tostis, lubigebat enim farinam hanc in aceto, vel coquebat, vt maxime viscosa redderetur, atque apponebat. Recentiores invenerunt oui albumen, vt facile parabile, in quo subacto stupas tenuissimas madefaciunt, & extrinsecus apponunt, cum innata albuminis frigidity repellatur influens succus. Sed quoniam postmodum siccatur, contrahitur pars, ac tenditur, & propter visciditatem etiam ita adheret parti, & maxime capillorum ratione, vt sine vi, & dolore auferri deinde non possit, idcirco, ne his de causis deterat fluxioni occasio, raro simpliciter totum albumine, sed rosaceum oleum permisco, & cum eo diligenter subigeo, vitellum etiam relinquo, non abicio, sic enim neque ita siccatur, neque ita adheret, neque contrahitur, aut tenditur pars ex eius vi.

Postero igitur die exemptis linamentis, atque lintoleo tenui coopertis labiis, abradendum est os ad rimam tamdiu, quamdiu apparet rimæ vestigium, tota enim delenda est, atque vt certius noscatur rimam fuisse sublatam penitus, adiungendum est experimentum atramenti, veluti prius traditum est. Hinc Auic. 4. quart. tract. 3. capitulo primo: Et minor dispositionum fracturæ ossis capitis est, ut accidat in ea contusio, vel scissio corticalis non penetrans usque ad latus aliud, immo stat, & terminatur apud quandam commissuram, vel apud quandam partem ossis proximam, & huiusmodi est quasi occulta sensui, & in tali magis rectum est, iterum ut frices illud, usquequo non remaneat de scissura aliquid. Et si amas ut certificeris, vel ut appareat cum effusione humiditatis nigra, donec uehemens fiat apparitio scissuræ per eam, fac, & frica, donec non remaneat vestigium. Eandem cuncta rationem docet Gal. 6. Meth. capit. vii. Rima delenda: cætero vulnus est curandum, ac si fractura non affuisset, ubi enim oblitterata est rima, nullum amplius imminet periculum, ne sanies retenta os, & subiectas partes afficiat: & omnis etiam asperitas sublata est, quæ in offe ob fracturam reperiebatur, & carni molestiam erat allatura. Neque enim exillimandum est, abradendam esse rimam (solius cognitionis gratia, quâvis & hac ratione abradamus. Et ideo Hip. lib. de vuln.

De abrasione in rima.

Scopi propositi in fracturis calvarie.

cap. num. 27. Cum quis os fractum, aut ruptum, aut A consulum, aut quocunque modo fractum intelligens, per errorem deliquerit, & neque raserit, neque perforauerit, veluti os non opus habeat, & velut os sanum exsistat, ante decimam quartam diem febris corripit vt plurimum in hieme, in aestate vero ante septimam, & vlcus colorem amittit, & ex ipso pauca effluit sanies, &c. Ecce quomodo os omnia detrahit in fractura cognita, superuenire ait Hippocrates sania accidentia, & tandem mortem, & omnia propter ossis corruptionem a retenta sanie, & communicata partibus subiectis affectionem.

*Animad-
uertenda in
abrafione.*

Circa autem abrafionem hanc animaduertere oportet, cum fiat delenda rimae gratia, si ea sit profunda, auspiciari oportet abrafionem a laterioribus calpbris, & paulatim ad angustiora procedendum, pro rimae profunditate, vnde Auic. loco citato: Et sint apud te fricatoria diuersarum quantitarum, & administralia in primis lata eorum, deinde quae sequuntur illa, & Gal. 6. Meth. 6. Quae igitur simplices fracturae ad secundam vique laminam perueniunt, iis, quos modo diximus, angustis scalpellis indigent. Expedit autem hos vt numero mukos, ita magnitudine inopares esse, necubi desit, quod operi fit commodissimum. Postea vero nudato, vt fieri solet, vitatio ossis, vtendum primo quidem latiore, secundo loco eo, quod est angustius; mox ita reliquis deinceps vique ad angustissimum, hoc vero in ipsa diploe vtendum.

*Quid ag-
atur si sa-
guis ab os-
se fluens o-
pus impe-
diat.*

Quando rima ad medullitium pertingit, & eo abradendo peruenierimus, nonnunquam fluit aliquid sanguinis opus impediens, quo in casu poscimus infundere expedit, vel gossipium posca imbutum parti, vnde profuit, apponere, donec sistatur sanguis. Inde ad operationem redeundum, absterfo prius vulnere, inunctoque scalpelo ex oleo rosaceo, ne ob acetum acies scalpri obduretur.

*De rima
penetrante.*

Quod si rima totam ossis substantiam penetret, siue id a principio cognitum fuerit, siue in abrafione, maximum imminet periculum, ne materia purulenta per ipsam ad subiectam membranam descendat, itaque videndum erit, cum etiam liberum habitura sit exitum, vt extra a natura pelli possit, quod quidem erit, cum fuerit patens, vt membrana possit inspicere, vel angusta fiat, vt ob id aditus materiae pateat, sed non liber exitus. Si postremum contingerit, tunc parare oportet exitum materiei per ossis excisionem, seu perforationem, vnde Hip. loc. cit. nu. 2. Si vero in profundo sit scilicet rima, & dum radiatur, deleri nolit, ad perforationem deuenit haec calamitas. Et lib. de locis in hom. num. 43. Si vero ruptum os, & fissura fiat, periculosum est. Huic ferrat adhibere oportet, ne in ossis scissuram sanies influens membranam cerebri putrefaciat, nam vt per angustum intrans, non autem exiens affligit, & furere hominem facit. Huic itaque ferram adhibere oportet, vt sanies exitum habeat, non solum ingressum, ampla ferratura facta. Et Auic. loco citato: Si autem existimaueris, quod fissura sit penetrans vique ad latus aliud, tunc fricatorio non finit eam, nisi cum penetratione. Et inferius: Scias, quod ossa capitis diuersificantur ab aliis ossibus, cum franguntur, quoniam cum ipsa franguntur, non restituitur natura super ea aliotho fortem, sicuti attrahit ipsam, & nasci facit super reliqua ossa, immo debilem: quapropter vt non effundatur pus ad interiora, oportet, vt extrahatur, si fuerit solutio continui, vel leparatio ossis cranii completa; aut incidatur, si non fuerit completa, & non fiat occupatio in restauratione eius. Quod etiam voluit Gal. 6. Meth. capitulo vltimo.

Sed nedom cum rima tota ossis substantiam penetrat os excidere conuenit nisi rima satis pateat; verum etiam cum rima ipsa totum, ferè ossis substantiam, peruat, ita vt ad vitream laminam perueniat, vel saltem maiorem medullitii partem comprehendat;

A sed solum quoniam in tota fractura necessarium fuerit validum admodum fuisse idem, vt ob id periculum subit ne sub osse fracta sit aliqua venula; verum & hac ratione, quoniam quod ossis relinquatur est exiguum; atque permittit sunt qui cranium habent admodum ratum, vnde accidit vt facile admodum purulenta materia per ossis poros ad subiectam membranam descendat, prauaque symptomata inuehat, & mortem denique. Quoniam ergo statim a principio exploratum esse non potest, quam densum, rarumue os sit, vt effugiamus periculum os excidere oportet, atque membranam denudare. Rem hanc non exigui momenti existimes, quam experientia longa me docuit.

*De ossis per-
foratione.*

B si videlicet aliquo angustiori scalpulo abradatur rima usque ad subiectam membranam, quae quidem operatio tuta est, sed longa, & molesta, vel terebellis, aut circularis ferris, quae terebrae vulgo dicuntur, siue trepana, quibus hodie passim vtuntur, & maxime, vbi abapriste fuerint, siue inemergibiles, quas Chirurgorum vulgus instrumenta securitatis appellat, ac late redduntur potissimum circumpositio capitis coelestio, quod sensim vi cochleae artollitur, & propterea coaptatur decenter omni ossis crassitie: vel duabus, aut tribus veluti aliis vim ossis excidendi habentibus ad terebram apposis, qui inferius, vbi videlicet ad ferrat dentes pertingunt, sunt acuminatae; paulatimque latiores erant; aut alia circulate terebra, & ipsa ferrata.

*De tereb-
ris*

C paulo supra primae ferrat dentes apposita, obstant enim haec addita menta, ne terebra, osse exciso, in membranam decidat, posteaquam ab ipsis nondum rorum os excisum est, quando prima terebra opus suum perfecit. Huimodique instrumenta maxime probat Auicenn. loco citato, dicebat enim: Et si os fuerit forte, tunc oportebit in primis, vt perforator cum trepanis, quae nominantur non profundantia, & sunt perforatoria, in quibus est emittentia parua, vel additamentum paruum ingrediens in loco, vel in parte eius acuta, & prohibet illud additamentum, ne pars acuta profundetur, & ne perueniat ad siphac, vel ad membranam, donec concaues, aut perforos cum eis os scissum, vel contusum. A aliae ferratae terebrae facile mergi possunt, & subiectam membranam lacerare.

D & ideo non admodum tutus est earum vsus. Vnde Galenus sexto Meth. sexto: At quae per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta est, propterea quod dum audacius eam tractant, duram membranam, quae ossi subtenitur, non raro violant. Eadem reprobat Auicenna loco citato. Sed & trepana abastoria maxime sunt ex vsu, siquidem sensum os abradendo ad membranam perueniunt, neque vllò pacto in eam immergi possunt, aut perforare: Quamuis enim iis, quibus a principio vtuntur, mucrone aliquo sint praedita, quod infigi in os possint, postrema tamen omni mucrone sunt destituta, & potius circularis figurae, seu ad vnguis similitudinem, vt solummodo abradant: & in extremo sunt angustiora, in basi scilicet, & sursum ascendendo latiora euadunt, ita vt etsi dormiens, vel oculis clausis quis os perforet, membranam subiectam non possit lacerare.

E Scalpbris excisoris, quae Galenus sexto Method. 6. cyclicos appellat, aliquando sum vsus, & facili quidem cum successo, rimae latera incidendo vsus, quae ad subiectam membranam; verum vi petuificationis ex malleo, etsi plumbeus sit, nimis solet commoueri cerebrum, vnde & Galenus loco citato dicebat: Quod vero per cyclicos opus administretur, ne id quidem omnino vitio caret, cum quatuor immodice caput; quod potius quietem postulat. Ac praeterea non parum horrore apud ignaros inducit.

*De scal-
pris exci-
soris, seu
cyclicis.*

cit os capitis scalpello incisorio, quasi lignum esset, A excidere. Idcirco in posterum ab ipsis abstinere decreui, quantum nullum adhuc ex ipsis viderim accidere incommodum, sed priora tunc magis tuta, licet cyclicorum usus, & ipse omni vitio careat, quando ossa non valde sunt firma, quia videlicet ictus vi vehementer fuerint mota, tunc enim satis est levis percussio, & illud etiam non contemnendum habet, quod brevi tempore multa ossis portio auferatur, ut in magnis fracturis admodum videatur opportunus earum usus, vnde Gal. loco citato: Mihi igitur hic quoque placet, si magnæ sint fracturæ, & ossa, quæ fracta sunt, vehementer mota, cyclicis vi, quippe facies paucis excisionibus lenticularis excisionis locum. Et Aui. loco citato: Et si os fuerit debile ex natura sua, aut ex fractura, quæ accidit, tunc oportet, ut auferas ipsum cum incisoriis, ponendo quædam contra alia, & incipiendo ab eo, quod ex eis est latius, deinde fiat permutatio ex eis ad incisoria subtilia, deinde peruenias ad capillaria. Et administrata faciliatim in perforatione, vel incisione, & percussione, ut non lædatur caput, & inquietes ipsum.

De scalpri
lenticula-
ris.

Lenticularis tamen cyclicis vi opus erit post usum ipsius terebræ, cum relicta fuerint aculeata quedam asperitates, & cuspides in secunda lamina, quæ membranam, dum attollitur, & carnem, quæ subnascitur, pungent, nullumque imminet ex percussione cum malleo commotionis cerebri periculum, postquam levis necessaria est percussio. Et cum curaueris eos, dicebat Aui. tunc oportebit, ut æquis asperitatem ossis capitis, quæ fit ex incisione, & concavatione, aut cum lima, aut cum aliquo incisório, quæ similitur in castello paruo, postquam posueris infra, vel subter instrumentum, quod cooperit siphac, & seruat ipsum. Et paulo inferius laudat lenticulos scalpello Galeni. Vossellis deinde quod excisum est, auferatur. Possent etiam eleuatorio instrumento frangi illa picula, & dein vossellis auferri. Sed resisteris est cyclicorum lenticulatorum usus, quando multa ossis portio est auferenda, ut contingit in magnis confusioibus, nam vel terebra, vel alio modo parato ad membranam addita, licet lenticulatum excisionem immittere, & quod commotum est, totum facili negotio demere. Et hoc est, quod innuebat Galeum dicebat: Quippe paucis excisionibus facies lenticularis excisionis locum. Verum de instrumentis, quibus vitur in caluarie fracturis, inferius magis diffusè pertractabimus.

De rima
ad futura-
ras.

Si rima ad futuras facta fuerit, siue quia ipsa ossis substantia sit disrupta, siue quia ictus vi dissoluta sit futura, nam & hanc futuræ dissolutionem rimam appellat Hipp. lib. de vuln. cap. text. 17. & materia quidem ad idum, led nequaquam extenu habeat, os perforare oportet, & vtraque ex parte futura, ad latera videlicet, quoniam etiam ex vtraque parte potest descendens materia negotium facere, in futura verò propter ligamentum exquisitum sensum fugienda terebratio. Quod si rima sit in ipsa futura, quantum ad internam ossis superficiem non perueniret, nihilominus terebrandum esset, & ab vtraque parte future intacta ipsa futura, quoniam fugienda est abrasio, si curi & terebratio in futuris, ne ob interiaccientis ligamenti lacerationem dolores, inflammationes, ac febres contingant, & alia mala, communicata ligamenti illius inflammatione cum dura meninge, ideo, Hip. de vuln. cap. nu. 27. Verum ipsas futuras perforare non oportet, sed cedenda in propinquo ossis perforationem facere, si perfiores.

De rima
qua lon-
gius ex-
currunt.

Quoniam verò rimæ longius interdum excurrunt, quod ritonem posset anteipsum reddere, monendus est hac in parte, raro longe extendi rimas, quæ non penetrant. Quod si ita sit, non expedit totâ rimâ persequi, atq. totû os rimâ cõtinens nudare, sed satis erit maiorem fracture partem detegere, necesse.

Liber Secundus

etiamque moliri perforationes, sic enim quod teli quum est fracturæ cute obiectum callum contrahet. Nec me nunquam fecerit talis curandi ratio, est multum fracturæ sub cute lateret, & os etiam introcussisset. At si rima haud penetraret, ut ob id terebratio locum non haberet, tota detegenda esset, atque scalpri descendenda, nam si quid ipsius relinqueretur, mortem inferret aliis aliis de causis. Si tamen eo rima tenderet, ubi periculosa sunt sectiones, puta ad temporalem muiculum, totum os rimam hiberns non esset denudandû, verum ne rima sub cute latens necem afferat, perforare os oportebit in rimæ cute obiectæ finibus. Ita membranam ab omni labe præsertim uabimus.

B

C A P I T U M XXXII.

De curatione vulnerum capitis cum sede teli.

Vbi vulnus capitis contingerit cum sede teli, crassitiam tamen ois totam non penetrante, si certum esset, nullam additam esse rimam, vel confusionem ipsi sedi, sed simplicem adesse sedem, utique curandum esset vulnus, sicuti si fractura non adesset, si enim patet aditus materiæ, patet etiam egressus.

Verum, quantum raro possumus pro certo habere C simplicem esse sedem, idcirco ad exquisitiorem veritatis cognitionem satius est semper sedem scalpri abrasorijs delere, ut manifestum fiat, num etiam adit rima, vel confusio. Vnde Hippoc. lib. de vulnerib. cap. text. 21. Et si sedem teli in osse videris, tum ipsam teli sedem ridere oportet, tum ambientia ipsam ossa, ne sæpe ad sedem rupto accidat, & confusio, aut sola confusio, & deinde lateant, cum non conspicua existant. Quod si nulla rima, vel confusio competiat, vel si adit, & ipsa delatur abrasorijs scalpri, de cetero curandum erit vulnus, ac si sine fractura ossis contigisset. Si verò rima deleri non possit, & confusio fuerit insignis, ad perforationem res deuenit, ut superius explicauimus est. Quod si teli sedes totam ossis substantiam penetrauerit, tunc vel est patens, ut detur materiæ exitus, vel non, quod oculis ipsis diiudicare potest, namque si membrana inspicere possit, & eius motus deprehendi, satis patens est sedes, idcirco de cetero curandum erit vlcus, ac si terebris quouis perforatum: si verò non satis patens sit, quod tamen raro euenit, vel scalpri abrasorijs erit magis ampla reddenda, vel terebris sufficientes perforationes moliri conueniet ad sanæ expurgationem, veluti de rima penetrante superius dictum est, & similiter curandum erit vulnus. Si verò sedes teli fuerit punctum ferientis, eaque totam ossis substantiam non penetrauerit, abrasorijs scalpri tollenda erit. Si verò totum os penetrauerit, vel totunda lima sufficienter ampliandum ossis foramen, vel terebra os perforandum sit, ut foramen à telo factum comprehendatur à terebra, & inferatur ossis portio, in qua reperitur foramen à telo factum.

E

Sed quod de rima dictum est, & de sede ipsa intelligendum; quando enim multa ossis portio dissecta est, vel sedes teli futuram comprehendit, os excidendum, & detegenda membrana; aliter periculum imminet, ne per relicti os-

sis nimis tenues poros ad subiectas partes descendat materia.

CAPVT XXXIII.

De curatione vulnerum capitis cum ossis
contusione.

Scilicet difficillimè cognoscitur ossis collisio, ita cognita facillimè curatur, satis enim est tantum ossis collisi auctore, ut prauis halitibus, atque ichoribus, qui sanum os corrumpunt, & in causâ essent, ut mala affectio cum meningibus, ac cerebro communicaretur, deus exitus. Hæc enim ratione lethalis est ossis collisio, proinde etiam si certas notas collisi ossis non habuerimus, sed probabilia tantum argumenta, nihilominus ut vulnera tum ab omni periculo vindicemus, ita instituenda est curatio, ac si pro certo haberemus collisum os esse. Ex hæc enim providentia nihil detrimenti provenit, & ea prætermissa, si forte adfuerit, imminet lethalis calamitas.

In collisibilibus igitur ossis collisum abradendum, donec in vno, vel pluribus etiam locis si collisio fuerit amplior, ad faciem perueniamus. Ita nimirum prauis halitibus, atque ichoribus liber patebit exitus. Et hoc insuper habet abrasio, quod collisio nem, & collisio nis quantitate simul deget, ac curat, ut nulla ratione sit omittenda. Vbi ad medullium abradendo peruenimus, si sanguinis veluti stillæ eruperint, signum est, ad viuum videri os fuisse excisum, & proinde finem facere oportet. At si a medullio nihil erumpat sanguinis, totam ossis substantiam collisam esse arguendum est, atque ad perforationem deueniendum, & in vno, vel pluribus locis perforandum, prout amplior, aut minus ampla fuerit collisio. Huiusce curationis ratio ex incommodis, quæ collisio iniecit, est petenda. Quippe ob collisio nem conficiuntur ossis pori, itaque prohibetur coëctio, præterea halitus supprimuntur, retenti autem totum os inflammant, & corrumpunt. Cum verò dura meninx pluribus ligamentis, & venulis etiam ossi sit adnexa, primo ex infecti ossis contactu molestiam percipit, caloremque præternaturalem contrahit, natura verò ut rem molestantem expellat, cum primis conatibus nihil profecerit, spiritum, & sanguinem in affectum locum exprimit, atque ita fit inflammatio, & ex vicinitate tenuis quoque membrana, ac cerebrum ipsum in consensum trahitur. Amplius, corrupto osse necesse est vnaquæque ligamenta, quæ duram meningem ossi alligant, & venulas etiam putrescere, inde exudant ichores prauis, ac purulenta materia, quæ supra duram meningem collecta quantum negotii faciat, nemo est qui ignoret. Interdum disrumpuntur venulæ, terunturque caruncule in medullio existentes, & effusus sanguis vna cum ipsi carunculis putrescit, purulenta verò hæc materia totum os corrumpit, tandemque male afficiuntur membranae ac cerebrum. Hinc praua symptomata, & mors denique, tardissimè enim visum est cura iis quempiam euasisse.

Si igitur, quando totum os non est collisum, abradatur vsque ad os viuum, redditor peritatio, nec possunt prauis halitus, neque ichores supprimi, perbellescent sanum os à corruptione præseruatur. Si verò totum os sit collisum, ac perforetur, præpeditur materia sub osse collectio, atque ipsius membranae inflammatio. Hinc Hipp. lib. de vuln. cap. in collisio nem os perforat, & Gal. 6. Meth. vlt. quod contusum est, excidendum dicebat, idque vel cerebelli prius in circuitu perforatum, mox deinde scalpri, admois, vel protinus in initio ciclicis.

Si ut collisio nem vel teli sedem tollamus, necessarium sit multum de osse abradere, ut transpirationis periculum vitemus, necessarium erit totum os excidere, ac perforare.

A

CAPVT XXXIV.

De simplici introfessione.

Simplex ossis introfessio, ut superius dictum est, in solis puerulis contingit, atque si nullum prauum symptoma inuehat, opus naturæ committendum, quæ ad pristinum statum solet os depressum breui tempore deducere. At, si praua symptomata sint adnexa, signum est, aut ingentem esse depressionem, aut disrumpam fuisse aliquam venulam sub osse, & effusum sanguinem. Quorum virumque est valde periculosum, sanguis enim extra proprium locum existens necessario suppurat, unde dolores, & inflammationes, & febres, & alia mala, & mors tandem. At si depressio sit ingens, fluxionis periculum imminet, natura enim, ut rem molestantem expellat, sanguinem, & spiritus in partem affectam exprimit, unde inflammatio. Potest etiam ossis spiculum membranam pungens esse in causâ symptomatum, quod adhuc esset magis periculosum, sed tunc non esset simplex introfessio. Opus est igitur quantumprimum cerebrum admoere, & ossi in suo loco existenti, admoere enim est, quod introfessio, magis ipsi deprimeret. Sed tamen propè illud, quod depressum est, ut nihil ossis sani inter excisionem, & os depressum intercidat, quod ossis depressi eleuationem, quæ videret per ossis foramen immisso fieri debet, interpellaret, ita quoque parabitur exitus collectæ, ac colligendæ sub osse materie.

CAPVT XXXV.

De curatione vulnerum capitis cum altera introfessione.

Hactenus sermonem habuimus de simplicibus cranii fracturis, tempus est, ut ad compositas traneamus, & quauis, quid in ipsis sit agendum, ex iis, quæ de simplicibus dicta sunt, colligi haud sit difficile, attamen ad vbiorem doctrinam etiam de aliquibus compositis fracturis agere decreuimus, cuiusmodi est introfessio, quæ composita est ex contusione, ossis egressu à propria natura, & rima. His etiam quandoque additur frustulum ossis membranam vellicans, &c. Vbi igitur os introfessum, vel id est cum fissuris obscuris, paucis, aut multis, vel cum fissuris patentibus multis, vel paucis. Si fuerint multe fissuræ patentes, ita, ut os sit veluti diffractum, tunc vel ab osse ita depressio oriuntur symptomata, puta obsecratio, stupor, coma somnolentum, delirium, dolor, & huiusmodi, vel nulla: si hoc postremo, nullam operationem in osse moliri oportet, neque tentare ossa eleuare, & auferre aliquo conatu, ne venulæ disrumpantur, cum enim exitus materia pateat, sponte ossa illa emergent, & expellentur à subnascente carne, unde Hipp. lib. de vuln. cap. n. 25. Quæcunque uero ossa intro conuulsa cedunt ex sua ipsorum natura, rupta, aut etiam diffecta, ualde ampla, talia minus periculosa sunt, ubi membrana sana fuerit. Et quæ pluribus fissuris, & amplioribus intro rupta sunt, adhuc minus periculosa sunt, & ad detractionem faciliora sunt, & nullum ex talibus perforare oportet, neque periclitari ossa auferre conando, priusquam sponte earum emergant, priore forma exoluta; emergit autem carne subnascente. Subnascentur autem ex duplicata ossis lamina, & ex sano osse, si suprema ossis pars sola fuerit corrupta. Sic uero quæ citissimè, & caro subnasci, & germinare poterit, ac ossa emerferint, si quis ulcus quæ citissimè suppuratur redditum purum faciat.

Eia

De abrasio-
nem ad fa-
ciem in col-
lisibilibus.

De abrasio-
nem ad fa-
ciem in col-
lisibilibus.

Vulnus
abrasio-
nem in col-
lisio-
ne.

Esti per totum os ambe partes intro confusa cessant ad membranam, & suprema ossis pars, & interna; quibus similiter medietur, ulcus celerissime sanum erit, & ossa, quae introcesserint, celerissime emergunt, & reuertuntur.

Os, quod introcessit eum fissuris patentibus, non est auferendum nisi prae excites symptoma.

Quocirca, vbi abest introcessio cum patentibus hinc fissuris, nisi os facili negotio auferri possit, penne reliquo osse separatim, nunquam auferendum, immo etiam si facile auferri possit, modò nihil incommodi ex eo accidat, satius est relinquere, vt sponte emergat, gerit enim vicem operculi subiectae membranae, vnde cum non adeo sit denudata membrana, minus erit ambientis iniuriis exposita, & hac de causa etiam dicitur Hip. loco supra citato: Neque periclitari ossa auferre conando, maius enim imminet periculum, dum statim membrana denudatur penitus. Si verò ab osse depressio symptomatica exoriantur, quam primum os eleuare oportet, & frustra pungentia, si quae adsint, auferre; si verò sola adsit compressio, eleuentur ossa depressa, quibus eleuatis si non pateat sufficiens exitus materiae, diffracta ossis frusta auferenda, si fieri possit citra terebrationem, quod assequimur, vbi inter ossa diffracta possumus videri, vel quid simile immittitur; si videri immitti nequeat, opus erit in sana parte iuxta depressionem, os terebrare vno, vel pluribus locis pro quantitate ossis depressi, nunquam enim apponenda terebra penitus super os diffractum, ne membranam comprimamus, cum os diffractum comprimenti cedat. Ita autem soleo terebram apponere, vt etiam aliquid de osse depressio, nisi nimis sit diffractum, comprehendat, vel saltem rimam complectatur, hac enim ratione facilius ossa eleuantur ossa eleuanda, & si qua auferenda sunt, auferuntur. Profecto vbi rimae sint ita patentes, vt veditis introniti possit, absque terebratione eleuantur ossa, & auferuntur etiam non raro, alias necessarium est ad terebrationem confugere, vt veditis ad os depressum aditum habeat: vbi verò veditis intra hiantem rimam immittitur, cauendum tibi est, ne dum eleuare os ex vna parte contendis, ex altera os depressum, & fractum rursus deprimas, sed vi manuum totum opus peragatur. Cum mihi quandoque decisset terebra, os in sui naturae existens iuxta illud, quod introcesserat, sic abradi, vt hoc superemineret, dein vedit tenuissimo os eleuauit, & exemi etiam. Si rimae adeo pateat, vt per ipsam lenticulatus scalper immitti possit, facile os diffractum, ac depressum exciditur. Verum de ossis excisione inferius diffusè pertractabitur.

Si os introcesserit, eum fissuris patentibus fissi, auferitur fissi terebrandum.

Si verò os obscuris fissuris introcesserit, ad terebrationem deueniendum, & vno, vel pluribus locis, pro quantitate videlicet depressionis, vi materiae datur exitus, & os etiam depressum confestim eleuandum, si symptomatica adfuerit; his enim abscentibus, nihil est, quod cogat, vt ipsum vi adhibita eleuemus, satis enim est, vt materia exitum habeat. Ossa namque sua sponte postea emergunt. Quod si rimae longius excurrentes simul adfuerint, quod de rimarum curatione superius dictum est, insuper animaduertere oportet. Facit idonea operatio in osse, de cetero vulnus curare oportet, prout opportunum fuerit, quae quidem curatione postest. Quocirca, quod verò os introcedens separatim est ab eo, quod in sui natura permansit, semper os quamprimum amouendum, aliter vt calore vitali orbatum, & mala qualitate affectum, subiectam membranam, male afficiet; quod si insuper pungat, aut premat, quod potissimum contingit, quando ossis portio à reliquo osse diffracta sub cranio ingreditur, omnino tales ossis portiones sunt auferenda, & quam primum, & si opus fuerit etiam os sanum, quod subintrauerunt, perforandum.

De camera ossis.

In camaro verò, nisi qua alia fractura in proxi-

mo osse existat, vel ipsa sit magna, nulla requiritur in osse operatio, contraria enim est hac fractura introcessionis; & si telum per fracturam habuerit exitum, tanto magis materia exitum habebit. Si tamen esset aliqua ossis portio à sano osse omnino, aut fere separata, & ipsa remouenda esset.

CAPVT XXXVI.

De substantia ossis defectu.

Si à telo secante abscissa fuerit ossis portio, & quidem absque membranae detectione, quam fractura speciem barbaram secantes medicum appellantes abieram, sine angine, neque tamen penitus detecta fuerit cutis, sed pendens aliqua ex parte os diffractum contineat, neque alia fuerit in osse fractura, os abscissum tanquam mortuum à cute separandum, & auferendum; & si forsitan quidpiam ossis ipsculum affuerit in loco, vbi illa ossis portio fuit abscissa, scalpitis auferendum, dein abstergo ab omni extraneo vulnere, cutis detecta ad proprium locum reducenda, atque suenda, penitus quidem, si à telo simpliciter secante vulnus contigerit, nec extraneum quidpiam intra vulnus contineatur: latius verò si etiam à contundente, aut quidpiam extraneum sit intra vulnus, indeque curandum erit vulnus, vel; si in carne factum fuisset.

At si non exigua ossis portio sit detracta, vel ad ipsas futuras, tutius consilium est os penitus excidere, periculum enim est transpirationis ipsius ossis. Si vero os fuerit diffractum secundum totam substantiam, ita, vt detecta conspicatur membrana, pariter os diffractum auferendum, & cutis reducenda; verum si insignis portio membranae fuerit detecta, vt periculum sit, ne à cute superinducta comprimatur, antequam reducat ad proprium locum cutis, super cranium imponenda est lamina, siue plumbea, siue argentea, siue aurea, partim refert, quae impedit, quo minus superimposita cutis decadat, super membranam indeque superinducenda cutis, non tamen suenda, saltem penitus, sed secundum aliquam partem tantum. Lamina postea erit auferenda, vbi caro cooperuerit membranam.

Refert tamen Carpenis patrem suum quandam curasse, cui totum fere os frontis fuerat diffractum, sublato osse, & cute super oculis pendula ad proprium locum reducta, & penitus confusa, abique laminae impositione, & hic vulneratus duodecim diebus conuuluit, agglutinato vulnere. Semper tamen perceptus est motus, dilatationis, & contractionis in fronte.

Huc refert quousque potest casus à Fallopio allatus suo de vulneribus cap. lib. de illo seruo hoc pacto vulnerato, sed insuper cum abscissione portionis cerebri, qui à Scholare ipsius Fallopii curatus est, absque laminae impositione.

Sed vbi periculum est, ne decadat cutis supra membranam, & cerebrum, temeraria est curatio. Semper autem antequam cutis superinducatur, videre oportet, ne adsint in osse aliquae partes alperae, & pungentes. Huiusmodi siquidem remouere oportet vel calpris abrasoris, vel lenticulatis, aut forcipe incidente, prout opportunum visum fuerit. Quod si non os solū, sed cutis quoque superposita penitus sit abscessa, animaduertere oportet, ne, quae vulneri superponitur, membranam omni tegumento destitutam comprimant. Vnde hic maxime locum habebit laminae tenuissimae superpositio, minutis foraminibus punctata: Non sit tamen nimis laeua, sed solummodo quantum satis sit ad membranae protectionem, quo ad libitum possit extrahi.

Historia.

Historia altera.

CAPVT XXXVII.

De ossis fractura in parte interna, & in alia parte a vulnerata.

SI suspicemus os fractum esse in parte interna, illa que externa est, os similiter perforandum, & latè membrana detegenda, cum enim ignoretur præcisè locus, in quo fractura existit, necesse est maiorem ossis portionem excidere, vel in pluribus locis perforare, ut fractura, si quæ subsit, sub operationem cadat, vel saltem proxima sit ossis foramini, ut si forte materia per ipsam ad membranam descendat, per foramen expurgetur. Similiter si contusio ex ictu acciderit futuris, ita ut intermedia ligamenta, & vasa contundantur, quatinus ictus non sit in ipsa futura, statim curem secare oportebit, ubi læsio timetur. & cranium detegendum, ut conspicium fiat, num os colorem immutauerit, & futura naturaliter se habeat, & si læsio conperiat, sit locus operationi in osse, namque si talis adfuerit contusio, vtraque ex parte futura, propè tamen ipsam futuram, os perforandum, ut hinc inde detur materiæ exitus. Eadem est ratio, ubi quis fortè ossis fracturam deprehenderet in alia parte a vulnerata. Verum quidem est si quis existimaret contractam fuisse simplicem rimam in altera parte a vulnerata, instituendam esse curationem eo profusio modo, quem trademus, ubi de fracturis cranij integra cute petraetabimus. Sed quoniam plerumque aliud est adiunctum, idcirco satius est, facta sectione, os detegere, & perforare.

CAPVT XXXVIII.

De materia sub cranio contenta.

QUotiescunque sese ostenderint signa materiæ sub cranio contentæ, quacunque in parte id fuerit, statim opus est ad ossis perforationem deuenire, ut quamprimum educatur materia, & abstergatur membrana, ne ex contactu materiæ putrescat, atque si unico facto foramine, materia non intueniatur, alio in loco os perforetur, atque si nec sic materia reperitur, suspicari poterimus, eandem sub dura meninge contineri, quam quidem suspicionem augebit membranæ tensio, & quoniam calus desperatus est, cogitandum est de sectione, duræ meningis, quæ facta, diuisio illa specillo, vel alio huiusmodi amplius reddenda, ut tenuis meninx inspicere in super possit. Non est autem temerè proponendum ad hanc sectionem, sed cunctis prius diligenter prelibatis, vitæ an ex læsione in alio loco existente possint provenire symptomata; & an in parte, in qua secare membranam paramus, aliquid senserit vulneratus, ex quo subesse materiam possumus suspicari. Atque facta hac sectione curandum deinceps erit vulnus, ac si cum læsione duræ meningis contigisset, & pie quoque matris, si forte aliqua assistio fuerit in ipsa reperta.

Si tamen os integrum, & sanum foret, absque ossis excisione sperari posset collectæ materiæ resolutio per ea, quæ digerendi, & euacuandi vim habet capiti applicata, modo inflammationis generatio prohiberetur; & Galenus comperio non aliter hunc casum tractasse, quam inflammationem arcentibus, & iis, quæ materiam collectam digerendi, & euacundi vim habent capiti applicatis, dicebat enim a de comp. med. per gen. 2. Contingit autem non parum sæpe in calu præteritum ex sublimi facto, ut quædam

A citra cerebrum, aut membranas ejus, partes abrum-pantur: quod ubi contingit, etiam amplius capitis dolor inualefcit, ipsaque assistio tota ægre curabilis redditur. Optimum itaq; fuerit in his, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, a venæ sectione curationis initium facere, & convenientibus capitis irrigationibus subinde uti, ex lana nimirum oleo dulci imbuta, capiteque ex ea confecto. Quod si quidpiam horum, siue ætas, siue virum imbecillitas, aut etiam ambo simul sanguinis detractionem fieri præpetant, alium per clysterem euacuabimus, tum ut superflua in ipso recementa retrahamus, tum ut humores, qui ad assistas partes inde fieri conluerunt, reuellamus, atque inde auxiliis ad inflammationes commodis viemur. Non enim existimandum est, voluisse Gal. ut, osse fracto existente, talis inlitteretur curatio, quippe qui alias fracturarum, quæ in caluatiæ sunt, manualetm tractationem docuerat.

Est autem fractum sit os, tentanda tamen etiam est contentæ materiæ digestio, & ad externas partes euacuatio. In quo quidem opere peragendo non eos sectoret, qui lineæ aqua ardenti imbuta parti apponunt, aut facticio ballamo caput totum, derasis capillis, inungunt, hæc enim ob insignem calefaciendi vim, quæ prædita sunt, promptè admodum phlegmonem concitant, sed iis vteretur, quæ digerendi quidem, & euacandi, sed & repellendi vim habent, iis additis, quæ ad penitiores partes vim medicamento-sam deferant. Ob id consicere emplastrum consuevit ex camæmeli, meliloti, & rosarum rubeorum floribus, anetho, fenugræco, seminis lini, betonica, ladanio, gummi Elemi, ammoniaco, gaubano, terebinthina, oleo rosæ, compositum myrtino, farina hordæacea, & polca acetosa, aut vino rubro adstringenti, sed paucifero. Non minus constat fortis ex vino rubro adstringenti, ac paucifero, in quo bullierint flores camæmeli, rosarum rubeorum, betonica, salvia, lauri folia, nuces cupressi, anethum, lantani, calamus odoratus, & huiusmodi alia, additis rosæ, & liliorum, seu itino oleo. Omnibus tamen eiusmodi cautè utendum, & magis in tempore calido, & consimili natura ob phlegmonis periculum. Interæa viemur iis, quæ ad nares, aut fauces, & aures euocant, si fortè natura de inclinauerit. Hinc viemur gargarismatibus ex decoctione hordei, capilli veneris, hyssopi, origani, addito siccæ, melle rosæ, & huiusmodi. Erithina paramus ex aqua hordæacea, succo bilbi, & amaraci, ac siccharo rubro, addimus interdum aquam cyclamini. Nares inungimus oleo amygdulæ, & viuiro recenti, ac adipe gallinæ, eademque in aures instillamus.

CAPVT XXXIX.

De instrumentis, quibus vimur ad ossis detractionem, & qua ratione os sit detrabendum.

QUoniam igitur pluribus de causis os perforatur, atque eximere cogimur, nempe, ut os, vel quid aliud comprimens, vel pungens, vel aliter male afficiens duram meningem, aut etiam subiectas partes, auferatur, & ut materiæ sub osse collectæ, aut cuius collectio impediri non potest, idoneus paretur exitus, ipsæ, membranae male affectæ succurrant, operatio autem hæc est maximi momenti quidem sit in finem necessarium, & in parte nobilissima, quamvis enim in osse fiat sensus experte, instrumentis tamen perficietur, quæ vna etiam subiectas ossi partes incidere, aut lacerare possunt, & totum etiam cerebrum commouere, si imprudenter fuerint tractata, unde si committeretur erratum, interitum posuit, quam

De digerendis, & euacuantibus materiæ.

Qua ratione con-sulatur materia contenta absque ossis excisione, ne osse nimis vitietur.

Animadu-
uertenda
in ossis ex-
cissione.

quam salutem affertet; idcirco ut suum finem tuto consequatur, in primis idonea instrumenta, quibus opus nostrum perficiamus, sunt deligenda, & diligenter considerandum, quo in loco sit perforandum, & excidendum os, & quantum ossis sit extrahendum, quomodo sit facienda operatio, & tandem quo tempore. Namque, si instrumenta fuerint exiis, quæ securitatis dicuntur, quorum videlicet usus & tutus est, & manibus perito artificis tractetur, & convenienti modo fiat operatio, nulla inferetur noxa, si verò in convenienti loco fiat perforatio, & tantum ossis detrahatur, quantum detrahi est necessarium, & quando, opus est, id fiat, proprio sine non frustrabitur. Innumera propterea sunt instrumenta, quæ ab antiquis, & recentioribus in cranii fracturis proponuntur, sed nos ea tantum seligimus, quæ magis fuerint ex vlu.

De scalp-
pris.

Occurrunt igitur primo scalpri abrasorii dicti, qui os abradendo eximunt, & in duplici versantur discrimine, alii squidem dum circumvolvuntur, opus suum perficiunt, alij vero dum attrahuntur, & reatruntur, quibus etiam vtuntur ad rimas, quæ non penetrant, delendas, & hi proprie radulæ dicuntur, Gal. 6. Meth. 6. Scalpello angustius appellat, suntque diuersarum formatum, priores ad appellata trepana, seu tripana redeuntur, idcirco de ipsis inferius ageamus. Radulæ igitur totum ad membranam vsque os eximunt, sed longum est opus & medico, atque ægrotanti laboriosum, & idcirco rarus est ipsarum usus ad ossis perforationem.

Secundo le se effertur scalpri excisorij dicti, quorum alij recti sunt, alij vero caui, & lunati, ac veluti semicirculares, & ob cyclicis appellantur. Et qui recti sunt alij in extrema sui parte, seu in summo aciem habent, alij vero in latere; ex his aliqui præterea habent in summo lenticulam ferream, quæ prohibet, ne ab acie seu mucrone scalpri offendantur membrana, & lenticulati scalpri dicuntur, aliqui vero veluti globulum, milites ob id appellantur. Recti scalpri aciem in summo habentes parum funt ex via, cum

De scalp-
pris exci-
sorij.

enim omnes scalpri excisorij os detrahant, malleo quodam plumbeo percussu, qui recti sunt penitus in os se infinuant, quo fieri potest, ut plus iusto ipsum dissecant, quod non est de cyclicis, namque dissecando superficiem ossis apprehendunt, non toti in os adiguntur, & in modum canaliculi os excavant, & propterea maximus erat eorum usus apud antiquos, & maxime à Galeno probatur 6. Method. 6. Sed quoniam dum malleo valde percutiuntur, concutitur immodice caput, quod eorum opus minus tutum reddit, idcirco eorum usum Gal. tunc ratum approbat, quando ossa fracta vehementer sunt morsa, hoc enim in casu leui opus est percussione, at quando ossa sunt firma, ad terebram confugit, unde dicebat: Mihi igitur hic quoque placet, si magnæ sint fracturæ, & ossa, quæ fracta sunt, vehementer morsa, cyclicis vti. Sin firma plurimum ossa sint, foranda terebella sunt. Idem facit Auic. ut videre est 5. 4. tract. 3. cap. 1. Hicce scalpri aliquando sum usus in magnis fracturis, in quibus multum ossis erat excidendum, ut opus breuiori tempore aboleretur, & scilicet quidem cum successu. Sed tamen animaduerti postea eorum usum nescio quid horros præferre, & male apud plebem auditurum, si forte vulnerato esset intereundum, cum os capituli videatur tractari, sicuti à lapicidis lapides, & à lignariis fabris ligna, neque omnem penitus capitis confusionem posse euitari, & ideo in posterum ab eorum usu abstinere decreui, nisi, quædo aliter fieri nequeat, quibus citra mallei opem manu ipsa possent impelli, sed opus longum nimis, & laboriosum euaderet. Lenticulati scalpri os integrum non perforamus, sed solum foramen præexistens magis amplum reddimus, & spicula, atque peritatis omnes tollimus.

Occurrunt tertio terebræ, quarum varia est forma sed eas omitemus, quæ illis sunt similes, quibus lignarii fabri ad ligna perforanda vtuntur, & iis, quibus vtuntur ollarum reparatores ad ollas fractas perforandas, ut per foramina flum ferreum imitantur, quo ollæ fractæ partes connectantur, tanquam nimis rudes, & periculi plenas. etiam si antiquitas eorum usum non reuerit. Est igitur vnum terebrarum genus, quæ dum circumducuntur, os abradendo vsque ad membranam excidunt, eamque aliquæ mucrone habent, & myri folijs assimilantur, sed aliæ sunt curuæ, & plicatæ, ad oppositas tamen partes, ut referant litteram ad aliam verò mucrone sunt destitutæ, & ex his aliæ in similitate sunt ad acutum nonnihil vergentes, aliæ vero obtusæ, & veluti circulares, seu ad vnguis similitudinem; primò enim vtuntur iis, quæ mucrone habent, ut in os possint insiggi, & vbi veluti fouea in osse facta est, in qua immitti possint, quæ mucrone sunt destitutæ, & circumduci, præterquam quod elabantur, ad secundas deueniunt, quæ ad acutum declinant, quibus tertis parant aditum, quæ videlicet sunt lunatæ, & his proferimus opus complet. His sæpius scilicet sum usus, & earum vsum est securissimus & maxime approbandus. Illud tamen ipsis obici posset, quod exiguum relinquunt foramen in postrema ossis parte, sed facili negotio, si opus sit, magis amplum reddi potest, namque relinquunt etiam os tenuissimum circa foramen, ut vel eleuatorio instrumento distumpi haud ægre queat, vel lenticulato scalprio excidi. Sunt autem terebræ, quæ terratæ dicuntur, sunt enim veluti circulares quædam terræ, atque dum circumducuntur terratis dentibus erodendo os eximunt, chenicides Græcè dicuntur, Latine modioli, eò quod formam chænicis, seu modiolis, quo metiri consueuimus, referant, ex his aliæ in sui medio habent in vno clauum cuspidi triangulari, vel quadrangulari præditum, & parum supra dentes ferræ prominentem, tanquam polium ad firmandam terram, donec in os se inflectit, unde Celsus lib. 8. cap. 3. Modiolus ferramentum concauum teres est inis otis terratum, per quod medium clauus ipse quoque inferiore orbe cinctus demittitur, aliæ verò clauo hoc medio funt destitutæ, & proinde fœminæ solent appellari, quibus vtuntur, cum ad medullitum prioribus fuerit peruen-tum, si enim his vltimus progredieretur, prominente clauo membranam vulneraremus, antequam terratis dentibus totum os esset excisum. Sunt tamen aliquæ ex his, quarum clauus ad libitum vi cochleæ retineatur, ut vnico instrumento totum opus absoluantur.

De tere-
bris.

B

C

D

E

Animaduertendum tamen eas, quæ nudæ sunt, hoc est, quæ non habent quidpiam, quod impediatur, ne profundius mergantur, cum os excisum fuerit, & membrana occurrunt, valde periculosas esse, oculatissimoque Medico egere. Idcirco prudentiores terebras abaptistas, hoc est, inemergibiles excogitauerunt. Pluribus autem rationibus inemergibiles redduntur, vna quidem, si parum supra dentes ferreæ prominentem ponatur, & ipsum ferratum, cum ab hoc supercilio, & tanquam altera terra os adhuc sit erodendum, quando modiolus totam ossis crassitiem fuerit prætergressus. Altera verò, si supercilium apponatur minimè ferratum, sed quod attoli possit iuxta ossis crassitiem, ne cogamus varias terebras paratas habere pro varia ossis crassitie, quod est antiquis placuit, vanum est, & præterea fallax, eò quod non possimus vsquequaque esse certi, quanta sit ossis crassities. Ut autem supercilium stet immotum, quando in os incubuerit, aut beneficio cochleæ attoli debet, aut circulus addatur, quod vi cochleæ descendens priori incumbat, & immotum contineat. Hæc etiam terebra sæpe scilicet sum usus, prior tamen mihi sem-

De instru-
mentis se-
curitatis
appellatis.

sem-

semper magis artitit, ejus enim vſu magis expedita eſt operatio, cum ex poſteriori ſæpe cogamur ab opere deſiſtere, vt modiolum ad oſſi craſſitiem apertius. Tertiò impeditur immoſſio, ſi terebræ apponantur diæ, vel tres, vel quatuor, veluti alæ aciem habentes, vt poſſint excidere, quæ tamen ab inferiori parte, qua ferræ dentes attingunt, ſint mucronatæ, & ſenſim ſurſum verſus latitudine excreſcant, conſtat enim ab aliſiſtis terebram ſuſpendi, ne oſſe penitus exciſo, in membranam ſeratur. Huius quoque tiſſimius eſt vſus, neque vlla noxa membranæ poteſt contingere, niſi nimis imprudens, & ineptus fuerit operator. Alijs quoque modis prohiberi poſſet immoſſio, ſed ſatis eſſe poſſunt iam poſiti, & vnuſquiſque proprio Marte alios excogitare poterit.

De terebris non ſerratilis.

Sunt & terebræ non ſerratæ, quibus tiſſimè oſſe perforamus, circumponuntur enim ſiſtule ferræ, vel in ipſa ſiſtula inſculpuntur circumcircuæ crebræ veluti alæ inferius anguſtæ, latiores vero in ſuperiori parte, ita, vt ſenſim latitudo earum fiat maior, maxime acutæ, vt facili negotio excidant. In inferiori tamen parte non ſunt cupide præditæ, ſed flexæ, & planæ, vt ea parte ea ſolummodo abradere, nequaquam pungere valeant. In medio pariter ſiſtula eſt clauus, qui ad libitum detrahi, vel attolli poteſt. Et hiſ fere ſemper nunc vtor. Alæ dantur terebræ, quæ non ſunt excavatæ, & ob abradendo, perforant, non aliter, ac mox deſcripſe. Sed priores mucronem habent, vt poſſint in oſſe inſiſſi, & quaſi pyramidalis formæ, ſecundæ mucronem ſunt deſtitutæ, & quaſi ouatæ, poſtrime planæ ſunt, & non aliter, ac lima, deſerunt, vnde & iſtæ ſunt ſecuriſſimæ. Sed nimis, & citra vllam vtilitatem eſſem longior, ſi vellem omnes terebrarum ſortes deſcribere. Satis eſt, quæ magis ex vſu, & fortæſſe magis accommodatæ ſunt, apponere. Hiſ addere poſſumus inciſorias ſcorpis, quibus oſſa comminuantur, & ad reddendum magis amplum foramen faciunt, nec non & ſerras rectas, quæ bandirolæ vulgo appellantur, vt quæ teſerant vexilli figuram, & recto ductu oſſe erodendo ſecant, & in magnis fracturis, ſeu magnis oſſis denudationibus poſſunt eſſe ex vſu, ſatis enim tutus eſt earum vſus. Sed oportet, vt dentes ſint parui, & crebri, aliter immodice quantū caput. Hæc ſunt instrumenta, quibus oſſe abſque periculo, modò conuenienter tractetur, licebit excidere: & vnuſquiſque ea deligere poterit, quæ ſibi magis ardebit, & fracturæ propoſitæ magis videbitur accommodata.

Quæ ſunt obſeruanda priuſquam ad oſſis exciſionem deueniamus.

Sed antequam ad opus deueniamus, neceſſarium eſt deligenter perpendere, quantum oſſis ſit excidendum, & num in vno loco tantum ſit perforandum, an pluribus in locis, quod etiam non parum conducat electionem instrumenti, hoc autem habebimus ex fine, cuius gratia oſſis excidimus, tantum enim oſſis eſt excidendum, & tot in locis perforandum, quantum, & quot ſatis eſt, vt finem propoſitum conſequamur. Etenim ſi oſſe perforamus, vt materiæ contentæ detur exitus, tantum oſſis eſt excidendum, quantum in contenta materia requirit pro ſui expurgatione. Si vt puugens auferamus, tantum oſſis demere oportet, quantum requiritur, vt id quod pungit, auferatur. Si vt telum inſixum extrahamus, quantum ſatis eſt, vt telum abſque noxa poſſit extrahi, & ſic de reliquis. Verum regula hæc adeo vniuerſalis non omnibus ſatisfaciet, & propterea in titonum gratiam ad magis particularia deſcendemus. Si oſſis excidimus, quia per rimam cæcam in oſſe exiſtentem, aut per ſedem teli anguſtam materia purulenta ad ſubiectam membranam eſt fluxura, oſſe circa totam fracturam demere oportet, vt reddatur ampla, & ita materia habeat exitum, modò tamen tota tima ſit deſecta: quandoque enim rimæ

longius ſub cute excutunt, & longiſſimis ſectionibus opus eſſet, ſi totæ deberent reddi conſpicuæ, & in hoc caſu ſatis erit ſufficientem rimæ quantitatem detegere, atque amplam reddere, cum enim cutis ad reliquam rimam ſit integra, non poterit eſſe digna materiæ quantitas ad membranam deſcendere, & ſi quæ deſcendat, ad exciſionem factam à robuſta facultate expelleret, vnde Gal. 6. Meth. 6. Si verò fragmenta quædam longius excurrant, quemadmodum aliquando cernitur accidere, hæc perſequi ad finem non expedit: illud perſuaſum habentibus, minimè futurum, vt ex eo noxa ſequatur vlla, modò reliqua omnia ritè ſint peracta. Et paulo inferius hanc errandi rationem ſe fuiſſe ſequutum teſtatur: Nouimus, dicebat, aliquando ſincipitis oſſe fractum: quod autem oſſis huic proinus ſuccedit, temporis oſſe vocatur, in quo ipſas ſquamatin compactas commiſſuras eſſe accidit. In eo luculenta fractura longiſſime pertinebat. Quam ipſe equidem minimè contingens, ſed tantum ſincipitis oſſis excidens, hominem ſanauit ſic, vt nunc quoque multos iam annos viuat. Quod enim Gal. intelligit de fracturæ recta, maniſeſtum eſt, cum dicat, quod longiſſime pertinebat in oſſe temporum, & eam contingere noluit, quoniam videlicet recta erat, & oportebat muſculum temporalem ſecare. Eandem medendi rationem ſecutus ſum & ipſæ ſemper ſœcili cum ſucceſſu. Opus hoc perſicere poſſumus & abraſoris ſcalpris, & cyclicis, & lenticularis ſcalpris, & terebris. Abraſoris ſcalpri totum opus perſiciant, at cyclici nequaquam, hi enim ſolummodo parabant lenticularis ſcalpris adiutum, quibus poſtea operi finem imponemus. At ſi abraſoris ſcalpris ampla reddenda ſit fractura, latioribus primò vtendum, ſecundo loco anguſtioribus, & ſic deinceps, vt in ſecunda lamina iſis, qui anguſtiſſimi ſint, vtamur, veluti Gal. docuit 6. Method. 6. & Auic. loco toties citato.

Rectus vſus instrumentorum.

At ſi terebris, agendum ſit, plures perforationes ad ipſam fracturam facere opus erit, & ita eas diſponere, vt vna alteram comprehendat. Tranſuerſi quoque paulo minus digiti ſpaciū inter vnum, & alterum foramen relinqui poterit, ſed eorum ſepta poſtea lenticularis ſcalpris malleolo ad actis excidenda. Amplam non minus reddet oſſis fracturam ipſa recta ſerrula, ſi multum oſſis fuerit detectum. Neque tamen ſemper eſt neceſſarium totum oſſe ad fracturam excidere, etenim ſi plura foramina inter ſe circiter digiti ſpacio diſtancia parentur, reliquum fracturæ callum contrahent, quando oſſis viuum fuerit, quod ſi quid ex eo ſit demortuum, à natura ſeparabitur, & hoc in dies experientia comprobatur, & milles mihi ſœciter ſucceſſit. Si quipiſiam non ſatis hæc ratione curandi ſe tutum exiſtiter, oſſe totum vique ad medullitulum eximat, inde foramina iam dicta moliat. Ex quibus patere poteſt, quantum oſſis in propoſito caſu ſit extrahendum, quod enim de vna tima, & vna teli ſede dictum eſt, de pluribus, ſi plures fuerint, intelligi debet; namque omnes eadem ratione ſunt tractandæ, & ſi una quapiſiam deſiciat, cum per eam ad ſubiectas partes poſſit ſanies deſcendere, ſemper cauſa mortis relinquatur. Si integram oſſis fuerit, & ſub eo nel ſanguis concenter, uel purulenta materia conſineatur, quod de tima, & ſede dictum eſt hic proportionem quadam locum habet: namque eò plus oſſis, uel pluribus in locis eſt excidendum, quò ampliore locum ipſa materia occupauerit. Si oſſe excidatur, ut inſixum telum poſſit extrahi, totum ſere, quod eſt circa inſixum telum, eſt auferendum. Ad quod quidem præſtandum ſere videro neceſſarium uſum cyclicis. Si ut membranam denigrare, aut corruptæ curam habeamus (nam & hæc ratione oſſis excidendum, ut inferius patebit) totum illud,

Quot in loco perforandum ſit oſſe, aut quærit oſſis ſit excidendum.

lud, nisi nimis amplum fuerit, quod denigratam membranam tegit, detrahendum. Si, vt quod est præter naturam, auferamus, totum illud, quod est contusum, & vehementer contractum, auferendum, vnde Gal. 6. Metho. 6. Sin cum contusione aliqua, quod contusum est, excidi debet, & inferius. Quod vehementer est contractum, id totum est auferendum, hoc tamen intelligendum est nisi nimis magna fuerit quantitas ossis contusi, vel contracti, non enim conuenit multam membranæ quantitatem simul, & semel denudare, & ambientis iniuriis exponere. Satis est, si nihil relinquatur, quod subiectis partibus molestiam afferat, & materia exitum habeat liberum, & membranæ procuratio haberi possit. Si quid enim relictum fuerit, naturam tandem absque vilo periculo separabit, & ideo Celsus lib. 8. cap. 4. Cum tria illa proposuisset, quæ nos cogunt ad os excidendum, detegendamque membranam, videlicet materiam contentam, os membranam, vel subiectas etiam partes comprimens, & eandem velut aculeis pungentibus virgens ad quæ reduci possunt peregrina corpora, subiungit: His ita succurrendum est, vt tamen quam minimum ex ossis dematur. Et inferius cum proposuisset rationem ossis excidendi, subiungebat: Hoc genus curationis efficit, vt, quæ parte fracta ossa iam hæreant, solidentur, quæ parte abrupta sunt, sine vilo tormento sub medicamento tempore excidant, (spaciumque inter hæc satis illi magnam ad extrahendam saniem relinquatur, plussque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit ex exciso. Sicuti autem non est necessarium, imo neque vile totum os denudatum, etiam si vehementer sit contusum, aut contractum, quando nimis magna fuerit ossis portio, excimere, ita nec, si magna quantitas ossis fracti sub cute lateat, & etiam dimoueat, tota illa cutis est secanda, & os ad excisionem nudandum, fed nobis satisfiat vultus sufficienter amplum, & idonea foramina præparasse pro materiæ expurgatione in detecto osse, ad quæ materiam noxiam à proximis partibus transmittere non erit nature difficile propugnaculo illo naturalis tegumentis minime destituta, & hoc est, quod dicebat Galenus sexto Method. sexto, Quod vehementer est contractum, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædam longius extruant, hæc persequi ad finem non expedit (inquit, non expedit, non autem; non est necessarium) illud periculum habentibus, minime futurum, vt ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua omnia tite sint perfecta, nos enim non semel, aut bis, sed plane persepe sic facientes viti compotes fuimus.

Si ergo magna quædam ossis portio fuerit solummodo contusa, & in contusi ossis medio, & circum circa fiant foramina, vt omni ex parte materia lateat exitum. Et si effatu dignum intervallum inter foramina relinquatur, lenticularis scalpris excidendum septum, quod est inter foramen in medio existens, & ea, quæ in circuitu sunt. At si vehementer contractum sit os, & in magna quantitate, vel eleuatorio instrumento, vel lenticularis scalpris portiones plures contracti ossis detrahantur, & eæ præsertim, quæ magis à reliquo osse sunt separate, & in quælibet fracturæ parte. Et hæc de quantitate ossis detrahendi.

Sciendum tamen, non quæ securat ossis effat detractorem in qualibet caluarie parte, immo in aliquibus partibus omnino fugiendam esse cuiuslibet scalpri, vel terebræ ad motionem, & quamlibet ossis ablationem veluti in futuro, vt monebat Hipp. lib. de vuln. cap. namque vt antea dicebamus, feruntur per vulnus ligamenta admodum sensibilia, & vasa non contentenda, vt in feramentorum ad motionem non possit non excitari dolor, & ob propinquitatem membrana male affici, & periculum inflammatio-

tionis subire, & quandoque etiam molesta sanguinis effusio ex feramentorum vlu, quando præsertim effatu digna ossis portio detrahatur, subsequitur. Quibus de causis semper abstini à manuali operatione in futuris, etiam si os vehementer esset in illis contractum fed ab vtique futuræ lateris parauit effluxus, de cætero ipsi nature onus relinquens: idque scilicet cum successit, natura enim totum inutile, quod fuerat relictum, postea separabat, & expellebat. Itaque consulo, vt inacta futura, os hinc inde excidatur, non minus enim propositum scopum attingemus, & ab omni periculo operationem nostram vindicabimus; & quamuis Iacobus Carpenfis asserat: apertiri etiam posse ad futuras, & se quandoque os perforare in illis partibus scilicet successu, attamen cum id periculo non vacet, & citra periculum, quod ab apertione in futuris sperare possumus, ex apertione hinc inde facta consequi valeamus, nulla nos necessitas cogere poterit, vt ferro futuras attingamus. In duriori quoque caluarie parte (suspecta est operatio, quia periculum est, ne cerebrum nimis concutiat, & propterea in partibus lateralibus, in quibus sunt ossa petrosa appellata, si fieri possit, fugienda est operatio. Neque hac ratione solum verum etiam quia per eam partem feratur nervi non contemendi. Sætem magnæ excisiones fugiantur, quoniam præter dicta aliud subesset periculum, ne videlicet cerebrum propter molitiem in amplo illo foramine prominere. Hinc Galen. 6. Meth. 6. Ego verò in alia similiter se habente fractura cogitaram (superum os) os dimittere, ac quod à lateribus erat, quod sanies deflueret, excimere: mox cum & crassitudinem ossis, & duritiem existimasset, melius fore iudicavi (superum os) os potius excimere, quam ob defluxum solitudinem cerebrum valenter concutere. Cogitavi præterea accedere posse, vt, si à latere magnum fieret in ossibus foramen, prominere fortassis hæc parte cerebrum. Est porro & in lateribus non vno in loco etiam neruorum, horumque non leuis momentum quidam exortus, cum in supernis capitis ne minimus quidem viquam oriatur neruus. His admonitis abstini ab excimendo osse quod in latere capitis esset. At callum semper duxit, modo rite curaretur. Si vnicui tantum foramen in osse fit faciendum, locus declinior est eligendus, ut sanies promptius ad apertum locum effluat: nisi tamen multa ossis portio esset excimenda, si enim hoc in decliniori fuerit loco, periculum immineret, ut superius dicebamus, prolapsum ipsius cerebrum.

Aliquando locus, in quo reperitur vultus, & ossis fractura sectionem non admittit, sine qua non possumus os ad operationem denudare, veluti contingit in ea parte temporalis musculi, per quam fertur arteria, & tunc necessarium est in proxima parte, extra locum videlicet temporalis musculi, cutem secare, ibique operationem moliri.

Quod verò ad tempus agendi, communiter dici solet æstate ante septimum, hieme verò ante decimam quartam os esse perforandum. Auicenna æstate ante septimam os perforandum asserit, hieme ante decimam. Sed hoc gratis est dictum, nec alicui fundamento innititur hæc determinatio, etenim, si os, vel quid aliud membranam comprimatur, aut pungatur, & vique ad septimum differatur ossis excisio, ne dum ad decimam quartam, procul dubio æcum erit de vulnero. Vnde neque generaliter verum est, quod alii dicunt, satis esse, si æstate intra quartam, & hieme intra septimam fiat operatio. Respicendum est igitur ad id, quod nos cogit ad ossis detractorem, ex eius enim consideratione habebitur, quando hoc fit agendum. Aut ergo præsens est id, quod ossis excisionem indicat, aut non, sed mox accessurum. Si præsens est, constat, tempus quoque ad-

Quid agendum, si denudari os nequeat, ubi esset in rebrandum.

Tempus excidendi ossis.

Non semper detrahendum totum os viuentium.

De ossis excisione in magnæ quantitate contusione.

Vbi fugienda sit terebratio, & alia.

adesse operandi, tunc enim est agendum, quando adesse indicans, & nihil prohibet. Sed non propter præsentia indicantis nos cogit, vt statim ad auxilia nos conferamus, idcirco vis eius, quod offis detractionem indicat, consideranda, si enim vrgeat, & mortem, vel saltem noxam infignem breui fatalitatum, quamprimum os detrahendum. Hinc, si os, aut quid aliud ad os membranarum, & cerebrum comprimatur, & pungatur, vt deliria, sopores, aphonia, epilepsiae, conuulsiones, & huiusmodi letalis symptomata subleuantur, statim os eximere oportet, & malorum symptomatum causam auferre. Pariter si tanta copia sanguinis sub offe fuerit collecta, vt torpores, & vocis priuationes inducat, quamprimum os excidendum est, & expurganda membrana. Immo quotiescunque apparuerint signa collectae materiae sub offe, quamprimum operari conuenit, & omnino ante supputationem, periculum est enim, ne ex supputatione materiae exitum non habentis contingat inflammatio. At si operationem indicans non adeo vrgeat, vel etiã symptomata non induxerit, non est necessarium, vt statim os eximamus. Et si quid citius id, quod molestat, tubulatum fuerit, èd melius erit vulnerato consulere. At, si indicans non fuerit præsens, vt de quo os perforamus, vt colligendae materiae detur exitus, quoniam non statim colligitur materia, sicuti neque generatur, idcirco non est necessarium, vt statim ad terebræ admotionem decueamus, sed satis erit, si materiae paratur exitus, quando colligi caperit. Hinc astatè si intra quartam os aperimus, hieme vero intra septimam, satis oportet tempore id factum fuerit, differri enim magis potest operatio in hieme, quoniam eo tempore tardius contingunt putredines, ac fluxiones, quæ ratione etiã quibus aperiendum in pueris, ac iuuenibus, & temperaturis calidioribus, & regionibus calidis quam frigidis. Attamen, quoniam non omnino periculum habere possumus statum membranae sub offe fracto existentis, optimum semper duxi quamprimum os aperire, & ideo Hippocr. lib. de vuln. cap. text. 21. triduum non esse excidendum asserit, præsertim tempore calido, dicebat enim: Postquam calpro os deraferis, siquidem ad perforationem tendere offis fauciatu videatur, perforare oportet, & citra perforationem triduum non excedere, sed in hoc perforate tum alias, tum tempore calido, si ab initio curationem susceperis. Quod si à principio non fuit facta terebratio, & postea superuenerint symptomata, quæ contentam materiam arguant, vt febris, delirium, dolor capitis, vomitus & huiusmodi, tunc statim aperire oportet, vt, si quid materiae subest, exitum habeat, vnde Hip. lib. de vuln. cap. text. 28. Quapropter vbi intellexeris febrim invadere hominem, & ex aliis signis aliquod ipsi accidere, non cunctari oportet, sed os vique ad membranam perforare, aut calpro rasorio deradere. Quod enim ait Hip. & ex aliis signis aliquod ipsi accidere de signis contenti puris est intelligendum, non enim febris sola id significat, cum & propter erysipelas in partibus exterioribus possit contingere, & propter apparatus morbosum, & propter corruptionem extrinsecarum partium, quibus in casibus non est conueniens offis perforatio.

His igitur omnibus diligenter confideratis, reliquum erit, vt ad opus deueniamus. Aque ne interitum, dum rem peragimus, alterius mali fiat additum, quantum fieri potest, praecauenda sunt vulneris labia, & os ipsum ab iniurijs ambientibus; & propterea curandum in primis, vt vulnus sit amplum, ossis vero partem, cuius ferramenta admoveat nolumus, gossipio, aut lana protegemus, vulneris labia tenui aliquo linteolo oleo r. calente imbuto, denique expresso; Caputque accommodandum, ne in operatione dimoueat. Quapropter (supponat puluina

A non ex pluinis, quia nimis molle, & cederet, atque ita caput parum confans leniret, sed ex lana. Si huiusmodi defit pulvinar ex pluinis (superponendis pannus multipliciter plicatus, quo pulvinar comprimeretur. Duobus vir ministris præcipitur, vt caput immortui contineant, & alii tenui linceo curis angulos apprehendant, ne operi sint impedimento. Inde opus aggrediemur paraficiendes, si aures aperte maneat, & si Auiem, plauerit, vt obturentur, cum is obturatus, non minus fragor percipitur. Si scalpri abraforis agamus, haud violenter eos excidendum, ne violentia impressione concutiat cerebri, aut vincula sub cranio diffruantur. Quando vero excisitis scalpri vri oportuerit, eos leuiter malleolo plumbeo percutiemus, & si fractum eo fuerit ad rimas eodem apponemus, vt facilius fit diuifio. Cum vero ad membranam fuerit peruenitum, cautius erit agendum; atque ne a fermentis, si vltterius os fit excidendum, noxam aliquam contrahat, optimum erit per foramen factum, quam primum ferri poterit, immittere laminam quandam teneam, fiam, vt fe membranæ conformet, ex plumbeo, vel argento, aut auro, quæ prohibeat, ne calprium membranam contingat. Et potiffimum erit neceffaria, fi angularis fuerit calper. Eam ob id folent appellare membranæ custodem. Perfecto vero opere tollenda erit. Vnde Celfus libro 8. cap. 3. Factis foraminibus eodem modo media (ape, fed multo circumfpectius excidenda funt, ne forte angulus scalpri eadem membranam violet, donec fiat aditus, per quem membranæ cultus immittatur, *μνηστροπὴ λακκα* Græci vocant. Lamina gena est, firmior, paulum refima, ab exteriori parte leuis, quæ demiffa est, vt exterior pars eius cerebri propior fit, fubinde ei fubicitur, quod (calpro difcutiendum est. Ac fi excipit angulum, vltra tranfire non paritur, etoque & adaciuf, & tutius calprium malleolo fubinde ferit, donec excidendum vndique os lamina leuetur, tollique fine vlla noxa cerebri poterit. At fi lenticulatis calpris vli fuerimus, abique impofitione laminæ opus tuo perficiemus.

Si verò nodioli vñum magis probauerimus, præter ea, quæ de electione terebræ sunt dicta, nonnulla sunt obseruanda, vt operatio sit tuta, aque incunda, primò enim animaduertendum, vt æqualiter os reterebrum. Quidò si dum instrumentum eleuas, videris terebram altius (scilicet in aliqua parte immersisse altera, & opposita parte, & omnino à parte non profunda inclinandum, nisi crassius os fuerit in ea parte, in quam magis inclinasti terebram, vt ob id aqua fit distantia ab interna ossis facie, immò data opera, in eam semper partem imprimere terebram oportet, in qua os est crassius. Amplius vbi ad vitream fuerit perueniunt, & hoc quousque instrumento vsi fuerimus, obseruandum, quod cognoscitur, quoniam sonitus ab instrumento redditur quodammodo clarior, eò quòd exsitus os sit siccius, & magis resonans, cautius incidere oportet, & frequentius terebellum eximere, potissimum vbi non fuerit ex iis, quæ abaperta vocantur, & si nodiolo vtamur, considerare, qua parte os crassius fit, vt ad eam partem magis inclinetur, & vbi os dimoueri incipit, cautissimè incidendum, & frequentius eximendum terebellum, & specillo etiam exploranda eius via, ne fortè ex vna parte magis adigatur, & citius os perforetur, quam ex alia; nam vulneraretur membrana, priuquam altera ex parte esset exsitus, & frequenter os commouendum, & vt separetur, procurandum, ne cogamur cum aliquo periculo totum os terebræ excidere. Pariter, quanta fit ossis durities, considerandum, nam & ex paruo affectu esse mollis potest, quod enim supputatum est, & purulentum euasit, est mollius. Præsto, sint etiam plures terebræ, vt dam vna ex motu.

& confectione incaluerit, altera substitui possit, & defacta enim male os afficeret, & ideo sapie eximenda erit terebra, vt num incaluerit percipiat. Quod si terebratum copia defuerit, quam habuerimus, & apud eximemus, & in frigidam aquam immergemus. Vnde Hippocrates libro de vulneribus cap. num. 29. Terebratorem autem frequenter eximere terebellum oportet calidiatis ossis gratia, & in frigidam aquam immergere, calefcens enim ex circumductione terebellum etiam os excalefaciens, & rescificans adurit, & maius os perforationem ambiens discedere facit, quam alias discissurum fuisset: & inferius: Vbi quis vlcus perforate vsque ad membranam, subiungit, exempto sapie terebello speculari oportet, tum alias, tum per admotum specillum circumcirca ipsius terebelli viam, nam multo citius perforatur os, si suppuratum iam, ac transpuratum perforaueris: & sapie contingit, vt non profundum os sit, tum alias, tum si ea capitis parte vulnus fuerit, qua tenuius magis, quam ipsum os ipsum existat. Quare canere oportet, vt terebri admotione ne fallaris, verum qua parte crassissimum os esse visum fuerit, in ea semper terebellum admotum adigito, ita, vt sequenter confideres, ac commoues os, & eijcere coneris. Quoniam verò terebrandum sapius eximere terebellum necessarium est, idcirco parara habere oportet calefacta linea, quibus interea cooperiatur vulnus, & ambientis iniuriæ prædianur.

Non semper excidendum est os ossis ad membranam.

Non ignorandum etiam, quando non ad sunt signa materiæ sub osse contentæ, satius esse circulatim terebri vi, & cum parum abest, vt os sit perforatum, & iam dimoueri incipit, desistere à terebratione, ac sincere, vt natura sponte separet, & expellat os lectum; duo enim maximi momenti ex hoc habebimus, vnum est, quod periculum vulnerandi membranam euitamus, quod imminet, dum penitus os volumus terebrare, alterum, quod non statim membranam ambientem exponimus. Neque vltum imminet periculum ab osse relicto, siquidem adhuc materia non continetur, & breui os illud discedit opere naturæ; vnde Hippocrates loco citato: Si ab initio assumptam curatiorem admissas, non opus est statim os ad membranam perforare, ac excidere, non enim conductum membranam osse denudatum esse ad multum tempus male afficiunt, fed postremum, vbi madore corumpi, ac putrescere ipsam periculum est. Est & aliud periculum, si statim osse ad membranam perforato, ipsam auferas, ne in ipso opere membranam per terebellum vulneres. Verum terebrantem oportet, vbi iam parum abest, vt os sit perforatum, & os iam mouetur, à terebratione desistere, ac sinere, vt os sua sponte discedat, nam in osse perforato, & à perforatione relicto, nihil mali accidere poterit, tenue enim iam id, quod restat, fit. Atqui, si materia sub osse contentæ signa adsint, statim oportet os ad membranam vsque perforare, & amouere, vt quamprimum deur materiæ exitus, & vitetur corruptionis membranæ periculum, vnde loco citato Hippocrates subiungit: At si non ab initio cutatiorem assumptis, sed ex alio traditam susceperis, ita vt posterior ratidè ad curationem deuenias, terebello exulpo statim os ad membranam perforare, & excidere oportet.

Verum quoniam terebrandi ille modus sub quo os excisum non auferitur, etsi ab Hippocrate fuerit propositus, à posterioribus tamen vel neglectus fuit, vel non animaduertus, vel reprobatus, opete premium duxi in eo paulisper insistere, Equidem inter eos, qui de vultu capitis pertractant, duos tantum inueni qui post Hippocratem huiusmodi mementint. Vnus quidem fuit Eustachius Radius

Liber Secundus.

A in lib. suo de extensis Affectionibus; alter Carcanus quidam sed primus solummodo refert, quod in Hip. lib. de Vulner. cap. legit; quid verò obseruari viderit, (nam ipse vulnera non tractabat.) non recenset; Carcanus verò reprehendit hunc modum.

Aninaduertendum etiam, quando, dum os auferre volumus, frangitur vitrea, quod potissimum contingit, quando non fuit facta æqualis terebratio, & remanentque fragmenta, & veluti aculei, & quæ nouelam catenem pungerent, & dolorem inferrent; propterea vel scalpris lenticularis auferendam esse portionem, quæ remansit, vel vt de discumpendam, & auferendam, antedentato scalprio, vel lima derandam.

Præterea nonnunquam accidit à medullis sanguinem erumpere non in patua copia, operatione interturbantem, vnde in hoc casu oportebit poscam infundere, vt sistatur sanguis, sed postea, ne acies terebræ obtundatur, erit oleo inungenda.

CAPVT XL.

Soluuntur nonnulla dubitationes circa ossis excisionem.

Est quod statuimus de ossis excisione sit antiquorum sapientum placitis consentiens, vt patet, comperi tamen viros clarissimos, & qui nunc etiam medicum faciunt, in aliquibus aliter sentire, aliterque se gerere in praxi. Et proinde antequam vltius procedatur, expendenda est eorum opinio, & omnis difficultas submouenda, ne tironis animus in varias distrahatur partes.

Discenti igitur in primis vir excellentissimus circa numerum perforationum ossis, seu circa quantitatem excidendi ossis. Diximus tantum rimari, seu teli sedem aperiant, aut saltem pluribus in locis perforandam esse pro fracturæ quantitate, vt omni ex parte deur materiæ exitus. Contra, vnicum foramen satis esse in qualibet fractura contendit, assertque hanc rationem, quod membrana omni ex parte hæret ossi, vnde fit, vt cum dilatur membrana, vbique os percutiat, & contentam materiam necessariò ad paratum foramen exprimit. Quod si ita est, superflua sunt plura foramina, cum per vnicum propeantur materia.

Secundò non conuenit circa ossis excisionem ad futuras; statuimus læsione existente in ipsis futuris, vt ob id opus sit terebratione, non in ipsis futuris, sed vtraque ex parte os esse perforandam, vt vtraque ex parte pateat materiæ exitus. At contra vult hic vir doctissimus, vt altera tantum ex parte os terebre, eo quod possit materia in altera parte exiens, ope dilatationis membranæ ad paratum foramen exprimi.

Alius demum, qui & plurimum sibi assumit, immo & omnia scire profertur, in excidendo osse auctoritate Hippoc. frenus, aliter incedit, ac à nobis fuerit determinatū, vult enim, vt in ossis perforatione triduum consumamus, ita vt prima die e, g. pti-mam laminam perforemus, altera medullium, postrema vitream. Hanc fuisse Hippocritis sententiam non dubitat, quod deducit ex contextu a. r. lib. de vulneribus cap. vbi inquit Hippocrates: Postquam autem os scalprio raseris, siquidem ad perforationem tendere ossis laucitudo videatur, perforare oportet, & circa perforationem triduum non excedere, sed in hoc perforare, ita enim interpretatur hunc locum, vt velit Hippocrates triduum consumendum esse in perforatione. Hanc interpretationem & publicis lectionibus attulit, & priuatis etiam sermonibus. At nos diximus, si quidpiam vergeat, os quamprimum amouendum esse, nec

Auferenda specula vitrea, quæ remansit, & post terebrationem posita sistenda.

Nam scilicet sit antiquorum sententia, ut qualis sit fractura, & materiæ collectio.

Nam futuris admodum sit terebra, & an in læsione futurarum sit perforare altera ex parte. Dux ratio ne os sit perforandum.

excedendum triduum, at si nihil vergeat, posse paulo vterius differri perforationem, & in hoc casu non esse necessarium os terebratum penitus auferre, sed vbi parum abest, vt sit perforatum, posse committi eius separationem ipsi naturæ. Non sunt minimi momenti hæc dubitationes, cum agatur de hominis salute. Consideremus igitur in primis, quæ primo loco proposita est.

Sed vt verum fatear, nunquam percipere potui, quomodo vnicui foramen possit sufficere ad materię expurgationem in omni fractura, & in omni materię collectione, ita enim aliquibus in locis connexa est membrana cum osse, vt si per ea transfractum sit materię, quo ad foramen factum perueniat, id non possit contingere nisi post multos dies, & post cecessum membranæ ab ipso osse. Interea autem si materia fuerit in effatu digna quantitate, membranam comprimet, praua qualitate afficiet, & inflammabit. Amplius si fuerit concretus sanguis sub osse, & expurgandus sit per foramen distans, cum expurgari nequeat nisi sub puris specie, nec totus simul, & semel in pus conuertatur, sed sensim, qui adhuc concretus est, vt quid interpositum inter os, & duram meningem prohibebit, quo minus membrana in dilatatione os in ea parte contingat, & ita prohibebitur expressio, materiaque eodem in loco cum maximo periculo permanebit; natura enim dum rem molestam expellere nititur, sanguinem, & spiritus eo exprimit, & inflammationem concitat, quæ nouum effe expressio impedimentum, membrana enim inflammata, ita ossi terebrato hæret, vt nihil aliunde eo possit exprimi. Sæpè etiam osse exciso membrana proprio tegumento destituta statim turget, impediturque expressio. Omitto alias mortis causas latere posse in fractura, vbi os non est perforatum. Quocirca non semper facis esse potest vnicui foramen. Et, si asserendum est, quod in praxi fuit obseruatum, cum aliquando vno in loco os perforassem, nisi posset alio in loco os excidisse, mors inuitabiliter contigisset. Sed forsasse vlti paucas, & exigui momenti fracturas tractauit. His addere possumus, quod Hippocrates calamitosum casum appellat, quando os frangitur in alia parte ab ea, in qua vltus reperitur, & os est denudatum, propterea quod cum ignoremus fracturæ locum, neque opem aliquam afferre possumus: Frangitur os, dicebat text. decimo, alia capitis parte, quam vbi vltus habet homo, & os carne denudatum est. Quintus hic modus est, hanc calamitatem, vbi fracta est, nulla re iuuare queas, nam si passus est hoc malum, non est, quod ex ipso exquirere possis, an passus sit hoc malum, neque qua capitis parte. Quod si vnicui foramen semper sufficeret ad expurgandam materiam, nullus daretur calamitosus casus, nam vbi indicia felle offerrent fracti ossis, & si non appareret fractura in loco vulneris, ibi tamen possemus os terebrare, & materia in remotiori parte existens, licet nobis inco gnita, ad foramen ope dilatationis membranæ exprimeretur. Et Hippocr. igitur, & rationi repugnat hæc determinatio.

Quod ad terebrationem in lesione futurarum, nisi futura hiat, aut penitus disrupa essent ligamenta, & vasa, periculosum admodum existimarem altera tantum ex parte terebrare, namque ita alligatur in futuris membrana ossi, vt nec spiritus ab vna ad alteram partem possit expelli. Viam hanc, per quam possit pertransire materia ope dilatationis membranæ ab vna ad alteram partem, nondum mihi contemplari licuit. Etsi enim asserant isti, ligamenta, quæ à dura meningē feruntur per futuras ad pericranii exoritur, non esse quidpiam continuum, sed veluti plura filamenta, in anatomicis

A tamen administrationibus palam ostendi huiusmodi interualla signum esse. Etsi adesset etiam hæc interualla adhuc materia ad alteram partem aditum non haberet, eo quod ob vim ligamentorum nimis hæret ossi. Vt non sine ratione omnes fere, qui de hac materia differuerunt, terebrationem hanc vitæque ex parte fractam laudauerint. Omnes enim in eo conueniunt, fugiendam esse terebrationem in ipsis futuris, qua ratione dicebat Hippocrates lib. de vulner. capitis text. 17. Verum ipsas futuras perforare non oportet, sed cecedendo in propinquo osse perforationem facere, si perfores. Si tamen vltus disrupa essent ligamenta illa, quemadmodum obseruauit ego in praxi, interdum ob vehementem contusionem contingere pertransire materia ad foramen, & hoc non semel vidi, & seruati sunt vulnerati: non ob id tamen, vt euitarem alterum foramen, distrumperem ego ligamenta illa, & vasa. Tutius igitur consilium est vtræque ex parte os perforare.

Quod vero ad opinionem attinet præcellentis illius viri circa rationem excidendi ossis, sicut eam irrisione dignam semper existimaui, & a prauo Hippocratis intellectu provenire, ita & in ea explodenda non esse laborandum. Vt tamen iis satisficiam, quibus ipse persuadere conatus est, eam esse Hippocratis mentem, ostendam, quoniam Hippocratis verbis nititur, nunquam Hippocratem id cogitasse, obtorquerique ab ipso Hippocratis verba, & in prauum sensum trahi, inquit enim Hippocrates cum de abrasione faciendi in tima, & sede teli fermonem habuisset: Postquam autem os scalpito raseris, siquidem ad perforationem tendere ossis fasciatio videatur, perforare oportet, & citra perforationem triduum non excedere, sed in hoc perforare, tum aliâ, tum tempore calido, si ab initio curationem susceperis. Quis non videt, velle Hippocratem, vt perforatio fiat intra triduum? Si vellet Hippocrates vt triduum consummeremus in hoc opere, cur addidisset, tum tempore calido? cur magis consumendum est triduum in terebratione æstate, quam hieme? nonne in æstate ferius citius perforandum est, & quoniam & citius sunt putredines, & tamen inquit Hippocrates non excedendum esse triduum, sed in hoc perforandum esse præteritum in æstate, quasi consumendum sit in opere triduum æstatis tempore potissimum, in reliquis autem temporibus citius sit in opere faciendo laborandum? Quod quam sit Hippocrate indignum, quilibet inueniet. Sed Vidii versio manifestissime errorem derexit, sic enim vertit Vidius: Postquam scalpito os deraseris, si tibi exigere sectionem videatur, secare debes, neque pati, vt res tertium diem excedat, priusquam feces, sed intra id spatium secabis, præsertim vbi tempus calidum fuerit, tu quoque à principio adhibearis. Quid clarius? Vnde & hunc locum interpretans, inquit: Quare nunc quoque imperat, vt postquam os deraseris, si tibi secandum videatur, hoc est, si straliquis ex fracturæ modis, qui supra dicti sunt, sectionem requirere, intra triduum feces, præsertim, inquit, si calidum tempus fuerit, & æger tibi ab initio tradatur. Æstiuo tempore caro magis putrescit, & os gangrena periclitatur ob saniem defluentem. & ideo quo celerius os secatur, & loquitur itaque Hippocrates de tempore excidendi ossis, non autem de agendi modo. Quod & ex Græco codice non minus clareprehenditur, sic enim habet Græcus codex: *Ἐπειδὴ δὲ θύμης τὸ δόριον πρὸς τὴν ἑλὴν καὶ δὲ δόριον ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τὸ δόριον, πρὸς τὴν ἑλὴν καὶ τὸ δόριον ἵσχυρος καὶ ὑπερβαλὼν ἀποκρίνεται, ἀπὸ τὴν τούτων πρὸς τὴν ἑλὴν.* Sed diuinitus verba, & Hippocratem cum Hippocrate interpretemur. Vltimus contextus eiusdem libelli mentem Hippocratis aperit, ibi enim consult Hippocrates, si ab initio curationem susceperimus, ne statim os ad mem-

Non est
sumendum
triduum in
ossis perfo-
ratione.

Terebra-
tum est
vtræque
parte futu-
ra.

membranam perforemus, ac excindamus, tum vt & euitemus periculum, ne membranam in opere per terebellum vulneremus, tum ne membrana longiori tempore maneat denudata, & iniurijs ambientis expolita, sed cum parum abest, vt os sit perforatum, & os iam mouetur, à terebatione desistamus & sinamus, vt os sua sponte decidat, hæc sunt eius verba: Cæterum de perforatione, ac terebationis viâ, vbi ea necessitas ingruat, vt necesse sit hominem perforare, sic statuerunt est, si ab initio assumptam curationem administras, non oportet statim os ad membranam perforare, ac excindere, non enim conducit membranam esse denudatam esse ad multum tempus male assistit. Sed postreum vbi madore corrupti, ac putrescere ipsam periculum est. Est & aliud periculum, si statim osse ad membranam perforato, ipsam auferas, ne in ipso opere membranam per terebellum vulneres. Verum terebationem oportet, vbi iam valde parum abest, vt os sit perforatum, & os iam mouetur, à terebatione desistere, & sinere, vt os sua sponte decidat.

Tantum ergo abest, vt Hippocrates voluerit, triduum absurdum esse in terebatione, vt potius crediderit melius esse, si terebra penitus non excidatur os, sed separationis onus naturæ permittatur, quando videlicet nihil est, quod membranam vigeat. Dico autem, melius esse quoniam nec omnino reprehendit Hippocrates, si quis statim vellet se ab opere expedire, & propterea subiungit. Si vero etiam statim volueris vique ad membranam perforare, & postea os auferre, eodem modo frequenter, &c. vnde neque hic triduanam hanc operationem laudat, sed ait statim, hoc est primo, vel secundo apparatu, seu primo aggressi, per illud enim statim significat, ab Hippocrate primum aggressum, ex eo licet colligere, quod inferius subiungit de terebatione faciendâ, quando non sumus ab initio vocati, cum enim quamprimum in hoc casu terebrandum os sit, vitur hoc videri statim. At si non ab initio, dicebat, curationem affumperis, sed ex alio traditam susceperis, ita vt posterior tarde ad curationem deuenias, terebello exculpto statim os ad membranam perforare, ac excindere oportet, &c. Sed omisso Hippocrate videamus, quam vili sit hæc doctrina, si os duram meningem comprimeret, aut pungeret, vel multa materia quantitas collecta esset sub osse, quàm bene consuleretur vulneratis, si tribus diebus os excideremus? Si Trunculus reuersus in partiam doctrina talis præceptoris nixus, hac via incederet, quanta fieret eius existimationi additio.

CAPVT XLI.

Num cranij fractura curari possint absque abrasione & perforatione.

C Vrandas esse cranij fracturas manuali operatione, cum Hippocrate, & Galeno, & alijs clarissimis viris, iam determinauimus: eas videlicet, quæ totam ossis substantiam haud penetrant, ossis abrasione, qua tima, aut sedes teli delectat, aut quod contusum est auferatur: totam verò substantiam peruadentes, vbi materia non pateat exitus, ossis excisione, atque amotione, vt patetur effluxus. Similiter si os, aut quid aliud extraneum membranam, & proximas etiam partes comprimat, aut pungat, vel aliter male habeat, aut materia sub osse continetur, quamuis os non sit fractum, modò simul addit vulnus in carne, perforandum os diximus, vt, quod molestiam inferebat, remoueatur, materiaque iam collecta, aut colligendæ patetur exitus. Verum non desuerunt, qui operationes hæc

Liber Secundus.

A sce improbanerint, ac non esse perforandum caluariam statuerit, nisi ad os auferendum, aut extraneum quidpiam vrgens subiectas partes, prauaque symptomata inuehens: quòd folle medicamentis curari possint, ob idque sint curande reliquæ fracturæ. Inter hos quidem fuit Conciliator Differentia clxxxj. quo loco inquit: Laudabilior esse medijationem emplastris, vt verbis ipsius, aut vnguentis factam, quàm ossis elevatione. His verò curari posse fracturas caluariæ pluribus rationibus probare contendit, & experientia ipsa: hac enim inquit consistere absque ossis excisionibus tempore suo tales fracturas curari. Vnde dicebat, cum rationem curandi Empyricorum proposuisset, est etiam alius modus artificialior, atque vtilior, & communior iam factus Saracenis, vt post sanguinis amorrugiam tale desuper applicetur vnguentum &c. Rationes vero, quibus non esse excidendum os probare nititur, hæc sunt.

Prima quidem talis est, Quod prauitæ infirmo adducit accidentia, non debet adiungi, huiusmodi est elatio cranij, sequitur enim non partium dolor cerebri communis, concussio, spasmi, & mors subita, vt testantur sapientes præmissi, igitur.

Secunda est, In percussione cranij primis occurrat fractura, postea humor decursus, deinde mala complexio, quam in omni curatione primis oportet remouere: hoc autem egit medicina apposita, non autem ossis elatio: immo hæc complexio deterior amplius inducit, quare emplastris, & vnguentis est insistentum abque ossis elatione.

Tertia est, Naturæ fortis nihil potest repugnare in expellendis, Gal. 7. Aph. 5. licet materia sit crassa, & viæ strictæ: videmus, enim cum natura materiam apostematam aliquibus expellit locis, etiam ossa transiit, vnde Aulic. 14. 3. Natura expellit pus, quod est in pectore ad concavum, & hæc penetratio non est mirabilior penetratione puris in ossibus pectoris, sed natura fortis est hic Ergo.

Quarta, Quod malum non permittit fieri complexionem, aut dum sit impedit, & humorem delapsum ad interiora super duram matrem, & antiquam saniem educit, vel saniantis dolorem mingat, aerem impedit, ne suo introitu cerebrum alteret, partes circumstantes ossis elargat, & porificat, oportet itaque quam laudabilissimum administrare in cranij fractura etiam capillari, sed huiusmodi tepidum est, aperte dictum vnguentum agere etiam ab idiotis, ergo.

Sed & ratio confirmat vnguentum illud posse di-
ctos effectus præstare; constat enim vnguentum illud ex.

Gummi Elemi vnc. iij.

Resina purissima vnc. x.

Cera vnc. vi.

Olei rosati vnc. iij.

Ammoniaci vnc. iij.

Terebinthina vnc. iij. & drach. s.

Ex arte commixtis.

E Gummi siquidem Elemi sufficienter est attritum, doloris mitigatum, malæ complexionis propter ipsius familiaritatem ad corpus nostrum correctum, Resina similiter alterat malam complexionem, attrahit, & mundificat. Cera commixtionem præstat: Ammoniacum etiam cum terebinthina secundum ramen plus, & minus conuenit cum prædictis, & quoniam Ammoniacum minus est familiare, calidum enim est, & magis attractivum, ideo minus de ipso ponitur in confectio, oleum vero ros prædicta commiscet, & sua temperata commensurat qualitate, stipticitate quadam etiam partes confortando læsas, ita vt (concludit ex his) confargat quid æquale, virtuosum omni læsioni con-

G 2 tra-

*Rationes
ossis exci-
sionem re-
probantes.*

*Secunda
ratio.*

*Tertia
ratio.*

*Vnguenti
Concilia-
toris.*

trarium; quod vero materia sub cranio contenta vi medicamenti extra possit euocari, probat ex Haly per similitudinem, ponitur medicina sub vmbilico, & attrahit humores ex corpore; retinetur medicina in manu, & attrahit humores, ponitur sub pede, & attrahit ex capite: Multo igitur melius emplastrum relatum vel vnguentum poterit, cum sit via persimilis, attrahere, igitur & cetera. Et ita concludit melius esse curare cum emplastris, & vnguentis, quā ossis elevatione. Quamvis non omnes velint uti hac curandi ratione, vel quia medicamentum ignorent, vel quoniam vetebrandam illam ad consuetam sectam secedere, volentes eam conservare illas, & etiam, vel quia timeant hunc novum sibi modum, & in consuetum imitari: Admonet tamen, ne huiusmodi medicatione utamur, quando iam symptomata inuadere mortis præuia.

Quinta. Sed rationibus ipsius alias addere possumus, cuiusmodi est hæc, Dantur medicinae attractivæ sortes, quæ non solum inani possint extrahere, verum, quod magis est, spinas, tela, & ossa, ut testatur Gal. primo Nat. fac. 14. ergo tanto magis erunt, quæ contentam materiam sub cranio attrahere poterunt vnde & Gal. 4. Meth. 3 & 11. Meth. 15. at Medicinam trahere sicut cucurbitulam, & Dioscorides asserit botanicam extrahere ossa fracta, & capite ad emplastri formam redacta.

Sexta. Præterea in cura phrenitidis, & lethargi, cum medicinis procedimus, quibus dicitur materia in membranis, vel cerebro contenta cūte integra existente, igitur & medicina idem poterit præstare in vulneribus capitis, cum fractura cranei, ubi via est lata ad extra ducendam materiam, ergo vitendum medicinis, non autem os amovendum.

Lausfranci opinio. Conciliatoris sententiam videtur sequi Lausfrancus, qui duobus tantum casibus aperit, videlicet, ubi os comprimit, vel pungit subiectas partes, & in aliis casibus medicamentis vitur, quibus multo plures servari asserit, quam ossis amotione.

Theodorici opinio. Theodoricus, & ipse eiusdem est sententiæ, posse curari fracturas calvarie penetrantes absque ossis perforatione, alia tamen ratione procedit, quam Conciliator, quam sibi à quodam Hugone traditam scribit, qui nullum eam docebat, neque proprios filios absque iuramento. In primis igitur vinum vulnus, atque talem deligationem moluntur, qua impediatur cum evaporatione naturalis caloris, tum aeris externi ingressus. deinde quædam pulvere parant ex.

Ratio Theodorici.

Cinnamomi m. s.
Zengiberis albi m. s.
Moligere drachm.
Galange
Cardamomi domestici, & boni saporis.
Piperis longi ana drachm.
Carophyllorum elect. gr. xii.
Piperis communis gr. xv.

Accipiunt & libras quinque optimi vini albi, curantque ut eius modicum bulliat cum lib. x. mellis, & cum bullierit, ab igne tollunt, & de pulvere dicto miscent in tanta quantitate, quæ potionem nimis acrem non reddat, sed boni, & delectabilis saporis, postea totum residuum vinum cum speciebus, & melle adiciunt, & plurimum agitant, demum clarificant, per colatorium destillando, & ex eo parant novem purissimos cyathos, & vnicuique ter permiscunt, quantum tribus digitis capere quis possit, de pulvere quodam parato ex æqualibus partibus pimpinellæ cariohillatæ, gentianæ, & valerianæ, ita tamen, ut de omnibus accipiantur folia, & radices, præterquam de gentiana, cuius accipiuntur solummodo radices, additur præterea ex pilosella ad pondus omnium, cum folijs tamen, & radicibus, dum autem pulvis spargitur digitis supra pigmentum, volunt, ut id fiat in modum crucis, dicendo In nomine Patris,

& Filij, & Spiritus Sancti, In nomine sanctæ, & individue Trinitatis, dextera Domini fecit virtutem, dextera domini exaltavit me, non moriar, sed vivam, & narrabo opera Domini. Castigans castigavit me, & morti non tradidit me, non moriar, sed vivam, & narrabo opera Domini, simul fundendam ad Deum orationem, inquit, ut per eam potionem liberet infirmum, tribus diebus novem illos cyathos vulnerato exhibent, ita ut primus cyathus altera vulnerationis die in prædio cum bibere voluerit cum signo crucis, & reliquis orationibus exhibeatur: Inter prandium, & cœnam secundus cyathus eodem modo, tertius vero in cœna, sicuti factum fuit in prandio, & ita duobus subsequentibus diebus; quod si in hiis diebus infirmus vomitu puluerem non reiciat, sperandum inquit de salute, maxime, quando accidentia non superuenerint; si vero vomitu reiciat, solvunt vulnus, & ad Chirurgiam confugium, mortem timescentes, & similiter si accidentia superuenerint. In hac curandi ratione valde interesse ait Theodoricus, num vulnus ab aere fuerit altatum, & turunda imposita fuerint ad ipsius ampliationem, & ideo nisi prima, vel secunda vulnerationis die fueris vocatus, antequam infirmus comedat, consilis, ut hæc curandi ratione nequaquam utaris, testatur tamen se nullum vidisse, qui non consulerit breui, cui puluerem illam dederit, modo vomitu ipsum non reiecerit, & ex eis quoque, qui ab illo Hugone fuerit curati. Hanc curandi rationem, vel similem saltem etiam nunc sequuntur Germani Chirurghi ut plurimum: existimant enim, quia huiusmodi sunt sectæ huiusmodi potiones adstringere, digerere, exsiccare, atque omnem denique humiditatem superfluum absorbere, quæ naturæ opus impedire potest, & mortem asserere.

At qui Hippocrates, ut superius patuit, os perforandum asserit in huiusmodi fracturis, quando scilicet fractura non est ita patens, ut materia possit habere exitum, & ideo etiam s. Ep. num. 14. refert Autonomum in Omilo ex capitis vulnere mortuum die decima sexta in media æstate ictum lapide ex manu in suturas in medio scincipite. Causam autem mortis subiungens dicebat: Quare non animaduerti ipsum secari opus habere; deceptum enim me fuitur habentes in scipsis aculi lætionem; postea enim id conspicuum fiebat, primum quidem ad claviculam, postea ad latus dolor fortis valde, & euulsio ad ambas manus venit, in medio enim capitis, ac scincipitis vlcus habebat. Sectus autem est dicta decima quinta, & pus prodijt non multum, membrana verò cerebri impunita apparet. Ibidem etiam aliam causam subiungit de famula in Omilo duodecim annos nata, quæ mortua est in media ætate decima quarta die ex capitis vulnere, vnde mortis causam referens dicebat: Iamquam quidem ipsi impigerat & os contuderat, ac rupta, sutura verò in vlceris erant: Quare cognovit est sectione opus habere, secta autem est, non velut oportebat, sed quantum reliquum est, pus in ipso factum est, octava rigor, & febris inuasis, habebat autem, non velut oportebat, sed quantum etiam prioribus diebus, quando febris non tenebat, nona verò die reliquum resectum est, & valde modicum pus cum sanguine subit apparuit, & membrana cerebri pura erat, & somnus quidem occupabat, febris autem non dimittebat. Consulsi verò manum finistram inuadebat nam in dextera magis vlcus habebat.

Terebrationis quoque clare meminit lib. de vulneribus. cap. In eadem sententia est Galen. vnde 6. Meth. 6. huius causam referens, dicebat. Indicatio agentium hic quoque ex natura ipsarum partium assensum subministrata est, nam deligaturam, quam in aliis fracturis phlegmonas arcentem ratio inuenit.

Sella Rationali.

Cnr offi excisione curanda fractura calvaria.

capiti adaptare non posses, itaque neque quod affluit
reprimere, nec quod in ægris partibus continetur
exprimere quæ, sine quibus præsidii nec reliquo-
rum officium vllum seruari sanum potest &c. Et ne
quibus medicamentis defectum hunc supplere possē
obiceret, paulo post subiungit: Nec medicamen est
vllum, quod vel in aliis quidem partibus citra deli-
gatum os fractum, quatenus nunc dictum est sic-
cum, atque superuacuum purum reddere valeat. Quæ
concludit: Necessarium igitur est nobis primum
fracturæ aliquid nudare, quo scilicet detergere, &
ablueri saniem in membrana liceat, post verò cum
phlegmonis tempus præterit, omniaque sicca ad v-
nguem sunt, carnem producere, & cicatrice locum indu-
cere; quod si nulla ex læsis partibus sanies intro
confluere, superfusum esset os excidere. Hippocra-
tem, & Galen. sequuntur Avic. Paulus, Haly, Albu-
casis, Auenzoar, Auerroes. & omnium Medicorum
præclarissimi dogmaticæ sectæ addicti. Et quamuis
Gal. 6. Meth. 6. necessitatem aperitionis referre tan-
tum videatur in materiam iam collectam, vel post-
modum colligendam, nihilo minus alios addunt ca-
sus, in quibus non minus necessaria est aperitio, quos
supra tetigimus, vnus est, quando os vel aliud extra-
neum comprimit membranam, & cerebrum, vt praua
symptomata inducat; alter quando ossis spicu-
lum membranam pungit, in his enim casibus nec-
esse est os perforare, nisi ad sit fractura patens, per
quam introitum possit instrumentum, ad eleuatio-
nem ossis comprimendi, & ablationem pungentis,
in quibus etiam casibus, & quæ aperitionem horrent,
ad eam confugiunt, cum nulla alia sit salutis via.

Ex aperitione etiam id habemus, quod opportuna re-
media egenis membranae, & subiectis partibus
egenibus applicari possunt. Celius os aperit, sed pri-
mo medicamentis agendum esse ait, et si symptoma-
ta superuenerint, ad perforationem confugiendum, vt
idem cum Conciliatore sentire videatur, vnde di-
cebat lib. 8. cap. 4. In omni verò fissa fracture ossa
protinus antiquiores Medici ad feramenta venien-
tes, quibus id exciderent. Sed multo melius est ante
emplastrâ experiri, quæ caluaria imponitur.
Et inferius: Si verò sub prima curatione febris inter-
ditur breuesque somni, & iidem per somnia tumultu-
osissimi, vicus madet, neque alitur, & in ceruicibus
glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, ibique super
hæc fastidium increfcit; tum demum ad manum,
scalprumque veniendum est.

Pro huius difficultatis solutione statim oportet,
quod in vulneribus capitis cum rima in osse, vel sede
teli, prohibere non possumus, quin colligatur mate-
ria, & per fracturam ad subiectas partes descendat.
Ad quod quidem probandum tanti facit ratio
Gal. vt superuacuum videatur aliam querere; si
enim vt dicebat Galen. 7. Meth. 6. in brachio e.g. fra-
ctum sit os vique ad medullam, & nemo pro fracturæ
legibus deligationem faciat, necessarium erit pro-
fecto saniem non solum quæ foris sub cute, & mus-
culis est collecta, sed etiam quæ in medulla continetur,
tum ipsam ac primum maxime corrumpere, tum
cum ipsa os vniuersum, quando etiam nunc omni-
bus rite peractis aliquando talia contingunt, ergo idē
in capite accidere dicendum est, quod si in brachio
ad sit & vulnus in parte carnosa, tanto minus deuoti-
li poterit saniei collectio, & adhuc minus in capite,
cum deligationem necessarium in fracturis ad prohi-
bendum materiæ influxum, & coniectionem iam expres-
sionem non admittat, vnde si ad internam ossis faciem
penetret, & ad subiectam membranam percolabitur,
ex cuius contactu membrana male affici necesse est,
siquidem supponendo fracturam non esse patentem,
materia non habet exitum, & ideo manet conclusa
in loco arcto minimeque dissilari potest, nedum expur-
gari, ex quo malam qualitatem acquirit, atque

tum propria, tum ascititia qualitate membrana ma-
le habebit, eandemque mole distendit, deinde oblo-
ci caliditatem, in quo continetur, vapores affluui-
uantur, qui cum exitum non habeant, necessarii
etiam distendunt ipsam membranam, & praua qua-
litate vitiabunt, qua de re fiet impotens ad rectam
expulsionem offensentis materiæ, eoque magis, cum
sibi sit necessarium sursum materiam expellere, &
per angustam viam, potius ergo illam huc, & illuc
transmittere, & ita extendere affectio, & necessarium
tandem putredo, & inflammatio subsequenter, &
mors denique præconiunt prauis illis symptomati-
bus. At, si fractura minime patens totam ossis sub-
stantiam non penetret, nihilominus purulenta mate-
ria, cuius generatio impediri non potest, ad penitio-
res ossis partes percolans, & exitum non habens, os
corrumpet, quod ita vitiatum membrana molefuum
eualet, quam prius conseruabat; & ideo natura, vt
rem molestantem expellat, languinem, & spiritus,
prout conuenit, ad eam partem transmittit, itaque
inflammationem accendit, veluti etiam accidit,
quando os consumum est: addamus quod ab intrin-
secis partibus, ad vulneris locum, materia confluunt, quam
non prædixit deligatio, etiam si, vt in artubus, pos-
set in capite fracto ad ministrari, pariter, si ex alio cuius
venulæ fractura, vel disruptione ligamentum libere
collecta fuerit materia, necessarii putrefcet, mala-
que symptomata, & mors ipsa, erunt præ foribus.
Itaque vt eripiamus vulnereatam ab interitu, neces-
sarium est hanc materiam auferre, posteaquam
non est in nobis, vt eius collectionem impediamus.

Pro eius ablatione triplex proponitur modus, vi-
delicet per potiones, per medicamenta extrinsecus
apposita, & per ossis aperitionem, seu excisionem;
potiones vim habent insignem calefaciendi, atque
nudi, & digerendi, nisi enim eam insignem habe-
rent, cum pars longe sita sit vt ventriculo, prius eo-
rum vis deficeret, quam peruenirent ad vulneratam
partem, hinc earum auctores consueverunt easdem ex
optimo vino, pipere, gingibere, & bulbofumo aliis re-
bus valde calefacientibus. Vel ergo volumus exhibere
has potiones, antequam prætereat tempus inflama-
tionis, vel postquam præterierit inflammatio-
nis terminus: si prima, contra methodum agimus,
siquidem opus est potius, vt prohibeat inflammationem,
humores refrigerare, & incassare, vt eos inceptos
ad motum reddamus, at huiusmodi potiones eosdem
maxime calefaciunt, attenuant, & fluxiles admodum
reddunt, & quod peius est, ad caput ipsum vehunt,
maximum enim ad caput vehiculum sunt aronata,
& vinum, quare erunt istas potiones maxima infla-
mationis occasio. Si verò, postquam præterierit
tempus inflammationis, qui communiter statuitur
decimus quartus dies, interim quid futurum sit, de
ipso ægrotante ipse videat. Sed hoc postremum,
neque ipsi admittunt, siquidem volunt, vt altera
ad vulneratam idē incipiat vulneratam potione as-
sumere. Itaque omni ratione videntur potiones abla-
ganda: Quod si quippiam earum vfu vili sint conua-
luisse, id potius referendum est in saluberrimam eo-
rum naturam, quam in potiones.

Ad externa medicamenta deveniamus, & consi-
deremus num possit quodpiam inueniri, quod va-
leat saniem in subiectis ossi partibus per os ipsum euo-
care, negat Gal. 6. Meth. 6. dari tale medicamentum,
dicebat enim: Nec medicamentum est vllum, quod
vel in aliis quidem partibus, citra deligationem os fracti,
quatenus nunc dictum est, siccum, atque ab superuacu-
is puri reddere valeat. Sed rationibus re agamus.
Hoc medicamentum aut attrahit qualitate manife-
sta, aut occulta, quæ qualitate occulta attrahunt, seu
a totius substantiæ proprietate, quæ etiam recessit
Gal. 5. de simp. med. fac. capit. 17. dicens: Aliud est
attrahentium genus, quod qualitatibus familiaritate

Reproba-
tur curatio
per potio-
nes.

Reproba-
tur curatio
per topica.

Premittit-
ur funda-
menta pro
soluenda dis-
cussione.

attrahit, id quod nil aliud est, quam totius essentiae similitudine, experientia tantum innoscunt, atque nondum experientia tale inuentum est medicamentum. Quae vero à qualitate manifesta attrahit, id caliditate facilius, & tenuitate partium, unde Gal. 5. de simp. med. fac. Attrahentes medicinae sunt, quae ex alto vehemens extrahunt, essentia illis est calida, & tenuium partium, quam quidem, vt ibidem dicebat Galenus alia ex sui natura habent, alia verò ex putredine, vt finus columbinus, fermentum, & huiusmodi, siue postea reuera per caliditatem attrahunt, siue potius qualitate illa tantum attenuetur materia, & euaporatio iapta reddatur, parique laxetur partium interest: Itaque si materiam sub offe contentam euocare voluerimus, necessarium erit adhibere medicamenta calida, & tenuium partium, & eo magis, quoniam materia profunda, & per ossis substantiam educi debet, si enim leuiora adhiberentur in itinere vis eorum deficeret, qua ratione Gal. lib. Art. med. c. 89. Si igitur particulae patienti admoquantur tale praesidium, tanto erit frigidius, atque humidius, quantum exigit partis affectus indicatio: quod si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insuper tale inuenire remedium, cuius vis nequaquam in itinere solatur. Si igitur calidius esse oportuerit eo, quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantum exigit morbus, sed ultra eandem mensuram tantum addiciatur, quantum ex sita, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium.

Oportet igitur ea medicamenta esse valde calida, atque, si talia admoquantur procul dubio erunt fluxionis, & inflammationis occasio, cum & abique attrahendum viui, eiusdem maxima sit habenda suspicio, quemadmodum in vniuersalibus declarauimus, cuius ratione tantum abesse, vt calefacientia, & attrahentia sint adhibenda, vt potius refrigerare, & repellere conueniat, & omnia praestemus, vt in inflammatione praecauatur, videntes omni reuulsioni genere, euacuantes tenues, & calidos iuocos, qui ad partem fluere facili possunt, & partem etiam refrigerantes, & incrassantes: quod si haec attrahentia parti adhiberemus, contrarium eius praestarent, quod reuulsiois affeque studemus: immo facilius erit à circumstantibus partibus, ac toto humores ad vulneratam partem attrahere, quam materiam sub offe contentam euocare; haec enim per os transeat, oportet, humores vero confluent per ipsa vasa, nihil habentes, quod eos impediatur. Sed demus nullam ex usu attrahentium subsequatur inflammationem, atque videamus quid boni ex ipsis fieri sperandum: Profecto nisi à naturali nostro calore ad actum medicamenta reducuntur, parum, vel nihil utilitatis afferre posse credendum est. Si ergo medicamenta vulneri applicata deberent aliquid opis afferre, oportet, vt ad actum reducerentur à calore cutis, & subiectionis, atque in talibus vulneribus os est detrahendum, cute priuatum, & ipsum praeterea ab aere alteratum, & refrigeratum, non ergo ad actum reduci poterunt medicamenta, veluti requiritur, neque vis eorum ossis substantiam penetrare poterit. Quandocumque integra est cutis non mediocrem utilitatem à medicamentis appositis sperare possumus, quoniam ad actum reducuntur medicamenta, & os non est affectum, seruaturque suam naturalem raritatem, & tamē neque id semper assequimur, sed oportet quandoque ad sectionem, & perforationem ossis deueneri, quare fieri non posse videtur, vt offe detecto, & alerato ab aere, atque male affecto, possint medicamenta, quae sub offe continentur, attrahere; & dato etiam, quod aliquid possent attrahere, id necessario erit inefficillimum, & longo temporis spatio indigebit, atque non oportet materiam diutius contineri. Intra ne membranam conclusam, periculum enim maximum est in mora, siquidem male af-

A si creter membrana à conclusa materia, quod si medicamentorum ope materiae diachma extraheretur, vicia, vt ita loquar à circumstantibus partibus esset, fluere, Concludendum igitur est ea nullam esse portem viam curan di fracturas cranii, quam Dioscoridius senex nobis tradidit, quae videlicet sit per ossis excisionem,

Verumtamen noto in Theodorico, si eo curandum modo quipiam seruati sunt, id non potioris ratione factum esse, sed quoniam labia vulneris ad mutuum conactum adducebat, & tecta seruabat, ex quo naturalis calor non multo post ad pristinum statum reuertebatur, ob idque nec effatu digna materia portio generabatur, nec in multa quantitate coaceruabatur, sed propter naturae caloris robur generationem statim subleuebatur expulsio, ac digestio, scimus enim quanto minor excrementorum portio recto seruato vulnere genere, & quanto fortius expellatur. Decipiebatur autem Theodoricus referens salutem in suam potioris, quae potius debebat interficere. Et re vera, si daretur medicamen, quod materiam sub cranio contentam posset attrahere, id profecto applicandum esset, adductis prius vulneris labijs, & ambientis iniuriæ penitus forent arcende, sed huiusmodi medicamentum nondum est inuentum, quamuis aliqui in Chymicis oleis tale vim inesse contendunt, quae verò superius propostia sunt, lapsissime fallunt. Neque omnino probandum est Celsi consilium, vt videlicet, differamus operationem, donec appareant symptomata, & prius experiamur, num quipiam possimus medicamentis proficere, iam enim dictum est periculum esse in mora, & cum symptomata superuenerint, forsà in subiectis ossi partibus contracta erit incorrigibilis noxa, hinc per paucos seruati eorum videmus, quibus post septimum diem superueniunt: Superest vt ad contraria argumenta respondeamus.

Ad primum igitur Conciliatoris argumentum dicimus, quamuis operatio in offe sit aliqua occasio fluxionis, cum fieri non possit, cum & vulnus refrigeretur, & caput concutitur, & dolor etiam inferatur, eoque magis cum sit necessarium vniuersum amplum reddere impositis penicillis, ad cutis etiam sectionem, vt possit fieri operatio, nihilominus ex duobus malis minus est eligendum, & cui etiam possumus occurrere; minus autem malum est aliquam occasionem fluxionis praestare, cui multis alijs remedijs occurrere possumus, quam de materiae effluxu parum esse sollicitos, ex cuius retentione praua symptomata, & tandem mors contingit; quod si videretur paremus exitum, à morte egrum eruius: male licet operatio dolore inferat, & coëssionem, à morte tamen eripit, non autem est causa consulsionis, & mortis, vt ipse dicit: Contra applicatio medicamentorum citra excisionem vel apertionem, neque doloris inferit, neque cerebrum concutit, sed tamen praua tandem inuehit symptomata, & mortem; quoniam non satis consilii contenta materia.

Ad secundum dicimus, reducendum quidem esse vulneratam partem ad proprium temperamentum si curandum sit vulnus, ac in fractura caluariae, immo in omni vulnere primam remouenda quae impedimento sunt, quo minus pars ad proprium temperamentum reducatur; in capitis autem vulneribus materia contenta sub cranio, est in causa, ne pars ad proprium temperamentum reuerti possit, immo vt ipse dies prius afficiatur, oportet igitur vt per ossis amotionem ipsi detur exitus, & quamvis hoc fieri non possit, ita vt partis temperamentum dependium aliquod non patiar, id tamen postea corrigitur, quod si haec non haberetur materiae ratio longe maius, & cui minus posset consuli, periculum immineret: Quid enim possint medicamenta, iam superius dictum est: Quod si daretur aliquod medicamentum ad

Solutio argumentorum.
Ad primū.

eius eductionem potens, eodem vii longe melius esset, quam ægotantem sectionibus, excisionibus, perforationibus, & aliis manualibus operationibus torquere, neque tamen vitium est in Medicina morbo morbo curare, fed hoc sepius cogimur expectari ad cuitandum maius malum.

Ad tertium. Ad tertium dicimus naturæ fortè nihil repugnare in expellendis, modo viæ non desint, per quas possit expellere; atqui dum materia continetur sub offe, & conclusa, statim malè afficit membranam, vi debilis redditur ad expellendum; præterea expellit materiam per ossa quidem, sed non quando ab acre sunt alterata. Amplius non momento expellit, sed multoties finit copiam materiæ coaceruari, antequam expulsionem aggrediatur; at hic periculum est in mora. Amplius non semper natura insurgit ad expellendam materiam, vi in febribus videre est: Non ergo cum tanto periculo est expectanda naturæ actio.

Ad quartum. Ad quartum negamus, medicamenta extrinsecus applicata eam vim habere, quam ci tribuit argumentum, ita scilicet vi possint eam præstare in dictis fracturis, vi superius explicatum est. Vnde licet vnguentum, quod à Conciliatore proponitur, forsitan habeat locum in fracturis calvariæ integra cute, nullum tamen fructum afferit, ubi detectum est os, quod si viâ medicaminum attrahentium vellemus adagere, id esset certam inflammationem concitare, cum nec mitiorum tutus sit vius, quamdiu periculum imminet inflammationis.

Ad argumentum ex Haly. At id verò, quod subiungitur ex Haly, ponimus medicinam sub vmbilico, & attrahit humores, ponimus sub pedibus, & attrahit ex capite, quo magis potest attrahi materia (sub offe contenta vi medicaminis? Dicimus illam, attractionem fieri à proprietate totius substantiæ, non habemus autem medicinam, quæ à proprietate totius substantiæ materiam attrahat sub offe contentam: & si habemus, nemo esset tam insipiens, qui libentius ea non vteretur.

Ad quintum. Ad quintum quid dicendum, ex dictis patet, dantur enim medicinz attractiue fortes, sed materia sub offe refrigerato contentæ. Præterea medicinz attrahunt, sed longo tempore, at hic periculum est in mora.

Ad postremum. Ad ultimum dicimus lethargicos, & phreneticos paucos liberari, vnde ex ipsis non est statuenda regula. Præterea os, & cutis non sunt malè affecta, & ideo cranium suam habet naturalem raritatem, & vis medicamentorum potest ad subiectas ossi partes peruenire, & materia ipsa euocari. Hæc curatio præterquam quod fallax est, ac nulla ratione nititur, cum insuper sit superflua, & à Christiana Religione abhorretur, penitus ableganda.

CAPVT XLII.

Quid agendum post perforationem, detecta quoque membrana.

De procuratore. Si à principio membrana detegatur, vel quia aliquod sub offe contineatur, vel, quia quis ab opere primo apparatus veliit, expedire, quamvis reliquum vulnus sit, curandum, sicuti reliqua vulnera, vnde & Hippoc. in fine lib. de Vuln. capit. dicebat: Postquam autem os absteris, reliqua, velut viceri conferre visum fuerit, curatio, at tamen habenda est aliqua ratio membranz proprio regimento, ac propugnaculo destituta. De qua quidem re variaz sunt, & antiquorum, & recentiorum sententia, & variè se gerunt recentiores in procuranda membrana detecta, alii siquidem secandam esse membranam quamprimum dicunt, ne corruptatur, & huius sen-

tentia fuisse videtur Celsus, & Hip. ipse. lib. enim de Vuln. cap. num. 24. statim osse perforato, & exciso, dicebat, ac de membrana detracta, ipsam denudatam membranam putam quam citissime, ac siccam facere oportet, vt neubi ad multum tempus humida sit, computrescat, ac in rumorem atroliatur; his enim ita contingentibus, periculum est ipsam putrefieri. Celsus quoque aceto vitur, & emplastro lisd, & emplastro ludzi. Alii verò vniunt lenientibus, puta oleo rosaceo, sanguine columbe, oleo vitellorum ouorum, & huiusmodi, vt inflammationem prohibeant. Galen. vtramque Methodum laudat, ideo 6. Meth. 6. dicebat: Denudata membrana, tum blandissima curatio institui potest. Tum huic aduersa: vnde refert Megetem, & Eudemum solitos supra denudatam membranam oxymel infundere, & emplastrum lisd is apponere, & plurimos refert hac ratione curandi fuisse sanatos, neque præter rationem, cum membrana dura pati possit talia medicamenta, citra dispodium, vt quotidie experimur in meatu auditorio: E conuerso cum Romæ morabatur refert apud Chirurgos vrbis inualuisse lenientem curationem, qua etiam sanabantur, immo 10. de simp. med. fac. cap. de columbe sanguine, melius inuenire nihil possis, dicebat, in capite perforato, quam vt rosaceo probò vtare.

Itaque Galen. experientia ducit vtramque Methodum comprobauit: Quocirca si vtrique hæc adeo Galen. placuit, & à nobis recipi poterit. Distinguedum tamen censeo membranz statum, namque vbi C. A. omni ind. est, & abique labe, vel prauam aliquam affectionem contraxit, puta inflammationem, corruptionem, & huiusmodi: absurdumque est existimare tractandam esse eodem profus modo dum sanæ est, atque cum malè est affecta, cum & variæ sint indicationes: prius ergo videamus, quæ pro curatio membranz sit habenda, quando nondum labem contraxit. Vtique talis existens conseruari possit, si cui omnia naturaliter se habentia, qua ratione verò sit conseruanda: ex iis quæ ipsi possunt officere, erit perspicuum, ex cognitione siquidem nocentis, & quod conseruetur, vnde Gal. lib. de opt. sect. indicatio dicebat est comprehensio iuuantis, simul cum comprehensione nocentis, prædicto non indiget conseruatione membranz, nisi quia periclitatur: nisi hoc esset non indigeret conseruari, permanens enim esset eius status. Quæ ipsi possunt obesse duo sunt, purulenta materia, quæ necessarid à suprapositis partibus ad ipsam descendit, & interdum in ipsa quoque generatione non habet; & propriæ ac naturalis tegumentis defectu, tegitur enim ab offe, quod non solum eam ab iniuriis externalis, præcipue verò ab ambientis, defendit, verum, & moderato quodam calore eandem fouet; huius igitur tegumentis defectu, iniuriis ambientis, cuius contactu nunquam antea percepit, natiuus illius calor non leue detrimentum experitur, tum eius substantia defectu tegumentis in auras dissipata, tum eius qualitate occurrat ambientis, qui actiuo etiam tempore ipso cerebro est longe frigidior, vt animaduertit Galen 8. de v. part. re.

Indicatio. Necessè est itaque purulentæ materiæ idoneum parare effluxum, & ab eadem membranam protegere, ac naturaliori calore viuere, & flexione prohibere: Effluxum parabimus apposis sectionibus, & congrua partis figura: calori naturali lubueniemus artificiali regimento vultus fontes, ac ab iniuriis ambientis protectores, medicamentoque amico membranam consolatantes, arque fluxione prohibebimus, repercutientes, promptè enim pars non recipiet, dicebat Galen. si fluxiones repercutiantur, & ipsa ad temperet mediocritatem redigatur.

Quare osse exciso, detecta quoque membrana, in ipsam

Curatio blanda, seu leniens.

Non est ista per se habenda modo tractanda membrana.

Indicatio: non quando membrana nihil passa est.

De procuratore.
ratione membranz vultus.
Curatio excisantis.

*Medicamē
membra-
na detrahe
sed sana
conducit.*

infillandum est idoneum medicamentum, huiusmodi mea quidem sententia est oleum rosaceum acutius calidum, praeteritum, quod ex olivis immaturis conficitur, omphacinum dictum, iure à Galen. probatum, namque actuali suo calore membranae calorem suum adducit, verò facultate repellit, & roborat, nihilque habet mordacitatis, sed potius quid anodynū, sed & moderata eius potentialis frigiditas, nonnihil ad repercussionem facit. Resina terebinthina, arque abietina lotae, & ipse moderato suo calore nativum membranae calorem foveat, moderataque adstrictione repellunt, & roborant, mordacitatisque sunt expertes, immo si maluarum aqua eleuatur, non parum habebunt anodynū, quocirca si oleo rosaceo permisceantur efficacissimum erit medicamentum. Sanguis columbae à multis probatur, & oleum vitellorum ovorum, & resera sunt anodyna, verum cum membrana sit omnis pravae affectionis experta, quem locum habeant, non video, cur adeo relaxanda est membrana citra necessitatem? idem dixerim de melle rosaceo oxymelite, aceto, unguento lūdis, aqua ardente, & alijs stillatilijs aquis, & alijs insignem nimis calefaciendi, & excificandi habentibus, cum nihil adfit, quod abstergeri desideret, neque superflua reperiantur humiditas, quae fortia excificantia possulet, neque frigiditas, quae calefacientibus adeo utilis sit expellenda.

Quisq.

Solutio.

Sed circa rationem excificantem obijciat quispiam quomodo ergo sanescunt tam curandam leniente adhibita, quam excificante? Non quidem alia de causa, nisi quia sana est, & ab impositis medicamentis detrimentum non recipit, sed ea ubi sit nociva sunt expelli, quavis neque semper consuaveant. Ratio enim, quam Fallopius affert de lenientis ratione, parum ad rem facere iudicanda; supponere siquidem videtur membranae lationem, unde exemplo inflammationis testium, quae aliquando validissimis fificantibus sanatur brevi, puta emplastro ex stercore bovino, cum ruta, & folijs lauri, atque butyro, aliquando etiam lenientibus, ut pane ex lacte cocto, atque oleo rosaceo, infert utramque curationem, & cerebri membranae convenire. Quod si de membrana sana existente intelligeret, ad rem (palam est) adductum exemplum non faceret. Quod si Hippoc. lib. de vulnere. cap. offe perforato, & excisio, fificantam ibeat non de sana membrana id intelligit, sed male affecta, & idcirco dicebat ipsam deinde tantam membranam puram, quam citissimè, ac siccam facere oportet, ut ne ubi ad multum tempus humida sit, computrescat, & in tumorem attollatur, enim iam humidam supponit, & ex humiditate ipsius putredinis periculum. Vel per membranae excificationem faciendam non intelligit eam, quae medicamentis fit, sed quae abstergendo ex gossipio, aut lana, quasi vellet Hippocrat. anequam medicamentum apponatur vulnere, ut membrana gossipio, vel alia te simili, quam optime abstergetur, & excisecetur, quo loquendi modo vix est etiam Hip. lib. de vicer. nu. quarto dum dicebat. At ubi deligare uoles pharmaca non prius imponere oportet, quam ubi siccum feceris ulcus. At quando sana non est, alia est ratio, sed de hoc suo loco.

*Ad huc
su medi-
camentorum*

Ut ergo in unum colligamus rationem curandi talia vulnera, facta ossis perforatione, atque exciso offe, si quid sanguinis est abrasione ossis percolauit, ad duram meningem, protinus gossipio leviter detergat membrana, postea infillatur, una, vel aliter gutta lotae terebinthinae, vel abietinae lachrymae calentes, vel rosacei olei, aut resinae cum oleo mixtae, dein labijs ulneris inflatur medicamentum, quo foveri possit nativus calor partis ulneratae citra humiditatis putreficibilis concitationem, cuiusmodi est terebinthina, vel aliquod aliud medi-

amentum, quod à proprietate substantiae vim addat naturali calori, cuius census est vnguentum nostrum, desuperque appositum linteo eodem medicamento illito, & super ipsum alio linteo, quod magnam etiam partem partis sanae comprehendat oleo rosaceo calente imbutum, & alijs siccis linteis, quae praesent idoneum tegumentum vulneratae parti, & detrahe membranae rectum relinquatur vulnus, donec omnino inflammationis periculum pertranseat, sic enim ambientes partes naturali tegumēto deficiunt laud offendet, & nativus roboratur calor, & ex consequenti citiores, & meliores promovebuntur suppurationes, quod est in causa, ut minime inflammietur pars, & citius expurgetur, & ideo Hipp. lib. de vuln. cap. num. 23. Quare suppuratum quidem, quam celerissime vicus facere oportet, sic enim ambientes vicus partes quam minimam inflammabuntur, & vicus citissime purum erit. Curandum autem erit, ut vulnus expurgari decenter possit, & ideo etiam apertus sit diligendus, ut videlicet vulnus, si fieri possit, deorsum spectet, aliquando si saltem, ne os, & subiecta membrana, ex conclusio pure aliquid mali contrahat, possit enim os suppurari, & inflammarī, & membrana ipsa putrefieri, & ideo Hippoc. citato num. 22. Cavere autem oportet, ut ne aliquid mali os contrahat ex carne, si male curetur, nam & perforato offe, & alijs denudato, sed sano, & si lesionem aliquam ex telo habeat, & tamen sanum esse putetur, periculum magis imminet, ut suppuratum fiat, etiam si alijs futurum non esset, & nu. 23. subiungit: Si & caro os ambiens male curetur, ut inflammetur, & confringatur (ecce quomodo inter malas curationes reponit confractionem, videlicet puris) ignescit enim, & multa flamma impietur, & sane os ex ambientibus carnis in seipsum calorem, & flammam, & quaecumque mala in seipsa habet caro, trahit, & ex his ita suppuratum fit.

Sed & mala curatio carnis est, quando quis linamentis vtens replendo vulnus labia discedit. Peccatum enim hi triplici ratione, & quoniam linamentis vtuntur, quae reprobata Hipp. Neque linamentis curationem facere oportet dicebat lib. de vuln. cap. text. 18. & quod extensionem faciunt, unde male afficiunt carnem, & occasione praebent fluxioni, & quod pus conclusum continet, unde malam concipit qualitatem, & praeos mittit halitus, & os male afficit, atque ego in multis hanc solam. mortis causam observavi, cum aliqui vulnera non essent lethalia, & tamen in sua cecitate persistentes recurrunt postea ad feceras causas, ut notam, quam meruerunt, effugiant. Si materiae conveniens effluxus parati nequeat, in intermedio tempore confertur foetui, aut his vulnus solvere, ac membranam, ut decet, procurare, quia improbandum non erit si tenuissimum linteum, quod simile medicamentum habeat, ad membranam apponatur, quod & eam à pure & vulnere percolante proteget, & vicem gerat operculi, communitur accipitur feticinum linteum ex chermes tinctum, sed neque displicet gossipii floccus, aut flamentum arida tunc siccata rosaceo imbuta: in robustis tamen nec vitiosis succis tectis, & in aere benigno, ac vulneratis capite amico, una vel altera terebinthina infillatur, ac vulneris procuratio citra immisionem linteoli solet sufficere, verum in imbecillioribus seu natura, seu aetate causa, & vitiosis succis reposita, quae aere parum amico, id nunquam tentare, nam principia fluxionis sunt valida, virtusque expultrix est imbecillior, quam ut possit collectam materiam extra foramen ossis expellere. Quamobrem donec videam expultricem robustiorem evasisse sapies vulnus solvo, ac procuro.

*Reprobatur
linamenta in
vulneribus
capitis.*

Nec semper in rosaceo persistendum, sed maioris tempore melle rosaceo, aut rosaceo styropo vtendum, ut sordes abstergantur. Laudatur etiam terebinthina, vel fo-

vel sola, aut cum melle rosaceo permixta. Si fortiora abstergentia requirantur, oxymel saccharinum erit opportunum. Sed de membranae labe mox differemus.

CAPVT XLIII.

Qua ratio habenda sit detecta membrana, si labem aliquam contraxerit.

Detecta membrana labem aliquam contraxisse non raro deprehenditur, interdum enim inter ipsam, & cranium concretus sanguis, aut purulenta materia reperitur, ex quibus relaxatur, humida redditur, & sordibus inquinatur. Nonnunquam vero denigrata conspicitur, hocque duplici ratione contingere solet, nigrities enim contrahi in ipsa potest, vel ob corruptionem, cuius signum est fætor, & non raro purulentia reperta, vel quoniam extinctionem natui caloris, quæ est citra factorem, & non raro citra materię præsentiam, vel plurimum enim fit à compressione, & contusione, vel frigidi aeris occurrunt.

Quandoque inflammatione torquetur, idque ex tumore, ut aliquando os ipsum egrediatur, rubore, valorum tensione, atque pulsationis defectu licet conicere: semperque adfuit prava symptomatica, si cui & quando denigrata est membrana, aliquando colligitur excrementum quoddam crassum, & viscidum, quod admodum hæret ipsi membranae, pallidique coloris, ut dura meninx quasi crassa quadam, & ætnea membrana obiecta videatur, ortum habens ab excremento crasso ipsius membranae, id vero præsertim obseruatur in senibus.

Quando igitur esse ablato materia reperitur conclusa, quamvis fieri non potest, quin labem aliquam membrana contraxerit, lana, vel gossipio leuiter detergenda est, & si qui adfuit grumi, penitus tollendi, nisi eadem nimis hæreant, quo in casu eorum suppuratione esse expectanda, est, qua fortasse materię portio in proximis fuerit partibus, ut expellatur, clauso ore, & naribus, spiritus ad nares impellendus, tumescit enim membrana, & si qua materia subfit, exprimitur ad orificium: dein abstergenda membrana, atque medicamentum, quod moderate sitet, atque detergat, imponendum, & hoc est, quod volebat Hippocrates lib. de vuln. cap. n. 24. dum dicebat: Statim osse perforato, & exciso, ac de membrana detracta, ipsam denudatam membranam puram quam citissimè (respicendo etiam deteriorationem manulem) & siccam facere oportet, ut ne ubi ad multum tempus humida sit, computrescat, & in tumorem attollatur, cuiusmodi est terebinthina, vel abietina lachryma, cui præsertim aliqua portio mellis, rosacei fuerit adiuncta, vel mellis rosacei saccharini, vel syrupi rosacei recentis: moderate autem calida sunt applicanda, frigidis enim minime est assueta, ut quæ in calido loco semper mansit, qua etiam ratione, ubi detecta est membrana, quamprimum ab opere expedire nos oportet, ne ambientis ratione male afficiatur: quantumvis enim aer sit calidus, sicula ad ipsam, cerebrumque collatione, sicuti dicebat Galen. frigidus censendus est. Linteam quoque tenuissimum eodem medicamento resectum ad membranam apponatur. Exinde curandum est vulnus, veluti si sine hac affectione contigisset. Aliqui ad exciscandam membranam, & auferendam omnem sordem, quam ex purulenta materia potuit contrahere, aqua ardenti utuntur, verum huiusmodi medicamenta calidiora, quam par sit, semper iudicari, ob idque valde suspecta, persistente adhuc inflammationis metu. Si à vulneris principio fuerit excisum, totumque affectus locus fuerit detectus, vna, vel altera medicamenti impositione

A corrigi solet omnis membranae affectio, & idem non erit necesse crebro vulnus solvere, antequam præterierit tempus inflammationis, ut membrana procureretur. At si processu temporis denudata fuerit membrana, & conclusum pus compertum, periculum est, ne maior sit affectio membranae, quam ut vnica medicamenti impositione tolli possit, idcirco tertio quoque die, vel quotidie, etiam si materia in maxima copia conclusa reperitur, & affectio intensior extiterit, solvere vulnus conueniet, donec membrana materię dominetur: nec solum, ut medicamentum imponatur, verum etiam vt sordes à membrana detergantur, & purulenta materię egressus procuretur: cum propter interperantiam, & quia à materię copia sit oppressa, non adeo sit valida expultrix facultas, ut nocentia valide possit propellere; & adfuit etiam sordes, quarum deterfio non naturæ, sed medicamentorum est opus, illius memores erimus, non esse hanc curationem vniuersis, sed coniuncti affectus.

B Aliquando disruptis venis inter os, & membranam tanta colligitur copia sanguinis, denique tanta puris copia generatur, ut actum esset de vulnerato, nisi quodate vulnus folveretur, & egressus materię procuraretur, quem procuramus, iubentes, ut vulneratus clauso ore, ac naribus spiritum vi quadam ad nares impellat, intus scilicet enim ex hoc membrana, atque ad foramen materię exprimitur, atque expressæ materię interdum adium tum præbebus decussatorio appellato instrumento, membranam leuiter comprimentes, quæ tumens nimis hæret ossi, & egressum matricis prohibet.

C Absterfa verò membrana, aliquod abstergens, & exciscans instillandum, cuiusmodi est syr. ros. recens, mel, ros. & quod fortius est, oxymel saccharinum. His addo nonnunquam transfuso inflammationis periculo, vt maior fiat excisio, aquam ardentem, & eam præsertim, in qua prius infusa fuerint thus album, thuris cortex, radix aritholochiæ rotundæ, irisidis, coccus insectioris, betonica scæchæ, centaury minus, myrrha, aloes, rose rubæ sicce, & huiusmodi alia. Lotionibus, seu iniectionibus ex vino Maluatico, in quo prædicta bullierint, quibus scilicet cum successu se aliquando vsu esse testatur Carpentis, nondum ausus sum vti, ne maius onus membranae committerem, quæ satis, si perque in pute expellendo laborat, in magnis tamen sordibus eas non abhorrerem. Galenus, ad pus elicendum laudat vsu pyjuli, sed huiusce instrumenti natura nunc ignoratur.

D Si sanguis concretus osse exciso sese offerat, & quidem in modica quantitate, abstergeatur, si nimis hæreat membrana, procuranda eius suppuratio, itaque instillabitur vtiliter rosaceum oleum, aut solum, aut cum terebinthina lora, vel oleo vitellorum oorum permixtum. Linteam quoque, seu fila euulsa tenuia digestu loto appellato illita, aut ex terebinthina lora, cera, & oleo vitellorum ouorum parato membranae apponentur: Abstergentia parum solent proficere, quæ tamen ex vsu erunt facta supputatione. Vbi vero sublata fuerit affectio, ad curam vulneris redeundum. Quandoque tanta sanguinis copia collecta est vt expectare suppurationem non liceat, sed omni ratione tollendus, saltem ex parte, vt deoneretur membrana, ad quod quidem opus vtor argenteis stylis, & vncis, inter os etiam, & membranam immisiss, si sibi quoque contineatur, quibus grumos dirumpo, & à meningi separo, residui postea suppurationem adiuvio. Rarissimi sunt huiusmodi calius, sed tamen occurrunt. Hac incedens via memini me grauissimas febres tollerere.

E Si denigrata fuerit membrana, & quidem ob corruptione

ruptionem, conari oportebit eam tollere detergentibus, cuiusmodi est mel rosaceum, vel per se, vel cum modica terbinthina. Quod si non proficit, ad oxymel deveniatur, & acetum ipsum, & ad aquam ardentem melle rosaceo, vel oxymelite permixtum, opportunum est etiam vnguentum lfidis admixto præsertim melle ros. immo in vehementi corruptione ad præcipitatum, lotum tamen aqua rosacea, atque rosaceo vnguento permixtum licet devenire. Aque in hoc casu quotidie imponendum medicamentum per tres dies, quibus si corruptio non emendetur, exigua est spes salutis.

De membrana nigredine ob refrigeratione

Quod si ex refrigeratione denigrata fuerit membrana, quod potissimum contingit, quando fuerit diutius ambientis exposita, valde calefacta erunt instillanda, cuiusmodi est oleum de terbinthina stillatum, oleum stillatum ex abietina lachryma arctædici, aqua ardens, aqua, seu mater balsami, & id quotidie, ita tamen, ut quam minimum detecta maneat. Extrinsecus quoque imponendum medicamentum, quod vim efficacem habeat fovendi nativum calorem, cuiusmodi est balsamum artificiale resina terbinthina, aut abietina permixtum, ceratum de beronica iohannis de Vigo, vnguentum de gummi elemi, ceratum Conciliatoris, ceratum humanum Carpentis, ceratum nostrum, cuius descriptionem inferius trademus. In istis casibus uti ratione lenientis omnino videretur à ratione calentium, ubi enim habes ad se conclusa materia, non corrigeretur affectio ex lenientibus, immo corruptionis ipsius membranae maius subest periculum, tanto minus tolli poterit denigratio à corruptione. Ad refrigerationem autem propter caloris extinctionem, factam, quam vim lenientia, & modicæ refrigerantia habere possint, nemo est, qui ignoret. Vbi vero inflammationi caperit membrana, tunc lenienti ratione uti oportet, ita ut ea applicentur, quæ vim habeant modicæ refrigerandi, & expellendi, atque dolore leniendi; adeo siquidem calor immoderatus unde refrigerandum, adeo dolor, unde dolorem sedantibus uti oportet, adeo etiam fluxu materia, repellendum igitur citra tamen adstrictionem effatu dignam, ne prohibeatur materia diffusio, & dolor augeatur, hancque oleum rosaceum, & illud quidem omphacinum à principio aqua rosacea curiose lotum optinuum, erit. Vnde & Celsus lib. 3. cap. 4. Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit olei rosæ tepido. Immitti autem poterit, tñ solum, tunc sanguine columbae permixtum, vel quod magis probus, oleo vitellorum duorum. Oleum quoque violaceum probatur, omnia tepida sunt imponenda. Parabitur quoque vitæ foveæ ex decocto hordei, malvarum, violarum, rosarum, rubearum, plantaginis, feniculi, linis, fenugreci, sylvestris, altheæ, præsertim quando membrana adeo intumuerit, ut oras diffecti canili superet: quo etiam in casu magis amplum reddendum erit ossis foramen, ne ab oris ossis excelsi tumens membrana nimis comprimitur, aut etiam laceretur; atque insuper, ut materia, atque halitibus sub cranio contentis liberior pateat egressus. Post lotum igitur in membranam instillabitur rosaceum oleum cum Celso, vel violaceum, aut solum, aut oleo vitellorum ovorum permixtum, aut ceratum rosaceum tenuissimum linteolo illatum eidem applicabitur. Cui maximo cum fructu permiscebitur oleum vitellorum ovorum; laudantur quoque à Celso lenticula trita, & folia vitis conrita, & cum recenti, vel butyro, vel adipe asnerino, mixta, omnia tepida, vel moderate calida sunt adhibenda. Abradendi quoque erunt capilli, ut rosaceo, vel oxyrhodino irrigari caput possit. Cætera inflammationum auxilia nunc prætermittimus, cum de ipsis in uniuersalibus suis fuisse pertractatum.

Si vero in abscessum terminetur inflammatio, le-

canda erit membrana, ut materie detur exitus. Non ignoro quanti momenti sit crassa meningis scelerio, sed cura omnino coacta est, nec aliter educi potest materia inter utraque meningem contenta. Satis est anceps experiri remedium, quam nullum. Excrementum illud crassum vñ terbinthina scilicet tollitur. Permissetur tamen interdum maioris detersionis gratia mel rosaceum: olea detergentia parum possunt, & minus quo fortiora fuerint. Coactius iam quandoque illud tollere oxymelini vsu, & eo tanquam maximo detergente sperabam scopum citius assecutum, sed nihil proficiebam. Animaduerti postea, & hinc etiam suppuratione esse opus. Nunquam autem præterminatur, male affecta membrana, appositio tenuissimæ, & mollissimæ lintei ex lino, & serico, congruo medicamento intus ad ipsam membranam, donec affectio cesserit. Fila cuncta tenuissima, & xylî floccus lintei vice accipi poterunt.

C A P V T XLV.

De recessu membranae à proprio loco.

Separari quidem posse membranam ab osse, & vinctus & ob materiam contentam, aut membranae inflammationem corruptis ligamentis, & in praxi obseruaueram, & apud multos auctores legeram, at posse à proprio loco recedere, sicuti reuera potest, nec apud quemquam inuenieram, nec experientia mihi constabat. Galenus quidem admonet caute, adiuuendam esse cerebrum lueram parti capitis, ne cerebrum prociat, verum docuit me praxis alium recedendi modum. Quidam Sigismundus Nigrosolius Ferrariensis recessus cuiusdam meminit ex ligamentorum disrptione. Quod si membrana, inquit, disrptis ligamentis naturali locum non seruauerit, hic opus, hic labor est, necessarium hac incitit erit, nec prius poterimus parti tenem curare, si cura possibilis fuerit, quod rursus ne contingit, quia ligamenta disrpta nisi transacto satis longo temporis spatio recuperari non possunt, & interim dura piam, & ambæ cerebrum comprimunt, & ex hoc pessima insurgunt symptomata, &c. at recessus talem à proprio loco obseruasse, qualeme nos vidimus, vix credemus, quia distinctius hac de re locutus erit. Semper disrptis, aut corruptis ligamentis, cum non amplius hæreat ossi, ut antea, à proprio loco recedit, at non ut in sequenti historia patebit, eam enim subijcere volui, ut ne lueret prava hæc meningis affectio, posteaquam in hunc sermonem incidimus, atque ne huiusmodi casu oblato alii hærent, sicuti ego cum aliis viris clarissimis diu hæsi.

Historia.

Media hieme ligno tasi crasso, & ponderoso, erat quidem lecti columna nondum arte expoliata, à lethali hoste percussus est iuuenis annum agens circiter trigessimum ad latus dextrum paulo supra temporalem muscolum, & iuxta coronalem suturam, ex qua percussione veluti mortuus in terram cecidit, itaque omnibus viribus destitutus permansit forè per horæ spatium. Sanguis ex ore, & naribus copiosus affluxit, altera die vocatus, cum Chirurgus primò accersitus os, ut oportebat, non deuodasset, eum diffecti, osque ut oportebat, deuodauit. Apparuit insignis ossis introcessio cum tumore non obcuris, sed tamen neque paginibus, nec erat sine febre. Vespere os terebrari, osse exciso occurrit vice membranae concretus sanguis, qui icu oculi ascendit veluti pulsus, ad regionem medullarum excelsi ossis, euidentissimum argumentum compressionis membranae; conatus ipsam tollere manuali absterfione ex gossipio stylo oboluto, nihil profeci, erat enim admodum durus, & exsiccatus, & mem-

bra.

branz tenaciter hærebat, quo circa suppuratione A
 scopum affecturum existimans, vt antea pluries feliciter successerat, eleuato esse vulnus procurari. Assidue autem ex ore, & naribus sanguis ichorolus, & purulentus copiosus emanabat. Quinta ad vespertas febris vehementer aucta est, & capitis grauitas facta est maior, nec uestigium puris in ossis foramine conspiciebatur, solus ichor sanguineus exercebatur. Vt labenti subuenirent, cogitauit alium concretum sanguinis auferendi modum. Itaque interposito digiti spatio, aliud foramen paro versus sinuiput, septumque lenticula excido. Os purulentum inueni, & maxime fœrens. Vbi occurrit sanguis concretus, quem specillo argenteo, atque unco capidi disrumpere, ut membranam detergerem, multamque huiusce concreti sanguinis hoc modo extraxi copiam, neque solum a membrana osse denudata, sed & osse tecta, inter os enim, & membranam specillum imponebam, & concretum sanguinem quodammodo dederadem, educebamque veluti laceras lintei portiones, nec tamen membranam detergere potui, adeo ipsi hærebat, tunc cognoui maximum esse interuallum inter duram meningem, & os ipsum, quod me maxime deterruit, iussi tamen, vt clauso ore, ac naribus spiritum vehementer impelleret, intumuit membrana, multusque ichor sanguineus expressus est. Variæ erant opiniones de causis huiusce interualli, existimabat Physicus clarissimus ita fuisse a natura constitutum vitium illud, sed hoc erat naturæ leges peruertere, scimus enim per anatomicam inspectionem membranam vndique ossi alligari. Semper autem in hac sententia persisti, id esse præter naturæ leges, prouenisseque, tum ex disrptione ligamentorum vinctus, tum ex interpositione copiosi sanguinis concreti inter os, & membranam, non poterat enim non deprimi membrana. Subsequenti die febris minor apparuit, grauitasque capitis leuata est. Decimaquarta omnino recessit febris, & usque ad id temporis copiosissimus ichor sanguineus, & liuidus, dum ore clauso, ac naribus spiritum impellebat, ad ossis foramen expellebatur. Post septimam tamen ex ore, & naribus nihil exercebatur. Ad decimam quartam caput materia hæc puris formam recipere, & aliquid boni polliceri. Membrana quoque apparuit boni coloris. Certum autem erat, materiam illam non a proximis tantum partibus prouenire, verum etiam a remotis, & a fronte ipsa, ac temporibus, non solum enim grauitas in illis partibus id ostendebat, sed & illud, quod post spiritus impulsum non statim expellebatur, sed necessarium erat, vt per aliquod temporis spatium spiritum expelleret, antequam materia ad foramen perueniret. Quare & in remotis partibus recessisse membranam a proprio loco non erat dubitandum. Sed & quantitas materiæ id ostendere poterat, quotidie enim pluraquam cyathus illius materiæ educebatur. Et si autem, & puris qualitas, & color membranz, ac febris discessus aliquid boni polliceretur, quomodo tamen curandum esset, aut sanari posset a natura hoc vulnus, erat valde ambiguum, longe distabat membrana ab osse, interuallum enim illud digiti latitudinem superabat, non poterat a membrana suboriri tanta carnis quantitas, quæ spatium illud repleat, non exigua ossis portio secundum totam substantiam abscedere debebat, erat quippe demortuus penitus, ac purulentus, nec os suppeditare tantam carnem poterat, quæ vacuum illud repleat: accedebat alia difficultas a tanta puris copia, nec os in aliis partibus inficeret. Sigismundus ille Nigri-folius casum hunc considerans, pro deplorato habet, curæ enim, dicebat, si possibilis sit, sed vt ingenue fatear, non bene video ingenium, quo opitulari patienti possumus, non enim ipsi auxiliari possumus, nisi quæ dispersa sunt, integra fiant, & ea cito integra fieri impossibile est, cum primò necesse sit, quod os

cui ligamenta annexa a natura fuere, & a medico fuit excisum, restitueretur, vel loco ipsius parua generetur sarcoides, & hoc etiam a vi forti nisi in longo tempore fieri non potest, quando magis in debili tantis, ac talibus symptomatibus aggrauata dixerat? (superius & ex hinc pessima insurgent symptomata, nam cerebrum sentiens nocumentum contrahit, & contrugit se, & ex hinc apoplexia, spasmus, & tandem mors citius aduenient quam ligamenta disrumpere generari possint, & membranz ad locum naturale redire) vnde aperte concludimus, quod nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, & vbi desperata est salus, vanum est detrahi ab idiotis. Sed verè, vt omnia, & illud ab Hippoc. dictum est: Naturas esse morborum medicatrices. Circa quadragesimam capitis os citumcicuta foramen ad meditullium sub ramentorum specie secedere, vbi ad sanum meditullium peruenit, caput caro pullulare, circa sexagesimam vitrea versus occiput secessit, circa octuagesimam quæ sinuiput respiciebat, & superior lamina, quæ occiput. Paucis interpositis diebus secessit lamina superior versus sinuiput. Ad centesimam vitrea, quæ frontem speciebat, æquabat autem hæc latitudinem duorum digitorum, reliquæ vix latitudinem vnius digiti excedebat. Vbi vitrea recedebat, attollebat sese membrana, & quedam veluti filamenta carnis sursum emittebat ad carnem, quæ ex meditullio erupera, itaque cum osse colligabatur lamina superior quarto mense exacto recessit. Vigue ad sexagesimum semper maxima puris quantitas, dum spiritum impelleret, exprimebatur, vt necessarium fuerit exhiberi vulnerari portionem, inde caput imminui. Post recessum totius infirmæ partis ossis, paucæ admodum puris quantitas emanabat, sed tamen per interpolatas vices effluu digna quantitas spondee detruhebatur, tandem secundum Deo conatus nostros post semestrem spatium penitus sanatus est, quem omnes pro deplorato habebat. Cicatrix tamen valde ea remansit.

Hoc est aliud membranz vitium, in quo quidem corrigendo satis est fluxionem prohibere, membranam abstergere, atque protegere, quod reliquum est, natura perficit. Illud est animaduertendum in huiusmodi casu, cauendum esse ab impositione illa sericini lintei, facili enim negotio laberetur ad remotas partes, cum membrana ossi non hæreat. Gossipii floccus congruo medicamento imbutus erit conueniens. Hic verò pater locum non esse curatioui, quæ debetur vulneribus, sed dirigendus oculus ad abscissum. Qua ratione fortis discutientes etiam sunt ex vstu, vapore ex vino, in quo effervuerint flores camæmeli, rosarum rubearum, anethum, betonica, rosmarinus, stœchas, calamintus, salvia, & huiusmodi, transacto tamen inflammationis periculo.

CAPVT XLVI.

De membranz vitii, quæ post terebrationem superueniunt.

Pleraque ex dictis vitiiis etiam membranz adueniunt post terebrationem, nam inflammatur, nigredinem contrahit, atque putrescit, fœdissima euadit. Et eodem prorsus modo procuranda est, ac si a principio facta fuissent hæc mala. Progrediente tamen tempore superuenit interdum affectus quidam cui a principio non est obnoxia, ea enī exoritur raro quedam fungosa, quæ oras exacti cranii superat, & interdum etiam totius vulneris, cuius causa est copia sanguinis, sed praua, & membranz interperies, agente enim male disposito, & oblata materia minus bona, non est expectanda inculcata actio.

Quomodo corrigendus membranz recessus a proprio loco.

Desungo.

*Quaratio-
ne tollendus
sit fungus.*

Appellatur affectio hæc à similitudine, quam cum fungo habet, fungus, cuiusque meminit Galen. 1. loc. al. tollenda igitur erit superfluent hæc caro fortiter exciscentibus. Cortices microbalanorum citrinorum in tenuissimum pollinem redacti præclatam operam præstant, & fabina pulvis, quibus fortiores sunt hermodactyli. Si hæc parum profecerint, ad cæteretia deveniendum, itaque primo alumen combustum imponemus, aut lîdis vnguentum, deinde etiam præcipitatum solum. At si ad eam magnitudinem sit effectus, ut oras vlcis excedat, parum medicamentis proficiemus, & propterea ad eius radices scitico filo deligandus est, & paulatim contringendus, sic enim breui decedet.

CAPVT XLVII.

De crassa, tenuique meninge, ac cerebro sauciato curando.

*Medicamē-
ta cōgrua.*

SI vulnerata fuerit, vel dilacerata crassa membrana, infillandum aliquid erit, quod nativum eius calorem foueat, atque putredinem prohibeat, grummosque sanguinis, si qui sunt, dissoluat, idcirco vius terebinthinæ, & abietinæ lachrymæ maximè probatur, cum quibus etiam permisceri poterit, vel oleum hyperici, vel artefactum balsamum, vel aqua ardens, lenientem si quidem rationem omnino cauere oportet, ne putredinem contrahat tum ipsa dura membrana, tum huic subiecta tenuis, atque cerebrum. Am ambiente quoque ipsam quam maximè tutari conueniet, coque magis, cum possit aer habere etiam ingressum ad tenuem, & subiectum cerebrum. Eadem prorsus ratione curanda erit tenuis membrana vulnerata, & ipsum cerebrum, nisi quod sciora, atque calidiora etiam possunt conuenire. Idcirco terebinthinæ, vel abietinæ lachrymæ addendum erit balsamum artefactum in maiori quantitate. Insuper infillari etiam poterit per se artefactum balsamum, oleum stillaticum terebinthinæ, vel abietinæ lachrymæ, nec non & aqua ardens, & aqua, vel mater balsami; vinctuosa verò omnia, ut quæ putredinis sunt in causa, arcenda sunt. In primis autem obseruandi sunt effluxus. Occursus aeris quam maximè erit vitandus, ut toties dictum est.

*Rēmedia
tenuis mē-
brana, ac
cerebri
vulnerati.*

Vetum si à solo contundente osse nimis diffracto cerebrum amplani læsione contraxerit, quoniam fieri hoc non potest citra insignem naturalis caloris iacturam, ex qua tum concoctrix, tum expultrix redduntur valde imbecillæ, idcirco primis diebus valdè calefacientibus, & naturali calori amicis labenti naturæ succurrendum, ut alternis diebus instillentur accommodata medicamenta, cuiusmodi sunt iam proximè enarrata, quin ubi os deficit, immittendum tenue linteum, aut filamenta euulsa, aut gossipii floccus iisdem medicamentis imbutus. Extrinsicus verò appendendum ceratum, aut Conciatoriis, aut Ioannis Vigonii, aut nostrum. Repellentia verò circumfistis partibus admoveantur. Cæterum cum maxima cautione detegendum erit vulnus.

Malioria.

Quanti hoc referat, ex eo colligas, quod miles ense punctum vulneratus sub dextro oculo, vteo intacto ferrum ad cerebrum pertrixit, & neruum opicum dissecuit, & simul alterum ex nervis secundi paris, quod ad oculorum musculos transmittitur motus gratia, vnde statim amisit visum, & oculi motum, rotaque opposita pars fuit resoluta, nihilominus breui sanatus est, cedente ceruicis conuulsione, quæ quarta supervenerat, & delirio, in quod etiam à principio incidere, magna que capitis granitate, ac

A dolore, neque alia de causa, nisi quia vulnus ab iniuriis ambientis erat valdè remotum.

Facile exasperantur huiusmodi vulnera priuscule tractata, concitaturque lethalis fluxio; proinde in iis detergendis mites valdè nos exhibere debemus, quandiu inflammationis adeit periculum; Ita cauendum ne linamentis incongruis vulneratas hæscere partes opprimamus, nam & hoc fluxiones, ac phlegmonem ciēt.

CAPVT XLVIII.

De sanguinis fluxu ex membranis.

B

QVAMVIS diffusè in vniuersalibus actum sit de compescendi sanguinis profluuii ratione in vulneribus, atamen de eo sanguinis fluxu, qui est à cerebri membranis, peculiariter agere decreui, quoniam non rarò vidi hæsitare Medicos, dum in vulneribus capitis vident sanguinem ex membranis, vel cerebro erumpentem, neque immerito, propter nobilitatem eius, & naturam partium non videtur omni prorsus materia vti nos debere, quæ sanguinem compescat, neque tandem sistendirationem, quam in aliis consueuimus, obseruare; cerebro enim, aut membranæ si applicentur pulueres, linamenta, & huiusmodi alia, non aliud effe videtur, quam non ferendum pondus illis apponere. Ad damus, quod non rarò sub offe vas delitescit, ex quo sanguis profluit, ut ipsi applicati nequeat medicamentum, & tamen nisi sistatur fluxus, mors inuitabiliter accidit.

C

Quocirca omni ratione agere oportet, ut compescatur fluxus, quia est vrgens, & ab ipso maximum impendet vulnerato periculum: dandum tamen, quod sum est, naturæ, & nobilitati partis, & propterea ab omnibus crustificis medicamentis abstinendum, sed emplasticis, & adstringentibus vitandum, & ex iis etiam deligenda, quæ cerebro nequaquam sint inimica. vnde fœtida omnia, & quæ aliquo insigni odore sunt prædita, cauenda sunt: deligenda verò, quæ nullam insignem obtinent qualitatem; præterea id agere oportebit, ut applicentur tantum loco, ex quo sanguis emanat, ne pondus instile ponatur, & idcirco etiam cauenda sunt, quæ sua natura sunt nimis ponderosa, ut gypsum. Quod si locus sub offe delitescat, os quamprimum eximendum, quodcumque sit illud, ut sub conspectum cadat vas, à quo sanguis profluit.

D

Inter medicamenta autem sanguinem sistentia, quæ in hisce casibus sunt ex vfu, principem locum sibi vendicat illud Galen. medicamentum ex thure, aloë, pilisque leporinis, & oui albo constans, quibus etiam addi poterit lachryma sanguinis draconis. Gossipium adustum etiam probatur, quamvis ex adustione aliquid acredinis contraxerit; manca tela oui albo excepta, additis insuper thure, & lachryma sanguinis draconis optima est. Aqua stillatica nostra optima est cum oui albumine subactò permixta, & pulueribus additis, ac pilis leporinis minutim incisiss, confecto videlicet medicamento ad mellis consistentiam. Si eadem dissoluatur tragacantha, & dein addantur pulueres, miri vti erit medicamentum. Dioscorides puluerem sibi laudat, sed in pauca

E

quantitate propter eius granitatem applicandos. Cætera, quæ ad vniuersalem prouidentiam continent, exequi conuenit, veluti in vniuersalibus dictum est.

*A quibus
cauendum
in fluxu
sanguinis
à membra-
nis.*

*Medicamē-
ta conuenientia.*

CAPVT XLIX.

Quomodo sit conseruandum os.

Interea, quæ nouo huic modo obijci possunt, vnum, quod præcipuum est, quod per capitis vulnera, quando detectum est os, nullam habemus viam ad præseruandum os à corruptione, cum nec os abstergamus, neque cephalicos pulueres, quibus passim vtuntur, iuper os detectum spargamus. Conficiunt enim pulueres exsiccentes ex myrrha, thure, aloë, radicibus iris, aristolochiæ, erui farina, cortice radicis panacis, & huiusmodi, quibus ossi impositus seruari aiunt ossis substantiam, cum enim sui natura siccum sit, siccitat tanquam similibus conseruandum est. Quod & Galen. iussit 6. Method. 6. Cum igitur in hoc nostro curandi modo hanc non adhibeamus diligentiam pro ossis conseruatione, non videtur posse à corruptione seruari, cum assidue à purulenta materia alluatur. Neque etiam videtur, quomodo possit caro coalescere, & circumhærere omni ossis parti, cum semper sit sordibus madidum, & oleosa quadam materia, carnis autem illa productio exigit, vt locus sit siccus. Cuius ratione dicebat Gal. 6. Meth. 6. Vt autem, quæ procreuit, caro coalescat, circumhæreatque omni ossis parti, id inde maxime enietur, si neque sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguedo. Id igitur est, quod ægris Medici ad carnis productionem præstant, vt totus locus siccus sit, tum quælibet vitari ossis pars plane pura.

Nisi pulueres rescephalici conueniant.

Hæc me quoque sollicitabant, priusquam oculis cernerem alique accurata hac diligentia capitis vulnera felicissime sanari, & cum modum enarrarent, iridebam. Sed quoniam fida experientia id attestat, potius inuestiganda erat causa, quomodo id contingeret, eoque magis cum semper in hac curandi ratione multo minor ossis portio discedat, quam si quotidie inspergerentur pulueres, & etiam os non discedat, quod si pulueres de more communi inspergerentur, procul dubio, vt sæpe experientia comprobatum est, discederet. Non ergo necessaria illa puluerum appositio, immo superflua iudicanda, & potius aliquid damnnum ossi inferens, si sit sanum, cum enim os sui naturæ siccum, & pauca natia humiditate præditum, isti pulueres quotidie impositi magis absumunt humiditatem natiam ipsius ossis, vt tandem calori naturali ossis deficiat subiectum, & ex consequenti os illud emoriatur, & discedat, quod pulueres exsiccarunt. Non igitur ossi sano existente, ex vsu est illa puluerum impositio. At si mortuum os sit, quid proderunt hi pulueres? Illud perspicuum est, medicamenta, quicquid sunt, esse potentia, non actu, vtque de potentia ad actum traducantur à nativo calore, necesse esse, si quid agere debeant. Et mortuo ossi, quid medicamenta ad actum redigebantur igitur efficiunt. Quod si nullam opem sint allatura, neque sanum consilium est, peregrina corpora, quorum in expulsiōe naturæ sit laborandum, in vulnus immittere.

Quomodo conseruandum os.

Sed quomodo seruandum os natura siccum, ne corrumpatur. Vtique in ossi exiguus est naturalis calor, & exigua humiditas natia, vt potest exangui, & maxime terebinti, si ergo calor ipsius naturalis seruetur, atque modica eiusdem natia humiditas, & ossis substantia salubris conseruabitur, & nulla meliori via hæc assequemur, quam si prætermissa illa exsiccatum impositio, prohibeamus, ne ab ære afficiatur, aeris enim alio ipsius naturalem calorem interimit, & eo magis, quo frigidior fuerit aer, impositio verò exsiccatum puluerum natiam

Liber Secundus.

A eius humiditatem exhaurit. Hoc omnes, credo libenter faterentur, sed timent à pure à vulnere emanante, atque os alluente.

Sed nihil ob id timendum, modo non sit euersum partis temperamentum, pus enim ossa corrumpit, atque putrefacit, quando conclusum in aliquo loco manet, tunc enim prauam qualitatem adipiscitur, & prauos mittit halitus, quibus & propria etiam substantia se in ossis substantiam insinuando os ipsum alterat, insinit, atque corrumpit, immò nonnunquam exedit, & cariem inducit, vbi accredit, & excedentem quandam qualitatem fuerit adeptum. At in capitis vulneribus in quibus liberum habet effluxum, & non conclusum est, sed quam optime vaporibus, quo mittit, patet via, supponimus paratas fuisse congruas effluxiones, non est cur substantiam ossis possit insinere. Quod si videatur relinquere humiditas quædam saniora in osse, hæc non est talis, aut tanta, vt impediatur, quominus generetur caro, & coalescat vulnus, namque à nativo calore exsiccat paulatim, prout sufficit ad generationem carnis. Et præterea non eriam quandoque vulnus abstergimus, quamuis plurima (anentur, etiam si os nunquam abstergatur, & si ossis abcessus futurus est, citius contingit hoc pacto curato vulnere, vt & experientia ipsa competet ut, semper enim os eo citius discedit, quo citiores sunt suppurationes, & expurgationes, vulneris enim citius caro generatur, & ossi sano adnascens, quod demortuum est ex eo pellet. Vnde Hip. lib. de vuln. cap. text. 25. Sic verò quam citissime, & caro subnasci, ac germinare poterit, & ossa emergerint, si quis vlcus quam citissime suppurationem redditum putum faciat, & libere fracta. 36.

Citius os recedit, quo citiores sunt suppurationes.

In totum igitur ossa citissime his discedunt, quibus citissime sunt suppurationes, & citissime, ac optime carnis productiones, subnascens enim iuxta læsam partem carnes plerumque ossa ipsa eleuant.

Cum hæc scriberem die vigesima quinta felicissime discesserunt ossa iecundum totam ossis crassitie in fene hexagesimum quin tum annum agente, cuius os die quinta quatuor in locis terebra perforaui, quoniam ex casu ab alio in laxa multu eius grauitur contusum introceerat. Tempusque erat hibernum: sæpissime obseruauimus vigesima octaua os abcedere: Qui trigessimam exscescit, nullum fere ossis abcessum vidi. Qui pulueribus vtuntur, quousque ossa tatur sub tali curatione ossis discessus, optime norunt.

CAPVT L.

De osse denigrato, aut aliter vitato.

Si os nigrum fiat in principio, osse minime perforato, & omnino longe à tempore discessus ossis, timendum est semper, & eo magis, si nigredo intima substantiam corripuit, id enim contingit, vel ob inflammationem, vel quia sub crasso continetur sanies, vel quia contusum sit os absque rima saltem manifesta, ex qua contusio diffumpatur aliqua venula ex eis, quæ in craniū porositibus reperiuntur, vt fiat sanguinis effusus, & veluti echimoma, unde sanguis effusus corrumpitur, & os corrumpit, & sic fit nigrum. Si fuerit ex materia contusa, ad sunt praua symptomata primis diebus, verum si propter venulas in medullis fractas, nullum adeat primum symptoma primis diebus, sed tamen postea sub sequentem, corruptum enim os tandem membranam subiectam afficit, & corripit, unde sæua symptomata oriuntur, in principio tamen cognoscitur, an ex contusione id contigerit, tum considerata ætus vi, & teli qualitate, tum quoniam ex abrasione non tollitur nigredo illa, & videtur nigredo illa ortum habere à medullis, unde à principio extima superfici-

Signa caris facium.

H cics

cies uidetur alba, subesse tamen aliquod nigri, uel obscuri coloris uidetur, quasi albo luteo, fed raro, superius alius nigri coloris. Aliquando etiam fit nigrum ex frigida ambienis, quod notum fit ex qualitate aeris, & quoniam nimis detectum mansit uulnus,

Quid agat ossis de-nigratio propter materiam con-ferentem
Si ex materia contenta sub osse nigredo ortum habuerit, iam apparuit, quid augendum, dandus est enim materiae exitus, & os corruptum auferendum. Si alius de causis, non sunt expectanda seua accidentia, fed aperire oportet, & quod denigratum est, totum auferre, nisi fuerit nimia quantitas. Quod si dubitaueris de nigredinis ratione, totum os denigratum abrade, & eouique abradendo prosequere, quoad os uinum inuenias, & stillas sanguinis emittens. Quod si ad medullam perueniens, emortuum os comperias, neque sanguinem emittens, etiam si sit album, ne fidas, quia sepe primo fit nigrum, dein album, ut dicebat Hip. lib. de uuln. cap. tex. 27. neque cunctari, sed ad aperitionem deuocens, & corruptum os totum auferas, ut dictum est, aut pluribus in locis perfores, si multum ipsius fuerit denigratum. Requiritur Medicus admodum uersatus, ut ossis uinum primo intuitu deprehendat, cum tamen hoc sit ualde necessarium. Denigratio quidem cuiuslibet nota est, at quando albedinem præternaturalem contrahit, aut paruum quandam fluorem, non ita cuiusque est prauam ossis dispositionem cognoscere. Quapropter Medicus sit ualde oculatus, & ossis colorem à principio diligenter animaduertat, ne, si progrediente tempore non nihil immutetur, ipsum lateat. Atque sibi peritadeat, sub osse uitiato non posse esse sanas partes, & timendum ualde esse omnem coloris ossis immutationem, quando non præcesserit terebratio: terebratum enim os etiam si liuorem, aut nigredinem contrahat, modò febris absit, & quæ ad membranam attinent, bene se habeant, nullum habet periculum, & quippe tale euadit, quia tanquam demortuum sit abscidendum. Pariter ossis post primos dies sano existente, quod arguimus ex uiuio eius colore, & sanguine à medullis erumpente, seu exorta carne, non potest contineri sub eo praua materia, & si superueniant praua symptomata, alia querenda causa est, si tale perseueret. Dixi autem post primos dies, quoniam à principio dum os telo contundente vulneratur perforatur, inter dum sanguis copiosus egreditur, verum peracta terebratione reperitur concretus sanguis sub osse; hoc etiam intelligendum est de osse non perforato, nam si facta sit terebratio, antequam à contenta materia os inficiatur, sub proximis ossis partibus illæsi reperiuntur materia poterit.

Illud quoque non est prætereundum, sphecelati nonnunquam os capitis, & tanta corruptione uigere, ut necessaria sit inusitatio; cautè tamen admouenda sunt ignita feramenta, ne vis ignea subiectam membranam male afficiat.

C A P V T L I.

De fractura ossis absque vulnere, & cerebri concussionem.

Nostrum quidem propositum erat de capitis vulneribus agere, fed vulneribus adeo affines sunt cranij fracturae, integra existente cute, & concussionibus cerebri ob vehementes ictus, vel casus ab alto sepe numero contingentes, ut consecutione quadam de illis petraclandum videatur, à quibus capitis vulnerum curatio instituitur, & eò magis, cum non raro eorum secare, & uulnus inferre oporteat.

Cognoscitur autem fractum esse cranium, quam-

uis integra fit cutis, ex symptomatibus, quæ ossis fracturam consequi solent, puta casu in terram, vomitu, obacatione, stupore, comate, &c. sed & tactu ipso, & non raro adeo causas in osse ob eius depressionem, quæ tactu optimè dignoscitur. In huiusmodi igitur casu diligenter animaduertere oportet, num adfuit signa ostendentia os fractum aliquam in fere uixam membranam, & cerebrum, vel subesse sanguinem concretum, vel non; signa autem hæc sunt, ut superius dicebamus, capitis grauius, sopor, stupor, delirium, punctura in loco ictus percepta, vel continuo, vel cum nares emungunt, aut ore clausos, naribusque obturatis spiritum ad nares uiolenter impellit, egressus sanguinis per aures, & nares, & humilmodi.

B Vbi ergo aliqua ex his signis adfuerint, cunctari non oportet, sed cutem lecate, ubi ictus contigerit, & osse denudato fracturæ qualitate inspicere, & ea peragere, ac si uulnus etiam carnis adfuisse, nisi enim os aperiat, & quod molestum est, remoueat, siue ossis speculum sit membranam pungens, siue os depressum membranam comprimens, & cerebrum, atque soporem, & stuporem excitans, siue insignis sanguinis grumosi quantitas, procul dubio mors contingeret, natura enim defatigata non poterit hæc expellere.

Si uero adfuit quidem fractura, uerum neque adfuit signa copiosæ materie sub osse contentæ, neque compressionis cerebri, etiam si os sit depressum, neque quod membranam pungant, lecate cutem non oportet, sed ea omnia facere, quæ ad prohibendum inflammationem ualent, & reuulsionibus, atque euacuationibus uti, & conuenienti uictu, & aliis, quæ in uniuersalibus propostia sunt.

Parti uero applicanda sunt prima, quæ dolorem leniant, repercutiant, dein quæ digerant, & exsiccant, si quæ materia sub osse continueatur, pro cuius etiam euacuatione fluere oportebit, ut euocetur ad consuetos capitis effluxus, uidelicet ad aures, nares, & palatum. Cum enim nihil sit, quod membranas, & cerebrum male afficiat, & os sit proprio tegumento rectum, non ab aere alteratum, sperari potest, materiam, quam in minori quantitate uersimile est contineri, posse opere nature, & medicamentorum, quorum uis per os non refrigeratum ad membranam potest peruenire, digeri, & os leuiter depressum ad pristinum statum reduci, & rima conglutinari poro illo sarcoide, quo mediante solent reliqua ossa uniri, & ex parte etiam per naturales capitis effluxus expurgari. Et uitantur pericula, quæ eueniunt in sectione, & aperitione ossis, ac denudatione membranae. Statim igitur deterso capite emplastrum applicandum est in loco ictus ex hordeacea farina, floribus rosarum rubicarum, oleo rosaceo, ladano, puluere baccharum myrti, parietariae, polcaque uel uino granatorum paratum, & hoc emplastrum quotidie permutandum, ab eo siquidem & materia influens repellitur, fouetur naturalis calor pariter, & roboratur pars. Post quartam addentur flores camemeli, meliloti, betonica, anethum, & alia, quæ uim habeant ex alto euocandi, ac digerendi, cuiusmodi sunt ammoniacum, galbanum, & gummi elemi. Constat enim autem hoc pacto emplastrum parare.

D *Florum camemeli.*
Rosarum rubicarum ana ꝑnc. i.
Meliloti.
Anethi.
Betonicae ana m. i.
Semi. lini.
Femur. eci ana ꝑnc. s.
Baccarum myrti drach. ij.
Ammoniaki.
Galbani.
Gummi Elemi ana drach. ij.

Emplastrum.
E

*Ladani drach. iij.**Oleirefats vnc. iij.**Farine bordei vnc. viii.**Pofce, vel vini granatorum, vel oxy-meli-**litidis . q. s. Mifce, & f. emplaftrum. fa-*

Et ex hoc emplaftrum vidi mirabiliter in fracturis cranii, & depreffionibus integra cute. Non minus probatur emplaftrum ex tenuiffimo furfure, fatina lentium, & bordei, rofis, foliis, & granis myrti, nucibus cuprefsi, floribus camamelii, & melliloti, calaribus aromatico, betonica, thure, maffiche, ladano, oleo rofaceo, & camamelino, ac cera. Alios vidi vntes etiam à principio aqua ardentis, & quidem felicit cum fuffectu, fed ea nunquam ausus sum vti, omnino enim videatur amethodus eius vfus propter inflammationem, qua non folam digerit, verum etiam attrahit.

Vtendi.

Poffunt parari fatus ex decoctione in pofca, vel vino rubro adstringenti paucifero, florum camamelii, rofarum, anethi. fem. lini, fenugraeci, foliorum, & baccarum myrti, nucum cuprefsi, oleoque rofaceo, fpongia in hac mixtura modice calida immiffa, & exprefsa, loco ictus appofita, & multoties repetita vel ex decoctione betonicae, faluae, rofarum rubearum, radicum icidis, florum camamelii, fhechadis, nucum cuprefsi, violarum, myrtillorum, & huiusmodi.

*Ceratiu no-
ftitum.*

Sed inter omnia praestat artefactum balfamum, & ceratum nostrum, cuius quidem defcriptio hac eft.

*R. Olei rofati completi.**Rofati omphacini.**Hypericini noftri.**Pinguetudinis castrati.**vituli ana lib. s.**Lachryma abietina.**Tereb. nithina clare.**Refinae pini ana vnc. viii.**Mifce, & liquefiant ad ignem, poftea adde.**Betonica.**Pimpinella.**Matrifiluae.**Pileofella.**Millefolij recentium ana m. s.**Rorismarini.**Saluae.**Herba Sancta Maria.**Herba Regina appellata ana p. i.*

Contundantur herbe, & cum reliquis curiose mifceantur, & foli per octo dies, aut balneo calentes aquae per tres dies exponantur. Saepaque baculo ex iuniperio fiat agitatio. Ne vero pulvis, aut quid aliud extraneum intra vas deciderit, obturetur fideliter os vasis, aut cooperiatur. Poftea addantur vini albi optimi, & potentis lib. iij. in quo quidem m. s. prius eandem herba infunderentur, magis effet laudandum, & fiat ebullitio ad vini confumptionem, factaque exprefsi-
one, & colatura addantur.

*Ammoniacy vnc. iij.**Galbani.**Ladani.**Maffiches.**Gummi iuniperini.**Tacamahache ana vnc. ii.**Gummi Elemi vnc. vi.**Momia vnc. iij.*

Mifce, & fiat ceratum, quod in uas uitreum, ubi feruorem depofuerit, illudque stricti orificij, proiciatur, fupet infundaturque.

*Succi betonicae lib. i.**Matrifiluae.**Pimpinella.**Tormentilla.**Herba Sancta Maria.**Millefolij ana lib. s.**Liber Secundus.*

A Vini albi odori, & potentis, in quo pluries infufa fuerint matrifiluae, & tormentilla folia, florefque betonicae, lib. s. s.

*Et f. ebullitio duplici vase ad perfectam succorum,**& vini confumptionem, tunc adde.**Balfami artificiosi vnc. iv.**Pulueris betonicae vnc. s.**Centaury minoris.**Matrifiluae.**Tormentilla.**Baccarum lauri.**Rad. arifoloch. rot. ana drach. ij.**Thuris vnc. s. s.**Cocci infectorii drach. iij.**Cere vino maluatico lota q. s.**Mifce, & f. ceratum.*

Formentur autem magdaleones, qui diligenter charta Pergamena oleo hypericij illita obvoluit ad vsum feruentur. Adest etiam vnguentum Conciliatoris de gummi elemi non contemnendum, ceratum de betonica iohannis de Vigo.

Ad meatum vero praeparationem, vt per eos in *Euocantia* parte poffit euacuari materia ope expultricis cerebri, *ad palatū,* alia excogitare oportebit, idcirco vt ad palatam euacari poffit materia, gargarifinata paranda erunt ex aqua hordeacea, & melle rofaceo, vel fackcharo, vel fyropo de liquiritia, & hyffopo, vel etiam oxy-melite. Eifi apparuerit purulenta exputio, in eadem aqua coqui poterit maffix, hyffopum, betonica, amaracus, & huiusmodi. Auribus infundatur oleum amygdal. dulcium, adeps gallinae. Nares internae oleo amygdal. dulcium illinantur, immiffa penna oleo illo intincta. Quodd si omnibus his decenter factis apparuerint procedente tempore mala fymptomata, ad perforationem deuenit haec calamitas.

Eadem eft curandi ratio in cerebri concuffione, siue ex ictu contigerit, siue ex casu, nisi, quod toti capiti derafo applicanda sunt medicamenta, totum enim cerebrum paffum eft. Neque locum habet in hac terbratio, quia non adest certus locus, in quo reperitur materia. Similiter vbi in vna parte eft ictus, & in altera frangitur caluaria, eadem curatio eft infitumenda.

*De cerebri
concuffione*

D

CAPVT LII.

*De deligando ratione, & fitu eligendo in vuln-
ribus capitis.*

Deligantes in vulneribus capitis nihil aliud intendimus, quam medicamentorum, & tegumentum retentionem, vt enim fuperius dictum eft, licet os capitis fit fractum, propter figuram tamen capitis non poffumus vti ea deligationis forte, qua in artubus vitmur, & ad continentia in propria fede fracta ossa iam reducta, & ad exprimentam fuperfluum materiam in parte contentam, & prohibendum noxae influxum.

E

Cum ergo haec commoda non poffimus à deligatione fperare, curandum, ne quid mali ex deligatione perperam facta contingat. Perperam fi quidem fiet quando tum nimis laxa erit, tum nimis arcta, vt comprimat. Laxior enim effugit, & periculum eft, ne tegumentis deftitutum remaneat vulnus. Nimis vero arcta dolores concitat, & fluxiones, pleurumque enim fuperuenit aliquis tumor in parte vulnerata, praeteritum fit magnum fuerit vulnus iuxta illud Hippocratis 5. Aphor. 66. Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum, eoque fiet, ut actior reddatur deligatio, & pars magis dolens, unde maiores compressiones, & dolores, & una fluxiones. Prohibet etiam nimis arcta de-

*Deligatio
neque ni-
mis laxa,
neque ni-
mis arcta
esse debet.*

ligatio partis effluxum, & distillationem, quæ res sunt maximi momenti, si quid aliud, & tales, ut Hippocratem impulerint ad cauendam, deligationem in capitis vulneribus omnibus, præterquam in fronte, hinc dicebat libro de vulner. cap. tex. 18. At in reliquo capite vlcus neque ligamentis, neque cataplasmatibus, neque deligatione curare oportet, si non & sectione opus habeat. Vbi enim sectione opus habet, vultur Hippocrates deligatione, quia etiam cataplasmate, & ideo ad cataplasmatibus retentionem. Deligationem autem fugit, quantum & compressionem, unde eodem loco paulo superius: Neque verò comprimere oportet vlcus in capite. Non enim existimandum est omnem reiici deligationem ab Hippocrate, cum ad arcendas ambientis iniurias, præsertim hierno tempore, atque ad protegendum partis proprio tegumento destituta calorem, necessarium sit puluillis, seu plumaceolis apponi, ad eorumque retentionem deligationem adhiberi. Sed eam tantummodo deligationem abhorret, quæ vim habet comprimendi, quod ijs verbis significauit: Neque verò comprimere oportet vlcus in capite, si non in fronte fuerit, aut in loco pilis nudo, aut circa supercilium, & oculum. Et inferius: At in reliquo capite vlcus: Neque linamentis, neque cataplasmatibus, neque deligatione curare oportet; dum enim ait, neque comprimere oportet vlcus in capite, manifestum, eam deligationem reprobari, quæ vim habet exprimendi, & proinde comprimendi. Dum etiam inquit, vlcus in capite non esse deligatione curandum, inquit etiam deligationem arcendam esse, quæ curat, quæ autem est, quæ humores fluentes repellit, & contentos exprimit, quæ solummodo ad retinendum adhibetur, neque comprimendi vim habet, neque curat, nisi per accidens. Deligationem autem, quæ exprimat, & repellat in frontis vulnere tempore inflammationis admittit, vt inflammationem prohibeat, quæ facilius accidit in fronte, quam in alijs capitis partibus, eo quod frons a reliquo capite continetur, hoc est, sanguinem, & inflammationis materiam recipiat. Quamvis neque in omni frontis vulnere eam concederet, vt si detecta esset membrana. Immo obesse omnem, & in ijs partibus compressionem euasere. Quoniam autem tardè vulnera soluiamus, idcirco curare oportet, vt deligatio diutius perdurare possit: hoc assequimur, si vel apponamus aliquid capiti, facta deligatione, quod eam conferuet, vt est calantica dicta, vulgo scossia, vel laia fascia duas deligationes faciamus, fasciam ita ducentem, vt ad aures, vel tempora se interfecerint spiræ, & vicem calanticæ gerat, aut aliqua alia ratione deligantes pro vulnere loco, vt voti finis compos, animaduertentes semper, ne compressio fiat, aut fieri possit, si forte suboriatur tumor. Quod si in hoc sit erratum, quod dignoscitur ex molestia, & compressione ab agrotante percepta, & puris suppositione, aut soluiatur fascia, & denudè deligeatur, aut forcipibus secetur fascia pluribus in locis per transuersum, non nimis tamen longis sectionibus, & vtraque ex parte, sed in eodem loco, sic enim tam laxam efficiet quis deligationem, quantum expetierit. In hoc tamen cauere etiam oportet, ne tales fascias incisionibus, per quas aer possit ad vulnus habere ingressum.

Deligatio in capite cur reijciatur ab Hippo.

Deligatio cur permittatur ab Hippo. in frontis vln.

Situs eligendus.

Situs porro laborantis talis erit, vt in partem vulneratam decumbat, si fieri possit, quo facilius expurgetur vulnus, modo talis situs est dolore non inferat. Quod si inferat, proximus erit eligendus, & aliquando etiam, licet rarius, supra ipsam vulneratam partem decumbat. Cauendus tamen erit decubitus supra vulneratam partem, quando vulnus est ad latera, & multum ossis excisum est, multaque membrana detecta, & eo magis, si ipsa membrana fuerit dissecta, & lætata, ne cerebrum propter mollietatem

A extra proprium locum desluat. Vbi ergo talis casus contigerit, non penitus supra vulneratam partem decumbat, sed neque penitus supra oppositam, saltem longiori decubitu.

CAPVT LIII.

De vulneris statu cognoscendo absque detestione.

Vulneris status innotescit, etiam si non detegatur, & ex affluente pure, qualitate scilicet, copia, odore, & tempore, quo incipit fluere, & doloris præsentia, vel absentia, nec non & symptomatibus, quæ superuenire solent vulneribus capitibus. Præterea, & ex pulsu, & vrina. Ex pure quidem, quoniam si primis diebus incipit fluere bonum in substantia, & qualitate, & odore, neque temporis progressu supprimitur, vulnus bene se habet, & raro, aut nunquam talia vulnera cernuntur cursu prauis symptomatibus.

Similiter si paucus, vel nullus adsit dolor, & symptomata, quæ a principio fuerint, vel per ossis abrasionem, vel perforationem, & excisionem fuere indurata, paulatim deficiant, & in diebus subsequentibus nullum superueniat. Vbi verò mala symptomata superuenire videntur, & capitis dolorem; grauitatemque, vertiginem, cæcitatem, stuporem, aliquidque partis, soporem, febrem assiduam, dolorem ceruicis, lingue ariditatem, pustulas in eadem, puris exspulsiōnem, inordinatos rigores, concussiones, & conuulsus motus, deliria, & huiusmodi, malè se habet.

Vrina quoque subigalis, vel nimis tenuis, & decolor, prauum vulneris statum, & inflammationem præsentem, vel futuram significat. Et raro, aut nunquam est sine febre, modo id ex alia causa non contigerit. Obseruati enim quosdam ex propria natura in quibuscumque affectionibus urinas subigales mingere.

Pulsus quoque malum vulneris statum indicat, non solum quatenus febrem offendit, & facultatis statum, sed etiam quatenus duritiam habens, & veluti ferrinus existens inflammationem membranarum significat. Et qui in re pulsus veratus est, ex vno ipso quatenumque vulneris permutacionem intelligit. Suppressio puris, aut nimis tarda eiusdem effluxio, & parca malum vulneris statum significat. Item si prauæ sit consistentiæ, coloris, atque odoris.

CAPVT LIV.

De ratione victus instituenda in capitis vulneribus.

Ea est quorundam audacia, vt capite vulneratos pleno victu a principio ad finem vsque nutrant, oua, carnes, vinumque, & illud potens exhibendo. Et ex his etiam nonnulli non contenti agros tali victu perdere, literis tradiderunt, & conuoluerunt hanc viuendam rationem in vulneribus capitibus, quæ quam sit ratione aliena, lippis, & tonforibus notum est. Sed tamen, quoniam ex eius confutatione elucelcit, qualis victus sit instituendus si eam reprobaucrimus, non omnino tempus contremus.

Tria in cibis, & potibus timere debemus, vnum est ne humores acres, & mordaces faciant, & fluxiles, & ad capiteos ducant, atque etiam cerebrum vaporibus repleant, vel malos succos gignant; alterum est, ne ex his vberior sanguis generetur, quo fiat, vt ad partem vulneratam demandetur in longè

Quæ sint obseruanda in cibo, & potu.

maiori copia, quam ipsa possit conficere, unde necessarium multa resistent excrementa, quae valnus humidum reddant, quod maxime inimicum est vulnerum curationi, qua ratione Hip. lib. de vuln. cap. nu. 23. dicebat: Malum est etiam humidam esse carnem in vicere, & putrescentem, & ad multum tempus purgari: & natura intendens confectioni huius alimenti, distrahat ab opere, quod requiritur pro sanando vulnere: tertium est, ne vberiori sanguine genito, detur materia fluxioni, & inflammationi, qua ratione permittit solemus, ut sanguis ad vulnere fluat, & neque hoc contenti, etiam ex cubito, vel alia parte detrahimus. Atqui victus praedictus omnes haec habet notas, est enim in eaula, vt copiosus sanguis generetur, & fluxilis fiat, & in caput irruat. Vinum enim & praecipue potens caput ferit, vt norunt omnes. Omni igitur ratione praedictus victus alegandus est: & talis institutus, in quo nulla sit qualitas, quae humores fluxiles reddere possit, & ad caput ducere, ac cerebrum replere, immo potius in quo sit contraria qualitas, quae vide licet humores sistat, & ineptos reddat ad motum, neque patiarur vaporibus cerebri repleri. Praeterea talis forma victus est instituenda, ex qua non gignatur copiosus sanguis, immo potius ex qua natura reddatur aqua, vt vnaqueque pars alimenti egens contineat quicquid in ipsa reperitur, neque aliud fluere permittat. Non enim timeamus inflammationem partis ignobilis, sed cerebri, quae vbi facta fuerit, actum est de vulnerato. Itaque statim a principio, vbi vulnus sit tale, vt ex eo imminet inflammatio, quod est, quando os laesum est, aut subiectae partes, vel temporales musculus, tenuissimus victus est iniungendus, & eo contentus sit laborans, quamdiu inflammationis adest periculum. Communis autem inflammationis terminus statuitur decimumquartus. Sed & ad vigesimum non raro se extendit, unde toto hoc tempore tenuissimo victu erit vitandum, praefertim si subiectae cranio partes laesionem habuerint, aut os perforare oportuerit. Si tamen coniectemus ante hoc tempus sublatum fuisse inflammationis periculum, valde enim differt natura a natura, & vulnus a vulnere, neque toto illo tempore tenuiter alendum esset vulneratus. Vbi os tantummodo fuerit oblaesum, neque perforatione opus fuerit, satis erit tenuem victum praescribere vsque ad decimumquartum. Transacto inflammationis termino, paulatim increassandus erit victus, ne deficiat naturae materia pro generanda carne. Dandum tamen aliquid est aetati, tempori, regioni, consuetudini, & agrotantis naturae.

*Victus
crassus re-
probat.*

*Qualis
victus con-
ueniat.*

*Victus te-
nuis qua-
do inuol-
gendus.*

*Quamdiu
persistendi
in tenui vi-
ctu.*

*A quibus
causandus
& quae am-
plenda.*

*Materia
victus.*

Ne verò, quae exhibentur, qualitate, aut substantia cauidum; obstant, cauendum ab omnibus acris, & mordacibus, & omnino calefacientibus, & ab ijs, quae primum generant succum, & multa excrementa. Immo studendum erit, vt habeant qualitatem, quae humores sistat, & ineptos ad motum reddat. Hoc autem praestabunt refrigerando, & quoquo pacto increassando: atque ea etiam exhibentur, quae vaporum ascensum prohibeant, vel quid aliud praesent, quod in vulnerato sit ex usu.

Itaque laeso esse vsque ad decimumquartum, si tandiu perdurauerit inflammatiois periculum, exhibeantur ferula ex pane in iure diluto cum cremore feminum melonum: Quandoque etiam ferula ex blitis, borragine, cichorio, lactuca, spinachiis, &c. pilana cum cremore feminum melonum esse maxime ex usu. Oriz. non improbat, praefertim cum cremore feminum melonum. Panis lotus optimus est. Et vbi maximum est inflammationis periculum, & febris adest, alteretur iuscula ex xalide, cucurbita, lactuca, endiuia, & huiusmodi refrigerantibus. Post ferula in vltima mensa exhibeat confusa cidoniorum, aut pirum sub cineribus coctum, aut malum ci-

donium similiter coctum, neque tamen voluptatis gratia, sed vt compescat vapores a vetriculo fursum ascendentes, unde neque improbat acridum limonium, & arantiorum, ac citri, neque ipsa granata. Et ideo confectio illa amygdalarum, qua martium panum vulgus appellat, improbat, siquidem amygdalae vaporosae sunt, replentque caput. Prima mensa, si alius fuerit stipitica, concedi poterunt passulae iore, vel ex iure decoctae. Potus fit aqua hordeacea, aut aqua curiandrorum, vel vinum granatorum multa aqua dilutum aut aqua ex cerasis acidis, & huiusmodi. Transacta decimaquarta, si sola fuerit cranii laesio, vel vigesima, si etiam subiectae cranio partes fuerint oblaesae, concedantur aqua forbilis, & iura consumpta, & deinde ad carnem pullorum, vel vituli lactentis aut haedi, vel perdicum, aut phasianorum fiet transitus, quo tempore & ea exhiberi poterunt, quae crassiores, & viciore humorem gignunt, vt farcioides potus facilius generetur, cuiusmodi sunt ex tremities vituli, haedi, & huiusmodi, & vbi concedantur carnes, poterit etiam concedi vinum oligophorum, & dilutum.

Potus.

*Quomodo
increassan-
dus victus.*

Quod si propter prauam aeris temperiem, vel constitutionem, aut prauam vigesima rationem periculum sit corruptionis, & malignae febris, vt contingit belli tempore, alteranda semper erunt cibaria, & potus iis, quae putredini aduerant, & bezoartici, cuiusmodi sunt acetosa, cicerbita, acidum limonium, & arantiorum, margaritae, coralli, cornu ceruinum, & alia, quae in vniuersalibus fuere proposita. Quod si vulnus fuerit citra ossis detectionem, & laesionem, concedi poterunt a principio aqua recentia forbilis, & carnes pullorum, ac vituli lactentis, & haedi, & paruarum auium, in moderata tamen quantitate, neque enim ex vulnere facta est adeo imbecillis pars, neque ex operatione in osse, unde neque adeo imminet inflammatio, vinum tamen nunquam concedatur, antequam petrauerit inflammationis tempus, & in omnibus capitis vulneribus semper arceantur aromata, & acris, & odore suo caput repleant.

CAPVT LV.

De aere.

De aere possimus pertractare & quatenus valnus afficit, aut afficere potest, & quatenus ambit totum corpus, & inspiratur. Si primo modo aere rem consideramus, omnis aer quantumvis aethius est capitis vulneribus inimicus, magis autem si os, vel etiam subiectae ossi partes laesionem habuerint, exponere enim partes aeri, quae antea ipsum nunquam fuere expertae, & quibus natura tegumentum parauit, ne afficerentur ab externis iniuriis, non potest fieri, nisi cum detrimento, repentinus enim mutationes non fert natura, unde & infantes editi plorant tacti ab aere, a quo antea non fuere affecti. Et quamvis aer sit calidus, calidius tamen est cerebrum, & membranae, vt dicebat Gal. 8. de vtu par. Ideoque offenditur eorum naturalis calor, quod est maximum detrimentum in parte adeo nobili, & quae robore, & vi naturalis caloris caloris in naturalem habitum reducenda est. Os vero & ipsi maxime ab aere alteratur, & ex longiori eius contactu emoritur, eo quod exiguo naturali calore sit praeditum. Denique aer naturali calori inimicus est, & ideo cum naturalis caloris sit vulnera ad sanationem perducere, quo rarius fieri, poterit, exponendum erit vulnus aeri, & congruis tegumentis erit protegendum, vt alias dictum est, facta semper collatione ad aeris excessum & dum vulnus detegitur operationis cuiuslibet, vel deterfionis gratia, & medicamentis

impositionis habeantur in promptu lintea duplicata, & triplicata actu calida, quibus dum manus à vulnere remouetur, cooperiatur vulnus. Animaduertere tamen oportet, ne volentes vulnus ab aere defendere, caput ipsum tegumentis nimis oneremus, aut nimis calefaciamus, vitantes enim Scyllam in Charybdis incidemus. Semper tamen vberius tegendum vulnus in aere tenuiori, & frigidiore, quam in crassiori, & calidiori, frigidiore enim aer pauca tegumenta frigidificat, & tandem vulnus: tenuior vero magis penetrat. Quæ ratio est, ut vulnera capitis in aliquibus locis difficulter sanctant, vt Neapoli, Vicentiæ, Florentiæ. Huius tamen causa referenda est in ipsos Medicos, qui non sunt cauti, vt oportet, in protegendo vulnere ab aere, ex qua negligentia cum multi intereant, refertur causa in qualitate aeris à proprietate inimicam ipsis capitis vulneribus in ea regione. Aliquando etiam fiunt quædam constitutiones aeris tenuissimi, & frigidissimi, in quibus, nisi curans sit prudens, plurimi occumbunt, referturque causa in aëstorum conspirationes, cum in imperitiam potius sit referenda: æque enim Medici est iuuantia adhibere, & à nocentibus præcauere, neque Medici nomen meretur, qui in horum altero deficiat.

Si verò de aere loquamur, prout ambit totum corpus, & inspiratur, vterque excessus est vulnerato inimicus, frigidus enim ager in totum corpus & ex consequenti etiam in ipsum caput, & dum inspiratur, ad cerebrum peruenit. Calidus si militet, & totum ambiens corpus, & inspiratus calefaciens humores attenuat, & fluxiles reddit, & insuper occasio est generationi calidorum succorum. Hyeme igitur, & tempore frigido calefiunt thalami, non igne tamen vaporoso, cuiusmodi est ignis ex succensis carbonibus, claudanturque ianuæ, & fenestæ, & superlectum iacentis ponatur tentorium, quo aeris frigidi ingressus prohibeatur, & omnis flatus arceatur. Aëstæ verò propter ventos, & aeris inæqualitates clausæ sint ianuæ, & fenestæ. Non minus arceantur ea, quæ calidiores reddere possunt aerem domitilij, vt hominum congressus, ignis, candelæ accensæ, &c. temperatus enim aer est, qui probatur. Ideo si nimis sit calidus, fenestras quandoque aperiantur, non tamen nocturnæ, neque aer à ventis agitato. Consideranda est quoque temperatura ægotantis, ætas, consuetudo, &c.

Vnum noto circa aerem, in quo frequenter errata committuntur, id autem est, quando ægrifurgunt, vt alium deonerent (plerique enim nudatis cruribus, ac pedibus urgunt, immò aliqui absque veste) aer frigidus partes nervosas afficit, & in consensum ducitur caput, cum nervi originem à cerebro ducant. Admonendi ergo sunt assilentes, vt in hac re sint oculati, & maxime, si pharmacum vulneratus sumperit.

C A P V T LVI.

De reliquis rebus non naturalibus.

Morus corporis & calefacit, & humores ad motum concitat, ideoque in omnimoda quiete sunt continendi, præsertimque quiescat caput, unde & cauere debent à masticatione duriorum, & à multa, & altiori locutione, replet enim cerebrum, neque tantum solida quiescere oportet, sed & imperum facientia, quæ de re, quoniam nimis luminosus aer (spiritus animales agit, claudantur fenestæ, non penitus tamen, sed quantum satis est solum vt obfcurum adsit lumen, non cæcæ penitus tenebræ, quæ ægros affligere solent. Quod si penitus claudantur fenestæ, adsit lumen candelæ, quod ta-

A men oculos vulnerati non feriat. Alius quotidie excernatur, si non natura, saltem arte, impositio videlicet suppositorio, vel immissio clystere. Cuius ratione conceduntur etiam pruna dulcia ex iure decocta, & cum saccharo in prima mensa sumpta, vel passula. Debent autem externi fæces quotidie, ne ex ipsis eleuentur halitus ad cerebrum.

Somnus sit moderatus noctuque tantum dormiant, non interdii, nisi nocte vigilauerint, vel æger delirarit, sed hoc spectat correctionem symptomatum, sicuti & cum excitiare a somno, quando nimis in ipsum propensus est, & somnum conciliare, vel balneis ad extrema ex aqua modicè calida, vel ex decocto lactuce, violariæ, foliorum vitis, corticum papaueris albi, & huiusmodi, aut exhibitione ferculi ex lactuca in vltima mensa, vel sacchari violaci, quando vigilæ vrgent. Etiam, & nimium somnum, & nimias vigilas cauere oportet; illud enim lethargicæ affectionis est præludium, aut cari, hoc verò inflammationis, & delirii, ac conuulsionis, & vt signa, & vt causæ, diuturnum enim somnus replet immodicè caput vaporibus, & humiditatibus, vigilæ verò calefaciunt totum corpus, & cerebrum, ac spiritus agitant. Vitandus verò somnus statim à cibo, ne copiosioribus vaporibus repleatur caput: quæ ratio in postrema mensa exhibeantur aliqua, quæ vapores à cibo comprimant, vt sunt granatæ, cidonia, saccharo confecta, saccharum rosaceum vetus, & huiusmodi.

Animi affectus immodicos omnes vitent, omnes enim humores, & spiritus agitant, præcipuè autem iram, & timorem, & quæ ad ipsa attinent. Ita enim feruet sanguis, & repletur caput, timore verò, & molestia virtus delicitur, calor ad interna se recipit, extremæque partes deseriunt, unde quæ ad vulnera attinent, non corriguntur, vaporesque eleuantur ad caput, spiritus exagitant. Hinc non ex ira tantum, sed ex timore, & molestia videmus febres ephemeras oriri, & propter alios etiam immodicos animi affectus: bona spe sunt alendi, ita tamen, ne spes eos deducat ad committenda errata, ideoque promittitur salus certa cum conditione, videlicet, si omnia prout oportet, fuerint peracta, & æger nihil deliquerit.

Curandum etiam est, ut vulneratus benè sentiat de Medico, si aliàs ei non fuerit cognitus, si enim dicebat Hippocr. 1. Prælag. cum ægotus exilimatur Medicum res ægotantium optime intelligere, seipsum magis illic committit, & confidencia illa plurimum valet ad salutem, & ideo dicebat Galen. quod ille plures ad sanitatem perducit, cui plures confidunt.

C A P V T LVII.

De quibusdam annexis.

Sunt alia quædam, quæ quamvis necessario non occurrant, & ideoque inter res necessario occurrentes non sint connumeranda, facillè tamen euenire possunt, ideoque dicuntur annexa prædictis necessarijs, eorumque habenda providentia, huiusmodi autem sunt, ut strepitus, odores, coitus, lectis emundio in mulieribus, & huiusmodi. Strepitus igitur, & fragores vitandi sunt, & eo magis, quo fuerint maiores, ut ex tormentis manuarijs, maxime enim humores exagitant, & spiritus. Cerebroque officiant. Odores caput replent sine euitandi, cuiusmodi sunt odores calidi, ut moschi, ambræ, aromatum, florum calidorum, & huiusmodi, & nimis frigidi, ut opij, &c. In alijs quoque consideranda ægroti peculiaris natura, sunt. n. quibus odorare, rosas caput replet. Coitus, & ipse vitandus est tanquam cerebro, & cere-

Omnes aeris accessus vulnerato inimicus.

Cursus immoderatus somnus, & immoderata vigilæ sunt cauenda.

De animi affectibus.

Confidencia infirmi committit ad salutem.

& nervis inimicus, & virtutem prosteruens, nec non a tum, ne forte ex enezmatis immissione amittatur occasio mittendi sanguinis (non raro enim contingit ab immisso clystere sanguinem secta vena non fluere, eo quod ad interiora se recipiat) primò secetur vena, & misso sanguine statim immitatur clyster. Clysteres autem lenientes tantum sit oportet.

Si verò ventriculus adhuc cibo fuerit repletus, Quod expectanda est coctio, & ventriculi in anitio, nisi insignis crapula præcesserit, acrim copiosa comestio, copiosa vini potatio, & maxime potentis, vel ebrietatis etiam addit, quò in casu non est expectanda comestio, sed promouendus vomitus, quo auferatur ea, quæ caput immoediè replent. Quamvis enim vomitus cerebrum repleat, adhuc longè maius est detrimentum, quod exoritur à crapula, & copioso vino, si digeri sinatur, & longè magis replebitur caput ex copiosis vaporibus assidue eleuatis, quam ex vomitu, cum præsertim huic incommodo alii reuclentibus facili succurrat. Exinanito ventriculo, quiescat parumper vulneratus, deinde secetur vena.

Similiter non est ad opus deueniendum, nisi sedatis prius magna ex parte animi perturbationibus. Mittendus autem erit sanguis pro ratione virium, ætatis, anni temperie, naturæ vulneratis, & magnitudinis vulneris, & habito etiam respectu ad quantitatem sanguinis qui ex vulnere fluxit, quod maior enim quantitas sanguinis ex vulnere fluxerit, eò parcius detrahetur. Eo autem copiosius, quo vulnus maius extiterit, & quo magis abundauerit sanguine, & robustior fuerit is, qui vulneratus est, & uerno tempore, &c.

Cæterum quoniam sanguinem mittimus non euacuationis tantum gratia, sed etiam reuulsiois, idcirco non unica uice extrahenda est tota sanguinis quantitas, sed interpolatis uicibus, ut maiorem habeat uim reuulsendi, quemadmodum explicatum est in uniuersalibus. Dicitur enim est ex Galen. libro de cur. ra. per sang. mil. quod reuulsio, quæ secta uena, adhibetur, eo est effacior, quanto in maiori numero particulæ detractiones augentur. Eligenda autem erit uena cubiti, ut à capite auertatur humorum impetus, quæ enim iuxta sumum fuerit, deorsum reuellere oportet, & omnino reuulsio ad contraria facienda, ita tamen, ut seruetur necessaria longinquitas, ut in i. lib. dictum est, nimis enim tarda fieret reuulsio, & obscura, si in pede aperiretur uena.

Seruanda quoque est rectitudo, & communicantia uasorum, ut in uniuersalibus dictum est. Si plethoricum fuerit corpus, primò iecoraria erit secunda, dein communis, & postremum cephalica, aliàs primò tundenda erit communis, deinde cephalica. Si cuti si iecoraria lateres, his loco communis esset accipienda. Secunda autem uenam diximus, primò iecorariam, dein communem, uel communem primò, deinde cephalicam, quoniam uniuersaliores euacuationes sunt præmittende. Si in medio capitis esset uulnus, primò secunda esset uena in dextro brachio, deinde in sinistro. Si tamen propter uirium imbecillitatem secari non possent uenæ maiores, apertendæ forent quæ sunt in manibus, aut hæmorrhoidibus assignandæ hirudines. At si ratione inflammationis iam factæ mittendus sit sanguis, ut scilicet qui in affecta parte continetur non dum impactus, euacuetur, & omnino deriuationis gratia, & uenæ sub lingua, & quæ in fronte est, secari poterunt.

Naribus quoque, & uenis, quæ sunt post aures, non inutiliter admoventur hirudines.

CAPVT LVIII.

De sanguinis missione.

Quòd in omnibus vulneribus ut conseruetur salubris substantia partis, fluxionem, & raptum humorum ad vulneratam partem inhibere oporteat, tum is, quæ materia fluxionis atque inflammationis tollunt, tum is, quæ motum humorum alia vertunt, ac cohibent, & omnibus tandem, quæ contra humorum motum pugnant, in vulneralibus declaratum est. Quocirca si vulnus sit in capite, præcipue cum ossis fractura, & adhuc magis cum subiectarum partium detractione, ac lésione, eo magis in id incumbendum est, quo pars affecta nobilior est, cui si inflammatio congeritur, paucifragiunt. Inter omnia verò, quæ fluxionem prohibere possunt, principem locum sibi vendicat omnium consensu venæ sectio, ut in vulneralibus dictum est, hanc enim multis nominibus fluxiones sistere ostensum est, primò quidem materiam fluxionis subrahenda, deinde humorum motum compescendo, & ad contrarium reuellendo, teriò sanguineam massam refrigerando per accidens, qua ratione neque sanguis redditur adeò pronus ad motum, neque tot vaporibus cerebrum replet. Eo magis insuper necessaria videtur venæ sectio in capitis vulneribus, quoniam plerumque nos ipsi fluxioni occasione præbemus, dum cogimus scate, abraderé, terebrare. Neque ualeat quod inflammatio non sit præsens, & quod indicat prædictum, debeat esse præsens; non enim sanguinem mittimus, ut solummodo inflammationem curemus, sed ut ab inflammatione præseruemus, & inflammationis causam tollamus, videlicet fluxionem, ut enim dicebat Gal. lib. de cur. ra. er venæ iec. Quæcumque morbis præsentibus rectè peraguntur, aut incipientibus, aut imminentibus præuertenda, unde subiungebat: Et sanis mittere sanguinem expedit, ubi magni alicuius morbi metus imminet. Sicut enim, quando mali præsentés sunt, eorum causas submouemus, ita & quando imminet, iacta remouiores. Non omittenda igitur venæ sectio, si vires ferant, ut magni morbi futuri radices tollamus. Quòd si vires non ferant, aut ætas puerilis, vel senilis prohibeat, aut hirudines brachio assignandæ, aut scarificatæ cucurbitulæ adhibendæ pro ratione virium. Et si puer septimum exessit, non abstineo à venæ sectione, si fortis fuerit puer, & boni habitus, ac sanguine repletus, & vultus magnus, ut enim dicebat Gal. lib. de cur. ra. per sang. mil. non ætati solummodo hominum aduertere oportet, sed & corporis habitui, ideoque & septuagenarijs venam secat. Vbi verò neque cranium, neque subiectæ partes fluxionem habuerint, quoniam venæ sectio est remedium magnum, non erit conueniens, nisi vulnus sit magni ratione, propriæ essentia, sed ex vii erunt cucurbitulæ scarificatæ in inflammationis metu, aut hirudines, & postissimum, si alia reluctentur.

Quamprimum autem mittendus est sanguis, quoniam statim à vulnere imminet sanguinis motus ad partem vulneratam. Quapropter statim, nisi ventriculus adhuc fuerit cibus repletus, immisso enezmate, incidenda est vena, immo si vulnus fuerit insignis, ut quando est cum lésione subiectarum ossi par-

Sanguinis missio maxime necessaria in vulneribus capitis.

Modus extrahendi.

Quæ uena secunda.

De tempo- re.

CAPVT LIX.

De purgatione.

Secundum locum inter ea, quæ fluxionem inhibent, atque inflammationem prohibent, in vulneribus capitis; obtinere uidetur purgatio per inferiorem aluum, vt quæ & ipsa materiam fluxionis, & inflammationis subtrahat, deorsum humorum impetum aueriat, & per accensum etiam refrigeret, atque materiam incrauet, & ineptam reddat ad motum, humor enim biliosus fluxionis vt plurimum est auertor, & ex eius permissione sanguis redditur tenuior, & ad motum paratior, atque facilius feruet, vnde si bilis euacuetur, sanguis crassior remanet, & minus ad motum procliuus, neque tam facile ebullit. Bilis quoque sursum de facili effertur; quod si educatur, minus subest periculi. Si futura esset inflammatio, oportet, vt sursum fluant humores, aut purgatio per aluum inferiorem deorsum eisdem trahit. Quare multis nominibus videtur conuenire purgatio per inferiorem aluum ad prohibendam inflammationem in vulneribus capitis. Amplius si fuerit alius prauis humoribus repletum corpus, quibus reddi potest infalobris substantia partis vulnerate, dum alimentum impurum, & vitiatum ad eam transfertur, aut à natura, vt totum expiet, quod lædit, transmittitur, purgatione per inferiorem aluum euacuantur, & sanguis expurgatur, atque corrigitur, & à cachymia imminens periculum submouetur.

Hæ rationes tanti sunt momenti, vt etiam si deesset grauius morum vitorum auctoritas, omnino ipsi acquiescendum foret. Cum autem & eadem principes in re medica probauerint, quis nisi amens prorsus ipsam renuet? Hip. consilium, qui lib. de vlc. text. 4. hæc habet: Depurgatio ventris deorsum plurimis viceribus confert, & in vulneribus, quæ sunt in capite, &c. quid clarius vnde & lib. de vuln. cap. nu. 28. Cum vero in vulnere in capite hominis cerebello perforato, aut non perforato, osse autem denudato, tumor rubicundus ignis sacri speciem referens accesserit in facie, &c. huius infernam aluum deorsum purgare oportet medicamento, quod bilem ducit, & vbi sic purgatus fuerit, & febris dimittit, & tumor sedatur, & sanus euadit. Gal. ad eam, qui lib. 4. Meth. cap. 6. hæc habet: Omnibus viceribus quoties praxialia dum purgatio est utilis, vnde inferius Vbi tendines, nerui, & carne vacua, & ossa loca sunt, hic doloris, vigiliarum, consulsionis, & delirij periculum instat: hæc igitur omnia & quæ saturis, vel deliquata indigent, alui purgationem desiderant. At in capitis vulneribus cum ossis, vel etiam subiectum partium læsione quis non videt consulsionis, & delirij periculum, & tandem mortis? Auic. quoque eiusdem sententia fuisse videtur, namque 3. ita æt. 2. cap. 26. agens de sorda ex percussione, aut casu contingente, clysteria acuta proponit, silem cum pulpa colocyntidæ, nisi febris hominem prehenderit, tunc enim clysteria æquanda præcipit, subiungitque quod si clyster quidem non euacuat, oportet, vt euacuetur cum aliquo, quod fit sicut pilula nuncupata Cochie, si febre non habuerit, quod si habuerit calorem, qui febre fit minor, non prætermittas ipsarum portionem. Eadem ferè habet Rhafis 1. lib. Continentis tract. 21. cap. 2. dicebat enim: Cum accidit capiti fortis percussio fiat in primis phlebotomia, secundario prouocatur fluxus cum clysteribus validis, si non multum febricitat patiens, sicut ex aqua decoctionis pulpæ colocyntidis; si febris erat, clysterizetur cum rebus lenibus, & dentur pilulæ Cochie; si non febricitat, & debes scire, quod prouocatio fluxus est valde

A necessaria in hoc morbo, & si fortè parum caleret, non noceret, quia purgatio reddit caput leue, & non permittit vulnus apostemari. Idem Gentilis in Auic. idem Nicolaus. Ecce quomodo omnes hi, vt reliquos omittamus; ad prohibendam inflammationem in capitis ictibus purgationem per inferiorem aluum consulunt.

Et quamuis hæc non fuissent necessaria, cum in vniuersalibus ostenderimus in omnibus vulneribus grauioribus purgandum esse per inferiorem aluum, volumus tamen ea in medium adducere, quoniam non desunt qui omnino eam refugiant in vulneribus capitis decepti ab antiquo corrupto codice Auic. sed clysteribus, & ijs lenientibus totam rem agunt, aut lenientibus pharmacis, cuiusmodi est cassia, tamariad; mirbalani, manna, & huiusmodi. Auic. enim si necessarium fuerit, exhibendum soluens asserit, verum semel solum, iudicat Hip. decreto, subiungit enim nam & Hip. præcipit illud. Si ergo vult, vt exhibeat soluens felis, ergo lenitium tantum, & quod feces solas possit educere. Vnde interpretatur Hip. & Gal. loca, quibus purgationem consulere videntur, non de purgatione, quæ fit seligente pharmaco, sed leniente. Celi quoque auctoritatem obiciunt, qui nullam purgantem pharmaci mentionem faciunt.

Ratione etiam adducunt, medicamenta si quidem selectiue purgantia corpus calefaciunt, & humores exagitant, & ita ad fluxum paratos reddunt, ergo non vsutanda, hinc Caluicenis Guido clysteribus vitur, & similiter Ioannes de Vigo, & multi alii. Immo & ex ijs, qui nunc etiam medicinam faciunt, noui ego quosdam magni nominis ab istis medicamentis, tanquam suspectis, omnino abstinerent.

Quod vero Gal. loca de lenientibus sit intelligenda, probant Gal. auctoritate 2. de comp. med. cap. 1. vbi hec habet Gal. quod si per communionem membranæ caluam ambientis, quam ad duram cerebri membranam, circa futuras habet, etiam intra caluam inflammatione ipsa distribuitur, non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit, contingit autem non parum sæpe, in casu præsertim ex sublimi facto, vt quædam circa cerebrum, aut membranas eius, partes abruptantur, quod vbi contingit etiam amplius capitis dolor inualecit, ipsaque affectio tota.

D ægre curabilis redditur, & periculum ingens, ac præcepse imminet. Optimum itaque fuerit in his, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, vt sine noxa missionem sanguinis toleret, ac nihil prohibeat eorum, quæ de secunda vena retulimus, sicuti vel crudum humoris copia, vel puerilis ætas, vel anni tempus, vel regio, in qua sit extremus calor, aut frigus, à venæ sectione curationis initium facere, ac conuenientibus capitis irrigationibus uti. Quod si quidpiam horum, siue ætas, siue virium imbecillitas, aut etiam amor simul sanguinis detractioem fieri præpediant, aluum per clysterem euacuabimus, tum, vt superius in ipso recrementa extrahamus, tum vt humores, qui ad affectas partes inde ferri consueverunt, reuellamus, atque inde auxiliis ad inflammationem commodis utemur. Ecce quomodo Gal. nullam facit mentionem soluentis medicamentum, sed clysteribus tantum utitur, ex quo & Paulus, & Alexander, & Aetius, & Oribasius, & inter Arabes Halyabbas, & Serapio agentes de dolore capitis ex ictu, aut vulnere capitis nullam faciunt exoluentis pharmaci mentionem, sed clysteribus vtuntur, & ijs lenibus, si febris insignis adsit, vel lenientia tantum exhibent ex ipsis aliqui, vt Halyabbas, Græci enim omnino solutionis ventris non meminerunt. Quod si præente capitis dolore, & incipiente, vel facta iam inflammatione purgantia per aluum inferiorem non admittunt, quanto minus, quando nondum materia fuit, & magis tamen videtur conuenire, quando mater-

Vulneribus purgationis in vulneribus capitis.

Auic. qui purgationem necessariam indicant in vulneribus capitis.

Auic.

Gentilis Nicolaus.

Aliqui reprobant purgationem.

Rationibus reprobat purgationem, quæ fit per sectionem ducentia nec non & auctoritati.

materia est in fluxu, vt quæ deorsum trahi indicet A
sursum fluens, sed non continet per prædictos au-
ctores, ergo neque conuenit quiescente materia,
quo tempore minus videtur contineri, cum non ad-
fit motus eiusdem ad caput, cuius ratione trahenda
fit deorsum.

Præterea & sic arguunt, quæ non conueniunt
morbis præsentibus, neque conuenire videntur an-
tequam ipsi morbi ingruant, sicut enim, quæ con-
ueniunt morbis præsentibus teste Gal. loco supra ci-
tato, eadem & imminutibus, aut incipientibus
conuenire censendum est, pari ratione & quæ non,
conueniunt morbis præsentibus, neque & antequam
contingant, atqui præsentem inflammationem cerebri,
aut membranarum non conueniunt purgantia, ergo
neque prius quam fiat. Quod verò non conue-
niunt medicamentum purgans ex Hip. ipso colligi
potest, dicebat enim: Febricitans caput ne purgato,
ne furiosus fiat, si ergo medicamentum purgans est
causa delirij in febrilibus, dum quis eo vult caput pur-
gare, tanto magis præsentem ipsa inflammatione erit
in causa, vt ipsa augeatur, nihil aliud enim volumus
exhibitione pharmaci, nisi vt caput purgetur. Sed
& Gal. omnino purgationem abhorreere videtur in
phrenitide, 2. enim de r. ac. in acutis com. 2. dicebat:
Vbi igitur non solum auctus fuerit morbus, cuius-
modi est pleuritidis, verum & cum febre vehementis-
sima, quemadmodum in cerebri quoque membra-
narum quæ inflammatione æssimè aduenire con-
tingit, multo magis vitanda est purgantis admi-
nistratio, atque per sectionem venæ vacuandum ma-
gis, &c. quæ autem ignorat in inflammatione cerebri,
aut membranarum vehementissimam esse adiun-
ctam febrem. Hinc Trallianus, & Paulus nullam fe-
cerunt mentionem purgationis, dum phrenitidis, &
cerebri inflammationis curam pertractarunt. Et
adeo consentiens ratio, vel enim euacuari volumus
pharmacis leuibus, vel fortibus, & quorum vires ad
caput pertingant; si primum, nihil proficiemus, si-
quidem non euacuabitur humor peccans, neque ad
contrarium conuertetur motus. Si secundum huius-
modi calida sunt, & valde exigant, vnde magis
commoueant humores. Addamus, quod materia
cruda pharmacis non cedit, & ab inflammatione parte
vanum est sperare quidpiam conclusi succi phar-
maci euacuare. Vnde Hip. 4. de r. ac. in acu. text. 22.
Quicumque autem ea, quæ inflammantur, statim
morborum inter initia medicamento solvere conan-
tur, ii non solum ab intensâ, inflammataque parte
nihil adiungunt, cum non cedat obsequaturque, quæ
adhuc cruda est, affectio, verum quoque & quæ
morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabesci-
untque, ductoque ad imbecillitatem corpore, morbus
superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium
non habet.

Quamuis nonnulli sint, qui huiusmodi rationibus
persuasi omnino purgationem renuant, & ex iis
etiam, qui hodie medicinam faciunt, & qui modum
curandi vulnera capitis tradiderunt, neque vllam
ex purgantibus pharmaci mentionem habeant, atamen
prius illate rationes, & Hipp. atque Gal. auctores adeo
urgunt, vt liberè possimus hanc conclusionem
proferre, videlicet, in capitis vulneribus ad prohiben-
dum materie affluxum ad caput, & inflammationem,
medicamentum purgans conuenire, neque
tantum id, quod lenius appellatur, sed selectius solu-
ens, & de hoc medicamento intelligendum esse
tum Hip. tum Gal. Ratio desumitur ex fine, exhibe-
re medicamentum purgans, vt materia fluens, vel
fluxura auctetur, & deorsum trahatur: oportet ergo,
vt medicamentum ei totum inferre valeat, quod non
erit, nisi à pharmacia vtiuis substantiæ eam attraxe-
rit, itaque erit electius purgans, non leniens, cuius
vis primam corporis regionem non transscendit, de

quo nulla potest oriri controuersia, cum & prope
mortem constitutus exhiberi possit. Præterea & ea
ratione exhibetur, vt subtrahatur materia fluxioni, &
quæ futura est inflammationis causa, & possimum
vehiculum sanguinis, videlicet humor biliosus, & hæc
materia secundum plurimum est in venis, ergo oportet
vt medicamentum vim habeat attrahendi eam
materiam à venis, itaque erit solutius, non leniens.
Neque aliter intelligendus est Hip. atque Gal. cum in
finem hoc medicamentum purgans consulerint.
Neque consensit Hipp. nomine purgationis intelli-
gere alui lenitionem, aut purgantis lenientia phar-
maci, puta manna, cassiam, syr. ros. fol. que nec agno-
uit, sed purgantia valida, quibus ipse vt consueue-
rat, quæ ratione dicebat 4. Aph. 5. Sub cane, & ante ca-
nem molestæ sunt purgationes. Et 1. Aph. 22. Conco-
cta medicari, &c. & 2. Aph. 36. Qui salubritatem cor-
poris habent, per medicamentum euacuati citò exor-
iuntur, & qui prauo vtuntur cibo. Quibus in locis,
& aliis penè innumeris eiusmodi constat, Hipp. non
intellexisse de lenientibus, sed validis medicamentis,
idcirco & vbi consulti in vulneribus purgationem,
de ea, quæ fit per talia medicamenta, ipsum intelligere
existimandum est. Similiter & de Gal. dicendum
est. Et his medicamentis non solum vtendum, ante-
quam materia fluat, sed etiam cum fluere incipit, &
caput repleat, vnde Hip. lib. de vuln. cap. text. 28. Su-
perueniente vulnere erysipellate per gaudam bilem ad-
monet, quia cum fit in fluxu, timendum est, ne non
solum ad extimas partes capitis repat, sed etiam ad inti-
mas; idcirco & Auic. & Rhazis pilulas cochias exhi-
bebant, habet enim purgatio vim magnam reuellen-
di à capite, hinc Gal. 13. Meth. 5. Sicut vomitus pidi-
bundis laborantibus in diuersa reuellens auxilium
est, eadem ratione in omnibus, quæ circa caput acci-
dunt, purgatio ad contrarium auertit, atque ob eam
rem Hipp. tum in reliquis omnibus operibus, tum in
eo, quod de vlcibus prodidit, etiam morbi magni-
tudinem ad purgationis indicationem considerat, &
vulnera in capite præcipue recenset, Purgatio, in-
quiens, per alium plerique vicium profect, præterea
vulneribus, quæ in capite sunt accepta.

Vbi tamen inflammatio facta est penitus, vanum
omnino censendum est pharmacum purgans exhi-
bere, iam enim factus est morbus, neque quidpiam
medicamento ab inflammata parte euacuare possu-
mus, quare pharmacum exhibitum sui caliditate
magis calefaciet, & vi attractoria, exagiet biliosos
fuccos, atque ad motum validius concitat, itaque
facile fluent ad cerebrum iam phlegmone obfessum,
& maior euadet affectio, atque febris vehementior
reddetur, præterea & vitæ fine vitilitate deiciuntur.
Et ideo auctores non proponunt exolutientia phar-
maca in phrenitide, intelligentes de phrenitide facta.
Deinde locus ad auctoritatem negativæ non valet.

Ne autem exhibitione pharmaci sequatur agita-
tio, & calefactio insignis, cauere oportebit à validio-
ribus exolutientibus, sed iis contenti erimus, quæ
blande solvunt, & antiquis erant incoenita, quæ præ-
ter id, quod euacuant, etiam vesligium corroboratio-
nis post euacuationem relinquant, nisi iam fluere
materiam caperit, & caput replere, doloris effectus, & deli-
ria concitare, cum enim tum maior videretur
ad extrahendos succos iam fluentes, & caput obfiden-
tes, licet nondum penitus firmatos, validioribus etiâ
pharmacis erit opus, & quæ magis à remotis trahant,
cum præmeditatione tamen, ad omnia respicientes,
ad quæ respicere oportet, dum validius pharmacum
exhibere volumus, cuiusmodi sunt ætas, consuetudo,
temperamentum, anni tempus, febris, vitæ, &c.
siquidem oportet, ut maior sit utilitas, quæ proficiet
debet à pharmaco, quam iactura, postea quam citra
omnem offensam nequit exhiberi. Animaduertent
etiam, vbi humor iam in caput repit, cholago-

facta in-
flamma-
tione non
competit
purgatio.

Cassium.

Compete-
re medica-
mentum
selectius in
apertis
vulneri-
bus.

go medicamento rem esse agendam, ex sanguine enim bilioso fit inflammatio, & bilis est sanguinis vehiculum. At quando nondum manifestè mouentur humores, non solum bile ipsam respicere debemus, sed in vniuersum exuperantem succum, siquidem cacochymia tollenda. Superest, vt quæ in contrariis adducta sunt, dissoluantur.

*Soluuntur
in contra-
rium ad-
dita.*

Quod attinet ad Auic. locus ille, vbi videtur admittere medicamentum semel soluens, quoniam id asserit Hip. decreto, subiungens: Nam Hip. præcipit illud, procul dubio intelligendus est ad nientem. Hip. atqui, vt declaratum est, Hip. vult, vt vsamur medicamento selectiue ducente, ergo etiam eo pacto interpretari oportet Auicennam. Quapropter cum dicat medicamentum semel soluens, nam Hip. præcipit illud, quod consonum est isti, quæ ab Hip. dicuntur lib. de vult. cap. occasione erysipelatis in capite facti, aut expungendum est ly semel, vel loco semel legendum est, bilem, vt videlicet exhibeatur medicamentum soluens bilem, quod mihi magis ardet, vnde & Hip. loco citato dicebat: Huius infernali alium deorsum purgare oportet medicamento, quod bilem ducat. Hinc alibi pilulas cochias proponit ipsemet Auic. Celsus verò topica tantum medicamenta recensebat. Ad rationem allatam dicimus verum esse, medicamenta exagitare, & calefacere, cum hoc tamen illi vt oportet, quando maius est damnum, quod imminet iis omittis, quàm ex agitatione, & calefactione. Præterea exagitando succos deorsum conuolunt. Amplius alia magis, alia minus exagitant, deligere autem possumus, quæ minus exagitant, & eorum caliditati refrigerantibus occurrere. Ad locum ex Gal. allatum, dicimus ibi loqui Gal. de inflammatione iam facta. Præterea non est Gal. propositum in eo libro interna præsidia asserere. Ad alios auctores iam apparuit, quid dicendum.

Ad rationem illam dialecticam dicimus, & conuenire reuulsione, quando materia fluit, & quando etiam non fluit, verùm fluxura est: vnde quando nondum materia fluit, si ad contrarium conuertatur ei, ad quem locum fluxura est, non est vera reuulsio; hæc enim indicatur à motu ipsius materie, sed est contrarius motus concitatus, qui quidem indicatur à materia, prout habet propensionem ad motum versus affectam partem, qua ratione est causa morbifica in potentia, & hoc intelligendum est de purgatione, quæ fit gratia reuulsione tantum, nam quæ fit gratia euacuationis, palam est indicari à qualitate humoris peccantis, seu ab humore qualitate peccante, si purgatio est euacuatio humoris qualitate peccantis. Ad vltimam rationem negatur minor, multa enim sunt, antequam morbi inuadant, quæ non licet, vbi iam inuasit morbus, vt enim morborum generationem prohibeamus, vimur exercitiis, laboribus, balneis, & huiusmodi. At si febris inuasit, quiete m eligitur, à balneis abstinemus, si fuerit putrida, donec morbus concoquatur, & sic de aliis. Arguendum ne ergo esset, non oportet præsentem febre labores iurare, ergo neque priusquam febris accidat? Et quamuis, quæ præsentibus morbis sunt, eadem sint præuertienda ipsi incipientibus, aut imminutibus ex Gal. 5. de san. tu. cap. 1. licet neque hæc sententia sic, vt facit, sit intelligenda, non ob id tamen sequitur, non esse faciendam aliquam, priusquam morbi inuadant, quæ non licet, vbi iam ipsi morbi inuasit, alia est ratio hic, & ibi. Quod ergo in capitis vulneribus purgandum sit feligente pharmaco, manifestum. Nunc quibus pharmacis id præstare oporteat, explicemus, & quando eadem sint exhibenda, & quomodo.

Ostendunt iam est, quando adhuc humores non fluunt, clementiora eligenda esse pharmaca, vt minima ex agitatione corpus euacuent, atque reuellant,

A & minus arefaciant, fluentibus vero iam ad caput vires, tempus æstiuum, vehementia febris, natura laborantis, & huiusmodi. Præterea, quod si corpus fuerit cacochymum vni cum bile, quæ semper est euacuanda, alii quoque peccantes succi sunt euacuandi, quando non adhuc repunt ad caput humores, sicuti quando repunt, potissimum reuulsione gratia purgamus, talescentes in primis bilem.

Inter elementiora ergo est rhabarbarum, & agericus, quando etiam humorem pituitosum voluerimus euacuare, sicuti & folia senæ, atque polypodium, vbi humorem arabilem: hæc ergo permisceri poterunt cum syr. ros. sol. viol. sol. melle ros. sol. diacatholico, dialebescent lenitio, electuario lenitio in debilioribus corporibus, & pharmacis obedientibus, at in robustioribus addi poterit portio electuarii de succo rosarii, vel ros. Melise, vel diaphenacum, si etiam pituita voluerimus euacuare, vel confectio Hamech, si humorem melancholicum. Mirobalani quoque permisceri poterunt, vt relinquatur vestigiis corroboratis post euacuationem, quod tamen rhabarbarum eleganter facit, vnde & cum clementissimè bilem euacuet, & aliqua ex parte pituitam, principem locum iure merito obtinet inter pharmaca, quæ exhibentur in vulneribus capitis. Quoniam tamen sunt aliqua corpora huiusmodi clementiora aspernata, cogimur, vt dictum est, aliquid admiscere de electuariis lenientibus. Vt verò minus calefaciant, præparanda erunt aliquo decocto refrigerante, vel superbibendum aliquod refrigerans, vt decoctum cichorii, endiuie, oxalidis, tamarindorum, serum, & huiusmodi. Præstat autem ea exhibere in forma liquida, dum ad caput nondum repunt succi, quia à propinquioribus partibus faciendi euacuatio, & minore moram trahunt in ventriculo ipsa medicamenta, at ubi à capite, in forma solida, & ideo cum iam inuasit dolor capitis, probantur pilule cochiae, & auræ, magis enim efficacia agunt, & magis à remotis attrahunt id in ventriculo immorantia, quibus tamen in robustioribus corporibus etiam à principio sepius fecissimè sum vult.

Quod uerò maxime obseruandum est in prædictis purgantibus, id est, vt iuxta naturam agrotantis, & humorum copiam eligantur, non enim minus detrimenti imminet, si superflua contingat purgatio, quàm si nulla; exuperfluitate enim purgationis, ut in 1. lib. dictum est, priuatur pars proprio alimento, eiusque naturalis calor languidus redditur, ex quo vultus fit aridus, & non boni coloris, ut & corruptio imminet periculum. Quocirca & quantitas pharmaci diligenter mensuranda. In titronum igitur gratiam aliquas formulas medicamentorum subicite uolui. Pro imbecillioribus satis erit quod

B Syr. solut. vnc. ii.

Rhabarbari electi, s. p. drach. i.

Misce & cum decoctione cichorii, s. potus.

Vel si patiens fuerit pituitosus.

B. Mel. ros. solut. vnc. ii.

Rhabarbari electi s. p. scr. i.

Agerici trochiscati scr. ii.

Misce, & cum decocto cichorii, & borraginis s. f. potus.

Si uerò melancholicus.

B. Mel. rosas. sol. vnc. ii.

Rhabarbari electi s. p. scr. ii.

Diacathol.

Confect. Hamech sine scammonio, & colocyntide ana drach. ii. s.

Misce, & cum decoctione f. & s. f. s. potus

Si patiens fuerit robustior præscribi poterit tale pharmactum.

B. Syrup. ros. sol. vnc. iiii.

Rha-

*Materia
medica.*

E

Rhabarbari electi *ſp. ſcr. ii.*

Elect. de ſucco roſarum drach. ii.

Myſce, & cum decoctione cichorii, & tamarindorum ſ. potus.

Loco electuarii de ſucco roſarum ponatur diaphœnicon, ſi fuerit pituitoſus, & ſi melancholicus, conſectio Hamech. ſi adhuc robuſtor, & valde cacochymus, poterunt accipi tres drachmæ dictorum electuariorum, vel etiam addi ſcrupulus agarici troſcati, aut exhibebuntur pilule cochiae, vel aurææ, aut ſine quibus, quibus leuiores ſunt aggregatiæ. Vbi verò febris maligna vagatur, ſemper pharmaci petmiſceatur ſemiuncia triphææ perſicæ, auferendo aliquid de reliquis. Si dolor capitis cæperit, & patiens fuerit minus robuſtus, ex drachma vna pilularum cochiarum, vel aurearum, ſi magis biliuſus fuerit, formentur pilulæ tres, aut quinque cum ſyr. viol. & ſuperbibatur decocto cichorii, & endiuiz, atque oxalidis, in robuſtioribus aſcendere poterimus vique ad drach. i. ſ. ſi opus erit, vt relinquatur maior adſtriſtio poſt euacuacionem, mirobalani citrini conſuſi, dein oleo amygd. dul. peruncti decoctioni addi poterunt.

Tempus
exhibendi
pharmac.

Exhibenda autem ſunt pharmaca, veluti in i. lib. oſtenſum eſt, dum periculum imminet fluxionis, & ideo ante ſeptimam exhibendum eſt pharmacum, quia ipſa eſt primus terminus inflammationis, & quoniam decima quarta & ipſa eſt eiſdem communis terminus, ideo & ante ipſam iterum purgandum. Conſuevi quo poſt venæ ſectiõnem, quæ vt inuierſalius remedium præcedere debet, die ſubſequenti exhibere pharmacum, & quinta pariter, aut ſexta. Dein ſi adhuc video periculum inflammationis ſuſſeſſe, tranſacta decima iterum pharmacum exhibeo. Tempus verò particulare, & reliqua ſpectantia ad rectum vſum purgantiſ pharmaci explicata ſunt in inuierſalibus. Aduertendam etiam, ne exhibitione pharmaci vomitus contingat, quoniam maximè ſolet caput repleri, ideo intelligendum ab ægroto, num aliqua ſint, quæ ipſi vomitum prori-entab. eſque penitus abſtinentur.

CAPVT LX.

De reliquis reuulſionum generibus.

Frictio-
nes.
Ligaturæ.

Cucurbitu-
culæ.

Clyſteres.

Sunt & alii reuulſionum modi, quorum vſus maximè opportunus eſt in capitis vulneribus, cuiuſmodi ſunt frictiones aſperæ, ligaturæ ad extrema, cucurbitulæ, tum ſcarificatæ, tum ſine ſcarificatione, clyſteres, glandes, ſinapiſmi, veſicantia, hirudines, lotiones extremorum ex aqua calente, inuſtiones plantæ pedum, & huiuſmodi. Frictionibus quotidie vt poſſumus, præſertim ad extrema, ſi tamen vulnuſ fuerit magnus. Ligaturis vtitur poſſimum, quando iam materia incipit ad caput repere, & præſertim in ſomnolentiſ affectibus, ſicuti & frictioni- bus plantæ pedum fortibus ex aceto, & ſale. Cucurbitulis ſcarificatis quandoque vtitur loco venæ ſectiõnis, quandoque etiam vbi venam ſecamus, ſed volumus iterum ſanguinem mittere citra virium iacturam, & ita reuulſionem facere. Cucurbitulis non ſcarificatis vti vel quotidie poſſumus, ſi valde timeamus inflammationem. Clyſteres quotidie, vel alternis diebus ſunt immitendi ex decocto hordei, blitæ, maluarum, violariæ, mercurialis, & huiuſmodi, vel iure, addendo mel. roſ. ſol. vel, ſi validiorem voluerimus, mel. roſ. ſol. vel ſorem caſiæ, aut, ſi nonnihil acrem, diaphœnicon, vel electuarium de ſucco roſarum, & oleum commune, vel, ſi febris adfuerit, oleum viol. ex his enim habebimus non ſolum ſecum excretionem, ſed & vaporum, & humorum diſtractionem vi vacui, vel

A medicamentorum attrahentium, ſi apponantur, quæ tamen cauenda ſunt febre valida exiſtente, exagitant enim, & parum ducunt. Glandes imbecilliores ſunt clyſteribus, niſi acutis conſiſcantur, quæ, vt dixi, ſunt cauenda, ſi febris fit vebemens. Veſicantia maximè reuellant, ſed quoniam vigilias inducunt tuſus eſt ea applicare, vt exiteat facultas, quando adeſt propenſio in ſomnum, vel lethargica affectio, idem eſt de ſinapiſm. Lotiones extremorum in vigilijs locum habebunt. Inuſtiones, vbi affectio fuerit ſomnolenta. Hirudines applicamus hæmorrhoidibus, ſi volumus euacuando reuellerẽ citra virium diſpendium. Denique his, aut illis reuulſorijs præſidijs vti oportebit iuxta reuulſionis neceſſitatem, & virium robur.

Glandes.

Veſicantia,
& ſinapiſmi.

Lotiones.

Hirudi-
nes.

CAPVT LXI.

De alterantibus.

Non ſatis eſt in magno inflammationis periculo propenſionem ad contrariam partem humoribus præbere, ſed, vt in inuierſalibus dictum eſt, oportet in ſuper eos ineptos reddere ad motum iis, quæ tum refrigerant, tum modicè incalſant, atque vias adſtringentibus anguſtiores reddere, dein, vbi tempus eſt generandæ carnis, ſanguinem excicare, ſi ſit humidior, expedit, vt euadat conueniens materia pro carnis generatione, propter eã in capitis vulneribus hæc eadem ſunt animaduertenda: ex alterantibus tamen eligenda ſunt poſſimum, quæ caput reſpiciunt, ut ſunt roſæ, violæ, & quæ ex ipſis præparantur medicamenta alterantia, ut aquæ ſtillatiuæ, ſyrupi, & huiuſmodi, quæ tamen cum aliis refrigerantibus erunt permixta, poſſimum cum cichoraceis, addetur quoque betonica, ut ſiſtanquam vehiculum. Itaque ex ſyrupo roſaceo recente, violaceo de endiuia, de acetola, de cichorio, & huiuſmodi diluſum decoctione cichorii, endiuiz, cicerbitæ, acetoræ, boraginis, betonicæ, &c. uel eorum ſtillatiuis aquis, ſicuti & aqua roſæ, & viol. parati poterunt potiones quotidie poſt pharmacum exhibendæ, donec tempus inflammationis prætereat. Quod ſi poſtea opus fuerit, ut exſiccet ſanguis, poterit parati porio ex decoctione betonicæ, pilofellæ, plantaginis, roſarum, equiſeti, & huiuſmodi, ſicuti aliàs dictum eſt.

CAPVT LXII.

De oculorum, & palpebrarum
vulneribus.

Oculorum vulnera ad ſenſum ſatis patent, nullaque vulnẽ ſpernenda, ſiquidem propter partis nobilitatem, & ſtructuram, & ſenſum exquisitum, quæ in alijs partibus ob paruitatem ſpernerentur, in ipſis magna ſunt, facile enim concitantur fluxiones, inflammationeſque ſunt, & dolores acerbiffimi, & quandoque affectio cerebro communicatur propter neruos opticos à cerebri ſubſtantia, & oculorum tunicas à cerebri membranis ortum ducentes, vnde & ipſum inflammat, delirantique & ſæpè conuelluntur, id verò præcipue conſingit, ſi vulnus ad neruum opticum peruenierit. Omitto cæcitatis periculum ex quois licet exiguo vulnere imminens non ſolum propter fluxionem ſuperuenientem, verum & propter humorum effuſionem ab exiguo etiam vulnere cõtingentem: quod malum licet in pueris quandoque corrigatur, regeneratis humoribus, ut teſtatur Gal. & ego experientia com-

tia comperit, in adultioribus tamen est prorsus in-
mendabile.

Scopi.

Alterum oculis imminet periculum ex collectio-
ne puris, eo quod ab eo inficiantur humores & ero-
dantur tunicae, itaque talia vulnera ita tractanda
erunt, vt omni studio fluxioni occurratur & quam
primum agglutinentur citra puris generationem, si
fieri possit: quod si id obtineri nequeat, aqua lacerata
sint tunicae, & contusus oculus, id profecto agen-
dum erit, vt naturalis calor roboretur, quo id, quod
contusum est, atque separari oportet, facilius, & citius
putrescat, & sepatetur, vt seruetur indiuiduum,
posteaquam oculus seruari nequit. Fluxionibus por-
to occurreremus, si, vt in vniuersalibus dictum est, re-
uulsiones idoneae fiant, atque euacuationes, parique
citra dolorem tractetur, & ab omnibus precaua-
tus, quae fluxionem concitare possunt.

Vitius.

Euacuatio-
nis, & re-
uulsentia.

Itaque instituitur conueniens victus ratio, & talis
profecto, qualis in vulneribus capitis proposita est, si
oculi vulnus fuerit magnum: vacuenturque, atque
reuellantur succi a capite & venae sectione, & pur-
gationibus, & alijs reuulsentibus auxilijs, prout in
capitis vulneribus dictum est. Pariterque alterantia
exhibeantur, vt casti gati succi deinceps minus ido-
nei sint ad motum.

Ad partem verò affectam accedentes, diligenter
inspicite oportebit, num portio teli, & omnino pe-
regrinum aliquod corpusculum intra oculi substan-
tiam contineatur, idque si adsit, quam primum ex-
trahendum, modo id citra violentiam fieri possit. nā
intus permanens & doloris, & fluxionis, & pure-
dinis esset in causa. Attamen si citra vim extrahi
nequeat, non est vis inferenda propter metum in-
flammationis, sed naturae opus relinquendum. Faci-
lior reddetur extractio, si quopiam idoneo instru-
mento palpebrae a ministro diducatur contineantur, &
oculus immotus seruetur, tunc enim non erit diffi-
cile vollesse, quod infixum est, apprehendere, atque
extrahere. Petegrinis corporibus, si fieri possit, edu-
ctis, curandum, in quoniam primum vulnus aggluti-
netur, verum, quoniam pars exquisitissimi est sen-
sus, tractanda erit cum medicamentis minime
mordacibus, immodè ipsae, quae ex sui natura oculis con-
ducant, & vim etiam habeant dolorem leniendi,
si adfuerit, & ideo optimum erit tale vnguentum,
quod

Medica-
menta om-
nis morbi-
catis de-
bita esse
expertia.

Be Lacryma abietina curiose lota cum aqua
ros. & plantag. vnc. ij.

Gummi Arabici.

Tragacanthia ana vnc. ij.

Sief albi sine opio.

Tutiae preparatae ana drach. j.

Lachryma sang. draconis scr. j.

Misce, pro finimento quod supra lineum exten-
datur, & oculo applicetur.

Si verò dolor urgebit, addetur oleum ex vitellis
ouorum: sicuti si dubitaremus aliquod corpusculum
relictum fuisse, aliquot ormini grana addi possent,
quae vim habere creduntur oculum repurgandi ab
omnibus extaneis. Et hoc lineum per quatuor
dies non remoueat, nisi dolor urgeat, nam saepe
intra hoc temporis spatium agglutinetur. Optimum
etiam medicamentum est oui albumen subactum, &
in mortario plumbeo diutius agitur cum aqua
ros. & plantaginis addito sief albo sine opio, gummi
Arabico, tragacanthia, sarcocolla, mucilagine sem. psy-
lij, cidoniorum, portulacae, plantaginis, su mach, &
huiusmodi. Sed quoniam efficeatur, instillanda
erunt assidue medicamenta, vt linea sit semper
madida. Circa vulneratum autem oculum, & toti
fronti assidue repellentia erunt adhihenda, quae pa-
rari poterunt ex aqua ros. & plantaginis, bolo Arm.
lachryma sang. dra. albuminibus ouorum subactis,
succis plantaginis, semperuiuae, & huiusmodi:

A Quod si his peractis dolor nihilominus, & in-
flammatio accesserint, necessarium erit ipsi oculum
applicare quae & repellat primo, atque dolo-
rem mitiget, deinde etiam, quae modice detergant,
itaque collyrium ex aqua ros. & albuminibus ouo-
rum recentium simul subagatis, additae por-
tioncula sief albi sine opio erit valde ex viu. Aliud
parari poterit ex lacte mulieris, aqua ros. gummi
Arab. & tragacanthia, quae frequenter in oculum in-
stillentur, ita tamen, ne semper oculum detergamus,
sed supra posito linteolo candido, & tenuissimo dic-
to collyrio imbuto, frequenter posita super illud
linetum instillentur collyria. Optimum est, & ma-
ximè dolorem sedat, si oculo apponatur lineum
oleo vitellorum ouorum imbutum, cui etiam ad-
deatur cum fructu portioncula aquae ros. Cataplas-
ma quoque his non contentibus, applicari poterit
ex pomis sub cineribus coctis abiectis recrementis,
& aqua ros. farina hordeaceae, sief albo sine opio, ouo-
rum vitellis, & huiusmodi.

Anodyn.

B Quod si doloris immanitas coegerit ad narcotica
confugere, leuora eligantur, fortia enim omnino
sunt ableganda, vt quae non solum cecitatem inducant,
verum etiam gangraenas, & mortificationes
quandoque inferant, non ergo transcendantur folia
hyosciami, & solatri, sief album cum opio, cremor
sem. papaueris albi, & huiusmodi. Confici ergo po-
terit collyrium ex aqua rosarum, & solatri cum sief
albo cum opio, vel cataplasma ex pulpa pomorum
sub cineribus coctorum cum folijs hyosciami sub
cineribus coctis, nec non & aqua folijs, vel cremore
sem. papaueris albi. Poterit etiam panis lotus lacte
incoqui, & ex eo atque cremore sem. papaueris albi
parari cataplasma. Demum varia ex dictis quilibet
sibi poterit fingere.

De nar-
cotici.

C Compresso inflammationis fetore cum repel-
lentibus permiscenda erunt digerentia, & ideo in
aqua ros. & plantaginis incoquantur folia arida rosa-
rum, flores camemeli, melliloti, nuces cupressi,
anethum, & ex hac decoct. calida fovea parabitur.
Cum fortius erit discutendum, addetur ruta, foe-
niculus, eustragia, foenugraecum, & huiusmodi.
Haec eadem incoqui poterunt aqua eustragiae,
& foeniculi, & vino: quod si sedata inflammatio,
remanerit aliqua crassior materia in oculo, instillan-
da erunt collyria, quibus vis insti digerendi, & atten-
nuandi, & discutendi cum aliqua mollificatione,
cuiusmodi est, quod paratur ex aqua eustragiae, foe-
niculi, chelidoniae, mucilagine sem. foenugraeci, sac-
charo tunia preparata, aloë lota diligenter cum aqua
ros. sief de theae, & huiusmodi, quae longum esset
recensere, sed ea libentius pertermitto, quia non sunt
praesentis loci.

Digerentia.

D Si verò vulnus ex iis sit, quae agglutinari neque-
unt, ad id instigendum cauere oportebit, sed iis vien-
dum, quae calorem foueant, vt melius suppuratio-
nem, ac separationem moliantur, & alia opera, quae
in vulneribus requiruntur, ita tamen, vt ab acerbis,
& mordacibus abstineamus, cuiusmodi etiam sunt
oleosa omnia ipsius oculis. Itaque fat erit terebinthi-
nam diligenter aqua ros. elotam admodum, & testu
seruare vulnus, quando id sief fecit, eique si dor-
lor addit, permiscebitur oleum vitellorum ouorum,
& alia, quae supra diximus. Circa oculum autem si-
militer repellentia erunt applicanda, atque si inflam-
matio superuenerit, tractanda res erit, vt supra di-
ctum est.

De vulne-
re constricto.

Vnum praetermittendum non est in oculorum
vulneribus, videlicet quod non nunquam in adnata
tunica fit supercrefcentia carnis, in qua contenta
cautè procedendum propter exquisitum membri
sensum, ideoque quae minimum mordant, autem
viurpanda, cuiusmodi est pulvis ossis sepie, & testae
oui calcinatae, calcanthum vsum, & loutum: &
cum

De carne
supercref-
cente in adna-
ta à tuni-
ca.

cum his utimur, semper circumcirca reperiencia apponantur.

De ratione
vulnus.

Victu utantur tenui, quamdiu adest inflammatio- nis periculum, deinde alantur oculis foribilibus, & bo- nis carnibus, atque tino etiam. Superfluum som- num vitent, & decumbant capite elevato. In quiete oculum contineant, quantum fieri potest, & quo- niam uno oculo moto, alter ex conseqenti mouetur propter connexionem illam mutuum partium, ex quibus constant, & actionis uniformitate, id- citò etiam si unus tantum sit vulneratus, uterque tamen conuenienti deligatione viuendus obducta palpebra eius, qui sanus est, ut ne turberetur possit. Pulvis, & fumus omnis arcendus, tan- quam oculis etiam sanis obacres, & fuliginosus halitus in ipso contentos inimicus, & doloris cau- sa, atque fluxionis. Res quoque vaporosæ oculos ferientes, ut capæ, & huiusmodi procul arcendæ. Occasiones quoque lachrymarum sunt euitandæ, ex lachrymis enim humectantur primo oculi, & ca- lescent, dein exsiccantur: sed & fluxionem concitant, & oculum agitant. Aluus fit lubrica natura, uel ar- re, stipticitas enim est in causa, ut vapores cerebrum adcant.

De palpe-
brarum vul-
neribus.

Palpebrarum vulnera nihil peculiare habent à reliquis partium carnosarum vulneribus, nisi suendi modum, qui communiter fit ac triangulari. Ego tamen, & ac communi eleganter consui talia vulne- ra, etiam si lacerata esset multis modis palpebra, & multa, & crebra puncta fuerint necessaria. Vbi uerò diffectio, aut laceratio sit in cauo, facilius perficitur opus triangulari acu, uel saltem in extremo recuruo. Quando sectio est recta, ceratum nostrum locum sibi futuræ, de quo diximus, cum de qualitate fue- ri pertractauimus.

C A P V T LXIII.

De vulneribus genarum.

Vulnera genarum periculo uacant, nisi læsus fuerit temporalis musculus, qui sub os ingale transit, ex eius enim læsione ea imminet pericula, quæ in capitis vulneribus cum uulsi musculi læsione propter uasæ, & multos insignes neruos per eius substantiam dispersos, eorumque cum principio af- finitatem. Non est igitur mirum, si quandoque im- moderate sanguinis profusiones, & conuulsio, & mors sequatur ad genarum vulnera, & idcò diligen- ter animaduertere oportet, ne sectus, aut aliter vulne- ratus sit hic musculus, dum offertur aliquod vulnus in facie, aut non. Quando enim læso ad eum non peruenit, prædici poterit futura salus, periculo autem res plena, ubi is fuerit oblesus.

Consuetudo
genarum
vulnera.

Si citra læsionem huius musculi vulnus acciderit, atque à telo secante, vel etiam perforante, aut lacer- tante, modo substantia cuius non deficiat, quoniam in hac parte maxima habenda est decoris ratio, ad- ducenda labia ad mutuum contactum, neque orifi- cium in inferiori parte, vt multi faciunt ad expurga- tionem puris, relinquendum, siquidem vulnus, si fi- eri possit, per agglutinationem, non per carnis regene- rationem curandum. Quòd si qua de causa non possit impediri puris generatio, si vulnus sit profundum, antequam labia adducam, sectionem facio in vulneris profundo, quæ ad oris cavitatem penetrat, vt per eam pus expurgeretur, dein labia vulneris penitus adduco. Si uerò magis superficialis sit vulnus, uel patiens sectionem renuat, adducantur labia, & alio- quot interstitium inter ipsa relinquatur ad puris ex- purgationem, & vulneratus patienter sustineat sedâ cicatricem, quamuis neque sedâ euadat, si nostro modo curentur vulnera, spontè siquidem sibi inui-

Liber Secundus.

cem redduntur propinqua labia, immo absque futu- ra quandoque vulnera curauit, & decoraque euasit ci- catrix, & hoc est peculiare huic modo. Adducuntur autem labia ad mutuum contactum futura, si vul- nus fuerit profundum, & patiens sectionem renue- rit, ne in profundo relinquatur cavitatis, in qua pus colligatur, desuperque apponatur medicamentum, quod naturam adiunct ad agglutinationem, cuius- modi est terebinthina lachryma cum mastiche, la- chryma sang. dra. & huiusmodi, uel arte factò balsä- mo, quod optimum est, uel oleo nostro hyperici, aut alio ex his, quæ primo libro fuere propostæ, aut appo- nantur ceratum nostrum agglutinans. Tertia ta- men die soluendum est vulnus, ut incendantur pun- cta. Hæc enim ante quartam auferenda sunt, ne tur- pior reddatur cicatrix: quamuis si, ut oportet facta, fuerit adductio, & reliqua fuerint opportune admi- nistrata, hoc tempore vulneris labia coalescant, & nihil aliud remaneat, nisi ut aliquid apponatur, quod partem adhuc debilem, & gluten non adhuc perfec- tum ab injuriis externis defendat, cuiusmodi est la- chryma abietina, & ceratum nostrum agglutinans. Quo cerato etiam vitimur, si imperfecta fuerit agglu- tinatio, ad labia adducta conseruanda eo modo, quem superius explicauimus, dum modum adducen- di labia pertractauerimus.

Vbi vulnus non est ita profundum, neque pericu- lum imminet collectionis puris in fundo, uel pro- fundum quidem, sed ulceratus sectionem admit- tit, uel diffecta est gena ex tello usque ad oris cavitatem, libenter futuram fugio, sed labia adduco cerati ope, ut in inuicem salubris dictum est: minus molesti- æ enim id est ulceratis, turisque, ac citius aggluti- nantur vulnera, vt non raro obseruauerim vnius diei spatio, uel ad summum bidei fuisse agglutinata, & pulchra efficitur cicatrix. Et si tota gena fuerit dif- fecta, quoniam ab interna parte tegumentum appo- nere haud possumus, & continua humiditas os scatet, optimum erit medicamentum, quod palato arideat, vulnei per os admoventi, quo puris ex- purgatio adiunctur, cuiusmodi est mel rosatum, syr- ros. recens, diamoron, & huiusmodi, in quibus intin- gatur penna, & per os labiis vulneris læpius in die admoueatur donec expurgatum sit vulnus. Dein si exsiccantibus opus fuerit, collusiones fient ex uino, in quo etiam incoquantur aliqua exsiccantia non ingrati saporis, vt plantago, equisetum, rad. consoli- dæ, bistorta, tormennilla, & huiusmodi, & illitiones ex syrupo de rosæ siccis. Si qua de causa adduci pe- nitus labia nequeant ad mutuum contactum, appo- sito medicamento, cuiusmodi est terebinthina, & abietina lachryma, & idoneo tegumento, factaque decenti ligatura, non solutur vulnus usque ad septi- mæ; intra hoc tempus enim sanus fit.

At, si temporalis musculus fuerit læsus, quoniam necessarîo vulnus est profundum, neque musculus sui potest, & os incisum est, & idcò neque impediri potest aliqua puris generatio, siar imperfecta adduc- tio, appositò labiis vulneris aliquo medicamento idoneo vulneribus neruorum arum partium, cuiusmodi est terebinthina cum portuicula balsami arte facti, uel hyperici olei, uel aquæ ardentis, aut balsami: extrinsecusque linco terebinthina, uel alio eiusmodi medicamento illito ad oras vulneris, & idoneo super id tegumento, quo maxime prohibeatur aeris in- gressus, tam secundum corpus, quam secundum o- qualitatem. Testum seruetur vulnus usque ad deci- mam quartam, vel vltieris etiam, prout opportuni- uisum fuerit. Deniq. ea ratione procedatur in testò seruado uulnere, quæ in inuicem salubris explicata est.

Reuellentia uerò præsidia pro uulneris magnitudi- ne administrantur, unde neque uenit sectio, neq. pur- gatio mittenda, si magnus fuerit vulnus, eoque ma- gis, si corpus fuerit plethoricum, & cacochymum.

Renellen-
tia.

Vetum si adheret læsio temporalis musculi, non A
minora reuellentia conueniunt, quam in capitis vul-
neribus. Tanto magis autem reuellentibus insistere
oportebit, quanto minus reuellentibus propter par-
tis formationem datur locus. Ideo non inepte fa-
ciunt, qui ad agglutinandum videntur oui albumine
subacto, additis pulueribus boli Arm. or. lachrymæ
fang. dra, terræ sigillatæ, & huiusmodi, namque &
huic medicamento vis inept repellendi.

*Victus ra-
tio.* In musculi temporalis læsione fertur ea victus
ratio, quæ in vulneribus grauioribus capitis præscri-
pta. In reliquis, si minora fuerint, concedi etiam à
principio possent oua recentia, immo & carnes vi-
tulinæ, hædinæ, & pullorum, arque autum parua-
rum, nisi quiescendum esset à masticatione, præter feru-
la ex pane, hordeo, farre, oriza, & huiusmodi, nec
non, & oligophorum vinum. In maioribus abstin-
cant à vino, & tenui vtantur victu per quatuor
dies, vt inflammatio prohibeatur. Denique merien-
da est ratio victus, prout in vniuersalibus dictum
est. Et quoniam partes vulnerate in quiete sunt
continenæ, idcirco & à lectione, & à masticatio-
ne etiam mediocri caueant, si vulnera fuerint ma-
gna, si verò parua, vel mediocria, mediocriter mas-
ticatio concedi poterit, & idem quando eos abstinere
omnino oportet à masticatione, neque aded tenuis
victus seruandus est. Oua forbilis exhiberi por-
runt, vel vitelli ouorum iure subactis, aut pulli vel vi-
tuli lactentis contulium, aut ferula ex pane tenuissi-
mo trito, & iure parata, addito etiam oui vitello. Si
quid aliud necessum fuerit in horum vulnerum cu-
ratione, ex iis, quæ in vniuersalibus tradita sunt, ha-
beri poterit.

CAPVT LXIV.

De narium vulneribus.

AD narium vulnera quandoque accedit fractura
ossis, vel depressio. Nulla tamen periculosa
centenda sunt, sed decoris maximè habenda est ra-
tio. Si abscissi penitus fuerit pars narium, non datur
via restituendi decoris, nisi vel per inflectionem, acce-
pta portione cutis in anteriori parte cubiti existentis,
& in locum deperditæ substantiæ reposita, vt figu-
ram narium æmuletur, vel per factitium nasum.
Tale autem vulnus erit curandum, vt cætera vulne-
ra cum defectu substantiæ. Si verò nihil de substanti-
a nasi defuerit, labia ad mutuum contactum dili-
genter sunt adducenda, ne fiat de formis cicatrix, &
peruetatur nasi figura, & idem vsus cerati nostri erit
maximè congruus. Quod si quis vti acu voluerit, si
solutio fuerit propè partem, in qua faciei inseritur
nasus, acus eligatur curua, seu triangularis. Si adfue-
rit ossis fractura, & depressio, ad suum locum de-
pressæ, & fractæ ossis partes erunt adducendæ, redan-
tetur autem, si immixta intra nares spatula: cauda,
ossa, depressa auollantur, vel porro baculo, vel re alia
si mili, gossipio, stupis, aut linco inuoluta ossa auol-
lantur. Vt verò in sua sede restituta maneant, tubuli
argentei non axæde roundi, sed aliquantuli lati, &
leuiter depreffi in nares immittendi: Sed ne decidan-
t, extrema filo vinciuntur, & nocturno pileolo
adnectantur; quod vero ad reliqua, eadem curatio
competit, quæ in aliis vulneribus.

Illud tamen animaduertendum, ne fascia nasus
deprimatur, aut in alterum latum intorqueatur, quo
omnis deformitas caueatur. Ideoque, ut monet Gal-
lib. de fasciis cap. 41, duplici fascia fieri debet deligati-
o, prima quarum lata esse debet, quantum satis est,
ut nasum complectatur, longa verò, ut ab imo naso
ad occipitium duplicata feratur, cuius initium in oc-
cipite ministro tradatur, & per uerticem alterum ca-

pui per media supercilia ad nasum feratur, & quod
totum labium superius excedit, per medium scinda-
tur vsque ad ipsam superius labium, inde altera fascia
arctior sub imo naso supra hanc ponatur, ita; vt
vtrumque caput hinc inde per aurium regionem ad
occiput ducatur, ministro quo scorum tradatur hæc
capita, quasi velles hæc fascia priorem firmare, &
adiungere superius labio. Inde portiones rescissæ
prioris fasciæ sursum attollantur, ita vt, quæ est à
parte dextra verius sinistrum ducatur, & quæ à sini-
stra ad dextram, retrorsumque ducenda per verti-
cem ad occiput, ita, vt in modum X secedent inter
supercilia. Hæ duæ portiones cum initio eiusdem
latae fasciæ iungantur, & super eas fascia transuersa-
lis ducatur capita ministro scorum tradita, quæ
circæ frontem agantur, ibique vel necantur, vel con-
suantur. Sed nullum omnino periculum tuberculi
deprimatur, ut oborquetur nasus, si pareat for-
ma nasi, seu tubuli duo ex argento, vel arte, aut plum-
bo, & appposito medicamento naribus adaptetur, dein
fascia deligatur.

CAPVT LXV.

De linguae vulneribus.

Linguae vulnera vel sunt cum dissectione totali
substantiæ ipsius linguae, vel citra substantiæ ip-
sius deperditionem; atque vel à telo secante, aut den-
tibus lacerata est lingua, seu dissecta, vel telo perfo-
rante, aut alio corpore violentè impulsio transfolia.
Vbi dissectio contigerit, adducenda sunt labia, sed
nulla alia datur via ad ea adducenda, atque adducta
conseruanda, quam per suturam, & hoc propter natu-
ram, situmque partis, & continuam humiditatem:
Sed quoniam propter salualem humiditatem subici-
ta est, & à manibus effugit, linco à foletti ministro
arctè continenda, ne elabatur, interimque acn, vt de-
cet, consueatur, & infectis nodis filum iuxta nodum
secetur, nam si longius relinquatur, inter manden-
dum in dentium interstitiis implicaretur, & laceran-
tetur puncta.

Adductis labiis, quoniam natura, & situs parti-
s, atque humiditas salualem impedimento sunt, ne par-
tem, vt oportet, iugamus, satis erit, si patiens ore conti-
neat agglutinantia, quæ tamen gustus non abhor-
reat, cuiusmodi est syr. de rosis ficis, & eidoniis, *Medica-
mentum op-
portuna.*
myrthinus, saccharum ros. loch de radicibus sym-
phiti ore contenta, & versata, & vino etiam calen-
te, in quo rosæ effructuerit vel vino granatorum,
vel eidoniorum vino frequenter os colluatur. Dia-
tragacantha cum bolo erit opportuna; si ore conti-
nue versetur.

Si verò vulnus à re pungente inflisum fuerit, aut
aliter transfolia fuerit lingua, nec labia di fideant, vel
ab scissa fuerit aliqua linguae portio, satis erit vsus
mellis ros. vel ros. hecchuri ore contenti, & parti vul-
nerate admo ti, quantum fieri potest. Vbi agglutina-
re voluerimus, cauendum erit à cibis vitiuosis, vel
post eorum usum colluatur os vino. Caueant autem
in omni vulnere à lectione, & masticatione forti,
ut lingua quiescat.

CAPVT LXVI.

De vulneribus ceruicis, & inguli.

Vulnera maximi momenti in ceruice, & iugu-
lo contingunt, partes enim nobiles & ad vi-
tā necessariae vel saltem ad actiones maximi momē-
ti in ipsis contiuentur, ut pote trachea arteria, oesophagus,
venæ iugulares internæ, & externæ, caro-
tides,

*Quid ag-
nū, si fra-
ctū. simul
sit os nasi.*

*Deligandi
ratio.*

Præfagis.

tides arteriæ, & arteriæ aliæ insignes, nervus recurrens, vertebrae, spinalis medulla, ligamenta, tendines, & nervi, &c. Quo fit, vt alia ex his vulneribus sint insanabilia, alia difficulter sanentur, & cum maximo vitæ periculo & ex ijs itam, quæ ad sanitatem perducuntur, alia sanandi potentiam demant, vel perpetuo lædant, alia perpetuam parti oblationem afferant, motum ipsius vitiantia, prout vna, vel plures ex dictis partibus, & magis, vel minus fuerint oblatæ, licet, quæ circa læsionem sunt dictarum partium, sed in cute, & carne tantum, nullum afferant periculosa, idcirco, vt certum fieri possit indicium in hisce vulneribus, animaduertendum est, quæ partes sint oblatæ, & quamram læsionem habeant, nam si ligamentum incidatur, in posterum læsus erit ceruicis motus, eo quod ligamenta vt exanguia non conglutinantur, si spinalis medulla fuerit vulnerata, non leuiter sunt hæc vulnera iis, quæ in cerebro sunt, quia ratione dicebat Hip. lib. de Coac. prænot. num. 3. Moriuntur maxime ex vulneribus, si quis cerebrum faucibus fuerit, aut spinalem medullam. Et Celsus lib. 5. cap. 26. Seruari non potest, cui in spina medulla percussa est, intentia enim est valde dignitatis vehementia, cum initium nervorum lædatur, & intensior adhuc imminet propter cerebri propinquitatem, & consensum, ideoque & vehementia facultatis imminet. Accidit etiam ex vulneribus spinalis medullæ resolutio incurabilis, at si nervi fuerint oblati, non autem spinalis medulla, non adeo periclitatur laborans, sed tamen & illa vulnera valde timenda sunt, quoniam in consensum trahitur cerebrum, hinc deliria, & convulsiones, & ideo dicebat Gal. 4. Meth. 6. Vbi tendines, nervi, &c. hic dolores, vigiliæ, convulsiones, & delirii periculum insit: præterquam quod & pars resolutur, quando petueniens ad eam nervus fecatur.

Præfagis vulnere tracheæ arteria.

De vulneribus œsophagi.

Si trachea arteria vulneretur, quoniam exanguis est, & in continuo motu ob respirationem, & deglutionem vulnere magno existente secundum essentiam, lethale est, & eo magis, cum id contingere vix possit, nisi ingens sanguinis profusio accedat. Illud non leuiter augeat periculum, quod si forte, superueniat inflammatio, facile obstrui potest, seu vix conspicitur trachea arteria, intercipit respiratio, quod tamen paruum est, curationem recipit: si similiter sit œsophagus penitus sit reclusus, lethale omnino est vulnus, namque auferret deglutiendi potentia, neque vniri potest, quoniam vtrique pars, & potissimum quæ ventriculum respicit ad intima se recipit, si insignis etiam sanguinis profusio accedit. Quod si penitus non fuerit clausus, sed tamen magnum sit vulnus, etiam periculolum est, & difficulter sanatur, quando ob deglutionem in continuo est motu, & si superueniat inflammatio valde timendum est, nam deglutio soluitur, paruum tamen curari potest.

De vulneribus venarum inguinalium.

De abscessione recurrens nervi.

Si iugulares venæ fuerint vulneratæ, in maximo periculo constituitur æger propter nimiam sanguinis profusionem, cui succuri non potest earum constrictione, eo quod iugulum adstringi non patitur circa periculum strangulans, & suffocationis, quod si non constringatur, immedicabile profusum plerumque sequitur, eadem ratio est de carotidum arteriarum vulneribus, & ideo, si talia vulnera fuerint magna, mors est prædicanda.

Si nervus recurrens altera ex parte præsecetur vox erit in posterum rauca, si utraque ex parte, omnino priuabitur loquendi facultate. Spinalis medullæ vulnera ex situ, & profunditate vulneris cognoscuntur, & ex vertebrae ossium læsione, quibus addere possimus plurimum partium resolutionem, pro qualitate vulneris. Oesophagi vulnera ex situ innoteant, sed præterea & ex læsa deglutione, ex

A sanguinea excretionem, & exitu esculentorum, atque poculentorum per vulnus. Quod si penitus fuerit clausus œsophagus, omnino auferetur deglutio, Alperæ arteriæ vulnera innescunt ex situ, & sanguinis per os assidua cum tussi excretionem, uocis læsione, uel etiam ablatione, exitusque spiritus per iunius, & aeris per idem attractionem, quæ quidem aeris attractio per vulnus erit manifesta, si clauso ore, & naribus inspirent, patebit enim aeris ingressus per ipsum vulnus. Vulneratas esse venas iugulares ex ingenti sanguinis, cuiusque nigrioris profusione cognoscitur circa salum, qui enim ex arteriis profluit, rubicundior est, & saliendo effluit. Sed si arteriæ carotides fuerint dissectæ, protinus carum, aut apoplexiam inuasisse credetur. Si ligamentum secutum fuerit, motus capitis in posterum erit oblatissus, sed vulnus ex sui natura periculo vacat. At si inferius tendium præter læsionem motus, quam inferunt etiam periculosa sunt, cum ex nequa consentant substantia.

CAPVT LXVII.

De curatione vulneris spinalis medullæ.

Sigitur vulnerata sit spinalis medulla, curandum, ne pus, quod generari debet, effluum habeat, ne recentium putredines, doctores, inflammationeque concitet, & prauis halitibus cerebrum inficiat. Et quoniam paucis naturalis carnis prædita est, quam maxime prohibendus est aeris ingressus, parato conuenienti tegumento, quo & melius perficiantur opera naturæ, suppurationi videlicet, quæ summa est, excrementorum expulsio, & tandem carnis generatio. Apponendum quoque medicamentum, quod maxime roboret calorem, vt iactata, quam expertus est, relasciatur, & ipse felicitus propria munia obire valeat.

Ed Sed quoniam vulnus est maximum, & maximum imminet periculum inflammationis, idcirco & ab omnibus, quæ fluxionem concitant, cauebimus, & congruis reuelentibus agemus, & aliis præditiis, quæ fluxionem prohibendi vim habent, prout natura patris permittit. Atque vt ab hoc postremo exordii, eadem propemodum euacuationes, atque reuulsiones erunt ex vtu quas in vulneribus cerebri adhibendas diximus. Itaque sanguinis iterata missio conueniet, & expurgantia pharmaca, atque alterantia, & alia reuulsoria præditiis.

Videtur quoque tenuissimum iniungendum, quamdiu addit inflammationis periculum, licet autem inflammationis terminus vt plurimum, sit septimus dies in hisce vulneribus, attamen vsque ad decimum quartum seruandus erit, quia à facili occasione in hisce vulneribus commouetur fluxio. Quod verò ad vulneratam partem attinet, si vulnus satis patens sit, instillandum erit medicamentum, quod calore temperato, & partium reuulente substantiam spinæ adiens eius innatum calorem roboret, & omnem superfluum humiditatem absorbatur, quod si à proprietate substantiæ id obtinuerit, vt nervus si amicum, id erit optimum, constat autem huiusmodi medicamentis nihil acris inesse, aut mordacis.

Oleum igitur nostrum hyperici erit præstantissimum, item terebinthina, vel abietina lachryma, addito oleo hypericico, vel alteri facto balsamo, & aqua erunt ardenti, quod medicamenti genus est maxime conferens neruoforum partium vulneribus, id aut actum calidum erit instillandum: non minus autem ex vtu fuerint alia medicamenta, quæ in vulneribus neruorum fuisse proposita. Labis verò vulneris adhibetur similiter medicamentum, quod moderato calore, & proprietate etiam substantiæ partem roboret,

Euacuatio, & reuulsio.

Videtur qualis.

Medicamenta.

sed nequaquā adstringat, huiusmodi erit resina terebinthina, vel laricea, addito gummi elemi, & oleo simpliciter hyperici ꝑ. Inde parabitur tegumentum idoneum parti ex duplicatis linteis, vel puluillis ex lana pro ratione temporis, fasciæque retentiva admoda, imperabitur ægro, vt supra vulnus decumbat.

Derepellens.

Extrinfecus circa partem vulneratam adhiberi poterunt repellentia aliâs dicta, quamuis natura, & conformatio partis non admovent, magis fidentium reuellentibus totum repercutientibus. Necessarium quoque fuerit totius spinæ robori amico aliquo loui consulere, vt ex oleo roslumbricato, vel camæmeino lumbricato, in quo etiam castoreum effertuerit. Et hæc inunctiones quotidie bis, vel ter administrari poterunt. Si autem vulnus non sit patens, antequam dicta peragantur, dilatandum erit, quantum sit satis, vt possit expurgari sanies, si natura circumstantium partium admittat, quod si prohibeat, ferè desperatus est casus, attamen nec deferatur egrotans, nisi symptomata praua aduerint, sed continuè insistentium erit in reuellentibus, extrinfecus verò applicanda, quæ tenuitate partium maximè penetrant, & calore roborant partem, atque digerant, & absorbant, si quid generabitur materię purulentæ, cuiusmodi est arte factum balsamum, vel oleum commune vetus, vel rosin quo effertuerit castoreū, ammoniacum, galbanum, hypericon, salvia, rosmarinus, strachas, spica, & huiusmodi: prohibenda est enim in hoc casu saniei generatio. denique tractanda sunt huiusmodi vulnera, veluti si in neruis existerent.

CAPVT LXVIII.

De curatione vulneris tracheæ, arteriæ, & œsophagi, & gula.

Si penitus præcisa sit aspera arteria, quamuis desperatus sit casus, attamen quoniam multum reuertitur, num ægrotus loqui possit, saltem vt propriè peccata confiteatur, diligenter conueniendum erit vulnus, dein tegumento idoneo tegendum sit, vt aer inspiratus per vulnus exitum habere nequeat, hoc enim factum, nisi magna sanguinis profusio simul adfuerit, æger breui amissam loquendi potestatem recuperabit, & res suas disponere poterit. At si penitus non sit excisa, est aliqua agglutinationis spes, etiam si magnum sit, idè secundum erit vulnus, linteumque lachryma abietina illitum, cui portio olei de hyperico nostri, vel balsami artificialis, aut alterius eiusdem facultatis, & lachrymæ lang. dræ. atque sarcocollæ fuerit permixta, extrinfecus apponetur, & testum feruabitur, inflammationeque prohibebitur iis, quæ fluxionem arceant.

Medicamenta.

Ore continenda medicamenta.

Vt verò facilius sit agglutinatō, ore continenda erunt, quæ agglutinandi vim habeant, huiusmodi tamen sint, quæ liquari possint, quò paulatim liquefacta ad asperam arteriam ferantur, huiusmodi est diatrachæ cum bolo, syr. de cidoniis, de rosis siccis, & loch, quibus vitum in viceribus pulmonis. Loch de radicibus conuoluit optimum est. Gargarismata quoque conueniunt ex decoctione in aqua chalybeata, rad. consolide, tormentillæ, bistortæ, foliorum plantaginis, equiseti, ophioglossi, hifortæ, foliosil, pimpinellæ, atque tragacanthæ, addendo etiam diamoron, aut syr. de rosis siccis.

De vulneribus arteriæ cili desectis substantia.

Si autem vulnus cum defectu substantiæ asperæ arteriæ contigerit, quoniam nullus potest esse futuræ vsus, nisi Christiana pietas aliter suaderet, factum prognostico esset descendendum. Huic ergo vulneri iatum linteum densio medicamento illitum applicandum est, ne tamen linteum, quam medicamentum ad cavitatem asperæ arteriæ, dum spiritum ducit, attrahatur: & ore assiduò versetur, quæ vulneribus

A pulmonis, & trachæ arteriæ conducunt.

Pari ratione curandum erit œsophagi vulnus, De vulneribus œsophagi.

quomuis si penitus fuerit resectus, nullus datur futuræ locus, cum dissectæ partes in se se contrahantur, & in penitiores se se recipiant. Hic quoque paulatim deglutientia erunt idonea pharmaca, cuiusmodi est electuarium, seu lambitium ex saccharo, vel melle, & rad. consolide paratum, cui sunt addita gummi Arab. & tragacantha, & bolus Arm. or. loch confectum ex succo equiseti, plantaginis, & melle, vel saccharo, syr. cidoniorum, myrtinus, de rosis siccis, saccharum ros. vetus, addito etiam bolo, item decoctiones plantaginis, equiseti, consolide, & aliorum huiusmodi, quæ cum agglutinandi vim habeant, non sunt tamen gustui ingrata, neque ventriculo inimica. Sed tamen ipsi admiscenda, quæ crassitiem quandam, atque lentorem illis tribuant, quo pertranscundo magis adhæreat parti medicamentum. Sæpè autem parum quid harum decoctionum deglutere oportebit. Vomitus omni ratione cauendus, eo siquidem violenter agitur œsophagus. Cibaria quoque, & potiones alterandæ erunt si milibus medicamentis, vel saltem qualitate contrariâ non habeant, si quid hoc fieri prohibeat.

Si verò gula, & fauces essent vulneratæ, gargarismata conuenienter ex aqua, uel decoctione equiseti, addito syr. de rosis siccis, vel myrrino, uel de cidoniis. Vel decoctiones parentur ex aqua hordacea, rosis, plantagine, equiseti, & aliis superius propositis cum saccharo, vel melle ros. aut alio ex dictis syr. Hæc forma autem in hisce vulneribus vti oportet medicamentis, & hoc modo propter partis vulneratæ figuram, & situm, ut dicebat Galen 4. Meth. 7. cum enim medicamenta non conferant, nisi quatenus partem affectam tangunt, & partibus dictis non possint applicari intrinsecis remedia, quæ diutius ipsi hæreant, idcirco excoGITANDUS est modus, quo sæpius saltem à medicamentis tangantur, hinc liquida, & liquabilia esse oportet, & crassitiem, ac lentorem quandam habere, vt se possint diffundere, & ad partem peruenire, illique adhære, & veluti concretere, per aliquod saltem temporis spatium, ac, si in trachæa arteria est vulnus, permittendum, vt sensim liquefacta descendant, eò quod confertim deglutita ad œsophagum deueniant, ac propterea cauendum, ne largius descendant, quoniam iussim concitant iniuriam vulneribus asperæ arteriæ propter motum. Si verò vulneratus fuerit œsophagus deglutita quidem ad partem affectam feruntur, verum si conferuntur deglutientur, modico tempore eam tangerent, eo quod confertim ad ventriculum descendant, vnde vel nimis oneraretur ventriculus hisce medicamentis, si pluries vellemus ea propinare, vel si semel, parum vitalitatis afferrent, nam momento tantum partem affectam tangerent. Oportet ergo sapè quidem deglutire, sed parum pro vice.

In gula verò, & faucibus, ne citra necessitatem huiusmodi medicamentis ventriculum oneremus, gargarismatibus utendum, sed materia, quæ utuntur pro gargarismate, non deglutitur, sed proicitur. Quoniam autem medicamenta hæc omnia linguam, & palatum afficiunt, minime ingrata gustui esse debent, sed amica potius, sicuti & quando deglutientia sunt, familiaria, & quæ nullum detrimentum ventriculo, & toti afferre possint, eligenda. Quod & in omnibus interioribus vulneribus animaduertendum summo pere. Idcirco hæc omnia considerans Galen 4. Meth. 7. dicebat. Ex positu, & figura partis excoGITANDUM, cui exulcerata ventriculus sit, medicamenta esse bibenda, cui gula, non semel, nec tota simul assumenda, sed paulatim, ac assidue, & quod crassiora hæc, & magis lenta sint, adhibenda. Eteodem inferius: Gargarizare quoque iubendum ei, qui ad fauces incus habet, & eodem:

Ad ul-

Medicamenta non debet esse gustui ingrata.

Ad ulcus, quod in aspera sit arteria, ut superius, quam diutissime in ore teneat, ac omnes, qui illic sunt, musculos relaxet, remittatque, præcipiendum. Sed cavendum, ne largius influat, utpote quod tussim excitabit. Eteodem: Communis omnium partium internarum indicatio est, ut ea eligantur, quæ sint naturæ animalis maxime familiaria, fugiantur, respuanturque contraria.

Si arteriæ carotides, vel aliæ arteriæ, aut iugulares venæ fuerint vulneratæ, omni ratione occurrendum erit sanguinis profluvio, veluti proprio capite demonstratum est. Sutura maxime probatur. Cautè verò tractanda erunt hæc vulnera, nec in detergendis grumis nimis diligentes esse oportet, aut vulnere detegendis; & quoniam ut plurimum in talibus vulneribus præsertim quando caua sunt, sili non potest sanguis absque intromissione rerum sanguinem fistentium, neque hæc, ut in reliquis, spatio viginti-quatuor horarum sunt dimouenda, sed per quatuor; vel plures dies relinquenda, & omnino donec profluvium sanguinis sedatum fuerit, tunc leviter admodum auferantur, & de cætero vulnus curetur absque contractatione omnino. Et in maxima quiete semper continetur æger; & quod ad evacuationem, & reuulentiam attinet, potius utendum sanguinis missione, quam expurgantibus pharmacis, ne eorum occasione agitur sanguis, & iterum fluat. Atque si necessarium fuerit aliquid præbere, quod alium subducatur, non transcedantur lenientium gradus cum fipitate, cuiusmodi est cassia cum tamarindis, & mirobalanis. Si nervus aliquis fuerit vulneratus, quæ curatio conveniat, alias explicatum est.

Si autem vulnus fuerit simplex, curandum erit, ut reliqua simplicia, si cum deperditione substantiæ, vt reliqua caua. Et ideo ne inutilibus temporibus contematur, huic capiti finem imponens, ad thoracis vulnera me conféro.

CAPUT LXIX.

De vulneribus thoracis.

Thoracis vulnera alia cavitatem ipsius penetrant, alia verò ad eam non pertingunt. Si penetrant, aut vnà vulnerata est quæpiam ex contentis partibus, aut sunt citra contentarum partium læsionem, præterea vel effusus sanguis multus, aut paucus intra capacitatem continetur, aut nihil, vel minimum ipsius ad eam illapsum est. Quæ continentur partes sunt cor cum suo involuero, quod pericardium appellant, pulmones, mediastinum, diaphragma, œsophagus, & tracheæ arteriæ portio, quibus addere licet venam cauam, arteriam magnam, & spinalem medullam in postica parte existentem?

Quandocumque igitur vnà, vel plures ex his partibus sunt vulneratæ, & modo leviter, modo grauius: Cavitatem quidem thoracis ferunt perneasse significat spiritus per vulnus exitus, cuius exitus manifestè deprehenditur, si osculo vulneris accensa candela apponatur, aut lana tenuiter, vt iunct, carminata, vel gossypium eidem admoveatur, sarpus enim extinguitur candela, vel saltem flamma diminetur, & lana, arque gossypium quasi vento agitantur: Præcipue autem obseruatur aeris egressus, quando ægri tussunt. Sed quoniam, non semper, citius penetrat, exitus aeris obseruari potest, quando à telo tenui, atque per obliquum valdè inflicti sunt vulnus, nam à musculi portione quandocumque clauditur osculum, atque spiritus transitus prohibetur, quandocum à grum sanguinis obstruitur, interdum ob affluxum succorum coarctatur via, quapropter & si non egredietur spiritus, non ob id inferendum est, vulnus ad in-

tima non penetrare, verùm alio notis tentandum: est penetrationem assequi vulneris: Immitatur ergo specillum, vel cerea candela, his enim facili fuerit teli ulam explorare. Quod si proper vulneris obliquitatem suspicemur à musculo cavitatem ipsius occcludi, collocandus est æger in eo profusus teli, in quo erat, quando fuit vulneratus, sic enim seruanti-bus partibus eundem situm, quem tunc obtinebant, si vulnus fuerit penetrans, non egre specillo, vel candela deprehenditur: Sanguinis verò grumus hinc haud obfistit.

Congrua quoque sectione facilius reddetur, si vulnus penetrat, specilli ingressus: Circa illius autem immisionem animaduertere oportet, ne à portione, quæ vulnus ingreditur, decipiamur, quandoque enim multa specilli portio ingreditur, & tamen vulnus non penetrat, quandoque verò parua eiusdem portio adium habet, & vulnus penetrat: Itaque consideranda erit obliquitas, & rectitudo vulneris, crassities vulnerati corporis, & situs vulneris; nam si ad sternum fuerit vulnus, forsitan ad membranas intersepientes penetravit telum, non autem ad thoracis cavitatem, atque multa specilli portio inter sternum, & eas membranas delitescens speciem affertet verè penetrantis vulneris: Semper cum specillo ad thoracis cavitatem peruenimus, eo detracto, obseruatur aeris exitus: Quando tamen vulnus est ad sternum, & ad membranas intersepientes peruenit telum, egredi ar potest, est capacitatem non penetraverit, quoniam intra illas membranas colligitur aer; sed nequæ tanto impetu, neque adeo confertum, & continenter egreditur. Copiosior quoque materia, quam pro apparentis vulneris occasione generari posse videatur, exitus vulnus penetrare significat. Quod si contentæ materiæ, aut vulneratæ partis in cavitatem existentis affectum indicia, quæ mox referemus, certo certius erit vulnus penetrare, quamuis teli viam afficiat specillo non liceat.

Corde igitur vulnerato, statim mors aduenit, si ad ventriculos vulnus peruenit, cum magna sanguinis profusione, si verò non, multus tamen sanguis per vulnus egreditur, sudores frigidi, & fecit erumpunt, extrema redduntur frigida, membraque iremore non tardè concuuntur, & paulo post mors sequitur, quamuis ex superficialibus vulneribus aliqui integram diem vixerint, qui postea ratione obortæ inflammationis, vt dicebat Galen. 5. loc. ascap. 6. extincti sunt, vnde Celsus lib. 8. cap. 26. Igitur corde percusso sanguis multus effertur, venæ hægescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris tanquam in retato corpore oriuntur, extremisque partibus frigida materia mors sequitur.

Pericardium verò ita cordi proximum est, vt faciat fere nequeat secundum totam substantiam, vulnere ad internam faciem penetrare intacta cordis substantia, Si verò extrema tantum superficies fuerit vulnerata, quamuis à principio non ita facili si cognoscere ipsius læsionem, breui tamen succedunt indicia manifesta, propterea quod superueniunt symptomata, quæ penetrare vulnere circa contentarum partium læsionem non conspicuntur, licet leuiora sint ista, quæ superueniunt cordis vulneribus, cum enim propriè conuinum cordis motum impediatur agglutinario, immò attrahantur humores, sequitur inflammatio, vnde dolores, & febres, & cor ipsum nequit ita dilatari, vt prius, hinc pulsus inæqualitas, & respiratio magna: Præterea & propter propinquitatem cor ipsum coaffici necesse est, hinc animi deliqua quandoque.

Si pulmones fuerint vulnerati, spiritus cum sono effertur, sanguis erit rubicundus, & qui tussit relictur non solum est rubicundus, verùm & spumofus, deinde etiam purulenta redduntur sputa, spiran-

Animaduertenda circa specilli immisionem.

Vulnerrum cordis signa.

De vulneribus pericardij.

Signa penetrantis vulneris.

De vulneribus pulmonum.

di difficultas comitatur, facillor est decubitus supra vulnus, in reliquis partes difficilior, vt quandoque facultatem loquendi adimat, in intimis nullus percipitur dolor, vnde Celsus loco citato: Pulmone verò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono effertur, in vulnus inclinari iuvat, quidam sine ratione confurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur, si in aliam partem, obmutescunt. Si inflammatio succedat, adiunt signa pneumonie, vt grauitas in thorace, difficultas anhelitus, tussis molestissima, rubedo maxillarum, & febris vehemens, pulsus velox, ciber, inæqualis, & mollis.

De vulneribus diaphragmatis.

Si diaphragma fuerit vulneratum, dolor, ac pondus percipitur ad nothas costas, anhelitus erit difficilis, ac rarus, tussis molesta erit, verum sicca, nisi materia contineatur intra thoracis cauitatem. Delirium quoque superuenit, compatitur enim cerebrum propter necros à sexta coniugatione ad ipsum diaphragma peruenientes. Sursum illa conuelli videntur. Quandoque propter vehemendam inspirationis aliquid ex membris in abdomine contentis ad thoracis cauitatem attrahitur, vt refert Pateus se obseruasse in duobus, quorum alter vulneratus erat in nervosa parte diaphragmatis, qui tertii die interit, & cum difficulter, comperit ventriculum intra thoracis cauitatem illapsum esse; alter vero glande tormento manuario emissa vulneratus fuit per sterni fines iuxta xiphoidem cartilaginem, ita vt glans illa per carneam partem diaphragmatis transiens per interstitium, quod quintæ, & sextæ costis nothis interiacet, exierit. Hinc, sanato extrinseco vulnere, remansit ventriculi imbecillitas, & quotidie ad vesperras, & nocte dolore quodam simili colico vexabatur, vt ex eo tandem octauo mense obierit. Hunc ergo cum difficulset quidam Chirurgus, comperit coli intestini partem magnam statu multo turgidam in cauitatem thoracis irupisse. Ego etiam obseruauim per thoracis vulnera in anteriori parte omentum erupisse.

Signa vulnerata venæ causa Signa vulnerata pleuræ signa medullæ. Celsophagi. Signa materia contenta intra thoracis capacitatem.

Vulneratum esse venam cauiam, & arteriam magnam ingens sanguinis profusio demonstrabit, quæ nullo remedio supprimi potest. Spinalem verò medullam, & nervus vulneratos resolutione, aut torporibus, vel plurimū in significabit, sed hæc vulnera non raro conuulsio sequitur. Situs etiam partis vulneratæ, & vulneris profunditas consideranda sunt. Si celophagus fuerit vulneratus, esculenta, & poculentata, dum ingeruntur, per vulneris os egrediuntur. Si materia contineatur intra thoracis cauitatem, ponderis sensus ad nothas costas aderit, tussis molestia cum spūto, primò sanguineo & nigricante, tanquam sanguinis concreti, deinde etiam purulento, nam, vt dicebat Hippocrates 6. Aphor. si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari, respirationis difficultas, febris, neque nisi in dorsum cubare potest, pulsus exilis, compressus, ac inæqualis admodum ob facultatis vitalis oppressionem, anhelitus breui fecit reddetur, & similiter qui per vulnus exit spiritus. Atque si diutius in thoracis cauitate materia purulenta detenta fuerit, in parte quoque externa illius lateris liori apparebit. Interdum tanta intra cauitatem thoracis continetur sanguinis copia, ut oppressa facultate nulla, vel leuissima tussis excutitur. Quod maximè obseruandum, ne decipiamur.

CAPVT LXX.

Prognostica vulnerum thoracis.

QUæ in thoracis anteriori parte, atque à lateribus contingunt vulnera, neque ad interiora

penetrant, ex se omnino periculo vacant, etiam si secundum propriam essentiam sint magna: Neque enim ibi ulla pars nobilis, & ad uitam necessaria reperitur, cuius læsio in signum uehementiam ratione facultatis partis possit aduchere. At in parte potius lethale affertur calamitatem, multa etiam repentinam, & irreparabilem mortem; lethale est enim spinalem medullam fuscari, at uena causa, aut arteria magna uulnēratis ob nimiam, & immedicabilem sanguinis profusionem statim subsequenter dissipantur confertim spiritus, naturalique calor extinguitur, ac subita mors aduenit: Neque tamen promptè admodum sanantur, quæ periculo vacant, propter assiduam thoracis morum: Et si fortè costa quæpiam læsionis fuerit participes, timendum est, ne vulnus in vlcus fistulosum tandem abeat.

Quæ verò intra thoracis capacitatem penetrant, etiam si nullum ex contentis viceribus lædatur, omnia tamen periculosa sunt, quoniam acit externus per vulnus ingrediens partes contentas refrigerat, & earum natium calorem labefactat, & ideo etiam tempore frigido periculosa sunt: Si verò insuper materia fuerit effusa intra capacitatem thoracis, periculosa sentienda sunt, & quòd materiam ibi contentam putrefecere necessarium est, & eius putredine maxima insequantur symptomata, febres videlicet, dolores, angustia, vigilia, & huiusmodi: Eleuantur pariter ad viscera prauis halitus à purida illa collaue, quæ cordi maximum faciunt negotium, non solum calefaciendo, & febrem concitando, sed praua qualitate: Ipsa quoque purulenta materia pulmones inficit, & ideo illa vulnera, nisi, vt deest, fuerint tractata, maximè periculosa sunt: Adde potest, quod propter propinquitatem calefactis causæ non raro solida cordis ponuntur in calefacto esse, & ita hæc febres succedunt: Amplius non raro ad cauitatem illam ab aliis partibus demandantur excrementa, quo fit, vt vlcus reddatur fistulosum.

Sed & periculosa longe sunt, si quæ ex contentis partibus fuerint vulneratæ, & ideo Gal. 4. Meth. 6. Vulnus, quod intra thoracem, vel peritonæum penetrat, non paruum periculum affert, præcipue si quid interiorum vnà sit vulneratum: & merito, nam, vt vehementia dignitatis est maior, hiuc augetur periculum pro ratione vulneratæ partis; namque ex vnus partis læsione certius, & facilius corruit facultas vitalis, quàm ex alterius: Cordis enim vulnera omnino lethalia sunt, quoniam cor est fons vite, & origo naturalis caloris, vnde nec minimam solutionem continui pati potest, & si maius sit vulnus, ita, vt ad alterum ex ventriculis perueniat, statim, vnà cum sanguinis, & spirituum vitalium, qui in eo generantur, effusione, vita deficit, præsertimque si similiter ventriculus fuerit laucatus: Si verò eiuusmodi non fuerit, vt ingens hæc effusio sanguinis, & spirituum fieri possit, aliud tamen necessarium sequitur incommodum, quod vitam demit, inflammatio videlicet, vel fuscocatio, afflicto enim principe membro, omnes vitales spiritus, & sanguis ad cor feruntur, quæ cum non possint à corde regulari, vel fuscocatur calor, vel inflammatio concitatur, ad quæ mors, vel assidua spirituum dissipatio, quo fit, vt breui necessarîo intereat. Addamus, quod vulnerata cordis substantia, quæ triplici villorum genere contexta est, quibus dilatationis, & constrictionis munus perficit, fieri non potest, quin ob villorum læsionem non priuatur tandem cor hoc munere, quo sublatò, vita persistere non potest, intercepta temperatione, atque expurgatione caloris naturalis. Quod si uenæ, aut truncus cor subiens, aut arteria magna vulneretur, nimia sanguinis profusio confestim interitum affert. At si uenosa arteria, intercepta uia inspirato acri, atque expulsa fulgini necessarîo succedit natium calor.

Vulnera uenæ causæ arteriæ magna omnino lethalia.

Vulnera penetrantia omnia periculosa præsertim si materia contineatur intra capacitatem.

Vulnera thoracis læsione contentiarum partium periculosa.

Cordis vulnera omnia lethalia.

caloris extinctio. Merito igitur scriptum reliquit Gal. 5. loca 6. Si ad ventrem cordis vulnus aliquando penetrauerit, protinus magno cum sanguinis fluore hominem mori necesse est, idque præcipue, si sinister ventriculus fuerit vulneratus. Si verò in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui non solum eadem die, qua vulnerati sunt, sed sequenti quoque nocte vivere poterunt, qui inflammationis ratione infecti sunt. Et 6. Aph. 18. Quod autem cor vulneratum mortem afferat necessarium, vnum ex ijs est, quæ in confesso habentur, &c. Hæc etiam vulnera inter lethalia recensuit Hippocrates libr. de Coacis prænot. numer. 3. & 6. Aph. 18.

*Præsigna
vulnerum
pulmonis.*

Non adeo præceptum periculum imminet ex pulmonum vulneribus, si tamen vulnus sit magnum, maxime periculosum est, eo quod substantia consistet humida, & molli, atque putredini obnoxia, & in continuo fit motu ob respirationem, & tussis molesta, continuò affligat, sanationem vulneris, quæ perfici quiete deberet, impediens. Addamus, quod, cum vulnus sit magnum, necessario pus generatur, quod propter continuam cor vaporibus male afficiens, febres concitat malas, & sæpe in hecticam fit transitus. Amplius ex continuo illo motu facillime inflammatio succedit, quæ quanti sit momenti, ex paucis numero eorum, qui ex affectu pneumonico seruantur, licet consicere. Præterea magno vulnere pulmonis insilieto, fieri non potest, quin aut arteriosa vena, aut vena arteria, aut aperiata arteria conuulsetur, quare aut immedicabilis sequitur hæmorrhagia, si videlicet in venam arteriosam telum incubuerit, aut lethali noxa intercipitur via inspirato acri, fumidiss; vaporibus, si arteria vena, aut aperiata arteria dissecta, lacerataque fuerint, quo in casu maior erit expiratio per vulnus ipsum, quam per os naturaliter esse consuevit, dique vitalis facultas immutatio hanc non perferet, sed aut suffocabitur, aut exstinguetur natiuus calor. Hinc Hippocrates libr. de Coac. prænot. Quin etiam moriuntur, si vel in arteriam, vel in pulmonem vulnera magna illata sint, adeo, vt pulmone faucio minor sit expiratio, quam illac excidit, ubi est ipsa peritio. At, si vulnus ab inflammatione præterierit, neque sit in penitior eius substantia, & vt ita dicam, in basi visceris, sed in fibrarum extremitatibus, non pauci seruantur. Quinimo testatur Rolandus quendam, cui porcionem pulmonis extra vulnus existentem, & iam putridam secuit, sanitati restitutum, licet præter spem omnium, habebatur enim tanquam deploratus.

*Præsigna
vulnerum
diaphrag-
matis.*

Diaphragmatis vulnera & ipsa periculosa sunt propter continuum motum, vulnera enim perenni motu agitata, dicebat Hippocrates libr. de locis, de nouo lacerantur. Verùm, si in nervosa parte contingant, omnino lethalia sunt, agglutinari quidem non possunt, non solum propter continuum motum, sed & propter exanguem substantiam. Addamus, quod propter nervos, quos à sexta coniugatione recipit, dolores sæui concitantur, & inflammationes (ad quod etiam adiuvat continuus eius motus) deliria, & contusionem, & tandem mors sequitur. vnde Gal. 5. Meth. 9. Vulnera in nervosa diaphragmatis parte incurabilia sunt. In carnosâ parte magis curationem admittunt. Sed tamen & his difficultia sunt propter continuum motum, vnde Gal. loco citato: Transuer- si septi vulnera, quæ foras non perueniunt, in carno- sis quidem partibus subinde coalescere sunt visa, eius motu non obstante. Quod si inflammatio subsequatur, vt facile ob motum contingit, paucicuantur, vnde Gal. loco citato: Difficilis est etiam curatio eorum, quæ in carnosâ sunt partibus, si has iam pilegemo occupauit.

Hinc addere possumus periculum, quod imminet,

ne per vulnus ad thoracis cauitatem aliqua pars ex ijs, quæ in abdomine continentur, inspirationis vi attrahatur. Non immerito ego Hippocrates inter lethalia vulnera hæc commemorari libr. de Coacis prænot. nu. 3. tum 6. Aph. 18. Vulnera verò venæ causæ, & arteriæ magnæ, citam mortem inferunt propter vberimam sanguinis profusionem, quæ nullis cedit præsidis, immo neque locum dat præsidis. Se habent enim partes illæ ad venas, & arterias, sicuti mare ad flumina. Spinalis medulla vulnerata quam lethalia sint, superius explicatum est, & similiter, quanti faciendâ sint cephali vulnera; sed in proposito casu sunt omnino deplorata, quoniam adducere labia ad mutuum contactum propter situm non possumus. Si trachea arteria vulneretur, quoniam conuenienti futura, cum se ad manus non exhibeat, adduci labia nequeunt, & ipsa exanguis est, necessario mors sequitur.

CAPVT LXXI.

De curatione vulnerum thoracis.

SI vulnus thoracis cauitatem haud penetret, non dissimilem postulat curationem à reliquis vulneribus in carnosâ parte existentibus. At si thoracis capacitatem penetret, furcique citra contentarum partium læsionem, neque in thoracis cauitate materia continueatur, quamprimum occcludendum est vulnus, vt externi aeris ingressus prohibeatur. Quapropter si à telo secante fuerit insilium, concludendum erit, & agglutinatîo procuranda: si vero à telo contundente, cuiusmodi est plumbeus globulus, si valde dissent labia, curandum, vt propinquiora fiant. Si parum dissent, sinenda, & oculo vulnere, carnis generatio promouenda. Habenda est autem imprimis ratio generandæ materiæ, vt prompte possit expurgari. Quocirca parandus erit effluxus, si ægre per vulnus officium disfluat. Si verò continet materiam suspensam, per tres circiter dies vulnere officium conseruandum est patens, vt, si qua forte materiæ portio continueatur, expurgari possit, & si minus probus exiterit effluxus, arte parandus. Vtque facilius profluat, supra vulnus ipsum decumbat vulneratus. Si interea nulla contentæ materiæ se produnt indicia, occcludendum erit vulnus.

Quod igitur penetrat citra contentarum partium offensam, atque citra sanguinis collectionem intra capacitatem, si fuerit simplex, adductis ad mutuum contactum labiis, agglutinas medicamentum linteolo exceptum apponatur, cuiusmodi est lachryma abietina, vel sola, vel oleo hypericini permixta, addito etiam pulvere iarcocollæ, masticis, & lachrymæ tang. dra. & ceratum nostrum agglutinet, & ceratum barbarum, & alia quæ l. lib. fuere proposita. Dein addatur idoneum tegumentum, fasciæque idonea ad retinendum fiat deligatio, & ad septimam differatur solutio, quo tempore huiusmodi vulnera penitus agglutinata conperiuntur. At si cauum fuerit, aut etiam cum carne contusa, si labia valde sint dissimulata, propinquiora reddantur iis propemodum modis, quibus adduci ad mutuum contactum conueniunt, & si minus opportunus sit effluxus, arte procuretur, medicamentumque apponatur, quod naturalem calorem foueat, & ad propria munia obeunda adiunget, paratogue tegumento, ac deligatione peracta, solutio ad decimam quartam differatur, quo tempore si non cicatrice obducta, saltem carne repleta conperiuntur. Quod si vereamus, ne intra cauitatem continueatur sanguis, ante medicamentum applicationem, intra vulnere officium imponenda turrida, seu penillum fistulati ex tela cerata, vel argento, aut plumbo, nisi oculi vulnere ex se satis de-
hificat.

*Curatio
vulneris
thoracis
citra m-
teriam co-
tentam, &
partes læ-
sionem.*

hiscat. Atque nisi intra quartam certæ contenti sanguinis notæ apparuerint, detracto post hoc tempus tubulo, vulneris agglutinationi, aut repletioni incumbendum.

*Materia in thorace co-
rentis, quo-
modo ad-
cenda.*

Si certa contentæ materiæ indicia sese offerant, profecto materia illa ut educatur, postulat. Aut ergo educenda est per os vulneris aut per vitæ vias, aut per creatum tussim mediantem; ut enim dicebat Gal. 5. loc. af. 3. Effusa in thoracis spatium sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur, deinde tussendo excreta- tur, nam thorax vehementer constrictus humorem, qui in eo spatio, quod inter ipsum, & pulmonem est, continetur, in asperas ipsius arterias comprimendo cogit, quæ quidem expressio per tussim fit robustior. Atqui cū via satis patens sit ad vulnus ipsum, & prout ad illud contenta materia confluat, haud sanum esset consilium, aliam minus tutam persequi. Neque enim citra detrimentum per tussim expurgabitur, aut per vitæ vias educetur, cum tussis spirituales partes nimis exagitet: atque ad cavitatem thoracis vberiorum materiam allicit, educio verò per vitas solo attenuantur, & verè diureticorum, vsu sperari possit, quorum vsus propter inflammationis metum à principio penitus est rejiciendus, ut omittamus, quod longo temporis spatio ad id sit opus, cum tamen quam primum educi materia debeat.

*Vulneris
agglutina-
tio, & cu-
ratio impe-
ditur.*

Curandum igitur, ne præpropere osculum vulneris occludatur, & priusquam materia fuerit expurgata. Claudi autem facili negotio posset, quoniam etsi cavitatem malè habeat, eius tamen affectio parti vulneratæ parum officit, quare natura illius proprii muneris non obliuiscitur, sed vinonem contendit, & idèd vulnus seruandum proponitur, tanquam medela eius, quod continetur in thorace, scilicet enim in empyemate licet thoracem perforare, atque vnire, ut materia contentæ paratur exitus, quemadmodum Hippocrates toties cõsultat, & omnino nouum morbum inducere, nedum relinquere, & eum etiam insanabilem, ut dicebat Gal. 3. Meth. 9. Cum adeo quidpiam, quod vigeat, & laborantis salus periclitetur, pari ratione, & thorace confosso, licet, immodè necessariū erit morbum seruare in maioris subsidium, quamquid eo fuerit opus.

Veget enim materia in cavitatem contenta, quando, nisi educatur, pessima symptomata, & mortem denique est allatura. Quare spendendum est vulnus, quatenus morbus est, & potius vt salubris causa considerandum, & vt talis seruandum. Conseruabitur autem, si labia dista manserint, fuerique consultum, ne carnis exortu vâcuum repleatur. Vtrumque habebimus, tubulum argenteum, aut plumbeum in vulnus immittentes. Perforatum enim esse oportet, quod immittitur, vt extra ferri materiam possit. Quia parte autem cavitatem ingreditur, aliquibus foraminibus sit peritum, vt facilius ad eius cavitatem materia diffuset. Neque enim probò, vt in alia eius parte, quæ carnem respicit, sint foramina, exorta enim nouella caro sese in foramina illa demerget, unde postea non nisi vi, & cum dolore ob carnis illius disruptionem extraheretur. Præterea caro in tubuli cavitatem fere insinuat, tubuli cavitatem obstrueret, & exitum materiæ prohiberet. Sed, ne tubulus internas partes comprimatur, aut laceret, doloresque inferat, non ea sit longitudine præditus, vt partes illas possit attingere, & si hoc curati nequaquam scilicet non pungat.

*Tubuli ne-
cessitas.*

Ani mandandum etiam, ne sit talis, qui intra thoracis capacitatem decidere, aut inspirationis vitæ trahi possit, & propterea duas habeat alas, quæ ingressum prohibeant: & lotis insuper vincitur, quod extra oblectandum, si supprimendi sanguinis gratia linamentum sit imponendum. Imposito tubulo, patet tegumentum, quod iniuriæ ambientis arceat.

A Et supra vulnus ipsum diutius decumbat, quo materia proprio pondere feratur ad vulnus, & per quædam interualla ore, natisque oculis spiritus comprimat, quo intumescant pulmones, contrahaturque diaphragma, atque ita ad vulnus contenta materia exprimitur.

Sed vt facilius educatur, & partim etiam absumatur, pletique detergentes, atque exsiccantes liquores per vulnus in thoracis cavitatem quotidie immittunt, ab amaris tamen abstinentes, vt potè quæ per pulmones in os regurgitant, & infesto sapore laborantes non mediocriter torquent. Parant igitur lotiones ex mulla, vel aqua hordeacea, aut lentum decocto, addito melle rosaceo, vel saccharo rubro, aut ex vino mulso, quibus siphonis ope in thoracem injectis, obturatoque vulnere iubent, vt patiens modò in hoc, modò in illud laus obvoluatur, quo materia ab omnibus partibus eluatur, inde per vulnus lotionem vnâ cum materia educunt, obstruantes, ne quid lotionis intra thoracis cavitatem maneat, eod quod ipsa propter permixtam purulentam materiam corrumpetur, & praua inueheret symptomata. Itaque procedunt, donec materia amplius per vulnus non exeat, & nulla appareant contentæ materiæ signa. Iubent præterea, vt patiens tussiat, quo materia fortius expellatur ad vulnus, & per os etiam eius potius educatur. Verum hanc curandi rationem probare nunquam potui, quod thoracis partes nimis agitantur, & ambientis iniuriæ præstio sunt, unde noua materia in dies ad cavitatem confluit. Id autem manifestat curatio iuxta nostrum modum instituta, sub qua longè maior materiæ copia educitur. Paratoque decenti effluxu, satis est ad materiæ educationem aptus decubitus, & spiritus cohibito, ore, natisque oculis, nisi ob corporis cacochymiam adeo tenax esset contenta materia, vt ad eam detergendam necessarîe forent iniectiones, aut multa concretis sanguinis quantitas in cavitatem existens, & sæua symptomata concitans, citissimum educationem postulare, & periculum esset in mora. Quibus in casibus ab earum vsu non abhorretur.

De iniectionibus.

*Quando
vitæ in-
iectionibus*

Denique in hisce lotionibus, seu iniectionibus modus quidam adhibendus, vt neque semper ad eam vsum proprium, neque semper ab eadem abstinemus; nam sicuti imprudenter vsurpata maiora afferunt mala, ita prudenter adhibita multos sanant; tum materiæ educationem promouendo, & adiuvando, quæ vel quia concreta erat, vel nimis crassa, aut viscida, aut egrè per se effluxisset, aut etiam ineptum vulneris effluxum reddidisset; tum etiam caliditatem ab eadem inducram remittendo, & aliquando etiam exsiccando; interdum enim velut ex æstus videtur thorax ob materiæ copiam, vel qualitatem, & in hoc casu iniectiones nedum abstergent, sed & refrigerantes præclaram operam præstant; immodè interdum ab orco reuocant, vt experientia didici inciens aquam hordeaceam cum melle rosaceo, & serum cum melle rosaceo optimum est.

Si propter vulneris angustiam contentæ materiæ non ita pateret exitus, congrua sectione vias magis amplum reddere oporteret. Hoc enim magis probò, quam inter quartam, & quintam costam, lateris affecti versus ipsam nouam perforationem moliri. Quam Gal. 3. Meth. 8. videtur admittere, cum eam in empyemate consulat. At, si ea peracta res in deterius cederet, non deesset quæretæ, atque apud plebem malè audiret Medicus. Necessarium tamen esset in ima thoracis parte aperitionem efficere, si vulnus in superiori foret. Præterea si grumi sanguinis, vt raro contingit, osculum vulneris obstruerent, digito altius immisso per vulnus esset disfrumpendi, & educendi. Huc spectant, quæ per os exhibentur vim habentia concretum sanguinem fundendi citra insignem calorem, & propterea postea tepida

Vulnus angustia magis amplius reddendū.

Quidò necessarium sit forationem efficere.

Sanguinū concretum fundendi.

bis, & ter in die exhibitā probatur à Gal. 5. Meth. 8. præ omnibus mihi summopere probatur, sicuti oxymel cum aliquo decocto, de quibus alias, quæ tamen sensim, & sensim deglutienda est.

*Procuratio
vulnert.*

Si verò amplius esset vulnus, quam necessitas expostulare, necessarium quoque esset partem eius succre. Vt autem calor naturalis partis vulneratæ conseruetur, antequam tubulus immittatur, labiis vulneris illinierit medicamentum idoneum, dein immissa cannula, linteum eodem medicamento illitum apponendum, indeque pulvilli, aut lintei plures, vt sufficiant ad fovendum calorem, & prohibendum aeris ingressum, superiniciendaque fasciæ, quæ apposita retineant, egroque imperandum, vt, quo diutius possit, supra partem vulneratam decumbat, & per certa intervalla ore, ac naribus clausis spiritum comprimat; neque detegeret vulnus, priusquam symptomata contentæ materiæ recedant (nisi quid interim accidat, quod aliter faciendum fuisse) id autem intra decimam quartam vt plurimum contingit, sed multis circa septimam. Talis curandi ratio maxime rationalis censenda est, dum enim vulnus tectum servamus, ambientis ingressum prohibemus, qui maxime inimicus est partibus omnibus in thorace contentis, ideoque natura tantis propugnaculis eas vallavit, quæ nec passa est, vt ad cor calidissimum membrum, immo caloris fontem, quod eo maxime ad eventationem indigebat, qualis est aer extrinsecus, attraheretur, sed, vt in pulmonibus prius prepararetur, instituit. Neque etiam ad pulmones, qualis esset, attraheretur, permittit, sed voluit, vt per longam viam ad eos deduceretur, quo eius qualitas remitteretur. Quanti ergo incommodum existimamus esse partibus intra thoracem existentibus, aeris quem nunquam antea expertæ sunt, per vulnus ingressus? Incommodum quoque deuitamus, quæ ex iniectionis lotionibus proficiuntur, injicitur enim quod partibus est extraneum, & necessarium etiam expellendum est, distendimus partes, pondera inutilia addimus, atque vt eas educamus, cogimus vulneratum huc, & illuc se obvolitare, ex qua agitatione commouentur succi, & ad fluxum concitantur, & vires ipsæ deiciuntur. Addamus, quod sæpe immisit lotionis portio intra thoracis cavitate remanet, quæ & ipsa putrefcit, eoque magis cum corruptæ materiæ permisceatur, & non minus negotium facessit, quam materia, quæ prius continebatur, unde mirum non est, si quotidie postea magnam materiæ copiam hi repellant, & talia vulnera in fistulas tandem commutentur. Quod si tectum servemus vulnus, & calor naturalis contentarum partium reficitur, & materiam contentam, præsertim, si in convenienti situ iaceat vulneratus, in pus conuertit, & ad vulnus propellit, & brevis æger liberatur.

Hoc tamen cum supraposita moderatione intelligatur, in crassi enim, viscida, & nimis calida materia, in concreto sanguine, & in pravo effluxu ferè sunt necessarie iniectiones. Diligenter tamè animadvertatur antea, quæque die immitti possint, quod ab illis expectatur, adimplere; hoc enim esset perquam commodum, non enim toties vulneratum exerceriemus, totiesque aditum exhiberemus ambientem; est nonnunquam materiæ abundantia, & vitium cogant, vt & bis in die vulnus solvamus. Neque diutius in earum vici perferre vtilitatem præstat, nam & semper novæ alicuius fluxionis sunt causa, vt ob id imponere soleant; quocirca ubi feruor recessit materiæ, & facillius profuere videbitur, raris iniectionibus, & tandem ablegandæ; sæpeque experientia deprehendens ubi eas ablegaveris, parcius materiam colligi, ac profuere: Tunc etiam liberum erit eas incutere, quæ exsiccandi quoque, prout opportunum videbitur, vim habeant; hinc interdum eas paravi ex vino, in quo rad. tormentil-

lae, bistortæ, & huiusmodi alia bullierint; interdum etiam aquam ardentem, in modica tamen quantitate, commiscui.

Vbi ergo recesserint symptomata, detactæ tubulo, medicamentum apponendum, quod calorem naturalem inuet ad generationem carnis, cuiusmodi est terebinthina, aut abietina lachrima, aut sola, aut permixto oleo nastro hyperici: neque intra septimam detegatur, quia hoc tempore coalescit vulnus.

Toto hoc tempore æger à tussi, quantum fieri potest, abstineat, etsi nonnulli aliter suadeant, quoniam tussi totus thorax exagietur, fieri non potest, quin materia attrahatur, & vt dicebat Hippocrates lib. de locis: Agitata viscera perenni motu denuo lacerantur, sitamen infestet tussis, eò quod ad pulmones pars materiæ transmittatur, aliqua ore continet, quæ vim habeant leniendi, & attenuandi, & vt aiunt, expectorandi, cuiusmodi est loch de althea, de pineis, diapenidion, syrupus de liquiritia, de capilo Veneris, manna, liquiritiæ succus, & huiusmodi. Quod si fortiora fuerint necessaria adest syrupus de hyssopo, de marubio. Verum ab iis, quæ acutum recipiunt, cauendum est, ne validior tussis concitet, & in principio ab iis, quæ exalefaciendi vim habent. Diuretica etiam leuiora exhibentur, cuiusmodi est cremor semi. melonum, decoctio cicero ruborum, & petroselinii, atque feniculi paratus: vel decoctio capilli Veneris, rad. algaræ, petroselinii cum syrupo de duabus vel quinque radicibus, quibus tamen permisceatur refrigerantia, ne materia concitetur ad fluxum, vt cichoracea omnia, acetosa, lactinea, & reliqua in vniuersalibus proposita. Aliquando contingit adesse signa contentæ materiæ: nec tamen evidens est penetratio, quo in casu existimandum est vulnus quidem penetrare, sed per obliquum, ideoque tunc est dilatandum.

Si verò interna aliqua pars fuerit vulnerata, quantum ad apparens vulnus attinet eadem omnino curatio conuenit, neque opus est, vt medicamentum aliquod intra vulnus immittatur, viscerum enim natura curam habet, nec extraneis quidpiam, & quod necessario etiam educendum est, atque detentum facile necem affert, vtile fuerit iniicere, eoque minus quidpiam boni ab eo sperandum est cum nobis non furexploratum vulnus intus existens, quare ad aliam quamuis partem porius feretur, quam ad vulnus, & ita nulla vitia, damnum verò non leue expectari poterit. Ratione tamen materiæ contentæ locum habere inter animaduersione supraposita.

Illud autem diligenti animaduersione dignum est, ne detrahatur tubulus, priusquam interna bene habere cognitum fuerit, nisi externum vulnus adeo piteret, vt nullum ocululonis immineret periculum, qui enim aliter fecerit, erit in causa, vt supputetur, quæ de causa Hippocrates primo de morb. tex. 18. dicebat: Quamdiu quidem habuerit vlcus respirationem foras per antiquum vulnus, & hac parte frigidum in seipso adducit, & calidum à seipso hac parte emittit, & sane facile tū pus, tū si quid est aliud expurgatur: & siquidem & interna, & externa pars simul fuerint sanatæ, sanus penitus homo euadit. Si verò externa quidem sanata fuerit, interna verò non, suppuratus fit, & si etiam sanatæ simul sint interna, & externa pars, cicatrix autem intus debilis fiat, & aspera ac liuida, reulceratur quandoque atque sic suppuratus fit. Rursus exulceratur etiam si quid amplius laborari, & si attenuatus fuerit, & si pituita, aut bilis ad cicatricem affixa fuerit, & si alio morbo correptus attenuatus fuerit nec, &c.

Suppurationem autem fieri, aut factam esse, dolor acutus, & grauis indicant, tussis molesta, fibræque respirationis difficultas, vigilie, inquietudines, hinc huiusmodi, quando enim materia in thoracis caus-

*A tussi ab-
stinendum.*

Labiis.

*Quid ag-
da, si pars
aliqua ob-
stanta fue-
rit conuul-
nerat.*

*Reproba-
tur insul-
latio medi-
camentorum.*

*Quid de-
trahendus
tubulus.*

*Signa sup-
purationis.*

tatena

tatem effunditur, necessario grauitatem inducit, & ad pulmones, dum dilatantur, attracta tussim promouet, sed & anhelitus inuehit difficultatem, verum cum ipsi necessarij sunt puerile, vt febres etiam accendantur necesse est, & inquietudines succedant, & alia huiusmodi symptomatica, vnde Hip. loco citato. Vbi vero vlcus factum fuerit siue hoc modo, siue vbi externa pars priusquam interna coalescit, doloris acutum inducit, & tussim, & febrem, & ex his vlcus sanatio saltem differtur, sæpe enim, nisi materie detur exitus, mors contingit, vnde Hip. ibidem: Et frigiditatem ipsi sibi ipsi vlcus inducit, sed quod amplius calidum existat, & ipsum a seipso, caliditatem efflat, & pus expurgatur, & per longum tempus curatur, & tardius sanescit: quandoque vero neque sanescit, nam caro, & vlcus sub ardore, qui est in corpore coquitur, & nimium humectatur, vt non possit, neque sicari, neque carnem producere, neque sanari, sed cum temporis progessu moritur patiens talia.

Quando
contingat
suppuratio

Maximè verò suppuratio contingit, si quæ venæ crassior fuerit lauciata, sæpe enim crustum contrahit, & educta materia, quæ prius fuisse effusa, stimula concipitur sanatio, sed paulò post aut ab excedente humore aut accedente sanguinis, vel alia de causa remota crusta illa in cavitatem thoracis denudò sanguis effunditur, suppuratur, vnde clauso vulnere orificio, nulla alia pater via quam per vrinam, & tussim, sed si voluerimus diuretica exhibere, hæc vt calida attenuabunt, & calefacient sanguinem, venæque sanationem prohibebunt. Si verò per tussim voluerimus materiam educere, exagitato thorace, & contentis, non solum impieditur sanatio lauciata venæ, verum etiam erit occasio, vt maior copia materiæ ad cavitatem thoracis à vena dilabatur, atque ita maior in dies fiet afflictio, & fortasse ob nimiam sanguinis profusionem mors subita continget. Vnde & Hipp. 1. de morb. n. 19. At si contingat, vt crassum venatum aliqua laucietur, & sanguis introfluat, ac putrescat, suppuratus fiet: & si quidem hoc pus totum per ipsum reiectum fuerit, & vena lauciata coalescit, & vlcus intus, ac foris sanatum fuerit, penitus sanus euadit; si verò neque vlcus intus coalescere poterit, neque uena constingatur, vel alias, atque alias sanguinem remittat, & si statim uomatur, & spuat, aut etiam putrescat, & pus expuat, plerumque perimitur, aut statim sanguinem uomens, aut postior tempore, dum perit ab istodem, quæ antea dicta sunt. Ex quibus H. p. uerbis manifestum est, dupliciter hisce suppuratis posse mortem contingere, aut uidelicet subito ob nimiam sanguinis profusionem; unde hi quoque nimiam sanguinis quantitatem expellendo reiciunt, quasi eos sanguinem uomere quis dixerit, non enim propriè dictum uomitum intelligit Hip. sed per similitudinem, ac sicut, & alii suppurati perierunt, uidelicet aut suffocati, aut tabidi. Ne ergo suppuratio contingat, uel fucata sanitas, non solum externi vulneris orificium apertum seruandum usque ad interni vulneris coactum, uerum etiam omni studio curandum, ut quæptimum internum uulnus coalescat, hoc assequemur, si omnia, quæ naturæ officere possunt, remoueamus, ideoque obiectanda erunt quæcunque pro auertenda fluxione necessaria sunt, ne inflammatio contingat, à qua euadunt pauci, uel effluxus materiæ ad thoracis cavitatē.

Scopi.

Vidus.

Tenuissimus igitur instituendus est à principio uisus, & qualis is, qui capite vulneratus sunt, ferè enim non minus periculosa est inflammatio, si pulmone, aut diaphragmati superueniat, quam si cerebro, aut membranis ipsum ambientibus, sed alteranda cibaria pro ratione uulneris, nunquam autem prætermittenda quæ amica sunt pectori, uel passule, saccharum, amyllum, liquoritæ, & huiusmodi. Eadem ratio est de potu.

A Similiter iterata sanguinis missio ad arcendum influentem sanguinem conuenit, cucurbitula ad infernas partes, bitudines hæmorrhoidibus, frictions, & ligaturæ, & lotiones, ad extrema, &c. Expurgans tamen phar macum primis diebus cauendum, ne sanguinem exagitando maiorem conciet sanguinis fluxum, & venæ cuiuspiam lauciata coactum remoretur. Si tamen nullus esset metus sanguinis proflatio, non esset prætermittendum phar macum. Similiter, & alterantia, quæ in vniuersalibus dicta sunt conueniunt pro inflammatione arcenda, hic locum habent.

De phar-
maco.

Aliteria.

B Sed præterea, & ijs admiscenda erunt, quæ ad agglutinationem vlcis faciant, & venæ lauciata coactum, si qua fuerit lauciata, citra tamen caliditatem à principio insignem, cuiusmodi est plantago, equisetum, consolida, pyrola, potentilla, alchimilla, fragaria, pilosella, bistorta, & tormentilla radices, & huiusmodi, ex quibus additis cichoracis parari poterunt portiones, quæ non solum humores ad motum ineptos reddent, verum etiam sanationem vlcis adiuvant, quod si sanguinis profusionem timuerimus, exhiberi etiam poterunt bolus Armen. or. & terra sigillata ex saccharo rosaceo vetusto, vel aqua nostra ad sanguinis fluxum. Lambitina quoque, quibus vis insit ficcandi, & agglutinandi, erunt maximè opportuna, cuiusmodi illud est, quod ex radicibus syrphitici, bol. Arm. & saccharo paratur. Ab ijs tamen cauendum, quæ non leuiter adstringunt, si ad pulmones transfumar materiam per ipsum educenda, immò permiscenda erunt aliqua, quæ spumam facilem reddant, vt succus glycyrrhizæ, itagacantha, quæ optima est, lenit enim, & agglutinat, vnde diatragacantha cum bolo erit maximè ex usu, vel illud.

Lambitina

C Rad. Symplicis, decocto liquoritæ decoctarum, dein confusarum & cribro traictarum, &c. ii.
Spec. diatragacant. frig. drach. iii.
Succi liquoritæ ꝑncs.
Pemidiorum tantundem
Syr. de liquoritæ q.s.

Misce pro lambitina.

Processu temporis, vi amplius non imminet periculum fluxionis sanguinis, ad tollendam cacochymiam exhibendum erit soluens medicamentum, citra violentiam tamen, modo inflammatio non addit huiusmodi erit manna, aut syr. ros. sol. cum Rhah. & mirobalanis, aut Rhapontico, quod mitissime confert.

Sed quoniam non raro accidit, vel ob erratum in curatione commissum, vel ob præuitem vlcis, copiosiora excrementa in dies in cavitatem thoracis colligi, vel etiam in fistulam degenerare vlcus, transacto inflammationis tempore, si cuncta secundum rationem non successerint, expurgato vulnere, paranda erit vulneraria potio, atque exhibenda per plures dies, & donec abiumpere fuerint humiditates superflue. Huiusmodi portiones à variis vario modo parantur. Sed præstantissima est Lucæ potio, cuius descriptio ponitur, & à Jacobo Carpeni, & à Falopio, & à pluribus aliis, quam quidam nostræ ætatis Chirurgi acceptam referunt à suis parentibus. Sed nec minoris efficacie est hæc nostra, quæ

De vulne-
rarij potio
mibus.

E Rad. Fol. Plantaginis
Quinq. folij.
Pilosella
Cariophyllate
Canabis renate
Caulum ruberum
Equiseti
Centaurij minoris
Scabiosa
Pyrolæ ana m.i.

Radi.

Rada. Consolide vnc. iiii.

Tormentilla

Bistorta ana vnc. i.

Distamni albi. drach. iij.

Sarsae parvula vnc. ii.

Rapontici vnc. i.

Rhabarbari drach. iij.

Feniculi

Asparagi

Liquiritiae ana vnc. i.

Aristolochiae viridisque ana vnc. i.

Sem. Anisi

Feniculi

Dauci ana drach. iij.

communium frigid. ana drach. iij.

Aq. Plantaginis

Equiseti

Consolide

Capilli Ven. ana lib. v.

Misce. & f. inf. s. a.

Et decoctis ad consumptionem medietatis, den-
turque quotidie in aurora circiter vnc. v. cum 3. i.
aque stillatitiae ex terebinthina, & abietina lachry-
ma, vel totidem aquae balsami, nisi febris prohibeat,
& saccharo, huius decoctioni vires insunt partim sic-
candi, & absorbendi materiam omnem, partim etiā
attenuandi, & per vinum euacuandi, neque spiritum
remoratur, immo faciliter reddit. Quandoque ad-
do dictae decoctioni Guaiacum, aut Chinam, ubi vi-
delicet malum fuerit vetustius, sicuti & in fine de-
coctionis quandoque vinum additur. Nunquam
enim aucterem eam vino parare, eod quod nimis pro-
prie hec tace febris huius vulneribus superueniant.
Aliarum potionum exempla ab vniuersalibus sunt
petenda. Si vero sanato vulnere, suppuratio conti-
gerit, omni arte vulneris reclusionem moliri oportet,
& ipsum tractare, sicuti si a principio id contigisset,
& potionem dictam exhibere. Omnibus autem
potionibus mel, aut saccharum ad misceandum,
quod distributionem pharmaci adiuvabit, & faciet,
vbi partes melius complectantur potionem, & ad ab-
stergendum etiam conferat, & idem Galen. 4. Meth. 7.
Omnibus medicamentis, quae thoracis, & pulmo-
num vulneribus sunt destinata, potissimum, si insi-
gne fuerit vulnus, mel est admiscendum.

Si vulneratus fuerit oesophagus, aut trachea arte-
ria, quamuis exigua sit spes salutis, cum diffusa labia
sutura adducere nequeamus, quia tamen nemo de-
serendus est, quamdiu constant vires, vt enim dice-
bat Auicenna, solus virium calus est prauum signum,
qua ratione tractanda sint haec vulnera, non inutile
erit scribere. Imponendus ergo erit similiter tubus,
veluti in aliis vulneribus thoracis cum materia
contenta intra cavitatem eius, sed qui omnino peruenire
nequeat ad intimas partes vulneratas congruo-
que tegumento vulnere extrinsecus appositum, vt in
thoracis vulneribus dictum est conuenire, inhibende
fluxioni incumbendum; per os vero exhibenda me-
dicamenta vim agglutinandi habentia, vbi quidem
trachea arteria vulnerata est, quae sunt lambendo, vt
in pulmonis vulneribus, & ab eorum vltimo nunquam
desistendum, vbi vero oesophagus, paulatim deglu-
tiantur, veluti superius in vulneribus ceruicis di-
ctum est, vnde & cibaria, & potiones erunt alteran-
da, vt ibi dictum est. Neque praetermittenda, trans-
acto inflammationis termino, vulneraria potio. De-
trahendus autem tubus, quando non amplius ex-
cernitur materia, neque adfuit signa, quod conti-
neatur in ipso thorace. Decubitus erit in vulnera-
tam partem.

Si septum transversum fuerit vulneratum in car-
nosa parte, omni ratione inflammationem prohibere
oportet, vulnere imponendus tubus, medica-
mento quoque secans apponendum, sed & potiones

A vulneraria citra calidorum permixtionem statim
a principio conueniunt, vnde Galys. Meth. 9. Dan-
da est opera, vt ea omni ratione siccemus, tum per
ea praesidia, quae extrinsecus adhibentur, tum per
ea, quae ex aqua, vinoque tenui bibuntur. De vulne-
ribus spinalis medullae dictum est superius. In omni-
bus thoracis vulneribus tuissis, & praesertim valida,
quantiū fieri potest, cauenda, maxime autem, vbi
pulmones, aut septum transversum fuerint vulnera-
ta, ex ea enim partes spirituales agitantur, vulnus di-
latatur, materia ad partem attrahitur, & ad cavi-
tatem effunditur: quod si vi vehementi tuissi infestetur
ager cum vulnere contentarum partium, in maxi-
mo periculo est constitutus. Vehemens quoque
inspiratio cauenda, atque suspensio, clamorque, immo
B silentium seruandum, iactatio corporis in hoc, &
illud iatus. Hierno tempore ambiens maxime ti-
mendus, ideoque maneant in cubili diligenter clau-
so, & in quo semper sit ignis aere calefaciens.
Et si contingat aegrum a lecto surgere, vestibis pro-
be muniti id faciat. Occasiones vomendi fugiat,
vomitus enim thoracem fatigat. Reliqua, prout in
vniuersalibus dictum est, erunt moderanda.

Tussis cauenda in omnibus thoracis vulneribus.

Vehemens inspiratio cauenda.

CAPVT LXXII.

De vulneribus abdominis.

C Abdominis vulnera non secus, ac thoracis alia
penetrantia sunt, alia vero cauitatem non
adeunt, quae penetrant, alia sunt citra lésionem
contentarum partium, alia verò cum lésione vnius,
vel plurium ex contentis partibus, & haec lésio por-
tinet, vel ad ipsarum situm, eod quod videlicet per-
tinet alicuius ex contentis partibus per vulnus egre-
diatur, aut ad continuitatem, eod quod pars aliqua
sit vulnerata. Partes autem contentae praecipue sunt
intestina, cum tenuia, tum crassa, omentum ventri-
culi, hepar cum vesica fellea, lien, renes, nielsen-
terium, vterus, vesica, & uterus in mulieribus.
Adnexa verò partibus contentis ab interna
parte sunt vena cava, & arteria magna. Vnde
pro diuersitate partium varia quoque sunt abdomi-
nis vulnera.

Si vulnus cauitatem penetret, plerumque exit in-
testinorum portio, aut omenti, angusto enim ex-
istente vulnere, & per obliquum insidit, nihil ex-
tra vulnus prolabitur, & ideo styli impositione,
aut candelae seruari oportebit, non penetrat, ni-
si forte aut pars prolapsa, ut omentum, aut intesti-
na, vel materia per vulnus exiens, puta urina, chylus,
aut sterqus, rem declaret. Id enim assequi, immisso
quopiam per siphonem liquore, nunquam tentare
conslerem, certum enim est, materiam, quae immit-
tatur, educi quoque debere, quod per vulnus non ra-
tò difficile est.

Signa penetrantis vulneris.

Non sat est autem dignoscere penetrationem
vulneris, sed insuper nosse oportet, num aliqua
E contentarum partium sit vulnerata. Vulneratum
autem hepar significat vulnus in dextro hypochon-
drio ad nothas costas, multi sanguinis per vulnus
exitus, uomitus bilis, quamuis non semper sequatur.
Ad spinam reducta praecordia, dolor usque
ad iugulum, & cum punctiōis sensu, animi de-
liquium nonnunquam inuadens. Durities hypo-
chondri dextri breui succedens, & febris valida,
ac tuissis, & os scapularum intensum est, decubi-
tumque in ventrem prouum magis deliquit, laedi-
tur quoque respiratio consuetudine diaphragmate,
ideo; Celus libro 5. cap. 27. Iecinoris vulnerati
notae sunt multus sub dextera parte praecordiorum
profusus sanguis, ad spinam reducta praecordia, in

Signa hepatis vulnerati.

ven-

Vulnera-
rys potio-
nis admi-
scendum
mel
aut saccha-
rum.De vulne-
ribus oesophagi, &
asparagi
tertia.Agglutina-
tia per os
exhibenda.Cura
vulnerum
diaphrag-
matis.

venientem eubandi dulcedo, punitiones, doloreque vique ad iugulum, iunctumque ej larus, scapularum os intantum.

Signa lienis vulnerati.
Lienem vulneratum significat situs partis, est enim in hypochondrio sinistro sub nothis costis, egressus muli sanguinis nigricantis per vulnus; sinistro hypochondri durities paulo post adueniens, doloreque ad iugulum pertingens. Febris, & situs cito superueniunt. Ledi quod; solet respiratio, diaphragmate per consensum affecto, vnde Celsus loco citato: At lien icto, sanguis niger a sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte induriscunt, satis ingens oritur dolor ad iugulum, sicut iccinote vulnerato euenit.

Signa ventriculi vulnerati.
Ventriculum vulneratum significat locus vulneris, nausea, & vomitus, & assumptorum, & bilis, nec non & singultus, egressusque materiæ chylosæ per vulnus, & eorum, quæ ingesta sunt. Animi deliquia, & syncope sæpe vulneratum corripunt, potissimum si os eius vulneretur, vnde & sudores frigidi erumpunt, friguitque extrema, hinc Celsus: Vbi stomachus percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur. Si quid cibi, vel potionis assumptum est, id redditur cito: venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigeant.

Signa vulnerati intestini.
Eadem ferè contingunt, si vulneretur seionum intestinum, sed vulneris locus est inferior. Maior etiã sanguinis quantitas hic, quam ibi per vulnus egreditur, facultas vitalis citius profluitur, breuique post biliosus vomitus sequuntur æruginosi, sudores frigidi, extremorum frigiditas, & cum ad mortem tendant vulnerati, facultas tamen animalis persistere videtur, nec proprium statum agnoscut, hypochondria tenduntur, sicuti & quando ventriculus est vulneratus. Sæpe dolores sæui accedunt, & cruciatus per totam alium.

Signa vulnerati tenuium intestinum.
Ab his parum absunt notæ vulneris reliquorum tenuium intestinum, neque mitem; plurimis enim neruis, & vasis resecta sunt tenuia intestina, & ideo, cum a vulnere transmittitur bilis ad intestina, necesse est dolores, & cruciatus accidere, syncope, sudoresque frigidos, & reliqua praua symptomata.

Signa vulnerati crassiorum intestinum.
Si intestina crassa fuerint vulnerata, egrediuntur faeces per vulneris orificium, vel saltem stercoris odor, cruentaque per alium delinunt, neque magni faciendus est situs vulneris, vt quidam rei Anatomice ignari sciunt. Ferè semper autem vulnerata intestinis per anum excurrunt sanguis, aut solus, facibus permixtus.

Signa vulneratorum renum, & vesicæ.
Renes vulneratos delectant, vt dicebat Celsus, vulneris situs, difficilis vrina, vel eius cruenta egressus, & dolor ad inguina, teste que pertingens. Vesica vulnerata, per vulnus vrina exit, vrinaque cruenta excurrunt, vel etiam pro vrina sanguis: Pecten tenditur, & dolet, dolent & illa. Eadem ferè sequuntur vulneratis vteribus. Sæpeque per consensum afficitur ventriculus, vt nausea, & bilis vomitus (sequuntur, & singultus, & animi deliquia, atque extremorum frigiditas, vnde Celsus. Vesica vulnerata dolent inguina. Quod super pubem est, intenditur; pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur; itaque aut bilem vomunt, aut singultum, frigus, & ex eo mors sequitur.

Signa vterus vulnerati.
Vtero vulnerato sanguis per muliebrem pudendum egreditur, dolor inguina, & coxas affligit, nonnunquam obmutescunt, alie delirant, alii grauitas, & dolor incipitis, capitis, & oculorum accidit; succedunt etiã vomitus biliosi, singultus, animi deliquia, & syncope, frigidi sudores, extremorum frigiditas, mortis prælude. Hinc Cels. at cum vulnus percussa est, dolor inguinibus & coxis, & fe-

A moribus est; sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, & oculorumque dolore vtgeri se consenserunt, morientique tandem, eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

Venam cauiam, aut arteriam magnam vulneratam breui, vel etiam momento mors sequitur ob insignem sanguinis profusionem. Si quis naturam, & dignitatem vulneratorum membrorum consideret, haud difficili negotio abdominis vulnerum quantitatem metietur, & quæ ex ipsis facilius, & citius magnitudinem ratione facultatis sibi adnectant, compertiet, & ex consequenti, quæ sanabilia sint, & quæ insanabilia, & quæ facilius, quæque difficiliius sanentur.

Hepatis enim vulnera, vt pote quod membrum princeps est, & officina sanguinis, maxima sunt, & cum multa vasa, & inflexa in ipso reperiantur, vt principio, & radice venarum omnium, sequi solent, si magnus sit vulnus (secundum propriam essentiam, maxima sanguinis profusio, & quæ sit quauis arte nequeunt, vnde Gal. 6. Aph. com. 18. Hepar vero vulnera habet plurimo manantia sanguine, arque ideo moriuntur prius, qui ita sunt vulnerati, quam vulnera agglutinentur: dixi autem, ita volens intelligi etiam venam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur qui vulnera in summa eius parte consistencia aiunt sanari, & fibras epatis absollere, verum videntur dicere. Addamus, quod iccoris substantia vt calida, & humida putredini est valde obnoxia, ideoque magna iccoris vulnera lethalia temper fuisse iudicata, vt que cito sibi affociunt magnitudinem ratione facultatis. Addamus, quod iccor copioso sanguine repleto facit inflammabilem, quanti autem momenti sit hepatis inflammatio, nemo ignorat, ardentes enim febres sequuntur, corruptiones, & abscessus, & alia praua symptomata. Præterea sanguis effusus intra abdomen, necessario putrescens, febres, dolores, & alia praua symptomata concitat. Nihil mirum ergo, si Hip. 6. Aph. 8. & lib. de Coacis prænot, talia vulnera inter lethalia connumerauerit, quamuis non defuerint, qui existimauerint, talia vulnera sanari posse, eò quod, dicunt quamuis iecur sit officina sanguinis, non ob id à vulneris facultas hæc tollitur, si quidem vna tantum eius pars vulneratur, & reliquæ possunt proprium officium exercere: ideoque magis sanari posse dicunt, quoniam hepar plurimo naturali calore præditum est, & sanguis bonus non deficit pro regeneratione substantiæ perditæ. Sed non animaduertunt isti pericula ex inflammatione subsequente, & sanguinis profusione. Equidem vulnus parum in summa eius parte, videlicet eius extremis consistens, cum non sequatur profusio illi sanguinis, & minus fiat calor naturalis dispendium, sanari posse haud negare. Et ego quoque curam iuuenem quandam ad nothas costas parit dextræ pila plumbea tormento manuário explosa transfixum; ex quo vulnere maxima sanguinis copia exierat, vomitusque bilis, & syncope accesserant, vtrâ principio eius tanquam desperati, & mox perituri nulla fuerit habita cura, qui tamen Dei beneficio præter spem conualuit; tumor enim ingens cumensione valida totum hypochondrium dextrum corripuerat, febrilisque ingens aderat, situs inextinguitus, anhelitus difficilis; atque tussicula, & insuper eidem vtrumque femur alia pila similiter tormento explosa erat traiectum. Non multis etiam ab hinc diebus in Ferrariensi xenodochio militem sanauimus ab omnibus deploratum, qui in basi iccinoris satis magnam accepterat plagam.

C Ferè sunt æque periculosa lienis vulnera, quam-

Signa vulneris venæ causæ & arteriæ magna.

Præsigna vulnerum hepatis.

109

*Vulnera
lenis quæ
ti momen-
ti.*

uis enim eius non sit æqua dignitas, ac hepatis, insignia tamen vaia per ipsum difseminantur, vnde insignes profusiones sanguinis contingunt, quibus occurrere non possumus. Superficialia tamen eius vulnera, & quæ in extremitatibus eius contingunt, vt quæ maiora vasa non lædunt, sanari posse non est diffidendum, caro enim lenis mollis est, & spongiosa, & facili ex sui natura coalescit.

*Ventriculi
vulnera
an sanabilia.*

Ventriculi vulnera magna sunt, tum quoniam pars est, cui prima coctio debetur, tum propter substantiam eius necruam, at tamen, quoniam tunica exterior carnosæ est, si sola vulneretur minus periculi substantia fuerit læsata, maximum erit vulnus, quod citò sibi adnectit vehementer ratione facultatis, idque propter tunicæ internæ necruam substantiam, cuius ratione non solum agglutinatione non facili sperari potest, verum etiam dolores, & inflammationes contingant. Addamus, quod ventriculus ferè in continuo est motu in re cibis, laborant enim fibræ eius & in attrahendo, & in retinendo, & in expellendo, ab insuperfugie diffidentur, & opprimunt, quo fit, vt nisi exigua sit vulnera, vix speranda sit salus, cum præsertim non sint ad manus, ob idque non possit congrua medela adherere, eoque minus speranda est salus, quo magis fuerit stomacho proxima, in quo vulnera existant propter exquisitum sensum, & necruam substantiam omnino sunt deplorata; nam promptè admodum in consensum cor trahitur, non secus ac in cardiacæ, & praua sequuntur symptomata, quæ in vulneribus tenuium intestinorum sequi diximus. Non minus coarctatur cerebrum, ac totum neruosum genus propter insignes neruos, qui à sexta coniugatione ad stomachum sequuntur. Sola igitur exigua vulnera, & in fundo præsertim existantia, cum non leue beneficium à medicamentis infertis, quæ irretracta ad perveniunt, possint recipere, & ea pars non adeò exquisito sensu sit prædita, nec adeò in consensum trahat, principalia membra sanari possunt.

*Vulnera
oris ventriculi
deplorata.*

Ex quibus intelligi potest mens Hippocratis' sexta Aph. decimo octavo, magna ventriculi vulnera, quæ verbo illo difficilia, vt notatur Galenus, voluit nobis significare, esse lethalia. Hinc Galenus in commentario illius Aph. Tenuium intestinorum natura, & ventriculi magis, non parum participant carnosæ substantiæ, & ideo in summa parte vulnerata sæpius agglutinantur, tota autem difficilia vique ad eorum cautatem, rarissimè, (inquit rarissimè, vt exigua vulnera excipiat, quæ incertum sanantur) hoc autem non, vt mihi videtur, propter eorum substantiam accidit, sed quoniam non possumus aquæ intrinsecus, sicut extrinsecus imponere vulneribus medicamentum. Et sexto Meth. sexto: Carnosæ internæ partes curationem recipere possunt, quæ in ore eius, & gula difficiliss. Si verò talia vulnera fuerint cum substantiæ defectu, rarissimè curationem recipiunt, atque enim, quod deperditum est, reparatur, lethifera calamitates eveniunt.

*Vulnera
ieiuni in-
testini de-
plorata.*

Quæ verò in ieiuno intestino contingunt, omnino sunt deplorata, si vique ad cautatem penetrant, propter necruam ipsius substantiam, tenuitatemque tunicæ, & valorum etiam insignium copiam, tum quoniam maxime propinquum est iecinori, & si necca bilis ad ipsum defertur, vnde dolores insignes, syncopes, sudores frigidi, frigus extremorum, vomitus primum biliosus, dein æruginosus, & mors citæ, & ideo Galenus sexto Meth. sexto, ieiunum omnino incurabile asserit, tum propter magnitudinem, multitudinemque valorum, tum quod tunica eius præternaturæ, necroque est, & quod tum bilem sinceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum quod omnium iecinori maxime proximum est.

Liber Secundus.

A Paulò minus periculosa sunt reliquorum tenuium intestinorum vulnera, & propterea Hippocrates sexta Aph. 18. tenuium intestinorum omnium vulnera, quæ ad internam cautatem penetrant, lethalia statuit, quia similiter & neruosa sunt, & tenuissima tunica constant, multaque vasa per ipsa difseminantur, quia tamen non adeò sinceram bilem recipiunt, neque sunt adeò proxima ventriculo, & hepati, non æquè citæ mors evenit, immò nonnulli sanantur, propterea Galenus sexto Meth. sexto, non profus lethalia, sed difficilia huiusmodi vulnera appellat. Crassa verò intestina curationem recipiunt, quoniam carnosæ magis substantia constant, vnde facilius agglutinantur, minus etiam dolorifica sunt. Præterea luturam adhibere possumus, ut in tenuibus valde suspecta est propter exquisitum eorum sensum. B necruam substantiam. Vnde Gal. 6. Meth. 6. Crassa intestina vulnerata facilia sanatu consistunt, Si deperdita fuerit intestini crassi substantia, raro integra sanitas sequitur, sed vlcus remanet, per quod fæces, & excrementa alia assidue effluunt, cum quo multos etiam annos vivunt.

Renum vulnera, nisi ad interiorè cautatem penetrant, quoniam carnea substantia constant, ex sui natura agglutinari possunt, verum periculum imminet ab inflammatione, quæ si superueniat, admodum lethalis est. Si verò cautatem penetrant, nisi admodum exigua sint, etiam asserere solent mortem, ratoque coalescunt propter continuam vrinæ percolationem.

C Vesicæ similiter vulnera in parte exangui omnino agglutinari non possunt, tum quia neruæ est, & exanguis, ac tenuis, tum propter vrinæ continuam percolationem. Vnde vlti valde exigua sint, & in puerili ætate, incurabilia sunt, ideo Gal. 6. Aph. 18. Si vesicæ tunica vique ad inferius spatium fuerit diffidita, apud omnes in consensu est, ipsam non coalescere, quia neruosa est, ac tenuis, & exanguis. Et Arist. 3. de hist. anim. capit. 15. Nec vesicæ præcisæ coire potest, nisi ad ipsum exordium vix ceruicis. Vnde Hippocrates 6. Aph. 18. inter lethalia vulnera hæc recensuit, nisi ad ipsum exordium vix ceruicis. Vnde Hippocrates 6. Aph. 18. inter lethalia vulnera hæc recensuit, nisi ad ipsum exordium vix ceruicis. Vnde Hippocrates 6. Aph. 18. inter lethalia vulnera hæc recensuit, nisi ad ipsum exordium vix ceruicis. Vnde Hippocrates 6. Aph. 18. inter lethalia vulnera hæc recensuit, nisi ad ipsum exordium vix ceruicis.

*Vesica vul-
nera in
parte exan-
gui agglu-
tinari ne-
queunt.*

D Vterque vulnerati motum inferunt, quoniam cum neruosa sint substantiæ, & assidue per ipsos percoleatur vrina, omnino agglutinari nequeunt, vnde ad cautatem abdominis illabitur vrina, & hydrops lethalis succedit.

*Vterorum
vulnera le-
thalia.*

Vteri quoque vulnera & ipsa praua admodum sunt, tum propter vasa per ipsum difseminata, tum & magis propter neruosam ipsius substantiam, & conexum cum partibus principibus, ideoque facili ventriculus, cor, & cerebrum consentiunt, & praua succedunt symptomata, quia tamen substantia eius etiam carnosæ est, si inflammatio prohibeatur, potest sperari salus.

*Vulnera pe-
netransia,
etià citra
lesionem
conten-
tum partium
periculosa.*

Quod verò ad penetrantia vulnera, verum citra lesionem contentorum partium, nullum citra periculum existimandum, postquam ac ambiens haud præparatus ingrediens, viscerum naturalium calorem labefaciat. Materia quoque non raro copiosa ad cautatem abdominis illabitur, quæ non leue negotium facessit, dum corrumptur, & viscera par tum contactu, partim prauis halitibus afficit, supputare enim necesse est sanguinem in ventrem effusum, vt dicebat Hippocr. 6. Aph. 20. Intestina etiam quandoque egrediuntur, & propter occursum aeris tumescunt, & statibus diffidentur, vt difficili admodum negotio reducuntur, & quandoque etiam gangræna afficiuntur. Vnde & exigua vulnera cum egressu intestinorum periculosa sunt paulò amplius.

K plie-

prioribus. Maius etiam periculum afferunt vulnera in medio abdominis existentia, quam quæ in lateribus, tum propter neruas aponeuroses, tum quoniam hac parte maximè intestina prodeunt, & difficilins intromissa continentur, futuraque difficilins administrantur.

Penetrantia vulnera inducunt periculum, hernia intestinalis perpetua.

His addi potest periculum, quod inuehant penetrantia vulnera abdominis, videlicet herniæ perpetuæ intestinalis, aut omentalis, eò quòd peritonæum dissectum non agglutinetur, eo autem non agglutinato, necesse est, intestina, vel omentum protrudere.

Obseruavi tamen ego in muliere lacerato peritonæo, & confuto, sicuti communiter consuevit vulnera, postquam futura ob vulneris qualitatem aliter administrari non poterat, quamvis laceratio fuerit magna, ut manus immitti potuisset, nihilominus ita perfectè coaluisse, ut nunquam proceriderint intestina. Extra vulnus extitit quandoque omentum excidit, & ipsum, nisi citò introducat, putrescat necesse est, ab aere alteratum, vtaut Hipp. 28. Aphor. calor enim, quo conseruatur, euanesceat, & ab ambiente destruitur. Quæ verò cauterio abdominis non penetrant, minimè periculosa censenda sunt, nisi valde magna existant, aut secundum propriam essentiam, aut facultatis ratione. In penetrantibus vulneribus abdominis, si proceriderint intestina, ac nigra euaserint, casus est desperatus.

CAPVT LXXIII.

De curatione vulnrum abdominis.

Vulnera abdominis non penetrantia eandem exposcunt curationem, quam vulnera reliquarum catanofanum partium. At si penetrant, citra tamen lesionem, & egressum contentarum partium, & extra substantiæ depreditionem, quoniam per vulnus ingressum habet ambiens, ex quo vicerum naturalis calor acri non assuetus non leue dispendium potest contrahere, quamprimum agglutinandum est vulnus, sed cum hoc opus sit nature, & eam impediatur distantia laborum, hæc in primis manuum nostrarum opera erunt adducenda idonea futura. Glutine siquidem in talibus vulneribus vti non possumus, eò quòd peritonæum, tanquam exanguis membrana, omnino agglutinari mutuo non potest, eo autem disrupto, necessarium erit in posterum intestina excidere, itaque cogitur patiens in posterum ferre deligationem, quæ herniis debetur. Ne ergo id inconueniens contingat, necessarium erit, eo pacto vulnus consuere, ut quoniam peritonæum peritonæo non agglutinatur, agglutinetur tamen musculis; hoc assequemur, si eo pacto conuamus vulnus, ut hinc inde peritonæum musculis ipsis adducatur, idèò acus filum ducens primo ab externa vulneris parte est trahenda, ita ut & cutis, & musculi, & peritonæum simul trahantur, ex opposito verò à parte interna vulneris intro hæc omentum musculi primum, & cutis trahendi, ab eadem postea parte semidigiti interstitio extrinsecus insignatur acus sic, ut cutis, & musculi, & peritonæum simul trahantur, sed in opposita parte ab internis extrinsecus insignenda acus sic, ut intro peritonæo musculi, & cutis trahantur, & sic deinceps, donec tot puncta insecta fuerint, quot erunt necessaria, vel e conuerso omittatur peritonæum in prima acui iniectione, & in opposito comprehendatur vna cum musculis, & cute sic, ut peritonæum primo perforetur, & in secundo puncto immissa ab externo huiusmet labij acu, & similiter præterito peritonæo in opposita comprehendatur peritonæum vna cum musculis, & cute, & sic vicissim vno puncto omittatur, & altero apprehendatur

Modus curationis intestina.

peritonæum; quoniam autem non leue onus subeunt hæc puncta, ne ab ipsis scindatur caro, debent iniici procul à vulticis ore ferè per digitem.

Hunc suendi modum comprobauit, & explicauit Galen. 6. Method. 6. & re vera nullum alium reperire licet, quo agglutinati aliquo modo peritonæum possit, namque, si communi futura vti volueris, ita scilicet, ut vel vtraque ex parte peritonæum trahatis, vel intactum dimittas, peritonæum non agglutinabitur, atque ita post sanationem vulneris intestina, aut omentum à peritonæo contenta prorumpent, & tumorem incurabilem efficiunt. Quamvis ego obseruauerim in magna peritonæi disruptione, confuto peritonæo, cum peritonæo nunquam tamen intestina excidisse. Mulier enim à boue cornu icta fuit in abdomine à dextra parte paulò supra pubem, sic, ut vi ictus cutis, & musculi ferè ad quantitatem expansæ manus à subiecto peritonæo fuerint eleuati. Vbi autem terminabatur (separato, peritonæum à carne fuit disruptum magna disruptione, & egressa magna intestinorum moles: his autem intro reductis, quoniam hic locum habere non poterat dictus suendi modus, posteaquam peritonæum non erat disruptum, vbi musculi, & cutis erant vulnerati, sed musculi, & cutis quamuis à lateribus vique ad peritonæum disruptum à reliqua cute, & musculi essent diuisi, regebant totum peritonæum detectum, & disruptum: quod potui, feci, prædicens enim post curationem, & sanationem futuram herniam, ne intestina curationem remouerantur, peritonæum consui, deinde musculis, & cute in proprium locum reductis à lateribus sutura adhibita, labia coniunxi, infernam uerò partem inconsumam reliqui, ut generanda sanies, quæ in magna copia expectari poterat, ob lacerationem insignem carnis, & pinguedinis, exitum haberet. Consuluit, neque tamen in posterum tunc aliquis apparuit; quod maxima dignum est admiratione, eoque magis, quoniam mulier illa ad quinquagesimum annum accesserat.

Sed, quoniam huiusmodi præter rationem contingunt, non oportet aliosu rationem euentu fideri, sed quæ rationi consona sunt, hæc oportet sectari, reliqua potius aditari, quam imitari. In dicto casu si peritonæi disruptio fuisset exigua, & secundum rectitudinem fibrarum, ego sectionem in cute, & musculis fecissem è directo disruptionis peritonæi, si infirma, & assidentes admisissem, immò præcepissem, volentes euitare periculum illius tumoris, verùm in magna peritonæi disruptione, & non secundum fibrarum incellum, omnino non erat tentandum id genus auxilij: si ergo constitutum, solum eam suturam debere esse ex vtroque peritonæum ad musculos adducit. Et hæc, ut facilius perficiatur, opus est, si vulnus fuerit magnum, ut minister manibus totum vulnus extrinsecus apprehendat sic, ut labia interiora extrinsecus vergant, quò Chirurgus facilius puncta iniciat iuxta exigentiam. Debet similiter intro comprimere, ne intestina impedimentum inferant, & paulatim apprehensum vulnus degete, atque suæ veluti exhibere, & quod consuluat, debet modicè comprimere, ut æquentur partes, donec totum sit consumum. vnde Gal. 6. Meth. 4. Cæterum repositio intestinorum in suum locum, vbi ex magno exciderint vulnera, planè ministrum postulat dextrum. Debet enim vbi manibus vtrius totum vulnus extrinsecus apprehenderit, intro reprimere, tum costringere, ac exiguum semper suenti præparare: quin etiam id ipsum, quod asutum est, modicè cōprimere, quoad totum perfutur. Non committendum autem, ut vi filii adstringantur dissidentia labia, forte enim potius cutis, & caro disrupta, sed manibus, insecto filo, cōstringenda labia, inde necedendum filum, vnumquod-

Historia.

Sutura quomodo ministranda.

quodque autem punctum duplici nodo firmandum, quamvis aliqui solam necant duobus injectis punctis, neque supra vulnus nexus faciunt, sed extra ipsum, dum enim primum punctum iaciunt, relinquunt filii portionem prominete, qua nexus fieri possit, deinde acu per oppositum labium traiecit, per idem labium ab externo ad labium, quod primum fuit tractatum, relicto convenienti intervallo, ab interno extrinsecus ducunt, & deinde cum filo pendulo, quod in primo puncto relictum fuit, nexus faciunt adstringentes, & sic deinceps procedunt, donec totum vulnus sit confutum. Aiqui prior sutura melius labia secundum omnem partem adducit. Adductis labiis eadem prioris curatio convenit, quae in reliquis vulneribus, quae sutura indigentur. At si vulnus fuerit cum deperditione substantiae, ut contingit per vulnera tormento bellico insidita, nequaquam adducenda sunt labia, siquidem oportet, ut vni fiat per carniem genitum, iodeoque talia vulnera curanda erunt, sicuti vulnera caua. Et prohibendus omnino aeris ingressus, tanquam visceribus valde nocuus. Si tamen labia valde diffiderent, nec esset ab re eadem proximiora reddere sic enim facilius sequetur curatio. Cum vero faeces assidue per vulnus exeant, his necessaria erit crebra solutio, & absterfusio.

De omenti
prolapsu.

Si vero omentum, aut intestina exciderint, haec introduci possunt, non solum quia extra proprium situm, verum etiam quoniam vulneris sanationem impediunt. Quando autem omentum excidit, ne corruptur, ab externo aere dissipato, & extincto eius calore, quamprimum introducendum est, dein confutandum vulnus, ut supra. Verum si diutius extra vulnus extiterit, aut iam liuidum, vel nigrum euerit, corruptur necesse est, atque ideo ne corruptio haec intra abdomen fiat, totum, quod prominet, incidendum, & abscidendum. Quoniam autem omentum plurimum scaturit venis, ne sanguinis profusio accidat, antequam secetur, vinculo totum, quod prominet, excipiendum erit, dein iuxta vinculum secandum, vnde Galen. 6. Method. 4. Quando omentum excidit, & ideo linet, aut nigricat, id quod supra nigricans positum est, vinculo excipiemus, quod post est, amputabimus, aliqui etiam vrunt, sed parum refert. Diffecta ea omenti portione, quod intra vulneris labia continetur, introducendum, ita tamen, ut fili non exigua portio extra vulnus pendulum relinquatur, quo, ubi natura separaverit sanum a corrupto, quod circa quartam contingere solet, quod corruptum est, eo filo mediante, extrahi possit. Vnde Gal. 6. Meth. 4. Et curabimus, ut vinculi fines extra pendeant, quo nimirum facile eos, cum ex vulnere suppurante euomerent, recipiamus. Introducto igitur omento, apponatur medicamentum, quod suppuracionem adiuvet, ne agglutinetur, & apponatur pulvis, qui comprimat, ne iterum omentum excidat, statque idonea deligatio, & quarta, aut quinta die detergat, extrahaturque omenti portio, quae discessit, modò discesserit, & deinde consutatur vulnus, veluti supra dictum est, si opus fuerit: si vero insigne esset vulnus, per quod omentum exiit, intro misso omento, portio vulneris confutanda, ne iterum omentum excidat, & educto omento, quod discessit, penitus consutatur vulnus.

De intesti-
norum pro-
lapsu.

Si vero intestinum fuerit prolapsum, citra tamen offensam, quamprimum introduci postulat, malè si quidem ab aeris contactu afficiatur, & etiam flatu repletur, vnde difficilior redditur reposicio, dein confutandum vulnus, applicandumque idoneum medicamentum, quod videlicet agglutinationem adiuvet, ac prospiciendum, ne qua praestantior pars simul exciderit, vnde 6. Meth. 4. In vulnere abdominis penetrante principio id agendum est, ut intestina, quae

Aexciderunt, in suum locum reducantur; secundò, ut vlcus fiat; tertio, ut medicamentum imponas, quarto, ut ne qua praestantior pars simul afficiatur; prospicias. A primo igitur capite exoritur, si vulnus satis amplum sit, neque multa intestinorum portio egressa fuerit, neque turgida sit, facile ad proprium locum reducuntur: neque tamen confertim, & simul introducenda intestina, sed paulatim impellenda, ita, ut ab vna tantum parte impulsio fiat, neque in summitate prolapsi intestini, sed iuxta eam exordiri oportet impulsione, sic enim melius reductor, neque periculum erit, ut perperam, & non secundum proprium situm, circumuoluta introducantur, quod esset maximum erratum.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Si verò angustum sit vulnus, flatibusque turgeat B intestinum prolapsum, quemadmodum contingit, quando diutius extra vulnus permanet, ut ex hoc foramen, seu vulnus ipsum non admittat, discutendi status, priusquam tentetur reductio; quoniam autem praeter frigore ambientis geniti fuerit hi status, caleficientibus erunt quoque discutendi, aliter citra bus.

Vulnus
quomodo
dilatandū

da ab omni sorde, & peregrinis corpusculis: si eo pacto conspurcata introducerentur, putredines acciderent, quæ non solum ipsis intestinis, sed & ventriculo, & hepati, & alijs partibus principibus negotia facesscent, & idcirco ubi sectione opus est, antequam intromittantur, suppressim sanguinem expedit, qui ex sectione funditur, ne, dum redeuntur, sanguine inquinentur. Et ut omnino simus ab hoc periculo ruti, quando sæpe fieri non potest, quin sanguinis aliqua portio cauitatem ipsius abdominis ingrediat, oportebit emunctoria fouere, & relaxare, quo, si quid fuerit in cauitate abominis contentum, ad illa transmittatur, & digeratur, postquam vulnus inconstum relinquere omnino est præter rationem, nisi materia intra cauitatem contentæ quantitas cogat, idcirco frequenter inunguntur partes illæ oleo communi calente, vel camemelino, atque amygdal. dulce, neque butyrum recens, & oleum sem. lini improbandum, & ab inunctione lanam non lotam calentem apponere vtile erit. Pariter, & totum abdomen aliquo moderate calefaciente, & rarefaciente medicamento inungendum, tum, ut si quid continetur, digerit facilius possit, tum etiam, ut, si vilesæ ob aeris ingressum quid dampni receperint, corrigatur id totum. Optimum autem erit oleum camemelinum, anethinum, liliorum alborum, amygd. dul. rutaceum, & lana mollis calens superimpenda. Non minus conducet clysterem immittere vim habentem intestina corroborandi, & corrigendi, quicquid propter aeris contactum passa fuerint, cuiusmodi erit, si ex vino rubro, & adstringente paretur, vel ex oleo camemelino, & iure in quo flores camæmeli bullierint, & huiusmodi. Præterea prospicietur, ne pars præstantior afficiatur, si quamprimùm reducantur, & vulnus consueatur, atque ita aeris ingressus prohibeatur.

At si vulnerata fuerint intestina, priusquam introducantur, idonea futura, ut ait Cellus lib. 8. sunt consueunda. Quod si fuerint vulnerata, verum extra vulnus non proderint, ampliori reddito vulnere, eadem extrahere oportebit, quando commodè fieri hoc possit. Atque consueare eo prioris modo, quo pelles consui solent.

Sed in hac futura erratum notatu dignum committi solet; recta enim vtraque labia perforant, & abium cum labio secundum plurimum non adducitur, sed vnum labium sanæ parti oppositi labii secundum multam saltem sui partem adhæret, quo fit, ut agglutinatio non sequatur, siquidem labia debent esse coniuncta secundum partem solutam, neque adnectitur soluta pars sanæ. Ne ergo id contingat, opus est non recta vtrumque labium vulneris trahere, sed oblique acut ab externo infigatur versus costam internæ partis solutæ, vt per fies solutæ, & sanæ partis exeat, quasi velis intimam superficiem intestini vtraque ex parte intactam relinquere, & in opposito labio ab interno per eandem finem extorsum impellenda, & ita deinceps reliqua puncta iniicienda, donec totum vulnus sit consueutum semperque ab eadem parte trahenda acut, ut fiat pellionum futura. Aliter fit fiat futura, raro rectè committitur labia, unde non mirum posita, si putrefactis punctis inglutinatum remaneat vulnus, & praua sequantur symptomata, collecti fecibus in abdominis cauitate. Peracta futura, vulnerato intestino aliquid apponatur, quod naturalem eius calorem foueat, & agglutinationem adiuvet, præstantissimum est autem artefactum balsamum illitum. Neque improbandum oleum nostrum de hyperico, item abietina lachryma, liquor vili folliculis inclusus, lachryma abietina, quæ dissolutum sit Peruvianum balsamum, maximè laudanda est. Item puluis ex eodem balsamo paratus, mastiche, sarcocolla, & lachryma sanguinis dra-

conis. Apposito ergo aliquo ex his medicamentis, seufim introducenda in intestina, dein consueundum vulnus.

Vt verò melius agglutinatio perficiatur, si intestina vulnerata fuerint crassa, quoniam per sedem immissa ad ea perueniunt, ex vi ut clysteres iniicere quotidie, vim agglutinandi habentes, puta ex vino nigro austero, in quo incoqui poterunt adstringentia, & siccantia, vt rosæ, cortices granatorum, plantago, equisetum, centaurea minor, ophioglossum, radices bistortæ, tormentillæ, & huiusmodi: hæc eadem si in aqua plantaginis chalybeata incoquantur, non erit ab re. Lumbriici terrestres decoctionibus additi misceantur conducunt. Vtiliter etiam iniicitur succus equiseti depuratus cum bolo Arm. or. & lachryma sang. dra. tenuissime pulverizatis. Quæ pariter decoctionibus addi poterunt, & vna cum oleo hypericino completo. Si verò tenuia fuerint vulnerata, non per sedem tantum, sed & per os exhibenda agglutinantia, itaque paranda erit vulneraria potio, veluti in thoracis vulneribus dictum est, femoris tamen calidioribus medicamentis. Optima erit, si paretur ex decocto plantaginis, equiseti, nummulariæ, centaurei minoris, geranii, fexti, pilosellæ, pyrolæ, polygoni, rad. consolidæ, tormentillæ, bistortæ, ligni lentiscii, nec non & pulvere boli Arm. or. lachrymæ sang. dra. terræ sigillatæ, & huiusmodi. Neque contemnendum erit rosaceum saccharum vetus cum bolo, terra sigillata, pulvere equiseti, & radicem consolidæ, addito modico syr. de rosæ siccis, aut myrtillo, vel de symphylo, vt mellis consistentiam acquirat. Trochisci ex charabe, saccharo rosaceo permixti, optimi sunt. Miua cidoniorum sine aromaticis non est paruifacienda, præsertim cum ea permisceantur bolus Arm. or. lachryma sang. dra. terra sigillata, Samia, coccus insecticinus, & huiusmodi. Extrinsicus vero appositio medicamentis agglutinantibus, veluti supra dictum est, præ omnibus autem laudatam ceramum nostram agglutinans, puluillius, qui leuiter comprimat, admoveatur, siatque conueniens deligatio: & eo situ decumbat vulneratus, quo vulnus deorsum spectet, nec vique ad decimam quartam solutur vulnus, nisi quid superueniat solutionem postulant. Vt verò inflammationem prohibeat, iterata sanguinis missio conueniet in cubito dextro.

Purgans autem pharmacum omnino cauendum, ne fiat attractio ad ipsam affectam partem. Alterantiaque exhibeantur, vt in vniuersalibus dictum est, quibus motus humorum compescatur: vnde, si fuerint necessaria potiones vulnerariæ, eadem sint refrigerantes. Frictiones ad extrema non erunt prætermittendæ.

Quod vero ad rationem videtur, is sit tenuissimus visque ad septimam propter temet ipsam inflammationis, & ne ubi ingesta alimenta impediatur agglutinatio, verum potius adiuvetur, studendum, vt quæ exhibentur alimenta, vim habeant agglutinandi, siue à natura, siue ab arte, & vt nihil, vel quamminutium habeant, quod agglutinationem impediatur, quocirca & liquida sint oportet, & paucorum excrementorum, vt pauca, & molles facies generentur, vnde Gal. 4. Meth. 6. Si vicius sit in interioribus, & ad cicatricem id perducere, aut agglutinare studemus, eligenda alimenta sunt, tum austera, tum glutinosa, tum quæ minime mordant, præterea paucorum excrementorum sint oportet & liquida, ne, quæ facies generantur, solidæ sint, & compriment, atque distendant vulneratum intestinum, & futuram lacerent: quod si facies solidæ retineantur, emolliendæ erunt iure extremum viti, aut castrati, clystere immisso. Acida vero, & acris omnia, atque calida fugienda. Optima ergo erit pitana hordeacea aqua chalybeata preparata, additoque anylo. Item cremor farris similiter aqua

Crassa intestina vulnerata, quæ per se dum inunguntur, curanda.

De vulnere intestini, non tenuis.

Patio vulneraria.

Errata solent committi in futura intestini.

Intestini, quomodo, consueundum.

Vitæ ratio.

acqua chalybeata paratus, addito pulvere amyli, boli Arm. orient. equiseti, terræ sigillatæ, tragacanthæ, gummi Arabici, radicum consolidæ, & huiusmodi. Pariter, & oriza similiter preparata. Fercula ex pane concedi poterunt trituro, & liquida, cocta autem in iure pulvi, vel extremitatum viui, chalybeato, vel etiam alterato aliquo ex dictis, quibus & alterati poterit aqua chalybeata, in qua reliqua cibaria incoquuntur. Potus vero sit vinum granatorum, aut cidoniorum permixta plantaginis aqua, aut equiseti, vel ipsum plantaginis, aut equiseti decoctum. Transacta septima, concedi poterunt carnes viui, & potissimum elus ex carne, & oua forbilis. Quies imperanda, coitus cane peius, & angue fugiendus. Reliquæ res non naturales moderetur prout in vniuersalibus dictum est. Si dolores superuenerint in ventre inferiori, loca circa vulnus inungantur aliquo rarefaciente, & anodyno medicamento, cuiusmodi est oleum camæmeli, anethi, liliorum alborum, cheiridum, & huiusmodi, & lana mollis oleis dictis imbuta acta calens abdomini apponatur, ita, ut inagnam eius partem comprehendat. Quod si vulnus circa lationem intestinorum contigerit, opus non erit per os exhibere, aut per sedem inlicere, quæ agglutinandi vim habeant, reliqua autem penitus conuenient.

Si intestinorum vulnus fuerit cum substantiæ de-
fectu, vt contingit, quando vulnus tormento manu-
ario insignitur, aggregi curationem non debemus,
nisi coacti, & cum prognostico, scilicet enim despera-
tus est casus, & si crassa fuerint vulnerata, vix re-
stantur, eoque magis, si vtraque intestinorum tunica
fuerit perforata; omnino enim deploratus est, si
tenuia læsionem ex telo habuerint. Non consue-
ndum autem vulnus, quoniam faeces continuo per
vulnus exeunt, & necessarium erit quotidie tale
vulnus deterere, vt abstergantur faeces, sed, dum
detergitur, oportebit præparata habere lintea calida,
& vas ignem continens proximum esse vulneri, vt
aer, quantum fieri poterit, caleat. Potiones vulne-
rariæ insuper bis in die exhibebuntur, clystereque
iuxta necessitatem imponentur; etenim si carnem
contusam suppurare fuerit necessarium ex iure pin-
gui, addito etiam butyro immitti poterunt. Deinde
exsiccatum, vt ex vino decoctionis equiseti, plan-
taginis, aloes, myrrhæ, thuris, radicem consolidæ,
D & ichoribus minoris, & huiusmodi. Dum etiam dete-
gitur vulnus, insillari poterit aliquod appositum
medicamentum, si sperauerimus ipsum ad vulnus
perueniunt; quamuis inromissis medicamentis
paucam adhibeam fidem, vel enim ad vulnus non
perueniunt, vel momento ipsum tangunt. Ali-
quando euenit, vt labia vulnerati intestini aggluti-
nentur vulnere abdominis, musculis scilicet, & sa-
natur quidem vulneratus, sed tamen remanet per-
petua fistula assidue exeuntibus fecibus, & ichori-
bus per vulnus. Immo comperit esse euidam
herniam intestinale patienti a glande tormento
manuario insillita scroti portione vna cum con-
tento intestino fuisse ablata, qui tamen conualuit,
nisi quod per illum locum semper postea exierunt
faeces, agglutinata siquidem fuerint intestini tunicae
illæ portiones scroti, quæ superflue remansit. Eadem
curandi ratio conuenit, si vulnerata intestina extra
non procederint, vt ob hoc administrari futura non
potuerit.

Si hepar, aut lien fuerint vulnerata, quamuis ali-
qua insuadeant, ut consuatur vulnus, quod in ex-
terna est parte, satius est tamen inconstitutum relin-
quere, in sanies habere exitum, quæ multa in his-
ce vulneribus solet generari quod sanguis copiosus
ab interna plaga profusus in abdominis cavitatem
colligatur, nisi valde magnum fuerit, quo in ca-
su portio ipsius consuenda est, immittendaque can-

Liber Secundus.

A nula argenica per aliquot dies, quæ vulneris occlu-
sionem impedit, ita tamen, ne substantiam he-
patis possit attingere, dein appendendum medica-
mentum, quod calorem naturalem foueat, & su-
perimponendum conueniens tegumentum ex plu-
maceolis, vel duplicatis lineis, ut omnino probi-
beatur aeris ingressus. Neque detergat vulnus,
quoad materia exierit, interitum decumbat vul-
neratus, quod diutius citra molestiam potest, supra
vulnetaat materiam, uel saltem per interualla qua-
dam, quo facilius materia ad locum ulneris feratur.
De cætero sollicitus non esse oportet, ne inflammatio
superueniat, ideoque reuulsioni maxime stude-
ndum, tum per iteratam ex cubito missionem san-
guinis, tum per hæmorrhoidarum apertionem ope
bitudinum, immo frictionibus, & cucurbitulis ex-
tremis partibus apposis, tum clysteribus, qui ta-
men soluendi nim non habeant, ne ad viscera vul-
nerata materia attrahatur, sed lenientia, & abster-
gentia sint; & ideo exolutaria pharmaca omnino
iuncta cauenda non secus, ac si inflammatione cor-
rupta essent. Ea pariter, quæ humorum morum
compescunt, & feruorem prohibent, nec non & ex-
siccant, assidue erunt exhibenda, potissimum, quæ
lienem, aut hepar sint amica, vel his saltem permix-
ta: ideoque in ictericis vulneribus cichoracea maxi-
me probantur, sicuti in lienis ceterach, sed & ipsis
admiscenda erunt siccantia, & agglutinantia, si à
telo secante insillitum fuerit vulnus; siccantia verò
tantum, uel cum modica adfusione, si à telo
contundente contigerit, quorum materia ex iam
dictis patere potest. In uiscerum gratiam hypochon-
dria sicut roborant, atque repellente sunt inuenga-
da, puta ex oleo rosaceo omphacino, cidoniorum,
myrtilino, amygdalatum amararum, quibus etiam
incoquatur absinthium ad maiorem uiscerum cor-
roborationem, immo hisce oleis tepidis lintum in sin-
plex imbutum, quod totum hypochondrium com-
plectatur, supra lintum medicamentum ad vulnus
continens utiliter apponitur, & quotidie etiam per-
mutandum, absque vulneris tamen detractione, uel
si tegumentum quispian detrahere uoluerit, eleuatis
nonnihil lineis, inuengendum hypochondrium,
aut extrinsecus insundendum oleum. Tenuissimum
victus usque ad decimam quartam seruandus erit,
& quæ exhibentur cibaria, potiusque alterentur ido-
neis medicamentis, reliquæ res non naturales ita
moderetur, vt ex ipsis nulla possit suboriri in-
flammationis causa; etenim si inflammatione prohi-
beatur, sperandum est, naturam, quæ viscerum
curam habet, vulnera hæc ad sanitatem perducu-
ram.

Si inferna pars ventriculi fuerit vulnerata à telo
scindente, existente ad manus ventriculo, consui
vulnus debet eo prout modo, quo intestina
consui debet diximus, dein etiam consuatur abdo-
men, & eodem modo insituenda curatio, quo in
vulneratis intestinis. Plurimum autem vitæ
recipiunt hæc vulnera ab ingests, eo quod longam
in ventriculo trahunt moram, ideoque, & vulnera-
rie potiones plurimum vitæ tamen afferunt, & ali-
menta, ac potus agglutinantes alterata. Cauend-
um tamen est, ne copia assumptorum graueatur
ventriculus.

At si vulnus cum defectu substantiæ fuerit, quam-
uis casus sit desperatus, nihilominus nisi exitialis
adfinet signa, cuiusmodi est virium prostratio, æru-
ginosus, vel nigricans vomitus, aggreganda cura-
tio, factio prognostico, immisso per vulnus tubu-
lo, qui tamen substantiam ventriculi non pertin-
gat, non enim claudi debet orificium externum vul-
neris, eo quod ex his, quæ ingeruntur, aliquid sem-
per egredietur per vulnus ventriculi, quod, nisi vulnus
abdominis potest, cavitatem ipsius petret, corruptu-

K 3 quæ

qstus.

De intesti-
norum vul-
nere cum
deperditio-
ne substi-
tiæ.

Reuulsio-
nis.

Alteratio.

Vitæ.

De ventri-
culi vulne-
re.

Vulnera
ventriculi
quæ as-
sumuntur
curanda.

De vulne-
re hepatis,
& lienis.

De ventri-
culi vulne-
re cum de-
perditione
substantiæ.

que prava excitaret symptomata. Vnde, quando ventriculus consui non potest, etiam si absque defectu substantiæ vulnus contigerit, nunquam oportet vulnus abdominis claudere. Neque enim mihi plurimum probatur, vt dilatetur abdominis vulnus, quando vulneratus ventriculus non est ad manus vt consui possit, nisi ægrotus id requirat, aut assistentes de periculo admoniti, eò quòd datur ingressus copioso aeris: & nisi fiat magna dilatio, scopum assequi hand licet, & forsan & omentum, & intestina excantia negotium facessent, & opus perturbabunt, atque ne breni, tutoque absoluat, impediunt. Satiùs igitur erit tubulum immittere, dein vulnus tegere, ne detur ingressus ambienti, veluti de vulnerati intestini dictum est, quando sutura non habet locum. Siue autem sutura fiat, siue non, semper extrinsecus fontendus est ventriculus roborantibus, & adstringentibus, quæ frigidiæ sint facultatis, aut saltem non calidæ, cuiusmodi est oleum ros. omphacinum, cidoniorum, myrtinum, mastichinum, & huiusmodi, emplastrum diaphænicon non est spernendum, aut

Topica.

Rosarum rubearum.
Foliorum myrti.
Absynthij Pontici.
Equisetij ana m.i.
Rad. Bistortæ.
Tormentillæ.
Corticum granatorum.
Baccarum myrti ana vnc.s.
Mastichis.
Cinnamomi.
Thuris ana drach.ij.
Spice drach.s.
Olei cidoniorum.
Mastichini ana vnc.i.s.
Orizæ torrefactæ, aut farina ex bordeo tosto a sur-
surre expurgatæ vnc.x.
Misce, & ex vino rubro adstringente paretur
emplastrum, vt artis est.

Aliud.

Coque radices maioris consolidæ ex aqua equiseti, vel eius decocto, si aqua non sit in promptu, deinde contusam in mortario pulpam setaceo trajicias, cuius accipe lib. i. & cum melle despumato iterum coque ad emplastri consistentiam, postea adde

Boli Armen. orient.
Lachrymæ sang. draconis.
Sem. mespilorum ana drach.ij.
Mastichis vnc.s.
Flor. labruscæ drach.i.s.
Cariophyllorum drachi.
Spice drach.s.
Misce & f. emplastrum.
 Huiusmodi quoque ceratum est valde efficax quod
R. Mastichis vnc.s.
Ladani drach.ij.
Liquoris folliculi vlni depurati.
Lachrymæ abietinæ ana drach.vj.
Boli Armen. orient.
Lachrymæ sang. draconis.
Rosarum rubearum.
Absynthij Pontici.
Grani tinctorij ana drach.i.s.
Olei cidoniorum.
Myrtini.
Hyperici nostri ana vnc.s.
Picis nauticæ, & cere s.f. q. Ex quibus secundum
artem præcepta commixtis ceratum conficitur.

Aliud.

R. Ladani.
Mastichis.
Balsami Peruaniani ana vnc.s.
Gummi Arabici.
Tragacanthæ ana drach.ij.
Equisetij.
Ophio glossi.
Balsastorum.
Sem. mespilorum.
Flor. labruscæ.
Cinnamomi ana drach.i.
Spice drach.s.
Olei ros. omphacini.
Lachrymæ abietinæ ana vnc.i.s.
Cera, & picis q.s. m. & f. ceratum s.f.

Aliud.

R. Mastichis.
Ladani ana vnc.f.
Thuris drach. ij.
Grani tinctorij.
Flor. labruscæ.
Gummi suniperini.
Rad. Bistortæ ana drach. i.
Lachrymæ sang. dracon. scr. ij.
Olei hyperici compos.
Myrtini ana drach. vi.
Balsami artificialis drach. ii.
Cera, & picis s.f. q. M. & f. ceratum s.f.

C

Ad quorum exemplum innumera conscripi poterunt.

Si autem in ore ventriculi vulnus contigerit, etiam si ad manus esset vulnus, locus tamen non est suturæ ob exquisitum sensum oris ventriculi. Quæ autem per os exhibentur agglutinantia pharmaca, in quibus maior spes est quam in externis, non consentim bibenda, sed paulatim, & assidue, eò quòd solum pertranseundo vulnus tangunt, quamvis citiù dum in ventriculi fundo, halius ab ipsis ad os eleuati aliquam opem afferre possent; vt tamen magis hæreat vulnerata parti, non omnino liquidum sint oportet, sed crassiora, & magis lenta, veluti dicebamus, dum de ciophagi vulneribus sermone habueramus; idèque medicamenta ibi proposita huc possunt transferri. Quæ verò pro arcenda inflammatione in vulneribus intestinorum dicta sunt esse observanda, huc transferenda, posteaquam si inflammatio accesserit, ferè desperata est salus, acutus enim morbus est inflammatio ventriculi, & agglutinationem vulneris impedit, neque virtus sufficit, donec sedata inflammatione, agglutinati possit vulnus, minisque si inflammationem suppurare contigerit.

E

Vulnera vtero, quoniam plurimè resectus est vas, & est tanquam totius corporis cloaca, multa excrementa in eo vulnere gigni solent, & propterea non est consueudum vulnus abdominis, nisi & vteri vulnus consui possit, & consuet, paucum, aut nullam materiam in abdomine fuisse elapsam, sed imponendus tubulus, quo excrementa externi possint. Vulnerariis verò potionibus, quæ validæ esse debent, propter multam distantiam vulneratæ partis, permiscenda erunt, quæ menses cient, cuiusmodi est artemisia, & matricaria, vt medicamenta ad vterum ducant, Sicuti vulnerata vesica, aut renibus, ea quæ vrinas promouent, prætermisissimam calidioribus. Vnde Gal. 4. Meth. 7. Quoties in vesica, & renibus vitium est, non meliolum, sed etiam eorum, quæ vrinas mouent quidpiam vlcere medicamento immisceri oportet. Accommodata igitur erunt semina melonum radices petroselinæ, gra-

De vulnere oris ventriculi.
 Potiones agglutinantes nō consentim bibende, sed paulatim.

De vteri vulneribus.

Vulnerariæ potiones.

graminis, fœniculi, dictamni Creteci, bacce iuniperi, virga aurea, herniaria, & huiusmodi. Cæteræ ex alibi dictis patent, toties enim eadem repetere ab re est. Hoc non est prætermittendum, quod si vulnus totam substantiam vteri penetraverit, velle erit injicere decoctiones idoneas, & agglutinantes, & absterfius, aut carnis generationem adiuvantes iuxta indigentiam.

CAPVT LXXIV.

De articulorum vuln. differentijs, signis, atque prognosticis.

A Rticulorum vuln. aut in domestica, seu interna eorum parte contingunt, & in quam flexuntur ipsi articuli, aut in sinuistri, & externa. Vtræque autem recipiunt eandem differentias, quas reliqua vuln. Præterea aut sunt in articulis maioribus, vt in cubito, genu, aut in minoribus, vt in articulis digitorum, omnia autem aut sunt cum luxatione partis, aut citra ipsam,

Præfagia. Sunt autem timenda valde omnium articulorum vuln., eò quod articuli apti sunt ad recipiendas flexiones totius, tum propter firmam, & conformationem, tum etiam propter substantiam ipsorum, quoniam ex carnes, connectunturque, & cinguntur tendinibus membranaceis, quibus inieruntur nervi, & vasa insignia, præsertim si in domestica parte continentur, quo fit, vt dolores sæui oriantur, vigilie, deliria, convulsionesque, vt enim dicebat Gal. 4. Meth. 6. Vbi tendines, nervi, & carne vacua, atque ossa loca sunt, hic doloris, vigiliæ, convulsio, & delirii periculum insit, quo fit, vt hæc vuln. facillimè maligna euadant, vnde ibidem dicebat Gal. Cacoethe statim sunt vuln. in articulis accepta. Magis autem periculosa sunt in domestica parte, eò quod in ipsa insignia magis vasa, & nervi continentur, & ideo, quæ in hac parte contingunt, facilius convulsiones accerfunt. Copiosa quoque sanguinis profusio, hac eadem parte vulnerata, sequuntur, vt omittamus periculum amissionis motus membri, vel saltem lationis non levis: quod quidem imminet aut propter nervorum, ac tendinum dissectionem, aut propter eorundem corruptionem ex superueniente inflammatione, & abscessu, aut propter dngum tumorem ab inflammatione relicto, vel concretum toptham, quibus de causis aut perpetuo læditur membri motus, aut saltem ad multum tempus, vnde Hip. 2. Prædict. tex. 24. Vuln. in articulis quæ quidem magna sunt, & nervos coniungentes penitus præsecant, clarum est, quod claudos efficiunt. Si verò ambiguum fuerit de nervis, quomodo se habeant, si quidem fuerit acutum telum, quod rectum vulnus fecit, melius est obliquum. Si verò graue, & obtusum fuerit, id quod vulneravit, nihil refert. Sed plaga profunditate, & alia signa considerare licebit, sunt autem hæc: Pus si insuper accedat ad articulum, durior fieri necesse est. Si verò etiam tumores simul permanferint, hunc locum ad multum tempus durum necesse est esse: & cum sanum iam est vlcus, tumorem permuere necessarium est, sinuque flecti, ac extendi, quæcunque dum articulus incurtus effuratur. Quibus verò etiam nervus elapsus esse videtur, securus de claudicatione prædicere licet, tum alias, tum si inferiorum nervorum aliquis fuerit exolutus. Ex his autem cognoscere nervum, qui exciderit. Pus album, & crassum multo tempore defluit, doloresque, ac inflammationes circa articulum in principijs sunt. Eadem sunt etiam, si os elabatur. Et tex. 25. Dissectiones in cubiti gibbis, præ-

sertim quæ sunt cum inflammatione, ad suppuracionem veniunt, ad sectionesque ac vlliones. Quæ verò in minoribus articulis accidunt, non adeo periculosa sunt, sed tamen & vera operi oportet, & ex parva sectione primi articuli minoris digiti vidi adulescentem in manibus virorum excellentissimum interuisse, suborta convulsione, & delirio. Quæ in inferioribus articulis contingunt, habent insuper faciliorem humorum decubitus, vnde propter hæc omnia, quæ in genu contingunt, sunt periculosissima; hinc Auc. Vuln. quæ cadunt in genu apud rotulam, sunt mala, & ad ea quoque sequuntur accidentia mala, quibus pauci liberantur.

Si vuln. accerferit articuli luxatio, augetur periculum, & si quis articulum luxatum reponere voluerit, actum est de agrotante, nisi articulus fuerit digitorum, quamvis & hic addit periculum, quare si quod vulnus agrotanti, & Medico ipsi negotium facessat, id est, cum luxatio adiungitur maioris alicuius articuli, agrotum enim in certa discrimina adducit vel mortis, vel iacturæ actionis luxati membri: fluxioneque, & dolores perpetuo huiusmodi vuln. comitantes continuò vulneratum torquent. Medici verò maxinè excruciat animum tum rei difficultas, tum, & magis, quod huiusmodi tractans vuln., non potest apud vulgum non male audire; sicuti & male audiuit ipse Hipp. si enim luxatum articulum reponat, & repositus maneat, mortem asert agrotanti, videturque ad parvum vulnus mori sublequutum cum maximo ipsius dedecore. Si verò non reponatur, inscitia arguitur, vt qui agrotantem turpiter fecit claudum, aut mancum permittat, propterea hic maxinè arte prognostica opus est, quæ Medicis propriam famam tueat. Vbi ergo tale vulnus offertur, periculum vitæ assidentius exponat, & febres, furæque breui convulsiones, si reductio fiat, prænantiet, quæ de causa Hip. lib. de articulis num. 74. de ossibus verba faciens, dicebat. At verò quibus tibie ossibus luxatis, ac vlcere indurato, articuli circa pedem penitus eminent, siac intro vergant, siue extra, tales reponere non oportet, sed permittere, vt quicumque velit Medicus reponat. Illud enim clarescere oportet, quod si homo morietur, si repositus permanferint. Sed & vta pau corum dierum his contingeret, pauci enim ex his septimam diem transgrediuntur. Convulsio enim est, quæ ipsos occidit, & cancerat contingit tibiam, & pedem. Hec ita futura esse, cerò scire oportet. Et de ossis cubiti num. 76. Eadem ratio est, si etiam cubiti ossis articuli manuum articulum vlcere facto eminent, siue ad internam manus partem, siue ad externam, clare enim nosse oportet, quod is morietur intra paucos dies tali morte, qualis antea dicta est, cui reposita ossa permanferint. Et de ossis femoris num. 77. At si os femoris, quod ad genu est, vlcere facto elapsum fuerit, & repositum permanferit, mortem adhuc violentiorem inducit, quam prius relata; & inferius. Eadem verò ratio est de articulis circa gibbum cubiti, & de cubito, ac brachio, quæcunque enim ex his luxata, vlcere facto, emineuerint, ea omnia, si reposita fuerint, mortem inducunt. Et inferius. Lethaliores autem sunt superiores articuli, si reponantur. Et paucis interpositis: Si verò alicui superiores articuli luxati facto vlcere maneant, hi si reponantur, celeritiam mortem inducunt.

Neque ab re est, si mors succedat talibus vulneribus, vuln. enim articulorum ex sui natura facillimè maligna euadunt, vt supra explicatum est, vbi ergo accidit luxatio, insigne dispendium, & disfraccionem patiuntur nemose partes ad ipsum articulum, hinc dolores sæui, & fluxiones, si reducat articulus, rursus extensionem patiuntur eadem partes, quare necessarium est, vt inflammantur adhuc magis, tendantur, atque conuallantur, inde communi-

Vuln. articuli cum luxatione periculossima.

Cui mors sequatur reposito articulo.

catur cerebro affectus, & fit vniuersalis conuulsio, vnde Gal. 3. de fract. tex. 16. In libro autem de fracturis iam dictum est, quod in eiusmodi affectibus soleat euenire, vt musculorum alii quidem diuellantur, alii vero continentes remaneant, & suam feruent vniuenti. Quibus retractis ad suam originem vniuersum membrum dum sequitur trahentes musculi, fit breuius. Vnde si quis ex ostante extendendo reponat, tum ea extensio non parum detrimenti musculis inferretur, verò membri longitudo ipsa etiam vnà extendens ingentem infligit dolorem. Et proinde si magni ibi fuit musculi, necesse erit, vt conuulsio consequatur. Præterea ex tot distractionibus resoluatur, & ex copioso affluxu materię suffocatur innatus calor partis, vnde gangræna, & sphacelus. Quare omnino relictus Medicus talium ossium repositionem, & si cogatur, recedat, & iuxta Hip. consilium dimittat, vt quicunque velit Medicus reponat. Nec audiendus est Paulus Aegineta, qui lib. 6. capit. 121. consilii, vt reponantur tales articuli, non obstat Hip. decreto, vel à principio statim, vel saltem post septimanam, vel nonam, duobus falsis, mea quidem sententia, innixus fundatur; primum est, quod leui facta extensione reducuntur, quod quidem plerumque non obseruatur, cum vt plurimum valida opus sit extensio: sed dato etiam, quod leui extensione reduci quandoque possint, attamen succedens inflammatio eadem afferret mala. Secundum fundamentum, cui innititur, est plerumque falsum, supponit quidem, vbi inflammatio, & conuulsio, reposito articulo, succedat, posse articulum repositum extra locum propelli, quod sæpius fieri non potest ob validam tensionem partium iam inflammatarum. Videtur etiam supponere, inflammationem posse prohiberi, quod est de rarissimè contingentibus, & propterea ex hoc non est elicienda regula, Satiùs est ergo Hippocrati, decretum sequi. Quod verò ad articulos minores, si reducantur, non necessariò mors contingit, immò plerumque seruantur, sed tamen non leue imminet periculum, & propterea etiam hic prædicere periculum oportebit, eo quod magna cura, atque diligentia opus habent, & quod abscedent ob inflammationem, quæ contingit. Hæc est Hippocr. doctrina lib. 4. de art. n. enim 78. dicebat: At vero quibus articuli digitorum, aut pedis, aut manus luxati facto vlcere eminerint, offe non fracto, sed circa ipsam connexionem auulso, his si repositi per manserint, adeo quidem periculum conuulsionis, si non benè curati fuerint, attamen operæ pretium est, vt repositio fiat cum prædictione, quod multa custodia, & cura opus habent. Et Gal. 2. de fract. tex. 16. Si verò parui, quemadmodum circa digitos reperiantur, neque tunc quoque res periculo vacabit, qui tamen si euadant, plerumque ob diligentiam magnam in curatione adhibitam id assequuntur. Et inferius: Expectandum tamen est articulos circa digitos, qui reponuntur, abscessus esse, plerumque enim ita contingit, si vel quæuis inflammatio subit. Quare si non propter vulgi imperitiam, Medici verenda esset accusatio, nullam penitus reponere oportebat. Ex quibus licet conicere, magis ex arte esse non reponere, etiam si articuli sint parui; etenim ex repositione periclitatur ægrotantis salus.

CAPVT LXXV.

De curatione vulnerum articularum
sine luxatione.

Parum differt curatio vulnerum articularum sine luxatione à curatione vulnerum reliquarum nervosarum partium. Adducenda autem erunt la-

bia, si sectione vulnus fuerit inflatum, non tamen penitus, si profundum fuerit vulnus, quoniam fieri non potest, quin cautitas aliqua remaneat, ad quam humores facillimè confluent. Quoniam autem articuli paucò nativo calore sunt præditi, præsertim in parte externa, maximè protegere eos oportebit ab iniurijs ambientis, ideoque maximè dicta seruanda sunt hæc vulnera, medicamentisque vtendum nativo calori amicis, & quæ nervosarum partium vulneribus conuenire superius dictum est, si in antica parte præsertim fuerit vulnus. Effluxus verò maxima habenda est ratio. De humorum quoque fluxione maximè sollicitos nos esse oportet, & idè totum corpus diligenter euacuandum, & à superuacuis emundandum, assidueque ad contrarium conuertendus est humorum motus, interpiendæque fluxiones, atque ab affecta parte propellendæ. Cætera, quæ obseruari oportebit, quæ in curatione vulnerum nervorum dicta sunt.

Peculiaris autem habenda est consideratio situs partis vulnerata, eo quod non parum momentum afferat ad fluxionem prohibendam, & ad seruandam partis actionem, si decens eligatur, sicuti dolorum, & fluxionis humorum in causa est prauus situs, nec non quod pars iam sanata minus potens est, & forsitan etiam omnino impotens ad proprium motum.

Si igitur extrema pars, seu antica humeri fuerit vulnerata, alæ diploma crassius subiciendum, aliquoque inuoluendum brachium, quod cubitum sustineat, & caput humeri altius impellat; namque à propria grauitate deorsum tractum humeri caput in causa est, vt vulneris remoretur sanatio. Si verò ima pars fuerit vulnerata, statim ac vulnus coaluit, imperandum ægro, vt brachium huc, & illuc moueat per certa intervalla, ne inducatur cicatrice læsio in motu contingat, quasi à cicatrice obligato articulo, vel in ipso articulo callus generetur, in posterum liberum humeri motum impediturus. Si in articulo cubiti fuerit vulnus, siue à parte interna, siue ab externa fuerit, media figura eligenda, neque enim expositum brachium continere oportet, neque nimis inflexum, illa enim contraxione, sanato vulnere, impedire solet, hæc vero liberam extensionem, quæ circa figura eligenda, quæ obtusum angulum imitetur; quamuis non desint, qui vulnere in externa cubiti parte existente, iubeant, vt extensum brachium seruetur; sed hos imitari non oportet, namque figura illa nimis fatigat musculos, & difficillimè seruari potest, etiam si sanus sit homo. Addamus, quod difficilè sit ægrotantem tractare, dum hanc seruat figuram. Quomodo brachium collocabit, si è lecto surgere voluerit delicienda: alui gratia? aut alimenta accepturus, quomodo in lecto ledebit? necesse profecto erit, vt brachium deorsum vergat, quod influentibus succis faciliorem reddit viam ad partem: & parui est momenti ratio, quam adducunt, quia videlicet in recta figura magis propinqua sint vulneris labia; nam satis propinqua sunt, dū seruat proposita figura. Quæ vt magis seruetur, neque ab ægrotante, aut non cogitante, aut dormiente non varietur, quod vulneris sanationem impediret, siquidem quies in vulneribus expositis, facta deligatione retentiva, instrumentum quoddam ligueum eiusdem figuræ brachio alligandum, quod vel inuitum in eadem sede brachium contineat.

Carpo manus vulnerato, vel digitorum manus articulis, à quauis parte vulnus contigerit, continere in da est semiflexa manus, & digiti, ne rigida manus permanent, & digiti obducta cicatrice, atque ita ipsorum lædatur contractio, in qua præcipue consistit manus, & digitorum actio.

Si femotis articulus fuerit vulneratus, supinus decum-

Habenda est maxima sollicitudo de situ partis.

Cautio in vulnere articuli humeri.

Congrua figuratio partis in cubiti vulnere.

Reprobatur figura.

De vuln. decumbat æger, & congruis puluillis, & deligatione articuli bus cerneret, vt caput ichij in proprio loco contineretur: & cum cicatrix gignitur, impendendum ægro, vt semur huc, & illuc per internalla commoueat, ne contingat, sanato vulnere, in motu læso propter eam, quam in humeri articuli vulnere attulimus, causam.

De vuln.
rs genui.

Genus vulnerato recta figura eligenda, vt claudicationis vitetur periculum. Et hæc de vulneribus articulorum citra luctationem facis sint. Atqui si articuli luxatio infusus accesserit, siquidem magnus articulus luxatus est, omnia omnino repositione, factaque predicatione de turpi claudicatione, atque de ancipiti salute, quam tamen vnica hac via sperare licet, auertere fluxioni studere oportebit, & vt optet ea tenuissimum iniungendus victus, omnique reuulsionis genere agendum, & reliquis omni-
bus, quæ ad fluxionem inibendum sunt accommodata, præcipue vero mitigatione, & solis studendum, & accendenda quæcunque dolore inferre possunt, ideoque in situ, & figuratone partis nullum habendum delectus, sed ea eligenda, quæ ægro magis ardeat, & quæ eidem minus afferat doloris, modo membrum non pendeat, & in motum conseruetur. Decluis enim figuratio, & membri motus fluxionis, & inflammationis est causa, vnde Hip. lib. de art. num. 74. Sic autem & tibiam, & pedem coaptare oportet, prout ipse vult, modo non suspensa sint, neue moueantur. Quod ad vulnus attinet, veluti reliqua vulnera tractandum, verum deligare non oportet. Cauendum maxime à frigidis, ne consulsionem inducant: neque apponendum cataplasma ipsi vulnere, quantum vis dolor vrgat, sed proximis tantum partibus, non enim addendum parti pondus, aut compressio, vnde Hip. num. 75. Deligatio verò nulla, neque vllum cataplasma apponendum; probe enim nosse conuenit, compressionem, & omnis oneris gestationem omne malum adferre. Scire autem oportet, longam esse horum vulnere curacionem, & longo tempore humore madere, natura enim promptè admodum quidquid excrementi ad articulos propellit, ideoque curare oportet, vt corpus quam maxime purum reddatur ab excrementis, & siccum, vnde crebæ purgationes conueniunt, & ea, quæ per sudorem, aut insensibilem halitum digerant, maxime erunt ex viis, vt est decoctum Guaiaci, Sarsæ, & Chinæ, nec non & poriones vulnerariæ: dummodo tamen administrantur transacta inflammationis metu. Et vulnus tectum diutius seruetur; quod & obseruabat Hip. vt videre est lib. de art. & vt eulitior dolor, qui accidit in contradictione partis, & quoniã paucis articulis exanguius inest calor & propterea cauendum, ne ambientis actione inabecillior reddatur. Oportunum verò tegumentum citè ex lana, quæ, vt dicebat Gal. 4. de art. tex. 25. nullam compressionem, nullamque pondus ob mollitiem, ac leuitatem inferre potest.

CAPVT LXXVI.

*De inflammatione præstantiorum partium
vulnera consequente.*

Quamuis de inflammatione, quæ vulneribus accidit, in primo libro generatim fuerit pertractatum, ac etiam nonnihil de indicationibus, quas affert hæc partes suppeditant, dictum sit, quia tamen vberiori, ac distinctiori doctrinæ egent cirones, ne cum occasio postular, consilii sint inopes, absoluta iam tractatione particularium vulnerum, de agendis, quando vulneris causa in aliqua ex magis præcipuis partibus oritur phlegmone, fusius, ac distinctius loqui decreuimus. Causas

A huiusmodi inflammationum consulo prætermittimus tanquam satis manifestas ex ijs, quæ de fluxione, atque inflammatione in primo libro fuere determinata. Peculiaria tamen earum indicia prætermittenda non duximus, licet vniuersalis quædam methodus ad illarum cognitionem nos ducens fuerit ibidem proposita, ne cum vulneris detrimento aut præterit occasio, aut superflua vlrperetur prædiãia.

Cum autem de inflammatione vulneribus capitis superueniente superior actum sit, ne eadem frustra repetamus, sed lectorem adegubimus. Illud solummodo animaduertemus, ne delirium manifestum expectetur, quando inflammationis internarum partium aliqua subest suspicio: sæpe etenim delirare non videntur, cum tamen internæ partes inflammari cœperint. Itaque perpendendæ sunt omnes actiones, & omnia earum verba, nec exilissime, necessarium esse, eos in omnibus delirare. Si præcesserint turbulenta insomnia, dolorque capitis citra manifestam causam, ac febres inualescit, quæ postea perseueret, immo fiat maior, & aliqua obseruetur durities in pulsu, licet precedente tempore fatentur nullum dolorem perferre, ne fidas, memor illius sententiæ Hippocraticæ: Quicunque dolentes aliquæ corporis parte dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Non paucos etiam obseruauimus proflus mente constare sere vique ad mortem, etsi manifestè inflammata esset membrana. Illud quoque non est obliuioni tradendum non posse os cui subest inflammatio, esse benè dispositum, neque vulnus benè se habere ad aspectum, nouellamque carnem, si qua suborta erat, corrumpti. Sed ad aliarum partium inflammationem transieamus. Tumor, rubor, dolor, & calor inflammationem oculorum præfæ-

*De delirio
in vulneribus
capitis.*

Signa inflammationis oculorum.

Pulmonem verò inflammatum significant febres continuæ, etque acuta, spirandi difficultas non parua, dolor grauius in thorace, tussis molesta, in progressu materia sanguinea, & purulenta educitur, pulsus mollis, magnus, creber, inæqualis, languidus, & vndosus. Increcente etiam malo intermittens redditur ob facultatis languorem, & intercurrentes vfa adactio. Si phlegmone fuerit bilis paticeps, vibratus euadet. Rubent præterea maxillæ. In omnibus

Historia.

D Curabam vulneratum in thorace, & quoniam penetrationem nulla arte consequi potui, permisi, vt vulnus clauderetur. Sed vix oculo vulnere superuenit febris cum tussi, etque molesta, dolore thoracis cum sensu ponderis, ingenti spirandi difficultate, & genatum conspicuo rubore. Omnes, hanc esse inflammationem pulmonis ex retento pure, contendebant. Verum prima indicia recolens, telumque ad thoracis cauitatem non peruenisse, pro certo habens, totum id ex repentina deflusione in capite prouenisse, suspicatus sum: præcesseratque non leuis huius causa. Itaque ægrotantem interrogavi: num tussi, deflillationibus, atque respiracionis difficultati esset obnoxius, respondit: se malis eiusmodi nonnunquam corripi solitum, & iidem protius, quæ tunc patiebatur, & hoc modo cognouimus non à vulnere, sed à deflusione prædictæ symptomata oriri habuisse: & congruis administratis prædictis breui conuuluit.

E Ventriclem inflammationem significant dolor uehemens, ac tenso, sensus calor, sitis, febris continua, quæ tamen non est necessarîo acuta, durities in pulsu, & difficilis ciborum tolerantia, ventriculi conturbatio, & profero ad uomitum, etsi parum, uel nihil euomant: exudant enim quopiam ab ipsa inflammatione, ut iis contingit, quæ densiori opereculo non teguntur, modo nonnihil uomitu excernitur, in modo deiectione. Si os ventriculi phleg-

Signa ventriculi inflammationis.

phlegmon corripuerit, sæpe animo exoluntur ob exquisitum eius sensum, & consensum cordis, & exundant frigidum, atque delirant.

Signa inflammatio diaphragmatis.

Septo vero transuerso inflammatio tenduntur, & contrahuntur hypocondria citrà tumorem conspiciunt, pulsus percipitur circa præcordia, & delirium perpetuum committitur, licet enim cerebrum per consensum afficiatur, incendium tamen perpetuò communicatur cerebro per colligantiam neruorum, & propter continuum diaphragmatis motum: & ob id etiam non dolent. Respirationis parua est semper ob instrumentorum inobedientiam, sed inæqualis, & modò frequens ob incendium, modò etiam rara ob delirium. Connelluntur multi communicata cum

Cum ridentes moriatur diaphragma, ut consueuerat.

neruorum principio affectionis prauitate. Non pauci ridere videntur, et si vera non rideant, vt voluit Arist. 3. de partanim. cap. 10. rilus est Sardonius ex consensione. A quanta enim coniugatione ceruicis fertur neruorum propago ad os per nervum transuersum, & ab hac itidem ad faciem, & os, seu labia, quæ circa conuulsa ob inflammationem ea nerui portione, quæ fertur ad septum, communicatur etiam affectio cum ea portione, quæ in faciei, & oris musculos inseritur, & ita conuelluntur hi muscoli: os verò propter illam musculorum contractionem ridentes similitudinem præfert. A test præterea febris vehemens, eo quod septum cum corde per vasa insignia magnam habeat communionem. Et quoniam est pars maximè neruosa, & membranosa, non mediocriter durities ac serinitas in pulsu percipitur.

Signa inflammationis iecoris.

Hepati supereminisse inflammationem ostendunt tumor, ac tensio dextri hypocondrii, & sensus ponderis cum dolore, qui sæpe ad iugulum, & nothas costas extenditur. Febris continua, respiratio parua & frequens, tu siccis exiguæ, & sicca, sitis vehemens & interdum etiam bilis siccæ, ac vitellinæ vomitus. Præterea lingua primò rubra conspicitur, deinde nigra. Vrina rubra est, ac turbata, & pulsus cum aliqua duritie, ac serinitate.

Signa lienis inflammationis.

Liene inflammatio febris non leuis adoritur, sitisque non exigua accedit dolor, & grauitas ad sinistram hypocondrii, & eiusdem hypocondrii tensio, ac tumor. Et si magna sit inflammatio, respiratio euadit frequentior. Durities quoque in pulsu percipitur.

Signa inflammationis intestinorum.

Inflammatio intestinorum & ipsam febrem continuam inducit, sium, grauitatem, dolorem extensionis insignem, ac permanentem. & calor sensum, tensioque ac durities in affecta parte manifestè deprehenditur. Præterea biliosus vomitus concitat, ventriculorum in consensum trahens. Interdum intestina consilip, probeturque fecum excretio, quæ postea vomitus reiciuntur. Quod si vulnerata intestina ex tenuioribus fuerint, omnia sunt maiora, vomitus æturginosi adueniunt, singultus, sudores frigidi erumpunt, extrema euadunt frigida, & aliqui etiam conuelluntur.

Signa inflammationis renium.

In renibus, verò dolorem grauem affert, qui & ad proximam partes extenditur, eandem sequitur eructio è directo postu stupor, febris continua, ardorem, & difficultatem vrinæ, quæ idè frequenter excernitur, sed guttatim, vt plurimum. Consentiente autem ventriculo, succedunt nausea, tustatio, & vomitus crebri siccæ bilis. Adiiunt etiam extremorum frigidas. Si vnà inflammetur membrana, quæ renes inuestit, quod sæpius accidit, cum & ipsa sit vulnerata, quia hæc exquisito sensu est prædita, acris dolor vnà cum grauitate percipitur, citiusque coarctatur ventriculus.

Signa vesicæ inflammationis.

Ad inflammationem vesicæ vehementissimum affert dolorem, & grauitatem circa pubem, & inguinæ, trahiturque in consensum cerebrum, hinc vigilæ, ac deliria. Vrinæ difficultas sequitur, cum tamen ingens adsit mictendi cupiditas, & propter intestini recti

A proinquitatem inanis descendendi appetitus. Consentit quoque ventriculus, & biliosus vomitus accenditur. Febris est continua, nec leuis, & pulsus serenus.

Si vterum vulnertum plegmone obfiderit, dolor cum ardore, muliebriumque grauitas aderit, ventriculique distensio, ac tumor. Et propter propinquitatem ceruicis vesicæ, atque intestini recti supprimuntur vrina, & steruus, si effusus digna fuerit inflammatio, & anteriorem simul, ac posteriorem partem corripuerit. Nam si sola pars anterior, aut sola posterior inflammetur, aut steruus tantum, aut solummodo vrina supprimetur. Eleuantur quoque vapores ad cerebrum per vasa insignia, hinc grauitas capitis, & dolor, præsertim in fincipite, qui & ad oculorum radices extenditur. Dolet ceruix, & contrahitur. Coarctatur pter ventriculus, hinc dolor, vomitus, & procedente malo singultus. Febris vehemens accedit propter valorem copiam, & pulsus parui sunt, ac frequentes, & debiles, nisi primis diebus phlegmon superuenient, & pauca sanguinis profusio à vulnere acciderit, tunc enim à principio solent esse vibrati, & magni. Amplius comitatur hanc inflammationem respirationis difficultas ob consensum diaphragmatis: & lingua procedente malo fit nigricans, animo exoluntur, extrema frigesunt, exundant, delirantque, omninoque supprimuntur feces, & vrina.

Signa inflammationis vteri.

Si inflammatio fuerit eryspelas participes, semper grauitas est minor, sed cætera, & præsertim quæ ad calorem attinent, sunt grauiora. Status vulneris accedente inflammatione immutatur iocet, siccum, enim redditur vultus, & pro pure ichores tenues, aut virulentia quadam fetens profuit.

De vulnere ac calore attinent, sunt grauiora.

C A P V T LXXVII.

De præfagijs.

F Vtum inflammationem præuidere oculatus Medicus non agre poterit, qualiter vulnus, & effectus ab eo prodeunt considerans. Cum enim natura seu facultas rectrix non domineatur, vulnus color non erit probus, sed pallidus, aut salitæ carnis instar, non ea quantitate profuerit excrementa, quæ vulnere proportionate respondeat, sed sæpius pauciora, quam par sit, & semper deest aliqua conditio boni puris, taliaque perseverant, aut etiam in deterius labuntur. Præterea in parte læsa prauam aliam affectionem à vulnere inesse dixeris. Et quo vltius progredimur, & magis propinqua est inflammatio, eius quoque prædicia sunt magis conspicua. Itaque omnia, quæ apparent, symptomata sunt perpendenda, & non minus earum, quæ coarctati solent, parium status. Hinc in vulnibus capitis leuis factor statim à principio, præsertim si perseveret, leuis capitis dolor, stilla sanguinis è naribus, somnia turbulenta, vigilæ, deiectio appetitus, dolor ceruicis, & dorsus, inquietudo, male se habere ad oblata, paucitas, & prauitas puris, exquisitus laborum vulnere sensus, & eiusmodi alia futuram inflammationem significant.

Quæ ostendunt futuram inflammationem.

Quæcunque verò internarum partium inflammetur ex vulnere perpauci euadunt, rarissimi verò ab inflammatione membranarum, & cerebitali ab aliqua externa causa ortum duxerit, vt fusius explicatum est in præfagijs vulnere capitis, nulla enim desideratur vehementia, causa est contumacissima, & corporis robur vt plurimum tenui victu, & vacantiis præditi ferme exoluntur est.

Præfagia inflammationis iecoris.

Oculorum inflammatio & ipsa valde periculosa est, siquidem affectio faciliè communicatur cum cerebro propter runcias ipsam à membranis cerebri inuoluentibus, & medullari substantia neruorum

De inflammatione oculorum.

rum vifualium ortum ducentes, ex quo deliria, convulfionefque, femper autem periclitatur a-

De infla-
matione
pulmonis.

Nouimus etiam quanti momenti fit pulmo-
num inflammatio, quæ folâ propter partis, & eius
vifus præftantiam, cordifque viciniam plerofque
interficiť. Quod fi duplici morbo affligatur pulmo,
non mediocriter augeri periculum cenfendum eft,
quippe succumbenti ipfa facultate tam grandi pon-
dere oppreffa, potius corruptiones, & putredines,
quam viles actiones funt expectandæ. Accedere
verò delirio, desperatus eft cafus. Vna falus his
eft, fi puris copia per vulnus exeat, ac etiam abique
labore tuffis rejciatur. Parum vel nihil effluere peff-
fimum. Si verò materia ichorofa carnis nuper
maclatæ loturæ fimilis, aut liuida, feu nigricans, ac
foetens effluat, actum eft. Nonnumquam tamen à
principio huiusmodi materia excernitur ex difolu-
tione concretæ fanguinis citra periculum, vt admo-
niti funt iuniores. Non minus periculofa funt fputa
viridia, liuida, nigricantia, fætentia, pauca, & vici-
da, ac difficilia. Si phlegmonis acutiem effugiant,
plerique in hecticam, & phthifim tranfeunt, quod
ex inflammatione, copioque purulenta materiae fa-
cile ponantur in calefacto effe cordis folida. Et hæc
funť ex vulneribus, quæ in vlcus fitulofum abire
confequuntur.

De infla-
matione
dia-phra-
gmatis.

Inflammatio fepti tranſuerſi ob actionis dignita-
tem plerumque mortem inferť: ob vulnus autem,
quod confequitur, ſpem omnem falutis adimes, cum
eius fanationem prohibeat, natura vero continui
folutionem ea in parte diutius nequit perferre, ac po-
tiſſimum, ſi diſciſum fuerit, aut etiam ſubſtantie
portio perierit. Anger periculum conſenſus cerebri,
quo accidit, vt & ipſum inflammetur.

De infla-
matione
oris ventri-
culi & in-
teſtinorum
tenium.

Inflammatio oris ventriculi, ac tenuium inteſtino-
rum, & præſertim leiuni cito extrema inducit ſym-
ptomata, quorum quæritium nullus euadit: nam os
ventriculi eſt exquisitiſſimus ſenſus, & proprias af-
fectiones cum corde communicat, vt alibi anno-
tauiſmus, hinc cardiægiæ, ſyncope, ac ſudores frigi-
di. Ieiunum vero inteſtinum præterquam quod
exquisitiſſimo ſenſu eſt præditum, aſſuetum bi-
lem aſſiduo recipit, quod eſt in cauſa, vt magis ir-
riteretur inflammatio, & maior fiat ad ipſam materię
confluxus.

De infla-
matione
ventriculi.

At quæ ipſum ventriculum occupat, nonnun-
quã licet non ſit exigui momenti, immo valde peri-
culoſa, paruo ſcilicet exiſtente vulnere, ſanari con-
ſuevit. Spem affert puris egreſſus, & alleviatio dolo-
ris. Nauſea vero, & frequens vomitus mala, maga-
næ namque inflammationis ſunt indicia, & quæ
a ſanguine prava qualitate affecto ortum deat. Sed
præterea, & fluxione rurfus couiciant, ac phleg-
monem augent.

De infla-
matione
iecinoris.

Inflammatio iccinoris, licet propter partis præ-
ſtantiam ſit valde timenda, nihilominus, niſi vulnus
baſim viſceris, aut penitiores viſes partes atigerit,
congrua curatione adhibita, non raro ſanatur. At ſi
vulnus ſit magnum, perpauci ſeruantur, impedit
enim phlegmone fanationem vulneris, interea cor-
ruptionis, ac putredinis, nouæque fluxionis occaſio-
nes. Singulis ſuperueniens malum portendit, vt
pote quod cauſam habet magnitudinem, & malam
inflammationis qualitem. Notæ à purē ſunt ani-
maduertende: ſpem non exiguum affert pus bo-
num profluens. At parum, vel nihil emanare, &
vel pus grauelens, prauū coloris, maleque conſi-
ſtentię, peſſimum, corruptionemque iccinoris ſi-
gnificat. Si qui eadent ex magnis vulneribus,
ſclabibus inferioris ventris per aliquod temporis
ſpatium ſunt obnoxij. Aliqui etiam in hydropem
incidunt.

Valde periculofa eſt & lienis inflammatio, &

cum magno vulnere lethalis omnino, cauſa eſt eius
compoſitio, ac vifus, ampla enim habet vaſa, & con-
ceptaculum eſt ſeculentis ſanguinis.

De lienis
inflammatione.

Inflammationes craſſorum inteſtinorum & ipſæ
periculum afferunt, ſed tamen non ſunt proſus le-
thales, niſi cum eò deueniant, vt intercipient ſecum
tranſitum, ob idque vomitus ſecum ſubſequatur.
Qualitas vulneris erit conſideranda, nam periculum
eſt maius, ſi per tranſuerſam diſciſſa fuerit inteſti-
na. A curru onuſto contuſis, ac laceratis craſſis in-
teſtinis adoleſcentuli ſatis boni habitus ſuperuenit
inflammatio, quæ ſuppurauit. Diſrupto ſponte ab-
ſceſſu maxima puris, & focum valde ſerentium co-
pia in dies profluerebat à vulnere, qui tamen longo in-
teriecto tempore perfecte ſanatus eſt. Sanatus eſt
non multis abhinc menſibus in xenodochio noſtro
ab inflammatione colici inteſtini grauiſſi fauciat,
tranſiſſum enim pugione fuerat, & iuuenis, qui de-
ploratus ab omnibus habebatur.

De infla-
matione
craſſorum
inteſtino-
rum.

Hiſtoria.

B

Inflammatis renibus, aut veſica petendum eſt
prælagium à qualitate vulneris. Timenda autem eſt
plurimum veſicæ inflammatio propter actionis ne-
ceſſitatem, doloris acerbitatē, & conſenſum ner-
uolarum partium.

De infla-
matione re-
nis, & ve-
ſicæ.

Inflammatio vteri & propter dolorem vires pro-
ſternerent, & propter conſenſum præcipuarum
partium maximum affert periculum. Remoratur
quoque hæc inflammatio fanationem vulneris, &
cum vterus ſit veluti cloaca totius corporis, ad ip-
ſum confluent corporis totius excrementa, hinc pu-
tredines, & corruptiones.

De vtero
inflammato.

C

Semper autem addenda erit conſideratio ætatis,
temporis, regionis, conſuetudinis, præcedentis vi-
cius rationis, & omnino ſtatus, & naturæ labo-
rantis.

C A P V T LXXVIII.

De curatione harum inflammationum.

Via verò in primò hbro propoſita eſt genera-
lis methodus præcauendi, curandique omnes
inflammationes, nihil erit reliquum, niſi vt ad ma-
terias Medicas vnicuique inflammationi congruent-
es progrediamur. Multa etiam ad membranarum
cerebrum inueſtientium inflammationem ſpectan-
tia ſuperius adduximus, proinde curationem huius-
ce inflammationis breuibus perſtringemus.

Cum primum ſeſe offerent huiusce inflammatio-
nis indicia, iterum cogitandum eſt de miſſione
ſanguinis, primo quidem ex caplica cubiti & dire-
cto poſiti, ſi vires permiſerint, aut manus, ſi fuerint
imbecilliores, vel ex venis hæmorrhoidalibus opo-
hitudinum. Ex vifis etiam fuerint cucurbitularum
ſcarificatæ, tum citra ſcarificationem capulis, dorſo,
femoribus, atque cruribus applicatæ. Alia quoque
remulſoria præſidia huiusmodi habebunt, vt pote
frictiones aſperæ, vincula, rubificantia, & veficantia
ad extrema.

De cura-
tione infla-
mationis
membranarum.

Antequam tamen applicetur veficantia optimū
erit pharmacum exhibere. Neque audiendi ſunt, qui
expharmacum reprobat, nam ſi Hippocrates præci-
pit, vt in externa inflammatione, quæ cryſipelatis eſt
particeps, exhibeatur, pariter & in phlegmone in-
terna conueniet, qua enim ratione vim habet reuel-
lendi in aſſectu externo, eadem & habebit in eo, qui
partes internas corripit. Et ſi periculum eſſet, ne
vi pharmaci magis commoti ſucci ad cerebrum re-
pererent, in extrema pariter inflammatione alegan-
dum eſſet, inquit tamen Hippocrates lib. de vul. cap.
t. 28. At vbi in capitis vulnere, ſive ſerra fuerit adhi-
bita, ſive non, nudato tamen oſſe, tumor rubicun-
dus ad cryſipelatis naturam accedens, in facie, &

De phar-
maci ex-
hibitione.

oculis vrisque, vel altero subortus fuerit, quique ad contactum doleat, ac febris, & rigor corripiat &c. huius alius purgans est medicamento, quod hilem ducat. Ex quibus Hippocratis verbis perspicuum est, non solum conuenire pharmacum, verum & selectiue ducens. Hoc pendat, qui cassiam, aut prunorum liquorem non transcenderent. Si à sinero sanguine ortum haberet plegmone, vtiq; nec ego exhibitionem pharmaci laudarem; At vix fieri potest in cerebro, aut eius membranarum talis inflammatio. Facta vero inflammatione inuulsi, & cum vulnera detrimentum possit, quam commode exhiberi pharmacum existimarem, cum nihil ab inflammatione parte detrahat, vt alibi adnotauimus. Materia medicamenti superius proposita est. Ab eius exhibitione conuenienter alterantia, quæ possint humorum feruorem obtundere, & succorum impetum coercere, capitique robur addere, de quibus alibi sermone habuimus. Clysteribus quoque, ac suppositoriis veluti non obscuram reuelli vim.

Sinapismi.

habebimus, agendum erit. Rubificantia parabimus ex sinapi, pipere, nasturtio, pyretro, staphisagria, costo, seminisbus ruse, euphorbio, simo columbino, feminibus vrtice, sulphure, & huiusmodi tenuissimè laeuigatis, atque caricis prius aqua molliis, aut leuiter coctis, dein confusis, in emplastri formam redactis. In valentissimo erit tercia pars caricarum, in imbecillissimo tercia pars puluerum. Caricarum vice accipi poterit pix nigra cum oleo rutaceo, vel cosino, aut lantino, & sermentum cum aceto, vel melle scyllitico, aut melle anacardino. Vno etiam potenter excipiuntur idem pulueres, sindoneque includuntur, & eo sunt asperæ frictions ad partes extremas, doctum, & nates. Eundem vsum præstant frictions ex linteo aceto calenti, in quo prius aliqua ex enarratis bullierint, madefacto, ad extrema. Idem habebimus ab oleo sinapino, de euphorbio, de pyretro, ex quibus & puluere propositarum specierum, & sufficienti ceræ quantitate linimenta parantur ad eundem vsum. Radix thapsia recens, si ea friciat partes, sinapismi vicem geret. Idem præstat scylla. Lac, seu thidymallorum succus, aut folia tusa, & applicata rubicundum tumorem promouent. Vesicas excitant ranunculus, & flammula Iouis confusa, & applicata. Sed communiter conficiuntur ex cantharidibus: adduntur vero sinapi, & euphorbium tamque adiutaria, fermento excipiuntur, & cum melle anacardino, aut oxymellicis, seu melle scyllitico in emplastri formam rediguntur. Et quoniam cantharides à proprietate substantiæ vesicæ aduersantur, idcirco addi solent semina ameos, quæ proprietatem illam corrigunt, vt nequeant amplius vesicam exulcerare. Erit exemplum pro trionibus, quod

Vesicantia.

Recipe cantharis, um preparatarum (solum n. ventres accipi debent) ꝑnc. l. i.

Sinapis drachm. l.

Euphorbii

Semin. ameos ana scr. ii.

Fermenti acris q. s.

Misce & cum melle scyllitico fiat pasta, seu emplastrum absque igne. Vt efficacius agat antequam applicetur, scylla fricetur pars, ita vt roborem contrahat.

Cautio.

Non ignorandum, aliquibus aceto scyllitico, aut vino parati vesicantia, verum paulo post euanescent humor propter calorem partis, & remanent adeo exsiccata, vt ægre admodum vesicas excitent, quocirca commodior est præparatio ex melle, vel alio liquore, quod mel habeat. Præterea vis sinapis aceto exoluitur, proinde operantur fasciis, si absque aceto præparentur. In defectu cantharidum vesicas excitabunt præter herbas propositas, istatis, thapsia, scylla, alliumque confusa, & emplastri modo adhi-

bita: immo & ipsi thymalli, si in effatu digna quantitate conuulsi cum proprio lacte admoventur, aut si linteum eorum lacte imbutum parti applicetur. Post reuulsiones vniuersales, vt aliquid euacuetur ab affecto loco, conuenienter hirudines castæ aures, naribusque affixæ. Vtilis non minus erit venarum, quæ sub lingua sunt sectio, & eius, quæ in fronte est, cui etiam applicari hirudo poterit. De re repellentibus, atque discutientibus superius actum est. Victus tenuissimus iniungatur, si vires tulerint, est enim præcipue partis inflammatio, & morbus acutissimus.

*De infla-
matione
ex pure cõ-
cluso.*

Nonnunquam oritur inflammatio ex concluso pure sub ossi, tuncque procurandus erit quam primum exitus materiæ, aut ossis excisione, si antea non fuerit excisum, aut, si adhibita iam fuerit crebra, verum caro oborta; aut membrana externa; aliqua causa flatibus turgens, foramina, & puris viam quodammodo conspauerit, quod & post trigessimam contigisse obseruauimus, si quidem caro oborta fuerit fungus dicta, detrahenda, vt suo loco explicatum est; sin vera caro, quantis mollior, quoniam fieri vix potest, vt foramen sit penitus occultum, adiuvandum est materiæ egressus medicamentis extrinsecis appositis, quæ viam habeant euocandi materiam, ac digerendi, quibus etiam dissoluentur, si qui erunt, status, superfluaque humiditas nouellæ carnis absumetur, exsiccata vero caro minorem locum occupabit, & foramen magis anplum reddetur, ceratum nostrum erit optimum, pariter ceratum humanum Carpenis, & ceratum de betonica Ioannis de Vigo, si prælestim addatur aliqua portio artificiosi balsami. Felicitur etiam viam suam emplastro ex floribus camæmelæ, rosarum rubearum, anethi, betonica, ladano, ammoniaco, gummi elemicalo, alamo aromatico, oleo rosaceo completo, siliorum alboris, farina hordeacea, vel tenuissimo fursure, & posca in magnò ardore, vino autem pauciter in leuiori. In vulnus instillanda aqua ardens, vel oleum terebinthinæ melle rosaceo permixta, aut balsamum arte confectum. Eadem conuenienter turgente ob flatibus membrana. Si medicamentum parum profecerint, iterum cogitandum erit de ossis excisione, quæ tamen indigebit raro, qui recte vi medicamenti noverit.

C.

Curabam puerum annum quintum agentem, cui ex equi calce iam fuit perforatum os fincipitis, vt etiam multum eius introcesserit, depressique ossis non exigua portio os sanum subit, vt non nisi vi maxima, & multarum excisionum opem auferri potuerit, circa vndeclmam cepit à membrana caro succrescere, & à medullis ipso post vigesimam quartam repente correptus fuit febre vehementi, cum vulnus detextilem membranam carne iamdiu obductam, tumentem, atque cum impetu, & frequenter pulsantem comperi, & quam minimè puris efflueret, cum sat copiosum antea emanare consueuisset. Supprestus pus conciens partim ob luxuriantem carnem, partim ob turgentem flatibus membranam, in ambientem namque frigido domum fortim egressus diu moratus fuerat, relatum emplastrum statim applicui, quod pus copiosum eductum est, dissipatique sunt status, ac membrana ad pristinum statum reuersa est, perit tamen aliqua portio carnis, qua tegebatur, recessitque febris, tandemque fauente Deo, integram sanitatem consecutus est. Pari fortuna, & in pari casu eodem emplastro paucis ab hinc diebus vixi cum in quodam adolescente, cui trigesima quinta superuenerat febris.

Historia.

D.

Consequit nata contentam materiam aliquando transmittere ad os, & nates, & aures etiam, & hoc potissimum contingit, quando vnà vulneratum est cerebrum, aut inflammatum, cui opem ferre oportet.

bit

bit gargarifinatus, erribnis, & medicamentis in A
aure infillatur. Gargarifinata conficiuntur ex deco-
ctione hyssopi, prasilii, origani, betonicæ, thymi,
amaraci, jatutrice, hordei, pasflularum, & oxymellie
simplici, aut scyllitico, si fortiori opus fuerit. Erribina
verò ex decoctione hordei, amaraci, thymi, beto-
nicæ, & saccharo rubeo, aut ex succo blitti, & ama-
raci, vel ex aqua cyclaminis. Fortiora sunt, quæ
parantur ex decoctione prasilii, origani, pyretri, aga-
rici, corticum radicum ebulli, & melle scyllitico
item ex succo enulæ, & radicum iridis, ac melle
rosaceo. Non est autem negligenda emollientium
permixtio, seruant enim vias laxas, & propterea
vile fuerit malum, radices altheæ, & alia huius-
modi decoctionibus addere. In aures infillari debent
quæ laxare, atque attrahere valeant. Oleum amygdala-
rum dulcium cum croco huius scopo satisfaciit. Pa-
riter a lepis aneris, & gallinæ cum croco; his for-
tius est oleum amygdalarum dulcium, in quo bul-
lierint colocynthis, aut radices ebulli, vel cucumeris
agrestis. Prodest non minus emunctoria inungere
oleo amygdalarum dulcium, aut lana, & ea qui-
dem illota, cæterum oleo amygdalarum dulcium,
atque camæmelino calenti inbuita fouere. Aliqui
præterea odoramenta parant ex aqua rosacea, in
qua bullierint (antali odoriferi, amaraci, lignum
aloes, gariophilli, thus, mastic, camphora, & huius-
modi. Aut pomum conficiunt odorandum ex
ladano, thure, firsace liquida, camphora, fantalis
odoratis, rosis rubris, ligno aloes, gummi eleini,
maiorana, gariophillis, nec non & infusione traga-
canthæ in aqua rosacea. Alii ad fortiora ascendunt,
exhibent enim odorandum acetum acre, in quo bul-
lierint origanum, ruta, castoreum, pyretum, radix
cyclaminis, & huiusmodi, idque actu calidum. Sed
hiæce calidioribus, nisi non auderem nisi in propen-
sione ad somnum.

Infilla-
da in au-
res.

De infla-
matione
externa.

Præfagia.

Effloria.

Si verò inflammatio externas partes corripuerit,
non secus & de missione sanguinis habendum erit
consilium, nec non & de pharmaco exhibendo,
quod & audacius exhibendum erit, quo magis ac-
cedat ad eryspelas naturam. Neque parca-
rum erit aliis reuulentibus præsidia. Pari affectu nul-
lam repellens admoventium, & a frigidi ambientis
occurru cauendum, ne ad internas partes conuer-
tatur inflammatio. Solet hæc inflammatio, si ve-
det, tractetur, ad salutem terminari, licet magna sym-
ptomata interdum adjuncta habeat, & ipsum delirium,
vt ob id assilentes maxime terreant.

Mementi mihi sese offerre militem, qui multo an-
te, quippe exacti erant iam septem menses, vulnus
accepit in scintipie à sinistra parte vetius occupat
cum insigni fede teli, nec toto illo tempore sanari
potuerat, eò quòd ossa disiectura essent, natura ve-
rò segnis erat ad separationem, et si conserua munia
obiret, & ei repente post maxima errata in vultu in-
pericenerat febris vehemens cum rigore, bilis vomitu-
rum, & capitis dolore, manifestissime indicis externa
inflammationis, tumebat enim facies, immò caput
totum, & nescio quem tuborem præsequebat tu-
mor, & ad tactum dolebat, oculi flammæ promi-
nebant, ceruix, & maxillæ rigebant cum dolore.
Breui ad insignem magnitudinem euectus est hic
tumor, flammæque factus est, nec aperire oculo-
sus poterat. Sed quòd grauius est, superuenit deli-
rium, & eo reducta est res, vt omnes, & ipsi Physi-
ci, qui non rectè diffingebant, de illius salute
desperarent. Congruis tamen sectionibus suppresso
pure, & labantibus ossibus, cæterum partes sentien-
tes vegetibus, erat enim orificium vulnecis angus-
tum valde parata via, & euacuationibus, ac reul-
sionibus opportunis peractis, cæperunt post septi-
mam remitti symptomata, & nono mense perfectè
sanatus est.

Liber Secundus.

Si oculus vulneratus inflammatur, tundenda ce-
phalica eiudem lateris in cubito, si vires permil-
luerint, in manu, si fuerint imbecilliores, aut sedi appli-
candæ hirudines. Opportunus quoque fuerit cucur-
bularum vius, & aliorum ressellentium præsidio-
rum; præteritum autem conuenient clysteres, & phar-
macum. Post hæc hirudines post aures admo-
vendæ; alterantia non erunt prætermittenda, ea videli-
cet, quæ vim habeant humores attemperandi, atque
coercendi. Atque vt vis eorum ad ipsos oculos per-
uenire valeat, permiscenda erunt ocularia, vt cupra-
gia, & fœniculum. De remedijs localibus superius
actum est. Illud notandum, ne grauius fiat à
vulneratione ortas inflammationes, omnibus præsi-
dijs rebelles solo vlu olei ex ouorum vitellis felici-
ter sanitari restituisse.

Si pulmonei faucio superueniat inflammatio,
iterum mittendus est sanguis ex iccoraria aut cubi-
ti, aut manus, saltem ore hirudinis. Vires respi-
ciendæ. Partitur autem sanguinis missio, cum vt
melius fiat reuoluto, tum etiam, vt cum minori in-
dura vitium. Satis etiam erit ex vtroque lateri
mittere sanguinem, vt exhauriatur vtroque pars.
Pro coctione humoris noxii exhibendi erunt (syru-
pi, qui vim habent refrigerandi, ac leniendi, nequa-
quam adstringendi. Eiusmodi erunt syrupus viola-
re, de farsata, de isibco, capillorum Veneris, iu-
binus cum decoctione hordei, farsaræ, liquiritiæ,
iububarum, capillorum Veneris, icabiole, pulmo-
narie, acetosæ, endiuie, portulacæ, vel aquis viola-
rum, farsaræ, icabiole, capillorum Veneris, pulmo-
narie, acetosæ, portulacæ, endiuie, & huiusmodi.

Post quæ considerandum erit, num conueniat phar-
macum nec ne, quod apparente coctione locum ha-
bere poterit, nec improbandus erit syrupus viola-
ceus iolucius, & minna cum in iudicio rhubarbari,
& agarici, facta portione cum decocto pectoralis ap-
pellato, præ omnibus autem habenda erit ratio ipsi,
vt facile predeat. Quamuis autem m (syru-
pi & huc respiciant, principem tamen locum sibi vendicant quæ
lambitua, seu loch dici solent. Atque parari poterunt
ex loch de althea, de farsata, syrupo de liquiritia, viola-
ceo, de capillis Veneris, penidiis, speciebus diatra-
gacanthi frigidi, & huiusmodi. Quod si facta fuerit
inflammatio ex pituitoso sanguine, aut simul adsit
pituitosa materia crassa, & viscida in pulmone,
permiscenda erunt, quæ maiorem vim attenuan-
di habeant, cuiusmodi est syrupus de hisopo,
de passio. Habentur in officinis præparata loch
de pincis, loch sanum & expertum, loch de farsa-
ta compositum, diaitres. Extrinsecus adhiben-
da erunt, quæ vim leniendi, & laxandi habeant
citra caliditatem manifestam. Quapropter insti-
tuentur litus ex oleo violaceo, amygdalarum dul-
cium, seminum lini, butyro, visco seminum, &
radicum altheæ, seminum malbi, ac fenugreci,
adipe gallinæ, aneris, anatis, & huiusmodi, nec
non & fortis ex decoctione maiuorum, violariæ,
radicis altheæ, fenugreci, pulmonariæ, seminum
lini, meliloti, addito modico aceto penerationis gra-
tia. Cum sputa facile, atque copiosius reici ceperint,
permiscenda erunt, quæ vulnus respiciant, ex-
siccantia videlicet citra nigrem adstrictionem, & nes.

Hinc & potiones vulnerariæ, absque vino, & aro-
matis præparatæ viles censendæ sunt, modò absit
infirmis adstrictio. Materia præstantibus verbera,
veronica, gariophyllata, radices aristolochie rotunde,
lignum vici quercini, radices China, fantali, & huius-
modi, cum expectorantibus. Pirata decoctione ex
aqua communi cum melle fiet veluti mulla: aut loco
melis accipiantur syrupus de liquiritia, vel de capil-
lis Veneris. Coalitus externi vulnecis prohibendus
erit, acris verò iniuriæ valde timenda; idecirco raro
delegatur vulnus, aliter inflammatio, recrudescet.

Cura in-
flamma-
tionis ocu-
lorum.

Cura in-
flamma-
tionis pul-
monum.

Expecto-
rantia.

Vulnera-
ria pos-
sunt.

L. Vicius

Victus tenuissimus conueniet, si vires ferrent, at A
plerumque non constant, si post primos dies super-
ueniat inflammatio, tum propter euacuationes à
principio institutas, tum etiam propter victus tenui-
tatem primo iniunctam. Vnde est, ut pauci, aut nulli
seruentur, vnicui enim salutis spes est in virum robo-
re. Maxime igitur probanda esset pitana hordeacea.
Potus erit aqua hordeacea ex hordeo minimè de-
cortico, liquiritia, & passulis. Apparentibus copiis
spatis, paulatim increasabitur victus.

Cura in-
flamma-
nis. Dio
a. hordeacea

Inflammati diaphragmate reuellentibus agen-
dum erit, & refrigerantibus, ac lenientibus, & ip-
sum promouentibus, vt in pulmonis inflammatio-
ne. Laudantur inunctiones à principio ex oleo rosa-
ceo completo, violaceo cum oleo amygdalarum,
dulcium, de lini semine, camamelino, & adipe B
gallinae, atque cataplasmata ex malis, violaria,
melliloto, scenugraeco, floribus camamelis, radici-
bus altheae, feminibus lini, & oleis, ac pinguedine
iam dictis, necnon & farina hordeacea. Proceden-
te tempore magis discutientia ex usu erunt. Parum
tamen prodesse consueverunt externa auxilia ob si-
tum diaphragmatis. Quoniam verò coassitit per-
petuò cerebrum, videndum erit, ne affectio in ef-
fectualem noxam transeat, quocirca fronti, & re-
gioni futuræ coronalis nullo temporis momento in-
termissio admonenda sunt repellentia, cuiusmodi est
oxyrhodinum, succus semperuiui, lenticulae palu-
stris, plantaginis, lactuca, cidoniorum, vmbilici
Veneris cum aceto, & rosaceo. Victus conueniet,
qui & in inflammatione pulmonis.

Cura infla-
mati ven-
triculi.

At si vulnerato ventriculo superuenierit phleg-
mone, cautendum à pharmaco; & in reliquis reuol-
foris praesidiis insistentium. Non omittenda venæ
sectio, valentibus viribus, cuius vicem gerent hi-
rudines sed admodò, aut cucurbitulae icarificatae
brachiis, femoribus, cruribusque affixae. Et si au-
tem corrigenda esset materia in toto existens, vul-
neratus tamen ventriculus onerari serapis non pa-
titur. Satiùs erit exhibere succum densatum cichori-
i, aut acetosae, vel granatorum, atque endiuiae,
aqua plantaginis dissolutum, quod erit & repellens
remedium. Sed & repellendi vim habebunt inges-
ta, vinum granatorum, ac cidoniorum, aqua

Repellen-
tia.

plantaginis, vel chalybeata dilutum; puluis rosa-
rum rubearum, santalorum, balaustrorum, semi-
nium plantaginis, acetosae, portulacae, corallorum
rubeorum, terrae sigillatae, boli Armen. orientalis.
Item species confectio nis de tribus santalis, qui quid-
am pulueres aliquo ex dictis succis excipi pote-
runt, & in formam pilularum redigi, vt diutius
morentur in ventriculo. Extrinsecus applicata re-
pellent oleum rosaceum omphacinum, myrtinum,
cidoniorum cum portunculæ olei mastichini, vel
de abyntio; pariter emplastrum diaphanicon, &
emplastrum confectum ex carne cidoniorum, &
pitiorum sub cineribus coctorum, puluere rosarum
rubeorum, santalorum, coriandrorum, balaustrorum,
corticum granatorum, oleo rosaceo ompha-
cino, myrtino, lenticino, mastichino, farina hor-
deacea, & vino rubro adstringenti: Et quod confi-
citur ex foliis plantaginis, lenticulae palustris, extre-
mitatum rubi, vitis cum capreis, vino rubro ad-
stringente, atque paucifero decoctis, aut aqua cha-
lybeata, & puluere rosarum rubearum, santalorum,
mastichis, florum labrucae, myrtique baccarum, &
oleo cidoniorum, rosaceo omphacino, ac de abyntio,
& hordeacea farina. Semper autem addatur ali-
quod tenuium partium vehiculum. erit exem-
plum pro tironibus quod

Recipe Corticis cidoniorum cocti sub cinerib. vnc. i.

Pyrois inmaturationum vnc. i.

Pulu. rosarum rubearum drach. a.

Santalorum

Coriandrorum

Cinnamomi

Spica ana drach. f.

Olei rosati omphacini

Myrtini

Mastichini ana vnc. f.

Farina hordeacea modicum, & vini rubri adstring-
gentis, ac pauciferi q. s. & emplastrum.

Aliud.

Recipe Foliorum Plantaginis m. ii.

Lenticulae palustris

Extremum rubi

Vitis cum capreis ana m. i.

decoquantur ex vino rubro adstringenti, atque con-
tulis addatur

Puluis rosarum rubearum drach. f.

Santalorum

Balaustrorum

Baccarum, & foliorum myrti

Hypocistidis ana drach. i.

Cinnamomi drach. i.

Olei lentiscini

Rosae omphacini

De abyntio ana vnc. i.

Farina hordeacea vnc. iiii.

Vini rubri adstringentis q. s.

Misce & emplastrum. f. a.

Probatum & emplastrum Auicennae ex granatis.
Si dolor vergeat, omenta veruecis oleo rosaceo, & ci-
doniorum seruefeca proderunt. Et pro vino ad con-
ficienda emplastrata lac assumetur, aut sapa, seu mu-
stum decoctum, ex quo etiam, & fursure, ac farina
hordeacea, & rosaceo omphacino elegans anody-
num parari solet. Nec oleum vitellorum ouorum
spemendum erit. Sola tamen anodyna ventriculi
robur dissolunt, proinde necessaria est adstringen-
tium permixtio.

Amygdalarum dulcium oleum, et si misceat ven-
triculi dolores sedare solet per os, exhibitum, in hoc
casu fugiendum, quantum enim dolori prodest, tan-
tum, vel amplius obest vulneri. In crescente phleg-
mone digerentia permisceantur cum repellentibus,
in pauca tamen quantitate, aut leniora. Eiusmodi
erunt oleum camamelinum, anethinum, de abyntio,
de mentha, de mastiche, de spica, flores cama-
meli, melliloti, anethum, scenugraecum, squinan-
thum, spica, ladanum, emplastrum de melliloto. Cum
iis, quae per os assumuntur permisceri possunt spica,
squinantum, cinnamomum, catiosiphili, mentha,
species aromatici rosati, & similia. In vigore phleg-
monis, aqua vis debet esse repellentium, ac digeren-
tium, in declinatione verò digerendi vis augenda, vt
& ad oleum Matthioli, & magnas antidotes deueni-
re liceat. Periclitabitur natiuus calor, nisi cum dige-
rentibus permisceantur adstringentia. Victus conue-
nit, qui & in aliarum praecipuarum partium inflam-
mationibus, tenuissimus scilicet. Pauca, sed saepius
exhibeantur, ne oneretur ventriculus, potus sit aqua
chalybeata, in qua frusta cidoniorum furent inco-
cta, aut vinum granatorum, vel cidoniorum, parca
tamen bibant. Reliqua ex vniuersalibus haberi pos-
sunt. Sicuti autem fugienda sunt purgantia, ita &
vomitus, & hac ratione, quoniam ventriculorum agi-
tatio, & vulneris coisium impedit: quocirca ab om-
nibus illis cauendum, quae illis nauseam afferunt.
Quod ad vulnus attinet, maximè deligenda ca-
utio est, quae sine turunda, vel tubulo perficitur. Si ve-
rò necessarius fuerit vltus, tubuli, illud sit nobis cu-
ra, ne ab eo comprimatur ventriculus.

Anodyna
non sunt
applicanda
ventriculo
absque per-
mixtione
adstringen-
tium.

Eadem fere curatio conuenit inflammati ex plaga
ieci.

pore ad ea, quæ digerant transeundum, vt in alijs inflammationibus. Per sedem sepius iniicienda sunt primò quidem lac, & pilana hordeacea, cum oleo rosaceo, violaceo, butyro recenti, & adipe suillo, aut gallinaceo, deinde decoctio hordei, maluarum, violariæ, bliti, lactuce, florum camæmelis, anethi cum rosaceo camæmelino, anethinoue oleo, aut liliorum alborum. Et sensim augeatur vis digerens, imminuatur vero reprimens. A diureticis pariter cauendum.

Cura inflammationis vteri.

Idem propositi sunt scopi in curatione inflammationis vteri, vt enim inflammationis augmentum prohibeatur reuellentia conueniunt, & propterea, quam primum secetur vena in cubito, & ea quidem interna, aut in manu. Frictiones asperæ humeris, atque brachijs adhibeantur; delizentur arctæ brachia, & calente aqua lauentur. Eadem ratione repellentia admouenda sunt regioni vteri, quæ alibi fuere proposita, & penetrationis gratia misceatur acetum, aut artemisia, & crocus. Esti horum etiam ope aliquid à parte euacuetur, atamen, vt magis inaniatur, postmodum secunda est vena in poplite, aut malleolo à parte interna. Nec spernendæ sunt hirudines sedi affixæ, & malleolorum scarificationes. In progressu inflammationis necessaria sunt, quæ digerant, vt in alijs inflammationibus: neque verendum est de partis robore, cum vterus non habeat actionem toti communem. Itaque audacter vti relaxantibus possimus, absque adstringentium permixtione. Inter digerentia probantur artemisia,

matricaria, oleum liliorum alborum, & cheirinum. Cum vrget dolor, præter olea anodyna laudantur adeps gallinæ, anseris, suillus, & huiusmodi, & emplastra sapa consiciantur. In vterum quoque immitantur pelli ex cerato rosaceo, & oui vitello, aut oleo vitellorum ouorum, butyro loto, adipe anseris, aut gallinæ, ac medulla vituli. A principio vero repellendi gratia iniiciatur lac permixtum cum succo plantaginis, portulacæ, semperuiui, vmbilici Veneris, ac solatri. si maiore refrigeratione opus fuerit, vt quando inflammatio est erysipelatis particeps, hoc enim in casu semper magis refrigerantia conueniunt. Cum augetur inflammatio ad resolutentia, transeundum, vt in alijs. Quod ad resolutentia, quæ extrinsecus adhibentur, illud non est obliuioni tradendum, in itinere vim eorum disperdi, ob idque opus esse vt digerenti maiore, quam si in extremis partibus esset inflammatio, & iis, quæ tenuiorum sunt partium. Acetum quidem solet esse vehiculum, sed in effatu digna quantitate obest viro. Ne verò resoluta parte, quæ tenuior est, generetur scirrhus, non erit ab re cum digerentibus emollientia permiscere, quæ quidem alibi fuere proposita. Ratione materię in toto existentis conuenient alterantia, quæ in alijs internis inflammationibus. Cauentur, quæ menses promouent ante declinationem, nisi permisceantur in modica quantitate, & gratia vehiculi. Vicius ratio eadem erit, quæ in alijs internarum partium inflammationibus. Veneris curatio eadem erit, quæ ventriculi.

APPENDIX.

DE VVLNERIBVS SCLOPO INFLECTIS.

Cæsaris Magati.

Ecceueram nullam peculiarem rationem habere eorum vulnorum, quæ tormento bellico, quod vulgus sclopopum appellat, infliguntur, etiam si vtri clarissimi longos tractatus de curandis huius vulneribus ediderint, vt qui in hac sepe fuerim sententia, talia vulnera, non aliter esse curanda, ac contusa, etoque magis ab hac tractatione supercedendum existimabam, quoniam, & multi ex his, qui in hanc rē commementaria ediderunt, eisdem omnino sententiæ compertuntur, & omnino validissimis rationibus conuelliunt eorum sententiam, qui hęc vulnera venenata esse statuunt, à mulsionemque adnexam habere, ideoque longe diuersam curationem instituebant, ac in iis, quæ simpliciter sunt contusa. At ab hoc proposito me euocauit, quod in illustribus adhuc vrbibus vigere eam curandi rationem obseruauit, quā apud omnes iam dudum obsoleuisse existimaueram, magno quidem cum ægrotantium damno, qui enim illic medicinam faciunt, talia vulnera venenata esse persuasum habentes; ne venenum ad venas attrahatur, abstinēt à missione sanguinis, & omni purgatione, vt re vera abstinendū esset, si foris venenata. prædictis omnium sententia adeo necessaria ad prohibendam fluxionem, & inflammationem, vnde quanta cum utilitate laborantis id fiat, omnes nouerunt, licet, & alii sint, qui eam, parcam tamen, laudant, sed postea raro vtrunt, laudantes forsitan, ne ab aliorum opinionibus in cura discrepare videatur. Præterea, vt venenum in vulnerata parte existens destruant, à recta curandi ratione deficiunt topici, & maioræ veneni rationem habendam censentes, medicamenta componunt in vulnus inflillanda, cū be-

zoarticis, tum adstringentibus, & siccantibus vt est bol. Arm. tum calefacientibus vt est theriaca. Aliquando etiam scalpello vulneratam partem incidunt, carnem dissecant, cucurbitulas euocandi veneni gratia admovent, quo fit, vt laborantes in maximo discrimine adducantur. Sed perferri magis posset hic error, quoniam tandem cum eorum vita deficeret, nisi & iuentutem eundem modum quodlibet docerent, & quod maius est, nisi quoque libros edidissent, quibus astruere cōtinerent suum dogma, & contrarias rationes euellere; quo fieri potest, ut prauum hoc dogma largius serpat, vel ab iis saltem, qui minus in rebus medicis versati sunt, imbibatur, eoque magis cum nostra hac etate perigris eorum, qui curandis vulneribus incumbunt, sint Empyrici, quod cum quanto mortalium dispendio contingat, non fauit dicere possem. Vt ergo penitus præceantur huiusce sectæ radices, conatus meo nostro de vulneribus tractatu commentariolum hoc adiungere. Ex quo etiam innoteceat, quia ratione noster ille modus curandi huiusce vulneribus adapteatur, & quamuis id non fuisset necessarium, cum satis id elici possit ex superius positis, atamen propter imbecilliores, & tirones non erit inutile.

CAPVT I.

Num ambusta, & venenata sint vulnera sclopo inflicta.

Quoniam igitur in hac sumus sententia, vulnera tormento bellico illata nullo pacto censenda esse venenata, neque etiam ambusta contra horum sententiam, neq; alio modo curanda, quam con-

contusa, operæ prædum est, ut rei huius veritas elucescat, videre, quantum roboris habeant rationes eorum, qui veneni, & ambulationis expertia hæc vulnera proficiunt, & quam rectè solvantur à contrariis tuncibus sententiam, & quam firmas etiam rationes pro hoc suo dogmate stabiliendo afferant. Etenim, si probatum fuerit, male solutas fuisse rationes eas, aduersas verò non concludere, voti nostri compotes dici poterimus.

Rationes ambulationis solentes.
Qui ergo ambulationem à vulneribus alegant, talibus videntur rationibus, si vulnera hæc essent ambusta, utique à vulnerato actus ambulationis perciperetur, vis enim ignea maximè sensibilis est, ut norunt omnes, at nullus caloris sensus percipitur, nedum ambulationis: ergo nequaquam ambusta censenda sunt hæc vulnera.

Secunda ratio.
Secundò, si pila illa plumbea sclopo explosa vim haberet comburendi, combureret, quod magis esset combustibile, at nullus ignis effectus percipitur impressus à pila in magis combustibili, quam sit humanum corpus, ergo nullam vim combustivam dicendum est habere illa pila plumbea, & ex consequenti talia vulnera esse combustionis expertia. Consequentia videtur manifesta, agens enim omne tanto magis agit, quanto patiens est magis dispositum. Assumptum probatur experientia ipsa, namque si lignum, aut indumentum, siue lanæum, siue sericum, aut alterius fortis à pila transmissum incipiat, nullum ambulationis vestigium in eo conspicitur, imò si in ipsum puluerem pyrium explodatur pila, pulvis ille ignem non concipit.

Tertia ratio.
Tertio, si pila illa vim combustivam ab accenso pulvere susciperet, si quid alius magis combustibile pro pila intra cannulam poneretur, magis actionem ignis deberet recipere, at non recipit, ergo neque pila recipit. Consequentia est manifesta per dialecticum illud axioma, si cui minus videtur inesse, inest, ergo & cui magis videtur inesse, inest. Assumptum experientia venam deprehenditur, pro pila enim plumbea ponatur lignum, ponatur stupa, aut charta, aut lineum, omnia actionem ignis effugere videntur.

Quarta ratio.
Quartò, si pila tormento explosa vim haberet comburendi, ab istu ingentem præferre calorem necesse esset, atqui ab istu manibus statim absque ardoris sensu tractatur, imòd vix repida perferuntur, ergo nullam vim comburendi habere posse dicenda est.

Vltima ratio.
Postremò sic arguunt; Vis caustica sanguinem supprimit, at pila explosa maximum profuuium sanguinis concitat, ergo vi caustica est expertis.

Rationes venenorum tollentes. Prima ratio.
Quod verò necesse venenata sint talia vulnera, duabus potissimum rationibus contendunt, quarum prima est, si talia vulnera essent venenata, hoc esset, quia pulvis pyrius sit venenatus, at non est venenatus, ergo neque vulnera. Consequentia patet, nam cum plumbum non sit venenatum, neque vulnera possint à plumbo venenum fortiri, relinquuntur, ut id habeat à pyrio pulvere. Assumptum probatur: Illud compositum est venenatum, cuius componentia sunt venenata, at ea, ex quibus componitur pyrius pulvis, non sunt venenata, ergo neque ipse pulvis erit venenatus. Maior est nota, quoniam compositum vim, & facultatem recipit à componentibus. Minor probatur, namque ea, ex quibus componitur pyrius pulvis, sunt carbo, salnitrum, & sulphur, quorum nullum est venenatum, innoxie enim vnumquodque, & extrinsecus applicatur, & per os assumitur, ut omnibus medicinarum facientibus constet, sulphur enim per os exhibemus ad asthma ex tuberculo in pulmone, & ad febrem. Ex nitro etiam pilulas conficimus de nitro appellatas. Præterea etiam sulphureas, & nirosas innoxie non solum, verum potius cum summa utilitate in multis affectibus potandas

Liber Secundus.

A exhibemus. Imòd & Germani puluerem pyrium in multis affectibus non solum citra damnum, verum etiam vtiliter ingerunt, ergo neque componentia, neque compositum sunt venenata.

Altera ratio est, si vulnera hæc forent venenata, necessarid superuenirent in omnibus vulneribus symptomata, quæ ex veneno euenire consueverunt, at multa ex his vulneribus videmus sanari, nec superuenire vllum omnino prauum symptomata, nedum symptomata ex veneno, ergo veneni expertia eadem oportet consistere.

At qui ambulationem, & venenum in hisce vulneribus agnoscunt, pro sua tucenda sententia, itestragabiles, vi ipsi existimant, afferunt rationes, & primò quidem ambulationem adesse ex duobus colligunt, uidelicet ex ipso sensu, & ex effectibus; ex sensu quidem, quoniam, dicunt, in multis huiusmodi vulneribus ambulatio ipa oculis obseruatur, unde negare ambulationem, videtur esse negare sensum ipsum, at qui negat sensum, indiget sensus opere. Ex effectibus, quoniam usque ad undecimam diem inflammatio crescit, quod est proprium ambulationis, ut notant & ipse mulierculæ: deinde à vulnere excernuntur acres, terrique ichores, atque nigrae fulgines, aperitissima uisionis argumenta, ergo ambulationem horum vulnerum esse comitem asseruerandum est.

Sed quod ad venenum, ex aliis effectibus colligunt, primo enim vulnerati cordis tremore semper corripuntur, quod manifestissimum est venenatae qualitatæ argumentum, ut quæ cor petat, & principis uitæ omnino sit infensa. Deinde febres male consequi solent, vulnera labia liuida, & nigra conspiciuntur, prauaque symptomata vulnerata parti accidere consueverunt, utpote puredines, gangraenae, spæcelli, &c. Et omnino difficilis est eorum sanatio, argumenta quidem euidentissima malignæ, & venenatae qualitatæ. Nolo silentio prætereire egregium argumentum cuiusdam senis magni nominis in logicis valde exercitati, qui in opusculo suo de vulneribus sclopo inflictis nititur probare, huiusmodi vulnera esse venenata, scie enim arguit: Quod ex venetica causa prodit, vi veneni naturam sapiat, necesse est, at vulnus, quod vi sclopeti insitigitur ob puluerem venenatum, qui tormentum istud ingreditur, uenenosum reddi necesse est, tale igitur vulnus ueneno haud caret. Esse autem qualitatem ueneticam in hoc pulvere, duo præcipue declarant, quorum primùm est natura elementorum ipsius, qualia sunt scalpetra, seu salnitrum, sulphur, & carbo, quorum aliqua caliditas sunt, ut dum intenduntur, ad quartum caliditatis, siccitatisque gradum peruenire omnibus pro confesso habeatur, atque ex consequenti venena fieri: alterum autem est, quod, qui puluerem istum construntur, ne ab eius halitu venefico ledantur, natesque sibi ocludunt. Hæc diuinus tenet.

Ne autem huic sententia contraria argumenta officiant, ea soluere conantur, unde ad primùm, quod ambulationem tollat ex eo, quod combustio à vulnerato non percipitur, respondent hoc contingere, quia præualet dolor à contusione procedens, quod enim maior sit contusio vis, obscuratur vis combustiva, iuxta illud Hippocr. 2. Aph. 46. Duobus doloribus simul nostrum corpus insensibilis, maior minorem obcurat. Præterea dicunt contusionem perferant, non autem ambulationem, quod quod ambulatio non sit assatum, sed successiue, & sensim, contusio verò confestim. Mutatio autem, quæ dolorem, aut voluptatem infert, assatum sit.

Ad secundam, quæ vis combustiva tollit à pila plumbea, quod non comburat magis combustibilis, quæ sint membra nostri corporis, responderi negad consequentiam, ad probationem dicit, non esse

Rationes hisce vulneribus ambulationem inesse probantes.

Rationes venenum asseruentes.

Solutio prioris argumentorum.

Ad 2. &

parem rationem de partibus humani corporis, & de hincis, supis, & huiusmodi, namque talia ob amplitudinem meatum tenuissimam illa exhalatio facillime peruat, intacta substantia, quod non euenit in humano corpore ob eius densitatem; idem enim hoc euenire dicunt, ac in fulminis ictu, quo illæ vagina, ensis, aut gladius colligatur, vel in cinerem vertitur, & vinum exhauritur dolio intacto. Præterea dicunt huiusmodi exhalatio ad actum reducitur à naturali nostro calore, ideoque carnosæ partes vrit, quod non contingit in gossipio, hincis, & aliis, propterea quod non possunt ad actum deducere, hæc exhalationem. Ex quibus etiam patere dicit responsum ad tertiam rationem.

Ad quartam inquirunt, & si pila ab ictu non sentiat feruens, nihilominus tamen in penitioribus ipsius meatibus delitescere tenuissimam illam exhalationem, quæ refrigerari ab ambiente tam cito nequit, ideoque ubi intra membra vnâ cum globulo recipitur, ambustionem gignere. Inquirunt etiam, forsitan hæc exhalationem ab ambiente ob tenuitatem occisione refrigerari, ideoque si pila statim ab ictu manibus tractetur, vix tepida persentitur, extincto videlicet calore, at eadem postea à calore nostri corporis rursus attentatur, atque calefit, & ad actum reducitur, vt rursus vim combustiuam accipiat. Sic vesicantia actu frigida sentiuntur, at à naturali nostro calore calefacta, & ad actum reducta vesicæ excitantur quod si corpori applicetur iam prope mortem confituito, quoniam à nativo calore, actuari nequeunt, neque calorem, neque vesicæ possunt excitare, vt quotidie experimur, signum, naturalem calorem esse causam multorum effectuum, qui aliis non contingenter.

Ad postremam rationem, qua ambustio tollebat, ut quod copiosius emanat sanguis, qui potius vi amburentium supprimitur, respondent primò, verum id esse, & propterea negant, in hisce vulneribus fieri copiosas sanguinis profusiones, immo vt plurimum paruas emanat sanguis. Secundò respondent, non omnino, quæ vsionem efficiant, sanguinis fluxum cohibere, sed quæ solummodo vltimum ambustionis gradum inducunt, elcharotica vocata, at in hisce vulneribus non inducitur semper hæc vltima ambustionis species, sed prima aliquando, immo fere semper, intemperies videlicet calida, & sicca, vnde non est mirum, si quandoque etiam sequatur sanguinis profluvium.

Argumentis pariter, quæ venenum ab hisce vulneribus tollunt, satisficere conantur, & ad primum, quo probabatur, talia vulnera non posse esse venenata, eo quod pyrius pulvis non sit venenatus, vt patet ex componentibus quorum nullum est venenatum, respondet, admittendo, componentia puluerem hunc non esse venenata, licet necque penitus id concedant, sed consequentiam negando, eo quod dum pulvis ille accenditur, ita eius qualitates immutantur, vt inde veneni naturam incipiant, non tamen veneni delecti, sed tamen extiois, ratione videlicet alicuius excedentis qualitatibus, quia scilicet nimis excedat in caliditate, & siccitate, sicuti sunt euphorbium, aut thapsia. Et quoniam potuisset aliquis dicere, quomodo ignis additio possit generari res venenata, tum potius ignis consequit omnem vim deleteriam absumere, subiungunt, verum quidem esse de venenis à tota substantia necantibus non autem de tali veneno, quale dictum est, quod esse, quod ex accensione pulueris generatur. Et quod aliàs etiam vi ignis generentur venena, ex his arguit, quæ vi chymica quotidie parantur, nonne alumen, & salnitrum, dicunt, venenata qualitatibus sunt expertia? Et tamen per destillationem extrahitur aqua omnino venenata. Pariter ex Mercurio, & ammoniaco conficitur sublimatum appellatum, & mille alia; non est ergo mirum, si vi

A ignis etiam ex puluere illo generetur venenum. Et, quamuis pulvis innoxie deuocetur, nihil ad rem facit, subiungunt, quoniam in accensione venenum generatur.

Ad alteram rationem, qua asstruebatur, vulnera hæc non esse venenata, eo quod non semper appareant æqua illa symptomata, quæ à venenis oriri solent, dicunt primò, multo plures esse, qui grauius illa symptomata patiuntur, quam qui non. Secundò, veneni huius vim à tota substantia non esse, sed à qualitate manifesta, ideoque vt sequantur illi effectus, necessarium esse vt addit certa quædam quantitas dicat exhalationis, & neque à vulnerati membrum temperie, neque alia re obstante expurgetur; namque ubi exigua est illius exhalationis quantitas, vel expurgatur à vulnerate, vt nonnunquam contingit, non est, quod sequantur illa symptomata. Itaque, concludit, talia vulnera esse & cum confusione, & cum ambustione, & cum venefica qua liate. Nunc videamus, quam nū roboris infit iis argumentis, quibus ambustio, atque venenata qualitas à vulneribus tollitur, & quam recte soluantur.

Quod ad primum argumentum attinet, à sensu ipso depromptum, illud fateor esse maximi momenti, verum combustione esse in aliqua parte, neque sentiri, implicare videtur, vnde & responsio nullius momenti censenda est; non enim fumus in Hippocratis casu, immò si effluens in hoc casu, potius dicendum esset, dolorem à vi ignea esse maiorem eo, qui à confusione excitatur, & ex consequenti obliterari potius dolorem à confusione, quam à ambustione. Esti exactius velimus rem perpendere, dolorem à confusione non videtur excitari, vel parum saltem, eo quod solutio illa continui subito fiat, & fere momento. Scimus autem solutionem continui momentaneam non inferre dolorem, hinc vulnerati, & transfolii pilis tormento bellico explosis, multoties ignorant, esse vulneratos; vnde cum confusio non inferat dolorem, & laceratio illa partium affatim contingens, quomodo impediri poterit, quo minus pars sentiat, si comburatur? Hoc nihil aliud est, quam vim sentientem à parte auferre; quo nomine potius potuissent respondere illi argumento, vt videlicet sensatio combustiois tollatur, eo quod confusio tollat à parte sensum. Sed cum labia vulnerum horum non expertia sensus, immò maxime sententia deprehendantur, vanum est etiam ad hoc confugere. Præterea continui solutio ea est, quæ dolorem inferit, non soluta continuitas, & propterea facta confusio non inferat dolorem, quare, si adesse ambustio, non obcuraretur dolor ab ea contingens à dolore vi confusiois oborto. Manet igitur primum argumentum in suo robore, neque responsio illa quidpiam officit.

Secundum argumentum pariter maximam vim habet, quomodo enim corpus comburens rem facile combustibilem non comburit, & difficillius combustibilem combustionem afficit? Velle autem confere illam vim igneam cum fulmine, profusius à ratione alienum est, nondum enim obseruatum est, tales effectus produisse ab hoc puluere accenso, quales à fulmine, & quam sint diuerse naturæ effectus ipsi ostendunt. Quando obseruatum est ex accenso puluere pyrio in cella vinaria, vix omnia naturam immutasse, exustionem, & odorem sulphureum adepta esse, & venenatam etiam qualitatem? Quæ tamen ab ictu fulminis contigisse læpidius obseruatum est: quædo liquauit, aut in cinerem reductum numeros intacto loco. Sed nimis in longum protraheret ratio nostra, si per omnes fulminis effectus vellemus dicere. Ad rem propius accedamus, videamusque num tenuitate partium illius igneæ facultatis contingat, vt gossipium, hincem, & huiusmodi non incendat, eo quod talia habeant meatus ampliores: equidem, si hoc esset, oporteret, vt alia etiam combureret, quæ

Ad 2.

Corroboratur prior argumentum, & solutiones improbat.

Ad postremam.

Solutio argumenti, quæ venenum tollunt.

Corroboratur 2. & 3. argumentum.

quæ densiores habent poros, & non solum humanum corpus; videtur enim a ratione alienum, quod inter tot corpora solum animal possit à tali vi ignea comburi, & tamen siue in lignum, siue in ferrum, siue in lapidem, siue in quodvis aliud densum corpus eiaculetur pila nullum relinquit combustionis vestigium, ergo in humano corpore illud relinquet? Sed falsitatem huius suppositi ex eo etiam licet coniecere, quod si contingat, eum, qui vulneratur, à vulnerate parum abesse, in vulnerati uestimentis ignis accenditur, immò illa prohibent, non obstante raritate, ne flamma comburens ad vulnerati carnes feratur. Sed & ipsi viderunt responsionis illius vanitatem, & propterea aliam, nec minus appositam commenti sunt, videlicet illud contingere, quod quoddam corpora innimata, calorisque naturalis expertia, non possint hanc igneam qualitatem ad actum reducere, quemadmodum facit naturalis humani corporis calor. Hac responsione propriam vocem ignorare ipsos fatetur oportet, si enim vis illa ut comburatur, necessarii est, ut ad actum reducatur, necessarii quoque dicendum, prius extinctum fuisse ignem ex puluere accenso, namque ignis viuis, ut ita dicam, actu comburit, non potentia, & ita omnia comburit, si ergo vis illa, sic enim appellare liceat, non comburit actu, sed potentia tantum, alioqui & ipsa quæcunque comburentur, extinctum esse ignem pileæ plumbæe comitem fieri oportet: deinde si combustio à pila fieri debeat, oportet, ut id, quod igneæ qualitatibus subiebat, rursus à naturali calore humani corporis accendatur, sicuti contingit vesicantibus medicamentis, & escharoticis, in his enim vis ignea sopita, & veluti à contrariis qualitatibus ligata, in lucem profertur à calore nostro, sic igitur necessarium erit, ut ex combusto puluere pyrio remaneat corpus potentia calidum in quarto gradu, talis enim sola comburere possunt, atqui hoc falsum est; comburatur enim pyris pulvis, & fuligo, quæ remanet, æternetur, & quis expectatur qualitatem ipsius, comperit omnino talis igneæ qualitatibus privæ esse expertem. Eius habetur, quod ipsi adhaerent pileæ, quando corpus humanum persuadit, addo exiguum est, ut absonum videatur, posse ab eo combustionem excitari. Cum igitur responsio utraque nulla sit, secundum, & tertium argumentum in suo robore permanet.

Ad quartum accedamus, quod probat pilam plumbæam non comburere, eò quod ab ictu non deprehendatur in excessu calida, sed vix tepida. Respondent id contingere, quoniam in penitioribus tantum pileæ meatibus delitescit, rorum ceræ corpus, tenuis illa exhalatio, unde si manibus tractetur, non perferitur eius caliditas, at, dum humanum corpus per fodit, vim suam manifestat, versutum sine animal, quod sic delitescit, sed dum humanum corpus transuerberat, egreditur dolose, si enim dum recipitur, intra membrum etiam delitesceret in penitioribus meatibus pileæ, neque etiam calefaceret ipsum, sicut neque calefacit manum, dum tractatur; egreditur ergo à latibulis oportet hic inimicus, postquam tam imprudenter censendæ non sunt humani corporis partes, ut ipsum attrahant. Non minorem vim ingenii offendit altera responsio, quæ confugit ad calorem naturalem, qui vim sopitam excitat, de qua abundè superius dictum est.

Vltimum argumentum, fateor, parum efficax est, non enim semper vis caustica profluvium sanguinis supprimit, cum nec semper sufficientem escharam efficit. Secet quis venam scalpello ignito, profluat sanguis. Oportet, ut inducatur eschara proportionata vasi fracto; posset ergo, etiam si pila esset ex ferro, & ignita, & combustionem efficeret, copiosum sanguinis profluvium concitare. Hoc autem dico, quoniam non omnino faterer, pilam ferream igni-

A tam comburere, tormento manuario explosam, tanta est enim ictus celeritas, ut vix fieri posse credam, ut ignis vim suam possit exercere. Sed hac obiter. Quod si sint quædam vulnera, quibus profuat parum sanguinis, id referendum non est in vim igneam, quæ supprimit sanguinem, quoniam & ipsi fatentur, ab illa non induci escharam, sed primum tantum ambustionis gradum; verum insignem contusionem, qua non minus ferè supprimitur sanguis, quam ab escharotico.

Sed neque efficaciora sunt argumenta, quæ ab ipsis afferuntur pro ambustione, quod enim ad primum atinet, delumptum ex sensu visus, mihi nunquam datum est in hisce vulneribus ambustionem hanccernere, ipsi forsitan oculatioribus observaverunt, sed quo amictu vestiam eam viderint, non referunt, unde adducor, ut credam, signum id esse ipsius: Profecto si debet oculis innotescere, oportet, aut ut sit eschara, aut vesica, quales excitantur à vesicantibus medicamentis, aut accensius, & flammæ quidam calor qualis à sinapismis proficitur. Eschara ex ipso etiam mente non est, siquidem dicunt, ut plurimum primum ambustionis gradum esse eum, qui ab hac pilea excitatur ininterperim videlicet calidam, & siccam. Licet posset, dum curationem tractant, de eschara lapsu mentionem facient. Sed tamen, neque adeo sui oblitus iudico, ut de eschara vi igneæ qualitatibus excitata ipsos intelligere existimem, sed de ea, quæ ex insigni contusione oritur, dum æternetur carnalis partes. Oportet ergo, ut conspiciatur hæc ambustio, aut sub specie vesicarum, aut ruboris cum feruore, quorum tamen nullum ab ictu observamus. Sed dicent forsitan hoc contingere, quoniam in intimis vulneris partibus ambustio hæc reperitur. Verum si hoc ita se habet, quomodo ipsi oculis eam viderunt? Sed ad aliud transeamus, pudet enim in hisce sanilibus diutius immerari.

Dicunt vim igneam adesse ex hoc posse colligi, quod inflammatio crevit, quæ ad nonum diem, quod est proprium ambustionum: notum id ipsæ mulieres. Sanè hoc argumentum muliebriter est, primum quidem neminem esse arborum, qui vitiones, & ab igne, & ab aqua fruenti, & à pyrio puluere accenso sæpius tractaverit, & id proprium esse ambustionum comperit. Ego quidem non paucas vidi intra quartam terminatas, alias intra septimam, alias vixque ad decimam quartam etiam vidi fuisse cum inflammatione auctas, & pluribus etiam diebus. Altera verò ex parte, dum vulnera huiusmodi tractantur, alia vidi citra omnem inflammationem ad sanitatem perducta, alia, quibus superuenit inflammatio, quæ modò vixque ad septimam, modò nonam, modò undecimam aucta est, & vltimus etiam pro affectu partium varietate. Idem, quod robur habeat argumentum illud, ipsi vident.

Alij alia afferunt argumenta pro asseruenda hac ambustione, quorum primum est: Causa, quæ impellit globulum ad percutiendum, ignea est, ergo quod ex hac percussione sequitur vulnus, ambustum erit. Secundo idem effundunt ex violento motu ipsius globuli, quo videtur rationi consonum, globulum illum vim comburentem acquirere, postquam motum maximam vim habet calorem, & cum insignem producenti, ut notum est in Philosophia, hinc plumbum sagitta delatum, dum violento motu per ærem feritur sagitta, obceptum calorem liquatur, pari ergo ratione, & pila illa ob violentum motum inflammabitur, vel saltem ob violentam attritionem caruosa, & pingula corpora cuti subiecta incenduntur.

Sed primum argumentum facillè soluitur, quoniam enim causa, quæ globulum impellit, ignea sit non tamen ipsum impellit quatenus calida, sed quatenus ignis in arcto nimis loco conclusus ad am-

Soluitur argumentum contra-ria.

Ad 2.

Alia argumenta ambustionem probantia.

Soluitur.

Corroboratur quartum.

*Cur ignis
expellat
globulum.*

placere locum cum impetu illo mouetur, nam cum obstat globulus, necessarium est, vt trudatur, itaque illo impetu expellitur, quo ignis ad ampliore locum mouetur, totam enim ignis actionem recipit. Esti postea ignis ille vim habet combustiuam, non ob id fit, vt igneam vim globulum inde concipiat, nimis enim breue est tempus, quo cum igne illo versatur, non potest autem momento imprimi vis illa ignea. Quod vero ad motum attinet, neque ab eo tantum calorem, quantum requiritur ad excitandum exustionem, concipere globulum existimandum est, postea quam per tenuissimum corpus, videlicet per aerem fertur globulus; vt enim ingentem calorem inanimatum aliquod corpus solidum per motum acquirit, oportet, vt eisdem sit attritio cum alio solido, hinc mirum non est, si ab ictu pila plumbea vix tepida, vel primum calida sentiantur, vt innoxie manibus tractari possit, etiam si in lapidem fuerit explosa, vnicuius enim ictus sufficienter non facit attritionem. Sed neque tantum calorem concipere possunt ex attritione partes carnosae, vt quae non consistant, sed facile cedunt, immo nec solidiora corpora globulo traicta tantum adicipiunt calorem, vt a sensu taedium perferri nequeat.

*Argumentum effectus
ambustionem
nem vrbano-
bans.*

Vnica ergo ratione, & ea quidem irrefragabili mihi videtur tolli posse omnem ambustionis suspitionem, & talis est, si vultus a globulo tormento manuario explosio facti ambustionis esset, particeps, aut eam haberet a pila ipsa, aut a motu; ad neutrum esse potest: ergo nulla potest ipsi adnexa esse ambustio. Consequentia est manifesta. Assumptum verò probatur, & primò, quòd pila non possit ambustionem efficere, si enim pila ambustionem posset efficere, aut hoc esset, quia in sui substantia esset ignita, aut quia haberet adnexam, tunc enim illam igneam exhalationem, ad neutrum potest dici, ergo. Consequentia est manifesta; non enim datur tertius modus, quo pila id possit. Assumptum probatur, quòd in sui substantia non sit ignita, quoniam neque adeest causa ignis, neque ab ea prodit effectus ignis; causa quidem deest, quoniam hoc haberet ab accensio pulueris, aut a motu, aut a neutro id habere potest: non quidem ab accensio pulueris, neque enim totus ipse puluis semper accenditur, sed plerumq; multa grana ipsius integra excluduntur, & nihil passa ab igne, quòd testantur illi, in quorum facie, aut oculis, aut alia parte multa humulmodi grana ab hoc tormento injecta reperiuntur. Ego multoties id obseruauit, credo & alios obseruasse, neque vnum granum tantum modo, sed quandoque innumera extraxi. si ergo huius pulueris grana, quae scintilla ignis accendi solent, nihil perpetiuntur, quomodo mente percipere possumus, inla mmari globulum? Loco globuli imponamus chartam, haec quoque incombusta proicitur, & pila plumbea, aut ferrea ignescit. Quod vero neque a motu tantum calorem possit concipere, satis superius ostensum est, quod enim dicunt de sagittis fabulosum est. Amplius ignita erit pila, & ignis effectus in solo corpore vulnerato obseruabitur? Tantum calorem concipit, & non eliquabitur plumbum, tam facile liquabile? Combure, & ab ictu innoxie tractabitur? & vix calida percipietur? ignita erit, & proiecta in primum puluerem ipsum non accendetur non accendit paleas, & alia, quae adeo facili negotio comburantur, & humanum solum corpus miserum id perpetietur? Sed quòd neque ab adhaesione exhalationis illius accensa possit combustionem excitare, ex hoc licet conicere, quòd cito flamma in violento motu extinguitur, quapropter cum pila celerrimus sit motus, citissime etiam deficit accensio illa exhalatio. Praeterea si tanta esset haec exhalatio, vt posset combustionem excitare, apparerent eius effectus in aliis a corpore humano, atqui vt ostensum est, nullum apparet vestigiū huius adnexae

A qualitatis igneae, aut effectus. Sed quòd neque attritione possint partes vulneratae inflammari, iam ostendimus. Quare omni ratione concludendum est, ita vulnera omnis ambustionis esse experta.

C A P V T II.

Quod haec vulnera non sint venenata.

Facile esset ostendere ex iisdem etiam, quae a contrariarum timentibus sententiam de hac venenata qualitate dicuntur, nullo modo posse haec vulnera venenata esse: sed quoniam non omnes in adstruenda hac venefica qualitate consentiunt; alii enim excedentem qualitatem esse asserunt, de quibus superius actum est, alii verò venenum id asserunt esse a tota substantia deleterium, opus est, ut rei veritas eluceat, paulò diligentius rem hanc in examen reuocare.

Supponendum autem nobis est, venenum id esse, quod omnino contrarium praestat ei, quod praestat alimentum, siquidem alimentum in substantia ueritur nostri corporis, ut dicebat Galen. 3. de temp. atqui venenum hoc habet peculiare, ut conferat destruat substantiam nostri corporis, ob idque maxime fit inimicum principis uitae; unde cum cor sit fons uitae, venena peculiari natura habent, ut cor petant, & eius natium calorem corrumpant, & ita interimant: quod tamen quandoque immediatè faciunt, quandoque non intermedia aliqua particula, charitantes enim uiscera prius afficiunt, & lepus marinus pulmones.

*Venenum
quid.*

Supponendum quoque est ex uenenis alia esse a tota substantia principis uitae inimica, & eorum destrutiva, atque deleteria, utpote putrefaciendo, uel aliter corrumpendo, uel attrahendo, & cetera alia uerò a qualitate manifesta, & ea quidem uel calida, quae natium cordis calorem absumunt, non aliter ac magna flamma minorem extinguitur solent, vel erodunt, vel frigiditate, quae natium calorem extinguunt, aut suffocant, non aliter, ac copiosa ligna viridia ignem extinguntur consueuerunt, aut siccitate, quae pabulum calidi absumunt, aut abradunt. Quamuis haec non praestant, nisi tales qualitates essent instrumentum formae humani corpori contrariae; sunt enim aliqua in quarto gradu calida, quae tamen non innt venena, eo quòd non sint instrumenta contrariarum formarum, ut patet de aphra, & aqua ardente.

*Venenorum
diferentia*

An verò deat venenum, quod humida qualitate interficiat, ambigitur, quòd enim Galen. refert de illo serpente, cuius morsu partes humiditate fluida sentientes putrefactae tandem decedebant, non videtur referendum ad humidum venenum, sed ad venenum a tota substantia deleterium. Neque de hydrargyro, quod aliqui venenum humidum statuunt, satis constat, num humiditate interficiat. Sed in huius veritate indaganda nunc non est conseruandum tempus, utpote quod ad rem nostram non pertineat; nullus enim fuit, qui vulnera sclopo inflicta existimauerit esse humida venena, sed alii calida, alij verò a tota substantia deleteria. Sed quaecunque venena sint, oportet, si interficere debent, vt eorum vis ad cor perueniat, aut vt multiplicetur, sicuti contingit ex morsu viperæ. Hinc quae caliditate interficiunt, nisi & a tota etiam substantia sint venena, si extrinsecus apponantur, quamuis partem, cui apponuntur, corrumpant, non interimunt tamen, nisi in magna quantitate applicentur, siue integra sit cutis, siue etiam exulcerata, vel sola, vel cum carne subiecta, ut quotidie experimur, appo-

nen-

nentes partibus exedentia venena, & caustica, tanquam medicamenta. At à tota substantia deleteria, quæ alterando agunt, apposta, multa integra cute, pleraque exulcerata cor perunt, & interficiunt; immò, & quædam neque corpus immodicè tangentia mortem inferunt. Omnibus tamen venenis id est commune, vt quando vt venena sunt in humano corpore, nequaquam ab eius natura vinci possint; proprium enim veneni est vincere naturam, non vinci.

Vulnera sclopo inflctis non sunt esse venenata.
Ex his primò inferunt vulnera sclopi inflctis non esse, neque esse posse venenata, veneno qualitate manifesta, videlicet calida extiofola, talia siquidem, vt dictum est, extrinsecus apposta, etiam si exulcerata sit pars, non sunt extiofalia, nisi in multa quantitate apponantur. At si etiam exhalatio illa esset exedentis qualitatatis particeps, nunquam posset in tanta quantitate intra vulnus reperiri, vt possit cor afficere. In minoribus verò quantitate posset quidem exedere, aut caustici medicamenti effectum edere, nequaquam autem interire. Sed neque adfunt signa exedentis qualitatatis, aut caustice in hisce vulneribus, neque enim elchara illa conspiciuntur, qualis excitari solet vi elcharoticorum, neque cadaverosa cor, quæ vilepticorum excitari solet. Neque dolor perferitur à vulnerato, qualis ex vfu talium concitari solet; vesicantibus enim, & sinapisinis non est, quod loquatur, cum omnibus in confesso sit, talia non esse extiofola, nisi per os assumantur, est enim cantharides interimit, hoc facit, quoniam & à tota substantia sunt deleteria. Esti tanta huiusce exedentis qualitatatis in vulnere foret quantitas, quæ possit ad cor vim suam transmittere, vt ipsi fatentur, vnde & inter signa ponunt cordis tremorem, necessarium profecto esset, hisce vulneribus maximam semper adnexam esse corruptionem: quocirca cum nec elchara dicta, nec cadaverosa cor in effatu digna quantitate cernatur, asserendum, procul dubio est, figmentum esse id, quod ex hac venenosa qualitate ab illis asferitur, & eo magis, quoniam hoc venenum simile effuditur euphorbio, aut thapsia, aut quis euphorbiū, aut thapsiam extrinsecus appositam enecare dixerit? Præterea si adesset venenata hæc qualitas, quoniam à natura vinci non potest, nullum ex hisce vulneribus sanari posset absque ope eorum, quæ pugnant aduersus hanc qualitatē, at innumeros vulneratus vidimus sanitate feciliter recuperare absque vfu cuiuspiam horum medicamentorum; ergo dicendum talia vulnera non esse venenata. Ad hæc exhalatio illa, quæ ex accenso pyrio pulvere oritur, non est venenata, ergo neque vulnus; antecedens experientia confirmatur, namque exulceratam quis habeat partem aliquam, & eandem supra accensum pyrium puluerem teneat, nullo veneno inficitur, & ut & ij indicant, qui cariei virgæ impositum puluerem inciduntur.

Sed & qui in hac opinione persistunt, propriam vocem ignorate videntur, dicunt enim tale venenum non esse deleterium à tota substantia, sed ratione alicuius exedentis qualitatatis, ut est euphorbium, & thapsia, sed curationem tractantibus, dum sermone habent de medicamento pro venenata hac qualitate debellanda, remedia proponunt venenis à tota substantia conuenientia, theriacam uidelicet, & Mitridatium, bolum Arin. or. & in genere alexipharmaca. At quomodo excedens caliditas, & siccitas his tolerari possit videntur. Nonne potius utendum erat refferantibus, humectantibus, & iis, quæ obtundunt acrimoniam, & mordacitatem, postquam venenū horum nihil aliud erat, quam excedens caliditas, & siccitas saltem sine his non poterat fieri huius veneni destructio; namque & ubi quis, aut sublimatum, aut euphorbium, aut quid aliud ex venenis calidis, & corrosentibus assumpsit, utitur talibus, cuiusmodi est lac, butyrum, oleum oliuarum, succus lactu-

A cæ, portulacæ, cremor seminum cucumeris, cucurbitæ, papaveris albi, (syr. uiol. de papauere, saccharum uiol. & permulta alia. Sed in hac explosenda sententia non est, quod longiores simus, neque etiam opus erat quiddam contra ipsam asserere, cum enim superius ostensum sit talia vulnera neque ambulationem habere adiunctam, profecto satis constabat, neque esse venenata talia venenosa; ubi enim tollitur maius in aliquo genere, videtur & tolli quod minus est, imò concedendo ambulationem, quam ipsi hisce vulneribus adesse dicunt, satis aperte ex ipsorum uerbis conuincitur, vulnera hæc talia veneni esse profus expertia; dicunt enim ambulationem hanc non esse intentam, sed primum ambulationis gradum, atqui manifestum est adurentia venena longè maiorem ambulationem parere. Quamuis ergo effugere conentur argumenta primò allata contra venenatam qualitatē, constat tamen in non minores difficultates eos incidere.

Sed & quam rectè illis argumentis respondeant, consideremus. Admittunt, ad argumentum à compotentibus pyrium puluerem, quæ venenata non sunt, desumptum, respondentes, puluerem non esse venenatum, sed tamen accessione pulueris exhalationem gigni exedentis qualitatatis, summè uidelicet calidam, ac siccam, quæ ratione est uenenum, sed hæc responsio est contra ipsos, qui dum ambulationem tractant, eam non esse summam asserunt, sed primū tantum gradum ambulationis. Præterea si talis gigneretur exhalatio ergo, & citrà ictum globuli alias corpus humanum ab ipsa pateretur, quod tamen non contingit, ut manifestum est in iis militibus, qui cariem Gallicam in pudendo proprio. Marte curare uolentes, apponunt ipsi pyrium puluerem, & accendunt, & tamen ex hoc nullum apparet talis venenatæ qualitatatis uestigium. Sed quoniam dicere possent, nimis paruum esse exhalationis quantum, alios respiciamus, qui ambulationem ex hoc puluere, & copioso expeririunt, in quibus nullum adeo uenenaræ qualitatatis indicium, & tamen copiosa est exhalatio, unde, & tales ambulationes profus iidem remediis curantur, quibus & reliquæ. Amplius accipimus id, quod ex combusto pyrio puluere remanet, fuliginem uidelicet illam, & comperimus, nullius excedentis caliditatis esse participem. Neque obstat, quod ipsi dicunt, actione ignis in arte chymica generati ex non uenenatis uenena calidissima, & putrefacticia, ut sublimatum ex sale armoniaco, & Metcurio, aquam argentariorum ex salnitro, alumineque, immò & calx ex lapidibus vi ignis generatur, non enim par est ratio, ex non uenenatis vi ignis generatur uenenum, quando ignis diutius agit in materiam solidam, quæ igneam caliditatem retinere potest. Namque continua actione ignis fit, ut multæ partes ignee etiam in remoto igne in iis remaneant, quod pater de calce, & sublimato, aut qui ex rebus calidis notabiliter portiones tantum ignis elicit, quæ ratione sit aqua illa argentariorum; cum enim salnitrum plurimas partes habeat acres, & igneas, hæc ignis actione separantur, & in vapores abeunt, qui occurrentes capitulo alembici frigidiore, condensantur, uelut omnes vapores, & in aquam ueruntur eiusdem naturæ. At ignis in pyrium puluerem non tandiu agit, neque exhalationis materia est talis, ut recipere possit, ac retinere excedentem igneam qualitatē, imò potius ab igne assumuntur ignee partes, ut patet, si quis salnitrum comburat. Et dato etiam, quod talis exhalatio esset uenenata quod tamen omnino negamus, non ob id omnia vulnera essent uenenata siquidem talis exhalatio non semper gignit, dem explosam comitatur, sed usque ad certum terminum tantum.

Quod uerò attinet ad solutionem alterius argumenti, quod probabatur talia vulnera non esse uen-

Improbatur responsiones, aduersariorum.

Reprobatur solutio secundæ argumenti.

nata, eò quod symptomatica, quæ venena consequi solent, non conspicuntur, neque maioris momenti esse videntur; dicunt enim multò plures eos esse, qui talia symptomatica experiuntur; sed cur non omnes, si talia vulnera sint venenata, quatenus glande sclopo explosa fuerint inflicta? omnia ergo venenata erant statuenda, non aliqua tantum; non enim videtur maior ratio de vno, quam de altero. Sed & fallum est, multo plures eos esse, qui talibus symptomaticis corripiuntur, nisi vulnera esse perniciosa contigerit, aut ratione partis affectæ, aut cacochymia, vel prauitatis aeris; densus enim centum corpora in bono aere, euchyria, vulnerata non in iis partibus, quarum vulnera lethalia esse solent, nullus talia symptomatica patitur, modò recta instituatur curatio. Præterea tuæ tantum praua symptomatica arguunt venenicam qualitatem, quando vulneris magnitudini sunt improporcionata; at quando sequuntur in hisce vulneribus praua symptomatica, sunt illorum magnitudini proportionata.

Altera quoque responsio nullus est momentis ipsa enim statuitur, quæ tantum vulnera esse venenata, quæ ex propinquo loco insiguntur; eò quod in ipsis solis adesse possit sufficiens quantitas dictæ exhalationis: posse quam non in omni quantitate sufficiens est vim suam exercere, quod & aliis venenis manifesta qualitate exitalibus continere videtur. Et tamen data vulneris paritate, eadem symptomatica prorsus contingere obierunt virisque vulneribus. Verum, si sola illa, quæ ex propinquo insiguntur, sunt venenata, non debebant vniuersaliter concludere, vulnera sclopo inflicta esse venenata, & omnibus instituire curationem, quæ vulneri venenato debetur, vel ut ipsi existimant, cum melius intersit curatio vulneris non venenati a venati curatione. Sed & in hoc manifestè deprehenditur, eosdem propriam vocem ignorare. Quod verò non contingant symptomatica veneni, eò quod à venenati membri temperie expurgatur hoc venenum, meræ sunt nugas; nihil enim potest per fenaturationem contra venenum exitiosum.

Sed ad eos transieamus, qui statuunt venenum hoc esse delecterium à tota substantia, eo quia à tota substantia putrefaciatur, aut aliter alteret, & corruptat. Ad quod tollendum mihi videtur illud vnum argumentum sufficiens, quod cum talis delecteria qualitas ab ipsa natura vinci nequeat, sed potius eam vincat, nisi alexipharma coram ope tollatur, vt enim dictum est, venenum est alimento contrarium, & sicuti proprium alimentum est à natura vinci, & assimilari, ita veneni naturam vincere, & destruere, necessarium penitus esset, vulneratos homines, in quorum curatione idoneis alexipharmais non vitmur, interire, & tamen plurimos quotidie feruari videmus. Præterea in omnibus vulneribus venenatis (non enim maior est ratio de vno, quam de altero) signa apparent delecterii veneni, puta cordis tremores, animi deliquia, sudores frigidi, &c. quæ tamen non conspicimus, nisi in perniciosis vulneribus, aut ratione partis affectæ, aut cacochymia, vel prauitatis aeris. Insuper si talia vulnera essent venenata veneno à tota substantia exitioso, missio sanguinis citiorem afferret interitum, vt quæ venenum ad maiores venas attrahat. Absurdum enim omnino est, quod quidam dicebat, conuenire sanguinis missionem in hisce vulneribus, etiam si sint venenata, quoniam & cucurbitula parti affectæ apposita venenum potest extrahere: pulchra cōsequencia, ex vno remedio, quod à centro ad circumferentiam trahit, aliter inferre, quod à circumferentia trahit ad centrum, at tamen quotidie experimur, sanguinis missionem longè faciliorem reddere horum vulnerum sanationem. Non aliter, & repellentia parti applicata citiorem afferrent interitum, cum à circumferentia ad centrum compellant, essentque in caula, vt citius se in corpus infunderet vis illa

A venefica. Sed & irrefragabile videtur esse argumentum, quod primò afferrebat ex componentibus pyrium puluerem desumptum; quomodo enim venenatum potest esse vulnus nisi pyrit pulueris inflictum telo non venenato, non existente venenato ipso puluere, sicuti offendunt, quæ ipsum puluerem constituunt. Sitque constitutum in talia vulnera, & ambustionis, & uenenatæ omnino qualitatis esse prorsus expertia.

Quod autem decipit omnes, qui venenata hæc vulnera adstruunt, primò fuit praua diffinitio. Metiebantur enim horum vulnorum magnitudinem ex magnitudine aliorum vulnorum, existimantes æqualia esse vulnera, quæ æquè profunda sunt, & ampla, à quouis telo contingerent: & tamen animaduertere debebant, si dentur duo vulnera in dimensionibus æqualia, longè tamen maius futurum id, quod sclopo inflictum est propter insignem contusionem à telo obtuto celerrimè, & cum tanto impetu transeunte factam, qua non solum partes, quæ à telo fuerint tactæ, patiuntur, sed proximæ quoque: & idèò à vulnere eò quod sclopo inflictum est, euenient symptomatica, quæ aliàs non euenient, eoque magis, quoniam contusio in insignem ob innati caloris dispendium facillimè corruptio sequitur, quam postea alia praua symptomatica sequuntur. Neque cum à magno vulnere magna excitantur symptomatica, vulnus uenenatum esse dicendum est, sed tunc tantum, quando symptomatica improporcionata sunt vulnerei, hoc est maiora, quam vulnus per se concitare possit.

Decipit eos quoque quod vulnere horum magnitudinem metiri sunt ex dimensionibus, & partibus, unde videntes aliquando, ex paruo vulnere, neque in principe parte, sequi praua symptomatica, mortem, existimantur id prouincire ex uenenata qualitate. Sed & aliud est, quod magna, & uerenda facit hæc vulnera alioqui parua, uidelicet cacochymia corporis, ut contingit in iis, qui diutius praua uictus ratione sunt usi, quemadmodum sæpe accidit militibus tempore belli, talia siquidem cor pora imbecilla sunt, & inualido calore prædita, unde vulnus contingens cum contusione magna, licet non sit profundum, neque in parte nobili, attamen maximè debilitat partem illam, & paucum eius in natum calorem dissoluit, ex quo corruptiones. Præterea ex vulnere partim exagitantur prauis succi, ex quo perniciosa putredo in ipsis accenditur, partim etiam fluunt ad vulneratam partem imbecillam, quare, cum ab ea moderari non possint, corrumpuntur, ut enim dicebat Gal. 2. de diff. feb. cap. ult. Humor, quem proprius calor non obinet, nihil habet reliquum, nisi ut ad putredinem conuertatur, hinc praua symptomatica, & mors, sed vulnus non erat exiguum, sed maximum ratione naturæ corporis. Magna etiam esse vulnera hæc contingit ob prauam aeris constitutionem, namque ob summum frigus mortificationes contingunt, & ob constitutionem calidam, & humidam, atque pestilentem putredines exitiales, non quia uenenata sint: neque talia symptomatica dicenda sunt improporcionata illis vulneribus in tali tempore, & tali aeris constitutione; in mala enim aeris constitutione magnum est vulnus, quod aliàs paruum est. Ex quibus patere potest, nihil mirum esse, si talia vulnera sæpius comitentur corruptiones, sphaceli, abscessus, deliria, animi deliquia, & febres malæ; ubi enim mala putredo in aliqua est parte, facillè transmissis prauis halitibus, malè afficiuntur præcipua membra, magis autem si & prauis humores in toto existentes simul corrumpantur.

Concludamus ergo vulnera sclopo inflicta, esse & ambustionis, & uenenatæ qualitatis expertia, omnia autem consula: aliter enim contingere non potest,

Reprobat
opinio eorū,
qui dicunt
istud vene-
num esse à
tota substā-
tia delecte-
rium.

Deceptio-
nis causa.

Alia deco-
porum cau-
sa.

De Vulner. sclopo inflit. Cap. III. & IV. 131

test, dum obtutum telum, qualis est glans illa, perforat corporis partes.

A cau. x, sine quibus perfici vulnerum curatio non potest, submouenda.

C A P V T III.

De generali curatione vulnerum sclopo inflitorum.

C A P V T IV.

Quid primò agendum, & quid deinceps in curatione horum vulnerum.

Cum ergo vulnera sclopo inflita sint ambustionis, atque venenatae qualitatibus expertia, nemo est, qui non videat, quam vanum sit ea adhibendo, quae ad ambusta valent, venenataeque exhalationi obstant, & ad his remedijs, quae opportuna forent, abstinendo, sanationem horum vulnerum remotari, aut etiam difficiliorem reddere, si enim velimus cucubitam adhibere, fluxionem accerimus, si refrigerantibus uti; suppuracionem prohibemus, si theriaca, aut simili, intemperiem concitamus, atque fluxioni occasione praebemus. Si voluerimus, ut quidam consueverunt, oleo feruente inungere, quos dolores sumus concitari, constat. Si a sanguinis effusione, & purgatione abstinuerimus, notum est, a quibus abstinemus praedictis pro arceda fluxione, & inflammatione.

Omissio igitur prae hoc curationis modo, falso innixio fundamento, curanda sunt haec vulnera non aliter atque in doctrina generali curationis vulnerum dictum est. Et ideo quoniam nullum ex his simplex est, sed omnia composita, semper enim adest iactura alicuius substantiae, & confluxio iuxta naturam eorum, quae in compositione veniunt, inflituenda curatio ab vnoquoque eorum propria indicatione delumpta, substantia enim deficiens reparari postulat, quaeque ea sit, confluxio vero caro, ut amoueatur, si quidem aliena & ipsa est a natura: Cum autem amoveri possit superflua caro & per excisionem, & per suppurationem, ex his eligenda est suppuration, ut quae minori dispendio fiat, & quae non amoveat, nisi quod admodum non est. Quod si simul adesse offensa fractura, vniue sit factum oportebit. Venimus quoniam necessarii & os consultum est, partes confusas abscidere necessarium est. Si vero peregrinum aliquod corpusculum intra vulnus conuectum, & illud amouendum, idque duplici ratione, namque & soluit non raro continuum, dolor etiam coheret & impedimento est, quo minus reliqua pro sanatione vulnerum necessaria possint administrari. Si dolor vigeat, & ipse tolli postulat. Quoniam autem fluxio, & inflammatio imminet, si vulnera fuerint effatu digna, his quoque occurrere oportebit, demòdo inflammationis, & fluxionis materiam tum tenui victu, tum totius euacuatione, & qui remanent humores partim inepatos ad motum reddere conuenient partim ad contraria recellere: atque ut magis impediatur fluxus, vi, per quas possunt confluere, modò liceat, iunxtrahendo. Repellendi quoque erunt ad parte afflata humores, & sedando dolor, ne sit fluxionis occasio, & omnes aliae fluxionis occasiones tollendae erunt. Si corruptio imminet, aut ceperit, huic occurrere oportebit per ea, quae apprimè siccant, & superfluas humiditates abluendo, putredinem, & corruptionem inhibent, de qua, sicuti & de similibus alijs vniuersibus superuenientibus symptomatibus actum est in primo lib. Quoniam autem affectus sunt complicati, seruanda est ea methodus, quae in complicatis affectibus seruari solet, ut videlicet si adit virens, huic primò propiciamus, ceteris tamen, si fieri potest, non neglectis. Quod si adit crassa, sine qua non possit consili virenti, ea quamprimum submouenda. Quod si non adit virens, verum aliqua principalis causa sanationem vulneris prohibens, illi primò occurrendum erit. Sin minus,

Nisi igitur adit quidpiam, quod vigeat, & ad se curationem trahat, si quod peregrinum corpusculum intra vulnus extiterit, quoniam est causa, sine qua non potest curari vulnus, imò non raro est morbifica causa, hoc in primis extrahendum est, si fieri comòde possit, eo profus modo, qui in lib. traditus est; magis autem in prima operatione conari oportet, ut illud extrahamus, quoniam postea vlcus inflammatur, dolorumque redditur, quae extractionem impediunt.

Extrahitis peregrinis corpusculis, quando id fieri licet, duo ob oculos habere oportet, vnum est, ut inflammatio prohibeatur, alterum, ut quod contusum est, quamprimum suppuretur, tum quoniam vulnus, quod citissime suppuratur, ut dicebat Hip. lib. de vuln. cap. & lib. de vlc. n. 3. & alibi minus infiammatur, tum quod cautius repleti non potest per nouae carnis generationem, nisi prius confluxio caro aueratur per suppurationem, unde est tamquam causa sine qua fieri non potest vulneris sanatio, & ideo Hip. in lib. de vlc. n. 3. dicebat, si qua caro ex telo confluxa, & C. difflata est, eam curare oportet, quo quam celeritè suppuretur, nam & minus inflammatur, & necesse est carnes confluxas, ac difflatas, putrefecere, ac pus fieri, & eliquari, ac consumi, & postea nouas carnes nasci.

Quoniam autem suppuration, ut alias dictum est, calidi natui est opus, id solum modo nobis erit agendum, ut calorem naturalem foueamus, ac roboremus, & iacturam, quam passus est reficiamus. Hoc assequemur, si medicamentum aliquod suppurans applicuerimus, & in vulnus infillauerimus, telum, quae seruauerimus vulnus, si enim tegumento fouentes, prohibebimus eius dissolutionem, & ne ab ambiente male afficiatur, breuiter & dura ex superuenienti pabulo reficiatur: non primum etiam faciet ad suppurationem emplasticum medicamentum, quoniam obstruendo poros, prohibet adhuc magis caloris natui dissolutionem, praeparatque contusam carnem ad suppurationem, eam humectando, itaque intra vulnus infillari poterit terebinthina, vel simplex, vel butyro recenti admixta, aut etiam oleum rosaceum, &c.

Re. Terebinthinae clarae, aqua maluarum lota

Butyri recentis

Olei violacei ana p. q.

Misce & liquatum infillitur.

Optimum est etiam digestum lotum appellatum cera, & oleo ros. confectum, quod pariter liquari debet. Quod si dolor affuerit, aliquod addi poterit, quod maiorem vim habeat sedandi doloris, cuiusmodi est oleum vitellorum ouorum, & butyrum, ipsamque terebinthinam aqua maluarum lauare oportebit. Oleum castellorum maxime erit ex usu, nam & dolorem sedat, & maxime suppurationem adiuuat. Medicamentum autem ad hoc facit, quod

Re. Olei vitellorum ouorum vnc. s.

Butyri recentis aqua maluarum curiose loti. vnc. i.

Olei castellorum vnc. s. s. Misce.

Aliud.

Re. Olei vitellorum ouorum

Rosati completi.

Amygdalarum dulc. ana vnc. s.

Medicamenta.

Terebinthina clara aqua malvarum lote vnc. i.
Cere modicum. Misce & liquatum infillitur.
 Oleum catellorum, quod à Paræo describitur lib.
 suo de uuln. icelo po inflicti sic conficitur.
R. Olei violati lib. iv. & in eo coquantur duo catelli
super nati, usque ad assum dissolutionem, adden-
do vermium terrestrium, vt decet pp. lib. i. co-
quantur simul lento igne, deinde fiat expressio, ad-
dendo terebinthina vnc. iiii.

Aque ardentis vnc. j. Misce.

*Tempus
solutionis.*

Vnguentum basilicon cum oleo sem. lini, & amygdal. non est spernendum. Extrinsecus apponendum erit uel terebinthina, uel digestium lotum linteo extensum, dein lintea aliquo repellente madefacta superimponenda, inde deligatio ad retinendum facienda, & in congruo situ collocata parte, ut uidelicet orificium uulneris deorsum spectet, rectum seruandum erit uulnus usque ad decimam quartam, & ulterius etiam, nisi quid interim superueniat, quod aliter faciendum suadeat. Secundo hoc apparatu exsicicans aliquod medicamentum instillabitur, & quod detergeat, naturalemque calorem roboret. Terebinthini cum hypericino oleo, & modica aqua ardente liquata valde erit ex usu, aut aliud simile. Extrinsecus uero uel terebinthina ipsa, uel quid aliud ex propositis in i. lib. apponi poterit. Sæpissime tamen curauimus hæc uulnera, nullo medicamenti genere in in uulnus immisso. Si materia conuenientem effluxum habuerit, & quæ ad fluxionem attinent, probè fuerint intellecta, satis erit idoneum tegumentum, quo solo decem, & octo dierum spatio uulnera grauissima huius fortis ad sanitatem perduximus.

Procurato igitur, vt decet, uulnere studendum, vt inflammatio prohibeatur, nec non & corruptio, quæ

A in his uulneribus eò magis imminet, quò talia uulnera debiliorem reddunt partem. Itaque congruas euacuationes, & reuulsiones, atque alterationes institueri oportebit, idoneaque uicibus ratio præscribenda, de quibus cum iam egerimus, superfluum esset modo eadem uelle commemorare. Quod ad reliqua topica attinet, eodem modo procedendum, qui p. lib. traditus est. Si autem à principio coniectaremus, imminere malam aliquam putredinem, & corruptionem, hanc vehementer exsiccantibus, & acerbis prohibere oportebit. Præcipitatum maximè erit ex usu, sed principem locum obtinet Ægyptiacum vnguentum, addito præsertim præcipitato, nec non & myrrha, & aloë. Aliquando etiam additur maximo cum fructu calcanthum vsum, & in maximè intensa corruptione oleum ex calcantho. In leui itaque corruptionis suspicione satis erit suppurantibus addere præcipitatum, e. g.

*Euacuatio
ne, & re-
uulsionis.*

R. Olei ros. comp.

Catellorum

Terebinthina clara

Butyri recentis loti ana vnc. j.

Præcipitati sub pulu. drach. j.

In maiori corruptione

R. Vnguenti Ægyptiaci vnc. ij.

Præcipitati drach. j.

Olei ex calcamho vel sulphure drach. s. M.

Si ægre ad fundum uulneris medicamenta huiusmodi perueniant, lixiui, vel aqua salsa, vel aceto liquata siphone iniici poterunt. Sed & extrinsecus emplastrum, quod putredinem inibeat, non erit ab re. Eodem spectant, quæ intus assumpta, aut exterius illita regioni cordis aduerius malam putredinem faciunt. De quibus ibidem.

F I N I S.

IOANNIS BAPTISTÆ MAGATI

TRACTATUS, QVO RARA VVLNERVM CVRATIO
defenditur contra Sennerthum.

Apparatus ad duas Quaestiones de Vulnerum A
curatione.

- I. Vtrum melius sit quotidie vulnera solvere, an pluribus interiectis diebus.
- II. Vtrum Turundarum, & fenicillorum vsus in curatione vulnere sit necessarius.

Est humani in intellectu natura, vt quiescere neciat, semper noua euoluunt, reconditoria perscrutetur, nunquam inuentus contentus. Innatus ille sciendi appetitus in homine expleri non potest: cum aliquid didicerit, magis inflammata alia meditatur, ad altiora contendit; vt mirum videri minimè debeat, si Scientiæ, & Artes ad summum apicem nunquam pertingant, sed quotidie aliquid in lucem prodeat, quod maiores nostros latuit. Semina ipsi reliquerunt, ex quibus postea nobis succederent germina, & fructus vberissimi, posterique. Hinc per additamenta fieri Artes dicuntur, & adiciendi nullus est terminus. Quod videre est in reliquis, id Medicinæ cõtingit. Diu viguit, & nunc etiam viget sub Hipp. & Gal. doctrina, sed quot detexit tempus illis, prorsus abscondita? Theophrastus Paracelsus Helueus non ne Partu nostro- rum memoria nouam medicinã condidit, noua principia, nouas in morborum generationes, nouum curandi modum excogitauit? noua remedia ille protulit, nouas medicamentorum formulas, ac præparationes quas operas tant nobiles, & ad conterendos morbos efficaces, quæ nec oblescerunt Antiqui. cumque eius vestigia multi postea sint persequuti, Medicina multa incrementa, atque ornamenta suscepit, vt quasi altera euaserit, quam fuisse non amplius agnosceret Hip. & Gal. præsertim verò remedijs diuissima, iisq; longè præstantioribus, quam nobis exhibuerit Antiquitas. Laudandus igitur, & extollendus est Paracelsus, qui inter angusta veterum septa coerceri suum ingenium minimè passus est, sed liberum debere esse homini, intellectu prædito amplius Naturæ campis explorare, fodere, euertere, ac thesauros promere sibi persuadens, seipsum, & Alumnos suos, immò totam Rempublicam ditare totis viribus studuit. Olim Ro-

Liber Secundus.

mani Chirurgi, ne sua laude fraudentur, longa, & fedula obseruatione nouum curandi vulnera modum, quo rarissimè soluntur, adinuenerunt, qui cum experientie potius, quàm rationi, & procerum nostrorum doctrinæ innitendi videretur, eum Casar Magatus frater meus non multis ab hinc annis ad Methodum reducere conatus est; duobusque libris rem hanc absoluit. An verò, quod contendeat, obtinuerit, aliorum esto iudicium. Modus Ludouico Septalio Mediolan. Patricio, Medico celeberrimo, & de Re Medica optimè merito, valdè aristis, ipsūq; ad praxim felici successu adhibuit, & præterea suis scriptis commendauit. laudandi igitur sunt Magatus, & Septalius, quod non solum in commune bonum labores suos contulerint sed & ab ætatis Antiquorum limitibus erumperent, atque vt liberi animi est, plus ultra progredi studuerint. Daniel Sennerthus qui Rem Medicam doctissimis, & luculentissimis scriptis illustrant, cernens, vulnera à Magato diu incurata vix regimento detineri, ac veluti desipici, probare modum non potuit, quod & rectè rationi, & Antiquorum placitis, & communi praxi aduersari videretur, ac veritus, ne forte cum vulneratorum dispendio quispiam hac via incederet, suæ Praxi p. 4. iudicium quoddam protulit, in quo eam curandi rationem impugnat, immò funditus euertere nititur. suam quæ laudem meretur Sennerthus, qui de Republica cum ageretur, vt eius commodo consulere, quod sibi suadebat ratio, prodire in apertum voluit. Ferè sub typis erat tertia pars nostrarum Considerationum, quæ difficultates, ad putridarum febrium curationem attinentes complectebatur, cum quin tant illam partem Praxi Sennerthi, in qua res Chirurgicæ tractat, percuteretur, in hoc iudicium, quod ipse de ea curandi ratione protulit, incidi, gausus sum valdè, cernens modum hunc nouum, qui iam in multis Italiæ locis, immò in illustrioribus eius Vrbibus feliciter obserbatur, à viris doctissimis agitari: mutatoque consilio ad alterum Tomum Quaestiones de Febrium curatione reiciens, in hanc arenam, & ipse descendere statui, & in tertia Parte huius Tomi, hoc negotium conficere, mihi minimè vltimo dandum ratus, si à materia pulcherrima, & digna, in qua omnes elaborant, allectus, interrupto paulisper nostrorum considerationū ordine, nonnihil digrediar. Tanto autem libentius hac studium meum conuولي, quod iam à multis Opus Magati desiderari intelligi: hinc etenim, si non plenè, saltem, quod magis substantiale est in eo curandi modo, haberi poterit: quod non æque facile è Senner-

M thio

tho colligere fas erit, quippe qui in conferendis libris totius, neque Magari, neque Septalii scripta viderit, sed potius ab aliquo ex studiosiorum suorum locis, ac adiutoribus, cuius opera ad hoc usus fuerit, quæ habet de hoc modo, minus fideliter decepta, accepit. Totum autem hoc negotium duabus Quæstionibus, quod & Sennerthus, & Magatus primò fecit, concludam, prima ad raram solutionem, altera quoniam hic modus Turundas ablegat, ad vsum Turundarum pertinebit, & in vtraque propositis hinc inde argumētis de more, quid alii senserint in medium afferam, deinde Considerationes ad rem declarandam, ac definiendam subiciam: & in primis quanti roboris sint, quæ Sennerthius aduersus Magatum, & Septalium concessit, expendam.

Primum melius sit Vulnere quotidie soluere, & procurare, an pluribus interiectis diebus.

QVÆSTIO I.

Prima ratio.

Soluenda quotidie vulnere causa, & opportuna procuranda medica mentis, non autem ad plures dies protrahenda solutionem, ex his ostenditur, Quod in huiusmodi vulnerebus ob alimentum permutationem ex Gal. 3. Meth. 3. duo semper generentur excrementa, vnum tenue, & alterum crassum, quæ non solum vulnerebus sanationem impediunt, tenue quidem vulnus humidius reddendo, crassum verò lordidum, sed & noui mali possunt esse in causa, cum diutius retenta in vulnere prauam qualitatem sibi asiscant, & malam interdum putredinem concipiunt, & copia quoque partem distendant, dolores concitent, ac fluxiones commoucant, adeoque necessarium sit quotidie vulnus soluere, vt imponatur medicamentum, quod tenue excrementum exsiccet, crassum verò detergat, cum vires semel impositi medicamenti diutius perdurare nequeant, sed à calore partis exoluantur, & à prauis halitibus, vulnerisque excrementis corrumpantur. Quod ad perfectam vulneris emundationem necessaria quoque sit manualis absterfio, quæ sit ope tenuis linæ, aut xyli, vel aridorum filamentorum. Quod ex Gal. 3. Meth. 3.

Secunda.

Quod vulnus est humidius, eò siccioribus sit tractandum, & ideo quotidie detegendum sit, vt quam humidum sit, palam fiat. Quod ex Gal. eodem in loco in dies singulos obseruare oporteat medicamentum effectum, an videlicet quantum satis sit exsiccauerit, vt habeatur, an sit persistendum in eodem, vel siccior, aut mitius sit ad mouendum. Quod multa aduersa superuenire possunt vulnere, quæ nec præuidere fas est, antequam accendant, neque animaduertere, vbi superuenerint, & opportunis remediis occurrere, nisi quotidie vulnus soluantur. Quod

Quarta.

Quod fæciæ, & linæ pura esse debeant, ac munda, ne sordet, ac pure infecta morsus in parte excident, & fluxionem accendant, ne vesi forte ea liquore aliquo aspergere oporteat, aut respuant, aut male afficiant, quod aspergitur. Quod prauis halitibus exitum præstare oporteat, quotidie solum vulnere, ne conclusi partem mordant, & male afficiant. Quod nisi

Quinta.

quodie detegatur vulnus, & eius status expendatur, quid futurum sit, prælagire non liceat. Quod crebro solutus, vulnerebus prospera succedat curatio teste experientia, & propterea non sit querendus alius curandi modus. Quod nisi quotidie

Sexta.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

Septima.

Quod crebro solutus, vulnerebus prospera succedat curatio teste experientia, & propterea non sit querendus alius curandi modus. Quod nisi quotidie

Octaua.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

Nona.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

Decima.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

Vndecima.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

Duodecima.

vulnus procuratur, sæpe vermes in eo generentur, vt patere potest ex Ambrosio Paræo in suo Opusculo de Vulnerebus sclopo infestis. Quod raro solutus vulnerebus congruis auxiliis destituatur vulnere. Quod hic modus omnibus vulnerebus accommodari nequeat; malè etenim eo vteremur in

A vulnere acuto telo inflicto, profundo, angustis, tortuosis, ac fursum spectantibus orificiis. oris verum, ac internarum partium vulnerebus adaptari tegumentum non potest. Hæc propemodum argumenta attulit contra raram solutionem Magatus: iidemque usus est Sennerthus, contendens, ea non plenè soluta fuisse à Magato.

Alterata tamen ex parte modus curandi vulnere, qui raro ea soluit, ac detegit optimus, ac Methodicus esse probatur, quod sub eo præcipua opera, quæ ad sananda vulnere requiruntur, ut suppuratio, excrementorum expurgatio, carnis generatio maxima cum felicitate celebrentur, naturali calore, cui accepta referuntur, obtegumentum, quod ambientis areet iniurias, & ipsum calorem fouet, ac eius distillationem

B prohibet, robustiori, ac vegetiori reddito. Quod raro solutus vulnerebus ea maxime auertantur, quæ ipsorum sanationem remouantur, ac impediunt, præcipue autem humorum fluxio, cum ob tegumentum robustior fiat naturalis calor, & consequenter pars vulnerata, & ita ad recipiendum minus prona, & dum raro tractatur pars vulnerata, cuitur omnis doloris, & fluxionis inde proueniens occasio. Quod

C ex Galeni Meth. 3. Siue vulnere simplicia sint, siue cum cautate, ex fugiendis, prospiciendisque iis, quæ opus Naturæ impediunt, eorum sanatio perficiatur, iuter ea autem, quæ opus Naturæ impediunt, sit expositio vulnerebus ambientis iniurijs, & dolor superueniens, quæ præcauerunt recto, & raro tractato vulnere. Quod sub hoc modo ois, quæ sub

D communi abscedere conueuerunt, minimè abscedant, & longè pauciora excrementa generentur, quæ manifestè argunt, ita tractatis vulnerebus magis roborari naturam calorem. Quod sub hoc modo facillime sanentur vulnere, & longe citius, quam sub communi modo, ut crebra experientia comprobatur est.

E Sed contra fundamenta huius modi arguitur. Quod si Natura ex se abique ope medicamentum posset sanare vulnere, id maxime uerum elset in vulnerebus internarum partium, in quibus quidem partibus maxime uiget naturalis calor, hæc tamen nequeat abique ope medicamentorum ad sanitatem perducere ex Gal. ipso, qui 4. Meth. 6. ait. Quæ vulnere sunt in crassis intestinis, iis, quæ per sedem iniiciantur, magis indigent, & rursus, communem internarum partium indicationem esse, ut ea eligantur, quæ sunt Naturæ animalis ualde familiaria, respiciantur uerò contraria. & si ulcus in interioribus sit, & ad cicatricem illud perducere, aut agglutinare studeamus, eligenda esse alimenta tum asidua, tum glutinosa, tum quæ minimè mordant, fin emundare, quæ modicè abstergant: certum est enim, non semel, aut raro offerri alimenta, & ex eo, quod semper in huiusmodi vulnerebus necessarius habitus est vulnerebati potiorum usus. Quod vulnere causa citra absterfionem curari nequeant ex Gal. 3. Meth. 3. quæ absterfio est medicamentorum opus, non Naturæ teste ipso Gal. 3. Meth. 8. ob idque crebro soluenda sint vulnere, ut abstergentia adhibeantur. Quod ob ambientis iniurias non sit necessarium vulnus retem seruari, cum iis calenibus, & uasis ignem continentibus iis occurrere possit, dum vulnus detegitur, ac procuratur: neque ob dolorem, qui ex vulnere procuratore oriri consuevit, cum à perito Chirurgo dum vulnus detegit, emundat, eique medicamenta admovent, ita tractari pars possit, ut nullus inferat dolor, nullaque præstetur inflammantis occasio. & propterea quamplura vulnere cernamus qualibet die semel, atque iterum detegi, ac procurari præter id quod superueniat inflammatio.

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

Placita Doctorum.

Hippocratem raro soluisse, ac procurasse vulnera, colligi posse videtur ex 3. de Fract. text. 2. com. 3. vbi Ossium fracturam cum vlcere, modo ossa fracta non exiunt, neque talis sit fracturæ modus, vt timendum sit, ne ab ossis aliquid fragmentum separetur, simplici uodoe esse curandam scribit: simplex autem hic modus est, vt raro pars soluiatur, nimium quarta die, postquam ossa fracta fuere composita, & septima, & postea non nisi ad vigesimam, & ex textu 5. ciuldem Com. vbi eos reprehendit, qui in huiusmodi fracturis cum vlcere vlcus sine vinculo relinquunt, & refrigerari fiunt, vlcis perfrigerationem multorum malorum causam asserens, perfrigerationem vlcis appellans, quæ accidit, vbi vlcus sine vinculo relinquatur, & postea detractis linteis aliquid expurgans medicamentum imponitur. Idem confirmatur ex 4. Epid. t. 4. vbi mala describit, quæ die duodecima Metrophonti in capite vulnerato superueniunt ex perfrigeratione vlcis, quæ contigit, dum circumstantes partes detergeret, ac perficeret. non enim alia de causa videtur perfrigeratum vlcus, nisi quia in ea perficatio ad proprio loco amotum est tegumentum vlcis, & ambientis datus est ingressus ad vlcus, idem ostenditur ex 2. de Morbis text. 18. vbi frontem sectam imposito splenio, cera, ac pice illito, vsque ad septimam non soluit. & ex 3. de Fract. text. 33. vbi præcipit, non tertia, aut quarta die vlcibus manus admoventur, eò quod illis diebus vulnera soleant recrudescere. & ex 4. de Artic. text. 26. & 27. vbi vlcibus luxationi adiunctis adhibenda monet medicamenta plurium dierum, hoc est, quæ pluribus diebus perdurant, neque alia ratione, nisi quia vult, vt pluribus diebus relinquatur, vnde subiungebat, lanæque vino persuffa imponendæ, ac multo tempore relinquendæ, & Gal. in expositione eius loci, Instruit enim, vt quemadmodum omnia in vniuersa ratione eò spectare debent, vt vim leniendi habeant, ita & hoc, vt non sæpe deligetur, & sæpe soluitur ipse ægrotans.

Cornelius Celsum raro soluisse, ac procurasse vulnera, patet ex lib. 5. suæ Medic. cap. 26. vbi hæc habet. Primo apparatu instituto, biduo sic vulnere habito, tertio die id die aperiendum, detergendaque fanius ex aqua frigida eff, eademque rursus iniicienda sunt. Quinto die quanta inflammatio futura sit, se ostendit, quo die rursus deterfo vulnere, considerandum est color, &c.

Galenus placuisse raram solutionem vulnerum ex eo quidam colligunt, quod 4. de Artic. t. 26. & 27. approbat curationem vlcis cum luxatione ab Hippoc. institutam per ea medicamenta, quæ post longum tempus resoluiunt, vt non sæpe deligetur, ac sæpe soluitur ipse ægrotans. & ex eo, quod 4. de Comp. Med. per Gen. 4. laudat Asclepiadem, qui in vlcibus Chironis, & curati difficilibus apposito quodam suo medicamento, triiduo tantum soluebat, & eos reprehendit, qui qualibet die non semel tantum, sed bis, & ter vlcus solunt. si enim in prauis vlcibus, in quibus copiosa excrementa, & mala qualitate infecta, succrescunt, raram solutionem probat, & crebriam damnat, multo magis credendum videtur, ipsum raram solutionem amasse in vlcibus, quæ pauciora excrementa, cæteris paribus, eaque benigna proferre consueverunt.

Idem colligit ex 2. de Comp. Med. per Gen. cap. vlt. vbi recipit descriptionem emplastri Barbari Heras, ac cruenta vulnera, & alia, de quo ipse Heras, inquit, Hyeme diebus septem soluitur, per æstatem quinque. Si verò necessitas urgeat, tribus. Sed & vlt.

Liber Secundus.

A ceta raro soluiuntur, approbante Galen. 4. de Comp. med. per Gen. 5. & 14. & 15. Quod etiam vlcera raro soluerit Gal. colligitur ex 10. simpl. p. 75. apud me, vbi de vrina humana verba faciens, hæc habet, At vlcera digitorum, pedis maxime, quæ ex illusione, atque offensione essent inflicta, sæpe numero, vbi nimirum phlegmone carent, & ipse curauit, eaque in seruis, & hominibus rusticis, quos iter aggredi, absque Medicis erat necesse. Siquidem linamentum vlcis inposito, ac insuper linceo circumuolutum, ac ligato, quoties meiendi incessest cupiditas, in digitum ferri vrinam, præcipi, nec ante solui, quam esset bene curatus 6. tamen Meth. 2. nerui puncturam manè, & vesperè soluit, ac procurauit.

B Auicennas 4. tract. 3. c. 2. raram solutionem in vlcibus proculdubio laudauit, ideo dicebat, & de illis, quæ sunt necessaria, est, vt dimittatur medicamentum super vlcus tribus diebus, deinde dissoluitur, nam si ipsum prius curaueris, vel si ante tres dies solueris, nõ faciet tuius operationem, quamuis enim Genil. Nicol. & Dinus aliter interpretentur Auicennam, nec aliud voluisse significare contendunt, nisi vt tribus diebus operationem medicamenti, quo vti proposuit, vlcus eo curando obseruet, vt cognoscere valeat, an conueniens sit, vel potius validius, aut infirmius, quam vlcus possit, constat tamen hæc expositionem non posse adaptari Auicennæ verbis, & re vera nihil aliud voluisse Auicennam, nisi illud idè, quod habet Galen. in medicamento Asclepiadis 4. de Comp. med. per Gen. à recentioribus ferè nihil præterea habemus. eandem enim doctrinam profiteritur Ambrosius Paræus in suo tractatu de Vlcibus, & Fabric. ab Aqua pendente. At quod ad vulnera communis praxis est, vt quotidie semel, & iterum soluantur. Vnus Theophrastus Paracelsus, vt videre est in sua minori Chirurgia, vnica medicamenti applicatione posse vlcus sanari cognouit, si videlicet paratur emplastrum ex mumijs fixis, additque esse quædam alias mumijs ex balsamali mumia, quæ semel aligatæ vulneribus per tres, vel quatuor septimanas suas retinet vires.

D Adultus quoque Ocus lethalium vulnerum solutionem ad quartam diffusi consueuisse à peritis Chirurgis habet epist. 15. quæ est inter Epistolas diuersorum collectas à Scholzio. ita enim scribit circa medium, Seruus quidam Sciarus percussus herum, vt illi pecuniam furripere posset, acuto gladio, quem pistaleum vocant, vno ictu caput amputare cogitant. Sed res parum feliciter successit: infixit quidem lethale vulnus, sed prorsus interire non potuit, profligit enim ex lecto, & quamquam lethale vulnus accepisset, tanto tamen robore præditus erat, vt & sciarum contineret, donec opem illi ferrent vicini, & paritidam caperent. Accerserunt tandem Chirurgi, qui cum viderent vulnus lethale, cæperunt desperare de illius salute, & relinquerebant eum prognosticis, putabant enim fore, vt quarto die moreretur. Cum accederet circiter quartum diem, & vulnus aperirent (quemadmodum in talibus vulneribus lethalibus fieri solet à peritis Chirurgis, vt ante quartum non dederantur) id repetebant citra ullam inflammationem purum, & bonum, quia tamen lethale prorsus erat, putabant, eum septimo die esse moriturum. superauit tamen septimum diem, & in dies magis ac magis conualuit, &c. Saltem ergo in huius viri regionibus uiget hæc consuetudo, ut grauiora vulnera ante quartam non detegantur.

E Cæsar Magatus rem hæc petraclans in primis vlcus secat in simplex, & cauin; monetque de cauo potissimum controuersiam esse; quod simplicia breui agglutinentur, & non pauci eorum, qui crebra solutioni sunt addicti unica medicamenti impositione huiusmodi vulnera sanare proficiunt. In cu-

ratione igitur vulneris caui c. 31. lib. 1. animaduertit, prætermiffam fuisse à Galen. indicationem maximi momenti, ob idque coactum fuisse ad inuictis, & minus necessarias confugere, quibus vt falsissat, crebra solutio requiritur; hanc verò indicationem eam esse, quæ à læsione temperamenti, seu naturalis caloris desumitur, cum enim eius fit vulnera ad sanitatem perducere, vitæque qui, & diuina labia agglutinat, & caustatem carni replet, & quod suppurare debet, in pus conuertit, & alia opera exequatur, quæ vulnera sananda desiderant, eius quoque maximam habendam esse rationem contendit, cum à vulnere, non modicam læsionem contraxerit. Probauerat autem cap. 10. eiusdem libri, à vulnere lædi temperamētum partis, tanquam fundamentum accipiens, partium temperamētum, quatenus viuentes sunt, constitui ex elementalibus earum temperamento, innatoque ac influente calore: cum enim insilio alicuius momenti vulnere dispendium non contemnendum, patiatur natiuis, & influens calor, temperamētum partium, quod actionem naturalium causa est, obladi concludit. Quod verò lædatur naturalis partium vulneratum calor, ibidem ex eo ostendit, quod facta morboſa aliqua continui solutione in partes, non potest æque transmitti ad partem illam influens calor, vt prius, cum ad hanc transmissionem continuitas partium requiritur, & mutua quedam earum communicatio; quodque calor naturalis substantia va porosa sit, ac spiritusosa, quæ promptè dissolui potest, sublato autem naturali partis tegumento ob vulnus, ac intimis, & reconditis partibus ob solutam vnitatem ambientis expositis, fieri non possit, quin substantia naturalis caloris dissipetur; & quia vna cum sanguine vitales spiritus effundantur, ob idque non possit non offendi ipse infusus calor, qui à sanguine, & spiritibus illis fouebatur: quodque per vulnera partes, quæ punctionum antea aerem ambientem fucant expertæ, eidem exponantur, ambiens autem, quantumuis calidus, semper comparatione ipsius naturalis caloris fit frigidus, & proinde necesse fit malè affici, & hebetari quodammodo naturalem calorem. Quid etiam perperatior occurſu ambientis naturalis vulnerata pars clarat eodem cap. conferens fracturas, & luxationes, quæ sine manifesto vlcere contingunt, cum iis, quæ vlcus adnexum habet, quod enim tanta negotia & Medicis, & ægrotis, quæ sunt cum vlcere, facessant, cum, si vlcus absit, coarctatis partibus nullo negotio sanentur, quamuis fieri non possit, quin addit diuulſio in intimis partibus, causam referat in ambientis occurſum, idem pariter ostendit exemplo abscissum, qui interdum ope digerentium euaneſcent materia nullo negotio, & breui sanantur, diffecti autem semper moleſtati habent curationem. Ex eo quoque quod non statim ab insilio vulnere incipit generari caro, colligit lædi temperamētum partis. cum enim præſto fit materia, ex qua generanda est caro, sanguis scilicet, si opifex, idest temperamētum eſſet naturaliter dispositum, nihil obſisteret, inquit, quominus statim ex ea carnis gigneretur, at verò, cum per aliquot dies veluti oculari videatur, huiusce operis quasi oblitus, aliquod dispendium perpeſſum eſſe concludit. idem probat ex ipſomet Gal. 3. Meth. 3. vbi omnem qualitatē alimentī mutationē alterum tenuius, alterum crassius excrementum ſequi ſcribit, tenuiusque in vniuerſo corpore eſſe ipſam inuiſibilem perſpirationem; quam ſubinde fieri viſibilem aſſerit, quoties vel naturalis calor languet, vel nutrimento vitæ homo quam iuſtum ſit, ampliore, vel motus quiſpiam vehementior animali contingit, & hæc eadem excrementa in ipſa prima carnis generatione ſuccreſcere in vulnere, tenuiusque eſſe ſanem, ſeu ichorem, ex quo vulnus humidius redditur. Hæc ita ſe habentibus arguit Magatus, in vulnere inuiſibilis perſpiratio ſit

A viſibilis, cum fiat ſanies, igitur aut hoc accidit, quia naturalis calor languet, aut quæ corpus ampliori, quàm iuſtum ſit, vitatur alimento, aut quia motus aliquis vehementior vulnerato contingat, at duo poſtrema locum non habent in vulneratis, cum ipſis tenuis præſcribatur victus, & quies imperetur, igitur concludit, in caloris naturalis languore causa referenda eſſe idè colligit, ex 3. Meth. 4. vbi vires partium ex vulnere reddi imbecillas affirmat, cum enim vires nihil aliud ſint, quam partium facultates, & facultas ſit temperamenti proprietas ex Gal. lib. de Plen. 3. immo facultatum omnium eſſentia ex eodem 5. loc. Aſt. 7. & 1. de Præſag. ex pul. 4. in peculiaribus partium temperantijs conſiſtat, ſi vires redduntur imbecillæ ac vulnere, inferri neceſſariò dicendum eſſe, læſum eſſe temperamētum. Cum inſuper fateatur Gal. ſi caro ſana eſſet, & nullum vitium eſſet in afluente ſanguine, neque quod ad qualitatem, neque quod ad quantitatem, nihil eſſet præterea quod obſtet, quò minus prima carnis generatio proſperè ſuccedat, idque nullius externi medicamēti ope, ſemper verò ex ipſomet Gal. ſuccreſcant in vulnere duo illa excrementa, quæ carnis generationi obſiſtunt, cum tamen æpenumero nullum fit vitium in ſanguine, colligit ex eodem loco Magatus c. 31. lib. 1. exiſtiſſe Gal. Carnem minime ſanam eſſe in vulnere, & neceſſariò læſum eſſe temperamētum ex Gal. ſententia, cuius eſt carnis gignere. Itaque concludit, ſi læſum eſſet, quoniam primas partes in ſanatione vulnerum obtinet, rationi quoque conſonum eſſe, vt ab ipſo ſumatur indicatio. Neque hanc indicationem reſpexiſſe Gal. contendit, quando lib. Artis Med. 90. Salubrem partis ſubſtantiam conſiderandam proponit, quòd mediocriter ſiccantibus, id nos aſſecuturos moneat, quæ excrementa reſcipient, non autem læſum temperamētum ob caloris naturalis imbecillitatem.

C Quoniam autem hanc indicationem paruifeſcit, aut non aduertit Gal. inde factum eſſe eodem capite ſubingit Magatus, vt exiſtimauerit, idque tradiderit 3. Meth. 3. totam excrementorum curam exſiccantibus, atque abſtergentibus medicamentis demandandam eſſe, nec poſſe tranſigi hoc negotium citra eorum vſum, immo nullum eſſe tempus, in quo non vitrumque medicamentorum genus deſideretur, ſicuti nullum tempus eſt, in quo non generentur ea excrementa in vulnere, atque huiusmodi medicamenta debere vndique vulnus tangere, & proinde crebrò ſoluendum eſſe vulnus, vt appoſita medicamenta adhibeantur. quam quidem curioſam diligentiam, attitit, euitare poſſet, ſi roboris naturalis caloris potiorem habuiſſet rationem, cum eo robuſtiori facto non ea colligantur excrementa in vulnere, quæ id expetant. inde etiam accidit, ſi animaduertit, vt minus probè inuenienti fluxioni conſuluerit, cum enim inter fluxionis principia fit dolor, partique imbecillitas, & ſolui, ac tractari vulnerata pars, & ipſum vulnus emundari, & procurari citra omnem dolorem, ac iritamentum nequeat, dum verò ambientis exponuntur partes, naturali tegumento deſtitutæ, ſemper aliquid diſpendium experitur naturalis calor, quod imbecillitati partium vulneratarum fauet, ſi crebrò id fiat, non exiguum præſtari fluxioni occaſionem perſuafum habet. Ipſe igitur, vt hæc ſalebras deuicit, maximam habet caloris naturalis prouidentiam, itaque vulnus tractat, vt quàm minima præſtetur fluxioni occaſio. Et quoniam duo mala perpeſſos eſt naturalis calor, cum ali-quid eius ſubſtantie in auras abierit, & viuifica eius qualitas occurſu ambientis fuerit hebetata, curat, vt eius ſubſtantia reparetur, & qualitas ad priſtinam comoderationem reducat. reparari eius ſubſtantiam autumat, ſi deinceps diſſili prohibeatur, cum enim inquit, nunquam ceſſet eius generatio, ſi diſſili pro-

hibeatur, reparari quidquid eius deperditum esse, necesse est: Qualitatem verò restitui, si foueatur, & amica qualitate recreetur. quia verò ob naturalis tegumenti defectum dissipata est eius substantia, & in nostra manu non est aliud naturale tegumentum, denudatis partibus obducere, nouum arte parandum, concludit, quod naturalis vicem suppleat, & quam rarissime fieri possit, remouendum, & hoc eodem tegumento foueri posse, & recreari naturalem calorem, atque ad pristinum commodorem restitui, arbitrat; quia nimirum ea ratione parari possit, ut qualitatem habeat Naturæ amicam, & à proprietate etiam totius substantiæ robore valeat ipsum naturalem calorem, addito scilicet medicamento, quod eam vim habeat. Ex quibus inferri, si fumenda sit indicatio à temperamento, seu naturali calore, tantum abesse, ut necessarium sit quotidie, seu crebro vulnus solvere, quin potius, quo longius fieri possit, prorahenda sit solutio, quò sub tegumento vegetior reddatur naturalis calor, & opera quæ ad vulnuerum sanationem requiruntur, sibi debita, promptius, ac facilius exequatur; ita quoque melius occurrere fluxionis periculo certum habet cum rarissime tractetur pars vulnerata, ac vulnus irritetur. Cap. verò 32. Quid vulnera desiderant, proponit, & singula ostendit, melius haberi sub tegumento, ac raro solutis vulneribus quàm si quotidie, seu crebro, soluantur. Requiri ad sananda vulnera, ait, ut peregrina corpora intra vulnus cõsistent remoueantur, ut vulnus, si simplex sit, agglutinetur, si cauum, ut carne repleatur, si caro sit confusa, aut quid aliud sit in vulnere, quod suppurare debeat, ut in pus conuertatur, ut fluxio, quæ omnia perturbat, aueratur, ac inhibeatur, & ab excrementis, quæ necessariò succrescent, vulnus expurgetur: in singulis igitur propositum ostendit. Peregrina corpora, quæ à principio educi manu Chirurgi non potuerit, melius à Natura propelli, dum ei hoc onus incumbit, ex eo probat, quod, si raro soluat vulnus, naturalis calor, cuius est ea expellere, robustior euadat sub tegumento, crebro autem solutis vulneribus difficilis, ac tardius restitatur, cum in qualibet solutione aliquod detrimentum subeat, si verò manu Chirurgi sint extrahenda, etiam faciliorem reddi extractionem, quòd sub tegumento ob naturalis caloris robur citius apparent vulnera, & si qua tensio subit in parte, ut inflammationis rudimentum, citius subsideat, indeque magis pateat via ad extractionem. Agglutinationem quoque, nec non & suppurationem, atque carnis generationem, cum hæc Naturæ sint opera, melius perfici sub tegumento, & raro soluto vulnere sibi persuadet, quòd naturalis caloris restitatur robur, itque in opere suo, quàm minimum inturbetur, crebro verò soluto vulnere, & inturbetur, & offendatur.

Melius etiam præcaueri fluxionem, ait, ratò soluere vulnere, quod ea ratione magis prospiciatur robori partis, vnde fit, ut ipsa non ita fluxionem admittat, & reliquæ partes non ita promptè ad eam transmittant, quodque sub tegumento roboretur calor, si quis status, aut humor partem distendat, & dolorem excitet, facilius discutiat, & partem æquabilem reddat: & cum raro tractetur vulnerata pars, quàm minimum etiam doloris inferatur, iritamentis, & ceteris enim partem vulneratam, si vulnus alicuius momenti sit, & in parte præsertim exquisitis sensibus, prorsus citrà dolorem vi posse, arbitrat, quòd plerumque à situ, & figura, in qua collocata fuerat, eam remouere cogimur, ut vulnus soluiamus, & iam conspurcata medicamenta detrahimus, ac recētia imponamus; deinde partem soluiamus, quæ erant apposta ad vulnus, detrahimus, vulnus abstergimus, circumiacentes partes emundamus, tandemque medicamenta apponimus, & rursus deligamus, & par-

Liber Secundus.

tem in congrua figura, ac situ, collocamus: quæ omnia citrà dolorem præstare arduum existimat, & citrà fluxionis periculum. Hæc autem incommoda cum perbellè deitemus raro soluere vulnere, nullam nos præstare fluxionis occasionem, multas verò arcece concludit, ita curantes, indeque fieri, ut reliqua opera ad vulnera sananda expetita felicius absoluantur.

Porro excrementa non cogere ad crebram solutionem probare nititur c. 33. & primò id ostendit de crassis, quorum gratia abstergeria necessaria esse, monerat Gal. deinde de tenuibus, crassa non cogere, ex eo deducit, quod suppuratæ inflammationes, non exiguum purulentæ materiæ numerum continent, ex ipso Gal. 12. Meth. 5. ope discutientium pharmacorum euaporata materia ad sanitatem perducatur; quod minime fiet, si ad amouenda crassa excrementa, quorum non minima portio in ea cauita colligitur, necessarius esset abstergentium vius. id ostendit ex absterfibus ex ternis, qui soli osculo ad moto medicamento quandoque carne replentur, scilicet omni abstergentium vii. profunda quoque vulnera sæpè carne repleri etiam sub communi modo sola breui turunda immissa, quæ nec propè ad im-

accedit, quoridianam observationem adducens, affirmat: ut & viscerum vulnera, & abcessus internos plurimam purulentam materiam fundentes, ex quibus inferri non sèper crassa excrementa vium abstergentium requirere, sed tunc tantum cum ipsa affixa sunt parvi, ut adnata videantur, id ex Gal. colligens, qui lib. Art. Med. 92. vbi curatiua indicationes in causis vulneribus prosequens, & ad fordiciem deducens, non ait absolute indicari absterfionem, sed sub conditione loquitur dicens, ita & si fordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendæ, ex ipsè arguit ad remouenda tenuia excrementa non esse omnino necessarium siccantium vium, cum in propositis casibus tam citrà siccantium, quàm abstergentium vium caro generetur. Et proinde concludit, non solis medicamentis tolli excrementa vulnuerum, sed & à naturali calore, qui partem ipsorum per haliū insensibilem digerit, partem verò sensibiliber per vulneris orificium expellit, indeque esse, quod cit vulnera soluiamus, ac detergimus sæpè numero non modicum purulentæ materiæ à Natura extra vulnus pulse compertimus, nec solum cum orificium vulneris deorsum spectat, sed & cum sursum, & quoniam idem obseruatur sub vulgari curationis modo, quin longè efficacius contentenda, expellendaque sint excrementa si tegumento foueatur, roboreturque naturalis calor, non dabitur, neque obstat, ait, quod expultrix sit imbecillior quàm sanantis tempore, quoniam patentiores quoque habet vias, per quas expultrix, orificium nimirum vulneris, quod si minus idoneum sit, arte expeditius parari potest. neque timet, ne ob humidum excrementum caro humidior succrescat, & in remouendo inuicelo, quo sordes ueluti alligantur vulnere, calor deficiat, quòd naturalis calor robustior factus superfluum humorem partim extra vulnus proleat, partim per insensibilem haliū digeratur si caro humidior pullulet, non multò post absumpta humiditate ad iustam commodiorem reducat, idque exemplo calli, q̃to alia fracta conuectuntur, & primis diebus mollis est, postmodum verò absumpta humiditate exsiccat durum, & adipiscitur, ostendit.

Monet tamen eodem c. 33. aliquando nullà adesse viam, per quam iam existens, aut quæ mox colligenda materia est, possit expelli, quia uidelicet, aut nulla fuerit à telo parata, seu adeo angusta, ut illico delinuerit, aut quæ facta est, etiam si amplior, ab aliquo corpufculo, puta à telo ipso sit occulta, vel adit quidem, sed minus apposta, ut potè, quæ angusta est, aut talis furda, inæqualis, torruola, sursum spectans,

ob idque impediri expulsiōnem, & propterea in id A elaborandum esse, vt materia conuenientem habeat effluxum, hoc est, vt addit recta via, & patens, per quam fiat expulsiō, & si fieri possit, vt deorū vergat. quapropter si corpus aliquod viam occluserit, illud auferendum monet, si via desit, arte aliquam machinatur congruis nimirum sectionibus; si, quæ adest, minus proba sit arte reddit idoneam, vt nouam parat, & in hoc opere plurimum desert Chirurgi iudicio.

Quod verò ad tegumentum, animaduertit cap. 35. Non quodlibet, & vicinque paratum aptum, censendum esse ad tuendum, & roborandum naturalem calorem, sed quod partes proprio, & naturali tegumento destitutas ab iniurijs ambientis potest vindicare, caloris euaporationem, ac dissolutionem. B si verò addit, videndum, an cautius reddi possit minor præter id, quod tollatur idoneus effluxus, & adducenda labia, licet non ad mutuum contactum, & exactè, sed ad excrementorum purgationem relicto aliquo interstitio, vt minus aeris vulnus admittat, & iuxta se posita labia se mutuo foueant, minorque carnis portione vulnus repleatur: adducenda verò futura, aut glutine, siue autem adducenda sint labia, siue secus, aliquid medicamentum liquatum in vulnus instillet, & cum vulnus ex grauioribus est, etiam fila euulsa, eodem medicamento liquato imbuta, extrinsecus ori vulneris apponit, inde applicat linteam, (quo solotiam contentus est in leuioribus vulneribus) quod idem medicamentum habeat, cæterum minimè liquatum: proximalque partes litu calentes rosacæ consolatur; tandemque addit puluillis, seu tor lintea, quor ad absolendum tegumentum, quod partem haud oneret, satisfuerint, & fascia idonea deligat ad retinendum, atque appposito situ, ac figuratione partis curat, vt procul abist omnis dolor, & orificium vulneris deorū spectet, quantum fieri potest, vt materia faciliorem egressum habeat. stupras illas ouorum albumine imbutas, nisi fluxus sanguinis vergeat, quem tamen sæpè sola digiti impositione ad oculum vasis, & appposita compressione le supprimere affirmat, aut amplum reddendum sit vulnus ad aliquam Chirurgicam operationem, damnat, quod exsiccat contrahant vulneratas partes, & insectæ euadant, ac dolores promoueant. Medicamentum, quod in eum vsum probat, est veluti resina Terebintina, & abietina, quibus interdum, præsertim si vulnus sit grauius, oleum addit Hyperici compositum, & etiam aquam ardentem, seu vitæ appellatam, si vulnus sit profundum, & paulò angustius, aut balsamum perupianum, vel arte factum; & cum solidiori medicamento opus est, addita cera, & quandoque tacehamaca Indæ, vnguentum expetite consistentie præparat. Si vulnus purpurationem desideret, suppurans quoque medicamentum probat, cuiusmodi est digestiuum lotum appellatum, vnguentum basilicum, & huiusmodi. Vulneris solutionem vsque ad id tempus prorahit, in quo vulnus carne repletum esse conicit, vel parum ab hoc statu abesse, nisi quid interim occurrat, quod magis possit ad indicandam solutionem, quàm fluxionis periculum, & naturalis caloris imbecillitas ad indicandum tegumentum, ut docet c. 38. Quæ autem magis possunt ad indicandam solutionem ea esse tradit, quibus sine manuali operatione succurri non potest, aut quia illis poscentibus aliqui manu addendum fit, aut detrahendum, aut quia medicamentum aliquod apponendum, & nisi eis quamprimum succurratur, magnum aliquod malū minatur, aut molestiam, quæ uix perferatur. Inter ea cigitur, quæ ad solutionem cogunt, fluxum sanguinis recenset, corruptionem, & sphacelum partis, ingentem putredinem, ac forditiæ, purulentæ materie suppressionem, nisi suppuratam à superpositis linteis, quæ nimis compriment, quo in casu satis esse ait compressione rollere laxata deligat

consult, non absurdum existimet asserere, vnica medicina, quæ facultatem inimicam non habeat, posse omnia vulnera sanari.

Oblato igitur aliquo vulnere cap. 61. siquidem simplex sit, labia adducit ad mutuum contactum, detractis peregrinis corpusculis, si quæ sint in vulnere, & extrinsecus medicamentum agglutinans apponit, solutionemque ad perfectam agglutinationem differt, nisi prius scindenda sint puncta. At si vulnus sit cauum, in primis considerandum monet, an addit conueniens effluxus pro expurgatione excrementorum, quæ paulò post succrescant, & nisi addit, præparandum aut eiusdem, aut contrarij loci diuisione, aut turunda semel, aut iterum, immissa; si verò addit, videndum, an cautius reddi possit minor præter id, quod tollatur idoneus effluxus, & adducenda labia, licet non ad mutuum contactum, & exactè, sed ad excrementorum purgationem relicto aliquo interstitio, vt minus aeris vulnus admittat, & iuxta se posita labia se mutuo foueant, minorque carnis portione vulnus repleatur: adducenda verò futura, aut glutine, siue autem adducenda sint labia, siue secus, aliquid medicamentum liquatum in vulnus instillet, & cum vulnus ex grauioribus est, etiam fila euulsa, eodem medicamento liquato imbuta, extrinsecus ori vulneris apponit, inde applicat linteam, (quo solotiam contentus est in leuioribus vulneribus) quod idem medicamentum habeat, cæterum minimè liquatum: proximalque partes litu calentes rosacæ consolatur; tandemque addit puluillis, seu tor lintea, quor ad absolendum tegumentum, quod partem haud oneret, satisfuerint, & fascia idonea deligat ad retinendum, atque appposito situ, ac figuratione partis curat, vt procul abist omnis dolor, & orificium vulneris deorū spectet, quantum fieri potest, vt materia faciliorem egressum habeat. stupras illas ouorum albumine imbutas, nisi fluxus sanguinis vergeat, quem tamen sæpè sola digiti impositione ad oculum vasis, & appposita compressione le supprimere affirmat, aut amplum reddendum sit vulnus ad aliquam Chirurgicam operationem, damnat, quod exsiccat contrahant vulneratas partes, & insectæ euadant, ac dolores promoueant. Medicamentum, quod in eum vsum probat, est veluti resina Terebintina, & abietina, quibus interdum, præsertim si vulnus sit grauius, oleum addit Hyperici compositum, & etiam aquam ardentem, seu vitæ appellatam, si vulnus sit profundum, & paulò angustius, aut balsamum perupianum, vel arte factum; & cum solidiori medicamento opus est, addita cera, & quandoque tacehamaca Indæ, vnguentum expetite consistentie præparat. Si vulnus purpurationem desideret, suppurans quoque medicamentum probat, cuiusmodi est digestiuum lotum appellatum, vnguentum basilicum, & huiusmodi. Vulneris solutionem vsque ad id tempus prorahit, in quo vulnus carne repletum esse conicit, vel parum ab hoc statu abesse, nisi quid interim occurrat, quod magis possit ad indicandam solutionem, quàm fluxionis periculum, & naturalis caloris imbecillitas ad indicandum tegumentum, ut docet c. 38. Quæ autem magis possunt ad indicandam solutionem ea esse tradit, quibus sine manuali operatione succurri non potest, aut quia illis poscentibus aliqui manu addendum fit, aut detrahendum, aut quia medicamentum aliquod apponendum, & nisi eis quamprimum succurratur, magnum aliquod malū minatur, aut molestiam, quæ uix perferatur. Inter ea cigitur, quæ ad solutionem cogunt, fluxum sanguinis recenset, corruptionem, & sphacelum partis, ingentem putredinem, ac forditiæ, purulentæ materie suppressionem, nisi suppuratam à superpositis linteis, quæ nimis compriment, quo in casu satis esse ait compressione rollere laxata deligat

tionem, & lineam usque ad vulnus forcipe incidere, ut materia pariter exitus, quamvis postea, quæ extrinsecus sunt, confusa moneat. At si suppreffus fuerit ob erratum in paranda subfluxione commissum, solvendum vulnus ait, erratumque corrigendum. Inter eadem collocat superuenientem inflammationem, peregrinum corpusculum, quod negotium faciat, Abcessum superuenientem, Dolorem vehementem, tantam caloris imbecillitatem, quæ non sit expellendis excrementis, Ossa extra proprium locum prolapsa, & foetorem, ac pruritum inopportunum. Ea pariter, quibus sine manuali operatione succurrere non possumus, quamvis nihil grave sint allatura, sed tantummodo, nisi ipsis consulatur, impedimento sint, ne opus sit consequamur, magis posse ad solutionem, addit quando iam naturalis calor, quæ maioris tunc momenti, præstiterit, huiusmodique esse supercrecentem carnem, vt quæ sine medicamentorum ope remoueri non possit.

Si igitur nihil virgeat, vt tradit cap. 62. differt solutionem, donec vulnus carne repletum sit, vel prope absit ab hoc statu, quando tamen vulnus ex his est, quæ tardè carne repletur, animaduertit, intermedio tempore adesse, quod solutionem postulat, & proinde solvendum vulnus, atque emundandum, vt & circumscizæ partes, & procurandum, vt primo apparatu factum est, nisi fortè à principio suppurationis adhibita sint, quæ deinceps aleganda monet, & vituperanda exciscantia. Si vulnus comperiat carne repletum, aut ferè repletum, epulotica post absterionem apponenda, ait, inter quæ laudat Ceratum Palmeum, Barbarum, de Cerussis, & huiusmodi. Si fortè caro supercreuerit cap. 68. aliquid apponit, quod eam erodat, cuiusmodi est Alumen combustum, Præcipitatum, vnguentum Iſis, & ægyptiacum.

Et quoniam implicare videbatur, quod tectum seruandum sit vulnus, & detegendum, quando hoc, aut illud vulnere superuenit; cum enim vulnus oculis minimè subiaceat, nec videtur, posse animaduerti, quando hoc, vel illud addit, quod solutionem postulat, idcirco cap. 39. ostendit posse intelligi statum vulneris, quod lineis tegitur, & rectè se habere, quæ ad vulnus attinent, quando à vulnere bonum pus emanat, & pro ratione vulneris, nullusque, aut parvus adest dolor, grauitas, ac tensio nulla, aut pauca, & proxima partes molles sunt, & boni coloris, nec vulneratus febriat, saltem febre, quæ animaduersionem requirit, addit, qui opera Naturæ oblectare consuevit, haud multo negotio exploratum habere posse, quando vulnus carne repletum est, seque longa experientia didicisse, quando nihil mali videretur superuenit, medicaria vulnera septem circiter dierum spatio carne repleti, leuiora vnius diei spatio indigere, maiora, quæ tamen ossa non attingunt, & confusa non sint intra decimam quartam, Contusa intra vigesimam, vt & maxima carnosorum partium citra confusioem. Quibus accessit ossis læsio, nisi abcessus ossis sit expectandus, circa vigesimam quartam. Quando tota ossis substantia perfracta est, pro magnitudine, qualitateque ossis modò ad trigessimam, modò ad trigessimam quintam, aut quadagesimam repletionem protrahi. At si ossis abcessus sit futurus, repletionis tempus ex tempore recessus ossis coniectandum. monet tamen multum differre tempus à tempore, ætatem ab ætate, Naturam à Natura, & læsionem à læsione.

Quæ superueniunt, aut symptomata esse ait, quæ per se manifesta sunt, aut sine symptomatis non acciderè, à quibus produntur, atque ita dolorem, pruritum, erosionem, & foetorem latere non posse, Inflammationem ex dolore, calore, tumore, & febre innoscere, & proprijs symptomatis affectæ

A partis, Abcessum ex præcedente inflammatione perseverante tumore cum dolore, & pulsu, & copiosioribus excrementis; sed & incidi posse forcipe lineam, animaduertit, ac eleuari, vt oculis inspicitur status circumiacentium partium, & iudicium quoque tactus adhibetur. Puris suppressionem ex grauitate, tensione, dolore, ac febre, & effluentis puris paucitate, ac symptomatis proprijs partis. Putredinem, atque corruptionem ex natura corporis, & affectu partis, Cœli statu, præcedente victu, vulneris qualitate, & substantia, quantitate, colore, odoreque eorum excrementorum, quæ extra vulnus effluunt, ac febre, quæ exercet vulnerum. Gangrænam ac sphacelum ex præcedenti inflammatione, ac dolore ingenti, qui derepente sine manifesta causa obscuratur, ex effluente virulenta prauis coloris, ac foetentis, febre malè morata, quibus nonnumquam sæpe adiungi, ait, Cordis mortuus, animi deliquia, singulus, ac mentis alienationes. Retentum peregrinum corpus extrinsecus adueniens ex prima inspectione manifestum esse accipit. Os verò, quod abcesserit ex qualitate fracturæ, ex punctione subortata ac tempore abcessus ossis colligit. Tandem concludit, nihil mali posse superuenire vulnere, quod peritum, & oculatum Medicum lateat. In casu ancipiti, cum quis nondum probè affectus est Methodum, solutionem suadet.

Comparans autem cap. 40. modum hunc curandi, qui raro soluit vulnus, cum vulgari, qui crebrius vulnus procurat, non veretur hunc asserere longè præstantiorem, quod Naturæ robori magis prospiciat, camque à pluribus, quæ illi officere, & impedimento esse possunt in suis operibus, melius tueatur, quam ille alter, cum necesse sit, dum vulnus crebro denudatur, & ambientis exponitur, calorem naturalem vulneratæ partis non leuiter offendi, ac debilitari, vnde fit postea, vt minus prospere, quod suum est peragat, & copiosiora excrementa impedimento ipsi Naturæ futura, generentur, & ipsa pars fluxionis periculo magis pateat, quod etiam periculum augeri profutur ex solutione vulneris, motu, ac tractatione partis, vulneris detensione, penicillorum, aut linamentorum immixtione, atque à materia non raro, quæ ab ipsis supprimitur, purisque expressione, quam adhibere consueverunt, & nona deligatione. Insuper quoties vulnus detegitur, toties interrumpitur, & à proprio munere distrahitur Natura affirmat, itaque curationem longius protrahi. At verò dum vulnus tegumento tegitur, calor naturalis dissolutio prohibetur, & ab iniurijs ambientis denudatæ partes protegentur, ob idque non solum non offendantur naturalis calor, verum potius vegetior, ac robustior fiat, & ad propria munera magis potens, atque ob eius robur pauciora excrementa generentur, & pars robustior facta non aequè promptè fluxiones admittit, & quia pars raro tractatur, multæ præcautionis fluxionis causæ, & à crebra solutione non interrumpitur Natura, & à proprio munere non distrahatur. Neque illud oblatre, subiungit, quod vulnus quotidiana absterfione careat, quod siue manus opera, siue per medicamentum fiat, illa non fit necessaria, sed ex accidenti tantum requiritur, ob defectum scilicet naturalis caloris, & læsum partis temperamentum; neque etiam quod vulnus subsidio medicamentorum careat, quod Natura, robustior facta, quidquid ferè medicamentis expectatur, ipsa perficiat, maiusque detrimentum, quam commodum ex crebra medicamentorum impositione referamus. Adde neque omnino beneficio medicamentorum diffusi; vulneta hoc modo curata, fed opportune, licet rariùs admoveantur. Neque pauci momenti habenda tradit cap. 36. operationem medicamentum, quod vna tantum, vel altera vice, aut saltem quàm raro apponitur, ipsum

verò proprias vires intra vulnus propter excrementorum permissionem conferuare diutius nequeat, tantòque minus, si ex illis fuerit, quæ promptè dissoluntur, immò quando etiam tale non fuerit, quoddà Natura non multò post tamquam quiddam alienum extra vulnus propellatur, persuasum habens semel admotum posse naturali calori non modicum roboris comparare, & alias insuper vilitates asserre non contemnendas, & robur, quod ab una illa impositione recepit calor, deficiente medicamento virtute non deficere, sed constanter retineri à calore sub tegumento.

Quia ergo obiciebatur necessariam esse crebra vulneris solutionem, ac detectionem, vt apponi possint medicamenta exsiccantia, ac detergentia duo illa excrementa tenue, & crassum, quæ assiduò generantur in vulnere ex Gal. & reddunt vulnus humidum, & sordidum, cum medicamenta diutius proprias vires retinere nequeant, negat cap. 44. necessariam esse crebram illam medicamentorum appositionem, quodd tenue excrementum partim per insensibilem halitum digeratur, partim à calore robusto extra vulnus propellatur, crassum verò à principio aded sit exiguum, vt detergentibus, quorum vsu vulnus potius irritaretur, & incrudesceret, non indigeat, procedente verò tempore cum pure confundatur, & vnà cum eo à Natura roborata, si adfit idoneus effluxus, extra pellatur, ideoque vulnus, quod du sub tegumento latuit, cum soluitur, nulla prorsus sorde inquinatum appareat, ex quo inferit, neque necessariam esse crebram illam manualem detectionem, cum excrementa in hoc curandi modo intra vulnus non retineantur, nec pus ipsum, neque etiam necessariam esse crebram illam solutionem, sublingit, vt pro diuerso vulneris statu immutetur medicamentum, quod etiam obiciebatur, quodd medicamentum non fiat, curatio, sed Naturæ viribus, vt in hac curandi ratione illud Gal. locum non habeat, quando magis humida sunt vulnera, tantò sicciora medicamenta sunt adhibenda, vnde sequebatur, vt innotescat vulneris status, crebrò soluenda esse vulnera, neque appositi medicamenti effectum obseruare oporteat, quod nobis reddatur manifestum, an satis siccauerit, vel potius vltèr, antè citrà, quod pariter crebra vulneris solutionem requireret. Obiciebatur quoque ad præuidendum, & præagendum futura necessariam esse vulneris statum cognoscere, & proinde crebrò detegendum vulnus, vt ipsis oculis subiiciatur, at respondet oculis mentis optimè cognosci vulnecis statum sub tegumento, & quæ superueniunt, plerumque se prodere alibi dixerat. Videbatur etiam crebrò soluendum vulnus, ut lintea pure conspurcata detraherentur, & munda imponerentur, at respondet à principio munda apponi, procedente verò tempore non esse necessariam, vt quæ pure conspurcata sunt, auferantur, quod non sint aliquo liquore persudenda, quæ de causa in fracturis etiam munda requiritur Hip. additque posse etiam detrahi conspurcata, & munda substitui citrà vulneris detectionem. videbatur etiam crebrò soluendum esse vulnus, vt exhalare possent prauis, ac terri vapores à tegumento præpediti, at respondet nos neque tam, ac talibus linteis deligare, neque aded arcè, vt supprimi possint, & sicuti pus exitum habet, ita & patere vaporosis excrementis, & si quæ foras retineantur, nunquam tantum inferre detrimenti quantum ex crebra vulneris detectione, quod non intra vulnus, sed ad circumstantes partes detineantur, neq; crebrò soluendū subiungit, vt statu vulneris cognito cōgrua remedia possint adhiberi, quod optimè, & omnino quantum ad curationem satis est, innotescat vulneris status, etiam si oculis quotidie non conspiciatur, oculis inquam corporeis, cum oculis mentis percipitur, & quæ superueniunt, sensui conspicua, nobis ipsum

vulnus ob oculos ponant, & quid futurum sit, & non edoceant, quidvis factio opus sit. Pruritus aliquando ad solutionem cogere non inficiatur, raro tamen accidere, vt sit tantus, quid ad compellat, animaduertit, talemque curationem esse non vulneris, sed adnexi symptomatis: immo alia symptomata superuenire posse, quæ ad solutionem cogant, vt posthabita interim vulneris curatione vrgentioris habeatur ratio, at non ob id inferendum esse, quod melius sit crebrò vulnus soluere, quia coacti, & ratione vrgenti ab ordinaria curatione, quæ vulnus respiciat, recedimus, vt & in alijs morbis consuevisimus: neque existimandum fallacem hunc modum, quod etiam obiciebatur, quia non semper in eo peristere possumus, cum iuxta artis præcepta faciamus, quando ei, quod magis vrget, occurrimus, reliquis, si fieri possint, non neglectis, nec habenda sit fallax curandi ratio, quæ à sublatione causæ exorditur, quia non semper ita incidere liceat, sed non raro primò occurrendum sit vrgentibus symptomatibus: neque arguendum, huiusmodi curandi rationem non esse methodicam, quoniam pari ratione, & quæ quotidie vulnera detegit, & procurat non esset habenda methodica, cum omnibus vulneribus nec ipsa accomodari possit, vt vulneribus linguae, & internarum partium: neque quodd congruis auxilijs videantur destituta vulnera cum re vera non deficiantur iis remedijs, quibus indigent, persilente virtute quædam, postquam virtus medicamenti evanuit, neque etiam dici possit, vt habet cap. 40. in hac curatione subsidio medicamentorum carere vulnera, sed adhibeantur, vbi opus est, neque incurrit, ait, sitationis periculum, quia à diuturniori tegumento tollatur perspiratio, quæ de causa in luxatione calcis eam metuerebatur Gal. & Hipp. qui proinde sepius attollebant calcem, vt perspiraret, negans, à tegmento perspirationem tolli, quodd non ita comprimitur sub eo pars, vt in calce luxato ex deligatione, ac decubitu.

Eos porro, qui hanc emendati rationem experiri voluerint, in fine operis innotet, vt à lenioribus vulneribus initium ducant, & ab his paulatim ad maiora progrediantur, vt nunquam suffluxionum obliuiscantur, turundas, & penicillos ablegent, & stupas oui albumine imbutas, nisi fluxus sanguinis vrgeat, missas faciant, arque ita se exercent, primò quarta quaque die vulnus prouent, & in unaquaque solutione diligenter vulneris statum obseruent, ut quid sub tegumento Naturæ possit, quod huius curationis fundamentum statui, discant. inde ad quintam diem solutionem differant, quod interualum temporis non esse citandum asserit, cum primis diebus non multa succrescant excrementa, atque ita paulatim ad raram solutionem se conferant. monet etiam primam solutionem docere, quousque protrahenda sit altera. Si dolor superuenierit, aut febris alienius momenti, aut aliud symptoma, quod Medicum nondum satis versatum sollicitet, ac anxietatem, & anxiom reddat, solutionem probat, ut causam mali exploret. Hac ratione posse quilibet in operibus Naturæ se exercere, & assequi illius vires affirmat, ex quo postea inanes timores faciliè à se abiliat, & eo tandem dententur pollicetur, ut quolibet oblato vulnere saluris, & mortis nam unico intuitu percipiat, & statum præterea vulneris, & quæcumque illius immutationem sub ipsis linteis exactè intelligat, ac maxima sua laude prædicere valeat, & incredibile ex hac curandi viâ percepturum uoluptatem, dum cernit nullo negotio, & quasi se nihil moliente, vulnera quæ alijs maximum facessunt negotium, & sub altera curatione grana symptomata excitare conseruentur, scilicet sanari.

Ludouicus Septuaginta 8. suarum Anam. num. 1. Duplicem animaduertit esse his nostris temporibus vulnere curandorum rationem, vnam, quam Gal. & Hipp.

& Hippo. ac reliqui Medicinæ proceres tradiderunt, A
& tum ipsi, tum ceteri omnes Medici ad nostra ve-
que tempora sectati sunt, qua quotidie nedum se-
mel, sed & bis, & sæpius solvuntur vulnera, ac pro-
terantur immixtis turundis, seu linamentis, aut lici-
niis, appositis medicamentis imbutis; Alteram no-
vam nostris temporibus natam, in qua raro dete-
guntur, & procurantur vulnera, sed diutius tegu-
mento fouentur, & turunda, atque linamenta abe-
gantur, priorem tot seculis experientia confirmatam
prostitit ut non reprehendere, alteram tamen ex-
cellere ait, ut quæ facilius sit minus molesta, & secura
magis, per quam multo plures sanitati restituan-
tur: idèoque excellere, subiungit num. 2. quod cum
Natura omnium morborum sit medica, medicus
minister, & medicamenta instrumenta, si enim caro
sit generanda, si ossa fracta firmanda, si agglutinan-
dum, si excrementa expellenda, hoc Natura præstat,
medicus huc spectare debet, ut Natura munera sua
exerceat, & idè ipse tamquam eius minister, lan-
guentis Naturæ robur augere debet, & quæ ipsam
offendunt, aut impediunt, auertere, ac remouere, ut
in eo reposita sit Artis perfectio, ut laboranti Natu-
ræ quam melius succurratur, & quia id melius
adimpletur, si decenti tegumento vulneri apposito
calorem partis foueamus, tardèque vulnus detega-
mus, magis enim Natura fouetur, illiique calor
conseruatur, & à quamplurimis, quæ illi officere
possent, & impedimento esse, defenditur, quàm si vul-
gari modò tractetur vulnera, insert præstantiorem
habendum esse nouum modum, qui raro vulnera
detegit, quod verò minus consulatur Naturæ, ac natu-
rali calori, dum vulnus crebrò soluitur ex eo
ostendit, quod dum vulnus crebrò denudatur, &
ambienti exponitur, necesse est calorem naturalem
vulneris partis non leuiter offendi, tum quoniam
ob naturalis tegumenti defectum eius substantia dis-
soluitur, tum etiam quia ob ambientis qualitatem
illius symmetria peruertitur, cum semper ambiens
latens nostri corporis partibus, & naturali nostro
calore sit frigidior, vnde fit, ut copiosiora excremen-
ta, impedimento actioni ipsius Naturæ futura, ge-
nerentur, & pars ob vulnus, & dissolutionem calori-
s, ac refrigerationem debilius reddita, obnoxia,
etiam reddatur magis ad fluxiones humorum exci-
piendas, & ex dolore pariter, qui prolixius curari non
potest, & sæpè etiam vehemens excitatur ex fre-
quenti vulneris solutione, & contrectatione, ac mo-
tu partis, ex detersione, penicillorumque ac lina-
mentorum impositione, quæ & non raro materiam sup-
primunt, & compressione quandoque, dum ad pus
efficiendum partes circumpositas piecunt, & noua
deligatio. Addit quoties vulnus soluitur, ac detegi-
tur, toties interrumpitur, & à proprio munere distrabi
Naturam. & quamuis accedat vitilias ex noua re-
centium medicamentorum impositione, attamen
maius esse detrimentum, quod ex crebra solutione
sequitur, quàm commodum ex noua medicamentorum
impositione, quorum virtute nec destitit vul-
nere, subiungit, quæ nouo modo curantur, licet raro
apponantur. Rationi experientiam subiecit, testa-
turque, cum in magno Mediolanensi Valeudinario,
in quo per annos quadraginta mendicis agris ope-
ram dedisset, spatium unius anni in portione illa, cuius
curam suscepit, plerique capite vulnerati antiquo
more curati interissent, absenteque chirurgo, cui illo-
rum cura demandari solebat, operario substituto
iniunxisset, ut deinceps noua hac medendi forma
veteretur, ex quatuordecim vulneratis in capite
vnum solum interisse, & inter hos, tres extitisse, qui
fuerant vulnerati cum ossis caluæ, & membrana-
rum incisione, & vnum ex caluæ ab alto cum ossis
introcensione, & duo cum rima in ossi: & cum Chi-
rurgus rediisset, & antiquum modum resumpsisset,

& insalaciter succedèrent curationes, ratione &
exemplis tandem conuictum, manus dedisse, & vt
is curandi modus introduceretur, acquisiisse felici-
cum successu, & ex vulnere capitis curatione, quæ
magis negotii, quàm reliqua curantibus afferunt,
vulnere in aliis corporis partibus existentium cu-
randi modum collectum esse, & paulatim introduci.
Multò facilius, ac citius hoc nouo modo curari
vulnera affirmat, quod ne vigesima pars excremen-
torum generetur, neque semper in ea necessarium
sit os abscedere, & si abscissus expectandus sit, lon-
gè citius abscedat nouo hoc modo quam communi,
& sæpius etiam in minori quantitate. ex quibus in-
sert etiam tutius sanari vulnera, quia cū Natura sit,
quæ sanat vulnera, vbi citius introducit sanitas, si-
gnū est aduersus impedimenta magis præualere, at
quod magis præualeat, inquit, eò citius sit curatio.

Excrementa illa tenue, & crassum, quæ ex Gal. in
vulnere generantur, & carnis generationem impe-
diunt non cogere ad crebram solutionem, & medi-
camentorum siccantium, & abstergentium imposi-
tionem, affirmat, quod ob robur ex tegumento natu-
rali calori comparatum, ne minima excrementorum
pars generetur, ac tenuior pars per insensibilem hali-
tū digeratur, & cassior verò per idoneum paratum
effluxum à Natura extra pellatur, aut per intervalla
detergatur, & quoniam tota curatio Naturæ com-
mittitur, non autem solis medicamentis, & præster-
tim excrementorum cura, sufficere, ait, ad curatio-
nem, si in ea fouenda insistamus, & vulnus solumus
quàm raro, vt neque opus sit vulnus soluere, vt in-
notescat quantum siccauerit medicamentum, &
quanta sit partis humiditas, vt proportionem respon-
dentia siccantia medicamenta applicare valeamus.

Possè vulneris statum cognosci abique crebra vul-
neris inspectione affirmat cum Magato oculis men-
tis ex superuenientibus symptomatis, & elevato in-
terdum à parte inferiori aliquantulum vulnere in-
tumento. neque vt conspurcata pure lintea detra-
hantur, & noua, ac munda substituantur, crebrò de-
teggenda vulnera contendit, quod non ita conspur-
centur hoc nouo modo curatis vulneribus, cum lon-
gè minor excrementorum copia generetur, & pos-
sint etiam immutari citra vulneris detectionem, ne-
que vtriusque halitus deus exitus, aut ne suppri-
mantur, quod minime arcta facta deligatio, vt pu-
ri, ita etiam subtiliori exhalatione pateat exitus. fa-
tetur aliquando ob prurium, & erosionem partis ali-
quando nos cogi ad vulneris solutionem, licet raro
id accidat, atqui hanc non esse vulneris curationem,
sed symptomatum, monet.

Quamuis ergo in curandis vulneribus multæ sint
indicationes curatiue, veluti glutinandi, suppuran-
di, carnem generandi, cicatricem inducendi, in duos
tamen scopos per huncmodum curandi reduci con-
cludit, conseruationem scilicet, & robur naturalis
caloris, cuius proprium est ea, & similia munia
perficere, atque in remotionem eorum, quæ impe-
dire, & irritum facere illius opus possunt, quamuis,
& hac actione, calori naturali, & eius actioni suc-
curatur, vt cum Magato affirmet, Medicum in cu-
randis vulneribus minorem partem habere, quàm
in quouis alio morbo. Impedimentis remouendis
studuisse Galen. animaduertit, potiorè verò sco-
pum, qui robur, & conseruationem caloris natu-
ralis, qui præcipuum est Naturæ instrumentum, res-
picit, prætermisisse, & ita causam generationis ex-
crementorum neglexisse, & prouide ob adductum
esse, vt crederet, curationem nullam vulnere
transigi posse sine vñ siccantium, & detergentium,
immo debere huiusmodi medicamenta vndiq; vul-
neris partes tangere, quod idè faciendum erat, quia
non consulebatur naturalis caloris robori, & ob eius
imbecillitatem multa generantur excrementa, à qui-
bus

bus imbecillus calor sese expedire non potest, ideoque medicamentis committenda est eorum absumptio. At si tegumento appposito spirituum dissolutio impediatur, & externa refrigeratio, foueaturque naturalis calor, quæ erant partes naturalis tegumenti, paucissima, inquit, succrescunt excrementa, & benè disposita, quæ aut per insensibilem halitum, uel sensibilibiter per paratum effluxum non ægrè effeuerunt.

Distinguens postea uulnera in simplicia, & caua num. 12. animaduertit, duæ hæc genera uulnerum, licet in aliquibus diuersam habeant curationem, in uno tamen conuenire, quod præcipua curandi ratio in utroque; & indicatio posita sit in fouendo calore naturali tegumento aliquo, non multum dissimili à tegumento naturali cutis. Oblato itaque uulnerato sano aliquo, & boni habitus, in quo neque incitum sit uas aliquod magnam, neque neruus læsus, sed in carne simplici facta sit continui solutio, nisi tantum sanguinis fluxerit, quantum expedire uidebitur, ut & uulnus sicci reddatur, fluxionisque tollatur occasio, permittendum monet, ut si flat, mox supprimendum, dein emundato diligenter uulnere, adduenda labia ad murum contactum, uel futura, uel glutine hinc inde colligatis labiis, inde conuenienti tegumento uelutiendum partem. & quamuis satis sit fouere naturalem calorem, & roborare, aut corporulentia medicamentis, aut qualitate, magis tamen probat, ut actionem Naturæ agglutinandi adiuuet efficax facultate cum aliqua adstrictione, quod defluens sanguis pro uulneratæ partis nutritione ab omni superflua humiditate expurgetur, & ad quandam visciditatem deducatur, ut facile fiat gluten, & labia facillius connecti possint, quale medicamentum est resina terebintina, uel abietina, quibus si fluidiores sint addit aliquam ceræ portionem. probat etiam taca-hamaca, cum oleo aliquo eiusdem facultatis emolliant, ut oleo de momordica, hypericino completo, item balsamum peruanum, si molle fuerit, cum cera ad iustam consistentiam reductum, si gummosum, emollitum cum aliquo ex dictis oleis, ceratum barbarum, palmum, de betonica, cum taca-hamacha, uel aliud eiusdem facultatis, cuius aliquod extendi iungit super lineum linteum benè contextum, longitudinis, & latitudinis, uulneris magnitudini respondens, ita ut uulnus tegat, & aliquid etiam de adiacentibus partibus apprehendat; deinde illi superponatur tot liutea duplicata, uel triplicata, quod satis sint ad fouendum calorem naturalem partis, & ad arcendas ambientis injurias, adhibeatur que retentiu deligatio.

Transiens postea ad uulnus cauum, quod carnis generationem exposcit num. 40. duplicem proponit eius curandi viam ab Hipp. lib. de Viceribus depròptam, vnam per sciccitiam medicamenta, ut quam paucissimum pus generetur, alteram per suppurantia, à quibus ad abstergentia tranieunt, postea ad carnem generantia, & postremo ad epulotica, que cicatrificantia, & quoniam ab Hipp. & Gal. fluxerunt, & tot experimentis sunt confirmatæ, nullo modo eas reprobat, sed tanquam bonas recipiendas esse proficere num. 41. Cum tamen per nouum medendi modum, qui raro soluendo incedit, longe facilius, citius, & cum minori molestia, & paucioribus etiam expensis subsequatur sanitas, & paucissimis uisitationibus indigeat uulneratus, eundem reliquis præferendum cenet.

Oblato igitur uulnere cauo, & suppresso sanguine abique oui albumine, si fieri possit, cum Magato primum videndum monet, num. 45. an uulnus conuenientem effluxum habeat ad expurganda excrementa, quæ in dies generantur, & nisi adsit, parandum aut eundem, aut contrarij loci diuisione, aut turundæ dilatantis per duos, aut tres dies impositione. Si

A autem uulnus sit amplum, considerandum, an cauitas reddi possit minor citra impedimentum effluuij, ut melius conferetur naturalis calor, iuxta se inuicem positis ope fibulæ, & glutinis labijs, & citius carne repleatur, deinde parandum tegumentum, primum tamen labia uulneris illius aliquo medicamento medicioris consistentie, quod naturalem calorem foueat, & expers sit mordicationis, & ita illiuit, ut ad fundum vique peruenire medicamentum possit, amataque; ut eius vires non faciliè euaneant, sed aliquanto tempore perdurent: & si uulnus sit magnum etiam flammamenta eodem medicamento imbuta apponit labijs, inde superponit linteum quod idem medicamentum habeat, postea circumcidens partes rosaceo inungit, hyeme calido, frigido æstate, aut linteum admouet eodem oleo imbutum, postremo tegumentum parat ad conferuandum naturalem calorem ex pilulis, aut duplicatis, triplicatisue linteis, & fascia ad retentionem deligat, & partem in conueniente situ constituit, ut citra dolorem, quantum fieri potest, laceat, commodumque effluxum ad genitam materiam, excernendam habeat: & in diebus proximè sublequentibus repellentia cum corroboratore adhibet circumiacentibus partibus, & sæpius etiam commutat, laudat ergo terebintinam, & abietinam lacrymam inter adhibenda medicamenta, nu. 46. quibus, ut facilius medicamentum ad fundum uulneris perueniat, & melius etiam naturalem calorem foueat, & robur eius adaugeat, addit Hypericinum oleum, & aquam ardentem, præterit si uulnus sit profundius.

C immò quando uulnus est magnum, aliquod addit ex iis, quæ à totius substantiæ proprietate naturalem calorem adiuuant ad propria munia obeunda, cuiusmodi est oleum Hyssapæ appellatum, oleum de Hyperico Magati, Balsama artificialia, aqua Balsami, Balsamum peruanum. Olea illa tenuissima (ola nimis probat, quòd ob tenuitatem partium faciliè euaneant, & in auras abeant, sed aliquo crassioris, tenaciorisque substantiæ, cuiusmodi est terebintina, & abiegna lachryma ea quodammodo alligat. At si uulnus fuerit cum insigni carnis confusione nu. 49. eligit suppurans medicamentum, cuiusmodi est digestum lotum, Tetrapharmacum, vnguentum Basilicum, & huiusmodi, immò laudat, ut melius foueatur naturalis calor, nu. 50. ut circumcisit partibus apponatur aliquod emplastrum, seu cataplasma, quod vim habeat fouendi, & ac roborandi naturalem calorem cuiusmodi est, quod paratur ex farina hordeacea, fabacea, puluere florum camæmel, rosarum rubearum, Dictami cretensis, anethi, oleo rosaceo, hypericino, terebintina, vinoque rubro subadfringente, & similibus. Quandoque; vna deligatio, & medicatioe satisfieri, ait, indicationi replendi carne uulneris, aliquando verò iterum, & tertio soluendum esse quatuor, aut quinq; diebus interpositis ad abstergenda excrementa, si crassiora fuerint, aut si qua fuerint carnis confusio saniem copiosam producens, fuge pruritus substinium molestus, aut aliqua alia ex enarandis causis. animaduertitque maxima vitandum esse diligentia, dum uulnus detegitur, ne calor naturalis iacturam patiat, aut dissolutio, aut refrigeratio ab ambiète inducta; & si uulnus nondum carne repletum sit, eodem modo procurandum, ut primo apparatu factum est, si repletum sit carne, vel non longè ab hoc statu, epuloticum adhibendum.

E Si angustum fuerit orificium, neque deorsum commodum habeat effluxum, aut impurum fuerit corpus, aut os aliquod læsum sit, aut nobilis pars detecta, num. 56. desperat, naturalem calorem ad pristinum statum posse reduci per tegumentum, & ex multa puris generatione, si non expurgetur, mala non parui momenti expectat, & ideo curationem per turundas sequitur, fistulas tamen, ut materię exitus pateat, & de tertio in tertium diem uulnus pro-

procurat, quasi media via incedens.

Numero autem 58. & sequentibus casus proponit; in quibus solutio, & detectio vulnerum est admittenda. De tegendo enim ait, si manualis aliqua operatio requiratur, ut si manu aliquid addendum sit, aut detrahendum, ut quando os excidendum, aut peregrinum corpus euellendum, aut medicamentum aliquod admoendum; aut si quid superuenierit, quod integram sanitatem impedire possit, ut quando caro spongiosa supercreuit; aut si carne humidiori repletum sit vulnus, cum apponendum sit medicamentum, quod siccando, & adstringendo carnem, cicatricem inducat, aut ob Cacoehymiam corruptio in parte, inflammatio, Gangræna, aut Sphacelus superuenierint, ut congruis remediis his malis occurratur: atque si ingens putredo, abundantia fordium, excrementorum, & vermes succreuerint, cum etiam suspicamus, minus commodum paratum esse effluxum, solutionem probat. eandemque necessariam existimat, ubi retentum corpusculum, aliquod peregrinum, quod ptimis diebus extrahi non potuit, sine manuali operatione, aut medicamentorum ope extrahi non potest, aut aliqua ossis portio à Natura separata, non tamen expulsa carnem pungit, aut effluxum obstruit, soluit etiam vulnus ob superuenientem abscessum, ac dolorem vehementem, nec non ob ingentem erosionem, & pruritum, concludens solutionem fieri non ut curetur vulnus, sed ob superuenientia symptomata, cum absunt symptomata, nullam nos necessitatem cogere, subiungit, ut soluiamus vulnus, donec carne repletum sit, licet admittatur, ut, carne ex parte genita, & periculo inflammationis superato, in aegrotantis, aut assistentium gratiam semel, aut iterum vulnus soluiatur, ac procuretur. idque potissimum concedit ob insignem fetorem, ac ingentem pruritum, aut quidpiam aliud, quod carnis generationem prohibeat. modò vulnus diligenter ab iniuriis ambientis protegatur.

Statim vulneris sub tegumento oculis mentis cognosci affirmat num. 76. non fecus, ac morborum internorum, eadem referens, quæ Magatus, & si quis animo anxius hæreat, vnam, vel alteram solutionem probat. rem autem prosperè succedere ex eo intelligit, quod à vulnere bonum pus emanat, & pro ratione vulneris, nullus, vel parvus addit dolor, tensus, & nulla, vel pauca granitas, & si proximæ partes boni caloris sint, & molles, & si febris, aut non addit, aut diminuat.

Daniel Sennert, s. iusæ præct. part. 4. cap. 9. Examina nouam rationem curandi vulnera, quæ sit per raram solutionem Cæsaris Magati, & Ludouici Septalii, in primis ita cum proponit, si offeratur vulnus in corpore sano, alioquin, & boni habitus; in quo nec sit vas magnum, nec neruus læsus, sed in carne simplici, & sanguis quantum satis est, fluxerit, subent vulneris labia coniungere, & ad mutuum contactum adducere, deinde vulnere aliquid imponunt quod, & tegumentis loco sit, & calorem naturalem foueat, & simul vim siccandi cum aliqua adstrictione habeat, quod affluens sanguis pro vulneratae partis nutritione ab omni superflua humiditate expurgetur, & ad quandam visciditatem deducatur, ex huiusmodi medicamento aliquid lineo, quod vulneris magnitudini respondeat, & aliud de adiacentibus partibus comprehendat, inducant, ac vulnere imponunt, super hoc verò tot lineæ duplicata, vel triplicata, quot satis sunt ad seruandum naturalem calorem partis, & ad arcendas ambientis iniurias, applicant. solutionem ad quartam, quintam immò septimam diem diffiunt, & sic sæpè vnam deligationem ad vulnus, aliquod sanandum sufficere, interduo bis, vel ter deligatione facta sanari posse vulnus, scribunt. Vt tamen confusata linteæ quandoque detrahantur, mundaque illorum loco im-

nantur, permittunt, modò id fiat citra vulneris detectionem. simul & casus quoddam excipiunt, in quibus hæc curandi ratio simplex locum non habeat, sed antiquo modo vtendum sit.

Hanc curandi rationem primò generatim reprehendit, deinde particulatim rationes, quibus innititur, impugnat. In primis igitur nodum sibi in scirpo querere & causis minime sufficientibus motos antiquum curandi vulnera modum reprehendere, & nouum commendare, sibi videri affirmat, quod negari non possit hoc modo per tot sæcula multa, & grauissima vulnera feliciter curata fuisse, & nouum modum, negari non possit, solum habere, locum in vulnere simplici vulnerato sani, bonique habitus existente, in quo neque magnum vas sit incisum, neque neruus læsus, quod, & ipse admittit, cum talia vulnera nihil periculi adiunctum habeant, & à sola Natura etiam medicamentorum ope sanari possint. improbat tamen intempestiuam diligentiam (eu curiositatem eorum, qui sine causa) urgente vulnus sapius, & quotidie non semel solum, sed bis, & ter soluant, multa dari vulnera etiam, ex eorum vitiorum concessione proficere, in quibus curandis talia Naturæ impedimenta offeruntur, ut si ea à Medicis non tollantur, Natura ad vulnus veniendum par non sit, & proinde simplex ille apparatus non sufficiat, & omnino si quid in vulnere agendum occurrat, quod sine manuali operatione perfici non possit, & periculum addit, cui statim succurrendum sit. solutionem vulneris eisdem concedere asserit, & Septalii hos casus ponere, si corpus sit cacoehymum, vel vas magnum aliquod secum, aut neruus læsus, si caro sit cornua, quæ supuratione opus habeat, si vulnus sit angusti orificii, neque pus exitum habeat, si os aliquod sit læsum, aut nobilis pars sit detecta, & proinde manuali operatione opus sit, si multum puris, & excrementorum in vulnere generetur, à quibus dolor, partis corruptio, inflammatio, vermium generatio provenire possit, si caro luxuriet, si dolor vehemens addit, si inflammatio, vel Gangræna metuantur, si ossiculum, vel alius corpus, quod eximendum est, in vulnere hæreat, aut, ut casus hos recenset Magatus lib. 1. cap. 38. si caro nimis excrecet, si hæmorrhagia virgat, si Gangræna, & corruptio partis imminet, si ingens putredo, & fordities addit, excrementa multa cumulentur, inflammatio partis imminet, peregrinum corpus in vulnere hæreat, abscessus superueniat, dolor addit, pruritus, fetor, ossa fracta sint, in omnibus istis casibus simplicem illam deligationem non sufficere, sed antiquorum operosiorum apparatusum necessarium esse, vltro ipsos concedere. ex quibus infert, exceptiones regulam superare, & ei derogare, & rarisimè nouum illum curandi vulnera modum sufficere, & p'terique grauissima mala, si vulnera solutio ad quartum, quintum, vel septimum diem protrahatur, superuenire posse contemnit. Quapropter licet concedat, vulnera citra necessitatem non sapius detegenda, & aëri ambientis temerè exponenda non esse, tamen cautionem quoque adhibendam monet, ne si tardius, & rarius detegatur, munden-

tur, & necessaria medicamenta imponantur, damni, & periculi aliquid agro attrahatur. concluditque affirmari, at non probari, nouam istam curandi vulnera rationem antiquæ esse faciliorem, breuiorem, minus molestam, ac tutiorem, & qua minus admittetur faciliorem, breuiorem ac minus molestam esse, negat tamen eam esse tutiorem, pro certò habens, neminem fore, qui eam tutò in vulneribus illis profundis, & angustis, quæ pungendo, & acuto telo, non crasso inferuntur, adhibere, & vulnus tale regumento aliquo saltem imposito Naturæ committere, & ante septimum diem non solvere. auit, cum accidere possit, ut Natura in superficie vulnus conglutinet.

tinet, antequam in profundo sit conglutinatam, & A
ita in profundo pus colligatur, quod maxima pericu-
la inferat, & proinde tale vulnus iterum aperien-
dum sit, vt experientia sæpius docuit.

Suum curandi modum experientia firmavit Ma-
gatus & pluribus rationibus, quas refert Sennertus.
cap.9. eiusd. tract. p. 512. at experientiam rejicit p.
520. Rationes verò nullius esse momenti offendere
nititur eod. cap. p. 521. & seq. Animaduertit etiam
Magatus nonnullos defectus communis modi cap.
40. lib. 8. & eos refert Sennertus eod. cap. p. 514. ma-
leque obijci communi modo offendit pag. 524. &
sequen. Attulerat at quoque Magatus à principio non-
nulla argumenta quibus crebram solutionem, & pro-
curationem necessariam esse ad curanda vulnera,
offendi videbatur, & ea dissoluit cap. 44. & ea pariter B
adduci Sennertus cum Magati responsionibus p.
515. & responsiones redarguit p. 526. & seq.

Fundamenta igitur eorum aggrediens, & eaque ex-
pendens, primò experientiam parui facit, quod pariter
experientia consistit infinitos grauissimè vulne-
ratos communi modo curatos fuisse, & tamen non
impedire, subiungit, quin quilibet experientiam con-
sulat, & inquirat, an melius inueniri possit, modò id
sine ægri damno, & periculo fiat. Vulnera capitis,
quæ refert Septalii curasse in valedictorio Medio-
lansenis, & plures conualuisse, quam sub antiquo
modo, ipsum non mouent, quod in specie non expli-
cet, qualia illa fuerint, cum ex capitis vulneribus alia
possint esse lethalia, alia curabilia. Magatur verò, &
si vulnus capitis, quorum exemplum affert, qualita-
tes describat, tamen id non probare, ægros ob
nouum istum modum curandi sanatos fuisse, &
non conualuituros fuisse, si antiquus modus adhibi-
tus fuisset, & adducit ipsum Magatur sæpius incul-
cantiem, Naturam esse, quæ vulnera curat, & forte
Naturam Chirurgi errores in curandis vulneribus
tolerare, & vincere, quasi in dictis vulneribus Natura
robusta errores curantis superauerit, & enarrat
insuper casum cuiusdam studiosi, per thoracem
transfusi pulmone vulnerato, intra mensis spatium
curati, cuius vulneris curam cum internum fuerit,
Naturæ potissimum deferret, & neque antiquo, neque
nouo curandi modo sanatum fuisse, & vulnus cælo-
phagi 24. die cicatrice obductum ex Glandorpio in
speculo Chirurgico obferri, trigesima. posse denique
ait, Chirurgos, qui antiquo modo vniuntur, similia
exempla producere. Concedit, crebras illas terebra-
tiones, quæ interdum exercitii potius, quam necessi-
tatis causa inflicti videntur, non semper tutas esse, &
sæpè ægro plus damni quam commodi afferre, quod
verò capitis vulnera ante quintum, vel septimum
diem detegenda non sint, non facillè admittit, cum
talia vulnera varias partes transeant, & varia excre-
menta cumulent, & plerumque sanguis intra cra-
nium, & membranas colligatur, qui propterea ma-
ture euacuandus est, & ea de causa terebratio, &
perforatio cranei interdum necessaria sit, ne deten-
tus pureasca, & graui lympho mata, immò monem
ægro afferat, quod etiam facillè fieri posse certum habet,
si tam raro vulnera soluerentur, ac deegeren-
tur.

Rationes Magati, & Septalii, negat, tanti momen-
ti esse, vt per eas vulgatus curandi modus sit reli-
ciendus. Hoc eos virgere, aserit, & in eo ferè funda-
mentum istius sententiæ positum esse, calorem partis
vulneratæ conferuandum esse, & arguendum
Gal. quod maximi momenti indicationem omiserit,
& alijs parui momenti rebus, & excrementorum ex-
purgationi intentus fuerit, eorum autem generatio-
nem inhibere non curauerit, cum si calor natiuus ser-
uetur, pauca etiam excrementa, quæ vulneris gluti-
nationi obesse non possunt, generentur, faceret Nati-
uram esse vulnorum Medicatricem, eamque solam

caloris innati beneficio, non verò medicamentum
glutinationem vulneris perficere, & propterea calo-
rem, ac temperiem partis naturalem studiosè ser-
uandam esse, ac fonsendam, quod, & si Galen. vbi ex-
proffesso de vulnere curatione agit, præteritis non
negat, tamen in alijs locis passim inculcare, contem-
dit, nullam fieri posse vulneris sanationem, nisi pars
suam naturalem temperiem obtineat, & ea ipsa me-
dicamenta, quæ dicuntur sarcotica, ad partis calo-
rem conferuandum comparata esse. Animaduertit,
hic duo quæri: primum, an nouo isto medendi mo-
do rectius calor natiuus conferuatur, quam anti-
quo, pluraque necessariò in antiquo modo, in nouo
pauciora excrementa generentur, alterum, an so-
lus calor natiui conferuatio ad sanandum vulnus
sufficiat, & vtique negat. Rarum vulnus detec-
tionem calori innato sæpè plus officere, quam pro-
desse, contra verò frequentior, & quoties opus
est, vulneris detectionem calori innato non offe-
re affirmat, ideoque non ob vulneris detectionem,
sed ob caloris imbecillitatem, aut constitutionem
partis aut corporis excrementa generari. Cum enim
in vulnere sanguis effundatur, hinc calorem, & spi-
ritum dissipari, partemque debiliorem reddi non
dubitat, indeque in coctione, quæ fit in parte, plu-
ra excrementa generari, quod verò nunc plura nunc
pauca excrementa generentur in vulnere, non fieri
ideò quia vulnus rariius, vel frequentius detegatur,
sed quia totum corpus, & pars vulnerata ad excre-
menta plura, vel pauciora generanda disposita sunt.

Quod ad alterum, calorem innatum ad vulnus
sanandum non semper sufficere ex eo probat, quod
tor impedienda sæpè obiciantur, vt nisi ea à Me-
dico, & quidem sæpius singulis diebus remo-
ueantur, nullo modo Natura finem suum assequi
valeat, nimirum pus, & excrementa quæ in vul-
nere colliguntur, euacuanda, liique etiam inter-
dum, & vbi opus est per turundas partem exi-
tum contendit, & medicamenta, quæ calorem so-
ueant, excrementa excitent, eorumque generatio-
nem impendant, ac vulneris glutinationem adiuuent,
sæpius imponenda, cum semel imposita, à pure, & sa-
nie abluantur, ac debilitentur, & à calore partis co-
rumus dissipetur. Addit, quod etiam paulò ante dix-
erat, licet Gal. vbi de medicamentis ad vulnera sa-
nanda necessarijs agit, in specie medicamentorum
calorem naturalem fouentium non meminerit,
(quod fieri debuisset non negat) tamen passim alibi
monere, calorem, ac temperiem partis vulneratæ
esse conferuandam, & nisi temperies partis rectè se
habeat, vulneris sanationem scilicet fieri non pos-
se: & medicamenta illa ipsa, quæ passim proponit ad
excrementorum vulneris excitationem, calorem
fouere, sibi que videri, medicamenta illa digestiua, &
sarcotica, & glutinantiã potius ad calor natiui con-
seruationem, quam ad aliud quid præstandum com-
parata esse.

Et quoniam dicebat Magatus in nouo modo
affluxum humorum non concitari, quod, & partis
calor conferuetur, & dolor, fluxionis causa, frequen-
ti contrectatione non concitetur, hoc rejicit, adfensum
in rara ista detectione non melius conferuari calo-
rem, quam in antiquo modo, dolorem verò neque
in antiquo modo excitari, si à perito Chirurgo dex-
trè tractetur pars, & si fortè in vulneribus sinuosis
ad pus elicendum comprimenda pars sit, leuissima
fiat compressio, quam necessariam esse, ait, in di-
ctis vulneribus, vt, & puluillis, quod ad sinus fun-
dum pertingant, & si quis dolor prius curari
non possit, longè maius esse comòdum, quod
ex momento illo dolore oritur, quam incommo-
dum.

Nullius momenti putat, quod in nouo modo pars
vulnerata rariius acri exponatur, pro comperito ha-
bens,

bens, commodum ex vulnere emundatione proueniens, ac necessariorum medicamentorum impositione, longè maius esse, quam datum, quod aer ambiens admissus affert, & hoc etiam in modum in vulgato modo precauere posse, si vulnus in calidiore, vel temperato aere detegatur, idque non sepius fiat, quam necessitas postulet, atque ante vulneris detectionem omnia, quæ ad nouam deligationem necessaria sunt, prius apparentur, & omnia quam celeritè agantur.

Negar præferendum esse nouam Methodum antiquæ, quod in vulnere capitis, quod abscessum putabatur, seruatum fuit, quod nondum probatum sit, quod idem non futurum fuisset, si antiquus modus adhibitus fuisset, cum obseruatur quotidie, etiam eo adhibito ossa, quæ abscessura videbantur iterum agglutinari.

Pauciora excrementa sub nouo modo colligi quam sub antiquo affirmare, ait Magatum, sed id non probare, ac semper præsupponere calorem innatum rectius conseruari, si rarius detegatur vulnus, quam si frequentius. concedit excrementa plura prouenire vitiofa partis coctione, sed negat, quod ea solum fiant à debilitate caloris ab aere contracta; cum huius plures cause esse possint, nimirum vitioforum humorum in corpore abundantia, & ad partem vulneratam confluxus, vasa magna plurimum sanguinem fundentia, læsa partis coctio, & similes aliæ.

Concedit Officula, & peregrina corpora felicius expelli à Natura, si calor partis sit fortior, ac probandum, ait, non præsupponendum, quod calor naturalis melius conseruetur, & roboretur in rata detectione, sicut, & afferre ait, sed non probare Magatum, quod vis medicamenti primò appliciti ad perfectam agglutinationem integra durare possit.

Et quoniam contra antiquum modum obiicitur, quod ambientis aeri pars vulnerata sepius obiiciatur, unde calor debilitatur, & hinc copiosiora excrementa cumulantur, idcirco respondet, id imputari ambientis aeri, ac non probari, & copiosa excrementa non ab aere prouenire, sed ob alias causas; & exiguum illum appulsus aeris, quoniam tamen monet, quantum fieri potest, vitandum, tam magnam alterationem asserre non posse.

Obiicit etiam ex frequentè solutione, & contractione partis dolorem excitari, & fluxionem ad eam euocari, ait respondet, quod superius de hac re.

Obiicitur 3. Quod fiat calor, & spirituum dissipatio in vulneris detectione, ait respondet, frustrà id metui, quod si quæ spirituum, & calor dissipatio fiat, ea fiat cum ipsa sanguinis profusione, hæc verò ubi substitit, valorem officina iterum conuincere, ut de tali spirituum dissipatione metus nullus sit, & Natura, aliàs de spirituum, & calor conseruatione sollicita, excrementa expellat, vitia retineat, ut in criticis euacuationibus fieri videmus.

Obiicitur 4. Quod quoties foliuntur, & deterguntur vulnera, toties turbetur, & à proprio munere distrahatur Natura, ait respondet, frustrà hoc metui, quod Natura breui illo temporis spatio, quo vulnus iterum obligatur, in opere turbari non possit, nisi magna alteratio accedat, sed turbari potius, si vulnus ab excrementis non mundetur.

Causas, quibus adducti fuerunt antiqui, & nostri temporis Chirurghi, ut vulnera toties soluerent, solidè non refutare Magatum, & Septalium contendit; cum negent, idcirco soluenda esse, ut excrementa euacuentur, quod excrementum tenue partim per halitum digerit, partim à calore extra vulnus propelli possit, crassum verò, si quod generatur, cum pure confundatur, & à Natura cum eo expellatur, negat ipse tenue excrementum semper per halitū digerit, cū sæpè vulnus valde humidum reddat, & magna copia affluat, crassum verò, & si puri miscetur, tamen sponte

te totum non euacuari, & si euacuatur, tardius id fieri, & propterea retentum acrimoniam acquirit, & dolorem, ac nouum affluxum parare, ideoque maturè, antequam hoc fiat, euacuandum, & abstergendum, & propterea vulnus, quoties opus est, detergendum. Addit, Neque Natura excrementa hæc expellere, sed Naturam vilem inuili separare, at ubi excrementum iam ab vili separatum est, & in vulneris cauitate hæret, non amplius in potestate esse Naturæ, neque id Naturam expellere posse, sed vel sponte, & pondere effluere, vel à succrescente carne protrudi; quod si non fiat, in vulnere relinquere, neque etiam tempore partem vulneratam ita posse collocari, & situari, vt pus deorsum tendens grauitate sua sponte effluat: cum si in partibus anterioribus inflicti sint vulnera, non sit commodum agroto pronum iacere, vt pus effluat; neque si in posterioribus, in partem vulneratam decumbere, cum tota corporis moles partem affectam premat; & minus in vulneribus penetrantibus capitis id haberi possit.

Non esse necessarium, vt vulnera sepius detegantur abstergendorum crassum excrementorum, caula, sed excrementa crassa, & pus sine abstergentium visu euacuari posse, probat Magatus & Septalium ex Gal. 13. Meth. 9. ubi habet, Quin si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit protinus incidere, immò exhalationem molli medicamentis ad id valentibus quorum visus effectus sit coniectionis, ex quo inferri videtur; si disiculentibus pus possit discurrere, quod abstergentibus non sit opus, at ipse respondet non absolute concedendo hoc tuto fieri, ad id visum fuisse Gal. medicamentis disiculentibus valentibus, & fortibus, quæ non adhibentur in vulneribus.

Idem ex eo probat Magatus, quod in abscessibus rursus sæpè sinus notabiles, & copiosus pus emittentes carne repleantur nullo abstergente in cauitatem immisso, sed soli osculo admodum medicamento, cuius nihil ad fundum peruenire possit. At respondet, non semper id fieri, sed sæpè abstergentibus iniectionis opus esse, aut sinus compressione, vt pus effluat, & exprimat, idque sæpè faciendum esse, atque ea de causa vulnus etiam sæpè detegendum, nec pus in tali situ detinendum.

Quodque interna vulnera sanentur, etiam si fordes, & excrementa non abstergantur. At respondet, hoc non semper fieri, sed in his saltem partibus, in quibus pauca excrementa colliguntur, & patentem, ac pronum habent exitum: aliàs si excrementa detinentur, vulnera illa non sanari, & sæpè vulneris partibus pus, & excrementa tenaciter adherere, vt sponte non effluant, sed manuali etiam operatione sint detergenda.

3. Probantur, quod non idè detegendum sit vulnus vt pro vario vulneris statu nunc digestum, nunc abstergi, nunc carnem generantia, nunc eandem superfluam adimentia adhiberi possint, cum totum negotium Naturæ committatur, ideoque satis sit, si tegumentum saltem quod corruptelia sua caloris effluxum prohibeat, vulnere imponatur, quod calorem conseruet, & idè vno medicamento diuersis temporibus vulnus aliquod curari possit. At respondet, falsa hic principia præsupponi, primum, quod Natura omnia, quæ ad vulneris sanationem necessaria sunt, sola præstare possit, cum excrementa separata sola non possit expellere, sed sæpè ea tenacia sint, & parti adherent; neque etiam illa per se sponte effluant, aut membrum ita locari possit, vt sponte effluant, ideoque tunc medicamentis opus sit, quæ ea abstergant, immò sæpè manuali operata, quæ eam detergat. Alterum verò, quod Natura in opere suo nullis medicamentis, quibus adiunctur, indigeat, quod falsum esse ipsa experientia

constare ait, quæ docet, digestiua in principio vilia esse, in progressu morbi noxia etiam ex ipso Magato, qui facitur lib. i. c. 38. se obseruasse, digestiui vsu vulnera sclepetorum grauissima suppurata, expurgata, & carne repleta fuisse, sed postea ob nimiam humiditatem (supercreta esse carnem, quæ erodentibus indiguerit, tertium, in quod hinc consequitur, falsum esse affirmat. Quod scilicet vnum medicamentum toto morbi tempore sufficit, modo corpulentia sua regimenti loco esse possit; quia si hoc ita se haberet, loco-emplastri corium aliquid imponere liceret, aut quodcumque emplastrum pro quocunque vsu parare, modo non deleterium, acre, & mordax esse, quod tamen neminem prudentem facturum sibi persuaderet, & hic notat contradictionem in Magato, qui c. 36. recte scribit, quodlibet regimentum vtrumque paratum aptum esse ad tuendum, & roborandum calorem naturalem, sicut cuiusque partis temperiei conuenit, & quod in vna parte decens regimentum est, in alia parte inconueniens, immo noxium esse possit.

4. Contendebat Magatus non esse detegenda vulnera, vt effectus medicamenti cognoscatur, & an vulnus humidum sit nec ne, vt conuenientia siccantia apponi possint, cum totum negotium Naturæ committatur. At respondet Sennertus male hoc statui, cum Natura semper id, quod optimum est, intendat, semper tamen, quod intendit, obtinere nequeat, vel quia debilis est, vel quia obiectis, in quod agit, copia obruitur, ideoque & temperies vulneratæ partis fouenda est medicamentis, & quidem alijs etiam tempore, & excrementa, quibus Natura obruitur, excidenda, & vacuanda, & propterea Naturæ rem omnem committere, & otiosum spectatorem esse, temerarium esse, cum facile fieri possit, vt humiditate in vulnere abundante, id in vicus degeneret.

5. Quod non sint detegenda vulnera frequenter, vt vulneris status cognoscatur, & superuentura symptomata præcaueantur, contendebat Magatus, quod ex alijs signis, pruritu, dolore, fæctore, & omnino rectius artificiosa coniectura, & oculis mentis quam corporis cognosci possit, cum illi acutius quam hi videant. At respondet, coniecturas istas sæpe incertas esse, immo quædam, vulneribus accidere posse quæ non nisi oculari inspectione innosceant, vt fungi cerebri, vermes in vulneribus, caro supercreta. Et licet quædam tandem signis se prodant, tamen haud tutum esse, vt Medicus otiosus spectator sit, donec talia signa, dolores, febres, fætor, & similia accedant: cum his superuenientibus æger plerumque in magno periculo sit constitutus, quod oculari inspectione prænotescere, & auertere par erat, ac tutius, & sæpe minus diei, immo paucorum horarum spatio, graue aliquid malum superuenire possit, vt refert Paræus, sibi visa vulnera, in quibus nisi quotidie solerentur, & medicamenta noua imponebantur, vermes otiebantur.

6. Contendebat non esse detegenda vulnera sæpius, vt fasciæ, puluilli, & lintamina conspurcata detrahantur, & munda imponantur, quod id non molum refert aut si omnino ea immutanda libeat, id fieri possit citra vulneris detractionem. At ipse obicit, cogitare debuisset, si fasciæ immundæ sunt, multo magis vulnus, & propiora vulneri regimenta immunda futura, cum sanies ea maxime, quæ vulnus contingunt, proximè inquinat.

Tandem non esse detegenda frequenter, & immutanda lintea contendebat, vt halitus prauus in vulnere ex pure, & excrementis geniti, exhalare possint, qui decenti, & conchsi partem vulneratam afficiunt, eamque immutant, quod tot & talibus linteis vulnus obligandum non sit, vt vapores illi supprimantur, & si pus exitum habeat, multo magis vaporosa illa excrementa diffundat: & si omnino retineantur,

A non tantum allatura damni, quantum ex vulneris detractione, & ambientis alteratione prouenire potest. At obicit quocunque modo etiam vulnus obligetur, facile vapores illos detinet, immo ipsis lintaminibus & fasciis sese insinuare posse, & hinc fæctore suo partem vulneratam offendere: & id etiã in quaestione esse, an pus omne euacuari possit, nisi vulnus sæpius detegatur. Alterationemque quæ fit ab aere externo tam noxiam esse non posse, cum nullus prauæ qualitatis sit particeps, quàm ea, quæ à vaporibus putridis, & fætidis à pure, & sanie toties prouenit.

Male propositum fuisse à Sennertio Septalii, & Magati curandi vulnerum rationem.

CONSIDERATIO I.

Qvod Empiricorum secta de tota Medicina contendebat apud Cellum in præfatione suæ Medicinæ, reperta scilicet prius fuisse remedia experientia duce, deinde homines de rationibus eorum disserere cepisse, nec post rationem Medicinam esse inuentam, sed post inuentam Medicinam rationem esse quaesitam, nos de ratione curandi vulnera quam scriptis mandauit Magatus, affirmare possumus, prius videlicet inuentam fuisse, postea rationem esse quaesitam. Iam enim in multis annis Romæ obseruabatur, & nihil de ea traditum habebatur: primus omnium Magatus rationes quaesit, quas euulgaret, & propterea nihil erat, cur à Sennertio in dubium reuocaretur, an eo modo curari posset vulnera; de eo namque, quod est, dubitari, an sit, non potest. & si dubitandum erat, potius uidebatur uocandum in dubium, an ueras rationes excogitauerit, & satis firmis fundamentis eum curandi modum munierit, an aliquid prætermiserit. Quia tamen de ipso modo dubitauit, immo persuasum habuit, & perscadere conatus est, minus rectum esse, & rationi parum consentientem, multa que Septalio, & Magato obicit, neque nobis uirio dandum erit, si quod est, an esse possit, disseruerimus. Verumtamen, ut omnis euitetur confusio, & rectum iudicium de hac merendi ratione ferre possimus, necesse est, ut uerus sensus Magati, & Septalii clarè pateat, hoc etenim totius huius machinæ fundamentum esse debet, & quoniam Sennertii obiectis tegitur, hinc exordientur, & quanti roboris sint, quæ ipse aduersus utrumque excogitauit, expendendum.

In primo ipso Quaestionis limine maximus irrepit error, qui nulla ratione tegi potest, longe enim aliter Sennertus eam curandi rationem proponit, ac uiri illi tradiderit: ira enim eam describit quinto suæ præf. cap. 9. Si offeratur vulnus in corpore sano alioquin, & boni habitus, in quo nec fit vas magnū, nec neruus lætis, sed in carne simplici, & languis, quantum satis est, fluxerit, iubent vulneris labia coniungere, & ad mutuum contactum adducere, deinde vulneri aliquid imponunt, quod, & regimenti loco sit, & calorem natium foueat, & simul vim siccandi cum aliqua adstrictione habeat, quo afflatus sanguis pro vulneratæ partis nutritione ab omni superflua humiditate expurgetur, & ad quandam viciditatem deducatur. Ex huiusmodi medicamentis aliquid linteo, quod vulneris magnitudini respondeat, & aliquid de adiacentibus partibus comprehendat, inducunt, ac vulneri imponunt, super hoc uero tot lintea duplicata, vel triplicata, quot fasciæ sint ad seruandum naturalem calorem partis, & ad accendas ambientis in lutas, applicant, solutionem ad quartam, quintam, immo septimam disserunt diem, &c. Vt uerum fatear, quam nam curandi rationem hic proponat Sennertus.

Vt Sennertus propositum curandi rationem Magati.

Vi defec-
ris Senner-
thius in
proponen-
do eo cu-
randa mo-
do.

nerthus, non fat intelligo. Vulnera siquidem, qui-
bus eam adhibet, simplicia uidentur, unde pag. 518.
modum illum curandi examinans, ait, deinde nec
hoc diffiteri possunt, nouum istum modum solum
locum habere in uulnere simplici, uulnerato sani,
bonique habitus, &c. At curatio partium ad sola
simplicia, partium generaliter ad omnia spectare
uideatur: adductio enim laborum ad mutuum
contactum in simplicibus uulneribus fit, at quod
subiungit, solutionem differunt ad quartam, quin-
tam, immo septimam diem, ad simplicia non perti-
nent, hæc enim in uia Magati, & Septalii, & a mul-
tis etiam eorum, qui communem modum sequun-
tur, tractata, unica medicamenti impositione, & in-
tra quartam sanari conseruunt, & propterea in ip-
sis nihil est, cur solutio ad quartam, aut septimam differ-
ret. At si considerentur, quæ subiungit, & quæ
obicit uideret exiisse, Magatum, & Septalium
ita curasse vulnera omnia; subiungit enim, Atque
istam nouam curandi rationem Antiquæ longè præ-
ferunt, & primo eam faciliorem, & tutiorem arguit,
additque rationes, quibus eam comprobant. verò
518. ut eam infirmis, & labefactis, obicit, quod soli
locum habeat in uulneribus simplicibus, uulnerato
sani, bonique habitus existente, & quod uiri illi agnos-
cant, & fateri necesse habent, multa dari vulnera, in
quibus curandis talia Naturæ impedimenta afferun-
tur, ut si à Medico non tollantur, Natura ad vulnus
ueniendum par non sit, & proinde simplex ille appa-
ratus in his non sufficiat. cum hæc, & alia multa eius
generis obiciat, tamquam in firmitate eorum curan-
di rationem, profecto existimauit, ad his in omnibus
uulneribus fuisse uisurpata. quod si fecisset, verè
digni iusticia fuissent; quid enim ineptius excogitari
potest, quam in quolibet uulnere labia adducere ad
mutuum contactum haberetur ne ratio excremen-
torum, quæ necessariò lucrentur in uulnere, nonne
necessariò supprimerentur, retentque uiscus illud feru-
mum gignent ab Hipp. decantatur, & quis labia ad-
duceret, ad adducere ad mutuum contactum posset
in uulneribus seipso inficere, & aliis contusis, & in
quibus substantia carnis, & cutis deficiat, aut in quibus
peregrina corpora sunt à iure animaduertit Senner-
thius, hunc curandi modum tantum habere locum
in uulnere simplici, & in solo simplici Septalium, &
Magatum eum adhibuisse, facile conperiet, quisquis
eorum scripta euoluerit. Magatus enim lib. 1. cap. 59.
& 60. ita expresse simplex vulnus tractat; cap. enim
59. quod etiam inferibitur de agendis in simplici uul-
nere, expurgato diligenter uulnere, inquit, Operæ
pretium erit adducere labia ad mutuum contactum,
& ut adducta maneant, curare, aut deligatione, au-
tutura, uel glutine, & cap. 60. addit tegumentum ido-
neum, & uulnus usque ad perfectam agglutinationem
reuerat, ut in curatione uulneris caui longè
altius incedit cap. 61. Uuln enim in primis con-
siderandum monet, iam de extrahendis telis, & aliis pe-
reginis corpusculis egerat cap. 28. An adsit conue-
niens effluxus per expurgatione excrementorum,
quæ necessariò lucrentur, & cum non adest, parandum
esse, & cap. 33. tractans de excrementorum, quæ
in uulnere generantur, expurgatione, quam à natu-
rali expultrice partium egregiè promoueri affirma-
bat, ubi robur suum naturali calori restituitur, subi-
iungit, Medicum, ut Naturæ ministrum, & adiuu-
rem, in hac actione præsto esse debere, quoniam
interdum adiunt impedimenta, quæ difficilem, & in-
terdum quæ impossibilem reddunt excrementorum
expulsionem, illis; occurrendum est, & hæc impedi-
menta spectare, ait, ad uias, per quas fieri debet ex-
pulsio. Etenim, hæc eius sunt uerba, si nulla adsit via
per quam iam existens, aut, quæ mox colligetur, ma-
teria possit expelli, quia uidelicet aut nulla fuerit à te-
lo parata, aut, quæ facta est, ab aliquo corpore, puta à

telo, sit obstruta, vel adsit quidem, uerum minus
conueniens, ut potè quæ angusta est, aut talis futura,
inæqualis, tortuosa, surlumque spectans, nemini du-
bium est, impediri expulsionem, itaque in eis elabo-
randum, ut materia conuenientem habeat effluxum,
hoc est, ut adsit recta via, & patens, per quam fiat ex-
pulsio, & si fieri possit, ut deorsum vergat. quatinus
enim, & sursum expellat Natura, rationi tanien con-
sonum est, à superioribus ad inferiora facilius expelli
materiam, ut quæ deorsum ab innatam granitatem
spòtè feratur. Hic autem exactum iudicium in Me-
dico desidero, ut oblat, atque inspecto uulnere statim
prospiciat, num per viam, quam sibi fecit uulnerans
causi, satis expurgari uulnus possit, an aliquid adden-
dum sit, vel etiam nouum machinari oporteat, & qua
ratione hoc, vel illud sit agendum, ne in necessariis
deficiens, mortis, aut alicuius magni mali sit causa:
quæ uerò minimè necessaria sunt, aut nequaquam
conueniunt, adiciens, absq. ratione ægrum torqueat,
sanationem differat, & fortassis in discrimine uulnerati
salutem adducat &c. Hæc Magatus de præparando
effluxu in cauis uulneribus. Eademque habet Septa-
lius 8 suarum animad. num. namque 12. cum distin-
xisset uulnera in simplicia, & caua, in simplicibus la-
bia adducit ad mutuum contactum suppresso sangui-
ne, & emundato uulnere, & sutura, aut glutine ea
colligat, agglutinansq. apponit, inde tegit partem, &
ad retentionem deligans, reuoluit feruat uulnus ad
perfectam sanationem. At si uulnus sit cauum, n. 45.
considerandum monet an uulnus conuenientem ef-
fluxum habeat ad expurganda excrementa, & nisi
adsit, parandum aut ei uisum, aut contrarij loci di-
uisione, aut turundæ dilatantis per duos, aut tres dies
impositione. Hæc ad uerbum ex Magato, & Septalio,

quæ quantum ab his discrepent, quæ de eorum me-
dendi ratione Sennerthius tradidit, nemo non uidet,
cum uulnus, cum uulnere confundat, & curationem
cum curatione, quæ optimè distincti habentur apud
illos viros, ut manifestè constat, eorum mentem mi-
nimè fuisse affectum: ob idque adduci nunquam
potui, ut crederem, Sennerthium ipsum scripta legisse
Magati, & Septalii, sed potius mihi persuasi, quia uir
eruditissimus in conscribendis libris, & in illustranda
suis luculentissimis scriptis Medica Arte totus erat,
& proinde minus oisi illi superet, in depromendo
eorum sensu opera uiam fuisse alicuius ex iis flu-
didiorum scolis, & adiutoribus, & hunc ipsum, pluri-
bus fortasse intentum, uitorum illorum scripta rap-
tum nimis percurrissè, & idè germanum eorum
sensum eliceret, & Sennerthio examinandum exhibe-
re non potuissè, & cum in fundamento ipso error
contigerit, mirum uideri minimè debet, si multa sibi
uisa sint, non multum rationi consentanea, & multa
obiceret: quæ si attentè considerentur impugnant
quidem curandi rationem, quam ipse proponit, sed
nihil ad Septalium, aut Magatum, qui nec eam som-
niarunt. miror, quomodo non multo plura obiecerit,
ad eæ absurdæ est ea curatio, & si parus error in
principio, in fine fit magnus, quid si magnus error
in ipso principio committatur? sed prosequamur cu-
randi modum Magati, atque Septalii ex cap. 61. 1.
lib. Magati, & 8. Animad. Septalii numer. 45. si
uulneris cautitas ampla sit, ut uulneratæ partes le-
uiter moueant considerant, an cautitas reddi possit
minor præter id, quod offendatur idoneus effluxus, &
cum eiusmodi est, adducenda monent labia, non
tamen ad mutuum contactum, sed aliquod interual-
lum relinquendum, quo expurgari possint excremen-
ta. Ex his manifestè apparet, quod de solis sim-
plicibus ipsi tradiderunt, uulneratæ de omnibus Septalii
uulneribus accepisse Sennerthium, & proinde ne-
cessariò, omnibus uulneribus accommodari posse, sed
solis simplicibus, sed male credidit, Septalium, & Ma-
gatum ita curasse uulnera omnia, cum longè altius

Confundit
Sennerthius
vulnus cū
uulnere, &
curationem
cum curatione.

Modus
propositus
à Senner-
thio solis
simplici-
bis vul-
neribus
adhibetur
à Magato
non cauis.

Quæ obser-
uet Maga-
tus in cu-
ratione
vulneris
caui non
animadu-
uersa à
Senner-
thio.

Quod de
minor præter id,
quod offendatur
idoneus effluxus,
solis sim-
plicibus
tradida-
rum Ma-
gati, &
Septalii
uulneribus
accepisse
Sennerthium,
& proinde ne-
cessariò, omni-
bus uulneribus
accommodari
posse, sed
solis simplicibus,
sed male credidit,
Septalium, &
Magatum ita
curasse uulnera
omnia, cum
longè altius
caua

causa tractantur, ut superius parui; iure tunc ab exercitibus, dum vulneris labia ad mutuum contrahunt adducuntur, at si vidisset, quæ de effluxu patiendo ad purgationem excrementorum tradiderunt, proculdubio omnem abiecerit timorem, mirum, quomodo vir exercitissimus tam tanti momenti, quam circa totius huius curationis cardo voluit potissimum, præterierit, non Magati, aut Septalii inuentum, sed ipsius Galeni aduersionem tum lib. Art. Med. 90. tum etiam 3. Meth. cap. ult. ut nec eius meminerit in generali curatione vulnerum, intentiones generales proficiens in vulnerum curatione spectandas, & ab ipso Gal. lib. Art. Med. 90. propositas, quamvis ibi Gal. expressit huius effluxus mentionem fecerit, & rationem quoque eius parandam tradiderit. In eo enim quod sequitur tempore dicebat, per suffusionem tercia intentio perficeretur, ipsam vero suffusionem ex eisdem, & contrarii loci diuisione, & figura opportuna comparandum, quæ restant, quod maiorem admirationem mouet, nec Guidones, nec Brunos, nec Bertapalias latuit, neque hodie vel minimum nostrorum Chirurgorum latet, quanti autem hoc refert, paulo inferius videbitur, purgato vulnere, adductis labiis, ut dictum est, instillant in vulnus opportunum medicamentum, extrinsecusque idem medicamentum filis euulsis, ac lineto, magnitudini vulneris respondente exceptum apponunt, torque lintels vulnus obtegunt, quot satis sint ad fouendum naturalem calorem, & arcendas ambiens iniurias, inde ad retentionem deligant, & solutionem eoulsue differunt, donec aliquid sit, quod eam suadeat, aut ad eam cogat. Existimauit Sennertius, modum hunc nouum curandi vulnera in eo positum esse, ut vulnus post certa temporis intervalia soluantur, & procurretur, causa exempli in 4. 5. aut 7. die, at minus eorum mentem percepit, si diligenter, quomodo in curatione incedant, quis consideret, manifestè coniciet, non ita instituisse hunc curandi modum, ut nunquam soluantur vulnus, neque ut certis diebus, sed hoc tantum, ut soluantur, quando necessitas postulat. hæc istius curationis summa est. Communis praxis quotidie vulnus soluit, nec semel tantum, sed bis ut plurimum, & ter quandoque. At viti illi tam crebriam solutionem non esse necessariam profiteretur, sed potius nocuam, & proinde extrahitis peregrinis corpusculis, si quæ in vulnere sint, & patato effluxu, cum opus est, in quorum gratiam toties vulnus soluant, quoties expedire indicant, non soluunt vulnus, nisi quando necessitas postulat, & sæpe solutionem ad integrum coactum differunt. Non ob id tamen communem curandi modum commendant, ut Sennertius credidit, Nam Septalius 8. suam Animad. num. 1. expressè ait, se non reprehendere communem modum, & Magatus non eum reprehendit, aut reprobat, sed solummodo nouum modum illi præponit cap. 40. tamquam præstantiorem, & in fine operis hæc habet. Id autem persuasum habeo, velim, hæc non debet spectare, ut communem curandi modum labefactent, aut missum faciant, neque ab eo distrahant: & paulo post, Integrum esto postea, aut hanc amplecti viam, aut communem persequi, & in præfatione fatetur, vulgari quoque modo curari vulnera, sed scilicet aliter, ut & Septalius; & propterea non sunt dicendi nodum in scirpo querere, & præter rationem eum modum commendare, cum vltus eius excellentiam probet, secus, & nodum in scirpo querentem, qui spargicris vtuntur medicamentis, cum, & Gal. & Hip. temporibus, quibus nondum erat cognita, scilicet curarentur morbi, & per retro secula multa, & grauioribus vulnera curata fuere, sed multo opere, & lassissima tempore, ac sæpe per varios calus deducti fuere ad sanitatem vulnerati, isti autem viti minori longè opere, ac labore, ac minori laborum molestia, vulnera cu-

rate proficiunt, & curationes non ita producunt; nec adeo exhauiunt vulnerati loculos, cur nodum in scirpo querere dicendi sunt? sed quanti roboris sint, quæ Sennertius obicit, videamus.

Diluantur Sennertii obiecta.

CONSIDERATIO II.

Quam abstraherit Magati, & Septalii mentem Docissimus Sennertius in exponenda eorum curandi ratione, iam manifestum est; reliquum est, ut videamus, quantum abstraherit à scopo in his, quæ contra eos obicit. Iaculare liquidem poterat, sed non collimare, nec rectum iudicium ferre, quem causæ status latebat, id autem vi clarius pateat, singula eius obiecta, veluti ipsemet ea digessit, percurtemus, ac dileuemus.

Quia ratio soluuntur vulnera in eorum curandi modo, existimauit Sennertius, non occurrere impedimentis, quæ in curatione vulnere offeruntur, & eorum sanationem remouantur, & prohibent, idem ait, multa tunc vulnera, etiam ex Magati, & Septalii concessione, in quibus curandis talia Naturæ impedimenta afferuntur, ut si ea à Medicis non tollantur, Natura ad vulnus viuendum par non sit, hoc verissimum est, & negari non potest, neque id vnquam negant viti illi, at verò, quod inferat, aut non iade sequitur, aut nihil ad viros illos, nempe simplicem illum apparatus non sufficere, enim per simplicem hunc apparatus intelligit modum curandi vulnera, quem ipse tamquam Magati, & Septalii proposuit, in quo videlicet labia ad mutuum contactum adducuntur, & medicamentum extrinsecus apponitur, additoque idoneo tegumento soluto ad quartam diem, aut quintam, vel septimam differunt, ad mittitur, quod non sufficit, negatur tamen eam esse curandi rationem, quam viti illi proficiunt. idque in superiori Consideratione ostensum est, at si per simplicem illum apparatus intelligi velit eorum germanum curandi modum, negatur, eum non sufficere, in eoque non occurrere omnibus impedimentis, neque ita simplex est, ut eum appellat Sennertius, sed quàm vulnus graue est, tam opusculis est. In primis enim de peregrinis corpusculis extrahendis sunt solliciti; ut videre est apud Magatum cap. 35. p. lib. deinde quia stauerant, à vulnere lædi calorem naturalem, ideoque minus prosperam fieri coctionem alimenti in parte, & succrescere excrementa in vulnere, partemque vulneratam fluxionis periculo exponi, duplicem fluxionis meminerant, eam nimirum, quæ inflammationem efficit, & aliter, quæ copiosioribus excrementis generandis in vulnere causam præstat, Hæc impedimenta occurrere proficiunt (ua mende ratione, vizio quidem temperamento, seu naturalis caloris imbecillitati congruo tegumento, & rara solutione, eademque, & opportuno reuulsionibus, coactionibus, atque alterantibus, fluxionis periculo, excrementis autem generandis, quod ad ipsam partem vulneratam attinet, paratis idoneis suffusionibus, ob idque, & vulnus magis amplum reddunt, si opus sit, carne incisa, aut turunda immissa, & nouos etiam parant saniei egressus, & ossa excidunt interdum, ac terebant, quando scilicet saniei egressum prohibent, cuncta denique prævident, quæ in progressu curationis possunt negotium facere, & omnibus obuiam eunt non minus quam antiquo modo additi à vultu; à principio vulnus, quibus ad extrahenda peregrina corpora, & parandum effluxum opus est, inde vulnus regunt, donec aliquid superueniat, quod solutionem, & procuracionem possulet, simplex quidem est, quam simplicibus vulneribus adhi-

Dammant Magatus, & Septalii, credent soluiunt vulnus, quæ vultus proficiunt, solummodo cum necessitas postulat.

Nouus curandi modus occurrere omnibus impedimentis, quæ in vulnere curatione offeruntur.

adhibentur, quā aliis, vulneri proportionē respondet. A

Sem. ob.
p. 518.
519.
Resp. ex-
ceptiones
Magati,
& Septa-
lij nihil
destruunt
novo mo-
do.

Quia plures casus sunt, qui ad solvendum vulnus compellunt, nihil detrahāt Nouo modo, vt existimauit Sennertus: nullaque curandi ratio hanc notam effugeret, cum, quolibet proposito, aliquando accidat, vt alia via incedere oporteat. Methodus vniuersalis medendi tradita, vbi morbus fouetur à causa, neque fas est eodem tempore vtrique consulere, in curatione exordium esse à causa, & tamen, vbi alius quilibet affectus vrget, omitti causā vt genti occurritur, & si plura vrgerent, vrgentiore: & aliquando etiam tanta est vis vrgentis, vt primum affectum negligere liceat, & nouum inducere, vel insanabilem. quia ergo non semper licet exordiri à causa in curationibus, damna esse vniuersalis Methodus, quæ tradit primum submouendam esse causam? Ars nautica præcipit, vt naua vitatur velis, hac, & illa ratione dispositis, insurgit tempestas vela in demittantur, submergent nauim, malè ergò instituit Ars nautica velorum vsum, quia non semper vitilis est, sed aliquando perdit nauim? vrgerebit hæc ratio non solum nouum illum modum curandi vulnera, sed quancumque aliam curandi rationem: sæpè etenim occurrerit, quod à proposta curatione recedere coget. neque eius vim effugiet communis modus: sed non raro ab ea curandi lege discedere compelluntur ob superuenientem aliquem affectum. non in eo solum consistit communis modus, vt quotidie soluantur vulnus, verum etiam vt quotidie medicamenta vulneraria adhibeantur. (ita appellare liceat medicamenta, quibus in vulneribus vti consueuimus) at superueniat vulneri contumax fluxus sanguinis, quis, dimissis vulnerariis medicamentis nō applicabit, quæ fluxum sanguinis compescunt: quis quotidie vulnus soluet, aut procurabit? nonne omnes ad tertiam, & quartam diem solutionem differet? reprehendendus ergo communis modus, quem non semper obseruare fas est? In vulneribus sclopetorum cōtusa caro solum rare debet, & tamen, si fluxus sanguinis vrgerit, omnes emplastrum adhibent ex adstringentibus, & refrigerantibus, quæ suppuracionem remouant, igitur deficit communis modus? superueniat Gangræna, aut Spachelis, quis in vfu vulnerariorum medicamentorum persistit, & non scarificabit partem, & igne insuper cohibere, ne serpat malum, non tentabit? quis, si vulnerata pars phlegmone contrahat, vel in ea abscessus fiat, vel ingens corruptio, aut putredo subsequatur, vsum vulnerariorum medicamentorum retinebit? Si morbus naturam immutat, & in alium abit, quis non videt, immutandam esse curationem? si vulnus in vlcus fistulosum transsit, nonne conueniet vulneraria medicamenta dimittere, & quæ ad fistulas probantur, adhibere? Hanc curandi rationem nobis reliquit Gal. & ab ea recedere, ita vniuersaliter recepta est, nefas existimatur, & ideo, si nouo modotruantes vulnera, aliquando ob superuenientem affectum ad crebriorem solutionem compelluntur, non est vitio dandum curandi modo: à curatione siquidem vulneris tunc discedimus, & curamus vrgentem affectum. Dum secundis ventis nauigamus, vela expandimus, in rara solutione persistimus, si tempestas ingruat, vela demittimus, & saluti nauis prospicimus, si vrgens quilibet affectus superueniat vulneri, & necessaria sit aliqua manualis operatio, aut aliqua vis medicamentosa, vulnus solui-mus, & contra affectum illum pugnamus. Heras apud Gal. 2. de comp. med. per gen. c. vlt. pharmacum descriptum ad cruenta vulnera ad fistulas, sinus, & alia multa, & ad finem scripti medicamenti hæc verba: adiecit, Hyeme septem diebus soluitur, per ætatem quincque, si verò necessitas vrgerit tribus, nihil aliud per necessitatem ad crebriorem solutionem vrgentem, quam superueniens aliquod symptoma intelligens; nec reprehendit Gal. auctorem, quia non sem-

per ad quintam, & septimam solutionem protraxerit, sed aliquando necessarium esse mouerit, ut tradit solvere, immò ipsi met Gal. 4. de comp. med. per gen. c. vlt. cum descriptis medicamentum Acerum, hoc est sine cera ad fistulas, & inuentera, ac Dysleptora vlcera, & rectum eius vsum docuisset, adiecit, ceterum vlcus triduo solues, si nihil prohibet, casus inueniens, quod ad crebriorem solutionem cogunt, cur ergo miretur Sennertus, si Magatus, & Septalius clarius, ac distinctius loquentes casus, qui solutionem volunt, proponant? & si Heras, & Gal. proponere voluissent casus in quibus non licet in vlcibus, ad 3. aut 4. vel 7. solutionem differre fortasse non existissent pauciores iis, qui à Magato, & Septalio fuere propo-siti. Quod tamen ad casus, quoad à Septalio, & Magato excipi, ait Sennertus, quasi in illis recedere oportet à nouo illo modo, & antiquorum in operosior modus sit necessarius, idque ab illis vitro concedi, subiungit, dum attentè considero, quæ circa solutionis tempus tradit Magatus cap. 33. mihi videtur Sennertus, non omnino assecutum fuisse corum virorum mentem; nunquam dixerunt, in iis casibus non sufficere nouū eorū curandi modum, & operosiorē antiquorum necessarium esse, sed tempus solutionis indicare voluerunt. nunquam professi sunt, recta seruanda esse vulnera à curationis principio vsque ad finem, etsi aliquando id liceat, sed quam ratissimè fieri potest, soluenda, & tantummodo cum necessitas postulat. oportebat ergo tempus hoc solutionis medico perfectum esse. Itaque instare hoc tempus mouent, cum aliquis ex enaratis ab eis casibus occurrat, quando exempli gratia concitius, multam excrementorum copiam effluxisse è vulnere, & confusasse lintea, & quæ præbere materiam posse ad generandos vermes, aut excrementa retineri in vulnere, quando peregrinum corpusculum negotium facessit, vrget dolor, magna subest, aut impendit corruptio, inflammatio accessit. Cæterum, & hic Sennertus deceptum video, existimauit enim, cum solvendum in allatis casibus dixerunt vulnus viti illi, significare voluisse, tractandum esse deinceps vulnus communi modo, & ideo subiunxit, in istis casibus omni-bus simplicem illam deligationem non sufficere, sed antiquorum illum operosiorē apparatum necessarium esse vitro concedunt. At hoc falsum est, nihil enim aliud significare voluerunt, quam quod dictum est, tempus scilicet solutionis, cum aliquando soluere necessarium sit, si vulnus ad grauiora pertineat. sæpè verò, cum rectè tractatum est vulnus à principio, vnica solutione eam indicanti sit satis. à principio quidem cum extrahenda sunt peregrina corpora, & parandus est effluxus. interdum non semel tantum, sed iterum, & tertio soluere cogimur, quia vnico apparatu peregrina corpora eximi, ossa, causa exempli, excidi, & parari oportune suffluxiones nequeunt, vt videre est in vulneribus capitis cum ossis offensa. at si expeditis, raro accidit, vt crebrior solutio, quam quæ quarta, aut quinta quæque die fit, requiratur. Sed æquid ad septimam, non raro ad quartam decimam diem protrahitur, si videlicet conueniens adsit effluxus. eoque tempore, si ossa nihil perpeffa sunt, repleri carne vulnus solet, vt sola cicatrix fit inducenda. nihil tamen est perpetuum. multos viti illi proposuerunt casus, qui solutionem postulant, sed cum non semper tecta feruaria possint vulnera omnia, declarandum erat solutionis tempus; multi quidem casus solutionem diligunt, ceterum non omnes crebram, & quotidianam volunt; immò qui crebram poscerent, adeo raro contingunt, v, obici non possit, quod Sennertus, quæ casus superare regulam, cique derogare. Dolor, inflammatio, abscessus, excrementorum suppressio, volunt, at quæ potissimum ad crebram solutionem impellunt, pauci crebram.

Explica-
tur mens
Septalij,
& Magati
in exceptis
casibus.

Sennertus,
non est af-
fectus
mentem
Septalij,
& Magati
in excep-
tis casibus.

Casus ex-
cepti solu-
tionem

negotii faciunt, licet creberrimè sub communi, quoniam vulnerata pars in quiete continetur, ex frequentè confectione, & manuali absterfione non exaltatur, & ab impostis linamentis, atque turundis non fupprimuntur excrementa, vt in communi accidit modo, (qua de causa fæpius vidi, inflicta telos vulnera, quotidie bis, terque soluta in abfcessus moleftiffimos, ac difficillimos degenerare, quæ sub nouo modo quindecim, aut ad summum viginti dierum (spatio perfectè fanantur.) immo idoneè parantur suffluxiones, si defint, vt affluens effeantur expulfa excrementa, quæ retenta, & dolores, & inflammationes, & abfcessus faciunt. pruritus, & fætor, si vergeant, vnica solutione confulit; ingeius putredo, & corruptio rariffimè funt, rectè tractato vulnere à principio, & ob folam ingentem Cacochymiam corporis; facilis sub antiquo modo, & præsertim in vulneribus telos inflictis ob fuppreffos prauos halitus, atque excrementa ab impostis linamentis, & cum funt, neque adeo crebram solutionem defiderant, vt aliàs offendentur. Gangræna, & sphacelus, vt cohibeantur, aliquas volunt solutiones, sed adeo rarò contingunt, vt semel tantum sphacelum viderim in penetrante abdominis vulnere, communi tamen modo curato, & ob Chirurgi negligentiam. Fluxus sanguinis ad solutionem cogit, non tamen crebram, immo, & qui communem modum fequuntur, ob fluxum sanguinis rarò vulnus tractant. Denique non admodum frequenter crebra solutio est necessaria, & cum necessaria est, id euenire comperies ob adnexum affectum, qui à curatione, vulnere debita, cedere non cogit. Cum verò protrahitur solutio sub nouo modo, non soluit vulnus tardius, & rarius, quam oporteat, sed quando oportet, aliud est vulnus tardè, & rarò foluere; aliud ratius, & tardius quam oporteat. proficere nouus modus tardè, & rarò foluere, at non fæpius, quam vulnus exigat, immò tempestiue. non ex tarda, sed ex tardiori solutione impendunt mala, quæ timet Sennertius, neque ita illa timuiffet, si suffluxiones cognouiffet, neque tantum negotii ei facerent vulnera illa profunda, & angusta, quæ pungendo, & telo acuto, non crasso inferuntur, fateor, hæc esse difficiliora, & si quis solo regimento ea curaret, facile ægrotum perderet; si parentur suffluxiones, nihil erit, quod difficultatem faciat. si quid, si loca peticiu oiam sectionem faciant; quid, quod fæpè contingit, si telo acuto adeo tenet inflictum fit vulnus, vt mox delitescat, nec villa arte, aut ingenio teli deregi possit via; & non minus sollicitus hi calus antiquo, & communi modo addictos, quam eos, qui nouum proficiunt. Sennertius cum Gulielm. Fabricio in primo casu fortasse fili aurei, aut argentei fructum pro vulneris profunditate longum, carbaso inuolutum, & vnguento aliquo anodyno, & digestino iunctum, in vulnus immittet. At si vulnus frustum fili aurei carbaso inuolutum, & vnguento inuolutum recipit, & turundam dilatantem ad parandum effluxum semel; & iterum admittit, & si vulneris osculum sectionem tenuat, fortasse fundum, aut inter medice partes eam permittent, considerabo etiam, an maius periculum impendat à vulnere, an à sectione effluxus parandi gratia adhibenda, & confilium, quod minus habet periculi, amplectar. At si teli via delitescat prorsus, neque nouo, neque antiquo curari poterit modo, nisi noua, & parens indigatur plaga, quæ sit loco effluxus, & ibi infignita erit, vbi dolor vulnus esse monstrabit, inde vtroque modo curare vulnus licebit. Timet Sennertius in angustis vulneribus, ne in superficie Natura vulnus conglutinet antequam in fundo sit conglutinatum, idque profecto timendum est, cum non parantur suffluxiones, at qui nouum modum fequuntur, quoniam de hisce suffluxionibus valdè

A sunt solliciti, hunc timorem abiecerunt, obseruantes parato effluxu, non conglutinari oras vulneris, nisi conglutinatum sit fundum, siue hæc mira sit Naturæ providentia, cum pristinum resumpsit robur, siue quia in fundo magis vigeat calor, & affidius etiam excrementorum affluxus carnis generationem in osculo impediatur, vt animaduertit Magatus, & Septalius quoque, Nec iuis præiuppositis contradiunt, vt credit Sennertius, id afferentes, & si aliàs lauritur multò minorem excrementorum copiam sub nouo modo generari, quam sub antiquo, & communi; non enim negarunt, quin aliqua generentur excrementa sed pauciora generari dixerunt, quam sub communi modo; ita habet Magatus cap. 40. r. lib. 1. aut pauca admodum communis comparatione, vt in subsequenti columna subiungit, & Septalius 8. suarum Animad. num. 1. & quæ generantur, dum effluunt, & labia humectant vulneris, eorum coarctum possunt impedire, & tunc etiam, quid possit regumentum, obseruare licet, nam, hic si abiectis turundis communia vulneraria medicamenta adhibeas, vt nouus modus præcipit, breui os vulneris occludi, & excrementa fupprimi videbis.

Defenduntur fundamenta nouæ Methodi contra Sennertii obiecta, eiusque responsiones ad rationes Magati rejiciuntur.

CONSIDERATIO III.

C Inueniendi eius, quod quaeritur, logicæ Methodi facultatem præstant, inquit Gal. 1. Meth. 3. at quem ijs faciant, quæ rectè sunt inuenta, duo iunc apud omnes homines instrumenta, nempe ratio, & experientia, & huic thesi inherens Magatus fundamenta nouæ Methodi rationem posuit, & experientiam, quod pariter fecit Septalius, vt utrumque fundamentum impugnat Sennertius; videamus quantis viribus Experientie non multum tribuit, quod eandem etiam pro se habet communis modus. Ceterum non negant, quin etiam sanentur vulnera communi modo curata, sed fæcilis curari nouo modo cõcedunt, & non rarò etiam, quæ communi modo tractata non sanarentur, & huic se rei testem experientiam adducunt. si experientia constat, paria vulnera nouo modo tractata quindecim, aut viginti dierum spatio coalescere, antiquo verò, quinquaginta, aut sexaginta, & quandoque ad plures menses eorum sanationem prorogari, & si in quodam valedinarario, quæ vulnera plerumque mortem afferebant communi modo curata, sub nouo modo plerumque sanantur, non ne magis fæue experientia nouo, quam communi modo? si grauiora vulnera sub antiquo modo ægrè sanantur, & multa vulnera moleftia, nullo autem frè negotio sub nouo, non ne experientia nouum modum roborat? Addit, Septalius non explicare in specie, qualia fuerint vulnera, ex quibus plures conualuerint in valedinarario Mediolanensi sub nouo modo, quæ sub antiquo, cum tamen manifestè pateat, ipsum de iis vulneribus loqui, ex quibus plerique antiquo more curati interibant, & speciatim tres extitisse, affirmant, qui fuerant vulnerati cum ossis Caluarie, & membranarum incisione, & vnum ex quibus ab alto cum ossis introfectione, & duo cum rima in osse. Magatur verò, subiungit, essi vulnerum capit. Ob. quorum exempla afferit, qualitates describit, tamen id non probare, ægros ob nouum istum curandi modum sanatos fuisse, & non conualuituros fuisse, si antiquus modus adhibitus fuisset, posseque referri sanationis causam in robur Naturæ, quæ interdum etiam Chirurgi errores corrigit. verum non negat Magatus, quin, & communi modo curati ex

Vulnera telo acuto, ac tenet in flicto non minus fa- cessunt ne- goss in co- muni mo- do quam in nouo.

Ob.

P. 533.

Resp.

Ob. p. 520.

Resp.

Experientia magis fauet nouo quam communi modo. Confirma- tur E

Ob.

Resp.

Ob.

Resp.

vul-

vulneribus, quæ proposuit, possint conualescere, A
cum modum nouum non astruat, vt antiquum de-
struat, sed tantum hoc contendit, facilius curari
æqualia vulnera nouo modo, quam antiquo, vt
ostendunt casus, quos recenset. Neque dici potest,
Naturam robustam Chirurgi errores corrigere, &
nam si ob robur Naturæ sanarentur nouo modo cu-
rata vulnera, & re vera committeretur error in cura-
tione, ægrius tardiusque cæteris paribus sanarentur,
cum Natura in corrigendis erroribus laboret, & dum
errores corrigit, curationem intermittit; atqui faci-
lius, ac citius sanatur sub nouo modo, inquit, Ma-
gatus, igitur procul abest omnis erroris suspicio, &
facilioris sanationis causa in perfectiore curatione
nem referenda est. Quod obicit de vulneribus gra-
uioribus capitis, in quibus inter cranium, & mem-
branas cerebri sanguis colligitur, & varia excremen-
ta cumulantur, nihil est, nam à principio conuenien-
tes subfluxiones parant, ossa excidunt, cerebri autem,
si opus sit, & peregrina corpora studiosè extrahunt, in-
ter quæ est concretus sanguis, qui si in tanta copia
colligitur sub cranio, vt vna, vel altera procuratio-
ne detrahi nequeat, vt in insigni illa consultatione lignea
columna facta, cuius historia est apud Magatum
lib. 2. periculumque fit (suppurationem expectare,
toties vulnus soluitur, quoties necessarium est. non
curatur nunc vulnus, sed peregrinum corpus edu-
citur. iam dictum est, non esse determinatum solu-
tionis tempus, sed vulnus soluitur, cum id, quod solu-
tionem postulat, magis potest ad indicandam solu-
tionem, quam naturalis calor ad eam prohibendam, &
si abesse non fiat sub offe, vt in eodem casu, curatur
abscessus.

Nec magis valent, quæ affecti, vt infringat ratio-
nes, quibus viri illi nouum modum communij-
cas tanti momenti non esse, monet, vt propter eas
reiciendus sit antiquus modus, non erat tamen cur
in hoc laboraret, nunquam enim reiciendum pu-
tant antiquum modum. illud tantum contendunt,
eidem nouum esse præstendum. Rationem à natu-
rali calore desumptam infirmare nititur; ad-
mittere Naturam esse vulnerum medicatricem, &
curationem perficere calor innati beneficio, negat
nouo isto medendi modo rectius conseruari calorē
natiuum, & in antiquo modo plura, in nouo pau-
ciora excrementa generari, immo contendit, raram
vulnere detectionem calori innato sæpe plus offi-
cere quam prodesse, contra verò frequentiore, &

quoties opus est, calori innato non officere. At non
soluit rationes, quibus assertum suum probauit Ma-
gatus. negat etiam solius caloris natui conserua-
tionem ad sanandum vulnus sufficere. At hoc nun-
quam affirmatur Septalis, & Magatus, sed, & im-
pedimentis occurrentibus esse tradiderunt, & ided
de peregrinis corporeculis extendendis valde fuerunt
solliciti, nec non, & de subfluxionibus patandis ad
facilem excrementorum expurgationem, atque de
inhibenda fluxione, & de superuenientibus sym-
ptomatis; & quamuis singulis diebus vulnus non
detegat, non ob id in nouo modo non occurrat
semper impedimentis. admittitur, euacuanda quo-
tidie excrementa, exciscanda, eorumque genera-
tionem impediendam, fouendum calorem gluti-
nationem adiuuandam, at negatur ad hæc præstanda
opus esse turundis, & quotidiana medicamentorum
impositione, etiam si quæ primo imponatur diu
non retineant vires suas, quoniam, paratis sub-
fluxionibus, natuius partis calor, ex tegumento ro-
bustior factus, semper operatur, & excrementa partim
absbluit, partim extra vulnus pellit, & vulnus
curat, quod verò non melius conseruetur, & robo-
retur natuius calor sub nouo modo, quam sub anti-
quo, immo quod rara detectio sæpe plus officiat,
quam prosit, non probat, id tamen se ostensurum,

A subiungit in reliquis argumentis, an verò id præsti-
terit, palam fiet in sequentibus, addit, frequentio-
rem, & quoties opus est vulneris detectionem calori
innato non officere, sed desideratur probatio, aut
rationum, quibus contrarium asseruit Magatus, so-
luto. in eo etiam asserto (sunt duo membra sibi in-
uicem repugnantia in via Magati, & Septali); vide-
licet frequentiore fieri detectionem, & quoties
opus est, nam viri illi raro vulnus detegentes, pro-
ficerent vulnus soluere, quoties opus est, vbi verò
quotidie soluitur, vt sit communi modo, sæpe solui,
cum opus non est, nouus modus, vt aliàs dictum
est, non in eo consistit, vt nunquam solutionem vul-
nus, aut vt soluitur post certos aliquos dies, sed so-
lummodo, cum opus est, quando scilicet plus po-
test, quod solutionem postulat, ad indicandam solu-
tionem, quam calor naturalis, & periculum fluxio-
nis ad indicandum tegumentum, videatur cap. 38.
1. lib. apud Magatum, negant verò quotidie adesse,
quod detectionem postulat, & proinde, vbi quo-
tidie vulnus soluitur, sæpe solui, vbi opus non est, as-
firmant.

Negat Sennertus, ob crebram detectionem
plura excrementa generari in vulnere, sed plura, vel
pauciora excrementa, proficetur, generari, quia to-
tum corpus, & pars vulnerata ad excrementa plura,
vel pauciora generanda sunt disposita, cum non ob
vulneris detectionem, sed ob caloris imbecillitatem,
aut constitutionem partis, aut corporis excrementa
generentur. Hanc controouerſiam experientia diti-
mare poterat: sed quoniam rationibus decertat, ra-
tionibus agamus, & accipiamus, quod ipse sponte
fateatur, ex vulnere calorem, & spiritus dissipari,
partemque debiliorem reddi, & ideo in coctione,
quæ in parte fit, plura excrementa generari, adda-
mus nos ex ipso Magato, ob crebram detectionem
occurrit ambientis offendi naturalem calorem vul-
nerate partis, eius (substantiam) dissipari, atque ita
partem imbecilliores reddi, id autem abundè colligitur
ex cap. 10. 31. & quadragesimo 1. lib. igitur
minus prospera fiet coctio in vulnerata parte, &
consequenter ob crebram detectionem redundan-
tibus magis excrementa, & quoniam propter imbec-
illitatem pars vulnerata periculo fluxionis exponi-
tur, atque ad imbecilliores partem totius excre-
menta promptè Natura transmittit, hæc etiam ratio-
ne crebra detectio multorum excrementorum ge-
nerationi causam præstabit. Amplius quoniam in
vulnere solutione pars vulnerata mouetur, contret-
tatur, vulnus detegitur, & sæpe ad plus eliciendum
pars comprimitur, turundæ, seu linamenta impon-
untur, quæ, si vulnus sit ex grauioribus, citra dolorē,
& partem irritamentum præstari vix possunt, do-
lor autem, & irritamentum partis fluxionem ad-
ducunt, profecto quod sapius vulnus detegetur, ma-
ior aderit fluxionis occasio, indeque maior excre-
mentorum prouenit. Verum quidem est, plura,
vel pauciora, excrementa generari in vulnere, quia
totum corpus, & pars vulnerata ad excrementa
plura, vel pauciora generanda sunt disposita, ut verò,
vt eius, quod in toto est, plus ad partem vulneratam
feratur, vtque minus prospera coctio fiat in parte,
causa est etiam crebra detectio. Et hæc eadem non
solum totius excrementa ad vulneratam partem va-
let allicere, verum etiam efficere, vt probus sanguis
in excrementum abeat. Dum enim ex crebra detec-
tione, ac procuratione vulnerata pars irritatur, Na-
tura, vt rem molestantem expellat facilius, spiritum,
& sanguinem ad eam transmittit, qui cum ab illa
propter imbecillitatem consisti nequeat, aut inflam-
mationem facit, aut in excrementa degenerat. Iu-
lius quoque reiectis experientia adduci potest, et-
nim, si vulnus, quod solui quotidie, multum potest
excrementorum copiam, tunc verò solutum, ac pro-

Cap 32. p. lib.

Resp. Sen ad primam Magati p. 522.

Reijcitur.

Ob crebram solutionem plura excrementa generari in vulnere. Et confirmatur E.

Ob. p. 521.

p. 521. Ob.

Resp.

Sennerti
Responsio
ad primam
rationem.

Confirmatur A.

Infringi-
tur.
Resp.

curatum multo pauciora ceteris paribus, quamnam huius euentus causam dixerimus, nisi crebram solutionem? id milles in praxi observatum est, & vnicuique, fas erit experientiam consulere, vnum exemplum proferam, ex quo multi alii casus intelligi poterunt. inflicti sunt vultus cuidam in humero acuto, & tenuissimo telo, repenteque in tumorem ingentem elenatus est humerus, vn Gangraenam timeret Chirurgus: loca periculosa sectionem faciebant, viamque ipsius teli nullo studio inuenire potuit. Existimauit in penitioribus humeri partibus vulneratas fuisse venas, & effluxisse multum sanguinem, qui ob angustiam vulneris, & quia eius oculum illico à muiculis oclusus fuit, efferri non poterit, ideoque retentus, atque concretus, tumorem illum effecit; constabat enim à fluxione ortum non habuisse, ferè inops consilii, decreuit suppuracionem adiuvare, & breui suppurauit. Dissecto ad vultus locum abscessus, multa puris copia effluxit, & cum in qualibet solutione, his autè quotidie abscessum procreabat, idem accideret, ampliore sectionem adhibuit, vt penicilli, & linamenti cum medicamentis, quibus abstergeretur, & absumerentur excrementa, immitti in sinum possent, verum cum nihil proficeret, tandem curam pertæsus ad raram solutionem se contulit, reiectisque penicillis, extrinsecus medicamentum linco exceptum apposuit, & solutionem ad tertium distulit, soluto vulnere, detractoque linco, quod vltus tegebat, nihil è sinu effluxit, cum prius detractis linamentis multa purulenta materia copia semper efflueret, sponte tamen aliquid puris fluxerat, & linrea regumenti compurcauerat, partem quoque gratiorem inuenit, & omnis doloris experientia. inde ad quartam solutionem distulit, & semper minus excrementorum profuacat, & breui sanatus est abscessus, cuius curacionem penè desperauerat. quis copiam excrementorum causam crebram solutionem non fatebitur? Nuper mecum per literas conquestus est Chirurgus non obscuri nominis, se neque assiduis iniectionibus, valde efficitantibus, neque vulnerarijs portioibus posse consequi, vt absumeretur multa copia excrementorum, quae quotidie emanabat è vulnere in cautam thoracis penetrante, quamuis quadraginta dies ab inflicto vulnere iam praeterissent, affirmans in qualibet solutione (soluebat autem vulnus mane, & vespere) quatuor circiter libras purulentae materiae profluere, & proinde sanationem quasi desperans, meam sententiam flagitabat, cui ego consuli, vt iniectionibus parceret, & rarius vulnus solueret, & continuo, puris affluxu cessante breui sanitati restitutus est. in alium incidi, qui vulnerati in postica thoracis parte cum pulmonum offensa curam gerens, neque iniectionibus, neque vulnerarijs portioibus, quamuis iam tres fere menses in hoc laborasset, purulentiae defluxum finire poterat; detraxi quoque turundam, & admoto cerato palmeo Chirurgum monui, vt ad quartam diem solutionem differret, eoque tempore vulnus cicatrice obductum compertit, ob crebram ergo solutionem generabantur excrementa, si dimissa solutione illico cessat eorum proventus, id etiam sepius expertus sum in viceribus, & abscessibus sponte factis, vt negari non possint, nisi ab iis, qui sensum negant, quod cum ita sit, lateri cogimur sub nouo modo melius consenari, & roborari naturalem calorem vulneratae partis quam sub antiquo, statque in suo robore ratio à calore naturali desumpta.

Contra alteram rationem à periculo fluxionis, cui ob crebram solutionem exponitur pars vulnerata, desumptam, perit Chirurgi esse ait, leniter, & citra dolorem tractare vulneratam partem, & vulnus abstergere, ac medicamentis adiuuare, facillè hæc dicitur, ac sæpe non respondit praxis, sit tamen, quod citra omnem dolorem tractetur pars vulnerata, nun-

quam tamen effugient incommodum, quod ex denudatione partium, quæ nunquam antea ambientis confortium expertæ fuerant, & à linamentis, ac turundis immixtis, quæ partem comprimunt, ac distendunt, & tamquam aliena à Natura, illi sunt onus inutile, ac infesta, prouenit, vt negari non possit, quin calor naturalis indispensibilis aliquid patiatur, & inde pars aliquid inebecillitatem contrahat, & ad recipiendam fluxionem fiat promptior, & quin aliqua praestetur fluxioni occasio, & adhuc magis quod vulnus sepius detegitur, assumit, in rara detectione non melius conseruari calorem partis, quam in antiquo modo, at non soluit argumenta Magati, quæ id probant.

Tertiam rationem, qua nouus modus firmatur, infirmam existimat, contendens, nullius momenti esse, quod in nouo modo pars vulnerata rarius acti ambientis exponatur, cum modumque, quod ex vulneris emundatione, & necessariorum medicamentorum applicatione oritur, longè maius esse, quam damnum, quod aer admissus affert, ad distinctus est loquendum, cum medicamenta sunt necessaria & necessaria est manualis emundatio, tunc commodum quod inde oritur maius est, quam damnum, quod ex detectione vulneris proficiscitur. at negatur, quotidie necessariam esse nouam medicamentorum applicationem, & manuales emundationem, cum sponte, si ad sint suffusiones, huius regimento expurgetur vulnus, & satis fit per aliqua intervalia vulnus procurare. vnde cum à regimento, atque à Natura habeamus, quod à manuali operatione, & à medicamentis, frustra vultus gratia quotidie detegeretur vulnus, & ambientis exponeretur, atque incommodum, quæ ex crebra detectione prouenit, toties inculcauit Magatus. neque Chirurgi diligentia praecauerit hæc incommodum, si sibi persuadet Sennertus, sit enim, quod soluto vulnere in calidiorè, vel temperato aere, & Chirurgi omnia celerrimè peragente, euenit incommodum, quod iniecit ambientis qualitas, quod tamè non ita certum est, cum semper ambiens quantumvis calidus sit secretioribus nostris partibus, & calore nostro innato longè minus calidus, vt frigidus dici queat, saltem illud non effugit pars vulnerata, quod ad iacturam substantiae naturalis caloris spectat, cum in qualibet solutione aliquid exhalat de eius substantia. inquit etiam praecaueri magna ex parte ambientis incommodum, si non sepius detegatur vulnus, quam necessitas postulat, at locutionem clariorem de sidero, non semper euitatur ambientis incommodum, quando urgente necessitate vulnus soluitur, est enim solvere compellamur, quâvis non modicum detrimenti expectemus ab aere, soluimus tamen, quia utilitas est maior, vt videre est in vulneribus capitis, quando os est excidendum, ob idque diutius exponendum est vulnus ambientis acri. deinde peccare ab ipso, quando necessitas postulat, vt soluamus vulnus, si raro, & nos id fuenit, si quotidie, id negamus, & in hanc rem multa attulit argumenta Magatus, & ad ea infirmam assumit maiorem esse utilitatem, quæ manuali absterfione, & medicamentorum applicatione oritur, vnde questio ad suum caput redit.

Negat Sennertus, quia in vulneribus capitis, quod sub antiquo modo abscessum putabatur, sub nouo non abscedat, quæ erat quarta ratio, idcirco nouam curandi rationem antiquæ praeferebam, quod nondum probauerit, idem non futurum fuisse, si antiquus modus adhibitus fuisset. assumptum negat, quod tamen Magatus firmissima experientia probauerat. Qui in curandis vulneribus probè versati sunt, probè etiam nonerunt ob crebram obseruationem, esse inspecto, & considerato ictu, & ambientis occursum, quoque ferramentis illud tractare oportuerit, an os sit recessurum cognouit Magatus longa obseruatione,

In crebra solutione non possit euitari omnia incommoda. Et confirmatur B.

Resp. Sennertus. ad tertiam rationem Magati p. 323. Impugnatur.

Resp. Sennertus. ad 4. p. 323. Confirmatur D. Impugnatur. Offa. minus recente sub nouo, quâvis consuetudine experientia exponebat.

História ex qua colligitur, crebra solutio vulnere citra excrementa succrescere.

Sennertus h. Resp. ad alteram rationem Magati p. 323. Impugnatur.

ne, os non recedere sub nouo modo, quod obseruatur recedere sub antiquo, indeque arguit curationis perfectionem. id enim aliunde non potest contingere, quam quod sub nouo modo melius conseruetur, & roboretur natiuus calor.

Resp. Sennerth. ad 5.

Impugnatio.

Confirmatur E.

Resp. Sennerth. ad 5.

Ob. Sem.

Diluitur.

Quintam rationem a minori prouentu excrementorum (sub nouo modo contingente) reiecit, quod Magatus id affirmet, sed non probet, & semper presupponat calorem innatum rectius conseruari, si rarius detegatur vulnus, quam si frequentius, at de excrementorum generatione in vulnere superius actum est, & de conseruatione etiam natiui caloris sub tegumento, & ideo nihil est, cur in his imemoremur.

Probat etiam Magatus cap. 32. peregrinorum corpusculorum, quæ a principio extrahi non poterunt, expulsiōnem felicius à Natura perfici recto seruatō vulnere, quia magis roboratur calor sub tegumento, at Sennerth. concedens felicius expelli peregrina corpora à calore validiori, negat fieri validiorem sub tegumento, idque non præsupponendum, sed probandum, cum tamen Magatus ibidem, & alibi asseritū probet, & de hoc etiam inferius; Obicit quoque, quod asseruerit, sed non probauerit, vires medicamenti primò appositæ ad perfectam vsque agglutinationem integram perdurare. id quidem affirmat Magatus c. 32. sed loquitur de agglutinatione simplicis vulneris, quæ sæpè vna die perficitur, & raro ad quartam producit, rectè tractato vulnere, & in eo pauca excrementa succrescunt, nunquam id affirmat de causis, & proinde nihil est, quod Sennerthus obicit.

Proponuntur responsiones Sennerthi ad ea, quæ Magatus, & Septalius communi modo obijciunt, & impugnantur defendunturque responsiones Magati ad rationes, quibus stabilitur antiquus modus.

CONSIDERATIO IV.

Impugnatis rationibus, quibus nouus modus modum astruit, aggreditur Sennerthus argumenta, quibus Magatus, & Septalius adducti antiquum modum, vt sibi videtur, reiecerunt, & primò experientiam non recipit, quod non minus Antiquo, quam nouo modo illa fœuer, & satis constat, innum eros Antiquo modo tractatos optime conualuisse. Quolui diligenter Magatus, & Septali scripserat, & nusquam inueni, quod communem modum reicere constati sint, immo proficiterent, eo quoque, perbellè sanari vulnera. solummodo illi prætulerunt nouum, in eodemque nonnullis defectibus animaduertent, sed quia de hoc etiam superius actum est, ad alia transeamus.

Obiiciebant antiquo modo, quod ambientis acri pars vulnerata sæpius exponatur, indeque vulnerata pars calor non leuiter offundatur, & propterea copiosiora excrementa cumulentur. Inquit Sennerthus, non probari, ea sola de causa copiosiora excrementa colligi in vulnere. addit copiosa excrementa non ab aere prouenire, sed alia causa habere, & exiguum illum appulsum aeris, quem tamen liberat viat, tam magnam alterationem asserere non posse. At viri illi nunquam solum appulsum aeris excrementorum causam dixere, sed & irritamentum, quod accidit, dum tractatur pars vulnerata, & manuali operatione vulnus abstergitur, & linamentis, atque turundis pars oneratur, imbecillior enim facta parte ob naturalis caloris actionem, quam ipsa semet conficitur, partes sanæ promptè ad eam propriis excrementa transmittunt, & ipsa ob imbecilli-

tatem promptè recipit. accedente postea crebro illo irritamento, aduocatur fluxio ad partem, vnde fit, vt partes sanæ adhuc promptius in vulnera iam sese exonerent, & quandoque etiam copiosiores sanguinem ad eam transmittant. hinc excrementorum copia. sed cum de hoc etiam superius egerimus, & id satis probatum fuisse à Magato ostenderit, non est cur actum agamus.

Obiiciebant insuper antiquo modo, quod ex frequenti deteçãoe, & procuratione vulneris exciteretur dolor, & præstetur fluxionis occasio, at à perito Chirurgo facili præcaueri dolorem, affirmat Sennerthus, & quamuis præcaueri non posset prolixus omnis dolor, monet tamen incommotum, & dolorem, qui ex retentis excrementis oritur longè maiorem, & periculosiorem esse. Supponit Sennerthus nisi quotidie vulnus procuretur retineri excrementa in vulnere, quod tamen fallum esse iam ostensum est. ex dextra procuratione vulneris vitabiur quidem fluxio, quæ inflammationem facit, non autem, quæ in excrementa defluit, vt etiam superius dictum est.

Obiiciebant quoque spirituum, & caloris dissipationem, quæ accidit in frequenti vulneris deteçãoe. Negat verò Sennerthus, in deteçãoe vulneris, vbi sanguinis fluxus subsistit, spirituum, & caloris dissipationem fieri, quod valorem officia iterum conueniant, & Natura de eorum conseruatione sollicita, ea retinet, & sola excrementa expellat, vt in criticis motionibus, vt non aliam caloris, & spirituum dissipationem agnoscat videatur præter eam, quæ accidit ex effusione sanguinis in dissectis venis, hoc tamen gratis accipit, ob raritatem namque pororum corporis fit continua dissipatio villis substantiæ, cum tamen cutis vniuersum corpus vestiat, & eam curacula tegat, quæ sua densitate dissipationem prohibet, quid expectandum, vbi penitiores desistunt, ambientis, cuius antea carebant consortio, & sunt expositæ? non solum per valorem officia, & per exitum sanguinis efferrunt spiritus, & de per exillia partium foramina, intra vasa quidem continentur vitales spiritus, & cum sanguine effluunt dissectis venis, at verò alia quod sit spirituum, & insit calor substantiæ dissipationis, eius nimirum, qui in ipsa substantia partium est; qui enim calor partes generat, nunquam eas deserit, sed in illis permanet, si Gal. credimus, vsque ad mortem; & hic calor propagatur, & nutritur spirituosus sanguine in venis egresso, vnde non solum cum vulnus infligitur, diffuit hæc substantia, sed quoties vulnus degeritur, per tenuia foramina aliquid partis spirituosæ dissoluitur, quia deest naturalis tegumentum, & à medicamentis iam impositis, atque à tegumento ipso magis rarefunt penitiores partes, & resolutioni redduntur promptiores. conuenit quidem valorem officia, quia dissectæ partes in carnem se recipiunt, & ab ea teguntur, at non occluduntur pori, idcirco sanguis supprimitur, at non impeditur, quia delecto vulnere substantia naturalis caloris dissoluitur, & quamuis Natura sit sollicita de caloris, & spirituum conseruatione, non tamen semper, & cum parent via, impedire potest eorum dissolutionem. & in hepatis inflammatione Natura sollicita est de insiti caloris conseruatione, & excrementa expellere, vtilia retinere totis nervis conendi, nihilominus nisi cum digerentibus, & laxantibus medicamentis miscantur adstringentia, dissolui natiuum calorem, & salutem in discrimen adduci nemo ignorat.

Negat, quoties vulnus detegitur, toties operantem Naturam interpellari, & à proprio munere distrali, quod pariter obiiciebant viri illi antiquo modo, cum tamen hoc adeo manifestum sit, vt tergo

partis, & vniuersi procuratio.

Ob. Mead. cap.

Resp. Sem.

Reijcitur.

Ob. Mag. Resp. Sem.

Reijcitur Non per se la dissipatione vasa dissipantur, & exhalant spiritus, sed per exitum foramina.

pag. 524.

Ob. Mag. 40. M. p. 525.

Resp. Sem.

Reijcitur. Non solum appulsum aeris est excrementorum causa, sed tractatio vulnerata

Ob. Mag. Resp. Sem. p. 526. Reijcitur.

versari non liceat. Cum vulnus tegitur, & Natura proprium munus accessit eff, donec tectum maneat, semper in actu secundo est, vt more philosophorum loquar, semper operatur, concoquit, suppuratio, nem promouet; expellit, carnem generat, & nunquam oriosa eff, et cum vulnus detegitur, illico cessat, interrupta. Vbi vulnus protrahitur, paulo post ipsum detegat, & quale reliquit, cum medicamentum applicabas, tale prorsus esse comperies, nihil immutatur: nullum excrementum animadueris, nihil carnis genitum fuisse, sed veluti oriatur Natura, donec iactura resarciatur. addit turbari potius Naturam, si vulnus ab excrementis non mundetur, id quoque nos fatemur, sed negamus, non mundari sub tegumento citra manuum abstersionem, immo, si addit subfluxiones, longè melius expurgari ostendit Magatus c. 33. lib. Nisi manuali operatione emundetur vulnus, in eo retineri excrementa sibi persuadet Sennertus, sed in hoc decipitur. ignoscendum tamen ei est, quia experientiam non consulit, & qualitatem huius curationis nondum affectus est.

p. 56.
Oz. Senn.

Ad primam
rationem
& faciliã.
Tenuis ex-
crementum
non cogere
ad crebra
solutioni.
Const. Sen-
nert.

Malè etiam à Magato soluta fuisse argumenta, quibus stabilitur Communis modus, ostendit nitiur Sennertus. & primum excrementa cogere ad crebram solutionem contendit, quod negabant Magatus, & Septalius, falsumque esse, quod tenue excrementum semper per halitum digeratur, cum sæpè vulnus valde humidum reddat, & magna copia afflatur: testemque experientiam adducit. At viri nunquam dixerunt, excrementum tenue semper digeri per halitum, sed partim per halitum digeri, partim à calore seu expultrice partis extra vulnus pelli, non quocunque modo tractato vulnere, sed nouo modo propter robur natui calor ex tegumento comparatur. & quomodo experientiam adducit, si raram solutionem nunquam expertus est? si id obseruauit sub antiquo modo, quid ad viros illos? Hoc, & ipsi conueniunt, & antiquo modo obiciunt, & ideo raram solutionem diligunt. negat etiam, excrementum crassum, & si puti trahere admittat, sponte totum euacuari: & si euacuatur, tardius id fieri asserit, & propter retentum acrimoniam acquirere, & dolore, ac nouum affluxum parere. ideoque matutè, antequam hoc fiat, euacuandum, & abstergendum, & vulnus quoties opus est, detegendum. At viri illi si vulnus sub tegumento seruetur, paratis tamen idoneis subfluxionibus, spontè effluere excrementa profitentur, non autem retineri; consulenda erat experientia, aqua viri illi id didicerunt. fientur, quoties opus est, detegendum esse vulnus, at non admittunt, opus esse id facere quotidie. Nouumque modum soluere quoties opus est, persuasum habent. Addit Sennertus in sui aserti comprobationem; Naturam quidem vile ab inutili separare: at vbi excrementum ab vili separatum est, & in vulneris cauitate hæret, non amplius in potestate Naturæ esse, necque Naturam id expellere posse, sed vel spontè, & pondere effluere, vel à succrescente carne protrudi, quodè ni fiat, in vulnere relinqui, at si tractasset vulnere, profecto non negasset, à vulneris cauitate pelli à Natura extra vulnus excrementa, cum egressus patet. quis enim, cum vulnus detegit, non comperit apposita lintea, & circumiacientes partes pure conspurcatas, etiam tractato vulnere communi modo, in quo à linamentis impositis magna ex parte supprimuntur excrementa, quæ tamen orificium vulneris sursum vergat? unde nam effluunt nisi à cauitate vulneris; quomodo sursum ascenderent, nisi expellerentur ab expultrice partis? cur à potestate Naturæ exempta est materia in cauitate vulnens contenta? quotidie cernimus pelli globulos plumbeos, officula, turundis, in edentis incutia intus relictas, & alia peregrina corpora, à cauitate vlnocess, & pus to-

Neg: cras-
sum excre-
mentum co-
gere ad cre-
bram solu-
tionem.

Excremen-
ta in vul-
neris caui-
tate con-
sistunt non exi-
mi à pote-
state Na-
turæ.

lum non erit in ditone Naturæ? A cauitate abdominis pellitur pus ad inguina, & fit bubo, & à cauitate thoracis, & pleura per uenam azigos ad uenam adiposam, & renalem, tandemque per urinas excernitur, & quandoque etiam per alium, & à cauitate uulneris pelli non poterit? nonne, & per os ipsa fieri abscessus opinatur Hipp. ubi uirtus ualida fuerit mirum, reuultit cap. 5. Historiam studiosi culro uulnerati ad nali radice, internumque dextris oculi anguluni, & partis cultri, ui ictus confecti, infixæ in oise, & ibi relictæ, & tandem consolidato vulnere per palatum à Natura expulsa, & negat purulentam materiam, in uulneris cauitate existentem, subdi expultrici partis. Datam esse expultricem partibus, ut, quod sibi molestum est, expellant, nemo ignorat, pus uerò, & excrementa omnia infensa esse vulnerata parti, nemo, arbitror, negabit, cur ergo eius irritamento ad expellendum non excitabitur? fateor, si uulneris orificium deorum spectet, facilius à Natura propelli, quoniam, & spontè ob suam granitatem deorum fertur, & hac etiam de causa parantur subfluxiones in nouo modo. neque quod vulnere fiat in anter-otibus, aut posterioribus partibus ob id non potest siu partis facili reddi excrementorum expulso, quamuis commodum non sit, ægrum prouum iacere, & decubitus in vulnerata partem uideatur incommo- dus, ac molestus non enim necesse est, ut patiens semper ita decumbat, ut uulneris orificium deorum vergat, sed satis est, si quandoque ita iaceat, puta per horæ quadrantem, ter, aut quater singula die. Neque decubitus in partem vulneratam simpliciter molestus est, ac laboriosus, sed tunc tantum, cum turundis, ac penicillis curatio perficitur, at cum nihil est in vulnere, quod comprimit, aut distendat, non est molestus decubitus in partem vulneratam. addamus, & nec semper necessarium esse, ut orificium deorum vergat, sed sæpè sufficere, si sursum uertum non spectet, ad latera namque non multo negotio pelit Natura.

Non esse necessarium quotidianam, seu crebram abstergentium medicamentorum applicationem ad detegenda crassa excrementa uulnerum probabat Magatus cap. 33. ex abfcessibus, quorum materia ex Galen. 13. Meth. 5. discutientibus absque vili abstergentium dissoluitur, & ex disruptis abfcessibus, qui sæpè sanantur nullo abstergente immisso, sed solum osculo admodò medicamento, & ex uulneribus admodum cauis, ad quorum fundum medicamentum pertingere non potest, & ex uulneribus internarum partium, quibus adhiberi non possunt opportuna medicamenta, dissoluit primam rationem Sennertus, monens Galenum ad pus abfcessum discutendum vi medicamentis discutientibus valentibus, & fortibus, quæ in uulneribus non adhibentur, & proinde necessarium esse quotidianum usum abstergentium. at hæc expositio non quadrat Galen. verbis, immo Galen. à principio valentia, & fortia discutientia reprobant, ut quæ magis irritent, quam digerant, & tunc tantum ea admittit, cum id, quod ex phlegmone relinquitur, scyrthosum effectum videtur. Si pus aliqd notabile in suppurante particula sit contentum, dicebat, non expedit protinus incidere, immò exhalationem moliri medicamentis, ad id valentibus, per medicamenta ad id valentia non intelligit, fortia in eo genere, sed quæ possint exhalationem moliri, unde gradum determinans (subiungit, quorum vltus ex affectu sit coniectatus: quippe cum phlegmones Naturæ quidquid in membro adhuc restat, acia medicamenta magis irritant, quam digerant, en fortia à principio datam, quorum usum permittit, & tutum affirmat, cum id, quod ex phlegmone relinquitur, velut scyrthosum effectum videtur, subiungens, Cum uerò, quod ex phlegmone relinquitur, scyrthosum effectum

Sinu partis
fosse reddi
facile ex-
cremento-
rum efflu-
um, quæ
uis vulnus
sit in ante-
rioribus, aut poste-
rioribus
partibus.

Ob. Mag.

p. 57.
Resp. Senn.

Cōsuetudo.

Resp. Senn. videtur, fidenter iam (prius timenda erant) valentibus medicamentis vteris. Si Sennerthus ipse Galenum legisset, & non alteri hoc negotium commisisset, facile animaduertisset, Galenum ea dictione, valentibus, non fuisse bis vnum in eadem significatione, sed primo loco, vt participio, in altero vero, vt adiectiuo, quod forte, & strenuum significat. Sed cur hic ad valentia discutientia confugiat, qui lib. I. p. 1. c. 6. curationem finis recipit à Francisco Aræo propositam, in qua neque in cautitate immituntur abstergentia, neque valida discutientia admoventur, sed sola deligatio expressiva adhibetur? Ab-

Resp. Senn. Abcessus disruptos, & vulnera caua, non semper sanari, monet Sennerthus absque abstergentibus, sed sæpe abstergentibus iniectis opus esse, aut si ista vnum adhibeantur, sinum comprimendum esse, vt pus effluat, & exprimat, idque facit faciendum, atque ea de causa vulnus sæpe detegendum. Interna patitur vulnera non semper sanari, absque abstergentium vñu scribit, sed in ijs solum partibus, in quibus pauca excrementa colliguntur, & patentem, & primum exitum habent; alias si excrementa detinerentur, vulnera illa non sanarentur, & sæpe vulneris parietibus pus, & excrementa adeo tenaciter adhaerere, vt sponte effluere nequeant, sed manuali operatione sint detegenda. Cæterum neque hic Magati sensum est affecutus. Ostendebatur ex Natura vulneris, necessariam esse crebram detectionem, & procurationem vulnerum, quia videlicet in eo propter naturalis caloris imbecillitatem necessariò duo generantur excrementa, quæ vulnere sanationi ob-

Confirm. stant, vnum tenue quod vulnus reddit humidum, alterum crassum, quod ipsum reddit foetidum, & propterea in curatione vulneris requiruntur medicamenta excisicantia ratione tenuioris excrementi, & abstergentia ratione crassioris; & cum nulum sit tempus, in quo non generentur hæc excrementa in vulnere, nullum etiam esse tempus, inferrebat, in quo non sint necessaria hæc duo medicamentorum genera, vnde cum medicamenta semel apposita non retineant diutius vires suas, lequebatur, crebro esse immutanda. Contra, Magatus contendit, non esse necessariam crebram hanc detectionem, neque pendere ex Natura vulneris, vt excrementa generentur, quæ crebram hanc solutionem exposcant, & primò id ostendit in crassis excrementis, quæ maiorem difficultatem facere videbantur, cum abstergeri desiderent, & absterfo ex Gal. ipso sit medicamentorum opus. Atqui non esse necessariam crebram hanc appositionem abstergentium ad expurgandum vulnus à sordibus ostendit ex vulneribus profundis exter narum partium, & ex vulneribus viscerum, quæ sanantur absque vñu abstergentium quod etiam fateatur Sennerthus ipse, recensente nonnullas historias internorum vulnerum, quæ coalescent absque vñu medicamentorum. Idem etiam declarat exemplo abcessuum, qui discutientibus à Gal. sanantur, & disruptorum abcessuum, qui sanantur sæpe nullo abstergente in cautate immisso, sed folio sculo apposito medicamento, cum tamen non minus generentur sordes in abcessibus, quam in vulneribus; immò fortasse magis, & deteriores. Si necessariò generantur in vulnere crassa excrementa, quæ absterfione requirunt, ita vult arguere Magatus, nunquam sanarentur abcessus, & vulnera caua absque vñu abstergentium, quoniam absterfo est medicamentorum opus, atqui sanantur, igitur aut non generantur necessariò in vulnere ea excrementa, aut absterfo non est medicamentorum opus. & si quando necessaria sit absterfo, quæ sit per medicamenta quod non negat Magatus, id erit ex accidenti. Cū non generentur necessariò hæc excrementa in vulneribus, non poterat ex eis confici generalis methodus ad curanda omnia vulnera. hoc est

A quod contendit Magatus cum Septalio, neque est fugæ locus, si eorum processus consideretur.

Non esse necessariam in curatione vulnere mutationem illam medicamentorum, quæ obseruat in communi modo, hoc est, non esse necessariam, vt primò suppuratione e.g. adhibeantur, deinde abstergentia, postea carnem generantia, & postmodò cicatricem inducentia, contendebat Magatus, quoniam curatio non fit medicamentis, sed Naturæ committitur in nouo modo, & in eo laboratur, vt robur Naturæ comparatur, & propterea vno medicamento diuersis temporibus curari vulnus posse, cum satis fit si naturale calorem fouere, ac tueri possit. Contra, Sennerthus, falsa hic præsupponit principia, ait, & primum, quod Natura omnia, quæ ad vulneris sanationem necessaria sunt, sola prestare possit, cum excrementa separata sola non possit expellere, vt porè, quæ sæpe tenacia sint, & parti adhaerent, & ideo abstergentibus opus sit; cum præterea illa per se sponte non semper effluant, nec membrum semper ita locari possit, vt sponte effluant, & quandoque etiam manualis absterfo adhibenda sit. Alterum est, quod Natura in opere suo nullis medicamentis, quibus adiuuetur, indigeat. id enim falsum esse, experientia constare, ait, quæ docet, à principio digestiua vtilia esse, & in progressu noxia. Tertium, quod hinc consequitur, etiam falsum esse, sibi persuadet, quod scilicet vnicum medicamentum toto morbi tempore sufficiat, modò corpulentia sua tegumenti loco esse possit, quia si hoc ita fe haberet, inquit, loco emplastri corium aliquod imponere liceret, aut quoduis emplastrum pro quocunque vsu parare, quod nemo prudens faceret. si vniqtue contradicere Magatum, animaduertit, qui cap. 36. eiusd. lib. scribit, non quodlibet tegumentum, vtiqtue paratum, aptum esse ad tuendum, & roborandum naturalem calorem, vt conuenit, & quod in vna parte decens tegumentum est, in alia parte inconueniens, immò noxium esse.

Quod ad primam nullibi comperi, quod Magatus dixit, solam Naturam sufficere ad sananda vulnera; immò valde sollicitum eum animaduertit de omnibus impedimentis remouendis, peregrina corpora detrahitis, labia adductis, cum opus est, subsutione parat ad faciliem excrementorum expugnationem, inhibenda fluxioni quam maximè fudet, sanguinis fluores compescit, & alia symptomata corrigit, calorem naturalem fouet, ac roborat; nihil denique contemnit, quod ad vulnere curationem desiderari possit. Naturæ quidem esse sanare vulnera, professus est, cum ea sit, quæ agglutinat, suppurat, carne vulnus replet, & cicatricem etiam inducit. Sed & Medici esse impedimenta remouere, sæpius inculcat. Nec aliam doctrinam nobis reliquit Galen. unde 4. Meth. 3. Sive ulcera simpliciter sint, dicebat, siue cum cauitate, si quis diligenter æstimet, ex facilius, prospiciendisque iis, quæ Naturæ officiant, sanatio perficitur. quid verò in excrementa possit, superius dictum est. Non negat, quin aliquando adeo tenacia sint, & parti hæreant, vt abstergentibus medicamentis, & manuali absterfione indigeant, & utraque ratione etiam iis consultat pendere à Natura vulneris, ut talia sint, negat, sed ex accidenti hoc esse, monet, quid quod neque, cum talia sunt, crebra medicamentorum impositione opus habent, sed de hoc inferius.

Neque etiam professus est, Naturam medicamentis non indigere, quod erat errorum falsum principium, immò tegumentum parauit ex duplici parte, hinc est scilicet, ac medicamento: solum negauit, crebram admotionem esse necessariam, & obseruationem illam circa medicamentorum immutationem, peruersum habens, satis esse, si medicamentum uim haberet roborandi insitum calorem, qui robustus

Resp. Mag.
qua negat
necessariam
esse immu-
tationem
medicamentorum in
cura vuln.

528. Ob.
Senn.

Responsio
post ad 3.
Impedimen-
tis remou-
dis studuit
Magatus,
vt Natura
sanare pos-
set vulne-
ra.

Ad tertiam.

factus reliqua perficit, suppurat, emundat vulnus, & replet carne; etiã si vis medicamēti pereat, tunc tantum necessarium exilimavit permutationem medicamentorum, ubi crebro vulnus degerit, quia enim non æque calor restituitur, cum aliquid suppurare debet, suppurantia desiderantur, deinde abstergentia, & tandem carnem generantia quæ quidem opera in nouo modo fuit vno medicamento feliciter perficiuntur ob vni regumētum; non quidem, quod medicamentum illa exequatur, sed restitutus calor. & ideo non est falsum tertium, quod appellat principium, videlicet vnicum medicamentum toto morbi tempore sufficere, sed verissimum. occurat vulnus sclopo inflicto, habita suffluxione ratione, in vulnus instillant suppuratorium opportunum, causa exempli, digestum lotum, aut butyrum liquatum cum Oleo rosaceo lumbriato, aut Catellosum, ac de Quorum vitellis, addito etiã præcipitatis, adit aliqui futuræ corruptionis suspicio, osculo verò admovent medicamentum pariter suppurans, sed solidioris consistentiæ, inde apponunt iustum tegumentum ex lintheis, deligantque ad retentionem. Calor restitutus supputationem promouebit, & paulatim etiã, si opportuna adsint suffluxiones, quod suppurauit, expeller, absoluatque hæc operatione carnem generabit, etiã si nulum aliud medicamentum apponatur, modò nihil superueniat, quod curationem interrumpat, aut aliquid connectatur cum vulnere, quod aliam prouidentiam requirat. Neq; ob id inferendum est, Emplastrum loco licere corium aliquid imponere. Non appellat Magatus tegumentum quicquid vulnus tegit, sed quod tale est, quale ipse describit c. 35. si corium tantum præstare potest, vices tegumētis subeat. Neque vllam contradictionem in Magato video, si contradictio est eiudem de eodem, non enim ibi inueni contradicunt vnicum medicamentum toto morbi tempore sufficere, modò corruptela, seu consistentiæ sua tegumētis loco esse possit. & naturalem calorem foueat, ac tueatur (hoc prætermitit Sennertus, cum tamen ex præse habetur apud Magatum cap. 35.) & Non quodlibet tegumentum vtriusque paratū aptum esse ad tuendum, & roborandum calorem naturalem. Ex duobus enim constat tegumentum, ex lintheis scilicet, aut alia materia simili, quæ tueatur ab externis iniuriis vulneratam partem, vt cotone, vel stipula tenui, aut lana, & ex medicamento idoneo. Si de toto tegumento sit sermo, non idem tegumentum omnibus vulneribus, & omni subiecto, & cuiuslibet partii, & quolibet tempore aptum est. idq; nemo, arbitror, negabit. Si de medicamento, idem medicamentum toto morbi decursu, vt dictum est potest adhiberi, cum enim restitutus esse calor, cuncta perficit absq; ope medicamētis: quare vtræque illæ propositiones veræ sunt.

Resp. Magati ad aliam argumentum.

p. 529. Ob. Sen.

Resp. ad 4.

A nouo modo Medicum otiosum spectatorem esse, nullam excrementorum curam habere, permittit vt superflua humiditas colligatur in vulnere, simpliciter denique modo, & eo, quem à principio sibi finxit, tractare vulnera, quod quàm à veritate sit alienum, ex iis, quæ hactenus obiecta sua diluens diximus, satis perque patet. Aerem verberat Sennertus, cum impugnet conetur, quod nondum intelligit. Non est otiosus spectator Medicus in nouo modo, omnia perpendit, omnibus prospicit, præcipue autem de expurgatione excrementorum sollicitus est; neque permittit vt congeratur in vulnere, sed curat, vt vix in cautitate expulsa effugatur, idque fine crebra medicamentorum impositione: & propterea nihil est, cur effectum medicamentorum obleret, vulnus quotidie detegendo.

B Negabat Magatus, necessarium esse crebram solutionem, vt cognoscatur vlnis status, & præuideri possint impendenda mala, & opportunis remediis auerti, & ex aliis indicis innotescere contendeat: de iisque agit satis diffusè c. 39. contra, Sennertus eam necessariam arbitrat, coniecturas Magati sæpe incertas esse asserit: immo quædam vulneribus accidere posse, quæ non nisi oculari inspectione innotescunt, vt fungi cerebri, vermes in vulneribus, caro supercrefcentis, & ideo non effectum expectare, donec talia signa, vt dolores, febres, fetor, & similia accedant, cum iis superuenientibus æger plerumque in maximo periculo versetur, quod oculari inspectione præuenire oportet, & auertere par erat, & tutius & sæpe vnius dici, immo paucorum horarum spatio graue aliquid malum superuenire posse, & adducit Parei vermes.

C Cæterum, si vulneribus curandis operam dedisset, non ita incertas statuisset Magati coniecturas, ex dolore, tensione, pruritu, fetore, profluentibus excrementis, pulsu, & propriis partium symptomatibus desumptis, febre, quæ non ex generatione puris ortum habuerit. fit autem, quod aliquando non ostendat determinatè, quod superuenit, aut impendat mali, falsum indicant impendere, aut accessisse, quod solutionem requirit: falsum accipiem reddent Medici; in dubio autem vulnus detegunt, vt videre est apud Magatum c. 39. Vbi, quæ ad vulnus, prospera sunt, rectè se habent, latere non potest, vulnus doloris est expers, nulla adest tensio, non grauitatis sensus, excrementa optimè expurgantur, procul abest febris, falsum quæ ex generatione puris causam non habet, nihil ferme habet, de quo conqueratur vulneratus. vbi aliter res se habet, timendum, quid autem timendum sit, ipsa vulneris qualitas declarabit. in prima vulneris inspectione peritus Medicus, vnde nam, & quæ superuenire possint mala, perbellico cognoscit; cum postea res non bene succedit, illico, quid mali accesserit, exploratum habet, etiã si vulnus non detegat. Neque qui quotidie vulnus detegunt, exactius, quæ futura sunt, præuident, quæ nunc inopinato in capitis vulneribus superuenientibus vniuitis, & febri? quoties fungit quoties in neruorum vulneribus contusio? quoties hærent, & inopes consilii sunt, quantum vulnus quoties femel, & iterum inspiciant? Quod, quod sæpe ex iis quæ de suo statu vulneratus refert, cum interrogatur, magis quàm à crebra illa inspectione, quid imminet, superueniret, percipiunt? cur enim, si vulneris dispositio, aut excrementorum qualitas, quantitas sue illis minimè ardeat, diligenter à vulnerato, quàm immutationem, alterationemque in seipso sentiat, perquirunt, nisi quia probè nouerunt, nihil sibi prodesset ocularem illam inspectionem, nisi causam præuæ dispositionis ab ipso agro didicerint? Qui ergo nouum modum sequuntur, dum quælibet immutationem in vulnerato ex ipsis ore depromunt, de hoc enim valde sunt solliciti, & pulsum explorant,

Resp. Magati ad aliam.

Ob. Sen. p. 529.

Post Resp. ad 4. 5. Status vulneris cognosci potest absque oculari inspectione.

an bene, vel malè dispositum sit vulnus, probè intelligunt, & quid imminet, & quid factò opus sit, & nunquid adhibenda sit ocularis inspectio. Credidit Sennertus in nouo modo, quia vulnus quotidie nò detegitur, non posse oportune imminetia mala prèuideri, sed tunc tantù intescere, cum ià insigne detrimentum secutum est, at fallitur, cum nec minima alteratio latere possit oculatù Medicù, qui & vulneris progressum accuratè obseruat, & quamlibet corporis alterationem, & sepe interrogans oculis mentis id assequitur, quod ipsa oculari inspectione nò poterit, non rarè enim vulnus probè dispositù inueniunt, & tamen latet antiqui in herba; idq; ex ore ipsius vulneratù eliciunt. minima quauis alteratio vulneris corpus alterat, at corporis alteratio nò semper statim se prodit in vulnere, quauis insignis sit. Hæc difficile erit, persuadere Sennertò, at ipsi, qui in curandis vulneribus versati sunt, noua non erunt. Quod verò ad supercrefcentem carnem, quoniam non supercrefciunt, nisi cum vulnus carne repletum est, ex eo tempore quilibet coniciet, quando id timendum sit. & cū edoctum est, nihil in vulnere est, quod negotiù faciat.

Ex immundis linteis arguit Sennertus immundum vulnus, & necessitatem solutionis, quod tamen non mouebat Magatum, cum potius inde argere debuisset munditiam vulneris. Etenim dum vulnus optimè expurgatur, conspurcantur linteæ, cōtra, cum minus conspurcata sunt, vulnus minus expurgatur, & consequetèr magis immundum est. & ideo inter signa vulneris optimè dispositi, iure recenset cōspurcata valde iuxta qualitatem vulneris linteæ.

Halituum gratia soluendum esse vulnus negant Magatus, & Septalius, quia nò supprimunt prorsus, & qui supprimunt, nò in vulnere, sed ad circumstantias partes supprimi, proficiunt, vt vulnere obesse nequeant. Contra Sennertus, facillè detineri vapores illos, contendit, & linteaminibus, ac fasciis sese immiscet, & fetore loco parti vulneratam offendere. Non sepe prauis halitus eleuatur à vulnere, seu vulnerata parte, sed plerumq; benigni, nisi quid mali vulnere accidat. Vbi pus bonum generatur benigni quoq; sunt vapores, & ab illis, quamuis retineantur, nihil mali vereri oportet, sed pruritum solum. In putredine, & corruptione halitus prauus sunt. Sed non ita frequens est hæc putredo, atq; corruptio in vulneribus; & eius gratia quandoq; vulnus solouunt, vnde & prauis halitibus egressus datur. tunc tamè curationem adhiberi cōiuncto affectu proficiunt, minimè autè vulnere.

Vtrum Galenus prætermiserit indicationem, quæ à natui caloris læsione sumitur, huiusque indicationis obseruatio nouum curandi vulnera modum constituat.

CONSIDERATIO V.

PRætermisam fuisse à Galenò, vbi vulnere curationem tractauit, indicationem, quæ à læsione natui caloris sumi debet, contendit Magatus cap. 31. pr. lib. & propterea coactum fuisse confugere ad indicationes inutiles, & minimè necessarias. Fateatur quidem Sennertus Naturam esse vulnere medicatricem, eamque solam caloris innati beneficio, non medicamentis, glutinationem vulneris perficere, ob idq; calorem, & tēperiem partis conseruandam, & fovendam esse, negat verò hanc indicationē fuisse à Gal. prætermisam: quamuis enim inquit, vbi ex professio de vulnere curatione agit, id præterierit, aliis tamè in locis passim inculcat, nullà fieri posse vulneris sanationē, nisi pars suā naturalem tēperiem obtineat: subiungitq; ipsa medicamentis, quæ dicuntur sarcothica, ad partis calorem conseruandū comparata esse, & p. 522. sibi videri, ait, medicamentū illa digestiua, Sarcothica, & glutinatis potius ad caloris natui cōseruationē, quam ad aliud quid præstandū inuenta esse. Sed Gal.

A ipse seipsum explicet, & hanc controuersia dirimat.

Profectò Gal. sepe inculcat, præterit autem id habet 4. Meth. 1. Tēperamentum esse debere subiectam carnem ad vulnera conglutinanda, & carne implenda, & lib. Art. Med. 90. vt vulnere labia coalescant, partis substantiam salubrem conseruandam esse mouit, atq; si diligenter inspicimus, non respexit Gal. læsionem caloris naturalis, seu tēperiei à vulnere contractam, sed læsionem tēperamenti ab affluxu succorum, aut ab excrementis, quæ in vulnere succrescunt, proueniētem, & ideo corpus luxu exigentiam euacuat, & fluxioni inhibendæ fudet 4. Meth. 6. & lib. Art. Med. 90. expressè ait, Conseruati salubre partis substantiam mediocriter exsiccantibus, quæ quidem exsiccantia non respiciunt alium calorem nisi per acciden, dū enim absumunt excrementa vulnere, prohibent, ne ab ipsis detrimētum patiatur naturalis calor. Obseruanda sunt autē Galeni verba; inquit enim, partis substantiam salubrem conseruandam esse, respiciendo ad euerfionem tēperamentū, quæ impendit ab excrementis vulnere, quasi præsupponens partis vulneratæ substantiam salubrem esse ante excrementorum generationem, & ante affluxum humorum, & proinde in eo statu conseruandā esse, seu præseruandā à noxa, quam illi inferre possunt excrementa vulnere, & succorum affluxus. Verū præter huiusmodi intemperiem, quæ etiā euitari potest, Magatus, & Septalius aliam intemperiem fortē, quæ euitari nò liceat, fieri in parte ob vulnus proficiunt, atq; de ea diffusè agit Magatus c. 10. pr. lib. ex effusione sanguinis, spiritui dispositione, interceptione influentis caloris, & occurru ambientis, quam idcirco frigidam intemperiem priuatū appellare possimus, quia videlicet pars vulnerata intemperata redditur, non quod quomodo influerint humores ad partem, sed quoniam substantia natui caloris sit dissipata, & eius qualitas, ac energia, vt ipso dica, hebetata, & propterea langueat natui calor in parte. Huius intemperiei, vt pote quæ omne vulnus comitatur, habendam esse rationem in omni vulnere cōtendunt Magatus, & Septalius, idque etiā fatetur ipsemet Sennertus, & relatiandam hanc iacturam natui caloris prædicant, & Galenum de hac re verbum quidem fecisse conueniunt, & quidem, vbi Gal. huius indicationis meminert, reperire non est. Hæc tēperamentum, seu naturalis caloris læsio contingens ex vulnere, negari non potest, eamque abidè probauit Magatus cap. 10. immo ex ipso Gal. collegit & Magato prius eā inmaduerit Dynus Florentinus 4. 4. Tract. 1. cap. 4. vbi propter imbecillitatem coctis duo illa excrementa generari scribit in quolibet vulnere cauto, & propter ex pulticis imbecillitatem non expelli: cum enim nondum humores ad partem fluxerint, imbecillitas illa non aliunde potest contingere, quam ex naturalis caloris offensa. eiuſdem meminit Thomas à Vega in Art. Med. c. 90. & Hieron. Fabricius ab Aquapendente 2. suæ Chirurg. c. 7. partem vulneratam debilem esse affirmat, & propterea corporis excrementa abundantius ad eam confluere, eamque non posse alimentum ritè conficere, indeque multa excrementa resultare, quæ cum ob imbecillitatem nequeat extra vulnus propelli, partem ad humidam intemperiem permittant, hanc autem imbecillitatem non aliunde prouenire posse, quàm à tēperamenti læsione certum est. & in eadem sententia est ipsemet Sennertus, vnde cap. 1. sibi Tract. de Vulneribus, Tēperamentum verò, dicebat, equidem proximè, & immediate à vulnere non læditur, mediātè tamen, dum nimirum vasis dissectis, & sanguine effuso simul calor partis dissipatur, & sanguinis, ac spiritus, & caloris influentis, qui ad partis tēperamentū necessarius est, influxus impeditur, quibus de causis omnib. partis attractio, coctio, nutritio, & expulsio leditur. Atque hinc accidit, vt partis tēperamentum mutato, plu-

De intemperie vulnerata partis ex caloris naturalis imbecillitate.

p. 521.
522.

E

Ob. Sennertus.
p. 530.
Post Resp.
ad 6.
Immunditia linteorum puritatem vulneris arguit.
Resp. Magatus ad vltimum argumentum.
Ob Senn.
Post Resp.
ad 7.

p. 522.

ra, quam alijs confuserunt, in ea generetur excrementa, inde etiam prouenit, ut pus non statim in principio, sed postea circa quartum scilicet diem generetur, ubi scilicet calor partis dissipatus iterum restituitur. Si temperamentum lasum fuit ob dispendium, quod coarxit natiuus calor à vulnere, huiusmodi laesionis habenda erat aliqua ratio, & tamen eam spreuisse videtur Gal. Neq. huc respiciunt glutinantia medicamenta, Sarcotica, ac suppurantia, ut cõtendit Sennertus, neque eò respiciet huiusmodi medicamenta credit Gal. nam opus glutinandum atq; sarcoticò circa superfluum humiditatem versatur, vnde 3. Meth. 4. & 2. de Comp. Med. per gen. 21. Medium locum obtinere scribit glutinantia, inter sarcotica, & epulotica, ut quae non solum superfluum humiditatem absorbant, vt sarcotica, verum etiam fluentem in maiori quantitate sanguinem, ar propriam carnis humiditatem intactam relinquunt, quam tamen exsiccat ipsa epulotica, vt sola vis exsiccat in ipsis considerent, & ideo aliqua etiã refrigerantia inter sarcotica, & glutinantia recensetur. Neque efficit Sennertus obicit, esse aliquot sarcotica, & glutinantia, quae à totius substantiae proprietate calorem natiuum roborant, & adiuuant in carnis generatione, & agglutinatione, hoc etenim non est proprium sarcoticòrum, & agglutinantium opus, sed peculiaris aliorum conditio, quia si carerent, essent etiam sarcotica, & agglutinantia ex ipso Gal. Suppurantia verò, licet ipsum natiuum calorem respicere videantur, vt pote, quae similia sunt ipsi natiuo calori ex Gal. 3. simpl. 6. & 9. atque emplastica, quia quidem facultate substantiam eius adaugent, absque qualitatibus intentione, aut immutatione, vt requirit puris generatio, ex Gal. adducto loco, at verò in sola puris generatione ipsu adiuuant, in reliquis verò operibus eidem potius aduerfantur, & ideo à pure genito in visu suppurantium persilamus, supercreuit caro mollis, & inutilis; nos autem in vulnere curatione aliquo indigemus, quod in omnibus operibus praesto sit natiuo calori, quoniam secundum omnia opera sua imbecillis euasit à vulnere, neque in solo vulnere, in quocumque suppurate debet, iactura passus est, sed & in eo, quod agglutinati debet, & carne repleti. quapropter cum medicamenta, quibus vitur Gal. in curatione vulnere, iacturam, quam passus est natiuus calor à vulnere, haud respiciant, praeter missam fuisse ab ipso indicationem, quam praestat naturalis caloris laesio, clarè pater. reliquum est, vt videamus, non quid huic indicationis obseruatio nouum curandi vulnere modum constituere valeat, quae est sententia Magati, & Sepalij, & an Galenus huiusmodi indicationem praetermittens mancus fuerit. Vnius quidem affectus plures esse posse medendi rationes, non est à ratione alienum, neque à Gal. & Hip. doctrina abhorret. quippe Gal. vulnera capitis cum detractione membranae, & lenientia, & exsiccatia ratione curari posse scriptum reliquit 6. Meth. ultimo, & à Romanis Chirurgis magis probari lenientem rationem, in Asia verò exsicantem. & 6. Epid. 2. 9. duplicem animaduertit Dylenentia curandae rationem, per ea nimirum, quae irradicant humorem intestina exulcerantem euacuant, necnon & per ea, quae eundem humorem attenuant. Hippoc. quoque lib. 6. Vlcibus Vulnera curari tradit, aut exsiccatibus, & supputationem inhibentibus, aut si quis procurerit, vt quam citissime suppurent. Quamuis ergo Gal. certam curandorum vulnere rationem tradiderit, eandemque longa experientia confirmauerit, non erit absurdum, si alterum curandi modum consilui dixerimus obseruatione indicationis à leione naturalis caloris desumpta, quam praetermittit Gal. Succurrat, quod in prima Quaestione animaduertimus, videlicet Naturae, ex Hip. esse morborum medicatrices, vt plurimum. Medicum verò ministrum, & ideo curam

A res morbos, aliquando nos insistere per ea, quae ipsam Naturam roborant, vt robustior facta morbos, & morificas causas elidat, aliquando verò per ea, quae ipsi praeter naturam affectibus sunt cõtaria priorem curandi viam sympathica nonnulli appellant, quasi per contentiam incedentem, non quidem affectibus, sed ipsi Naturae, alteram verò antipathicam, quasi cõtaria ipsos affectus contrariis decertant. Febrem namque ex humorum putredine venae sectione, purgatione, refrigerantibus, deobstruentibus curamus. At verò non nunquam ossa ex optimo vino exhibitae profitas vires, & ex tinctione proximas aliquando ita roboratur, vt euicta mali moris putredine hominem iam deploratè reuocauerit. Illa quidem curatio Antipathica est, quia contra preter naturam affectus cõtariis insidit, haec vero sympathica, quia Naturam roborat, vt robur adepta hostes proterat. Galenus igitur vulnere curatione insituens Antipathicæ appellatae magis viæ adhaesit, & ideo contra excrementa, quae maxime curationi obstitunt vulnere, contrarijs decertauit, nimirum exsiccatibus, ac detergentibus medicamentis. atq; manuali etiam absterfione, & exsiccatione, & quoniam contraria debent esse, aequalia curandis affectibus, propter ea copiam excrementorum considerandam monuit, & pro humiditatis, & sordidit ratione modò valentiora, modò mitiora vsutpanda esse, vt verò magis innolesceret humiditatis gradus, naturam quoque corporis, & affectus partis animaduertendam statuit, cum vulnus in corpore, & parte siccori quod insidit, licet eque humidum videatur, ac illud, quod in humido corpore, & humida parte est, re vera tamè humidius sit, & siccoribus indigeat. & quoniam assiduò generatur excremeta illa in vulnere, & in qualibet vulneris parte succrescunt, ideoque nullum esse tempus, in quo non vtrunque medicamentorum genus desideretur, & huiusmodi medicamenta debere vndique vulneris partes tangere. & quia vis medicamentis semel impositi breui ob calorem partis exoluitur, & ob excrementorum perititionem corrumpitur, & in cauitate etiã vulneris congeruntur excrementa, sequebatur insuper, crebro solucum esse vulnus, & detracto priori, recens impouendum medicamentum potius adhibuit manuum absterfione, atque exsiccationem. licet laesionem caloris naturalis viderit, indicationem tamen ab ea desumptam praeterit, vel contempsit, quoniam excrementorum procuracionem medicamentis, ac manuali operationi deferret, ea non indigebat, quippe certum habebat, natiuum calorem, ubi excrementis fuerit consultum, paulatim restitui, cum semper eius substantia regeneretur, & qualitas vegetior reddatur. Magatus verò sympathica via magis incescit, cõsiderans enim ob naturalis caloris imbecillitatem, ac defectum excrementa succrescere in vulnere, ac retineri, & vulneratam partem periculo fluxionis exponi, cuiusdemque natiui caloris esse sanare vulnere, maximam habendam esse eius imbecillitatem rationem exillimauit. itaque parato congruo regimento, de quo superius, iacturam omnem, quam ex vulnere incurrit natiuus calor, relaxare conatus est, sibi persuadens robustum calorem omnia, quae à sananda vulnera requiruntur, egregie praestitulum, at verò, ne excrementa expellenti calori obfisterent, opportunis suffluxionibus, si forte decesset, consuluit. huic viæ inherens crebra medicamentorum impositio minime indiguit, cum illis curationem non faciat, sed ipsam Naturam medicatricem potissimum constituit, à robore natiui caloris supputationem expectat, excrementorum expulsionem, agglutinationem, cauitatis repletionem, seu carnis generationem, & ideo in eo roborando totus est, licet autem nonnunquam medicamentis viatur, in dimittenda tamen eorum qualitate opus non habuit consideratione excrementorum.

De curatione Antipathicae, & Sympathicae.

Galenus Antipathicam curationem vulnere insituit.

Magatus Sympathicam curationem vulnere insituit.

Glutinantia sarcotica, & suppurantia non respiciunt eam naturalem calorem iacturam.

In vulnere curatione aliquo indigemus, quod robor natiui caloris adomnia opera

Vnius affectus plures posse esse medendi rationes.

À non vnde ciam.

Curandi
ratio Ma-
gati, &
Galeni.

copiæ, & humiditatis vulneris, ac temperamenti totius, ac partis, vt Gal. cum iis medicamentis non excrementa vulneris, sed potius ipsum natium calorem spectet, & proinde si que vis in appposito medicamento est, quæ excrementa respiciat, nihili facit, si non multo post deperat, robore naturalis caloris contentis . In hac igitur curandi ratione, quia nulla, vel parua habetur ratio medicamenti ex ea parte, quæ excrementa respicit, superflua est Gal. consideratio, sollicitudoque circa vsum, & immutationem necessestium, & abstergentium medicamentorum pro qualitate humoris, & sordis, temperamentique corporis, & partis: ideoque frater meus c. 31. primi lib. animaduertit, quia Gal. prætermisit indicationem, quam præstat naturalis calor lesio, conatum fuisse cōfingere ad indicationes inutiles, ac superfluas, in symptomatica nimirum via, in Antipathica vt Galen. non item. si enim medicamenta debent fordes abstergere, tenuiaque excrementa siccare, pro modo sordis, ac humiditatis nunc mitiora, nunc valentiora sunt vturpanda. vtque melius, quàm humidum sit vulnus, innotescat, Natura, fed temperamentum corporis, & partis est consideranda: dandaque opera, vt medicamentum vndique tangat vulneratam partem, & quoniam, nunquam cessat excrementorum generatio, vt nunquam desituitur vulnus vi illa medicamentosa. Non improbat frater meus, neg; Septalius in sua via symptomatica vsum agglutinantium, vbi agglutinandum est, & lapsum tantum, vbi suppuratio requiritur, & sarcoticorum, vbi caro generanda est summo de tegumenti qualitate verba faciens c. 35. cum ex duplici parte constet, ex linteis, scilicet, seu splenis, ac medicamento, huius qualitatem proponens hæc habet, Et si que illi inesse debeat euident qualitas, sit exsicans, nisi vulnus sit contusum, vt ad absumptionem excrementorum in faciat, aut suppurans, si vulnus suppuracione indigeat, agglutinans, si agglutinari possit, at hanc qualitatem non esse necessariam profiterentur, ita præterunt, vt vulnus assidue ea perfruantur. nonnihil commodi sperant, verum eam non statuant curationis fundamentum, vt Galenus, fed natii caloris robur tegumento procuraturum. cum enim vis illa medicamentosa haberi omni tempore nequeat, nisi crebro solvatur vulnus, vnde multa incommoda, satis existimantur statum tecum ipsum seruare, & carere vi illa, quàm illius causa crebro vulnus detergere, si suppeteret copia eorum medicamentorum, quæ ad vnam, vel alteram hebdomadam, aut mensem integras vires retinent, de quibus Paracelsus, nemo sanæ mentis non iis vteretur, eodem namque tempore vi illa medicamentosa, ac tegumento frueretur vulnus, & duplici ratione, qui curat vulnera, contra excrementa insisterent. sed quoniam huiusmodi medicamenta desideramus, pluris fecerunt viri illi commodum, quod præstat tegumentum, cum eo roboratus calor excrementa non multo negotio expellat, persiciatque quod à medicamento expectabatur, at si crebro detegatur vulnus, offendatur calor, & minus prospera succedat excrementorum expulsio, & alia incommoda accidunt, de quibus frater meus, & Septalius. Malescium aëris in curatione vulnerrum Sennertio nouum est, cum tamen illud abinde probauerit frater meus lib. 1. & quidem cap. 10. exemplo aliarum rerum naturalium, consortio aëris carentium, quæ non leue dispendium incurrunt, si forte eius in iuriis exponantur, adducens oua, quæ, si vel rimula in coram testa contracta sit, breui corrumperunt, neque amplius excludendi pullis sunt idonea, & poma, quæ celeriter putrescunt, si eorum cortex, vel leuiter dissecetur, & arbores, quæ detracto cortice inarescunt, c. vero 43. insita, quæ pariter tabescent, si ambient ad illam plagam ingressus deur. sed & ex propriis idem ostendit idem.

Cur Septa-
leus, & Ma-
gatus spre-
merint me-
dicamen-
torum vi-
res, quæ
excremen-
ta respi-
ciunt.

De aëris
malescio
in curatione
vulnerrum.

A in locis, proponens, quid intersit, quantum ad curationem, inter fracturas, & luxationes cum manifesto vlcerare, & eas, quæ sine vlcerare sunt, cum hæc, coaptatis partibus facile sanescant, quamvis negari non possit, quin contractum sit vlcus in penitioribus partibus, cum ossa à proprio loco recesserint, & sursum etiam attracha à musculis intercepta, illæ vt tanta negotia faciant, immo laxata ossa citra conuulsio- nis periculum, nisi forte articulus ex minoribus sit, reponi nequeant Hippocrate auctore. eodem spectant fracturæ caluarie, quæ integra cito facile, & breui sanantur, modo ossa subiectas partes non lædant, at si vlcus accesserit, excidenda sint ossa ex ipso Hipp. nisi collectæ, at congerende materie exius pateat, & tam difficilis, ac periculosa reddatur curatio. tam diuersi enim euentus caulam nullam aliam agnoscit frater meus, nisi caloris natii dissipationem, & occusum ambientis, quamquam aliam assignaret Sennertus, libenter ab eo intelligitur. Cum his fracturis, & cum illis vlcus reperitur, sed cū bis in partibus intus, ad quas non peruat aer, cum illis vnde vlcus est conspicuum, vnde exulcerate partes aëris consortium curare nequeunt, igitur cur hæc tam promp- te sanantur, illæ vt semper difficiles, & sæpe lethales sint, causa referenda est in tegumenti defectum, & occusum ambientis, vnde fit, vt substantia natii caloris dissipetur, & viuifica eius qualitas hebetetur, & ipse natius calor imbecillior factus non possit, ita morbositas causas elidere, vt cum ambientis iniurias nondum est expertus. Nec dicat quipiam, me gratis sumpsisse, quod in fracturis citra vlcus conspicuum vlcus sit in penitioribus partibus, cum id aperte habeamus à Gal. 6. Meth. vltimo, vbi hæc habet, nam pone in brachio ad medullam vsque os fractum esse, neminemque postea pro fracturæ legibus id deligasse, omnino necessum erit, sanem, non solum, quæ foris sub cute, & sub musculis est conclusa, sed etiam quæ in medulla continetur, tum ipsam primum, ac maxime corrumperere, tum cum ipsa os vniuersum, quando etiam nunc quoque omnibus rite peractis aliquando talia contingunt, si sanies adest, igitur & vlcus, cum sanies sit excrementum vlceris. Addamus, vt magis pateat malescium aëris in partibus, quæ nunquam antea contactum eius admiserunt, quàm facile omentum, ille vlcus quoque, si forte vulnerato abdomine extra profuerit, putrescat, vt propterea quidquid extrinsecus fluxit, à Chirurgis deligetur, quò putrefactum abscedat, & eius corruptio ad sanas partes minimè se extendat, & eadem incommoda intestina incurrant, nisi quamprimum introducantur, & pulmo pariter, vnde & Sennertus ipse historiam refert ex Guillem. Fabricius, cuiusdam, cui ob vulnus thoracis pulmonis portuncula exterius prolapsa est, quæ statim liuorem contraxit, vt ferro instrumento candente amputare eam oportuerit, multa alia argumenta adduci possent, sed in rebus manifestis non est concutendum tempus. hæc autem cōspectant, vt pateat, nodum in cypro non quæsisse Magatum, & Septalius, si ambientis iniurias effugere studuerunt, nec terneret, & nulla ratione ductos nouum curandi modum quæsisse.

E Ne quis autem existimet, audiens malescium ambientis aëris in re vulnerrum, & dispendium, quod naturalis tegumenti defectu, & occusum ambientis contraxit vulnerate partis natius calor, & prætermisissam fallere à Gal. indicationem, quæ iacturæ hanc natii caloris respicit, me curandi rationem Gal. reprehendere. Sicut enim eam longa experientia confirmauit, ita & Methodo consensientem profittere iuvet. In curationibus si quidem non semper omnes indicationes proficimur, sed multoties nonnullas pre- mittimus, quoniam dum in aliis sit satis, consequen- ter & quod illæ exigunt, seu quod ab illis speratur, adimpleretur. Succurrat, quod in prima Quæstione di-

Non est
reprehenden-
dum Ga-
len. modum
quamvis
ab eo præ-
termisissam
fallere iuvet.
In curationibus
si quidem non
semper omnes
indicationes
proficimur, sed
multoties non-
nullas premit-
timus, quoniam
dum in aliis sit
satis, consequen-
ter & quod illæ
exigunt, seu quod
ab illis speratur,
adimpleretur.

cebamus, nos non semper contra omnes præternaturalum affectus pugnam inire, sed sæpe nonnullos cum aliis nos tollere, & sæpe etiam Naturam nouum robur adeptam morbos, & morbosas causas citra vsum contrarii depellere. quocirca non est reprehendenda curatio, quia in ea aliquid omittatur indicatio, dummodo alia ratione expleatur, quod ipsa postulat. In leuanti curatione detectæ membranæ per capitis vlcera prætermittitur indicatio à temperamento partis, quoniam dum lenissimus, causas abscondimus fluxionis humorum, & cum non fluent humores ad partem, eius temperies conseruatur. In sicillissima autem curandi ratione ea, quæ respicit sensum in partis, quoniam dum similibus conseruatur eius temperamentum, procul abest fluxionis periculum, vnde dolores, & inflammationes. & in omni sympathica curatione negliguntur indicationes, quæ eliciuntur ab affectibus præter naturam, quoniam, cum Natura sit morborum medicatrix, si satis roboris adipiscatur, morbos & morbosas causas nonnunquam citra vsum contrariam eliminat. Itaque ob prætermisam indicationem non est reprehendus Gal. & communis modus: pari enim ratione reprehendus esset, & nouus, cum in eo ab excrementis non sumatur indicatio. Vtrumque igitur modum, & methodo consentaneum, & probandum censeo, cum in vtroque per indicationes diuersa licet ratione, omnibus occurrat, quæ vulnerum sanationi obfistunt, & Naturæ, quæ primarius opifex est, præsto sit. neque Magatus, cum rationes soluit, quibus firmatur antiquus modus, reicere cum voluit, sed solummodo ostendere, non esse necessariam in curatione vulnerum ea via incedere, & cum prætermisam, ait, à Galen. indicationem maximi momenti, & propterea coactum fuisse confugere ad inuiles, & inopitantes, curandi modum Galeni reprehendere non vult, sed tantummodo ostendere, ab ipso non plenè tractatum fuisse rem vulnerum, & proinde in calore operis dicebat, si res consideretur, manifestum erit, aliquid desiderari in communi modo: desideratur enim via sympathica. At Galenus hac missa, & solum Antipathicam tractans, non poterat melius, quam fecit, negotium conficere. Si tamen generatim vulnus consideremus, aliquid desiderabitur proculdubio in Galeno, & plenè rem tractasset, si duplicem rationem proposuisset excrementis vulnerum propiciendi, eam videlicet, quæ fit per medicamenta ficientia, & abstergentia, ac suppurantia, & quæ fit per restitutionem naturalis caloris. Cum autem audis, Gal. modum Antipathicum esse, & nouum sympathicum, ne existimes, Galen. modum solummodo Antipathicum esse, & nouum sympathicum, raro enim accidit, vt sola via Antipathica, aut Sympathica sufficiat ad curationem, sed plerumque vna altera indiget. quippè dum robur Naturæ procuramus, aliquid non raro succrescit, quod contrariis amoueri postulat, dumque contrariis curamus, sæpe aliquam in partem incurrit Natura, & idèd iis, quæ sibi amica sunt, refici, & confortari desiderat, sed Galeni viam Antipathicam appellamus, quia fundamentum eius est, contrariis agere, licet habeat etiam aliquid sympathici, saltem dum vulnus regit, nouam autem sympathicam, quia quod ad vulneris procuracionem, fundamentum habet Conseruationem, & robur naturæ caloris.

*Quomodo Magatus raram solutionem vlcerebus
sæpius adhibuerit.*

CONSIDERATIO VI.

VT adhuc magis appareat, non ita esse à ratione alienum, raro soluere vulnera, vt existimauit Sennerthus, non ab re esse dixi, si quæ in manu scriptis Cæsaris fratris mei, quæ apud me sunt, de vi te-

Argumenti nunc nunc reperi, in medium afferrem. Tamen esse vim tegumentis, seu Naturæ sub tegumento roboratæ, scribit ille, se in Medicina facienda experitur, vt eam curandi rationem à vulneribus ad vlcera transferre non dubitauerit. Idque ad hoc felici successu se attenta sit, vt sæpe deplorata vlcera, & innumeris tractata remediis, facillimum negotio hac via incedens sanauerit vnde illud succurrit, quod in ore eius versabatur, videlicet, se, cum adhuc tiro rationem adhibendi remedia didicisset, & proinde in iis multus esset, Romæ postea rationem abstinendi à remediis fuisse consecutum: multoque plura, ac maiora non medendo præstis, quam cum crebris vtebatur remediis, & non raro magnum remedium esse remediis parcere, & cum communibus, & passim obuiis vteretur, ex felici eventu omnes persuasum habebant, ipsum secretis remediis esse additum. & non pauci schedulam medicamentorum maxima contentione ab eo requirebant, nec persuadere eis poterat, sibi secretum esse vtendi modum, & nihil præterea; illudque Galeni inculcabat, Non esse magnum quid, quod medicamentum præstare possit, nisi naturam sit, qui eo dextrè vtatur. Quamvis autem nullius exemplo, sed sola ratione, & Analogismo ductus huiusmodi curandi modum aggressus sit, fateatur tamen, se postea cognouisse, non esse quid nouum, sed auctorem habere, & Gal. antiquiores Medicos. & idèd admirabatur, quomodo à recto tramite, & ab ea curandi via, quam nostri proceres nobis reliquerunt, Communis praxis deflexisset, atque homines sub cuiusdam diligenti specie, & expurgationis viceris, ita decipi passi sint. & adducit plura Gal. loca, ex quibus clarè patet, Antiquos non consensisse,

*Antiqui
non solu-
bant quan-
tialia vlcera.*

quotidie omnia vlcera soluere, ac procurare, vt hodie Chirurghi faciunt, immò nec vulnera. Proferatque Heram ex Gal. 2. de Comp. med. per gen. cap. vii. qui scripsit quoddam medicamentum ad vlcera, & vulnera, ad finem medicamenti hæc habet, Hyeme diebus septem soluitur, per æstatem quingue, si verò necessitas urgeat, tribus, & quæ leguntur ad finem Acutissimi Mantie 4. eiusd. cap. vii. videlicet, biduo per æstatem soluere oportet, hyeme triduo. & quæ ibidè descriptioni secundi medicamenti ex Ricino addiuntur, tertio, scilicet, aut quarto die resoluens. & quæ ad finem Aceri, quod ad fistulas, & inueterata vlcera, & dyspnoia, & Chironia, Cæteris vlcus triduo solues, si nihil prohibet, & quæ habentur 4. eiusd. 4. ad finem medicamenti Aleclepiadis ad Chironia, & curatu difficilia vlcera, scilicet inter curandum tertio quoque die soluere vbi & Gal. ipse hæc subiungit, Rectè Aleclepiades ad finem superioris medicamenti scripsit hæc verba, & hæc triduo soluit, & fomentis mitigato, idemque emplastrum abluum emollito, & rursus apponito, nisi enim diutius cuncti pharmacum adhaereat, nihil efficit, quod & plerique Medicos latius arbitrantur, si ter die saniem ab vlcere deterferre, melius se facturos iis, qui bis idem faciunt, qui verò semel soluunt, ab ipsis quoque ægris tanquam negligentes malè audiunt, & quæ Gal. scribit 1. eiusd. 6. videlicet vlcerebus, quæ ad cicatricem veniunt, multis subsequenibus diebus pharmacum immanere expedit, quo melius, & citius ita cicatrix inducatur, & 4. eiusd. 5. In propositis ab Andromaco ad maligna vlcera scilicet, ac deliquata tertio quoque die soluenda, hyeme etiam quarto, & multa alia loca, in quibus illud rarè solutionis fit mentio. Adducit etiam illud Auic. 4. 4. Tract. 3. c. 2. & de illis, quæ sunt necessaria, vt dimittatur medicamentum super vlcus tribus diebus, deinde dissoluatur, nam si ipsum prius curaueris, vel si ante tres dies solueris, non faciet suam operationem, & Actium, qui serm. 14. alternis tantum diebus soluit vlcera. Hæc à Sennertho, qui Artem restituere, & locupletare studuit, expendi deideram, poterat enim vir clarissimus, vt qui magnæ auctorita-

tis est in rebus Medicis, partem hanc Medicinæ, in quam tot irrepserunt errores, ac fuci cum non exiguò Reipublicæ detrimento, instaurare, & ad pristinum candorem reducere. Animaduertit quidem in s. Iuæ Prax. par. 2. c. 15. vbi agit de Phagedæna, Gallo- cum ex 4. de Comp. med. per gen. 4. in descriptione medicamenti Asclepiadis, sed nimis ieiunè rem trā- egit. Nonnulli ex recentioribus ex eodem Gallo- co communem errorem cognouerunt, & causam etiam amulerunt, cur rarò soluenda sint vlcera, quod fecit pariter Sennerthus ipse, ita tractanda vlcera, ar- bitrantur, quoniam in malignis, & diuturnis vlceri- bus partis vlcerae calor naturalis valde debilis est, & multo indiget tempore ad vim medicamenti ex- citandam, & ideo medicamentum diutius parti in- hæreere debet; si autem quotidie semel, & iterum, vulnus procuraretur, detraheretur pharmacum, an- tequam ad actum deducti esset, aut cum vix ad actū deducum agere cepisset, quocirca nunquam non laborandū fuisse naturali calori in excitanda medica- menti virtute, ita Sennerthus loco adducto, & eo prior Ambrosius Passerius lib. suo de vlcibus ca. 11. Fallop. tract. de Vlc. 19. quotidianam illam solutio- nem detestatur, quoniam medicamenta, quæ impo- nuntur, & præcipuè metallica, non possunt nisi longo tempore reduci ad actum, vt quæ non faciliè at- tenuentur, & dissoluantur à calore naturali, & ideo fac esse, aut, ea immutare alternis diebus. Gal. 4. de Comp. med. per gen. 5. causam huius reddens, memi- nisse debetis, dicebat, quod in persilique nostris Com- mentariis dictum est, qualitates omnium vicinorum corporum in se mutuo aliquid agere, & si alterum ipsorum mudo fit validius; hac nimique ratione specie quodammodo inter se sunt similes spatii tem- poris, tamen post multum differant; vbi autem qualitas medicamenti curando corpori specie similis fue- rit, vtilitas maior sequitur. censet Gal. diutius im- manente pharmaco ex diuturno commercio inter ipsum, & vlceratam partem oriri affinitatem quan- dam, & pharmacum acquirere quandam, vt in di- cam, naturalitatem, quæ deinde agit, vt quid naturale corpori in aucturandis, quæ parti sunt in se. Cetera frater meus non solum, vt medicamentum effica- cius agat, rarò soluenda vlcera, credidit, verum etiam in gratiam ipsius natui caloris vlcerae partis: cum enim valde langueat, & præsertim cum vlcus diu hominem exercuit, dum tecta seruantur, neque oc- curso ambientis hebetatur viuida eius qualitas, neq; dissipatur eius substantia, immo fouetur, & restaura- tur, quod de eo deperdiuum est, quod fit, vt melius opeta sua exerceat, & suppetit, si quid suppetitionem desiderat, excrementa expellat, carnicem que- neret. Hinc etiam minorem excrementorum pro- ventum expectat, quod naturalis calor, robustior fa- ctus, melius alimentum parti conficiat, & pars ro- bur adepta non aequè promptè aliarum excrementa admittat, neque Natura ita irrita, & sanguine, quo pars onetur, subsidio veniat, & subtili quoti- dianò illo irritamento minus confluant succi ad vlceratam partem. Cæterum non solum necessarium vidit rare solutionis, vt alij, verum etiam, cum alios de corrigendo communi errore parum fuisse sollicitos ani madueret, ad praxim eam curandi ratione adhibuit, & de ea scriptum, vt in publicum prodiret, reliquit. Licet autem medicamentorum vires ex- peteret, & medicamenta, quæ diutius vires retineret, ab Hip. multorum dierum appellata, eligeret, immo & iis, quæ à proprietate totius substantiæ vlceribus mederetur, summo opere delectaretur (dari enim me- dicamenta, quæ à tota substantia vlceribus cōferant, non secus, ac vulneribus, per usum habebat) prohi- bebatur tamē, plus valere modum adhibendi medica- menta ipsa, quam medicamentorum vires, vt pote, quæ minus rectè adhibita, parum, aut nihil prode- f-

A sent. potissimum autem defererebatur rare solutioni, si strationi, nihil eam prohiberet. Hæc igitur eius curatio nis- summa est. In eo maxime elaborat, vt impedimenta om- nino remoueat: in primis sollicitus est de procura- tione succorum, ne videlicet eorum affluxus cura- tionis obstet, ab eorum vitio, & prauitate omnia vlcera ortum habere libi persuadens. Quapropter an- tequam ad vlcus accedat, exquisitè expurgat corpus, & præsertim cum vlcus diuturnum est, monet tamen, non esse committendum hoc negotium appellari Physicis, qui cum leniens primò, deinde aliquos sy- rupos, & demum solens pharmacum, exhibuerunt, satis superque expurgatum esse corpus prædicant. In vlcetibus grauioribus, & inueteratis, & in corpori- bus valde cacochymis, hanc purgandi rationem irri- det, affirmans, necessariū esse, non semel tantum, sed bis, ter, & decies aliquando licetare phatmacum clementia quidem pharmaca diligit, sed saepe ea ite- rat, omni tertia niuitur, aut quarta die, intermediiis verò diebus præparantia, exciccantia, & quæ iucco- rum vitium, & vlcusum labem emendunt, præbet. Itaq; cum purgationem, quam per Epicrasim appel- lat, instituit. Maximè autem utitur syrupo solutiuo ex fena, epithimo, polipodio, cuscutha, fassa, chyna, guaiaco, succo pomorum dulcium, cicerbita, sumaria, lupulorum, sem. & corticibus citri, & huius modi in robustis, & duris, corporibus ueraturum nigrum addit, vult tamen, ut pro ratione peccantium succorū dispositionis corporis, & malè affectuorum vlcusum modò detrahatur aliquid, modo superaddatur, ut purgatio exigentia responderet. Pauperibus puluiscum exhibet ex foliis fenæ, tartaro albo, aut cremore tartari, cinamomo, & zinzibere, & in durioribus cor- poribus duo grana diagridii qualibet nice permiscet, aliquando addit salsam, aut Guaiacum. Non Preter- mittit sanguinis missionem, ubi opus est, sed & ex- cubito, & hæmorrhoidibus sanguinem mittit, & ne materia suppetat generationi prauorum succorum, exquisitam vlcus rationem iniungit. Dum expurgat corpus, nihil facit, quomodo tractentur vlcera, dum acrisbus non irritentur. Expurgato igitur exquisitè corpore ad partem accedit, in primis que conficiat, num quid in vlcere sit, quod amoueri posset, vt caro superflua nihil habens compacti, & mollis nimis, caro putrida, aut semiputrida, caro ob vitium ali- mentum malè affecta, & ineptum subiectum gene- rationis probæ carnis, os corruptum, & cariosū, sor- des, intemperies, aut quid aliud, quod curationi ob- stat. Os corruptum, & cariosum abradit, aut scalpelli excidit, & ignitis fermentis adurit, donec ad sanum ventum sit. Si tota offis substantia corrupta est, itouit quod corruptum est, auferet; & si in crure, aut brachio vlcus est, altero focili est contentus, dum callus gene- retur, dein siccanibus pulueribus os tractat, donec abscedat. Superfluum carnem communibus Catha- reticis auferit, maxime autem præcipitato, monet iam quandoque succedere in vlceribus carnē quan- dam valde humidam, & mollem, ac flaccidam, quæ & non rarò colore ruo rubundo veram carnem æmulatur, sed mollitiè à proba discerni, succedere autem potissimum malè affecto ossi, attendendam, potius esse, ac densandam, & à bona, & solidiori atq; ad osse ipsi, si ei adnata fuerit, sciungendam digitis ip- sis, aut vossella, seu spatula potius, quam erodentibus absumendam, vt quæ sæpè nihil proficiat ob nimiam illius carnis humiditatem, cum sit quasi concretus sū- guis, & sensus ferè expers, & quadoque, profusus expers, carnē putridam, & corruptā nonacula, aut forcipibus abscindit. Semicorruptam, & ob prauum alimentum vitiatā, ineptumque probæ carnis subiectum, vnguen- to ægyptiaco, cuius libra tres drachmas Arsenici fu- bulamini receperit, vnica eius impositione eschara- ram excitans satis altam: eaque decidente vlcus re- manere purum, ait, bene moratum, & medica-

Cur anti- qui rarò soluerent, & procurarent vlcera.

Magni- ratio.

Plus tri- buit Ma- gatus res- admini-

Purgandi ratio Magni- gati in vlc- ceribus.

Vt asse- rat, que curationi obstat.

Medica- mentum carum pra- sum densa- flant.

uentis, ac Naturæ obsequens, vt tarò altera impositione indigat. Huic vnguento multum tribuit in maleficis, & dolore comitatis viceribus, vt pote, quod non solum prauam carnem deuastet, verum etiam, pluraquam credi possit, dolores fedit, eodem vnguento corruptioni, & Gangrenosis viceribus medetur; pius tamen aceto falso calente vlcus abluit. Sordida vlcera purgat, & curat vnguento parato ex succo Nicotianæ, seu Tabaci appellati, à multis herba reginæ dicitur, hac ratione, accipit libram olei rosacei optimi, corticis mediani sambuci minutim incisii vnc. iij. succi Nicotianæ libram, & simul coquit ad succi consumptionem, addit postea ceræ q. s. litargiri, cerussæ lotæ, tutiæ præparatæ, plumbi vili, & loti an. vnc. ii. croci metallorum vnc. i. camphoræ drach. ii. & ciliaber viciæ huius vnguenti addit drach. s. aut scrup. ii. præcipituri veri, aliquando etiam accipit vnguenti de tutia, albi camphorati, aut albi Pauli, & de lithargiro an. vnc. ii. succi Nicotianæ vnc. vi. & simul coquit ad succi consumptionem, postea addit præcipitatum. in angustia temporis, & leuioribus affectibus simul commulcet prædicta vnguenta, & succo Nicotianæ abluit, dein præcipitatum addit. In eundem vsu puluerem conficit ex myrrha, thuris, aloes, nicotianæ, cardui bened. rad. Aristoloch. rotæ, quis partibus, tantumque farinæ lupinorum addit, vt pondus omnino adæquet, & eo præsertim vitur, cum nimia humiditate vlcus scæter. Vnguento verò supradictio ex succo Nicotianæ mixta præstabit in curatione vlcis, & septennumero eodem vlcus expurgabat, carne replebat, & cicatrice obducebat, quia verò corpora, & partes non eiusdem diuturni temperamenti, & ex viceribus alia magis, alia minus humida sunt, & lordeida, aliud medicamentum mite in promptu habet, & ex vtriusque miscella secundum varias proportionēs, quas ab effectu conficit, medicamentum conficit vlcis accommodatum Galenum imitatus, qui 4. de Comp. med. per gen. 1. hæc habet. Duo minimum, que idem pollicentur, eandemque facultatem ostendunt, diuersa aliquin inter se non simpliciter maioris, minorisque, verū, vt aptissimè dicam maximi, ac minimi ratione, in pròprie adesse illi conuenit, quia omnia id genus vitia curare proposuerit. Vnguentū mite, quo vitur, est vnguentum album camphoratum, aut album Pauli, aut, & frequentius accipit, vnguenti albi camphorati, aut albi Pauli, de Tutia, de Lithargiro an. vnc. ii. succi cicerte vnc. vj. & simul coquit ad succi consumptionem, additque croci metallorum drach. ii. aut prædicta vnguenta simul mixta eodem succo abluit. Quando casus postulat, vt acerbis vitur, platysma, quod non modicum sanæ partis comprehendat, cum aliquo leniente, refrigeranteque vnguento, cuius modus est vnguentum album camphoratum, aut album Pauli, si dolorem vereatur, superponit, deinde lintea tenuia Posca, aut vino rubro subastringente imbuta, eaque subinde immutat. Malefica illa, rebelliaque vlcera, que tennem quandam fundunt languinem, & coque linamenta imposita conspurcant, faciliè ad benignū morē redigit aqua plataginis, in cuius libra duo circiter scrupuli hydrargiri sublimati, &que circiter drachmæ salis cōmunis ebullierint, aut aqua Tectutiana, in qua sublimatū ex Hydrargiro bullient; superponitque vnguentum ex succo Nicotianæ, linamentis excipit. & hac etiā ratione curat carie, & alia vlcera serpentina, leuiora tamen. In grauioribus enim, aut vnguento Egyptiaco cū Arsenico, aut ignitis ferramentis vitur, aut, si insimul ignem abhorreat, oleo calcanthi, aut sulfuris, vel antimonii, magis tamen probat ignita ferramenta, vt que robur indut parti, cū medicamēta vim ignis habentia, potius eā insinrent, & idē sepe non eludant. Vlcera illaque corrumpendo serpent sub cute, in ipsa verò cute, hic, & illuc tanquam foramina se obstruunt, & idē ad herpes excedentes pertinet vi-

A dentur, cutem malum regentem abscondendo curat. detecto verò malo, siquidem leuius sit, vnguentum ex succo Nicotianæ aucto præcipitatum applicat, si grauius, vnguentum Egyptiacum cum Arsenico, aut oleum sulfuris, vel antimonii, aut ignem ipsum. Propositis denique medicamentis omnes adimplet scopos, qui in vlcis curatione spectandi sunt. & nihil magis damnat, quàm medicamentorum multitudinem, quod non possit Medicus vniuicuique vires exactè cognoscere, & iuxta vlcis indigentiam diuicere, & crebrò immutatis medicamentis, non ita assuecat naturalis calor. proinde magis probat, vt duo tantū, vel tria medicamēta in pròprie habet, quorum vim, ac potestatem frequenti vsu exactè didicerit.

Quòd verò ad solutionem, in quam potissimum felices euentus referendos putabat, vbi manualis aliquo operatio requiritur, vt cum os excidendum est, aut adutendum, & corrupta caro deuastanda, cutisque, corruptionem regens, detrahenda, vlcus soluit, vt operatio desidetat, inde ad raram solutionem se confert: cui à principio quoque insilit, si nihil sit, quod detrahi postulet. aliquando tertia quoque die vlcus soluit, præsertim æstate, sepius ad quartam, & quintam solutionem differt, modo erodens, atque arscalis vis ab sit ab excrementis, & vlcis causa, rarissimè septimū expectat, quamvis antiqui id fecerint. Ob dolorem præsertim, & fetorem, & corruptionis periculum, vlcis solutione in anticipat. Hoc interesse, monet, inter vulnera, & vlcera, quod vulnera, nisi in parte aliqua malè affecta, & intempera contingant, à principio, & antequam humores ad eam confluant, solam priuatium intemperiem, hoc est, frigidam intemperiem, ex caloris imbecillitate profectionem, coniunctam habeant, at vlcera, tanquam soboles vitiorum humorum, & priuatium ob naturalis regimenti defectum, & disfunctionem partium, quæ se mutuo fouebant, & positum ex succorum affluxu, & excrementis, & sæpè alios quoque prauos affectus, vt sordes, os corruptum, carnem prauè dispositam, & corruptam, & alia huiusmodi, & propterea in viceribus consulendum quidem esse naturalis caloris robori, vt in vulneribus, sed & vi medicamentosa opus est, propter coniunctos affectus: abstergendaque medicamentis fordes in viceribus, quæ in vulneribus negotium non faciunt, quòd in iis longe magis tenaces sint, ac parti affixæ, quàm in vulneribus, id coque naturali calori etiam languidiori minus o bsequantur. Et quia naturalis calor magis languet in viceribus, cum non solum deficiat naturale regimentum, & partes recondite ambientis iniurijs exponantur, vnde fit, vt & substantia naturalis caloris dissipetur, & viuida eius qualitas frangatur, & hebetetur, verum addit interperies postiuia, & vique medicamēta agant, opus est, vt à naturali calore eorum facultas excutatur, ab imbecilli autem calore agere, ac tardè id consequuntur, propterea rarò soluenda esse vlcera concludit tum vt naturalis calor sub regimento foueatur, & ab iniurijs ambientis protegatur, & eius substantia minus dissipetur, tum etiam, vt medicamenta ad actum, vt aiunt, reduci, & operationem suam complere valeant, quippe, quæ crebrò immutata, & sepe vix excitata eorum potentia, & cum nondum quid esset dignum præstissent, mouerentur; quocirca semper laborarū fuisse naturali calori in succidenda medicamenti potentia; neque contrahi posset assinitas illa inter medicamenta, & vulneratam partem, quam expectabat Gal. At verò ne vis medicamentosa deficiat, ea medicamenta deligit, quæ plurimum diuerum appellantur, ab Hipp. & Gal. quæ scilicet diutius vires retinet, vt quæ ex metallicis consueunt, nec tandū solutionem differt, vt in vulneribus. In quibus, cum iustum effluxum habere potest, illud tantum à medicamentis expetit, vt amica qualitate, & cōsistentia foueat, &

Quando soluit vlcera.

Quid intersit inter vulnera, & vlcera.

Vlcera indigent vi medicamentosa magis quam vulnera.

Vnguentum ex succo Nicotianæ ad vlcera.

Puluis.

Vlcera sanguinis sunt, quodam modo corrigat.

Vlcera serpentina quodam modo tractentur.

consolari naturalem calorem possit, & resarcire iacturam, quam occasione vulneris passus est. Ieriorem curationis, quam adhibebat frater meus viceribus, & ipsa medicamenta, quibus passim utebatur, ex eius manuscriptis afferre volui, non tam iis, ut satisfacerem, qui hodie quoque formulam horum medicamentorum tantopere expetit, quam ut ex eorum usu intelligas, quanta sit vis in regimento. Habes medicamenta ad raram solutionem, iidem vi poteris raro soluendo omni timore abiecto: & quotidie pariter scilicet, & iterum ea immutare fas erit. Virtutumque modum experiri, & sedulo observare poteris; manifeste quoque intueberis, quamvis medicamenta satis efficacia sint, nihilominus non tam in eorum efficaciam, quam in vrendi modum, & quia diu reguntur vicia, felices adeo eventus esse referendos hoc est, nihil insignis, & rari praesentia nisi sub rara solutione, & vel inuitus fateberis, quod animaduertit frater meus, nondum satis elaboratam fuisse hanc medicinarum partem. Illud ramen te velim admonitum, Medicamenta, quae raro solui debent, ea esse, quae viceris curationem promouent: nam quae canem c. g. deaustant, & corrumpunt, ubi opus suum perierunt, sunt detrahenda. Eisdem frater meus suum aegyptiacum post 24. horas amouebat. Si igitur Galenus, & antiquiores Medici raro tractabant vicia, maxime autem praua, & maligna, in quibus tot complicatur praua infestis, & quae successerunt excrementa nunquam omnis prauae qualitatibus sit profusus expertia, & nostra quoque memoria huic medendi rationi, adeo experientia iustificatur, cur tamquam potentium, & monstrum habendum est, raro tractare vulnera, in quibus vna adest caloris imbecillitas, excrementa vero, nisi corpus cacochymum sit, valde benigna profluunt?

Ex viceris curatione colligitur non esse improbandum curandi vuln. modum.

Via Sympathica etiam sinibus feliciter adhibetur, & quanta comoda in articulis doloribus afferat. colligiturque praesentia Noui modi.

CONSIDERATIO VII.

Cum Naturae sint morborum medicatrices, & Medicus minister, Medici partes esse, in prima Quaestione dicebamus. probe distinguere, quae sibi conueniant, & quae Naturae, quando totum Naturae sit deferendum, & quando eidem subsidio venire oporteat, & cum ea pugnare: passimque errati, dum, quod Naturae committendum esset, Medicus sibi assumit, dum contrariis nonnullis affectibus tollere nititur, quos longe melius auferret, si via sympathica insisteret, & Naturae viribus decerneret: sapere filio potenti patrem, & scorpionem porrigi, hoc est, Naturae familiaria, & amica petenti, offerri insensia, dum scilicet, quando amica, & familiaria conueniunt, quae affectibus praeter naturam contraria sunt, administrantur, quae tandem vi Naturae extranea, intempestiue, aut nimis profuse adhibita, plus obstant eam fatigando, atque opprimendo, quam profint aliquid de affectu lubumendo. Id in viceribus accidit, dum petente naturali calore rescit, ac protegi, nos medicamentum imponimus. Ideo frater meus plurimum Naturae cum Hippocrate tribuens, eius robur quam maxime poterat, tuebatur, lassatamque & aliquid dispendii perperam, restituere conabatur, & eius opta in expugnandis morbis frequenter, sicut utebatur, exploratum habens eam esse veluti materiam multarum virium, vtpote, quae & frigida calfacere, & calida refrigerare potest, humida exsiccare, sicca humectare, repletiones exhaurire.

Lib. Secundus.

Are, inanitiones replere, cruda concoquere, nocentia expellere, & alia multa praestare iuxta exigentiam corporis, licet non omnia per se, & primo, sed multa per accidens. Cum ergo res tegumentis, adeo votis responderet in viceribus, ac viceribus, cerneretque in his longe parcius succrescere excrementa sub rara solutione, in abscessibus quoque disrumpis, seu sinibus hanc medendi rationem experiri voluit, refertque, cum tempestiue dissecabatur abscessus, & os detectum non erat, non minus feliciter eo modo curari, quam vulnera, & vicia, ut quandoque intra octauum, vel decimum diem ingentes abscessus carne fuisse repletos obseruauerit vna, & vel altera solutione. Satis ampla autem sectionem moliebatur, turundamque dilatantem immittebat, ut sequenti die pateret orificium, pureque euacuato osculo medicamentum suppurans, cuiusmodi illud est, quod digestum lotum appellat, filis euulsis exceptum apponebat, curabaturque ut orificium deorium verisum spectaret. solutionem vero ad quartam, & quintam, & ultra differbat. Sennert. 5. sive Pract. p. r. c. 6. alium curandi modum proponit ex Franc. Arcaeo 2. de Cur. vuln. 7. quo tertio, aut ad summum quarto die omnis illa abscessus cavitates agglutinetur nullo aegrotantis periculo, aut labore, verum adhiberi non potest, nisi locus satis commodè obuioli faciliis possit: nam pure euacuato congruam adhibentes deligationem, eunt, vi partes, quae abscessum, sibi mutuo adhaerent, & ita conglutinentur. Itaque cannulam plumbeam orificio indunt, quae orificio proportionem respondeat, & ad cauitatem pertingat, sed viceris non pertineat; superponunt; aliquid emplastrum appositum, linteum exceptum, quod fistulam etiam contineat, & cuius regione lineum perforat, ut sanici exitus pateat, deinde vtriusque puluillum triangularem apponunt, ita ut tota cavitates a puluillis comprehendatur, orificium vero liberum relinquatur, atque idonea fascia deligant, sine dolore constringentes exerti a sinus fundo, & orificium versus tendentes ut quiddam puris in cauitate est, ad orificium exprimat. postero die ligaturam soluit, atque cum tota cavitates agglutinata sit, explorant. Si quid cauitatis relidum esse comperiunt, vel etiam puris, rursus puluillos apponunt, ac deligant, ita ramen, ut pus exprimat, & partes nondum agglutinate cohaereant. absoluta cauitatis agglutinatione, puluillos ablegant, & viceris leoninum emplastrum aurois, vel aliud simile, ut est Diapalma, imponunt.

DNon potest non summopere probari hic curandi modus, sed, ut dictum est, locum non habet, nisi in partibus, quae deligatione expressa deligari possunt, & quando nulla adiunt phlegmonis reliquiae: secus arcta deligatio nouum phlegmonem concitat. At modus fratris mei cuiusque parvi adhiberi potest, nec multum refert, an adhuc adsint phlegmonis reliquiae, licet si ferius diffusus abscessus fuisset, non aequè facile succederet curatio eius modo Arcaei, quia pus diutius contentum in cauitate malam qualitatem sibi accipit, male afficit, quas contingit, partes, & nonnullas etiam putrefacit; crassescit quoque, & sit viscidus, ut propterea artus haereat partibus, & abstergentibus remoueri postulat. Deliganti rationem sumpsit Franc. Arcaeus a Gal. ad Glau. 8. ar frater meus, a Gal. ipso eodem in loco ratam solutionem didicisse fauet, & rationem curandi sine turunda. ibidem namque Gal. 3. tamen quoque die solutionem mollit, & filis euulsis orificium claudit, non autem turundam immittit: licet antequam orificium filis euulsis claudat, abstergens in cauitatem iniiciat, & postea agglutinans, citum apponit etiam, ut et frater meus, emplastrum idoneum & regione orificii dissilient forficibus, ut ex ore sinus purulenta materia possit effluere, ibidem paruum aliquod aliud emplastrum impones usque ad solu-

Sinus raro soluti feliciter curantur.

Sinus intra quatuor dies curati a Francis Arcaeo.

Abfcessus ferius diffectio non facile curatur sinus.

Communis
praxis
in curandis
abscissio
non com-
munitur
antiqua

tionem, in qua parvū hoc emplastrum aufert, illud re-
linquens, quod per totum sinum circumiectum est.
vnde & hic mirari licet, quomodo communis praxis
adeo à tradita ab antiquis curandi ratione recesserit:
nam & Paulus lib. 6. c. 34. tertia tantum die ligaturam
soluit, & Aetius pariter term. 14. c. 54. Et quomodo dis-
ficilem, ac molestam experiamur curationem, quam
adhibent, bis & tertio qualibet die sinum soluentes, tu-
rundaque immittentes, quia sæpe pus supprimi-
tur, & longius protrahi, ab ea tamen discedere ne-
sunt, veritè, ne laudis, & commodi, quod sibi ex
hac fucata diligentia comparant, iacturam faciant,
aut etiam negligentia notum incurrant, minus fir-
mum præsidium ad eam effugienda m ipsius Gal. au-
thoritatem existimantes, si rard soluerent. in quo
quidem, sicuti Babitoniores, & alios gregarios
Chirurgos facile excusauerim, ita non video, quam
mereantur exultationem, qui cum Gal. doctrinam
profiteantur, & exploratum habeant, quæ via ipse
incederet, malunt tamen in praxi cum vulgo errare,
quàm m Galen. vestigiis insisterè. Hunc ducem pro-
positum habebat Cæsar frater meus, sed rare vuln-
nus solutioni addidit, & vires tegimenti læpius
expertus, plus vltra progressus est, & rariorem solu-
tionem ad praxim redegit, ad quartam, & quintam,
& vltimus quoque eam protrahens. Et hic à Sene-
rtho, qui negat, cerebram detectionem, & pro-
curationem vulnerum plura excrementa parere,
& libenter intelligerem, vndenam accidat, quod si-
nus, rard soluti, pauca adeo excrementa emittant,
& breui carne repleantur, crebro autem soluti, &
procurati, profertant multa excrementa, & ægrè adeo
coalescant, vt sæpe ad menses eorum sanatio protrahatur.
nisi ad appulsum ambientis aeris confugiat, &
irritamentum partis ex eius procuracione concitatum,
quò se recipiat, non video. Aer nullam inesse
praxim qualitatè, dicit, & ideo nò posse adeo obesse:
at neque praxim qualitatè habet, qui insinuat insi-
torum plagæ occurrat, & tamen aeris contactu, et si
expertia sint sensus, inarescunt. Ambiens naturaliter
dispositus non habet praxim qualitatè, quæ, causa
exempli, putredinem in humano corpore accendat,
collatus tamen cum parte, quæ alterius consortio so-
uebatur, & nunquam aeris appulsum senserat, malà,
& insensam qualitatè habere, dici potest. dumque
partem vicinè consortio priuatam, cuique nunquam mi-
antea occurrerat, repentinè occurrit contingit, fieri
non potest, quin naturali eius calori aliquid dispen-
dium inferat, & Natura huiusmodi contactum hor-
reat, & tanquam rem molestantem experiat, vnde
est, quod vitem molestantem expellat, et transmittat
spiritum, & sanguinem, qui eadem excremento-
rum materia, cum non possit, quod transmittitur,
pars conscre, quod si irritamentum accedat ex ma-
nuali absterfione, ex cõpressionè partis, dum pus ex-
primitur, & turundam ac linamentorū impositione,
quæ pariter Naturæ aliena sunt, vt & medicamenta,
adhuc magis horribili Natura. & cū pars ipsa omnibus
hiscè de causis imbecillis fiat, reliquæ partes, quod in
ipsis excrementorum est, promptè ad eam tanquam
imbecilliorum transmittunt, inde excrementorum
proventus. Non potest referri causa copiosiorum ex-
crementorum neque in statu corporis, licet corpora
cacochyma multa excrementa coaceruent, neque in
Naturam affectæ partis, quamvis ad has magis,
quàm ad illas transmittantur excrementa, neque in
disiunctionem partium, quia, si ita res se haberet, nul-
lum observaretur discrimen, quod ad excrementa,
inter sinum, qui crebro soluitur, & procuratur, &
cum, qui rard, cæteris paribus, atqui observatur, igitur
in curationis modum causa referenda est. Sed
prodeat modus curandi, sinus Arcei à Senertho pro-
positus; profecto si huiusmodi sinus cum muni-
ratione tractetur, multa excrementa succrescerent, &

A sanatio longius protrahitur, cur deligatione facta ea
ratione, vt sibi mutuo, quæ abficerent, partes adhe-
reant, pauca generantur excrementa, & citò coale-
scentia curandi modum contugiamus, oportet. si
enim dum hac ratione hunc sinum tracto, multa ex-
crementa profluunt, & serius curatur, illa verò, pau-
ca excrementa visuntur, & citò coalescunt, in modum
curandi referendam causam, nemo non videt. Deli-
gatione expressiva adhibita, quamvis officio inda-
tur cannula, & quotidie semel, & iterum obligetur
pars, in qua est sinus, attamen curatio sympathica est
magna ex parte, & sittegitur, quoniam vna pars
aliam tegit, & fouet, hinc se mutuo roborant, & ex
robore citò sequitur coactio, non secus, ac in simpli-
cibus vulneribus, quando labia ad mutuum conta-
ctum reducuntur. Neque dum pars soluitur, turba-
tur sympathica curatio, nam sublata fasciâ, adhuc re-
manet tegumentum, quia copulatæ partes, haud à
se inuicem abscedunt. Immo si diligenter inspicia-
mus, nulla curatione hac magis sympathica est, quo-
niam partes diuisæ naturaliter tegumento reguntur, ni-
mirum parte, ante diuisionem sibi proxima, cuiusque
consortio ante diuisionem fruebantur. Neque offi-
cium tunc curatur, sed penitiores partes, & ideo in
officium inditur cannula, vt conuenienter patens ad
excrementorum expurgationes, penitiores verò par-
tes iis, quæ sibi ex aduerso respondebant, contegun-
tur ope de igitonibus, & vbi coalescent penitiores
partes, cannula abicitur, & curatur osculo n. soluitur
verò pars, vt, si ob minus probam deligationem
alicubi opposita sinus partes non coherebant, nouæ
deligationis beneficio ad mutuum contactum melius
reducantur, & si quæ materia portio deligatio-
nè exprimentem elusisset, noua prorsus exprimitur,
& quod in priori denique defuit, in altera suppleatur.
Cum ergo curatio hæc ita sympathica sit, nil mirum
si tam citò sequatur disidentium partium coactio.

C Vires Naturæ maximæ sunt, cum nascæ fuerint
Medicum, qui illis præsto esse nouerit, non autem
casu fatigantur importunis remediis. vti nam id intel-
ligerent Medici omnes, & aliquando parcerent re-
mediis, quæ sæpe non minus, quàm morbus ipse,
eam affligunt, neque ita diligentes haberi vellent, &
non minus denique ægroti commodis inferrent,
quàm iuis, forsuscilicet succederent curationes,
nec adeo infamarentur remedia, vt sit quotidie. Quid
posset Natura obducantur Medico, ex curatione,
quæ hodie morbo articulari, & podagræ obnoxia
nonnullis adhibetur, licet colligere. Communis pra-
x' crebris medicamentis eos exerceat. Extollitur
electuarium quoddam, quod Gariocostinum appel-
lant, & fortia luscitria recipit, illudque multi in fre-
quenti vtu habent, quod nonnullis gaudium restitu-
erit. Hodie succum quandam ex India aduectum, &
quem Gurgummi appellant, flauo coloris, humores
tenues potenter soluentem, & commendant eiusque
grana tria, aut quatuor cum squisidrachma pilula-
rum de tribus cum Rhab. exhibent scilicet, vt alunt,
succesum. Alii sibi eum exhibent, vel puluerem Alga-
roth, quæ quidem pharmaca, licet à principio conse-
re videantur, tandem tamen vires labefaciunt, & ma-
lum duplicant. At verò alii obseruantes mala, quæ à
crebro soluentium vtu proficiuntur, via sympathi-
ca hiscærum mnis occurrere ceperunt, & quidem fe-
liciter ad eum successu, vt qui illi partium omnium mo-
tum amiserant, & assiduis doloribus torti iacebant in
lecto, omni spe destituti, nunc soluti à doloribus, ac
restituti cum omnium admiratione incedant, &
consuetu munia exerceant, & si quid interdum in
aliquem articulum influat, quasi calligatum, parum
incommodet, & nullum, vel obicium dolorem in-
ferat, & citò euaneſcat. Hi quidem soluentibus vale-
dicunt, sed medicamentum parant, quod dolores de-
det, somnum conciliat, vitæ, & naturalium calorem, lores.

Curatio
sinus Ar-
cei sym-
pathica est.

Curatio
sympathi-
ca morbi
articula-
ris.

Vires me-
dicamentis
sympathi-
ci ad arti-
culos de-
det, somnum
conciliat, vitæ,
& naturalium
calorem, lores.

vitaleque facultatem roboret, & coctiones promoveat; & cum dolorum vehementia laniantur, medicamentum exhibet quotidie semel, & iterum, quod statim somnum accersit, doloresque mitigat mirum in modum, humoreque ad motum ineptos reddit, unde fit, ut Natura, quæ à doloribus afflicta, & quasi contrita, seipsam destituerat, & perperam operans, & veluti cæca quidquid obuium ad articulos transiuebat, respiciat, humorum commotionem sedet, & alias vias, quibus nullo subiecti incommodo se exoneret, effugiat, humores extenuans, & per halitum sensus effugientem digerens. & quoniam medicamentum vim insignem habet roborandi viscera, & facultates omnes, neque manifestis tantum qualitatibus, sed à totius substantiæ proprietate, & destruendi illum, ut ita dicam, characterem, seu labem, quæ in visceribus huiusmodi affectu laborantium cernitur, & proprietatem quandam indit humoribus, ut ad articulos ferantur, sicuti & pestilens contagium ita humores afficit, ut ad emunctoria, & eorum quandam propensionem habeant, fit, ut deinceps coctiones melius celebrentur, & qui generantur, succi ferè propensione illa careant, & ideo rarius decumbant fluxiones in articulos, & longè mitiores dolores excitent, & quamvis membris ferè omnibus capri sint, magna tamen ex parte, modò absint topi, restituantur. Medicamentum, quo utitur, ex ijs est, quæ Nepenthes à Grecis dicitur. *Nepenthes*, autem à Græcis appellatur medicamentum quoddam, quod obliuionem tristitiæ afferebat, unde Homerus, ut est apud Plinium 25. suæ Nat. Hist. Herbas Aegyptias à Regis vxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes obliuionem tristitiæ affersens. & quoniam Buglossa, ut scribit Gal. vino injecta hilaritatem inducit, suspicati sunt nonnulli, hoc Nepenthes fuisse Buglossam, aut Buglossæ succum. Verùm cum Homerus hoc medicamentum nobile appellet, & à Regis vxore dono datum, potius censendum est fuisse aliquod compositum pharmacum ex Opio, & alijs pretiosis rebus, quæ hilaritatem inducere poterant. Cum enim Opium (omnium conciliet, ex assumpto medicamento sequebatur omnis tristitiæ obliuio: unde appellabatur *narcothicon*, quæ est dictio priuata, & *narcothicon*, quod lectum significat, quasi sine lectu, hoc est faciens sine lectu. Huic non est dissimile Nepenthes, de quo loquimur, & forasse non minus nobile, sed dubio procul longè magis operosum, ut pote, quod essentiam Opium recipit, ut somnum conciliet, & humorum motum cohibeat, ut autem viscera, & facultates omnes roboret, hilaritatem inducat, & omnem viscerum, & humorum labem emendet, essentiam Margaritarum ot. corallorum, & lapidum omnium pretiosorum, tincturam Auri, & Argenti, ac Viperarum extractum, Theriacæ, & Mithridati, atque confectiois Alchermes, ouum Maximiliani Imperatoris, Beazar-verum, cornu Monocerotis, terram sigillatam veram, muscum, & ambra, seu horum essentiam, oleum stillatiuum cinamomi, & gariophyllorum. Sperarem tamen eadem propemodum commodæ esse modè minus operosa compositione, si nimirum conficeretur ex Opio, & Croci essentia, ex tinctura corallorum, magisterio Margaritarum orientalium quæ hodie in multis officinis præparata habeantur, ex lapidibus pretiosis, Beazar vero, Terra sigillata vera, cornu Monocerotis, extracto Theriacæ, & confectiois Alchermes, Tinctura, aut puluere viperarum, extracto Rad. Chinæ optimæ, Balsamo Peruano, oleo stillatiuo cinamomi, & Gariophyllorum: sed hæc obiter. Huiusmodi ergo medicamentum doloris tempore bis qualibet die exhibent, inducitur ferè omni quattor die, donec corpus vires resumpserit; & ex eius usu vidi ego viros, qui iamdiu gressum amiserant, immo

A vsum ferè omnium membrorum, & assiduus doloribus laniatos, breui euascentibus doloribus incendendi facultatem recuperasse. Si ergo, ut ad rem nostram redeam, in morbo adeo contumaci robori Naturæ consulerè tantum præstat, cur pondum in seipso querere dicendi sunt, qui in vulneribus, medellam à Natura querunt, cuius opus est sanatio vulnerum, & ideo in ea roboranda toti sunt? Negat Sennerthus, pug tegumento magis conseruati, & roborari naturalem calorem, quam sub crebra solutione, cum sub crebra solutione auferantur quotidie excrementa, quæ officere poterant naturali calori, minime autem pug tegumento. Verùm abundè probauit assertum suum Magatus quidquid ipse dicat lib. 1. c. 3. & 40. tum à priori, ut aiunt logici, tum à posteriori, & à signo. A posteriori quidem, quod pug tegumento ossa, quæ communi modo tractato vulnere abscederent, non abscedant; quod non ita copiosa excrementa generentur in vulnere; quodque citius sanentur vulnera sub tegumento, quam crebrò tractata, quæ quidem accepit Magatus tamquam ex experientia comprobata. Hæc enim non aliter, quam prouenire certum est, quam ex eo, quod naturalis calor pug tegumento magis roboratur, & citius restituitur. A priori verò, quoniam naturalis calor dispendium passus est ex vulnere, & secundum substantiam, & secundum qualitatem, secundum substantiam, quia ob defectum tegumenti, & sanguinis profusionem aliquid de eius substantia deperditum est; secundum qualitatem verò, quia occurrit ambientis, quem nunquam antea senserant denudate partes, eius qualitas fracta est, atque hebetata, & virgij huic incommodo egregiè consulitur, dum tecta seruantur vulnera, cum ob tegumentum prohibetur caloris diffusio, & ambientis actio in partes naturali tegumento destitutas, & amica qualitate fouetur calor ipse, quo fit, ut longè facilius restituitur, quam cum crebrò soluiuntur vulnera, cum sæpe ambientis iniuriis exponantur vulnerate partes, & crebra tegumenti sublato nouam caloris dissipationem efficiat. idem ex eo probauit, quod raro solutis vulneribus multæ euidentur fluxionis causæ, ut superius visum est, & ideo fluentes humores non æque offiant naturali calori, neque magis propici naturali calori, quando crebrò soluitur vulnera, sibi pernascent Sennerthus, quia excrementa quotidie auferantur, quoniam non emundatur ab iis vulnus absque aliqua caloris naturalis iactura, cum sæpe detrahatur tegumentum, & exponatur ambientis iniuriis pars vulnerata, raro autem soluto vulnere absq; hisce incommodis effluunt, non autem intus retineantur, ut credidit Sennerthus. Cū igitur iuxta iacula nihil Magatus, & Septalius offendant, ut vidimus, & eorum rationes minimè distulerit, eorum quoque modum in suo robore perstiterit palam est, immo si rei naturam spectemus, fortasse non ita à ratione alienum videbitur, si antiquo modo præferatur. Habet Gal. lib. de Const. Art. med. 10. In curatione eadem via redire partem ad naturalem statum, quæ recedit, sed contrario itinere, quæ enim in morbum calidum incidens progressa est statim temperata ad calidum, si ad suum naturalem statum reuerteri debet, idem iter conficiat oportet, sed contrario modo, nimirum à calido ad temperatum. At dum tegumento curamus vulnera, idem prorsus iter conficit pars quo ad statum præter naturam lapsa est, etenim defectu tegumenti, & occurru ambientis, partem illam læsam incurrit naturalis calor, dum autem congruum tegumentum adhibetur, prohibetur noua diffusio, & ambientis atcentur iniuriæ, foueturque naturalis calor, unde cum nunquam cesser caloris natij generatio, breui omnis eius iactura resarciatur, & ad suum naturalem statum reuertitur. At in communi potius per diuerticula reuertitur pars vulnerata ad suum naturalem statum, absterguntur enim

Nepenthes
quoddam
medicamentum.

Nepenthes
ad articulos
dolores.

Sub tegumento
vulnera
sanantur
magis
citius
quam
sub
crebra
solutione.

Cur sub
crebra
solutione
natura
magis
propici
calori
naturæ
spiciatur
calori, ut
sub
tegumento.

An modus
nouus sit
preferendus
antiquo.

enim, & exsiccatur excrementa, quae officere, & impedimento esse poterant naturali calori in curatione vulneris, sublati autem hoc impedimento, quia semper generatur naturalis calor, tandem reuertitur ad suum naturalem statum; quamvis enim in qualibet solutione aliquid eius deperdat, attamen plus est, quod regeneratur, & ideo tandem sequitur integra restitutio, & ex ea vulneris sanatio. Cum ergo nouus modus sit maxime Naturae accommodatus, & eius indigentiae, videtur habere nescio quid peculiaris, in quo praecellat. Omitto argumenta Magati, ne actum agere videar. Si quis horreat, cum modum communi, quia Galeni est, antepone, saltem fateatur, necesse est, non plene tractatum fuisse à Gal. rem vulnerum aliquid desiderari, viam scilicet sympathiam; & quoniam huiusmodi curandi rationi ob cōplexus affectus interdum subsidio venit crebra solutio, ex vitioque modo unam integram, & perfectam curandi rationem conseruare, statuere, possumus, & dum attentè modum à Caesare fratre ideo traditum considero, ferè nihil aliud contendisse mihi videtur, nisi vt ex vitioque vnum omnibus numeris absolutum constitueret. Sed antequam

Desideratur aliquid in cōmuni modo.

Num propter caloris naturalis imbecillitatem copiosiora excrementa generentur in vulnere.

huic considerationi finem imponamus, eximendus est serupulus, qui fortasse tyronum animos sollicitaret, sapè dictum est, propter imbecillitatem caloris naturalis copiosa excrementa generari in vulnere; at hoc praëxi non responderet, nam à principio, quo tempore calor naturalis est imbecillior, pauca certantur excrementa, & in progressu, cum iam restitui incipit calor, redundaere solent. Verum non ob solam imbecillitatem generantur plura excrementa in vulnere, requiritur insuper materia, vnde generetur, quae quidem aliunde est transmittenda, non statim autem inflicta vulnere transmittitur, & ideo nec statim visitur excrementorum copia, vt tamen plus, aut minus decumbat in vulneratam partem, ceteris paribus, maior aut minor eius imbecillitas in causa est, ubi enim pars est imbecillior, ceterè in eam promptius, quod superuacuum est à se deponunt. Suspiciatur etiam quipsiam adeo raro soluto vulnere, vt statim nouus modus generari in eo vermes, cum in constitutione relata à Parado generarentur, si vel dies praeterisset, in quo vulnus non solueretur.

Ceterum, quia viget calor naturalis in vulnere, & orificium vulneris diffusioni patens est, si excrementa conuenientem habeant effluxum, quo in casu solo longius prorahitur deiectio, non est timendum à veribus. Non negarem, quin aestiuo tempore extra vulnus ex copiosis excrementis generari possent, à nihil officerent curationi vulneris, sed & eorum generationem praecedet febris, cuius gratia vulnus soluitur. Ob insignem cacochymiam subsequente corruptione, facili generantur vermes in Constitutione Parai, quia linamentis, ac turundis orificium vulneris occultebant, & excrementorum egressum, ac diffusionem prohibebant. Ob corruptionem tamen crebrius vulnus solui, iam dictum est. Queret tandem quipsiam, an solutio vulneris in calido ambiente idem praestare valeat, quod tegumentum, vt videtur. Senectus existimasse ferè enim ita res habet, nihil esset, cur adeo raro vulnus solueretur, & tandiu vt medicamentum desisteretur. At respondeo, calefactum ambientem aerem nullo modo idem praestare posse, quod tegumentum, quoniam quantumvis aer calidus sit, semper minus calidus est vulneratae partis calore, ideoque detracto tegumento perfrigerabitur vulnus non secus cum aqua auferatur ab igne; feruet sub tegumento detracto tegumentum, statim subsedit feruor. Obseruari in capiti vulneribus detracto tegumento magno impetu pelles per ossis rimulas, per suturas, immo & per ossis poros, nedum per ossa excisa, pululentam materiam, & dicto citius propter occur-

sum ambientis feruorem deficere, & vnà materiae expulsiōnem, quantumvis tempus aestiuum esset, & calidis etiam linteis assiduè fouetur vulnus. Accedunt, & alia incommoda, de quibus superius.

Verum vsus turundarum in curatione vulnerum sit necessarius.

QVÆSTIO II.

Non solum admittendum, sed & necessarium esse vsum turundarum, & penicillorum in vulnere, curatione ex eo arguitur, quod in huiusmodi vulnere curatione parare oportet exitum generandis excrementis, ne fiat vlcus illud fetidum, quod scribit Hipp. lib. de loc. in Hom. fieri, quando materia contenta non habet exitum, paratur autem hic exitus ope turundarum, & penicillorum, cum feruent oscula vulnerum hiantia, & ampla etiam reddant, si opus sit, Quod ope turundarum, & penicillorum consequimur, cum medicamenta vndique tangant vulneris partes, ipsisque diutius haerant, & ita perbellè opus suum exerceant. cum naturalem calorem foveant, cuique dissolutionem probeant, dum patietibus vulneris naturali consorcio proximè partis defuturis opportunis medicamentis illis apponuntur. Quod Gal. is vsus fuerit, vt colligitur ex 6. Meth. 3. vbi ait, de vulnere neutorum curatione sermonem habens, Si verò robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in his fas est valentioribus remediis nonnullis vi, veluti ipse aliquando, cum id genus vulneris in carpo accepisset iuuenis quidam Philosophus studiosus, alioqui corpore bonè habito, & tunc aestiuo tempore perulso, ex Polydæ passilis tapa solutis, postea super calida aqua tepescadis linamenta imbuta imposui. & lib. de Comp. med. per Gen. sapè linamentorum mementiri. Quod Communis vltus non solum linamenta recipit, & iis faciliè utitur, sed omnino necessaria iudicat.

Altera ex parte turundarum, & penicillorum, seu linamentorum vsus videtur alegandus, Quod non conueniant, neque ut feruent ora vulnerum hiantia neque imponendorum medicamentorum gratia non priori ratione, quoniam os vulneris occultari non potest, nisi uel labia eius agelutinentur, uel caro generetur, quae osculum obstruat, quae fieri non possunt, nisi pars naturalem suam dispositionem habuerit, cum sit naturalis opera ex Gal. 3. Meth. 4. 8. & 9. & 4. Meth. 1. & ideo frustra immittuntur in vulnus, antequam naturalem suam dispositionem habeat, quam amisit statim inflicto vulnere: ubi uerò pars naturalem suam dispositionem habuerit, locum nō habeant, quia tunc tempus est agglutinationis, & generationis carnis, quae impeditur iis impositis cum nihil aliud sint, quam extranea corpora. Neque ut medicamenta tangant vulnus, cum hoc alia ratione assequi liceat, nimirum si locentur, & intra vulnus insillentur. Quod nihil vulnere apponendum sit, quod naturae subiectae partis sit infestum: alioqui etiam debilis ob solutam unitatem, & sanguinis effusionem, & ob alterationem ab aere ambiente inductam, cum partes aceri exponantur, quae nunquam antea ipsum fuerant expertæ, turunda uerò, ac penicilli tanquam extranea corpora naturae partis affecta sint infesti, unde & in illis expellendis semper laborat. Quod partem distendunt, comprimant, eidemque parti oneri, & propterea fluxionis periculo eam exponant. Quod pure conspuerunt, & prauis insanciantur halitibus, unde malam qualitatem, & vulneratae partis aduersam sibi afficiant, & ipsius partis diffusionem prohibeant, efficiantque,

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

vt & ipſam prauam qualitatem, & malignam interdum putredinem contrahat. Quod Hipp. & Galen. vulnere curacionem petraſtantes, nunquam eorum meminerunt, & Gal. ipſe, vt medicamentum ad fundum vulneris penetrare valeat, turundis non vtar, ſed ipſum medicamentum liquet 3. Meth. 4. & lib. de Fract. 3. com. 21. grauiſſima vulnera abſq; turundis, & penicillis curare videatur, ita loquens, ego plures, grauiſſimè vulneratos curauim appoſitis ſuper ipſum vulnus linteis multiplicibus eiſmodi vino madentibus, ſuperadditaque exterius molli ſpongia. Quod os vulneris occludant, & materiam purulentam ſupprimant. Quod Hipp. 5. Epid. 13. manifeſtè eorum vſum damnauerit in caſu Maſſilienſis cui curus onuſtus inductus eſt ſuper coſtas, & eas confeſcit. & lib. de Vicerib. tex. 2. vbi ait. At verò recentia vulnera omnia tum ipſa, tum circumſitæ partes minimè inflammationem incurrent, ſi quis quàm citiſſimè ſuppetat, & puſ ab oculo viceris non in recepitum ſupprimatur, ſuppreſſionem inueniens puris à turundis factam, & lib. de vulner. Cap. vbi linamenta non admittit, niſi cum amplum reddendum eſt vulnus ad offis exciſionem.

Admodum antiquum eſt vſum linamentorum in curacione vulnerum, & vicerum manifeſtè conſpicitur, qui Gal. libros de Comp. Med. per Gen. legiſſet, in quibus plurimorum medicamentorum formulae ad vulnera, & vlcera ex antiquis Medicis ſcribitur, quorum pleraque Authores linamentis excepta apponenda eſſe tradiderunt. & aliquando ad ſcripti medicamenti finem huiusmodi verba inuenies, Si vulnus, aut vlcus cauum, ſeu alium ſit, linamento oriſcium interſpicies, cum autem Galen. ea medicamenta probet, & ipſum vſum linamentorum probaſſe credendum eſt. ſed 6. Method. 3. Vulneri in carpo cuiusdam iuuenis ex Polydiæ paſſillis tapae ſoluiſ, poſtea ſuper calida aqua tepidaſ, linamenta imbuta impoſuit. eiſdem vſus eſt 3. de Comp. med. per Gen. 3. Hipp. vſum linamentorum probaſſe, videtur colligi poſſe ex ſuo tract. de Vulner. cap. vbi tradit, In vulneribus capitis non eſſe faciendam curacionem linamentis, quaſi monere voluerit, capitis vulnera in hoc ab aliis vulneribus diſſerre, quod ſine linamentis curanda ſint. Si in reliquis vulneribus vſum eorum probauit, ſaltem in capitis vulneribus ea proſus damnauiſſe, niſi ad amplum reddendum vulnus alicuius manualis operationis gratia. vnde & hic mirari licet, quomodo communis praxis ab Hipp. receſſerit. Communis etiam praxis vulnera, & hic caeca ſint, ſine linamentis curare piaculum exiſtimat. Authores omnes eorum vſum probant, licet ſæpiſ Vitiuzius, vt reſert Sennert. 2. Chirurg. 11. in vulneribus articulorum, & manuum omnes turundas reſiciant vnum Lemofium reperi, cui minus placent. ſcribitque 6. Meth. vlt. diſp. 3. Apparitum quendam à Cubia, natione Vaſconum, hominem illiteratum, qui mira in curacione vulnerum præſtabat, turundas, & penicillos proſus ablegaſſe. Curabat autem homo hic vulnera oleo quodam à ſe compoſito, cuius compoſitionem dum vixit, nulli pendere voluit, eam verò, eo mortuo, vxor detexit Conſilio, & Stipendio regio com mota, vt omnibus deinde palam fieret, Reſcipit autem olei veteris lib. ii. vini albi antiqui, & optimi lib. ij. Reſinæ abſinthiæ, & in ciuſ penuria, Terebinthinae lib. ij. Thuris optimi triti, & cribati lib. 5. Valetianiæ, & Card. Bened. an. voc. iv. Tritici porri pug. iv. Perforatæ, & Saluæ an. lib. 5. ex omnibus iſis iumma diligentia, & ratione inquitur, atque ſelectis ſit oleum hac ratione, primùm vino maceranda ſunt herbe per die integrum, in olla lutea vitrea, prius tamen forcipibus inciduntur herbe. Tum Triticum, & oleum in ollam coniciuntur, & cum bene inter ſe commiſta fuerint, olla cooperta (coopertiri etiam debet, vbi her-

bae in vino macerantur, ne quid ex herbarum virtutibus deperdatur.) ad lentum ignem carbonibus accenſum, aut flamma exigua, & ſine fumo, vique ad vini conſumptionem bulliant, & quandoque cum tudicula omnia ſimul agitari debent, & olla ſubinde operienda, poſtea coſentur colo denſo, & exprimentur, vt herbarum virtutes in oleo maneat, inde in ollam ruſus proſiciuntur oleum; poſt additum terebinthina, cum qua oleum parum coquitur vique ad olei craſſitudinem. Poſtremo etiam thus per ſolum, antea optimè comminutum, & vino maceratum, tum cum placuerit, inſpergitur, & parum ſeruere debet. deinde permittendum, vt noctem quietſcat: poſtridie colatur, & vaſe vitreo, aut ſigillino vitro obdueto ſeruatur, aut in vris, quod etiam commodius eſſe ait, reponitur. Lemofius pro vulneribus capitis huius oleo addebat gummi elemmi pro alijs myrrham, aloem, ſanguinè draconis, & iridem. Ita autem hoc oleo vtebatur Apparitus, ante omnia è vulnere eximebat, quodcumque in illud incididiſſet, ſive telum, ſive teli, aut offis, aut rei alterius fruſtulum, ſive pilus, ſive ſanguis concretus: tū vulnus vino albo ad modum calido lauabat, & ſi plaga anguſta erat, per cathetrem vinum immittebat. ſi verò patens, vino ſouebat vulnus, & illico exciſcabat; mox oleo, quod calidiſſimum, quantum patiens perferre poterat, paratum habebat, implebat vulnus; ſupraque linteola oleo inſubra imponebat, dein linteum vino calido imbutum ita tamen, vt nec linteorum numero, nec preſſu vulnus grauaretur: demum commodam adhibebat deligationem. Si vulnus erat paruum, & vulneratus mediocri temperatura præditus, ſemel in die procurabat vulnus; ſi magnum, tempuſque æſtium, bis, & ter. Si maximus ſanguinis fluxus aderat, non vtebatur vino, ſed oleum frigidum immittebat, quod niſiſſe ſanguinem conſepcebat, & non ceſſante fluore, Lemofius permixcebat cum oleo pulueres adſtringentes, cui albumen, & leporinos pilos Si vulnus erat in capite etiam cum offis fractura, nullo modo caput aperiebat, aut terebris utebatur, ſed oleo, & vino, vt dictum eſt, plagam curabat, vt poſtè, quod tam valide exſecit, vt neque ſaniem, neque puſ intus permeare ſinit. apparente etiam cerebri membrana, craneoque in plura fragmenta diuiſo, non alio quam oleo utebatur. narratque Lemofius quendam, & ſi cerebrum fuerit deſectum, & craneum in plures partes diuiſum, ſolo hoc oleo curatum aſſerimus, oleum partes caluarie, quæ ſunt fractæ, ac diuiſæ, aut foras euehere, aut eas niſiſſe vitæ, idque ſæpe vididiſſe teſtatur, item oſium ſquamas ſuſcitum attrahere, ac in priſtinum locum reuocare, ac fragmenta tum in capite, tum in aliis corporis offibus euehere. & tandem omne genus vulnere exactiſſimè perſanare: & ſi vna pars capitis fuerit icta, altera verò fracta, ſi hoc oleo nimis calido (deratiſ capillis) perungatur, in priſtinam ſanitatem reuocare. Vinum, oua, carnes non ſolum concedebat Apparitus, verum etiam cogebat vulneratum aſſumere. laudat tamen Lemofius, vt congrua victus ratio ſeruetur. Hanc etiam curandi rationem maximè extollit quod qui eo vntur nunquam ad Caluarie perforationem deueniunt, neque capitis apertione. quodque vulnera linamentis non infarciuntur.

Cæſar Magatus 1. de Vuln. raro tractandis c. 45. animaduertit dupliciſ vſus gratia fuiſſe linamenta, ſeu penicillos, ac turundas, vt videlicet alius vlcis oriſcium hians conſeruet, vel etiam patentius reddant, quo generanda excrementa liberum exitum habeant, aut ſi quod man agendum ſit in vulnere, vt cum os excidendum eſt, aut os, vel aliud peregrinum corpusculum extraendum, id commodè fieri poſſit, atque illorum ope medicamentum vulneris parietibus melius hæreat. Non eſt au-

Compoſitio
olei ſiſſiſſiſ
na appellat
ti.

autem necessarium eorum usum in vulneribus con-
tendit, si conueniens pareat effluxus, ut oculum
vulneris lians consequent ad excrementorum ex-
purgationem, quod si vultus amplum sit, non autem
profundum, vultus sit inter ipsius labia aliquid po-
nere, quod immaturum coactum prohibeat, & pu-
ri, ac lardibus liberum egressum conferuet, cum la-
bia se inuicem distent, ut autem agglutinentur,
opus sit, ut ad mutuum contactum adducantur, &
adducta seruentur, & proinde ante reparationem
deperditæ substantiæ, cuius interuentu ad pristinam
continuitatem redire debet solutæ partes, de labio-
rum coactum non sit dubitandum. si vero sit quidem
amplum, verum & profundum, quamuis citra nul-
lorum excrementorum generationem non possit
dies transigi, attamen neque necessarium arbitrat
tuturandum, & penicillorum usum, ut vultus orifici-
um aptum seruetur, quod ante vulneris expur-
gationem, & quoniam a se inuicem distant labia, &
quoniam nondum tempus adest generationis car-
nis, expurgato autem vulnere citius semper gene-
retur caro in fundo vulneris, ubi calor magis uiget, &
continuis excrementorum affluxus ad vulneris la-
bia impedimento sit, ne ante vulneris repletionem
coeant labia, in quo animaduertit mirum Naturæ
artificium in curatione vulnerum, quando regulari-
ter operatur, quæ paulatim cautam repleat, &
uniat, orificium seruans ad excrementorum expur-
gationem, donec cauitas sit repleta, & nihil sit am-
plius, quod expurgari possit.

Sed neque propter medicamentorum usum ne-
cessarium censet tuturandum, & penicillorum im-
positionem, quod alia ratione cauere possit, ut ad
vulneris fundum pertingat, si uidelicet Gal. exem-
plo 3. Meth. 3. loquentur, & in vultus instillentur.

Neque cum angustum est vultus, admittit neces-
sarium esse linamentorum, ac tuturandum usum,
quod parandæ sint subfluxiones, & congruis sectio-
nibus, & turunda etiam semel, aut iterum immissa
amplum reddendum sit vulneris orificium, aut no-
ua uia paranda ad excrementorum expurgationem.
quod si loca periculosa sectionem faciant, immo
prioris eam prohibeat, fateatur casum esse diffi-
cilem, sed non minus periculosum iis, qui turunda-
untur, quam iis, qui eas alegant, cum turundis
partes distendant, & dolores concitent. Si tamen ci-
tra uin, & dolorem immitti possint, non improbar,
ut semel, aut iterum imponantur; quod tamen po-
tius ad parandum effluxum admittere uidetur. Tã-
dem usum tuturandum, ac penicillorum tunc tan-
tum necessarium existimat, cum ob complicatum
affectum remoranda est vulneris sanatio, ut quan-
do uiscera vulnerata sunt, & in cauitate thoracis,
aut abdominis materia continetur, aut sub cranio
collecta est, nec unica solutione auferri potest, & cū
necessaria est aliqua manualis operatio, ut cum pe-
regri nunc corpusculum extrahendum est, aut os ex-
cidendum, nec satis patet vultus.

Cum igitur non sint necessaria turundæ, ac peni-
cilli extra prædictos casus, concludit, neque conueni-
entem esse extra eodem casu eorum usum, quod
partem comprimit, distendit, eisdem sint oneri,
& ideo fluxionem commoueat; quodque imple-
tum sit vulneratæ parti à se extranea tangi, cum
prius non alia, quam naturalis partis communione
frueretur: quodque linamenta omnia breui puru-
lenta materia imbibantur, & inde malam qualitatē
contrahant, purulentamque materiam potius sup-
primant, quam expurgationem faciant, & proinde
eorum vsum damnet Hip. 5. Epid. t. 13. in calu Mas-
siliensis, & lib. de Vuln. cap. & lib. de Viceribus, ita
loquitur, vt linamenta, seu turundas in curatione
vulnereum alegatorum videatur afferens vulnera
omnia, & circumscitas partes minime inflammatio-

nem incurere, si quis ea quam citissime suppuret,
& pus ab oculo viceris non interceptum supprimat-
ur, quo loquendi modo cum putis suppletionem
significare videtur, quæ accidit ob vsum tuturandi,
cum vulneris osculum, nisi obtineatur, pus intercepte-
re nequeat. Galenus tamen, non satis constare, quod
fenserit, ex aliquot eius locis colligit, cum lib. de
fract. 3. tex. 2. 1. etiam grauiusma vulnera abque tu-
rundis, & penicillis curare videatur, sed solis medi-
camentis extrinsecus appositis, 6. vero Meth. 3. lina-
mentis vsum fuerit in quodam vulnere, & in cura-
tione vicerum lib. de Comp. med. per Gen. sæpe lina-
mentorum, ac splendorum meminit.

Ex vso igitur tuturandum potius quam ex ab-
legatione generari posse cõcludit vltus illud feruum
Hipp. cum osculum vulneris occludant, & ita pus
supprimant, ac præterea fluxionem aduocent, si v-
deo omisissos os vulneris patens maneat, atque adeo
purulenta materia, vt generatur, possit etiam illico
extra ferri, nullaque præstatur fluxioni occasio, &
propterea corrumpere primum argumentum, quod
necessitatem tuturandum probabat. Et quoniam
instare quis potuisset, quomodo, si tuturandum vsum
malus est, sub eorum vso tot vniuerati sanantur, id-
circo respondet, Naturam robustam sæpe errata cõ-
temnere, nec semper vsum tuturandum maximum,
& incorrigibile damnum asserre, quia etiam dixerat
in curatione, vulnerum non esse necessarias turun-
das, & penicillos ratione medicamentorum cum ita
ea parate liceat, vt ad vulneris fundum pertingant
abque vso tuturandum, quod quidem difficultatem
habere videtur, cum non satis sit, si perueniat medi-
camentum ad fundum vulneris, immo nec ad vni-
quamque eius partem, sed insuper requiritur, vt vis
ipsius perduret, ideoque laudanda sint linamenta,
quæ longiori tempore medicamenta seruant cuius-
que vulneris parti herentia, quæ vero instillantur,
cito extra ferantur, vel ad unam tantum vulneris
partem se recipiant, nunquam autem omnes tan-
gant, & semper cum excrementis confundantur,
idcirco respondet sub rara solutione paucio tempore
virtute medicamentorum nos indigere, cum potio-
res curationis partes non medicamentis, sed Naturæ
deferamus.

Septalius 8. suatum Animad. n. 4. Ex eo, quod in
hac medendi ratione rarissime soluntur vulnera,
infert, reiciit à tali curatione genus omne tutunda-
rum, & penicillorum, & similia, quod siue secca,
siue medicamentis imbuta apponerentur, pure, &
serosis humoribus repleta intumescent, & forma-
ta in cauitate vulneris partes distenderent, dolorem
que inferrent, & pus retinerent, ipsum vero ex ma-
iorem putredinem conciperet fetinumque; ulcus
Hipp. induceret. Neque eorum usum probandum
subiungit, ut aperta feriantur vulnera, & ex profun-
dis ichores abstergi possint, & pus expurgari, quod
si tegumento, & lineis foueatur naturalis calor,
& pareat effluxus, in cauitate vulneris minime retine-
antur, neque quod ad carnis generationem faciât,
cum potius ei impedimento sint, dum ipsam Natu-
ram opprimunt. Denique non ad veram, & propriam
vulneris curationem eorum vsum admittendum cen-
set, sed tantummodo ob complicatum affectum, cuius
gratia impedienda est vulneris unio, aut amplum cõ-
seruandum ad aliquam manalem operationem, ut ad
offis abractionem, aut ad extrahendum aliquid pere-
grini corpus, atque ad egressum huiusmodi corporum
& excrementorum etiam, quæ aliunde generantur.
Neque timet oris vulneris coactum antequam cauitas
sit expurgata, & carne repleta, quod assiduis excre-
mentorum effluxus coactum impediât, & prius in
fundo, ubi magis uiget calor, generetur caro, animadu-
uertitque mirum Naturæ artificium, quod uidelicet
ob tegumentum robustior facta bene operatur cum

paulatim cautatē repleat, ac vniat, orificium seruans
A ac excrementorum expurgatiōē, donec cautitas sit
repleta, & nihil fit amplius, quod expurgari possit.
Neque timet, ne caro illa mollis, & fungosa ad oras
vulneris succrescat, & excrementorum egressum pro-
hibeat, quod calor naturalis ex tegumento robustior
factus non permittit huiusmodi carnem succresce-
re, & si qua succrescat vna, vel altera detectiōe
piliuiculis exsiccantibus, aut filis euulsis sicis facili-
ter tollatur, vt neque hac ratione admittenda sint tu-
rundae, ac penicilli. Neque etiam eorum vium ad-
mittendum, aut necessarium censet medicamentorum
gratia, vt videlicet eorum ope medicamenta
culibet vulneris parti ad moueri possint, quod non
sit necessaria crebra illa medicamentorum imposi-
tio, & si quandoque necessaria fuerit vis alicuius me-
dicamenti, neque necessarium sit illud ad moueri per
turundas, & splesia, sed liquatum Gal. monitu im-
mitti possit. Triplici igitur in casu tantum permit-
tit turundarum, penicillorumue vsum, cum videlicet
amplum consequendum est vulnus, vel etiam maius
reddendum ad aliquam manulem operationem, aut
ad egressum alicuius rei extraneae, atque ad para-
dum conuenientem effluxum; ratione verò curatio-
nis vulneris inutilem, immo noxiū, & allegandū,
quod partem comprimant, ac distendant, eidemque
sint oneri, & ita ad commouendum fluxionem faciant,
& pure inducto vulneratam partem male efficiant,
& potius excrementa supprimant, quam educant,
vt quae orificium vulneris obstruant. Hippocra-
tem etiam damnaue vium turundarum, ac linamen-
torum affirmat quinto Epid. in Massiliensi, cui cur-
sus onulus super costas inductus costas confregit,
vbi reprehendit Medicos, qui linamentorum vfu
pus retinebat mortis causa fuerit, & libro de Viceribus,
vbi damnat puris interfectionem ad osculum
vulneris turundarum vium consequentem, & lib. de
Vulneribus capitis, vbi aperit linamenta reprobant,
nisi amplum reddendum sit vulnus ad aliquam
manulem operationem. Et quia obiebat, in vulne-
ribus parandam esse viam exitui puris, ne co retento
vulcus ferinum reddatur, & ideo adhibendas esse tu-
rundas, ac linamenta, ipse negat cum Magato eorum
vfu parari excrementis exitum, quin affirmat oculi-
di potius, & impediri excrementorum egressum, con-
tra ablegatis linamentis liberum habere egressum.

p-532. Daniel Sennert. 5. sive Prax. p. 4. c. 9. Nullum
vsum esse in vulneribus turundarum, ac penicillo-
rum statueret, ait, Magatum, & Septalium, se autem
libenter concedere, in his vulneribus, quae sunt super-
ficialia, recta, & parum puris generant, turundas non
esse necessarias, nec earum impositione temere
vulneris curationem retardandam, & ut si vulnus sit
profundum, obliquum, vt puri exitus rectus non pateat,
& multum puris generetur, omnino videri tu-
rundas esse necessarias, vt puri exitus apertus per
cas paratur, & via relinquatur, vt medicamenta ad
interiora vulneris per eam penetrare possint, & ne
vulneris orificium citius conglutinetur, & coalescat,
antequam quod in suo imo vulneris conglutinetur:
quae si negligantur, & pus, atque excrementa in vul-
nere detineantur, maximorum dolorum, & periculorum
causas esse posse existimat; & commemorat
aliquot exempla, quorum meminit c. 7. proposita à
Guilielm. Fabric. Centur. 76. Primum est
cuiusdam ciuis Colonienfis, cui neglectis turundis
vulnus, quod in manu acceperat, superficie clausum
fuit, vnde circa quartam diem dolor exortus est, quē
scita febris est, inflammatio, & phlegmone, ita vt
varius in locis exulcerata sit manus, & non nisi ma-
gno labore fuerit restituta. Alterum est ciuis Lau-
nenfis, qui scalpello volam manus punxit, & quia
vulnus propter sui angustiam turundis apertum mi-
nime tenuit Chirurgus, grauissima secuta sunt sym-

ptomata, & aeger vix post diurnos cruciatus sanitati
restitutus est. Tertium est Rustica cuiusdam Hil-
dane, quae spina summum indicem punxit, cum ve-
rò propter causam antea allatam vulneris superficies
coaluisset, & pus circa partes nervosas collectum fuisset,
exortus est dolor, inflammatio, atque Gangraena,
hincque Sphacelus, quae tamen abscessu ad metacar-
pum digito conuulsi. Quartum est Rustici prope
Lausnam, qui malleolo spinam sibi inflinxit: morbo
autem neglecto, & punctura nimis citò clausa, exor-
tus est dolor, mox secuta inflammatio, & Gangraena,
tandem Sphacelus totam tibiam inuasit, & occupa-
uit, cum verò abscessionem tibiae recusasset, intra
paucos dies extinctus fuit. vnde infert, angusta vul-
nera, etiam si in partibus nervosis sint, turundis ta-
men, donec vulnus satis fuerit expurgatum, aperta
retinenda esse. cum enim in quolibet vulnere pus col-
ligatur, si ei exitus non patet, retinetur, paulatimque
incalescit, & acris fit, vnde in parte vulnerata prae-
cipue nervosa sequitur dolor, qui sanguinem, & hu-
morem attrahendo grauissima symptomata excitat.
Negat, quod ipsi contendunt, oras vulneris semper
per se patere, vt ad hanc tem non sit necessaria tu-
runda, quod saepe vulnera pro vario aegri situ, quomodo
habuit, dum vulneraretur, sunt obliqua, & anfractuosa,
vt, & si vulneris parietes, & labia nondum
conualuerint, ita tamen se contingant, immo pre-
mant, vt puri liber exitus non pateat.

Secundo negat, quod facis sit liquare medicamen-
ta, vt ad fundum vulneris penetrare valeant, & ob id
non sint necessariae turundas, quod cum vulnera non
recta sunt, medicamenta ita facili ad fundum pen-
trare non possint: & licet vulnus obliquum, & tor-
tuosum non sit, tamen non semper commodum esse,
ait, nimis fluida vulneri infillare, quod à sanie facili-
ter eluantur, sed interdum crassioribus, & viscidioribus
opus esse, quae turundis illi diutius, & firmitus
vulneris partibus adherent, & proinde vim suam
rectius exercent.

Tertiò negat, quod ipsi contendunt, nunquam
orificium superius conglutinari, antequam inferior
vulneris cauitas coalescat, & propterea non sint ne-
cessariae turundae, quibus apertum foret orificium
vulneris; hoc saluum esse ait, & experientiam sapissi-
mè contrarium docere. & adducit duo exempla
vulnerum à Guilielm. Fabric. Centur. 3. Obfer. 7. pro-
posita, quorum orificia fuerit citò sanata, vulnere
intus nondum sanato, vnde pus intus collectum fuit, &
inde graua, & periculosa mala excitata. Et quia
dicunt, continuum effluxum excrementorum factum
vulnere, ne orificium vulneris claudatur, suis praepo-
sitis contradicere, ait, cum antea flauerint, exi-
guum omnino puris copiam in vulnere generari.

Quartò, quia dicebant, Turundas partem disten-
dere, & comprimere, doloremque excitare, & fluxio-
nem parere, animaduertit turundas nec nimis cras-
sas esse debere, vt partem nec premant, nec disten-
dant, & omnino nullo modo ei molestiam aliquam,
& dolorem pariant, neque etiam puri exitum inter-
cludant, & cum tale quod faciunt, errant artifices,
non Arti imputandum. Monet tamen esse danda sit
opera, ut vulnera sine omni molestia, & dolore, ut
quantum fieri potest cum minimo curentur, tamen
omnem molestiam abesse non posse, aliter omitten-
da, inquit, essent fauces, deligationes, & futurae: sed
inter duo mala minus eligendum.

Quintò negat, omitteudas turundas, quod pure
inquinatae partem vulneratam laedant, quod ubi hoc
modo confusae sint, detrahenda sint, & nouae
substituendae: idque raram solutionem impugnat
arbitratur.

Tandem quia adducebant Hipp. & Gal. qui nun-
quam expressè in vulnere curandorum ratione
mentionem fecerint, respondet eos nec earum vsum
prohi-

c. 7. p. 488.

p-532.

p-533.

Ibidem.

Ibidem.

c. 7. p. 437.

p-523.

prohi-

prohibuisse; prius tamen ex ijs, quæ Gal. de vulnere curatione præcipit, turundarum etiam vsum, quandoque probari posse existimat.

Ibidem.

Itaque concludit, leuia vulnerata, & in quibus pus multum non generatur, Naturæ tunc committi posse, & non multum referre est, talia vulnera rarius detegantur. Vt verò in grauioribus, & in quibus plurimum excrementorum prouenit, quis otiosus inspectator, & cunctator sit, & soli Naturæ rem omnem committat, se non suadere subiungit, quod ex neglecta vulneris detorsione necessaria tantum vna die damni, & periculi sutori possit, quantum postea, integro mense non emendari queat. Turundæ verò, vbi opus non est, vulnere imprimantur, vel tales vulnere indantur, quæ dolores pariant, fluxionem concitent, puris effluxum prohibeant, non suadere, vbi tamen necessitas, & causæ suprapositæ earum, vsum postulant, eas sine damno omitti non posse profiteur, quia tamen experientia artem extrudit, exemplo monstrante curam, se non obstat, subiungit, quin aliquis & hanc viam experiat, sine ægri tamen periculo, & a facillioribus, & leuioribus ex ipsius Magati animaduersione inchoando, atque ab his sensim grauiora, & difficiliora progrediendo.

CONSIDERATIO VNICA.

Cum via sympathica curandi vulnera tota sit in restituenda, & roboranda Natura vulneratæ partis, vt pristinum robur resumens opera necessaria ad sanationem vulnere felicitate perficiat, iure, qui huic viæ insunt, quæcunque molesta sunt vulneratæ parti, euitare, quantum fieri poterat, conati sunt. Et quoniam motio, & contractio vulneratæ partis, vulnereque absterio molesta, & incommoda Naturæ videbatur, cum inde facile pars doerit, & expositio pariter vulneris ambientis aeri, vnde non leue dependium referbat vulneratæ partis naturalis calor, propterea quàm poterant raro vulnus detegebant, ac procurabant, nihil timentes ab excrementis, quibus expurgandis congruas subfluxiones, si forte dearent, principio molestantur. Considerabat etiam linamenta, ac turundas esse quid alienum, & extraneum Naturæ, ferique non posse, quin suo contactu sentientes partes naturali tegumento destitutas offenderent, atque onerarent, pure conspurcati, & conspurcata malè afficerent partem, eandemque sæpe distendere, & comprimere, ac dolorem inferre, & præsertim, cum a situ, &figuratione, in qua fuit collocata, remoueretur, & non raro purulentam materiam suppurimere, propterea turundas, & linamenta, seu penicillos ablegant: quibus etiam nullus locus esse poterat in eorum curandi modo, cum vulnus raro solueretur, diu autem retineri linamenta pure conspurcata intra vulnus citra partis detrimentum non poterant. Vt ea tantummodo admitterent, cum remolari vulneris sanationem oportebat, aut ad amplum reddendum vulnus, alicuius operationis manualis gratia, aut ad parandas subfluxiones, aut ad explorandum vulnus; nec timebant immaturum officij coactum, quamuis vulnere labia linamentis non interceperentur, quoniam illico subfluxiones parabant, vt facilius redderetur excrementorum expurgatio, & curabant, vt deorsum versus officium vergeret, quo adiutuæ excrementorum pondere facilius Natura purulentam materiam extra vulnus propelleret. fit enim, cum vulnus fundum primò expurgeret, & expulsa excrementa assiduo vulneris officium alluant, vt ante fundi coactum officium oculudi non possit. Et ea quoque ratione, quod si angustum erat officium, subfluxionis parandæ gratia amplum reddebant, vnde cum labia & seiniuem distarent, coalescere non poterant. Neque his indige-

Abant, vt medicamenta vulneraria sustinerent, quoniam Naturæ viribus potissimum curationem perficiebant, & ideo satis illis erat per quedam intervalla intra vulnus liquatum medicamentum infillare, vel catethere, cum vulnus angustum, & profundum erat, inficere. Hæc adeo consentanea sunt rei Naturæ, vt non possint non acquiescere intellectus, non acquiescit tamen Sennertus, & sicuti raram solutionem improbauit, ita probare non potuit, vt sine turundis, ac penicillis curatio vulnere institueretur, & ea obiectis, quæ vidimus, & fundamēta, quibus innixi ita statuerunt, labefactare conatus est. Vt cum ex illdem principis profecta sint, non maioris roboris sunt, quæ ea esse deprehendimus quibus raram solutionem impugnant. Quia persuasum habuit, modum curandi vulnera Magati, & Septalii esse simplicem quandam modum, quo extrinsecus apponuntur medicamenta, & post aliquot dies soluantur, & inuuantur, percipere non potuit, quomodo raro soluta vulnera felicitate curari possint, cum enim non abstergantur quotidie excrementa, vt fit in communi modo, neque immitantur medicamenta in vulnus, quæ ea abstant, credidit, retineri excrementa in vulnere, indeque multa mala impendere: & propterea multa obicit Magati, & Septalii, quæ posito vero, & germano eorum curandi modo, nullius momenti esse ostendimus in superiori Quaestione: & postis fluxionibus, quas ipse neglexit, nullam difficultatem facere ea, à quibus timuit. Eidem fundamento inhærens, quomodo absque vfu turundarum, & penicillorum sanetur vulnera assequi non potuit, & ideo, quàm necessarij sint in eorum curatione, pluribus ostendere conatus est: quæ, postis subfluxionibus, & vero Magati, & Septalii curandi modo, nullum negotium faciunt. In vulneribus quidem superficialibus rectis, & quæ non multum puris generant libenter concedit, fieri curationem posse absque turundis, ac penicillis, at in profundis, obliquis, ita ut puri exitus rectus non pateat, & quæ multum puris generant, profus necessaria esse arbitrat, ut puri exitus apertus pateat per eas, & nia medicamentis ad penitiores vulneris partes, & impediunt immaturus officij coactius, & antequam quod in imo est, sit conglutinatum, unde retinerentur excrementa in vulnere, quæ retenta dolores, & pericula vulnerato afferre possent. Verum si subfluxiones, & vim tegumenti cognouisset, non tantopere timuisset. Ipse turundis immixtis parari egressum excrementis credidit, At Magatus, & Septalius, cum excrementa liberum exitum non habent per vulneris officium, subfluxiones parant, aut turunda dilatante immixta semel, & iterum, donec officium patens fiat, aut congruis sectionibus, nimirum ex eisdem, aut oppositis partis, aut inter medias dissectione, ut vulnus requirit, & loca permittunt, sectionemque turunda immixta amplam reddentes, seu labia sectionis diducentes, & per eundem facile medicamenta opportuna immittunt. Quapropter unica responsione omnibus Sennerti obiectis, & argumentis à principio adductis, satisfacere possit, vt uidelicet dixerimus, mala, quæ ipse timet, omisit turundis, ac linamentis, impendere, cum non parantur subfluxiones, & subfluxionum defectu certum est, coalescere officium eorum vulnere, quorum ipse historiam narrat ex Gulielmo Fabricii, minimè conglutinatis penitioribus vulneris partibus, vulnere erant angusta, non preparabant subfluxiones, quod mirum, si oculum fuit oculum? Gal. ipse huiusmodi vulneribus cutem scabatur quatuor angulos rectos, ita ut vulnere locus esset sectionis centrum, & digitis labia diducebat. Si igitur parentur subfluxiones, nihil erit, cur timeantur officij coactum, cum labia à seiniuem distant, ut autem coalescant, aut matuum

6. p. 532.

Vnica responsio
mod. per
solentur
omnia Sennerti obic.
8a.

3. De comp.
mod. per
Gen. 2. 6

3.

con.

Quibus in casibus vñ turundarum admittant raro soluentur.

*Vbi paratur
subfus-
iones non
est timen-
dus immatu-
raturae origi-
ej coactus*

contactum adducta esse oportet, & consequenter neque erit, cur timeamus, ne supprimatur excrementa, sed potius supprimetur, ubi vultus angustum est, ac profundum, immittis turundis, quæ officium occludunt. Sed quoniam frater meus aliquot argumenta adduxerat, quibus probabat, non esse necessarium ulum turundarum, & linamentorum in curatione vulnerum, immo noxium, uideamus, quomodo is respondet Sennertus, qui primam rationem Magati, quæ probat, non esse necessarium ulum turundarum in curandis vulneribus ita proponit, Turundæ neque ideo adhibendæ sunt, ut vulneris oras apertas ruent, neque, ut per eas medicamenta vulneris lateribus adhaereant, non quidem prioris usus gratia, quod antequam vulnus conglutinetur sit, oræ eius semper pateant, ita quidem, ut nec si uellemus, claudi possint: sed neque alterius, cum medicamenta ita liquari possint, ut commodè in vulnus infillari queant. Resp. Sennertus negando turundas non esse necessarias, ut vulnus apertum seruetur, cum oræ eius semper per se pateant, quia sæpe vulnera pro oratio acri situ quem habuit, dum vulneretur, sunt obliqua, & anfractuosa, ut est vulnus patietes, & labia nondum coalescent, ita tamen se contingant, immo premeant, ut puri liber exitus non pareat. Attilit Sennertus argumentum Magati ualde mutilatum. Quod enim habetur c. 5. lib. 1. non assertur à Magato ad rem determinandam, sed ad rei difficultatem ostendendam, & potius ex aliorum sententia, cuiusmodi solent esse argumenta, quæ in principiis Quæstionum adduci solent ante rei determinationem. Videre oportebat cap. 45. lib. 1. ubi rem determinat, & ita arguit, aut vulnus est amplum & patens, aut angustum, & leuiculi officij si amplum, & patens siue superficiale sit, siue profundum, non est timendus immaturus coactus, quoniam labia satis se inuicem distant, nec possunt coalescere nisi interuentu catinis, quæ generari non potest, nisi subiecta caro conuenientem habuerit dispositionem, quam constat non habere, antequam expurgata sint excrementa. Neque etiam potest vulnus expurgationem claudi potest vulneris officium, antequam cautius profunditas sit repleta, quia citius semper generatur caro in fundo, ubi naturalis calor est robustior: & continus etiam excrementorum affluxus ad vulneris officium coactum impedit; & propterea, ut impediatur immaturus coactus ampli vulneris non est necessarius turundarum vus. Si verò angustum sit vulnus, quia sectione, aut turunda dilatante semel, & iterum immissa opportune subfluxiones parantur, neque immo, eo, ut impediatur immaturus coactus, turundæ erit necessaria, quocirca Sennertii responsio nulla est, cum enim vulnus angustum est, obliquum, tortuosum, seu anfractuosum, parantur idoneæ subfluxiones, vel nullus timendus sit interpestissimus coactus. Neque accidit præmaturus coactus, nisi ob subfluxionum defectum. Ad alteram argumenti partem respondet Sennertus cum vulnera recta non sunt, liquata medicamenta, non ita faciliè ad fundum penetrare posse. Et licet vulnus tortuosum, & obliquum non sit, non semper tamen commodum esse, medicamenta nimis fluida vulneri infillare, cum à sanie faciliè abluantur, sed interdum crassioribus, & viscidioribus opus esse, quæ turundis illita, diutius, & firmitus vulneratis partibus adhaereant. Ac sicuti per paratas subfluxiones egressus præbetur excrementis, ita præstat aditus medicamentis, quæ etiam per cateterem immitti possunt, & quamuis non multò post effluerent, id paraficiant, quia non solis medicamentis, sed viribus Naturæ excrementis confusunt. Quod etiam ad primam argumenti partem, quia dixerat Magatus, & Septalius quoque, assiduum excrementorum affluxum impedire coactum vul-

neris, respondet Sennertus, hoc fusi præsuppositis contradicere, cum antea statuerint, exiguum omnino puris copiam in vulnere generari. Affirmatur quidem, exiguum puris copiam effluere è vulnere, quod raro soluitur, non quidem absolute, sed facta comparatione ad vulnus, quod crebro soluitur, tantamque assidue nouerunt, quanta latius est, ut impediatur præteroporus coactus.

Noxium augebat Magatus esse turundarum vsum, quia Naturæ partis sunt infestæ, & partem onerant, distendunt etiam, & ideo fluxiones pariunt. Resp. Sennertus, eas turundas, assumi posse, quæ allata incommoda non pariant, quia eæ solæ, quæ nimis crassæ sunt, noxæ sunt, monet tamen, licet danda sit operta, ut vulnera sine omni molestia, & dolore tractentur, aut quādiu fieri potest, cum minimo, non posse tamen prius sine omni molestia procurari, aliter omitteudæ essent, & iaturæ, & faciæ: sed inter duo mala minus eligendum. Verum licet in amplis vulneribus immitti possint turundæ, quæ nec partem distendunt, nec pus supprimunt, non ob id tamen omne euitatur incommodum, quia communis Praxis huiusmodi vulnera linamentis infatcat, & parti funt oneri, & eam comprimunt, ac distendunt. In angustis autem vix turundam immittes, quæ osculum patens seruet, & partem non distendat, ac dolorem inferat. nisi enim vim faciat labiis, semper angustius reddetur officium, & tandem expurgandis excrementis ineptum, ac si crassiores immittas, quod hodie, ut osculum patens seruet, factitiae Chirurgos etiam primi calculi video, non melius consules vulnerati rebus, ab his enim sæpe vidi, & suppressa excrementa, & excitatos dolores insignes, & inflammationes secutas, atque abscessus molestos, quos anfractuosi sinus exceperunt. fatetur Sennertus non posse euitari prius omnem dolorem, & molestiam in curatione vulnerum, inter duo tamen mala minus eligendum a, si turundas adhibens, non potes abique omni dolore, & molestia rem transigere, cur eos reprehendis, qui alegantis turundis nullo, aut minimo dolore curationem aboluere proficuntur?

Contendebat etiam Magatus cum Septalius, noxium esse turundarum, & penicillorum vsum, quia pure imbuuntur, & conspuantur, indeque malam qualitate acquiritur. Resp. Sennertus, Vbi conspuuntur sunt, detrahendæ esse, & nouas substituendas, quasi id citra vllum incommodum fieri queat. Ita quidem habebitur ratio noxæ, quam attulissent inquinatæ turundæ, sed vitantes Scyllam in Charybdis incidimus, cum sæpe solentes calorem naturalem partis offendimus, & crebra absterfione, & confectione partis, humorum fluxionem ad partem allicimus. & cum vulnus multa excrementa generat, quoties qualibet die soluenda esset pars, & quamuis crebro detrahantur, nonne aliquo etiam tempore ita cum purcatæ intra vulnus manent? Iam igitur fuerit abis, & turundis liberum egressum excrementis præstare. Sed reuertatur ad vulnera illa profunda, sed angusta, & tortuosa, quæ sine turundis tractare nefas existimat Sennertus, & uideamus iterum, an adeo alienum sit à ratione ea sine turundis curare. Profecto turundæ recta solummodo incedunt, & ubi deo peruenit turunda, ubi vulnus flectitur, ulterius, nisi vim inferas, non pertransit, itaque residuum vulneris, quod sæpe priorem partem superat, sine turunda erit. Sed neque sit in vulnus ualde profundum est, licet recta ita e. nris, prodatur turunda immitti solet, quæ ad cautius fundum fundis, & peringat, obstruatum enim est, huiusmodi turundas insignes dolores parere, & fluxiones commouere, sed longè breuior turunda in immittitur, ut raro digiti longitudinem superet. & vidi semper Chirurgos primi calculi, ubi incidissent in vulnera, in quæ indi-

*Alterum
argumentum
Magati.
Resp. Senn.*

*Infringitur
in angustis
vulneribus
vix osu-
puri possit
turundaci-
tra dolori.*

Argum. 4.

Magati.

Resp. Senn.

p. 524.

Infringitur

*Vix usur
turundarum
necessarius
fit in vul-
neribus, pro-
datur turunda
immitti solet,
quæ ad cautius
fundum fundis,
& peringat,
obstruatum enim
est, huiusmodi
turundas
insignes dolores
parere, & fluxio-
nes commouere,
sed longè breuior
turunda in immittitur,
ut raro digiti
longitudinem
superet. & vidi
semper Chirurgos
primi calculi,
ubi incidissent
in vulnera, in
quæ indi-*

*p. 531.
Argumentum
Magati
ii.*

*Resp. Senn.
ad primam
partem ar-
gumentum.*

Infringitur.

*Cur non sit
timendus
immaturus
vulneris
officij
angustis
vulneris
coactus.*

*p. 533.
Resp. Senn.
ad alteram
partem ar-
gumentum.*

Infringitur

te fuissent turundæ adeo oblongæ, eas detraxisse, & longè breuiores immisisse. Hæc est communis praxis, neque crediderim in Sennerthi regionibus Chirur-
gus alia via incedere. Cum igitur ita res le habeat, quæram a Sennertho, quid futurum sit de residuo vulneris, quod turundam non excepit, num periculū impendat immaturi coalescentis superioris partis, quæ magis a fundo distat, cum nihil inter oras interponatur, numque valde illud officiat vulnus, quod solidius medicamentum per turundas in eam vulneris partem non immitatur. Si ita esse admittit, igitur non erit potior conditio vulneris, quod turundis curatur, quàm illius, quod turundis necit, cum in vitroq; par periculum imminet, licet enim aliqua pars huius vulneris beneficio fruatur turundæ, penitior tamen eius pars, quæ prima sanari debet, in periculo est, & confectione quadam totum vulnus. Immo deterior conditio vulneris, in cuius partem turunda immititur, quoniam subiecta est molleſcit, & incommo-
dis, quæ turundæ inferre solent, & ab his omnibus exceptum est vulnus, quod sine turundis curatur. Si abesse omne periculum vellet, igitur & aberit periculum inæquali vulnere, si abque turundis pro-
cuerit. Immo hic longius aberit periculum, quia nihil in eo est, quod remoretur excrementorum egres-
sum, vt in eo, quod turundis tractatur, immo in eo abſunt (subfluxiones, per quas expurgati poſſent vul-
nus, ille autem turunda orificium occludit, obſciat, te quotidie ſemel, & iterum vulnus ſoluere, & in qualibet ſolutione partem comprimendo puſa peni-
tioribus partibus elicere, at quid prohibet, quod minus id teneat in vulneribus, quibus turundam non adhibet, etiã ſi vulnus non ſoluat? Obſciat ruſſus, niſi turundam immitat, citius, quàm oportet, & antequam expurgatum ſit, vulnus coaleſcere. ſed quàm conſentiat cum Methodo totum per partem affectam expurgare conſidera. & hic non raro decipiuntur vulnerati a gregariis Chirurgiſ, qui conſul-
to vulnere ſanationem ſpecie neceſſaria expurgationis remorantur, & interim vulnerati expurgant loculos. Si vulnus profundum, & anguſtum ſine turundis curari poſſet, multò magis amplum. neque obliquas, ſeu tortuoſas in profundis, & anguſtis negotium facit, quoniam ſubfluxiones omne vulnus ad rectitudinem ducunt, diſſecta enim parte op-
poſita, aut fluxionis loco, vulnus obliquum rectum euadit.

Concludamus igitur, poſſe abſque vilo periculo in curatione vulnere vſum turundarum ablegari, immo ſatius eſſe eas reiſcere, & tantummodo adhibendas, vbi opus eſt, vulnus amplum reddere alicuius manualis operationis gratia, aut parandæ ſunt ſubfluxiones, aut vulnus explorandum, aut eius co-
aluit remorandus alterius affectus gratia, eſt etiã, cum ſinamenta ipſa pars ſunt regu menti, vt quando perit multa carnis portio, ob idque vulneris labia longè à ſe inuicem diſtant, & adduci non poſſunt: tunc enim ſinamenta lata, quæ vulgo ſaldellæ appellantur cum opportuno medicamento per vulnus diſponimus, vt vbiq; foueat regumene naturali deſtitutas partes. Atque, vt vidimus, nouum non eſt, vulnera ablegari turundis curare, cum Apparicius Vaſconius tam feliciter quæcunq; vulnera ſine turundis curaret, & Hippoc. vulnera capitis, & fortaſſe etiã reliqua. dum enim lib. de Viceribus ait, Recentia vulnera omnia tum ipſa, tum circumſiſte partes minime inflammationem incurrent, ſi quis quàm citiſſimè ſupporet, & puſ ab oculo viceris nō interceptum ſupprimatur, nihil aliud ſignificare videtur, quàm puris ſuppreſſionem, quæ ſit turundis. In puncturis tamen neruorum anceps vſum val-

A de, an tractandæ ſint, vt communia vulnera, video Gal. adeo anxium in abſumenda ſanie, & 6. Meth. 2. & 3. necnon, & 3. de Comp. med. per Gen. 2. pariter & 3. rem hanc adeo inculcare, & die bis, terque vulnus ſoluere, & medicamenta opportuna immittere, & nocte quoque, vt veretur, ne non poſſit res tranſigi ſine crebra ſolutione, & turundarum, ſeu linamentorum medicamentorum vſu. Neruorum ſubſtantia facile adeo putrefcit, & tam promptè affectiones ſuas crebro, vnde principium trahunt, communicant, retentæ ſanie tantillum tam grandia mala nonnunquam parit, nam aliquando, qui videbatur ſanatus, repente conuulſus interit, vt neceſſaria videatur viſ medicamentofa: eademque vſus eſt fac-
tor meus lib. 2. licet in rara ſolutione perſiſteret. fa-
teor, nobis copia eſt efficaciffimorum medicamentorum, quibus carebant antiqui; habemus artiſcioſa Baſama, olea diſtillatitæ ex cera, terebintina, & abietina lachryma, mattes appellatas Baſamæ, olea compoſita ex multiplici infuſione Hyperici, & ſimilium, oleum Appariti, olea Vulneraria magni Ducis Heturizæ, & ſextenta aliæ negare non poſſum, quin viderim profunda, & anguſtiſſima vulnera in partibus neruoſis vna, vel altera huiusmodi medicamentorum impoſitione breui ſanata, ſed neque ob id acquieſco, aut timore abici. grauiora quoq; capitis vulnera nollem quibz aggregederet, niſi prius obſeruaſſet ſub alio curationis rationem. Non enim facile eſt, tegumentum patere, quod partē protegat, non autem onere, & adducere labia citra ſubfluxionum offenſam; & tamen ibi ſi unquam, ſunt adducenda.

C Hæc habui de curandi ratione Magati, & Septalii quæ dicerent, dictaque omnes noſcunt, non ut aliquem ad communem curandi vulnera modo abducam, neque alterandi, licitæ ſeu deſeræ gratia, aut Sennertho detrahendi, cuius ſcriptis multum tribui ſemper, & ab omnibus tribuendum duxi, quin multis autor fuiſſet iis delectarentur, ut omni eruditione reſeris, & cuiusque legenti maxime proſpiciat, ſed ut rei ueritas eluceſcat, & Sennerthus ipſe intelligat, ſe non impugnare Magati, & Septalii curandi modum, ſed quem ipſe propoſuit, longe ab eorum modo diſſerpantem, puerilem nimis, neque uel gregario cuiquā Medico attribuendum. Neſciſque eſt, uel ſuſpicari, clariffimum Septalium, Italiæ decus, & noſtri ſæculi Hippocratem, adeo frigidam, & leuam curandi rationem recepiſſe, & ſcriptis commendatæ. Ignolendum tamen Sennertho eſt, qui deceptus cum modum Septalii, & Magati credidit, qui ſibi expendendus propoſitus fuit, & miſimer perſuaſo, eum æqui, bonique omnia facturum, ubi rem melius intellexerit, pergratumque illi futurum, fuiſſe admoni-
um per præteritum non minus ipſius Sennerthi, quàm Septalii, & Magati partes ſuiſſe perim. Fortaſſe enim apud eos, qui animaduertiſſent, Autores feciſſe uiros illos tam inepte curandæ rationis, non proſus bene audiſſet. multa alia dici poſſent, ut optime nouit ipſemet Sennerthus & præſertim in illam Quæſtionem, An partes ſeminales ſemine ntriantur, quod negat Sennerthus contra Magatum, & affirmat Magatum cum Gal. lib. 1. de Sem. 11. ubi ita ſcribit, Ne igitur opineris, ſingula ex principibus membris animalis eſſe ſemine à principio conſtituiſe, aliunde uerò ſuum ultimum, atque accommodatiſſimum habere alimentum. ſed hæc miſſa facere uolui, cum legenti c. 15. primi lib. Magati, & 8. p. 41. 5. Sennerth. facile ſit conſpicere, ne abauerit à ſcopo. Itaque iam uela contrahamus ſummo Opifici, omnium gratiarum largitori gratias agentes, qui nos in portum inuexit. ita nos in portum ducat æternæ felicitatis. Amen.

Neruorum
ſubſtantia
facile
adeo
putrefcit.
vnde
principium
trahunt,
communicant,
retentæ
ſanie
tantillum
tam
grandia
mala
nonnunquam
parit.

Gratiarum
quæſtorum
capitis
curatione
debet
addiſci
ſub
praſcriptore

Animad-
uerſione
circa expur-
gationem
excrementorum.

Subfluxio-
nes vulnus
tortuoſam
ad rectitudinem
ducunt.

AD LECTOREM.

*H*ec habui, candide Lector, quæ de nostro curandi modo tibi proponerem, excogitata quidem non temere, sed rationis ductu, comprobata non casu, sed consuetudine. Id autem persuasum habeas velim, non eo spectare, uti communem curandi modum labefactent, aut missum faciant, neque ab eo distrahant, verumtamen, quod æquum est, hoc exposcere, ne videlicet contentas, priusquam rationes expenderis, & experientiam, quæ fidem inuictis facit, consulueris: Imò hæc una quamlibet difficultatem è medio tollere, omnem ex animo scrupulum euellere, atque stomachum, si quis in te esset mitigare poterit. Integrum esto postea, aut hanc amplecti viam, aut communem, & cuiuslibet obuiam persequi. Verum si æquus fueris iudex, ea non ex eorum numero, qui sententiam ferunt, antequam partes audierint, non dubito, quin saltem vel inuitus cogaris fateri, non satis elaboratam fuisse hæctenus partem hanc Medicinæ, desiderareque adhuc nonnihil in communi curandi modo, neque te vera tibi antea fuisse prorsus cognitam rem vulnere illud quoque speraue- rim, nisi ex ijs fueris, quos lior excæcat, incredibilem te ex hac ratione curandi percepturum voluptatem, dum cernes nullo negotio, & quasi te nihil moliente, vulnera, quæ alijs maximum faceßunt negotium, & sub aliena curatione grauia symptomata excitare consueuerunt, feliciter sanari. Hoc tamen tibi curæ esse debet, quicunque modi huius efficacitatem experiri volueris, ut rem intelligas. Rem verò intellexisse conijcies, ubi ad exactam naturæ operum cognitionem perueneris. Atque in hac re tibi met præceptor esse poteris, si à leuioribus vulneribus initium ducens ab ijs paulatim ad grauiora fueris progressus. Sic autem te exerceas velim. Primo quarta quaque die vulnus procurabis, & in vnaquaque solutione diligenter vulneris statum obseruabis, deinde ad quintam solutionem differes, quod quidem intervallum temporis pertimescendum tibi à principio non erit, cum pauca tunc generentur excrementa. Prima vero solutio te docebit, quousque possit secunda protrahi. Et si vulnus exiguum fuerit, parum aberit, quin in hac prima solutione coalescerit. Et hoc modo paulatim ad raram solutionem te conseres. Si dolor superuenerit, aut febris alicuius momenti, aut aliud symptoma, quod te non adhuc satis versatum sollicitet, ac ancipitem reddat, solue, ut causam agnoscas. Ita in operibus naturæ te exercebis, & vim illius assequeris, & quæ re vera timenda sint, quæ te spernenda intelliges. Viam quoque salutis, ac mortis, quod est primum, & potissimum prædictionis, & curationis caput, exploratum habebis. Præterea statum Vulneris, & quamcumque illius immutationem sub ipsis linteis adamussim cognoscas, tuæque maxima laude prædicare poteris. Sed caue ne suffluxionis obliuiscaris, neue turundis, aut linamentis vulnus repleas. Penicillos quoque ex stupis albumine ouorum imbutos, nisi fluxus sanguinis urgeat, prorsus ablegabis, vulnusque ipsum, priusquam medicamentum adhibeas, curiosè absterges, vinoque calenti ablues, si opus fuerit. Illud neque præteribo, interdum vulneratos offerri acribus, & mordacibus succis refertos, unde & excrementa vulneris aliquam habent mordacitatem, quæ circumiacentes vulneris partes erodit, quapropter, ut eas protegas, unguentum, aut ceratum album, vel quid aliud eiusdem facultatis linteo exceptum adhibebis. De quo volui te esse admonitum, ne in huiusmodi corpora incidens, hæres:

Reliquum est, ut alacri animo, quæ tua benignitas erit, industrios meos hosce labores, qualescumque illi sint, excipiens foveas, ut ne vel tu ex illis habearis, qui aliena opera lingue critico perstringentes, tantum abest, ut sibi laudem aliquam comparent, ut potius in petulantia labem incidentes sua usque ad interitum rodantur mundia. Vale benigne Lector, & diu cum virtute, & felicitate viuere.

I N D E X RERVM, ET SENTENTIARVM OMNIVM MEMORABILIVM.

Quæ in hoc Secundo Libro de rara medicatione vulnere continentur locupletissimus.

IN QVO PRIOR NVMERVS PAGINAM, SECVNDVS COLVMNAM
littera locum demonstrat.

Abdominis in cavitare contenta materia, nisi copiosa fuerit, non cogit vt vulnus inconsutum relinquatur. 112. 1. A. In vulnere ampliando quomodo faciendum sit sectio. 111. 1. E. In vulnere intestina prolapsa quamprimum introducenda, & quomodo introducantur ibid. 2. A. In vulnere penetrante principio id agendum est, vt intestina, si exiderint, in suum locum reducantur; secundo, vt vlcus suatur; tertio, vt medicamentum imponas; quarto, ne qua præstantior pars simul afficiatur prospicias ibid. 1. E. In vulnere reductis intestinis, ac vulnere contuso quid agendum. 2. A. Si intestina prolapsa fuerint aliqua re conspurcata, aut ipsis adhaeret aliquod peregrinum corpusculum, antequam introducantur, diligenter expurganda, & vino etiam calente ablucenda. ibid. 1. E. In vulnere si intestina prolapsa flatibus turgcant, discutendi flatus, priusquam intestinum reducat; & quibus ij discutiantur. 111. 2. 6. In vulnere si præangustia vulneris intestina prolapsa introduci nequeant, sectione magis amplum esse reddendum vulnus. ibidem. 2. D. In vulnere si omentum exciderit, ne corrumpatur ab æthero aere, quam primum introducendum. ibid. 1. B. In vulnere si omentum extra abdomen diutius manserit, & liuidum vel nigrum euaserit, quod immutatum vinculo esse excipiendum, dein abscindendum. ibid. Penetrantia vulnera omnia periculosa, etiamsi contenta partes non sint vulnerata. 109. 1. E. Penetrantia vulnera quomodo innotescant. 107. 2. E. Vulnera ita consueunda, vt peritonæum musculis ipsis adducatur. 110. 1. D. Vulnera, quæ non penetrant, minimè periculosa. 108. 1. A. Vulnus differentia. ibid. B. Vulnerebus quomodo administranda sutura. 110. 2. E.

Abrasio ossis capitis contusionem detegit & curat. 39. 1. E. 66. 1. D. Delenda rime gratia quo fiat. 41. A. Fugienda in futuris 65. 1. E. Qualis esse debeat. 61. 2. A. Quomodo fiat. ibid. B. Vitari debet in futuris. ibid. A. Adstringentia in vulnerebus nervorum nervo existente demutato probantur, testis improbantur. 11. 1. C.

Aer externus maxime inimicus partibus intra thoracis cavitatem contentis. 105. 1. A. Omnis quantumvis æstius vulneribus capitis grauioribus esse inimicus. 89. 2. D. Quomodo præparandus vulnerato in æstate, & quomodo in hieme. 90. 1. B. Temperatus probatur in vulneribus capitis. ibid. C.

Aeris occusui cauendus in vulneribus capitis etiam simplicibus, præsertim temporibus non calidis. 89. 2. D. Totum corpus ambientis vterque excessus esse vulneratis capite inimicus. 90. 1. A.

in Aeris prava constitutione vulnus est magnum, quod

alioquin foret paruum. 130. 2. D.

Agglutinantia idonea in vulneribus oculorum. 96. 1. D.

Alimenti proprium est à natura vinci & assimilari. 130. 1. D.

Alterantia in vulneribus capitis. 95. 2. B. In vulneribus hepatis & lienis. 113. 2. B. In vulneribus thoracis cum lésione contentarum partium. 106. 2. A.

Ambustio non comitatur vulnera sclopo inflicta. 116. 2. D.

Anatomica inspectio necessaria ad cognoscendum, quando vulneratus sit nervus. 4. 2. A.

Animæ facultas ob validos istius cerebrum concutientes & commouentes, interdum contrahitur, & colligit sese adeo, vt cerebrum proprii muneris obliuisci videatur. 47. 1. E.

Animi affectus immodici vitandi sunt à vulneratis capite, præsertim autem ira & timor. 90. 1. B.

Anodyna in inflammatione ventriculi à vulnere. 122. 1. C. In inflammatione vteri. 123. 2. E. In vesicæ inflammatione. ibidem. In vulneribus intestinorum ubi dolor superuenit. 113. 1. B. 123. 2. A. In vulneribus oculorum. 80. 1. D. Sola ventriculi robur dissoluit. 122. 2. C.

Aphorismus. 49. part. 6. explicatur. 17. 1. B.

Apoplexia cur accidat ob istius capitis. 55. 1. E. Pestissima. 52. 1. 4. Sequitur etiam ad carotidum arteriarum dissectionem. 100. 2. A.

Aqua calida fugienda in vulneribus necrorum. 10. 1. E.

Argumentum tollens efficaciter ambustionem in vulneribus tormento bellico inflictis. 119. 2. B.

Argumenta probantia ambustionem adiunctam esse vulneribus tormento bellico inflictis. 125. 2. B. 127. 2. C. solumtur. 127. 1. A. Probantia ambustionem non esse adiunctam vulneribus bellico tormento inflictis. 125. 1. A. solumtur, & solutio reprobatur. 126. 1. A. & B. Probantia fracturas caluarie curandas esse medicinis non autem ossis excisione. 75. 1. A. D. solumtur. 78. 2. C. Probantia purgationem non conuenire in vulneribus capitis. 92. 2. B. solumtur. 44. A. Probantia vulnera sclopo bellico inflicta esse venenata. 125. 2. C. solumtur. 130. 2. A. Probantia vulnera tormento bellico inflicta non esse venenata. 125. 1. E. solumtur. 126. 1. C. reprobatur solutio. 129. 2. B.

Arterie magna vulnerate indicia. 102. 1. C.

Arteria magna vulnerata nimia sanguinis profusio confestim interfit. 102. 2. E. Venosa vulnerata intercepta via inspirato acri, atque expulsa fuligini, necessario succedit natui caloris extinctio. 103. 1. A.

Articulus nullus vulneratus cum latione esset repone-

nendus, nisi propter vulgi imperitiam verenda esset Medici accusatio. 115.1.E.
Articuli vulnerati cum luxatione quomodo tractandi.
 117.1.A. Vulnerati cum luxatione si ex minoribus fuerint, repositi non necessario mortem inferunt, sed tamen magna cura & diligentia opus habent, praedicendusque est futurus abscessus. 116.1.D.
Articulorum inferiorum vulnera periculosa, quoniam humores facilius in inferiores partes decumbunt. 115.2.A. Minorum vulnera non ita periculosa, sed tamen & ipsa timenda. ibid. Vulnera cum luxatione cur lethalia omnino, si fiat repositio. 116.1.A. Vulnera cum luxatione diu tecta sunt servanda, etiam ex Hippocrate. 114.1.E. Vulnera cum luxatione periculissima, & si quis luxatum articulum reponere voluerit, ac reposerit, assum est de vulnerato, nisi articulus fuerit digitorum. 117.2.B. Vulnera & Medico, & aegrotanti facili sunt negotia. 115.2.B. Vulnera facillime maligna evadunt. 117.1.E. Vulnera, quae claudos reddunt. 115.1.D. Vulnera, quae in parte interna infliguntur magis periculosa sunt propter vasa & nervos ibi existentes. 117.1.E. Vulnera quae quidem magna sunt, & coniungentes nervos praescant, palam est, quod claudos efficiunt. ibid. 2.A. Vulnera sine luxatione quomodo tractanda. 116.2.A. Vulnera valde timenda, eo quod articuli valde apti sunt ad recipiendas fluxiones, praesertim quae in parte interna infliguntur, & cur. 117.1.C. & D. Vulnerum cum luxatio longa est curatio, & longo tempore humore madent huiusmodi vulnera, & proinde indigent enacuationibus & potionibus totum exsiccantibus. ibid.
in Articulorum vulneribus cum luxatione situs & figuratio nullus habendus delectus, sed ea eligenda, quae ego magis arduum, & quae ei minus afferat doloris, modo tamen membrum non pendeat, & immotum servetur. 117.2.A. & B. Vulneribus quis situs eligendus. ibid. vide Humeri. Cubiti Manus. Femoris. Genu.
Aspera arteria. Vide Trachea arteria.
Attractantes medicina ocula qualitate experientia, tantum innotescunt, quae qualitate manifesta id caliditate faciunt & partium tenuitate. 77.2.E.
Auricennas quomodo procurat vulnus, facta ossis fracti repositione. 19.1.C.
ad Aures evocantia materiam in vulneribus capitis, & ad eam emunctoria. 121.1.A.

C

Caligo ante oculos cur accidat ab ictibus ex quibus os capitis disrumpitur. 35.1.D. & E.
Calli ad generationem quae requirantur. 17.2.E. Generatio in ossium fractura quomodo procuranda. 26.2.D. Interueniunt agglutinantur ossa in adultis. 17.1.A.
Calor nisi adnectatur humiditas nihil potest putrefacere. 10.A.E.
Calvaria debiliior est in pueris & mulieribus, quam in adultis, & viris. 36.2.E. Imbecillima est in scinipite, & cur, deinde in temporibus & cur. 37.2.E. Imbecilliss est in loco suturarum. 37.2.C. In occipite robustissima. 38.1.A. Perforanda. Vide Os capitis. Sine suturis robustior est. 37.2.C.
Calvaria fractura indicia. 35.2.A. Vide Fractura Fracturam. Vide Fractura. Introcessionem non semper comitantur prava symptomata. 45.1.A. Lesiones compositae. 30.1.B. Lesiones simplices. 31.1.E.

Camarosis siue concameratio quid. 55.1.C.
Capilli dissecti intra vulnus capitis existentes, arguunt os esse fractum. 39.1.E.
Capitis dolor. Vide Dolor. Externa inflammatio quomodo tractanda per eius vulnera. 121.2.C. Inflammatio si a pure retento ortum habuerit, quomodo procuranda. 119.2.D. Internarum partium inflammatio quomodo procuranda. ib.2.B. Internarum partium inflammationis indicia quae. 117.1.E. In vulnere cum membrana detractione maximum securitatis signum est, quando incipit ab osse exciso & membrana caro incrementum. 55.1.B. In vulnere cum membrana detractione optimum etiam signum est, quando osse exciso, & membrana detecta intra septimum febris non supervenit. vel praefixissim sit minor, & membrana ad foramen materia sub osse contenta pellitur. ibid. B. In vulnere cum ossis denudatione & excisione usque ad medullam, non usque ad membranam caro d medullitollit succrescent bonum quidem est, sed non certum salutis indicium. 55.1.C. In vulnere cum ossis denudatione, quo amplius fuerit denudatio, & quo imbecillius fuerit os denudatum, eo magis timendum. 50.2.B. In vulnere simplici, quousque sit protrahenda solutio. 79.1.E. In vulneribus ad quae respicere debeat, qui futura vult praesagire. 56.1.A. In vulneribus quae futuram inflammationem significent. 118.2.D. In vulneribus unde elicienda sint praesagia. 48.2.E. Vulnus cum introessione ossis. Vide introcessio. Vulnus nullum contemnendum ex Hippocrate: ubi explicatur illa sententia. 30.2.E. Vulnus nullum simpliciter citra periculum pronuntiandum, & cur. 49.1.C. Vulnus quo facilius sibi adnectere potest magnitudinem ratione facultatis, eo periculosius censendum est: & adhuc periculosius, quo intensior magnitudo imminet. ibid. C. Vulnus simplex quomodo tractandum per viam agglutinationis. 58.2.E. Vulnus simplex quomodo tractandum per viam regenerationis carnis. 59.2.A. Vulneris caui procuratio. 60.2.B. Vulneris cum ossis denudatione procuratio. 60.2.A. Vulneris magnitudo varia. 49.1.A. Vulnera ad suturas valde timenda. 50.1.C. Vulnera ad temporalem musculum valde periculosa. ibid. B. Vulnera cum ossis detractione magis timenda. 50.1.E. Vulnera cum ossis fractura ex se sunt periculosa, licet non ut morbi, sed ut morbifica causa. 50.2.B. Vulnera in scinipite sunt magis timenda, quam in occipite. ibid. 1.A. Vulnerum differentia. 31.1.C.
Caro ab osse exorta si repente evanescat, aut nigra, vel livida fiat, malum. 54.1.C. Ab ossis non perforati medullitollit pullulans, non est certum salutis indicium. 55.1.C. A dura mening pullulans maximum securitatis signum. 55.1.B. Mollis saepe visitur, quando os esse necessarium. 48.1.C.
Carotides arteria dissecta apoplexiam & carum protinus inducunt. 99.2.A. Quomodo tractanda. 101.1.B.
Carotidum arteriarum vulnera omnia lethalia, propter subsequentem immedicabilem sanguinis profusionem. 99.1.E.
Carpomanus vulnerato. Vide Manus.
Casus in terram cur accidat ex ictibus, quae os capitis disrumpunt. 35.1.D.
Cataplasmata laxantia fugienda in vulneribus nervorum. 12.1.D.
Caui vulneris in carnosa parte procuratio. 2.2.E.
Cauo in vulnere visus, & enacuationes. 3.1.B. Cel.

Celsus quomodo procuret vulnus facta ossis repositio.
ne. 191.E.
Celsi sententia de terebratione. 77.1.B.
Ceratum ad fracturas calvariae integra cute. 87.1.B.
Ad ventriculum vulneratum. 1.4.1.D. Ad vulnera
venenata. 29.2.C. Agglutinans nostrum, quod sutu-
ra vicem gerit, praesertim in vulneribus faciei.
97.2.B.
Cerebri concussi & commoti indicia. 44.2.D. C. Lesi &
vulnerati indicia. ibid. B. Vulnera lethalia, & cur. ser-
vantur tamen aliqui, si vulnus sit exiguum, paucissi-
mi si effatu dignum. 51.2.D. Vulnerati procura-
tio. 84.1.E.
Chirurgi à Physico separatio an recte fuerit excogita-
ta. 1.1.E.
Cibi acres & mordaces, calefacientesq. & prauum suc-
cum generantes, ac multa excrementa, cauenda in
vulneribus capitis, 88.2.D.
Clysteres conuenientes in inflammatione renum vulne-
ratorum. 123.2.D. Conuenientes in vulneribus cras-
sorum intestinorum. 112.2.A. Conuenientes in vul-
neribus intestinorum, quando sunt inflammata.
123.1.A.
Cottus vitandus in vulneribus capitis. 91.1.A.
Collisio quid. 32.1.A. Mollioribus tantum ossibus accidit.
ibid. B. vide *Contusio*, quae incommoda afferat. 66.1.C.
Quomodo tractanda. ibid. B.
Collissionis calvariae indicia, quando os testum est pe-
riculano, aut etiam carnea portione. 43.1.A.
Collyria digerentia. 96.2.C. In vulneribus oculorum.
ibid. 1.C. In vulneribus oculorum, si inflammatio
seperuenit. 96.2.A. Narcotica. ibid.
Color ossis capitis in eius vulneribus immutatus,
malum. 53.2.E. Præuus Vulneris, vide *vulneris*
color.
Compressi cerebri, quæ symptomata afferat. 35.
1.E.
Conciliatoris curatio in calvariae fracturis. 69.1.
Contusio calvariae quid sit. 31.2.E. Calvariae difficil-
lima ad cognoscendum. 41.2.E. Calvariae duplex est
illio, quæ est quando os contusum depressum man-
et, & collisio, quando os resilit, & ad pristinum lo-
cum reuertitur. 32.1.A. Calvariae præcipue abrasio-
ne detegitur. 42.1.C. Calvariae periculosissima, &
cur. 51.1.B. Calvariae quomodo innotescat. 42.1.B.
Timenda magis in capite, quam quævis alia læsio. 49.
2.E. vide *Collisio*.
Contusio differentia. 32.1.E.
Cordis vulnera lethalia omnino, & cur. 103.2.D. Vul-
nerum signa. 101.2.C.
Conuellitur cur opposita pars, resoluitur vulnerata.
58.1.A. Cur pars opposita, illæsa vulnerata. 57.1.A.
Cur utraq. pars, in vulneribus capitis, vel resoluitur.
ibid. Cur vulnerata, opposita verò resoluitur. 58.
1.B.
Conuelli, aut resolui oppositam illæsa vulnerata tripli-
ci ratione contingit. 57.1.A.
Conuulsio, & resolutio præsertim in opposita parte ad
extremum ventum esse significant. 52.2.B. In vulne-
re nervorum aliquando latentè innadit, præterquam
quod appareant signa inflammationis aut putredi-
nis. 5.2.E. In vulnere nervorum excitatur à fibris non
sectis inflammatis, aut purulenta materia repletis. 4.
2.B. Magis accidit ossibus fractis si restituantur,
quam si non restituantur. 16.1.B. Ossibus fractis cum
vulnere accidit, si post secundam diem restituantur.
ibid. C. Quæ de causa ita facile sequatur ad cæcam
nervi puncturam. 4.1.B.

Convulsionis & resolutionis opposita partis in vulne-
ribus capitis causa ex *Cassio*, & *Archeo*, rejicitur.
56.1.D. De causa opinionis aliorum atque aliorum
asseruntur, & rejiciuntur. 56.2.A. De causa opinio
probabilis. ibid.
Cranij fractura. Vide *Fractura*, & *Calvariae fractu-
ra*.
Crustifica fugienda in profluvio sanguinis ex membranis
cerebri. 84.2.C.
Cubiti in vulnere recta brachij figura improbat. 116.2.D. Vulnerati in figuratione cautio. ibidem.
E.
Cubito vulnerato siue à parte externa siue interna, me-
dia figura eligenda. ibid. D.
Cucurbita usus in vulneribus venenatis. 29.1.
A.
Curatio simplicis vulneris carnosæ partis. 2.2.B. Vul-
neris cum ossis fractura. Vide *Ossa*, & *Vulneris*. Vul-
nerum nervorum. Vide *Nervorum*.

D

D *Exceptionis* causa eorum, qui statuerunt, vulnera
tortore bellico inflicta venenata esse fuisse, quod
horum vulnere magnitudinem mensi sunt ex di-
mensionibus, & partibus. 130.1.B. & D.
Deligandi ratio in vulneribus cum ossis fractura. 21.
2.E.
in *Deligando* fracturas cum vulnere animadvertenda.
24.2.B.
Deligantes in vulnere cum ossis fractura, quæ respec-
re debeant. 20.2.D. Quam fasciam eligere debeant
ibid. C.
Deligatio idonea in vulneribus capitis. 88.1.C. In fra-
cturis cum vulnere siue artior fuerit facta, siue lax-
ior, solvenda, & iterum deliganda; si tamen lax-
ior fuerit non cogit ut statim solvatur, sicuti quæ
artior est, ab hac enim imminet inflammationis,
& gangrene periculum. 21.2.E. Mala in vulneri-
bus capitis. 87.2.E. Quæ conveniat vulneribus cum
ossis fractura varie sententia afferuntur. 19.1.B. &
improbantur. 19.1.D. Quæ rejicitur ab *Hippocrate*
in vulneribus capitis. 88.1.A. Vera unde elicien-
da. 20.1.D.B.
Deligatio conuenientis in fracturis cum vulnere
indicia. 22.2.D. Nihil arte in vulneribus capitis
præni effectus. 21.1.B. Qualitas.
in *Deligatio* faciendi quæ consideranda. 87.2.E. 1.
88.1.A.
Delirium cur sequatur ictus capitis, ex quibus os fran-
gitur. 35.1.C. Non semper comitatur inflammati-
ones membrarum cerebri. 17.2.B. Perpetuum co-
mitatur inflammationes diaphragmatis. 118.1.A.
Perseuerans in vulneribus capitis pessimum. 53.2.
Per vulnera capitis non est expectandum manife-
stum, quando inflammationis internarum partium,
aliqua subest suspicio; sepe enim delirium non est
conspiciendum, cum tamen interne partes inflam-
mari ceperint. 117.1.A. Sequitur vesicae inflammati-
onem. 18.1.E. Sequitur veri inflammationem in pro-
gressu. ibid. 2.A.
Diaphragmatis inflammatio à vulnere omnino lethali-
s. 119.1.B. Inflammatio à vulnere quomodo
procurenda. 12.2.1.C. In vulneribus rursus apparen-
tis causa. 18.1.D. Vulnera in carnosâ parte si inflam-
matio superuenierit, pauci evadunt. 103.2.E. Vulnera
in nervosa parte omnia lethalia. ibid. E. Vulnera om-
nia periculosa propter continuum diaphragmatis
mo.

I N D E X

motum. *ibid.* Vulnere quomodo procuranda. 106. 1.
E. Vulnerati signa. 102. 1. A. Vulnerati inflammati
signa. 118. 1. A.
Digerentia in inflammatione ex retento pure interna-
rum partium capitis 120. 2. B. In inflammatione he-
patis, debent esse permixta cum adstringentibus, &
emollientibus. 123. 1. B.
Digitis vulneratis. Vide Manus.
Dolor capitis in eius vulneribus, qui ab erysipelate non
provenit, neque iuxta naturam, & consuetudinem
accidit, laborantis malum minatur. 53. 2. B.
Dubitationes tres circa ossis capitis excisionem soluun-
tur. 73. 2.

E

Effluxus quomodo parandus in cavis vulneribus
carneae partis. 2. 2. E.
Emplastrum ad materiam contentam sub cranio. 68. 2.
D. Conueniens in fractura calvariae integra cute. 88.
2. D. aliud 87. 1. A. De meliloto optimum digerens
in iecinoris inflammatione. 123. 1. C.
Emplastrum ad inflammationem ventriculi ex vulnere.
121. 1. E. Appouenda ad detegendam latentem fra-
cturam calvariae. 39. 1. E. Conuenientia in vulneri-
bus neruorum. 10. 2. B. In vulneribus venenatis ad
euocandum venenum. 29. 1. C. In vulneribus ven-
triculi ad corroborandum ventriculum. 114. 1. B.
Relaxantia fugienda in vulneribus neruorum. 12.
1. D.
Epilepsia cur accidit in vulneribus capitis. 35. 1. E.
Errubina euocant materiam ad nares in vulneribus ca-
pitis. 121. 2. A.
Erysipelatis externi mala symptomata in vulneribus
capitis inducentis indicia. 47. 2. A.
Euacuationes eadem conueniunt in vulneribus spinalis
medullae, quae in vulneribus cerebri. 99. 2. D.
Euphorbij vsus fugiendus si neruus sit denudatus. 2. E.
Vsus in vulneribus neruorum. 8. 1. C.

F

Fascia in vulneribus cum ossis fractura, qualis esse
debeat. 21. 1. A.
Febris ab externo erysipelate in vulneribus capitis
minime lethalis. 53. 1. B. In vulneribus capitis post
septimam superueniens, mala ac lethalis est, & cur
52. 2. D.
Febris ab externo erysipelate in vulneribus capitis in-
dicia. 53. 1. D. A causa interna indicia. *ibid.* 2. A. Ex
generatione puris indicia. *ibid.* 1. E.
Femoris articulo vulnerato supinus decumbat aeger,
& congruis puluillis, & deligationibus curetur, vt
caput ischi in proprio loco continetur, & cum cicat-
rizer gignitur, imperandum egro, vt semur huc illuc
per internalla commoueat. 116. 2. E.
Fercula conuenientia in vulneribus capitis. 89. 1. E.
Fercula non apponenda in vulneribus cum ossis fractu-
ra priusquam transferit inflammationis tempus, aut
saltem laxè deligendae. 23. 1. E. Quales esse debeant.
24. 2. E.
Fenularum ab vsu quando omnino abstinendum. 23. 2. A.
In appositione, quae animaduertenda. 24. 2. D.
Figura ea, quae maxime naturalis est parti, ex conse-
quenti etiam a dolore est libera, & quae a dolore est
aliena, eidem est naturalis. 25. 1. D.
In Figura eadem extendendum est membrum, quando
ossa reducere volumus, & sub eadem coaptanda os-

sa, deligandaque pars ac reponenda. 25. 2. A.
Figuratio partis, quando in ea est vulnus cum ossis fra-
ctura, facta repositione & deligatione, qualis esse
debeat. 25. 1. B. Partium in articulorum vulneribus.
116. 2. B.
Fotus ad euocandam materiam sub caluaria collectam
68. 2. D.

Fractura calvariae delenda, si totam ossis crassitiem non
penetret; amplior reddenda, si angusta sit, saltem
aliqua in parte, si totum os penetret. 63. 1. E. Calua-
riae periculosa, magis autem penetrans. 50. 2. B. & C.
facta ossis denudatione, si conspicua non fiat addiben-
da abrasio, & experimentum atramenti; quae tamen
non habent locum in futuris. 39. 2. A. & C. Oculis
etiam dignoscenda, proinde nisi os. in quo fracturam
esse suspicamur, sit denudatum detegendum est, con-
grua sectione adhibita. 39. 2. B. Ossis sub cute sanae
quomodo cognoscatur, & procuretur. 86. 2. A. To-
tam caluariam penetrans, quomodo cognoscatur.
44. 1. A. B.

Fracturae calvariae indicia ex secutis symptomata. 35.
1. A. Indicia ex teli qualitate. *ibid.* 2. E. Indicia ex vi-
percussionis 36. 1. E. Indicia ex visu & tactu. 38. 2.
E. Indicia in alia parte ad vulnerata. 42. 2. E. Indicia
in interna parte cranij illa externa. 43. 2. C. Indicia
leuiora 41. 2. B. Indicia sumpta ex dispositione seu
passibilitate vulnerati secundum affectum partem,
tum secundum caluariam in genere, tum secundum
eius partem vulnere affectam. 37. 1. A. Indicia vnde
desumantur. 34. 2. D.

Fracturam calvariae, quae symptomata comitetur, &
qua de causa. 35. 1. A. & C.
in Fractura calvariae rima periculosior est quam sedes.
50. 2. D.

de Fractura ossis in alia parte ad vulnerata quid sentien-
dum. 34. 1. B.

Fracturae calvariae compositae, & simplices. 32. 2.
A. B. Compositae proprio nomine carentes. 33. 2.
E. In plenilunio magis timendae. 52. 1. B. Qua ra-
tione sint morbosae causa. 63. 1. E. Quid mali affe-
rant. *ibid.* Trahandae vt morbosae causa. 163. 1.
E. Vt morbi sunt, qua ratione essent trahandae. *ibid.*
1. D.

Fracturarum ossium variae differentiae. 14. 1. E. vide
Ossis.

in Fracturis calvariae impediri non potest materiae col-
lectio supra membranam citra ossis excisionem. 77.
2. B.

Fungus in membrana quomodo generetur. 83. 2. E. quo-
modo tollatur. *ibid.* 2. A.

G

Galenii sententia de terebratione. 76. 2. E.
Gangrena cerebri lethalis; interdum tamen eua-
dunt. 54. 1. B.

Gargarismata ad euocandam materiam ad fauces in
vulneribus capitis. 121. 1. A. Ad gule, & faucium
vulnera qualia conueniant. 100. 2. E.

Genarum in vulneribus quomodo administranda futu-
ra. 97. 1. E. In vulneribus vietus conueniens tam si
lesus fuerit temporalis musculus, quam si citra eius
lesionem contigerit. 98. 1. B. Vulnere cum lesione
temporalis musculi quomodo procuranda. 97. 2. E.
Vulnere per agglutinationem sunt curanda, si fieri
possit. idcirco, sutura indigent, si fuerint profunda. 97.
1. E. Vulnere periculo vacant, nisi lesus fuerit
temporalis musculus; cum huius enim lesione valde
peri-

periculosa sunt. *ibid.* 2. *A.* Vulnera quandoque sequuntur moderate sanguinis profusiones, convulsio, & mors. *ibid.* B.
 Genis vulnerati a locutione, & masticatione etiam mediocri caveant, si vulnera sint magna; si parva, mediocri masticatio concedi poterit. 98. 1. *A.*
 Genu vulnerato recta figura eligenda. 117. 1. *A.*
 Genuum vulnera periculosissima. 115. 2. *A.*
 Globulus tormento manuario explosus ambustionis non est pariter *ps.* 128. 1. B.
 Guido Cauliacensis, quomodo vulnus cum ossis fractura procurret, facta ossis repositione. 20. 2. *B.*
 Gula in vulneribus gargarismata conveniunt; debent autem gustui esse grata, sicut & quæ deglutiuntur. 100. 2. *E.*

H

Hepar vulnera habet plurimo manantia sanguine, atque idcirco moriuntur priusquam vulnera agglutinentur. 108. 2. B.
 Hepatis inflammatio a vulnere, licet propter partis præstantiam sit valde timenda, nihilominus nisi vulnus basin iecinoris, aut penitioris eius partes attingit, congrua curatione adhibita non raro sanatur: At si vulnus sit magnum per pauci evadunt. 119. 1. D.
 Vulnera magna lethalia, parva sanari possunt. 108. 2. B.
 Vulnera quomodo tractanda. 113. 2. *A.* vulnerati inflammati curatio. 123. 1. *A.* Vulnerati inflammati signa. 118. 1. B. vulnerati inflammationi quæ reuellentia conveniant, & quæ digerentia. 123. 1. *A.* vulnerati signa. 105. 1. *A.*
 Hippocratis locus explicatur ex libro de vulneribus capitis. 31. 1. *A.* Locus alius ex eodem lib. 32. 2. B. Sententia de teraberatione. 76. 2. C. Textus quartus libri de Vulneribus capitis explicatur. 37. 1. E. Textus quintus eiusdem explicatur. *ibid.* 2. E. Textus sextus eiusdem *ibid.* 1. B. & 38. 1. *A.* Textus vndecimus eiusdem. 36. 1. B. Textus alius explicatur. 49. 1. E.
 Humeri antica parte vulnerata a diploma crassius subsistendum, atqueque involuendum brachium, quod cubitum substat, ut caput humeri alius impellat. 116. 2. B. Imma parte vulnerata statim ac vulnus coalescit, imperandum egro, ut brachium huc, & illuc moveat per certa intervalla, ne indurata cicatrice læso in motu contingat. *ibid.* 1. C.
 Humida omnia fugienda sunt in nervorum vulneribus.
 Humor, quem proprius calor non obtinet, nihil habet reliquum, nisi ut ad putredinem convertatur. 130. 2. D.

I

Ictus vis quomodo ostendat fracturam calvarie. 26. 1. E.
 Iecinoris vulnerati, & inflammati. Vide Hepatis.
 Intini intestini vulnera omnino lethalia. 109. 1. E.
 Vulnerati indicia. 108. 1. B.
 Ignis cur expellat globulum in tormento bellico contentum. 128. 1. *A.*
 Ignita ferramenta fugienda in vulneribus nervorum. 12. 2. B.
 Illificatio quid. 32. 2. *A.* Vide Collisio.
 Indicationem, quæ a partibus ipsis præstatur, si quis detraxerit, nihil prohibet, quo minus medicinam non sex mensibus, sed sex diebus perdiscat. 2. 2. *A.*

Indicationes curatiæ in nervorum vulneribus. 6. 2. B.
 In oculorum vulneribus. 96. 2. E. In ossis fractio penitus, sed a sede sua non commota. 28. 2. D. In ossium fracturis cum viscere. 17. 1. E. In vulnere spinulis medullæ. 99. 1. B. In vulneribus capitis cum latione membranae & cerebri. 58. 2. *A.* In vulneribus capitis cum ossis fractura. *ibid.* 1. *A.* In vulneribus tormento bellico inflatis. 131. 1. B. In vulneribus venenatis. 28. 1. *A.*
 Inflammatio internarum partium omnium a vulnere lethalis. 118. 2. D. Oculorum vulneribus superueniens quomodo tractanda. 96. 2. *A.*
 Inflammationis internarum partium in capitis vulneribus indicia quedam. 117. 2. *A.* Nervorum indicia. *ibid.* B.
 Inflammationem futuram in vulneribus capitis, quæ significat. 128. 2. E. Futuram in vulneribus quomodo prævidere possit Medicus.
 Iniectiones quando conveniant in penetrantibus vulneribus thoracis. 104. 2. B.
 Intestina crassa vulnerata curationem recipiunt. 109. 2. *A.* Prolapsa in abdominis vulnere quomodo introducenda. 111. 1. E. Vulnerata cum substantia deperditione quomodo tractanda. 113. 1. B. Vulnerata portionibus vulnerariis indigent. *ibid.* C. Vulnerata si fuerint ad manus consuenda, & quomodo. 112. 1. C.
 Intestinorum crassorum vulneribus convenientes clysteres. 112. 2. *A.* Crassorum vulneratorum indicia. 108. 1. C. Crassorum vulneratorum inflammationes periculosa, non tamen propter lethales, nisi cum eo deuenierint, ut impediatur facum transitum. 109. 1. E. Tenuium inflammatio omnino lethalis. *ibid.* 1. B. Tenuium omnium vulnera, quæ ad internam cavitatem penetrant lethalia. 109. 2. *A.* Tenuium vulneratorum indicia. 108. 1. D. Tenuium vulneribus quæ per os exhibita conveniant. 112. 2. D. Vulneratorum inflammationis curatio. 123. 2. *A.* Vulneratorum inflammationis signa. 118. 1. C.
 Intestina cum deperditione substantia vulnerata, integra sanitas raro sequitur, sed remanet vlcus fistulosum. 109. 2. *A.* Vulnerata consuebat Celsus & Galenus. 112. 1. C. 112. 2. E. Vulnerata consueta quæ agglutinent. 112. 2. E.
 Introcesso composita est fractura composita ex rimæ, contusione, & ossis loci mutatione. 32. 2. D. Ossis talis, ut membranam & cerebrum comprimat, periculosa valde. 52. 1. B. Simplex quid. 32. 2. B. Simplex accidens pueris absque vulnere carnosæ partis, a natura absque externa ope sanatur. *ibid.* Simplex calvarie, si nullum symptomata paruum iniebat, naturæ committenda. 66. 2. B. Simplex calvarie si prava symptomata concitet, terebra adhibenda, & os quamprimum eleuandum. *ibid.* B.
 Introcessionis composita differentia. 33. 1. *A.* Composita procuratio. 66. 2. D. 67. 1. *A.* Simplicis differentia. 32. 2. C.
 Introcessionem ossis capitis non semper sequuntur prava symptomata. 45. 1. *A.*
 Ira fugienda est a vulneratis capite, ea etenim feruet sanguis; & repletur caput vaporibus. 90. 2. B.
 Ingulares rena vulnerata quomodo tractanda. 100. 1. E.
 Inguicularis penis vulneratis valde lethale est ob subsequentem sanguinis profusionem, cui succuri non potest constrictione iuguli citra periculum strangulatus. 99. 1. D.

Læthis munus fugienda est in vulneribus capitis, & cur.

Lambitina ad vulnera œsophagi. 100.2. A. Ad vulnera tracheæ. ibid. D. In vulneribus thoracis cum læsione pulmonum..... In vulneribus thoracis cum materia contenta. 105.1.E.

Leibargus in vulneribus capitis perniciosus. 52.1.E.

Lentis vulnera quomodo tractanda. 113.2. A. Vulnera sunt valde periculosa: magna læthalia, leuia sanari possunt. 109.1. A. Vulnerati iudicia. 108.1. A. Vulnerati inflammatio periculosa, & cum magno vulnere penitiosa. 119.2. A. Vulnerati inflammati curatio. 123.1. E. Vulnerati inflammati signa. 118.1.B.

Ligamentorum dura meningis ad suturas existentium, contusionis iudicia. 43.1.E. Quibus dura meninx cranio alligatur, disruptorum iudicia. 46.1.E.

Linamenta reprobantur in vulneribus capitis. 80.2. B.

Lingua in vulneribus capitis si pustulis exuberet, valde læthale est. 54.1. A.

Lingua in vulneribus cavendum à masticatione forti, & locutione, ut lingua quiescat. 98.2. D. Pustula in vulneribus capitis vnde proveniant. 54.1. A. Vulnera simplicia consueunda, & consueundi modus. 98.2. B. Vulnera simplicia quæ medicamenta exposcant, & quæ caua etiam. ibid. C.

Loch ad vulnus asperæ arterie. 92.1. B. Ad vulnus œsophagi. ibid.

Luxatio articuli cum vulnere periculosissima. 11.1. A. Articuli, si reponatur articulus, omnino læthales, nisi articulus sit digitorum. ibid.

in Luxatione articuli cur succedat mors, si reponatur articulus. 116.2. A.

Luxati articuli cum vulnere non sunt reponendi, nisi sint ex minimis contra Paulum Aeginetam. ibid. B. Vide Articuli.

Machinamenta in vulneribus cum ossis fractura. 37.1. B.

Manus carpo vulnerato, vel digitorum manus articulis à quavis parte vulnus contigerunt, continenda est semiflexa manus & digiti. 117.2. E.

Materia intra thoracis cavitatem contenta interdum ob copiam ita facultatem opprimit, ut nulla excutitur tussis. 102.1. E. Sub osse collecta per vulnera capitis non potest vsu potionum tolli. 77.2. C. Sub osse collecta per vulnera capitis non potest medicamentis externis citra ossis perforationem tolli. 84.1. B. Sub osse contenta integra cute quid agendum. 68.1. Sub osse contenta in vulneribus capitis quæ mala inferat. 77.2. A. Sub osse contenta in vulneribus capitis quomodo deriuetur ad communes vias. 68.1. B. Sub osse contenta in vulneribus capitis, quomodo digeratur. ibid. E.

Materia collectio impediri non potest in fracturis calvaria abque ossis excisione. 77.2.

Materia intra thoracis cavitatem contenta quomodo consueundum. 104.1. B. Sub osse contenta in vulneribus capitis quomodo parandus exitus. 68.1. C. Sub osse inter vitamque membranam contenta quomodo parandus exitus. ibid.

Materiam contineri intra thoracis cavitatem, quibus

signis deprehendatur.

Materie medica in vulneribus neruorum. 102.1. E.

Medicamenta aliu frigida fugienda sunt in vulnere, cum ossis fractura, rigores enim febriles inducunt, & interdum etiam consuiionem. 27.1. A. Ad membranam cerebri denigratam ex corruptione. 81.2.

Ad membranam denigratam ex refrigeratione. ibid. E. Ad membranam inflammatam. 82.1. C. Ad sanguinis profluvium ex membranæ, quæ fugienda & quæ admoenda. 84.1. B. Ad sanguinem contentum supra cerebri membranam. 83.2. C. Ad vulnus tenuis membrane & cerebri. 84.1. C. Ad vulnus crasse meningis. ibid. B. Ad vulnera venenata applicanda. 28.1. R. Ad vulnera venenata assuenda. ibid.

Agglutinantia oculorum vulnera. 96.1. D. Attrahentia peregrina corpora in oculis contenta. ibid. E. Congrua dolori & inflammationibus oculorum. ibid. 2. A. Congrua in consuiionibus neruorum.

13.2. D. Conuenientia in fractura calvaria integra cute. 86.2. B. In penetrantibus vulneribus thoracis citra læsionem contentarum partium, & materiæ collectionem. 10.1. B. In punctura neruorum. 7.1. E. In vulneribus intestinorum. 112.1. E. In vulneribus neruorum quando puroredo apparere incipit. 13.1. B. In vulneribus spinalis medulla. 99.1. D. In gula & faucium vulneribus debent esse liquida & liquabilia, & crassitiam ac lentorem quandam habere, ut se possint diffundere, & ad partem pervenire, illique adhibere, ac veluti concrecere per aliquod temporis spatium. 110.2. B. Euocantia materiam ad consuetos meatus. 67.1. B. Euocantia venenum. 28.2. E. Euocantia venenum psagyrice. 30.1. A. Ex euphorbio & sulphure fugienda veru existente denudato. 10.2. E. Ex euphorbio in vulneribus neruorum. 7.2. A. Ex euphorbio quæ conueniunt. 11.1. D. Ex euphorbio quæ extrinsecus apponi debeant. ibid. 2. Membrana denudata, quando adhuc labem non contraxit. 80.1. A. Membrana denudata quando sub osse reperta est materia. 81.1. D. Per os exhibenda in vulneribus intestinorum. 112.2. B. Per os exhibenda in vulneribus oris ventriculi & rectus eorum vsus. 114.2. D. Per os exhibenda in vulneribus ventriculi. 113.2. E. Quæ deglutiantur ad vulnera, cavendum ne habeant aliquam aduersam qualitatem ventriculo, aut toti. 100.2. D. Quæ extrinsecus applicata materiam sub osse contentam attrahant, non reperiuntur. 77.2. E. Quæ vim habeant sanguinem in thoracis cavitatem contentum fundere. 105.1. A. Varia ad neruorum vulnera ex Galeno. 9.1. & 2. Varia ad neruorum vulnera recentiorum. ibid.

Medicamentorum ex euphorbio ad neruorum vulnera apta compositio ex effectu elicienda, & quomodo. 81.1. D. Membrana denudata rectus vsus. 80.1. E. Vulneratorum neruorum facultas tum tenuis esse debet, tum modo calefaciens, & quæ excicare citra mordacitatem possit. 2.2. B.

Medici aquæ effe iuuantia adhibere & à nocentibus precanere. 90.1. B.

Membrana crasse cerebrum inuoluentis denigrata procuratio. 82.1. A. Crasse detest. procuratio, quando labem aliquam non contraxit. 81.2. C. Crasse inflammata procuratio. 82.2. C. Crasse liuor & denigratio, quando intra quartam non renouentur læthalis. 55.2. A. Crasse per vulnera capitis læsa signa. 44.1. C. Crasse per vulnera capitis compressi signa. ibid. E. Crasse vulnerate procuratio. 83.1. C. Crasse vulnerate signa. 44.2. A. Fungus quomodo tractandus. 84.1. A. Immobilitas nisi ex aliqua manifesta cau-

I N D E X

causa, mala est. 54. 2. B. *Procuratio*, quando materia sub osse conclusa reperitur. 81. 1. C. *Recessus* à proprio loco notabilis. 82. 2. A. *Recessus* à proprio loco procuratio. 84. 2. B.

Membranarum vulnera lethalia. 51. 1. D.

Membreum sub eadem figura, quando fracta ossa, & à suo loco emota reducere volumus extendendum, & coaptanda ossa, & deligandum, & reponendum. Omnia enim hæc facienda sunt membro in sua naturali figura existente, & quæ à dolore maximè sit aliena. 25. 2. A.

Morbus morbo tollitur, ut evitetur maius malum. 79. 1. A.

Morbi tractantur à Medicis, quandoque ut morbi sunt, quandoque ut morbosæ causæ, & qua ratione utrunque fiat. 62. 2. A.

Musculus temporalis non est consuendus. 59. 1. A.

Non est secandus, vel cum timore. 59.

Musculi temporalis vulnus maxime præcauendum ab iniurijs ambientis. 59. 1. D. *Quomodo tractandum.* ibid. E.

N

Narcotica, & eorum usus in vulneribus oculorum, ubi supervenit inflammatio. 96. 2. B. In vulneribus oculorum sunt fugienda fortiora. ibid.

Narium vulnera nulla periculosa, sed in ipsis decoris maxima habenda est ratio. 98. 1. B. *Quomodo tractanda*, si fuerint cum defectu substantiæ. ibid. C. *Quomodo tractanda* si fuerint cum ossis nasi fractura. ibid. *Quomodo tractanda*, si nihil substantiæ fuerit deperditum.

in Narium vulneribus, quæ deligatio conveniat. 98. 1. E.

Nasi deperdita portio quomodo restituatur ibidem.

Naturæ non potest venenum vincere, sed ab eo vincitur. 129. 1. A.

Nervus punctus medicamento postulat moderate calida, valde exsiccantia, citra dolorem tamen, & tenuium partium. 72. 2. A. *Recurrentes*, si altera ex parte præsecetur, vox erit in posterum rauca, si vivax ex parte vox amittitur. 99. 2. A. *Si confusus fuerit*, & disrupta simul fuerit pars carnosæ, conveniunt medicamenta, quæ moderate calefaciant, & fortiter exsiccant, & quandam vim astringentem habeant, & quæ horum materia. 12. 2. B. C. *Vulneratus* quando penitus præsecandus, ut videtur consilio. 11. 2. D.

Nervi in vulnere quandoque consilio latenter inuadit & præterquam quod appareat signum inflammationis aut putredinis. 5. 2. E. *Punctura cæca* consilio non facile accersit. 4. 1. B. *Punctura curatio*, per exsiccantia. 6. 2. D. *Punctura cæca* quæ nullum admittit medicamentum, curatio. 7. 1. 3. *Punctura cæca*, quæ medicamenta requirunt. ibid.

Nervus confusus atque simul lacerato, modo non omnes fibrae sint disruptæ, eadem curatio competit, quæ nervo non penitus dissecto. 13. 2. B. *Contusus* vel attrito idem imminet periculum, ac si transversim ex parte tantum esset dissectus. 5. 2. B. *Vulnerato detecto* quæ conveniant. 11. B. & E. *Vulnerato detecto*, quæ extrinsecus apponi debeant. 11. 2. A. *Vulnerato* dolores insignes accidunt, nisi totus nervus sit dissectus. 3. 2. D.

Nervo toto dissecto res est in tuto. 3. 1. E. *Vulnerato detecto* frigida fugit Galenus, tepida probat esse, & in temperatūra calida, calida vero improbat. 12.

2. B. *Vulnerato detecto* fugienda sunt omnia acris, & mordacia, & ob id medicamenta omnia ex euphorbio & sulphure. 9. 2. E. *Vulnerato*, & denudato cauenda sunt olea, & oleosa omnia ac pinguiatitem cataplasmata relaxantia, seu emollientia. 12. 1. C. & D. *Vulnerato*, si usque ad quintam vel septimam diem nec phlegmonem tenetur, vacetque, prorsus dolore & nullam sentiat tensionem, in postea tutus erit. 6. 1. A.

Nervi cur ita facile putrescant, Avicenna, & Galeni sententia. 5. 2. A. & B. *Improbatur*. ibid. 2. B. *Allia ratio*. 5. 2. B. *Non sunt tangendi* ignito ferro. 12. 2. B. *Sensus*, si intra substantiam cerebri per capitis vulnera disrumpantur, quibus signis innoscat. 46. 1. E. ibid. 2. A.

Nervorum vulneribus aqua calens fugienda. 10. 1. E. In vulneribus circumiacentibus partibus abhibenda. 13. 1. A. In vulneribus curatiis indicationes 6. 2. E. In vulneribus idonea medicamenta, simplicitia, & composita. 8. 1. A. B. In vulneribus omnibus cauenda sunt actus frigida, & tepida. 12. 1. E. In vulneribus quæ conveniant, quando putredo apparere incipit. 13. 1. B. In vulneribus quousque protrahenda solutio. 12. 2. C. In vulneribus sollicitos nos esse oportet in subtrahenda fluxionis & inflammationis materia. 6. 2. C. In vulneribus tumor apprensus, sed repente delitescens, malum; ut etiam omnino non apprensus. ibid. 2. B. *Non totales præcisiones* consequitur consilio communicata noxa à fibris dissectis, ijs quæ non sunt dissectæ. 3. 2. A. *Totales præcisiones* consequitur debilitas particule in sensu & motu. 4. 2. C. *Vulnus* quomodo tractandum. 10. 2. B. *Vulnera non semper inducunt lesionem in sensu*, & motu, sed tunc tantum, quando medullaribus substantiis læsa est. 3. 2. E. *Vulnera* quanti momenti. 3. 1. C. *Vulnera* quo maiora sunt secundum essentiam, eo minus periclitatur vulnerati salus. 3. 1. E. *Vulnera* si inflammari cæperint, & cæca sit punctura, sectione congrua dividere orificium oportet. 10. 2. E. *Vulnereum præfagia*. 4. 2. B. *Vulnerum varia symptomata*. ibid. 2. *Vulneribus* priusquam admoveantur medicamenta, si pars doleat, satis erit dolorem sedare focu partis ex oleo aliquo tenuium partium non astringente. 10. 1. E.

O

Obecatio in vulneribus capitis mala. 51. 1. E.

Obmutescencia in vulneribus capitis pessima ibidem. 2. A.

Oculus vulneratus in quiete continendus. 90. 1. B.

Oculorum inflammatio à vulnere periculosa. 169. 1. A.

Inflammatio à vulnere, quomodo procuranda. 121. 1. A. *Inflammationis ex vulnere indicia*. 117. 2. B.

Inflammationis ex vulnere convenientia medicamenta. 96. 2. A. In vulneribus agglutinantia idonea. ibid. 1. D. In vulneribus supererectis caro quomodo detrahenda. ibid. 2. C. *Vulnere* cum consensione curatio. ibid. B. *Vulnera* nulla sunt spernenda propter partis nobilitatem, struendum, & exquisitum sensum. 95. 2. E. *Vulnera* quomodo tractanda. ibid.

Oculis vulnerati superfluum vitæ summum, decumbant capite eleuato, vulnere, & sumum, resque vaporosas oculos ferientes, & lacrimas. 90. 2. B.

In Oculis peregrina corpora contenta quomodo extrahantur. 96. 1. C.

Oculophagi vulnus si magnum sit, periculosum est, & difficulter sanatur, quoniam ob deglutinationem est

est in continuo motu; & superueniens inflammatio ipsum obstruit: parum curari potest. 99. 1. E. In vulneribus cauendus vomitus. 100. 2. A. In vulneribus sape deglutire oportet medicamentum opportuna, sed parum pro vlcere, ne nimis oneretur ventriculus. ibid. 2. E. Vulnura quomodo procuranda. 106. 1. B. Vulnura signa. 99. 2. A.

Oesophago totaliter praefixo, lethale omnino vulnus est. ibid.

Oleum catellorum 131. 2. E. Stillatitium terebinthinis & abietinis lacrimis, & oleum balsami, item oleum Auctoris de hyperico cum aqua ardente, optima ad nervi puncturam. 6. 2. E. Vitellorum ouorum sedat dolores. 96. 2. A.

Oleosa omnia fugienda sunt in vulnere neruorum, neruo denudato existente. 12. 1. C.

Olfacienda ad abluendam materiam in vulneribus capitis sub offe contentam. 121. 1. B.

Omentum si in vulneribus penetrantibus abdominis exciderit, antequam pereat eius natus calor, quod facile contactu ambientis accidet, introducendum, & ita quam primum. Si iam liuerit, aut nigricare coeperit, quod linet aut nigricat vinculo excipiendum, deinde amputandum. 110. 2. B.

Optici nerui praefixi, & sanari historia. 46. 2. C.

Os abfcessum in vulneribus cum ossis fracturae quae significent. 15. 1. B. Capitis ad sinuiput & ad suturas debilissimum. 37. 1. C. E. Capitis an in vno vel pluribus locis sit perforandum, & quantum eius excidendum. 70. 1. D. & C. Capitis excidendum seu perforandum, quando rima angusta totum penetrat; & quibus instrumentis perforetur. 64. 1. C. & E. Capitis fractum in parte interna quomodo tractandum. 62. 1. A. Capitis fractum integra cute, si praua symptomata excitet, denudandum congrua sectione, ut fractura inspicere & procurari possit. 86. 2. B. Capitis fractum integra cute, si nullum excitet symptomata medicamentis agendum, non denudandum. ibid. D. Capitis in temporibus robustius est offe siniputis, sed reliquis imbecillius. 37. 2. C. Capitis interdum per vulnera sphacelatur, & tanta putredine, & corruptione urgetur, ut insulso sit necessaria. 86. 2. C. Capitis nigrum fit a principio vulneris offe minime perforato, vel ob inflammationem, vel ob contusionem, & suppuracionem, vel ob materiam sub offe contentam, vel ob mortificationem ab ambiente. 85. 2. D. Capitis non semper excidendum penitus vsque ad membranam. 73. 1. C. Capitis prave afficitur a mala carnis affectione. 46. 1. A. Capitis quando excidendum seu perforandum. 71. 2. E. Capitis, quod introcessit cum rimis angustis terebram requirit. 67. 1. C. Capitis; quod introcessit, quomodo eleuandum. ibid. B. Capitis, quod vehementer confractum est, totum auferendum. 71. 1. A. Capitis quomodo conservandum per capitis vulnura. 85. 1. E. Capitis quomodo excidendum. 72. 1. E. Capitis quot ex causis fit excidendum. 69. 2. D. Capitis si introcesserit cum rimis patentibus, & nihil incommodi afferat, sinendum, nec vis inferenda. Si symptomata afferat, quam primum eleuandum. 67. 1. A. Capitis, ubi recessum est saepe caro mollis visitur. 48. 1. B. Carne penitus nudatum solet abscedere. 15. 2. B. Cur abscedat. 61. 1. A. Illud, in quo a seipso esse suspicamur, nisi detectum sit, detegendum, ut conspicua fiat fractura. 39. 2. B. Impediens ne fiat ossis fracti, & a sua sede emoti repositio, praedicandum aut serua, aut scalpro; praedicandum vero ex hoc futura parvis breuitas. 27. 1. E. 2. A. Occipitis omnium robustissimum.

38. 1. A. Praefixum transversim penitus egre ac tarde agglutinantur. 16. 1. A.

Ossis abfcessus, aut separatio quando futura. ibid. 63. Capitis fracti indicia. Vide Fractura. Circuitus totus, si in quadraginta diebus recedat, optime recedet. 16. 2. E. Collisio. Vide Collisio. Detractio non eque securae est in omnibus calvariae partibus, non enim in futuris est tuta. 71. 1. E. Detractio non omnino tuta etiam in ossibus petrosi, & laterali capitis parte. ibid. 2. E. Fracti secundum totam substantiam cum vulnere procuratio. 18. 1. A. Fracturam vulneri adnexam quae significent. 13. 2. C. Fracturam causae. ibid. Fracturam differentia. ibid. 1. D. in excisione in capite quae animaduertenda. 68. 2. E. Introcessio. Vide Introcessio. Portio carnem distrumpens, & extensionem propter illatum dolorem prohibens, praefecunda antequam fiat extensio. 27. 1. E. Portio praefixa auferenda. 17. 2. E. Portio praefixa quando sinenda. ibid. 2. B. Quantum excidendum in rima, & fedeteli. 70. 1. E. Substantia portione dissecta quid agendum. 67. 2. A. Viuidus calor, si in liuidum, aut nigrum transmutetur, est malum. 54. 2. D.

Ossi capitis denigrato quomodo consulendum, & malis quae illius denigrationis sunt causae. 85. 2. A.

Osse capitis fracto, & a sua sede emoti cum vlcere, reposito, si consilio superueniat, exiguam esse spes salutis. 16. 1. B. Capitis fractio integra cute quae conueniant. 86. 2. C. Capitis sano existente subiectae partes non possunt male se habere. ibid. 1. E. Capitis vitiatum & non perforato, non possunt subiectae partes esse sanae. ibid. D.

Ossa fracta cum vulnere, & a sede sua emoti post secundum diem, & ubi inflammatio ceperit, non sunt reducenda. 18. 1. B. Fracta cum vulnere, & a sede sua emoti quomodo reducenda; & quid facta repositione agendum, seu quomodo tractanda sit pars variae sententia. 18. 2. D. & B. Fracta non coalescunt vero coaliunt in adultis. 17. 1. A. Quae citius aescunt, & quae citius succrescente carne propulsantur citius separantur. ibid. 1. D. Quaeunque repositionem refugunt, & quae penitus carne nudata sunt; recedunt. 27. 2. E. Tarde abscedunt, quando tarda fit suppuration. 16. 2. C.

Ossium agglutinationis tempus longius est quando ad nexum est vlcus. 17. 1. A. Agglutinationis tempus varium. 16. 2. E. Portio si deficiat non resalvatur, & ob id cicatrices causae sunt. ibid.

Ossibus fractis cum vlcere conuulsio magis superuenit si resituantur, quam si non resituantur. 16. 1. B. Fractis cum vlcere, si non reponantur, sanitas, quae sequitur, vitiatia est. ibid. Fractis cum vlcere si non reponantur tardius sequitur sanitas, & difficilior. 16. 1. E.

P.

P Alpebrarum vulnera quomodo tractanda. 97. 1. B. Pareus quomodo procuraret vulneratam partem cum ossis fractura facta ossis repositione. 19. 2. A.

Pars deligata, quando in ea est vinum cum ossis fractura, quomodo reponenda. 25. 1. C. Opposita cur resolutur illa sa vulnerata. 58. 1. E. Vulnura quomodo resolutur, & opposita conuellatur. Vide Conuulsio.

Partes omnes nostri corporis mollissimae sunt, & humilissime a principijs generationis, sed calor progressu temporis superfluum humiditatem absumit. 5. 1. C.

Pau.

I N D E X

Paulus Aegineta consilii, ut reponatur articuli luxati cum vlcere, & reprobat. 116. 1. E. Quomodo facta ossis repositione tractet partem vulneratam. 19. 1. B.

Perforatio caluariae necessaria est, quando rima angustatum os penetrat. 64. 1. C. In capite magis timenda, quam scellio. 49. 2. C. Quando facienda. 71. 2. E. Vide Ossis, & Terebratio.

Pericardij vulnerati signa. 101. 2. D.

Peritonaeum cum peritoneo non agglutinatur. 110. 1. D.

Pharmaci exhibendi tempus in vulneribus capitis. 95. 1. C.

Pinguis cauenda sunt in vulneribus neruorum, neruo existente denudato. 121. C.

Potio Iudei ad vulnera thoracis & fistulas. 105. 2. A. Theodorici ad fracturas caluariae. 76. 1. D. Vulneraria praestantissima in vulneribus thoracis. 105. 2. D.

Potiones in pulmonum inflammatione. 121. 2. E. Vulnerariae calide reprobantur in fracturis caluariae. 77. 2. B. Vulnerariae in vulneribus tenuium intestinorum. 112. 1. B. Vulnerariae in Pulueribus thoracis. 106. 2. D.

Potionibus omnibus thoracis mel aut saccharum admiscendum. ibid. 1. B.

Potus conueniens in ventriculi vulnerati inflammatione. 122. 2. E. In vulneribus capitis. 89. 2. A. In vulneribus intestinorum.

Prasagia inflammationum superuenientium vulneribus. 118. 2. E. 119. Vulnerum capitis ex colore ossis 53. 2. C. Ex delirio. ibid. E. Ex dignitate partis. 49. 1. B. Ex dispositione vulneris. 54. 1. E. Ex diuersitate ossis. 51. 1. D. Ex dolore capitis. 53. 2. B. Ex febre. 52. 2. C. Ex lingua. 54. 1. A. Ex membrana. 54. 2. A. Ex natura contentorum partium obfcurum. 51. 2. E. Ex natura ossis. 50. 1. B. Ex qualitate fracturae ossis. ibid. E. Symptomatis consequentibus. 52. 1. C. Ex vomitu. 53. 2. B. Vulnerum abdominis. 109. 1. Vulnerum articulo- rum. 115. 2. B. Cum ossis fractura. 15. 2. A. Cū veneno. 28. 2. A. Genarum. 97. 1. C. Neruorum. 4. 2. B. Oculorū. 95. 1. E. Spinalis medullae. 99. 1. A. Thoracis. 103. 2. A.

Pulmonis inflammatio ad vulnere plerumque lethalis, & cur. 119. 2. A. Inflammatio ad vulnere quomodo procuranda. 121. 2. B. Pulsus si ad inflammatione praeseruetur, neque sit in penitiorie eius substantia, sed potius in fibrarum extremitatibus, non pauci feruantur. 103. 1. C. Vulnerati inflammatio signa. 117. 2. D.

Pulmones vulnerati si phlegmonis sententiam effugiant plerique in hepticam & phthisin transeunt. 119. 1. B.

Pulmonum vulnera magna lethalia. 103. 1. A. C. Vulneratorum prasagia. ibidem. Vulneratorum signa. 101. 2. E.

Pulsus pyrius non est venenatus. 125. 1. E.

Pulueres cephalici dicti ossi detecto sano, quia os sua natura siccum est, & pauca nativa humiditate praeditum, quotidie impositi magis absorbunt humiditatem nativam ipsius ossis, ut tandem calori naturali ossis deficiat subiectum, & ita os illud emoritur & abscedit. Si vero os sit demortuum ad actum non reducuntur, unde non videtur congruus eorum vsus. 86. 2. A.

Puncta in facie auferenda sunt ante quartam. 97. 1. A.

Punctura nervi caeca. Vide Nervus.

Purgans medicamentum ab inflammata parte nihil potest detrabere. 93. 2. D. Medicamentum etiam se-

lectiue competit in vulneribus capitis, antequam tamen facta sit inflammatio. 96. 2. A. Pharmacia competit in inflammatione internarum partium capitis, non tamen facta inflammatione. 119. 2. E.

Purgantia idonea in vulneribus capitis. 93. 1. E. 94. 1. A. Quem locum habeant in vulneribus thoracis. 106. 2. A.

Purgatio habet magnam viam renellendi ad capite. 93. 2. C. per inferiorem aluam multis nominibus conuenit in vulneribus capitis ex Hippocrate, Galeno, & Auicenna. 92. 1. A. E. Reprobatur ad quibusdam. ibid. 2. A.

Pus corrumpit ossa, nisi sit conclusum. 86. 1. A.

Pyrius pulsus innocue ingeritur. 125. 2. A. Non est venenatus, quoniam eius componentia non sunt venenata. ibid. 2. E.

R

R *Adula. Vide Scalpra.*

Regiones & vrbes, in quibus capitis vulnera sunt magis aut minus lethalia. 55. 2. A.

Renum inflammatio ad vulnere periculosa. 19. 2. B.

Vulnera, quoniam carneam substantiam habent, nisi ad interiorem cauitatem penetrant, ex sua natura sanari possunt. Si cauitatem penetrant, propter assiduum vrinae percolationem raro coalescunt, & citam etiam mortem inferre solent. 109. 2. B. Vulneratorum indicia. 108. 1. C. Vulneratorum inflammationis curatio. 123. 2. B. Vulneratorum inflammationis signa. 118. 1. E.

Repellentia in inflammatione vesicae. 123. 2. E. In inflammatione vulneratorum renum. 123. 2. B. In ventriculi vulnerati inflammatione. ibidem. 1. C. In vulneribus oculorum. 9. 1. B.

Repositio partis vulneratae cum ossis fractura. 25. 1. D.

Resolutio cur comitetur interdum ictus capitis. 35. 1. A. Vide Consulitiois

Reuellentia in vulneribus genarum. 97. 1. E. In vulneribus thoracis. 106. 1. E. Potius vsurpanda in vulneribus spinalis medullae, quam repellentia. 100. 1. A. Praeter purgationem & vena sectionem conuenientia in capitis vulneribus. 95. 2. C.

Reuulsiones eadem conueniunt in vulneribus spinalis medullae, quae in vulneribus cerebri. 99. 2. D.

Rhasis quomodo procuret vulnus cum ossis fractura, facta ossis repositione. 19. 2. E.

Rima caeca periculosissima, quia latet. 52. 1. B. Caluariae, quid sit. 31. 2. A. Cur periculosa, etiam si non penetrat. 90. 2. E. 51. 1. A. Deletur ossis abrasione. 63. 2. D. Est periculosior sede teli. 56. 2. D. In osse capitis non penetrans delenda, ne sanies in ea collecta os inficiat ac membranam. 63. 1. B. Latens quomodo cognoscatur. vide Fractura. Longius excurrens quomodo tractanda. 65. 1. E. Patens minus periculosa 50. 2. E. Penetrans totum os quomodo tractanda. 64. 1. C. Potest contrahi in parte, quae ictum non recipit. 31. 2. E. Quolibet non habet coniunctam confusionem. ibid. A.

Rima in altera parte ad vulnerata existentis indicia. 42. 2. E. 43. 1. A. In interiori parte carum indicia. 43. 1. C.

Rimarum differentia. 31. 2. A.

In Rimis quot in locis sit perforandum os, quando perforatione opus sit. 70. 2. B.

Rifus

I N D E X

Risus causa in;vulneribus diaphragmatis. pagina 118.

1.A.

S

Sanguis concretus sub caluaria existens non semper suppuratione, aut abstersione, quæ sit beneficio medicamentorum tollendus, sed interdum manuali opere, vt quamprimum deoneretur membrana, quando videlicet tanta est eius quantitas, vt praua symptomata inferat. 81.2.E. Effusus sub caluaria, quibus signis cognoscatur, an contineatur intra cerebri substantiam, vel potius ad membranas. 46.1.C.E. In vulneribus capitis ante inflammationem vnde mittendus. 91.2.E. In vulneribus capitis partitis vicibus extrahendus. ibid.2.B. In vulneribus capitis, quando mittendus. ibid.C. In vulneribus capitis, quando superuenit inflammatio, vnde mittendus. 119.2.D.

Sanguinis collecti sub osse capitis indicia. 45.2.E. In profluuium ex membranis fugienda crustifica & emplastica, atque adstringentia admouenda, ita tamen vt caueantur fetida, & alio insigni odore prædita, & insignem aliquam qualitatem habentia, & nimis ponderosa, 84.1.B.C. Missio parca conuenit in vulneribus simplicibus, nisi plethoricum fuerit corpus. 2.1.E. Mittendi quantitatem in vulneribus capitis, quæ determinent. 91.2.C. Profluuium ex membranis cerebri quomodo, & quibus medicamentis cohibeatur. 84.1.A.B.

Sanguini concreto sub caluaria existenti denudata iam membrana quomodo consulendum. 81.2.E.

Sanguinem concretum in thorace fundentia. 96.1.D.

Scalpri abrasiorij vsus. 70.2.B.

Scalpra abrasoria. 64.1.A. Excisoria. 65.1.E.

69.1.B. Lenticulata. 59.1.D. Minus tuta. pagin.69.1.C.

Scarificationes in vulneribus venenatis. pagina 28.2.E.

Scopi propositi in curatione vulnerum venenatorum. 28.2.D. Vide Indicationes.

Seccio denudande caluarie gratia, vbi illa vitanda.

1.E. & 2.E. In capite fugienda ad extrema vulneris, & vbi os læsionem maiorem habere ex telo suspicio fuerit. 62.1.A. In capite fugienda in suturis. ibid.A.

In capite minus timenda quam perforatio. 49.2.D. In capite reprobatum, quæ sit in modum crucis. 62.1.A. In capite vulneris ampliandi gratia quomodo facienda. ibid.A. & B. In fronte non est facienda transuersim. ibid.E.

Sedes teli quid. 32.2.A. Non penetrans tota delenda. pagina 65.2.C. Penetrans quomodo tractanda. ibidem.

in Sede teli quot in locis sit perforandum os. 65.2.C.

Sensus & motus cur amittantur in cerebri concussione & commotione. 46.2.E.

Signum maximum securitatis in vulneribus capitis cum detractione membrane. 55.1.C.

Signa bona in vulneribus capitis. ibidem. Fractura caluarie. 34.2.C. Vide Fracturæ. Fracti ossis sub cute integra. 87.2.A. Lethalia in vulneribus capitis. 52.1.E. partium vulneratarum. Vide vnamquamque partem suo loco.

Simplicis vulneris in carnoſa parte procuratio. 3.1.B.

Simplicia vulnera intra quartam coeunt, nisi erratum fuerit commissum. ibid.

Simplicium vulnerum victus.

ibid.D.

Simplicibus vulneribus non conuenit, purgatio, nisi valde cacochymum fuerit corpus. pagina 3.1.D.

Sinapismi in vulneribus capitis vt conficiendi. 110.1.B.

Situs eligendus in vulneribus articularum. 116.1.B.

In vulneribus capitis. 88.1.E. In vulneribus cum ossis fractura est, in quo morari diutius potest pars, & qui ei minimum doloris afferat, & in quo nervi, musculi, vena, & arterie quam rectissime maneant. pagina 25.2.E. In vulneribus thoracis. pagina 104.1.E.

Solutionis tempus in denudatione membrane absque labe. 80.2.1.A. In denudatione membrane cum labe. 81.1.E. In vulneribus abdominis. 112.2.D. In vulneribus articularum. 116.1.E. In vulneribus capitis cum ossis denudatione. 61.1.E. In vulneribus capitis simplicibus. 59.1.E. In vulneribus cum ossis fractura. 25.2.E. In vulneribus nervorum. 12.2.C. In vulneribus oculorum. 96.1.E. In vulneribus thoracis. 105.1.B.

in Solutione prima vulnerum cum ossis fractura cautio. 26.1.E.

Somnus immoderatus replet caput vaporibus & humiditatibus. 92.2.A. In vulneribus capitis statim a cibo vitandus, vt qui nimis caput repleat vaporibus. ibidem. Moderatus conuenit vulneratis capite, diurnus non, nisi nocte vigilarint. ibid.

Sopor in vulneribus capitis pessimus. pagina 52.1.E.

Soporis vulnera cerebri comitantis cause. pag. 35.1.E.

Specillum prorimanda caluarie fracturæ qualenam eligendum. 39.2.B. Si nequeat ingredi cavitatem in vulnere thoracis, & tamen suspicemus de penetratione vulneris, quod agendum. pagina 101.2.A.

Specilli immisso vulnus abdominis penetrans detegit. 106.2.B. Immmissione assequi possumus caluarie fracturam. 39.1.A. Immmissione assequi possumus penetrationem vulneris thoracis. 101.2.A. In immmissione in thoracis cavitatem, quæ obseruanda ne decipiamur. ibid.2.B. In vsu quæ obseruanda, in caluarie fracturæ rimanda. 39.1.B.

Sphacelus cerebri lethalis omnino. 54.1.A.

Spinalis medulla vulnerata quæ medicamenta & quem victum expositat. 99.1.D. & E.

Spinalis medulla vulnera afferunt resolutionem incurabilem. 99.1.B. vulnera ex quibus innotescant. ibid.E. vulnera non sunt leuiora his, quæ sunt in cerebro. ibidem B. vulnereum præſagia. pagina 99.1.A.

Spinalem medullam consolantes inunctiones in eius vulneribus. 100.1.A.

Spinali medulla vulnerata, eadem euacuationes & reuulsiones conueniunt, quæ in vulnere cerebri. 99.2.B.

Splenia quomodo deliganda. 24.1.A.

Spleniorum in vsu cautio. 27.1.A. Qualitas 23.2.E. vsus in vulneribus cum ossis fracturæ facta repositione & deligatione. ibid.C.

Suctus in vulneribus venenatis quantam vim habeat, etiamſi non fiat à Pyllyis, & quæ ratione fiat. 29.1.A. Suendi intestini ratio. 112.1.C. Peritonæi modus. 110.1.D.

Sulphuris vsus in asthma. 117.1.B. In vulneribus nervorum. 8.1.C.

Superfasciationes conuenientes post spleniorum appositionem in vulneribus cum ossis fracturæ. 24.1.A.

I N D E X

Suppuratio potest mortem inferre dupliciter, aut scilicet confertum ob nimiam sanguinis profusionem, aut processu temporis suffocando, aut ad tabem ducendo. 106. 1. C. Quando sequatur thoracis vulnera. 105. 2. B. 106. 1. A.

Surditas in vulneribus capitis pessima. pagina 52. 2. A.

Sutura peritonæi quomodo administranda. pagin. 110. 2. E.

Sutura quando reperitur in vulnere, est in causa ut vulnus sit magis periculosum. 51. 2. B.

Sutura obliqua os perforare oportet, utraque ex parte sutura. 65. 1. D.

in Sutura fugienda est terebratio. ibid. B.

Sutura facit ad imbecillitatem ossis, & quo plures erunt & rariores, eo magis. 37. 1. C. In calvaria qua, & quem vltim praebeant. ibid. A. Interdum pereunt ibid. B. Quando pereant. ibid. C.

Suturarum apertio ad rimam reducitur. 33. 2. E. Dispositio quando varietur. 37. r. E. Ligamentorum consuturo quomodo innotescat. pagina 43. 1. E. 43. 2. A.

Symptomata arguunt veneficam qualitatem, quando magnitudini vulneris proportionem non respondent. 130. 1. B. Lethalia vulneribus capitis superuenientia. 52. 1. C. Quando superueniant ex commotione cerebri. ibidem. E. Vide Signa. Similia ijs, qua promeniunt ab interna affectione, accidere solent ab externo erysipellate capitis, & quomodo distinguantur. 47. 2. B. & 47. 2. C.

Symptomatum malorum vulneribus capitis accidentium cause quomodo distinguende. 47. 1. A. Quæ fracturas cranij sequi solent causa. 33. 2. E. Quæ sequuntur vulnera bellico fulmine inflicta, causa. 130. 2. E.

T

TElorum consideratio quomodo. faciat ad cognitionem fracturæ calvarie. pagina 34. 2. B. 38. 1. A.

Tempus excidendi ossis. 71. 2. E. Futura salutis, aut mortis in vulneribus capitis. 55. 2. A.

Tendo sitotus sit præcisus, nullus subest metus convulsionis, verum partis motus oblieditur. ibid.

Tendinum vulnera non inducunt adeo, leues dolores ut nervorum. 4. 1. D. Nonnihil de malitia vulnerum necrum recedunt. 6. 2. A. Potissimum ladunt motum. 42. A.

Terebra non est admoventia ossi, quod membranam comprimit. 67. 1. B. Non est admoventia suturis. 74. 1. E.

Terebra abaprista seu inemergibiles. 69. 2. D. Abrasoria, & earum usus. 69. 2. A. Excisoria. ibid. D. Non serrate, sed potius excisoriae tutissime. 70. 1. A. Qua ratione reddantur inemergibiles. ibid. B. Quibus vitur ad os excidendum seu perforandum, quomodo fiant inemergibiles. 64. 2. A. Serrate, & earum usus. 69. 2. C.

Terebrarum rectus usus. 72. 2. D. Varia forma. 69. 1. C. Terebrandi ratio. 72. 1. E.

Terebrare oportet in latione suturarum utraque ex parte sutura.

Terebratio conuenit, quando rima angusta totum os penetrat. 64. 1. C. Cur in fracturis calvarie sit necessaria. 76. 2. D. Vnica non sufficit in latione suturarum,

74. 1. D. Vnica non sufficit in qualibet fractura, & cur. 74. 1. A.

Theodorici curatio in fracturis calvarie. pagina. 76. 1. C.

Thoracis cavitatem penetrantia vulnera omnia periculosa, cum materia contenta adhic magis periculosa, periculosissima, si qua ex contentis partibus fuerint conuulserate. 102. 2. A. Cavitatem penetrantium vulnerum signa. 101. 1. E. In cavitatem existentis materie signa. ibid. 2. E. In penetrantibus vulneribus cum latione contentarum partium non sunt infundenda medicamenta ad internas partes. 105. 2. A. In penetrantibus vulneribus cum materia contenta sugienda tussis. ibid. B. In penetrantibus vulneribus si contineri materiam suspicemur per tres circiter dies vulneris orificium conseruandum est patens; & si interea nulla se prodant indicia contentæ materie, occludendum erit vulnus. 103. 2. D. In penetrantibus vulneribus si illase fuerint contentæ partes, quæ medicamenta conueniant; nec non & si materia non contineatur in cautate thoracis ibid. In vulneribus cayenda est rebemens inspiratio, Iussio, clamor, imò locutio, aeris iniurie & vomitus. 107. 2. A. In vulneribus suppuracionem fieri, aut factam esse quæ indicent. 17. 2. E. Penetrantia vulnera cum latione contentarum partium quomodo procuranda. 105. 2. A. Penetrantia vulnera cum materia contenta quomodo tractanda. 104. 1. Penetrantibus vulneribus an conueniant iniectiones seu lotiones. 104. 2. A. Penetrantibus vulneribus an conueniat perforatio inter quartam, & quintam costam affecti lateris, si materia contineatur in cavitatem thoracis. ibid. C. Vulnus non sanandum, sed conseruandum apertum, quamdiu materia continetur in thorace. 104. 1. D. Vulnus non penetrantia in anteriore parte, & a lateribus ex se periculo vacant: in postica non item, propter partes nobiles ibi contentas. 102. 1. E. Vulnus non penetrantia, nisi vna vulnerata sit aliqua ex internis partibus, aut materia intra thoracis cavitatem contineatur, quamprimum concludenda, ut externi aeris ingressus prohibeatur. 103. 2. B. Vulnus non penetrantia non sanantur prompte propter continuum thoracis motum; & si costa aliqua fuerit oblata, periculum est, ne remaneat vlcus fistulosum. 102. 2. A. Vulnus quando sequatur suppuratio. 105. 2. B. 108. 1. A.

Thoracem penetrantia vulnera quomodo cognoscantur immisione candele, aut specilli, & quæ obseruanda sint in eorum immisione. pag. 103. 2. A.

Thorace vulneratus si a vehementi tussi infestetur, & lesa sit aliqua interiorum partium, in maximo periculo est constitutus. 106. 1. E.

Timor fugiendus est a venenatis capite, nam eo virtus deicitur, calor ad interna se recipit, externaque deserit; unde quæ ad vulnera attinent non corriguntur, vaporesque eleuantur ad caput. pagin. 90. 2. B.

Tracheæ arteria in vulneribus lambitina permittenda, ut sensim liquefacta descendant, confertim enim deglutita ad oesophagum peruenirent. Præterea cauendum, ne largius descendant, tussim enim excitarent. 100. 1. B. In vulneribus quæ medicamentum requirunt. ibid. E. Vulnus, quoniam ipsa exanguis est, & in continuo motu ob respirationem & deglutionem, si magna sint, sunt lethalia; si parua, curationem recipiunt. ibidem. Vulnus curatio. ibidem. A. Vulnus signa. 99. 1. E.

Tracheæ arteria vulneribus tussis nimica. 100. 2. D. Vul.

Vulnerata cum deperditione substantiæ quibus succurrendum. 101.1.A.
Trachea arteria vulnerata intra thoracis cavitatem, omnino lethale est. 103.2.A. *Vulnerata ore continenda quæ agglutinandi vim habeant, ut sint liquabilia.* 100.1.D.
Trepans abraforia. 64.2.D. *E. Vide Terebra.*
Tubulus necessarius in vulneribus thoracis. 104.1.D. *quando detrahendus.* 105.1.
Tussis cauenda in vulneribus thoracis. 106.1.E. *Inimica est vulneribus tracheæ arteriæ.* pagina. 100.2.D.
Tumores apparentes boni, si molles sint, crudi enim mali. 5.2.D. *Apparentes si repente delitecant: citra manifestam causam, malum.* ibid. D. *Si in vulneribus non appareant, malum.* 6.1.B.
V *Ena causa, aut arteria magna vulnerata breui, vel etiam momento mors sequitur ob nimiam sanguinis profusionem.* 108.2.A.
Vena causa vulnera omnino lethalia, imo statim nimia sanguinis profusio mortem adfert. 102.2.E. *Causa vulnerata indicia.* 62.1.C. *Sectio maxime necessaria in vulneribus capitis.* 91.1.B. *Vide Sanguinis missio.*
Venerum inguinarium vulneratarum signa. 99.2.A.
Venerum peculiari natura hoc habet, ut cor petat, & eius natium colorem corrumpat. 128.2.C. *Si iam ad penitiores partes penetraverit, non est nimis affligenda pars, sed toti cura adhibenda.* 30.1.B. *Substantiam nostri corporis destruit.* 128.2.C.
Venerum euocantia in vulneribus venenatis. 28.2.E. *Euocantium in usu cautio.* 29.2.A.
Venerum euictio in venenato vulnere quid agendum. 30.1.B.
Venera alia à tota substantia sunt deleteria, alia vero qualitate manifesta. 128.2.C. *A manifesta qualitate deleteria extrinsecus apposita non intermunt.* 128.2.D. *E. tota substantia deleteria extrinsecus applicata intermunt.* 129.1.A.
Venerum differentia. 128.2.E.
Venenata vulnera semper magna ratione facultatis. 28.1.C. *Vide vulnera venenata.*
Ventriculus fere in continuo est motu in re cibi. 109.1.A. *Vomitu quam primum inaniendus, & antequam mittatur sanguis in vulnere magno capitis, si præcesserit crampula.* 91.2.A.
Ventriculi inflammatio a vulnere periculosa, paruo tamen existente vulnere sanari solet. 119.1.E. *Inflammatio à vulnere quomodo procuranda.* 12.2. *Oris inflammatio omnino lethalis.* 119.1.B. *Oris Vulus etiam si esset ad manus, non esset consuevendum propter exquisitum partis sensum.* 114.2.E. *Oris vulnera deplorata.* 109.1.B.C. *Oris vulnera trahunt in consensum cor, & cerebrum.* ibid. *Vulus ad manus existens, consuevendum.* 113.2.D. *Vulnera cum deperditione substantiæ quomodo tractanda.* 113.2.E. *Vulnera cum deperditione substantiæ rarissime curationem recipiunt.* 109.1.E. *Vulnera non parvam utilitatem recipiunt ab ingessis; cauendum tamen, ne copia assumptorum graueur ventriculus.* 113.2.E. *Vulnera si exigua sint, & in fundo, sanari possunt.* 109.1.C. *Vulnera, si sola externa tunica sit vulnerata, quoniam carnosus est, minus habent pericu-*

li, & sanari possunt: Si verò utraque tunica sit vulnerata, periculosissima sunt. 109.1.A. & B. *Vulnerati indicia.* 118.1.A. *Vulnerati signa.* 108.1.D.
Ventriculo vulnerato an dilatandum abdomen, ut vultus consuetur. 113.2.E. *Vulnerato inflammato pauca, sed sæpius exhibentur.* 122.2.E.
Venula sub calvariæ disrumpit indicia. 45.2.E.
Venula sub calvariæ disrumpit, quomodo assegni possimus, quo in loco disrumpit sit. 46.1.D.
Vertigo cur ictus capitis, ex quibus os frangitur, consequatur. 35.2.A.B.
Vesica inflammatio valde timenda est propter actionis necessitatem, doloris acerbitem, & consensum nervorum partium. 119.2.B. *Vulnera in parte ex angui insanabilia, nisi valde exigua sint, quia nervosa est, tenuis, & exangui.* 109.2.B. *Vulnera quæ agglutinari possunt.* ibidem. *Vulnerata indicia.* 108.1.E. *Vulnerata inflammationis indicia.* 118.1.E.
Vescantia in inflammatione internarum partium capitis ex quibus conficiantur. 130.1.C.
Vescantium in preparatione cautio. ibi.E.
Viscus conueniens in capitis vulneribus. 89.2.A. *In hepatis & lienis vulneribus.* 113.2.C. *In intestinorum vulneribus.* 113.1.C. *In nervorum vulneribus.* 13.1.E. *In oculorum vulneribus.* 96.1.A. *In simplicibus vulneribus.* 2.2.C. *In simplicibus vulneribus capitis.* 69.1.D. *In spinalis medullæ vulneribus.* 99.2.B. *In thoracis vulneribus cum læsione contenturum partium.* 106.1.E. *In vulneribus cum ossis fractura.* 28.1.A. *Crausus reprobat in vulneribus capitis, quoniam sub eo generatur copiosior sanguis, & fit fluxilis, & in caput repit.* 89.1.A. *Quando in crassandus ibidem.* 1.C.
Vigilia moderata conueniunt vulneratis capite, immoderate enim totum corpus calefaciunt, & cerebrum, ac spiritus agitant. 90.2.A.
Vinum conueniens pro madefactione spleniorum in vulneribus cum multiplici ossis fractura, debet esse nigrum, & austerum, non tamen nimis. 26.1.E. *Nec in simplicibus quidem vulneribus competit.* 2.2.B. *Præcipue potens caput ferit, & propterea fugiendum in vulneribus capitis.* 89.1.A. *Venue in vulneribus cum ossis fractura in penitioris viceris partes penetrat, & sistit nimis austerum adstringendo, & contrahendo vulneratam partem, non mediocres infert dolores.* 26.2.E.
Viscerum natura curam habet, & ob id eorum vulneribus non sunt instillanda medicamenta. 105.1.B.
Vnguentum Conciliatoris ad fracturæ calvariæ. 104.2.C.
Vnguenta ad vulnera nervorum. 8.2.D. *Ad vulnera venenata.*
Vomitus circa septimam seu decimam, vel decimam quartam adueniens in vulneribus capitis, malus est, sit enim affectio ventriculo lege confortij; nisi occasione tertiana febris, aut aliqua alia manifesta causa euenerit. 53.2.A. & B. *Et quæ vomitum faciunt fugienda sunt in vulneribus capitis.* 95.1.B. *Qua de causa sequatur ictus capitis, ex quibus os frangitur.* 35.2.A.
Preterum, vulnera insanabilia propter continuam vrim percolationem, quæ ad cavitatem thoracis illabitur, & proinde hydrops insanabilis succedit. 109.2.D.
Vteri inflammatio & propter dolorem vires proster-
nit.

I N D E X

nit, & propter consensum partium præcipuarum maxime periculosa. 119. 2. B. Vulnere periculosa propter consensum præcipuarum partium: si tamen inflammatio prohibeatur, sperari potest salus. 109. 2. C. Vulnere quomodo tractanda. 114. 2. E. Vulnerati inflammatio quæ menses promoueat non requirit. 124. 2. A. Vulnerati inflammatio resoluta postulat fortiora, quàm si in externis partibus esset inflammatio. ibidem. Vulnerati inflammationis curatio. ibidem. 1. B. Vulnerati inflammationis signa. Vulnerati signa. 108. 1. E.

Vulnus capitis nullum contemnendum. 30. 2. D. **Vide Capitis.** Capitis quando amplius reddendum sectio- ne adhibita. 39. 2. B. **Vide fractura.** Cum fractura ossis in ipso articulo, vel prope articulum casus est difficilissimus. 16. 2. D. Cum fractura ossis prope caput periculossus. ibid. Cum fractura, si præterea adfuerint ossis frustula, quæ sentientes partes pungant periculossus est. ibid. D. Cum ossis collisione. **Vide Collisio.** Cuius rima in osse. **Vide Rima.** Cum sede teli. **Vide Sedesteli.** Facta reductione ossis quomodo procurandum antequam deligatio adhibetur. 23. 1. A. Facta reductione ossis quomodo tractandum ex Hippocrate. 19. 2. B. Facta reductione ossis quomodo tractandum reuera sit, & deligandum. ibid. 2. B. Facta reductione ossis quomodo tractandum, secundum aliorum sententiam, quæ reprobat. 19. 1. B. In femore & humero cum ossis exitu periculossissimum; si enim fiat restitutio pauci vel nulli evadunt. 15. 2. A. Quod alias parum foret ob pravam aeris constitutionem est magnum. 130. 2. A. Simplex capitis quomodo tractandum. 58. 2. C. Venenatum quomodo, & quibus medicamentis curandum. 29. 1. B.

Vulneris capitis dispositio quando os abscissurum est. 54. 1. D. & E. Capitis status immotus ex affluente pure, dolore, & alijs superfuitatibus, vrinæque ac pulsus etiam si non detegatur vulnus. 88. 2. A. Cui in capite cum ossis denudatione procuratio. 60. 2. A. Cui in capite procuratio. ibid. A. Cui in carnosa tantum parte procuratio, ut pareat idoneus effluxus in eo. 2. 2. D. Color prauus ut pallidus, vel sublaues, & carniæ lotarum similis aut lividus. 54. 1. D. Cum ossis fractura. **Vide Ossis.** Cum ossis fractura cur ipsi facile accidat consultio, si ossa reducantur, postquam inflammari ceperint. 15. 1. E. Cum ossis fractura præ- sagia. ib. Cum ossis fractura procuratio. 14. 1. C. Cum ossis fractura, quæ totum os non corripit curatio. 17. 2. C. Cum ossis fractura, quousque protrahenda solutio. 25. 2. E. **Vide Solutionis.** Cum ossis fractura secundum totam substantiam. 18. 1. A. Musculi temporales procuratio. 59. 2. D. Simplicis procuratio. 2. 2. A. **Vide Simplicis.** Venenati curatio. 28. 2. A. Venenati differentiæ. 28. 1. C. Venenati præ- sagia. 28. 2. A. Venenati signa. ibid. 1. E.

à **Vulnere in capite parum aut nihil emanare à principio, malum.** 54. 1. E.

in **Vulnere cum ossis fractura quid agendum si reductio non fuerit facta à principio.** 18. 2. A. Cum ossis fractura quid agendum reuera. ibid. Cum ossis fractura repositio facta quid agendum, seu quomodo tractanda sit pars, ex aliorum sententia. 19. 1. B. Cum ossis fractura reducendi modus. 18. 2. D. Cum ossis fractura si

fiat reductio post secundam diem prædicenda consultio. 16. 1. A. Cum ossis fractura transactio inflammatio- nis tempore tentanda reductio si quæ fuerit eius spes. 18. 2. A. Cum ossis fractura vitanda sunt medicamen- ta actus frigida, rigores enim febriles inducunt, & interdum etiam consultionem. 27. 1. A. Venenato mox inflisio optimum consilium est, antequam venenum intro repat, partem vulneratam paulo supra vulnus avellere deincire, & si vulnus esset in digito, & vene- num ex pessimis, etiam digitem præmissio prognostico es- set amputandus. 30. 1. C. Venenato, si teli portio fuerit intus relicta, omni studio addibito extrahenda, aliter omnia remedia forent irrita. 30. 2. A.

Vulnera cum fractura ossis ad suturas periculossissima & cur. 51. 2. B. In occipite & post aures minus pericu- losa. 51. 1. A. In scapite cum ossis læsione sunt peri- culossiora, quam in alia quavis parte, dempto sutura- rum loco, & cur. 51. 1. E. **Membrarum & cerebri.** **Vide Membrarum & Cerebri.** Nervorum. **Vide Ner- uorum.** Oculorum. **Vide Oculorum,** & sic de reliquis partibus. Perenni motu agitata denovo lacerantur. 103. 1. D. Scelopo inflisio non esse ambusta pluribus ra- tionibus comprobatur. 125. 1. A. Scelopo inflisio non esse ambusta una irrefragabili ratione convincitur. 128. 1. B. Scelopo inflisio non esse venenata pluribus rationibus asstruitur. 125. 1. D. Scelopo inflisio non sunt venenata veneno à tota substantia deleterio. 130. 1. D. Scelopo inflisio non sunt venenata veneno qualita- te manifesta exitio, videlicet calida. 129. 1. A. Venenata semper magna. 28. 1. C.

Vulnere capitis ariditas seu tabes, ut carnis salitæ si- militudinem gerat, saniesque tenuis, aut nimis crassa & viscida ætatem, mala. 54. 1. C. Cum ossis fractura quando insignis ossis portio abscissa est, procuratio, & quousque differenda solutio. 26. 2. A. Simplicium capitis curatio. 58. 1. A.

Vulneribus capitis plurimum nocuus est aer. 9. 2. D. Scelopo inflisio duo scopi propostus. 131. 2. C. Scelopo inflisio quæ curandi ratio conveniat. 131. 1. C.

in **Vulneribus capitis cum deteceptione membrana maxi- mum securitatis signum.** 55. 1. B. Capitis lethale est si obmutescit, obæcat, surditas, coma vel lethar- gus, & caros, atque apoplexia, quæ ab icthi superve- nerunt, perseverent, vel imminuta redeant, vel non prægressi superveniant. 52. 1. E. Capitis non est pronuntianda certa salus ante diem quadragessim. 54. 2. C. Capitis quæ bonum euentum significent ibid. Capitis qui cibi sine exhibiti, & à quibus sit abstinendum. 89. 1. E. Capitis qui potus conveniat. ib. E. Scelopo inflisio quæ corruptionem inbibeat. 132. 1. C. Scelopo inflisio quæ suppurationem promoveat. ibid. 1. E. **Vulnerari** à potione in vulneribus thoracis. 106. 2. B. **Vulnerati capite** debent cauere alui spicciatatem. 90. 1. E. Coitum, lactis emunctionem, si fuerit mulier abla- tiens. 91. 1. A. Immodicos animi affectus, præsertim iram & timorem. ibid. Luminosum aerem. 90. 1. E. Omnem motum tam animi quam corporis ibi. Somnum meridianum, nisi nocturnum vigilaverit, & immodicus, & immodicas vigilias, & somnum statim à cibo. ib. Stre- pitus & fragores, odoresque caput replentes. 91. 1. E. **Vulneratis capite** quod convenit, & animi & corpo- ris. 90. 1. D.

F I N I S.

Vid. Nicol. Guiljelm. Corr. Publ.

